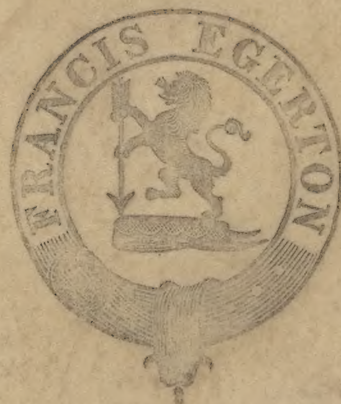
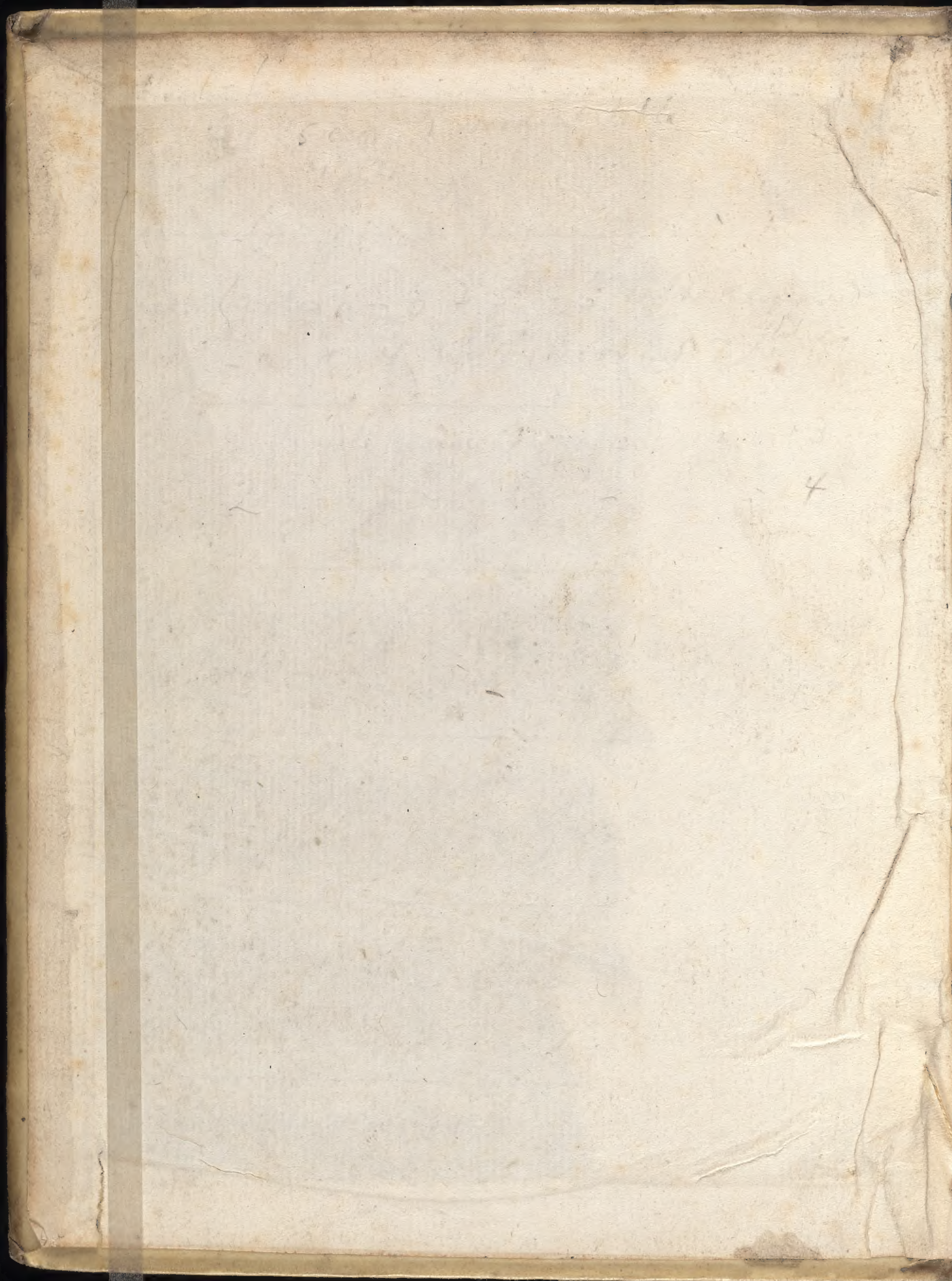

FRANCIS EGERTON

ANNALES BATAVICÆ,

Onder den Naem van

HOLLANT-SCHE MERCU-RIUS.

AMSTERDAM

Hollantse
MERCVRIVS,
Historisch wys Vervatende
Het Voornaemste in
CHRISTENRYCK
A°. 1650 Voorgevallen
TOT HAERLEM,
Gedruckt By Pieter Casteleyn. Boeck-
drucker op de Marckt. 1651.

Hollandtſche
MERCURIUS,
Behelzende het ghedenckweerdighſte in
CHRISTENRIJCK
Voor-ghevallen,
Binnen 't gantſche Jaer 1650.

Omnia non expectata

reddunt attonitos.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by PIETER CASTELEYN, Boeckdrucker op het Zandt, in de Goude Keyzers Kroon.

QUIRYN van NAPELS,
THOMAS SWAN,
CORNELIS GELDER,
SALOMON COUSAERT.

Regeerende Burgermeesteren van Haerlem:

Mitsgaders:

JACOB BENNING, Raedt.
Mr. CORNELIS van LOO.
JACOB STEYN, Raedt.
Mr. WILLEM van der HORN.

Secretarissen.

Erentfeste Heeren,

E meer als ghemeene voor - vallen des even voor-by gegleden Jaers 1650. hebben my verplicht om 't Verhael van dien in het kort als een Jaer-

Jaer-boeck *Uwe E. Achtbaerh.* voor te dragen, daer nochtans die materie wel een wijtloopiger Diſcours verdiende, zijnde nu maer alleen gantſch ſoberlijck ende met diſcretie aengheroert: 't Welck eenſdeels geſchiet is om in de een noch in d' anders nauwe ziftery te vervallen, dewijl het noch de oude Weerelt is, die ons leert: *Dat hy veel op-ſpraeck lijdt die aen den Wech Timmert.*

Evenwel verhoopende dat *U E.* den Staet, en Ingeſetenen, hier door t' eeniger tijt mochte gedient worden, heb 't ſelve *U E.* te liever toeghe-eygent, uyt affectie en Borgerlijcke danckbaerheydt ſpruytende.

Leeſt, Leert, en wat goet is onthout, volgt, en vaert Wel.

In Haerlem, deſen 4. April 1651. Uwe dienſtſchuldige P. C.

Hollantze Mercurius,

Verhaelende 't gepasseerde van Januarius 1650. tot Ianuarius 1651. voorgevallen in CHRISTENRYCK,

Het Eerste Deel.

Januarius 1650.

Ot noch toe heeft het geruys der schrickelijcke Oorlogs-benden de Ooren van een yder vervult/ en de Goddelijcke Vrede-vaen heeft (leyder) van den top des ghewenschten rusts in het gesicht onser oogen naulijcx geswaeyt/ of wy sien met verwonderingh die afgeruckt aen verscheyden Oorden van Christenrijck/ daer wel eer de allerweeldrigiste Schepselen ruste genietende/ hunne Nabuyren ghelijcke zeeghen aenbrachten.

Dit was Engelandt / wel eer een toevlucht der Ballingen uyt Nederlant door Spaensche wreetheyt verjaegt: Een Paradijs van alle Welusticheden die men bedencken mocht: Indien een Vremdelingh gevraegt hadde of men op aerden wist by een te vinden het puyck van vernuftighe Regenten/ de stapel van geleertheyt / de rust van een gants Rijck/ 't vernoeghen der Onderdanen verzelt met eerbiedicheyt teghens hare Koningen/ de treffe-

lijckste Zee-vaert bezenuwt door Vredens-verbonden met meest alle Potentaten/ de Zeegeningen binnens Lants aen Gewas / gesonthept des Lochts ende verrijckinge der Inwoonders boven alle and're Natien/ soude men niet met waerheyd mogen geseyt hebben 't selve Engelant te zijn ? Niemant sal 't loochenen / dat alle die self de Zeegeningen te gelijck met haeren laetsten Coningh Carolus Stuart de I. vermindert zijn / aen wiens gesalft Hooft dese Natie een exempel van onvergelijckelijcke decadentie heeft aengericht / het Coningrijck tot een Republijcke gemaeckt/ en Staetsgewijse begonnen te regeeren : Soo dat onaengesien veel tegenstrevingen de Onderdanen haer naer des selfs constitutien hebben begost te reguleren.

Den Raet van Staeten der Republijcke van Engelant door groote klachten der Londise Cooplupden / hebben uytgerust 8. capitale Oorlog-schepen/ alsoo niet alleen Prins Robbert diverse Rijcke Straets vaerders van hun op de Spaense Zee verovert hadde / maer leden oock schade door eenige Franse Commissi-vaerders/derhalven is aen de klagers macht en authorisatie verleent om alle soodanige bespringers selfs aen te tasten.

De onkundicheydt des Waepen-handels/ doch allermeest de disordres en waentrou op malkanderen / dede de Yren in korten tijdt verliesen de Steden Bandobrigde/ Balthmore/Kastelhaven/Kroockhaven en Timlach/de Parlamentse veroverden oock veel Geschuts op een Fort dat Prins Robbert vijf-hoeckig had doen maken : Soo dat dit d' omleggende plaetsen in groote versteltenis bracht/ also zy-luyden Rooms Catholijck zijnde/door d' Engelse wierden in andere plaetsen versonden/ ende haere Conscientie gedeprimeert : Maer dit en belette niet 't gewillig overgeven der Havenen Corbery/Ibawne/Baryroe en Rynalmakey : Doch eenen Spaensen Agent die tot Kingsael arriveerde/ genaemt Don Francisco Foisotto/ heeft so voor de Catholijcken als andere geinteresseerde versocht met de Engelse te handelen.

Den moedigen Belgise Leeuw/ gerust/ onaengesien d' onrust van meest al sijner Buyren / quam van dage te daghe in ervaren dat de Vrede met Spangien by veele qualijck ghesmaeckt/ en van eenigh te verachtelijck getaxeert wierde/ de meeste die schade leden waren de Kaep-vaerders van Zeelant/ de Rotterdamse Brouwerijen / de Soetelaers / Vivandiers / Leger-knapen/ Schippers en al die door de woelerije van 's Lants Wapenen sijn welvarende geweest : Maer de gebenificeerde door den Vrede swegen stil : Dit aldus staende / hebben de Geunieerde Provincien geconsulteert tot verminderinge van 's Landts Lasten : Ende tot herstellinge van de vervallen Staet van Brazijl. De Ridderschap/ Edelē en Steden van Hollant en West-vrieslant/ hebben den 17. deser by Placcaete ‡ verboden een ernstig Tractaet/[genaemt Koninglijcke Verdedinge voor Carolus de 1. aen Carolus de 2.] op de boete van 500. gulden by Drucker en Verkooper te verbeuren.

De Lotteringse Troupen sochten middeler tijdt yder byna in ruste zijnde/ goede Winter-quartierē/sy logeerden al eer men op hun verdacht was op onsen Bodem/ soo binnen de Meyery van 's Hertogenbosch als 't Lant van den Grave :

‡ Eer dese Tien-Iarige Eeuwe is afgelopen, is het Blat om gekeert : Besiet het 11. Deel.

Grave: Sy hielden qualijck huys / en trocken voorts so haest sy verstonden dat sijn Hooght. in Gelderlant en elders sommig volck by een ruckte om hun te soecken: Togen de Mase op na Gulicker Lant/daer sy 4000. Rijcx-dalers voor Brantschatting genooten: En 3000. Rijcx-dalers van 't Lant van den Bergh: Van hier legerden sy om en voor Aecken/ wilden daer binnen sijn of dreygden alles te vernielen: Dese Lant-verderbers gaven voor/ datse dit deden om dat men hun buyten den Generalen Vrede had gesloot en: Somma / sy maeckten dat yder voor hun schrickte/ dewijle sy nergens dan met grooten stanck schepte.

De Heeren te St. Jan (anders genoemt Ridders van Maltha) sonden weder (als voor desen) een geauthoriseerde in den Hage/ met versoeck om tot die Domeynen ende Goederen te komen/ die haere Voorzaten wel eer binnen de Geunieerde Prvincien hadden beseten / gaven tot dien eynde in druck uyt haere wettelijcke § successie tot der selver Goederen/ sustinerende daer toe gerechtigt te sijn door de gemaeckte Vrede met Spangien: Maer overmits sy niet te rechten kosten komen/ hebben sy Brieven van Reprezsalien verleent aen sommige Francoisen: Dese namen twee Straetsvaerders van Hoorn en een van Amsterdam/ op de Middellantse Zee: 't Selve heeft de E. Magistraet van Amsterdam verbordert te doen gebieden/ dat egeene Schepen na de Levante/ als met behoorlijcke toerustinge tot defencie souden mogen gaen.

In Italien by Napels begost den Bergh Vesuvius te branden / ende bedeckte met Asschen en Steenen (diese uytwierp) de naest-gelegen plaetsen / so dat d' Inwoonders van Sorna/ St. Annastasia/ ende Pascarolo/met den Prins ende de Princesse Ottojano hun op de vlucht begaven: De verbaestheyt was so groot/ dat daer over een bysondere Biddach ende Processie wierde in gestelt/met om-draginge der Reliquia van St. Januarius/des Stads ende des Landts Patroon / op dat hun Godt voor meerder onheyl bewaren wilde. Tot St. Sebastiaen namen ettelijcke Slaven voor/ den Commandeur van de Galeyen te vermoorden / maer ontdeckt en gevangen wordende/ sijn tot Civitavecchia twee daer van tot straffe met vier Galeyen van een gescheurt/ ende 11. andere wierden Neus en Ooren afgesneden.

Ten behoeve van de Spaense Nederlanden quamen een goede partije Silvere Plaeten tot Oostende uyt Spangien/ende noch 50000. Pistoletten voor den Aerts hertogh Leopoldus / tot een paer Hantschoenen: Hier over heeft men te Brussel van vreugde gedanst: Alwaer ooch den 14. deser snachts/sonder eenig gerucht/het Lichaem van d' Infante Clara Isabella in een Koetse uyt het Hoff tot in de Kelder van den Aerts hertoge Albertus is gebracht/ en daer na door 10. Principale Heeren van 't Hoff gedragen aen 't Kerck-hof tot in 't Graff/ vergeselschapt met 4. Hofmeesters/den Aerts hertog Leopoldus volgden selfs het Lijck te voet na/ van eenige weynige gevolgt zijnde / dit geschiede alles sonder eenig geluyt van Clocken ten 2. uyren in der Nacht. Op

A 2 den

§ Men stroyde Pasquillen in Hollandt, als de Goederen van St. Ian daer verkocht souden worden, van dat de Koopers wel mochten toesien: Om alsoo te beletten dat ten minsten, die niet veel en souden gelden.

den 16. dito wierden oock alle de Reliquia van het Oratoria van hare Hoogheden verdragen na de Kerck van St. Goedelen / alwaer sy een nieuwe Capelle deden stichten.

Tot Londen gebeurden een groot ongeluck in de Tour-strate/ alwaer veel Tonnen Bus-krupt in een Kelder in de Herberge de Roos in-gebracht zijnde/ aen brandt geraeckte / in de selve Herberge saeten doen wel 17. Compagnien Vremdelingen / sijnde een ordinaris plaets alwaer de Schippers veel by een quamen/ sommige Huysen vlogen te gelijck met den slach by gedeelten op/soo dat de Buyren seyden/ datte Tour van dien slach dreunde: De Dochter van eenen Mr. Scha in haer Bedde zijnde/wiert in haer Hembde op genomen en op de straet geworpen/ doch alhoewel sy seer gequetst was / so is sy nochtans gesalveert: Eenen Sr. Haraman wert oock opgenomen / geraeckte beyde sijn Oogen quyt/ ende den eenen Arm op twee plaetsen gebroken/ waer af hy stracks storf/ noch drie van des selfs Dochters bleven mede / en hun Dienstmaegt/ die 4. dagen daer na gevonden wert / en met hun drien in een Kist begraben: Den brant duyrden ettelijcke dagen lang / en also men bevreest was datter noch meer Bus-krupt mochte omtrent sijn dat niet aen gegaen was/soo kost men die ellendige creatuyren welcke onder de neder-gevallen steenen lagen niet by komen/ voor dat eenige dagen waren verloopen/ niet tegenstaende men hun genoegsaem koste hooren.

Het glorieus en welvarent Franse Rijck heeft sich ter deser tijt voor groote veranderingen en onheylen niet konnen verhoeden / also hare Majesteyt/ den Coningh ende Coninginne Regente beneffens sijn Eminentie den Cardinael Masarini bemerckte / datter aen 't Huys van Condee en dat van Longevile yets scheen te berusten/ waer aen haere Majesteyten geen genoegen naemen: Derhalven zijn de Princen van Condee eñ Conty met den Hertog van Longevile ten Hove ontboden op den 18. deser/also sy doen binnen Parijs waren; als sy in de Gallerije quamen/ ontmoeten hun Monsr. de Guitault/ Capit. van des Coninginnes guarde/dese luysterde den Prins van Condee in 't Oor datse met hun drien des Conings gevangen souden moeten zijn/ waer op dito Prins gealtereert/ versocht de Coninginne te mogen spreken/ maer het wert geweygert/ende wierden gesamentlijck achter uyt door den Thuyn gebracht/ alwaer een Koetse gereet stont om hun in te nemen: Dit geschiede in 't gesicht van sijn Emin. den Card. Masarini/staende hare Majesteyt/Abel Servient en and're/ in een Portael niet wijt van daer/ende geschiede dit verseekeren met so goede ordre/ dat de Koetse al buyten de Poort was eer 't byna yemant wist/ nochtans segt men dat den Prins van Condee gewaerschout wiert al eer hy na 't Hoff soude gaen: Daer waeren 30. Curassiers die om de Koetse reden/ als sy nu buyten niet verre van Parijs waren / brack daer een van de Zeelen der Koets/ een ghevat dat de geapprehendeerde wat goets scheen te belooven/ want den Prins van Condee stracx op de been zijnde/dacht hem door dese gelegentheyt te versteken/ende was al eer men sulcks verdacht door de Ruyter-guarde geslopen/ maer den Opperste der Wacht-bende heeft hem wel haest ontdeckt/

ontdeckt / en te gelijck eerbiedighlijck aengeseyt om weder tot de Koets te willen keeren / Condee versocht van desen (als die hem in gewelt had) in vryheyt gestelt te worden/ met belofte van sulcx te willen vergelden/ echter te vergeefs/ want desen getrou blijvende / was Condee gedwongen weder na de Koets te gaen/ die haren wech naer Bois de Vincennis spoeyden:,[een ordinaris Gevangen-plaets der Groote in Vranckrijck] Maer de Boeren daer omtrent raeckten op de been/ alſo men seyde dat Monſr. de Beaufort onder de gevangenen was / quamen tot dien eynde met veele ontsteecken Toortsen de Koets besetten/ dan hun mis verstant merckende/ lieten de opgemelte Koetse passeeren. Sy quamen sonder meer rescontres binnen de Fortresse Vincennis/ alwaer Monſr. Dodret hun alle 3. ter Tafel diende / doch elck op een bysonder Bedde gingen slapen. Korts daer aen heeft Monſr. du Tellier door ordre van de Coninginne/ Condee doen ondertekenen seker ordres/ waer by alle Officieren en Soldaten onder dito Prince staende/ ontslaghen wierden: Maer yder was verwondert/ dat sich 't gepeupel binnen Parijs so luttel over dese apprehensie ontroerde/ want in 't tegendeel sach men dien selven avont en 's anderdaegs niet als vreugde-vieren by der straten/ vermengt met 't geroep: Langh Leve den Koningh: Waer over de Princesse Douagiere van Condee seyde: Dat sy meer verdriets aen dit doen des Volcks, als aen het vangen der Princen hare Kinderen had: Sy versocht de Coninginne te mogen spreken/ maer 't wiert geweygert: So dat sy niet alleen van hare Vrienden was ontbloot: Maer oock selfs en sach men op de straté van Parijs voorts aen geene Pagies nochte Lackeyen meer der gevangen Princen/ die nochtans sterck in getal waren: Sijn Eminentie liet datelijck de Guardes / Officieren ende Soldaten der voornoemde Princen af dancken/ waer by den Coningh ettelijcke Millioenen profijts genoot: Hare Majesteyten gaven de Beschuldingen der 3. Princen aen 't Parlament over/ de selve waren van navolgende inhout:

Onſe Vrienden ende getrouwe,

DE Reſolutie die wy genomen hebben met het advijs van de Coninginne Regente, Onſe ſeer eerwaerdige Vrouwe ende Moeder, omme Ons te verſekeren van de Perſonen Onſer Couſijns de Princen van Condée,Conty, ende den Hertoge van Longevile, is ſo important tot de welſtant onſes dienſts, dat niet tegenſtaende wy alleen aen God rekenſchap ſullen moeten geven, weghens de Actien ende Adminiſtratien van Onſen Staet. Soo hebben Wy, echter niet te min konnen nalaten, U te doen verſtaen, en dat openbaerlijck, (op dat Onſe Onderdanen genoegſaem mogen geinformeert ſijn van der groote noodicheyt) die Motiven daer Wy ons in bevonden door 't beleyt van de geſeyde Princen ende den Hertog, omme daer door ſo verre te komen, dat wy de onreparable quaden, waer mede deſe Monarchie gedreygt wierde, ſouden verhoeden, op dat yder in affectie ende ſorge mochte vermeerderen, voor ſo veel yders macht ten dienſt toe liet by te brengen,ende waer toe wy Ons ſelfs tot ruſte van den Staet voor aen ſtellen, om daer toe te contribueren. Wy hebben dan moeten beraetſlaen om Ons te verſekeren van een Onſer Bloet-vrienden, een Prins altoos geacht en ſeer bemint, ja die door ſeer veele en groote Victorien op Onſe Vyanden, ſijn couragie heeft bekent gemaeckt: Deſen heeft in ſijn voortgang ende verſcheyden entreprinſen aen Ons geen kleyn miſ-vertrouwen veroor-

 ſaeckt:

saeckt: Wy hebben dan niet konnen nalaten hem te doen versekeren,om een meerder quaet te verhoeden, overmits Wy van dage te dage hebben gesien dat hy in 't quade toe nam, ende beter was hem te versekeren,als dese Monarchie in onrust te stellen,want hy was door sijn Krijgsmacht alreede seer verre gekomen, hem niet vernoegende met so geachte Macht, Rijckdom, en delicatesse binnen sijnen Huyse,ende sijne Kerckelijcke eñ Weereltlijcke benificien,so wilde hy oock met 't Grootmeesterschap van Vranckrijck ('t welck hy kreeg) begiftigt zijn,alhoewel den Coning gewilt hadde dat Officie te niet te doen: Men heeft hem oock met de Huysen Chantilly en Dapmartin voorsien, 't welck geseyd wiert de schoonste gifte te sijn die oyt Coning gedaen had; naderhant is hem gegeven 't Hertogdom Bellegrade, oock Stenay, met 't Gouvernement van Bourgogne, Bresse en Berry, als mede Champaghne, van de Fortressen Dyon,Ian de Laune,en Bourges, en andere Giften; hy wiert mede Hooft en Sur-Intendent der Franse Negotie en Zee, en oock Hertog van Breverre, en de Promotie der Marschalcken van Vranckrijck: Ende niet tegenstaende wat moeyten door Onsen Cousin den Hertogh van Orleans aengewent,om sijn onversadelijckheyt te voldoen,maer alles te vergeefs, heeft naderhant gepretendeert ende sich onderstaen: 1. Hy wilde van Ons een Leger hebben,om Bourgogne daer mede te conquesteren, ende 't selve Souverain te moghen besitten. 2. Heeft hy begeert Grevelingen, Duynkercken, eñ andere Onse Conquesten aen de Vlaemse Zee-kust Souvereyn te besitten .3. Heeft hy voorgewent, voorleden Somer als ons Leger diep in Vlaenderen was, 't selve van Ruyterije t' ontblooten, om die na Luyck te senden, vermeenende sijn Broeder den Prins de Conty te maken Coadjuteur van 't selve Bisdom. 4. Hy heeft by sijne vertroude dickmaels in den Mont gehad de schadelijcke Maxime: **Dat men alles doen mocht om te heerschen.** 6. Hy heeft Onse Koninglijcke Macht gesocht door de sijne te onderdrucken: Waer toe wy hem alreede van diverse Plaetsen deses Coningrijcx hadden versekert: Ende dwong door gewelt,vreese ofte verbant de Aensienlijckste van Staet: Soo dat in onse Meerderjarigheyd hy de Macht,eñ wy den blooten Titule souden gehad hebben. 6. Dat hy onder ons Leger hem veele Creatuyren heeft gemaeckt, en meest de Vremdelinghen aen hem verplicht, a part besorgt, en die hunne dienst aen hem presenteerden, heeft hy onder sich selfs be-edicht. 7. Hy en heeft niet alleen sijn Huys ghemaeckt tot een Vry plaets voor alle Crimina, maer oock op sekeren tijt voor gehad van Pont l'Arche hem te versekeren. 8. Als de Gedeputeerden van Provence ten Hove over den Graeve Alais met recht quamen klaghen, heeft hy die gedreygt met Stocken te sullen doen af-smeeren. 9. Bourgongen heeft hy geruyneert,en met voordacht vernielt. 10. Van Havre de Grace meenden hy sich te bemachtigen, om Rowaen en Parijs te dwingen, gelijck meest alle plaetsen op de Seyne, Maes,Saone,Rosne, Loire, Garonne en Dordoigne tot sijn devotie stonden,om sijn desseyns te helpen uytwercken. 11. En niet alleen dacht hy Duc de Richelieu Onsen Cousijn schandelijck te doen trouwen, aen een die aen hem dependeerde: Maer heeft oock gemeent die gesonden wiert van de Coninginne om sijn desseyns te stuyten, met een Steen om den Hals in Zee te verdrincken 12. Buyten ons weten heeft hy getracteert metten Ambassad. van Mantoua, over de Stadt en het Vorstendom Charleville: En oock over den Inkoop van 't Gouvernement Mont d' Olympe.

13. Eyndelingh, sy hebben gesamentlijck hun te groot ghemaeckt, en hadden wy langer van hun te apprehenderen getoeft, 't soude Onse en het Volcks ruyne sijn geweest.

Meer andere beschuldigingen van minder gevolge / sijn daer by geweest: Waer aen men de miscontentementen van hare Majesteyten genoegsaem bespeuren

speuren kost: Daer en teghens is Monsr. de Broussellés ten Hove geacht en verheven geweest/ daer hy 't voorleden Jaer so grootelijckx was gehaet/ niet tegenstaende datte gantse Borgerye van Parijs voor hem bereydt was alles op te setten/ desen (segh ick) wiert selfs van de Coninginne met goede oogen aengesien/ overmidts het Volck van Parijs hun met het vangen der voorsz. Princen niet en ontroerde/ daer sy voor desen Monsr. Beaufort als den Koningh uyt Parijs op 3. Coninghen Nacht vertrock/ en meest voor 't Volck sprack/ met alle yver voor stonden: Meest op dien tijt als men de voornoemde Heer socht verdacht ende van kant te maecken.

Februario 1650.

KOningh Carolus Stuart van Schotlandt de Tweede/ onthielt hem te deser tijt op Jarsay/ (een Eylandt onder Vranckrijck gelegen/ echter de Engelse toebehoorde) hy deeldē aldaer Commissiē uyt/en dat aen veel Kaepvaerders/die hun meest in de Hoofden ende Yrlant onthielden: Dese maeckten goede buyt/ en verstouten hun somtijts op de Engelse Revieren te komen: Voor Bridlington kreghen sy een Rijck Schip; Ja haelden de Passagiers van 't Packet Boot dat van Douvres op Ostende met Brieven voer.

Prins Robrecht die een goet getal Schepen op de Spaense Zee kruyssen liet/ kreeg van den Coning verlof in Portugal syn genomen Prijsen te mogen op brengen; dit verweckte geen kleyne Vyandschap tusschen het Parlament en Portugal: Prins Robbert quam selfs te Lissabon: De Engelse namen die gelegentheyt waer/ ruste in haest een kloecke Vloot Schepen ter Zee/sonder dat men wist waer 't gelden sou: Den Jongen Koning op Jarsay wiert gewaerschout datter op hem gemant was/ en sy korts uyt souden loopen/derhalven toog hy na Vranckrijck/ ende van daer over Vlaenderen en Zeelandt na Breda/welcke plaetse by hem ende de Schotse Commissarissen tot hunne onderlinge Tractaten verkooren was: Maer de boven-gemelte Vloot Parlaments Schepen/ geraeckte korts daer aen van Plemuyen in Zee/ en nam haer cours (onder 't commando van eenen Colonel Blaecke) recht op Portugael/sonder 't Eylant Jarsay aen te doen/(apparent om datse wisten dat Coning Carel al vertrocken was) daer sy de Revier van Lisbon geheel besetten/ om (indient mogelijck waer) Prins Robberts Vloot te verduyren.

Binnen Parijs was in Decemb. laetst een aenslag op de Koetse van Condee geweest/ door verkleede Mannen in 't werck gestelt/ den Coadjuteur van Parijs en Monsr. de Beaufort wierden met dit Schelmstuck beklad en aengeklaegt/ des niet te min wierden by 't Parlament ontschuldich geacht/ en vry gesproken/ niet sonder vermoeden dat dit by d' Aenklagers selfs gepractiseert was/ om de voorsz. twee Heeren door dien middel de voet te lichten.

Den 5. deser hebben de Schotten binnen Edenburgh opentlijck voor hunnen Coning gedeclareert/ Carolus Stuart de II. niet alleen van Schotlant/ maer oock van Engelant ende Yrlant: Van die tijt af begosten sy publijck te werven/

werven/ ende een Leger op te rechten/ in der daet om alle vreemde Volckeren buyten te houden: 't Gebiet over hun had David Lesley ende Straugham.

Het Parlament van Engelant voer onderwijlen voort/ met het verkoopen van de Coninglijcke Goederen: De Goude Kousebant/ Drie Croonen/ sijnen Zeetel uyttermaeten kostelijck overtrocken en met Gesteenten voorsien/ ontallijcke Clenodijen / bestaende in Edele Gesteenten/ Peerlen/ uytheemse oude Schilderijen/ Rariteyten en anders meer wierden tot gelt gemaeckt/ en geraeckte tot eygendom van veel geringe Luyden: De voorsz. Kostelijckheden waeren al langh te vooren in 't openbaer ten toon gestelt / soo datter veele Vreemde en Ingebooren sich derwaerts begaven/ om de 3. voornoemde Croonen te sien/ veele planten de selve uyt curieus heydt op hun Hooft / naemen de Scepter in de hant/ bonden de Kousebant aen hun Been / ende gingen aldus opgepronckt in des Koninghs Stoel sitten/ als of zy seggen wilden: Siet hoe wel past ons dit gewaet, souden wy niet mede den Coning konnen maken? Dese Juweelen/ met des Konings * Huysen en Landen brachten groot gelt op/ eñ wierden de Penningen van dien ten behoeve van den Staet uytgedeelt. Het Engels Parlament stelden binnen dese Maent oock vast/ hun selfs te intituleren op alle Plaetsen van de Republijcke: Parliamentum Reipublicæ Angliæ. Ende den Tijtel waer mede sy hun aen alle Coningen/ Vorsten ende andere Staten souden addresseren/ was aldus: Het Parlament van de Gemeente van Engelandt.

Den Marschalck Turenne / een dapper Veld-Oversten die de Fransche Croon seer yvrich in Duytslant had gedient/ was die nu afgevallen/ en hielt het met de gevangen Princen/ verseeckert hem derhalven in tijts van de twee considerable plaetsen Bellegarde en Stenay: 't Welck veroorsaeckte dat in Bois de Vincennis stercker guarnison wierde geleyt/ de Grachten verdiept/ ende noch een Muyr daer om ghemaeckt: Ja den Prins van Condee wiert seer nau acht geslagen/ overmidts hy de Latijnse Taele kundich was / want men was bevreest dat den Priester als hy de Mis dede / yets soude overdragen/ alsoo Condees Vader hem voor desen met sulcke quinck-slagẽ had weten te behelpen: Middeler tijt geraeckte by den Card. Masarini in ongunst eenen Abt de la Reviere/ dese begaf hem in Ballingschap op een sijner Lant-Huysen buyten Parys/ daer men segt dat hy ellendich door 't kout Vier in sijn schamele Leden getormenteert wiert.

By 't Hoff te Brussel scheen al voor lang op Duynkercken een aenslach geconcipieert te zijn/ want het gebrack hun aen geen goede intelligentie met die van binnen: De bereydselen daer toe/ soo te Water als te Lande/ waeren al veerdich/ so te Nieupoort/ Oostende/ Dixmuyden en Yperen/ het Lant-volck was al voor de Stad/ en indien geen onversaegtheyt onder hun geweest waer/ de andere

* De treffelijcke Kercke van St. Paulus (daer aller-eerst het Christen-Geloof in Engelant is verkondicht,) heeft men tot een Paerden-stal gemaeckt: 's Koninghs Hof Withal was een corps de guarde van Fairfax Soldaten gheworden: Ende het Heerlijck Huys van den Bisschop van Cantelberg, heeft men aen een Tapper verhuyrt, na dat de beste vercierselen van Hout en Steen daer uyt ghenomen waeren.

de andere van Nieupoort te water souden glat voort gevaren hebben/ want de Duynkerckers van alles onbewust waren / niet tegenstaende dese entreprinse in de Vlaemsche steden al sommige dagen om Oly ende Zeep (gelijck men segt) hadden gegaen/ja in Hollant wert die Stad geseyt alreede gewonnen te zijn/ op den selven dach als den aenslach soude aengaen : Maer door quade ordre ende bloodheyt is dese saeck (als verhaelt is) achter gebleven.

Dan dit belette evenwel den voortgang des Bruylofts niet / die men hielt binnen Brussel op den 23. deser/ op het Huwelijck van een der Dochters van Graef Johan van Nassou/met seker Duyts Heer mede van Nassou gesproten : Daer waren ter Bruyloft veele Grooten / daer onder den Hertogh van Lorreynen / wiens Colonel sich geaffronteert vondt / dat een ander als hy de Bruyt naer gewoonte aen de Koets leyde : Beriep derhalven den anderen in Duel/ daerse beyde verscheenen/op een plaets niet verre van 't Sonyen Bos/ op die tijt als den Aertshertog Leopoldus daer quam Jagen/ ende hun siende/ gevangen nam/ doende den Colonel sijne Chargie terstont quiteren.

De Hertogin van Longevile vluchte van Parijs na Rouaen / en versocht aldaer onder des selfs Parlaments bescherming haer te mogen onthouden/ maer te vergeefs/also gants Normandijen den Coning getrou bleef/sy begaf haer voorts op Diepe/daer sy (also men op haer toe-leyde) by duyster Nacht als de Zee geheel ongestuymich was/ haer op een Hollants schip (dat aldaer lach) salveerden/benevens den Prince Marsillac/den Marquis Sillery ende andere : Den schipper bracht hun te Rotterdam/alwaer sijn Hooght. Prins Wilhelmus hoogl.memo.hun quam vindē/met wiens Jacht sy na ettelijcke dagen vertrock de Maes op tot Maestricht /van daer vorders gaende tot het Leger van Turenne/ daer sy stracx den Tijtel kreeg van Generalissimo over 't Leger der gevangen Princen / en nam Stenay tot haere verblijf-plaets.

Den 26. deser/ savonts ten 8. uyren / hebben die van 't Parlament binnen Londen 3. van hunne Sergeanten gesonden aen 't Logijs van eenen Maston/ Officier der Levellers/ om wie en welckers onrust desen Maston neffens andere buyten Engelant gebannen was/ maer verspiet zijnde dat hy weder om binnen Londen was gekeert/ hebben de Parlamentarissche getracht hem te doen verseкeren/ de eerste der voornoemde drie Sergeanten boven aen de Camer van desen Maston komende/ vont die gesloten/ hy klopt aen/ daer hem Maston selfs de Deur opende/ den Sergeant sijne ordre mondelingh aendienende/ wierde van Maston (al eer hy op sulckx verdacht was) twee steken in den Buyck gegeven/ so dat hy van staende voet doot ter neder viel : Maston werpt den dooden Sergeant van de Trappen / en komt selfs van boven met het Rapier in de vuyst : Een der twee Sergeanten beneden aen de Trap 't geruchte hoorende/ loopt naer boven/ daer hy Maston middelerwech ontmoet/ die desen tweede als d' eerste de rest gaf / spoeyde hem voorts beneden naer de Deur om hem weg te packen/hier vont hy den derden Sergeant/ die hy door haestichheyt by na om verre liep/ doch alsoo hem de Sergeant meende te stutten/ kreegh hy van Maston een houw in den Hals/ daer hy wel haest af storf/

ende alsoo geraeckte Maston (dewijle het duyster was) uyt de handen sijner Vyanden: 't Parlament dit verstaende/ heeft 50. pont Sterlings op gemelte Mastons Lijf geset/ maer is tot noch toe in vryheyt gebleven.

Maert 1650.

HAre Hog. Mog. de Staten Generael / hebbende voorleden Jaer mette Croon Denemarcken gemaeckt een nieu Tractaet/ waer by de Ingesetenen deser Landen/ voornamelijck de Schippers wierden gebeneficeert/ betrakende den Tol in den Orisont / en and're Poincten van Alliantie/ waer by hare Koningl. Majestt. van Sweden scheen intrest te gevoelen / so dat die by Missive van den 11. Octob. lestleden daer van kennisse heeft doen hebben aen hare Ho: Mo:/meest op den Orisont hare reflexie nemende: Om buyten alle onmin ende swaricheden te blijven / sijn Commissarissen ghestelt / op dat de Poincten geexamineert/ en de Geallieerde Croonen Sweden en Denemarcken satisfaction mochten behouden.

Den tweede deser wiert te Parijs in 't Parlament een Brief gelesen van de vluchtende Hertoginne de Longuevile aen den Coning geschreven: Waer in sy als volghende/ over den Cardinael Masarini klaegt / sijnde dit de somme van haren Brieff:

SIRE: Om mijn onschuld aen uw, wegens mijn vertreck uyt Vranckrijck, te doen, sal ick alleen bidden, dat mijn seggen geloof meritere: Ende dat de quade practijcken van den Cardinael Masarini bekent moghen worden, die nu de Princen van den Bloede derf gevangen stellen, alleen om sijn quaet te verduysteren. Waer om ick gedacht heb my voor een tijdt uyt mijn Vaderlant te bannen, liever dan dat ick (gelijck hy op mijn toe leyde) oock van hem gevangen soude worden, gelijck hy de Heeren mijne Broeders, en Monsr. mijnen Man heeft gedaen: Zedert dat exploict heeft hy niemant van onsen Huyse onvervolgt gelaten, want onder decksel van des Coninginnes last sont hy aen my bevel, dat ick my in 't Coningl. Paleys soude retireren: Maer also ick op de selfde uyre verstont dat men voor hadde my te arresteren, begaf ick my in 't Huys van een mijner Vrienden, waer op den Cardin. terstont het Huys van Condée met Soldaten liet versekerē, en dewijle ick sach dat hy my also uyt de Armen mijner Moeder woude rucken, begaf my uyt Parijs na Normandyen, verklaerende aldaer by Requeste aen 't Parlament, mijn intentie niet anders dan alle onderdanicheyt aen sijne Majesteyt te wesen: Mazarini dit verstaende, liet alle passagien op de Reviere versekeren, waer om ick my na Diepe begaf, van waer ick de Schepenen aen hare Majesteyt sont, omme haer van mijn getrouheydt versekert te houden, maer dien hatende Cardin. my of willende vangen, of soeckende te verjagen, dede Scharbourg in nemen, als oock 't Casteel van Kaen, waer over d' Inwoonders, siende dese vervolginge, my hunne hulpe presenteerde, maer overmits het my ongeraden docht d'oppositie by der hant te nemen, kreegh onderwijl van den Cardinael last om my naer Trye ofte Coulommiers te begeven, maer hy siende dat ick sulckx om mijn ongesontheyts wille so dra niet en dede als hy wel wilde, sont Sr. du Plessis Bellievre te Dieppe, om my te vangen, die oock stracx de Borgers te hulp nemende, alle de Chaloupen met Volck bemande, op dat ick ter zee

niet

niet en soude weg raken, ende sont oock van sijn Guardes in seker Fregat, daer hy dacht dat ick my mede sou eschapperen; Ick sulcks bemerckende, en dat de Troupen te lande vast aen quamen om Dieppe te bespringen, soo liet ick ordre aen den Heer Montigny, ende ick spoeyde my na Havre, van waer ick met een Hollants Schip ben vertrocken, en dat in een ongestuymige Nacht, om mijne rust te soecken by u Geallieerde. Vale.

In Schotlant vergaerde den * Graef van Montrosse veel Krijgs-volck/ meest achter in 't Noorden aen 't Gebergte en op d'Eylanden/ derwaerts hun dagelijcks veel Duytsen als andere lieten over-schepen/ alles ten dienste des Jongen Konings: Montrosse gaf eyndeling een Declaratie uyt/ verbatende de oorsaeck van 't oprechten sijns Legers/ 't welck de Schotten so onsmakelijck voor quam/ datse d' opgemelte Declaratie korts daer aen binnen Edenborgh op de Marckt/ in 't publijck door den Beul deden verbranden/ excommunicerende daer nevens den selven Montrosse uyt hunne Gemeente.

Den Franse Koningh toogh uyt Parijs/ na verscheyden gewesten van het Rijck/ ende gaf over al groot genoegen waer hy quam/ selfs by die men verdacht datset oog wel na de gevangen Princen mochten gehad hebben: Middelertijt omcingelden 't Conings Leger Belleguarde/ daer sijn Majestt./ den Cardin. Masarini mettet Hoff mede by quamen/ 't welck de Soldaten buyten maten aemoedichde/ en door nat en ongemack lustig spoeyden: Hier was den Cardin. op sekeren dach in groot perijckel/ want also hy by die van Belleguarde wiert gesien/ hebbense een stuck Canon op hem los gebrant/ waer af den Kogel een sijner bystanders alleenelijck trof/ die den Cardinael en and're veroorsaeckte hun op staende voet van daer te retireren.

De Stenden van 't Duytse Rijck/ siende dat Franckendael (een wel gelegen stercke plaetse) alleen resteerde om hun in rust te brenghen/ en dat om die plaets van Guarnison te ontblooten/ dagelijcks alle hoope daer toe benomen wiert/ onaengesien wat debuoiren daer toe binnen Neurenburgh aengewent sijn geweest/ hebben eyndelingh/ dewijle de Keyserse het alleen op de Spaense schoven/ wiens Krijgs-volck oock daer binnen lach/ desen navolgende Brief aen den Koning van Spangien geschreven:

ALler Doorl. Grootmachtige eñ aller-genadichste Heere: Met wat schrickelijcke Tempeest-baren des Oorloghs het H. Roomse Rijck nu 31. Iaeren lange is gedreven en geschockt geweest: Ende door wat middel het voor anderhalf Iaer binnen Munster door de Vredehandel van Schip-breuck is bevrijt, is U Majesteyt genoech bewust: By 't welcke de Ceurvorsten en Stenden niet liever souden gesien hebben, als diergelijcke ophoudinge van Oorlogen tusschen Uwe Majestt. ende den Allerchristelijckften Coning, waer over Vranckrijck (also Franckenthal niet gerestitueert wert) over de 50. Stercktren met Steden en Provincien noch in hout, welcke uyt krachte van den Vrede hadden moeten ingeruymt worden: Eñ de Croon Sweden mede betoont, dat sy om de selfde redenen weygerig is d' Executie in 't werck te stellen, so

* Montrosse 't voorleden Iaer uytten Hage (daer hy meest ging spanceren, hebbende sijn cours veel na Rijswijck) om sijn Coning dienst te doen, na Schotlant gevaren zijnde, kreegh tamelijcken toeloop: Hy was een braef Heer van Lijf en Leden.

len, so over 't afdancken des Krijgsvolcks, als de inruyminge der Steden: Waer door 't Roomse Rijck uytgeput wert, als oock door het onderhouden der uytlantse Volckeren: Derhalven wy onse toevlucht tot uwe Majesteyt genomen hebben, die wy met reverentie ende ootmoedicheyt bidden, in desen noot onse Principalen nochte 't Roomse Rijck niet te verlaten, maer sonder uytstel de Restitutie van Franckenthal consentere, so sal uwe Majestr. met een woort door soodanich werck heerlijck 't Roomse Rijck van alle uytheemse qualen verlossen: Ende alle Ceurvorsten, Vorsten en Standen (om eeuwiglick danckbaer te wesen) haer verplicht houden, ende boven dien van God Almachtigh (een Gever alles goets) alle voorspoet verkrijgen: In wiens Goddelijcke protectie wy uwe Majestr. beyde ootmoedelick ende devotig beveelen, &c.

Den Grave Kinf hy tot Neuwstad by Hamburgh heymelijck Volck wervende/ deelden op sekeren dach syne Ruyters in twee partyen/ om die tegens malkanderen (tot exercitie) te laten chargeren/ waer over een yder van hun belast wierde de Pistolen los te branden/ ende die weder met los Kruyt te laden: Als sy nu tegens malkanderen aen quamen/ syndet 2. onder den hoop geweest die hun Pistolen met scherp hadden geladen/ daerse twee voornaeme Adel-Jonckers mede ter neder schoten: Een van dese 2. wert gekregen/ en veroordeelt om geharckebuseert te worden/ maer door een Vrouws-persoon verbeden zijnde/ is hem 't leven geschonckten.

Seker Jode binnen Praage/heeft den 22. deser een Christen-Kint tot Caden met 8. steken vermoort/ waer over hy gevangen zijnde, sulcx bekent heeft/ ende niet tegenstaende hy hem in de Gevangenisse tot de Christelijcke Religie begaf/ ende hem Doopen liet/ so wert hy nochtans korts daer aen te Praagh gejusticeert/ en eerst syn rechter hant afgesneden/ daer naer een stuck van syn Tonge gesneden/ beyde syn Borsten met gloeyende Tanghen genepen/ ende doen van onderen opwaerts geradraeckt/eyndeling is den Romp van 't Lichaem (dus gemartelifeert) op een Rat geleyt geworden.

Het Engels Parlament begost nu omtrent op alle plaetsen in te voeren een ondertekeninge/ genaemt het nieu Engagement/ en dat by alle Ingesetenen die tegens 't Parlament gedient hadden/ die sulcks niet wilden doen/ mosten den 30. deser hun 20. Mijlen van Londen begeven: 't Welck op den selven dach sulck een vertrecken causeerde/ datter Wagens/ Karren/ noch Paerden om gelt te krijgen waren/ want op yder blijvende Persoon was 10. pont sterlings gestelt/so dat uyt een hoeck der stad (die men de Conventguarde noemt) wel 150. Huysgesinnen vertrocken/ sijnde meest Rijcke Luyden/ waer door veele groote schoone Huysen binnen Londen quamen ledich te staen/ daer de Herbergiers en andere op begosten te klagen/ dat men eerst hare Vryheyt en nu hare middelen benam/ overmidts sy gheen frequentatie in hunne Huysen hadden/ ende Haver en Hop sonder consumptie was: De Arme Lieden deden 't hunne daer by/ datter niets te winnen was/en door 't vertreck der Rijcke Persoonen alle Neeringen slapten: Veele vluchten 't Lant uyt/sommige sijn aen de Zee-plaetsen weder-houden/ en hun goet afgenomen: 't Parlament dede op dese tijt al wat na den Koning smaeckte/uyt-roepen/te Corchester

ster dede men des Prins van Wallis Schip/voerende 68.stucken/de Wapenen af nemen/ en des Parlaments in de plaets setten: Tot Hampton-Court heeft men de Zale van alle Tapijten ende Clenodyen berooft/ en sijn uyt een Camer over de 1700. duysent Paerlen gelicht/genaemt de Paradijs Camer: des Conings Kinderen heeft men versteecken: Al de Gesanten van vremde Potentaten/uytgesept/ d'oude Heer Joachimi Gesant van hare Hog: Mog:/ vertrocken/ged. Joachimi (hebbende met groote lof 3. Coningen van Engelant/ en een Coningin in dier qualiteyt by gewoont/ met soo grooten eer/ dat selfs Coning Jacobus hem sijn Vader noemde:) heeft al dese veranderingen in Engelant moeten sien/en daer by/dat hy van dese overweldigers verachtelijck wierde getaxeert/ ten reguarde van dat hy so grooten Vrient van 't Coningl. Geslacht was geweest. Maer onaengesien alle dese murmuratien en mompelingen des Volcks/ soo is nochtans de Stad weder om op nieus met alle soorten van Volck verbult geworden/ en als in een Nieuwe opkomingh beginnen te bloeyen: Ende men heeft doen een Hoff van Justitie opgerecht/ bestaende in 69. Persoonen/ meest uyt de Militie/ om alle quaetwillige en verstoorders van den Staet/ met recht aen te tasten en te straffen/ sonder aensien van Persoonen/ tot rust en heyl van de Engelse Gemeente: Het welck alsoo tot noch toe is achtervolgt geworden.

Als nu den Keyser van Moscovië over dese Koning-moorders sich heftig verstoorde/die Tyrannije voor Vrijheyt in-voerden/so banden hy alle Engelsen uyt sijn Lant/ selfs het Trafiqueren met hun: Hier over schreef 't Parlament een Brief aen den opgemelten Keyser/ dan men en konde niemant in Engelant vinden die na Moscovien wilde om den Brief te gaen bestellen.

Aprillis 1650.

IN 't begin van dese Maent quam den Heer Cottington weghens den Coningh van Schotlant tot Madril in Spangien/ voor den Koning ter Audientie: Als hy sijne Oratie aenvangen soude/ende de Heerlijckheyt des Conings al-omme sach/ barsten hem de Tranen uyt de Ooghen/ sulcks dat hy hem om-keerde/en van den Coning gevraegt wierde/ wat hem tot soodanige alteratien beweegden? Daer Cottington op antwoorden: Dat hy sich niet kost onthouden van weenen, als hy de groote pracht sijnes Majesteyts aen sach, want dan quamen hem in gedachten alle de ‡ pompeusheden en delicatessen, waer mede sijne voorige Meesters de Koningen van Engelandt waeren voorsien geweest, en principael Carolus de I. diens ongeluckige doot tot ruyne van al die aen sijn Huys dependeerde, was streckende, ende wiens Kinderen

‡ De Koningen van Engelant sijn boven alle and're Potentaten in Europa by de 300. Iaren herwaerts wel de aensienelickste geweest: Hare Souveraine macht door een Parlament getempereert wordende, hebben sy nochtans hare respect soodanig gehouden,dat der selver Hovelingen,op hare knien den Coning mosten dienen: Gelijck des Conings schencker de Wijn: Den Camerlingh de Brieven overleverenden, en diergelijcken meer.

deren nu so ellendig van hun eygen Lantzaten van 't Rijck verstooten wierden, daer sy te voo-ren so ge-eert, ontsien en te gelijck waren bemint gheweest, &c. Want men plach te seggen: Dat het geen rechten Engelsman waer, die niet goet Konings was. Den Spaensen Coningh heeft den opgemelten Cottington (als syne Oratie ge-eyndigt was) minnelijck doen beantwoorden.

De Hertoginne van Bouillion/ een vernuftige Juffrou / onthielt haer ze-dert datte Princen gevangen waren/ tot nu toe stille binnen Parijs: Haren Man den Hertoge begaf sich na Guienne/ en geraeckten so binnen Bordeux/ alwaer hy sijnen dienst presenteerde/genoegsaem en wel bewust datte Bordeloisen met hunnen Gouverneur Duc d' Espernon maer al te seer over hoop lagen/ en een quaet vertrouwen op 't Gouvernement van sijn Eminentie onder hun dagelijcx aenwies/waer door/ als d'onheylen grooter en de gemoederen bitterder wierden/ hy eyndelijck gehoor kreegh: Maer sijn Hertoginne (hier boven gemelt) worde binnen Parijs ontdeckt/ so dat den Lieut. Civil haer den 5.deser meenden te lichten/terwijle sy in een der Domestijcque Huysen van den Ambassad. van Poolen was ; 't welck sy so haest niet en verstont/ of sprongh uyt haer Bedt in 't Hembde / en begaf haer na 't bovenste van het Huys/ alwaer sy sich onder 't Dack in een hol verbergde / doch evenwel ghevonden wiert: Den Lieut. Civil vraegden haer/waer omme sy niet en was deur gegaen als sy uyt haer Logement vluchte / daerse op antwoorde: Datse haer Dochter die doen aen de Kinderpockxkens lach , niet en wilde verlaeten: Dus nam hyse mede/ en bracht haer in een versekerde plaets.

't Belegh van Belleguarde liep met dese Maent ten eynde / want alsoo sy binnen eenige dagen (volgens 't accoort) niet ontset wierden/ trock het guarsoen uyt/ hier behaelde den Koning eer/ want de Borgers gaf hy hun Previlegien wederom/ooch haer en alle die de sijde der gevangen Princen verlieten/ Pardon/ soo dat hun Gouverneur Taban des Conings zijde verkoos/ waer over hy met een Jaerlijckx tractement begiftigt wiert. Den Marschalck Turenne vong onder dies aen/ mette Spaense te tracteren / en maeckten een Verbondt / om gesamentlijck voor de Gevangen Princen/ Vranckrijck den Oorlogh aen te doen/ op naervolgende Conditien: Ten 1. Belooft sijne Majesteyt van Spangien aen den Marschalck Turenne, 400000. Croonen om Volck te lichten,ende dan noch 100000. Croonen, tot voldoeninge van den Adèl, die by hem gekomen waren. Ten 2. noch 1800. Francken ter Maent, tot betalinge van 't Guarnison binnen Stenay : En eens voor al 400. Karren met Amonitie. Ten 3. Dat men met Vranckrijck niet sal mogen handelen, voor ende al eer den Hertog van Loreynen ten vollen sal sijn gerestitueert : Sedan aen Duc de Bouillion overgelevert : De gevangen Princen los gelaten : En Stenay in dien Staet blijven laet daer 't nu in is. Als nu de Paesch-dagen aen quamen/ heeft men weghens de 3. gevangen Princen een Aelmoesse van 3000. guldens/aen alle Arme gevangens die binnen Parijs saten/uytgedeelt: Sijn Eminentie heeft het daer by niet gelaten/ maer aen alle Nootdruftige / beyde Gelt en Graenen tot een Aelmoesse wegh gegeven.

Tot Romen heeft men oock den Armen weldadich geweest/ daer sijn Heyligheyt op Witten Donderdach in 't Hospitael der H. Drievuldicheyt/na ge-

woonte

woonte veele Pelgroms de Voeten heeft gewassen/ en daer na met Goude en Silvere Genade-penningen begiftigt: 't Welck den Prince Ludovicus verplicht heeft 't self de na te volgen/want daegs daer aen heeft hy ettelijcke duysent Pelgroms tot sijnen kosten ten eten gehad/en op 't heerlijckst getracteert.

Mayus 1650.

DEn 7. dach deser Maent en was noch niet ten avont ghekomen/ of men sach den Vice-Admir. Witte Cornelisz. de Wit/ onlangs uyt Brasilien gearriveert/ende een * Helt die 't Lant trouwe preuve van sijne Charge heeft doen sien/ binnen 's Gravenhage door 't Hoff by de Camer van syn Hooght. langst de Gallerije komen/ voortgaende langst den Opververgh/ na 't Huys van seeckere Borgeresse aldaer/is van de Sergeanten des Hofs gesaiseert geworden/en gebracht op de Gevangen Poorte/wordende korts daer aen weder om gerelaxeert/ ende vergunt sijn Logijs in een Herberge te mogen nemen.

Tot Breda yverde men sterck in de Handelinge tusschen den Coning ende de Schotten/ men gaf tot des selfs succes een yder goede hoope: Waer uyt in Schotlant alles wat Manbaer was/ ja van 16. tot 60. Jaren out/ opgeschreven wiert/ en den Wapen-handel kundich gemaeckt: Sy beneerstigden hun sulckx te meer/ om dat achter in Schotlandt/ den Graef van Montrosse uyt Hollant was aengekomen/ die van den Coning aldaer gesonden/ en by de Schotten op 't hoogste gehaet was/ om dat sijne Soldaten (waer onder veel Malignanten waren) de Schotse Kercke geen affectie toe droegen/ ende met rooven/moorden en plonderé/veel quaets aen d' Ingesetenen hadden gedaen/ selfs oock/ om dat Montrosse (gelijck de Schotten voorgaven) Coning Carolus met gewelt binnen Edenborgh meenden te throonen: Hier om ruckte sy in haest een Legher by den anderen/ en sloeghen eerst de Avantguarde van Montrosses Volck/ naer datse alreede Schotlant in gemarcheert/ en van een goede Pas versekert waeren/ hun Geleyder Jan Hurry wert gevangen/ en met andere Officieren Onthooft. Onderwijl heeft den Coningh Carel tot Breda den Graef van Langerdale/ den Graef van Calender/ en den Graef van Dumforling (Ambassadeurs uyt Schotlant) audientie verleent: Lord Wentworth Mr. der Ceremonien/ was daer by: Coning Karel verzelt met veele Grooten/gelijck Graef Clevelant/Piercy/en Wilmot/sat in een verheven Troon/ seer heerlijck: Den Graef van Castelhaven/ dede uyt den name der Staten van Schotlant een Oratie/ waer van dit den Inhout was: Dat het Coningrijck van Schotlandt hem belieft had tot dese Boodschap t' eligeren, waer van hy openinge voor sijne Majestt. quam doen: Hy en quam niet om sijn Majestt. te dringen tot saken die tijn Majesteyt prejudicabel souden wesen, nemaer om alle redelijcke en gerechtige begeerten te proponeren. Versekerende sijne Majesteyt, dat hy daer toe selfs wilde contribueren, hem weder in tijn Throon te herstellen, na de natuyre der Engelse Wetten: Dat over sulckx, selfs het Coningrijck Schotlant voor had, sijne Majesteyt geluckig te maken, onder wiens schaduwe

* De aenklagers van vrome Luyden, mogen hier een exempel aen nemen.

duwe hy in dat Gouvernement met Vrede soude konnen leven. Mr. Levinston en de andere Schotse Predicanten/ traden daer op oock voor den Koning/ en spraken: Dat, indien sijn Majestt. na de Kercke en Staten van Schotlant geliefde te luysteren, dat sy aen sijn zegen en geluck niet en twijffelden. Daer op heeft den Coning de geschreven Papieren ge-eyscht van de Commissarissen/ seggende/ de selve in consideratie te willen leggen/ verhoopende haer so goede satisfactie te geven/ als hy van Schotlant selfs was begeerende. Daer na heeft den Coningh met den Prins van Orange en andere Heeren over gemelte Papieren neerstigh gebesoigneert. Onderwijlen hadden de Schotse Commissarissen wel gewenscht/ datte Tractaten op den Hage waren verschoven/ op dat alsoo den Prins van Orangie en de Coninginne van Bohemen/ te nader by der handt souden zijn. Koning Carel heeft wijders de navolgende Heeren in deser voegen begiftigt: Den Hertoge van Iorck, maeckten hy Admirael ter Zee, en Gouverneur van Iarnsay. Prins Robert, Vice-Admirael: Sijn Broeder Prins Maurits, Schout by Nacht. Iames Montrosse, Generael van 't Krijgs-volck te Lande. Langelant, Opperste van 't Krijgs-volck ter Zee. Lord Wentwort, Meester der Ceremonien. Prins Phlips en sijn Broeders, tot Ridders van de Kousebant. Lord Iermin, 't Commando over 3000. Ruyters.

De Moeder van Condee/ quam tegens 't Verbodt/ weder om binnen Parijs/ verkleet/ ende vergeselschapt alleen met een Dienstmaegt/ sonder meer: Sy logeerden haer om 't minste vermoeden te geven / in een slecht Borghers Huys; Voorwaer een groote veranderingh voor soo machtigen Juffrouwe! noch soo onlangs in 't gebiet van Lant en Luyden / nu van alles ontbloot/ te vooren in vrijheyt/ geacht/ gevoert en rijck voor yders ooghen/ nu gebannen/ verstooten/ te voet/ armelijck voor elck bedeckt/ sy heeft haer een wijle mettet besluyt deser woorden moeten behelpen: Tempora te tempori: Maer hoe nau sy haer hielt/ so en heeft sy nochtans niet onverspiet konnen blijven/ want Duc d' Orleans daer van verwittigt/ liet terstont vlijtich na haer soecken/ selfs in alle Cloosters ende Geestelijcke plaetsen/ 't welck dese Princesse vernemende/ heeft sy haer selfs voor 't Parlament van Parijs vertoont/ der selver bescherming versocht/ ende dat men met hare Kinderen medelijden wilde hebben: Den Hertogh van Orleans was seer verwondert/ over de groote vrymoedicheyt van dese Princes: Men gaf haer last/ dat/ also sy de ordre van 't Hoff niet na gekomen hadde/ een uyr buyten Parijs moste retireren: Also begaf haer dese Princesse naer Berry/ daerse haer onthout. Maer Duc de Bouillion sich voor de gevangen Princen verklaert hebbende/ kreeg Monsr. de Rochefaucault met andere Heeren aen sijn zijde / vergaerden een Leger in Guienne en Poictiou/ waer door alle gemiscontenteerde groote hoop en moet schepten: Dies te meer / om dat Turenne dagelijckx stercker wiert door Spaensche en Hoogduytze Troupen sijn Leger vergroote/ so dat hy ettelijcke Franse Compagnien ruwineerde/ brandende de Voor-stadt van Mouson oock geheel af.

Den Graef van Montrosse / onaengesien 't ongeluck van sijn soldaten onder Jan Hurry voozen gemelt/ versamelt sijn Krijgsmacht/ maer al te onbedacht Schotlant in-treckende/ wort gevangen van David Lesle/ die sijn Leger oock t' eenemael verstroyden: Montrosse (eer men hem kreeg/) vluchte en Swom

en Swom met diverse Officieren over een Revier/ daer hy hem alleen op een Marassige plaets 3. a 4. dagen in sommige Biesen verschool/ en gedwongen eerst sijn Hantschoenẽ en daer na sijn eygen Vlees te eten/maer een Boer hem siende/ gaf sulckx te kennen/ waer door hy gevanghen wiert: Den 20. deser/ bracht men hem binnen Edenburgh/daer hy so haest niet en wierde gesien/of de straten krioelden van Menschen/ d'eene had medelijden met hem/en d'andere vervloeckten Montrosse/ veele seyden: Daer komt den Quaetdoender: Hy was gekleet met een Scharlaken-Rock/ daer onder een Kleet vol Passementen/ op 't Hooft een Castoors Hoet/met een kostelijcken Hoed-bant/zijde Incarnadine Koussen/ met Roosen en Syde Kousebanden: Daeghs daer aen bracht men hem in 't Parlament/ alwaer [volgens d'ordre der Schotse Previlegen] veele Heeren/ Baronnen/ende Borgers saten/alle verblijt dat sy hun geslagen Vyant also voor oogen saghen: Den Cancelier die President was/ verhaelde de Vyantlijcke Feyten van Montrosse tegens Schotlandt/ waer uyt hy gebannen/ ende weder in-gekomen was/niet als een Vrient/maer als Vyant/ terwijle men met de Coning in onderhandelinge was: Doch Montrosse ontroerden hem daer weynich in/ en antwoorde in effect: Niet gedaen te hebben als voor den Coning sijn Meester,niet by openbare,maer particuliere last ten volle geauthoriseert: En soo men hem dooden wilde, 't was hem en al de Weerelt kennelijck, dat de Doot een schult was die men alle betalen most, dat hy derhalven dat niet aensach,bereyt sijnde daer in sijn voorgegane Meester te volgen, want 't selve hem verheugen soude oock mede die eer te hebben: Maer 't Convenant gebroken te hebben, sulckx ontkenden hy. Doen stont Monstrosse op/ want hy hadde door last van den President so lange geknielt/ men leyde hem uyt de Vergaderinge/ alwaer hy een wijle geleden/ weder om binnen gebracht wiert/ doen wert hem weder gelast te knielen / ende men las hem sijn Sententie voor. Tot verwonderinge der gantsche Vergaderinge / bleef Montrosse van gelaet ende gemoet onverandert/ja toonden sich blijmoedig/even als de geene die hier een Weereltse weldaet plegen t'ontfangen/verwerpende/ dat hy meerder was in qualiteyt als die geen waer voor men hem bracht/ en die sich bemoeyden met hem te veroordeelen/want hy was tot Generael over 's Conings Leger in Schotlandt gestelt/ en al ten tijde Carolus de 1. van moedige dapperheyt met de daet befaemt: Sijn Vader van Adelijcker deugden / was niet alleen een der Opperste Raden des Parlaments/ maer oock in veele Ambassaden en voor den Coning voordeelich geweest/sijn Geslachts beginsel sproot uyt den stam Fergusio/ den 2. Coning der Schotten/ omtrent 't Jaer 400. Ende sijn Groot-vader wierde van Coningh Jacobus tot Groot-Canceelier en Stad-houder van Schotlant gestelt.

Men had so haest hem sijn Sententie niet voor gelesen / ofte hy scheen met behaeglijckheyt die t'ontfangen/ de minuten luyden aldus:

DAt Iaques Græmio, Comte de Montrossa werde gebracht op de Marckt van Edenburg, ende Gehangen aen een Galge van 30. Voeten hooch, en na 3. uyren Gehangen te hebben, wederom af nemen , sijn Hooft af-houden , en binnen Edenborgh op een Staeck stellen, sijn Armen en Beenen afgekapt, ende opgehangen te worden tot Glasco , Sterlingh, Reoth en

Abberdeen, maer sijn Lichaem op de gemeene plaets te Begraven, ingevalle hy van d'excommunicatie geabsolveert wert, andersins op der Misdadigers plaets in d' Aere gelegt te werden.

De Sententie wierde uytgevoert/ ende gelijck men hem gevangen binnen Edenborgh bracht met weynich respect / zijnde doenmaels gebonden met een Touw/ op een hooge Stoel sittende die op een Karre stont/ rijdende den Beul met Montrosses Bonette voor uyt/ op dat hy bloots hoofts en hoog geseten/ te beter van elck Mensche gesien mochte worden: Alsoo voerde men hem nu voort ter Galge/ hebbende ettelijcke Papieren op sijn Rugge gehecht/ waer in al sijn Actien en belijdenisse geschreven stonden: Op 't Schabot komende/ wilde met geen Predicanten te doen hebben/ maer dede een lange Oratie voor 't Volck/ want hy was minnelijck ende wel bespraeckt: Dese waeren sijne laetste Woorden:

ICk wil niet hoopen dat dese mijn smadige doot eenich goet Christen sal ergernis gheven, 't ghebeurt soo wel aen de Rechtveerdighe als Godloose, en wederom den Godloosen als Rechtveerdighen. Dit quaet schuylt onder de Menschen, dat, indiense mijn oprechtigheyt kende, my niet veroordeelen souden. Doch men heeft meer and're Grooten op dese maniere gehandelt. Ick wat my aengaet mach met recht spreken, dat alle Oordeelen Gods Rechtveerdich sijn, en dese proceduren voor mijne Sonden Rechtveerdige straffen sijn my hem ootmoedich onderwerpende, maer voor Menschen kan ick my wel ontschuldich houden, ick wil niemant lasteren noch beschuldigen, want dit mijn oordeel neme ick van Gods Hant, dese lieden gebruyckt God tot sijn Instrumenten, ick vergeve hun haer doen, God wil 't haer oock vergeven. Ick ontlast my selven dat ick geen argernis geve aen de Gemeente Gods, alle mijn doen is geschiet uyt schuldige plicht van mijn wettige Koning. Ick vreese Godt, en eere den Koning volgens de natuerelijcke en aller Volcken Wetten. Ick heb my niet aen de Menschen besondicht maer aen God Almachtig, alleen by hem is veel genade. Ick bidde hem dat hy geen meer beswaringe over dese Landen laet komen, doch ick wil my niet verstouten in Gods geheymnissen te treden. 't Hoochtste dat my van de Menschen kan voor-geworpen worden, is, dat ick buyten 't Heyrleger der Gemeente Gods geset ben, nae 't besluyt der Geestelijckheydt, hier om ontschuldig ick my, als gehoorsamelijck gedaen hebbende, volgens de lasten van mijnen wettelijcken Prins, nochtans moeytet my datse mijn uytte Gemeente als een onghesondt Lit afgesondert hebben, en daer om versoeck ick na d'ordinantie Gods als een deuchdelijck Lit weder aen genomen te worden, ende van mijnen Ban ontlost te sijn; ende soo dit niet kan geschieden op 't seker betrouwen mijner zuyvere Conscientie, soo appelleer ick voor den Troon Gods, die als Rechtveerdich van de Weerelt oock mijn Richter sal wesen. Eenderley wort ick belasticht, dat is, dat ick al den schult op den Coning leyde, God bewaer my voor sulcks, want d'Overleden Koning leefden als een Heylich, en Sterf als een Martelaer, en ick bid dat ick hem hier in mach volgen, ja soo ick mijn Ziel in eens anders plaetse wenschen konde, 't soude in de sijne zijn. Wat nu aengaet desen Koning na sijn Iaeren en goet verstant, geen Volck soude geluckiger wesen als onder hem: Alle sijne beveelen over my waren billijck en oprechtlijck, hy sal 't wel voltrecké dat hy my toegeseyt heeft, want hy handelt met alle Menschen oprecht, waer van ick den laetste Koning attestatie heb gegeven, gelijck ick oock doe aen desen. Ick blijf getrou aen des overleden Konings Memorie, en aen desés noch wesende Persoon. Ick danck Godt

dat ick

dat ick niet onwetende na den wech des Hemels ga, hoewel ick niet veel kennis heb, want ick wil my niet beroemen. Godt verleen dat ick de Doot niet en vrees, maer volstandich blijf, 't sy hoe ick Sterf, want de reden is in my, dan Godt heb prijs, 't welck ick niet uyt vrees, maer uyt schuldighe plicht segge.

Na dese woorden begost Montrosse te Weenen: En beloof de voor hun allen te bidden: Sijn Ziele beval hy aen God/ sijn dienst aen den Koningh/ en sijn affectie aen hun alle. Hier eyndigende/ wiert hem gevraegt of hy niet alleen woude bidden/ maer antwoorde/ alrede sijn Hert voor Gode geopent en ontlast te hebben, in wiens handen hy sijnen Geest beval. Aldus wierde hy geexecuteert/ volghens de pronunciatie van de voorgenoemde Sententie. Dit was 't eynde van dien onverschrocken Graeff/ wordende van veele beweent.

Den Spaensen Ambassadeur den 13. van voorleden Maent ter Vergaderinge van hare Ho: Mog. audientie hebbende/ heeft de navolgende klachten gedaen: Ten 1. Dat men de Onderdanen sijns Meesters (volgens het 2. 4. en 11. Artijckel der Vrede) deser Landen frequentatie en wandel belette, daer onder de Geestelijcke begrijpende. 2. Dat men 2. Geestelijcke Personen gevangen hadde, die door 't Lant van Waes quamen gaen, waer af d' een 600. gulden tot rantsoen in 't Sas van Gent afgeparst is. 3. Dat tegens het 3. Artijckel, men d' Ingesetenen van Limburg gevangen nam, hun Vee weg voerde: Men executeerde by Antwerpen tot betalinge van retorsien: En logeerde sommige Fransen onder 't Geschut van Mastricht, die van daer op den roof na Limburgh uyt liepen: Oock dat men den Drossaert Kockx sijn Huys binnen 's Hertogenbosch had gheplondert. 4. Dat de Landen van Over-Maes niet en bleven (volgende het 3. Artijckel) in dien staet gelijckse waeren in 't sluyten van de Vrede, ende soo eenighe disputen daer uyt resulteerden, dat die souden gedecideert werden door de Kamer Mipartie, wierde oock niet na gekomen, waer door de Ingesetenen van de 3. Quartieren van Overmaes wierden verongelijckt en getroubleert. 5. Dat men te Groeningen opgebracht hadde seker Schip, genaemt St. Philippus, gaende met Koopmanschappen na de Cust van Africa, komende van St. Lucas uyt Spangien, en dat op een ghesocht pretext, daer den Coning ter contrarie die geen die in Spangien een Hollants Schip geplondert hadden, metter Doot heeft doen straffen. 6. Dat men negligeerden in 't stellen der Camer Mipartie, waer uyt nu veele saecken niet afgehandelt kosten worden, dagelijckx oock noch meer op quamen. 7. Dattet 22. Artijckel niet toe liet, datte Vonnissen tusschen onverdedigde Persoonen geexecuteert souden mogen worden, gelijck (ter contrarie) geschiede. 8. Dat men Louijs van Straessel uyt Vlaenderen sijn goet onthielt, ende Proces aen dede, daer hy sonder dat, possessie van mochte nemen. 9. Dat den Marquis van Terrasona, moetende besitten sijn goet in de Polders van Ysendijck, Sluys, Cadsant, en andere onder de Iurisdictie van Zeelant gelegen, waer af hy verkoopinge soude hebben gedaen aen den Heer Henrick Tibaut, Burgermeester van Middelburgh, voor 30000. guldens, waer af den voorsz. Heer Tibaut (alreede in possessie zijnde) betalinge weygert te doen, onder pretext, dat hem de Tijtels en noodige Documenten wierden onthouden. Gelijck mede eenen Ian van der Leepe, Inwoonder van Brugge, willende genieten sijn Landt in de Heerlijckheyt van Luytdorp en Beoostenblys, aen hem by den Coning verpant, is daer inne belet geworden door de Burgers en Schepens van Axel en Axeller Ambacht. 10. Dat men d' Abten van St. Bernaert en Tongerloo, onthout

van hun Goederen in de Vereenigde Provintien gelegen, konnende de Tienden daer van niet bekomen. 11. Datter geaccordeert was (in 't 45. van 't bysonder Tractaet met den Prins van Orangien gemaeckt) dat d' oeffeninge van de Catholijcke Religie gemainteneert soude werden in 't Landt van Sevenbergen, maer ter contrarie had men den Pastoor verjaegt, en sijn Huys in genomen, in plaetze van dat men de Geestelijcke (als belooft was) in hun oude Vrijheden soude blijven laeten woonen. 12. Datte betalinge van de achterstallige contributien wierde geappliceert by die van de Retorsien. 13. Dat men de Goederen van Postel t' onrecht besat: Als oock de Kerck en het Dorp van St. Ians Steen by Hulst: Schreven de opperste Authoriteyt hun oock toe, van 't Dorp Bergilles, in 't Graefschap Naemen: Hielden oock in, de Kercke van Grootlonder by Breda: Oock arrogeerde het Dorp Bergvliet, als oft aen 't Marquisaetschap Bergen dependeerde, daer 't aen de Heerlijckheyt van Turnhout behoort: Noch, datter gepretendeert wierden 19. navolgende Dorpen, gehecht aen 't Lant van Luyck, aen dese sijde de Mase: Als eerst, Herstal. 2. Rutten, Neren en Peen. 3 Montpertidgen. 4 Vlijtingen, Heye ende Lantsvelt. 5 Coningsheym. 6 Slusen. 7 Croot Loon. 8 Sepperen. 9 Mecchelen. 10 Phalaix. 11 Veulen. 12 Hopertingen. 13 Wilre, Henklom en Motenahem. 14 Hermael. 15 Diepenbeeck. 16 Breygel. 17 Seloige. 18 Luytbaren. 19 Duyst, Heer ende Keer, Grontsvelt, Rijckel en Wilre. 14. Dat men binnen Utrecht gevangen heeft gestelt eenen Henrick van Itesse, t' Antwerpen by dispensatie van den Paus met sijn Nichte getrout, meer als 10. Iaren geleden, ende naderhant op borg uyt gaende, heeft men hem verbot gedaen sijn Huysvrou by te woonen. 15. Dat men eenen Ian Snoeck Borger van Gent heeft getroubleert, door den Commandeur van 't Fort St. Marcus, in de admodiatie aen hem gedaen wegens den Coning, van 300. gemeten Lants in de Suyd-Polders. 16. Also wy van wegens de H. Staten seecker Memoriael hadden ontfangē, waer in sommige geinteresseerde van hare H.Mo: waren gespecificeert, versocht een wedersijdig eynde, specialijck in de saeck van Sacharias van Ments sijnen Aelmoessenier, die wettelijck voorsien was van een Canonesie in 't Capittel en Kerck van St. Servaes tot Maestricht. 17. Badt en versocht den Ambassadeur, dat d' and're Memorien by hem aen hare Ho. Mo: geaddresseert, oversien mochten worden, daer men sprack van de conservatie der Goederen en Ampten van den Marquis Tressigny, en den Baron van Epricom in 't Lant van Overmaes. 18. Datter eenige Franse Binnelanders meest van Calais, te Vlissingen sijn komen woonen zedert den gemaeckte Vrede, dese, als sy sagen hun partije machtig te sijn, de selve aenvielen, maer sich te swack bevindende, hun behielpen met hare brieven van Burgerschap in Zeelant, streckende tot bedroch van de gemaeckte Vrede. 19. Recommandeerden hy aen hare Ho. Mo: dat hare Ed: in 't voldoen also wilden handelen, even gelijck als den Coning sijnen Meester. Daer teghens sijn diergelijcke onbehoorlijckheden by gebracht/door die van d' ander zijde gedaen/en d' onse so in Lutzenburgh als in andere plaetsen/ eenighe van dien/ als oock van d' ander partije hebben hun selfs gereddert.

Junius 1650.

Overmits de Provintie van Hollant by hare voorige resolutie persisteerden/ dat men 's Landts lasten door cassatie van onnoodich Krijgs volck behoorden te verlichten/ is 't selve doenmaels by sommighe Provincien seer tegens

tegens den Borst geweest / derhalven Prins Wilhelm by Resolutie van den 5. deser / om een Besendinge aen Hollant te doen / is geauthoriseert geworden. Men sont derhalven aen de Hoofden der Militie last / om hun Volck tot nader ordre by een te houden / uytte naem van de Generaliteyt ende sijn Hooght. / waer onder sy be-edigt waren: Doen is sijn Hoogheyt na Dort vertrocken / op den 9. deser / alvoorens met den Coning van Schotlant (die doen te Honslaerdijck was) eenige uyrtjens gediscoureert hebbende: Men telden meer als 50. Bagagie Waghens in desen tocht / ende waren op dese Besendinge oock met zijne Hoogheyt / den Heer Capelle van Aertsbergen / den Heer Mourenault / den Heer van Reynswoude / en den Heer Clant / mitsgaders / den Heer Asperen / Lucas / ende Thesaurier Generael Brasser: Van Dort quamen sy den 10. dito op Gorcum / ende den 11. savonts laet weder binnen den Hage.

Den 18. vertrock sijn Hoogheyt op Alckmaer / passeerende door den Aerden-hout / en Overveen langst Duyn / door Beverwijck / alwaer sijn Hooght. hem van Kleederen verschoonde / want hy sat te Paerde / en het regende dien gantsen dag seer; savonts t' Alckmaer komende / wierden wel onthaelt. Den 20. Juny van Alckmaer op Enchuysen vertreckende / was men t' Alckmaer so yverich om den Prins adieu te seggen / dat men naulijckx derwaert passeeren kost want een seer groot getal wagens op desen tocht waren / seker Brugh vol volckbrack / soo datter eenige in 't water vielen: T' Enchuysen was den Prince oock wel onthaelt / en sach daer met lust de wackerheyt der Borghers in 't handelen der Wapenen: Die van Medenblick quamen hun hier by den Prince verexcuseren: dies trock hy den 21. Juny van Enchuysen op Hoorn / hier was den Prins oock seer wel onthaelt / want sy schooten niet anders / als of sy het al hadden willen vernielen: Daer wierde een frap Veersken by den vermaerden Bruno ghemaeckt / 't welck overgelevert soude worden / soo als sijn Hoogheyt te Hoorn over Tafel sat / siet dit is 't selfde:

Vorst Wilhelm, wien het hooft nu sal d' Olijf verçieren,
Als u Heer Vaders Graf: D' Olijf, die door Laurieren
Hy heeft behaelt voor u: Vorst in wiens Ziel herleeft
Groot-vader, Vader, Oom: Vorst die eens weder geeft
't Geen d' Hemel drymael nam. Siet Hollants Burgeryen
Siet hier uw' Hoorenaers: Bereyt voor u te stryen,
Indien het noodigh waer: Bereyt om onder 't ooogh
Het Spaenze Vosse-Vel (indient den Leeuw bedroogh,
En loosen inbreuck socht door onse Tuyne Hecken)
Soo rustigh uyt gherust, soo onverbaest te trecken,
Als wy hier voor u oogh in blancke Wapens staen.
Dits is nu spel, ô Vorst; maer quam 't op ernst eens aen,
Het waer ons even eens, 't verschil en soud' niet meer zijn:
Dit is nu t' uwer Eer', dan soud' het voor uw' Eer zijn.

Van Hoorn tooch den Prince op Edam/ Monickedam en Purmerent/ en den 23. Juny binnen Amsterdam/ daer de Borgerye al van 's Morghens af in 't geweer den Prins verwacht hadden/ en also hy stillekens met een Sloep des Middaegs door den Amrack quam gevaren/ was hy al op den Dam eer 't byna yemant vermoede/ want veele Borgers waeren na Huys gheloopen/ leggende hun geweer neder op de straet / om met haest wat in de Mont te steken: De Borgermeesters ontfongen aldaer zijn Hooght./ maer savonts alsser wel op gedischt was/ ende den Prins van de Heeren ter Maeltijt was genoodicht/ heeft hy 't gerefuseert/ ende At aen zijn eygen Tafel: Den 24. Juny quam den Prins savonts ten 5. uren binnen Haerlem/ nae dat d' Amsterdamse Ruyterye hem langst den Lagen Dijck een stuck weegs geconvoyeert hadde: Binnen Haerlem was oock de Borgerye op 6. quartieren verdeelt/ ende passeerden sijn Hoogheyt met salutatie alle de selve/ logeerden in 't Prinscen Hoff/ alwaer door de E. Magistraet Princelijck geschaft sijnde/ heeft het sijn Hooght. belieft doenmaels niets als van sijn eygen Tafel te nuttigen/ gelijck hy t' Amsterdam gedaen hadde/ 's anderen daegs smorgens ten 8. uyren vertrock den Prince na Leyden / daer hy smiddachs quam / en na weynigh vertoeven noch savonts binnen den Hagh geraeckten.

De Besendinge in Hollandt gedaen zijnde/ hebben de Heeren Gedeputeerdens daer van rapport gedaen den 27. Juny ter Vergaderinge van de Staten Generael/ datte antwoorden der steden was divers geweest/ eenige steden als Haerlem/ Delft/ Amsterdam/ en Medenblick / hadden geweygert aen sijn Hoogheyt ende de Heeren Gedeputeerdens audientie te verleenen/ alle de andere hadden hare Vroedschappen vergadert/ de Propositie aengehoort/ en daer op antwoort gegeven; sommighe verklaerden/ eeuwich en heylig by de Unie te blijven/ andere roerden dat Poinct niet/ of soberlijck aen/ eenige hadden verklaringe tot vergenoeginge gedaē/ en waren oock daer over bedanckt: Weder om / andere hadden de saeck gerenvoyeert tot last en authorisatie harer Gecommitteerdens ter naester Daghvaert: Voorts was den Prins met Liefde/ respect/ toe-loop/ en Acclamatie des Volcks ontfangen/ als mede de Heeren Gedeputeerden hier boven genoemt. Den 30. Juny heeft sijn Hoogheyt een Propositie ter Vergaderinge van de Ed: Groot Mog: Staten van Hollant gedaen/ ende sich daer inne beklaegt/ dat de Stadt Amsterdam zijne opgemelte Hoogheyt beneffens de Heeren Gedeputeerden/ hadde geweygert audientie te verleenen in den vollen Raedt: Als oock in qualitee als Stadthouder over de Provincien van Hollant / ende dat in een poinct/ daer van hy haer tot der selver meer contentement preallable openinge hadde gedaen / en 't voornoemde versoeck in deliberatie van den vollen Raet geleyt: Over welcke weygeringe sijn Hooght. sich ten hooghsten beswaert ende gegraveert vont/ als streckende tegens zijne digniteyt ende respect / als oock tegens den Staet ende de Hoogheydt der Provincien van Hollandt / welcke sijne meer gemelte Hoogheyt met de Chargie van Stad-houder hadden bekleet/ streckende mede notoirlijck tot sijns Persoons kleynachtinge/ oock vilipendye/ behalvens datter was een ongebruick oyt ofte oyt ten reguarde van sijne Predecesseren in

Chargie

Chargie niet gepleegt: Versocht derhalven aen hare Ed: Groot Mog: dat sy die van d' opgemelte Regeeringhe der meer-genoemde Stadt Amsterdam daer toe wilde disponeren/ ooch houden/ hem dies aengaende te doen behoorlijcke reparatie ende satisfactie.

Daer en teghens hebben de E. Heeren van Amsterdam een wijtloopinge Verantwoordinge ter Vergaderinge van haere Ed. Groot Mog. de Staeten van Hollant in gegeven/ met den Tijtel van Deductie/ aen de welcke wy den ondersoechenden Lezer/ overmits die/als ooch de Propositie van sijne Hoogheyt in druck a part te bekomen zijn/ renvoyeren.

't Was ooch in dese maent dat den Heer Geerard Schaep wegens de Provintie van Hollandt/ binnen Londen quam/ omme met dat Parlament tot versekeringe der Commercien/ te handelen/ sijne Credentialen over gelevert hebbende/ is met een vrundelijcke Brief van 't Parlament beantwoort ghewoorden. De Schotse Commissarissen in Hollant zijnde/gaben by inductie haere onnoselheyt te kennen/ in de beschuldiginge die men hun Natie leelijck in 't aengesicht wreef/ te weten: Datte Schotten Koning Carolus de 1. aen d' Engelsen gelevert ende verkocht hadden/ ende nu ooch alsoo met zijn Soon meenden te doen.

Den 14. Juny quam Olyvier Cromwel uyt Yrlandt weder tot Londen/ hebbende groote progressen voor 't Parlament gedaen/die hem door den Orateur van 't selve Parlament/wanneer hy tot Westmunster in de Vergaderinge quam/bedanckt zijn: In Schotlant dede men Justitie over eenige gevangen Officieren van Montrosse/ daer onder een Colonel/ die voor sijn doot bekende/ een van de Moorders van Docter Dorefla geweest te zijn/ die wegens 't Parlament van Londen als Agent in den Hage quam resideren.

Tot Madril in Spangien is van 't Engels Parlament een Agent in dese Maent gekomen/genaemt Mr. Ascham/hy was maer even gearriveert/als hem seeckere onvertsaegde Gasten van sijn tegen-party quamen bespringen/ 't welck op dese manier toe ging: Terwijle desen Mr. Ascham in de Herberge ter Tafel sat/quamen 6. Mannen aen de Deur van sijn Camer/alle gewapent als Soldaten/ na een weynich vertoeven/ trat een van hun met de Hoed in de Hant binnen de Camer/ en naerderende de Tafel/ gaf hy Mr. Ascham de hant/ hem heetende wellekom binnen Madril/ de andere volgden/en deden het selfde/ de Complimenten ge-eyndicht zijnde/ dacht Mr. Ascham op sijn voorige plaetse weder te gaen sitten/ maer den eerst ingekomen/ trock stracks een Stilet/ en Ascham by 't Hayr grijpende/ doorstack hem Moordadelijck/ sonder van yemandt daer in belet te worden/ sijnen Secretaris Riba/ die den dans meenden t' ontspringen/ is ooch gemassacreert geworden: So haest en was de Tragedye niet ge-eyndigt/ of dese Moorders wisten wel datse vluchten mosten/ 5. van hun begaven sich in de Kerck/ daerse gevangen/ en naderhant om dit leelijck stuck met den sesten/ dat een Capiteyn was/ lang gevangen/ maer noyt gestraft zijn.

Don Jan van Oostenrijck/ Admirael der Spaense Zee-macht in Italien/ scheept van Messina/ wel voorsien van groot en kleyn Vaertuygh, naer

't Eylant

't Eylant Elba/ daer de Franse aen Porto Longona ofte Langen-haven/een stercke Fortresse hadden gemaeckt/ mitsgaders/daer tegens over aen 't vaste Lant de stad Piombnio met guarnison en noodige defensie voorsien hadden/ om daer door de engte der Zee aldaer te sluyten: Soo haest nu de Fransen in Piombino d' aenkomst der Spaense Vloot vernamen/ hebbense de Sad verlaten / die van de Spaensche beset is: En Porto Longona heeft Don Jan belegert/ te water met geschakelde Brigantins/ en te Lande met alle soorten van Krijgs-gereedschappen.

Den Aertshertogh Leopoldus trock met sijn Leger op na Rocroy / monsterde 't selve 22000. sterck/ordonneerden over al Biddagen te houden/ op dat Godt hun eens Vrede wilde verleenen / in 't Bisdom Antwerpen hielt men soodanige Biddagen/die alle 6. Weecken eens om gingen/ duyrende de nacht en dach tot half November. Doch in Nederlandt waren doen de Spaense Wapenen so geluckich niet alsse hun wel vertoonden/ want den Aertshertog Guyse belegert hebbende / verovert wel door groot gewelt sommige quartieren der stad/ maer de rest met 't Casteel sich vroomelijck houdende/ komt onderwijl den Cardinael Masarini hem stoutelijck vertoonen tot St.Quintin/ een Stadt gelegen tusschen 't Spaense Leger en des selfs Lant-palen: Hier dede sijn Eminentie alle vlijt om sijnen Vyant te doen verhuysē/dat hem oock wel geluckten/mettet slaen van een groot Spaens Convoy/daer de Ruyters/ die yder een Sack Buspoeder op den Rugh ghebonden hadden/ aller eerst begonden te vluchten/ niet tegenstaende sy wel 1500. en de Franse maer 3 a 400 mannen sterck waren/want sy vreesden/indien een van hun geraeckt had geworden/ sy alt'saem opgevlogen souden hebben: Hier door verliet den Aertshertog Guize/ bracht sijn Leger te rugh na Landrechie / en quam selfs binnen Brussel ende Antwerpen.

Bordeaux verklaert sich eyndelijck voor de gevangen Princen/ ende hanthaeft de saeck des vluchtende Princesse van Condee/versterckende niet alleen hare Stadt/ maer worden oock Volck/ en vernieuden 't Placcaet teghens de Marquis de Ancre gemaeckt/dat geen Vreemdeling in Vranckrijck/Minister van Staet mochte zijn/ wel wetende dat den Cardinael Masarini (die sy op 't hoogste hatede) een geboren Siciliaensen Italiaen/en geen Fransman en was; ja sommige der Bordeloisen vongen aen met de Spaensen te handelen/ tot meerder capaciteyt van hun begonnen Rebellije / niet tegenstaende sy oock wel wisten dat sulcks geen werck van rechte Fransen maer van Muytmaeckers was.

Den 10. deser sijn tot Aken (volgens 't out gebruyck) alle de voornaemste Reliquia die Carolus Magnus Rooms Keyser/voor desen aen de Collegiale Kercken aldaer vereert hadde/ vertoont ghewordden/ en dat tot den 24. Juny toe: Als/ daer waren 1. het Cleet datte H. Moeder Maria gedragen hadde als sy geboren wiert. 2. Het Windelken daer in onsen Salichmaecker is gewonden geweest. 3. 't Laken met Bloet besprengt/ waer mede onsen Heylant aen 't Kruys is bedeckt geweest. 4. Den Bloedigen Doeck/ waer in 't Lichaem van Johannes den Dooper gelegen hadde als hy Onthooft was. Om
alle

alle welcke heerlijcke Reliquia te sien/ de Cappellanen van onse L. Vrouwe Kerck/ door openbare Brieven door Duytslandt alle Christen-geloovige genoodicht hebben/ van over een Maent te voren.

Julius 1650.

MEt wat neerstichheyt hare Ho: Mo: sijne Hoogheyt/de Staten van Hollant/Ec. in dese Maent gearbeyt hebben/tot redres van de Militie ende 's Lants onkosten/is ongelooflijck/ want sijne opgemelte Hooght. alreede sekere Voorslach den 15.deser geconcipieert hebbende/so is die mette Resolutie der Staten van Hollant den 26. deser genomen / eenigsints verschillende geweest/ welcke verwijderinge de vyanden deser Staet stout en moedig maeckten/ja selfs en hebben haer sommighe private Persoonen niet ontsien/tot laster ende oneere onser Hoogwaerdige Regenten / hun calumnien uyt te spouwen/ door den druck gemeen te maken/ ende al-omme onder de goede Ingesetenen te versenden/ om daer door de Loffelijcke Regeeringe by elck verdacht te maken/ ende op 't leelijckst te injurieren/ ja waert hun mogelijck geweest Stadt en Lant tegen malkanderen op te hitsen/ en alles over hoop te werpen: Gelijck by gevolge den Leser 't sijner tijt en plaetse sal verstaen. Boreel/ gewesene Pensionaris van Amsterdam/ komt met Credentialen van hare Hoogh Mo: te Parijs/om aldaer van wegens de Geunieerde Provintien te resideren.

Den Coning van Schotlant/ gingh doen met een wel gemonteert Oorlog Schip van ter Hey 't zeyl/ alhoewel hem den wint contrarie was/ hy wierde van Honslaerdijck met veel Carotsen en gevolg na strant geleyt: Des Parlaments Schepen quamen onderwijl dicht onder 't Landt en voor de Maese kruyssen/ ja selfs langst de Kusten van Schotlant/ om den Coning sijn voorgenomen Reyse te beletten; 't welck oock seer weynich scheelden/ want na dat hy met noch 2. Convoyers sommige weecken in zee had gesworven/ wiert hy op de hoogte van Abberdeen of daer omtrent/ gewaerschout/ datter 13. Parlaments schepen niet ver van daer by Lant/ op den Coningh paste/ soo datse stracks d'eerste Haven de liefste koosen/ ende quam niet wijt van Dundee 10 mijlen van Edenburgh te Lant/alwaer sijne Majesteyt noch naulijcx de voeten hadde geset/ ofte sach ter eenre zijde het Oorlog-schip dat hem aldaer had gebracht/ende ter ander zijde des Parlaments schepen die uytter zee op quamen om den Coning te attacqueren/ doch gelijck het bleeck te spade: De Inwoonders waren hier seer verheugt/ datse haren Coningh sagen/ ende vielen veele voor hem op hun knien ter aerden/ wordende voorts van hoog ende lage stants Persoonen met respect in 't laetste van dese Maent verwellekomt.

In Vranckrijck verwijderde de saken der Bordeloisen dagelijcks/ derhalven den Coning sich derwaerts begaf den 4. dito/en trock over Fonteynebleu na Orleans/ van daer op Bloys/ ende also op Tours/ van Tours op Blaye/ alwaer den Coning sijn quartier nam/ om de wel-gelegenheyt van die plaetse: Men geloof den te Parijs/ dat des Conings komste aldaer de Bordeloysen vert-

sen vertsaegt soude gemaeckt hebben / dat nochtans ter contrarie uytviel/ en spoeyden sich daer op den Cardin. Masarini oock na 't Leger van Bordeaux/ 't welck noch meerder verbitteringe gaf/ want den Cardin. wilden sy niet erkennen nochte respecteren / op die tijt als men tusschen beyden handelden tot Verdrach / siet hier de originele Arresten by 't Hoff van Bordeaux daer op ghenomen :

LA Court, les Chambres assemblée, sur ce qui a este represente, que la Ville n' estoit pas en seurete si le Cardinael Masarini y venoit, à cause de la protection qu'il a tousjours donne au S. d' Espernon ; à este arreste qu'il ne sera pas receu , ny aucunnes Trouppes qui pourront donner ombrage a la Ville : Et que le Roy sera tres humblement supplie auoir pour agreable la presente deliberation, pour le bien de son seruice, repos & tranquilite de ses subjects.

Fait a Bordeaux le xxviij. Iulet 1650.

A este ausi delibire que l' on deputera vers le Roy un President & quatre Conseilleurs pour saluer leurs Majestees, auec defence de voir directement le Cardinael Masarini, le Duc d' Espernon, le Premier President de Bordeaux, la vie Castane ny autres qui auront vendu & trahy les Interests de la Ville, ny faire ny receuoir aucun Traicte.

Ende noch daer en boven : A TACITO SENATUS CONSULTO à arresté, qu'au priemier acte d' hostilité on publiera l' Arrest du Marquis d' Ancre contre le Cardinal Masarini, & la Failant on declara autheur des desordres de l' Estat, & l' on enuoyera des Lettres circulaires a tous les Parlaments.

Alsulcke saubegardes had sijn Eminentie niet van noode om tot Bordeux binnen te raken : De Tractaten liepen oock vruchteloos af/ dies begaf hem yder tot de Wapenen/ te Rochel en Duynkercken bereyde men schepen om de Revier te sluyten : Godt weet wat droef hept daer om onder de Bordeuse Cooplupden was/ ende weder om / hoe wacker de gespanjoliseerden daer onder gheroept hebben.

De Turckse Roovers verstouten hun te deser tijdt met een kloecke Vloot Schepen omtrent 't Canael te laten sien/ ende naemen op zee twee Hollantse en drie Zeeuse Fransvaerders wegh.

Den 22. deser sijn in 't Vaderlant gearriveert / 9. Oost-Indise Schepen/ den 11. January van Batavia gescheyden/ als :

Den Diamant, Salamander, Sutphen, Last-drager:
Voor de Camer van Amsterdam.

Voor de Camer van Hoorn :	Breda.
Voor de Camer van Enchuysen :	Leeuwaerden.
Voor de Camer van Rotterdam :	Nieu Rotterdam.
Voor de Camer van Zeelandt :	Henrietta Louysa, ende Orange.

Brochten mede/ veele Specerijen/ Stoffen/ en andere goede Oost-Indize Waren :

Waren: Onderweegh zijnde/ was de Oly van 't Schip den Dyamant in de Peper geloopen/ ſo datte ſelve begoſt te broeyen/ de wackerheyt van ſommige Matroosen was hier ſoo groot/ dat ſy trachtende die ſmoock te dempen/ daer in geſmoort zijn/ waer op met algemeen advijs/ een goede partije Peper over Boort geſet zijnde/ alles geremedieert/ ende 't Schip/ Volck en Goet/ is in ſalvo gebracht: Rapporteren den goeden ſtant in Indien: Confirmeren de onheylen van 't vernuſtigh China: Als oock/ de Vrundſchap van het Rijck en Machtige Jappon.

Copye eens Briefs uyt 't Eylant Zelor, op 't Fort Henricus, in Ooſt-Indien: Geſchreven den 2. September, Anno 1649.

MOn Couſin, deſe Fortreſſe, alwaer ick op heden beſcheyden ben, is in 't voorleden Jaer den 20. February met een ſeer ſtercke Aertbevinge beſocht geweeſt, door Godes Almachtige Hant gedreven: 't Meerendeel van dien is omgekeert, ende bleef niemant onder de Muyren doot, als een Soontjen van 't Opper-hooft, ongevaer out drie Jaeren, by hem door een Inlantze Vrouw uyt Aracau gegenereert, welcke hy naderhant Trouden: Deſe Aertbevinge duyrden 40. dagen, ſonder eenen dach of men gevoelden de ſelve: Berghen ſijn geſpleten, ende veel Inwoonders om hals geraeckt. De Slavinne des gemelten Opper-hoofts Kint, is mede gebleven. Sijnde dit alles een rechtveerdige Boet-predikinge Godes. Anders is den ſtant der Indias (Godt lof) redelijck. Vale.

't Engels Parlament voorſiende/ dat met 't arrivement van Coning Carel in Schotlant/ de ſaeck van 't Rijck veel licht haeſt een ander couleur ſoude konnen komen te krijgen/ met datte Royaliſten gantſch Engelant deur/ by eenigh ſucces van den Coningh/ 't hooft mochten komen op te ſteken/ hebben niet verſuymt den dienſt van Olyvier Cromwel te gebruycken/ die zy/ na dat Thomas Fairfax ſijn Chargie van Lut. Generael vrijwillich hadde gequiteert/ ſijn acte in 't Parlament latende te niet doen den 26. deſer/ mette ſelve Chargie op den ſelven dach hebben begiftigt/ die ſtrackx 't bewint aen nam/ en naer Schotlant met veel Soldaten treckende/ heeft men onderwijlen ſeer ſtrengelijck de Negotie op Schotlant verboden/ en oock eenige Eedt-waren van eenige plaetſen derwaerts te brenghen: Oock wiert door 't Parlament een Declaratie uytgegeven/ waer in de wettelijckheyt van d' Intocht hares Legers in Schotlant wierde verklaert; de Schotten proteſteerden daer tegens/ dattet ſtreet tegen 't Convenant/ 't welck inhielt/ dat men malkander in ſoodanige occaſien 3. maenden te vooren moſte waerſchouwen/ dan 't hielp niet/ alſo d' Engelſe met 't werck door wilden/ en verſekert/ dat Coning Carel den 8. deſer op een plaets in 't Noorden/ genaemt den Ham/ wel was aen ghekomen: Sulcks dat Cromwels Legher in 't korte 16. Duyſent ſterck op de uytterſte Frontuyren by een quam.

Door het dapper aensetten van Don Jan/ bes weeck Porta Longono/ gaf sich op met Accoort / 't welck inhielt / dat/ indien sy voor den 15. der toekomende Maent niet wierden ontset/ die plaets op te geven : Gelijck (overmits de Fransen te wijt van daer) geschiede/ het Guarnison wiert na Toulon gescheept : De Spaense daer binnen komende/ sagen aldaer onder een Pasquyn de navolgende woorden in 't Italiaens gestelt/ op Duyts als volgt :

Pasquyn als ghy sult konnen eten Melone,
Dan winnen de Spaense weer Porta Longone.

De Spaense deden daer onder by setten:

O Pasquyn ghy en kent noch niet eten Melone,
Nochtans hebben de Spaense Porta Longone.

Als men den 24. deser binnen Praegh het Te Deum soude verheerlijcken/ met los brandinge van geschut ende Musquetten/ over d' onderteekeninge van 't Hooft-reces des Duytzen Vrede/ so heeft men de Burgers/ Studenten en Gesellen / daer toe in de Waepenen doen komen / en gelast salvo te schieten : Doen wierden (mits 't groot getal Hoeren uyt de Legers in de stad geweken) 50. van de selve ingetrocken/ en alle weken ses van hun gelast in Keetenen te sluytē/ om de straten der stad schoon te maken/ en de Vuylnisse weg te voeren.

Den Engelsen Admirael Robert Blaeck/ bleef voor Lissabon noch al volherden in 't besluyten der Baije van Weyres/ sulcks dat Prins Robrecht sich ter zee waentrouwende/ hem te Lande stil hielt/ in 't Paleys van den Coning Don Johan IV. de Breganze van Portugael.

Maer 't Engels Parlament noch even ongerust/ vermocht niet het minste lit-teken van des Conings Macht in hunne oogen : Al wat na de Stuarts roock/ of wat overich gebleven was/ most wech en vernietigt. Men gebood/ dat/ wie eenige oude Transactien/ Previlegen/ of Koningl. Donatie Brieven hadde/ datse op seer hooge Boeten des Conings Zegel daer van souden moeten nemen/ af scheuren ofte wech werpen. Alle de Bisschoppelijcke Goederen wierden aengetast/ om (soo men 't noemde) de Predicanten/ en Schoolmeesters mede t' onderhouden : Maer in der daet heeft men die verkocht/ en met 't gelt daer af gekomen/ de onkosten der Oorlog betaelt/ welcke dese op de Na-gebuyren (sonder onderschept van Religie) hadden aengestelt/ om hare desseyns noch wat te versussen.

Op den 27. deser heeft de Provincie van Hollant aen de andere 6. Provintien afgesonden een vrundelijcke / welgestelde en sincere Missive / streckende tot eenparicheyt op de discrepantien der Militie..

Den Hertoge van Amalphy/ geseyt Picolomini / hielt tot Norymburgh/ alwaer den 16. Juny 1650. de onderteekeninge des Duytzen Vredes d' Exe-

curio was geschiet / een heerlijck Banckt en Vuyr-werck daer by: Daer was een grooten ruymen Tafel gestelt / omme wel 100. Personen aen te konnen sitten / daer boven waren gemaeckt verscheyden Lover-hutten / en noch hooger stont den Rijcx-Adeler met den Scepter / Rijcx Appel ende Sweert / onder was het ronts om met konstighe Tapijten behanghen: Op 't gemelte Banckket waeren den Heer Paltsgraef / den Generalissimus / Wrangel / en van allerzijts presente Gesanten: De Extraordinaris delicatessen van spijs ende dranck / waren boven maten / zijnde ten dien eynde van diverse quartieren exprés aldaer gebracht: Gelijck oock seer uytmuntende konstig was het Vuyrwerck / wesende een bysonder Gebou / van fatsoen als een Slot met 5. Toorens / een aen yder hoeck / ende een in 't midden / daer op staken Koningl. Sweetse en Franse Vendelen: daer op stonden oock 3. Beelden mans groote. Als nu het Vuyrwerck aengesteken wiert / verbranden de 2. / sijnde de Twist en Nijdt / maer het derde in 't midden / sijnde de Vrede / bleef staen: Op 't Slot laghen ettelijcke 1000. Ranckketten en Musketten / sonder Snaphanen / dese gingen van selfs af / op die tijt als 12. Regiment stuckjes / 12. vierendeel Cartouwen / ende van over 't Water 6. Drielingen / 8. halve en 8. vierendeelen op 't Slot / begosten Vier te spouwen / sijnde tusschen 't gemelte Canon noch een goede partije Musketten gestelt / dese chargeerden samentlijck / schietende het voorsz. Slot en al watter aen was in korten tijdt om verre / sulckx dattet een volkomen storm en verweeringe presenteerden.

Dit alles wel afgeloopen zijnde / vertrocken de Sweedse Heeren van Norimborgh / naer dat den Generalissimus alle Geestelijcken met geschencken begiftigt hadde: Sondaegs quaemen veele Jongers voor 't Logement van Piccolomini / meest van 6. a 7. Jaren out / dese saten te Peerde: Hier liet den voornoemden Picolomini aen hun uytdeelinge doen van Nieuwe gheslaghen Silvere Penningen / 't stuck 10. Kruyssers waerdich:

Op d'eene zijde stont des Rijcks Adelaer met de Croon / daer onder de navolgende woorden:

VIVAT FERDINAND: III. ROM:
IMP: VIVAT.

 Op de

Op d' ander zijde stont een Knechtjen/ het welck op een Houten Peerdeken reed/daer rontsom waren dese woorden:

Frieden gedachtenis in Nurnbergh. Anno 1 6 5 0.

Meer andere Penningen sijn naderhant tot lof van den Duytsen Vrede geslagen/ en op sommige plaetsen uytgedeelt.

Den 30. deser/ sijnde Saterdach smorgens de klock 8. uyren/ was binnen Amsterdam alles in rust/ maer een quartier daer naer/ komt den Hamborger Post de E. Magistraet aen dienen/ dat hy dien Nacht by een goede partije Krijgsvolck had getoest: Dit confirmeerden oock den E. Drost van Muyden/ die per post binnen quam/ en daer by voegde/ dat sy niet alleen in 't Gov omtrent Naerden verspreyt laghen/ nemaer oock ettelijcke van hun sterck op Amsterdam avanceerden/en alreede (gelijck het bleeck) tot Diemen/Ouwerkerck/ aen 't Swart Huys/ &c. aengekomen waren: De rest van 't Krijgsvolck/ door 't geduyrich marcheeren/lag moe en mat hier en daer verdeelt/als komende van Gelderlant en Over-yssel: Soo was oock den Ritmr. Mom met 8. Compagnien Ruyters uyt den Bos/ ende 2. uyt Breda/ desen Nacht tot Hindersum/ by Amersfoort gekomen/ en deelden aldaer sijn Volck in drie Troupen/ belettende onderwijl/ dat niemandt uyt noch in het Dorp mochte/ voorsag hun mede van goede Guidens/overmits de wegen daer op verscheyden plaetsen 3. a 4. ende meer/ in malkander quamen: Maer desen Nacht/ (nota bene)onaengesien sy een van de kortste midden in den Somer was/heeft nochtans so duyster geweest/dat men geen stap van sich konde sien/het regende oock soo swaren water/ dat sulcks niet veel gesien is/ de voorsz. Guidens quamen aen een Kruysweg/ daerse aen twijffelden wat de rechte Wech was/ de Ruyters hier stil staende/gingen de Guidens voor uyt om den rechten weg te soecken/ die gevonden hebbende/ keerdense weder na de eerste Troup Ruyters/die op haer seggen voort marcheerden/sonder de 2.andere Troupen daer van te verwittigen/ meynende dat die wel souden volghen/ maer dese van de voortocht der eerste geen kondschap hebbende/ bleven lange stil staen terwijle de andere hun wech vervorderden/ eyndelijck voort rijdende/ quamen op een wegh die haer in een groot uyr weder in 't selfde Dorp Hindersum bracht/ daerse uyt gereden waren: Door welck dwaelen drie uyren verliepen/ diese te laet quamen om ter gedestineerde plaets te wesen. Doen ter tijt en was niemant der Regeerende Burgemeesteren binnen Amsterdam/als den Heer van Swieten en Cornelis Bicker/ die den Raet stracks vergadert hebbende/ op alles goede ordre stelden/ den Heer Oetjens van Waveren/ was t' Alckmaer op 's Lants Verpachtinge/de andere 2. Burgermr.waren in den Hage: De Bruggen wierden op de eerste tijding ten half Negenen opgehaelt: Alle Boomen en Poorten gesloten: 't Geschut strackx op de Wallen gevoert: Een 10 uyren wierde volck aengenomen voor de E. Heeren van Amsterdam/1.Soldaet kreegh 10. stuyvers/ ende een Matroos 20. stuyvers daegs/ dit geschiede op de Waegh/ het Princen Hoff/ ende het Oost-Indis Huys/den toe-loop was

was so groot/ als of men den dienst een gifte gerekent had/ in korten tijt waren al sommige Compagnien op de Wallen: De Borgery van 20. Vendelen/ met Kruyt/ Lont en Loot/ waren smiddags aen alle Poorten en door de stad verdeelt, somma/ 't was wonder hoe vlijtich yder was om sich te defenderen/ ende dat een stad midden in 't Lant gelegen/ haer in soo korten tijt (Oorlogswijse) formidabel maeckte tot wederstant/ daer sy nochtans in 80. jaren herwaerts/ weynich bekommernis af geleden hadde: Men sloech Staketsels in de Wallen: Op Vlot-schuyten plante men Canon aen den Amstel: De Roo Brugh had 6. halve Cartouwen/ noch 3. uytleggers en 7. Chaloupen/ yder met 3. a 4. stucken: Des gelijcks wierden 8. Oorlog-schepen aen den ingang der Zuyder zee geleyt: Als 1. St. Joris. 2. De Prins. 3. De Genuees. 4. De Groote Cour. 5. De groote Roos. 6. D' Enchuyser Maegt. 7. De Vergulde Son van Hamborgh/ en noch een.

Onderwijlen was Graef Willem van Vrieslandt te Abcou gekomen/ het welck den Raet verstaende/souden hare Gedeputeerden derwaerts/waer onder den E. Schepen Huydekooper mede was; dese vraeghden sijn Exell. ten wat eynde hy met so veel Krijgsvolck af quam? Waer op sijne wel-gemelte Exell. den volgenden Brief aen de Heeren Gedeputeerdens over gaf:

Erentfeste, Voorsienige, Discrete, bysondere goede Vrunden:

LAetstmael in u Stadt zijnde, voor den dienst van t Lant, soo heb ick so vreemt van U L. bejegent gheweest, dat om diergelijcke niet meer onderworpen te wesen, heb ick Graeff Willem van Nassau, met by-hebbende Troupen in U L. Stadt willen schicken, met ordre, om alles daer in ruste en stilte te holden, op dat het geene Ick U E. noch voor te dragen hebbe, den Dienst van 't Landt rakende, my niet door eenige qualijck-geintentioneerde en kome belet te worden: Daer toe Ick dan van U L. begeere de goede hant te willen holden. En ons hier op verlatende, beveelen Wy U L. in de Protectie des Alderhoogsten, ende verblijven U L. goede Vriendt, G. P. d'ORANGE. Hagæ 29. Iuly 1650.

Den selven dach smorgens ten 8. uyren/ sont sijn Hoogheyt Prins Willem binnen den Hage een sijner Camer bewaerders/ na den E. Burgermeester de Wit van Dort/ aldaer Gecommitteerde Raet/ als oock na Jan Duyst van Voorhout van Delft/sittende in 't College der Gecommitteerde Raden/ende na de Heeren Johan de Wael Burgermeester/ en den E. Ruyl Pensionaris/ beyde van Haerlem/ den Pensionaris Keyser van Hoorn/en den Pensionaris Stelling-werf van Medenblick/dese laetste 4. waren van hunne Principalen ter Vergaderinghe der Ed. Groot Mog. Staeten van Hollandt ende West-Vrieslandt gedeputeert/ den voorsz. Camer-bewaerder geleyden dese 6. Heeren yder op een Camer a part/in 'tquartier op 't Hof van de Princes Royael: Onderwijlen onthoot sijne Hoogheyt den Raedt Pensionaris Cats/ aen dien hy verhaelde 't geen in substantie is volgende: Dat sijne wel-gemelte Hoogheydt hadde gesaiseert de 6. voorsz. Heeren, yder bysonder op een Camer, ende haer aldaer houden ende tracteren soude na behooren: Dat hy oock hadde gesonden 60. Compagnien te voet en sommighe Troupen Ruyters, onder 't Commandement van Sijn Exell. Graeff Willem Stadt-

houder

houder van Vrieslandt, na Amsterdam, niet twijffelende ofte waren nu al binnen Amsterdam. Alle welcke notabile veranderinge door den Heer Cats gehoort zijnde: Heeft sulcx ter Vergaderinge der Staten van Hollant omtrent ten half elven voor-middags gerapporteert/ volgens het believen van sijn wel-gemelte Hooght./ waer op de selve Vergaderinge van stonden aen is gescheyden. Op de selve ure quam de Guarde van sijne Hoogheyt in volle Wapenen 't Hoff besetten/ en verdeelden hun in 3. partijen: Op de middach quamen noch 5. Colonels Compagnien van Delft/Rotterdam/en Schiedam/den Hage besetten. De Heeren van Amsterdam met 2. Waghens uyt 's Gravenhage vertreckende/ quamen na-middags tot Haerlem/daer hare E.mette E. Magistraet gespro-ken hebbende/ noch savonts ten 8. uyren tuys quamen.

Yder hoorden met verwonderinge alle de voornoemde veranderingen/ soo t'Amsterdam als in den Haegh: Want niet alleen de Boeren van en omtrent Weesp/Muyden/en voorts van Ouwerkerck/Abcou/Diemen/Amsterveen/ den Overtoom/ Slooten/ 't Huys ter Hart/maer oock die van Sparendam/ de Beverwijck / ja tot om Alckmaer vluchten yder met Sack en Pack in de bemuyrde Steden: Een saeck by d' Inwoonders alhier in gheen 70. Jaren gesmaeckt/ ende dat in een tijt als men met alle Uytheemse Vorsten in Vrede sat/ van binnen gerust/ met ruste slapende/ sonder Oorlogs-sorghen bekom-mert: Nu was (segh ick) haer den Oorlog onverwacht als een Blixem op 't Lijf gekomen/ niet van buyten als men ghewoon was/ maer innerlijck by die Vrienden en Patristten onder malkaer/ en den slimsten Krijgh die so flo-risanten Republijcke als dese konde over komen/ Godt kenne het wat versla-gentheyt en droef heyt by hoog en lage Persoonen doen in Hollant was/over-mits de consequentien (als men die overdachte) meerder swaricheden met sich sleepten als de saeck selfs.

Een vremt dingh (eer ick vorder ga) dient verhaelt/ dat was/dat omtrent 3. weken te vooren verscheyden Koopluyden/so te Haerlem als t'Amsterdam advijs kregen/ so van Londen in Engelant/ Dantzich in Pruyssen/ als Ge-nua in Italien / dat men aldaer tijdinge hadde hoe de Stadt Amsterdam in Hollant/van sijn Hooght. Prins Willem was belegert/&c. Waer van noch-tans by niemant in Hollant doen ter tijt eenige kennis was.

Prins Willem sont oock aen de Provintien Gelderlant/Zeelant/Utrecht/ Vrieslant/ Over-yssel/ Stad Groeningen ende Ommelanden/ de navolgen-de Brief/hun daer door 't saiseren bekent makende der voorsz. 6. Holl. Heeren:

Edele Mog: Heeren, bysondere goede Vrunden,

ALsoo de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, Ons den 5. Iuny laestleden hebben versocht ende geauthoriseert, om alle noodige ordre te stellen ende die voorsieninghe te doen, ten eynde dat alles in goede ruste ende Vrede werde geconserveert, ende in sonderheyt, gemainteneert ende vast gestelt de Unie,met den gevolge ende aenkleven van dien,ende in tegendeel geweert ende te gemoet getreden,het geene dat contrarie van dien soude mogen werden voorgenomen , ende dat wy niet tegenstaende alle goede ende vriende-lijcke middelen van inductie, so door de Generale Regeeringe,als door ons selfs Persoonelijck,

respecti-

reſpectivelijck by de Heeren Staten van Hollant en Weſt-vrieſlant,de Heeren Leden van dien in het byſonder aengeweeſt, dagelijcx hoe langs ſo meer klaerlijck voor oogen hebben geſien, ende bemerckt de apparente diſordren, confuſie, ſcheuringe, ende diſſipatie van d' opgemelte Unie, door de menees ende aendringen, oock ſaggillatien van eenige quaetwillige Perſoonen van der Vergaderinge van d' opgemelte Provintie van Hollant, oock andere binnen der ſelver Provintie geſteunt ende geſuppromeert weſende,by, ende van wegen de Regeeringe der Stad Amſterdam, ende der ſelver Gecommitteetden , ſo hebben wy (om ſoodanige quade menees ende ſlim beleyt te ſtuyten, ende te hanthaven de meergemelte Unie) hoognodich ende voor den Lande dienſtich geacht, op giſteren morgen voor den middach te doen ſaiſeren, de Perſonen van de Heeren de Widt van Dordrecht , de Wael ende Ruyl van Haerlem, Ian Duyſt van Voorhout van Delft, Keyzer van Hoorn, Stellingwerf van Medenblick. Ende hier en boven den Wel-geboren Heere Graef Wilhelm van Naſſou, Stad-houder van Vrieſlant, onſen vrundelijcke lieven Neve , met een goede Nombre van Compagnien Ruyteren ende Knechten te ſenden na Amſterdam, om de ſelve Stad by de Unie te conſerveren, weſende het eenigſte ende reſterende middel boven alle voorgaende aengewende vrundelijcke tentativen,om het Lant in ruſte,eenicheyt, ende onderlinge vrede te onderhouden, vertrouwende dat de boven verhaelde ſaken U Ed.Mo: niet alleen aengenaem en ſullen weſen,maer oock de goede hant bieden ende houden,dat die ſaecken werden gemainteneert,ende tot een goet en verſekert eynde gebracht, waer door U Ed. Mog. ſullen betonen de continuatie van der ſelver affectie,ende onveranderlijcke genegentheyt, tot conſervatie van 't gemeene Vaderlant : Verklarende voor Godt ende u Ed. Mog: dat wy in deſen geen ander intentie ofte oogh-merck hebben, als de voorſz. Conſervatie,ſampt de hanthavinge van de ware Chriſtelijcke Gereformeerde Religie,daer voor wy bereyt ſijn ende blijven bloet en goet op te ſetten,ende vervolgens den Staet van 't Lant in het generael,ende U Ed. Mog. in 't byſonder getrouwelijck te dienen,dat kenne God Almachtig, in wiens Heylige beſcherminge wy U. Ed. Mo. zijn beveelende. In den Hage den 31. July Anno 1650. Onder ſtont U Ed. Mo. dienſtw. Vrunt. Ende was ondertekent,

G. Prince d' Orainge.

Saterdaegs ſavonts ontfong den Prince ſo als hy over Tafel ſat/een brief van Graeff Willem/hoe 't met Amſterdam gelegen was/'twelck hem ſtracx dede op ſtaen/ ende toog 's anderen daegs ſelfs uytten Haegh na 't Leger.

De ſaken in Hollant dus verwart ſtaende / gebeurdent dat te deſer tijt onder d'Ingeſetenen geſtropt wiert een blat Papiers met geſingeerde Artijckelen/ als of de E. Regeeringe van Amſterdam met 't Engels Parlament had beſlooten/ te Oorlogen teghens d' andere 6. Provintien onſes lieven Vaderlants/verbult met meer andere gruwelijcke verſierzelen/ alles genoeg om het gantſe Lant in een bloet bat en geheel alles over hoop te brengen/ deſe Artijckelen wierden/ als ſy eerſt uyt quamen / ſelfs by Regeerende Perſoonen voor waerheyt aengenomen/ maer 't vervolg opende yders ooghen/ ſulcks dat een Vyant onſes welvarens (onwetens wie) de ſelve geſmeet hebbende/ 't Landt tot der Soldaten props heeft gedacht te maken.

Prins Willem ſont ſnachts tuſſchen den leſten July ende den 1. Auguſti/ de 6. gevangen Heeren na 't Huys te Loueveſteyn/ met 2. Carotſen/ voor yder gingen 6. Paerden/het Convoy beſtont in Ruyters en Voet-volck/en in yder

Poorte der Carotsen sat een Krijgsman gewapent/en met een Roer voorsien: De bewaringe was so nau/dat men haer als sy de natuyrlijckheyt souden beschepdt doen / de Soldaten als een halve mane met geladen Roers ronts om stelden/ ende in de Carotze ofte op weg zijnde/ wierde niet als hare Moeders tale toegelaten te spreken: Als sy nu in sekere Herberge peysterden/ sagen sy eerst (alsoose d' eerste mael by malkander quaemen) wat Heeren den Prince hadde doen vangen: Op Louvesteyn komende/wierden elck in een bysonder Camer bestelt/ ende also den Knecht van de Wit/ de Knecht van P. Ruyl/en G. de Bode voor Burgemr. Johan de Wael mede naer Louvesteyn gevoert wierden/ so heeft men die seer nau by hun Heeren binnens Kamers gevangen gehouden/ende de Brieven scherpelijck gevisiteert die uyt ende in gingen: also passeerden de Heeren haren tijt meest met lesen/ en waren met goede Spijse en Dranck getracteert: Pensionaris Keyzer had syn Soontjen by sich/ maer Stellingwerf was alleen.

Sondaegs smorgens quam den Prince met sommige Ruyters die hem te gemoet gereden waren/ t' Amsterveen by Graef Willem van Vrieslandt/alwaer hy genoegsaem de preperatoires van Amsterdam ter defencie vernam: Daer wierden stracks uyt de Stad 4. Gedeputeerdens na syn Hoogheyt geschickt/ om alle misverstanden (waer 't doen'lijck) by te leggen.

Onderwijlen quamen de Guarnisoenen van Doesburgh/ Swolle/ Sutphen/ Deventer/ Nimwegen/ Arnhem/ en Amersfoort by de Soldaten / die hun te Weesp/ Muyden/ en Ouwerkerck neder geslagen hadden / dapper afgemat van marcheeren: Op 't Muyder-slot had den Heer van Suylesteyn residentie/ de Soldaten hadden aen de Diemer Brugh hun quartier/ andere maeckten aen de Wallen van 't voorsz. Slot/meest na de Suyder zee- kandt/ Hutten/ van Bome-tacken gevlochten/ met Deuren aen den ingangh/ in de welcke 2. en 2. 's Nachts sliepen: Sommige bleven te Weesp in de Borgers Huysen/ en trocken 's maendachs voort na Ouwerkerck/ daer Graeff Willem gelogeert was/ die een partije Ruyteren langst het Loopvelt na Amsterveen schickten/maer eer dese op hun bestemde plaets quamen/hadden d'Amsterdammers 10. a 12. Soldaten met 20 a 30 Gravers na den Amsterveensen weg gesonden/om die omtrent tegens over 't Huys ter Vraegh door te steken/ om 't Meer-water door den weg te doen loopen/ en de passagen naer den Overtoom/Slooten/ 't Huys ter Hert/Sparendam en Haerlem af te snijden/ en terwijle sy daer mede besich waren / quamen dese Ruyters haer verjagen/ ende namen sommige hun geweer af/ namen voorts aen den Overtoom hun quartier/ en sette haere Schiltwachten aen 't Pest-huys naer de Stadt uyt.

Des Voor-noens hadden de Amsterdammers de St. Antony Sluys aen 't Y/ ende 't Boeren-sluys ken open geset/ 't welck voor aen buyten de Heylige-wegs Poort is leggende/ hier door loopt het Lant tussen d' Ouwerkercks en Amsterveener weg onder/ tot den Wthoorzen toe. So wiert oock St. Antonis Dijck/welcke haer langst de Suyder zee na Muyden streckt/ by Jaephannes op een kleyn weynig na door gegraven/ en met de uytgedolven Aerde maeckte men een Borstweeringhe / waer achter 30. Man de wacht hielden/

ommes

omme die van Muyden 't aenkomen te beletten. De wint N.W. loopende/ veroorsaeckten dattet waeter door de openstaende Sluysen over 't Landt heen spoeyde/ waer door des Sondaegs namiddags eenige Ruyterē met den Heer van Somelsdÿck possessie quamen nemen van 't Huys ter Hart/ hier over deden die van Haerlem hare Poorten stracks sluyten/de Borgerÿe in de Wapenen komen/ ende trocken 4. Gedeputeerde Heeren/ als / den E. Heeren P. Olykan/J. Verkamere/en C. Guldewagen/alle Burgermeesteren/met den E. Secretaris J. Benning/ na 't quartier van den Prince/ die d' opgemelte Heeren van Haerlem aenseyden: Datse haer souden stil houden, ende sijne Hoogheyt het op hare Stadt niet gemunt hadde. Met dese goede tÿdinge quamen de Heeren weder om tuys/ sonder meer / alhoewel eenige onverstandighe met sommige onwaerheden die van Haerlem diffameerden: Gelÿck men het doch nimmer den quaet-aerdigen te passe maken kan. De Borgerye wierde weder na huys gesonden/ ende maer den ordinaris wacht gehouden.

Augustus 1650.

TOt Sparendam quam den Drost van Bueren/ maer gants onsterck/en logeerden aldaer de Soldaten in de Ingesetenen hare Huysen/ die leedig stonden/ want ettelÿcke der Sparendammers hadden al hun goet met Vrou ende Kinderen op Schepen gevlucht / daerse mede in 't Y op Ancker bleven leggen/ welcke Schepen by den voornoemden Drost gesien zÿnde/ vraeghden hy wat Volck daer op was / en verstaende dattet Sparendammers waeren/ die uyt vreese der soldaten sich te water hadden begeven/ seyde daer op in substantie: Dese Luyden waren beter in hunne Huysen gebleven, want nu mogen de Soldaten daer logeeren, 't welck anders niet geschiet soude zijn: Vorders seyde hy/ u en sal van ons geen overlast geschieden, ofte ick sal de misdadige straffen, ende u de schade vergoeden, maer wacht u voor Dieverije. Gelÿck oock geene insolentie is gepleegt.

Aen 't Huys ter Hart lach den Heere van Somelsdÿck / wiens Soldaten twee Borstweeringen maeckten/een op den lagen Dÿck na by den half-wegs Pael/ende noch een op den hoogen Dÿck/op gelÿcke veerte: Dese Borstweeringen dienden alleen teghens een aenloop/ sÿnde gemaeckt van de Plancken eens afgebroken Boeren Huys/ ende in maniere als Plemp-werck met aerde tusschen beyden gevult: Hier hielden sy hun wachten/als mede na de sÿde van Haerlem op den hoogen en lagen Dÿck stonden elck twee Ruyters: De Soldaten dus alhier leggende/ klaegden dat sy tegens haere Vrienden en betaels Heeren wierden geemployeert/ als oock/datse op gheen slimmer plaets als hier kosten versonden worden/ sÿnde meest alles water en Dÿcken/ en de rest laeg Landt: Daer beneffens waren de Boeren van voorraet gants onvoorsien: Soo dat de Soldaten hun Vivres binnen Haerlem mosten komen koopen/ende overmits sy by groot en kleyne Troupen binnen quamen/ wiert de Schalckwÿcker-Poorts Brugge afgesmeten / en alleen door de Spaerwouder Poort met ordre uyt ende in gelaten. Onder dies quamen de Boe-

ren van over 't Tye met Schuytjens aen 't Huys ter Hart/ brachten daer alle Eet-waren te koop/ ende van Haerlem quam 't Bier: De Soldaten by de Boeren hier en daer verdeelt/ convoyeerden t' elckens de selve als die met Melck te Marckt naer Haerlem voeren/ ja 't gunt belachlijckst was/ gingen mette Boeren langst de Borgers deuren daerse hun Melck brachten/ bevreest datte Boeren niet souden willen weder keeren en in stad blijven/ dat de soldaten in dese occasie qualijck gepast soude hebben. Verscheyden Haerlemsche Borgers nieusgierich/ quamen te Paert en te Voet in de voornoemde quartieren/ daerse sonder molest wierden door de Schiltwachten uyt en in gelaten/ echter/ niemant mocht na Amsterdam.

Desen dach wier[illegible]n weder om uyt de E. Magistraet van Amsterdam de Heeren C. Graeff/ S. van der Does/ N. Tulp/ en Pieter Cloeck/ afgesonden/ dese quamen s'avonts met onafgedane Handelinge weder tuys: Middelertijdt brack men de Diemer Brugh af/ en oock die op de Cingel tusschen de Reguliers en H. weegs Poort/ noch een by 't Swart Huys op den Buyten-Amstel: Men haelden alle Vaertuygh/ Vlotten/ Balcken/ en het Hout van de Saegh-moolens binnen der Stadt/ op dat sich niemant daer mede behelpen soude. Men bracht eenige Ruyters en een Pagie van Graeff Willem/ die sich met een grauwe Pey gekleet had/ desen dach binnen Amsterdam gevangen/ maer saten niet langer als ter tijdt 't accoort gesloten was: Men bracht oock noch vier Sloepen yder met 2. Metale Bassen op de Weetering: Een Compagnie Metselaers opgerecht zijnde/ op het Lym-zieders Padt/ wierden tegens sommige Ruyters gecommandeert/ die aen d' eene sijde des waters van den Overtoom d' Amsterdamse Gravers hadden doen vluchten: De Metselaers aen de ander zijde/ wierde over en weder afgevraegt/ Of sy last hadden om te schieten? Na datse so langen tijdt tegens malkanderen hadden gestaen/ sijn de Ruyters weder na den Overtoom gereden.

Een seker Coopman uyt Hollant/ begaf sich te deser tijdt om sijn affairen over Zee/ naer Londen in Engelant: Wesen van Oostende met 't ordinaris Packet-boot af gesteken zijnde/ wort van een Zee-roover die met Commissie van Coning Karel voer/ halver-wegen ontmoet besprongen en verwonnen: Onder and're Passagiers waeren mede in 't Packet-boot een Engelsman en sijn Vrou/ en also die redelijck wel in 't habijt waren/ begosten de Rovers hun aen te tasten en te plonderen/ brachten hun oock op 't Roovers Schip/ sekere soldaet onder dese Rovers dienende/ sach onsen Hollantsen Koopman/ die hy aen seker teken kende/ want sy beyde uyt een stad geboortig waren/ sy spraken en kenden stracks malkander/ 't welck den Coopman voorsz. oock wel te pas tot sijn voordeel in acht nam/ versocht sijn woort by den Capiteyn/ en dat hy maer alleen soude segghen/ dat den voorsz. Coopman een Dienaer van sijn Hoogheyt was/ ende seer wel kende/ stack daer op den Soldaet eenige stucken gelts in de Handt/ die hem in alles beloof den dienstich te zijn/ toonende den Koopman noch een tweede Soldaet/ die om hun hier in t' assisteren/ mede een vereeringe dienden te hebben/ 't welck den Coopman hem gaf: Men spolieerde ondertusschen alle de Passanten/ Schip en Goederen/ begeerden oock den

Coop-

Coopman in hun Schip over te halen/en met d' and're gevangens te vervoeren/ maer hy (noch Jonghman zijnde) wilde hun niet obedieren/ sprack met couragie/ en beriep sich daer op/ dat hy een Dienaer van sijn Hooght. Prins Willem was/ den Capiteyn dit hoorende/konde sulcks niet aen nemen/maer den eersten Soldaet sprekende/ seyde sulckx seker te zijn/ en dat hy den voorsz. Heer wel kende/ 't welck den tweede Soldaet oock hielp getuygen: Den Capiteyn sijn Soldaten aldus hoorende spreken/komt in Persoon by den Coopman/ biet hem alle dienst ten reguarde zijnes Hoogheydts aen / belooft hem alles wat sijne was/te sullen laten volgen/ende dat hy maer verklaringe sijns Goets soude doen; 't geluck onsen Coopman dus aen boort komende/ seyde/ dat de Vrou diese in hun Schip gehaelt hadden/ sijn Echt-genoot was/meenende de Vrouwe des voorsz. Engelsmans; men bracht haer over/ met de welcke hy behouden te Londen arriveerden / als mede noch een and're Juffrou/ die mede gevangen was / om de welcke hy sijn leven byna in 't grootste gevaer bracht/ dwingende de Soldaten in 't scheyden van zijn boort / alsoose d' opgemelte Juffr. met gewelt begeerden/ maer onsen moedigen Coopman sijn Pistool op een der Roovers stellende/ geraeckte den Rover van 't boort in zee/ die noyt weer quam/ ende soude oock den voorsz. Coopman door sijne furieus heyt den self den gangh gegaen hebben/ ten ware hy in haest een der zytouwen hadde gevat/ waer door hy te lijve bleef/komende alsoo met eer en met lof met dese 2. Vrous-persoonen tuys: Maer den Engelsman (sijnde Echtgenoot der eene Vrouwe/gelijck vooren verhaelt is) wierde met de andere gevangens na Duynkercken gebracht/ daer hy naer eenigen tydt met rantsoen eens grooten somme gelts weder los raeckte / en met vreugde by sijn Vrouw te Londen quam.

Wy keeren weder na Amsterdam. Dingsdach den 2. dito/ sijn de voorsz. Gedeputeerdens weder na den Prins getogen: Middelertijt wierde rontsom de Stad aerde Borstweeringen opgeworpen: De Brug van de Raem-sloot toe-geheyt/ op dat men de Vaert van de Weeteringh in des Stadts Gracht soude beletten: Men stack oock de Polder van 't Pest-huys door/ in de Oost/ tegen over de Semelleer Moolen: De schuttingen der Raemen wierden afgebroken/ en oock de Raempoorts-brug: Op den Amstel by den Omval/ lagen 3. uytleggers met Canon/ 7. Chaloupen/ yder met 2. a 3. stucken/ twee Vlot-schuyten/ yder met 4. stucken. Het water ondertusschen wies hart aen/ 't welck gheen kleyne bekommernisse by de Belegeraers gaf/ die met verslagentheyt de Lantf-luy af-vorderden hoe hoogh dit water noch soude konnen vloeyen. Desen avont keerden d' uytgesondene uyt den Raet onverrichter sake weder om binnen de Stadt.

Sijne Hoogheyt quam na den Noen te Paerde van Amsterveen op 't Gemeene Lants-huys/of 't Huys ter Hart/by den Heer van Somelsdijck/doch na weynighe discoursen (wordende sijn Paert onderwijlen by den Coom/ omgaende te blijven/ om geleyt) is weder met luttel gevolg na sijn voorige quartier vertrocken. Desen nacht had de Compagnie Borgers van Vlooswijck de wacht aen de Haerlemmer-poort/ ende alsoo het duyster was/ meende som-

mige Ruyters te hooren/ontboden daer op den Heer C. Bicker/die komende/ met hun van een gevoelen was/ laste daer op te schieten / tweemael met Canon / en de gantse Compagnie eens met Musquetten/ 't welck gedaen wiert / doch vernamen niet/ smorghens bevont men dattet een Sleepers Paert was geweest/ dat dien nacht omtrent de Poort had loopen dwalen.

Woensdach den 3. dito/gingen de voornoemde Gedeputeerdens weder om na 't Princen quartier/ en verbleven aldaer dien nacht tot smorgens/ gedurich in besoignes om de saeck te bevredighen / want te gemoet siende de veel grooter ellendē/ die by continuatie van dese onheylen noch veel slimmer stonden te worden/ daer mede/ 1. Dat men de Negotie van Amsterdam/ en consequentelijck van geheel Hollant soude hebben doen verlopen. 2. Dat met het doorsteken van de Suyder zee-dijck/ 't Haerlemmer Meer/en voorts 't gantse Lant onder water soude geset hebben. 3. Dat men sich selfs dus onderlingh twistende/ 't Lant/de Negotie en alle d' Ingesetenen ruynerende/sich selfs alle Vyanden van desen Staet tot een prupe stelde/ ende informidabel om Lant en Steden tegens hun te beschermen. Hebben (door een onverdiende en wonderlijcke goetheyt Godts/ die soo merckelijck daer in sijne Mogende Barmhertichheydt over ons getoont heeft) geslooten ende geaccordeert de volghende Articulen: Hare Procuratie was als dese Regulen:

PROCURATIE,

Wy Burgermeesteren ende XXXVI. Raden der Stad Amstelredamme, verklaren mits desen gecommitteert, geauthoriseert, en volkomen macht gegeven te hebben, aen de Heeren Cornelis de Graeff, Vry-heer van Zuyt-Polsbroeck, oudt Burgemeester: Symon van der Does, ende Nicolaes Tulp: Raeden deser Stede: Omme in onsen naeme te treden in onderhandelinge met Syne Hoogheydt den Heere Prince van Orangen, nopende de differenten ontstaen tusschen Hoogh-gem: Syne Hoogheydt ende dese Stadt: Diens halven met Syne Hoogheyt te concerteren, accorderen ende sluyten, sulckx als de voornoemde onse Gecommitteerdens goet ende oirbaer vinden sullen, belooven van waerden te houden, ende te sullen Rateficeren, alle 't geene de voornoemde onse Gecommitteerden in desen sullen doen, handelen ende sluyten, onder allen verbande, als na Rechte. Des oirkonde hebben wy 't Zeegel ter saken der voorsz. Stede, hier onder gedruckt, den 2. Augusti 1650. Ondertekent Geerard Hulft.

Hebbende een opgedruckt Zeegel, in Groenen Wasse.

Articulen, gesllooten tusschen Sijne Hoogheyt ter eenre, ende de Stad Amstelredam ter andere zijde:

DAt de Heeren van Amstelredam resolutie sullen nemen om haer te conformeeren met de andere Ses Provintien, aengaende den Staet van Oorloghe, met versoeck, dat zijne Hoogheyt ghelieven sal debuoiren te contribueren, om den Staet van Oorloghe te moghen brengen

brengen op den voet en voorslach van sijne Hoogheyt ende den Raedt van Staete ghedaen tot accomodatie van de Geunieerde Provintien, en dat niet te min ende ondertusschen ghevolcht sal worden den Staet van Oorloge nevens de andere Ses Provintien, tot so lange 't voorsz. nader consent van d' andere Provintien sal wesen uytghewerckt, ende by ontstentenisse van het selve consent, tot soo lang den Oorlog tusschen Vranckrijck en Spangen sal dueren, eñ sulckx ten langste voor 3. a 4. Iaren, op hoope dat de voorsz. Oorlog tusschen Vranckrijck eñ Spangen middeler tijt sal mogen by ghelecht wesen, ende 't selve niet vallende in de selve tijdt, dat men sich als dan gedragen sal na tijts gelegentheyt, en tot meeste dienst van 't Lant, volgens de ordre van Regeeringe.

Ende dat voorts gelijcke Resolutie sal worden in ghebracht ten eynde de Troupen by de Heeren Staeten van Hollant afgewesen, sullen van haer achterstellen worden betaelt. Ende met eenen helpen goede ordre stellen, tot goede betalinge van de vordere Militie.

Dat sijne Hoogheydt gelievende te komen in de Stadt gerecipieert sal worden gelijck sijne Prædecesseurs, Stadthouders van Hollant, gerecipieert sijn gheweest, met alle eere, respect en gediensticheyt. En goetvindende te verschijnen in de Vroetschap, dat sijne Hoogheydt in de voorsz. qualiteyt aldaer Audientie sal worden verleent.

Dat voorts de Heeren van Amsterdam alle goede eñ mogelijcke debuoiren ter Vergaderinge van de Staten van Hollant sullen aenwenden, dat alle onlusten in 't geheel mogen wech genomen worden, ende de sake gebracht in vaste ende vertroude vruntschap ende confidentie, ende alles gestelt in vergetelheyt, gelijck of het noyt was voorgevallen, tot welcken eynde sy luyden daer over met sijne Hoogheyt conserteren ende communicatie houden sullen.

Soo haest dese Contracte aen wedersijden sal voltrocken ende onderteeckent wesen, neemt sijne Hoogheyt aen, de gevoerde Militie te doen vertrecken in haer oude Guarnisoenen. Gelijck oock daer tegens de Stadt aen neemt haer aengenomen Volck af te dancken, ende voorts in hare Stadt alles te herstellen op den ouden voet.

Geloovende aen wedersijden in alle goeder trouwen, sonder eenich arch of list, dese Contracte ofte Verdrach in allen deelen na te komen, ende te onderhouden.

Gedaen tot Amsterveen desen 3. Augusti, Anno 1650. En sijn hier van twee gelijcke Acten gemaeckt, ende ten wedersijden ondertekent, daer van aen yder sijde een gevolcht is.

Was onderteeckent G. P. d' ORANGE.

Zijnde daer neffens gedruckt 't Cachet van sijn Hoogheyt, in Rooden Wasse. Noch geteekent, C. de Graef, Sim. van der Does, Nicolaes Tulp, Petrus Kloeck. Ts. Fs.

BUrgermeesteren ende XXXVI. Raden der Stad Amstelredamme, approberen ende rateficeren 't voorstaende Verdrach, tusschen Sijne Hoogheydt ter eenre, ende haere speciale Gemachtigde, op den 3. Augusti 1650. tot Amsterveen geslooten. Ten oirkonde is desen by eene der Secretarissen onderteeckent, ende 't Zeegel ten saken der voorsz. Stede hier onder doen Drucken, den 3. Augusti 1650. Ondertekent

GEERARD HULFT.

Hebbende een op-gedruckt Zeegel in Groenen Wasse.

Seperaet Artijckel / ten wedersijden ghesloten:

DAat sijne Hoogheyt, buyten prejudicie van d' Eer ende goede Naem van de Heeren Andries ende Cornelis Bicker, d' een Out en d' ander tegenwoordich Regeerende Burger-

meeste-

meester der Stad Amsterdam, ende buyten beswaer ende krenckinge van hare Persoonen ende Goederen, daer vooren Sijne Hoogheyt haer versekert, naer deses tijts gelegentheyt oordeelt dienstich te wesen voor den dienst van 't Lant, datse haer ontrecken van alle vordere Regeringe van de Stad, sonder weder daer toe beroepen te worden: Des niet te min Sijne Hoogheydt bereyt is in Persoon haer te hooren, ende gehoort hebbende, so Sijne Hoogheyt als dan mochte blijven by sijn voorigh goet-vinden, soo sullen sy als dan haer vrywillich ontledigen van de voorsz. Regeeringe, so op den voet als vooren; Mits datse van nu af haer sullen onthouden van de voorsz. publijcke Functie van de Stadt. Ten oirkonde desen ten wedersijden ondertekent ende geconfirmeert, achtervolgende 't Verdrach tusschen Sijne Hooght. ende de Gecommitteerdens van de Stad, op heden tot Amsterveen gemaeckt, desen 5. Augusti 1650.

Was Ondertekent G. P. d' ORANGE.

Sijnde daer neffens ghedruckt het Cachet van sijne Hoogheydt, in Rooden Wasse. Noch getekent: C. van der Graeff, Symon van der Does, N. Tulp.

Burgermeesteren ende XXXVI. Raden der Stad Amstelredamme, approberen ende ratesiceren het voorstaende Separaet Artyckel van het Verdrach, tusschen Sijne Hoogheyt ter eenre, ende hare speciale Gemachtigde ter ander zijde, op den 3. Augusti 1650. tot Amsterveen geslooten. t' Oirkonde is dese by eene der Secretarissen ondertekent, ende 't Zeegel ter saken der voorsz. Stede daer onder gedruckt, den 3. Augusti 1651. *Ondertekent,* Geerard Hulst.

Hebbende een opgedruckt Zeegel in Groene Wasse.

Gedurende dese onderhandelinge / was by hare Ho. Mo: alreede geconcipieert / de verschillen in den Hage te betrecken / sonden oock derhalven hare Gedeputeerdens naer sijne Hoogheydt / omme eerder vyandschap gebruyckt wierde / de saecke aen 't Hoff te komen beslechten / als oock aen de Heeren van Amsterdam / ende dat sy ophouden souden van meer Waters in 't Landt te doen loopen: Maer 't accoort was al voor hare / ofte met haere komste getroffen / so dat niet alleen de voorsz. Gedeputeerdens / nemaer oock sijne Hooght. Donderdag smorgens ten 6. uyren van Amsterveen sich na den Hage spoeyde / gevende alvoorens last om 't Krijgs volck weder na hun Guarnisoenen te vertrecken: Waer van veele noch maer even tot Weesp aengekomen waren / sommige van dien door gestadich marcheeren / hunnen Rugge door 't Harnas heen gesleeten hebbende / dese bleven noch eenige dagen om hun te verfrissen / legghen: Maer de and're togen al Donderdaegs met Schepen en Spa weder op 't padt / sulckx geschiede te lichter / overmidts sy niet sterck / en sommighe Compagnien maer van 20. Mannen waeren / ja men heeft tot Amsterveen een geheele Compagnie met een Wagen wech gevoert.

Alsoo is desen haest gekomen Oorlog / weder om haest ge-eyndigt / ende is daer door alles weder in voorige stant gebracht: Godt alleen sy daer over gepresen / want sijn goetheyt heeft sulcx belieft. De E. Magistraet van Amsterdam deden / met sijn Hoogheyt bevredicht zijnde / alle debuoiren om achter den Fabrijcq van de Pasquillen op hare Stadt / te komen / ende lieten 't naervolgende Placcaet ter puye van 't Raedt-huys Publiceren:

Extract,

Extract, uyttet Register van de Wille-keuren der Stadt Amstelredamme, Gepubliceert den 16. Augusti 1650. Presentib. ut in registro.

ALso tot kennisse van mijne Heeren van den Gerechte is gekomen, dat binnen dese Stadt ende elders uytgestroyt is een enckel valsch en lasterlijck Verdighsel, van eenige handel ende verbont, dat geslooten soude sijn tusschen dese Stadt ende het Parlament van Engelandt, onder den Tijtel: Articulen geslooten ende geaccordeert tusschen de Republijcke van Engelant ter eenre, ende de Stad Amsterdam in 't particulier ter ander zijde. Sonder de naem van den Autheur ende Drucker te melden, wesende seer calumnieuselijck, ende tegens alle waerheyt te samen gesmeet, ende versiert uyt een oproerich, trouloos, ende Goddeloos gemoet, eñ streeckende tot geen ander eynde, dan om de Magistraet van dese Stad door middel van so eerloose Leugen-mare in hatelijck bedencken te brengen, ende door 't abuseren van den eenvoudige, diffidentie, oneenicheyt, eñ oproer hier ter Stede, ende al-omme in dese Landen te zayen ende te famenteren. Ende dat derhalven de Dichters, Autheurs, ende boosaerdige Fauteurs van soo schendich Laster-schrift, in een goede Regeeringe niet behooren te werden geleden, maer so veel doenlijck ontdeckt, ende uyt haer schuyl-hoecken te voorschijn gebracht, om tot hanthavinge van de gemeene rust, als Perturbateurs van de selve, ende Calumniateurs van de wettige Overheyt, andere ten exempele, gestraft te worden. Soo Is 't, Dat wel-gemelte mijne Heeren goet gevonden hebben, den geenen die tot dienste van de Iustitie, den Autheur ofte eerste Drucker van het voorsz. Laster ende Logen-dichtzel aen haer Ed. met waerheydt sal komen aen te geven, sulcks dat de selve van haer misdaet soude konnen werden geconvinceert, toe te voegen ende by desen te belooven voor 't aenbrengen van den Autheur, een somme van 1200. ende van de eerste Drucker van 400. Gulden, en dat de naem van den Aenbrenger verswegen sal worden, ende den Drucker selfs gepardonneert, by aldien hy binnen 8. dagen den Autheur vrywillig komt te melden. Verbiedende vorders, het voorsz. Logen-digsel ofte eenige andere fameuse libellen ende faem-rovende Schriften te Drucken, te herdrucken, koopen, verkoopen, uyt te stroyen ende uyt te deelen: Op de peenen ende straffen by beschreven Rechten, Placcaten, ende Keuren, jegens de Druckers, Koopers, Verkoopers, uytstroyers en Fauteurs van fameuse libellen gestatueert, welcke by de Publicatie van dese voor gerenoveert worden gehouden, ende daer en boven arbitrale correctie anderen ten exemple, naer exigentie van saecken. In kennisse van my P. HASSELAER.

Als een sake wel of qualijck wil/ soo begint sy aen alle kanten: Even soo gingt met de onrusten van Hollandt/ want sijne Hoogheyt met de E. Heeren van Amsterdam vergeleecken zijnde/ hebben de andere saecken daer upt hun natuyre genomen/ principael het faiseren ofte verseckeren der Ses Heeren op Louvesteyn: Ende alhoewel by sijne meer-gemelte Hoogheydt/ tot laste der voorsz. Heeren/ sommige Papieren ter Vergaderinge der Ed. Groot Mog. op hun versoeck waren ingebracht/ des niet te min is alles met accomodatie afgeloopen/ende door 't aenhouden der 6. Heeren ende hunne Bloet-verwanten/ mette navolgende Copije weder zijn byy gestelt geworden:

Luna 15. Augusty 1650.

DEn Heer van Reynswoude ter Vergaderinge præsiderende, heeft by last van Sijn Hoogheyt, aen hare Ho. Mo. gecommuniceert, dat de Regeerders der Stede

als oock de Vrunden van de genoemde aen Sijn meer Hoog-gemelte Hoogheyt hebben versocht, datte selve mochte worden ontslagen uyt sijne detentie op Louvesteyn, onder dese aenbiedinge ende presentatie, te weten: Dat de voornoemde Regeerders op het versoeck van den selven ontslaen van sijne Bedieninge, Commissie ende Eed, daer mede hy dien-volgens aen de voornoemde Stede is verplicht, sonder hem immermeer weder daer inne te assumeren ende aen te nemen, behoudelijck dat hy daer door in sijn eer ende goede naem ende faem niet en sal zijn ofte wesen verkort: Ende dat hier op verstaen mochte worden, genoech gedaen te zijn, ende dat Sijn meer-hoog-gemelte Hoogheyt den voornoemden in krachte van hare Ho: Mog: Acte van Authorisatie, in dathe den 5. Iuny lestleden, daer op heeft ontslagen uyt sijne detentie, &c.

Daer op is den 17. deser Jan Duyst van Voor-hout weder tot Delft gekomen. Den 19. dito Borgermr. de Wit tot Dordrecht. Den 21. dito Burgermr. Johan de Wael en Pensionaris Kuyl binnen Haerlem. Ende daegs daer aen de twee Pensionarissen Keyser van Hoorn ende Stellinghwerf van Medenblick uyt hun gevangenisse: En korts daer aen wierde den Pensionaris Keyser Fiscael in Noort-Hollant door zijn Hoogheyt gemaeckt.

Te Kuylenborgh was den 25. deser een groote Oproer van diverse moetwillige Persoonen/ begeerden met ghewelt dat de E. Magistraet souden afstellen den Impost van een stuyver op yder Mudde Graen/ liepen dies halve op 't Stadthuys/ smeeten aldaer de glasen uyt/ ende dreygden de Heeren met veel schamp're woorden: Maer den Grave van Kuylenborg sulckx verstaende/ toog in haest derwaerts/ en quam onbekent/ op een slechte Vragt-wagen binnen de Stadt/ na hem volchden een goet ghetal Soldaten/ ondersocht de sake/ en nam de rebelligste gevangen/ onder de meeste Bel-hamels waren 2. Mans-personen/een Vrou van Kuylenburg/en een Vrou uyt de Nieupoort/ de eerste was wel 75. Jaren out/ ende de tweede was in den Oproer met een Bijl onder haer Schortel-doeck geweest: Men dede genadige Justitie over twee gasten/ en dat met voorspraeck van een Princesse van Portugael/ en een van Kuylenburg/ pronckende alleen ettelijcke tijt op 't Schabot met Roeden op den Rug: Daer op dede den Grave al de Schutters op nieus be-eedigen/ ende hun voor-gehouden/ of sy liever de Stadt in alle getrouheyt wilden helpen beschermen voor diergelijcke onheylen/ dan dat hy Soldaten op hare kosten in de Stad soude brengen? 't Eerste hebben sy aengenomen/en belooft de stad te helpen mainteneren: Daer op is de Borgerije in volle Wapenen cierlijck opgetrocken/ en naer het selve wiert een groote Maeltijdt gehouden/ den Grave aldaer present zijnde/ waer mede alles weder om in ruste is gebracht.

Het Spaense Leger onder den Aertshertogh Leopoldus weder te Velde getrocken zijnde/nam de gelegentheyt waer/ter wijl den Coning van Vranckrijck met sijn meeste Volck/ by/ ende om Bordeaux was: Sy veroverden in 't kort de Stedekens Moncornet/Maerle/Rethel/Bouchey/ ende Abenton/ als oock twee Casteelen/ op 't eene sat den Prince van Ligne gebangen/die sy

verlosten/ trocken vorders na Rhyms / en roof den tot dicht by Parys. Hier door begost men rontsom Parys te vluchten van alle kanten. En tot meerder versekertheydt wierden de gevangen Princen uyt Bois de Vincennis gelicht/en op Marcousi/een Casteel tusschen Parys en Orleans/gebracht; weder om van daer naer luttel tijts zijn sy na Havre de Grace (een stercke Zeestadt in Normandijen) verboert geworden.

Hare Ho. Mo: de Staten Generael/hebben den 30. deser 2. Brieven afgesonden/ eene aen den Koningh in Vranckrijck / ende noch een aen den Aertshertoge Leopoldus/ waer in haere Hog: Mog. hun presenteren te willen sijn Mediateurs / over de verschillen tusschen Vranckrijck en Spangien / om daer door gants Christenrijck in Vrede te stellen:

Au Roi Tres-Chrestien,

SIRE, *Nous auons donne charge au Sr. Boreel, nostre Ambassadeur ordinaire, de representer à vostre Majestt. un affaire de grand importance, concernant le service de vostre Majestt. & le bien de toute la Chrestienté: Nous supplions bien humblement, qu'il plaise a icelle l'ouir benignement, l'honorer de creance de nostre part, & lui departir fauorable resolution, en sorte, que vestre Majestt. jugera zelon sa debonnairité accoustumée, que l'importance de l'affaire requiert. Sur ce prions l'Eternel. Sire, &c. A la Haye, le 30. d'Aougst 1650.*

Desen is afgesonden aen den E. Ambassadeur Boreel/ die de selve aen den Coningh van Vranckrijck overgelevert hebbende/met acceptatie der presentatien/ van hare Majesteyten vrundelijck is bedanckt geworden.

Missive, aen den Aertsbertoge Leopoldus Wilhelmus, in't Leger tot Bazoche, den 30. Augusti, Anno 1650.

WY hebben geduerende de Vrede handelinge tot Munster, oock daer nae, ende tot noch toe vastelijck gehoopt ende gewenst, dat den langduerigen, Lantverderffelijcken ende Bloedigen Oorlog tusschen beyde de Kroonen ter neder gelecht, ende de sake tot accomodement ende heylsame Vrede soude sijn ghebracht gheweest, maer nu komen wy tot ons groot leetwesen ende bedroeffenisse te verstaen, dat de selve saken hoe langs soo meer in vordere verwijderingen ende onlusten vervallen: Derhalven hebben wy uyt een Vrede-lievende gemoet noodich geacht Uwe Hoogheyt mits desen Vrundelijck ende Nabuerlijck te versoecken, dat des selfs goede geliefte sy by den Koning van Spangien debuoiren te doen, ende goede officien aen te wenden, ten eynde Sijne Majestt. van zijner sijde Onse sincere ende oprechte officien en debuoiren van Mediatie (die Wy mits desen sijn presenterende tot beslissinge ende accomodatie van de uytstaende verschillen ende differenten, tusschen de hoog-gemelte beyde Croonen believe te accepteren ende aen te nemen, op datte selve hoe eer hoe liever eenmaels met den anderen in ruste eñ Vrede mogen werden herstelt, ten besten van de algemeene Christenheyt in 't generael, ende van wedersijts Coningrijcken, Landen, Luyden ende Onderdanen, die

daer na ten hooghsten sijn haeckende ende verlangende in het particulier. Wy en konnen U Hooght. niet verbergen, dat Wy onsen Ordinaris Ambassadeur in Vranckrijck hebben gelast ende aenbevoolen, dat hy de voorsz. onse Mediatie den Alder-christelijckste Koningh oock sal hebben te presenteren, ende te versoecken, dat sulcks aengenaem mach sijn, ende van dier zijde geaccepteert worden, verhoopende dat daer op de gedesireerde effecten sullen volghen, waer mede eyndigende, ende hier op Uwe Hoogheyts rescriptie verwachtende, &c.

Actum den 30. Augusti 1650.

Tot Londen stont noch op de Borse in een Steen gehouden des Conings Beelt/ 't Parlament dede 't selve eerst 't Hooft af nemen/ en 8. dagen daer na 't gantse Lichaem: In des selfs plaets wiert 't Wapen des Parl. opgericht.

Het was by de Portugijsen onmogelijck (soo 't scheen) langer te sien datte Engelse hun so na op de hacken lagē/want selfs quamen de Engelze Matrosen aen Portugael te lande/ende haelden van daer versch water tot hun bloot/niet tegenstaende de Portugijsen hen doot sloegen daerse konden: Selfs heeft den Coning van Portugael de Engelse Goederen verbeurt gemaeckt/ zedert welcken tijt den Admir. Blake wegens Engelant egeene schepen wilden laten passeeren/die van ofte na Lisbona quamen/maeckten in 't tegendeel veele der selve prijs: En hielt Prins Robrecht onvermogende om yets tot Engelants nadeel voor te nemen.

Daer na vertrock uyt den Hage na Brabandt den Spaensen Ambassad./ om de Handelinge van Vrede te hervatten met de Frantoisen/op de Fronturen van Nederlant: Derhalven den Aertſ-hertoge Leopoldus tot Bazoche met sijn Leger was gekomē/niet wijt van Parijs/presenteerde met de Franse van Vrede te handelen/ende sont tot dien eynde den navolgenden Brief aen Duc d' Orleans/ welcke doenmaels ten Hove binnen Parijs was:

WEtende dat U Hoogheydt tegenwoordich Gouverneert met d' authoriteyt tot Uwen Persoon behoorende, &c. Ende siende den Coningh mijnen Meester gelieft heeft my den selven te geven, het zy tot Oorlog ofte tot Vrede: So heb ick liever dese als geene willen gebruycken: Insonderheyt, hebbende te doen met uwe Hoogheyt, van wiens goede intentie gants Christenrijck soodanich effect is verwachtende, waer toe ick alles sal contribueren, my voegende aen de begeerte van sijne Majesteydt. Hier op verwachtende de resolutie van sijne Hoogheyt, hebbe van goeder herten dese occasie waer ghenomen, om my selfs te presenteren tot dienste Uwes Hoogheyts, wiens Illustre Persoonen ick wensch dat God beware, als zijnde mijne gunst. In 't Leger tot Bazoche den 30. Augusti 1650.

Uwe Hoogheyts grootste Dienaer ende Cousin, LEOPOLD WILHELM.

Den Trompetter met dit adbijs te Parijs komende / wierde niet alleen wel ontfangen/ maer toonden oock den Hertog van Orleans daer over groot genoegen/ die de selve Brieff 's anderendaegs in de volle Vergaderinghe van het Parlament communiceerde: Ende daer op weder desen Brief aen den Aertſ-hertoge na 4. dagen af sont:

MOnsr. mijn Cousin, Ick weet dat al de voorslagen van U Hoogheyt soo oprecht ende waerachtig zijn, dat ick niet genoech en kan prijsen die voordeelige dispositien, welcke

hy my

hy my betuyge tot den Vrede te hebben: Ick schiep oock te grooter hoop, als sijne Cathol. Majesteyt goet vont U H. daer toe te employeren, overmits het al de Weerelt genoechsaem kennelijck is, dat den Coningh mijnen Heer en Neve, als oock de Coninginne Regente sijn Moeder sulcks altoos van harten begheert hebben: Ende alsoo het een werck is daer geheel Christenrijck langh om gebeden heeft, hebbe gedacht (om gelijcke macht als U H. tot dese Tractaten te hebben) dat ick tot bevorderinge van dien, den Baron van Verderonne met desen Brieff aen Sijne Majesteyt sende, om van hem te weten de Plaets, de Tijdt, ende de Persoonen die hy hier toe sal willen employeren: Hem versekerende op den bestemden dach diergelijck getal van Persoonen te sullen senden: Ick sal 't oock voor een seer groot geluck achten dat 't Succes van dese Negotiatie niet alleen diene tot een nader Unie, en wederfijdige vrundtschap deser Twee Croonen, maer oock my occasie geve om mijne diensten aen Uwe Hoogheyt te betoonen, met den yver en affectie, waer mede ick ben

Monsr. mijn Cousin, u seer genegene Dienaer GASTON.

Het Parlament der Republijcke van Engelandt/ heeft haren Resident in Hollant/ by Declaratie op 't onderschrijven van 't Nieuwe Engagement/ of op sijn Duyts het toe-stemmen der tegenwoordige Engelse Regeeringe/ met navolgende Poincten gelast: 1. Dat Walther Stricklant Schiltknaep, nu Resident in Hollant, wegens 't Parlament van Engelant, ofte eenig ander Agent so lang hy daer is, macht heeft om 't ontfanghen de onderschrijvinge van sulcke Coopluyden, Avonturiers der Engelse Compagnie tot Rotterdam, gelijck als sodanige onderschrijvinge geappoincteert by een Acte van 't Parlament sal geschieden. 2. Dat geen Coopman Avonturier, een Lidt van de Engelse Compagnie tot Rotterdam sal moghen zijn die niet getekent heeft, noch oock sal moghen verkooren worden tot eenige Officien in de voorsz. Compagnie. 3. Dat egeen Coopman Avonturier, wesende een Lidt der Enghelse Compagnie binnen Rotterdam, en het Engagement niet onderschreven hebbende, sal mogen stemme hebben tot eenige Persoonen nu ofte namaels in die Compagnie te verkiesen, ten sy hy alvoorens sal onderschreven hebben 't Engagement voorsz. **Den Coningh van Schotlant gedeclareert zijnde/ heeft het Engels Parlament daer teghens een contra-Declaratie laten uytgaen/ om haer met macht tegens hem te stellen/ luydende aldus:**

HEt Parlament van Engelant, hebbende gesien ende gelesen een Tractaet, met den Tijtel: Declaratie by Sijne Coningl. Majesteyt aen Sijne Onderdanen in de Coningrijcken van Schotlant, Engelant ende Yrlant. Gedruckt tot Edenburgh Anno 1650. Bevindende daer in, dat den voorsz. CAROLUS STUART, gedeclareerde Coning van Schotlant, door het aendrijven der Staten ende de Kercke des voorsz. Koningrijcx voor heeft, onder pretensie van onderdanicheyt, so voor hem, als sijns Vaders oppositie, tot het werck der Reformatie ende solemnele Ligue van 't Convenant, te mis-leyden dese Natie van hunne schuldighe Plicht ende obedientie tot het tegenwoordige Gouvernement. Waer mede hy niet anders in den sin heeft als dese Natie te troubleren, ende de selve in te wickelen tot sijn voordeel tot een Oorlogh, in plaetse van Vrede, die hy hoopeloos maeckt, ende hem weder alsoo tot een Instrument sijns Ingewants van Tirannye ende Slavernye stelt, die hy eenmael soo geluckich ontkomen is, &c. SOO verklaert het Parlament, om sijne Hypocrysie tot vergenoegen deser Natie meer ende meer te vertoonen, sijn Declaratie voor nul, ende alle die de selve gedruckt ofte gepubliceert, souden willen mainteneren, &c. schuldich sullen sijn aen hoog Verraet, en tegens hun als Traiters geprocedeert sal worden.

Ondertusschen bevont men datter sommighe van de Schotse Kercke met haren Koningh niet seer voorsien waren/ om veel oorsaken/ ende doch aldermeest/om datse geloof den dat hy de Roomse Relige meer als de Protestantze toe-gedaen was: Dit had te meer glooff / om dat men sach voorts komen eenige Propositien / gepresenteert door Pater Jan Roe Yrs Carmelyt/ aen Paus Innocentius/ ende dat in faveur van Carolus Stuart de 2. Koningh van Schotlant/daer in hy seyt/des voornoemden Conings genegentheyt tot de Roomse Religie te zijn/ ende dat Cromwel (zijn grootste Vyandt) daer en teghens de Rooms-Catholijcken al-omme vervolgden/ versocht derhalven dese Propositien ten effecte: 1. Dat sijn Heylicheyt soude believen een Iaerlijckse Penning te contribueren aen den Coning, uyt sijn eygen Schat, omme capabel in Oorlog tegens de voorsz. Vyanden der Kercke te zijn. 2. Dat alle Geestelijcke daer toe mogen contribueren. 3. Dat hy door sijne Nuncy alle Princen tot een generale Vrede aenrade, en datse den Coning helpen tegens sijn Vader-moorders, oock alle Princen te persuaderen,gheen Vrede met hun te maken,noch oock voor een Respublijcke ofte andere Staet te erkennen. 4. Alle Catholijcken te verbieden, op peene van in den Ban,geen hulp,binnen of buyten, aen de Coning-moorders te doen. Nochtans hout men voor gewis/ dat den Coning hier geen kennis van gehad heeft/ ende sijn Moeder alleen sulckx voort dreef: Het zy dan soo 't wil/ de Schotse Kerck was en bleef misnoegt/ so dat na veele stribbelingen den Koningh gedwongen was/ indien hy met hun wilde appaiseren/ de volgende verklaringe te doen:

1. DAt hy hem wilde verootmoedigen, ten reguarde van sijn Vaders opppsitie tegens 't Convenant, waer door soo veel Bloets in 't Koningrijck was gestort.
2. Als oock om sijns Moeders Afgoderye,en het dulden der selve in 's Konings Huys.
3. Bekent de Sonden van hem en sijns Vaders Huys.
4. Dat hy 't Convenant niet los maer met sinceriteyt heeft onderteeckent.
5. Begeert geene Vyanden als die van 't voornoemde Convenant Vyanden sijn.
6. Versoeyt alle Papistery, Susperstitie, Afgoderye en Kerckelijcke authoriteyt.
7. Versoeyt die tegensConvenant geopppseert hebben,onder pretext vã 'sConings intrest.
8. Dat hy Sonde begaen heeft in 't handelen van Vrede mette Yerse Rebellen.
9. Wil alle Comissien in trecken, eñ geene verleenen, als aen die 'tConvenant aen nemen.
10. Wil de Propositien tekenen, die by beyde de Koningrijcken sijn in gewillicht.
11. Wil oock confirmeren de Kerckelijcke Regheringhe, by het Synode te Westmunster gheapprobeert.
12. Dat hy Engelant by Heeren en de Gemeente wil regeeren.
13. In saken van Religie altoos te presæreren t' advijs der Predicanten.
14. Wil een Acte van vergeeving aen alle de Weereltlijcke verleenen, uytgesondert eenige weynige, die aen sijn Vaders doot hantdadich sijn geweest.
15. Dat hy hoopt op een goede uytkomst tegens sijne Vyanden,onaengesien sijne Sonden, questien in den Staet, &c.

Met dese Poincten waeren de Schotten beter te vreden/ gaeven hem doen meerder Authoritept: Evenwel hebben sy om haer gedurige krackeelen niets konnen doen tot voordeel des Coninghrijckx / ofte ooch tot succes van haren Koningh.

September

September 1650.

DIt moedigden niet weynig huune tegen-partye / want Olyvier Cromwel met het Engels Leger optreckende / sloegh de Schotten uyt 't Velt/ soo datter omtrent de 3000. Gevangen nae Dunbar ende Barwick wierden versonden/ andere vlooden over 't Geberchte/ daerse met kommer/ koude en ongemack hun verschoolen: Cromwel behaelde hier groote eer/ oock gaf zijn Victorije geen kleyn vermoeden/ van met der Schotse Krijgs-oversten intelligentie gehad te hebben/ ende alsoo met practijck als kracht (na de maniere van Hannibal en Scipio) hun te hebben overwonnen/ onder de gevangenen was den Lieut. van 't Schotse Voet-volck James Lomsden/ 243. mindere Officieren/ den buyt bestont in 210. Vendelen en Standarden/ 30. stucken Canon/ 15000. Wapenen en anders/ de Vendelen wierden na Londen ghebracht/en aldaer ten wedersijden in Westmunsters Hall opgehangen: 't Parlament liet ter gedachtenisse deser Victorije veel Silvere Penninghen slaen/ en in hun Leger aen de Soldaten om-deelen/ om hun noch meer te courageren. Na desen slach ('t welck den 13. deser geschiede) trock 't Engels Leger op Lieth/ een der bequaemste plaetsen van Schotlant / met Edenburgh aen een Revier geleghen/ die wel breet/ maer evenwel ondiep/ ende nochtans een goede Baye voor Lieth sich vertoont/ ende alhoewel dese plaets wel gefortificeert was / soo hebben nochtans de Schotse Soldaten en Borghers haren Vyant niet durven verwachten/maer na datse sommige dagen te vooren met die van Edenburgh hun Gelt en beste Goederen in Edenburgs Casteel hadden gebergt/sich op de vlucht/d' een hier d' ander daer/begeven/welcke beyde plaetsen Edenburgh en Lieth den 15. deser by de Engelse beset wierden/vinden de in de laetste 22. stucken Canon. Dit viel den Coning en Schotlandt geheel tegen/ des niet te min sijnder veele in Schotlandt geweest/ die om verscheyden insichten 't verlies van hun Leger weynich geacht hebben.

't Parlament van Engelant sont den 26.deser hun af-scheyt aen de E. Joachimi/ Ambassadeur van hare Ho: Mo. de Staten Generael binnen Londen/ om binnen 30. dagen te vertrecken/ ter oorsaeck de 6. Geunieerde Provincien so spoedich niet kosten resolveren/ als wel die van Hollant deden/ om Engelant voor een Republijcke te erkennen / derhalven 't Parlament weder erkentenisse aen den Hollandtsen Resident G. Schaep tot London heeft gedaen/ en alle vrientschap uyt haren naem aen gheypresenteert: Den E. Ambassadeur Joachimi quam weder na Hollant/waer hy als een der outste Ministers van Staet voorts zijn tijt in gerustheyt heeft over gebracht.

In dese tijdt gaf Paus Innocentius sekere Bulle uyt/ waer by hy den gemaeckten Duytse Vrede verklaert schadelijck en nadeeligh te zijn de Catholijcke Religie/ den Apostolisen Stoel/Kercken/ en andere Godshuysen mitsgaders de Geestelijcken en hare Rechten/onder date van dē 3 deser tot Romē.

Den 18. deser storf op 't Eylant Wicht de Jonghe Princes Elisabeth/ alwaerse haer met het speelen van den Bol (daerse groot vermaeck in hadde) te seer

te ſeer verhit heeft/en door een regē nat en ſchielijck kout wordende/is eerſt de Koortſe en na 14. dagen de doot gevolgt/ hier over trat 't Hof van den Prins van Orangen in den rouw. 't Parlament dede haer ſtatelijck begraven: Reſolveerden doen oock haeren Jongſten Broeder den Hertog van Gloceſter na Heydelberg in den Palts ter Schoole te leggen/ ende hem te voorſien met een onderhout van 1500. ponden ſterlings 's Jaers.

Men heeft doen de veroverde Schotſe Vendelen/ in den ſlach van Hamilton gekregen/ alle aen d' een zijde der Zale in Weſtmunſter opghehangen/ en aen d' ander zijde de leſt-veroverde Vendels den 18. deſer tot Dumbar (als geſeyt is) afghewonnen/ in de welcke men heeft geſien een met een Lichaem ſonder Hooft/ 't Bloet uyt de Romp ſpringende/ met dit adbijs: PFNSEHY. In andere Vendels ſtonden deſe volgende woorden: Pour Dieu, la Religion, & le Convenant. Ende in den meeſtendeel waeren deſe Letteren gheſtelt: Pour le Convenant & la Religion, le Roy & la Royaulme.

Den 24. quamen de Gedeputeerdens uyt Parijs weder binnen/ deſe waren den Nuncius van den Paus/den Grave d' Avaux/den Reſident van Venetien/ den Zegel-bewaerder / &c. ſcheyden tot leet-weſen van veele onverrichter ſaken van malkanderen/want als men ſoude beginnen te ſpreken van de handelinge/ en dat op die poincten welcke men te Munſter niet hadde konnen by-leggen/ beſtaende in niet meer als 4. a 6. Artijckelen/ ſo antwoorden die van de Spaenſe ſyde datte ſaken met Spangen en Vranckrijck in een anderen ſtaet nu ſtonden als doen men te Munſter handelde / derhalven moſt men weder op nieuws beginnen te tracteren/ &c. Door deſe verwijderinge ſagen de Franſe wel dat niet als tijt-winninge by de Spaenſe geſocht wiert/ ende ſonder vordere negotie is dus de ſaeck daer by gebleven/ de Aerts-Hertog van Baſoche oock weder op treckende.

De Fregatten van den Heer Renault uyt Havre de Grace den 22. deſer lopende/ onder de Capiteynen Jaques Loiſeau/ Claude du Bengh ē Charles Augſche / om 25. Scheepkens met Koopmanſchappen van daer na Kaen/ en de Havenen van Beſſin/ Signy/ St. Fremont/ Carenten en Honfleur te convoyeren/ ende van daer weder na de Reviere de Seyne/ wierden op hunne wech ontmoet door de Fregatten van Capit. Maſſe / Cornelis Meynden en Jan Kort van Ooſtende/ yder met 16. ſt. gemonteert / wachtende (gelijckſe gewoon waren) tuſſchen Villerville en Kaen by de Haven van Beſſin/ om de aldaer uytkomende ſchepen te rooven/ maer wierden ſo dapper van de Franſen aengetaſt/dat ſy na 4. uyren diſputerens alle overwonnen zijn/2. daer van wierden tot Havre en 3. tot Honfleur opgebracht / d' Ooſtendenaers hadden 22. dooden en 7. gequetſten/ daer en tegens hadden de Franſen 7. gequetſten en drie dooden.

Den Coningh van Vranckrijck dede voor Bordeux alle debvoiren om die Stad by accoort weder tot gehoorſaemheyt te brengen/daer toe om 2.redenen gedwongen: 1. Om dat daer binnen de meeſte gemiſcon tenteerde waren die 't mette gevangen Princen hielden / ende daer door de partije te lichter gedeprimeert konnen werden. 2. Om datte Spaenſe onderwijl de handen ruym

hadden/

hadden/en met hun Leger Piccardyen en Champagne in den gront ruyneerden. Derhalven sijn naer veel over en weder gaen/ den 30. dito dese volgende Articulen tot Bourgh geslooten:

1. DE Inwoonders van Bordeux, sullen (indien 't haer goet dunckt) in de Wapenen mogen blijven, tot d' Executie van 't present Tractaet.

2. Duc d' Espernon sal van sijn Gouvernement gerevoceert werden, en sijne heele posteriteyt by aparte Declaratie, sonder dat hy of de sijne immermeer yets sal konnen prætenderen.

3. Sal verleent worden een generale Amnistia, aen d' Inwoonders van Bordeux, en al hun mede-hulpers, door een Declaratie in 't Parlament geverificeert.

4. De verkoosen Geswooren van Bordeaux sullen blijven, geduyrende den geconfirmeerden Oorlogh.

5 De Declaratie van 't Iaer 1649. sal in alle poincten geexecuteert worden, berakende het Hoff des Aydes, ende hare Officiers weder herstelt.

6. De Stad van Bordeaux, en 5. mijlen daer ronts om, sal 3. Iaren lang bevrijt blijven van Schattinge, belopende 5. Millioenen, ende dan noch 15000. guld. te genieten uyt 's Koninge Inkomen, voor des Stadts geleden schade.

7. Het sal d' Inwoonders van Bordeaux vry staen, om 't Casteel Trompette te raseeren, en vinden sy 't goet, mogen 't betimmmeren.

8. De Dames, Princessen, de Weduwe en Schoon-dochter, als oock Monsr. Duc d'Enguien, sullen sekerheyt hebben op alle plaetsen die onder de gehoorsaemheyt des Conings staen, ende sullen hun mogen retireren op een van hare Huysen die 't hun goet dunckt.

9. Ende sullen de voorsz. Dames haer in 3 Maenden vermogen te presenteren voor 't Parlament van Parijs, en versoecken d'Executie der Declaratie van Anno 1648. In gelijcke sekerheyt sal Duc de Boullon sijn, binnen 't Gebiet des Conings, doch niet te min sal hem retireren in Toureynen, tot d' Executie syns Tractaets van Sedan, voor 't welcke men hem geven sal het derde van 't innekomen van Guienne, sonder dat hy om die oorsaecks wille yets anders sal moghen pretenderen.

10. Madame de Bouillon sal in vrijheyt verbetert wordẽ, ter selver tijt als men sal verstaen dat den Coningh zijn Intrede binnen Bourdeaux sal gedaen hebben.

11. Gelijcke sekerheyt sal gegeven worden den Hertog van Rochefaucault, ende herstelt in alle syn Goederen en Bedieninghen, met dien bedingh, van 't Gouvernement van Poicteau niet langer als 6. Maenden te mogen besitten. Ende sal syn Huys Verteuile hem herstelt worden, tot kosten van die van Guienne.

12. Den Koningh, de Coninginne, Monsr. den Hertog van Anjou en Madame, sullen hare Intrede binnen de Stadt doen, op die maniere als de Coningen zijne Voorzaten gewoon waren hun Intrede te doen binnen Bordeaux: Met uytsluytinge van den Cardinael Masarini, ofte indien 't de Coninginne begeert dat hy mede binnen komt, soo wil het Parlament ende de Stadt ontschuldigt zijn, indien den Cardinael eenige sake quame te ervaren.

October 1650.

SAterdach den 1. deser/ trocken de Gedeputeerden van Bordeaux weder van Bourg na de Stad/ met Sr. de Saintot Mr. der Ceremonien/ met

de laetſte Declaratie des Conings van den Vrede/ die 's anderendaegs geregiſtreert en oock gepubliceert wiert/ niet tegenſtaende dattet Sondach was: Van alle 't welcke men terſtont de Lieutenanten Generaels van 't Leger de wete gedaen heeft/ om hunne Bateryen en volck tegens die van Bordeaux in te houden: Den Mr. der Ceremonien gaf doen oock aen 't Parlament en de Regeeringe der Stad Brieven van gelooff/ waer by hare Majeſteyten oock bekent maeckten d' Ordre/ hoe hy ſijn Intrede wilde doen: Daer op ſonden de Bordeloiſen noch dien ſelven dag een kleyne Galeye met 40. Riemen/ uyttermaten geciert/ aen den Coningh/ om ſijn Majeſtt. binnen hare Stad te geleyden/ deſe wiert gevolgt van noch 4. andre veel grooter Galeyen/ welcke alle in de Haven van Bourgh aen den Koningh gepreſenteert wierden/ door de Heeren Fontenelle geſwooren en de Wit Procur. Sindic./ geaccompagneert met een ongeloffelijck getal volcks/ uyt en om Bordeaux gekomen/ om haren bevredigde Koning en met een die ſchoone Galeye te ſien. Den 2 op Sondag/ gingh Monſr. Santot/ de Princes van Condee met Duc d' Enguien/ door 's Conings ordre begroeten/ met aenſegginge: Dat, 't geen deſe Princeſſe van hare Majeſtt. tot executie had begeert, alſo geſchieden ſoude, ten welcken eynde ſy laſt had gegevē aen Vicomte Mombas, om haer te geleyden ter plaetze daerſe blijven ſoude, en datſe tot Coutras 200. Paerden had gecommandeert, tot hare ſekerheyt, volgens haer verſoeck, haer konnende verſekert houden van d' intentie van haere Maj. die niets als behoorlijcke eer en reſpect aen een Perſoon van hare conditie en ſtam wilde uytkeeren, en datter noodig was dat men van haer hadde de ordres om de Troupen ſoo op haer als op Duc d' Enguiens naem gelicht, af te dancké, als oock, een Declaratie van hare getrouheyt. Dit alles heeft de Princeſſe noch dien avont ghedaen/ en d' Ordres en Declaratie in handen van Sr. Santot gegeven: Gelijck oock dede Duc de Bouillon en Rochefaucault/ die de ſelve Declaratie oock onderteekenden/ als mede de Heeren Tavannes/ Coligny/ Meilles/ Chaſtelus/ Briout Chambout/ Luſignan/ Nort Savagnac/ Sazō/ Barbantane/ Chevagnac/ en meer dan 100. Edel-luyden/ die hun hant/ teken en ſchrift/ daer onder ſtelden.

Den 3. deſer wiert de Princeſſe de Condee/ den Hertogh van Enguien haren Soon/ de Hertogen van Bouillon en Rochefaucault/ met de andere Heeren die 't met hun gehouden hadden/ ſoo als ſy uyt de Miſſe der Schoeneloſe Carmeliten quamen/ geleyt door den Mr. der Ceremonien in een Galeye/ alberey om hun te brenghen tot Lermont/ alwaer haer den Marſchalck de la Meſleray ontmoeten/ van daer quamen ſy tot Bourg/ alwaer deſe Princeſſe de Coninginne met groote courteſie quam vinden/ en toonden wederſydich malkanderen alle vrundſchap/ als oock dede den Hertogh van Enguien naer vereyſch ſijner Jaren: Na 't eyndigen van hunne Conferentien/ heeft haer Monſr. de la Meſleray in ſijn Logijs geleyt/ daer hy haer wel treffelijck tracteerden/ gelijck hy oock ſorge droech voor den Hertoge van Bouillon: 's Anderendaegs ſavonts gingen ſy Madamoiſelle op haer Bedde beſoecken/ daer ſy oock wel ontfangen wierden: En ſmorgens ſijn ſy in hunne Carotſen getreden/ voerende na Libourne/ en van daer te Coutras in een harer Huyſen/ alwaer ſy bleef tot de naeſten Saterdach/ om van daer te gaen naer Mailly in Anjou.

Anjou. Den 4. dito hielt de Coningin de Feest-dach van St. Francoys/ in de Kercke der Recollecten tot Bourgh: Den Koning nam onderwijl zijn vermaeck by de Scheeps-armade/ bestaende in 3. groote Schepen/ met 20. van minder groote/ onder 't bewint van Ca. la Motterie/ noch 2. schepen van La Meslerey/ 4. van Cap. Qusne/ 8. groote van Cap. Gabarent/ waer onder 2. Admiraels/ yder voerende 30. stucken Canon: Hier voer den Coningh/ Coninginne/ Card. Masarin/ en andere Grooten/ omtrent een Mijle mede langst de Riviere/ en namen groot vermaeck in de wackerheyt der Matrosen.

Den 5. smorgens ten 7. uyren / na dat hare Majesteyt de Misse hadde gehoort by de Recollecten/ traden sy in die schoone Galeye van Bordeaux/ die 2 Camers hadde/ d' een behangen met Blaeuwe Tapitzeryen/ en alle Huysraet van 't selve Couleur/ d' andere Camer was van allerley couleur/ en niet min rijck als d' eerste/ so was de Galey oock van buyten over al konstich beschildert: 't Was aenmerckens waerdich/ dat desen gantsen dach de Lucht so schoon en stil was/ daer het te voren dach aen dach niet anders als regenen en wayen gedaen had: Den Lieut. Gener. des Conings Roguelabre/ quam ten 10. uyren binnen Bourdeaux met een Regiment Franse Guarde / en besetten met de Switzers ten wedersyden de straten/ van de Roo-hoets-poort/ totte groote Poort van den Aerts bisschop/ daer syn Majestt. logeeren soude: Onderwegen by de Chartreux/ waren verdeelt ettelijcke Compagnien Paerden. Ten 2. uyren naer den middach/ arriveerden den Coning met 12. groote Schepen voor de Stad/ gevolgt van 40. andere/ soo Pinassen/ Jachten als Galjoots: De Galeye/ welcke de Bordeloysen aen den Coningh hadden geschoncken/ was midden in de Vloot/ haere Zeylen waren met Silver-draet genaeyt/ en haer Pavillioen van witte Syde; terwijle sy aldus mette Vloot naderden/ en datte Zeylen selfs hovaerdije scheenen naer hunnen Koningh te hebben/ hebben die van de Stad een konstige Brugge onder met Riemen gemaeckt/ den Coning te gemoet gesanden/ dese was gants met groene Tacken ende Aerde opgepronckt/ hier af was Autheur/ den Heer Pourac/ den eersten der Gesworen/ en wierden de Sleutelen der Stad daer op aen den Koning gepresenteert/ door den Marquis van St. Luc / Luytenant Generael deser Provincie/ daer toe geleyd zijnde door den Mr. der Ceremonien: Den Marschalck de la Mesleray kostelijck gekleed/ omringt met den meesten Adel/ en gevolgt van een onnoemelick getal brave Ridders/ quam den Coning in hun Carotzen halen/ middelertijt den Coning te Lant trat/ loste men al 't Canon der Stad en van de Schepen/ daer men een uyr mede continueerde.

De Guarde stelden haer buyten de Roo-hoets Poort ten beyde sijden in orde/ waer door den Graeve Palvan voor uyt reedt / gevolgt van veele opgepronckte Volontarissen/ voor den Grave reden 3. Trompetters/ en 1. Compagnie lichte Paerden van de Coningin/ doen volghden de Ruytery heel cierlijck met hunne Trompetters / daer achter de Officieren van 't Leger/ doen des Conings Carots/ alwaer hare Majesteyten/ 's Konings Broeder/ Madamoiselle en de Cardin. Masarini/ mette Marschalck de la Mesleray en de Gravin van Brienne in saeten ronts om dese Carots/ liepen wel 100. man-

nen gewapent te voet/Pages/Lackeyen sonder getal/ 200.Edel-luyden/ met de gewapende Mannen des Conings en Conincinnes waren daer by/ waer op de Carots van Madamoiselle/met die van hare Dochters/korts volgdē; De Borghers quamen niet alleen op dese Intrede toe-loopen/ maer selfs die 't Rapier tegen den Koning op de zijde gehangen hadden/ vervulden de Lucht met 't geroep: Langh Leve den Coningh: Aldus bracht men sijn Majesteyt in des Aertsbisschops Pallais/ en dien dach met vreugde ten eynde.

Den 7. hielt men Danck-dach over alle 't gepasseerde in de Hooft-Kerck St. Andries / aen welcker Ingangh hare Majesteyten met een treffelijcke Oratie van den Aertsbisschop begroet/ende gebenedijt wierden met des selfs Cruys en Aertsbisschoppelijcke Mijter/Ec. Men songh het Te Deum, ofte U God loven wy, gesongen van 2. Choozen met groote heerlijckheyt. Na welcken tijt den Coningh alle soorte van Eere wiert aengedaen: Maer den Cardin. Masarin was ongerust/ hielt sich nergens versekert / en spoeyde sich binnen ettelijcke dagen met den Coning en 't gantse Hof weder naer Parys/ alwaer Duc d' Orleans/ het Parlament en andere/ hun groote vernoeging toonden over 't by-leggen der verschillen tot Bordeux/ maer de Coninginne hielt haer eenigen tijt te Fonteyne-bleu/ niet wel te pas zijnde.

Sijne Hooght. Prins Willem van Orange/trock na Gelderlant/om met yver den Lant-dag aldaer by te wonen/ onthielt sich oock sommige dagen op sijn Vorstelijck Huys te Dierē/tot sijne verlustiging: Den Prince hare Vergaderingen ettelijcke mael met sijn hoog-wijs advijs by-gewoont hebbende/ streckende meest tot beslissinge van eenige discrepentien/ tusschen den Adel eñ de Steden van die Provintie opgeresen/heeft sich eyndeling (ongemackelijck zijnde) weder na den Hage begeven/alwaer syne opgemelte Hoogheyt den 29 deser (sieckelijck zijnde) aen quam.

Tot noch toe hadden de Spaense weynigh in Vranckrijck uytgerecht/als 't Lant bedorven/ verstouten hun eyndeling Mouson (een tamelycke stercke Stadt aen de Mase) te belegeren/ wierden na eenige versochte proeven/ by de Franse tot ontset gedaē/doch te vergeefs/meester van die plaetse: Den Aerts-Hertoge eer dese stad sich over gaf/ verliet het Leger/en trock na Brussel/daer hy sijne devotie pleegden: d' Antwerpenaers onder dies/ maeckten voor hem 40. Standaerden/ 20. witte/ 10. roode/ en 10. blaeuwe Vendelen / alle met Bourgonse Kruysen kostelijck opgepronckt/ om die onder het duyts Peerde-volck uyt te deelen.

Den 27.deser/zijnde Donderdag/quam de Coningin van Swedē van Jacobs Dal tot Stocholm/door de Tol-poorte na 't Slot/gevolgt van meenigte Edel-heeren/Baronnen/Ridders/en Gesanten van Poolen/Vranckrijck/ Portugal/Cur-Brandenburg/sommige in hun Carotsen en andere te Paerde/veele Trompetters/ Ketel-trommen/ en Schuyf-trompetten daer tussen geschockiert/de Coninginne reet te midden deser statye/geseten in 1.pompeuse Carette/uyt en inwendich met Gout door-wrocht/daer voor gingen 6.opgesochte witte Paerden met Vergulde Toomen/ en groote Plumages op hare Koppen/ ten wedersijden deser Carette gingen 60. Edellieden in lange Roc-

ken met

ken met Coningl. Levrijen/op de Borst en Armen/ met Coningl. Wapenen van gout besteecken/dragende in hunne Handen Vergulde Bartisanen/waer aen goude en swarte Quasten hongen: Even buyten de stad was 1. Schou-Toonel opgerecht / daer veel Musicanten treffelijck op speelden ende songen: Voor des Stadts Poorte was 't beset met Geestelijcke/Borgers en Boeren: Binnen de stad stonden de Borgemeesters ende Raden der selve/met 9. Vendelen Burgers/dese saluteerden alle met reverentie hare Majestept: By het Weef-huys stont een Adelaer/bekleet met root Laken/hier by waren Kinderen van een Levrye/ die Geestelijcke gesangen songhen: Vorders was op de Nordemalen Marckt een Triumph-poort gestelt/ daer op geschildert waren alle de Sweedse Veld-slagen/boven dese Poorte staecken veel veroverde Vendels/waer by men een schoon Musicael Instrument hoorden: Terwijle nu de Coninginne binnen quam / stelden haer de Coningl. Vrou Weduwe met veele Staet-Jufferen op 't Slot in den Trompetter-gang in ordre/ om hare Coningl. Majestt. aldaer t' ontfangen/ 't welck so haest niet en geschiede/ oft men loste alle het Canon en Musquetten op de 3. Kroonen/ van de schepen en door de Stad: Oock wiert op die tijt een Vuyr-werck aen gesteken/dat meer dan een uyr duyrde. Sondachs daer aen/ heeft men de Crooninge seer magnifijck gehouden in de groote Kerck/haren Marsch was als volgt: Tussen de gewapende Borgerije passeerden een Regiment Curassiers met 2. Ketel-trommels/en 8. Trompetters voor aen/doen 2. a 300. Edellieden/noch twee Ketel-trommels en 8. Trompetters/daer aen de Rijckx-Raeden/yder in een Koets met 6. Paerden/daer na 2. Koetsen/op de welcke de Regalien (als het Boeck/de Krone/Scepter/Swaert/dē Appel/Sleutel/de Speer en Hoorn) lagen/doen weder 2. Ketel-trommels en 8. Trompetters/waer op de Coninginne in een Koets met 6. Paerden volgden/doen Graeff Magnus met hare Majesteyts Standaert/daer naer een Hemel van 10. Heeren gedragen/ doen Hertog Carel te Peerde/hebbende een Coningl. Bonten Rock aen/op 't Hooft een Hoet onder met diergelijcke Bont geplackt/om den Hoet een open Croon/ daer na Hertogh Adolph mette Hoff en Camer-Jonckers/ doen den Ouden Paltsgraef met Lant-graef Fredrick van Hessen/doen d' Oude Coninginne met hare Jonckers en Juffers in Koetsen met 6. Paerden: Hare Majestt. in de Kerck komende/is aldaer van den Aertsbisschop gesalft/ uyt den Hooren/ op 't Boeck dede sy een hoogen Eed: (Het Koningrijck en d' Onderdanen in alles getrou te zijn.) De by-gevoechde Ceremonien/ welcke veele waren/ ge-eyndicht zijnde/ quam sy weder uyt de Kerck op een Triumph-wagen geseten/ met 6. Trappen op te gaen/ was bekleet met een Coningl. Bonten Rock/ de Croon op 't Hooft/ en Scepter in de Hant/ van 3. Witte Paerden getrocken: Even voor haer reed een Rentmeester/die gelt onder 't Volck wierp: Op 't Slot gekomen zijnde/heeft men als voozen lustich geschooten. Daer op hebben Hertog Carel met alle den Adel aen hare Majestept(so als sy onder een Blauwen Hemel sat) den Eedt komen doen. De achtervolgende dagen heeft men getournoyt en gehoveert/Vuyr-wercken aengesteken/ en meer andere Pompeyen aengerecht/waer mede de Sweedse Krooninge geluckich is ge-eyndigt.

Den Wezer Tol / by den Duytze Vrede te Munster geconfirmeert zijnde te sullen moeten blijven/ ende omtrent de 20. mijlen van Zee/ volgens 't luyden der Artijckelen daer van gemaeckt/te moeten ontfangen worde: Is hestig by de stad Bremen tegens gesproken/waer over veele Mandamenten van Fursten en and're tot de Executio Pacis sijn geschreven/ echter te vergheefs/ derhalven Keyzerl. Majest: als een uytvoerder des Vredes/ desen ernstigen Brief aen de Regeringe en Inwoonders van Bremen gesonden heeft:

WY FERDINANDUS de Derde, van Godes genade erweelde Roomze Keyzer, &c. Doen by desen te weten, allen ende een yeghelijck onser ende des Heyligen Rijckx Stadt Bremen, Onderluyden, Borgers, Inwoonders, Onderdanen, Scheeps ende andere Capiteynen, Officieren, Bediende, Schippers ende Soldaten, van wat Natie, Ampt, Bevel, Stant ende Qualiteyt die zijn, dien dit open Mandaet, ofte geloofwaerdige gevidimeerde Copye van dien (aen de welcke wy begeeren, dat niet minder als d' Originele selfs geloof gegeven werde) voorkomen; hoe dat ons den Hoog en Welgeboren, onse ende des Rijckx lieve ende getrouwe Anthony Gunther, Graeff tot Oldenborg en Delmerhorst, Heer tot Lever en Kniphuysen, &c. Klagende heeft te kennen gegeven: Nademael van wijlen den Alderdoorluchtigsten Furst ende Heere, Heer Ferdinand de II. Roomsen Keyzer, Hoogst-zalighster gedachtenisse, onsen Vriendelijcken lieven Heere ende Vaders met rijpe raedt ende consent des Ceurvorstel. College, aen hem noch op den lesten Maert des over lang verloopenen 1623. Iaers, aldergenadigst is vergunt ende verwilligt, om eenen Tol op de Weser Stroom aen te stellen ende op te rechten, ende den selven van de Roomse Keyser, ende het Heylige Rijck Erf-Leens gewijs te besitten, en gebruycken ende te genieten: Maer om sulcx tegen te gaen ende te beletten, sijn hem van eenige Na-buyren, eñ insonderheyt van de gemelte Burgermeesters en de Raedt der Stad Bremen, veelderhande beswaernissen en strijdicheden verweckt, doch is eyndelinge op den Vredes-handelinge, tot Munster eñ Osnabrugge gepleecht, besloten ende geresolveert geworden, dat den Weser Tol aen hem Grave (invoegen als vooren verleent) niet minder als and're Tollen by de Roomze Keyzers in 't werck gestelt worden, so hadde hy om 't behoorlijck genot van sodanigen Tols gerechtigheyt t' ontfangen, in het jongst-voorleden Iaer 1642. behoorlijcke aenstellingen gemaeckt, en seeckere Luyden geordonneert, om den Tol in te vorderen ende t' ontfangen. Hoewel nu de gemelde Burgermeesters en de Raedt, als Rijcx Onderdanen allesints schuldich waren geweest, om hun na 't gepubliceerde Vredens-Besluyt, en na onse daer over gemaneerde Generale Edicten gehoorsaemelijck te reguleren ende bequamen, gelijck dies aengaende niet alleen van de gesamentlijcke Afgesanten des H. Roomsen Rijcx Ceurvorsten en Stenden noch uyt Munster, en dan van de uytschrijvinde Fursten des Neder-Saxisen Creytzes, door verscheyden Monotoria, maer oock van ons selfs in seker speciael bevel, van dato den 27. Ianuary Anno 1649. ernstelijck sijn vermaent en erinneert geworden: Soo hadden sy nochtans alle 't selfde verachtelijck in den wint geslagé, oock eenen weg als den anderen in hunne notoyre opstinaetheyt, sonder schou te dragen, gecontinueert: Ende om aen den Graeff eygendanigerwijs te beletten, d' Exercitie en de gebruyck van sijn so wel verkregen Recht, hadden sy gearmeerde Oorlogs ende andere Schepen omtrent de Tol-plaetsen doen legghen, oock de selve gints en weder op de Weser met alsulcke gewelt ende onrecht, om so veele meer door te dringen, lopen ende laveren, latende van gelijcken die tot d' Executie van die gestelde Ministers, wanneer de selfde aen op eñ af-komende Sche-

de Schepen wilden vaeren, ende den Tol met allegatie van onse als des Overhoofts-hebbende macht en authoriteyt, oock met behoorlijcke erinneringe des so dier gekochten Vredes, volgens hunne schuldigen plicht in vorderen, door en tegens gesondene Musquettiers, eñ andere met harde dreygementen, gruwelijck vloecken, schimppelijcke eñ spijtige woorden, oock vuyr te geven, en also Via Armata & Publica, Vrede-brekigerwijs, daer van doen weg jagen, ende afhouden laeten, ende over sulckx de Schepen die met Tolbare Goederen waeren bevracht ende geladen, sonder te vertollen, doen passeeren. Wanneer dan dese en diergelijcke attentaten van schadelijcke consequentie zijn, ende af-schouwelijcke ergernisse in 't Rijck veroorsaken, oock geens weegs verantwoordelijck nochte lijdelick is, dat een eenige Stad (daer wy nochtans selfs de Ceurvorsten eñ Stenden aen 't Vreden-Besluyt wel in swaerder en gewichtiger saken satisfactie hebben gegeven) sich hier tegens de facto so moetwillig souden opposeren, en van hunne schuldige gehoorsaemheyt na eygen gevallen sich ontrecken: Ende dat wy daer om van gemelte Graef, oock van andere plaetsẽ om Keyserl. ernstige insicht tegens de gemelte Burgem. ende Raedt, openbare obstinate ongehoorsaemheyt, eñ tegens der selver gewelt-dadig Vredebrekig beginnen, gehoorsaemst sijn versocht en gebeden. Dat wy oock Keyserl. Ampshalven gehouden eñ vastelijck gemeynt zijn, (tot hanthavinge van den Vrede) aen den geenen die ter contrarie van dien worden aengevochten, onse machtige hulpe mede te deelen, volgens en in conformité van 't Instrumentum Pacis, arctior modus exequendi, ende van 't Hooft-Executions Besluyt. Dat wy oock huyden datho onses strickt penael Mandaet tegens die Burgermr. ende Raedt hebben erkent en af-gaen laten: So beveelen wy, ende lasten niet min, oock u gesamentlijck, ende in 't bysonder mits desen ernstelijck, ende namelijck den geenen die ons ende het H. Rijck Verwant zijn, by vermydinge der pænen ende straffe op des Graeven verkregene Tols Previlege, so wel oock op des H. Rijcx oude Constitutien gestelt, als het jongste Vredens-Besluyt ingelijft, oock by verlies van alle ende ygelijcke verkregene Previlegen, genaden ende Rechten, insonderheyt van alle Gilden en Stads Gerechtighedẽ, meer den anderen, ons eñ 't H. Rijck niet toe gedaen, beveelen wy by onnalatige straffe aen Lijf ende Leven, waer, eñ op wat plaetsen die souden mogen aengetroffen eñ bevonden werden, dat gy den voorsz. Graef voortaen in 't aenstellen, invorderen, gebruyck ende genot des Wezers Tols, aen hem verwilligt eñ bevestigt, met ofte sonder gewelt, heymelijck ofte openbaer, in geenderley wijs ofte wege, met raet ofte daet, voor u selfs gheen indracht ofte verhinderinge niet en sult toe-voegen, nochte u by de meer-gemelte Burgermeesteren ende Raedt, ofte anderen, tot dierghelijcke verhinderlijck voornemen, tegens des Graven verkregen Tols gerechtigheydt laeten bestellen, aen nemen ende gebruycken: Maer in cas yemandt al-bereyts in eenige bestellingen tot soodanige verhinderinge soude mogen aengenomen zijn, sult ghy U terstont daer afwenden onthouden en ontslaen, al 't geene sulckx naer komen, ende daer tegens niet doen, nochte doen doen, soo lief eenen yeghelijcken is om de parate Executio van de voorsz. pænen ende straffen te vermijden. Sulckx is onse ernstige meeninge. Gedaen in onse Stad Weenen, den 29. Augusti 1650. Onser Roomzen Rijckx in 't 14. 't Ongarische in 't 25. Ende 't Bohemische in 't 23. Iaer.

FERDINAND. Ut Ferdinand Graeff Kurts.

(S.L.) Ad Mandatum Cæzar, Majestatis proprium. Wilhelm Schroder.

November 1650.

PRins WILHELM, den 30. der voorleden Maent geklisteert ende ... gelaten zijnde/ vermits syne Hooght. van pijn in 't Hooft/ver... ...

ontstekinge ende op-drachtigheyt in 't Aensicht/ klaegden/ hebben haer daegs daer aen voor den middach de Kinder-pocxkens geopenbaert/ met so gelucki-gen voortgang/ dat den Doctor sijnes Hooghts. van der Straten/ en andere/ aen de Princesse Royael en de Princesse Weduwe verklaerden / dattet met sijn Hooght. so wel stont, dat alleen tusschen sijne opgemelte Hooght. en een gesont Mensch geen meer onderscheyt was, dan dat hy de pijne der Pocxkens had, oock wat ongemeen dorstig daer by was: Maer Sondaegs den 6. deser/ omtrent 3. uyren namiddags verander-de de Sieckte/ door 't verheffen van een Koortse/ die savonts omtrent half 8. (na dat sijn Hooghts. Aensicht alreede door 't sweeren der Pocxkens tot een schorsse geworden zijnde/ verbonden was) vermeerderde/ 't welck na 8. uyren de Princesse Weduwe sijnde aengedient: En omtrent ten half 9. van een Camerling/ uyt last van den Baron Schomberg/ ten Hove gehaelt sijnde den E. Predicant Stermont/ die oock soo haest niet gekomen was/ ofte men voegde hem voor 't Bedde sijns Hoogheyts/ alhoewel men doen op so haestig sterven niet verdacht was/ overmits sijn goede kennisse die hy noch hadde: Evenwel vermaende hem den E. Stermont kort: Tot oeffeninge van Boevaerdige droefheyt, hoope van vergevinge en versoeninge, als oock, een vast vertrouwen op Christi bloedige verdiensten. Voorts vraegden de Predicant: Of sijnes Hoogheyts Ziele op die voorseyde Gronden wel gerust en bereydt was vrymoedelijck de Doot, ende daer op het volghende genadich Oordeel sijnes Saligmakers te verwachten? Waer op sijn Hooght. met een ingetrocken holle Stem antwoorde: Ja: Slaende daer op sijne oogen ten Hemel. Dit was sijn leste/ en na die tijt sprack hy noyt meer; want als nu de Omstaenders op hun knien gevallen waren/ na dat den voorsz. Stermont sijn Hooght. gerecommandeert hadde/ sijn Lichamelijcke oogen en 't Herte opwaerts te stieren/ en Gode baden tot verlichtinge van sijnes Hoogheydts benautheydt/ onder 't welck den Prince merckelijck veranderde/ is 't Gebed met meerder yver verdubbelt/ en den Heere aengeroepen: Sijne Hoogheyt, en in hem 't Vaderlant te willen genadig wesen. Daer op den Predicant den Prince vraegde/ of hy sulcx verstaen, en daer door eenige vertroosting had ontfangen? Maer kreeg geen antwoort. De Medicijns poogden sijn Hooght. eenige Hartsterckinge in te geven/ maer vonden sijne Mont vast toegesloten/ waer uyt geoordeelt zijnde, de ure des doots na by te wesen/ voegden sich elck weder tot den Gebede/ maer sagen kort daer aen met eenige weynige stille snicken/ dien Jongen Vorst zijn Ziele Godt op-Offeren/ savonts een weynich voor 9. uyren/ Out 24. Jaren en 6. Maenden. Beyde de Princessen Weduwe en de Coninglijcke/ quamen snachts ten 12. uyren op 't Hoff/ alvoorens van sijne Hoogheyts Doot verwittigt zijnde; hare droefheyt was voorwaer groot/ en niet buyten reden: Aengesien geen Mannelijcke Spruyt uyt d' Orange Stam meer overigh was/ ende die Jonge Princes so schielick Weduwe/ en te gelijck van haren waertsten Vrient berooft.

De Gastmalen en Pompeusheden/ waren nu binnen den Hage in suchten en weenen verandert/ want seer veele Huysgesinnen aen sijn Hoogheyt dependeerde/ die nu met des selfs af-sterven genoegsaem bedorven waren: Gelijck 't oock voor 't gantze Hof en and'ze Borgers schadelijcken is geweest: Want daer 't Hof is/ daer hebben d'Ingesetenen hun Alimentum van en door 't Hof.

Den

Den Lezer sal voor in d' Artijckelen van Amsterdam gesien hebben/ het contract van de E. Heeren Cornelis ende Andries Bicker/ met sijn Hooght. gemaeckt: Waer in gespecificeert was/ dat sijn opgemelte Hooght. haer berept was te hooren/&c. maer de doot van dien Prince sulcks nu belet hebbende/ als mede voor die 6. gesaiseerde Heeren van Dort/Delft/Haerlem/Hoorn en Medenblick/welckers Intresten van een natuyre waren: Soo is daer op gevolgt/dat eerstelijck de E. Magistraet van Dort haren Burgermr. de Wit in al sijne voorige digniteyten hebben herstelt/ en daer van rapport gedaen ter Vergaderinge van de Ed: Gr. Mo. Staten van Hollant eñ West-vrieslant: Waer op in de naeste weeck de Achtbare Magistraẽ van Delft en Haerlem/ hunne Heeren den 15. deser oock gerestitueert hebben/met blijdschap en salutatie van hun Vroedschappen ende Ingesetenen: De Heeren Bickers hebben den 22. dito de self de Eere binnen hunne stad genooten/met sulck respect/ dat de Lof-dichten hun ter eeren / ende 't vernoegen onder de Borgeren daer altoos ghetuygen van sullen geven.

De goede God redderde also van dage te dage den Staet van dese Landen: 't Welck sijn Almachtigheyt den 14. deser aen 't Doorluchtigh Huys van Orange oock betoont heeft/ wanneer hare Hoogheyt de Princesse Royal is komen te geleggen van een Jongen Prince van Orangen/sijnde op de selve uyre 8. dagen na 't overlijden van sijn Heer Vader: Hier over is by d' Ingesetenen/ principael by die van den Hage / de levende hoope weder ontsprongen/ en onder de Vremdelingen sijn d' Engelze oock seer verblijt gheweest: De Posten wierden by Nacht al-omme uytgesonden/ om sijn blijde Geboorte te verkondigen: Godt laet hem tot heyl deser Landen/ ende troost sijnes Moeders en Groot-moeders op-wassen.

De Ed: Staten van Hollant/hebben den 12. ter Vergaderinge van de Ho. Mog: de Staten Generael in-gebracht/ dese volgende Notulen:

DAt hare Ed. Groot Mogende oordeelen de Eenicheit van de Provincien te sijn het rechte Gront-stuck om den Staet te doen subsisteren, ende dat daer om jegenwoordiglijck aen de Provintien wort verklaringe gedaen, de sincere intentie van hare Ed. Gr. Mogende te wesen, de Eenicheyt, Liefde, Vrientschap, goede correspondentie ende confidentie, tusschen d' onderlinge Provintien te releveren, maintineren, en de selve voor altijt Heyliglijck ende onverbrekelijck t' onderhouden ende cultiveren, sonder immermeer daer van te wijcken, ende sulcx niet alleen met woorden, maer met effecten sullen betonen. Dat wijder is de vaste intentie van haer Ed. Gr. Mog. te Hant-haven de Religie, volgens de Synode van Dordrecht, ende gelijck de selve in de Publijcke Kercken jeghenwoordelijck wort geleert, dat Heyliglijck sal worden gehouden d' Unie, gelijck de selve Anno 1579. tot Uytrecht is gesloten, dat aengehouden sal worden de Militaire in dienste van den Staet, volgens de Resolutie op de Præliminaire poincte, rakende de Vrede voor desen genomen. Dat de Provintien werden versocht, dat een Generale Convocatie van Staten hier in 's Gravenhage moge werden gedaen, met versoeck, van alle eñ yder van de selve op 't voorgeroerde Important werck, behoorlijck gelast ende geinstrueert te komen. Dat haer Ed. Gr. Mog. goet hebben gevonden, ten selven eynde de Provintien Respectivelijck te besenden. Dat de Heeren Gecommitteerde van de andere Provintien ernste-

lijck worden versocht, de goede intentie van haer Ed. Gr. Mog. by serieuse Brieven aen haere respective Principalen te willen secunderen. Dat middelertijt alle saken den Staet rakende, sullen worden gelaten by den gewoonelijcken voet en fondamentele ordre van de Regeeringe, blijvende de Collegien ende Hooge Militaire Officieren, by der selver respective Commissie ende Instructie, ter tijt ende wijle tot meerder Resolutie op 'tvoorsz. geheele werck by de Provintien sal wesen genomen.

Waer mede sy hare goede intentie ende behartigen tot 't Welvaren van desen Staet/genoech te kennen gaven: 't Collegie van hare Ho. Mog: heeft dit niet alleen met bedanckinge aengenomen/maer sijn oock ten hooghsten verblijt geweest/over de goede devuoiren van Hollant: Waer op een Besendinge van die Provintie aen d'andere 6. gedaen zijnde/so hebben oock die niet alleen met goede onthalinge der Gedeputeerden/de sake hun wel laten gevallen/nemaer oock seer minnelijcke bedanckingen aen die van Hollant gedaen: Sijnde een lieffelijcke saecke voor yder om hooren geweest / voornaemelijck die 't gemeene Welvaren van harten lief hadden.

In Catalonien liep Vranckrijck den Oorlogh geheel tegen / want de Gemoederen van eenige/begosten weder na de Spaense Heerschappije te hellen: 't Welck veroorsaeckte/dat sommige de Hispanize lockten Cortosa te belegeren/ want die plaetse onversien en weynig hoope van ontset hebbende/ gaf het op/ovemits 4. schepen met Vivres tot hun ontset gedestineert/en door haren Viceroy den Hertog van Mercure van Barcelonien afgesondẽ/van den Hertoge van Albuerkercke sijn geslagen geworden: De Conditien die sy kregen waeren eerlijck/ dat/ indien sy van den 27. deser tot op den 5. December niet ontset wierden/ de plaets te moeten opgeven/ gelijck 't gebeurde.

Den Engelsen Admirael Blake/ sont in Engelant sommige Schepen op/ by hem van de Portugijse Vloot van Rio de Genero genomen/ 'tgeluck dienden de Portugijsẽ doenmaels/dat dese attacque niet verre van Lissabon was/ souden anders alle in de Keers gevlogen hebben/ 10. zeylen raeckten binnen/ 7. andere brachten de Engelze in Spangien te Cadix op / daer in sy vonden 4000. Kisten Suycker/ dese quamen mette Prijsen George/ Assseurantie en Hercules/behoudẽ in Duyns/daerse met andre Portugijse Coopmanschappen voor goeden buyt sijn verklaert / den Portugijsse Vice-Admirael en drie andere/ wierden door het schieten vernielt.

Den 4. dito smorgens/ vont men te Parijs 5. Bordekens aen gespijckert/ waer op de Beeltenis van den Card. Masarini geschildert was; een stonter aen de Halle/een aen de Trap van de Kerck/een aen de Greve/een aen 't Pont Neuff aen de zijde der Augustijnen / ende een aen 't Kruys by den Schutter: Aen 't onderste van dese Bordekens las men de substantie van dese woorden: Yder sy kondich, dat men gecondemneert heeft IULIUS MASARINI, omme (indien men hem by den Lijve krijgen kan) gehangen ende gestranguleert te werden, indien niet, dat men als dan sijne Beeltenis op alle publijcque plaetsen der Stadt, en de Voor-steden van dien sal stellen, als een die begaen heeft Crime læse Majestatis. Om dat hy den generale Vrede te Munster belet heeft. Om dat hy onder sijn Hant het Kooren van Vranckrijck heeft verkocht aen

de Vyandeg

de Vyanden. Om dat hy die van Parijs den Oorlog heeft aengedaen, eñ haer doen belegeren. Mitsgaders, dat hy hem door slimme practijcken meester heeft gemaeckt over 't Gemoet van de Coninginne. Eyndelijck, om dat hy de Beneficien van Vranckrijck heeft verkocht en doen Koopen, en daer mede na sijn wel-gevallen geleeft. Onder stont noch een waerschouwinge aen Duc de Beaufort / om sich voor de bedriegeryen van Masarini te verhoeden : Waer mede hy oock al de Gelden uyt Vranckrijck hadde gevoert/ &c. Dese en sijn voorwaer geen goede Voor-boden aen den Cardinael ghewéést / en daer aen heeft hy de gemoederen van de Gemeente wel konnen bespeuren. De Bordekens heeft men afgeruckt en verbroocken.

Den 20. deser heeft de Me-vrouwe de Princesse Weduwe aen de Respective Geunieerde Provintien/ den volgende serieuse Brieff afgesonden :

Edele ende Mogende Heeren, bysondere goede Vrunden,

NAer dat God Almachtig belieft heeft de groote droefheyt ende verslagentheyt over het subijt af-sterven van den Heere Prins Wilhelm, onsen lieven Soone Hooghl. Memorie, eeniger-maten te verlichten met de Geboorte van eenen Ionghen Prince, van den welcken de Princesse Royale op den 14. deser geluckelijck is verlost : Hebben wy niet getwijffelt, ofte U Ed. Moogende sullen sich daer over met ons ende alle wel-geaffectioneerde Ingesetenen van desen Staet, particulierlijck hebben verblijt, ende selfs door haer gedachten laten gaen, de importantie van sodanigen gewensten succes, even als men in bekommeringe stont, dat de Mannelijcke Linie van de Doorluchtige Princen van Oraingen, die de Gronden deser Regeeringe gefondeert, ende haer opkomste, successivelijck met so hooge eñ loffelijcke debuoiren hebben by-gewoont, in dese bekommerlijcke tijden soude komen te failjeren : Niet te min hebben wy ons gemoets halven geoordeelt, niet stil te konnen staen, U Ed. Mog. by desen nevens d'andere Vereenichde Provintien, vriendelijck ende serieuselijck te vertoonen, te recommanderen, ende te versoecken, dat haer E. M. gelieven na hare gewoonelijcke wijsheyt ende voorsichtigheyt, in aendachtige consideratie te nemen, wanneer nu de bestellinge van het Capiteynschap Generael te Water en te Lande, en het Stadhouder-schap van U Ed. Mog. Provintie, in 't bysonder in deliberatie sal werden geleyt, sodanigen reguart en reflexie schijnt, dat genomen soude behooren te worden op den Persoon van den gemelten Iongen Prince, ten aensien van het geene als voorschreven is, by sijne Voor-Vaders onsterffelijcker Memorie, by de gemeene sake in Goed en Bloed is opgeset ende betracht geweest, so lange daer door der selver geluckige directie, desen Staet tot die hoogte van Prosperiteyt ende aensienlijckheyt is gestegen, dat des selfs magtige Vyanden genootsaeckt sijn geweest de vrede aen te soecken, daer na de gesamentlijcke Provintien hebben getracht, ende tegenwoordelijck in respireren. U Ed. Mog. willen wy dan andermael versocht ende gebeden hebben in desen, de Publijcke Resolutien, voor het toekomende te willen helpen formeren, op de goede gedachtenisse van het gepasseerde, welcken volghens, wy vertrouwen lichtelijck te presumeren sal wesen, dat uyt de Nieuwe Spruyte van den Boom van Orangien even de selve Vruchten te verwachten staen, die des selfs Tronk en Tacken tot noch toe hebben voort-gebracht, in alle gevallen willen wy hoopen dat U Ed. Mog. dit ons vriendelijck vertoogh ende Recommandatie sullen willen aen nemen, als spruytende t' eener zijde, uyt de Considerratien van 't natuyrlijcke debuoir dat wy als Groot-Moeder van onse On-mondigen Soons Soone schuldich zijn, ende ten anderen uyt onverbrekelijcke genegentheyt en affectie, die wy den Welstant van desen Staet ten exempel van sijn Hoog-

heyt Hoogl. Memorie, onsen Hoog ge-eerden Heer ende Man altoos hebben toe-gedragen, ende toe dragen sullen, soo lange Godt Almachtigh gelieven sal ons in dit leven te behouden. Biddende den selven van gantscher herten U Ed. Mo. in 't geen voorsz. is, te willen inspireren met het geene ter meester eere van sijnen Heyligen Naem, de Eendracht ende versekertheyt van desen Staet, ende goeder Ingesetenen Welvaert sal mogen strecken: Ende voorts, Uwe Edele ende Mogende te houden, in sijn Heylige Protectie.

Te Luyck/ daer het doch nimmer in rust is/ vielen eenige moetwillige soldaten in de Winckeliers Huysen/ spoellieren die/ gelijck sy oock den Meester speelden aen de Poorte van Obermaes: Men hielt het daer voor/ dat dese Gasten verder oogmerck hadden/ maer alsoose voor de uytvoeringh van dien/ in hechtenisse raeckten/ sijn eenighe met der doot en andere met mindere peenen gestraft: Aen dese en diergelijcke opstinaetheden/ bespeurt men datte selve selden tot een goet eynde uyt loopen.

December 1650.

HOllandt was nu ontbloot van Stad-houder/ waer door de Verkiesinge der Regenten/ Vroedschappen en Officieren/ weder tot de Steden keerden die Stemmen in 't Hoff hebben: De Guarde van sijne Hoogheyt Hoogl. Memorie/ wierde be-eedigt aen de Staeten van Hollandt/ van de welcke sy hare betalinge hadden: Men dede oock een generale beschrijvinge van alle de Provintien/ waer toe de Groote Zale op 't Hoff in den Hage wiert bereyt/ de aldaer staende Winckels afgebroken/ ende in de plaetse Bancken 6. boven malkanderen gemaeckt/ die met gedeckte Kussens en blau Laecken gedeckt sijn geworden/ staende een Tafel in 't midden der selver: Ende alhoewel dese Zale van outs mette Vendelen (in den Slach van Vlaenderen verovert) seer verciert was/ soo heeft het doch veele gescheelt met de tegenwoordige hoedanicheyt/ aengesien niet alleen de selve verhangen/ maer oock vermeerdert sijn met alle de Standaerden en Vendelen/ uyt 't Arnezael van sijne Hooghepdt Hoogl. Memorie/ daer onder die zeege-teeckenen/ voor desen in Thienen van den Grave Lambop verkregen.

Den Cardinael Masarini/ onaengesien sijne haters/ bevlijtighde sich om die met sijne actien den mont te stoppen/ alleen met den Spangiaert/ (waert moghelijck) weder uyt Vranckrijck te doen verhuysen/ die 't Lant ronts om uyt Rethel weder onder contributie bracht/ 't welck by Parijs ongewoon/ onverdragelijcke klachten ten Hove heeft veroorsaeckt: En voorwaer sijn Eminentie was niet geabuseert/ als hy uyt Parijs na Chalons trock/ dat hy ettelijcke 1000. florijnen mede nam/ ende die onder 't Franse Leger deelden/ ick en soude niet wel dorven segghen/ hoe langh het geleden was dat sy laetst gelt ontfangen/ altoos seker ist/ dat op 't gerucht van gelt geven/ niet alleen meenichte van slechte Soldaten uytte naest-gelegen Guarnisoenen/ maer oock selfs

selfs seer veele Officieren na den Cardin. op 't spoedigste marcheerden/ waer door het Franse Krÿgs-heyr binnen weynich daghen de helft stercker wiert: Met dese aengemoedigde Gasten om-leyde hy Rethel/ en dede terstont eenige stormen doen/ de Spangiaerden en Italianen keerden hun dapper af/ onder 't gebiet van den allerbraefsten Soldaet del Ponti / die als Gouverneur daer binnen Commandeerde / en om sijne sonderlinge vroomicheydt dese Charge wel weerdich: Maer (gelÿck men seyt) veele Honden sÿn der Hasen doot/ also was 't hier mede: De Fransen waren veradverteert/ dat Rethel aen sekeren hoeck gants weerloos was/ vielen daer sonder ontsach in/ ende alhoewel veele der Francoisen hare ontfangen Gage in de Grachten van Rethel te gelÿck met hunne Lichamen begraeven/sijnde dus sterbende rÿcker dan doen sy levendich opt geweest waren/ so en vertsaegde nochtans dit de storm-loopers niet: Derhalven Del Ponti sich van de Borgers ongeholpen/ende van sijne vyant met den 3. aenloop overmant siende/was genootsaeckt met lief ofte leet sich met de voorbatigste in 't Casteel te retireren/ ende aldaer een goet accoort te bedinghen/ ghelÿck soodanich Accoort getroffen/ en den 17. dito 't Casteel overgelevert is/ Del Ponti mette sijne 1200. sterck/ wierde geconvoyeert na la Chapelle. Ter selver tÿdt haeste hem den Marschalck de Tureynne met 7000. Ruyters en 3000. Voet-knechten/en quam noch dien avont dicht onder de Stad/ om de belegerde te ontsetten/ en dede 6. Canon-schooten tot een teken van 't voorhande ontset/ als oock smorgens/ maer also hy niet en wierde beantwoort/ is met sijne Ruyterÿe na Rethel geavanceert/ latende de Infanterÿe die so haest niet volgen konde/ aen sekere passage: Als Turenne nu met den Morgenstont by de Stad quam/vont hy aldaer de geheele Fransche macht in goeden posture/ ende hadden oock den gantsen nacht op die Canonschoten in Batailie gestaen: Turenne hier over wat verbaest/ resolveerden met sÿn Krÿgs-raet/niet te wÿcken/ en dede selfs de eersten aenval/met groot gekrioel van Lotharingers en Duytzen/dreef also beyde de Franse Vleugels omtrent een quartier uurs van hun Canon te rugh/ maer also daer omtrent het Franse Voet-volck met ettelÿcke Ruyteren waeren staende / versamelde hun die mette deynsende Cavallery/ stelden hun tot den Slach/ als wanneer men eerst met ernst begon te vechtē/ want alle hun Kruyt verschoten hebbende/begost men hant aen hant/ mette Piecken en Kolven der Musquettē malkanderen te ontmoeten: De Fransen hadden 't meeste voordeel/ overmits sy dobbele geleederen Voet-volck hadden/ en daer door soo haest die gebroocken waren/ weder sluyten konde/ oock wel eens soo sterck van Volck als hun tegenpartÿe waeren/ dies de Turennise eyndelÿck mosten wÿcken/ latende het Velt en de Victorÿe aen haere Vyanden/ het Voet-volck van Tureynne hier niet by en te verre zÿnde/ packten hun in tÿts deur: De Verwinners kregen 8. Velt-stucken/ 3000. gevangenen/ daer onder Don Estafana de Gamara/ Gouverneur van 't Casteel van Antwerpen/veele Vaendelen/die in de Kercke Nostre Dame te Parÿs op-gehangen zÿn/ ende daer over het Te Deum gesongen: De Fransen hebben in deses oock niet mis gegaen/want den Generaels des Legers Soon Praslin bleef daer doot/ beneffens vele and're Groo-

ten; so dat men gesien heeft/ dat dese Battallie de Overwinners noch veel te dier is geweest: Ende dat den Oorlog sich altoos behelpt met de schade van beyde zijden.

Italien een wellustich Lant/ was dese en de voorgaende Maent met hevige Onweeren geplaegt: Het Water en den Wint sette Napels aen de Zeekant onder/ alwaer aen Oly ende Wijnen groote schade is geschiet: Op eenige plaetsen is 't alles door den Regen wech gespoelt/ ghelijck tot Capone/ alwaer de Huysen neder gestort/ en die stad mette Inwoonders ellendich is geruyneert geworden: Het heeft sich in de Archipelli/ ofte Grieckze Eylanden/ oock so toe-gedragen/dat een der selver door Aertbevinge met Menschen ende alles wat daer op was/ in de zee wech gesoncken/ en noyt geene tekenen daer van meer gesien sijn.

Tot Londen arriveerden een Spaense Ambassadeur/ dese erkende die van Engelandt voor een vrije Republijcke/ 't welck by 't Parlament seer aengenaem is geweest: Want de selve alle metten blooten Hoof de opstaende/ hem seer minnelijck gegroet ende ontfanghen hebben/ wanneer hy in hare Vergaderinge d' eerste mael audientie had.

De Standen in Sweden na 't Kroonen van hare Koningin/ hebben eyndelingh op haeren Rijckx-dach binnen Stocholm besloten/ de onderstaende Poincten/ op dat hun Rijck so wel in Vrede als Oorlog soude mogen wel varen/ door welckers veranderinge men dickmael heeft gesien den ondergangh van machtige Rijcken en Landen: Ende met welckers maximen de tegenpartije sich verscheyden reysen aen sijn triumpherende vyant heeft beholpen/ ende te gelijck gewroocken; De minuten sijn als volgt:

1. OP te houden ende te eyndigen, met alle de Vreugde-Actien over het Croonen der Coninginne.

2. Overmits het Coningrijck Sweden nu met den Roomschen Keyser, met de Croon Denemarcken, het Groot-Vorstendom van Moscovien, en de andere Christen-Princen, in Vrede en goede Vriendschap was: Dat men de Croon Sweden in de bereyde Handelinge met Polen, sal gedachtig wesen. 3. Dat men de Militie niet alleen sal aen houden, maer tot versterckinghe der selver, een uytschrijving over 't gantse Rijck sal doen.

4. Dat men sal blijven continueren in alle Tollen, Schattingen, Cinsen, ende diergelijcke Lasten.

Hier op sijn de meeste Ridders/Adel en Geestelijcke/weder naer Huys getrocken: En wierde zedert Hertog Carel sijn Coningl. Hoogheyt genoemt.

Don Sousa de Macedo Ambassadeur van Portugal/ quam in Hollandt/ presenterende aldaer over den Treves met sijnen Meester ende hare Ho: Mo: die geexpireert was/ eenen eeuwigen Vrede: Doch hier van sullen wy in ons Tweede Deel breeder verhael doen.

Drie

Drie loose Platboeven onderwonden sich op Sardaignen een Kistken met kostelijcke Juweelen/met list wech te nemen/ende alhoewel het selve Kistken den Viceroy van dat Eylant toe-behoorde/nochtans hebben sy dat met practijcq in een Schip dat zeyl-reede op Hollandt lach/ ge-embarqueert: Sy en waren so haest niet in Zee gesteecken/ of men hadde kondschap dat hun hier den Buyt in ontvoert was/dies sont haer den Viceroy terstont een gewapende Galey na/ welcke de vluchtende achterhaelde/ maer te vergeefs/ want als de vervolgers mette Galeye naer by quamen/ stelden hun de partije ter weer/ en lieten hun tanden lustig sien/ sulcx dat de Galeye niet dorst aenkomen/ weder na Sardeigne keerden/en hun wedervaren rapporteerdē: Dese 3. dieven quamen na eenige weken in Tessel/ van waer sy hun op de Helder te Landewaert in begaven/ soo datte Viceroy van sijn Juweelen versteecken bleeff.

Den 26. deser sterf binnen den Hage den E. Heer Cornelis Musch/ Griffier van hare Ed: Hog. Mog: de Staten Generael: In des selfs plaets is weder gekosen den E. Heer Ruysch/ Pensionarts der Stede van Dordrecht.

Noch sijn Eminentie/ noch de Coninginne in Vranckrijck / wierde voortaen ongemolesteert gelaten / over 't vrijstellen der gevangen Princen: Dies haer de Coninginne scheen tot gehoor begaf / ende provisioneel de Princen in 't gebiet van Parijs soude doen brengen/ want de oude Princesse van Condee Weduwe/ van droef heyt (over 't verVoeren harer Kinderen na Havre/) was te bedde gaen leggen/ en den 1. deser gestorven: Den Cardinael persisteerde daer tegens/ niet tegenstaende hem Monsr. Grammont particulier vertoonde/ in wat perijckel hem sijn Eminentie stelden/ indien hy de Regeeringe niet spoedich veranderden: Dus stont het met Vranckrijck gantsch ongerust op den uytgangh deses Jaers.

In Hollant quamen de Gedeputeerden van Zeelant/de eerste op de groote Vergaderinge aldaer/sy wierden/als oock die van Uytrecht/ seer Vrundelijcken van de Staten van Hollant met Carotsen ingehaelt/en hebben als Broeders en oude Bontgenooten malkander omvangen/ en gesaluteert.

Wy hebben met Engelant begonnē/en met het selve willen wy weder eyndigen: Het Engels Leger avanceerde so ernstig op 't Casteel van Edenburg/ datte belegerde niets als alleen de hoope van een goet accoort te bedingen overich was/ want alhoewel den Gouverneur sich nu verexcuseerde/ met dat hy geen macht hadde om 't Casteel op te geven/en dan weder om uytstel versocht om aen de Staten van Schotlant te schrijven/ so heeft doch sulcx weynig geholpen/ de Engelse speelden met Mortieren so dapper op 't Casteel/ dagh aen dach/ dat het sich op Kers-avont over gaf: Cromwel droeg sorg dat alle gevlugte goederen/ die van Edenburg behorende/te rechte quamen: Maer den Gouverneur alhoewel hy mede uyt trock/ dorst tot de sijne niet weder keeren/ ende heeft sich te Edenburg eenigen tijdt onthouden.

F I N I S.

Register van het Eerste Deel,

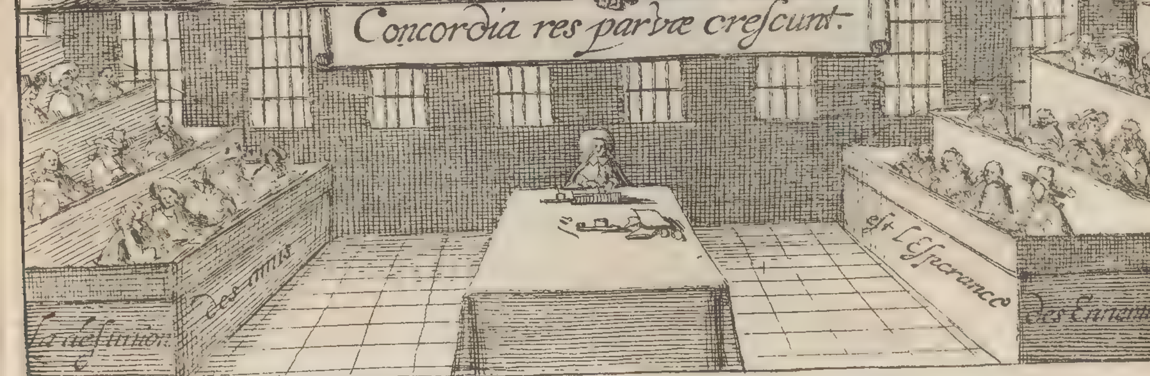
AEnslach op Duynkercken/ 8
Op Amsterdam/ 30
Avontuyr van een Coopman ter Zee/ 36
Belleguarde gewonnen/ 14
Blaeck beset Prins Robert/ 28
Neemt diverse Portugijse Schepen/ 58
Clara Isabella d'Infante/ wort in een Kelder geset/ 3
Carolus Stuart op Jarssay/ 7
wort by de Schotten gedeclareert/ 8
sijn Gesant in Spangien/ 13
handeling mette Schotten/ 18
voor hem ontkennen de Schotten sijn Vader verkocht te hebben/ 23
komt in Schotlant/ 25
sijn Vaders Beelt te London afgeworpen/ 44
hoedanich de Schotten hem constringeren/ 46
sijn Suster Elisabeth sterft op Wicht. 47
Dieverye op Sardaigne/ 63
Engelant voortijts geluckich/ 1
nu verandert/ lijt schade van Prins Robert/ 3
verkoopen de Regalien en Croon: Wort een Republijcke/ en haer Tijtel/ 8
Keyser van Moscovien verfoeyt dit doen/ 13
hare Gesant wort in Spangien vermoort/ 23
gebieden de Nederlantze Ambassadeur Joachimi in 30. dagen te vertrecken/ 47
worden eerst by Spangien erkent/ 62
Griffier Cornelis Musch sterft/ 63
Handelinge tussen Spangie en Vranckrijck/43/44
Hare Ho: Mog. bieden aen/ haere Mediatie in de Handelinge tussen Vranckrijck en Spangie/ 43
Hertogin van Longuevile komt in Hollant/ 9
schrijft aen de Koning/ klaegt over Masarin/ 10
Hertoginne van Bouillion wort gevangen/ 14
Hollanders missbruyckē hare Vrede met Spangien/ Cassatie van Krijgsvolck maeckt onlust/ 21
Den Prins van Orangen reyst in alle Steden/ en wort by Haerlem/ Delft/ Amsterdam/ en Medenblick/ Audientie in hare Vroedschappen geweygert/ 7. Amsterdam wort beklaegt/ de Staten van Hollandt verantwoorden haer/ 22
Senden een Gesant na Londen/ 23. Idem een Gesant na Parijs/ 25. Veel Pasquillen: Schrijven aen d'andre Provincien/ 28. Ses Gecommitt. gesaiseert in den Hage/ en na Louvesteyn gevoert/ 32. Valsche Articulē/ 33. Gebruyckte Hostiliteyt in 't beleg voor Amsterdam/ 30/34
Haerlem sluyt haer Poorten/ 35
Sparendam en 't Huys ter Hart beset/ 35
Accoort met Amsterdam/ 38
Heeren op Louvesteyn ontslagen/ 42
Jode te Praeg vermoort een Kint/ 12
Jongen Prins van Orangien geboren/ 57
Kromwel wint Yrlant/ 23
Slaet de Schotten/ 47
Hangt de Vendels te Westmunster op/ 48
Wint 't Casteel van Edenburg/ 63
Lotaringers komen voor Aken/ 2
Missive van de Princesse van Orangien aen de Nederlantse Provincien/ 59
Maston te Londen eschappeert/ 10
Montrosse armeert in Schotlant/ 11
wort geslagen en gehangen/ 17
Masarin wort te Bordeaux gebannen/ 26
te Parijs in Effige aengespijckert/ 58
Oproer te Kuylenburgh/ 42
Te Lubeck/ 60
Ongeluck te Londen in de Tour-straet/ 4
Onweder in Italien/ 62
Oost-Indise Schepen arriveren/ 26
Princen worden te Parys gevangen/ en na Bois de Vincennis gevoert/ 4
Turenne hout het met haer/ 8
neemt Stenay in/ 9
Bordeux valt haer toe/ 24
accomodeert sich/ 49
Prins van Orangen treckt na Gelderlant/ 52
wert sieck en sterft/ 55
Prins Robrecht loopt in Portugal/ 7
Porte Longona belegert 24. wort gewonnen/28
Paus Innocent. desapprobeert de duytse vrede/ 47
Portugalse Gesant komt in den Hage/ 62
Ridders van Malta/ hare geconfisqueerde goederen in Hollandt niet siende te bekomen/ worden Piraten/ en Roven ter Zee/ 3
Reliquien vertoont te Aken/ 24
Spaense Gesants Memoriael in den Hage/ 19
Spaense geslagen/ 61. veroveren Mouson/ 52
Staet van Vranckryck/ 4/5/7/8/11/14/16/25/48/63/49
Staet van Engelant/ 2/12/27/28/45
Staet van Italien/ 3
Staet van Brabant/ 3/9/24/43
Staet van Duytslant/ 12/28/29
Staet van Sweden/ 62/53
Tortosa by de Spaense verovert/ 58
Vesuvius by Napels ontfonckt/ 3
Vergaderinge in 's Gravenhage begint/ 60/63
Witte Wittensz. in den Hage gedetineert/ doch weder vry gestelt/ 15
Weser Tol wert geconfirmeert/ 54

Eynde van 't Register.

Hollantse Mercurius.

Concordia res parvæ crescunt.
La desunion
des amis
est l'Esperance
des Ennemi

Hollandtſche
MERCVRIVS,

Behelzende

't Verhael der aenmerckelijckſte zaecken, voor-gevallen in 't Iaer 1651. tot Ianuario 1652.

In CHRISTENRIJCK.

Zijnde het TWEEDE DEEL.

Les joyes de ce Monde

ſont de petite durée.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by *Pieter Caſteleyn*, Boeck-drucker op de Marckt, in de Keyſers Croon. Anno 1660.

GElijck de Vrijheydt (een dierbaer pant) door moeyte en ſorgh werdt verkregen, alſoo wert ſy oock door de ſelfde behouden en bewaert, ten waere Godts beliefte ſulcks contrarieerde: 'k Verhael dit, om dat de Vrije Geunieerde Nederlanden (ſonder weerga) daer toe ghekomen zijn, ende met alle middelen daer by ſoecken te blijven; De Fundamenten harer Vrijheyt is eerſt geweeſt 't bloet en goet der Religions-Verwanten, bekoſtigt met ſoo veel druppelen van rode tranen, dat Zee en Landt, Maes, Rijn en Scheldt lxxx. Jaer om ruſt ſuchtende, en die te Munſter vindende, den Koning van Spangen heeft doen verklaren, dat d'Ingeſetene der Geunieerde Nederlanden Vry waren, gelijck den Text van dien aldus is ſprekende:

✠ Gy-lieden hebt ſeer wel gevochten onder uwen Godt, voor uwe Vrijheyt ende Waerheyt. die gy-lieden voor goet hout: Deſe Vrijheyt de welcke gy-lieden met Victorieuſe wapenen hebt verkregen, en late ick niet alleen toe, maer oock geve die, ende ben oock gehouden de zelve aen U L. te geven. Ick bekenne daer-en-boven, dat de U L. Provintien 'teenemael hare Vrijheyt hebben, eñ onder niemants ſubjectie als onder U L. Ick ſegge oock af van alle Rechte, Erfgenamelijcke goederen, eñ van Heerſchappije, ende alle Previlege de welcke de Koninckl. Maj. van Spangien tot noch toe met rechte van Erfgename, ende met een rechtveerdige Tijtel onder hem heeft gehadt. R. H.

Op wat manier ſoodanige Vrijheyt is verkreghen, ſeggen ons Meteren, Hooft, D. Pers, Rijd, I. van den Sande, en veele andere by-ſondere Iaerboecken: Hoedanig die nu wort bewaert, kan men in deſe Twee deelen na ſien, en daer by, 't geen waerdighſt in andere deelen van Europa aen te mercken is gheweeſt, d' een in 't vermeerderen en d' ander in 't verwaerloſen, ofte oock wel in 't verlieſen van Vrijheyt, Staet, en wel-varen. Wie dan luſt heeft om na waerheyt te mogẽ diſcoureren, die denct dat wy in eẽ Vry Lant, geoorloofde Vrijheyt mogen gebruycken, ons daer aen houden, en de Vrije Waerheyt uytten, daer wy oock by moeten ſegghen, datter behoorlijck reſpect by dient, en niet als ſommighe Mannen d'een Hemelen hoogh, d'ander mijlen diep ten gront moeten achten, alſo de ſaeck ſelfs altoos ghenoegh ſpreeckt: Daer om prijſt men Famianus la Strada een Romeyn, dat hy in de Beſchrijvingh der Nederlantſe Oorlogen in diergelijcke ſaken voorſichtigh heeft ghehandelt, 't welck by Galeazzo Priorato in zijn Sweedſe Oorlogen (onlangs geluckigh in Duyts gebracht) is naghevolgt, twee Autheuren weerdigh om leſen.

De nut en noodigheyt van by geſchrift deſe Annales voort te brenghen, hebben wy uyt den oude en nieuwen tijdt gheleerdt, by d' oude is Moyſes ſelfs (van Godt geinſpireert) d' eerſte Hiſtory-ſchryver gheweeſt, naderhant zijn by den Hebreen, Arabiers, Griecken en Latijnen ſo veele der ſelver gheweeſt, dat hunner namen een boeck alleen ſouden maken, waer van diverſche uyt der Gemeynten Schat-kiſt, andere uyt liefde, (deſe waren de weerdichſte) de ſaken haeres tijdts hebben beſchreven: Die nut en nodigheyt

digheydt heeft oock de Staten ende Vorsten deser Landen History-schryvers doen stellen ende met een Iaerlijcks Pensioen doen voorsien, ghelijck Bor, Gout-hoeven, Schrijver ende Boxhorn, op datte loopende tijt niet soude uytwisschen de prijsselijcke daden van veele, om na te volghen, ende weder om de schandelijcke wegen van sommighe, om af te schricken.

Met dien insicht brenghen wy oock het teghenwoordige te voorschijn, te meer om dattet 1. stuck van desen wel begheert is gheweest. Maer allermeest om d'Inghesetenen daer by 'tverloop haeres tijts te doen ghedencken, om hunne Nakomelinghen achter te laten een ghetuyghe der wispeltuurigheydt deser Weerelt.

Ondanck en danck weten wy, zijnwe onderworpen, om datwe alle Menschen zijn: Die grooter Son in 't water als de lucht afmeten.

'k Verdwael van mijn voorige reden, door vrijigheydt de Vrijheyt verlatende, daer nochtans de meening was van niet als van Vrijheyt te spreecken: Dit is 't dan datter resteert, dat wy dese Vrijheydt soo langh ghesocht, nu bekomen hebbende, gheheelijck soecken te behouden, ghelijck dese laeste Eeuwe ghenoechsaem tuycht, oordeelt selfs sonder ambitie: Ende soodanigh is 't ooghwit van alle Natien dat (leest waer ghy wilt) hunne actien van Oorloch ofte Vrede, altoos tot 's Vrijheyts verkrijgingh sijn gheweest, en geen Lant was eerder tot die weerdigheydt gheraeckt, ten waere men daer vast stelde dese Pythagorise spreuck:

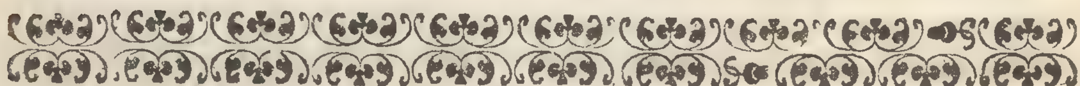
Non est verè liber, nisi cujus animum spe metuq; liberauit sapientia.

Dese moghen d' Hollanders hun toe-eyghenen, Godt geeffe hun langh met rust en welvaert te houden, en tot besluyt seggen wy:

Nihil beatum, si absit libertas.

Leest en vaert wel, is 't aenghenaem, wy sullen vrijheyt ghebruycken u in toekomende desen te vervolghen.

In HAERLEM, den 20. April 1652.

TWEEDE DEEL
Van den Hollandtschen
MERCURIUS,
In zich begrijpende het gepasseerde van den Jaere 1651.

JANUARIUS 1651.

Quaet-doenders de handt te bieden/ is even het selve/ als oft men een fenijnigh Serpent in zijn Huys / ofte een wroegingh in zijn ghemoedt wil voeden / 't welck die 't oock by der handt neemt besmet/ als of hy met Peck om gingh: Dit segh ick/om dat men van oudts ende oock heden ghesien heeft dat het gheringhe Luyden seer qualijck af-liep/ soo wanneer sy hun met sulcks bemoeyden/ick meene die/ de welcke behulpelijck waren geweest den genen die teghens den Staet geconspireert/ ofte in eenigher voeghen gesondight hadden: Ten heeft oock nimmer andere van hooger conditien wel ghestaen/ soodanighe Maximen te ghebruycken; Om dese redenen nam het zijne Heylighheydt tot Roomen seer qualijck/ dat sommighe geen van de minste Bandijten uyt 't Koninckrijck Napels hun onthielden in 't Logement van den Fransen Ambassadeur/ ende alsoo met hun nae-by zijn dagh ende nacht toe-leyden de Spaensche in alle manieren so te Roomen als andere Italiaensche plaetsen hinderlijck te zijn: Waer over niet alleen die oproerige Gheesten uyt hun schuyl-plaetsen wierden ghehaeldt/ maer buyten dat verboodt zijne Heylighheydt oock den voorsz. Fransen Ambassadeur niet in zijn Palleys te moghen verschijnen: Die zich daer op uyt Roomen begaf / ghenoegh-

noeghsaem verstoordt (soo hy meende) om gheleden affronte / maer die furie gingh haest over/alsoo Vranckrijck sonderlinghe niet wel op die tydt en was gedisponeert om zich in meerder moeyte te steecken.

Men hieldt doenmaels het ghewoonelijcke Jubel-Jaer/ met seer grooten toe-loop van Inghesetenen ende Vremdelingen binnen Roomen: Ende alsoo het Volck al-omme geen kleyne geneghentheydt tot Paus Innocentius toonden/ onder de welcke de Poëten de minste niet hebben geweest / die eensdeels uyt aen-gheboozen aerdt / ende anderen-deels door haer soet-vloeyende Italiaensche Tale ghetuyghden dat hare Rijm-stucken niet ongheluckigh/ nochte de Konst met Dantes ende Guarini geheel verstorven waren: Zijn Heyligheydt begunstighde dese Verstanden weder met goude en silvere Penningen/ daer zijn Beeltenis/ Wapen en Spreucke op stondt: Welck geluck onsen krachtighen Rijmer ende Vriendt R. Anslo mede toe-viel/ doenmaels te Roomen zijnde/ alwaer hem zijne Heyligheydt een Goude Medaillie voor het maecken van sommighe Latijnse Versen/ met eygen handen toegereyckt ende vereert heeft.

De groote Vergaderinghe in den Hage in Hollandt liet zich aen sien te sullen gheschieden met een aensienlijck en sterck ghetal Ghedeputeerdens van d'andre Provintien: Waer toe haere Ho:-Mog: de Staten Generael een uytschrijvinghe van een Danck/ Vast ende Beede-dagh / tegens ende op den 25. deser aen alle Provintien en Steden van dien hebben af-gesonden / de selve luyde van woorde tot woorde als volght:

ALsoo het Godt den Heere Almachtigh belieft heeft uyt syne oneyndelijcke ghenaede ende onverdiende barmhertigheydt, den Staet deser Landen het voorleden Jaer te beschutten, beschermen, ende bewaren voor alle Onheyl ende Ongheval: SOO HEBBEN de Ho: Mog: Heeren Staeten Generael (Ampshalven) goedt gevonden, oock hoogh-noodigh geacht uyt te schrijven een Danck, Vast ende Beede-dagh, over alle de Geunieerde Provintien, Gheassocieerde Landtschappen, Steden ende Leden van dien, die wesen sal Woensdagh den 25. deser Maendt Januarij, Nieuwen Stijl: Om Godt den Heer Almachtigh ten zelven daeghe van gantscher herten te loven, dancken ende prijsen, over ende ter zaecke van de boven-verhaelde onverdiende Ghenade ende barmhertigheydt: Als oock over de ghemaeckte Vrede; Midtsgaders zijne Goddelijcke Majesteyt vyerighlijck te bidden, dattet de zelve ghelieve over desen Staet voor het jeghenwoordighe Jaer ende altoos te continueren de selve zijn Barmhertigheydt ende Genade: Oock dat hy met zijnen Geest des Wijsheydts ende Voorsichtigheyts wille præsideren in de aenstaende Generale Vergaderinghe, by dese hoogh-wichtige conjuncture van tijden ende zaecken, ten eynde dat de noodighe Eenigheydt, Liefde, Vrundtschap, ende goede Correspondentie tusschẽ de onderlinge Provintien werde gereleveert, gemainteneert, ende deselve voor altijdt religieuselijck ende onwedersspreeckelijck onderhouden, oock ghecultiveert, sonder immermeer daer van te wijcken: Alles tot groot-maeckinge van Godes H. Naem; Voort-plantinghe van de waere Gerefor-

reformeerde Religie: Ende onſer aller Zielen Saligheydt. Derhalven laſten wy U L. den voorſz. Danck, Vaſt ende Beede-dagh binnen uwe Juriſdictie doet publiceren, jeghens den voornoemden 25. Januarij, ter plaetſe daer men ghewoon is Publicatie te doen: Met Verbodt, van ten zelven daeghe eenigh Handtwerck, Neeringh, Tappen, Kaetſen, Bal-ſlaen, ende andere diergelijcke Exercitien te doen, op ſeeck're groote Peynen by U L. daer toe te ſtatueren. Ende ons daer toe verlatende, beveelen wy U L. de Beſcherminge Godes.

Geſchreven in den Haghe den 4. Januarij, 1651.

Onder ſtondt

Ter Ordonnantie van de Staten.

Ende was onderteeckent

Herb: van Beaumont.

Den 6. deſer Maendt wierdt tot Weſt-Munſter in de vergaederinge van 't Engels Parlament gehaeldt den Spaenſchen Ambaſſadeur Don Alonzo Cardenax, en dat met 22. Carotſen ſeer magnifyck: Tredende op de Zale, alwaer hem den Ceremonie-meeſter geleyde, ſtonden de aldaer ſittende Parlaments Heeren alle op, en groetede hem reverentelijck met 't af-nemen haer'er Hoeden, ende weder gheſeten zijnde, heeft deſen Don Alonzo zijn Oratie inde Spaenſche Tale gedaen: Het Engels Parlament ende haer Gebiedt voor een vrye Republijcke geintituleert, erkent ende verklaert: Wiens woorden in maniere zijn geweeſt als volght:

DEn Coninck mijnen Meeſter begheerigh zijnde om aen al de Weereldt te doen ſien zijne groote genegentheydt, welcke hy altoos gehadt heeft aen ſijne zijde, om mette Engelſche Natie te continueren een ſincere ende ſeeckere vrundtſchap: Omme daer van een Conincklijcke ende vaſte preuve te gheven, heeft hy goedt gedacht my af te ſenden om deſen Staet te erkennen, van 't welcke de Authoriteyt en Souverainiteyt beruſt in het Parlament van de Republijcke van Enghelandt: Ende tot mijnen faveur te ſchrijven deſe Brieven van Credentie, die ick tegenwoordigh vertoone; Sijne Catholijcke Majeſteyt zijnde den grootſten ende eerſten Coningh van Chriſtenrijck, vindt goedt deſe Republijcke te verobligeren, ende oock die door my zijne Ambaſſade allereerſt te erkennen: Tot ſulcks ghemoveert door een goede wille die Spangien altoos heeft geconſerveert met deſe Natie, en de natuyrlijcke genegentheyt die zijn Conincklijck ghemoedt als noch is hebbende om die te contidueren, ende op te rechten en te beveſtighen een goede vrundtſchap met deſe Republijcke. Ick heb ſpeciale laſt van mijnen Meeſter den Coningh, om ſijnenthalven te verklaren, dat hy een groot ghevoelen heeft op het aengedane Moordt-feyt, begaen aen Sr. Anthony † Aſcham, Reſident van deſe Republijcke, ende te kennen te geven het geen hy in 't vervolgh van die ſaecke, teghens die welcke aen zijn doodt ſchuldigh zijn, heeft gedaen; Mette welcke hy geprocedeert heeft, ſoo

† Siet in't eerſte Deel Folio 34.

ſoo wegen zijne Majeſteyt en zijne Dienaers, als de Wetten en Couſtumen van zijn Coninghrijck in ſoodanige voorvallende ſaecken toe-laten ; Als mede ten meeſten door particuliere vlijtigheden ende demonſtrantiē, met de welcke men zich beholpen heeft, ſoo omtrent de Geeſtelicke Richters, om alſoo te maken dat de ſchuldige (indienſe appelleerden) niet onder den Geeſtelijcken ghelijck wel onder den Weereldtlijcken Richteren ſouden mogen hun behelpen, op dat doch niet genegligeert ſoude worden in een ſaecke waer aen men de Juſtitie op 't hooghſte behoorden t'executeren : Ende hy en ſal zijne handen hier niet eer van laten gaen, ten zy hy die ten eynde gebracht ſal hebben, tot welcken eynde men ſoodanige ſorghe op de ghevanghen perſoonen heeft genomen, dat die (gelijckſe in de ordinaris Gevanghen-plaetſe zijn) tot meerder verſeeckeringe byſondere Wachten zijn geſteldt. Door alle welcke ſaecken, ende by 't gheen hy als noch doet, twijffel ick niet ofte men ſal in 't kort ſien dat men niet meerder daer inne koſte ghedaen hebben, al waere ſelfs den Dooden een Erf-Prins van Spangien gheweeſt. 't Welck dit Parlament kan verſeeckeren hoedanigh men heeft ſorgh gedraghen om haer in dit point volle ſatiſfactie te gheven, als oock in alle anderen die men mochte voort-brengen : Zijnde alle effecten van ſeeckere vrundtſchap ende correſpondentie. De ontfangingh en Havry in de Spaenſche Havens voor de Schepen deſer Republijcke is en heeft noch ander effect gehadt, die met gelijcke getrouwheydt ſal gecontinueert worden, ſodanigh, als ſy tot noch toe in de Havenen van Syne Majeſteyt hebben gevonden, alwaer hy oock ordre heeft ghegheven dat noch Prins Robbert noch oock zijn Schepen geadmitteert ſullen worden, om daer in niet te mancqueren heeft men tot Velez Malga der Koopluyden Schepen onder 't Pavillioen zijnes Majeſtts. (welcke zijn macht ſoo op het Fort als op het Caſteel is hebbende) verſeeckeringh gegeven. Ghelijck het Parlament breeder daer van ſal verſtaen door de relatie aen my gheſonden, dien ick goedt vonde (ten propooſt) te communiceren.

De antwoordt van 't Parlament beſtondt in deſe woorden:

HEt Parlament der Republijcke van Engelandt in conſideratie ghenomen hebbende de Papieren ende Brieven, die Uwe Exelentie laetſt wegens uwen Meeſter over leverden, hebben goedt gedacht ende ghelaſt Uw' den naevolgende antwoordt te doen hebben :

Alſo haeſt als het Godt belieft hadde door ſyn wonderlicke genade deſe Natie in vryheydt te ſtellen, onder wiens tegenwoordigh Gebiedt ſy nu reſpireert, (een genade die 't Parlament eeuwigh wil erkennen tot glorye zijnes Heyligen Naems) wiens allermeeſte ſorghe en drift gheweeſt is te conſerveeren alle goede correſpondentie ende vrundtſchap met vremde Princen ende Staten, Ghebueren en voortijdts Geallieerde met deſe Natie, ende byſonderlijck met den Grooten ende Machtighen Coningh uwen Meeſter, ten welcken eynde (waer af zyne Majeſteyt en ghy ſelfs mentie hebt ghemaeckt) het voorſz. Parlament haren Reſident aen 't Hoff in Spangien had geſonden. Ende op het ſelve Fundament

dament neemt het Parlament voor goedt aen, het respect dat den Coningh uwen Meester haer bewijst met het af-senden van U E. (een Persoon van sodanighe conditien ende verdienste) als synen Ambassadeur, omme te erkennen de Authoriteyt ende Souverainiteyt deser Republijcke, de welcke berust in het teghenwoordigh Parlament. Het voornoemde Parlament heeft oock in kennisse ghenomen de verscheyden faveuren ende civiliteyten ghedaen aen haeren Admirael ende Vloot op de Kusten van Hispanien, door last synes Majesteyts ende zyne Officieren. Ende al-hoewel de Relatie by U E. over gelevert verschillende van de saeck is, met de ghene die 't voorsz. Parlament van den Admirael Blake ontfanghen heeft (waer af u heden Copye is ghelevert) met begheerten van den voorsz. Admirael, welcke 't geseyde Parlament aen U E. recommandeert, op dat den Coningh uwen Meester daer op gheve een effective antwoordt, en dat de Koopluyden deser Natie moghen verkrijghen de courage ende seeckerheydt voor hunnen Handel ende Commercie.

Het voorsz. Parlament heeft oock in kennisse ghenomen, dattet zyne Majesteyt belieft heeft aen dese Republijcke te presenteren een vaste vrundtschap ende goede correspondentie, 't welck by 't Parlament seer cordial en hertelijcke wel is aen-ghenomen gheworden, de welcke van harer zijde albereydt zijn desghelijcks te doen voortkomen de selve ghenegentheydt tot den Coningh uwen Meester, verselt met alle de ghetuyghenissen van Vrundtschap en respect. Sy nemen oock in kennisse die ghehouden Proceduren teghens de handt-dadighe der gruwelicke Moordt, begaen inden persoon van Mr. Ascham haren Resident: ende versoecken datter spoedighe Justitie (andere ten exempel) werde ghedaen. Om welck effect het voorsz. Parlament onder anderen niet vergeefs en heeft geacht noodigh te zijn desen expresse Brief aen zyne Majesteyt te senden, die wy oock recommanderen aen uwe Exell.: Ende wy hebben ghelast u daer van Copye te doen hebben. Indien U E. hier nae hebt eenighe saecken voort te brenghen, soo heeft het Parlament daer toe gheordonneert den Raedt van Staten, omme U E. te ontfangen, ende hare Resolutien te doen verstaen.

Het liep eyndlingh in Schotlandt daer heen / datse een ghekroonden Coningh tot hun Opper-hooft begeerden: 't Welck oock soo verre ghebracht wierde / dat men tot de Kroon-dagh den 11. deser heeft vast gestelt / welcken dagh verscheenen zijnde / waren daer toe de bereydtselen al vaerdigh ghemaeckt tot Schoonen / zijnde een Oude Abdije / in 't Graefschap Fife / alwaer eertijdts de voorighe Coninghen van Schotlandt ghekroont zijn gheweest: Sijne Majesteyt Carolus de II. wierdt ter voorsz. plaetse opgeleydt / ende gheset in een Coninckljjcken Stoel / alwaer het gants Schotsche Parlament gheseten was / voor 't welcke den Marquis Argile een Oratie dede / van inhoudt: Dattet Parlament van Schotlant nu by een gekomen was / om aen Sijne Majesteyt de Kroon / het Swaert ende den Scepter te presenteren / derhalven het noodigh was dat Sijne Majesteyt een Eedt dede / so ẽn alsulcks als by de voorige Schotse Koningen was gedaen.

Daer op wierde Sijne Majesteyt de onderstaenden Eedt voorghehouden/ luydende van woordt tot woordt aldus:

ICk belooff ende be-eedighe in presentie van den Eeuwighen Godt, dat ick wil handthaven de ware Kercke Godts, de Religie, 't recht Predick-ampt, en de Bedieninghe der Sacramenten, soo als die nu in dit Koninghrijck ontfanghen, ende in zuyverheydt gheleert wordt. Ende sal te niet doen en teghenstaen alle valse Religien en Secten daer tegens strijdende. Ende sal het Volck mijn bevolen (volghens de wille Godts) en de loffelijcke Wetten en Constitutien deses Coninghrijckx in ende met Gherechtigheydt sonder partialiteyt regeeren.

Daer op wierdt de Kroon by Argile / een Baron en een Borgher op-gheheven/ zijnde dese drie Staten waer in de Regeeringhe aldaer bestaet/ welcke sy den Coningh presenteerden/ die overghevende aen drie Ministers / sprack een van hun tot den Coningh aldus:

Aen Uw' Coningh C A R O L U S de II. rechte Naekomelingh eñ Erfghenaem, presenteere ick de Kroon en digniteyt van dit Coninghrijck.

Den Minister keerden doen zijn Aengesicht nae 't Volck/ en vraeghden of sy willigh waren hem tot een Coningh te hebben en onderdanigh te zijn: Daer sy jae op riepen. Doen wierdt de Kroon recht voor zijn Majest ghehouden/ die hem tot 't Volck keerende/ hun alle luyd-keels dede uyt-roepen: Godt bewaere Coningh Carel de 2. Als doen sette den Marquis Argile de Kroon op 's Koninghs hooft / en nam den Scepter in zijn handt / ghevende het Swaerdt aen een der Schotse Heeren/ om dat voor hem te dragen: Achter deses begost den Coningh te spreecken tot den Adel / Baronnen / en Borghers:

Ick wil met Godes hulpe mijn Lijff voor u waghen, tot uwe beschermingh en behoudt: Ende begheer niet langher te leven dan tot dat ick sien mach dit Coninghrijck bloeyen in Vrede ende Geluckfaligheydt.

Den Marquis van Argile antwoorden daer op in substantie: Dat sy wel verseeckert waren van de beloften zynes Majesteyts / ende dat hy hem wilde maecken een gheluckigh begin / omme Engelandt ende alle des selfs Vyanden onder sijn gebiedt te brengen: Waer op den Coningh andermaels seyde: Dat hy sorgen en bevlijtigen soude om hun geluckigh / het Rijck bloeyende/ ende 't Volck Victorieus te maecken. Gheduerende de Ceremonie dede Mr. Douglas een Predikatie uyt Prov. 1. Vs. 21. cap. Vermanende onder andre woorden/ zijn Majest. om den doodt zijns Vaders te wreecken: Men wiery oock eenich Geldt voor 't Volck te grabbelen: Terwijlen dat de meest-geaffectioneerde des Coninghs Vreuchde-vyeren aen-staken/ en alle het Canon

tot

tot Sterlingh / in Fife en 't Eylandt Brunt tot teken en salutatie der Krooninge af-branden / waer af niet alleen 't voorsz. Eylandt dreunde / maer bescheydelijck in Cromwels Legher ende tot Edenborgh 't Gheschut ghehoort wiert. Naer deses heeft zich den Coning noch dien selven avont van Schoonen uyt d'Abdye nae St. Jonston begheven / hebbende de Kroon op 't Hooft / wordende ghevolght van 't Parlament / die alle met langhe Rocken bekleedt / oock te Paerde saten: Staende het Schotsche Legher van d'een tot d'ander plaets in volle Wapenen / daer mede is alles ge-eyndicht.

De liefde van sommighe Persoonen om dese Krooninghe te sien / was soo groot / dat sy met gewelt in-ghedronghen / seer nauw op malkanderen ghepackt stonden / waer door twee meritable Persoonen van Adel / zijnde d'een een Schots ende d'ander een Engelsman / wat te stijf tegens malkander stotende / in woorden-strijdt vervielen / des halven zijn sy uyt gheleydt / om alle tumult te voor-komen. Den Coningh bequam korts daer aen van over Zee een kostelijcken nieuwen Standaert / om die tot Abberdeen oprechtende / den op-bodt van alle den Schotsen Adel te doen.

Admir. Blaeck besette toen Prins Robbert met seven Schepen in de Haven van Cartagena in Spangien / en versocht aen den Gouverneur hem daer te moghen aentasten / als een Zee-roover / die antwoorde / geen last te hebben om hem te beschermen / maer wilde daer over aen den Coningh schrijven / daer hem Blake over bedanckten: De antwoordt weder komende / was van inhoudt / Dat zijn Majest. geen Piraten wilde protegeren, wenschte d'Engelse teghens hare Vyanden alle heyl, maer in de saecke van Prins Robbert wilde hy hem stil houden. Daer op taste Blaeck Prins Robbert aen / en schoot zijn grootste Schip de Vrome Prins in de brandt / voerende 42. Stucken / vier liepen onder 't Casteel / en Prins Robert vluchte in Zee met twee Schepen / daer hem Blaeck door een storm die op quam / niet konde volgen / maer veroverden noch een Schip de Roo Bock / en een Frans Schip de Julius Masarini / Capit. La Lande / met 46. stucken / zijnde een Coninckliјck Schip / met Commissie van Malta. Prins Robert liep na Barbarien / en zijn broeder Prins Maurits bracht te Toulon op een Enghels Schip van Moscovien nae Italien gaende / op 500000. guld. geestimeert.

Binnen den Haghe heeft men den 15. deser met grooter statie den Doop van den Jonghen Prins van Orangen ghehouden / waer toe alle den Stoet in verscheyden Carotsen naer de Groote Kercke reden / met zwart Rouwlaecken behanghen / ende gheaccompagneert met een goedt ghetal Hellebardiers ten wederzijden d'opghemelten Carotsen: Als sy nu aen 't Kerckhoff quamen / was 't selve tot de Kerck toe met zwart Laken bedeckt / waer over de Heeren ende Juffrouwen op naervolghende maniere te Kerckewaert heen traden.

Voor uyt quam de oudtste Dochter van zijne Genaede van Brederо / dragende den Jongen Prince in een langh Kleedt / dat onder haere Armen doorgaende / weder over de Armen van vier Adelijcke Juffrouwen nae-ghedraghen wierdt: Daer op volghden de oude Princesse Weduwe van Orangen / beghe-

beghelepdet van zijn Gen. Graef Maurits aen d'een / ende van een Brittanisch Heer aen d'ander zijde : Achter de selve quam de Coninginne van Bohemen / ende meer andere persoonen van qualitept : In den stoet saghmen als Peeters achter het Kleedt verschijnen het Edele College van Haere Hog. Mog. de Staten Generael der Vrije Vereenighde Nederlanden / als oock de Ed : Groot Mog : de Staten van Hollandt ende West-frieslandt : De Ed : Staten van Zeelandt : Mitsgaders de Gedeputeerden der drie Steden Delft / Leyden ende Amstelredam : Doen volghden zijn Gen. van Brederode met sommighe Ghesanten / en eenigen Adel. De gheheele statye gingh aldus op 't swart Laecken te Kercke / alwaer de Vonte met Bancken en Hecken stont afgeschoort / achter de welcke / als mede op stoelen / stellen en voort door de gantse Kerck krioeldent van al de menschen : Mevrouwe de Oude Princesse Weduwe heeft den Jonghen Prince ten Doop gheheven / de Bedieninghe wierde ghedaen door den E. Predikant Lindanus / middeler tijdt luyden men van vreughde de Klocken / worden den Jonghen Prince ghedoopt met den Naem van

WILHELMUS HENRICUS.

De Ceremonie na ghewoonte ghehouden zijnde / keerden met ordre wederom ten Hove : Zijnde deselve niet alleen met een sonderlinge modestie / maer oock soo magnifijck uyt-gevoert gheworden / dat hier te Lande diergheljcke niet en is ghesien.

Eenighe Rovers omtrent 't Canael hun onthoudende / hebbende de Sorlis / principael d'Eylanden Scilly op de hooghte van 50. graden op Engelandts eyndt gheleghen tot haren aenloop / als mede 't Eylandt Jarsey onder Vranckrijck / namen eenighe Frans-vaerders / soo in Hollandt als te Bordeus / Nantes / St. Malo en Rouaen t'huys hoorende / brachten de selve in Scilly voor goeden buydt op / alwaer de Koopmanschappen niet alleen ontladen / en in daer toe opgherechte Pack-huysen ghebracht wierden / maer eenighe van hun verstoute sich die gheroofde Goederen in Hollandt te brenghen / te veylen en te verkoopen / waer door het ghebeurt is datte Eyghenaers selfs hun eyghen ontnomen goederen hebben ghekocht / van die welcke sich met soodanighe suyvere Neeringhen behielpen : Maer overmits de saecke dagheljcks ruchtbaerder / en de Rooverije grooter wiert / soo datter alleen van deser Landen Koopvaerdy-schepen (behalvens Enghelse ende andre) in de 2.. vermist wierden / soo deden de geintereffeerde hunne klachten ten Hove : 't Welck hare Ed. Groot Mog. bewogen heeft haren Luytenant Admirael Tromp met 10. a 12. Oorlogh-schepen in Zee te doen gaen / maer alsoo de Wateren bevroren ghemelte Esquadron Schepen in d'Equipage belettende was / soo quamen sy niet voor in Maert / oock sommige in 't begin van April ter Zee.

Den 18. deser voor den middagh heeft de groote Vergaderingh in 's Gravenhage

denHage zijn begin ghenomen / alwaer den Heer Donia wegens Frieslandt (alsoo die Provintie doen presideerde) een Oratie heeft ghedaen / daer den Heer Jacob Cats Raedt ende Pensionaris der Ed: G: Mog: Staten van Hollant weder op diende/ streckende de selve hunne redenen tot een aenvangh van goede Continuatie / nauwer Verbintenisse/ ende onderlinghe Liefde tot 't ghemeene best: Op 't welck de ghesamentlijcke Provintien met dancksegginghen aen die van Hollandt (volgens hun versoeck) Coppe van 't ghepasseerde is ghegheven: Men heeft korts daer aen op het punct der Religie beginnen te handelen / ende 't selve met alle vlijt ten effecte ghebracht / in soodanigher voeghen / dat de selve sal blijven ende werden onderhouden soo als die in 't Jaer 1619. in 't Synode van Dort is vast ghestelt / ende ghelijck die noch tegenwoordigh in de Gereformeerde Kercken van Nederlandt wort gheleert: Welcke saecke veele ongheruste ghemoederen (die in sulcks voor onghemack vreesden) ter neder heef gheset. Waer op ghevolght is dat hare Ho: Mo: de Staeten Ghenerael uyt krachte van dien hebben geordonneerdt ende ghelast / dat gheenighe Persoonen die eenighe Politijcke Bedieninghen mochte hebben / daer in noch ghecontinueert nochte oock gheadmitteert sullen worden / ten ware die van de Gereformeerde Religie confessie deden ofte hadden ghedaen: Dit wiert te meer bevlijticht / om dat voornamentlijck in de Meyerije van 's Hertoghenbos de Roomsghesinde niet alleen verschepden Schout/ Schepenen/ ende Secretarisschappen/ maer oock noch Kosters en Schoolmeesters Ampten in hielden / stellende hun met forte teghens de Predikanten ende Predikatien der Gereformeerde Kercke / mitsgaders de Jeught der selver Schoolen ende Leere teghen ghemaeckt / waer door menighmaelen de Predikanten hun Predikatien van Toe-hoorders ontbloodt/ de Roomsghesinde verstoute spots-wijs te segghen: Dat den Predikant zijn Predikatie voor den Coster dede/ gelijck oock den Coster voor den Predikant de Klock luyde/ maeckende dese twee een gantse Gemeente in 't Dorp: Echter de saecke begint sich nu door 't veranderen der voorsz. Ampten anders te couleuren/ waer door/ als mede door jonge Planten uyt de Geunieerde Provintien aldaer ingeset/ de Griffie begint goeden wasdom te krijgen.

Den Spaenschen Ambassadeur Don Anthonio de Brun / heeft de eerste van alle aenwesende Gesanten den 24. deser op de Zaele in de Groote Vergaderingh Audientie ghehadt: Daer hy (zijnde een Man van sonderlinghe gracie in uytspraeck en vaste memorie) omtrent een uurtjen in de Franse Tale heeft gheharangueert. Onder anderen heeft hy de opgemelte Vergaderinge gheluck ende heyl in hare aenghevanghen besoignes toeghewenscht / schepdende ten eynde nae veele vrundlijcke woorden en Complementen.

Tusschen den 25. en 26. deser 's Nachts / wanneer het water des Rhijns door 't maghtigh smelten der overvloedighe Sneeu / soo van de Alpis Gheberghte als andere naeder plaetsen/ seer schrickelijcken af-liep / heeft het selve den Dijck tusschen Rheenen en Wageningen over Hoesden aen de Grebbe door gheschuurt/ loopende het water van daer op en over 't laeghste Landt der Veluwe / selfs tot Amersfoort toe / waer door d' Inwoonders uyt de

Dorpen Laer / Terhorst / Veenendael / Bennekom / Hukulum / Harsloo/ Eede / ende andere na de hooghe plaetsen met hun reedtste goederen vluchte: Het water wies soo hoogh/ dattet tot Amersfoort inde Huysen loopende / om de Stadt en op 't Landt groote schade heeft ghedaen: Hier toe heeft het Ys (overmidts de Rivieren bevroozen/ de Schorssen gaende begosten te worden) niet weynigh geholpen / niet teghenstaende de Landts-luyden met Rijs en andere noodelijckheden daer teghens in de weere op hun hoede waeren: Van Amersfoort liep het water de Veluwe over / waer door niet alleen den Dijck des Rhijns/ maer oock die van de Leck en de Wael door gebroken zijn: Help Godt wat jammer aen Menschen en Vee! elck had ghenoegh met 't lijf te berghen te doen/ de Betuwe stondt meest blanck / en om Deventer was het als een Zee / uyt welcke Stadt door last des Magistraets / Schuyten met Volck over 't onder-ghetoopen Landt uyt-geprest wierden / dese haelden de Luyden die 2 a 3 stonden op Barghen/ Boomen / Huysen en Hooghten sonder spijs of dranck in groote koude en nattigheydt geseten hadden / uyt hunne ellende / niet teghenstaende het Water selfs binnen hunne Mueren in de Borghers huysen en over de Straten heen spoelden/ waer door hun veele op Solders/ &c. begaeven / doch nae ettelijcke dagen het Water ghevallen zijnde/ heeft men veel Goederen op verkeerde plaetsen gevonden/ Turf en Hout lagh wijdt en zijdts ghezaeyt / en alles wat met de Vloedt driftich was ghewordeu/ heeft zich selfs door ghemaeckt / als oft het noyt plaets ghehadt oft nergens geweest waer.

Ick weet niet of daer in Christenrijck een sonderlinge Landtschap of bekende Riviere van grooten Water-vloedt omtrent dese tijdt bevrijdt is gheweest / soo gelijckelijck voelden yder die over vallinghe: Een sonderlinge ende remarcable saecke: 't Is dan sulcx / dat de Weyssel in Pruyssen de Warders by Dantzich (zijnde bedijckte laege Landen/ waer in hun Nederlandtse Boeren neer gheset hebbende/ die om 't begin des Oorloghs in haer Vaderlandt/ op heden den Landt-bouw aldaer handthaven/ en de Hollandtse taele aldaer noch ghebruycken) door 't aendringen van Water en Ys ten deele dede onder-loopen. Van de beruchte Mase weet men dat sy hare naest aengeleghen plaelsen door 't Water gheperst/ heeft beschadight/ en selfs de Nonnekens van seecker Klooster niet vry gelaten / sleepende een stuck van haer Gehucht in de Vloedt / waer over dese weereloose Creaturen 't Klooster verlieten/ vluchtende van daer op een veyligher plaets. Diergelijcke saecke is by Cobelents op den Rhijn oock gebeurt. De Loire/ Sambre/ Saone/ Rhosne / ende andere Franse Wateren hebben niet alleen de selve gangh ghegaen/ maer oock den Landtbouw op veele plaetsen bedorven/ met wat kracht sulcx geschiedt is / sullen u de Borgers van Parijs / ofte alleen die op de Bruggen hun Woon-plaets hebben met gevoelen verhalen. Wat sal ick van den Tyber die Roomen overvloeyde / en reysbare Weghen onbruchtbaer maeckte/ segghen? Voorwaer sy heeft als den Danubius (alias Donau) veel arme en kommerlijcke Luyden gemaeckt. Deses alles spruytende uyt een groote meenichte Sneeuw/ gevallen door gants Italien/ Oostenrijck/ Duytschlandt

landt en d'Alpes / waer door op die tijdt ettelijcke Passanten op des Lants-straten zijn bedeckt geworden/ ende andere spoorloos wordende / van koude versmacht / ende ettelijcke seer avontuerlijck nae langh dwalen te recht ghekomen zijn.

Als nu op Nieuw-Jaers avondt den Cardinael Masarini door de Poorte van St. Denis / weder uyt Champangen binnen Parijs quam / was hy (siende soo groote meenichte Canaille om zijn Carots zwermen) niet weynich versteldt/ aengesien hy alreede bewust was dat hy by veele der Grooten in ongunst/ jae tot der doodt toe ghehaet was/ waer onder de Gemeente oock affonderlijck nae hunne passien op hem schrolden: Om hunne ghemoederen dan te stillen / liet hy aen wederzijden van zijn Carotse Louyskens van vijff stuyvers onder 't Volck werpen/ en dat in alle straten daer hy door moste/ tot dat hy quam op 't Pallais Cardinal: Met dese practijck ontquam hy toenmaels wel de handen van 't Gepeupel / onder de welcke hem sommighe onaengesien zijn geldt-stroyen/ stadich met vuyle woorden nae-riepen en lasterden/ maer niet 't gevoelen dat yder van hem hadde/ dat hy een grooter Minjon van 's Koningijs authoritevt als van 't gemeen wel-varen van Vranckrijck was: Dese sustenuen wiessen meer aen door 't verlies van Tortosa in Catalonien: Over welcke ende andere Victoryen den 10. deser tot Brussel het Te Deum ghesogghen wierdt: Den Viceroy Duc de Mercure verliet Catalonien/ en keerden oock van Barcelonien nae huys/ komende den 4. deser binnen Parijs / alwaer hy stillekens sonder eenighe caresse arriveerde/ want men hem gants koeltjes by de Groote respecteerde / des sach hy wel dat

Fortuna amica varietati, constantiam respuit.

In Vranckrijck barste eyndelijck een nieuwe vlam uyt haere begonne smoockinghe: Dat was / een begheerte by-nae van alle om niet alleen de Gevanghen Princen los / maer oock om den Cardinael Masarini van zijn directie versteecken en uyt het Hoff verbannen te sien / waer toe hun veele te Paerdt langhst de straten van Parijs begaeven / noemende hun selfs (les resolues) de Ghereso lveerde voor de Gevanghen Princen / dit liep als een vlieghent vuur: Maer met grooter resolutie ende meerder acht was den ernst des Parlements van Parijs/ wiens yver ten hooghsten bespeurt wierdt tot het vrystellen der voorseyde Princen/ te meer/alsoo sy wel sagen dat den Hertoch van Orleans daer in met hun van een ghevoelen was: Te vigoureuser hebben sy haere Gecommitteerdens aen de Koninginne Regente af-ghesonden/ alwaer den eersten President den Heere Mole de volghende Oratie voor haere Majesteyt heeft ghedaen:

Keerende sijn Aenghesicht eerst naer den Coningh, ende doen na de Coninginne, sprack hy in deser voegen:

SIRE MADAME.

BY de doodt van Cicero Me-vrouwe verloor die Republijcke haeren luyster ende steunsel, even ghelijck Vranckrijck oock nu beyde hare gracie ende fondament is quijt gheworden door het vanghen van hare inghebooren Princen, waer door de Ghemeente (die soo veele acclamatien ende blijdtschappen hadden gemaeckt in 't begin van uwe Regeeringhe,) hebbende 't vertrouwen hun van haere miserien verlost te sien, bevinden hun nu in't teghendeel bedorven ende gheruineerdt, voornamentlijck spruytende uyt het vanghen der voorsz. Princen, welcke daer men nochtans gherechtigh ende heyligh heeft noemen willen, ghelijck als of men daer door de Justitie ghehandthaeft hadde, ende zich voor een grooter quaedt verhoed: Van alle 't welcke men nochtans noyt eenige behoorlijcke redenen te voorschijn heeft ghebracht; Want het en zijn sulcke verborgentheden niet die de redenen verbieden te openbaren, ende dat op de consequentien die men maeckt, als zijnde alleen in 't ghebruyck ende tot lust van een vervloeckten ende vremden Politicus ghesteldt: Voorwaer een seer quade resolutie in soodanighe ghelegentheydt van saecken ghenomen. Van alle welcke disordren in desen Staet Madame, geenighen gebooren Fransman de ghetuygenis sal weygheren, nochte oock van desen injurieuse Executie, jae sullen verklaeren datse een gherechtighe droefheydt ghevoelen over 't onrechtveerdigh gevanghen sitten van dese Heeren de welcke door soo veel glorieuse successen ende admirable Victorien haer selfs waerdigh ghemaeckt hadden voor d'Allerwaerdichste onder het Volck van dit Rijck, ten spijte harer Vyanden: Dese Ghevanghenisse Madame heeft den Staet doen revolteren, waer van de discoursen soo groot zijn, dat die Provintien teghens malkanderen heeft op-gehitst, ende Uwe Majesteyt als zy tot redres van sulcks haer op de reyse begaf, selfs in ongesontheyt heeft gebracht, alles ter begheerte van een die zijn reflexie op haere Majesteyt is nemende. Waerlijck Madame, indien ghy u Volck ende Koninckrijck van alle elende wilt verlost sien, ontfanght hare klachten, ende versmaet die, welcke u in dese dinghen Oor-blasers zijn, sonder 't welcke de ghemoederen niet en sullen ghecontenteert worden, dan by redres van vryheydt der voorñ: Princen, waer uyt de Gemeente alle haer geluck voor oogen stelt, dit doende, &c.

De Coninginne beloofde daer in te doen nae behooren/ nam 4 daghen uytstel/ om sich middeler tijdt te bedencken: Gheduerende die tijdt was haere Majesteyt seer bekommert met dese saeck/ want hare Coninckl: Hoogheydt sagh 't vertreck des Cardinaels te ghemoet/ soo wanneer de Princen weder vry ghesteldt wierden/ ende in ghevolghe van dien berooft van een kloecken Raetsman/ ende een steunsel des Koninckljjcken Authoriteyts: Zijn Eminentie sagh oock datter een swarte Wolck op hem aen dreef/ mits een blinde ghetast soude hebben waer op het alles scheen te sullen uyt-loopen: Te meer dat als nu 2 a 3 daghen verloopen waren/ende het Parlament geen antwoort van de Koninginne kreegh/ onaenghesien wat instantien daer op ghedaen

ghedaen wierden / oock den Hertogh van Orleans het zijne daer by ghedaen heeft / ende verklaerdt aen de Koninginne dat hy wel toegheſtaen hadde in 't ghevanghen ſtellen der 3 Princen / om dat men doen voor gaf ſulcks 't behoudt des Koninckrijcks en de ruſt der Inghesetenen te zijn / maer zedert dat hy 't contrarie van dien hadde vermerckt / ſoo begheerden hy hare verloſſinghe: Hier door was des Konincks Raedt niet weynich beducht / want de Borgers en andere begaven hun oock langhſt der ſtraten / jae vergaerden in grooten ghetal voor 't Hoff / ende riepen: De Princen los / wegh met Maſarini / wy begeeren geen Maſarini meer.

Februarius 1651.

VAn die tijt af begoſt den Cardinael wel te ſien dat Vranckrijck hem moede was / ende indien hy 't ſelve niet tijdelijck voorquam / die veranderlijcke Natie hem wel haeſt een leelijcke farce ſoude ſpeelen: Hy bevlijtichde dan dat den Marſchalck Grammont met twee Secretariſſen / d'een Sr. Lyon van de Koningin / ende d'ander Goulas Secretaris van Duc d'Orleans / na Habel de Grace wierden geſonden / om waert doendelijck de Princen conditioneel te relaxeren / en daer door het Parlament en 't Volck eenichſins te voldoen / alle 't welcke door Sr. de la Serbonne den 3 deſer in 't Palais Royal voor den Koning in zijn Oratie verhaelt wierdt / en datmen aen 't ſucces niet twijffelde / maer alles te vergeefs / want dien ſelven dagh ſondt Duc d'Orleans den Hertogh van Joyeuſe in 't Parlament / met een Declaratie / waer by hy begeerde dat men de Princen ſoude vry ſtellen / waer toe hy nu zijn woordt overgaf / ende ſulcks met zijn Schrift beveſtigde / hier over was by 't Parlament groote blijſchap / ſo dat de ſake ſo verre liep / dat vele ſtemmen adviſeerden datmen ook nu den Cardinael moſt aen 't rockje ternen / zijn Perſoon doen verſekeren / en hem rekeninge ſijner Adminiſtratien dwingen te doen / 't welck nochtans dien dach achter bleef: De Vrienden van zijn Eminentie waren op die tijdt ſo quaetwillige doof niet / of ſy hoorden wel wat daer in de Meulen was / deſhalven door de Koninginne aen 't Parlament wierde gedient / datſe met Vergaderen ſouden ophouden / maer dat was Pick in 't Vuur / het Parlament quam niet alleen den 4. deſer weder by een / maer beſlooten 't gheen by Extract uyt hun Regiſter-boeck hier volgens ſtaet geexhibeert.

HEt Hoff ende alle de Cameren deſen dagh vergadert, hebben gedelibereert op den ontfangh by den Heer Preſident, Inhoudende 't gheen giſteren ende van daegh daer af is geregiſtreert, berakende de vryheyt van mijn Heeren de Princen ende den Hertogh van Longuevile, weſende tot Havre, ende meer andere

dere dinghen in 't voorſz. Regiſter begrepen, ende daer op ghehoort het Volck des Koninghs, Hebben ghearreſteert, dat den Koninck en de Koninginne ootmoedigh ſullen ghebeden worden weghens 't voornoemde Hoff, om door een beſendinghe eens beſlooten Briefs in Vrijheydt te ſtellen de Princen ende Duc de Longuevile. Ende daer nae een declaratie op hun affenden van haere Onnoſelheydt, Ende daer nae wegh te ſchicken van den Coninck en ſijne Raden den Cardinael Maſarini. Ende Maendagh op de Antwoorde te vergaderen.

Gedaen in 't Parlament den 4 February 1651.

Geteeckent GUYET.

De Antwoordt der Koninginne aen 't Parlament / beſtondt in ſubſtantie als volght:

UWe Vergaderinghe heeft de ghewoonte ghehadt, in zaecken rakende zynes Majeſtts. Autheriteyt, hem te waerſchouwen al-eer ghy die in deliberatie leyde; In zoodanigher voeghen heeft zy oock ghedaen Anno 1562. op de Brieven die haer gheſonden wierden weghens den doenmaels Prince van Condé. Ende de laetſte Beroerten ſullen u daer een exempel van geven. Ghy en hebt niet willen delibereren op de Brieven van Monſr. Duc d'Orleans, ſonder nochtans van te vooren des Coninghs begheerte te weten: Ende die ordre en hebt ghy niet ghehouden op de tegenwoordighe zake, Maer, ghy hebt ghedelibereert op de Requeſten der Princeſſen van Condé ende Longuevile, ende gearreſteert Remonſtrantien te doen tot Verloſſinghe der Princen, zonder den Coningh alvorens te doen verſtaen dat u zoodanige Requeſten waren ter handt geſteldt; Ende aengeſien deſe ſake een van die is waer af ghy gheene kennis en draeght, ende niet en dependeert dan aen d'Authoriteyt des Coninghs, die niet en kan beſlooten werden dan met 't effect zijns rechte goetheydts. Onaengeſien oock 't geen de beſloten Brieven der Souveraine Parlamenten waren inne-houdende, en de daer over begaene juyginghen des gemeenen Volcks, ſoo hebben nochtans die Conſideratien den Coningh niet belet *Het Vry-ſtellen der Princen, Hy ſtaet het toe, dewyle men daer ſonder ophouden om aenſoeckt, Midts datte Waepenen van Stenay ende Turenne ſullen ophouden.* Ende op datte gene die hier partye zijn, gheen Pretext en ſouden moghen hebben, 't zy door hare particuliere Intreſt, ofte om eenige andere Motiven, van langher met deſe Verloſſinghe te tarderen, ende haer in voorighen ſtaet te herſtellen, ſoo ghebiedt zijne Majeſteyt midts deſen aen alle ende een yder die zijn ofte ſouden moghen weſen van die partye, een volkomen vergiffeniſſe: Tot welcken eynde ick ghelaſt hebbe om Brieven uyt te gheven, ende die aen uw te ſenden, op dat ſoo haeſt de voorſchreven Waepenen ſullen op-houden, oock in Vryheydt werden gheſteldt Monſieurs de Princen voornoemt, &c.

Deſe verklaringhe van haere Majeſtt. was noch niet genoegh ſoo't ſcheen by eenighe/ dan wat apprehenſie daer uyt by zijn Eminentie wierde ghenomen / bleeck daer uyt / dat hy gants bekommert nu gheen hoop van redres meer

meer overigh ſiende/ reſolutie nam hem in tijdts uyt Parijs te begheven/ tot dien eynde hy diverſe malen met den Koningh ende Koninginne geconfereert hebbende hare Majeſtt. tot permiſſie van dien heeft gedeiſponeert/ ende wierde gheacht de bequaemſte plaetſe Havel de grace te zijn/ alwaer hem zijne Eminentie voor eerſt ſoude begheven ſoo om dat hy van die plaetſe ſelfs Gouverneur was / als oock om andere ghewichtighe redenen: Waer toe hy ſich den 6. deſer ghepreparéert hebbende / toogh te Middernacht tuſſchen twaelf ende een uren door de Richelieuſe poort uyt de Stadt/ gedeſguiſeert/ ende met ſommighe Edelluyden verghefelſchapt: Buyten komende/ ſtonden daer eenighe hondert Ruyters/ die hem op den wegh convoyeerden: 's Morgens quam hy te St. Germain / bleef daer dien dagh / en vertrock van daer op Meulan: van waer hy vorders na Havel de grace paſſeerden.

Het Parlament was ſoo haeſt van des Cardinaels vertreck niet verſeeckert / ofte ſy hebben dadelijck daer op het volghende en onderſtaende Arreſt ghenomen/ luydende als volght:

HET HOF ende de CAMEREN deſen dagh vergaedert, hebbende gedelibereert op 't geen Monſr. Duc d'Orleans hadde gheſeydt, dat den Coningh ende de Coninginne hadden wech geſchickt den Cardinael MASARINI, welcke de voorleden Nacht uyt deſe Stadt ghetoghen is: Ende hier over ghehoort de Mannen des Coninghs, ſoo is ghearreſteert ende gheordonneert, dat door de Gedeputeerdens van 't ſelfde Hoff den Coninck en de Coninginne Regente onderdaenigh ſullen ghebeden worden om in Vryheydt te ſtellen Monſrs. de Princen ende Duc de Longueville, ende dat ſonder ophouden; als mede daer toe alle tegenwoordige noodige ordres te expedieren; Daer-en-boven ſullen bedanckt worden den voorñ. Coningh ende Koninginne Regente voor het wegh-ſchicken des gheſeyden Cardinaels Maſarini: Ende te verſoecken, datſe hem bevelen uyt 't gantſe Koninckrijck te vertrecken: Ende een Declaratie in 't Parlament te ſenden, waer door uytgeſlooten worden de Vremdelinghen, van nooyt meer in 'sConinghs Raedt te moghen komen, ſelfs geene genaturaliſeerde oft andere, die aen andere Princen als aen den Coninck Eed hebben gedaen.

Ghedaen in 't Parlament den 7 Febr. 1651.

Geteeckent

GUYET.

De vreugde die men ſach onder alle Menſchen om 't vertrecken van Maſarini / ende dat het Parlament van Parijs hem voort uyt het Rijck wilde hebben/ was niet weynich/ als zijnde ghemenght met een hope van te ſullen doen weder keeren/ het welvaren des Rijcks / wiens Finantien ſoo ſchandelijcken uyt gheput waren / van 't welcke men den Cardinael alleen de ſchult gaf: Siet hier des ſelfs Banniſſement uyt alle 's Koninghs Domeynen:

Het

HEt Hoff ende alle de Cameren op desen dagh vergaedert, hebbende gedelibereert op den ontfangh, ghedaen door de Mannen des Koninghs, van 't geen haer door den Coninck ende de Coninginne was aengheseydt gheworden, op d'Executien der Arresten van den 7. ende 8. deses Maents ende Iaers, als mede de verklaringhe van de begeerte des voornoemden Heer Konings ende geseyde Mevrouwe Regente de Coninginne: DAT HET VERTRECK van den CARDINAEL MASARINI is SONDER HOOPE VAN WEDER TE KEEREN: Ende hier over ghehoort de voorn. Mannen des Coninghs, is gearresteert ende geordonneert in consequentie van de voorseyde Declinatie ofte verklaringhe des Konincks begeerte, als oock der Koninginne Regente, Dat naer 15 dagen van de Publicatie deses tegenwoordighen Arrest, den voornoemdē Cardinael Masarini, sijne Vrienden, ende vremde Huysgenooten, sullen hebben te ruymen 't Koningryck van Vrankrijck, Landen ende plaetsen onder de ghehoorsaemheydt des Conincks, ofte by faulte van dien, dat men na den ghepasseerden tijdt extraordinaris met hun sal procederen, als wanneer het den ghemeenen man sal gheoorloft zijn, ofte alle andere, om hun op 't Lijf te vallen, sonder dat sy (onder wat pretext, employ, oorsaeck ofte gelegentheyt) hun sullen mogen verontschuldighen; Doende Verboth aen alle Gouverneurs van Provintien, Schout ende Schepenen der Steden, ende andere Onderdanen zynes Majests. hun nae den voorsz. gepasseerden tijdt te verberghen oft te ontfanghen. Wert mits desen geordonneert het tegenwoordighe Arrest te affigeren, ende by Trompetten geklanck ende gheroep te werden ghelesen ende gepubliceert op alle Hoeck-straten deser Stadt ende de Voor-steden van dien; Als oock gesonden aen de Bailliuwen, Seneschalen, ende Richtbancken van dit resort, om van ghelijcken ghelesen, gepubliceert ende ghexecuteert te worden, op 't Request van den Procureur Generael des Conincks, ende diligentie zyner Subsistuten, Als mede dat hier van d'andere Parlamenten werde gheadvisiteert.

Ghedaen in 't Parlament den 9. February 1651.

Gheteeckent GUYET.

Den volghende Nacht omtrent 12. uyren / ontstack weder een andere onrust binnen Parijs / want men hieltet daer voor dat op die tijdt een aenslagh op des Konincks Persoon soude in 't werck ghestelt worden / waer door de Inwoonders in wapenen hun op de straet begaven: Welck gherucht den Hertoghe van Orleans oock persuadeerde met zijn Compagnie Guardes te middernacht het Palais Royael te besetten / alwaer (overmits hy de Koninginne noch ten twee uren op vont) voorseecker gheacht wierde een dessein op handen te wesen / derhalven dede hy stracks een goedt aental Edellupden te paerde klimmen / die den gantschen Nacht niet anders deden als de Campagne slaen / op dat doch nu niet weder als over twee Iaeren door de listigheden van Masarini soude vervoert worden des Koninghs Persoon / met ende

ende door welckers authoriteyt hy alles ja ſelfs de deſperaetſte ſaecken ſoude konnen aenvanghen: Hier door is oock den Hertoge van Orleans te vigoureuſer dien heelen Nacht in wapenen te paerde ghebleven / met veele duyſent Borghers ende andere. Het Parlament begeerden daer op meerder verſeeckeringhe voor den Coninck/lieten oock door de Mannen des Konincks ſulckx de Koninginne aendienen/ ende dat ſy verad'verteert waren dat een deſſein op handen was / om den Koninck uyt Parijs te lichten: Dan de Koninginne ſont haere Gedeputeerde in 't Parlament/ die wel quamen verſeeckeren van wegen haere Majeſtt. dat ſy niets in den ſin had om den Koninck te vervoeren / maer des onaengeſien wierde even wel aen alle Poorten en door de ſtadt gecontinueert goede wacht te houden / 's Nachts ſtercker dan by daegh / tot 10. duyſendt Menſchen in 't ghetal / op dat haer den Koninck niet ontruckt ſoude werden / en bleven gheduyrich met ſuſpicie dat men noch den een ofte den anderen dach hier van een proef ſoude doen / omtrent de twee Maenden langh in die wacht-houdinghe volherden / ſoo dat het vermoeden hun alleen wacker maeckte/ en dien aenſlach vernietichde.

Quod tibi ſuſpectum eſt, cunfeſtim diſcute quit ſit.
Namque ſolent, primo quæ ſunt neglecta, nocere.

Den Cardinael onderwijl ſpoedigde hem dat hy voor de Gedeputeerdens van hare Majeſtt. Monſr. Rochefaucault/ Champlaſtreur en den Preſident Vyole wel drie uyren eer tot Havre quam/nochtans wierdt hy daer niet ontfhaeldt als een Perſoon van zijnen Staet / want ſoo haeſt was hy niet aengekomen / oft d'Inwoonders quamen by een / waer door Monſr. den Marſchalck genoodtſaeckt was ſelfs by der hant te komen/ende op alles goede ordre te ſtellen/ die den Cardinael met verſeeckeringhe (geaccompagneert met Sr. du Bar) op de kleyne Citadelle ghelepdet heeft/daer de Princen waren/ de welcke zijn Eminentie ſtrackx gingh groeten / ende met een aenſegginghe dede datter Poſten van haere Majeſteyten op komende wegh waren / ende eer langhe daer ſouden zijn/ met ample Brieven van haerer Hoogh. remiſſie ende geheele Vry-ſtellinghe: op 't welcke haere Hoogheд. antwoorden/datſe daer over haere Majeſteyten en zijne Alteſſe R. Duc d'Orleans waeren bedanckende / ſonder meer werck van den Cardinael te maken: Aldus ſcheyden ſy van een Regent ende Miniſter/wiens woorden by haer nu ongheacht/ ende alle zijne Complementen maer voor beuſelinghen op-ghenomen wierden / ende wiens ſtemme nae tijdt en ſaecken by haer nu als een Donder ende dan als een Muſicael ghelupdt was ghehouden / die maer even te vooren ſprack en beval / 't gunt men blijtich dede / dan nu ſmeeckende wordt koeltjes ſonder reſpect bejeghent / dan te vergheefs zijn deſe Verſen op diergelijcke ghevallen niet ghemaeckt:

Donec eris fœlix, multos numerabis amicos,
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Als nu de ordres van hare Majest. te Havre waren ghearriveert/ toefden de Princen niet langh/ maer vertrocken den 13. deser op Honfleur/ van daer op Rouan/ vergeselschapt met den Marschalck de Grammont en de voorsz. Ghedeputeerden/ komende den 16.'s middaeghs tot St. Denis/ waer van sy een Expressen aen Duc d'Orleans sondē om te weten op wat voet sy hunne Intrede best souden doen binnen Parijs/ alsoo sy haer tot St. Denis daer toe meenden te prepareren/ maer verstaende dat haere Majestt. hun noch dien selven dach waren verwachtende/ begaven sy zich op de wegh/ende ontmoeten omtrent de Capelle de Carotse waer Duc d'Orleans/ Monsr. de Brussellesende Duc de Beaufort in waren/ die uyt de ghemelde Karotse springhende/de verloste Princen ginghen omhelsen/ leydende die met de meeste caresse in hunnen Carots/ alwaer zijne Alt. Roy. betoonde so veel vreugde over haere verlossinghe te hebben/ als daer droefheydt by hem was over hunne ghevanckenisse. De groote meenichte Parisianen soo te Voet als te Paerde/ maeckte den wegh zwert van Menschen/ jae de Koetsen die dien uchtend om haere Altess. in te halen uyt Parijs reden/ waren 151. in ghetale/ yder met ses Paerden/ behalvens een groote partye minder Koetsen. Binnen de Stadt komende/ sach men de Borghers met vreuchde-vuuren hunne blijdtschap betoonen. Rijdende de Princen noch dien avondt van alle de Weereldt (ghelijck 't spreeckwoordt seght) ghevolght/ by haere Majesteyt/ ende al-hoewel de Coninginne doenmaels te Bedde lach/ des niet-temin ginghen sy die over hunne Vry-stellinghe bedancken/ die met affectie betoonde daer in vernoeght te zijn.

Het was al laet als Duc d'Orleans van daer met de Princen nae 't Hoff van Luxemburgh passeerden/ alwaer niet alleen konstighe Vuurwercken aen-ghesteecken wierden/ maer oock een groot ende kostelijck Bancket was bereydt. Hier wierde alles met vreuchde ten eynde ghebracht/ gaende yder te Nacht-ruste/ wanneer niemandt als de Borgherye waeckten/ uyt enckele yver ende sorghe voor des Koninghs Persoon/ gelijck verhaelt is.

Wy sullen Vranckrijck nu voor een wijle tijdts verlaten/en gaen over Zee nae Enghelandt: Alwaer teghen Claudius Salmasius zijn Verdediginge des Conincks Carolus de 1. aen Carolus den 2. toe-ghewijt/ een seer bondighe/ en dappere Latijnse Verantwoordinghe voor 't Parlament uytgekomen is/ zijnde in de selve Tale dierghelijcke in dese tijden niet te vinden die van Politijcke saecken spreeckt: Den Autheur is gheweest eenen Johan Milton Engelsman/ eene der Secretarissen van den Raedt van Staten binnen Londen: tot wiens Tractaet (als zijnde nu in Nederlandtse/ Engels/ en Franse tale overgeset) wy den curieusen Leser heen wijsen.

Doen ter tijdt stondt noch een groot vergulden Beeldt te London in de Queen ofte Coninginne-straet/zijnde de beeltenisse van Me-vrouw de laetste Koninginne van Enghelandt: Dese liet het Parlament ter neder werpen/ op dat gheene Reliquia van het Koninckljjck Gheslacht erghens soude over blijven.

Gelijck

Gelijck oock door 't Parlament ghelast wierdt alle de Wapenen des laetsten Coninghs Carolus Stuarts de 1. welcke in heel Enghelandt noch op eenighe publijcke plaetsen mochten ghebonden worden af te nemen / stucken te breecken ende te niet te doen / ende in des selfs plaetse de Waepenen des Parlaments te stellen / alles op kosten van d'Inwoonders alwaer soodanige veranderingh geschiede.

Rondtsom het groot Zeghel van Enghelandt wierden dese woorden ghesteldt / The Parliament of the Commen wealt of Englant.

Daer en teghens wierdt in de West van Enghelandt / allermeest in de Landt-palen van Lancaster / Nordwich ende Wallis een anderen Pot te vuur besteldt / want veele van des Koninghs beste Vrunden / welcke niet alleen van haere Charges ende innekomen versteecken waren / maer oock sonder innekomens van alle prerogativen ende voordeelen door de Parlamentse wierden ghedepriveert / beyde Gheestelijck ende Weereldtlijcke / hebben een af-sonderlijcken haet op de tegenwoordighe Regeeringhe genomen / ende die maer eenighe glinsterighe Vonckjes aen hun vertoonden / tot groote brandende Koolen op-gheblasen / om met yver hunne Vyanden teghen te gaen / hebben de Predikanden (welcke die Factie oock toegedaen waren) het Volck ten dienste des Koninghs op-gherupt / ende des Parlaments Regeeringh (Tyranny noemende / op 't haetelijckst af-ghemaelt / waer door veele hun in dit Troubel-water beghevende / sonder nochtans te konnen zwemmen / heyloos verdelght / en tot 's Wereldts schande zijn om ghekomen / overmidts dat sy en haere blinde Leydes-luyden hadden vergeten / dat men de Overigheydt moste gehoorsamen / soo men vredich wilde leven / ofte andersints (gelijck hun wedervoer) met hun gantse Famillien en geaffectioneerde als wederspannighe uyt ghestooten / en als quade Tacken in 't vuur ghewórpen te worden: Men heeft (op dat doch alles onwederzijdelijck en nae de waerheyt verhaeldt wordt) bevonden / dat seer treffelijcke ende andersints verstandige Luyden haer soo verre uyt enckelde liefde tot den Koninck in dese Conspiratien teghens 't Parlament hadden in-ghewickelt / dat het beklagelijck was: Want de saecke wierdt te ghelijck openbaer en ghestut door het vanghen van ettelijcke uyt den Adel / die alreede tot volvoeringh hunner aenslach / Soldaten versamelt / en die heymelijck verblijf-plaetsen op hunne Landt-hoeven hadden gegeven: Jammer was 't alsulcke uytsteeckende Persoonen schandelijck te sien hanghen en sulcks in grooten ghetale / aen nieuwe opgerechte Galgen / ick verzwijgh het groot getal Soldaten / die om een simpele dagh-loon soo ongheluckich met 10. 16. en 20. tseffens opghe knoopt en in Kuylen ghewórpen wierden: Men heeft oock eenen Sr. Kooper / die van de oude Bisschoplijcke ordre was / ende wel eer Kappellaen der Lijff-guarde des Princen van Wallis / niet ghespaert / maer tot Halt aen een nieuwen houten Galghe op-gehanghen: Weshalven ghy waer ghy woont liebe Leser / weest onderdanich of wijckt / aenghesien ghy yets onvermoghendt aenvoerende / u pericliteert / en meesten tijdt bekroont met schandt en spot / daerom:

Quodpotes id tenta : nam littus carpere remis
Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

De Schotten waren toen seer verbittert op Colonel Straughan / om dat hy soo sy seyden / 't Casteel van Edenborgh / noch van alles voorsien zijnde/ aen Cromwel had overgegheven / en dat hy 't schieten verboden had : Dat zijn Dienaer met Cromwel en andere Enghelsen had ghecorrespondeert/ en van de selve daer over 300. Guldens ontfanghen. 't Schip de St. Jan van Londen met Koussen/Schoenen/ en Voorraet nae Schotlandt gaende/ voor 't Engels Leger verviel aen 't Casteel Timtasion/ daer het de Schotten aen haelden/en neffens noch een ander Schip van Hamborch haer wel ten dienst quam.

Overmits de Turckse Roovers/allermeest die van Barbaryen/in de enghte van de Strate Gibralter met hun Vaer-tuygh den handel van hier op de Middellandtse Zee boven maten incommodeerde / ende van tijdt tot tijdt diversche Hollantse Schepen hadden aengerant/eenige van dien verovert/tot Salee/ Algiers/ Tunis en Tripoly op ghebracht/voerende de Zeeluyden en andere in slavernije/ waer tegens men nu dry achter-een-volghende Jaeren ghecontinueert heeft 3. a 4. schepen van Oorloghe uyt dese Landen aldaer te laten kruycen/ het welcks oock niet te vergeefs was / door dien dese sommighe Turckse Schepen verovert en in Spangen op ghebracht hebbende/ontsagh onder dito Barbaren maeckte : Daer en boven tot lossinghe der ghevanghen Slaven/ende seeckerheydt der Commercie op de Levante hebben Hare Ho: Mo: de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden / den 9. deser Maendt binnen Zalee/ een Zee-stadt op de Barbarische Kust/ door haren af gesonden Commandant Gideon de Wilt / gheaccordeert ende ghesloten een eeuwighe Vrede/ tusschen hare Edele Groot Mogende de Staten Generael ter eenre/ende die van Zalee voornoemt ter ander zijde / waer af dese (volgens de traductie/aengesien het origineel in Spaensche Tale was gemaeckt) de puncten ende conditien zijn gheweest :

Articulen der Eeuwige Vrede , tusschen hare Ho: Mo: de Staten Generael , ende die van Zalee.

IN den Name ende ter eeren Godes, AMEN.

Kennelijck is aen eenen yeghelijck , dat om wech te nemen verscheyden misverstanden , onlusten , ofte Oorloghe , eenighe Jaren herwaerdts op-gheresen ende ontstaen tusschen de Gheunieerde Nederlandtse Provintien ter eenre : Ende de Heeren Gouverneurs ende de Overste der Steden van Salee ter ander zijde. So hebben de Ho: Mo: Heeren Staten Generael

rael der Hoochgemelte Nederlantse Provintien, uyt een vrede lievent gemoet, tot nederlegginge ende beslissinge van de selve, nu eenighe Maenden gheleden derwaerts gesonden den Erentfesten, Manhaften, Vromen, haren lieven getrouwen Gideon de Wilt, Commandeur over vier Schepen ende een Jacht van Oorloge, de welcke geassisteert met zijn Esquadre, in gevolge van speciale Commissie ofte Procuratie van de Ho: Mog: Heeren Statē Generael, de welcke aen de Gedeputeerden vande geseyde Heeren, Gouverneurs ende Oversten van Zalee hebben geexhibeert ende overgelevert, ende van harent weghen ontfangen uyt handen der ghemelte Ghedeputeerdens, volkomene Volmacht, ende speciale Procuratie vande gemelte Heeren Gouverneurs, ende Oversten der Steden van Zalee voorsz. Ende in conformité van de selve hebben geconcludeert, gheaccordeert ende beslooten, de naervolgen ende altijdt-duurende Articulen.

1 Eerstelijck, dat gemelte Gouverneurs ende Oversten der steden van Zalé op een preuve voor haer ende hare Nakomelingen, hun verbinden ende verobligeren, alle de Gevangene Slaven, verovert op Schepen binnen de Hooghgemelte Nederlandtse Provintien thuys hoorende, jegenwoordigh zijnde onder 't gebiedt ende macht der Steden Zalé voorsz. volghens de Lijsten daer van alreede geformeert, ofte noch te formeren, te doen in vryheydt stellen, mits eñ soo wanneer dat van harent wegen tot Rantsoen opgebracht ende gefourneert sullen werden so veel Penningen, als de selve respectivelijck ter eerster Inkoop hebben gekocht ende inde Lijste (wederzijds ondertekent) neffens yders Naem geexpresseert staet, sonder de selve ten profijte van de Eygenaers ofte Personen te laten verhoogen, ende veel min terwijle hare Vrienden bezich sullen wesen haer Rantsoen te besorghen ende by een te krijghen, te laten verduysteren ofte vervoeren, ende dat in de specie ofte tijt van dry eerstkomende Maenden, weynich min ofte meer begrepen na dathe deses.

2 Item, Dat geene Schepen van de steden Zalé op Vrybuyt sullen moghen uyt varen, als onder suffisante cautie aldaer te stellen, van de Inghesetenen der Geunieerde Nederlandtsche Provintien in hare Schepen, Goederen ofte Persoonen niet te beschadighen.

3 Item, Datte Persoonen in de meer hoogh-gemelte Nederlandtsche Provintien gebooren ofte thuys-behoorende, bevonden werdende op Schepen van Neutrale, die door de voorsz. Vrybuyters genomen ende aldaer op-ghebracht, niet en sullen werden verkocht, maer van stonden aen ontslaeghen ende in Vryheydt ghesteldt.

4 Item, dat de gemelte Heeren Gouverneurs ende Oversten van Salé niet en sullen ghedoghen, dat eenighe Vrybuyters ofte Roovers Schepen, varende van Tunis, Argiers, Tripoli, ofte andere plaetsen in Turckyen, Barbaryen ofte elders hare Prijsen in de meer hoogh-gedachte Vereenichde Nederlantsche Provintien thuys behoorende, aldaer sullen mogen opbrengen, beneficeren oft verkoopen, directelijck ofte indirectelijck, op geeniger manieren, bedenckelijck ofte onbedenckelijck: Maer datse eenige soodanighe Prinsen onder haer geweldt krijgende, in allen gevalle de Gevangene daer op bevonden wordende, in vryheydt sullen stellen.

5 Item.

5 Item, dat de Tollen op de inkomende ende uytgaende Koopmanschappen, niet hoogher sullen worden gesteldt, dan als sy teghenwoordigh betaeldt worden.

6 Item, dat de meer-gemelte Heeren Gouverneurs ende Oversten der Steden Salee, midtsgaders alle hare Ondersaten, sullen hebben te doen en te laten gheschieden alle goede correspondentie ende bejegheninghe, soo aen de Koopluyden die daer resideren, als andere die uyt de Vereenighde Nederlanden souden moghen komen: Ende voorts hun alsints houden ende draghen, als goede Vrunden ende Na-buuren van desen Staet.

7 Item, dat de Heeren Gouverneurs ende Oversten van Zalee, niet en sullen vermoghen mede te deelen eenighe Zee-brieven, directelijcken ofte indirectelijcken, aen eenighe Vrybuyters ofte Roovers van Barbaryen, ofte Turckyen, om hun daer mede (komende by eenige Schepen van Oorloge der meer-gemelte Geunieerde Nederlandtsche Provintien) te behelpen, ende onder pretext van dien, eenige van hare Koopvaerdy-schepen te beschadigen.

8 Item, dat de Schepen der gemelte Heeren Staten Generael niet en sullen vermoghen eenighe Zaleesche Schepen te nemen, onder wat pretext het soude moghen zijn; Maer in 't teghendeel zullen de selvighe alle faveur ende goede passage doen.

9 Item, dat de Vrybuyters der Steden van Zalee voorsz. bejeghenende eenighe Coopvaerdy-schepen der gezeyde Heeren Staten, niet en zullen vermoghen uyt de selve te lichten de Passagieren, 't zy van wat Natie die oock souden moghen zijn, maer ter contrarie sullen de zelve alle faveur ende goede passage verleenen, ghelijck 't zelvige vereyscht.

10 Ende dit alles onvermindert de Vrundtschap ende Alliantie tusschen de Hoog-gemelte Heeren Staten Generael, ende den Koningh van Marocques gemaeckt.

Aldus gedaen, geconcludeert ende gesloote in't Schip genaemt Leeuwaerden, geanckert op de Reede van Zalee, desen ix. dagh der maent February 1651.

Geteeckent

G. de Wilt.

CORNELIS TROMP. CORNELIS van VELSEN.

Ende ter Ordonnantie van de zelve ISAAC SWEERS.

Als Secretaris weghens de Heeren Gouverneurs van Zuyd-Salee ofte Arrabath/ Brahim/ Duqueij/ Muhamad/ Koras: Ende van wegen de Noortkant in Arabies/ Elhache/ Abraehem/ Magmino/ Yhache/ Mohamad/ Fenis.

Na gedane Collatio, is dese van teneur ofte inhoudt met sijn principalen accorderende bevonden, daer aen my gedragende,

Was onderteeckent ISAAC SWEERS, Secretaris.

Wy

Wy keeren weder nae Vranckrijck/ alwaer yder nu ſcheen vergenoeght te zijn met 't vertrecken van Maſarini/en 't vryſtellen der drie gevangen Prin- ten: Alleen de Creaturen des Cardinaels ſaghen met onghenoechte hun te- ghenpartye glorieren: Want Abel Servient (gewesen Plenipotentiaris te Munster) zich den leſten Dingſdach deſer Maendt ten Hove begevende/ver- ſoeckende den Groot-zegel-bewaerder aldaer te ſpreecken/ liet men hem ſon- der antwoordt te gheven / bynae een geſlaghen half uur in de Ante-chambre trappelen/ ende al-hoewel hy een der Pages aenſpreeckende/bekent maeckte dat hy ghekomen was om met mijn Heer den Groot-zegel-bewaerder yets te verhandelen/ ſoo heeftmen hem nochtans onverhoort ghelaten/ tot nae een goede wijle tijdts den Secretaris des Zegel-bewaerders afkomende/gemel- ten Servient aenghedient heeft / dat men wel wiſte waerom dat hy quam/ derhalven gheen ghehoor ſoude verkrijghen/ waer mede Servient afgaende/ ſloech ſijn handen in malkanderen / uytbarſtende in ſommighe colorijcke woorden / en ſagh wel dat hy de Fortuyn by 't Hayr had / des ginck hy van daer.

Wy hebben vooren verhaelt hoe den Cardinael Maſarini maer tamelijcke wel te Havel de grace van de verloſte Princen was bejeghent / dies begaf hy hem van daer diepper in Normandyen/alſoo de Borgherije op hem begoſten te gnorren: Mijn Heer Mattinghton Gouverneur deſer Provintie/hoopen- de den Cardinael nae verſtreecken tijdt ergens op zijn Territorium t'appre- henderen / begaf hem met ſommighe Ruyterije in 't Veldt: Dan Maſarini op verſcheyden plaetſen gheweeſt hebbende / bleef niet langh omtrent zijne dreyghende onheylen ſwermen / maer begaf ſich langhſt de zee-kant nae Pe- rone/ alwaer zijne Nichten hem ſouden vinden: Te meer/ om dat 't Parla- ment van Rouaen 't naervolghende Arreſt teghens hem uytgaven.

HEt Hoff ende alle de vergaederde Kameren, ver- volghende hare Proceduren, op 't gheen giſteren ghedelibereert ende gearreſteert is op de Brieven ende Arreſten van 't Parlament van Parijs den 9. deſer Maendt, ende verſtaende dat het was no- toir, dat tot prejudice van den Coningh en de Coninginne Re- gente zijnre Moeder, ende teghens d'ordres van hare Majeſtt. in 't ghezeyde Arreſt gementioneert, *Den Cardinael Mazarini in deſe Provintie is verblyvende in die plaetſen alwaer hy paſſeert, ende light de Guarniſoenen, ende verleghtſe: Selfs dat hy hem heeft geretireert binnen Havre de grace,* Alles tot nadeel van de Coningl: Authoriteyt, vreedſaemheyt deſer Provintie, ende de ghemeene ruſte: Gheſien de voorſz. Brieven des Parla- ments van Parijs, ende de Requeſte ghepreſenteert aen 't voornoemde Hoff, door Damoiſelle Maria d'Orleans den 14. deſer maendt, als mede de Conclu- ſien van den Procureur Generael des Conings, ende alles geconſidereert zijnde: heeft 't ſelve Hof tot uytvoering van des Conings begeerte, als mede vande Co- ninginne Regente zijnre Moeder, 't innehouden des voornoemden Arreſts, ge- ordineert ende ordonneren, dat den ſelven Cardinael Maſarini zijne vrienden

en vremde Huysgenooten, haer binnen acht daghen uyt dese Provintie zullen hebben te begheven, by faute van dien nae den ghepasseerden tijdt tegens hun extraordinaris te procederen, ende gheoorloft aen alle ende een yder hun op 't Lijf te vallen: Doende Verbodt aen allen Gouverneurs van plaetsen, Schouthen ende Schepenen van Steden, ende andere Onderdanen des Coninghs, hun ter herbergen noch te ontfanghen. Ende is gelast dit present Arrest in't openbaer te lesen, ende met Trompetten-gheklanck te publiceren, ende te affigeren op alle hoeck-straten deser Stadt: Ende de *Videmus* af te senden nae de Richtbancken der Bailliuschappen ende Vicontes van dit resort, om daer van ghelijcken gelesen, ghepubliceert ende gheaffigeert te worden, naer diligentie der Subsistuten van den voorsz. Procureur Generael, ten eynde niemandt ignorantie pretendere, welcke Subsistuten na 15 daghen 't Hoff sullen adviseren van de dilegentie die sy sullen hebben ghedaen.

Gedaen in't Hof des Parlements te Rouaen, by al de vergaderde Kameren, den 15 February, 1651. Geteekent

VAIGNON.

Onder stondt

Lecture en Publicatie, van 't inhouden des tegenwoordighen Arrests/ is by gelupt des Trompets / ende openbaer gheroep op de hoeck-straten ende publijcke plaetsen deser stadt Rouaen gedaen / door ons Uytroepers des Koninghs in 't voorseyde Hoff des Parlaments / hier onderteeckent den 16 Februavy 1651.

Gedaen in presentie van George Grenet, ordinaris Trompetter, en andere. Geteeckent

Le Conte, & le Tacq.

Met dusdanighe Patenten heeft men den Cardinael aen 't beblijtigen gebracht om 't Parlament te ghehoorsamen / die terwijle hy dus wegh trock/ van ghcheel Vranckrijck leelijck nae ghekreeten wierdt / achtende dat hy alleen 't Instrument en de oorsaeck hunner onheylen was/ jae van alle d'ellenden van Christenrijck den aenhitser/ somma/ d'ondanckbaere Wereldt (nae hare ghewoonte) tracteerden hem ghelijckse te doen plagh de doode Lieden/ die hun niet en konnen verantwoorden/ofte oock de verwonnen en verstooten Slaven / die om datse onvermoghende zijn teghenweer te bieden / worden van kreupele en blinde schandelijck uytgemaeckt/ende van d'onnutste Menschen geinjurieert / verworpen en ellendighlijck gheeckelt: Dus gingh het in Vranckrijck alwaer Jan-alleman op hem ontsteecken/ voor ghewis ende vast hielden datter gheen onheylen als door den Cardinael over hun ghebiedt swaeyde: De buytenlandtsche Natien stelden oock vast dat hy hunner aller Vyandt was / de Kaerte haer hadt vergeven / ende niemandt als Masarini oorsaeck was van hun qualijck varen: Wat de Spaense belanght/die hebben

hebben hem gheacht als d'eenighste belettinghe dat sy met Vranckrijck geen Vrede ghemaeckt hebben: 't Welck hem de Duytsen oock te laste sullen legghen: De Enghelse twijffelen niet ofte souden met zijn verblijf in rupture gheraeckt hebben / waer van men alreede kleyne proeven ter Zee door 't mainteneren van des Koninckx van Schotlandts partije begoste te sien. De Neerlandtse Kooplup gaeven oock desen Man de schult van hunne ghenomen Straetsvaerders / alhoewel naderhandt anders ghebleecken is. Seecker een wonderlijcke saeck / soo uytnemende ghehaet / dat selfs zijne Heyligheydt den Naem van Masarini walghelijck was / onaenghesien hy van de Roomse Kerck niet alleen Ledemaet / maer oock Apostel (ghelijck men spreeckt) was aenghenomen. Ende nochtans heeftmen zedert zijn vertreck / 't welck nu alsoo langhe is voorleden / ghsien / datte dinghen waer mede hy beschuldicht wierde / alleen niet en zijn gheceffeert / ghelijckse behoorden by aldien sy door hem veroorsaeckt waeren / maer in teghendeel eenighe van dien vermeerdert / ende andere mette saecke selfs Masarini vry ghesproocken ende onnosel verklaert hebben. Want alle de Wereldt is 't kennelijck datte Spaense zedert gheen Vrede met Vranckrijck hebben konnen maecken / alhoewel zy daer verscheyden conferentien over ghehouden / en de Hertogin van Longuevile goede devoiren op ghecontribueert heeft. De Enghelse en Franse Zee-roverye is zedert oock soo aenghewassen / dat Duynkercken daer van ghetuyghe sal zijn / mitsgaders oock d'Engelse sulckx niet konnen ontkennen / alsoo sy om 't Canael te bewaren / 't Scheurtjen met Schepen van Oorloghe hebben moeten besetten. Wat de Rooverye op de Middellandtsche Zee belanght / die is zedert des Cardinaels vertreck oock wel 20. percent verslimt / ghelijck naderhandt blijcken sal. Dan alsoo wy hier niet van meeninghe zijn den Cardinael te defenderen / soo sullen wy alleen (nae kennis en waerheydt spreeckende) de vordere consideratien den Leser overlaten / ende ons vernoeghen met 't vorder verhael zijns vertrecks uyt Vranckrijck.

Hy begaf sich in tijdts binnen Dourleans / een der uytterste frontieren teghens Artois / hier zijnde schreef hy den naervolgende brieff aen de Coninginne:

MEVROUWE,

SOo haeft als ick Zagh in den Brief, die Uwe Majesteit my gelieft heeft te schryven, die erkenteniffe, daer mede, dat Monsr. de Ruvigny daar by had ghevoecht dat den dienst des Koninghs de uwe was verzoeckende dat mijn retraict van 't Hoff mochte wesen tot gheheel uyt 't Coninckrijck, heb ick met zeer groot respect onderteeckent het Arrest van Uwe Majesteit, wiens geboden ende wetten altoos den eenighen reghel van myn leven zijn gheweest. Ick had alreede afghesonden een Edelman om voor myn Pakkage, aangesien ick van alles wat tot een langhe reyse noodigh is, ontbloot ben, een Ezel te bekomen; zynde oock sonder E-

quipage: Sonder fault gaan ick morghen van hier, om te gaen recht op Sedan, ende van daer op die plaetſen, de welcke ick ſal konnen verkryghen om te moghen verblyven, Ick moſte (zulcks ghehouden zynde) d'ordre van Uwe Majeſt. volghen, en reſolutie nemen alleen om de minſte beſchuldiginghe des wereldts. Mevrouwe, ten is met gheen gerechtigheydt dat veele andere in mijn plaetſe komen ſullen, welcke met weynigher Vrunden als ick ſoude konnen hebben, gheen minder gelegentheydt om haer teghens my bedektelyk te ſtellen, hebben konnen vinden, in deſe myne vervolginghe die ick lijde: Op de welcke ick doch niet wil dencken, als liever hebbende verghenoeght te zijn met de paſſie mijn'er Vyanden, als yets te doen tot naerdeel van den Staet, oft oock tot miſhagingh van uwe Majeſtt.: Behalvens dat ſy in deſe occaſie oock de macht hebben om S. A. R. te beletten in 't ghemoedt van ſijn natuurlijcke goetheydt.

Zy en hebben niet naer-ghelaten te ghetuyghen, alhoewel teghen hun eygen intentie, van te hebben een goede opinie mijns ghetrouheydts, ende liefde tot 't welvaren van den Staat, ende mijne ghehoorſaemheydt tot de ordre van uwe Majeſtt.: Want zijnde ten minſten gedronghen met alteratie in die gedachten, gelijck ick ben, zy en zouden my noyt met ſo kleyn verſtant verſtooten hebben. ghelyckſe doen, ſonder te maecken reeckeningh op de kenniſſe dien ick hebben moet, zijnde van al veel meerder ſecreten, en importante ſaecken des Koninckrijcks, van de welcke ick ſoo langhen tijdt 't bewindt heb ghehad doch niet op de Vrienden, (hoe wel de goetwilligheydt van uwe Majeſtt. ende mijne dienſten mijn deden verkrijghen, die conſiderabel ghenoech zijn door hunne menichte,) die hun hoedanicheydt en paſſie aen my betoonen, maer ick heb groot ghevoelen vande ghenaden die ick van uwe Majeſtt. ontfanghen heb, en die zijn capabel om hun te miſhagen: By aldien ick mijn leven moſte op-offeren, ick ſoud' het om uwe minſte voldoeninghe met vreughde doen.

Ick en ſal gheen quaedt in mijn ongeluck ghevoelen, indien de goetheydt uwer Majeſteyt ghelieve te bewaren de ghedachteniſſe van de dienſten die ick den Staat hebbe ghedaen, naer dat den overleden Coningh hoogl: memor: my d'eer aendede te betrouwen de principale directie van zijne zaecken, ende oock om uwe Majeſtt. te bidden van my nae zijne doodt in des ſelfs plaatſe te willen houden: In deſes heb ick my dan ghequeten met ghetrouheydt, liefde en voordeel, ghelijck uwe Majeſt. kenbaer is, ende ſoo het my wel voeght te ſegghen oock met ſucces, 't welck doch alle bedenckelijcke menſchen jae ſelfs de Spangiaarden ſullen toe-ſtaen, en meer verwonderingh cauſeeren de groote Conqueſten der dry laatſte Iaaren verkregen, als die van uwe Regeeringhe in d'eerſte vijf Iaaren mette wapenen des Coninghs hebben ghedaen: Alſoo heeft men betracht d'affairen te onderſtutten, ende voor Schip-breuck een Schip te behoeden dat van alle zijden ſoo even dapper door tempeeſt wierde ghedreven, waer uyt de Domeſtijcque ſcheuringhe nu is ghevolght.

Ick zoude wel wenſchen (Madame) dat ick voor den Vremdelinghen koſte verberghen het quaet tractement dat ick ontfangh, datte ſchade niet en valle op een Natie die ick altoos hebbe ghe-eert ende te ghelijck lieff ghehadt met ſoo

grooten

grooten ſorghe, Maer als zy mijn ſullen ſien dwalen onder haer, met die Perſoonen die my ſeer nae zijn om een Sonne-ſchijn te ſoecken, dan ſullen ſy oorſaack hebben om hun te verwonderen, Dat een Kardinael die d'eere heeft te weſen Peeter des Koninghs, in deſer voeghen getracteert wordt: Ende dat 22, Iaaren ghetrouwe dienſten, hem niet toe en laten te moghen beſitten een ſeecker vertreck in eenigh plaatſe des Koninckrijckx, wiens Limiten merckelijck ghenoegh ſijn uyt ghereyckt door ſijne ſorgen.

Ick bidde Godt Madame, dat (ghelijck my dit ghebeurt) hy nimmer en wil veranderen mijne onbeſmeurde genegentheydt, die ick ten eynde mynes levens ſal bewaaren ten voordeel van Uwe Majeſteyt, ende ten meeſten nut van den Staat: Want hy kan oock wel haaſt de deſordres doen op-houden, ende betoonen datte gheene welcke my hebben gheattacqueert, niet dan mijn Perſoon en begeeren. Dat is Madame

IULIUS MASARINI.

In Dourleans den 25 February. 1651.

Naer 't af-ſenden deſer Miſſive ſcheyde den Cardinael uyt Dourleans/ ende quam den 26. deſer binnen Perone in Piccardijen/ alwaer 't Canon t'zijner eeren ende in-komſt van de Wallen los gebrandt wierde/ den Gouverneur leyde hem in zijn Logemendt/ dat hy daeghs te vooren had gheruymt/ nemende ſoo lange woonſtede op de groote Marckt/ ſavonts liet hy oock 't Wapen van Maſarini op zijn Logement ſtellen. Van daer dorſte hy ſich niet wel ſonder Convoy vertrouwen/ nochtans ſeght men dat hy twee nachten op die tijdt met den Marſchalck de Seneterre te Cleermondt is geweeſt/ beſoeckende aldaer zijnen Couſen ende Nichten: Van Peronne quam hy met luttel ghevolgh den 3. Maert binnen Sedan op de Maſe in Tiras/ hier wiert hy in perſoon van Duc de Mercure/ den Mareſchalck Hoquincourt ende van veele andere groote Meeſters begeleydet/ die in hun wederkeeren (onaenghesien ſy van Ruyters ende Voetvolck waren voorſien) van diverſche partijen Boeren werden aengherandt/ om (ſoo ſy meenden/ den Cardinael noch onder die Troupen te vinden: Van Sedan vertrock hy op Bouillion/ gheduerende dien tijdt trachte hy op verſcheyden manieren we der ten Hove te moghen verſchijnen/ echter alles te vergheefs/ moeſt ſich verghenoeght houden dat zijn banniſſement door faveur van de Koninghinne ettelijcke daghen wierde verlanght. Ziende nu dat alle aen-ghewende middelen om niet/ hy even-wel met lief ofte leet noch ten leſten het Franſche Rijck ſoude moeten verlaten/ gingh de Maſe af/ en quam te Dinant in 't Graefſchap Namen: Van daer komende op Hoey/ gheraeckte met Zack ende Pack eyndlinghe binnen Luyck/ alwaer hy maer tamelijck onthaeldt wordende/ gheen verghenoegen aen hun nam/ ende alhoe-wel hy hier omtrent verſcheyden plaetſen in 't oogh hadde/ om ſich met veyligheydt daer voor een tijdt te moghen onthouden/ ſoo is (na

dat hem verscheyden plaetsen voorgedraghen waren) 't Kasteel Bruel / een half uurtjen boven Ceulen / binnen 't selve Stift gheleghen/ by hem ghekoosen/ alwaer hy (na eenighe actien van danckbaerheydt aen de Luyckse Geestelijckheydt bewesen / by de welcke hy gheduerende zijn verblijf aldaer oock gelogeert was) en met de zijne na toe ghetroecken zijnde / daer van den Ceulsen Bisschop ghesaluteert en wel ghetracteert ghewo̶rden / 't welck reciproquelijck voorts na stant en gheleghentheydt onderhoudende / soo is zedert altoos bespeurt dat den Cardinael gheen mangel aen gelt heeft ghehadt / aengesien hy niet alleen omtrent de 60. Persoonen in zijn dienst heeft ghehouden/ maer oock selfs kostelijcke Maeltijden ghegeven/ ende betoont dat hy soo verre van wisse Wissel niet en is gheweest / als wel van de Stadt Parijs.

Maer terwijle den Cardinael dus aen 't vluchten was/ hebben hare Majesteyten by uytghegheven Placcaten de ghevanghen Princen voor onnoosel verklaert: Ziet dit zijn de woorden des selven:

LOuijs, by der gratie Godts Coninck van Vranckrijck ende Navarre: Allen den geenen die dese presente Brieven sullen sien, salut; D'obligatien die wy hebben omme Ons te conserveren van de Koninckl: Macht ende authoriteyt, welcke Godt in onse handen heeft ghestelt, ende 't selve willende langhduurigh maecken tot ruste der ghemeente, dewelcke Hy onder onsen opsichte heeft gestelt, heeft ons doen verblijven aen den Raedt, die ons hebben doen verseeckeren onse seer lieve ende beminde Vrienden en Cousijns de Princen van Condee en Conti, als oock den Hertoghe van Longuevile, omme door dien middel te beletten de quade desseynen diemen ons dede ghelooven dat sy voor hadden teghens onsen dienst ende 't welvaren van desen Staet: Vindende als doen gheen andere remedie die capabel was om voor te komen een quaedt daer wy voor vreesden, op dat de tijdt die niet irreparabel soude maecken: Ende gelijck men ons daer toe niet als met groote moeyten heeft konnen brenghen, soo om 't mishaghen dat wy hadden tot een resolutie soo contrarie het goedt gevoelen 't welcke wy altoos gehadt hadden van de voornoemde Persoonen onse Cousijns de Princen van Condé ende Conti, die van onsen Bloede zijn, ende oos altoos seer aenghenaem hebben gheweest: Als oock dat van den Hertoghe van Longuevile, het welcke ons seer considerabel is; Soo hehben wy willen weder keeren tot de ghenegentheden die wy tot hun hebben, verselt mette sorghen die ons tot seeckerheydt onses Coninckrijcks verbinden, dit selve heeft ons sorchvuldichlijck doen hersoecken na d'oorsake ende d'Autheurs van sodanich advijs; Wy zijn eyndelick te weten gekomen datte selve geen waerachtig fondament en haddé, maer datte quaetwilligheyt van hare vyanden plaetse gegeven heeft om te vermoeden dat sy ons van ons beleydt wilden berooven, van 't welcke wel gheinformeert zijnde, hebben wy gheestimeert dat een seer langhe gevangenisse van onse voornoemde Cousijns niet alleen en soude onrechtveerdich zijn, maer ons oock depriveren van haren dienst, ende particulierlick van d assistentien die wy

konnen

grooten sorghe, Maer als zy mijn sullen sien dwalen onder haer, met die Persoonen die my seer nae zijn om een Sonne-schijn te soecken, dan sullen sy oorsaack hebben om hun te verwonderen, Dat een Kardinael die d'eere heeft te wesen Peeter des Koninghs, in deser voeghen getracteert wordt: Ende dat 22, Iaaren ghetrouwe diensten, hem niet toe en laten te moghen besitten een seecker vertreck in eenigh plaatse des Koninckrijckx, wiens Limiten merckelijck ghenoegh sijn uyt ghereyckt door sijne sorgen.

Ick bidde Godt Madame, dat (ghelijck my dit ghebeurt) hy nimmer en wil veranderen mijne onbesmeurde genegentheydt, die ick ten eynde mynes levens sal bewaaren ten voordeel van Uwe Majesteyt, ende ten meesten nut van den Staat: Want hy kan oock wel haast'de desordres doen op-houden, ende betoonen datte gheene welcke my hebben gheattacqueert, niet dan mijn Persoon en begeeren. Dat is Madame

IULIUS MASARINI.

In Dourleans den 25 February. 1651.

Naer 't af-senden deser Missive scheyde den Cardinael uyt Dourleans/ ende quam den 26. deser binnen Perone in Piccardijen/ alwaer 't Canon t'zijner eeren ende in-komst van de Wallen los gebrandt wierde / den Gouverneur leyde hem in zijn Logemendt / dat hy daeghs te vooren had gheruymt / nemende soo lange woonstede op de groote Marckt / savonts liet hy oock 't Wapen van Masarini op zijn Logement stellen. Van daer dorste hy sich niet wel sonder Convoy vertrouwen / nochtans seght men dat hy twee nachten op die tijdt met den Marschalck de Seneterre te Cleermondt is geweest/ besoeckende aldaer zijnen Cousen ende Nichten: Van Peronne quam hy met luttel ghevolgh den 3. Maert binnen Sedan op de Mase in Tiras/ hier wiert hy in persoon van Duc de Mercure / den Mareschalck Hoquincourt ende van veele andere groote Meesters begeleydet / die in hun wederkeeren (onaenghesien sy van Ruyters ende Voetvolck waren voorsien) van diversche partijen Boeren werden aengherandt / om (soo sy meenden / den Cardinael noch onder die Troupen te vinden: Van Sedan vertrock hy op Bouillion / gheduerende dien tijdt trachte hy op verscheyden manieren we der ten Hove te moghen verschijnen / echter alles te vergheefs / moest sich verghenoeght houden dat zijn bannissement door faveur van de Koninghinne ettelijcke daghen wierde verlanght. Ziende nu dat alle aen-ghewende middelen om niet / hy even-wel met lief ofte leet noch ten lesten het Fransche Rijck soude moeten verlaten / gingh de Mase af/ en quam te Dinant in 't Graefschap Namen: Van daer komende op Hoey / gheraeckte met Zack ende Pack eyndlinghe binnen Luyck/ alwaer hy maer tamelijck onthaeldt wordende/ gheen verghenoegen aen hun nam/ ende alhoe-wel hy hier omtrent verscheyden plaetsen in 't oogh hadde/ om sich met veyligheydt daer voor een tijdt te moghen onthouden/ soo is (na

dert treden Landts wegh / met een goet ghetal Huysen : Den Zee-dijck tusschen Enchuysen by Medenblick aen verscheyden plaetsen stont miraculeuselijcke te behouden/overmits wel 15. voeten onder ghemelten Dijck door de Zee sijn Fondament wegh ghespoelt was / dan Godt die voorseecker soo een groote watervloet over zijn Volck niet en begeerde / ghelijck Noorthollandt hier mede soude onder gheloopen hebben / weerde dien slagh / en moedighde de Landt-luyden met allerhande materialen hunne Voorganghers (waer onder selfs ghequalificeerde waeren) te volghen/ werckende alsoo met een handt vol aerde teghens d'ongestuyme Golven der Noorder Zee : Die van Hoorn saeten oock dapper in 't nat/ overmits de Zee over de Roode steen (zijnde een plaets op het hooghste der stadt) heen quam / sulcks dat alles wat buytens dijcks stont tot diep in 't water lagh : Omtrent Edam was den Dijck oock te swack / dies swolgh het Landt daer omtrent veel sout water in/ dat de Ingelanden van de Purmer en Beemster dieshalven verlegen/ met Gheweer op hun Dijcken waeckten / andere kreghen Soldaten tot bescherminght van hunne Meesters : De Dijcken binnewaerts alhoewel hoogh en dick / nochtans liepen die van 't water over / soo datmen op sommighe plaetsen na de Solders vluchten most : Sparendam leet groote last/ dan wierdt seer ontlast mette laeghte van den Slaeper / over welckers soo stercken Vloet storte/ dat Haerlem in 't rondt als in een Zee lagh : den Nieuwen Dijck van daer op Amsterdam wierdt oock van 't Water bedeckt / en de Brugh over de Lie door den stroom op-ghenomen / en by nae in sijn gheheel over 't Haerlemsch Meyr tot omtrent Aelsmeer wech gheset : Wat sullen d'Amsterdammers hier af segghen ? Ick achte dat die Stadt de meeste schade leedt/ want als het op Sondagh 's middaeghs noch hoogher Water wierdt/ dan het te vooren was gheweest / heeft men aen de Dam by seeckere daer toe ghestelden Steen en ken-teecken van Alderheylighen Vloedt in het Jaer 1570. waer af de Oude Luyden doch altoos veel in den mondt hadden om zijne onghemeenheydts wille/ bevonden/ dattet Water nu 3. Duym hoogher stondt / waer af oock ten selven daghe rapport aen d'Achtbare Magistraet wierdt gedaen : Zulcks dat men 't water over den Nieuwen Dijck en Warmoes-straet sach heen vloeyen / de Kapel-steech en veel andere met Schuytjes bevaren wierden : Dies al wat in Kelders/ Pack-huysen/ Logien/ &c. op-ghesloten stondt/ wierde van 't water overvallen/ veele Koopmanschappen bedorven / Goederen half verdroncken wierden met yver opwaerdt ghetilt / ende al-hoe-wel de Menschen om 't Goedt te salveeren ettelijcke uyren langh tot hun middel in 't Water stonden / soo heeft sulcks den Arbeyders op die tijdt niet verdrooten / aenghesien soo heerlijcke Dagh-loonen welcke doen ghegheven wierden voor hunne hulpe : De Winckels ende andere plaetsen by der Aerden gheraeckten soodanich onder / dat men daer by gissinghe maecken kan / alsoo het Water over St. Antheunis Marckt heen liep : Soo dat eyndlingh de groote aenparsinghe den St. Antheunis Zeedijck door brack / settende den selfden Dijck aen verscheyden stucken binnewaerts te Lande/ hebbende twee wijde en diepe gaten gemaeckt / waer door de Zee

Maert 1651.

Met waengunst saghen ettelijcke Enghelse Kooplup te Constantinopolen eenen Sir. Hendrick Hyde / dese was al ten tijde des Koninghs Caroli de Eerste by den Grooten Heer voor Agent ghedeputeert / daer hy niet alleen door een sonderlinghe gratie met de Turcken heeft weten om te gaen/maer ten hooghsten in de gunste vanden gemelten grooten Heer was ghekomen: 't Welck vermerckt zijnde by eenighe Enghelse de teghenwoordighe Regeeringhe des Parlaments toeghedaen/ is de partijschap ghewassen/ tot dat zijne haeters seecker Schip vaerdigh hebbende dat naer Engelandt af-steecken soude/hem in schijn van by eenighe zijner Vrunden ter maeltijdt te sullen komen / op 't ghemelde Schip ghenoodight hebben / Sir. Hyde sonder achterdocht / komt ter bestemde uur / daer hy soo haest niet en was ghekomen / ofte dese hunnen buyt in 't ghewelt hebbende/lichten 't Ancker/en gaen met de Nacht deur/sulcks dat Petra nochte Constantinopolen hunne vlucht ghewaer wordende / sy met veylighepdt en sonder teghenspoet de Enghelse Kust ghekreghen hebbende / te Londen arriveeren / en den opghemelten Sir Hyde aen 't Parlament geoffert hebbende / is die aldaer (nae ghehouden examinatie) met den naem dat hy teghens Engelandt by den Grooten Heer gelaboureert hadde / ende diesvolghens geconspireert tot naerdeel en teghens de huydighe Regeeringhe / den 16 deser voor de Borse 's middaghs ten 11 uren / op een Schavot 't hooft af-gheslaghen; Maer wat vergeldinghe zijne Overleveraers voor hunne dienst ghenooten hebben/is my nimmer ter ooren ghekomen. 't Kan zijn datse noch te verwachten hebben.

Het sal tijdt zijn nu eenmael weder na mijn Provintie van Hollandt te keeren: Alwaer men aen 't Hoff alle bereydtselen hadde verveerdight / tot een Pompeuse begraefenisse van Prins Wilhelm van Orangien hoogh-ghed. mem: / om welckers te sien schier alle de weereldt sich nae den Haghe begaf: Onaenghesien weder ende windt door de heftighe aenpersinghe der Zee/ Dijcken en Dammen overstortende / oock Landtstraten en weghen als een Zee toe-stelde ; 't Is noch in verscher memorie / en 80. Jaren ghedenckt van gheen meerder hevighepdt des Zee-waters/als men ghevoelde tusschen Saterdagh ende oock Sondagh den 5.deser/tot over den middagh ten 4.uren toe: wanneer met een Noort-weste windt en Volle Maen het Springhvloet zijnde/de gantse Strant langhst tot boven voorgaende Tempeesten gewoonte ongheloofflelijcke ver teghens de Duynen opquam / slaende niet alleen tot Schevelinghen sommige Huysen aen stucken/ dan oock soo daer als te Katwijck (daermen vreesde datte Zee doorghespoelt soude hebben) de Vissers Booten schaloos gheslaghen en te schande ghemaeckt heeft / ghelijck sy oock dede aen de Santvoorders en die van Egmondt op zee : De kracht van 't inswalpende water scheurde aen de voort-zy van de Helder meer als Hondert

't welck een goede ſchoot geldts aen de Herbergiers profiteerde/ die noyt beter als doen het Scheer-ampt bekleeden konden / want men gaf hun watſe eyſchten ; Den 8. deſer 's middaeghs omtrent twaelf uyren (nae dat men op 't Hoff met de ordre in 't gaen wat ghetardeert hadde) is alles uyt-ghekomen ende ghepaſſeert in ſoodanigher voeghen den Vijver-berch over/ als die ghehouden Begraeffeniſſe van zijnes Heer Vaders Fredrick Hendrick/ Hooch-loff: memorie : De Guarde van den Prince tradt voor uyt / ſterck 400. Man/ braef uyt-gheruſt/ gaende met ſleepende Vendels ende Spieſſen/ de Muſquetten onder hunne armen draghende met de Trompen nae d'Aerde : Daer nae quamen alle de Huyſgenooten van den Prince/ beneffens alle de Pagies / Lakeyen / en andere : Hier achter twee Ketel-Trommels met zwart Laecken bedeckt/ midtſgaders twaelf Trompetters volgende : Nae de welcke een Herault quam / ende voorts alle de Wapenen / Standaerden/ Banderollen / Paerden ende Accouſtrementen / ghelijck in den laetſt begraven Prince was gheweeſt : Doen quam het Princelycke Lijck / overdeckt met een zwart Fluweelen Kleedt/ waer op zijne Hooghedts Wapenen vaſt ghehecht / waren hanghende / boven de ſelve was een ghemaeckten Hemel/ alles op een Vier-wielighe Wagen/ ghetrocken van acht Paerden / van gelijcken met zwart Fluweel bedeckt en ter aerden behangen/ om 't Lijck traden de Hooft-Officieren der Militie in goeden getal / als mede ettelijcke uyt den Adel / deſe waren omringht van de Hellebardiers van zijne Hoocheydt hoochloffl: memorie : Achter 't Lijck quamen de Princen ende Bloedt-verwanten van't Huys van Naſſouwen ende Orangien/als den Hertoghe van Jorck/gaende met een wit Kruys aen de lincker Schouder tuſſchen de twee Princen van Portugael / wordende zijnen Mantel nae-ghedraeghen : Sijn Genaede Hans Wolphart / Heere tot Brederoode : Den Prins Edouard van Bohemen / hebbende mede een wit Kruys op zijn lincker Schouder: Graeff Frids ende Graeff Hendrick van Naſſouwen : Graeff Maurits van Naſſouw/ ende meer andere Grooten van qualiteyt : Daer aen volghden de Hog: Mog: Heeren Staten Generael der Vrye Geunieerde Provintien : De Edele Mo: Raedt van Staten : De Ridderſchap / Edelen ende Steden van Hollandt ende Weſt-vrieſlandt : De Ed: Mog: Heeren den Preſident ende Raeden van den Hooghen Raedt over Hollandt / Zee-landt en Weſt-vrieſlandt : De Ed: Mo: Heeren van den Provincialen Raedt van Hollandt/ Zee-landt ende Weſt-vrieſlandt : De Ed: Mog: Heeren van de Graefelijckheydt ende Reecken-Kamer van Hollandt : De Magiſtraet der Stadt Delft/ als oock die van 's Graven-haghe : De Predikanten der ſelver twee Steden : Achter quamen ſes Vendelen Haeghſche Borghers / alle in den rouw / draeghende ende ſleepende hun Gheweer als de Guarde : Marcheerende aldus den wech nae Delft / alwaer ſy omtrent vier uyren quaemen/ ende is het Lijck in de Nieuwe Kerck by zijn Heer Vader hoochl: memorie gheſet/ in preſentie eens ongheloofſelijcken getals Menſchen : Dit is 't laetſte gheweeſt van dien Prince van Orangien.

Den

de Zee met groot gherupsch (aenghesien het Binne-landt zijn laeghte) zich al-om verspreyde / dringhende met kracht oock door den Diemer-Dijck/ waer door dat droogh-ghemaelen Meyr wel sestien Voeten diep in 't Water geraeckte/ vernielende alsoo niet alleen de Plantage / maer oock de Lust-hoven / &c. en 't ghheen daer anders van Timmerage was / soo datte In-ghelanden ende Eyghenaers hun dit Jaer hebben moeten laten verghenoeghen alleen met Schuytjens hun verdroncken Goederen te moghen besichtighen/ ende daer over te varen / waer onder zy te vooren ghegaen ende gheplepsiert hadden: Tot dat korts daer aen St. Anthonis Dijck ghestopt / en stracks weder door de Zee gheopent/ ten tweede-mael stant ghehouden / en van tijdt tot tijdt men die verhooght ende ghedickt heeft; Naer welckers / men by ghemeen toe-stemmen de Diemer-meer weder aen ghevanghen heeft droogh te maelen / ende van langher-handt die bracke Vloet heeft begost daer uyt te werpen/ 't geen in een oogenblick daer binnen was ghestort.

Hollandt en had voorwaer die plaegh alleen niet: Want Harderwijck kreegh het water soo dapper an / dat 't selve oock hunne straten over liep en voorts de Driesse Kust langhst wierden de Dijcken allesints bedorven en geschonden: Ja tot Embden toe was ongewoone en groote schade ghheschiedt aen 't Landt en Dijckagie/ binnen de Stadt vloeyden 't water aen 't Stadthuys: Van daer noortlijck aen tot Hamburgh was 't even 't selve; Maer wy willen dien hoeck verlatende/ wederom suydwaert aen gaen/ het is oock seecker dattet zee-water met desen Noort-westen storm soo hevigh de Schelde in gheloopen is / omtrent ten 3 a 4 uren 's morghens / dat den Nieuw-gestopten Dijck van Austerweel/ Wilmerdonck/ Eeckeren/ &c. op 18 a 20 plaetsen by-na te gelijck door brack: Als mede die daer tegens over gelegen Dijck van Calloo / midtsgaders den onbedijckten Doel / de Dijckagie van Lens/ &c. tot jammer en schaden der arme Inghesetene daer omtrent.

Onaenghesien desen hooghen ende kommerlijcken Storm en Vloedt / die het laeghe Landt van Hollandt onder sette/ soo is daerom de voorghenomen en toe-bereyde Begraefenisse des Princen Wilhelmi van Orangien niet achter ghebleven/ alleenlijck wierde die eenen dach uyt-ghestelt/ overmits den wegh op Delft/ als oock de Straeten in den Haegh / onbruyckbaer door gevallen Sneeuw/ eerst ghesuyvert/ ende den wegh met Sandt bestroyt wierde / waer over het Lijck en de Staeye passeeren most: Sulcks dat de uytschrijvinge van dese Ceremonie teghens den 7. deser/ maer den 8. in 't werck ghestelt / om dese ende andere inconvenienten hier niet ghemeldt: 't Was remercabel te sien het groot ghetal van Menschen komende uyt Zuyden ende Noorden/ getrocken door eygen affectie/ en niet aensiende noch onbruyckbaere Weghen/ uytnemende hooghe Vracht-loonen / ende dat met seer weynich ghemack ende pleysier / alles in een suur en onghestuymich saysaen des Jaers: De ghene die hun in tijdts van een goede Herberghe niet voorsien hadden / waren ghedwonghen de Kerck tot hun Logijs en een bosje Stroo tot hun Bedde te nemen/ want om 't voornoemde uytstellen waren veele gedwonghen teghens wil en reeckeninghe dien nacht in den Haegh te blijven/

de Provincien / gheaccompagneert mette Soon van Sr. Isaac Dorislaer/ ende een wel gedisponeerde Suyte van omtrendt de 60. Persoonen / uyttermaten ghehabitveert/sulcks dat 't Parlement al-eer sy van Londen vertrocken/ met behaghen de visite daer af namen / alsoo dit d'eerste toe-stelsels van hunne Levrije waeren / bestaende in rossigh bruyn grau laecken / daer op maniere van sluweele Koorden upten geel / root en groenen / de Edellieden yder treffelijck als Baender-heeren gekleedt : Soo als sy hunne Instructien ende Papieren uytte handen des Orateurs in 't Parlament hadden ontfanghen/ staende terwylen aen een Tafelken / gheduerende het verleenen hunner Instructien in de volle Vergaderinghe/ zijn sy den 17 deser van Londen gheschepden / embarquerende Sir Jon in 't Schip de Providentia / 's morghens den 9 deser van Grabesant 't seyl gaende / quam een Boot aen 't boort van de Providencie/ waer in een persoon was die mede na Hollandt versocht te gaen / maer den Heer Jon hem examineerende / alsoo hy vermoede dattet een Boef was bevondt den selven een Quacksalver te zijn / voorsien met een goet getal Recepten van Aristotelis/ dies begeerden hy hem niet t'scheep/ dede hem weder in 't Boot klimmen / ende te Margets aen Landt setten: Den 21 naermiddaghs t' seyl gaende / arriveerden sy den 22. 's morghens in Goeree / alwaer een hunner Schepen onderwijl men daer mede besich was om te lossen / achtmael teghens de gront stiet / dies yder in de Booten viel : Te Hellevoetsluys ginghen sy in kleyn Vaer-tuygh op Rotterdam/ doch halver weghen is hun het Jacht van d'Admiraliteyt met noch een ander te ghemoedt ghekomen / waer in sy-luyden (behalvens de Package) overtredende / nae datse hun onder Beyerlandt wat ghererefrescheert hadden/ 'sanderen daeghs 's uchtens ten 4 uren tot Rotterdam arriveerden / onderweghen quamen sommighe Gedeputeerden van d'Enghelse Court hun verwillekomen/ en te Landt tredende / wierden sy met Carotsen door de selve in 't Enghels Huys ghebracht / daer sy dito Ambassadeurs op Vrijdagh ende Saterdagh den 24 en 25 deser tracteerden met al hun gevolgh : Hier zijnde/ quam by hun een Edelman / afghesonden by Don Anthonio de Bruyn/ Spaens Ambassadeur in den Haghe/met alle courtosie weghens ghemelten de Bruyn haer wellekom heeten ende de handen kussen/ wenschende voorts goede correspondentie met hun te houden/en beloofde/ soo haest sy in den Haghe ghekomen souden zijn / in Persoon haer te komen besoecken : Ghelijck oock de Burghermeesters van Rotterdam ghemelte Enghelsche Ambassadeurs ghedefroieert hebben met presenten/ en de visite gegeven.

's Maendaechs den 27. deser / quam den Mr. der Ceremonien tot Rotterdam/ ordre ghevende/ datte voorsz. Ambassadeurs souden van alle comoditeyt versien worden/ volghens 't ghebruyck van alle publijcke Ministers/ en begheleyde hun voorts tot in den Haghe/ daerse drie achter-een-volgende daghen op kosten van desen Staet heerlijck wierden ghetracteert / selfs met 't by-wesen van een Gedeputeerde uyt eicke Provintie/ en naederhandt dry/ wierde alsdoen by d'Engelse een Santee ingeset/ ende uytgedroncken :

A la continuation & prosperite de la Republique d'Angleterre.

Den

Den 7. deser quam Monsr. Bellieuvre / Ambassadeur van den Koninck van Vranckrijck/in 's Graven-haghe: Hebbende ten selven daghe audientie in de Grroote Vergaederinghe/ alwaer hy Ceremonialiter is op-ghe leydt ghewordden.

Castel Rodrigo/ nu Hof-meester des Konincks van Spangien/ ende voor desen Gouverneur der Spaensche Nederlanden / weghens den voornoemden Koninck / sterf in Spangien / alwaer hy in groote estime by 't Hoff en den Koninck zijnde/ om zijnes ghesaeticheydtshalven / ende oock om dat hy met yver zijnen Dienst betrachte / weerdich is gheacht gheweest een staetelijcke Uytvaert te ghenieten/ 't welck den 17. deser met grooter staeye binnen Madril is volbracht: Sijn Lijck lach op een Baere / die als den Voet van een Pyramide met drie Trappen op-gaende was / al-omme seer heerlijck met Goudt overdeckt/ hanghende aen de selve rondts-om brandende Flambeauen / ghesteldt op Silvere Kandelaeren/ yeder acht Voeten hooch/ aldus is het selve op de Spaensche wijse ghebracht in de Kercke van Sint Franciscus Xaverius/ al-waer hy naer de Roomsche maniere is begraven.

Als men den 20. dito binnen Brussel een Nieuwe Kerck soude aen-vanghen te timmeren voor de Capucijnen aldaer / soo heeft men tot het legghen van den eersten Steen versocht ende bewillicht den Aerdtshertoghe Leopoldus / zijnde ghenoechsaem bewust dat hy niet alleen Godtvruchtich / maer oock een Beminner der Gheestelijckheydt was / de Fondateurs waeren de Hertoghen van Aerschot ende van Aremberghe: Als nu sulcks by zijn Doorl: Hoogheydt ghedaen en volbracht wierde / in 't ghesicht van veele Menschen/ soo dede den Aerdts-Bisschop de Benedictie op ghemelten eerste Steen / met veel Ceremonien daer af scheydende / is 's avondts daer over ghetriumpheert/ ghebyert ende Musijck gesonghen. 't Selve wierdt nochmaels ghedaen / wanneer ettelijcke weecken daer naer de Papegay met den Voet-booch door den Aerdtshertoghe af-gheschoten wierdt / met soodanige vreuchde/als wel eer geschiede doen d'Infante Isabelle Clare te Brussel den Papegaey af schoot.

Men had over eenighen tijdt binnen Luyck van buyten ghevanghen ghebracht eenen Heer Beex/ eertijdts Burghermeester gheweest binnen de selve Stadt: Desen overmidts hy hem (naer 't uytwijsen der Sententie/ die den 21. deser gheprononcieert wierde) teghens 't Ghemeen had te buyten ghegaen / is op den 22. ten twee uyren nae middaechs op een Schavot op de Marckt onthalst ghewordden: Onaengesien des selfs Huys-vrouw ende Dochter den Bisschop door een Voet-val die sy deden / soo hy nae de Jesuyten ter devotie ginck / om ghenaede / op hun Knyen baden / ende sochten tot moderatie te beweghen / dan desen / verghetende barmhertich te zijn / tradt voort/ hieldt zijn aenghesicht met een straf ghelaet voor zich / en sonder naer dese bedroefde om te sien of te antwoordt te gheven / liet hy haer onghetroost/ makende also te gelijck een desolate Wees ende Weduwe.

Het Parlement van Engelandt qualificeerden de Heeren Sr. Jon Richtbanck ende Sr. Walther Stricklandt tot Ambassadeurs nae de Geunieerde Pro-

antie, welcke onſe Voorganghers ons na-ghelaten hebben, en oock om hunne ongheveynſde affectie ende goeden wille (die de Republijcke van Enghelandt tot haer Ghebueren de Vereenighde Provintien toe-draeght) te funderen ende maintineren op de bovenverhaelde redenen, wenſchende met haer te treden in een veel nauwer en vaſter Unie, als oyt voor deſen gheſchiedt is, en dat door een nauwe ſamenvoegingh inde reele Intreſten van d'een en d'ander Natie: Om welck effect 't voorñ: Parlement der Enghelſe Republijcke door ons hare Ambaſſadeurs extraordinaris doen aen-bieden, aen Uwe Ho: Mog: de Heeren Staten Generael der Vereenichde Provintien van de Nederlanden, deſe innerlijcke Unie, ende hebben ons ghegheven macht om die van onſer zyde ten effect te brenghen. Deſe tijdt is geoordeelt bequaemſt, om hier van openinghe te doen aen Uwe Ho: Mo: terwylen ghy waert in deſe groote ende extraordinaris Vergaderinghe, om te beraetſlaghen op ghewichtighe ſaken van uwe Staet, veroorſaeckt door remarcable Acten der Goddelijcke Voorſienicheydt; Soo deſghelijcks is nu oock de Enghelſche Republijcke(door Godes oneyndelijcke goetheydt) in een ſoo vreedſame conditie, ende herſteldt onder 't tegenwoordighe Ghebiedt, en by na van buytenlandtſe Vyanden bevryt; En alhoewel de groote veranderinghen van Staat, hoe goet en gherechtigh die weſen konnen, altoos verſelt ſijn met verſcheydē en ſlinckſe interpretatien, tot nadeel vandē Staet die't rakende is, van't welcke Nederlant ervarentheyt heeft gehadt, ſo wel als yemant, 'twelck oock qualick anders weſen kan, overmits dat die van buyten de fondamenten ende motiven niet gheheelijck hebben konnen weten, waer uyt ghevolght zijn diverſche intreſten, en hun beſet ghevonden in de dependentien en verhalinghen van dien; Niet te min, conſidererende de plaets en de Perſoonen, waer, en tot welcke wy ſpreecken, als oock de Verklaringhe van deſen Staet, gedaen te Utrecht den 23 Ianua. 1579. ende hier in deſe plaetſe in Iulio 1581. hebben ſy gheoordeelt niet van noode te ſijn op dit ſubject te particulariſeren. In verſcheyden veranderinghen van ſaecken van de Nederlanden, heeft men altoos met ſeer hooghe ghetuygniſſen van affectie van d'Enghelſe kant ghecontinueert de Tractaten ende Verbinteniſſen tuſſchen haer ende Nederlandt, ſelfs wanneer deſen Staet hun meeſt van doen hadde: Ende in de teghenwoordighe ſoo gheluckighe opghekomen veranderinghe in Enghelandt, door Godts goetheydt, tot 't ghemeene beſte, konnen V Seign. ſien de noodigheydt om te continueren, en daer en boven nauwer te verbinden, als hebbende nu alreede fondament omme ſich gheduuriger ende profitelijcker te maecken als voor deſen, wanneer ſy dependeerden aen d'onſeeckerheydt des levens. Verbontten, veranderinghen van ghenegentheden, ende private intreſten van een eenigh perſoon.

Mijn Heeren, ghy ſiet datte Republycke van Enghelandt, (niet tegenſtaende de groote miſnoeginghen die ſy ontfanghen heeft, ende de gherechtige oorſaecken die men haer heeft ghegheven om alle ghedachten daer van te laten varen) des niet te min de eerſte aſſendingh aen u heeft gedaen, in ſaecken van ſeer grooten ghewichte voor alle beyde Staten, daer toe beweeght niet uyt noot, maer door verkieſinghe; Deſen goede wille van hare ſyde, verdient wel om aenghe-

Den 30. deser wierden sy met veertich Carotsen in de Generaele Vergaederinghe ter Audientie gheleydt door twee van de Heeren Staeten / de Enghelse Suyte liep om de Carotsen met hun bloote Rapieren in de Handen/ op 't Binnen-hoff stondt de Guarde van de Staeten van Hollandt in volle Wapenen ten wederzijden/ in de Vergaederinge komende / dede Sir. John de Oratie in Engelse Tale/ siet dit is de eygen substantie:

Hooge ende Mogende Heeren,

HEt Parlament Vande Republijcque van Engelandt wel bewust zijnde door de Oude Tractaten, en door de Verbonden van vruntschap van tydt tot tydt ghemaeckt tusschen Engelandt ende de Nederlanden, soo voor den tydt van 't herstellen haerer Vryheden, als oock daer naer: Ende mede door dappere assistentien wedersydigh verleendt ende ontfanghen teghens den Ghemeenen Vyandt: Datter oock altoos een vaste Vereeniginghe, en een volherdigh vertrouwen van vruntschap en reele gheneghentheydt tusschen Enghelandt en desen Staet is gheweest; Oock siende van d'ander syde, datte nodigheydt van sich te defenderen, en d een den ander te helpen teghens hare Vyanden van buyten, en te mainteneren den vryen loop der Koophandel, (ghemeenen Intrest van Staet) welcke haer voor desen soo gheluckigh in een heeft ghestrengeldt, altoos gheduurt, en daer nae met een overkomen bygheval van de ghemeene professie der ware Ghereformeerde Religie, ende de gherechtighe Vryheydt en liberteyt des Volcks, nu meer als oyt beyde de Natien soo ghelijckelijck zyn betteffende; Ende Godt, welcke van 't begin aen yder Volck tot sijn wooninghe Landtpalen heeft ghesteldt, heeft door den standt, ghelijckheydt van heumeuren ende manieren, als oock commoditeyten soo te water als te lande, overvloet van Schepen als andersints, dese twee Natien niet alleen bequaemheydt toe-gheschickt om d'een den ander te konnen dienen ten behout van hun ghemeenen Intrest, maer 't schijnt oock toeghevoeght te hebben een nootsaeckelijckheydt aen beyde, om te begheeren en te herkrijghen 't ghemeene welvaren. Ende door langhe ervaringh bevindende datte verbreeckinghen (somtijts wel door kleynachtinghe veroorsaeckt) altoos tot schade van d'een en d'ender hebben ghestreckt, voorts-brenghende een impatientie om sich weder te beraetslaghen, als sijnde gheschapen om malkander te helpen, dattet oock dan haer oock onmoghelyck was om sonder malkander te konnen leven. Daer en boven bemerckende, datte weldadigheyt van God altoos de actiē van d'een en d'ander bygewoont heeft in 't voornemen des gemeenē welvaerts, 't welcke niet weynig heeft doen aen-wassen 't gheluck der twee Natien, waer af oock sy ghehouden zijn Gode danck te weten: zijnde dit 't welck buyten twijffel haere Gr: Mo: de Staten van Hollandr heeft beweeght, om by der handt te nemen de handthavinghe der vrundtschap en goede correspondentie tusschen beyde Natien; Ende hier om is 't dattet Parlament begeert, (indien het Gode aenghenaem is) over te brenghen in vigeur dese Heylighe ende nauwe Verbintenisse ende alli-

Jaerlijcks / op 't welck men ten bequaemste sal konnen accorderen. Alsoo staen wy oock toe 't contract van 't Zout/ daer d'Ingheſetene der Nederlanden soo langh om ghewenſcht/ dan tot noch toe niet hebben verkrijghen konnen. Als-dan sal zijne Majesteyt in maniere van restitutie aen de West-Indische Compagnie uyt-keeren/ binnen sulcke termes als men sal accorderen konnen/ Acht Millioenen Ponden/ midts datse verlaten de plaetsen in Brasil/op dat men de Commercie continuere sonder jalousie. Boven dien sal den Coninck noch betalen/ terstondt ende op de selve tijdt als men 't Tractaet ratificeren sal / aen de Wees-kinderen der Provincie van Zee-landt / 't ghene de West-Indische Compagnie aen haer schuldich is/tot de somme van acht hondert duysendt Ponden/ op dat men haer door die weldaedt brenge om genegen te zijn tot onse vriendtschap: Tot vervullinge van alle 't selve so sullen wy goede cautie stellen tot satisfactie van de Heeren Staten. Om dat/ 't gheen de particuliere schulden raeckt/ welcke de Portugijsen bevinden sullen schuldich te zijn & vise versa aen d'Onderdanen deser Provincien/ so staen ick hun toe het vierde en vijfde Artijckel / op dat men die uyt-voere na hunnen teneur.

Dus verre waren zijn beloften / die hy met verscheyden omstandigheden op-pronckte : Doch hebben haere Ho: Mog: tot acceptatie van die voorslaghen/ ofte andere van soodanighe natuere noyt konnen verstaen / aenghesien die Natie (bedriegheliјck van inborst) van tijdt tot tijdt soo in Brasilien als hier de onse leelijck mis-leydt / om-ghekocht ende tot onbehoorlijcke middelen by der handt te nemen / ghedisponeert heeft / sulcks dat alle de Weereldt heeft ghesien/ dat den Coninck zijn Natie met Volck en Schepen ghesecundeert/ echter sulcks ontkent heeft / en de onse in alle ghelegentheden schandelijck mis-handelt: Den Ambassadeur heeft hem uyt den Haegh moeten begheven / alwaer hy ende zijnen Voorgangher veele schulden ghemaeckt hebbende/ met kleyne reputatie is vertrocken : Nemende desen sijnen wech nae Hamburch/ alsoo hy (konnende in Hollandt gheen Schip op anderer kosten vinden/ om daer mede nae huys te keeren) daer beter zijn desseignen mochte uyt-wercken. Blijvende alsoo de handelinghe met dese Landen ende zijnen Mr. onafghedaen/ ende in suspense.

Tot Londen liep het met den Portugijssen Ambassadeur oock soo schurft of als het diende : Want on-vermerckt alle des selfs practijcken / en voorwerpselen/ by hem in 't Engels Parlament ghedaen/ oock zijne gewoonlijcke Rodomontados niet vergetende/ heeft aldaer de Oude Alleancien tusschen sijnen Coninck gheallegueert / spreeckende onder andere dese op-gheblasen woorden:

Dat den Coninck sijn Mr. wonderlijck door Godt ghezeghent wierdt door de daeghelijckse Victorien , selfs in de Oost-Indien , alwaer hy door de groote affectie sijns Volcks zich vermaeckt met een volkomen Vrede , ende door zijn groote macht en geluck sijn domeynen in Africa verseeckert. Met een woordt, Den Coninck mijn Mr. heeft alles wat hem geluckigh soude konnen maecken,

Hy heeft

aenghenomen te worden van de uwe; De saecke staet nu aen uwe dispositie, ende wy verhopen dat ghy ter goeder tijdt bequame resolutien sult nemen. Die moghen dan sijn soo alsse konnen, en met sulcken uytgangh als Godt u belieft te gheven, soo sal de voorsz. Republycke nochtans dese voldoeninghe hebben van alles wat in haer is ghedaen te hebben, en dat 't welvaren der ware Ghereformeerde Relige, ende andere groote ghemeene Intresten die beyde Staten verbinden.

Hier op zijn 7 Commissarissen ghekozen om mette Enghelsche Ambassadeurs te handelen: Onderwijlen hadden hun sommighe onverlatene by ontijde voort Logement van dito Ambassadeurs begheven / aldaer de Glaesen uytghesmeeten/ ende teghens eenighe van des Ambassadeurs Huys-ghenooten/ die op 't gheruchte uyt-quamen / met den Deegen ghepareert ende blijven staen / souden oock van andere ghesecondeert ghewozden hebben / by aldien een en meer van de Guarde der Staten daer teghens over de wacht houdende / niet ware toe gheschooten/ sulcks dat den gheweldenaer ghevanghen/ ende op de ghevanghen Poozt ghebracht zijnde/ kozts daer aen om zijn ghepleeghde insolentie den Haghe / &c. uytghebannen en openbaerlijck gheghessselt is ghewozden: Boven dien fozmeerden mijn Heeren de Staeten een Placcaet/ 't welck gepubliceert zijnde/ alle ende een yegelijck gheboodt / Dat men (volghens de Rechten aller Volckeren / selfs onder den Barbaren) de Ambassadeurs/ Residenten/ ende andere Ministers van Koninghen / Prinçen ende Republijcken/ in sonderlingh respect altoos heeft gehouden/ al-hoewel verscheyden ghemiscontenteerde / oproerighe ende halsterrighe Persoonen zich nu onderstonden contrarie te doen teghens de Ministers aen desen Staet ghesonden / soo hebben d'opghemelte Staten goedt ghevonden te verbieden aen alle Persoonen van wat qualiteyt ofte Natie die zijn / eenich affront / offensie ofte hinder aen te doen / directelijck nochte indirectelijck / aen eenighe der gheseyde Ministers(haere Dienaers ofte Gevolch/ by woozden ofte daden / op peene van te vervallen in onghenade by mijn Heeren de Staten vooznoemt/ ende aen den Lijve gestraft te wozden / als verbzeeckers van 't recht der Volckeren / ende verstoozders der ghemeene rust / maer ter contrarie gebieden haer te bewijsen alle eer ende respect/ &c.

Den 24. deser had Don Souza de Macedo / Ambassadeur van Poztugael/ audientie in de groote Vergaderinghe/ alwaer hy vooz-gesteldt en aen desen Staet gepzesenteert heeft de volgende minuten:

De middelen van accommodatie tusschen desen Staet ende sijn Coninck/ seght hy/zijn dese: Dat desen Staet op de Capitania van Brasil, en de Landen soude blijven handelen/ gaende en komende met een ghelijck getal Schepen in Poztugael / even als by de in-gheboozen Poztugijsen ghedaen werdt: En op dat men soude moghen sien wat den Coninck tot dese accommodatie by-brenghen wilde / (want den Treves met zijnen Meester en dese Landen nu ge-eyndicht was) soo staet hy oock toe den handel op al de reste van Brasil welcke onder sijn ghebiedt legghen / en dat vooz een seecker getal Schepen

dus / ende dan soo / gherestitueert soude worden / speelende met hunne Promissiones als een Goochelaer met de Tas: Boven dien begost Keyserlijcke Majesteyt d'Euangelise uyt de Erf-landen te verjaghen/doch nu met andere Placcaten als voor desen / want het Ghebodt was te moeten Roomsch Catholijck worden of te vertrecken / 't welck veele alsoo niet konnende verstaen/ vertrocken met gantsche Huys-gesinnen nae Turingen/ te Erfort/ Saxen/ en sulcke plaetsen die onder de Sweedtsche dominatie stonden : De Landtluyden by Hoogen Elve konden dit oock niet in-kroppen / rotteerden by een/ versaghen hun met Wapenen/ ende lieten den Landt-bouw staen / doch dese hebben hun met woorden laten ghesegghen / alsoo van hoogher handt eenighe Commissarissen tot hun gesonden / 't vyer en water soo meesterlijck hebben weten te menghen/ dat de Boeren vernoecht/ met af-geleyde Wapenen/ wederom ten Acker zijn gekeert.

Maer Vorst Wolfgangh Wilhelm van Nieuwborch goedt Rooms / verloor zijn Ghemaelinne / die al-hoe-wel sy van de Ghereformeerde Religie was / nochtans den 4. April te Dusseldorp in de Capel is begraven : Den Vorst hier over verstoort/ protesteert/ om datse Onroomsch ghestorven was: Ghevende oock onder dathe van den 7. deser/ teghens die van de Religie binnen Dusseldorp het nae-volghende Placcaet uyt:

WY Wolfgangh Wilhelm, van Godes genade Palts-graeff aen den Rhijn, Hertoghe in Beyeren, Gulich, Kleeve, ende Berghe, Grave tot Velden, Sponckheym, de Marck, Ravensbergh ende Meurs, Heere tot Ravensteyn, &c.

Doen hier by een yeder te weten, maer insonderheydt onse Onderdanen ende Ingesetenen van beyde onser Vorstendommen Gulich ende Berghe: Of wel als nu Rijckx-kondigh, ende aen een yeghelijck bekendt is, hoe dat, by het Tractaet van Vrede nu laetst in 't Jaer 1648. tot Munster ende Osenbrugh ghemaeckt, ende in 't Roomsche Rijck ghepubliceert tusschen de Roomsche Keyserlijcke Majesteyt onsen alderghenadighsten Heere, het Roomsche Rijck, en beyde de Kroonen Vranckrijck ende Sweden, onder andere poincten oock in 't stuck van Religie soo verre is veraccordeert, dat de saecke van de Religie ende Kercke, soo wel over de publijcke als heymelicke exercitien in alle plaetsen in der standt sal gheset ende ghelaten worden, als 't selve in 't Jaer 1624. over al bevonden is, alsoo oock, dat alle Pacten, Renversalen, Contracten, ende Transactien, die aen d'eene of d'anders plaetse voor desen op-gherecht, en contrarie zijn de Reglemenren ende Observantien van 't voorsz. Jaer 1624. hier in niet verhinderen, maer gantschelijck voor gheannuleert opgeheven ende in 't toekomende van onwaerde soude ghehouden worden: En of wy wel soo teghens d'Alderhooghste ghedacht Sijn Keyserlijcke Majesteyt, als mede de Cheurfursten Standen des Heylighen Rijckx, ende die tot Nurenbergh wesende Raden, Boodtschappen, ende Afghesanten, als mede teghens de Heeren

Hy heeft een ghetrouwe Raedt, machtighe Leghers, ende een onderdanighe Ghemeente, welcke naer 't segghen der grootste Politijcken, d'alderbeste Fortressen zijn om Keyser en Coninckrijcken groot te maecken.

Doch die arrogante woorden hebben geen ander operatie gedaen / als dat hem door 't voorsz. Parlament geantwoordt is : Dat sy-luyden niet eer tot accommodatie met zijnen Koninck souden verstaen / voor dat de schade door haer ende Prins Robrecht aen hunne Kooplupden gedaen / t'eenemael soude vergoedet zijn / als mede de onkosten van thien Maenden Equipage ghemaeckt aen de Vloot van Blake/ die sy op de Kust van Portugael tot veyligheydt haerer Koophandel dus lang hadden moeten houden / als dan wilden sy accorderen / niet teghenstaende men Prins Robrecht te Lissebon ontfanghen/ ende teghen de Enghelsche beschermt hadde / en mede dat men d'Enghelsche Kooplupden Goederen door gants Portugael verbeurt hadde ghemaeckt / ende wederom de Boodtsgesellen van d'Enghelse Vloot / die aen de Zee-kant om vers Water quamen/ overvallen ende vermoordt hadde / oock d'Enghelse Schepen met Branders vernielt/ alle op een en de selfde tijdt als Enghelandt door verklaeringhe over soodanige procedupren betoonden t'onvreden te zijn / selfs doenmaels Brieven van Repzesalien op Portugael onder de haere upt-deelende. Maer alsoo den Portugijsse Ambassadeur gheen last tot restitutie hadde/ ende maer alleen eenighe bewimpelingen by-bracht/ niet sonder groot vermoeden dat zijne komst maer alleen streckte / om d'Enghelse in de Kaert te sien / soo heeft men hem binnen weynich daghen belast te vertrecken upt Londen ende gheheel Enghelandt / hoe-wel hy liever ghebleven/ en door verscheyden middelen uytstel van tijdt gesocht hadde/ en zich dapper over d Enghelse beklaechde/ seggende/ dat Portugael door haer over de neghen hondert ponden Sterlinghs schade had gheleden. Eyndelijck alle kosten te vergheefs zijnde/ heeft hem nae Calais in Vranckrijck geretireert/ passeerende van daer voorts nae huys.

Den Cavalier Alexander Hope dede op dese tijdt aen den Koninck van Schotlant te St. Jonston een voorstel/ dat zijne Majesteyt het recht op Enghelandt / Schotlandt en Yrlandt soude resigneren / aen 't Enghels Parlament / voor een inkomen van tien Tonnen goudts 's Jaers : maer hy verloor hier door de gracie des Koninckx/ en trock nae Edenborch : Zijn Majesteyt sprack een ander tael/ segghende tot de Schotten : Dat hy zijn Vyanden liever in 't vlacke Veldt als op de Berghen wenschte te ontmoeten. Ontboodt al den Adel nae Sterlingh/ en sondt al-om veel Brieven upt / gheteeckent C. Rex II. Toen heeftet Parlement tot haere Admiraels ter Zee ghekooren den Colonel Eduard Popham / Col: Robert Blake / Col: Richard Dean : Den laetsten sonden sy tot secours van Cromwel nae Schotlandt/ die kranck aen de Roode loop lach : Dean embarqueerden in 60 Schepen 7000 Soldaten en 150 Stucken Canon.

Dus verre van Brittanien/ keer ick weder nae Duytslandt/ daer men de Stenden van 't Rijck met windt en woorden paeyde / dat Franckendael nu dus/

Ende of nu wel dit al-te-mael, als gheſeydt is, over al is bekendt, ſonderlijc. ken onſen eyghenen Landtſaten, Onderdanen ende Ingheſetenen, maer boven al die ghenighe die Profeſſie doen van de Gereformeerde Religie (aen dewelcke wy het ſelve dickmale, ſoo ſchriftelijck, als door onſe Raden ende Officieren, tot hare onderrichtinghe hebben laten bekendt maecken) ende ons met reden niemandt kan beſchuldighen, by ſulcke gheleghentheydt van ſaecken, van eenich verſuym, ſoo worden wy doch geloofwaerdigh bericht, ende hebben't met heel groot miſnoeghen verſtaen, dat ſulcks alles ongheacht, eenighe onſe Onderdanen Ghereformeerde haer door ontruſtinghe, ende den Vrede-hatende Luyden haer daer heenen hebben laten verleyden, dat ſy niet alleen te rugghe hebben gheſet 't reſpect en ghehoorſaemheydt, die ſy ons als haren bekenden Landtvorſt ſchuldich zijn, maer oock voornamentlijck tot vilipendie ende verachtinghe van de Roomſche Keyſerlijcke Majeſteyt ende van de ſamentlicke Cheurvorſten ende Standen uytgegeven Commiſſie haer hebben aenghegeven by de wel-gedachte Heeren Staten, als vremde, uytlandtſche Overigheydt (aen de welcke men op des Rijckx-bodem ende ſonderlijck over de Chur ende Vorſten des Rijckx, ende der ſelver Onderdanen die gheringhſte Cognitie, Juriſdictie ofte Diſpoſitie niet toe en komt, veel min bevought ofte bemachtight zijn in ofte voor te grijpen zyne Keyſerlijcke Majeſteyt ende de Ordinantie des Heylighen Rijckx, ſpecialijck in ſaecken die haer de Heeren Staten niet aen en gaen, hebben dorven begeeren, ſonder af te wachten de voornoemde Keyſerl. Commiſſie, ende eer die ſelve haren voortgangh heeft bekomen, voor die Ghereformeerde te vorderen alſucke Kercken ende Plaetſen, die ſy nae haer believen den voornoemden Heeren Staten hebben ghenoemt, ende ſulckx niet naer het Reglement des Inſtrumenti pacis namentlijck, de welcke ſy in't Jaer 1624. hebben in-gehaeldt, maer alleen gepretexteert het Jaer 1609. ende die door de Heere Marck-Graeff van Brandenburghe, ende ons als doen uyt-gegheven Renverſalen, naer haer Abuſijf ende t'eenemael contrarierende Explicatie die den voornoemden Renverſalen op-dringhen, Via faciti hebben willen in-ruymen: Ghelijck ſy dan ons Gereformeerde Onderdanen ende haren aenhangh, door alderhande onwaerachtige verſierſelen, by haer de Heeren Staten het daer heen hebben ghepractiſeert ende ſoo wijdt ghebracht, dat die ſelve niet alleen hier te vooren door haer Krijghs-volck met enckel geweldt veele Catholijcke Prieſters ende Ziel-beſorghers, oock andere Gheeſtelijcke Perſoonen uyt ons Landt-vorſtelijck Territorium ghevanckelijck hebben wech-ghevoert, in die Steden Orſoy ende Rhijnberck, ende aldaer in de Ghevanckeniſſe ende by de Provooſten van de Guarniſoenen eenighe Jaren langh (:alſoo dat eenighe in de ſelvighe Ghevanckeniſſen zijn gheſtorven ellendelijck:) hebben op-gehouden (:ſonder alhier te ghedencken veel andere ſchade en Landt verderf, die ſy onſe Catholijcke Onderdanen ende den Pachters van Geeſtelijcke goederen, wech-voerende hare Paerden ende Beeſten, door 't Staetſche Krijghs-volck is toe-ghevoert:) maer oock teghenwoordich wederom met gheweldich vanghen, ſpannen ende wech-ſleepen van onſe Catholijcke onſchuldige Paſtooren, Ziel-ſorghers ende andere Geeſtelijcke Perſoonen, hebben aenghevanghen ſonder

onder-

Staeten Generael der Vtreenichde Nederlandtsche Provintien : Insghelijcken onsen eyghenen Onderdaenen tot onderrichtinge, Ons, dickmaele schrift ende mondelijck hebhen verklaert, dat wy niet alleen overboodich waren, het Exercitie van de Religie ende Kercke in onse hier benedene Vorstendommen ende Landen te laeten stellen in den standt van het Jaer 1624, voornoemt, maer oock daer benevens hebben laeten aen-melden onse Onderdaenen, soo wel die van de Augsburghsche als van de Ghereformeerde Confessie, als mede aen de voornoemde Heeren Staeten Generael, dat tot spoedighe voltreckinghe ende klaer-maeckinghe van 't poinct van de Religie, Sijnde Alderhooghste ghedachte Keyserlijcke Majesteyt op ons, naer inhoudt des Instrumenti pacis, onderdaenighst versoeck, die alderghenaedighste Commissie die alreede voor eenighe Maenden ghegheven was op den jonghst af-ghestorven Heere Ceurfurst tot Ceulen, als Bisschop tot Munster ende Hartogh Augustus tot Bronswijck, ende dat oock sulcke Commissie hier nae van die tot Neurenburgh aen-wesende Deputeerden, van alle Ceurfursten ende Standen van beyde Religien (: al-hoe-wel eenighe abusivelijck van dese meyninghen zijn en sustineren als of de saecke van de Kercke tot het voornoemde Reglement des Instrumenti pacis niet souden behooren om dat in 't Jaer 1609. van wijlen de Heere Marck-Graeff Ernst tot Brandenburgh ende ons ghegheven waeren Renversalen aen onse Landtstanden :) niet alleen gheapprobeerr, ende de voornoemde Heeren Commissarissen zijn versocht te voltrecken de selve ghegevene Commissie, maer oock de Heeren Staeten Schriftelijcken zijn versocht, hier in gheene verhinderinghe te willen doen : Ghelijck dan oock soo wel de Heeren Staeten als onse voornoemde Onderdaenen genoeghsaem is bekendt, dat de welghedaeghde Heeren Commissarissen deser aen haar door Keyserlijcke Majesteyts Authoriteyt ende des gantschen Rijckx op-ghedraghen Commissie niet alleen hebben aen-ghenomen, maer oock tot werckelijcke voltreckinghe van de selve een seeckeren dagh ende tijdt in de Stadt Ceulen hebben beraemt, ende daer toe ons ende onsen Neve den Heer Ceurvorst tot Brandenborgh hebben versocht, welcke Commissie oock sonder twijffel alreede haeren vollen effect soude hebben, indien niet ondertusschen wel-ghedaeghde Heer Cheurfurst van Ceulen door den tijdelijcken Doodt van dese Weereldt waere af-ghevallen, ende het daer op is blyven staen dat aen plaetse van Sijn L d: een ander Standt des Rijckx aen den Heere Hartogh van Bronswijck van syne Keyserlijcke Majesteyt heeft moeten by-gevoeght worden. Ende hebben wy Alderhooghste ghedaeghde Zyne Keyserlijcke Majesteyt diversche reysen daerom onderdanighst ghebeden, die daer op eenen Adjunctie en nieuwe Commissie ghedecerneert hebhen : ende alzoo wy aen onse zijde seer verlanghen, dat de saecke van de Kercke ende Religie in diergelijcke manieren over al in onse Hartoghdommen Gulick, Kleve ende Berghe, oock Graafschappen Marck ende Ravensbergh doorgaens in dien standt ghesteldt worden, als sy aen yder plaetse in 't voorsz. Jaer 1624. zijn gebruyckt ende geobserveert worden.

mach ophouden en gheheel afgheſchaft werden: Oft anders ſullen wy niet alleen alle de ſchade onſe Onderdanen gheeſtelijck en weereldtlijck daer door aenghedaen, op hare Perſoonen ende goederen verhalen, maer oock met alle de ſtraffen die in 't voorſz. Inſtrumento pacis ende Landt-vrede teghens de ſelve zijn gheſtatueert, op haer Lijff en goedt ernſtelijck verhalen, niet twijffelende als 't noodigh weſen ſal, dat ſoo wel Sijn Rooms Keyſerl: Majeſteyt als andere Potentaten, Chur ende Vorſten, de welcke ghehouden zijn tot maintenue deſer Vrede, ons ſullen op ons behoorlijck verſoeck alle hulpe ende bevorderinghe te doen, ende krachtelijck de handt bieden, daer nae ſich yder een ſchicken magh.

Ghedaen in onſe Reſidentie-ſtadt Duſſeldorp, den 7 Maert 1651.

Aprilis 1651.

HIer mede en is 't den Nieuborghſe Vorſt niet ghenoegh gheweeſt/ maer om de Proteſtanten ſaeck ſmadelijck af te ſchilderen/ als oock om te betoonen dat daer men hem voor hieldt/ hy ſulcks in der daedt was/ te weten een Voorſtaender van de Roomſche Kercke/ heeft tot vernoeghen van veele Gheeſtelijcke/ het onderſtaende Ghebodt tot Duſſeldorp in 't begin deſes Maents doen af-kundighen.

WOlfgangh Wilhelm, van Godts ghenaede, &c. Onſe ghenaedighſte groeteniſſe te vooren. Veſte en lieve getrouwe: U is noch wel bekendt wat voor een ghedruckt Patent wy den ſevenden Maert leſt-leden hebben laten uytgaen, en U en alle onſe andere Officieren belaſt het ſelve te publiceren, over 't gheweldtſame vervolghen en ghevanckelijck wech-ſleepinghe van onſe Catholijcke Paſtooren en Ziel-beſorghers, oock andere Gheeſtelijcke Perſoonen in onſe beyde Vorſtendommen Gulick ende Bergh, waer mede de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden (op het onbevoeght aenbrenghen van eenighe Vrede-hatende en ongheruſte Predicanten, oock andere onſer Onderdanen ende Inghesetenen die de Ghereformeerde Religie belijden,) mettet ſelve weder een aenvangh hebben ghemaeckt, En alſoo ons tot noch toe niet bekendt is gheworden op wat manieren ſoodanighe Publicatie in 't Ampt u aenbevolen is ghedaen, ende 't bevel by ons aen u gheſonden hoe ghy die in 't een en 't ander poinct voldaen hebt, dewijle doch middeler tijdt 't pericul van vanghen en ſpannen niet ophoudt, en die Catholijcke Paſtoors en andere Geeſtelijcke Perſonen tot hare Paſtoryen ende Clooſters ſich niet durven begheven, ende ghenootſaeckt ſijn van tijdt tot tijdt in Ballinghſchap te blyven, waer door de Kerck-ghenooten berooft blijven van alle Gheeſtelijcke Trooſt en-

de Be-

onderſcheydt voort te varen, ende tot dien eynde hare Soldaten te Voet en te Paerde, in beyde onſe Vorſtendommen Gulick ende Bergh, ſtercke Troupen in te ſchicken, ende daer in ghedaen een ſulcken deſolatie ende vervolginghen, dat ten platten Lande niet een eenigh Paſtoor ofte andere Gheeſtelijcke ſich heeft dorven ophouden, maer alle verlatende hare Kerck-ghenooten ende Kloofters, daer van hebben moeten loopen, alſoo dat ſoo wel de ſtervende als gheſonde onchriſtelijck zijn berooft gheworden van alle Sacramenten ende vanden Godts-dienſt, ſelfs oock de nieuw-gheboorne Kinderen den H. Doop, ende ſulcke proceduren ende vervolginghe noyt meer onder de Chriſtenen zijn ghehoort gheworden.

Alſoo nu, als voorſeydt is, in Inſtrumento pacis is gheordonneert ende verſien, 1. Dat in het poinct van de Religie hier namaels ſal ghehouden werden na de obſervatie van 't Jaer 1624. Annullerende ende caſſerende alle andere Patenten, renverſalen ende concordaten dien contrarierende. 2. Dat oock ſulcke op 't begheeren van d'een of d'ander partye door ſpeciale daer toe gheordonneerde Keyſerlijcke Commiſſariſſen ſal gheeffectueert en te werck gheleydt worden. 3. Ende dan ſonderlijck door ſulcke Vredens-Tractaten van Sijne Keyſerl: Majeſteyt, als mede van alle Uytheemſe Coningen ende Potentaten, ende alle Keurvorſten ende Standen des Rijcks daer heen ſorchvuldigh is ghewaecht geworden, dat het gantſche Roomſche Rijck ende alle Standen van dien, en die daer onder ghehoorende Onderdanen, voort aen moghen bevrijdt blijven van alle oppreſſien ende gheweldt van vreemde Krijghs-luyden, tot welcken eynde dan teghens die tot nieuwe ſchade ende naedeel van den een ofte des anders ſtandt, ofte des ſelfs Onderdanen met in-voeringhe van eenigh Krijghs-volck op des Rijcks-bodem oorſaecke geven, ofte daer toe met hulp, raedt ende daedt corporeren, ſoo wel in de ghemeyne Rechten als de Conſtitutien des Heylighen Rijckx, ende voornamentlijck in 't voorſz. Tractaet van Vrede hooghe peenen en ſtraffen zijn gheſteldt, ende daer beneffens is heylſamelijck gheordonneert, dat alle die ghene (van wat ſtaet ende conditie ſy zijn) contrarierende het Tractaet van Vrede in 't een of 't ander punct, op wat maniere 't ſelve ſoude moghen zijn, (ipſo jure & facto pœnam fracte pacis) gevallen zijn, ende namentlijck verbeurt hebben haer Lijf, Leven, Haeve, ende Goederen.

Soo en willen wy nochtans ſoodanighe animiadderſie niet alleen tegens onſe voorſz. Onderdanen ernſtelijck onderſtaen, die ſoo groffelijck teghens den algemeynen Vrede, en ſo hoogh-ſtrafbare beveelen van Sijn Keyſerl: Majeſteyt mette vremde Croonen en 't gantſche Rijck te buyten ghegaen hebben, maer houden ſulcks expres aen ons tot ſyner tijdt: Ende wy vermanen ende beveelen oock alle andere die zich noch niet aen deſe hoogh-ſtrafbaren wrevel deelachtigh ghemaeckt hebben, hier mede ghenadighſt en heel ernſtich, datſe hun gants onthouden van deſe ſoo hoogh-verboden en ſtrafbare handelinghen, en zich niet en begheven totte wrevelmoedighe Verſtoorders des alghemeynen Vredes ende ruſts, dan hun eer daer toe voeghen dat de aengevanghen vervolginghe by die van de H. Staten op onſe Catholijcke Gheeſtelijcke Perſoonen

mach

Inde Mase arriveerden te deser tijdt het Schip de Neuteboom uyt Brasilien / met Advijsen van den 20 / 21 en 22 January laetst op 't Reciffo ghedateert / van inhoudt / dattet onder d'onse daer te Lande wel stondt / en beklaghelijck was dat soo goeden plaets (als Brasilien is) met soo weynich nuts by d'onse wierdt beseten / door 't bedriegelijck ende verradelijck handelen der Portugijsen / die nu tot loon van hare boose Actien door mis-vertrouwen op malkanderen / hun selfs verstroyden / eenighe vande Caepa Sint Augustijn traeden in handelingh om die plaets aen d'onse over te leveren / maer sulcks te vroegh in treyn brenghende / quam den handel uyt / sy namen ettelijcke Officieren ghevanghen en straftense / een Mammeluck mede schultplichtigh / wiert op de Caep Augustijn voornoemt ghequartiert / andere de vonck by tijdts in de neus krijghende / stelden 't aen 't loopen / hun beghevende onder de wilde Dieren in de Bosschagien. Alles was by d'onse goeden koop / maer onder de Portugijsen schaers / welcke Natien nae jegenwoordighe occasie indien men hun met een tamelicke macht quame te attacqueren / wel licht aldaer 't hachjie souden moeten laten slippen / overmidts d'onse meester ter Zee zijnde / die van de Bahia t'elckens op de hielen saten / ghetuyghe daer af was 1. Datten Admirael Haultyn met zijn dry Schepen een Franse Portugijs met 32. stucken by de Caep Augustijn hadde verovert / met 4 andere die hy dede vernielen en stranden / dese 5. Schepen meenden die van de Caep te provideren / want sy met daer toe dienende Waeren gheladen waren. 2. Was een Prijs komende uyt de Bahia met 400. Kisten Suycker by d' onse verovert 3. Als oock noch twee andere / welcke beyde met Wijnen gheladen waren. Aen de Bewinthebbers wierden oock proef-stucken uyt de Gout-mijne van Siara ghesonden / welck groote hoope geeft.

't Parlement sondt daer door Pembroeck 9000. Enghelse Soldaten naer Yerlandt onder den Jonghen Kromwel / die alle uyt-gheweecken Goederen op de verbeurte van al hun Goedt citeerde / maer de meeste waren doodt / of bleven wech / waer door het Parlement by-nae alle de Landen aen zich kreech / en de Soldaten daer mede betaelden.

Het liet sich nu voortaen seer kommerlijck ter Zee voor den Coopman aensien / want Engelandt swijmende nae een Oorlogh met Portugael / neemt in arrest een Vloot Koopvaerdy Schepen / omtrent 70. sterck / daer onder 9 Convoyers / van Hollandt uyt Texel ghedestineert na Portugael / met Granen meest bevracht / dan nae eenighe daghen zijn de meeste / en korts daer aen de rest gherelaxeert. De Rooverye op de Sorlis liep oock seer hooch / dese namen alles watse krijghen konden met Commissie van de Schotten / &c. Als oock met Yerse bestellinghen / en haelden de Schepen van de Zeeusche / Vlaems en Franse Kust / voerende 't Volck achter nae Yerlandt / in plaetsen daer men tael noch teycken van hun koste bekomen: 't Ghebeurden onder andre / dat seecker Schipper van Haerlem / met een Smal-schip de Zee tusschen Enghelandt / Vranckrijck en Hollandt tot zijn vaerwater hebbende / van dese Roovers wierde ghenomen en na Yerlandt wegh ghevoert / soo dat deses Schippers Vrienden in ettelijcke Maenden gheen tijdingh van hem krijghen-

de Bedieninghe der H.Sacramenten, sonder Biechte ende Communie (eylaes!) wech sterven moeten, 't welck by dese H.Paesch-tijdt een yder tot groote beswaernisse streckt, ende 't selve alle (ghelijck de H.Staten in hare Brieven aen ons gheschreven selfs bekennen, niet en is te loochenen) spruyt uyt boose aanstichtinge van onse Gereformeerde Onderdanen ende Inwoonders, ende wy dit alle als een hoogstrafbaerlick oproer, so wel in Goddelijcke als andere Geestelijcke en Wereltlijcke Rechten ende sonderlijck in den Landtvrede met hooge straffen, ende inde algemeyne laetstgemaeckte Vrede by de hoogste peene verboden zijnde, langer niet konnen toesien noch gedoogen. SOO IS ons, genadighst bevel hier mede, dat ghy alle ende yder, so wel van de Augsburgse Confessie als Gereformeerde Predicanten ende Confessions-genoten, soo veelder in onse u aen-bevolen Ampt aen yder plaetse in Steden en Dorpen zijn te vinden, sonder uytstel op eenen sekeren dagh by een roept, eñ voor u laet komen, haer den inhoudt van't voorsz. Patent duydelick en ernstich voorhoud, ende daer nevens uytdruckelick vermanen, dat indien niet sy, ende andere hare geloofs-genooten in onsen Lande woonachtich, willen uyt-wercken ende besorghen, dat onse gevanghene Gheestelicke Persoonen tot Orsoy ende Rhijnberck in arrest, ten langsten binnen veertien dagen (van die tijdt af te rekenen dat ghy aen dese onse Oncatholijcke Onderdanen in onse Name hebt voorghenomen) die vry en vranck stellende, en men van dese Onchristelijcke vervolginge onser Geestelijcke en Wereltlijcke Ingesetenen en Onderdanen op-houden, dat wy als dan de voornoemde onse Oncatholijcke Onderdanen en Ingesetenen, (als welcke deses ongelucks een oorsake zijn) gesamentlick ende bysonder sulcks voorneemt, en teghens hare Persoonen, Have ende Goederen procedeert, na inhouden der Rechten, Constitutien van't Rijck, ende het Tractaet van Vrede: Gelijck ghy dan aen alle ende yder uytgeweeckene Catholycke Pastooren uyt krachte deses sult aenseggen, dat sy op Sonnendagen ende Heyligh dagen, na verloop van dry weken ten langsten, na dat U dit ons Bevel sal in-ghelevert zijn, in de Steden, Vryheden en welgepopuleerde Buyrschappen, den Gods-dienst in hare Kercke personelick wederom sult verrichten: Doch op dat so wel ghy als andere onse Onderdanen buyten pericule mooght zijn, so sult ghy dese ordre stellen, dat alle en een yder onser Onderdanen, niemant uytghesondert, t'elckemael met hun Geweer daer sy op geset zijn, te voorschijn komen, ende als zich eenige Staetsche Soldaten (gelijck wy niet en hopen) te Paert en te Voet de H.Dienst ende het H. Officie der Misse, ofte oock de Catholijcke Pastooren trachten te verstooren, ofte oock eenige Geestelijcke ende andere Onderdanen aentasten ofte met hun voeren willen, 't selve niet toestaen, maer hun eerst met goetheydt afwijsen, en indien sy sulckx weygheren te doen ende die noodt het vordert, het selve aen haere Nabuyren op't spoedighste t'adviseren, ende ondertusschen die gene die sulcke attentaten doen metten Klock-slagh vervolgen ende af-keeren, ende ons t'elckens van hun wedervaren onderdanichlijck berichten, waer toe wy ons verlaten, ende blijven U met genaden gewogen.

Tot Dusseldorp den 3 April 1651. Onderteyckent

WOLFGANGH WILHELM.

waer mede doen die Zeeroverye is ghcesseert: De Enghelse aldaer een tamelijck guarnisoen latende / zijn weder nae huys ghekeert / als oock den Lut. Admir. Tromp / die zijn Schepen onderwijl te Vaelmuyen heeft doen refrescheren.

Prins Robrecht Admirael des Coninghs van Schotlandt / quam met sijn Broeder Mauritius te Marseille in Vranckrijck / onderwijl des Parlaments van Engelandts Schepen hem waren soeckende / hy verseeckert hem van beyde Capiteynen / d'een Bourly ghenoemt en d'ander Alain / de welcke in de Haven van Cartagena haere Schepen teghen 't Strandt hadden aengheset / in brandt ghesteecken / en met het volck te Lande waren geretireert: Dese heeft hy met zijn Krijghsraedt ghecapittelt: Wendende zich selfs van daer nae Toulon / van waer hy by de Franse Kroon om versterckingh sijner Vloot dede soliciteren.

Onverdraghelijck was de Fransche Rooverye op de Middelandtsche Zee / want dese gingh al d'andre ver te boven / 't quaedt daer af was niet om te remedieren / alsoo yder Frans Gouverneur daer in by-nae dede wat hy wilde / on-aenghesien wat debvoiren mijne Ed: Heeren de Ho: Mo: Staten Generael op 't klagen haerer Inghesetenen / door haere Ambassadeur Boreel by de Coninginne dede aen-wenden / gelijck oock den vierden deser daer toe expres ter Audientie komende voor het Bedde van haere Majesteyt de Coninginne Regente / in 't by-wesen van veel groote Heeren en Juffrouwen / heeft aldaer de nae-volgende bundige Oratie in 't Frans gedaen.

MADAME, Puis que vostre Altesse Royalle á eu tant de bonté, qu'elle ait receu benignement mes plaintes, que j'ay faites au Nom de la Republicque des Prouinces Uniées, comprises dans les Credentiales de mes Seigneurs les Estats Generaulx, dans leurs grand Assemblée extraordinaire, & dans les Propositions faite a leurs Majestées ce 4 d'Auril, qui va ici joincte, je prendray treshumblement la liberte d'ici adjouster en memoire les Vingt & Six Nauires & biens, prins tout fraischement de puis l'entree de ma charge, qui sont encor en nature & en estre, & desquels j'attend auec impatience la deüe restitution, le reparation, & le desdommagement. V. A. R. y verra au si la belle compagnie des Preneurs, qui sont si considerables (& autres) qu'il semble qu'on aime mieulx d'ostenser tous les Allié es & Voisins de ce Royaulme, voire tout le Monde, que de leur empescher ce mestier, tant lucratif a eux & autres, & contre lesquels pour toutes les Lettres escrites, instances faites, je n'ay jusq' ici sceu obtenir Justice pour le passe, ni reglement & ordre pour l'advenir, V.A.R. considera (si'l plaist) ladite Lettre & Credence & la Proposition, & par sa prudence & justice recognite, comme tresgrandement interesse, fera ce quelle trouuera conuenir pour l'auancement du service du Roi & le bien de France, & le consideration des Alliées. Et je signera auec permission.

MADAME. V. A. Royal, Treshumble & tresobeissant Seruiteur.

Signé *C. Boreel.*

Lijste

krijghende zijn wederkomst op gaven / achtende dat hy ergens met Schip en goedt was ghesoncken: Nae eenigen tijdt komt niet alleen den Schipper maer oock met zijn Schip in Hollandt / verhalende dat het Schip apparent 't behoudt van zijn leven was/also de Roovers meenende 't selve te ghebruycken / daer niet mede wisten om te gaen / konden 't oock niet bestuyren / dies sy hem 't Schip resolveerden weer te gheven / en lieten hem nae huys varen/ daer hy als van den dooden opghestaen / met vreught arriveerden: Dit liep wel af / maer van andre die alsoo vervoert zijn/ heeftmen gheen bescheyt bekomen. De Sorlis Roovers hadden considerable macht/ wierden oock daghelijcks stout en stercker/ men heeft uyt sommighe van hun / welcke op een Chaloup met 2 stuckens by een Hollandts Oorlogh Schip genomen wierden / 't ghetal der voorsz. Roovers en hunne Schepen verstaen / zijnde als volcht:

1. Capiteyn Beyts, met zyn Fregat van 30 stucken. 2. Capi. Willem Doren, met 18 stucken 3 Cap. Nicolaes Helt met 18 stu. 4 Cap. Vooren, men 16 stuc. 5. Cap. Swart met 14 stu. 6. Cap. Hebdeyts, voerende des Gouverneurs fregat met 14 stu. 7. Cap. Smit Schotsman met 10 st. 8. Cap. Anthony van Zijp Vlamingh, met 8 st. 9. Cap. Weyt, Engelsman, met 8 st. 10. Cap. Cottrel Dyamant Engelsman met 4 st. 11 Cap. Green, een Kits met 3 stucken.

Dese en de Prijsen die sy daghelijcks namen / en oock tot de Kaep uytrustede / roofden alles watse krijghen kosten sonder onderscheydt / soo dat den Lut. Admirael Tromp met zijn Esquadron schepen hem uyt Hollandt derwaert aen begaf: De Enghelse saten oock niet stil / alsoo sy oock terstondts onder haren Admirael Blaecke een goede macht in Zee brochten / om sich in tijdts van dat vuyl Nest te ontlasten: Sy hadden 't gheluck dat soo langh sy daer voor laghen/ het schoon weder was/ en datte Hollantse Schepen tot het sluyten der meenighvuldighe gaeten hun lieten ghebruycken / andersints de plaets ware onwinbaer gheweest: d'Enghelse waren over d'aenkomste van den ged: Admirael Tromp seer jelours / om dat hy niet terstondt ghereedt was voor haer te strijcken: En of hy dus langhe daer nerghens anders als om de Sorlinghse Roovers te verstropen / ghekomen te zijn / soo ghcloofden sy nochtans dat hy selfs quam om de Sorlinghs te bemachtighen: Evenwel wierdt'er noch hefrich om de possessie ghedisputeert / want het was al in de mae..dt Mey eer sy Meester wierden van d'eerste plaets / in welckers het Enghels Bootsvolck en Soldaten met sonderlinghe couragie hun vertoonden / beghevende sich om de onaenkomelijckheydt der voorsz. Eylanden mette kleeren in zee / en swommen met de Musketten op de rugghe ghebonden / en de Bandelieren in de Mondt / ter plaetse daer 't ghevecht noch eerst soude aengaen/ maer hun Vyanden verbaest / vluchte met schande in Booten nae 't Eylandt St. Mary / sonder eenighe fatsoenelijcke teghenstandt te doen/ latende veel Wijn / provesie en gheroofden buyt voor d' Enghelse ten besten / als mede noch 200 ghevanghens: Naer deses wierdt St. Mary oock by verdragh ghewonnen/ daer alles wat niet in tijdts sich nae Yerlandt deur ghemaeckt had / oft by accoort uyt bedonghen was / in de loop bleef/ waer

ghen de Rovers met 60 man over/en overvielen de reſt die te onſterck waren ſoo grooten hoop Volcks teghen te ſtaen / namen (onderwijl dattet Schip vaſt te gronde gingh) den Dooden Schipper / en tracteerden hem Barbariſch met hunne Rapieren / ghelijck ſy oock leelijck met d' andere Maets hebben omgheſprongen / uyt enckele bitterheydt dat hun de triumph ſoo dier ſtondt.

De oorſaeck van deſe Rooverije tegens de Hollanders / wierde geſundeert daer op datmen Goederen van Contrebande bracht na der Franſe Vyanden Havenen/onder welckers decksel particulieren ende Gouverneurs van Zeehavenen in Vranckrijck op de Caep equipeerden/ hun profijt deden/ ende als men nu den Cardinael Maſarini uyt Vranckrijck had gheſtooten / gaf men die man de ſchult : Nochtans heeftmen gheſien/ dat wat beveelen haere Majeſteyt de Coninginne aen deſe Rovers hare Onderdanen heeft ghedaen/ ſy ſulcks niet alleen hebben ghereſuſeert / maer oock ſelfs de afgheſondene wederom gheſouden/ des ſelfs Mandamenten veracht/ende ſommighe qualijck ghetracteert : Sulcks datte gheintereſſeerde hun in navolghende maniere hebben moeten laten vergenoegen.

't Schip de Hoop, Schipper Iacob Oldenhuys , heeft men gheconfiſqueert, alſoo men in 't veroveren van 't ſelve noch Vracht-brieven noch Cognoſſementen ghevonden heeft, welcke ſoodanige Goederen nae de Wetten van Vranckrijck ghehouden worden als van vyanden , ergo confiſcabel.

De Propheet Samuel en de Sampſon van Amſterdam , heeft men gepreſenteert met hunne ladingen (uyt gratie) vry te ſtellen.

De Trou van Hoorn gereſtitueert met zijn verdiende Vrachten , betaelt uyt de Granen die 't gheladen had, die geconfiſqueert zijn.

't Poſt-paert, en den Adam en Eva, ghenomen met Savoyſe Commiſſien,daer heeft Vranckrijck niet in konnen doen.

d'Eliſabeth is gerenvoyeert aen Monſr. de la Meſleray.

De Goederen genomen uyt de Propheet Ionas en 't Wapen van Hamborgh, heeft men belooft te reſtitueren.

Van de Baele met 100. ſtucks Turckſe Grofgrainen, heeftmen gheen relaxatie te ghemoet gheſien, onaengeſien die uyttet Enghels Schip Retorno zijn gelicht.

d'Inghelaeden Goederen van 't Schip de Kroon , Schipper Ridder Evertſz. heeft men gheconfiſqueert , om dat dit Schip te Alicanten aengheweeſt ende aldaer Vyants Goederen en Contanten heeft in ghenomen, om die na Genua te brenghen : 't Schip en zijn Vrachten zijn gereſtitueert.

't Schip Nicolaes en de Trou, andermael ghenomen, zijn met hunne Vrachten gereſtitueert, maer de ladinge geconfiſqueert.

De groote St. Pieter van Amſterſtam, Schipper Willem Accoly,na Venetien rijckelijck gheladen gedeſtineert , om des ſelfs vrijheydt heeft men met Proceſſen, onkoſten , &c. veel moeyten gehad.

't Schip Sampſon tot Boulonge aen de gront gheraeckt en daer gheplondert,

Lijste der Schepen ende Goederen ghenomen by de Franse Roovers / van de Hollandtsche Kooplupden / waer af den voorsz. Heer Ambassadeur aen haere Majesteyten restitutie was versoeckende.

De Propheet Samuel,
Sampson van Amsterdam,
De Hoop. } Ghenomen op de Middellandtse Zee door Carel van Ceulen.
De Trouw van Hoorn, is gespolieert,
Het Post-paert,
Sint Mattheus, } Genomen door Carel de la Borde,
Sampson van Medenblick,
Grooten Dolphijn van Hoorn, } Genomen door den Ridder Marennes.
De Propheet Jonas,
't Wapen van Hamhurgh, } Verovert door den geseyden van Ceulen.
Elisabeth, Ghenomen door Capiteyn Vilegegu.
Hondert Balen Camelot, Genomen door den Capiteyn . . . .
Sint Pieter van Amsterdam, Genomen door den Ridder van de Strande.
De vergulde Ster, Genomen door den Ridder de Fortias.
De goude Kroon, Door Capit. Rombout.
De groote Sinte Pieter, Door Mont Olivier Guilhou.
Sint Nicolaes, Door Capit. Ussy.
De Trouw van Hoorn, Genomen door den selven Ussy.
Het onbekende Schip, Genomen door Capit. la Murrhe.
De Sampson, tot Bouloigne van de Bouloigners aengehaelt en gespolieert,
De Vrede te Bouloigne, Door Capit. Fontenay,
Prins Willem, Genomen door Eustache Bernhard van Calais.
De Splinter, Door Jan Queriot van Calais.
Den Schout van Duynkercken, door 't Guarnison van Duynkercken en Nieupoort berooft den 6 April 1651.
De Coningin, Schipper Evert Egberts, gaende van de Pouille na Napels.
St. Franciscus, Schipper Claes Pietersz. Blocker, gaende van Sicilien na Napels.
Adam en Eva, Schipper Daniel de Vries, gaende uyt Sicilia na Spaense havens.
Het Schip de Roos, gevoert by Heyn Cornelis van Suyderwou, komende nyt de Pouille.

Desen Schipper van de Roos / ghemant met 28. Eters / heeft sich als een Batavier ghedraghen / en beanghstichde den Franse Rober die hem aen boort lagh soo dapper / dat die (onaenghesien hy 3 a 400 Man op hadde) nochtans in de 150 dooden en 80 ghequetsten kreegh / ende soodanigen tegenstandt dede / dat zijn Schip aen alle zijden doorschoten eyndlingh begost te sincken / hy selfs doodt blijvende met sommighe der Bootsghesellen / spronghen

segghende tot d'Omstanders: Dat hy om sijne Sonden teghens Godt wel koste sterven/ maer niet om eenighe begaene ontrouw teghens den Coninck/ ruckende midts dien de Kleederen van zijn Lichaem/ toonden hy hun omtrent zijn Borst veele Lit-teyckenen van ontfangen quetsuyren in den dienst des Conincks/ verhalende waer ende hoe hy die ghekreghen hadde: Begevende zich ten laetsten (nae een langhe Deductie) te Swaerde/ en stierf. Soo hooch wordt de rust van een Staet gheacht / dat al waren 't de grootste des Landts/ onwettelijckheydt plegende men heeftse gestraft/ want:

Quisquis violat leges, non unum civem lædit, sed totam Rempub. quod quidem in ipso est.

Roomen / (een Weereldt op zijn selven) had dese Maendt een vermaeckelijcke executie van Justitie: Alsoo seeckere Fielebout hem onder de gemeene Lieden en andre uytgaf voor een Duyvels meester / die hy (met een sonderlinghe glants op-pronckende zijne guyteryen) behendich wist te blindt-hocken/ soo dat hy in estime komende / by sommige verdacht worde / wierde geexamineert/ ende in't Huysken van de bloedt-dorstighe Inquisitie gebracht/ daer men hem een half dozijn Jaren gevanghen houdende/ naderhandt voor de rest zijns levens op de Galeye heeft ghebannen: Maer dit was noch niet ghenoech/ want Romen most noch eerst met sijn ongheval eens lachen/ dies wierde hy op een traghen Ezel ghesteldt/ hebbende een Papieren Mijter op't Hooft / aen zijn hals hongh een Flessche / daer in twee brandende Keerssen stonden / op de selve Fles voor ende achter stonden Duyvels gheschilderdt/ in zijne handen hieldt hy een Bordt/ waer op met groote Letters dese woorden stonden:

Den Coningh der Toovenaers, ende Prince der Goochelaers.

Dus op-gheproncktt / voerde men door de principaelste Strtaen/ en op de hoecken van eenighe der selver heeft men hem lustich de Vlieghen van den Rugghe gekeert/ in Compagny van ontallijcke Canaille/ die hem getrouw by bleven om totten eynde hem te moghen bespotten.

Wy keeren weder nae Nederlandt / daer de Lotteringhers (tot assistentie van den Nieuwenborchsche Vorst teghens Brandenborch ontboden) in het Landt van Ravesteyn/ de Meyerye van 's Hertogenbosch/ &c. niet als Soldaten maer als Pijpestelders alle quaetheydt aenrichteden: De Clevenaers beducht / namen de Stedekens Goch / Santen / Calcar / by tijdts saulveguardes in van de Heeren Staten / maer alsoo de noodt niet groot was / zijn die Luyden dit Jaer daer noch wel af gekomen.

Binnen Amsterdam in Hollandt ghebeurde den 7. deser een remarcable saeck: Alwaer seeckere Smit onlijdelijck gequelt met den Steen/ zich selfs (tot een wonder van alle de Weereldt) daer af heeft gesneden / op die tijdt als zijn Vrouw te Vis-marckt was ghegaen / slijpende daer toe zijn Mes met voorgenomen yver/ begheeft zich alleen/ en snijdt onverschrickt op die plaets in't

als oock 't Galjoot de Vrede, opghebracht door den Ridder Fontenay, daer van heeftmen sommighe Papieren, Jugementen, en Arresten gekreghen, maer geen restitutie, jae dreyghden de afgesonden van 't Hof die daer om quamen, in 'twater te verdrincken.

Haere Ho: Mog: maecken op dese tijdt een reglement op de Schepen die den Horizont passeren / soo dat men van een gheballast Schip most gheven vier Rijckxdaelders / ongheballast half soo veel: Den Resident voor recognitie niet boven vijf-en-twintich Stuyvers: Gheen Schippers mochten de Beldt passeren / als die daer te doen hadden / en Tol betaeldt / op verbeurte van 't Schip dat ghefraudeert heeft: en moste den Resident alder-eerst die Schippers expedieren die eerst binnen ghetreden waren / sonder aensien van Natie: des sal aen niemant delay vergunt worden / maer yder parrato moeten betalen: daer toe hy van 9. tot 11. en van 2. tot 5. uyren op 't Slot van Elseneur soude onthouden.

Dus gingh het met sommighe / en met andere noch slimmer / want den Ridder Fortias die de Vergulde Star ghenomen hadde / hieldt zich met sijn Prijs in zee / sonder erghens te voorschijn te komen: En die van 't Schip Sint Nicolaes van Hoorn zich ter weer stellende / wierde het Boots-volck daer af (als sy overmandt waren) de voeten ghespoelt / op welcke en andere importuniteyten de Coninginne Regente niet konnende soo als haere Majesteyte wel wilde / ende haere Ho: Mog: uyt dese Rooverp ten hoochsten gheinteresseert / hebben ghelast 36 kloecke Oorloghs-schepen daer teghens so op de Middelandtsche Zee als Oceaen te equiperen / onder 't beleydt van den Manhaften Lut. Admirael M. Harpertsz. Tromp / ende den Vice-Admirael Witte Wittensz. nu op nieuws tot die Charge erweeldt / ten eynde de Commercie deser Landen haeren ouden vryen cours soude moghen behouden.

Te Napels wierdt so nu en dan weder begonnen 't geen Thomaso Aniello Anno 1647. eenmael was ghelucktk / te weten Rebellye: De selve (al-hoewel desen zijn Rijck maer tien dagen duyrde) waren noch soo geluckich niet / veele hunner in tijdts ghebannen / ende andere een voet ghekort zijnde / verdweenen hunne desseynen in roock: Sulcks heeft men te vlijtigher gedaen / door dien men door die middel den Adel ende Rijckdom hare Goederen confisqueerde / middelen versamelde / en den Coninck eenichsints benificeerde: Onder dese was eenen Don Ferrante della Monte / van den Viceroy beschuldicht dat hy teghens syne Majesteyt gesondicht hadde / en veroordeelt zijnde onthalst te worden / was desen seer mismoedich / aenghesien hy niet alleen den Coninck seer trouwlijck ghedient hadde / maer oock dat selfs den meesten Adel uyt vrywillighe Liefde zijn verlossinghe by den Vice-Roy versocht hebbende / sulcks af-gheslaghen was: De executie wierdt stricktelijck uyt-gevoert / sonder dat men oock wilde toe-staen dat sulcks in stilte op 't Kasteel had moghen geschieden / maer voor alle 't Volck onthalst wordende / heeft hy hem over d' ondanckbaerheydt der Spanjaerden op 't hoochst beklaeght / seg-

voornaemste van dien geexcludeert. Daer-en-boven d'opgemelde Staten doen agreeren en consenteren tot de 1. 2. 3. 4. en 5. Articulen van 't Jaer 1495. En daerom sullen de Staeten in ghelycke maniere verwachten als vol en klaer, een Antwoordt van de Heeren Ambassadeurs op de 36 Articulen, ingelevert by hare Commissarissen den 24 deser teghenwoordiger Maent.

De Staten van Hollandt deden op die tijdt (om ghewichtighe redenen/ binnen hare Provincie een beschrijvinghe aen alle Schouten/Baljuwen ende Recht-bancken / datse aen haere Ed: Groot Mog: souden senden Copije van alle Doodtslaghen en Moorden in yder hun district ghedaen: Mitsgaders 't ghetal van die om sulcke feyten ghejusticeert / ghepardonneert / ofte andersints voorvlughtigh deshalven ingheroepen echter niet ghecompareert en waren / alles zederdt den tijdt van eenighe Jaeren voorghevallen.

Op de fronturen van Vranckrijck (zeewaert in) leght niet wijdt van St. Malo een Eylandt / Jarnsey ghenoemt / daer op eenighe sterckten ter defensie dienende / zijn gheleghen / buyten dat als onwinbaer gheacht om de hooghe Eb en Vloet/ en 't onbequaem aenkomen: Op dit Eylandt had sich den Koninck van Schotlandt voorleden Winter vertrout: Ende nu hieldt het sich noch voor den selven Koningh / 't welck den Major Harrison (dienende onder 't Enghels Parlament) dese daghen by intelligentie voor nam te overweldighen: Zijn Spions gaben hem te verstaen datter maer 42. Man in 't Kasteel Cornette voor guarnisoen lach/ waer af de 18. sieck en impotent waren/ dit dede den ghemelten Harrison in d'entreprinse voortvaren en verstouten/ en liet albereyts d'Amonitie 't scheep aenvoeren/ ende Ladders rechten met het gheen voorts tot een storm van noode was / consulterende oock alvoorens mette Krijghs-oversten die d'actie souden bywoonen / ende bevondt hun alle met courage ghedisponeert / aenghesien 't Parlament soo veel (ghelijck sy seyden) aen die plaets gheleghen was: nu sy vielen ghelijckelijck met grooter furie aen/ soodanich / dat ick niet en weet of de bespringhers dan of de bespronghene de yverighste waeren / wat de Parlamentse belanght / die ghetuyghen dat in desen Enghelse Oorlogh van haere zijde noyt couragieuser ghevochten is / want metten eersten aenval deden sy 13 man der verweerders sneuvelen / dese 13 mette 18 siecken maecken 31 man/ dies maecken sy reeckeninghe datter noch maer 11. weerbare persoonen binnen waeren/ vielen met ruym 200 Man te ghelijck op de Fortresse/ maer vonden hun wel haest bedroghen/ alsoo daer niet alleen Volck in was om 3000 Soldaten af te keeren/ daer onder veel gereformeerde Officieren / maer oock alle soorten van corage / sulcks / datte stormloopers hals en hooft over malkanderen de Wallen af-ridderde / huyne Ladders ende de rest in de loop lieten / met 32 dooden / daer onder sommighe Officieren / ende seer veele ghequetsten / de Koninghse deden veel schaden met hun flanckeren vande wallen / onder de vluchtighe / want als die nu aen de zeekandt in Booten vielen / schooten die van 't Kasteel een der selve met 't volck in de grondt / de confusie was soo groot/

in't Fondament/ daer den Steen gheplaetst was / dringhende d'opghemelte Steen naer 't selve snijden dat hy uyt de partije sprongh / roept daer op een van zijne Knapen/ en sendt om de Barbier/ die komende/ verschrickt/ siende de Man aldus sitten/ men sendt strackx om Doctores / alsoo den Chirurgijn de saeck voor hem te gewichtich vondt/den Smit yvert selfs den Chirurgijn aen om de ghesneden deelen te voeghen sonder vertoeven / men gaet te werck/ de Cuere steldt zich in sommighe daghen buyten perijckel / in somma hy geneest/ en leefde noch als ick dit schreef ; Ter ghedenckwaerdigheydt hebben eenighe den Steen in Silver doen beslaen / ende is niet alleen hier te Lande dese acte voor een weergadeloos werck by de Doctores en Practizijns opgenomen : maer hebben oock selfs de Vremdelingen met verwonderinge daer nae vernomen.

Den 5. deser hebben de Enghelse Ghesanten d'eerstemael in conferentie gheweest met de Heeren Meeren, Beveren, Boom, de Wit, Renswoude, André, en Wotruden, Ghedeputeerden van de Staten Generael.

Mayus 1651.

IN de Mase quamen dry Oorlogh-schepen van Engelandt / omme des Parlaments Ambassadeurs die in den Haghe waren / weder nae Londen te brenghen/ overmits het hun tijdelijck dachte : Hare Negotiatie met de Commissarissen van desen Staet wierde ondertusschen secreet gehouden / ende alsoo den tijdt te kort was om alles af te handelen/ soo wierde een Expressen na Engelandt ghesonden / mette welcke men versochte prolongatie van tijdt / desen op zee komende/ wierde alsoo hy in een onweerbaer Bootjen was ghegaen/ van een Schots Roovertjen ghenomen/ ende weder van een Parlaments Schip onder Enghelandt ontset ende verlost : Daer na wierdt d'Ambassadeurs prolongatie van tijdt vergunt / waer op de handelinghe hervat zijnde / hebben sy eyndlingh solemneliter hun afscheydt ghenomen / soodanich is oock hun vertreck gheweest : Te Londen komende/ zijn sy reghel-recht nae Westmunster in de Vergaderinghe des Parlaments ghegaen communicerende aldaer de limiten van hunne handelinghe/ onder andre de volghende woorden/ in specie van Verklaringe der H. Staten op het Tractaet van Anno 1495. den 14 Febr. voortijts tusschen Enghelandt en dese Landen ghemaeckt.

DE Staten Generael hebbende ghehoort 't rapport van haere Commissarissen, dewelcke daeghs te vooren in conferentie waren gheweest met de Heeren Ambassadeurs van den Staet van Enghelandt, Doen te weten, dat tot haere beter satisfactie sy gantschelijck ende gheheel toestaen ende agreeren tot de 6.7. 8. 9. 10. ende 11. Propositions van de Heeren Ambassadeurs ; De voor-

In Spangien was aen't Hof te Madril noch gebleven den Heer Cottington/ van de welcke wy in ons eerste deel hebben ghesept dat hy aldaer van den Schotse Coninck in Ambassade was ghesonden: dese goede Heer van hooghen Ouderdom/ siende de saecken van zijn Meester daghelijcks verslimmen/ Princen en Volckeren hem sonder hulp latende/ Jae van zijn eyghen Bloedtverwanten gheabandonneert/ resolveerden de reste zijner daghen/ als Ballingh zijnes Vaderlandts in Spangien te slijten/ en begaf sich metter woon binnen de Stadt Valledolid/ alwaer hem den Coninck van Spangien (overmidts hy Rooms Catholijck was) met een Jaerlijcks inkomen van 2000. Ducaten heeft vereert.

Aen 't Hof van Hollandt in den Hage arriveerden den Heer Makdowel uyt Schotlant/ Agent van den selven Coningh: Den 27 deser had hy aldaer Audientie in de Generale Vergaderinge/ zijn woorden ende aenbrengen/ waren van navolgende vigeur:

Dat hoewel des Parlaments Ambassadeurs met hare Ho: Mo: hadden versogt een nader Alliantie, een Godlijck Verbont, aenghesien d' oude en successive Contracten altoos tusschen Enghelandt en Neerlandt, 't voortsetten der Commercie, de overeenkomingh der Ghereformeerde Religie, de egale prosperiteyten, en ten laetsten hun veranderingh van Staet en verkregene vryheydt met dese verghelyckende, versocht hy dat hare Ho: Mo: gheliefden te letten, Dat d'oude Tractaten met Enghelandt ghemaeckt en hare Ho: Mog: waren Contracten van desen Staet met successive Coninghen, en niet met een Staet als dese: ghetuyghe daer af waren, 't Contract met Coningin Elisabeth, als sy dese Landen 1100000. ponden sterlinghs verschoot, ende met 5000 Voetknechten en 1000. Ruyteren soulageerde. Ghelijck oock de Coninghen Iacobus en Carolus Anno 1608. 1624. en 1635. desen Staet merckelijck gheassisteert hebben. Ten 2. Watte Commercie aengingh, noemde hy 't selfde een gemeyn Recht der Volckeren, en dattet dese Landen voordeeligher soude sijn Engelant een Koningrijck blyvende in plaets van eên Republycke, tot welckers 't honderste part van 't Engelse volck oock niet genegen waren, gelijck wel tot den Koning. Ten 3. Wat de overeenkominge der Riligie beraeckte, d'Engelse Religie had eertijts wel gepræluceert dan was nu (God betert) een Pandora van so veel Monstreuse Secten geworden, des mette Religie hier 't e Lande niet verghelijckelijck. Ten 4, Dat op des Parlaments progressen niet te sien was, aenghesien Salomon seght, Daer zijn Rechtveerdighe die gaet'et juyst als hadden sy wercken der Godtloose, ende daer sijn Goddeloose die gaet'et juyst als hadden sy wercken der Rechtveerdighe. Ende de grooten Turck die meer progressen als sy ghehadt hebben, sullen sy selfs desadvoueren. Ten 5. ende laesten de Verghelyckinghe van beyde de Staten hare verkreghene Vryigheden, is gants abusivelyck, want de Hollanders van outs Batavieren ghenoemt, zjin een vry Volck gheweest al ten tijde der Romeynen, daer-en-teghens zijn d'Enghelse over 1000. Iaeren van Souveraine Coninghen uyt eene Stam gheregeert. Ende sy en sijn oock niet ghelijck de Hollanders van hare ghewesen Coningh

voor

groot/ datter veel door om hals raeckten: Dit is de principaelste Acte waer in 's Koninckx Soldaten hun als Krijghslupdert ghetoont hebben ghedurende d'Enghelse oorlogh/ en daer behoorlijcke teghenweer en overwinninge van die zijde is gheweest.

Ses Edellieden van de suyte der Enghelse Ambassadeurs in Hollandt/ begaven hun op de reys door Vlaendren nae Ceulen/eenige der Lotaringhse Commandeurs van hun veradverteert / pasten op dese Engelse eenighe daghen langh: sy attrappeerde die eyndelingh soo als sy op Waghens sittende/ niet verre van den Rhijn buyten vermoeden van alle stroopers / waren ghekomen: daer quamen hun dese Lottringhers bespringhen / stelden hun de Carabinen op de Borst/ so dat de Engelse quartier versoeckende/ 'tselve ghegunt / maer niettemin stracx gheplundert wierden / tot datter niet meer als 't naeckte Lichaem ende den Adeldom overschoot / die sy ghevanghen voerden in 't Casteel van Trurin / hier wierdense ghelogeert naulijcks een kleedt hebbende omme hun te bedecken: De stroopers vonden by een deser Engelse een Keten wel 4000. guldens weerdigh/eenen M. Rumly had wel voor 2000. guldens aen Juweelen by hem/ zy wierden noch daer-en-boven gherantsoeneert voor 6000. guldens/ 't welck by sommige Kooplupden in Hollant voor hun verschooten wierdt.

Den 20. deser is zijn Gen: Graef Willem van Nassou / Stadtholder in Vrieslandt/tot Groeningen in-ghereden/ ende van de Magistraet ende Burgerye ingehaelt zijnde/is aldaer ten selven daghe als Stadtholder ende Gouverneur over de Provintie van Groeningen Stadt ende Landen aenghenomen/ ghehult / ende solomneliter beswooren.

Iunius 1651.

De Barbados (seeckere Eylanden d'Enghelse toebehoorende) stelden hun als sy hoorden dat daer noch eenighe hoope overigh was om Koninck Carel in Enghelandt te brenghen teghen de Parlamentse in defensie / naemen den Heer Willougby tot hunnen Gouverneur/ die op alles overslagh ghemaeckt hebbende / bevondt datter 8. defensive Fortressen ende ettelijcke 1000. mannen onder zijn ghebiedt waeren / dies gaf hy een Declaratie uyt / daer by hy sich wel niet opentlijcken voor den Coninck verklaerde / maer d' Inwoonders der voornoemde Barbados noemde een vry Volck te zijn / Enghelandt nochte niemandt subject: Noodighende voorders allerhande Natien daer den vrijen handel te willen komen nemen/Ec. Maer die van Engelandt verstonden dit gheheel anders / verboden by scherpe Mandaten dat gheenighe Volckeren de Barbados souden moghen frequenteren / op pene van Schip en goedt / Ec. Ordonneerde oock een welbemande Vloot Schepen omtrent 20. sterck van Pleymuyen 't zee/ om Willougby en de zijne een andere tael te doen spreecken: 't Effect van dien hier na op zijne tijdt.

rijck Schotlandt ende andere sijnes-Majesteyts ghetrouwe Ondersaten, maer oock datte selve (casu quo) hier te Lande niet moghen ghehuyst noch gheherberght werden, teghens den Bandt ende Verbintenisse van de Menschelijcke Societeyt, ende Souverainiteyt ende aengebooren Vryheydt deser Landen,sijnde een Asylum,een toevlucht voor den vromen,ja een ontfangersse van alle Natien sonder onderscheyt. In somma soodanige, quales victor victe, dare non socius socium solet.

De 36 Articulen by inevitable consequentie strecken. 1. Om syn Majesteyts recht en restitutie tot sijn Erf Kroon en Coninckrijck van Engelandt te beletten. 2. Om hare Ho. Mo. (althans gheen Vyanden hebbende) te wickelen in een dool-hof. 3. Om des Koninghs onversoenlycke party te stijven en te stercken (ghelijck als de 4. 5. 6. ende 31. Articule mede brenghen. 4. Strijdende mede teghens de Resolutien van hare Ho. Mog. zeders 't Jaer 1642. raeckende de neutraliteyt tusschen sijn Majesteyts Heer Vader en sijn Parlament van Enghelandt, als van den eersten Novemb. 1642. den 30 Septemb. en 6 Novemb. 1648. 5. Midtsgaders de Protestatie ende Declaratie van de Ed: Groot Mo: Heeren Staten van Hollandt, &c. van den 6. Novemb. 1649. tot dien fine geemaneert. 7. Als oock eyndlyck tegens alle voorighe Alliancien en Tractaten met sijn Majesteyts Koninghlijcke Voorsaten ende desen Staet.

Als onder andere van 't Jaer 1495. den 14. Febr. oock in 36 Artic. bestaende, tusschen Koninck Henrick de VII. van Enghelandt, sijn Erfgenamen ende Nakomelinghen, in sijn Naem ende Authoriteyt opgherecht, gelyck de woorden in het Tractaet legghen. Ende Philips Ertshertoghe van Oostenryck, &c. Verbindende noch heden desen dagh diversche van de Geunieerde Provintien, ende de voornaemste Leden ende Steden van dien, om den hooghstghed. Koninck Hendricks Erfghenaem (als nu is Koningh Carel de II. van Groot Brittangien, der selver seste Descendent in linea recta) te assisteeren, alle faveur ende vrundtschap soo te water als te Lande te bewysen, sonder met malkanders notoire Vyanden ende Rebellen in eenighe Alliancie moghen treden ; Wiens onghetwijffelt Recht, na Godes H. Woordt, de Wetten van alle Volckeren, ende de bysondere Constitutien des Coninckrycks van Enghelandt, blyven noch in volle vigeur, al is sijne Majesteyt de facto ende feytelycker wyse ghedepossideert. Non unquam perdidit ordo, Mutato sua Jura loco.

Ten laesten teghens 't vermaerde Tractaet van 't Jaer 1550. den 15 Decem. tot Bins in Henegou, ghenaemt het Eeuwigh Verbondt, tusschen de Mombers van Coningin Maria van Schotlandt, met Mevrou Maria Coningin van Ungaria, als Gouvernante onder Keyser Carel de V. van Nederlandt ; Wederomme van woordt tot woordt tusschen Coninck Jacob de VI. met de Ho: Mog: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Anno 1594. op den Kinderdoop van wijlen Prins Henrick,binnen Edenburgh, in solenni forma gherenoveert, by de welcke ghestipuleert en bedonghen is, *Malkanderen ten eeuwighe daghe te Water ende te Lande te moeten assisteren. malkander te omhelsen, malkanders dienst, oorbaer en eere te beneerstighen, ondienst, schade ende nadeel nae alle haer vermoghen trachten af te keeren, ende te beletten.* Vry, vranck ende seeckerlijck te moghen Trafficqueren,

den

voor een Vry Volck verklaert, als nu by den laetst ghemaecte Vrede is geschiet door den Coningh van Spangien. Wyders roep 't onnoosele bloedt des ghezeghende Martelaers Coningh Carel de 1. met Abel om wraecke, aen wie soo grooten onghelijck is aenghedaen, als van des Weereldts begin niet is geschiet, ende des Koninghs partye hebben niet alleen des Koninghs liberteyt onwettigh bestreden, en die van 't Volck, mette Stenden, Staeten en 't Parlament berooft, maer zy oock selfs bekennen dat hare Proceduren niet en zyn dan irregulair, ende niet justicabel. Op alle 't welcke hare Ho. Mo. nae der selver ghewoonelijcke wijsheydt believen te letten, als mede op die veelvoudige Tractaten mette voorgangers des Koninghs ghemaeckt, als oock op die Resolutien ghearresteert by haere Ho. Mog. zedert Anno 1642. Beraeckende de Neutraliteyt met des Coninghs onster. memo. en sijn Parlament, die nu indien men een eenzydighe Verbintenis (ghelijck die versocht wert) toestonde, soo soude die teghens alle apparentie gheifringeert werden. Vertrouwe vastelijck, en wert gedienstelijck versocht, dat haere Ho. Mog. daer nae niet ghelieven te luysteren, als sijnde soo naedeeligh voor den Coningh als ghevaerlijck voor dese Staet; Mede dat d'Erkentenisse van haerluyden ('t welck de teghenwoordighe constitutie van commercie moghelijck heeft ghefaciliteert) in gheen wijder consequentie ghetrocken wordt, en vervolghens gheene occasie gheven (de schade Iosephs vergetende) dat de geaffligeerde meer worde geaffligeert, hare verlossinghe verhindert, ende verdriet verlenght.

Des Coninghs saecken (Godt lof) sijn noch in goeden termes, en op verre nae soo seer niet vervallen als eenighe zyner Voorsaeten, die nochtans uyt hun verdruckinghen den hoeck wederom te boven zyn ghekomen; Hollandt heefter teghens dien grooten Monarch van Spangien soo treffelijck uytghehouwen, ende waerom soude men van Schotlandt teghens Enghelandt minder moghen hoopen? Ende als men dese Enghelse voorspoet wel beooght, soo sal men bevinden dat die volghens de Declaratie van de Theologanten in en om Londen, is ghefundeert 1. Teghens Godes H. Woordt, 2. Tegens instinctie der natuere. 3. Teghens alle redelijcke Verstanden. 4. Teghens de Wetten van 't Volck. 5. Teghens de bysondere Wetten van Enghelandt, boven alle andere Natien hunne Koninghen favoriserende en beschermende, (als Rex non moritur, Rex nulli facit injuriam. 6. Teghens 't eenparigh oordeel en over-eenstemmingh van alle Casualisten. 7. Teghens haer eyghen veelvoudighe ghereitereerde Eeden van ghetrouheydt, Souverainiteyt, admissie op alle Parlamenten, toties quoties, Convenanten, ende meer als 100. Parlamentarise Declaratien eñ Protestatien om des Coninghs Persoon, Staet, Conditie ende Posteriteyt te willen beschermen.

Een der Outvaders seght: Omnis potestas est a Deo, sed acquisitio potestatis furto, rapina, aut perduellione, non est a Deo, sed ab hominum affectibus, &c. Sathana malitia. Ende Godt heeft voortyden by notoire Exempelen de meinedighe en Verbont-brekers heftigh ghestraft.

Hunne Memorialen als Monstreuse, strecken niet alleen tot af-snydinge van alle Tractaten tusschen den Coningh en desen Staet, als oock met 't Koningh-

vast-ghemaeckte Bancken/waer in groote meenighte menschen konden verblijven ten tijde van devotie/ hebbende hunne Godts-dienst daer oock diversche maelen gefrequenteert/ daer toe logeerende verschepden Priesters/ waer onder eenen Dirck van der Horst was/die de Kinderen van den opghemelten A. Ram instrueerde: 't Is wijders ghebeurt op Sondagh den 1. deser/ dat ter voorsz. plaetse een groote vergaderinghe van Roomse Catholijcken is gheweest/ van Luyden soo uyt d'omlegghende Dorpen als van Schalckwijck: Waer over den Marschalck van 't Overquartier des Landts van Uytrecht met assistentie van eenighe Persoonen hem derwaerts begaf/ die van den Huyse van Schalckwijck hem ghewaer wordende/ haelden de Valbrugghe op/ en alhoewel den Marschalck hun diverse malen toeriep/ soo speelden sy den doovaert/ pooghende hem met alle middelen daer buyten te houden/ want als hy door behulp van leeren en tillen over de Gracht was gekomen/trachtende oock op 't Voorburgh van het voorsz. huys te Schalcwijck te gheraecken/ stonden aldaer veele der Roomsghesinde met Roers/ Spiessen en stocken den Marschalck keerende/ andere goyden dapper met steenen/ soo dat een der Dienaren der Justitie in 't hooft met een Spies swaerlijck worde ghequetst: Ten bleef daer niet by/want eenen Jan Jansz. de Bree begaf sich van 't Huys over de Gracht landewaerts in/ rotterende de Roomsghesinde Boeren by een/ en om in zijn boosheydt verder te gaen(beschickten de selve Waepenen/ dese tot hulp van die van Schalck-wijck komende/ hebben den Subsistuyt Procureur Generael ende de Schout van Schalck-wijck beyde ghestaghen/ den Marschalck te rugghe doen keeren/ en veel van zijn Volck ghequetst/ dwinghende hun voorts door Slooten en anders te salveren/en dit was noch niet ghenoegh/dese oproerigeLandtsluyden trocken in grooten ghetale ghewapent langhst den Dijck nae de Kerckbrugghe van Schalckwijck/ daer den Predikant ende andere van de Ghereformeerde Religie woonachtigh zijn/ hier ontmoeten sy eenighe Soldaten die van Uytrecht den Marschalck tot hulpe toegheсonden waeren/ op dese zijn sy aengheвallen/ roepende sla doodt/ sla doodt/ maer de Soldaten hun ter weer stellende/ wierden de Boeren stracks verstrooyt/ elck siende om een goet heenkomen/ sulcks dat daer mede der Boeren rebellije ghestuyt/ ende hun voornemen('twelck sach om der voorsz. Gereformeerde hunne huysen te plonderen) 't eenemael ghekeert wierde: Den Marschalck met hulpe der voorsz. Soldaten voorts meester wordende van den Tooren/ kreghen d'opghemelte A. Ram en sommighe soo Boeren als andere ghevanghen/die voerende nae Uytrecht in detentie/ alwaer nae examinatie eenighe der rebellighe Boeren gheschavotteert ende ghebannen/ andere die ghevlucht waeren/ men ingheroepen heeft: Wat A. Ram aengaet/ voorwaer zijn Sententie was soo ghenaedigh als recht/ ten aensien hy niet alleen in de verhaelde resistentie ten hooghsten hadde ghepecceert/ zijnde van pernitieusen ghevolghe voor den Staet ende Regeeringhe deser Landen/ streckende tot perturbatie en verstoornisse der selver goede Ingesetenen/ Ec. maer had noch boven dien in zijn Gherecht ofte Ambachtsheerlijckheydt by Billetten doen publiceren

ende

den anderen metter daet hulpe en bystandt doen, ende secours soo van Kryghsvolck als van Schepen Instrumenten, Artillerye, ende anders tot den Oorlogh behoorende. Hoe strijdigh dit is mette 4. 5. 6. en 31. der voorgeslaeghen Articulen, blyckt klaer uytte lecture en formele woorden van dien. Niet alleen de Koningh en sijn Ondersaten priuatiue alle raet, faveur, vrundtschap en Waeren van Contrebande, dat is, alle Amonitie van Oorlogh ontsegghende, maer oock gehouden ter requisitie van de voorsz. Parlamentarisse van Engelant den selven de facto te infesteren ende beoorloghen, alsoo sy luyden gheen andere Vyanden hebben, naer hun eyghen seggen als Schotlandt.

Dan beter dinghen van hare Ho. Mog. verwachtende, als oock een religieus onderhouden van alle voorige Tractaten, Resolutien, Protestatien, ende Declaratien, worden gedienstigh gebeden nae haerluyder Propositien en Demandes niet te luysteren, als oock, dat de voornoemde Articulen in de Gheboorte verblijvende, in geene meerder considerationen mogen genomen worden.

De Heere wil een yder na zijn wercken vergelden; Ende dese ghezeghende Staet van de Geunieerde Provintien voortaen zeeghenen ende behoeden voor een schadelijcke ende disreputeerlijcke Alliancie, als oock hare Ho. Mo. in zyn Goddelijcke Protectie Vaderlijck behouden.

Onderwijl nu den Coninck in Schotlandt scheen van d'een zijde Enghelandt te willen bespringhen / handelden de Yeren met Hertoch Carel van Lotharinghen / om met die en zijn Volck van d'ander zijde Enghelandt te besoocken: Dit wierde by weynighe in 't begin ghelooft: Maer toen het Parlement in druck ghemeen maeckten / een gheintercipieerden Brieff van den Bisschap van Cashel in Yerlandt / soo wierdt aenghenomen / alsoo daer in gheschreven stondt / Dat zijn Heyligheydt tot Romen hadde geratificeert het accoort tusschen den voorsz. Hertoghe van Lotharinghen / en de Catholijcke Yeren ghemaeckt: Ende dat de selve deswegehen hem alreede voor haren Protector hadden verklaert / &c. Dat den Raedt in Yerlandt aen Milord Taef hadden gelast voor gemelten Hertoghe een groot Magazijn in Yerlant te vervaerdigen / en met Wapenen en Amonitie wel voorsien / en dat den Abt van St. Catharina daer toe had mede ghebracht twee Tonnen goudts Florijnen: Dat den Hertoghe selfs soude over-komen / ende tot Limrick landen / &c. Maer het Parlement sondt stracx eenighe van haere Oorloghsschepen nae de Vlaemse Kust / besettende alle de Havenen / soo dat den voorsz. Hertoge noyt in Yerlandt gekomen is / maer wel sommige benden Krijghsvolck / waer door de Yeren versteldt stonden.

Buyten Uytrecht op den Huyse van Haesenbergh / woonde eenen Adriaen Ram / groot favorijt der Roomsghesinde binnen dese landen / die omme hun verboden publijcke Godts-dienst teghens de Placcaten van den Lande / te vrijer t'exerceren / zedert eenigen tijt den Tooren van zijn Huys van Schalcwijk tot een formele Kerck der Roomsgesinde heeft geappropieert / brengende daer inne seeckere Vonte die hy uyt de Ghereformeerde publicque Kercke van Schalck-wijck hadde gehaelt / besetten deselve zijne Kerck rontsom met vast-

nen den tijdt van 14 daghen. Condemnerende hem daer beneffens ter saecke van 't houden van een verboden Vergaderinghe der Roomsghesinde in de Boeten vervat by 't 6 Articule van den Placcate by de Heeren Staten deser Provintie op den 9 April 1639. teghen soodanighe Vergaderinghen geemaneert, mitsgaders in de boete by alle onvermoghende oft onbekende Persoonen, aldaer gheweest zijnde geincurreert, ende daer voor hy volghens 't voorsz. 6 Articule ghehouden is te responderen, en daer by te refunderen het Meester-loon, pijn, smert, ende versuym, in reguarde der quetsueren verscheyden Persoonen (den Marschalck gheassisteert hebbende) geinfligeert, mitsgaders in de kosten en misen van Justitie, alles tot taxatie van den Hove, Ghedaen, &c. 29 July 1651.

Was onderteyckent

I. BERCK.

In dese tijdt wierde het Houwlijck ghecelebreert tusschen den Vorst Ragotzky/ Prince van Sevenberghen / met een Dochter van de tegenwoordighe Coninginne van Bohemen / die korts daer nae stierf. Als mede den 13 Junij is door Prince Willem van Nassouw/ Stadthouder van Vrieslandt/ ten Huwelijcke versocht / 't welcke ghedaen wierdt door acht Ghedeputeerdens upt Frieslandt/ en vervolghens voltrocken/ 't Huweijck met de Princesse van Orangien / tweede Dochter van zijn Doorluchtighe Hoogheydt Prins Fredrick Hendrick hoochl: memorie. Men begost oock in dit saysoen de Stadt Amsterdam aen de Wallen en Grachten te verbeteren / en te versterchen/ en twee houte Block-huysen op den Buyten-Amstel in 't Water te timmeren/ om Canon op te leggen.

Op den 30 passato zijnde Pinxterdagh wierden twee Vlissinger Booten/ gaende nae Londen / niet wijt van Oostende geattacqueert van een Zeeroover die voor desen in 's Landts dienst gheweest zijnde / hem onder de Zeeschuymers had begheven/ vaerende met dobbelde Commissien: Desen was geadverteert datte voorsz. Booten (rijckelijck geladen met Stuck-goederen als anders) nae Engelandt souden af-schepen / dies pasten hy ettelijcke daghen daer op/ ende die als geseydt is ontmoetende/ abordeerden hunnen Convoyer/ daer Capiteyn op was den kloecken Zee-heldt Jonge Banckert/ die den Zee-rover tot 's anderendaeghs gaende hieldt met furieus kampen/ tot dat de Enghelse Parlementse op 't schieten af-komende / den Roover deden wijcken / ende de Bootjes (die hy door zijn volck met de Sloep hadde beset) bevreest voor d'Enghelse / saulveerden haer door die occasie binnen Nieuwpoort : Den Zee-roover mette zijne quamen oock met armoede in de selve Haven / alwaer zijn Volck door 't klaghen der Zeeuwen upt de Herberghen (daerse op hunnen buyt dachten te teeren) in ghevangheniſſe wierden ghebracht / alwaer de gheen die sy op de Bootjens hadden ghespolieert/ in ghelijcke maniere hun Kleederen en afghenomen goederen quamen weder halen: De geinteresseerde Cooplupden kreghen korts daer aen met voorschrijvens van de Ed: Staten van Hollandt ende Zeelant aen den Aertsh. Leopoldus/ hunne Bootjens ende goederen wederom / niet teghenstaende den Roover aen 't

ende affigeren een Verbodt / dat niemandt van d'Opghesetenen aldaer hun souden vervorderen eenigh Broodt te haelen / als tot seeckere by hem ghenoemden Backer: Noch het hayr te laten scheeren / als by den Barbier in den Billette ghenomineert / statuerende teghens de Contraventeurs voor d'eerste reyse een boete van 6. gulden/ten tweede reys 12. gul. ende ten derden mael 25. guldens/en als Perturbateurs van den Dorpe ghestraft te worden; Noch heeft hy boven dien korts daer naer by forme van copije doen publiceren seeckere ghefingeerde Requeste/ die vanden Heere van Linschooten (als Maerschalck van 't voorsz. Overquartier) soude zijn gepresenteert/ mitsgaders een gefingeerde Appointctemente vande Heeren Gedeputeerden der Ed: Mo: Staten 's landts van Uytrecht/ in dier voeghen gefabriceert / als of 't selve op de voorsz. Requeste verleent/ ende by der selver Secretaris ondertepckent waere gheweest: By welck ghefingeert Appointctement verboden wort/ aen alle Inghesetenen van Schalckwijck / by niemandt anders hun hayr te laten scheeren als by den Barbier aldaer uytghedruckt/ op peene van 100. goude Rijders in specie teghens den Heer van den Lande te verbeuren: Alle welcke exorbitante/ valse/ ende leelijcke stucken/ ten hooghsten strafbaer/ dito A. Ram by 't Hof van Uytrecht is gecondemneert/ soo als by Extracte zijner Sententie van woort tot woort is volghende:

EXTRACT.

SOO IST, Dattet voorsz. Hof over alle 't ghene voorsz. is, doende recht, verstaen ende geordonneert heeft, als het selve verstaet en ordonneert by desen: dat den Tooren van den Huyse van Schalckwijck, hier vooren geroert, tot den gronde toe sal werden afghebroocken en ghedestrueert, Mitsgaders die opghehaelde Brugghe wegh ghenomen, ende in plaetse van dien tot sijns Ghevanghens kosten gheleyt een vaste Brugge ofte damme, om tot het voorsz. Huys van Schalckwijck altijdt te moghen hebben een open toeganck, sonder dat aldaer eenighen anderen Tooren ofte op te halen Brugge weder sal mogen worden gemaeckt, op peene van datelycke demolitie en arbitrale correctie. Verklarende voorts hem Ghevanghen voor sijn Persoon, vervallen te syn van 't gebruyck of exercitie van sijn Gherecht Patronaetschap en Kercken - gifte van Schalckwijck, ende haeren toe-behooren, sulckx hy Ghevanghen 't selve van de Ed: Mog: Heeren Staten deser Provincie te Leen ontfanghen heeft, priværende hem Ghevanghen daer van sijn leven langh gheduyrende, omme 't selve middeler tijdt by de ghemelte Heeren Staten ofte der selver Ghedeputeerde geexerceert, endè ten overlijden van hem Ghevangen nae voorgaende investiture weder ghelaten te worden aen des selfs Kinderen ende Erfghenamen, ofte recht van dien hebbende. Ordonnerende, dat het voorsz. Billet ende valsche Schrifte (by hem Ghevanghen doen publiceren) ten aensien van hem selve publijckelijck in de Audientie van desen Hove sal worden ghescheurt. Bannende hem voorts uyt de Stadt, Steden ende Landen van Uytrecht voor den tijdt van Tien Jaren, sonder daer middeler tijdt weder inne te komen, op peene van meerder straffe te ruymen de voorsz. Stadt, Steden ende Landen van Uytrecht, binnen

heer Thibault/ al-waersé eerst de Glaesen uyt-smeten/ ende meenden voorts in 't huys te breecken/ ten waere eenighe Heeren en Predikanten sulckx met schoon spreecken hadden belet: Dies wendeden hun desen dollen hoop van stonden aen nae des Borgemeesters Landtsberghens huys/ ende maeckten aldaer soo groot een distructie dattet jammer was/ 't was ten seven uyren savondts als sy daer in braecken/ vernielende/ scheurende ende bedervende Registers/ Zegelen/ Obligatien/ Ec. sonder onderscheydt ofte aensien/ met dese verfoeyelijcke daedt hebben sy dien Nacht tot den lichten morghen over-ghebracht/ tot dat sy dit huys nae hun wel-gevallen op-geschickt hebbende/ het selve verlieten/ meenende (alsoo dit hun wel gheluckt was) noch een tweede Tragedie te beginnen/ namen hunne wegh nae d' Heer Aertskerckens huys/ dan alsoo de Borgherye in de Wapenen ghekomen zijnde/ 't selve beset hadden/ wierden sy hier ghestuyt ende verstroyt/ ende elck packten hem stil naer huys.

Ten bleef daer niet by/ de drie voorsz. Heeren mosten voort/ indiense hun voor argher behoeden wilden/ want elck schreeuwden hun nae datse de Privilegien van Middelburch hadden ghetracht te vernietighen/ende de twaelf Gheslachten die de verkiesinghe van de Wet doen/ de voet meenden te lichten: Sy vertrocken dan alle/ on-aenghesien Landtsberghen wel eer de stadt als Medicijnen Doctor ghedient hadde/ en den Heer Aerdtskercken (voortijdts Apotheker) een harer oudtste Borghers was; Nae hun vertrecken gaven sommighe deser oproerighe een Gheschrift aen de Magistraet/ begeerende den inhoudt van dien in effecte/ zijnde van desen teneur:

1. Dat men de Lantsbergens in Politijcke noch Geestelijcke administratien soude ghedooghen.
2. Geen Schouthen te stellen de Rooms Catholijckse Religie toegedaen.
3. De nieuw-gestelde Impoften van de Nieuwe Kerck af te stellen.
4. De Weeskamer van Middelburgh te restitueren op den ouden voet.
5. Den Griffier Landtsberghen te deporteren.
6. Sr. Aertskercken noch sijn Soon tot het Ontfangerschap nochte eenighe andere functien te ghebruycken.
7. Geen zit-plaetsen in de Kercken te mogen verkoopen.
8. De Gildens by hare oude Privilegien te maintineren.
9. Geen Composenten te dulden.
10. Nochte geenige Borgers uyt hunne Huysen te mogen halen.

Men heeft hun hier in ten deele contentement ghedaen/ overmidts door d'absentie der drie verhaelde Heeren eenighe deser poincten hun selfs faciliteerden: Ende hier mede hielden sy hun in rust/als genoech getoont hebbende waer om het hun te doen was.

By den Duytsen tusschen Maes en Rhijn scheen uytterlijcke breese zitplaets te willen nemen/ overmidts de twee Vorstelijcke Huysen van Brandenburch ende Nieuwburch malkanderen met Woordt en Wapenen scherpelijck

aen 't Hof te Brussel sulcks door verscheyden practijcken socht te beletten: Den Capit. Banckert die ettelijcke Dooden op hadde / zijnde selfs zwaerlijck ghequetst / quam behouden te Vlissinghen / dan zijn Schip had soo veele schut-gaten / datte Son als een Tralie Venster alle de binnen-plaetsen daer door luchtich maeckte / en by-nae onmoghelijck scheen met soo een geraemte behouden door de Baeren te komen.

Het weergadeloose Schip Emilia / ghevoert by diversche Admiralen van Hollandt / voorsien met 56 Stucken / zedert eenighen tijdt by de Francoisen gekocht zijnde / soo deden die met het selve veel rooverye / selfs aen de Nederlanders op de Middellandtsche Zee: Maer als het selve nu weder was ten roof in Zee ghesteecken / ontmoet het twee Spaensche Oorlogh-schepen / die midts den ouderdom van Emilia / het selve soo dapper door-naeyden / dattet zich op-geven most / en wiert met veel Franse dooden en ghequetsten tot Napels op-ghebracht / daer het ghelijck de traeghe Paerden en als een romp is gesleeten.

Te Middelborch (Hooft-stadt van Zeelant / daer de Staten van die Provintie vergaderen) was onder de Borgers soo eenigen tijdt herwaerts groot onvernoeghen gheweest op eenighe Magistraets-persoonen / dan overmidts het goede en ghehoorsaeme Ingheseteneu niet en betaemt (principael die den naem van een Christen wil draeghen) teghen zijn wettighe Overigheydt aen te spannen / seditie en oproer te maecken / soo en kan ick dese volghende Acte niet seer prijsen / veel min toestaen / als strijdende teghens alle Burgherlijcke plicht ende vreedsaemheydt / ten hoochsten strafbaer by alle Natien / selfs onder de Barbaren; Dies sal ick die veel eer verhaelen om een af-keer daer af te nemen / als om de selve nae te volghen; 't Was op Dingsdach den sesten deser als de Staten van Zeelandt in d'Abdije by den andren waren vergadert / dat het Canaille (want treffelijcke Borghers bemoeyen haer noyt met sulcks /) te Middelborch op straet by een quaemen / daer sommighe Boots ghesellen hun onder voechden / hunne Discoursen waeren van Schelmen en Dieven die men dit en dat behoorden te doen / &c. aldus was daer sommige uyren langh een ghemommel / sonder dat men wist waer 't op uyt-draeyen soude / eyndlingh zijn sy teghens dat de Staten af-komen souden / in stercken getale voor d'Abdije vergadert / voegende eenige vande bitterste hun dicht aen de Deure / ende lieten de Heeren van Vlissingen en van Ter Veere sonder molest passeeren / maer als nu den Burgermeester Landtsbergen van Middelborch af-quam / grepen hem eenige aen / ende begosten seer vileynlijck tegens hem te spreecken / Ja seeckere Metselaer meenden hem met zijn Rij-stock op 't Hooft geslaghen te hebben / by aldien een ander die slach met zijn hant niet af-geschut hadde: den Burgemeester quam met haspelinge noch uyt hunne handen / ende vluchte niet wijdt van daer in de Herberghe 't Hoff van Hollandt / komende alsoo achter uyt tot in zijn Huys in de Spangiaert-straet staende / dan bleef daer niet langh / maer tooch heymelijck uyt de Stadt ende voorts uyt 't Eylandt Walcheren: Door dit ghewoel quam Jan Alleman op de been / ende liepen gelijckelijck met een furie nae 't Huys van den Raets-

gheapprehendeert, dat sy doenmaels hare hooch-ged: Gevolmachtichde mette Ridderschap en Steden van de selve Landen hebben op-gherecht ende geslooten seecker Renversalen in de Religie, ende andere Gheestelijcke ende Weereldtlijcke saecken; In de welcke onder andere was voorsien dat de Catholijcke Roomsche ende mede andere Christelijcke Religien toe-ghelaten, ende aen alle plaetsen gecontinueert ende gemainteneert souden worden in publijcke oeffeninghe en ghebruyck, ende daer over niemand gheturbeert ofte in zijn Conscientie noch exercitie ghemolesteert ofte bedroefdt worden: Waer op oock den Heer Paltzgraeff tot Nurenberch Anno 1614. als de selve tot de Roomsche Cathol: Religie was ghetreden door een ghedruckt Patent den 14. Junij tot Dusseldorp uyt-ghegheven heeft verseeckert, met trouwen yver en ernst te willen blyven by de selve Renversalen, eñ zich serieuselijck te willen setten teghens die gene die daer teghens soude doen, oock daer na in't Tractaet den 12 Novemb. 1614. tot Santen, ten overstaen van de Croonen Vranckrijck en Groot Brittangien, en de Heeren Staeten Generael der vereenichde Nederlanden gemaeckt, daer by gepersisteert, ende 't zelve Tractaet daer op is gefondeert geworden.

Zijnde nu uyt kracht sulcker Renversalen van beyde d'Heeren Volmachtichde d'exercitie der Euangelische Religie in-ghevoert, oock mede in die plaetsen daer't te vooren niet en was, eñ den Heer Paltsgraeve van Nyburgh de Landt-stenden en Onderdanen noch vorder specialijck daer over hebbende verseeckert, soo heeft doch den selven Heer Hertogh daer nae (contrarie zijn hoochduyre belofte, teghens handt en seghel) d'Euangelise Onderdanen seer gruwelijck en op 't hevighst vervolght, verbiedende niet alleen de opentlijcke en heymelijcke exercitie der Religie en wat daer aen dependeert, maer oock by hooghe straffen de Predicanten verjaghende, toesluytende de Huysen daer in ghepreeckt worde, innemende de Kercken ende de Renten daer toe behoorende, en sware boete oplegghende alle Euangelische Onderdanen over haer Kinderdoopen, Trouwen, Predicken, en 't aenhooren van de selve Predicatien, werpende sommighe Predicanten ende haere Toe-hoorders in schandelijcke Ghevanghenissen, daer van twee oude Predicanten d'eene in Colen en d'ander in Keysers-waert in een ellendighe ghevanghenisse zijn ghestorven, ende in sommighe Steden haer weygherende het Borgher-recht en de by-wooninghe, deselve uytsluytende van de Magistraeture ende andere Eere-standen, jae soo verre teghens haer procederende, dat haere Erf-begraefnissen soo wel op de Kerckhoven als in de Kercken gheheelijck gheweygert, of doch teghens betalinghe van seecker Sommen van gelde als verkocht zijn; Oock aen sommighe plaetsen de Dooden uyt der aerden zijn ghegraven, aen andere plaetsen heeft men hun bevolen by merckelijck gras te stroyen in de Processien, de selve by te wesen met haer Gheweer, ende indien sy niet met stocken wilden ter aerden gheslaghen zijn, mosten voor 't Sacrament ter neder vallen: Zijn oock met onghelijck Billetteringhe (meer als alle haer andere Mede-borgheren die van de Catholijcke Religie waren) beswaerende, ende watter meer waren van violente proceduren, die met veel bedroefde Exempelen in diversche plaetsen promptelijck konnen bewesen worden.

Ende of wel volghens in 't Jaer 1629. den 9 Maert, en in't Jaer 1647. den 8 April tusschen ons ende den Heer Paltzgraeff van Nyburch seker provisioneel Accoort is op gerecht, daer wy nochtans met recht eñ reden Majoratus & premigenitur princepalick warẽ geintereſſeert, eñ aen ons goet recht niet en twijfelden tot behoudenisse der Landen: Ende op dat de ghesamentlijcke Landtstenden ende Onderdaenen in vrede ende ruste mochten blijven, ende niemandt in zijn Conscientie, Goederen ende Middelen bedroeft ofte beswaerdt, wy een merckelijcke provisioneel van ons goedt en bekent recht hebben na ghegheven: Soo is't oock den Hr. Paltzgraeff Lud. wel indachtich wat hy aen de Heeren Staten der vereenichde Nederlanden naa 't eerste provisioneel Accoort A°. 1630 als hy persoonlijck in den Haghe was, en de voltreckinghe sodanighen Verdrachs heeft gesocht, en dat van d'Euangelische Religie weghens d'Onderdanen versproocken, ende wat de selve daer op S. Ld. meermalen heeft doen rescriberen en antwoorden, specialijck

pelijck dreyghden: De Ceulenaers meer beducht als andere / yverden met raedt en daedt daer toe dat de differenten binnen hunne Muyren mochten worden geappaiseert: Hielden oock een Ommeganck van devotie met meer als ordinaris statie / alwaer eenighe der Borgheren om de Processie te vereeren met diversche Vuyr-pijlen de lucht verbulden: Maer als oft Godt onbehagelijck was dat men de dertelheydt met de devotie hier onder een menghde / soo en liep dit niet wel af / want eenighe der voorsz. Vuyr-pijlen neder vallende ontstaecken door hunne Voncken eenighe Borghers huysen/ waer door de Processie verstroyde / en elck tot hulp van de zijne liep: Daer branden in korten tijdt drie-en-twintich Huysen af/ soo dat dese Vuyr-pijlen hun dier stonden; Dese acte scheen een quade voor-spoock/ te meer / om dat Chur-Brandenborch dit onderstaende Gheschrift te Kleeff op den 13 deser hadde doen af-senden.

KORT BERICHT,

Waerom sijn Cheurvorstelijcke Doorluchtigheydt van Brandenburgh is bewogen ende veroorsaeckt geworden eenighe Plaetsen in de Vorstendommen Gulick ende Bergh in te nemen.

VAn Godes ghenaede, Wy Fredrick Wilhelm, Marckgraeve tot Brandenborgh, des heyligen Roomschen Rijcks Erts-kameraer ende Churvorst, Hertoghe tot Maeghdenburgh, in Pruyssen, tot Gulick, Cleve, Berge, Stetin, Pomeren, Cassouw, der Wenden, oock in Silesien, tot Crossen en Jagherendorp, &c. Burghgrave tot Nurnbergh, Vorst tot Halverstadt ende Minden, Grave tot der Marck ende Ravensbergh, Heere tot Ravesteyn, &c.

Doen hier by een yeder weten, als Anno 1609. den 25. Mert de Doorl: Vorst Heer Johan Wilhelm Hertoghe tot Gulick, Cleve ende Berghe, Grave tot der Marck, Raevensbergh ende Meurs, Heere tot Ravesteyn, &c. sonder Lijfs-Erven naer te laten was overleden, ende daer op onse Heere Groot-Vader den Doorl: Vorst Heer Johan Sigismond, Marckgrave tot Brandenburgh, des heyligen Roomschen Rijcks Erts-Cameraer ende Cheurvorst, Hertoghe in Pruyssen, tot Gulick, Cleve, Bergh, Stetin, Pomeren, de Cassuben, Wenden, oock in Slesien tot Crossen ende Jagherendorp, Burchgraeve tot Nurnbergh, Vorst tot Rugen, Grave tot der Marck ende Ravensberch: Heere tot Ravesteyn, &c. Ende de Doorl: Vorstinne Vrouw Anna Paltzgravinne by den Rhijn, Hertoginne in Beyeren, te Gulick, Cleve, Berghe, Gravinne tot Veldens, Sponheym, de Marck, Ravensberch en Meurs, door haere respective Gevolmachtichde den Doorl: Vorst Heer Ernst, Marckgrave tot Brandenburch, Hertogh in Pruyssen, te Stetin, Pomeren, Cassuben ende Wenden, oock in Silesien tot Crossen en Jagherens-dorp, Burchgrave tot Nurenberch, en Vorst tot Rueghen, &c. Als mede Heer Wolfgangh Wilhelm, Paltzgrave by den Rhijn, Hertogh in Beyeren, te Gulick, Cleeve en Berge, Grave tot Veldens, Sponheym, de Marcke, Ravensberch en Meurs, Heere tot Ravesteyn, &c. Die possessie der Vorstendommen Cleeff, Gulick en Berghe, mette toebehoorende Graefschappen volghens 't Accoort den 31. Mey te Dortmondt in-ghegaen hadden

graaf Ld. alleen bloodt en met woorden hem beroept op 't Reglement en observantie des Jaars 1624. doch in der daat niet minder als de restitutie ende 't onderhouden des selfs ghemeent is in te willighen, maer noch vorder tot deser ure met dese oppressien ende vervolginghen niet op-houdt door sijn Officiers en Dienaers : ende aen de zijde van den Hr. Paltsgraaf Ld. voort en voort wordt gheseyt, oock onlanghs in een publijck Edict tot Dusseldorp den 7 Maart van dit Jaer ghedruckt, wort ghesustineert dat alle Pacta, Renversalen ende Contracten oock transactien voortijdts aen d'een of d'ander plaets opghericht: die d'observantie van A°. 1624. voorsz. contrary waren, hier in niet hinderden, maer mosten ghehouden worden voor gansch verniettight ende van onwaarden, ghelijck 't oock Sijn Ld. even soo weynich vry staat de Renversalen wedersijts mette Landtstanden van Gulick en Bergh opghericht, die wy oock boven ons hoogh-dure Beloften schuldigh zijn te mainteneren, eensydigh uyt te legghen, en op een contrary verstant te brenghen, als 't provisioneel Accoort van Anno 1647. t'annulleren, ten deele en voor goedt houden, maer soo sy 't Accoordt in 'teen en 'tander nul en onwaardigh achten, soo kan 't ons oock niet verbinden, maer staan te ghelijck op vrije voeten, principael daer wy door dat Accoort boven de helft zijn veroordeelt, ende den Hr. Paltsgraaf Ld. daer teghens sich anderwaerts in bysondere Tractaten en Accoorden inghelaten heeft, en alsoo zedert Sijn Ld. de Landen door ghewelt eensydigh occupeerden, onnoemelijck somma gelts by Contributien ende afparssingh van onsen Onderdanen der beyde Vorstendommen Gulick en Bergh inghevordert, en by allerhande executien van hare middelen zijn uytgheput, 't welck onse Erven en Nakomelinghen in 't toe-komende by af-doeningh van differenten over de Successie, tot groote schade sal ghedijen.

Hier om so hebben wy ons ten hooghsten genootsaekt gevonden tot conservatie en verseeckeringhe onses rechts, en op dat den Hr. Paltsgraaf Ld. tot reden en billickheydt mochte ghebracht werden, ende de Landt-stenden en Onderdaenen van beyde onser Vorstendommen Gulick ende Bergh by haere Previlegien, Vryheden, haere Conscientie, Rechten en Gherechtigheden (nae inhoudt der Renversalen) worden gemainteneert, teghens veelvoudighe troubelen, beswaernissen ende oppressien beschut, ende wederom in haer voorighe staet ende tot ruste mach werden hersteldt, ende ons van d'een en d'andere plaetsen (met hulp en bystandt Godes) te bemachtighen, over sulckx niet twijffelende of de Roomse Keys. Majesteyt soo wel als andere Potentaten, Cheurvorsten ende standen des H. Ro. Rijcks sullen haer dese onse wel ghemeende intentie, (tot mainte nu onses openbaaren rechts en gherechtigheydt) wel laten ghevallen, ende ons daer in niet verhinderen, noch sich met den Paltsgraef Ld. engageren, maer veel eer ons, op ons behoorlijck versoeck alle behulp, voorstandt en bevorderingh te doen, ende ons daer by krachtelycken te handt-haven.

Datum Cleve den 13 Juny 1651.

Iulius

cialijck in 't Accoort van Anno 1647. waer in beslooten was, dat de ghene die eenighe Kercken en Godts-huysen met de Inkomsten daer toe behoorende, souden gherestitueert worden, aen die partye die 't Anno 1609. als de Renversalen ghemaeckt wierden, toe-behoorden, en nopende d'Exercitie der Religie so in 't publicq als prive, alles soude gestelt en gelaten worden als Anno 1612. qualibet anni parte, bevonden wierde, daer op oock Anno 1648. den 4 Febr. te Dusseldorp elf weecken langh ghehandeldt, doch om d'aenkomende Paesscha in April met wederzijdts consent is uyt-gestelt gheworden, ende de resumptie dickmaels door ons geurgeert zijnde, is van den Heer Paltzgraef Ld. over d'uytlegginghe van dien in contrarie sin gheweest, (alvorens daer by blijvende) en volghens daer af-gheweecken, willende tot gheen vordere Tractaten verstaen, maer alles na 't Jaer 1624. willen observeren: Onderwijl niet ophoudende met gruwsame oppressien ende vervolginghen teghens d'Euangelische Onderdanen in Gulick en Berghe, met dien naem, dat nu alle Accoorden, Pacten en Renversalen op-hielden, en vernieticht waren.

Soo liet het sich aensien dat den Hr. Paltsgraef Ld. van Nyborgh wel had willen sien dat by 't opstellen des Tractaets van Anno 1647. de Kercken en d'Excercitie der Religie, oock in onse Vorstendommen Gulick en Bergh mochten ghesteldt worden op 't Jaer 1624. overmits doen sulcke Terminen by de Vredens Tractaten tot Munster en Osnabrugghe vast ghesteldt en afghehandelt waren, echter in gheenen deelen van ons heeft konnen inghegaen worden, als (ghelijck ghesejt is) met wedersijts behaghen: Daer nae heeftmen den Hr. Paltsgr. Lud. by verscheyden besendinghen, schrift en mondelijcke Conferentien vertoont datte Vredens Tractaten niet wegh en namen 't Accoort van A°. 1647. En datte swarigheden der Religie in 't Landt van Gulick de swarigheden van 't Keyserrijck niet en raeckten, oock gheen oorsaeck van des selfs Oorlogh was, en alsoo om tweevoudighe redenen door generale dispositie boven de gravamina des Rijcks niet en hebben kunnen afghedaen worden, soo datten Hr. Paltsgraef Ld. met de Vredens Tractaten niet vernoeght, oock de selve door de sijne niet heeft willen onderschrijven laten, maer veel eer de selve in 't een en 't ander teghen gesproocken, en alsoo ex actu impugnato gheen profijt konnen scheppen. Die selve oock het Terminum Restitutionis gravatorum van 't Jaer 1612. in 't laetste provisioneel Accoort heeft gheadvoueert, als alreede de Terminus van 1624. by-nae een half Jaer bevoorens (namentlijck in Novemb. 1646.) in Imperio was gheplacideert. En of wel doen den Heer Paltzgraef Ld. geerne had ghesien (als ghesejdt is) dat het present Terminus Restitutionis op 't voorsz. Jaer 1624. mochte aengericht werden, soo is doch 't selve van onsen Secreten Raden ende Gesanten teghens gesproken geweest: Daer by oock volghens (nae dattet Instrumentum pacis den 24 Octob. Anno 1648. was onderschreven) van den Hr. Paltzgraef Ld. selfs is gheapprobeert, ende in verscheyden zijne Brieven gheurgeert, gelijck 't selve door onse Raden en Gesanten schrift en mondelick is vertoont, die dit provisioneel Accoort (niet alleen over 't point van Religie, maer oock over andere sware poincten hebben in-ghesteldt) over sulcks den Hr. Paltzgraeff Ld. niet en vermach in eenighe poincten daer by te blijven, en in ander daar van weder af te gaen, sullende anders gheene Accoorden bestandich zijn tusschen Chur ende Vorsten, indien men die in 't een of 't ander mocht verbreecken, behalvens dat de gansche saeck van successie der Landen Gulick, ende alsoo met alle de dependentien, waer af de Religie een voornaam stuck is, uytdruckelijck in de Vredens-Tractaten tot andere dicisie, en handelinge uyt gesteldt en geexcipieert wordt.

Ghelijck dan oock de Keyserl. Hr. Ghesanten den Graaf van Nassou en Lembergh, ende beyde Volmar en Craan weghens Keyserl. Majestt. in een formele propositie hun verklaert hebben, dat men sich in 't stuck der Relige nae 't provisioneel Accoort most reguleren, ende den Hr. Paltsgraaf Ld. schuldigh was het Jaer 1612. t'onderhouden, welcke redenen en fundamenten samentlijck alsoo in 't bysonder gheschapen zijn, datse niet konnen wederleydt worden. Boven dit alle, is 't soodanigh, datten Hr. Paltsgraaf

mijne advantagie, die my door Goddelijcke gave en mijne Wapenen op u zijn verleent, en verder in 't korte verleent konnen worden, tot de boven-gemelde intentie my Persoonelijck in t'samen-spraeck wil stellen, ende versoecken ofte op soodanighen plaetse niets beters en van bestendigher vertrouwen konde gesticht worden, als tot noch toe van Dienaers is geschiedt.

Verwachte dien volghens U L. Verklaringhe aen welcke plaets ende op wat wijse wy te samen komen willen; Voor mijn Persoon verseeckere ick U L. op *Churvorstelijcke parole*, dat ick hier onder niet ghevaerlijcks, maer een oprechte intentie ende also dessels beste mede te gelijck soecke. Beveele U L. hier mede in Godes protectie, ende verblijve U L. dienstwillige Neef

Cleve 25 July 1651. *Fredrich Wilhelm* Churf:

't Opschrift was

Heer Paltzgraef te Nyborgh.

Hier op heeft de Nieuborchse Vorst aen Chur-Brandenborch van stonden aen dese antwoordt laten toe-komen:

Doorluchtige Vorst, vriendelijcke lieve Neve,

GIster avondt is my U L. schrijvens ('t welck ghy van den 25 uyt Cleeff aen my ghesonden hebt door een uwer Trompetters) over-ghelevert gheworden, daer uyt ick geerne heb vernomen dat U L. sijne intentie hebt aengesteldt tot bevorderinge mynes besten, ende de versekeringhe van dien, als mede tot de algemeene Rust en Vrede, ende dat U L. vrundelijck begeert dat ick op dit subject met u alleen in vrundtschap wilde spreecken, ende tot dien eynde voorslaen een Plaets omtrent dese myne Residentie-stadt, tot onser beyder t'samen-komsten, om aldaer te tenteren of tusschen ons beyden een beter en vaster intellegentie op-ghericht kosten worden als tot noch toe is gheschiedt, onaenghesien dat U L. meyndt door des selfs Wapenen advantagie op my verkregen te hebben, sulcks late ick nu te zyner plaetse ghesteldt wie op malkand'ren d'advantagie sal hebben. U L. hebt aenvanghende lichtelijck op my advantagie verkrijghen konnen, alsoo ick niet quaedts van u verwachtende was, maer dat in conformite der Accoorden met wijlen U L. beminde Heer Vader, oock tusschen U L. selfs en my op-gerecht (die ick altoos ghetrouwlijck na ghekomen ben) alle differenten afgedaen waren en vergheleecken, sulcx dat ick alle het selve voor vergeleecken hebbe gehouden: Maer ter contrarie hebt U L. eenighe soo Stadt als Casteelen, gheleghen in mijn Vorstendom Berghe, met Krijgs-macht gants schielijck door de Uwe laten overvallen ende in-nemen, oock boven dien tot mijn naedeel sulcke ghevaerlijcke Patenten doen uytgaen en publeceren, de welcke my by-nae alle hope hebben benomen gehadt, van toekomende vrundtschap en goede intelligentie tusschen ons beyden.

Dan alsoo U L. door 't op-gemelte schrijvens verklaert u intentie nu anders

ende

Julius 1651.

KEyserlijcke Majesteyt opghewerckt door den zijnen / was ghestoort over dit Placcaet/dies besloot hy daer in te voorsien: Na ghehouden raedt op 't Hof van Weenen / sondt den Keyser op den 3. deser aen de Stenden der Vorstendommen Gulich en Berghe seecker Mandament/ daer by niet alleen vernietigende het voorz. Placcaet van Chur-brandenborgh/ende verbiedende de Stenden het selve te ghehoorsamen / als strijdende met den getroffen Rijckx-vrede/ maer beval datse hun nae 't begeeren van den Nieuborghsen Vorst souden voegen/ ter tijdt toe dat Keyserl: Majesteyt als opperste Executeur des Vredes alles tusschen beyde de Vorsten ghedecideert soude hebben / niet teghenstaen Chur-Brandenborgh (sonder te doen eenighe denunciatie) gants vyantlijck ende onvoorsiens den 15. Juny laetst aenghetast hadde 't vaste Huys Angremunde / ende met dat Volck omtrent 4000. Man sterck met alle gheweldt 't Dorp Pempelfort uyt-gheplundert / ende andere insolentien in de Vorstendommen hadde ghepleecht/ &c. Den Keyser sondt oock den 20 deser een Mandaedt aen alle hooghe ende laghe Militair-persoonen van 't Brandenborchse Legher / ghebiedende op te houden van vorder invasie / ende het alree-gheincorporeerde te verlaeten en te restitueren/ en den Brandenborchse Vorst in deses niet te ghehoorsamen/ op peene van als Vrede-breeckers ghestraft te worden: Ende onder dathe van den 3. deser geboodt hy den Churvorst van Brandenborch selfs door een Missive / te desisteren van dese violentien/ ende zijne Troupen uyt de gemelde Vorstendommen te voeren/ hun gheen hostiliteyt meer aen te doen/ ende zich wijders te dragen nae 't Instrumontum Pacis. Ende den 14. deser hebben de Landt-stenden van Gulick/ Cleeve / Bergh en 't Graefschap van der Marck aen alle hunne Inghesetenen verboden / noch d'een noch d'ander behulpsaem te zijn ofte dienen / 't zy Nyborch ofte Brandenborch: Also het in-voeren des Krijghs-volck streed tegens hunne Previlegien. Dies beyde de Vorsten/ aengheraden elcks door de zijne/ malkander dees volgende Brieven toe sonden:

Doorluchtige Vorst, vrundelijcke veel geliefde Neef,

HEt sal buyten twijffel U L. vremt voor-komen, dat ick den selven by dese occasie met mijn schrijvens besoecke: Maer wanneer de selve in 't toekomende mijn intentie sult vernemen, sal U L. sien dat de selve soo wel tot U L. eyghen besten ende seeckerheydt, als oock tot de alghemeene rust aenghesien is.

Als het derhalven U L. zich alleen met my te bespreecken beliefde, soo ben ick gheneghen om tot de selve omtrent Dusseldorp te komen, ende ongheacht mijne

Carabijn / die te'ghelijck buyr gaf ende los sprongh / vlieghende alsoo twee Kogels die daer op gheset waeren / den ghemelten Marckgrave van Balsoo ter lincker zijde in 't Lyff / daer hy af stierf / nalatende een bedroefde Weduwe en Dienaer.

't Coninckrijck Poolen / grensende aen d'eynden van Europa / was nu al ettelijcke malen van de Cosacken / een woest Volck op en aen de limiten van Moscovien / Polen ende Morabien woonachtich / ten deele Sevenberghers oft Transylvaniers ghenoemt / met Oorloghen en verwoestinghen geplaecht gheweest / daer in niet weynich van den Tartarische Cham aengehiist ; En al-hoewel dese Cosacken diversche reysen van de Poolen ghestut / ghedempt / en tot Tributarisen zijn gemaeckt gheweest / nochtans hebben sy daer tegens veel-malen gherebelleert / en den Poolen groote schade gedaen / Oock gants Europa / ten aensien dit Coninghrijck de Kooren-schuyr van Christenrijck is / duyrte en schaersheydt aen Granen veroorsaeckte. Dan 't is hun op dese mael niet wel bekomen / alsoo 't Poolse Legher de Cosacken by de Reviere Stijr / omtrent Berestetzko in 't beghin deser Maendt hadden beset / waer door sy genootsaeckt wierden aen den Poolsen Coninck te kon en presenteren van hun op seeckere conditien te willen onder stellen / dan wierden van Zijne Majesteyt beantwoordt datse haren Gheleyder Chmielnechy en sijn Soon met de Ghehteym-schrijver / als mede alle hun sterckten en Wapenen aen de Poolen mosten over leveren / midtsgaders de Russische en Cathol. Kercken in vorighen standt / en de Officieren en oude bediende Cosacken aen 't Cosackische Legher ghestelt mosten worden / met meer andre zwaere poincten: Hier op baden sy den Koninck om een ghenaedich Accoort / met presentatie / datse niet alleen den Koninck maer oock de Kroon / ende alsoo des Kroons Generael wilden onderworpen zijn / ('t welck een oude questie van de Cosacken is / die wel van den Koninck maer noyt van den Generael geregeert hebben willen zijn :) Yeder beelde zich in datse den volghende dach hun souden komen onderstellen hebben / maer ter contrarie zijn sy des Nachts tusschen den 9 en 10 deser behendich door ghesloopen / want de Poolen benamen sy de opinie met dese handelinghe / ende 't gezicht met het ghedurich branden en smoocken van bossen stroo rondtsomme hun Legher / want de Cosacken (nae datse eenige daghen te vooren by de 40000. van hare Mannen door den Pool in een Battaille waeren quijt ghewordden) hadden nu zedert die tijdt hun Legher-plaets aen de gheseyde Revier Stijr in een Dal neder geslaghen / waer rondts-om de Poolen 't Gheberghte in - ghenomen hebbende / hadden hun Quartieren op de Hoochten ghemaeckt / en konden alsoo door 't verhaelde smoocken in 't Cosackse Leger niet sien / dewijle men daer nacht en dach mede continueerden : Daer-en-boven hadden de Cosacken ter rechter zijde hares Leghers (daer een groote Bosschage was) noch twee passen open / by de Poolen tot hun schade versuymt te besetten / al-hoewel daer toe al van den 6. July neghen Regimenten waren gheordonneert / om zich van de selve Passagien te verseeckeren / maer wierde van dagh tot dagh (tot het te laet was) uyt-ge-

ende beter te weſen, en derhalven met my daer over begheert perſoonelijck te ſpreecken, my oock op u Chur-vorſtel. woordt verſeeckert, ende dat hier onder niet ghevaerlijcks ſal worden gheſocht; Soo ſal ick het daer voor houden dat U L. oock mede ghereſolveert zijt, en ſelfs voor billick acht dat tot bevorderinghe van de by u nieuw-voorgheſlaghen goede vrundtſchap en vertrouwen tuſſchen ons (alſoo van rechts-weghen voor alle handelinghe de gecedeerde en alle andere ſaecken in vorighe ſtandt moeten herſteldt worden) ende voor alle dinghen u Krijghs-volck, in mijn Vorſtendom Bergh legghende, terſtondt uyt de gheoccupeerde plaetſen van mijn Landt en Legher-plaetſen, oock voordts mijn Landt uyt gantſchelijck mach af-ghevordert worden, ende oock op wat manieren op de toekomende by-een-komſte ſal werden ghehandeldt over de ſchade my ende myne Onderdanen aengedaen. oock hoe my ende de myne behoorlijcke reſtitutie ſal wedervaren van de veroorſaeckte groote onkoſten, ende hoe alles in vorighe ſtant ghebracht ſal worden, ghelijck dat niet alleen in alle billickheydt, nemaer oock over een komende met Keyſ. Majeſteyts Reſolutie, ſoo als die U L. Gheſanten den 9 deſer hebben behandight. Ende dat ick ghenoechſaem mach verſekert ſijn in 't toekomende met dierghelycke invallen en feytelyckheden niet overvallen te werden.

Met die conditie, dat ſoe wanneer ghy U L. Krygſvolck ſult geheel uyt myn Lant ghevoert hebben, als dan ſouden wy beyderſijts op de Kleeffe en Berghſe Grenſen in 't vrye velt te ſamen konnen komen, alwaer ick dan UL. vrundelyke intentie tegens my breeder ſal vernemen. Zynde hier op UL. vrundelycke verklaringe met brenger deſe mynen Trompetter verwachtende, Bevelende U L. in Godes protectie. Duſſeldorp den 27 July 1651.

U L. geheelen dienſtw. Neef geteeckent

Wolfgangh Wilhem Paltſg.

Hier op beyde in conferentie tredende / is doemaels de ſaecke maer alleen tot ſtilſtandt van Wapenen ghebracht: Ende naemaels door 't pirich tuſſchen-gaen des Graven van Hatſvelt / (daer toe van Keyſ. Majeſt. afghevaerdight) als mede twee Gheſanten der Ed: Ho: Mog: de Staten Generael der Vereenighde Provincien alles ſoo wijdt ghevordert / dat beyde Vorſten by wederſijdigh conſent de wapens neder ghelecht / hunne Soldaten afghedanckt ende uyt 't Velt gebracht / ende de Gravamina ten principale op den naeſten Rijcks-dagh zijn verſchoven: Waer over men te Kleef en in die Gulickſe Landen den Vrede met Trompetten en blijtſchap heeft afghekundicht.

Te Mentona / een ſtadt in Italien onder 't Venetiaens Gebiedt / ghebeurde een ongheluck 't welck om zijn vremdigheydt niet dient vergheten: Den Marckgraef van Balſoo Soon van den Vorſt Monaco / (wien dit ongheval trefte) komt over ſtraet met zijn Ghemalinne / om in Sint Maria Kercke hunne devotie te pleghen / halver weghen ontvalt zijn Lackey een gheladen

Van daer sullen wy te lande nae Hollandt keeren: Alwaer het onder die van den Briel vertoonde/ dattet om redenen en sustenuen by de Magistraet en Borghers daer vol oneenigheydt was/ maer Hare Ed: Groot Mog: sonden stracks Zijn Gen: van Bredenrode met eenighe uyt hare Ed: College binnen die stadt/welcke de verschillen soodanigh by leyden/ datte differerende partijen contentement hadden/ ende de voorn. Ed: Heeren voor hun salutaire debvoiren bedanckende/ zijn die weder met Triomphe (als voortijdts de Romeynen hunne Protectors deden) uyt den Briel een stuck weeghs begheleydet/ ende van de Magistraet en Borgerye met liefde en respect ghescheyden.

Te Dordrecht (een stadt in Hollandt) was 't ghepeupel oock teghens de Magistraet opghestaen/ sustinerende veele ende verscheyden absurde saecken/ 't principaelste scheen te zijn datmen de Gilden haere Previlegien niet en maintineerden: Ende daerom 't Houte boeck (waer in de originele Previlegien van Dordrecht gheschreven stonden) wegh gheschickt hadde/ in 't kort dat men haer groot ongheliick aen dede/ spreeckende voorts onbehoorlijck van hare Achtb: Magistraet/ betonende alsoo datse sonder respect waren/ en de woorden van den Heyl. Apost: Paulus vergheten hadden/ bedenckende oock niet dat alle Souveraynen macht hebben in hare tijdt Wetten te maecken/ te onderhouden/ ende weder om te breecken/ sulcks ende alsoo als sy 't nae de tijdt bevinden te behooren: Op sulcks spreecken de Latijnen aldus:

Tempore pacis, magis quam belli, Reipubl. viget auctoritas, ut jus habeat decernendi, quod ad tuendam civitatis tranquillitatem consuerit conducere.

De onbedachtheydt van eenighe Persoonen/ wiens Namen ghenoech bekent zijn/ echter my uyt billicke inzicht ongeoorloft te noemen/ is soo groot gheweest/ datse hun naer 't Stadthuys begaven/ nae-gevolcht van een partye slecht ghespuys en veel Vreemdelinghen/ die liever een goedt Borghers huys hadden willen helpen plonderen dan het ghemeene beste voor te staen/ sy dronghen tot by den regeerende Burgermeester/ trocken hem aen de Kleederen/ en voerden discoursen van ghewelt/ begheerende alles nae haren sin/ met veele andere importuniteyten: Men stelde hun met goede beloften te vreden/ soo langhe tot daer Burgher-wacht op 't Stadthuys wierde gehouden/ ende nae eenighe daghen Zijn Genade van Brederode met eenighe Gedeputeerden uyt 't College van hare Ed: Gro: Mog: binnen de stadt quam/ ende door een Placcaet dede af-kundighen/ dat dese rebellighe Persoonen met ongeregelde pretensen voort-quamen/ oock dat de Ed: Staten van Hollandt niet alleen die voor nul en onwettich achtende waren/ maer oock tenderende tot factie/ subversie van Regeeringh/ mede sleepende sorghelijcke maximen en schadelijcke nieuwigheden/ oock seditieus/ en ten hoochsten strafbaer waren/ is teghens de selve/ als mede die Pasquillen en gheruchten uytgestropt

hadden

upt-gesteldt/ ter oorsaecke 't Poolsche Legher groot gebreck hadde aen Proviand/ wachte oock dagelijcks op't Canon/ dat den 9. July eerst van Lembergh in 't Legher wierde gebracht: Nu de Cosacken/ als geseydt is/ ontsprongen dien dans/ doch met sulcken confusie/ latende al hun Canon/ Artillerye en eenighe duysent gevangene/ daer onder veele siecken/ vrouwen en kinderen/ die tot vluchten onbequaem waren/ in der Poolen handen/ benefsens de twee Standaerden van * Chmielnechy/ hem voor desen van den Poolsen Koninck vereert/ noch alle zijn Schriften/ 30000. Rijckxdaelders/ en een Tartarise Brieff/ zijne Turckse Gesanten/ welcke aen Chmielnechy een Staf ende Sabel ghebracht hadden/ met aenmoedighinghe van den Oorlogh op't hevighst teghens den Pool te voeren/ desen Sabel dede Sijne Majesteyt strackx aen een Victory-stengh op-hanghen/ wijders kregen de Poolen noch den Muts ende Staf van den Russischen Aerdts-bisschop en Lichaem/ desen hadde de zeegheninghe gesprooken over 't Cosackse Legher in de laetste verlooren Bataille. Den Poolsen Koningh hadde gheerne ghesien dat men de vluchtighe stracks nae-gejaeght en de Victorye vervolcht hadde/ maer zijn Adel was daer tegens om dat de Woestijne groot was daer de Cosacken in gevlucht waren/ ende sy dan in groot gevaer stonden om van hongher en dorst te versmachten/ dat het oock onseecker was wat wegh sy genomen hadden/ soo dat den Coningh nae beroepene Raedt te Berestetzko/ weder nae Warschaw ghekeert is/ alwaer men seer heerlijck met Vyer-wercken over dese Victorye heeft ghetriumpheert/ soo dat de Stadt seer groot perijckel liep van in Koolen te raecken/ zijnde de Huysen ghelijck meest de coustume oostwaerdt op is/ veele al van Hout ghemaeckt: Men heeft in andre Poolse Steden oock daer over ghezegepraelt/ ende zelfs binnen de vrye Anzee-stadt Lubeck/ alwaer in dese tijdt om zeeckere poincten van Vrede Gesanten van Denemarcken/ Sweden en Poolen by den anderen vergaederdt waren/ waer af de laetste over de voorsz. Victorye verheught zijnde/ lieten Wijn voor yder een upt-loopen/ ende wierpen upt de Vensteren van hun Logement oock Geldt te grabbelen: Waer by den Raedt van Lubeck oock silver Geldt lieten slaen/ die sy niet alleen upt-ghedeeldt maer oock veele onder d'Inghesetenen tot teycken dat hun aen de Kroon Poolens welvaert oock gelegen was/ hebben doen werpen: Dit Gelt had op d'eene zijde een groote Krans/ waer binnen dese twee woorden stonden:

HOC NEXU.

Ende op d'andere zijde waren dese Letteren achtervolghens:

VICTORI REBELLOR AVGVSTO POTENTISSIMO IOHANNI CASIMIRO: POLON: REGI, TVM & SVECORVM GOTHOR. WANDAL. REGNI HÆRED. &c.

K 2 Van

* Desen Chmielnechy was Generael over de Rebellige Cosacken, by den voorighen ende tegenwoordigen Coninck van Poolen tot die Charge gesteldt, deien had de twee voorsz. Standaerden van dito Coningen, zijnde dit een gebruyck van de Croon tot bewijs des Generaelschaps, als in Duytslandt de Leenen.

de overwogen hebbende alle 't gene ter materie dienende was, ende heeft moghen moveren. *Doende recht uytten name ende van weghen d'Hoogh: Overigheydt ende Graeffelyckheydt van* HOLLANT, ZEELANT, *ende* VRIESLANT, Rejecteert d'exceptien by hare Coninckl: Hoogheydt gheproponeert, doet te niette de Sententie van den Rade Provinciael in questie, ende doende van nieus recht, verklaert tot Vooghden over de Persoon, Goederen Rechten ende Gerechtigheden van den Hoogh - ghemelten Heere Prince van Orangien, Haere Coninckl: Hoogheydt als Moeder, ende van de bestorven zijde: Zijne Churf: Doorl: van Brandenburgh, Haere Hoogheydt de Princesse Doüagiere, Ende den ghemelten Heere Hertogh van Landtsberghen uyt sijn eyghen hoofde, op den voet van zijne presentatie voor den Rade Provinciael ghedaen, ende alhier in Judicio gherenoveert. Ordonneert dat het Cabinet ten Processe vermeldt, sal werden hersteldt in sulcken Staete, als het is gheweest ten tijde 't selve door ordre van haer Coninckl: Hoogheydt is gedaen openen; Ontseydt de Hooggemelte partijen haer verder gesustineerden ende d'ander Heeren Princen mede Pretendenten, haer eysschen ende conclusien, soo voor den Rade Provinciael als voor desen Hove gedaen ende ghenomen; Ende compenseert de kosten van den Processe om redenen. Gepronuncieert den 29 July 1651.

In kennisse van my onderteeckent

Iman Cau.

De Batavieren verlatende/ wende ick my nae Vranckrijck/ daer yder op nieus verbaest wierdt door de nieuwe Concepten ten Hove: Condee Prins van den Bloede/ Cousijn des Conincks ende Ledemaet van 't Parlament te Parijs/ wierdt door verscheyden quade voor-spoocken ghewaerschout datter weer een nieuwen aenslagh op zijn Persoon voor handen was/ en datte Coninginne hem voor de tweede mael dacht te verseeckeren/ want den 7 deser 's nachts ten twee uren quamen zijn vrienden hem adverteren dat 't Regiment des Guardes ordre ontfanghen hadde om zijn Logement te komen besetten/ 't welck desen Prince by nae uytsinnigh maeckte: Hy resolveerde stracks uyt Parijs te vertrecken/ doch liet eerst zijn Broeder den Prins van Conty/ de Hertogin van Longevile/ en al die van zijner zijde aen dienen datse hun oock stracks souden wegh maecken: Selfs klom hy van de zijne ghevolght/ te Paert/ en om niet ghesien te zijn/ koos hy den wegh van Issy nae St. Maur/ passeerende over de Brugghe van St Clou de Reviere/ hier gaf hy ordre aen Monsr: de Rochefocault om den Hertogh van Orleans ('s Koninghs Oom) d'oorsaeck van zijn retrait te doen verstaen/ sich excuserende van gheen adieu ghesepdt te hebben door de groote haestigheydt; Soo ras het vertreck van Conde te Parijs ruchtbaer was/ onstelden t de Borgery en alle vreedsame ghemoederen soodanigh/ dat elck beducht was voor een nieuwen Inlandtse Oorlogh: De Coninghinne hier over radeloos/ dede water in haren wijn/ en sont ten 7 uren 's morghens de Heeren Villeroy en de Chabigny om den Hertoch van Orleans/ die stracks komende/ raet wierde ghe-

hadden dat men van voornemen was eenighe van 's Landts Militie binnen der Stadt te senden/ ende daer op den 27. deser 's nachts oproer hadden ghemaeckt/ den Procureur Generael ghelast 't Recht van d'Hooge Overigheydt te bewaren / die als nu d'onrustighe in rust zijnde / meenden dat alles daer by ghelaten souden worden / twee van de principaelste uyt de stadt naer den Haghe heeft wech-ghevoert/ 't welck d'andere met neer-gheslaghen herten so zeedich gemaeckt heeft/ dat eenige van dien in Pelgrimagie / ende andere met duchten van slimmer/ penitentie doen. Want

Non potest consistere Respub. ubi non est honos virtuti, nec pœna sceleroſis.

De Ho: Mo: Staten Generael lieten oock dese Placcaten binnen de Geunieerde Provintien en elders af-kundighen:

Gebiedende dat alle Militair-persoonen, so Officieren als slechte Soldaten, in deses Landts dienst zijnde, en sullen vermogen onder eenige andere Vorsten, ofte Princen dienst hun mogen laten gebruycken, maer ghehouden zijn van den 30 Juny in ses weecken weder te keeren moeten in haeren dienst, op peene van altoos uyt hare Charges te sullen zijn versteecken, &c.

Dat oock voortaen egeene geschencken aen eenige Collegien, Beampte ofte andere Persoonen aen 't Hof sullen mogen ghedaen werden, als tenderende tot quade en slimme, &c.

Toen toghen voor de eerste mael twee Compagnien Soldaten van Delft naer Hasselt / die in alle Steden daer sy wilden door passeeren / eerst mosten komen versoeck doen aen de Heeren der selver Stadt.

Men heeft oock langhe gedisputeert wie ende wat voor Persoonen gerechtichst/ bequaemst/ ende billijckst souden gekooren worden als Voochden van den Jongen Prince van Orangien/ nae veele en verscheyde sustenuen/ advijsen ende uyt-spraecken / is het volghende dictum der Sententie in cas van Appel/ by den Ed: Hoogen Raedt van Hollandt / Zeelandt ende Vrieslandt op den 29 July ghepronuncieert/ luydende als volght:

IN de zaecke hangende voor den Hooghen Rade in Hollandt, tusschen Zijne Churvorst. Doorl. van Brandenburgh, ende haere Hoogheydt de Princesse Doüagiere, Impetranten in cas d'Appel ter eenre, ende hare Coninghlijcke Hoogheydt, gedaaghde in 't selve cas, ter andere zijde; Midtsgaders hare Excellentie Don Emanuel ende Don Louys Guyaulme, Princen van Portugael, ende den Heer Fredrick Lodowijck Paltzgraef by den Rhijn, Hertogh van Landtsberghen voor hem selven, ende als Volmachtighde en *constitutus procurator in rem suam*, van den Heere Louys Philippe, Hertogh van Zimmeren, alle drie, elcks in 't bysonder, Impetranten in Cas van Reformatie, ende mede Pretendenten tot de Voogdye van Sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien, ter derde zijde, die voor 't Collegie van den Rade mondelinghe was bepleyt, 't Hoff met rijpe deliberatie van Rade door-gesien ende over-

luyden/ en ghevolcht yder met een Menino / dat zijn Soontjes ende Erfgenamen van de Grooten in Spangien / en dese droeghen hun den sleep nae: Achter dit quam d'Infante Dona Maria/ ende achter haer Don Louijs de Haro/ Gheheym-Raedt des Konincks/ die 't Kindt op zijn Armen droech/ hy selfs had een Kleedt aen / waer op de zwaertte van tseventich pondt Silvers geborduert lach/ behalvens de menichte Peerlen / Ec. soo was oock het Jonghe Kindt met allen seer kostelijck behanghen : Daer achter quam de Gravinne van Salvatierra met veele Grooten/ besluytende dese stacye: In de Capelle tredende / sach men aldaer den Nuncius van Sijne Heylighheydt die 't Kindt soude doopen / by hem waren twee Bisschoppen tot assistentie/ elck met zijn Ornamenten : Als men ter Capelle opwaerdt d'oogen sloech/ sach men de vereeringhe die Don Jan d'Austria ('s Konincks Soon) aen de Koninginne ghedaen had/ bestaende in een Prospectif van konstich Corael-werck : 't Choor daer af was met heerlijcke Tapijt-kleederen behanghen/ wiens waerdye op 40000. Ducaten wierden gheestimeert : Aen 't Autaer stondt een Bedde van de selve stoffe behangen/ hier op ontkleede den Nuncius het Kindt/ die met zijn twee Bisschoppen 't selve aen Dona Maria met veel ceremonien over gaf/ om over de Vonte t'houden/ dewijle sy als Peete quam/ dus hieldt sy it selve (hoewel noch Jonck zijnde) tot datte Doopinghe was volbracht/ ende wierdt door d'indispositie des Cardinaels van Toledo/ die oock absent was/ beyde Peeter en Peetje te ghelijck. De Ceremonien op 't destichst afghedaen zijnde/ wierdt het Kindt weder ghekleedt / alles met soo veel ceremonien/ als by-nae doenlijck was / en daer nae sloech den Nuncius 't Kindt een Keeten van loutere Dyamanten om 't Lijf / nae deses zijnse als voren weder naer 't Paleys ghekeert/ 't Kindt wierde ghedraeghen/ als oock den Nuncius/ die daer met een schoone Levreye/ 20 Pagien/ 10 Lackeyen/ soo veel Carossiers ende 6 Carossen was gekomen/ hy selfs sat in een Littier van Mannen gedraghen / de welcken bewrocht was met Purpur en Gout/ al eenderley/ en gevoedert met Camelot. Des anderen daeghs sondt hy aen 't Hoff voor meer als 100000. Ducaten Presenten / te weten / ses Silveren Lampet-schotels aen de Koninginne / en oock soo veel aen d'Infante / als mede Horologien met Dyamanten in- geleydt / heerlijcke Glaesen van Kristal / ende Waeyers vol Peerlen en Dyamanten / de Staet-Juffrouwen begiftichde hy met veelerhande Rarieteyten / waer mede alles ten eynde was.

De Venetianen / een Volck als Leeuwen / streden den 10 deser by Policadro (een der Griecksse Eylanden) gheluckigh teghens de Turckse Vloot/ en al-hoewel 3. hunner Galeyen perijckel liepen in 't eerst van d'Onchristenen te sullen vermeestert worden/ nochtans wende de kans/ want den Turckse Admirael/ een beest van een Schip / schoten de Venetianen in brandt/ het welck in 't Buspoeder raeckende/ vloogh met een schrickelijcke slagh op/ 800. Turcken nae 't segghen der ghevanghene / met den Griecksen Bassa van Natolia zijn daer ghebleven / 't gelt/ de wapenen en veel kostelijckheydt door vlam en zee vernietight/ noch 21 Oorloghschepen verovert / 5500. Turcken
ghevan=

de ghehouden / en ghearesolveert de twee voorsz. Heeren aen Conde te velde-waert in af te senden / om hem te verseeckeren datte Coninginne gheen ghedachten had ghehad om zijn Persoon in arrest te doen nemen / ende het maer alleen quade geruchten waren by de vyanden van Vranckrijck uyt-gestroyt/ &c. maer dese bootschap had gheen ghelooff by Condee/ die in plaets van weder naer Parijs te gaen / voorstelde dat men eerst de Placcaten teghens Masarini ghemaeckt moest executeren / ende zijne Creaturen als Tellier/ Servient en Leon van 't Hof doen verhuysen / 't welck nae ettelijcke reysen over en weder gaen hem belooft en maer tamelijck naeghekomen wierdt / daer op keerden hy weder den 25. binnen Parijs / en liet door de stadt billietten aenslaen dat hy tot gherustheydt der Borghers binnen hunne muyren wilde blijven / en soo als hy in 't Parlement sat / quam hem den Eersten President weghens hare Majesteyt van alle ghetrouwheydt asseureren / doch voegden dit daer by : Dattet hem wel bewust ende oock seecker was dat Condees ghevanckenisse den 7 deser al was beslooten / waer op dito Condee seyde : Dat hy hem dan nerghens koste seecker houden / soo langh soodanighe valscheydt wierde ghepleecht/ dan den voorsz. President zweech daer op / ende gaf geen antwoordt/ als dat hy beyde zijn schouderen eens op trock.

't Boeck van Jan Milton / ghenaemt Verdediginghe des Volcks van Enghelandt / ghescheven teghens Claudius Salmasius / wierdt op desen tijdt te Toulouse en Parijs / met rijpen raede door den Beul in 't publijcq verbrandt.

Den Bisschop Londendery in Yerlandt schreef oock daer teghen / en om datte voorsz. Milton van een vremt humeur was / soo wierdt dit zijn Tractaet in Hollandt oock met weynich smaeck ghelesen: Salmasius die vande Koninginne van Sweden een Jaerlijcks Pensioen had gekreghen/ over het schrijven van zijn Boeck/ vertrock toen uyt Sweden.

d'Enghelse Natie haer sedert eenighe tijdt een Colonie van vijftich Mannen op-gherecht hebbende op 't Eylandt Assada by Madagascar in Oost-Indien/ zijn van d'Inwoonders overvallen / en alle den Hals af-gesneden/ raserende alle Sterckten en Wooninghen die de voorsz. Enghelsen daer hadden ghemaeckt.

't Fransche Hoff begevende/ sal my op d'uyterste limiten van Europa laten dalen / doch in passant 't Spaensche Hoff maer simpelijck eens besien : De Koninginne ghebiel den 20. deser (nae een sorghelijcke strijdt) van een Jonge Infante/ dese wiert op St. Jacobs dach den 25 dito op navolgende maniere te Madril ghedoopt : 't Was 's avondts omtrent ses uyren dat na de Capelle van 't Hoff door uyt traden alle de Spaensche Ridders ende Heeren die Tijtels voeren / alle seer kostelijck uyt den Gouden en Silveren ghekleedt/ waer onder kostelijcke Gesteenten ende yder zijn Levreye aerdichlick in 't oogh speelden : Daer na volchden alle de Grooten van Spangien/ veele van hun droeghen brandende Keerssen / ende andre saecken / een van hun droech op de Spaensche wijse den Massapeyn : Nae dese quamen hare Majesteyts Staet-Joffers/ begeleydet elck met een/ twee/ drie ende meer Edel-

luyden

memorie aen den Coningh, met advertentie, dat Sijne Majesteyt en des selfs Huys-ghesin een seer groot pericul over 't hooft was hanghende, en dat sekere van de Grooten tegens den Coningh conspireerden, en voornamentlick noemden hy Colonel Walter: Sijne Majesteyt over soodanigen handel verwondert, sondt den Heer Uleveldt een zijner Heeren toe, met begheerte, dat hy die beschuldiginghe den Coningh in Geschrift soude laten toekomen, 't welck Uleveldt dede, en wierde hem doen een stercke Guarde ghepresenteert, maer hy weygherdent. 's Anderendaeghs heeft men Vrouw Dina ende haer Moeder beyde gheexamineert voor den Rijckx-Secretaris Otto Kragghe, den Gouverneur van 't Casteel Brockenhuysen en andere, alwaer sy seer gheturbeert, niet en sprack als met een bevende mondt en verbaesde lippen, men gaf haer eenige Antipharmaca in, ende noch yets meer 't geen het Fenijn af-drijft, want sy had daeghs te vooren door toe-doen des ghemelten Uleveldts een partije Vergift in ghenomen; als sy nu daer van ghesalveert was, soo bleefse constant by 't geen ze te vooren geseght hadde, voeghende noch daer by dat d'op-ghemelte Uleveldt haer met geweldt, hoogh en diere Eeden had doen sweeren niets te openbaren van 't geenze van zijn Vrouw had hooren seggen, doenze voor zijn Bedde quam. Daer op is Vrouw Dina weer in bewarenis ghebracht, maer Colonel Walther wierdt voor den Raedt gheciteert, om op zijn beschuldigingh te antwoorden, hy quam, en vertoonde in een langhe Deductie sijn onnoselheydt, des niet te min versocht zijn teghen party dat men hem ghevanghen soude stellen, maer dewijl Colon. Walther een ghenaturaliseert Edelman was, soo had men met zyne woorden contentement, ende den Hofmeester gaf hem in Juditio sisti zeeckerheydt, dan hy wierdt zedert met een stercke Guarde bewaert. Dit quam van d'een zijde, ende dat van een Swagher van 's Coninghs Vader, ghelijck den Heer Ulevelt was, een Man in grooter achtbaerheydt, en van kloeck beleydt, wiens administratie den voorighen Coningh Christianus seer gheluckigh ghebruyckt, en zich daer van tot groot voordeel van 't Deensche Rijck ghedient hadde, waer door Uleveldt ghesteghen tot de hooghste digniteyt, in alles doen en laten was, tot Christianus overleden en sijn Soon ghesuccedeert, hem in die ontsichlijckheydt niet heeft willen in-volghen, dewijl den Coning zelfs 't regeeren wat meer aen hem trock, waer uyt ambitie, Jalousie, en volghende Desseynen zijn ghekomen; Van d'ander zijde quam Anibal Seestar, Viceroy van Norweghen, in ghelijcke graedt van Maeghschap als Uleveldt met den Coningh, desen gaf oock verscheyden staeltjes van dat hy luttel werck van de Conincklijcke authoriteyt maeckten, met meer andere mesusen, die wy voor dees tijdt sullen mesnageren: Hy wierde ghedegradeert, ghedeporteert, en alle zijn Goederen (bestaende in een onghelooffelijcke Schat van Gebouwen, Juweelen, Goudt, Silver, Clenodyen &c.) ten profijte van de Croon ontbloot, behoudende alleen soo veel dat hy gheduerende zijn leven onderhoudt hadde, in een zyner Huysen tot Christiana in Norweghen, met verbodt van zich van alle Princen dienst t'onthouden, eenighe complottery aen te richten, ende hem noyt uyt 't Rijck te begheven; Tot Viceroy van Norweghen wierdt een Uytlander in zijn plaets ghesteldt.

Maer

ghevanghen/ 3500. Christen Slaven verlost/ en voorts de meeste part der Turckse vloot te schande ghemaeckt en verstropt/ van der Venetiaense zijde bleven daer doodt haren vaillianten Generael Tomas Mocenigo ende 200. Soldaten/ende van de Turcken zijnder 2000.ghesneuvelt: Hier over hebben de Venetianen het Te Deum ghesongen/en alle Gevangens die om schulden saten/zijn hare achterstalligheden door de Seigneury betaelt ghewordden/en sy selver alle los gelaten.

Dus verre laet ick Venetien: Ruggelinghs nae Denemarcken keerende/ alwaer in de Koninckl: Hooft-stadt Coppenhaven een sonderlinge saeck uyt-barstende/ oorsaeck was/ dat den Koninck en 't Rijck oogenschijnelijck van groot gevaer wierde verlost/en de schultplichtighe ghestraft/ de somma was als volght:

IN 't begin van April komt zeeck're Vrous persoon, Dina ghenaemt zijnde tot Coppenhaven wel bekent, haar voor den Koningh presenteeren, en verzocht zijne Majesteyt alleen te moghen spreecken, zegghende, datse yets sonderlinghs aen te melden had beraackende des Konings Persoon ende welvaart: Na haar ernstigh aanstaen wierden daar Commissarissen uyt de principaalste van 't Hoff ghekooren om sich op haer segghen t'informeren: Hare reden beginnende, seydse eerst wiese was, ende vervolgens hoe dat zy genoot ende verleydt was door den Hof-Predicker Mr. Symons en sijn Huysvrouw, om te komen by den Rijcx Hof-meester Ulevelt, die haar daar na tot lust ghebruyckte, en onderhieldt haar als zijn Concubyne. Maar als zy nu onlanghs met hem te bedde was geleghen, soo quam 'rMorghens met den daghe Mevrouwe van d' Heer Ulevelt voor zijn Bed in de Camer, ende verhaalde aldaer met haastigheydt in 't secreet, hoe dat zy gheweest had by Docter Sperlingh, ende hem de recepte had ghegheven, maer datse zedert seer ontroert, ende oock daer van afgeraden was geweest, vreesende den aenslach mochte ondeckt worden, en dat by avontueren 't Vergif in 'tGlas gesien soude worden, vindende oock swarigheydt hoe men 't den Koninck toe-brenghen soude, ende oock indien hy 't strackx niet en dronck, den handel bekent wordende, buyten raat was wat men doen zoude. Gheduurende dese redenen hielt den Hr. Ulevelt dese zyn Concubine Dina verborghen, en sprack tot sijn Huysvrouw datse couragieus en kloeckmoedigh daer in wesen moste, ende haer begonnen werck voltrecken, de rest soude hy selfs beschicken, &c. En by aldien 't Vergif in 8. a 10. daghen niet behoorelyck werckte, soo wilde hy 't onsichbaer in 'sConinghs Wijn menghen.

Hier af rapport aen Sijne Majesteyt ghedaen zijnde, begheerden die daer bewijs af, jae sprack haer schetpelijck toe met beloften en dreyghementen, datse van alles vaste en meerder zekerheydt moste brenghen, ofte andersints zoude sy voor hare Tongh moeten lyden. 't Welck zy belooft hebbende, is van 't Hoff op 's Heeren Huys gevanghen gheleyt. Zedert begost men teghens den Rijcx Hofmeester ernstigh te procederen, die bevreest datter yets op hem voorgenomen mochte worden, dede sijn gants Huys-ghesin met Wapenen voorsien, ende nacht en dagh wacht houden; Eyndlingh sondt den Heer Uleveldt selfs een

42 Tomas Lenifon.
43 Edouard Hyde.
44 Richad Lane.
45 Robert Long.
46 Tomas Tijſley.
47 Philips Carteret.
48 Jan Bodwil.
49 Pieter Putſey.
50 Marmaduk Roydon.
51 Charles Townley.
52 George Beojon/
53 Guiliaem Reynes.
54 Tomas Haggerſton.
55 Andries Coggan.
56 Jan Robbinſon.
57 Edouard Grey.
58 David Jenkens.
59 Jan Denham.
60 Rogier Bodemham.
61 Tomas Beckwit.
62 Henrick Percey.
63 Christoffel Leukenor.
64 Roelant Ar.
65 Jan Greſſort.
66 Willem Hamilton/bro.d.h.
67 Cutber Morley. (Londen
68 Jaques Bunſe/Alderm.vã

Dit maeckte ſeer groote verbitteringhe tegens 't Parlement / ſoo dat ſelfs eenen Mr. Love Predikant van Londen zich inwickelde met verſchenden Borghers tot een conſpiratie teghens 't voorſz. Parlement / verſamelden geldt voor den Coninck / ende door heymelijcke Brieven kreghen kundſchap dat Zijn Majeſteyt eerſt-daeghs met alle macht Enghelandt ſoude in-trecken/ en datſe dan met alle goe Vrunden op hun hoede ſouden zijn / &c. maer een haerder Mede-ghenooten ontdeckten hun / ſoo dat Mr. Love en andere ghevanghen / on-aengheſien meeſt alle Predikanten van Londen voor hem ſpraecken/ naederhandt ghebijlt/ en andere met Geldt-boeten gheſtraft zijn : Tot Abington wierdt oock een dierghelijcke ſaeck ontdeckt / alwaer eenen Edouardt Wart (voor deſen Koninck Carel de 1. gedient hebbende) veel injurien uytſpoogh tegens 't Parlement/ ſelfs op die tijdt als men hem 't hooft tot ſtraffe ſoude af- ſlaen/ ſprack hy deſe woorden : Dat hy luſt hadde om ſijn Rapier in 't Bloedt des Parlements te baeden. Maer dit en zijn gheen redenen gheweeſt die in 't lijf ginghen / deſhalven nam men die op als ongheſouten/ ſpruytende uyt een gepaſſioneerde inborſt.

In de Provincie Ulpter in Yerlandt quam op deſe tijdt uyt Schotlandt om den Oorlogh aldaer ghevlucht/over de veertich duyſent Huys-geſinnen. Admirael Popham ſtorf toen tot Dobren aen de Koortſe.

Auguſtus 1651.

ALs nu 't Enghels Legher in Schotlandt diverſche malen had ghetracht dieper in te breecken / maer belet by 't quaedt overkomen der Schotſche Berghen/Water en Landt-paſſagien / als mede door de ſterckten der Rivier/ wiens blindt-klippige grondt ghebiedt daer niets dan met voorſichtigheydt te paſſeeren/ſoo heeft Generael Cromwel (onderwijl heftich met Steen en Roo-loop ghefexeert) daer op toe-gheleydt om zijn Vyandt tot een Bataillie te locken / maer die wachte hem daer ſoo voorſichtich voor als hy had konnen doen/ dit dan niet luckende / zijn d'Enghelſe van raedt verandert/ overmidts den Koninck zijn macht uyt Fife nae Sterlingh trock / ontblootende alſoo de Noorder quartieren/ die (ſoo men

ſeght)

Maer Vrouw Dina had ſoo goede avontuur niet, want nae gehouden debatten wierdtſe ghecomdemneert te moeten ſterven, (de redenen daer van ſal ick voor by gaen,) en dit alleen daer by zegghen, dat als ſy ghejuſticeert ſoude worden, ſy gants variabel van diſcourſen was, nu Mr. Symen en Doctor Sperlingh voor haer aenſtichters beſchuldighende, en dan weder daer afwyckende, doch verontſchuldighde den Heer Ulevelt ſeer, ſpreeckende gants tot zijn faveur. Zy is den 21. July te Coppenhaven 'smorghens vroech op 't Binnen-Kaſteel onthalſt, met gheſlooten Poorten, haar Lichaem is buyten de ſtadt aen de Landt-ſtraet in een kuyl gheſteecken, en haer hooft op een Pael daer nevens gheſtelt.

Nu ſtonden noch open 't Verſchil tuſſchen den Heer Ulevelt en Col. Walter, na eenige tijdt daaghde Walter den Heer Ulevelt, om ſommighe poincten te antwoorden, die in plaets van compareren den 8. Auguſti ſtillekens met ſijn Vrouw en twee Dochters op een Waghen is gaen ſitten, rijdende een eynde weeghs, tot daer een Frègat lagh, daerſe mede in Hollandt quamen, van waerſe na eenige dagen over Lubeck na Sweden trocken, als twee Heeren, want Ulevelts Vrou mans kleed'ren aen hadde, ghevolcht van een Pagie; Te Stocholm komende, kreghen daer van de Coningin admiſſie om hun in 't Stift Bremen te moghen onthouden, keerden ſoo weer te rug over de Baltiſe zee, en quamen te Wiſmer, Daarſe bleven, tot ſy hun in 't Rijck begaven. Ontbloot van Staet en eer.

—— Fortuna humana fingit, artatq; ut lubet. Me qui liber fueram
ſervum fecit, è ſummo infimum;
Qui imperare inſueveram, nunc alterius imperio obſequor.

Wy ſullen over Zee in Enghelandt gaen / daer men de Krijghs-onkoſten vondt uyt de Gheeſtelijcke Landen en Goederen / als oock de verbeurde patrimoniale Rijckommen van 's Coninghs beſt en grootſte Vrunden / wiens goederen (want ſy waren meeſt gheweecken) openbaer verkocht / en de gelden daer af onder 't Legher gheemployeert zijn ghewozden / de Naemen der Heeren diens goederen deſe Maendt geconfiſqueert wierden zijn deſe:

1 Hertogh oan Buckingam.
2 Hertogh van Hamilton
3 Marquis van Winchester
4 Graef van Nieukaſteel.
5 Graef van Briſtol.
6 Graef van Worcheſter.
7 Graef van Derby.
8 Graef van Clevelandt.
9 Graef van Cheſterfiele.
10 Graef van Caſtelhaven.
11 Graef van Landerdale.
12 Baron George Digby.
13 Barõ Francois Cottingtõ
14 Baron Tomas Wentwozt
15 Baron Henrick Wilmot.
16 Jan Strowel/Ridder.
17 Willem Wittington/ Rid.
18 Philips Muſgrave/ Ridd.
19 Marmaduke Langdale/R
20 Richard Greenvil/Ridder.
21 Francois Doddington/R.
22 Jan Culpeper/ Ridder.
23 Jan Biron/ Ridder.
24 Jan Winter/ Ridder.
25 Lowijs Dives/ Ridder.
26 Ralph Hopton/ Ridder.
27 George Ratelief Ridder.
28 Edouart Herbert/ Ridder.
29 Edouart Niclaes/ Ridder.
30 Piercey Herbert/ Ridder.
31 Henrick Slingſby/Ridder.
32 Francois Howart/ Ridder
33 Richart Tempeſt Ridder.
34 Tomas Ridle/ Ridder.
35 Jan Marlozb/ Ridder.
36 Robert Hatton/ Ridder.
37 Tomas Ridle de Jonge/R
38 Jan Somerſet/ Ridder.
39 Henrick Boddingfielt/ Ri.
40 Arthur Aſton/ Ridder.

De Heeren.

41 Matieu Boynton.

NAe dat den Optocht ghekundicht/ ende de Krijghs-benden met den dach haere Wapenen (ten dienst des Coninghs) den 10. deser om-gordt hadden/ wiens Harnas Helm en Pansieren ghekletter behaeghlijcker in des selfs ooren waeren/ als de noch-duerende debatten onder de Schots en Enghelse Heeren wat zijne Majesteyt als noch best te doen of te laten stondt: begaf hem den Koninck te Paerde/ en scheyde uyt Sterlingh licht ghekleedt/ met dese woorden: Die mijn Vrund is bewijs het, en volghe. Den Hertoghe van Buckingam voegde zich by den Koninck/ 't welck David Lesle/ den Hertogh van Hamilton/ Graeff van Landerdale/ Graef van Crawfort/ den Heer Montgommery/ Massey/ Points/ Geerard Ashurts/ en andere insghelijcks deden/ met soo veel Ruyters en Voet-knechten/ als willich tot een spoedige tocht van noode was/ 't ghetal beliep nae gissinge ver over de 25000 Man. Dese volchden den Koninck tot op de Schotse grensen/ alwaer ettelijcke Troupen afdroopen en te rugghe keerden/ achlijck denckende dat Schotlandt hun niet volghen zou. Den eersten nacht quam de Koninck te Lanerick/ des anderen daeghs te Bigger/ en den 12 te Moffer/ middeler tijdt trock David Lesley voor Boughal/ eyschte dat op/ maer stiet zijn hooft/ den 15. trock 't Legher drie Mijl van Carlisle over de Brugh/ alwaer sommighe Vrywillighe hun by-voechden. Aldus dede den Koninck zijn in-treede/ met weynich Bagagie/ eenige lichte Leedere Canon stucken/ met twee Karren/ op welckers een Bedt en Bulster was (so men seyde) voor den Koninck om te rusten; Die so haest tot Appleby in Westmerlandt niet was gheavanceert/ ost hy dede door Trompetten en aengeslagen Billetten een generael Pardon voor een yder af-kundigen/ uytsluytende eenige die aen zijns Vaders Doodt schuldich waren; Ende in 't vlacke veldt is hy met groot gejuych by 't gansche Legher gheproclameert ende uytgeroepen voor Coningh van Engelandt en Schotlandt. De Landtsaten van Kendale/ Lancaster en van elders samelden en brachtē Voeragie en Provisie voor 's Coninghs Legher/ dit was te Crossen en daer omtrent. Het welck soo haest niet te Londen kenbaer wierdt/ of 't Parlement hieldt zich daer over seer/ jae ten hoochsten geledeert/ en deden strackx dit Placcaet tegens hem publiceren;

ALsoo verscheyden van de Schotse Natie, ende oock sommighe Engelse vluchtelingen nu lest uyt Schotlandt in Engelandt zijn ghevallen, met haren Gheleyder Carel Stuart, Soon vanden laesten Tyran, met oorloghender hant tegens de Republijcke, doende grooten overlast in 't spoillieren en vermoorden des volcks deser Natie. Ende den ghesøyden Carel Stuard hem by de voorsz. Schotten en Enghelse Vluchtelinghen heeft doen proclameren voor Coninck van Enghelandt, ende by voorschrijvens die Declaratien verleendt, als groot en onghemeene dienst aen 't publijck gedaen hebbende, presenterende aen yder pardon, om alsoo een aenhangh door zijne bedrieghelijcke practijcken te krijghen, en voornamentlijck door bysondere brieven uyt zijnē name aen dese stadt Londen afgheveerdight, en al omme by zijn

seght) noyt van vooght-zijnde Enghelsmans voeten betreden zijn / en voornamelijck 't Eylandt Brundt/ werwaerdts Cromwel aller-eerst zijn Heyrtochten in Bootten dede over-schepen / daerse onvermoedent soo gheluckich landen / dattet schande voor de strijdthaere Schotten was te loopen doen sy haer Vyandt saghen/ ghelijckse deden / betoonende met het verlaten des selven Eylandts/ datse meer couragie in hun hielen als armen hadden/ ende op dien voet hebben sy oock in Fife ghecontinueert : 't Is wel waer datse voorheen al groot en diepe kuylen op de Velden hadden ghemaeckt / waer in menich Enghelsman sonder Adieu te segghen de keel schoot / maer sulcks was niets/ ten aensien men zijn Vyandt niet keerde/en als weerloose alle Stercken sonder slach of stoot over gaf/ latende 60 Stucken Canon/ drie Oorlochschepen en andere Buyt in der Enghelschen handen : Die van daer in Fife met aller macht vielen. In deses queeten hun seer vromelijck den Hooftman Overton met Colonel Monck/ waer af den laesten naemaels Generael voor 't Parlement in Schotlandt wierdt : Eenighe hebben ghemeent dat den Koninck (aengheraden door Buckingam en andere) met voordacht zijn Volck nae Sterlingh uyt Fife trock / om samenderhandt Enghelandt in te trecken / hoewel Argile en andre daer teghens waren / en dat men d'Engelse een voet gaf om soo Noordtwaert aen te trecken/op datse den Koninck in sijn Enghelse tocht niet hinderlijck souden zijn : Het zy dan soo 't wil/ men hieltet voor sulcks/dattet eer desperaetheydt dan kloeckheydt der Schotten was hun eyghen Vaderlandt (natuerlijck onwinbaer zijnde) te verlaten/ om een ander Rijck t'occuperen/ welckers winst aen een Bataillie hongh/en by verlies de ruyne van 's Koninckx Huys mee bracht. Den Marquis Huntley meende met 2000 uytghelesen Ruyters Generael Major Lambert (die tusschen Nesterton en Endergeedingh door ghekomen was) te stutten / maer quam te kort / zijn Volck wierdt gheslaghen en wel seven Mijlen nae-ghejaeght / men vondt in de Legher- plaetsen der gevluchte Schotten by de drie duysent Wapen-rustinghen/ 50 Vendels / en 1113 gevanghenen/ met meest al d'Officiers : 't Gherucht van dit eerste onghеval maeckte te groote verslagentheydt by den Koninck te Sterlingh en in d'andere omlegghende Steden/ vluchtende gewapent en weerloos d'een in en d'ander uyt de vaste plaetsen die wech kosten komen : Dit was in 't begin deser Maendt / en den neghenden dito trocken d'Enghelse op St. Jonhston / daer even te vooren vijfthien honderdt Schotten in-ghekomen waren / dese met den Graeff van Southerlandt gaeven de plaets nae anderhalven daghs beleghеringhe met verdrach over / alwaer maer vier Stucken Canon binnen ghevonden wierden : Onderwijl spreyden de Parlementsche hun Volck door gheheel Fife/ vindende over-al goeden Buyt/ diversche Schepen op de Revieren/ en vieren-vijftich Stucken Gheschut : Onder al dit ghewoel / en middelertijdt d'Enghelsche voor St. Johnstown laeghen/ toogh den Koningh op de Reys uyt Schotlandt/wiens stoutmoedighe marsch en onghehoorde wedervaren/ in naervolghende maniere is gheweest:

van Derby lande met 200. soldaten by Chester op de zee-strandt/ voor den Coningh / uyt 't Eylandt Man. Hamilton die de voortocht van 's Coninghs legher had schreef d'onderstaende brief aen zijne en des Konings Vrunden in Schotlant/ maer gheraeckte in zijns Vyants handen/ soo dat zy te Londen in 't Parlament is ghelesen / zijnde van desen teneur:

SIRS.

DE laeste mael droncken wy malkanders ghesondtheydt, met de Heerē Dan, Oneil en Landerdale: Nu zijn wy in een ander ghestalte, Schotlandt 't welck wy niet langher maintineeren wilden, hebben wy begheven, ende nu en willen wy niet eer ophouden voor dat wy alles sullen herstelt hebben: Ick kan niet seeckers seggen welcke van tween grooter is onse hoope ofte vreese, dan wy hebben een stout bestaen aenghevanghen, want 't is nu sulcks dat wy of vechten of sterven moeten: Ick en sal niet seggen dat dit onwettelijck is, aenghesien wy alles doen door 't bevelen onses Konincx waer toe wy U L. oock beroepen. De reste sal u den Heer Tomas (brengher deses) wijtloopigher verhalen, blijvende uwen

D. Hamilton.

Des Coninghs Legher bracht groote commotie onder d'Inghesetenen by ende omtrent London; 't Parlament gheboodt dies aen alle Huysvaders hun kinderen en dienstbare stil in huys te houden / alle Vremdelinghen aen te gheven/ en die het nieu Engagement niet gheteekent hadden hun t' ontwapenen / daer-en-tegens de stadt/ Westmunster/ Soutwarck en den Tour met Amoniti te voorsien / de Trainebande wiert met andere opghelichte Troupen in Moorfielts 14000. sterck ghemonstert/ in 't bywesen van eenighe Leden met den Orateur van 't Parlement;

Het liet sich tot noch toe wel aen sien voor den Coningh/ die tot Waringhton avanceerende de stadt in nam / dit was den 26 namiddaghs; de Troupen van Gen. Major Lambert en Harrison meenden hier de langhe steenen brugghe aen de Riviere te bewaren / maer wierden ghedwonghen die te verlaten / alsoo den Coningh/ Buckingam / Massey ende Crassort met hunne Ruyterye op twee bysondere plaetsen moediglijck op de Parlamentse aenvielen / die (overmits de weecke aerde) gheen stant konden houden / maer nae anderhalf uer vechten ghedwonghen met hun macht nae Knotfortscheat te retireren / maer Crassort bleef met sommige aen 's Conings syde doot/ evenwel vervolghden ettelijcke hunner de wijkende Troupen des Parlaments hun na roepende met groot geschreeu O! jou dieven, komt wy sullen met u na Cromwel gaen.

't Gherucht van dese attacque liep strax Engelandt in/ want oogenschijnelijck soo waren de Parlamentse zijlinghs geweecken / ende alle die op 's Coninghs doen hoopten / beelden hun in datter noyt beter occasie voor hun als nu gheboozen was. Want de passage was alomme open om tot Londen te konnen marcheren.

Den Lut. Gen. Cromwel (nu d'eenighe hoop naest Godt/ des Parlaments) was onverhoedts op een moeyelijcken omwegh met zijn volck geraeckt / dies liet hy al de sware Artillery

zijn secrete Agenten die doende verspreyen, arbeydende also door zijn oude opgheblasene conditien, hem by de zijne formidabel te maken, by 't onderstaen van te krencken d'eere, estime en macht des Parlaments, daer hy (Godt danck) nochtans soo menighmael tot zijn selfs en sijner geconfedereerdens roede heeft gestreckt: En wy willen (by Godts zeghen) verhoopen onder de zijne wel haest eenighe brandende steenen te sullen sien: Derhalven vertrouwen dat dese vermaerde stadt, (wiens treffelijcke dienst wegens de Relige, Wetten en Vryheden niet ontkent worden konnen, als oock van andere deser Natie) hun niet en sullen in wickelen door zijn streken en flatterijen, ende alsoo vergheten souden de schrickelijck en bloedighen Oorlogh veroorsaeckt door den laesten Tyran zijn Vader, en des selfs ghedaene verwoestinghen, die door zijn bedriegherijen ende onhebbelijckheyt ghdwonghen is geweest sich selfs te verraden, ende hare vrijheden in dienstbaerheydt en slaverny te verkeeren, welck door Godts goetheydt met soo veel bloedtstortinghe en Schattinghe is gewroken van de hovaerdye ende Tyrannije diens Mans en zijnes Vaders Huys . . . ., &c. Verklaren hem begaen te hebben hoogh verraet, en te zijn een Rebel, Traiter, en openbare Vyant des Engelse staets, ghelijck oock alle zijn Opruyders, Agenten en Complicien. Verbieden yder hem gheen hulp te doen, maer hem te resisteren en teghen te staen, op peene, &c. Dewijle hy meer en meer tracht 't verbreken onser strafbare wetten.

Dit Placcaet wiert geformeert op sekere 2 brieven by den Coningh gesonden / d'een aen den Major van Londen van inhout / Dat hy de Stadt voor sijne Majestt. die in aentogt was, soude bewaren &c. dese wierdt door den Beul op de Borso verbrandt / maer den and're brieff houdende aen 't Parlament / daer af en heeftmen noyt geen bescheyt konnen krijgen.

Lord Gen. Cromwel den subiten optocht des Coninghs verstaende / ylden inhaest over water en landt te rugh / sendende den Major Harrison met 4000. Ruyters den Koningh na / om hun voor te loopen en op te houden; Col. Monk bleef met 8000. man Commandeur in Schotlandt / die voor Sterlingh ruckende / eerst de stadt / naderhandt 't Kasteel / ende voorts alle sterckten van 't geheel Coninckrijck Schotlandt veroverden / meest van luttel ghewelt / zijnde de Casteelen op zijn Komeyns van steen torens ghewijs / onbestendigh voor 't Canon / ende de steden op veel plaetsen indefensibel.

Den Koninck toefden niet langh op een plaets / van Astonschall quam hy in Lancaster / gingh logeren in 't Huys van Colonel Wainman / van daer trock sijn Majestt. op Moyerschoe / op Preston / en soo over de Riole brugh / van daer tot Euxtonbourgh in Huys Anderstonts huys / soo voorts te Irine in Sr. Willem Geerarts huys. Onderwijl dede den Cononck de Trommel in passant roeren dan effectueerde weynigh; Te Lancaster ontsloegh hy de ghevangene die aldaer op 't Casteel zaten / En sont sekere Missive aen Col. Massey / om met zijn volck gereet te wesen / zijnde van meeninge langhst Worchester over sekere pas aen de Riviere Severne naer Londen te komen. Dē Graef van

in Krijghs-ordre had gheen 15000. weerbare Mannen by een om Battaille te slaen / daer onder seer veele veynsende siecken en in der daedt ongewapende Landt-luyden / zijn meeste hoop was ghesondeert op Godt / en de tresselickste Officieren van Enghelant en Schotlandt die hy by hem had / echter veel te zwack (menschelijcker wijs ghesproken) om Kromwel teghens te gaen / die nu alle zijn macht uytghespannen hebbende / ontrent 30000 Man sterck was.

't Gheschiede den 13 September / dat met het kriecken van den dach by Col. Fletwoot d'eerste Troupen over de Reviere trocken om 'tveldt te ontdecken / dese stelden de Sintetelle per Dieu / ende andere brachten alle materialen by der handt tot het maeken van een Bruch / diemen spoedich leyde ter plaets daer de Reviere Team inde Severne loopt / een favorable occasie zijnde in dit werck. Onder deses begosten de Parlementse (wiens woordt was Den Heere der Heyrscharen,) met de Koninghse te schermutseren / alle Voet-gangers / eerst over en naederhandt aen weder-zijden der Severne / daer O. Lesle de Ruyterwacht hadde / dronge Kromwels Volck eerst door / 't welck de Koninckse seer naedeelich was / om dat Kromwel hun door dien pas attacqueeren moste. Oock was daer noch een ander ongheluck / waer af 't gherucht in 's Konincks Legher komende uyttermaten verslaghentheydt causeerde onder de Schotten / dat was het ruyneren van de Troupen die den Koninck in Lancaster onder den Graef Derby en Colonel Massey hadde ghelaten / soo om dien pas nae 't Noorden open te houden / als om meer Volck te versamelen / want Derby was by Leverpole uyt 't Eylandt Man met 2 a 300. Ruyters overgheschcept voor Zijn Majesteyt / ende wierdt in luttel daeghen door de goede affectie der Inwoonders 1500. sterck / doch Col. Lilburn met eenighe macht van 't Parlement uyt 't Graefschap Yorck over-viel dese Koninckljjcke Volckeren / en dede die gantsch te niet / de sommighe verstaecken hun in Boere-Huysen / andere wierden ghevanghen en naer Londen gevoert / en eenige als Mylord Writtington / Gen: Maj. Tom. Tildesleys / Gamul / Beyoton / Chester en Trollop bleven daer doodt / Derby en Massey ontsprongen den dans / en quamen ghequetst daer af te Worchester by den Koninck hun quade avonture vertellen.

Het oude Spreeck-woordt seght: Een ongheluck komt selden alleen. Dus gingh het oock met 's Konings saecken / want al hoe wel 't voorgaende ghenoech was om Sijne Majesteyt vertsaecht te maken / nochtans quam daer noch een derde malheur by / te weten / dat Colonel Monck de stadt Dundee / een Zee-haven in de Provintie Angus veroverde / en niet wijdt van daer op den 7. Septemb. ghevanghen kreech de principaelste Vrunden die den Koninck noch in Schotlandt had / en dat op een plaets seven Mijl van Dunde / daerse mette meest-geaffectioneerde Predikanten raedt leefden / sonder achterdocht van eenighe Vyandt / zijnde alle onghewapent / hunne namen zijn dese:

Oude Lesley, Graef Levijn.

Cancelier van Schotlandt Lowdun.

Lord Craffort Linsey. Lord Ogleby

Noch 300 Persoonen van geringher autho-

tillerp achter / en maeckte groote dagreysens in zijnen march/ vindende onderweeghs alle Provintien in wapenen door last des Parlements/ om de Schotten te resisteren / voornamentlijck in't Graefschap Jorck/ alwaer Sir Tomas Fairfax doende was met Volck te lichten / die Provintie te beschermen/ en te verstooren de werbingen die Sir Thomas Tildesleys / den Ridder Derby / en Colonel Ashurst in 't Noorden voor den Koning deden/als ook om de Schotten van die kandt te stuyten / ende te beletten datter geene van hun te ruch souden konnen komen ;'t Was al den 29 deser als Cromwel te Ferrybourg Doncaster en Roterham passeerden/ in passant wel 3 uyren met Sr. Fairfax in een Carotse rijdende / beraedtslaende over de teghenwoordige conjuncture van tijden.

Den Koninck verboorderde zijnen wech op Worcester/en liet Schrewsburry op-eysschen / maer den Gouverneur Mackwood seyde geen Kononck te kennen / maer wel een Opper-Commandeur der Schotten. Dese antwoordt behaechde de Koninck niet / maer wel het Parlement die gemelte Mackwood over sijne bewesen courtosie met een Jaerlijcks Pensioen en een gouden Keeten vereerden.

Harrison bemerckende des Konincks ooghmerck / sondt 500 Man in Worcester.

Als nu de Schotten te Egdehil de Reviere souden passeeren/ waren vele onlustich door 't langh en ras marcheren/ en seyden opentlick datse sonder rusten niet verder kosten / soo dat den Koninck selfs onder hun reedt/ ende voor oogen stelde hun aller ruine in ghevolghe sy daer bleven legghen/ jae mette Hoedt in de handt heeft hy haer doemaels ghebeden / datse tot Worcester (daer beter occasie om rusten was) souden marcheren/'twelck sy deden / en toghen recht derwaerts aen / met sulcken haest / datse al eer door de Poorten van Worcester waeren dan men dacht.

Want of wel des Parlements soldaten even te voren die Plaets versekert hadden/ soo was doch de Magistraet mette Borgherp hun teghen/ drongen de poorten op / lieten de Koninghse in / ende sloeghen de Parlementse met kracht daer uyt / soo dat die overdronghen op de Brugghe al vluchtende veel vande hare lieten sitten : Sijn Majesteyt en de rust des Leghers quam in en om Worcester/ aldaer ze hun neder sloeghen/rustende van een so spoedige reys.

Den Koninck ontboodt strackx al de Boeren daer omtrent/ om de stadt te fortificeren/en andere Wercken af te steecken / maer zijn teghen-partye overquam hem te ras.

Want den Lut. Generael Cromwel was nu alreede met alle macht door Nottingam en Licester tot Warwick ghekomen / voegende zich niet wijdt van de Severne met de Provinciale Troupen des Parlements/ de welcke men wel op 6 a 7000. man schatte/ met dese pooghden hy de Revier Severne te passeeren al eer des Konincks Troupen/ die noch moede van hunnen march in ende om Worchester in op-ghewor pen Trencheen laghen / souden verfrist zijn/ wel wetende dat 't winnen van tijdt hem in desen ontwijfelbaer voordeelich was/ ende hy heeft oock daer in niet ghemist/ want den Koninck noch jongh in

16 Hr. Samuel Vravert, Quartiermr. van d'Enghelse.
17 Hr. Alexander Hariot, Generael der Waghens.
18 Baron Sinclave.
19 Baron Spine.
20 Ridder J. Pattington.
21 Ridder Ralph Clare.

Noch 28 Colonels / 17 Lut. Colon. 21 Majors / 109 Capiteynen / 145 Quartier-meesters / 84 Lutenants/ 76 Cornetten / 99 Vendrichs / 158 Vendels/ al den Treyn/'s Coninckx Carots/ Paerden/Standaert/ Jartier/ zijn Dienaers / en 7000 gemeene Soldaeten vielen in Kromwels handen. By de 5000 dooden aen des Konincks zijde / die van d'om-geleghen Boeren in groote Kuylen ghedolven zijn.

Dit was het effect en 't eynde van 't Schots Coninghs Legher / waer af de ghevluchte by gantsche troupen hier ende ginder sijn achter-haelt/ende veele als Lammeren door de Boeren aen een geknevelt / in de vaste steden gebracht.

Het was al den 22. October dat Lut. Gener. Cromwel van dese Bataillie weder naer Londen keerde/die met sijne gevangens en vendlen opde Romeynse maniere buyten de Stadt tusschen Green en Aston van 't Parlement verwillekomt wierde/alwaer duysenden van menschen te waghen/ te paert ende te voet op de wegh en velden gekomen waren/tot 4 a 5 mijlen buyten de stadt / om dese inhalinghe te sien / schreeuwende en gillende (volghens d'Enghelse gewoonte) als Cromwel in de Carots van de Parlaments Heeren ging sitten/ende van den Lord Major / d'Aldermans / en andere Regenten der stadt wierden ghevolght / rijdende alsoo recht nae West-munster / daer 't Parlament hem voor sijn goede officien heeft bedanckt / van waer hy doen mette principaelste Bevel-hebbers sijns leghers door de Stadt gingh spanceren.

De ghevangene van qualiteyt sijn op den Tour ghebracht tot nader ordre/ alsoo 't Parlament in deliberatie nam of men die met gelt-boeten voort uyt Engelant soude vertrecken laten/ ende hun 't leven schencken; Maer de ghevangen Soldaten sijn in Turchetfieldt ghebracht / van waer een goede party nae de Barbados/ en andere elders sijn versonden/ om 'twelcke in Schotlandt onder de Vrouwen en Kinders een jammerlijck klaghen is omgegaen / want zy alsoo van hare Mans en Vaders berooft sijn ghewoorden/ welck hertenleet yder by sich selfs wel af meten kan.

Nu rester noch des Konings persoon/(die Godt wonderlijck bewaert/ ende op een aenmerckelijcke manier uyt de handé sijner tegenpartye heeft gheholpen/) want op den dagh van de Bataillie wierde hy gheestimeert onder de dooden te sijn / maer korts daer aen liet 't Parlement door gheheel Enghelandt af-kundighen / dat al wie Carel Stuart souden herberghen ofte in sijne vlucht versteecken / aen lijf en goedt strafbaer soude zijn / waer by ghenoechsaem te kennen wierde ghegheven dat hy noch in 't leven was; 't Is sulcks dat den Koninck met seer weynich ghesel-schaps des naemiddaechs omtrendt 5 uyren uyt de Bataille hem in Worchester retireerde / alwaer hy zijn bekent Koninckljck Gewaet en Jartier

authoriteyt: Dese zijn meest alle in een Schip nae Engelandt gevangen ghevoert: hunne Goederen benefsens de Stadt Dundee/ welcke een der rijckste Steden van Schotlandt was/ zijn ghespolieert.

Den Koninck dus ongheluckich aen alle zijden/ resolveert half ghedwonghen/ Cromwel onder d'oogen te sien/ dede op alle Hegghen Musquettiers in schicken/ en stelden zich den 13. Septemb. in posture tot een Bataille/ de welcke zijn aenvangh nam als de rechter Vleughel van Fledwood over de nieuw-gemaeckte Brugghe passeerde/ want des selfs lincker Vleughel was aen de Brugh van Poyke doende om daer met gheweldt over te raecken/ omtrent een quartier Mijls van de boven-geseyde ghemaeckte Brugh/ hier repousseerden de Koninckse haere teghenpartye met alle macht/ vochten ruyterlijck en hielden de Brugh langhen tijdt in/ tot sy eyndlingh te seer overdronghen/ van daer nae 't gros haeres Leghers weecken/ van waer sy ghevoecht eendrachtich op de Parlementse aen quamen/ waer onder sy ter eerster instantie soodanige moordt deden dat die in confusie begosten te deysen/ waer af veele door 's Konincks Ruytery wierden vertreden/ maer Kromwels Infantery/ die als een muer stondt/ hieldt standt en stutte hun Vyandt/ onderwijl wierden andere der Parlementse Krijgs-benden naer een gefortificeerden Berch geschickt/ waer op ettelijcke groote Stucken door de Koninckse geplant/ groote schade in Cromwels Soldaten dede/ dese kreghen sy geluckelijck in/ en draeyden de Stucken nae hunnen Vyandt/ speelende daer mede na hun wel-ghevallen. De Schotsche Ruytery begost eerst te vluchten/ het welck Gen. Major Lambert aenmoedichde zijn Vyandt in te gaen/ maer zijn Paerdt viel onder hem doodt/ evenwel hy ylde voorts/ en joeghen de Koninckse Musquettiers uyt haere Hegghen en Schuyl-hoecken/ dese gheraeckten al vluchtende met den avondt binnen Worchester/ des Konincks Ruyters tooghen tijdelijck door/ d'een nae de West ende d'ander naer 't Noorden. Den selfden avondt gheraeckten de Parlementse noch binnen Worchester/ alwaer men dien ganschen nacht niets dede dan plunderen en massacreren/ om datse den Koninck soo lichtveerdich in-ghelaten hadden/ de Magistraet wierde gevanghen ghenomen/ somma alles liep verloren/ de gevanghen waren veel/ daer onder:

Lijste der Ghevanghene van 's Coninghs zijde.

1 Hertogh van Hamilton.
2 Graef van Derby.
3 Graef van Clevelandt.
4 Graef van Schreusbury.
5 Graef van Landerdale.
6 Graef van Rhotes.
7 Graef van Carnwaith.
8 Graef van Relly.
9 Colonel Musgraef.
10 Heer Richard Fansharo, Secretaris des Conings van Schotl.
11 Generael Major Piscotti.
12 Gen. Major Montgommeri.
13 Hr. Jaques Weams, Generael van d'Artillery.
14 Hr. Archibald Waddaley, Adj. Generael d'Infantery.
15 Marschalck Withe.

kent weder van daer ghegaen. Heeft oock in ettelijcke Carotsen (by accident) door de Stadt ghereden / Eyndeling resolveerden over Zee te gaen en Enghelandt te verlaten / 't welck zijne Voor-ouders / alle ghekroonde Hoofden / so veel Eeuwen hadden geregeert ; Nu Lord Wilmot deede door een seecker Koopman een kleyn Scheepken van 40 Tonnen voor 60 Guldens af-huyren / 't welck van d'Engelse Strandt tot Havre de grace soude over-varen ; Derwaerdts begaf hem de Koningh / doch nu in gestalte als ware hy Page van Lord Wilmot ghewecst / soo haest Wilmot in't Schip tradt quam de Page achter hem / maer den gehuerde Schipper kende de Koningh / en stelde zich aen hy wilde niet varen / dewijle hy noyt weder in Engelandt soude dorven keeren / want de saecke uyt-komende / soo waere hy een bedorven Man / &c. Lord Wilmot daer tegens verthoonde wat dienst hy doen kost aen den Koningh / en kreegh den Schipper met Geldt en goe beloften soo wijdt / dat sy t'zeyl ginghen / komende by Havre in Vranckrijck te Landt / trock op Rouan en dede daer een nieuw Kleedt aen / schreef oock nae Parijs dat hy gearriveert was. Duc de Longuevile onthaelde de Coninck binnen Rouan / alwaer oock den Heer Montbrun Souscarsiere (soo men voor seecker seyde) den Koninck komende besoecken / een donatie van duysent Pistoletten heeft gepresenteert / maer Sijn Majesteyt weygherde sulcks met beleefthevdt. Van Rouan quam den Koninck op den lesten Octob. savonts ten 6 uren binnen Parijs / Duc d'Orleans sond hem sijn Carots buyten de Stadt tegen / op de Louvre komende / sijn hem sijne Moeder en andre Groten komen verwellekomen / vertellende hun die nacht sijn wonderlijck wedervaren.

In 't midden deser Maent Augusti arriveerden op 't Vlack voor Rammekens omtrent 1700 Napolitaenen / geembarqueert in vier Hollandtsche Schepen / de sterfte graseerde so dapper onder hun dat een van de vier Schepen op Zee 26. dooden over boort geset hadde : Hun Commandeurs voeren te Vlissinghen aen / versochten Pleyten om dit Volck soo nae Antwerpen te voeren / maer 't selve wierde met beleefthevdt afgeslaghen / als strijdende met de vrijheydt onser Zeehavenen / waer tegens de Vlissingse gemeente oock seer murmereerden: Sy keerden hun eyndelijck na de Vlaemse kust / daerse te lande geset / en veele te Brugh en Gent geinquartiert wierden. Hare Ho: Mog: hebben korts daer aen by Placcaten verboden het in-brenghen van allerlye vremt Crijgs-volck / met wat schepen dattet sy / omme onder dien deckmantel dese Landen niet te invaderen.

Hebben oock verbooden dat gheen Zee-Capiteynen deser Landen in hun Oorlogh-schepen eenighe Waeren ofte Koopmanschappen / eenigh Goudt / Silver / ghemunt oft ongemunt sullen mogen over nem en van eenige plaetsen / om daer Vracht-loonen aen te verdienen : op peene van gedeporteert en arbitrale correctie : Overmits diverse malen ghebleecken is d'incapaciteyt der voorsz. Oorlogh-schepen / als sijnde door 't in-laden der Goederen hun Canon onbruyckbaer / wanneer het op een defenderen soude gaen / ende ghebeurt

tier op seeckere Kamer in haeste afghelepdt hebbende (daer een ooghenblick daer aen seecker Enghels Officier op de voorsz. Kamer quam / en dese Royaliteyten vondt) toogh met twaelf andere 's avondts te ses uyren te Paerdt uyt de Stadt / den wech op nae Lancastershire / maer zich op de wegh bedenckende / liet de Ruyters / het welck meest Schotse Officieren waren / van hem rijden / om door de selve niet bekent te worden / en bleeff soo met eenen Lord Wilmot alleen / verstaecken hun den selven Nacht (want sy waren noch niet verre van Worchester ghereden) in een Ouden grooten hollen Boom / dus hebben sy twee dagen en twee nachten in eenigheydt / vreese en kommer door-ghebracht / (een schrickelijcke veranderingh voor een gekroont Hooft / want of hy al schoon in sijn eyghen Vaderlandt zich soeckt te verberghen / soo is 't dan noch niet ghenoech / en de rol sijner ellenden speeldt vorder: Den derden dach hebben sy een Kruys ter ghedachtenis in een Boom gheteeckent / en gingen 's nachts door Bos en Wildernissen naer Lancastershire / in welcke Provincie sy beyde ten huyse van seeckere Jussrouwe zijn in ghegaen / ghenaemt Vrouw Laude, een der geaffectioneerde van de Presbitriaense gesintheydt / dese ontfingh dē Koning met Lord Wilmot vrundelijck / ende verschafte syne Majestt. stracks andere Kleederen / schoor hun beyde 't Hayr gheheel kort af / en sette den Koninck een roode Parucke op / 't welck hem seer veranderde / want sijn natuyrlijck Hayr dat was bruyn / langh en krollende gheweest / sy bleven hier 2 a 3 daeghen rusten: Middeler-tijdt beraedtslaeghde dese Vrouw Laude in wat manieren den Coninck best ter Zee uyt Engelandt soude raecken / tot welcken eynde sy haer met den Coninck op wegh begaf / rijdende in bedeckt gewaedt nevens syne Majesteyt / en Wilmot achter hun als een Page: Dus zijn sy in verscheyden gewesten van Engelandt gheweest: Eyndlingh komende nae Bristol / bevonden 't daer te periculeus / om dat men daer op alle gaende en komende Persoonen seer nauw gaede sloegh / dies verkleeden den Coninck hem als een Edel Juffrouw / ende is nae Londen gherepst / (voorwaer een kloecke resolutie) terwijle hy hier was liepen de gheruchten dat hy binnen de stadt was / waer teghens uytghestropt wierdt dat de Coninck in Hollandt / sommige seyden in Denemarcken / en wederom een derde dat hy in Vranckrijck behouden aenghekomen was / jae daer waerender de welcke met asseurantie spraecken datse den Coninck op den wegh in Hollandt seeckerlick hadden ghesien op diverse plaetsen / en nochtans is 't abuys gheweest / want den Coninck bleef wel drie weecken binnen Londen / frequenterende aldaer diversche gheselschappen / onder andere was hy met eenighe op Straet gaende / een ander party Volckx ontmoet / die van den Coningh sprekende / seyden datse Sijne Majesteyt een beter succes waren wenschende / &c. Hy is oock eens in de zale van Westmunster (daer de Vergaderinge des Parlements is) op seeckeren dach komen wandelen / eñ besiende de Engels en Schotse wapenen en vendels die aldaer tot triumphe / in den slagh voor Worchester ghekreghen / waeren op-ghehanghen / soo is hy onbe-

een vasten staat gestelt sijnde, hare Bontgenooten de hant gevende, ende weder om ontfangende, den een den anderen omhelsende, van malkander scheydende, de Hoope en de wensch der Boosen te niet ghedaen, maer den Vromen meer satisfactie als sy verwachtende waren, gegeven.

Dese zijn de poincten der Nieuwe Unie/ beslooten by alle de Provintien.

DE onverwacht en subite doodt Zijns Hoogheyts den Hr. Prince Wilhelm van Orangien / onsterfl: memor: heeft groote veranderinghe inden Staet der Nederlandtsche Provintien ghebracht / alsoo den opghemelte Prince heeft gheexerceert ende beseten ghehadt 't Stadthouderschap over de Provintien van Gelderlandt / Hollandt / Zeelandt / Uytrecht / Over-yssel/ Stadt Groeninghen ende Omme-landen / midtsgaders 't Capiteyn Generaelschap over de Militie van al de Gheunieerde Provintien. Op dat nu soodanighe veranderinghe tijdelijck te ghemoet mocht ghegaen werden / ende door de selve seeckere bepalinghen ghestellet / soo hebben de H: H: Staeten van Hollandt en West-vrieslandt met groote circumspectie / vigilantie ende dexteriteyt noodich geacht een generale Besendinghe te doen aen hare Bontghenooten d'andere Ses Provintien / ten eynde de selve mochten werden geconvoceert ende ghenoodicht/ om in 's Graven-haghe Staetsgewijs by den anderen te komen / en daer te delibereren in de voorsz. constitutie van tijdt/ over de naerder vast-stellinghe van een Unie/ Religie/ ende Militie/ zijnde de Dry Pylaren daer op de voorsz. Staet is gebouwt. Nae welcke voornoemde ghedaene Besendinge / soo hebben de Ho: Mog: Heeren Staten Generael een dach van by-een-komste ter plaetse voornoemt uyt-gheschreven/ teghens den 15 December des afgheloopen Jaers 1650. Ende zijn naer verscheydene voor-ghevallene examinatien en concertatien over die ghemelte importante deliberatien / by die samentlijcke Bontghenooten met volkomen contentement ende eenpaerigheydt/ door Godes ghenadighen zeghen de naevolgende Articulen gearresteert/ geslooten ende vast gesteldt:

1. Dat die Unie binnen de Stadt Uytrecht Anno 1579. op-gherecht, voor seker ende vast ghehouden sal worden.

2. Dat de respective Provintien elcks in den haren, sullen maintineren de ware Christelijcke Ghereformeerde Religie, ghelijck als die selve al-omme inde publijcke Kercken deser Landen teghenwoordich wordt ghepredickt ende gheleert, midtsgaders inden Jare 1619. by die Synode Nationael gehouden tot Dordrecht is bevestight.

3. Ende dat die selvighe Religie, soo by elcke Provintie in den haren, als van wegen die Generaliteyt in die Quartieren van der selver gebiedt sorterende, met die macht van 't Landt sal gehandthaeft worden; sonder te gedooghen dat oyt by yemandt daer inne eenige veranderinge werde gedaen.

4. Dat oock die secten ende gesintheden, die gesecludeert zijn van die publijcque protectie, ende alleen worden geconniveert, ghehouden sullen worden in alle goede ordre ende stilte, ende met bepalinge tegens alle excessen: Ende dat oock die selvige op geene andere plaetsen meer als daer die teghenwoordich zijn, voortaen sullen werden ghepermitteert.

5. Sulcks

beurt is dat de Vyanden 't Convoy en Coopvaerders te ghelijck hebben wech ghevoert door gebreck van behoorlijcke defensie.

De E. Bewinthebbers der Geoctroyeerde West-Indise Compagnie/ remarquerende op de goede diensten aen haer by den E. Heer Ruychaver in qualiteyt van Generael in Guinea gedaen/ hebben d'opgemelte Heer Ruychaver (welcke met rust zijn Vaderlandt ghenietende) alreede tot de weerdigheydt van Raet der Stadt Haerlem was ghekomen / op nieus weder aenghesocht sich tot de selve hooghe Bedieninghe / welcke ten voordeel van 't gemeene best 't selve aenghenomen hebbende/ is na Guinea af-ghevaren : Alwaer hy tot groot contentement der Inwoonders wel aenghekomen is/ quijtende sich selfs soo vroom in 't redresseren van alles / datte E. Bewint-hebbers hem met een Goude Keeten van 700. guldens hebben vereert / soo tot danck van zijne gedane debvoiren/ als om zijne E. te verplichten van in sulcx meer ende meer te continueren.

Magna cura, magne merces.

NAer dat de generale Vergaderinghe in 's Gravenhaghe op den 19. deser alle handelinghen afghedaen / ende die rijpelijcken hadden gheresumeert / tot een groote vreughde van alle Regenten / Inwoonders ende beminnaers onses lieven Vaderlandts / soo zijn de voorsz. E. Mo. Leden der Vergaderinghe den 21. dito ten 9. uren smorghens op de Groote Zaele weder by een ghekomen / alwaer D. Casparus Streso een treffelijcke Danckpredicatie heeft ghedaen / uyt den 122. Psalm / voor den dienst wierde ghesonghen den 23. /en na den dienst den 100. Psalm/ na welckers die doorluchtighe en hooghwaerde Vergaderinghe is ghescheyden / d'een den ander omhelsende ende gheluck wenschende / is elck weder na de zijne gekeert. Is doemaels aen den Armen van 's Gravenhaghe een Aelmoesse van 1000. rijckxdaelders verleendt/ ende een Danck-dagh teghens den 13. Septemb. uytgeschreven/ten welcke dage men oock met Canon/ Klocken/ ende Vreugde-vieren getriumpheert heeft. Zijn mede ter eeuwighe ghedachtenisse deser Vergaderinghe/ ende haer nieugemaeckte Verbont/ Ronde Goude Penninghen geslagen/ wat grooter als een Ducaton/ op deselve stonden in 't Latijn de woorden aldus verduytst :

Op d'een zijde.

Zy staan vereenigt, gelijck een onbeweeglijcke Klip,
Veyligh onder Godts Beschermighe.

Ende op d'ander sijde.

Terwijl de gheheele Weerelt sich verwondert, ende in twyffel staende verwacht hoe het met de Nederlanden nae de doodt van den Prince van Orangien soude af-loopen, den eenen dus, den anderen soo, elck na syne humuren giffende; Nae dat den Vrede over langh gheslooten was, ende het groote Hoff der Bataviers, tot de groote Vergaderinge der Staten geopent; hebbense eyndelyck met Godes Hulpe het Verbont der Religie, ende de Militie kloeckmoedighlyck in een

Welcke inſtructie die ſelve Ghedeputeerden ſullen hebben te beſweeren, ſonder aenſien van perticulier intereſſen van Provintien, Steden ofte Reſorten daer uyt ſy gecommitteert ofte gheboo:en zijn: Wordende die ſelve voor ſoo veel deſen aengaet ghediſpenſeert van den particulieren Eedt, die de ſelve uyt 't ontfangen van hare reſpective commiſſien of anderſints aen hare Heeren Committenten hebben ghedaen, of noch ſouden moghen doen.

13. Wien volghende die voornoemde Ghecommitteerden ter Generaliteyt met advijs vanden Raedt van Staten als boven, eerſt ende voor al ſorge ſullen dragen, dat de Frontieren van deſen Staet in 't generael met ſuffiſant Guarniſoen van verſcheydene Natien bezet, ende met noodige Ammonitie van Oorloge verzien worden: Ende dat die verdere Militie voor zoo veel doenlijck ende die gelegentheydt toe-laet, verdeylt ende gelecht werde in die naeſte ende gelegenſte plaetzen, omtrent die ſelve Frontieren om t'allen tijden in geval van ſubiten noot ſo binnen als buyten by der hant te konnen weſen.

14. In cas noodich bevonden zal worden eenighe Compagnien uyt een ſtemmende Provintie te lichten, dat in zulcken geval de Staten van de zelve oft hare Geauthoriſeerde zullen werden verzocht, zoo veel Compagnien te laten volghen als noodich geoordeelt zal werden, met by-voeginghe van bewegende redenen ende toe-zendinghe vande Patenten, met open namen, om by de gemelte Staten of hare Geauthoriſeerde gewilt, ende hare particuliere Patenten daer by ghevoecht te werden, ende dat daer op die verzochte Compagnien zullen volgen. Welverſtaende dat tuſſchen de Bontgenooten met gemeen advijs beraemt is, hoe veel Compagnien binnen yder der Geunieerde Provintien zullen worden gelaten tot beſettinge van de Steden ende Forten van dien: Midtſgaders tot aſſiſtentie van Overheden in't uytvoeren van hare Politijcke beveelen. Welcker ghetal door uytlichtinge niet en ſoude moghen werden verminderdt als in tijdt van noodt, ende met expres conſent der Staten van de ſelve Provintie, ofte der zelver Gheauthorizeerde: Mits dat die noot voorby zijnde, de zelve wederom zullen werden geleyt in haer vorige Guarniſoenen, ofte andere in plaetze van dien,

15. Dat gheene Compagnien in eene ſtemmende Provintie ghelecht zullen worden zonder voorweten, advijs ende bewilliginge: mitſgaders op patent van Staten der zelver Provintie of haer geauthoriſeerde,

16. Ende zal geen Volck van Oorloghe moghen paſſeren door een ſtemmende Provintie, als mits daer van tydelijck advertentie gegeven zijnde aen de Staten van die zelve Provintie ofte haere Geauthoriſeerde, op datter ordre op de doortochten ſoude mogen geſtelt worden, ende dat geene Compagnien ofte Volck van Oorloge 't zy te Water of te Lande, gaende binnen eenige beſlooten Steden van die voorñ. provintie, zullen mogen komen om door de zelve te paſſeren, zonder kenniſſe van de reſpective Magiſtraten van dien. Maer datte zelve buyten de voorñ. ſteden zullen moeten blijven leggen, ende van hare aenkomſte moeten advertentie gheven aen gemelte Magiſtraet, de welcke zoo haeſt doenelijck zullen ordre gheven om 't voorñ. Volck, 't zy door de ſteden ofte buyten de zelve om te doen paſſeren, zulcks als ſy 't zelve goet vinden zullen. Welcke ordre het volck van Oorloge gehouden ſal zijn precijſelijck te achtervolgen.

17. Dat de Staten inde reſpective Provintien, ofte die van de zelve daer toe ſpecialijck zullen zijn geauthoriſeerde, vry ſal ſtaen eenige Compagnien met patenten binnen de zelve Provintien van d'eene plaets tot ſecours van d'andere te verſenden, de welcke de Officieren van de zelve Compagnien oock zullen gehouden zijn te ghehoorſamen: Mits dat daer van datelijck aen den Raedt van Staten advertentie gedaen werde, gelijck mede de Staten van de reſpective provintien ofte hare geauthoriſeerde, in cas van ſubijten noot, ende datte patenten vande Generaliteyt niet zullen konnen werdẽ afgewacht, zullen vermogen Compagnien in hare Provintie leggende, op haere particuliere patenten te verſenden uyt hare provintien in pericliterende Steden en Forten, immediatelijck reſorterende onder de Generaliteyt, van 't welcke men gehouden ſal zijn ſpoedighe advertentie te geven aen de Heeren Staten Generael ende den Raedt van Staten, met by-

voegin-

5. Sulcks dat de Placcaten teghens de Paus-ghesinden voor desen gheemaneert, sullen blyven in haer vigeur, ende oock strictelijck na haere forme ende inhouden worden gheexecuteert.

6. Dat mede op 't licencieus in-komen van de Geestelijckheydt een alsulck temperament ende ordre sal worden beraemt, als sonder krenckinghe van 't Tractaet van Vrede 't best kan ghelchieden.

7. Dat de Ambassadeurs en publijcke Ministers van uytheemsche Princen ende Potentaten daer toe sullen worden ghehouden, dat sy niet en gedooghen dat binnen haere huysen eenighe Sermoenen ofte andere diensten sullen worden ghedaen in de Nederlandtsche spraecke; maer besorghe dat die gedaen worden in die tael van hare respective Heeren, ende dat oock tot die selve diensten aldaer gheene andere sullen worden gheadmitteert, dan die behooren tot de Familie ende Suyte van ghemelte Ambassadeurs.

8. Insgelijcken, dat die resolutien ende decreten ter Generaliteyt ghenomen op die uytvoeringe van die Politijcque reformatien in de Majerye van 's Hertogen-bosch, ende andere Quartieren van gelijcke nature, eenmael effective in hare poincten ende articulen sullen worden gheexecuteert, ende dien volghende geene Baillouwen, Schouthen, Secretarisen, Vorsters ende andere dierghelijcke Officieren aldaer voortaen sullen moghen wesen, als die zijn van de Gereformeerde Religie. Met dien verstande nochtans, dat die particuliere Heeren recht hebbende aldaer Officieren te stellen, gewaerschout ende aengemaent sullen worden, die vereysche veranderinghe ten aensien van die Officieren Rooms ghesint zijnde, binnen seeckeren ende gepresigeerden tijdt te doen, ofte by gebreck van dien, dat 't selver ter expiratie van den selven by hare Ho: Mog: sal worden ghedaen.

Den Staet van Oorloghe.

9. Dat die generale directie ende dispositie in saecken van Oorloghe, ende over het volck van Oorloghe, by provisie ende tot naerdere ordre van die samentlijcke Bontgenooten, wordt ghedefereert aen die ordinaris Vergaderinghe van de Heeren Ghecommitteerden ter Generaliteyt, met voorgaende advijs van den Raedt van Staten.

10. Ende dat over sulcks de dispositie over 't verleenen der Patenten aen de Militie sal staen aen de ghemelte ordinaris Vergaderinghe der Generaliteyt, met advijs van die Raedt als vooren, die daer over ghevraecht zijnde, gehouden sal zijn promptelijck t'adviseren, om by hare Ho: Mo: daer op naeder en finalijck te disponeren, en dien volgens de Patenten gheexpedieert te worden onder paraphure van presiderende ter Generaliteyt, ende teeckeninghe van de twee Gedeputeerden uyt de twee volghende Provintien present zijnde, gheteeckent by den Griffier, ende op-druckinghe van 't Zeegel van hare Ho: Mo: om als dan ghesonden te worden aen den Raedt van Staten, om aldaer datelijcken gheparaphreert te worden by den presiderende, ende gheteeckent by den Secretaris, oock ghezegelt met 't Zeghel van ghemelten Raedt, ende by den selven ten spoedelijckften en sonder eenigen uytstel afgesonden te worden.

11. Wel verstaende dat oock den welghemelte Raedt van Staete sal ghehouden zijn, van tijdt tot tijdt aen die ordinaris Vergaderinghe ter Generaliteyt t'adviseren, van die rechte beschapentheydt van de Frontieren ende Forten van desen Staet, ende die noodwendigheydt van eenighe verplaetsinge van Compagnien ende veranderinge der Guarnisoenen, soo menichmael haer E: de selve sulcks sullen oordeelen te vereysschen, om naer inghenomen advijs als vooren daer op by hare Ho: M: gedisponeert te worden.

12. Ende is tot dien eynde by die ghemeene Bondtgenooten geformeert worden, specialijck op dit poinct een instructie vervattende den voet ende reglement die de ghemelte Gecommitteerden ter Generaliteyt precieselijck sullen hebben t'achtervolghen.

wesen gheresen, dat in sulcken ghevallen deselve eene Provintie noch Elf, en die voorsz ses Provintien noch Ses Arbiters verkiesen sullen, in voeghen dat als dan ten weder-zijden het ghetal van twaelf Seghs-luyden ghebruyckt sal worden. Ende by soo verre het gheschil mocht wesen geresen tusschen Twee Provintien ter eenre, ende die andere Vijf Provintien ter ander zijde, dat in dien ghevalle de selve Twee Provintien noch Acht, en de voorsz. Vijf Provintien noch Vijf Arbiters assumeren sullen, sulcks dat als dan ten weder-zijden Thien Seghs-luyden sullen werden ge-employeert. Eyndelijck, by soo verre die questien sullen wesen ontstaen tusschen Drie Provintien ter eenre, ende Vier Provintien ter ander zijde, dat als dan die selve Dry Provintien noch Neghen, en die voorsz. Vier Provintien noch Acht Arbiters eligeren sullen, in voeghen dat in sood nighen voorval wederomme ten weder-zijden Twaelf Seghs-luyden souden worden ghebruyckt.

26. Ende sullen de voorsz. Seghs-luyden alsoo verkoren, tot hen-luyden assumeren ende by pluraliter van stemmen eligeren een Super-Arbiter; Edoch by aldien de stemmen van de selve Seghs-luyden daer inne mochten komen te steecken, sal de decisie van dien by lootinghe werden ghedetermineert, en op de welcke van die Persoonen daer tusschen de stemmende ghesteecken sullen hebben het Lot valt, sal die selve Super-Arbiter zijn,

27. Voorts sullen de voorsz. Seghs-luyden ende Super-Arbiter hare Sessie ende rang hebben, midtsgaders stemmen na d'ordre van de Provintien, wegens de welcken de selve respectivelijck zullen komen, ende oock voor eerst ende voor al Viam Concordie tusschen de verschillende partyen tenteren, ende by faute van succes onpartydelijck oordeelen ende uyt-spreecken, 't ghene sy-luyden in conscientie, reden, recht en billijckheydt bevinden sullen te behooren. Zullende tot dien eynde by Eede belooven, dat zy geene zucht oft affectie tot eenige Provintien oft Leden van dien dragen, nemaer haer uytsprake als voren onpartydelijck doen sullen.

28. Welverstaende by soo verre eenighe partyen mochten oordeelen redenen van recusactie teghens eenighe van de voorsz. Seghs-luyden ofte den Super-Arbitrum te hebben, dat de selve de voorsz. redenen zullen moghen allegeren ende dat op de suffisantheydt van dien by de resterende van de voorsz. Seghs-luyden geoordeelt en uytspraeck gedaen sal worden, midts dat aenstondts in plaetse van de gene die met redenen sal zijn gerecuseert, een ander gesurrogeert werden.

29. Hebbende de respective Provintien belooft, ghelijck de selve belooven by desen, de voorsz. te doene uytspraeck nae te gaen ende t'achtervolgen, sonder daer teghens te doen, ofte doen doen, noch gedooghen ghedaen te werden, directelijck ofte indirectelijck, in eeniger wijse ofte maniere, sonder dat daer van wijder beroep ofte andere provisie van Rechten, het zy van appel, relief, revisie, mulliteyt ofte eenige andere querellen, hoedanich die souden moghen wesen, versocht ofte gebruyckt soude moghen worden. Ende by soo verre by yemandt ter contrarie gedaen ofte geattenteert werde, 't selve verklaren zy van nu als dan nul, gheen ende van onwaerden, daer over verbindende haer luyder ende aller Inghezetenen van haer-luyden respective Provintien, Steden ende Leden van dien persoonen ende goederen, om de zelve in ghevalle van contraventie, ende by ghebreecke van voldoeninghe van de voorsz. uytspraecke tot prestatie van't effect van dien, met 't ghene daer van dependeert, gearresteert, ghehouden, ende bekommert te moghen worden, ten allen plaetsen, ende by allen Heeren rechten ende gerechten daer men die sal konnen ofte mogen bekomen: Renuntierende ende afstaende tot dien eynde van alle exceptien, gratien, previlegien, renvementen, ende generalijck van allen anderen beneficien van Rechten, die hen-luyden eenichsins ter contrarie deses souden mogen dienen, ende bysonder den Rechten, zegghende, Dat generale renuntiatie gene plaetse soude hebben, daer en zy eerst spetiale voor desen.

30. Ende sullen alle particuliere Secrete Correspondentien, door de respective Gouverneurs ende Commandeurs van de Frontier-plaetsen van desen Staet, volghens der

zelves

voeginge vande bewegende redenen. Welcke Compagnien alzoo uytgesonden zijnde, zullen de Staten vande zelve provintie ofte hare gheauthoriseerden, op haer patent wederom die te rugge mogen doen keeren binnen hare provintie, zo wanneer den noot als voren, aldaer zulcx zal vereysschen, doende daer van mede advertentie als voren. Met dien verstande nochtans, dat het zelve geen plaetse zal hebbē in reguarde van die Compagnien die boven het ordinaris getal zijn van die beraemde bezettinghe, zoo wanneer ende by aldien die zelve voor die voorsz. revocatie van die Generaliteyt contrarie ordre zullen hebben ontfanghen.

18. Dat die Militie, boven den generalen Eed aen de Generaliteyt, oock particulierlijcken aen de Provintie daer inne die zelve gelecht zal worden: Mitsgaders tot welckers repartitie die is staende, als mede aen de respective Magistraten in de Steden van de stemmende Provintien, daer inne die in guarnisoen zullen gelecht worden, ghehouden zal wesen eedt te doen conform de formulieren alreede gearresteert, ofte noch t'arresteren. Welcken Eedt mede gedaen zal moeten worden aen de Officieren ten platten lande, zo wanneer den noot mochte vereyschen aldaer eenige Compagnien te leggen, 't zy tot bewaringe vande stroomen ende Revieren, ofte andersints.

19. Ende datte guarnisoenen van Frontier-steden en Forten van tijdt tot tijdt zullen worden verandert, zo als ten meesten dienst en welstant vanden Lande, na gelegentheyt ende occurentie van zaken bevonden zal worden te behooren.

20. Van gelijcken zal gehouden werden een pertinente Lijste van de bezettinge van alle Steden, Forten ende plaetsen, zo als de zelve van tijt tot tijt zullen worden bevonden, ende daer van aen de Provintien des verzoeckende, t'allen tijden copye te laten volgen, om aldaer inde archivis bewaert ende gesecreteert te worden.

't Politÿck.

21. De vergevinge der Gouvernementen ende Commandementen inde Steden ende Forten buyten de stemmende Provintien gelegen, zal staen ter dispositie vande samentlijcke Bontgenooten, die hare advijsen daer van door hare Gecommitteerden ter ordinaris Vergaderinge vande Generaliteyt zullen in-brengen.

22. Maer de vergevinge van Majorschappen inde voorsz. Steden ende Forten, wordt gelaten by de Raden van Staden.

23. Belangende die hooge Militaire Charges, voor desen gestaen hebbende ter collatie vande ordinaris Vergaderinghe vande Heeren Gedeputeerden ter Generaliteyt, ofte van zijne Hoogheydt, tot Colonels excluys, zullen worden vergeven by de Geunieerde Provintien, in voeghen als voren.

24. Ende zullen die voorsz. hooghe Charges, midtsgaders Gouvernementen, Commandementen ende Majoors-plaetsen voortaen vergheven worden, aen persoonen wesende vande gereformeerde Religie.

25. By zo verre het mochte komen te gebeuren ('twelck Godt verhoeden moet) dat tusschen de Geunieerde provintien eenich dispuyt, onverstant, twist ofte tweedracht geviele, in zaken daer inne geene overstemminge plaetse en heeft, volgens de Unie 1579. gemaeckt, daer inne zy-luyden den anderen niet en konden verstaen, zullen in zulcken gevalle Seven onpartijdighe, bequame, vrede-lievende, ende in 't stuck van Staet wel ervarene persoonen, te weten uyt yder Provintie een, (onder welke zullen wesen de Stadhouders van die Provintien, daer de zelve teghenwoordich zijn, ofte naemaels zouden mogen wesen, eñ die dese respective Provintien daer toe zullen gelieven te gebruycken) te zamen komen omme tussen de discreperende partyen den weg van vruntschap te tenteren, eñ de zelve niet succederende, zullē dezelve verschillende partyen wederzijts tot eñ by die voorsz. Seven Personen eenige nieuwe Arbiters verkiesen, in zulcker voegen, datte zelve nieuwe gekoren Arbiters, gevoegt by die voorsz. respective eerst ge-eligeerde, ten wederzijden een gelijck ende egael getalle komen uyt te brengen: Te weten, by zo verre het geschil tusschē eene Provintie ter eenre, eñ ses Provintien ter ander zijde zal

ALSOO in den beginne van den Jaere 1650. eenighe onlusten in de Regeeringhe syn ontstaen, de welcke naederhandt verder ende verder ghegaen sijn, op 't Fundament van seeckere Resolutien op den 5. en 6. Juny des selven Jaers, by de ordinaris Vergaderinghe van de Heeren Ghedeputeerde ter Generaliteyt ghenomen. Ende dat naderhandt Godt den Heere Almachtigh gelieft heeft de voorsz. onlusten wederomme nae sijn Vaderlijcke goedertierenheydt geheelijck wegh te nemen, Mitsgaders tusschen de ghemeene Bontghenooten soodanighe Harmonie, Eendracht, Liefde, Confidentie, ende Affectie te doen blycken, dat alle de grootwichtighe deliberatien, die ter occasie van 't overlyden van Syn Hooght. den Hr. Prince van Orangien Ho. Mem. ghehouden syn in de Generale Vergaderinghe van de respective Staten der Geunieerde Provintien, extraordinarie alhier in 's Gravenhaghe gheconvoceert, met een-parigheydt ende volkomen contentement van alle de Geunieerde Provincien gheluckelijck ten eynde sijn ghebracht, Soo hebben de respective Staten van de Provincien *Gelderlandt*, *Hollandt*, *Zeelandt*, *Uytrecht*, *Vrieslandt*, *Overyssel*, ende *Stadt en Landen*, omme de ghedachten van de voorsz. onlusten te eradiceren uyt de memorie van de jeghenwoordighe ende toekomende Eeuwen, ende den Bandt vande voorsz. Eendracht, Liefde, Confidentie ende affectie onder de respective Provincien te vaster ende indissoluber te maecken, ende daer mede te sluyten de selve Illustre ende groote Vergaderinghe vande ghesamentlijcke Bontghenooten, hebben verklaert ghelyck de selve verklaren midts desen, nu noch noyt te sullen nocht willen ghedencken aen alle 't gheene in den voorn. Jaere 1650. is voorghevallen, nocht oock eenich ressentiment over 't gheene voorsz. is teghens eenighe Provincien, Persoonen ende Huysen in 't ghemeen ofte bysonder te betoonen hoedanich 't selve oock soude moghen sijn, maer ter contrarie alles te vergheten, als of al 't selve noyt en ware ghepasseert, houdende tot dien fine mede de voorsz. Resolutien van den 5. en 6. Juny voorn. als niet ghenomen, mitsgaders nul, krachteloos ende van onwaerde, ghelyck mede alle 't gheene uyt krachte en inghevolghe van dien in eenigher manieren is ghedaen ende daer op ghevolght, sullende mede tot bekrachtinge van alle 't gene voorsz. is vernieticht ende uyt de publycke Notulen soo van de Generaliteyt, als van de respective Provintien ghelicht, gheroyeert ende uytghenomen worden alle Resolutien, Acten ende Actitaten, ter saecke als voren ghenomen, ende in de selve gheinsereert. Aldus ghedaen ende verklaert by de Hooghghemelte Heeren Staten van de respective Geunieerde Provintien, op de groote Sale van 't Hof van Hollandt, den 19. Augusti 1651.

Was gheparaphreert

I. de Iouge van Oosterlandt.

Onder stondt

Accordeert mettet Regifter. *N. Ruysch.*

Ende

zelver respective Commissien, werden ghecontinueert, ghelijck voor desen.

31. Van ghelijcken sullen alle publijcke Buytenlandtsche Ministers van desen Staet, hare Brieven immediatelijcken addresseren aen de Ordinaris Vergaderinghe van haere Ho: Mo: ende eenighe saken over-schrijvende de welcke secreet behooren gehouden te worden, dat de zelve by bysondere beslootene Missiven t' elckens aen den Griffier van hare Hooch-Moghende gheaddresseert sullen worden: De welcke ghehouden sal zijn de zevle datelijcken aen Seven Heeren Gecommitteerden door haer Ho: Mo: ter Ordinaris Vergaderinghe uyt yder van de aenwesende Provintien, daer toe successivelijck te nomineren, te openen. Ende zal het zelve secreet aen de Ordinaris Vergaderinghe datelijcken moeten bekendt ghemaeckt worden, het en zy dat de zelve eenighe gheringhe tijdt, volgens het oordeel van voornoemde Ghecommitteerden diende bedeckt gehouden te worden, waer van de zelve daer na, by 't bekendt maken van 't zelve secreet ghehouden zullen wesen redenen te geven.

32. De voorsz. Gouverneurs ende Commandeurs van de respective Frontier-plaetsen, als mede alle andere secrete Correspondenten, sullen hare Brieven op gelijcke forme addresseren, als vooren: Ende zullen de zelve Brieven aldaer, oock alzoo ghelijck voorsz. is, geopent ende gemenageert worden.

33. Ende op dat den dienst van 't Landt door de voorsz. publijcke Ministers des te beter ende bequamer moghen worden betracht, worden de voorsz. Gecommitteerden, de welcke het o enen van de Secrete Brieven sal aenbevolen werden, midtsdesen verzocht eñ geauthoriseert, om aen de voorsz. publijcke Ministers van tijdt tot tijdt over te doen, ende communiceren alle Resolutien, ende andere noodighe stucken, hun tot uytvoeringe van hare Chargen ten meesten dienst van den Lande noodich zijnde.

Dese Articulen zijn aldus met eenparighe stemmen van al de Provintien geslooten, ondertusschen met veel andere gravamina ghemolesteert zijnde: Ghelijck oock by eenige gesproken zijnde van een nieuwen Capiteyn Generael, in plaetse van Sijne Hooght. Prins *Wilhelmus*, maer by andere niet smakelijck zijnde, is 't selve met stil-swijgen voorby gegaen.

Daer is oock gheinquireert wie de Beschuldiginge der Ses ghesaiseerde Heeren hadde geconcipieert/genoemt. Redenen eñ Motiven diezijn Hooght. hebben beweeght/ Ec. By opgemelte zijn Hooght. ter tijt vande voorñ. saiseringe overgegeven / aen den Raedt Pensionaris van Hollandt: Ende daer op gehoort zijnde eenen Hildersich/gewesene Opper-klerck van den Griffier Musch / heeft die verklaert 't selve nae een ontworpen concept / ende voorts uytte dictatie van den voorsz. Gr. Musch in des selfs Eet-zale geschreven te hebben.

Maer wie den Autheur is gheweest der ghefingeerde Articulen tusschen Amsterdam en 't Engels Parlement/heeft noyt konnen uyt-gevonden worden. Ende is alsoo alles (niet sonder Godes gratie) in een quijtscheldinghe van alle feyten Anno 1650. gepasseert / ten allen zijden geluckelijck uyt-ghevallen / by die van Vrieslandt ten hoochsten aen-ghedronghen / ende by Hollandt toe-ghestaen.

Mette volghende Declaratie is oock een generaele Amnestia ofte Vergeef en verghetenheydt aen alle en een yder verleent / over de ghepasseerde saecke van offensie/ Luydende aldus:

September 1651.

OP den 7. deser is te Parijs seer groote magnificentie ghesien aen des Coninghs toe-rustinghe / wiens ghevolghe van gout en silver seer prachtigh uytgestreecken/ 'smorghens in groot ghetal in 't Hof vergaderden / hunne Paerden / als oock des Coninghs / waeren pompeuselijck met kostelijcke cieraden op gheschickt / dus sijn sy met den Koninck nae 't Parlament ghereden / daer yder van de selve Vergaderinghe in hun plaetse sat / den Koninck stont over eynde / middeler tijdt heeft den Rijcks Cancelier hem voljarich ende bequaem tot de directie van Vranckrijck verklaerdt / als doende zijn intreede in 't 13. Jaer: Daer op heeft de Koninginne zijn Moeder afstant ghedaen van haere Momboirschap / transporterende alsoo de regeeringhe aen haren Soon / 't welck sy met omstandelijcke woorden voor de gantsche Vergaderinghe uyt-sprack / legghende ondertwijlen voor haer Kindt op haeren knyen: Maer hy repliceerde daer op/ dat hy nu wel de regeeringhe by Declaratie des Parlaments ende opdracht van haer zijne Moeder was aen-vaerdende/ edoch datse nu niet minder als voor desen soude zijn / ende stelde haer tot zijne Capitale raet: Waer nae den Coninck een tamelijck langhe Oratie voor 't Parlament dede / vol woorden van respect/eere ende affectie/naer 't welcke den Coninck bedanckt/ de Vergaderingh gescheyden / ende yder na huys is gekeert.

Den 8. deser is te Bilbao in Biscayen door schielijcke stortreghen een vernielende Water-vloet geweest / die in 24. uren soodanighen water by bracht/ dat niet alleen de Muyren en Poorten stuckswijs in gevallen ende wegh-gespoelt zijn/ maer oock veel Huysen binnen de stadt zijn ingevallen / wegh gesleept ende bedorven/ in de hooghste straten heeft het water vijf voet / en in de laeghste 10 a 12 elleboghen hoogh ghestaen / de Meulens en de Brugghe zijn ghebroocken / ende de Vloet heeft veele Schepen met en sonder Menschen zeewaert in ghedreven / jae de kracht van 't water is soo groot ghewееst/ dat sommighe Ghebouwen ende Huysen tot den gronde zijn afghespoelt/ en uyttermaten veel Koopmanschappen ende goederen in Pack-huysen ende Kelders bedorven / gheschiedende alsoo byna een totale verderffenisse voor die Spaensche Stadt.

Den 20 deser maent is te Embden achter de Vleys-hal seecker Schip/ zijnde een Kruys-seyl afgeloopen van de Timmer-werf aldaer/waer in hun veele soo jonghe als oude Persoonen hadden begheven/ 't voorsz. Schip noch op zijn houten staende / gaf een quaedt voorteecken / door dient allesints sich seer scheef vertoonde/ als het nu even in 't water quam gheen drie treden van de Wal sloegh het om / en quam de kiel van 't Schip ghcheel boven legghen/ sulcks dat alle de menschen die in 't Schip waren in 't hol om te smooren gevanghen

Ende niet teghenstaende den Heere van Somelsdijck / zijnde eene der Leden van de Vergaderinghe / was aen-ghedient van zich t'onthouden van met haere Ed: Groot Mog: te compareren / soo heeft hy nochtans / met meer andere / in de voor-ghenomen saecke op Amsterdam als Militaire Persoonen ghebruyckt / dese Amnestia mede ghenooten / al-voorens van des selfs functie om ende voor Amsterstam / ampele ende circumstantiele verklaringhe hebbende ghedaen.

Is mede voor 't scheyden deser Vergaederinghe een nieuwen gefoormeerden Eedt de Militaire Officieren af-ghenomen / daer toe binnen den Haghe gheciteert / alwaer sy in de groote Vergaederinghe op de Zaele / 't selve met on-ghedeckten Hoofde hebben ghedaen / Sijn Exell: Graef Willem van Nassouw / Stadtholder van Vrieslandt doenmaels oock present zijnde.

Op den 2 Augusti hebben de Raden van Dordrecht haeren Geco: Raedt Mr. Jacob de Wit: Ende den 3. Julij die van Haerlem haeren Burghermeester Johan de Wael ende Mr. Aelbert Ruyl Pensionaris: Op den 26. Julij die van Delft Johan Duyst van Voor-hout: Den 19 Julij die van Amsterdam Andries en Cornelis Bicker: En die van Hoorn hunne Pensionaris Nanningh Keyser: Als mede die van Medenblick Stellinghwerf haeren Pensionaris wederom in voorighe dignitept ghestelt/ ende door een verleende Acte verklaerdt / dat haere Achtb. t' onrecht zijn beschuldight gheweest van te hebben willen dissolveren door veranderinghe d'Unie / de Politijcke Regeeringhe en de Ghereformeerde Religie / maer datse ter contrarie haer in alle haer doen altoos als oprechte Patriotten ende Lief-hebbers van 't Vaderlandt en des selfs dier-ghekochte Vrijheydt hebben ghedraghen / datse t' onrecht in den Haghe zijn ghedetineert ende naer Loevesteyn ghevanckelijck wegh ghevoert / datmen doenmaels met leetwesen daer op wel heeft ghesweghen / (alsoo spreecken die van Delft) en van d'exercitie hunner ampten ontslaghen / om dat de tijden boos waren / maer door Godes wonderlijcke bestieringh daer van verlost zijnde / hebben korts nae 't overlijden van zijn Hoogh: haer weder ghequalificeert / Ec. Lauderende en bedanckende de voorsz. Heeren voor haere ghetrouwe diensten: Belovende hun oock te vrijen ende voorstaen in deser saecke teghens een yder/ verbindende daer onder haere Steden ende goederen / Ec. met meer andere gracieuse beloften / breeder geextendeert in d'originele Acten by de voornoemde Steden elcks aen haere ghementioneerde Heeren ter eeuwigher memorie verleent.

October, Anno 1651.

DE Staten van Hollandt hebben metten aenvangh deses een Placcaet uytgegeven/tegens d'onwettelijcke transporten van alle Rente-brieven en Actien/&c. zijnde dit het eerste Placcaet dat metten Leeuw van Hollandt wierde ghezeghelt.

In Engelant arriveerden 't Boot S. Jan uyt Brasil/ met brieven aen de Bewinthebbers der West-indise comp. in Hollant/ van inhout: Dat schaerschheydt van geldt door luttel frequentatie der selver Kusten wierde gecauseert; Aen de Cape d'Augustin hadden de Portugijsen een Barck met Stuckgoederen bekomen/ eñ noch een ander Scheepje hadden sy aen Rio Formosa gelost/ 't welck daer na met zijn ballast van Sout was gebleven. Den Mr. del Campo Generael aen St. Augustijn heeft daer alle Ingebooren en bequame Negros yder met een Roer en een half pondt Kruydt gemonteert/ende onder eenighe Compagnien Portugijsen verdeelt. In Angola was luttel voor de Inwoonders te winnen/ soo dat die gheheel onlustich op de Portugijsen waren/ te meer/ also hunnen Gouverneur Salvador Correa Saa daer niet wel ghesien is/ zijnde daer beneffens niet boven 5 a 600 Man sterck/ ofte duysent Man als men de Inwoonders daer by reeckent / houdende de Fortificatien sonder redres. In 't generael was daer groote oneenigheydt door gantsch Brasil onder de Portugijsen/ vertrouwen malkander niet. De Silver-mijne van Siara begost nu uyt een vierendeel pondts Minerael een vierendeel Silver uyt te leveren/ men arbeyde op twee plaetsen in den bergh Starenne oft Stynckstee/ soo het d'Italianen noemen / vindende hoe dieper hoe beter Minerael/en de aderen als op eens Menschen handt/ loopen door den berch/ die met een bloedighen arbeydt uytgewerckt zijnde/ vertoondt zich als massif Silver: De Zeeuwen waren daer soo buyrich op / datse dickwils wensten/ dat 't Eylandt Walcheren van sulcke Berghen omringht waer / souden die liever als den Westkappelsen Dijck bearbeydt hebben.

Den Heer Willougby in de Barbados Eylanden/ voor den Koninck gouvernerende/hoorende in dese tijdt het ongheluck van zijn Meester/ keerde zijn Rockje om / en verklaerde (om oock niet ongheluckich te worden) hem voor 't Parlement.

Ick keer weder in Europa / en dat in 't midden: Alwaer den 20. deser tot Cassel in Hessen de begraevinghe des Landtgraevinnes ghehouden wordende/ is het Lijck op een daer toe bestelden Waghen van ses Paerden inden rouw ende met Wapens behanghen/ voort ghetrocken/ ende gevoert uyt het Vorstelijcke Slot tot in St. Maertens Kerck / alwaer sy in een overwelft Graff is gheset gheworden / de Sarcke des selven was gheciert met achtien in Silver gheslaghen Hessische Wapenen / in de Lijck-stacije bevonden haer den Heer Landtgraeff Wilhelm van Hessen/wiens langen Mantels Rouwsleep van een uyt den Adel wierde nae-ghedraghen/ achter zijne Furstelijcke Doorl: quamen verscheyden Vorst en Graeflijcke Ghesanten / met veel an-

vangen scheenen / de verbaestheyt van d'Omstaenders daer over was groot/ men kapte stracks met Bijlen den Bodem des Schips op / en trocken veele behouden uyt het selve / waer van ettelijcke hun aen spijckers ende eynden houts vast ghehouden hadden/ even wel heeft men noch by de 300. verdroncken persoonen ghevonden / welcke op de wal beneffens den anderen gheleght zijn / alwaer elck van zijn Ouders en Vrienden met grooter droefheydt is t'huys ghehaelt: De bedreven rouwe was doenmaels seer groot/ overmits weynich Geslachten binnen de Stadt van dit ongeluck bevrijt zijn geweest: Men heeft met de ghemelde dooden dry daghen van 'smorghens ten 8 uren tot savonts ten 6. uren begravinghe ghehouden / sulcks datmen op die tijdt sonder Lijcken te ontmoeten de straten niet passeeren kost/ 'twelck voorwaer een jammerlijcke stacije was / ende een ongeluck waer op niemant in 't minste was verdacht.

Nae dat den Heere Jacob Cats diversche malen hadde gheinsisteert om ontslaeginge van het moeyelijck Ampt dat hy bekleede/ in qualite als Raedt Pensionaris van Hollandt en West-Vrieslandt / soo is by de wel-ghemelte haere Ed: Groot Mog: in consideratie ghenomen op d'eerste mael/den Heere van Schrevelshoeck van Beveren/ van Dordrecht/ den Raedt Pensionaris van Haerlem Mr. Albert Ruyl/ en den Heere Wevelingshoven van Leyden / den Heer Foreest Reecken-meester / en den Heere van Heemstede / Premier van de Reecken-kamer / den Heer Beaumondt / Secretaris der Staten van Hollandt/ den Raedts-heer Vedel/ ende meer andere van qualiteyt: In de tweede om-vraghe bleven alleen den Heere van Heemstede / Mr. Albert Ruyl en d'Heer Foreest: Eyndlingh is d'electie den 27. deser op den Heere van Heemstede gheballen / die den 30. daer aen zijn Intreede dede: Op conditie / van niet subject te zijn tot eenighe Ambassaden / en als hy van het Raedt-Pensionarischap soude af-staen / dan weder sijn oude plaetse in de Reecken-kamer moghen bekleeden. Nae de generaele Verkiesinghe vanden Heere Pauw heeft den Ed: Heer Cats zijn af-scheydt van de Ed: Gr: Mo: Vergaederingh ghenomen/ en zich buyghende ter aerden op zijn knyen/ heeft in maniere van Dancksegginghe ende Toe-wenschinghe eenes lanckwijlighen en salutaire Regeeringhe / aen alle de Leden af-scheydt ghenomen / ende zijne Ed: is seer minnelijck van yder bedanckt: Als zijnde niet alleen een der oudtste Ministers van desen Staet / maer oock een Heer die 't Landt langh met seer grooten lof heeft bediendt/beneffens dien ervaren/ Tael-kundich en sachtsinnich / ghelijck zijne dienstighe Boecken ghenoechsaem tuygen. Zijn Ed: wierde daer na Zeghel-bewaerder van Hollandt gemaeckt. Op die tijdt quam den Afgesanter d'Heer Schaep van Londen/ in Hollant. Binnen den Haghe wierdt eenen Tuylenborch ghevanghen / en men sprack van veel Papieren en secreten daer diversche aen vast waren / maer daer is niet op ghevolcht als . . . . .

---

d'ander helft tot gebruyck en behoefte van eenigh Perſoon ofte Perſoonen de welcke de voorſz. Goederen of Koopmanſchappen ſullen aenhaelen, en de ſelve in eenigh Hof van Regiſter binnen deſe Republycke ſal proſecuteren ofte naer volghen.

Ten 2 Soo is vorder gheſtatuteert by de voorſz. Authoriteyt, dat geene goederen of Koopmanſchappen van 't Gewas, Voortbrenginghe oft Manefacture van Europa, ofte eenigh deel van dien, na den eerſten dagh Decemb. 1651. ſullen inghevoert of inghebracht werden in deſe Republijcke van Engelant, Yrlandt, oft eenigh andere Landen, Eylanden, Plantagen, oft Territorien deſe teghenwoordighe Republycke toebehoorende, ofte in hare beſittinghe ſynde, in eenigh ſchip, Schepen, Scheepjens kleyn ofte groot, wat het zy, maer alleenlijck in ſulcken, als waerlijck en ſonder bedrogh het volck van deſe Republycke toebehoren, als de rechte Eyghenaers en Proprieteurs van dien, en geen andre, als uytgheſondert alleenlyck ſulcke Uytheemſe Schepen of Scheepjens die waerlyck en eygentlyck toebehooren het Volck van de Contreyen of plaetſen, daer de Goederen van 't Ghewas, Voortbrenginghe of Manefacteure ſyn, ofte aen ſulcke Havens alwaer de voorſz. Goederen alleen kunnen ſyn, of aldaer gewoonelyckſt eerſt ſyn gheſcheept om over ghevoert te werden; En dat op de voorſz. Boeten van verbeurte en verlies als in 't voorighe Artyckel deſer Acte ghenomineert is, de voorſz. verbeurte te ſijn gerecouvreert en geinployeert als daer in is gheſeyt.

Ten 3. Soo is vorder geſtatueert by deſe voorſz. Authoriteyt, dat geene goederen of Coopmanſchappen die van Uytheemſch Ghewas, Voortbrenginghe oft Manefacturen ſijn, die gebracht ſullen werden in deſe Republycke in Schepen 't Volck van dien toe-behoorende, by haer ſullen geſcheept ofte gebracht werden van eenighe andere plaets ofte plaetſen en contreyen, maer alleenlyck van die Havens en Natie daer de voorſz. Voortbrenginghe, Manefacturen, Coopmanſchappen en gewas alleenlyck kunnen of ſyn, of ghewoonlyck eerſt gheſcheept ſyn om getranſporteert te worden, ende van geen ander plaetſen of Contreyen, Oock op de ſelve Boeten van verbeurte en verlies in 't 1. Artycul van deſe Acte vermelt, en die ſelfde Boeten t'employeeren en recouvreren als daer in ſtaet uytgedruckt.

Ten 4. Soo is vorders geſtatueert by d'Authoriteyt voorſz. dat gheen ſoorte van Cabeljau-vis, Lengh, Haringh, Pilchert, of eenighe andere ſoort van gheſoute Vis, by 't Volck van deſe Natie ghewoonlijck ghevißcht en ghevangen, noch eenighe Traen oft Olye, gemaeckt van eenighe ſoorte van Vis wat het ſy, noch eenighe Walviſch vinnen ofte Walviſch Beenen, ſullen hier naemaels inghebracht werden in deſe Republycke, Yerlandt oft eenighe andere Landen, Eylanden, Plantagen of Territorien daer toe behoorende, zynde in haere beſittingh, maer alleen ſulcke als ſullen werden ghevangen in Schepen die alreedts, oft ſullen waerlycken eyghentlijck toebehooren 't Volck van deſe Natie, als proprieteurs en rechte eygenaers daer van; En de voorſz. Vis te werden gecureert, en de Olyen voorſz. by 't Volck van deſe Republijcke gemaect, Op peene als vooren.

Ten

dere groote Heeren: Voor 't Lijck wierde ghedraghen by een Edelman een seer kostelijck-ghesteenden Croon/ op een Fluweel kussen/ met welcke kostelijckheden men d'Uytvaert seer pompeuselijck heeft uytgevoert.

Tot Heykede by 't Hof ter Moolen in der Marck dese daghen aen seeckere Bergh/ daer men voor 70. Jaren plach Minerael van diversche conditien uyt te wercken/ edoch om den val des Waters die aldaer zijn cours nam/ de Mijn overstolpt wordende/ heeft men daer toe weynich of niet ghedaen/ tot omtrent Anno 1644. wanneer soo nu en dan sommighe Menschen daer aen begosten te arbeyden/ heeft zich een goede occasie tot behulp der arme Arbeyders ghepresenteert: Den hoeck waer uyt die ghelegentheydt voortquam was begroeyt met eenighe Hart-steen/ 't welck uyt-ghewerckt en 't Water van den Bergh ghelepdt zijnde/ hebben zich niet alleen d'Aderen van Loodt en Silver weder laten sien die van oudts bekent waren/ maer oock noch vier nieuwe rijcke Aderen/aen 't welcke men stracks veel arme Luyden heeft ge-employeert: Ende verscheyden proef-stucken na Hollandt ende elders daer van af-gesonden.

In Enghelandt beraemde 't Parlement den 19 deser seecker Placcaet/ beraeckende de Commercie ter Zee/ nae hare meeninghe tot voordeel van haer selfs Inghesetenen/ maer in effecte was het om de Zee-vaert der Nederlanders te prevenieren/ luydende aldus:

TOt vermeerderinghe van Schepen, ende wackeringe van de Navigatie deser Natie, de welcke onder de goede Voorsienicheydt ende protectie Godes, soo een groot middel is van de welvaert ende seeckerheydt deser Republycke, *Soo ist*, Dat het teghenwoordighe Parlament en des selfs Authoriteyt hebben gheordonneert en ghestatueert, ghelijck zy ordonneren en statueren by desen, Dat van en na den 1. dagh Decemb. 1651. Voortaen geene Goederen ofte commoditeyten,wat het oock zy, van Ghewas, soorten van Manefacturen, uyt Asia, Africa, America, ofte uyt eenighe van die plaetsen, ofte Eylanden daer onder ghehoorende, ofte oock eenighe van dien die beschreven ofte afgheteeckent zijn in de gewoonlicke Mappen ofte Caerten van die plaetsen soo wel van de Enghelse plantage als anders, sullen in ghevoerdt ofte ghebracht werden in dese Republijcke van Engelant,Yrlant,of eenige andere Landen oft Eylanden,Plantagen of Territorien aen dese Republijcke behoorende,ofte in harer besittinghe: in ander Schip Schepen ofte Scheepjens, kleyn en groot, wat het sy, maer alleenlyck in soodanighe als waerlick en sonder bedroch 't Volck van dese Republycke alleen toe-behooren, of de Plantagen van dien, als Proprieteurs ofte rechte Eyghenaers daer van, als oock waer van de Schippers en Bootsghesellen 't meestendeel syn van 't Volck deser Republijcke: Op een boete van te verbeuren en te verliesen alle die Goederen de welcke tegens dese Acte inghebracht sullen werden, als oock het Schip met alle sijn toe-taeckelinghen Gheschut en Kleedinghe, in de welcke de voorsz. Goederen of Koopmanschappen sullen soo ingheoert als inghebracht werden, d'een helft tot profijt van dese Republijcke, en

uyt eenighe deelen van Italien, ende aldaer ghekocht, mette provenue van Enghelsche Koopmanschappen verkocht, 't zy voor geldt oft in ruylinghe, maer dattet sal en mach gheoorloft zijn voor eenighe van 't Volck van dese Republijcke 't zelve in Enghelsche Schepen t'imbarqueren van *Oostende*, *Nieuwpoort*, *Rotterdam*, *Middelborgh*, *Amsterdam*, oft eenighe Havens daer omtrent; d'Eyghenaers en Proprieteurs eerst by Eede verklarende door haer selfs oft andere gheloofwaerdighe Ghetuyghen, voor de Commissarissen van de Coustumen voor die tijdt zijnde, oft haere Ghedeputeerden, oft een van de Baronnen van de Schat-kamer, dat de Goederen voorsz. alsoo waren ghekocht voor zijn ofte haer-luyder reeckeninghe in Italien.

Geordonneert by 't Parlement, dat dese Acte voortaen ghedruckt en gepubliceert werde.

Henr. Scobell, Cler. Parliamenti.

Onder de ghevanghens welcke 't Enghels Parlement verkreegh in en na den slach van Worchester, is mede gheweest den Graeff van Derby, Gouverneur van 't Eylandt Man: Hy was een oudt Grijs Heer, van de Presbyteriaense ghesintheydt, ende een van 's Koninckx Vrienden, 't welck hy oock in dese laetste acte betoont heeft, als hy tot assistentie van den Schotsen Koninck uyt zijn Eylandt by Chester met een partije Schepen en Volck aen quam. Te Chester ghevanghen sittende, heeft door Interessie pardon by 't Parlement versocht, met aenbiedinghe soo hy Gouverneur mochte blijven, hy als dan 't selve Eylandt aen 't Parlement wilde over-leveren, maer in plaets van dat, heeft men hem d'eerste der ghevanghenen zijn Proces ghemaeckt, 't welck hy verstaende, dacht zijn verlossinghe metter vlucht te nemen, stellende 't selve in deser voeghen te werck: (Tot Chester, daer hy gevanghen sat, was boven zijn Kamer een Plat, op 't welck hy somtijts gaende wandelen, liet zich met een koorde af, en gheraeckende soo voorts over des Stadts Mueren, meenende zich niet wijdt van de Poort van een Paerdt te voorsien, om zich (want in 't neerdalen was hy ghevallen, en had hem een weynich ghequetst) te bequamer wech te maecken: Op de Tafel van sijn Kamer liet hy twee Brieven legghen, d'een aen 't Parlement, en d'ander aen sijn Huys-vrouw op 't Eylandt, die van desen inhoudt was:

Mijn Liefste Hart,

ICk ben seer bedroeft gheweest, dat zedert ick u laetst liet gheen troostelijcke tijdingh voor u gehadt heb als dese, welcke doch den droevighste van alle heeft moeten zijn, want 't geen ick nu schrijve is een versamelinge van veel droefheden in een. Ick wil u niet langh op houden met de particulariteyten, maer in 't kort u te kennen geven dat den Coninck doodt ofte gediguiseert ontkomen is, alle den Adel van deser zijden

Ten 5. Soo is vorder gestatueert by dese voorsz. Authoriteyt, dat gene sooren van Cabbellau, Lengh, Haringh, Pilchert oft eenighe anderen aert van gesouten Vis, waer het zy, die ghevangen en gecureert sal werden by 't Volck van dese Republijcke, van ende nae den 1. dagh February 1653 sal werden uytghevoert van eenighe plaets ofte plaetsen dese Republycke toebehoorende, in eenigh ander Schip, Schepen, Scheepjens, kleyn of groot, behalven alleen in sulcke als waerlijck en eygentlijck toebehooren 't Volck van dese Republycke, als rechte Eygenaers, en waer van de Schipper en Bootsgesellen de meeste part Engelse sijn, op peene als vooren. Voorghesien altijdt, dat dese Acte nochte yets daer in begrepen niet geextendeert noch gemeent wort te bedwingen 'tinbrenghen van eenighe Waeren of Coopmanschappen van de Straet of Levante, gheladen in de Schepen deser Natie als voorsz. tot het in-laeden van die Waeren binnen de voorsz. Straet of Levant-zee, hoewel de voorsz. Koopmanschappen niet en sijn van 't eyghen Gewas der voorn. plaetsen. Noch aenghemerckt dat dese Acte noch yets daer in begrepen, niet en extendere noch gemeent worde om te bedwingen 't inbrenghen van eenighe Oost-Indise Koopmanschappen in Schepen van deser Natie geladen, tot de ghewoonlycke Havens of plaetsen voor desen tot 't inladen van dien bequaem, in eenig deel der Zee suydt en oostwaert der Cape de bona Esperanza, al-hoewel de voorn. Havens niet en sijn de eyghen plaetsen van haer Ghewas. Als mede uytghesondert dattet sal en magh gheoorloft sijn, aen en voor eenighe der Volckeren van dese Republycke in Schepen ofte Scheepjens haer toebehoorende, en waer van de Schippers en Bootsghesellen van dese Natie sijn als voorsz. te laden, in te brenghen, van eenighe van die Havens van Spangien en Portugael alle soorten van Goederen of Koopmanschappen, die ghekomen sijn van, oft in eenigher wyse toegekomen de Plantagen ofte Domeynen van yder die respectivelyck aengaende.

Vorders zy gestatueert by d'Authoriteyt voorsz. Dat hiet naemaels niet gheoorloft en sal sijn aen eenigh Persoon ofte Persoonen, wie 't oock zy te laden of te doen laden en voeren in eenighe Bodem ofte Bodemen, Schip ofte Schepen, kleyn ofte groot hoe datse syn, waer van eenighe Vremdelinghen ofte Vremtgheboorne (ten sy sulcke als Vryheydt hebben en ghenaturaliseerde) syn eyghenaers, ten deele eyghenaers, of Schipper, eenighe Vis, Victualie, Waeren, ofte eenighe dinghen van wat soorte of natuere, hoedanigh de selve oock sullen sijn, van een Haven of Kreecke van dese Republycke, nae een ander Haven ofte Kreecke van de selve; Op peene soo wie in desen contrarie doet, van alle Goederen die gheladen, ofte ghevoert sullen werden, als oock het Schip op de welcke die soo gheladen als ghevoert sullen syn; de Boeten te gaen als vooren.

Lestelyck, Dat dese Acte ofte yets daer in begrepen niet en extendere tot Bullioen, noch niet tot eenighe Goederen genomen, ofte die ghenomen sullen sijn by middel van Represaille, door eenigh Schip ofte Schepen commissie hebbende van dese Republijcke. Is oock in desen voorsien, dat dese Acte ofte yets daer in begrepen niet en sal extenderen, noch uytgheleght extenderen aen eenighe Sijde ofte Sijde Waren, de welcke over Landt sullen ghebracht worden

Lancaster, Salop, Worchester, Straffort en Noordt-Wallis gheweest zijn, en Tildesley sijn Major Generael, om dies wille had hy zijn Vrouw alleen op 't Eylandt Man ghelaten. In Enghelandt komende, had daer Ashurst en Massey ghevonden, met Brieven vanden Coningh van Schotlandt, de Predikanten van 't Legher nae Manchester sendende, om de lichtinghe te haesten, soo was hy ('s Parlements macht hem te schielijck overvallende) van zijne vordere desseins versteecken.

Daer op is hy door den Krijghsraedt te Chester gecondemneert zijnde/gevoert nae Bolton in Lancaster/ alwaer hy op een Schavot van drie ellen hooch den 25 deser 't Hooft afgheslaghen is/ dit Schavot was omtrent die plaets (sonder voordacht soo men secht) gesteldt/ daer hy wel eer eenen Cap. Bouthel om hals bracht: Hy zondt sijn Ordre van Sint Joris en gouden Kousseband aen zijn Soon/die hem binnen Wiggam in St. Ormes Kerck dede begraven. Hy was eene der oudtste Heeren van Enghelandt/die (alhoewel grijs) nochtans quaelijck zich tot sterven prepareren kost/ want op het Schavot zijnde/ beval hy zijn Knecht om met sijn hooft te passen of 't Block wel was/ maer die weygerden't/een Trompetter die daer by stondt dede het/ en daer nae den Graef selfs/ weder op staende ginck wandelen over 't Schavot/ spreeckende veel tot d'Omstaenders/ maer door 't groot gheraes van 't Volck mocht men hem niet hooren/ dan sekere Clerck teeckende zijn woorden op: Sijn discoursen waren veel tot roeminghe zijnes Geslachts/ eere/ en dat hy noyt soodanigen doodt hadde verdiendt: Hy gaf oock voor dat hy zijnen Neef Stanley verwachte/ door die middel soeckende zijn leven te verlanghen/ maer 't hielp niet: Als zijn Hooft afgeslaghen wierde quam daer een grooten op-loop/ maer de Soldaten weerhielden de desordre/alsoo quam den Graef om zijn eyndt.

De Predikanten welcke het met den Koninck ghehouden hadden/ siende hun saecken verbijstert/ keerden hun Rockjen om/ begosten een andre Tael te spreecken/ want eenighe van hun breesende haere preuben te missen/ sonden een Gheschrift aen 't Parlement/ daer in sy verklaerden: Datse een groot mishaghen hadden in haere begaene feyten/ dat sy hun ghe-engageert hadden in een saeck soo crimineel tegens Godt/ ende soo luttel over-een-komende met haer beroep: datse seer ernstich aen Godt om verlichtinge harer herten hadden ghebeden/ en daer door haer selfs als overwonnen vonden: Dat de veranderinge van Gouvernementen van Godt komt/en gefondeert is op zijn al-wijse Voorsienigheydt/ die Koninghen steldt en af steldt/ en de Koninckrijcken geeft die 't hem belieft en soo 't hem belieft/dat oock volgens hun oordeel de Goddelijcke voorsienigheydt zedert des Wereldts begin geen saecke Enghelandts gelijck had laten ghebeuren/ en dattet by 't selve werck kennelijck was hoe precijs Hy 't van den een nam en d'ander gaf. Voorts submitteerden sy haer onder 't Parlement/en baden om pardon/ &c. 't welck hun oock toe-ghekomen is: Bewijsende alsoo met de spreucke Salomonis hoe voorsichtich het is zich te schicken nae den tijdt.

Novem-

den of doodt of gevangen, behoudens seer weynige, diens kracht luttel te beduyden heeft: De gemeene Soldaten zijn verstroyt, sommighe gevangen, en sommige na andere Volckeren versonden, gheen zijn in standt om meer op den ouden voet te dienen. Ick ontquam het, in groot perijckel tot Wiggan, maer quam in noch grooter gevaer te Worchester, ick was noyt so gheluckigh dat ick yemandt ontmoete die my 't leven benam, want alhoewel den Heer Landerdaele en ick onse Paerden al seer vermoeyt hadden, so kregen wy (noch niet waerdigh zijnde gedoodt te worden) quartier by eenen Capiteyn Eyde van Lancaster, de selve was so civil tot my dat hy my en al die my lief waren in zijne bewaringe nam. Ick achtede my gheluckigh te Chester gebracht wordende, daer beyde mijn Dochters te mogen sien, en heb (ghelijck ick niet twijffel) middelen om die aen u te senden: Maer ick vreese myne komst alhier my dier sal staen, ten waer d'Almachtighe Godt (in wien ick vertrouwe) my door eenen anderen wegh hielp, dan alles wat my over komt sal my niets zijn, dewijle ick vrede in mijn eyghen borst hebbe, maer my en mistroost niet meer als de gedachte van uwer swarigheydt, ende dat van mijne Kinderen ende Vrienden.

't Parlement en den Generael hebben Col. Dunckelfield, Gouverneur van dese Stadt Chester met Krijghsmacht nae 't Eylandt Man ghesonden, daer hy u sijn affairen sal doen verstaen.

Ick heb u en mijn conditie gheconsidereert, en daer op aen u dit advijs geschreven, neemt het niet als van een Gevangen, ...

Maer alsoo hy te langh futselde / en zijn vlucht stracks bekendt is geworden / hebben hem eenighe Ruyters niet wijdt van daer achterhaelt / en den bedruckten Graeve in een nauwer Ghevanghenis ghebracht : Alwaer hy door last van 't Parlement op sijn Conspiratie mette Predicanten van Lancaster / Londen ende andere gheexamineert / een dusdanighe Confessie ghedaen heeft:

Dat hy Grave van Derby in Schotlandt hebbende ghepractiseert op dese Conspiratie, van daer nae 't Eylandt Man met eenen Isaac Berckenhead was ghevaren, die by hem veele Brieven van Presbutrianen uyt Zuyd-Enghelandt had, om den aenslagh met haer te confereren. Ghemelte Berckenhead van daer nae Schotlandt keerende, was van d'onse ghevanghen. Den Ridder Tildesley de Major Ashurst waren uyt Lancaster nae Man ghevlucht, vreesende den aenslagh ontdeckt was, in't welcke sy mede-complotteurs waren, hebbende de Presbutrianen door heel Lancaster heymelijck met Wapenen voorsien, bereydt om hun van Leverpole te bemachtighen. 't Succes van dien en andere volghende, soo soude hy Graef van Derby Generael der provintien Chester,

Lanca-

den / hy verklaerden hem (siende zijn verlossinghe te gemoet) voor 't Parlement/ en heeft op 't Kasteel 't nieuw Engagement geteeckent / ghelijck ooch eenighe daghen daer nae alle d' Inwoonders deden/ zijnde een Volck dat half Schots half Yers sprekende / qualijck om verstaen is/ arm/ ende meest alle Bedelaers/ onder hun was niet een van de Roomse Religie/ en onderhielden haere Predicanten met hondert Gulden 's Jaers : De onvruchtbaerheydt deses Eylandts maeckt dat het Jaerlijcks gheen 13000. gulden waerdt is/ doch met twee hondert Mannen onderhoudt is het selve gantschelijck te defenderen.

In Vranckrijck was het nu soo ver ghekomen / dat de jalousije ende ambitie d'overhandt krijgende/ Condee en andere mistrouwt wierden / die hem daer op nae Bordeaux wendende / die Stadt en 't Parlemendt aen sijn zijde trock / evenwel soo voorspoedich niet / oft veele die aen zijne intresten gheen deel begheerden/ trocken uyt de Stadt nae haere Landt-hoeven / hy des onaenghesien handelt met de Spaensen / die hem een secours van 17 Schepen met Volck en Geldt van Sint Sebastiaen toe-senden / als dese aen de Reviere van Bordeaux quaemen / is binnen de Stadt groote beroerten ontstaen/ spreeckende overluydt datse aldaer gheen Spangiaerden begeerden / soo dat die weer daer van daen treckende/ hun op de Reviere verschansten : 't Parlemendt van Parijs wilde hier over den Prins van Conde crimen begaen te hebben verklaren/ maer den Hertoch van Orleans zich daer teghens stellende/ belette sulcks : Waer op den Coninck ende Coninginne uyt Parijs treckende / voor-gaven datse d'oproerighe tot gehoorsaemheydt wilden brengen/ ontbiedende weder in't Rijck den Cardinael Mazarini/ welcke soo onlanghs by alle den Parlementen / zelfs door den Coninck uyt gheheel Vranckrijck was ghebannen / die met eenighe duysent Man ontrent de Frontueren van Bourgondien henghelende/ wel haest met de zijne dit ghebodt ghehoorsaemde / en trock met een kloecke resolutie midden door Vranckrijck recht op den Coninck aen / de welcke doen-maels te Poictiers was : Den Hertoch van Orleans ende die van Parijs versamelden Volck om den Cardinael te keeren/ waer toe sy met de Spaensche oock verdingh maeckten / om te ghenieten 7000. Man tot uythoudingh des Cardinaels : Maer zulcks is te vergheefs ghewEeest / alsoo zijn Eminentie sonder verhinderinghe by hare Majesteyten raeckten / die hem 2 a 3 daghen voor zijn aenkomst een Kasken met schoon Lijnwaet en twee met Confitueren teghens sondt / en als hy nu selfs nae by 't Hoff te Poictiers was/ sondt hem den Coninck zijn Carots te ghemoet/ rijdende hem wel een half uyr in't gemoet/ onderwijl was 't Krijghsvolck ten wederzijden ghesteldt/ daer hy door reedt ende wierde voorts als hy nu by de Coninginne quam / soo treffelijck onthaeldt als ware hy selfs Coninck van Vranckrijck ghewEeest. Die van Parijs om te betoonen hoe onbehaghelijck hun dese saecke was/ginghen voort met 't executeren van d'Aresten tegens den Cardinael voor desen genomen / in't aentasten sijner Goederen/ende verkoopen van zijn illustre Bibliotheeck : Kregen oock by de 7000 Ruyters en Voet-knechten van de Spaensche uyt Lutsenborgh/ onder 't geleyde

November 1651.

DEn Colonel Dunckelfiele (boven ghenoemt) en Birch met 3000. Voet-knechten en 200. Ruyters/ gheimbarqueert in veertich soo groot als kleyne Schepen/ voeren te Leverpoole af/ en vervielen door een felle windt ten noorden 't Eylandt Man: De Gravinne van Derby hier af verwitticht zijnde/ nam stracks al d'Inwoonders den Eed af/ stelde hun in defensie/ als noch onbewust zijnde van den doodt van haer Man: d'Enghelse die het op haer ghemunt hadden/ waren gedwonghen de Haven van Ramsey tot hun gheluck in te loopen/ want daer omtrent woonden eenen Drijmster Christiaens/ welcke eenen Huygh Moore aen d'Engelsche Schepen sondt / hun adverterende datse seer bequamelijck daer omtrent kosten landen / en dat hy alle Sterckten aldaer in haere handen soude overleveren / 't welck oock strack in 't werck ghesteldt ende wel ghesuccedeerdt is: Waer op de Troupes te Lande ghevoert zijnde / marcheerden ghelijckelijck nae de Fortresse daer op de Gravinne was/ Peel ghenaemt/ leggende op een Rotze bynaer gheheel in Zee/ van uytnemende stercktte: 't Selve wiert door d'Enghelsche Hooft-mannen op-ghe-eyscht / in welckers Sommatie-brieven de doodt van Derby wierde ghementioneert/ om daer door de Gravinne te eer tot overgaef te persuaderen/ die (als geseyt is) van haers Mans doodt noch onbewust/ die nu verstaende / wrongh haere handen van mis-troostigheydt / en viel van haer selfs / ghelijck oock dede Madame Molineux haere Dochter / dit maeckte d'andere een weecken moedt / de Gravin weder tot haer selfs ghekomen zijnde / barste met gramme woorden uyt / en sprack al weenende/ dat men noch haer noch haeren Man nae behooren handelde / en nu men de wreedtheydt teghens den Grave uyt-gespoghen had / wilde men oock haer en haere Kinderen aen die Tragedie deelachtich maecken/ &c. dan eenighe / wijser als sy / seyden tot haer dat indiense een goedt accoordt wilde bedinghen / sy soodanighe praetjes most laten vaeren / dewijle sy onbestandt ende maer een Vrouw in raedt en daedt was teghens de groote macht des Parlements/dese en andere consideratien dede haer 't accoordt binnen een uyr maecken / bedinghende voor haer ende alle d'Inwoonders vrijheydt des levens: Dus trocken d'Engelse op 't Kasteel/ wel verwondert dat die plaets soo sterck/ qualijck voorsien / en sonder slach of stoot soo haestich op-gegeven wierdt / want men had een Legher van 50000. Mannen konnen resisteren: d'Enghelsche dus Meester wordende / zijn eenighe van hun alle hoecken des Kasteels doorgeloopen/komende onder in een diepe duystere Kelder/vonden aldaer een oudt Man/die gevraecht wie hy was/ bekende Capiteyn Christiaen te wesen/ een fameus Zee-roover al ten tijde van Coninck Jacobus/ desen was van den Grave van Derby daer soo langhe ghevanghen ghehouden/

nomen hadden dit werck voort te ſettē, Men heeft hier op noch meer van Meſſenius begeeren te weten, eñ hem met der torture gedreyght hebbende, bekenden hy: Datter een Profeſſor Logicus tot Ubſaal, vele Prieſters die oock op de laetſte krooninge waren, een Overſte, twee Majors, ende diverſe Capiteynen over 't Lant-volck, meeſt die gene die hare Conpagniē in Sijn Coningl. Hoogheyts gebiedt hadden, eñ Burgermeeſters eñ Syndycus tot Stocholm, dē Burggraef tot Gottenburgh, met veel andere wiens namen noch niet bekent waren, mede aen deſe Conſpiratie vaſt waren, uyt oorſake dat ſy ten tijde vande laetſte Krooninge geen contentement bekomen haddē, om dat de Coninginne de goederen der Kroon niet en wilde wederom nemen, als mede de ſwaerigheden der Boeren niet en wilden afdoen. Na deſes heeftmen den Burgemeeſters en Syndici van Stocholm in hechtenis genomen, na andere eenige Soldaten uyt de Garde geſonden, ſommige der Rijcx-raden wierden oock genoemt, en onder andere Bengt Skytte, die ſoude mede aen dit ſchrijven vaſt zijn; Want onder ſijne Papieren vontmen eenige Concepten die hy aen den Coning van Poolen hadde over gheſchreven, waer uyt men vremt bedencken ghenomen heeft, dat hy wel licht den Poolſe Coning mocht opgehitſt hebben in Lijflant te vallen,&c. Soo heeftmen ook uyt ſijne voorñ. Papieren willen bewijſen, dat hy inden name van ſijn adherenten den Coning van Poolen heeft geraden de Lubeckſe tractaten af te breken, ende Sijne Majeſt. verſekeren datte Sweedtſe Stenden niets tot haren nadeel ſouden inwilgen, &c. Alle deſe dingen hebbende een groot miſvertrouwen aen 't Hof by gebracht, ſo dat d'een voor d'ander ſchromende, niemant daer af en dorfde reppen; Men heeft 't onderſoecken van dien de Rijcx-raden aenbevolen: Even-wel is eenen Overſten Wurdts van Huſem uyt Holſteyn bevonden (welcke met Meſſenius groote gemeenſchap hadde gehouden) by Sijn Coninckl. Hoogheyt te weſen, als Sijne Con. Hoogheydt de Paſquille aen de Coninginne over ſondt, ende doen waerſchouwden Wurdts door een Brief aen Meſſenius watter ghedaen was, en dat hy hem ſoude retireren, welcke Brief by Meſſenius ten ſelven dage als hy gevanghen wierde is ghevonden, hy hadde ſijn beſte ſaken al wech geſchickt, om deur te gaen. deſe Acte heeft tuſſchen de Coninginne en Sijn Coninckl. Hoogheyt groote jalouſye veroorſaeckt. Men heeft om gewichtige redenen Meſſenius en ſijn Soon ſo verre met onderſoecken gebracht, dat hunne Sententie gemaeckt, ſy-luyden daer in des doodts ſchuldigh zijn geeſtimeert geworden, Gelijck oock d'executie daer op is gevolcht, wordende Meſſenius onthalſt, maer ſijnen Soon is eerſt de handt, daer na 't hooft af gehouwen, en doen 't Lichaem gequartiert geworden, waer mede de reſt is blyven ſteecken, ſonder verde t'inquireren, ende daer mede is voor dat mael die ſchadelijcke poel van tweedracht gedempt.

Den Cardinael Mazarini om zijne tocht in Vranckrijck te meer te faciliteren/ dede in 12. Schepen te Weſel 975. Soldaten imbarqueren/ die by de Brandenburchs en Nyborchſe Vorſten afgedanckt/ en by hem weder aengenomen wierden/ met intentie die de Maſe af over Zee nae Duynkercken te doen voeren/welcken Gouverneur hem gunſtich zijnde/met andere hem hier goe-

leyde van den Hertoch van Nemours / welcke Troupen onverhindert tot in de Valeye van Montgemorency by Parijs aen-quamen. Over des selfs komste in 't Rijck was den Coninck geheel onvernoecht/ liet die van Parijs weten hoe onwettelijck het was vremt Krijghs-volck in te roepen/ maer die van Parijs gaeven tot antwoorde dattet oock onwettelijck was een Cardinael weder in te roepen / die men korts met een al-ghemeene toestemmingh uyt gheheel Vranckrijck had ghebannen/ ende dat soo haest Sijne Majesteyt d'opghemelte Cardinael van hem uyt 't Rijck wech schickten / sy oock alsoo stracks met het vreemde Krijghs-volck souden doen: Maer op deses is van den eene noch den andre kant gevolcht/ als dat veel arme Boeren / Borgers en Koop-luyden zijn ghemaeckt.

December 1651.

E Stocholm in Sweden wierdt den 11. deser een ontwerp eens Pasquils aen de Coningin ghesonden, door Sijn Cononckl. Hoogheydt den Paltsgraef Carel, dit was hem met de Stocholmer Post toe ghesonden, sonder te weten van wie, overmidts daer geen onderteeckeninghe aen was; het waren Rijmen in Sweedtse tale, schrollende op de teghenwoordighe Regeeringhe in deser manieren: *Dat de Heeren welcke van den Ouden Adel waren, daghelijcks de Kroon Sweden verminderde, overmidts deselve Adel hun in Graeffelijcke ende Vry-Heeren standt lieten stellen, verkrijghende alsoo beyde den tijtel ende de goederen van die Kroon, Dat sy nu om dies wille van voornemen waeren om de Coninginne tot armoede te brenghen, maer datte successie van Sijn Koninckl. Hoogheydt dat belettende was, Andersints meenden sy soo de Regeeringhe aen haer te trecken, ende een* Aristocratisch *regiment op te rechten.*

Als dit Pasquil te Stocholm quam, heeft men vlijtigh ondersocht by wie het selve aen den Post was over gelevert, ende wiert aen 't opschrift bevonden dat dit was gedaen by een Copye-schrijver uyt de Cantzelerije, die hier op ondervraeght zijnde, tot antwoordt gaf, dat hy 't Opschrift had gheschreven, doch dat 't hem was ghelevert door de Soon van eenen Messenius, sonder den inhout van dien te weten; Hier op Messenius met sijn Soon in arrest ghenomen zijnde, bekende die dat sijn Soon sulcks hadde gheschreven, en gaf voor dat hy als een goedt Patriot niet langher en koste aensien de quade regeeringhe, waer uyt niet als 't Landts ondergangh stondt te verwachten; In 't voorsz. Pasquil wilde hy onder anderen Sijn Coninckl. Hoogheydt raeden van desen Winter niet te Stocholm te komen, alsoo de Coningin mette grootste Heeren voor hadden hem met Fenijn te vergheven, maer indien hy wilde eenen lijn trecken met de derde Classis, dat is dat Nieuwen Adel, de Priesters, Borghers ende Boeren, ende als hy dan binnen Stocholm op den Rijckxdagh quaeme, souden sy alles by hem op-setten om den Staet te helpen reformeren, ende van sijne meeninge verseeckert zijnde, souden hun als dan nader openbaren alsulcke die op hen genomen

REGISTER,
Ofte
INHOUDT.

A.

ARticulen der eeuwige Vrede, tusſchen hare Ho: Mo: en die van Zalee. 20
Aertshertog Leopoldus fondeert een Kerck. 35
Avontuyr van ſes Enghelſche Edelluyden, 57

B.

BLake taſt Prins Robbert te Cartagena aen. 7
Burgermeeſter van Luyck wordt onthalſt. 35
Bellieuvre France Gheſant landt in Hollandt. 35

C.

CArdinael Mazarini komt in Parijs. 11
—— Wordt veracht. 12
—— 't Parlement wil hem uyt-ſtooten. 14
—— De Coningin ſtaetet toe, hy vertreckt. 16, 17
—— Setten Placcaten tegens hem. 24
—— Sijn lijdſaemheydt en Brief aen de Coninginne. 26
—— Ghevanghen Princen worden ontſlaghen. 28
Caſtel Rodrigo ſterft in Spangen. 35
Coningh van Schotlandt wordt ghekroont. 5, 41
—— Sijn Agents verrichting in den Haghe. 58
—— Sijn wonderlijcke Tocht en avontuyren in Engelandt. 84

E.

ENghels Parlements Proceduren, 18, 19, 48, 83
—— Senden Gheſanten naer Hollandt. 35
—— Hare verrichtingh. 37, 55
Engelſe Agent wordt van Conſtantinopolen gelicht. 31
Emilia, weergadeloos Admiraelſchip, ſterft. 65

H.

HEeren op Louveſteyn ghedeſtineert, worden in volle digniteyt herſteldt. 103

I.

IAcob Ruychaver wordt weder Generael in Guinea. 95
Jarnſay ſlaet d'Engelſe ruſtich af. 56
Ierlandt neemt Duc de Loraine tot Protector. 61
Infante van Spangien wordt gheboorен. 79

O.

ONgeluck te Embden. 109
Oproer der Roomſche buyten Uytrecht. 61
—— In Zeelandt, 65
—— In den Briel en Dort. 76

P.

PAus verbiedt de France Ghezandt zijn Hoff. 1
—— Houdt Jubile. 2
Portugaelſe Rodomontados te London. 40
Portugiſe audientie in den Hage. 39
Prins Wilhelm de Tweede wordt begraven. 31, 33

Prins

goeden dienst in kosten doen: Eenen van Ziel die dese Soldaten commandeerde/geraeckte tot door Rotterdam met dese Schepen/maer die van deselve Stadt wilende weten waer dit Volck van daen quam en naer toe gingh/ haelden den Commandeur daer af/ en voerden hem na den Hage: De Anckers/ Seylen/ Vaertuych wierden oock vande Schepen gehaelt/ 't welck de Soldaten bemerckende/en datse van hunne Leytsman ontbloot warē/dwongen de Schippers aen Landt te leggen/en liepen door dick en dun yder zijns weeghs / sonder datter yemandt op de Schepen bleef: De Schippers niet wetende waer hun vracht te eysschen/ en hun ballast gelost hebbende/ toghen na den Hage/ dan kregen nihil op 't request. De saecke van dit deur-voeren bracht groote murmuratie in Hollandt / als tegen 't gebruyck datmen Soldaten sonder consent midden door yemandts Landt voert / te meer omtrent en op die selve tijdt eenighe Seuyen met omtrent 80 Officieren/ 75 Tonnen Buspoeder/veel Lonten Loot en Bandelieren in Zeelant quamen/ komende van Sluys/ daerse door gevaren waren: 't Canaille tot Middelburgh de lucht inde neus krijgende/ vielen inde Seuyen/ en vernielden alles wat daer in was: Mijne Heeren de Staten van Hollandt en Zeelandt hebben daer rijpelijck op doen ondersoecken/ af sendende Brieven/ soo aen de Gouverneurs van d'een en d'andere plaetsen / waer door en langst de gemelde Soldaten en Amonitie van Oorloge waren gepasseert/over de groote onvoorsichtigheydt by hun daer in gebruyckt/ &c. Dan de saeck was in't geheel beter dan sy in't begin afgeschildert wierdt.

Haere Ed: Ho: Mog: de Staten Generael noodich achtende op den ouden voet met alle hare Geallieerde ende Gebueren te leven in goeden vruntschap/ als Christen Princen ende Staten behoort/ hebben de Republijcke van Engelandt (welcke haer eerst erkent hadde) desgelijcks besendinge gedaen/ met den Heer Jacob Cats Ridder/ Gerrit Schaep van Amsterdam/ende Paulus vander Perre Pensionaris van Middelburch/als Ambassadeurs extraordinaris/omme te voltrecken 't begonnen Accoort: Voor Kersdach met een schoonen Treyn uyt de Mase vertreckende/quamen den 25 te Gravesand op de Reede/eñ door den Ceremonie-meester met kostelijcke Sloepen de Teemse op geleydt wordende / zijn hare Exell: aen den Tourwerff te Lande getreden / al-waer diversche Heeren van 't Parlement hun verwellekomden met lieffelijck onthael / ende zijn doen alsoo met Carotsen nae hun bereyde Logement te Withal door gemelte Heeren gebracht: Den 28 deser wierden haere Exell: met 32 Carotsen ter Audientie ghehaeldt/ alwaer den Heer Cats zijn Oratie in Latijn (volgens getuyghenisse der Engelse) seer eloquent en soetvloeyende heeft gedaen/doorgaens met gelijckenissen de standt van d'een ende d'andere Republijcke comparerende / streckende tot een ghedachtenis van 't geen wel eer was geschiet/ ende een vruntschap tusschen beyde de Republijcken/ van so lange geweest/ te continueeren/ &c. met meer andere particulariteyten/waer af wy in ons derde Deel met Gades believte alles breeder sullen verhandelen.

FINIS.

REGI-

Prins Wilhelm de Derde wordt ghedoopt. 7
—— Deſſelfs Vooghden. 77
Prins Wilhelm van Vrieſlandt wordt Stadtholder te Groeningen. 57

R.

Ragotsky Vorſt van Sevenbergen trout met een Princes van Bohemen. 64

S.

Salmaſius Conincklijcke Verdedigingh. 18
Smit tot Amſterdam ſnijdt zich ſelfs van de Steen. 54
Spaenſe Geſant erkent aller-eerſt het Engels Parlement. 3
Staet van Poolen 74
Staet van Duytſlandt. 42, 66, 71
Staet van Italien. 53, 54, 73
Staet van Vranckrijck. 11, 78, 104
Staet van Weſt-Indien. 48, 57
Spaenſe Soldaten arriveeren in Zeelandt, 94

V.

Vergaederinghe in den Haghe begint. 2, 8
—— Eyndight met ſalutaire expeditie. 95
—— Met een generaele Amneſtia. 102
Venetiaenſche Victorye teghens de Turcken. 80
Verraderye in Denemarcken. 81

W.

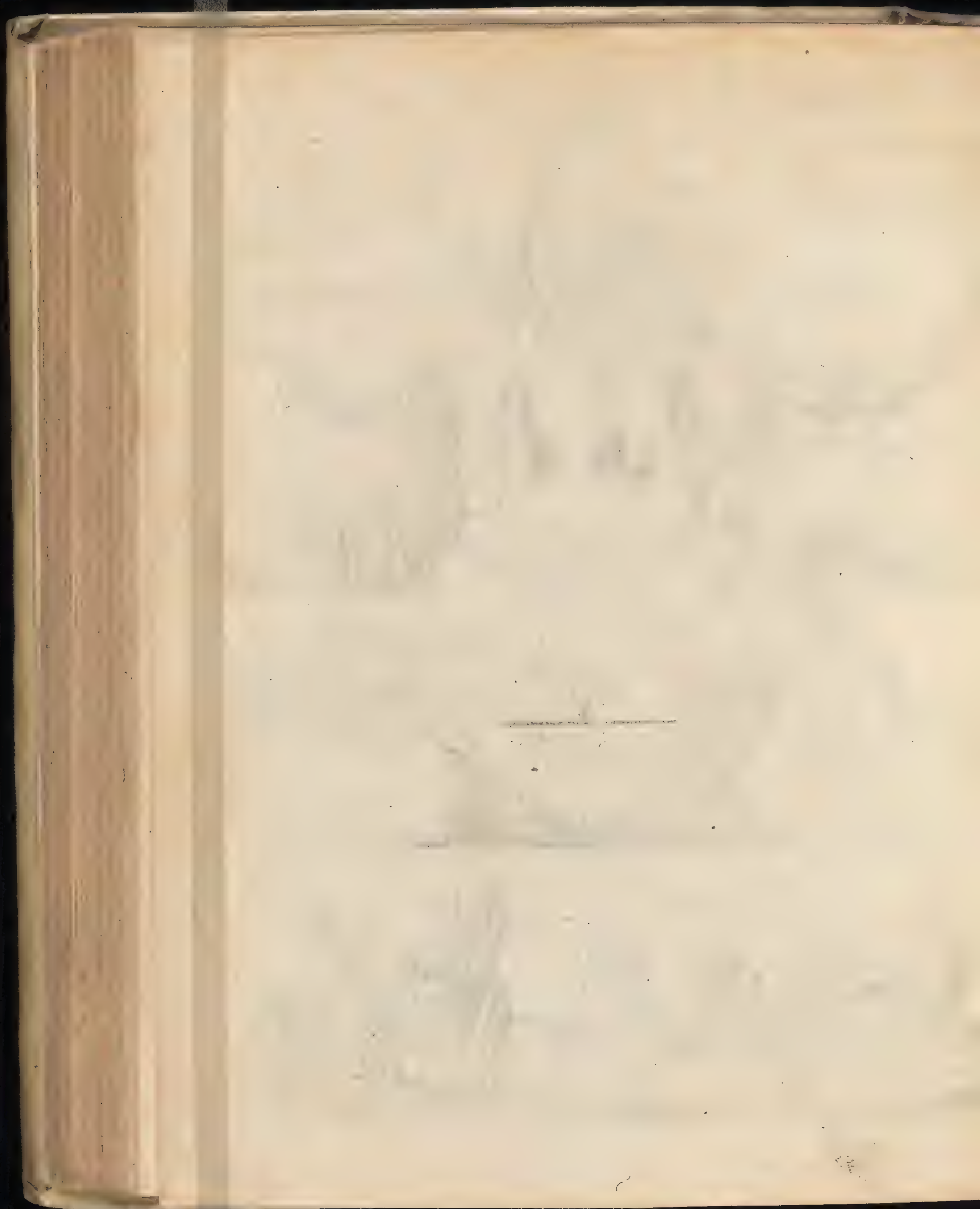
Watervloedt. 9, 33, 104

Z.

Zee-roovers. 8, 20, 48, 49, 50, 64

Eynde des Jaers 1651.

Hollantse

MERCVRIVS,

Brengende int kort
het voornamste in
Christenryck 1652.
voorgevallen

3. DEEL.

TOT HAERLEM
By Pieter Castelcijn.
A°. 1653.

EN out Scribent die des tijts verandring neerstich gade sloech, veranderden van gedachten, doen hy sach dat de dinghen van den voorgaenden tijdt meestendeel met die van zijne Eeuwe over een quamen: Hy noemde eyndeling alles maer een selfde zake, die of nu, of over veele Jaren gepasseert waren: Sulcks bevestigende met het compareren van oude en nieuwe ghesch iedenissen in zijnen tijt. Wy dit aenmerckende, gaeven hem ten vollen gelijck, alfo wy uyt de oude Historyen lichtelyck tot die opinie gebracht konden werden: Maer noch al veel meer als wy de bladeren van onse tegenwoordige Eeuwe door-sagen: Alwaer wy vonden eenen Olyvier Cromwel, die sich in de Nederlantse Krijchs-handel een wijle geoeffent hebbende, van daer na zijn Vaderlant te Londen keerende, eerst de Wapenen tegens zijnen Coninck heeft gedraghen, en om zijne wackerheyd in 't Leger bemint, en van de Coninckle gevreest wordende, den meesten Aenleyder is geweest van d'Independenten, om de Presbytrianen t'onderdrucken: Die A°. 1646. met 't Legher na Londen quam, 't Parlement versette, den Coning doode, en als een der voornaemste Richters des zelfs doot ondertekenden: Die als Sir Tomas Fairfax 't Generalaetschap af ley, dat aen nam, den eersten om dattet hem onbillijck docht teghens sijn Broeders de Schotten te oorloghen, en den anderen om dat die zijn conscientie daer ruym genoech toe was: Die Yrland en Schotlant hebbende bedwongen, eyndling den Koninck van Engelant te Worchester sloech, en beblоct van het Leger zijnes Souvereyns, als een tweeden Augustus te Londen met triumphe is in-gereden, by 't Parlem. verwellekomt, en van de Londenaers gerespecteert als een Alexander: Die oock eyndelijck meest alle vreemde Natien en Volckeren heeft bedroeft en getroubleert, en den Koophandel en Zee-vaert in Europa bedorven: Maer die voornamenlijck de Geunieerde Provinçien als een woedende heeft aengevallen, ende haer niet ontsiende te beroven, schoon het zijn Jeugt-school was gheweest, met die selfde ondanckbaerheyd, daer hy Carel mede doode als zijnen Koningh. U Leser sullen wy een oude Historie voor nieu op-dissen, en een vergelijckinge verhalen, die seer na met de voorgaende kan werden gecompareert.

Omtrent 't Jaer 1535. onder 't gebied van Coning Hendrick de achtste, wiert tot Londen een Parlament beroepen, en een Tournoy-spel te Westmunster gehouden: Doen was een Sir Tomas Cromwel Secretaris, Con-

trolleur

HOLLANTSCHE MERCVRIUS:

Brengende
Een generale Beſchrijving der aenmerckelijckſte geſchiedeniſſen in Europa, in 't Iaer 1652.

Voornamentlijck de Zee-querellen, Battailles, en de voor en nadeelen tuſſchen de Hollants en Engelze Natien met malkandren, en de daer in gepleechde vehemente Proceduyren.

Derde Deel.

In deſe Vierden druck merckelijck verandert, verbetert, ende met diverſe ſtucken nevens 't 2. 7. en 9. deel vergroot.

Rerum omnium

Thezaurus memoria.

Gedruckt tot HAERLEM,

By Pieter Caſteleyn, Boeck-drucker op de Marckt, in de Goude Keyzers Kroon. Anno M D C L X.

luit met zijn Kreaturen 't Parlament en de Republyck regeert, tot nadeel, ja ruyne der Inghesetenen. Den Ouden Kromwel was sich uyttermaten met hypocrisie behelpende, en verdruckte de Roomsghesinde: Den Nieuwen Kromwel is even 'tselfde, die als men gelt tot behoef van den Staet begeert, den een oft den anderen rijcke Papist aen-tast, die schelt men dan voor een Malignant en een Traiter uyt, en de man opde vlucht oft om hals geholpen hebbende, confisqueert men al zijn goet. Somma, een werck, doch een ander Man: Van eene Naem, Afkomst en Geslacht: Beyde van kleyne staet tot d'opperste qualiteyt verheven: Doch den lesten in desen tijt noch geheel onseker staende, moet verwachten of zijn Sterf-bedde geluckigher sal zijn als des eersten. Wy alleen (om yets hier uyt tot ons voorbeelt en leeringe te treecken,) hebben met verwonderinge aen te sien de Beschickingen Godes, d'een een listige uyt het slijck verheffende tot een Monarch vol glorie, en d'ander een al te goede Koning vol pracht en luyster verstotende met een weerelts miserabel eynde, en het Kint als Balling van zijn Erf-recht versteekende. Wy besluyten dan met dese Spreuck ons segghen: Dat Godt die Almachtigh, Alwetende, en onmetelijcke goet is, oock wil, dat dit tot 'tgeen zijn Almogentheyd voor heeft, oock alsso geschiede, zijnde als noch dien Opper Al-bestierder die vanden beginne tot op heden Bergen tot Valeyen, en Daelen tot Heuvelen heeft ghemaeckt: Beveelende aen alle die hoogh staen, wel toe te sien dat zy niet en vallen,

Vale.

trolleur en Segel-bewaerder des Conings: Hy geboot datmen 't Vader ons, en Maria groetenisse in 't Engels oversetten soude, also die dus lang in 't Latijn waren gebruyckt: Door sijn advis zijn al de Vermaerde Beelden waer voor veele Offerhanden eñ Bevaerden gedaen wierden, afgenomen en verbrant, als tot Walfingam, Ipswig en Worchester; Alle Monicke en Bagijne Kloosters wierden gedempt, als oock de Reliquia, Kassen en Gebeenten der Heylighen, onder andere die van Thomas Becket, wiert sijn gheraemte en Hooftpan door Cromwels order verbrant. Den Koning 5. Maenden met Anna van Cleve getrout sijnde, soo en had zijn Maj. in tbegin geen groot behagen in haer, doch hy wilde haer in 't eerst niet beschamen, om of de tijt veranderinge bracht, en om de tederheyt der Iuffrouwen in 't geheym, oft oock dat hy ongunst onder de Duytze Vorsten vreesde; Hy veynsde in alles volkomen vernoegen; Maer den loosen Bisschop van Londen Steven Cardiner, bemerckten wel hoe dattet van binnen stont, met den Koning en sijn Koninginne: En geen van beyden mochten desen Bisschop wel setten, (de Coninginne wegen haer Religie, Cromwel niet om sijn verheventheydt,) daer om heeft hy eensdeels door inblasinge, andersdeels in beswaringe van zijn mis-slagen, des Konings genegentheyt so van Cromwel vervreemt, dat hy op den 9. Iunius, so als hy zat in den Hoogen Raed, wierde gearresteert, en inden Tour van Londen gesmeten. Op den 19. was hy beticht vã Hoog Verraet, doch quam noyt tot zijn Verdedegingh, verhindert door een Wet, die men seyde hy selfs had gemaeckt: Op den 28. July wiert hy op het Plein voor den Tour onthalst, zijn Beschuldiging als op 't Protocol te sien is, bestont in dese twee Hooft-Crimina (Kettery, ende Verradery).

Desen Cromwel was geboren te Putney, een Dorp in 't Lantschap Surrey, dicht aen de Taemse. Zijn Vader was een Smit, en om sijn gauwe vernuftige geest had hem den Cardinael Woelsij eerst aengenomen, eñ in zaken van grooten gewichte gebruyckt: Doch den Cardinal stervende, is hy van den Koning in dienst aengenomen, die siende 't groot verstant dat daer in zat, verhefte hem boven alle andere, en stelden hem tot Plaets-houder over de Geestelijckheyt, in wiens Vergaderingen hy dickwils als Hooft der Bisschoppen geseten heeft, en so subit zijn verheffinge was, also is oock sijn ondergangh geweest.

Dat is ruym 100. Iaren geleden: Dien ouden Cromwel bracht sich in den haet by 't Hoff en den Adel, waer over hy veel schimpige Pasquillen aen de Poort van zijn Logement kreeg, want hy regeerde den Koninck, de Coningin en 't Rijck: Dees nieuwen Kromwel is gehact by Koopluyden, Borgers en Boeren, die van hem d' allersmaedelijckste Libellen, Pamphlets en Schriften hebben doen drucken, en te Londen verkoopen, om dat hy absolut

die sy den 29 dito hadden/ geschiede met grooter Ceremonije: wordende door des Parlaments Guarde/ soo Ruyters als Voetknechten / hen ghelept: de welcke vande Deure hares Logements/tot aen de Poorte van Westmunster in twee reecken verdeelt stonden: Die hun ghelepden waeren den Graef van Salisbury/Jan Danvers/en Henrick Wildmay/Ridders/en Parlaments-Heeren / met Olivier Flemingh / den Ceremony-meester / verselschapt met een groote meenichte Hollantsen en Engelsen Adel / en Kooplupden / elck op het beste gekleet: De Ambassadeurs traden voor uyt / den Adel / met de Pagies/ de Engelse Karossen/ en sommige particuliere te Voet / volghden malkander in seer goede ordre. Aldus quamen sy in een Salet/ die tegen de Vergaeder-plaets des Parlaments komt / hier quam den Sergeant des Armes hun binnen de Vergaederinghe halen / hun ghelepdende alwaer drie Stoelen stonden/ om te sitten / aldaer (ter rechter-handt van den Orateur des Parlaments) voor hare Excell gheordonneert. Doen stont den Heer Cats blootshoofts op / (die tusschen beyde hare Excell. sat) ende Harangueerde seer eloquent in't Latijn/ op de noodighept en d'advantagien van een goede Unie/ en correspondentie tusschen de twee Republijcken. 't Selve ge-eyndight zijnde/ gaf den Orateur daer op een korte Antwoort. Doen gaeven hare Excell. hun Brieven van Credentie over: Ende keerden alsoo op de selve maniere van daer / gelijck sy in-gekomen waren. 's Maendaghs daer aen als de daghen van haer Tractement waren ge-eyndight/ ginghen sy Logeeren in de Coninginne-straet:in't Huys daer Sr. Tomas Fairfax in gewoont hadde: 'twelck voor hun berept was. Naderhant ginghen haere Excell. tot Celsey/ buyten Londen/ resideren: om de sware Luchts wil binnen Londen: Daer zijn eenige Commissarissen uyt den Raedt van Staten/ door het Parlament gekooren: daer Sir Olyvier Cromwel een van was: Welckers ghetal naderhant op ruym de helft vermindert wiert: Zoo heeft men met de selve beginnen te handelen: niet tegenstaende men de geaffectioneerste uyt-sloot / en die kennis van saecken hadden wegh sont: gelijck Sir John / die na Schotlant trock: Boven dien soo wierden hare Excell. verbooden met niemanden / als de gheeligeerde Commissarissen / noopende de Handelinge te moghen spreken: alle notoire teeckenen/ dat haere Excellent: niet veel goets van die Handelinghe te verwachten hadden.

Dies noch te meer / om dat 't Parlament heymelijck begost Brieven van Repzesalie op d'Ingesetenen van haer Ho: Mog: uyt te gheven: Waer door sy sommige Schepen/uyt Vranckrijck komende/ hebben geroofť/ de Boots-Luyden geplondert / ende alsoo met hare oude Na-ghebuyren niet als Vrunden en Christenen/ maer als verbitterde Vijanden en Heydené omgesprongé.

't Selve hebben sy oock aen de Barbados Eylanden blijcken laeten / doch met een soetelijcker manier: Want als by de 20 Nederlandtse Schepen in de Engelsse Baey om vers Water quamen/hebben die de gemelde Schepen tusschen de Enghelsche Kasteelen vreedtsaemelijcken laten passeeren / daer sy het Ancker uytwierpen: hier legghende / hebben de Enghelsche het principaelste Bootsvolck en Officieren aen Lant te gast genoodight: die op gheen quaedt denckende

HOLLANDTSCHE MERCURIUS,

Waer in't gepasseerde des Jaers 1652. in Christenrijck voorgevallen, wert verhaelt.

DERDE DEEL.

Januarius 1652.

REchtvaerdighe Saecken bekommeren noyt/ veel min het voorstaen der selver; maer alsulcke Proceduyren bekommeren/ die/ ofte in haer selfs/ ofte door ongeoorlofde wegen geonrechtveerdight/ bedecktelijck gedreven worden: Dese laetste maniere van doen bespeurt men onder luyden van een quaet humeur/ wiens Conscientie ontrust/ ja afgebrant/ alles watse sien of hooren dat hun tegen gaet/ hun boose wegen verwijt ende aen den dagh brenght/ staen zy niet alleen teghen/ maer soecken oock de ruyne van die door Justitie alles maintineren. Dit sal den Leser hier ervaren/ die wy in't korte sullen induceren het gheen noterens waerdigh/ met den aenvangh deses Jaers is begonnen/ veroorsaeckende soodaenighe onnatuerlijckheydt/ als van tijdt tot tijdt is ghepasseert.

HEt Parlament van Enghelandt was soo haest niet verwittight van het arrivement van haere Excell. de Ambassadeurs/ J. Cats/ G. Schaep/ en P. van der Perre/ te Gravesant op de Revière/ of sy bevaelen den Raedt van Staten ordre te stellen/ om gemelde Ambassadeurs t'ontfangen: 'twelck geschiede door Olivier Flemingh/ die in Booten haer den 27 passato dede opgeroepen: Zy traden aen den Touwr te Lande: en wierden voorts met veele Karossen na hun Logijs gevoert: zijnde in't groote Hof van 't out Paleys te Westmunster/ in't Huys van den Ridder Abram Willems/ daer sy 6 dagen op kosten vande Engelse Republijck zijn getracteert. Haere eerste Audientie/ die sy

læsæ Majestatis begaen te hebben/ en als verstoorder der ghemeene rust/ yeder geoorlost hem op 't Lijf te vallen/en dat de geen die gemelde Cardinael levendigh of doodt koste leveren/ ghenieten soude 150000 Guldens: welck Ghelt gevonden soude worden upt de Illustre Biblioteecq van zijn Eminentie: die men geconfisqueert begon te verkoopen. Zijn Eminentie kreunde hem weynigh aen dese vervolgentheydt: en nam de resolutie selfs aen Duc d'Orleans te schrijven / ghelijck hy deede: denoterende onder andere Woorden daer in/ Dat hy niet in't Rijck was gekomen als een Minister van Staet/ maer om te raden/ en helpen/ tot ruste des Coninckrijcks/ uptstootinghe der Rumoermaeckers/ en derhalven niet te doen hadde met alsulcke die men Masarinisten noemde: Denckende dat/

Res humanæ, fluxa & mobiles sæpius in adversa mutantur.

De Astronomijns hebben op dit Jaer 1652. wonderlijcke Prognosticatien gemaeckt. Eenen op Enghelant is als voor langhe bekent: en van desen inhout gheweest:

Celuy qui par grand Cruaute, Maintiendra sa principaute,
On y verra de grand phalange Par coup du feu tres dangereux,
Car par accord il fera mieux. Autrement boira le suc d' Orange.

Een ander op den selven Staet/ was van dese substantie.

Na datse een gemeen Buyren-verdriet sullen gheworden zyn, welcke veroorsaeckt sullen hebben Honger, Sterfte, Dierte, Watervloet, Tempeest, Oorlog, Oproer, en andere geesselen Godts, sal een Karolus, van een anderen Karolus ghesproten, die met een Rooms-Cathol. Princesse Maria getrouwt sal zyn geweest, weder met hulpe der Francoisen, Nederlanders, Duytsen, Deenen en Noormannen aen Engelandts Stranden aengeset werden, zyn Vyanden overwinnen, weder gherestitueert werden, ende als een tweeden Alexander met Glorie en Vrede machtigh zyn ghebiedt uytstrecken.

Op't Fransche Rijck is dese Prophecije beschreven / ende uytgegaen: die om dat daer veel van in effect opgevolcht is/ wy hier mede byvoegen: Getrocken upt de Papieren van eene Maauregard/Astrologijn/op desen Jaer 1652.

IANVIER fera election. Que FEVRIER reparera.
MARS la guerre reallumera. En AVRIL grand sedition.
MAI sur tous les mois malheureus. IUIN non fera voir l'Angul mois.
IUILLET un peu plus gracieulx. AOUST fera voir le parc de Blois.
SEPTEMBRE Paris reverra. La Bastille OCTOBRE ouvrira.
NOVEMBRE un Duc y logera. Qui en DECEMBRE perira.
Alors que tu orez chanter, Que Roy Gaulois 6. 5. & trois.
Un homme tu verra monter, Dessus un Eschaffault du Bois.
Et chelle qui aura tracée, La Fortune du trespassée.
Perte en viendra bientost apres, d' Un qui lui touche de plus pres.

Voor reeckeninge der Nederlanders en hare Zee-Gebuyren / is een voorbeduydinghe

denckende/ met hun vrolijck waren: dan de Engelſe die een ander Gaſtmael in de ſin hadden/ voeren middeler-tijt Gewapent aen Boort van de weereloſe Nederlandtſe Coopvaerdijers / en over-rompelde die/ ſonder ſlagh of ſchot: namen de Zeylen daer af / en plonderden de Maets: Die meeſt in een Schip over Engelant na huys voeren. Dit was op Nieuwe-Jaers-dagh: Zoo dat deſe quade intentie al voor een wijle is geordent geweeſt.

Haere Majeſteyt van Sweeden ſondt oock op deſe tijdt haeren Reſident Peter Spierinck/upt Hollandt nae Londen: omme het Parlament wegens Sweden te erkennen. Hy arriveerden twee uyren voor de Hollantſe Ambaſſadeurs aldaer: Ende overmits daer yets haperden aen de Intitulatie zijn'er Brieven aen 't Parlament/ ſoo had hy ſommighe moeyte in zijn addres: Hy wiert eyndelijck gehoort: en op koſten van den Staet/ na couſtume/ ghetracteert / ende ontfanghen: Maer ſtorf gants ſubijt/ op den leſten dagh van zijn Tractement. In zijn plaets quam den Reſident Herald Appelboom naer Londen.

Als nu 't Engels Parlament den 22 der voorgaende Maent het Eylandt Jarſey won: legghende langhen tijt met een kloecke Armade Schepen daer ronts-om / teghens een hant vol Volcks / overmits maer 340 Man teghens hun ſtreden / beſtaende in Francoyſen / Hooghduytſen / Deenen / Switſers/ Schotten / Nederlanders / Yeren / ende Enghelſen / voorſien met 20 a 30 Paerden/ 6 a 7 kleene ondienſtbare Schuytjens: met de welcke ſy dit Guarniſoen te St. Malo aen Lant ſetteden: Zoo begoſte den hooghmoet der Parlementariſſen ſoodanigh te waſſen/ dat ſy haere ordinaris Vloot tot 120 ſchepen bevolen te completeren: behalvens noch 35 Convoy-ſchepen / tot haere Coopvaerdijers: Dan 't heeft hun ſoodanigh aen macht ontbroocken / dat deſe Vloot maer op 50 a 60 Schepen is uytgebracht.

Tot Dublin/in Yrlant/ ſtorf doen den Viceroy van Yrlant/ Jreton: Getrout met de outſte Dochter van den Generael Cromwel: aen een Peſtilentiale Sieckte. Deſe was een der voornaemſte Rechters van Coningh Carel de eerſte. Een ſeer welſpreeckent en aenſienelijck Heer: en van de Staets-geſinde dapper beklaeght.

Te Milaenen (een Stadt in Italien) is een oude Previlegie / die ſigh oock ſtreckt over den gantſen Stado / dat wat Vader twaelf Soonen gebooren worden / bevrijt is van alle Tollen / en de Goederen die op de onroerende Goederen worden genomen: Dit gebiel den Raedts-Heer Franciſco Maria Caſnedi alſoo ten deele / want zijnen 12 Soon in't midden deſer Maent ghebooren wordende / ſoo is het ſelve Kint na de Kercke / met veel ſtacie en Adelijcker gevolgh/ gebracht/ en door den Gouverneur van Milaenen ten Doop gehouden: die wederkeerende/ met gedane Ceremonye/ beneſſens den Caſteleyn D. Giouana Vaſquez Cornado/ en veel andere / door ghemelde Raets-Heer Kints Vader met een vreugdelijck Gaſtmael zijn getracteert.

In ons voorgaende Tweede Deel is geſeyt / dat den Cardinael Maſarini by den Koninck te Poictiers trock: 't Welck de Princen/ ende 't Parlament/ ſoo hoogh op-namen / datſe dito Cardinael (cum ſocijs) verklaerden Crime

 læſæ Majeſtatis

ten, die alle in Schepen veranderden: maer hoe de Schepen wenden of keer-den, den Leeuw hieldt sich al aen 't Noorden, en bleef soo duerende 't Gesicht.

Dit hebben wy om geloofweerdigheydt der ghetuyghen / en 't accordeeren van de selve in de verklaeringhe / waerdigh geacht den Leser te laten toe-komen: de beduydinghe wil Godt ons genaedelijck doen ervaren.

Februarius 1652.

DEn Hertogh van Nemours wiert by de Princen / van Parijs nae den Aerts-Hertogh Leopoldus in Brabant / afgevaerdight / om met den anderen tegens Masarini eenighe Handelinghe te beginnen: 't Welck de Sausse was waer na de Spaens-ghesinde van over langhe hadden verlanght: Dies heeft men op sulck een goede occasie aldaer niet langh ghetoeft: maer om van haerer zijde alles wat dat mogelijck was by te brengen / hebben geseyde Nemours een treffelijck Logement binnen Brussel bereyt: en den selven oock seer Feestelijck / ten dage van zijner komste / ontfanghen: Verrichtende in weynigh daghen 't effect van zijne Deputatie: met soodanigh effect / dat zijne Aerts-Hertoghl. Doorl. met Ruyters ende Voetknechten de Princen tegen den Cardinael Masarini heeft gecontracteert te sullen assisteren: met desen bedinghe / datmen niet eer de Wapenen soude nederlegghen / voor dat den Cardinael uyt 't Rijck / ende den Vrede tusschen Vranckrijck en Spangien waere ge-effectueert.

Gedurende dese Handelingh / gheraeckten binnen Brussel den Grave van Tavanes met den Jongen Graef de Coligny in woorden-strijt / na dat sy alvoorens met malkanderen hadden geschimpt en geboert / sulcks / dat Coligny achtende dat Tavanes hem wat te na gesproocken hadde / sont den selven zijn Hantschoe / en eyschte hem uyt in Duel: 'twelck den anderen met aenghenaemheydt ontfingh / beloovende ter bestemde plaets / en tijt / te verschijnen: gelijck hy dede: 't Ghevecht was stracks ten eynde / door dien Tavanes zijn tegenpartije veel te kloeck was / want hy bracht Coligny in een ommesien sodanige steecken / dat die ter Aerde storte / en stracks op de plaets doodt-bleef: Alwaer men hem oock sonder eenighe Ceremonien heeft Begraeven: Dus verre bracht hem dit schertsen.

Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque suplicii gravitate compensant.

Den Aerts-Hertogh Leopoldus vaerdighde in 't midden deser Maent een Missive aen den Hertogh van Orleans: luydende aldus:

SEreniſſime Seigneur. Hebbende verſtaen u genereux deſſeyn om den Cardinael Mazarini uyt Vranckrijck te jaghen, die onder veele misdaden daer hy ſchuldigh aen is, altoos de Handelinghen van Vrede, die de Ambaſſadeurs Plenipotentiariſſen van zyne Catholijcke Majeſteyt, ende die van den Alder-Chriſtelijckſten Koningh onder handen hebben ghehad om te ſluyten, heeft belet: Soo heb ick ontwyffelbare verſeeckeringen ende aſſeurantien aen uwe Hoogheyt

bedupdinghe ghesien / den 21 December 1651. lest-leden / omtrent het Witte Water / 12 mijlen van de Wal 's morgens ten 9 uyren / met heldere Sonneschijn Weder / by / en van Stierman Ewout Arisz. Drouwert / Sebastiaen Dirckſz. / en Govert Bastiaensz / Bootsghesellen: Waer af zy-luyden Acte van verificatie op Maeslant-sluys hebben ghepasseert: Ende aldaer ten versoecke van Jacob Ackertsz. Dijck / Schout / Maerten Meelissen / Jan van Bus / en Ary Joosten / Schepenen op Maeslants-sluys voorſz. / verklaert / het geene van woort tot woort is volghende.

DAt zy op Donderdag voor Kers-tydt, den 21 December 1651. met malkanderen uyt de Mase zyn gezeylt, om haer Neeringhe te dryven, ende ghekomen zynde op Vrydagh ter plaetse voorn: hebben met alle het Scheepsvolck ghesien, na dat den Stierman aller eerst met het opgaen des Sons hadde ghesien een Gesicht, omtrent een mans hooghte boven den Orisont, ghelyck een vlack Landt, waer op hun vertoonden een groot deel Voetvolck en Ruyters, opghekomen uyt het Noordt-oosten.

Na dit gesichte riep den Stierman zyn volck boven, en seyde: Mannen aenmerckt dit wonderwerck Godes. En doen verdween al dit Volck ofte Schyn.

Daer nae vertoonden hem een Vloot Schepen teghens de klaere Lucht, op de selve Banck, opghekomen uyt den Noorden, de sommighe de Mars-Zeylen half op, andere de Zeylen op de Mast, andere de Zeylen opgegypt. Ende onder ander een groot Schip dat terstont zyn Stenge verloor, maer weynigh daer na was 't weer gereet: en 't scheen so na by te zyn dat de Vlagge over 't Schip scheen te waeyen, en was oft een Prince-vlagh waer, met drie Couleuren.

Daer nae vertoonden sich op deselve hooghte een machtighe Vloot Schepen van veelderley soorten, komende van 't Zuydt-oosten, 't welck twee Vlooten scheenen nae malkander toe te zeylen, komende onder malkanderen gaf hem een dicke Damp op, even als of het Roock hadde gheweest, alles teghens malkanderen vechtende, 't gheene het voorighe Schijnwerck verduysterde.

Daer na verdween de Damp, en vertoonde hem weer als d'eerste vertoonde Schepen, soo helder en soo perfect, dat men al het Touw en Bloockwerck konde kennen, het welck een langhen tijdt duerde.

Daer nae verscheenen alle de Schepen als neerghesoncken, maer weynigh tijdt daer na soo vertoonden haer alle de Schepen weder soo perfect, als of zy ons aen boordt hadden gheleghen.

Doen vertoonde hem een gheweldigh groot Schip, dat voor met het Galjoen scheen in de grondt te sincken, ende met het Achter-schip stack het om hoogh, en daer scheen noch een ander Schip voorby te zeylen.

Dit ghesicht duerde omtrent 3 uyren, ende maeckte sulcken schrick onder myn Volck, dat veele van haer niet konden eten, maer waren bevreest: Ende den Stuerman langhde strack een Boeck ghenaemt de Christelijcke Zeevaert, en begon daer in te lesen tot versterckinghe van hem en zyn Volck.

En in het Oost-noort-oosten vertoonden hem een Leeuw, blyvende aen de Noordtkandt van de Schepen, onder de selve vertoonde hun vremde Gedierten,

krygen. Ick doe u dan wederom weten, dat de intentie van zyn Catol. Majeſt: is d'uwe te volgen in't na-jagen van den Card. Mazarini, dat onſe Wapenen geemployeert ſullen werden om uwe Intreſten; als oock die van den Prince van Condée en Conty t'onderſtutten, voor de welcke zyne Catol. Majeſteyt ſodanige Troupen verleent, als die daer ordre hebben te ſecoureren, ende te nemen hunnen wegh na Blaye en Bordeaux, daerſe nu zyn. Ick erhale noch eens myn beloften van u met myne magt te aſſiſteren, ſo 't noodig is, en overmits u ſorge niets dan tot ruſt van Vranckrijck ſtreckt, die niet dan door een goede Vrede en kan verkregen worden, en deſe niet beſlooten, ſoo langh den Card. Maſarini zyn rangh (die hy mis-bruyckt) omtrent zyne Aller-Chriſtel. Majeſt. hout, ſoo belove ick alles wat in myner maght is, by te brengen, om deſen criminele Miniſter uyt te ſtooten, en deſen Oorloghs-Fackel uyt te bluſſen, op datmen met den Alder-Chriſtelyckſten Koninck geheelyck in goede vreedſaemheydt gerenoncieert ſy. 'tIs nu al meer dan vyf gantſe Iaren geleden, dat ſyn Catol. Majeſt. na Munſter zyne Ambaſſadeurs ende Plenipotentariſſen ſont, tot het beſluyt der Vrede, in deſe importante Handelinge ſoo lange daer na gehouden, de oogen en hoope van gants Europa ſucces uytwachtende, weghens zyne Cathol. Majeſt. alſoo hy den Vrede wilde gheven, en aen-nemen, met alle redelycke en billijcke Conditien. Hy geeft aen gants Europa te kennen, meer door effecten, als woorden, dat hy niet lievers dan ruſte in alle zyne Staten ſagh, alle manieren ſoeckende, tot een leſte eynde van dit groote werck, om de ruſte van Chriſtenrijck te beveſtigen. Maer d'effecten van ſyn goet voornemen ſyn tot nu toe vergeefs geweeſt, door de quade raden van den Card. Maſarini, die t'elckens de ſcheydinghe tuſſchen beyden de Koninckrijcken heeft verweckt, eygen voordeel doende by de Troubelen en tweedracht, zulcks, dat hy 't eenig belet is van onſe herſamen-bindinghe, en daer om ben ick te meer gheneyght uwe Hoogheydts deſſeyns te ſeconderen, die ick verſeeckert ben den allervaſten middel is om de Troubelen van Chriſtenrijck te doen ceſſeeren, mettet deſtrueren van die profiteert met onſe ſcheydinghe. Van goeder herten heb ick deſe occaſie genomen, om uwe Hoogheydt te betuyghen de begeerte die ick hebbe, om neffens u te gaen, in't verkrygen van ſoo een groote ſaeck. Welcken Sereniſſime Perſoon Godt wil bewaren, gelyck ick wenſche.

Uyt Bruſſel den 19 February, 1652.

Syn allergrootſte Dienaer ende Couſin, LEOPOLD GUILH.

Deſen Brief was in de Spaenſche Taele geſchreven / het Opſchrift was Aen den Seriniſſime Heere, den Hertoge van Orleans, myn Couſin.

Het Engels Parlament conſiderende/datte Barbados Handel hunne Terneuſſe Vis-banghſt hinderlijck konde zijn/by aldien dat de Koninckr-geſinde aldaer den Vremdelingh acces gaven/ende die/ en hun ſelfs machtigh maeckende wel licht de Neeringe van Terneuf aen ſigh mochten trecken / gelijck eenige Jaren de Francoyſen uyt Normandijen alreede met ſterche Compagnien derwaerts ter Viſſcherije begoſten te vaeren: Weden al de gemelte Francoiſſe

Hoogheyt willen geven, van onse affectie en gewilligheyt tot uwen Persoon, en singulier wil ick u betuyghen, dat ick geen grooter sorgh en heb als tot het verkrygen van 't gemeene beste voor de Provintien en de Koninckrijcken van zyne Catholijcke Majesteyt, die niet zyn kan als met de ruste van Vranckryck. Om daer toe dan te komen, dient wel het maecken van een goede Vrede, het welck seer licht om doen soude zyn gheweest, indien sommighe particuliere hun daer tegens niet t' elckens hadden gestelt, en dat tegens een soo groot en vaste welstandt die by gantsch Europa wort gewenscht. En nadien uwe Hooghheyt den Oorlogh hebt verklaert teghens den Cardinael Mazarini, de welcke den ghenen is die door zyn pernicieuse Desseyns en quade Raden tot hier toe heeft belet het Accoort tusschen beyde de Kroonen. Heb ick u willen betuyghen, dat wesende een der Vassalen van den Catholijcken Koningh, dieshalven voor hem Iusticiabel, dat niet te min zyn Majest: in de handen van uwe Hooghheyt alle syn Intresten heeft ghesteldt, verhoopende dat u Godt de gratie verleenen sal om te hebben alsulcke macht, als ghy Gherechtigheydt hebt, om te vervolghen de straffinghe van dese misdaden. Het eenighe voordeel dat ick verhoope uyt de disordre des Oorlogs, die dese Minister in Vranckryck heeft ghebracht, kan veroorsaecken. Niet te min, soo protestere ick, van niets te sullen voornemen 't gheene strecken soude teghens den Aller-Christelijckften Koningh, gheduerende dese Troubelen. Ende om te faciliteren het uytvoeren van uwe goede en rechtvaerdighe intentien, soo heeft syne Catholycke Majesteyt syn Koninckiyck woort ghegheven aen den Hertogh van Loreynen, uwe Schoon-broeder, gheen Acte van vyantschap te bedryven op den Fransen Bodem, soo langhe uwe Hooghheydt besigh zyt met desen schaedelicken Minister uyt Vranckryck te verjaghen, die voor lange Iaren by syne Catholycke Majesteyt crimineel is verklaert, ghelyck hy oock by d' Arresten van vele uwer Parlementen is gedeclareert, als mede door een Declaratie van den Alder-Christelickften Koningh. Zyn condemnatie moet te gherechtigher ghe-estimeert werden; om datse gepronuncieert is soo vande Iustitie zynes Catholycke Majesteyts, als by die van uwen Koninckrycke: Soo en rest 'er dan niet meer als de ghegevene Arresten teghens hem uyt te voeren. Ende gelijck uwe Hooghheyt vervolght hebt de condemnatie zyner misdaden, alsoo is hy geresolveert de bestraffinghe te vervolghen. Dese zyn soodaenighe soorten van misdaden die men uyt kracht der Wetten op staende voet behoort te straffen: En om te bequamen u behoorlick voornemen, op 't versoeck van den Hertogh van Loreynen, u Schoonbroeder, heeft den Catholycke Majesteyt ordre gegeven om 't Leger uyt Vlaenderen (dat op zyn betalinge staet) te doen marcheren, op dat volgens 't Tractaet, 'twelck tusschẽ u Hooght: en geseyde Hertog van Loreyne is gemaeckt, ghy 't secours by u versocht meught hebben, om also te komen tot het ooghwit van u treffelick voornemen. Den Hemel is ghetuyghen dat onse meyninghe noyt anders geweest zy, dan om met Vranckryck een goeden Vrede te maecken, die gelyck ick haer den Oorlogh niet aengedaen heb voor datse my wiert aengeseydt, soo en heb ick oock niets naegelaten om die te verkrygen.

taten aerselde/ met vreemde pretense te maecken/ en bedecktelijck desen Staet te onderkruppen/ in schijn van vrundtschap/ den eenen dagh in de Tractaten vast stellende/ datse 's anderen daeghs wederriepen/ segghende alsoo van den Geest geinduceert te zijn / van welcke Mahometische practijcken Kromwel selfs niet vry zijnde/ alles met dien deckmantel sprack / ende nae 't hem goedt docht t'zijner tijdt dorf loochenen / sulcks dat de Heeren Hollantsche Ambassadeurs/ om deses ende andere opkomende inconvenienten / met dese Luyden het stuck van accommodatie beswaerlijcken te ghemoet saeghen uyt te wercken / waer toe nochtans den Heere Cats bysonderlijck apparentien verhoopte/ als zijnde van een vreedsamen inborst: Echter als hare Excell. bemerckten dat het Parlament Repressallie-brieven teghens Neerlandt uytdeelden/ op Onchristelijck/ onnaebuerlijcke ende ongefondeerde wijse / 1. Staende Tractaten 2. Sonder versoeck of men hare geintereffeerde wilde voldoē/ volgens aller Natien ordre. 3. Op een qualijck ghewesen Proces/ (soo zy seggen/ het contrarie kan bewesen worden.) 4 Op een Repressallie-brief van 20000 l. veel Tonnen Goudts steelende / haelende de Hollandtsche Boots-luyden / in schijn van Vrienden/ binnen hare Havenen/ maeckende alles Prijs als goederen van openbare Vyanden 5. Op den Naem van eenen Anna Paulet/ ende 2 a 3 andere; maer in der daedt voor het gierighe Committe de Navy / die hun portie wel meesterlijck uyt dese gheroofde goederen (al hoe wel van het Parlament daer over vermaendt) hebben weten te trecken: Het welcke hun oock soo smaeckelijck/ ende beneffens particuliere Leden des Parlements/ zy gheweest / die van den Buyt mede deelden / dat zy/ als de Hollandtsche Ambassadeurs over de Repressallie klaeghden die verleent te hebben / wel absolutelijcken dorsten ontkennen; maer als sulcks met originele Copijen uytghevonden en bewesen wierdt/ trocken sommige hun schouderen andere seyden:

Men can hardly taken care of all.

De geaffectioneerste tot Neerlandt beloofden de Repressallie in te trecken/ nae dat men daer hart om aengestaen / en veel Schepen gheroofst hadde / het welck ghedaen wierdt; maer van die ghestoolen goederen konde men gheen restitutie verkrijghen: Oock gaf men stracks weder andere Repressallie-brieven uyt/ op Frans en Spaensche Waeren; doch dit Kindt had dien Naem/ in effect was 't om de Neerlandtsche Schipvaert te incommoderen: Dies hare Hoogh Mog: Amptshalven ghedronghen/ bemerckende het groot ghewelt / onrecht ende schaede die men hare Inghesetenen daghelijcks aen dede/ hebben het naervolghende Placcaet binnen dese Landen afgaen/ publiceren/ ende affigeren laten:

DE STAETEN GENERAEL der Vereenighde Nederlanden, *Allen den gheenen die desen jeghenwoordighen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt,* Doen te weten: *Alsoo wy by conjunctare van tijden ende saecken huyden tot naerder beveylinghe van de Zee, ende conservatie van de Navigatie ende Commercie der voorschreven Vereenighde Nederlanden, hebben gheresolveert effective ende metter daedt, ten spoedighsten, ende soo haest eenighsins doenelijck is, uyt te rusten ende equiperen de nombre*

van

cotsse Terneuf-vaerders schielyck op 't lijf vallen / ruyneerende alsoo in het kort den selven Handel/ met het nemen ende opbrengen der Normandyers/ al eer men wist hoe en waerom. Buyten dat sont het Parlament van Bristol 30 Schepen/ onder den Commandeur George Aiscoue/ na de Barbados/ om die te dwinghen: Daer komende/ was den Gouverneur Willougby willens zigh te defenderen : maer als Aiscou op diversche plaetsen omtrent de 2000 Man had doen landen / waer mede hy op Willougbys Volck aenviel / sloegh hy die in de vlucht/ ende eenige 100 op de plaets doot-blyvende / wiert de rest verbreest/ soo dat sy/ op aengheboden Tractaten / aldus met den anderen in't midden deser Maent zijn geaccordeert:

1. Vryheydt voor allerhande Religie. 2. Dat de Rechten sullen blyven soo sy nu zyn, tot der tijt datse door een t'samen-komst, en toestemminge des geheelen Eylants verandert worden. 3. Dat'er geen Accysen, noch Tollen, sullen opgestelt worden, als met approbatie des geheelen Eylants. 4. Dat'er niemant tegens de Rechten van't Lant, uyt syn Staet ofte Goederen gehouden sal worden. 5. Alle differenten van 't Eylandt sullen by hun selfs afghedaen werden. 6. Het Placcaet van den 3 October 1651. by 't Parlament van Enghelant ghemaeckt, sal weder ingheroepen, en den Handel vry zyn, voor al die Vrunden met Engelant zyn. 7. Dat de Inwoonders hun Landen weder sullen genieten, diese hebben in Engelant, Schotlant, ende Yrlant. 8. Dat men den Eylanders egeene belastinghe sal moghen opleggen. 9. Dat alle Steden en Dorpen van het Parlament, vry sullen zyn om met de Eylanders te handelen. 10. Milord Willogby van de schulden die 't Eylant aengaen, vry sal syn. 11. Dat de Eylanders die vertrecken willen, sulcks vry sullen mogen doen, waer 't hun belieft. 12. De wedersydige gevangens sal men los laten. 13. Col. Points, en alle andere Persoonen, sullen hunne Staet en Goederen in Antigo behouden. 14. Alle Vonnissen, en Arresten, verleent tegens d'Inwoonders, sullen voor een tyt opgeschorst worden. 15. De drie Scheepjes die aen Strant leggen, sullen de Eygenaers weder ghegheven worden. 16 Milord Willogby sal al zyn Landen in Engelant weder hebben, sonder yets te betalen. 17. Zoo sullen oock alle Persoonen van't Eylant wederom in Staet ghestelt worden. 18. 'tGouvernement der Barbados sal datelijck aen Sir George Aiscoue voor 't Parlament overghegeven worden 19 'tParlament sal een Gouverneur op't Eylant mogen stellen. 20. Naderhant sal men niet moghen op malkanderen schempen ofte schelden. 21. Ende alle dese Articulen sal 't Parlament bevestigen. 22 Alle Rechten die goet zyn, en die hier na noch gemaeckt worden, sullen dese Articulen niet raken, maer in hun geheel moeten blyven. 23. Milord Willougby sal vry in Engelant mogen komen, sonder eenigen Eedt te doen, ofte dat aldaer hem eenighe belastinghe sal opgheleyt worden.

Maert 1652.

Hare Ho: Mog: bevonden/ tot hun groot leetwesen / dat de tegenwoordighe Regeeringhe in Enghelant langhs soo meer in't handelen der Tractaten

als die van de Hanze-Steden. Ten selven daghe maeckte het Parlament een Acte / om / als 't noodt dede Zeeluy te pressen / zijnde een graedt van Tyrannije / om welckers het andere Vorsten die sulcks deden qualijck vergaen is: Exempel / de groote Spaensche Vloot van't Jaer 1588. De verschricktheyt over dese Acte is soo groot in Engelandt geweest/ dat in een der Engelse Zee-havené van 32 Scheeps-boots-volck/ die aldaer uytvoeré/ wel 20 Scheeps-boots-volck waren deur ghegaen / volghens het eyghen advijs van een Enghels Capiteyn aen het Parlement / die aldaer by nacht quam om Volck te pressen: Op de Revieren ende elders haelden de Luyden hun Schuyten op 't Landt / ende vlooden wijdt van daer; dese ende honderden andere heeft men evenwel opghesocht/ en door ghewapende Sergeanten handen en voeten ghebonden / op Waeghens ghesmeten / ende alsoo nae de Zee-kusten op hunne Schepen ghevoert/ om dese Gheweldenaers teghen hun danck te dienen.

No man ſhall proſper long with evill doeing.

Den 11 deser gaf 't Parlament een Acte van Pardon uyt/ waer in sy al die van hunne Natie Dootslagen/ gewelt/ en misdaden teghens Godt misdaen hadden / pardonneeren/ te weten sedert den 8 Januarius 1648. / zijnde dien dagh dat sy hun goeden Koningh het hooft af-kapten: Quijtschelldende oock alle die in Richt-saecken onrecht hadden gedaen / uyt-gesondert eenige Delinquanten/ die den Staet bestoolen / met meyneedigheydt/ en valsche schriften bedroghen hadden: mede des Koninghs Maeghschap / en alle Vyanden der tegenwoordige Regeeringe van Engelant.

In Schotlant was men nu meester van de voornaemste Steden/ de laghe Landen/ d'Eylanden Orcades/ en Hitlant geworden: maer niet vande hooge Landen / d' Inwoonders in't Gebergthe/ veel min van de Gemoederen des Volcks / voornaementlijck die Professie van de Schotse Religie deden / een Volck soo vast aen hunne Predickers/ als trouw aen den Jonghen Coninck Karolus de tweede. Om dese met practijck / en d'andere met Waepenen te dwinghen/ gebruyckte men alle list die bedenckelijck was. Vier Commissarissen des Parlaments/ als Opsichters deses Koninckrijcks/ deden alles absolutelijck/ om de harten van dit Volck te winnen: echter te vergheefs: dies sy siende aen d'eene zijde de continuatie haer'er halstarrigheydt / en ten anderen / door het verloop des tyts de Politijcke Administratien onordentelijck / de Richt-bancken sonder Stoelen / ende meer andere onbehoorlijckheden/ soo hebben sy dusdanige Declaratie afgekundight:

HET Parlement der Republijcke van Enghelandt in ernstigh bedencken ghenomen hebbende het beſtellen der Schotſe ſaecken, beraeckende het ſtuck van de Regeeringhe, op dat die Godt mochte aengenaem, en ten beſten tot welvaert des Volcks weſen; Ende vermidts het behoorlijck adminiſtreren van Iuſtitie en Gherechtigheydt daer grootelijcks toe dienen, SOO IST, Dat ten opſichte van dien, het Parlement ons belaſt ende geauthoriſeert heeft onſe uytterſte devoiren aen te wenden, dat het Volck van Schotlandt onpartydigh, en ſonder aenſien der Perſoonen, d' een als d' ander, Recht en billick-

heydt

van hondert en vijftigh Schepen van Oorloghe, boven het getal van die gheene die tegenwoordigh albereydts in dienst, ende ten deele in Zee zijn. SOO IST, *Dat wy tot meerder bevorderinghe van de voorschreven onse goede meeninghe ende intentie, die ons gantsch ernst is, ende omme daer by, baetsoeckende Menschen over 't hooft siende, het ghemeene Beste niet verhindert nochte belet te worden, goedt ghevonden hebben midts desen, wel expresselijck ende scherpelijck te verbieden het uytloopen van alle Koopvaerdy-schepen, vverwaerts die oock ghemunt souden moghen hebben, tusschen dit ende den eersten April naestkomende, Nieuwe Stijl, uytghesondert de Schepen die om Ossen varen, ende die tot de kleyne Visscherije worden ghebruyckt. Des sullen de respective Collegien ter Admiraliteyt yder in haer district exactelijck doen recherceren ende effective beletten, Dat gheene Koopmanschappen met de voorschreven soo Ossen als Visschers Schepen getransporteert, ofte uyt het Landt vverden ghevoert, Alles op de peene dat de Contraventeurs van desen onsen Placcate ende Verboth sullen komen te verbeuren Schip en Goedt: Ende daer-en-boven op arbitrale correctie.*

Men sondt hier daedelijcken Exempelaren af aen de Ambassadeurs ende Ministers van desen Staet / in vreemde Princen Hoven residerende / omme die van weghens haere Hoogh Mog: confidentelijck te notificeren / dat dese nieuwe toerustinghe van 150 Schepen tot gheen anderen eynde was dan tot seeckerheydt van onse eyghen Zeevaert/ende niets tot eenighe naedeel oft hinder van eenighe onser Geallieerde ofte Ghebueren/Ec. Het welck by de selve alle wel afghenomen wierdt/ uytgeseydt by die van Engelant/welcke seer opghetoghen daer over met gramschap uytbolderden: ende eenen van de meestvverende Independentse Predikanten/ Mr: Peters ghenoemt/soo inde Hersenen raeckte/ dat die/ als hy van dese Equipage verstaen hadde/ hem nae het Logement van de Hollandtsche Ambassadeurs begaf / en aldaer / als elders/ seer calumnieuselijck van deses Landts Regeeringhe spreeckende/oock dreyghende/dat in ghevalle hare Hoogh Mog: 150 Schepen in Zee brachten/het Parlament eens soo veel te verde soude brenghen/ende andere diergelijcke ongebonden propoosten: Welcken Mr: Peters in allen ghevallen zijn gepassioneerden inborst seer heeft laten blijcken / onaenghesien hy wel eer Hollandts Broodt (uytghevveecken om twist wil) gegeten heeft: daer beneffens professie doende van te zijn een Dienaer des Goddelijcken Woordts binnen Londen.

De Enghelsche Regeeringhe wierdt oock daghelijcks opgheblasener/ om alle de congratulatien van vreemde Potentaten/die om hun uyt alle minne te houden de ghewoonte nemen alsulcke Staeten te omhelsen diese van doen hebben/ofte die hun beschaedighen konnen: Van dese heeft Spangien de minste niet geweest/eenige Italiaense Vorsten hem in desen volgende: De Hanze-Steden sonden haren Resident Lyon van Aisema oock nae Londen/dien den tweeden deser Audientie in het Parlament hebbende / dede een langhe Oratie in het Latijn / die hy daer naer in twee Memorialen overgaf / beneffens zijne Brieven van Credentie / ende wierdt voorts aen den Raedt van Staeten om mede te handelen gewesen. Twee Deensche Gesanten quamen oock te Londen/ dese hadden den 22 Audientie: Ende wierden den selven wegh gewesen als

Traficanten, geheven werden diversche Lant ofte Marckt-tollen, alle die de titulen ofte deugdelicke possessie daer van prætenderen, binnen een Maent hun bekent sullen maecken, &c. Actum den 1 Maert 1652.

Dat van alle uytgaende Goederen een ten hondert, en van alle inkomende twee ten hondert, tot Veylgelt sal werden betaelt, so wel ter Zee, over de Rivieren, per Asse, als anders. Beginnende den 20 Maert. Actum 13 Marty.

Egeene Brouwers Bier-Tonnen stucken te smyten, te achter-houden, vernielen, verduysteren, &c. op pæne van 50 guld. Actum 16 Maert 1652.

Dat de geene die eenen Cornelis van Hoogeveen, gewesen Ontfanger van 'sLants Middelen binnen Dordrecht. die niet alleen insolvent en fugitif, maer oock in veele en verscheyde saken ende geleghentheden omtrent den voorsz. dienst trouloosslijck gehandelt, en veele van de goede Ingesetenen malicieuselyck bedrogen heeft. weet aen te wijsen. en te leveren, sal ghenieten 2000 gul. Ende dat alle die eenige geaggreerde Obligatien op 't gemelte Comptoir syn hebbende, ter Camere van de Finantie hun sullen bekent maecken. Actum den 22 Maert 1652.

In 't begin deser Maent begost men t'Amsterdam na 50 capitaele Schepen om te sien / om die ter Zee tot veyligh der Commertie te ghebruycken: Waer toe men van de ervaerenste voornaemste Cooplupden tot Directeurs heeft verkooren / omme sonder yets daer voorens te genieten / uyt liefde desen dienst aen het Lant te doen: hare Namen zijn:

DIRECTEVRS.

1 Jan Bicker, Out Schepen.	5 Willem van Borselen.
2 Iacob Teunisz. van Stralen.	6 Niclaes van de Capelle.
3 Gerrit Smit.	7 Hector Pietersz.
4 Tomas Broers.	8 Tomas Swan, Equipagemeester.

Onder Equipagemeesters.

1 Iacob Zael.	2 Dirck van Leeck.

Dese namen oock Volck aen op 't West-Indisch-Huys / alwaer den toeloop soo groot is geweest / dat men de dienst-nemers met gewelt van Deuren en Vensters heeft moeten keeren: Soo dat de Straet daer omtrent opgevolt van Bootsvolck / qualijck om te gebruycken was: En dat in een tijt als de Groenlants-vaerders / Haringhbuysen / ende andere See-Schepen buyten 's Landts waren. In korte daghen was 't Volck compleet; Over dese koos men ervarene Maets / van geringe conditie tot Capiteynen / op dat de onbedrevene te fatsoenelijcker ghedresseert / en 't Lant van hun beyden bequamer gedient soude konnen worden.

Daer beneffens deden hare Ho: Mog. / en particulierlijck de Staten van Hollant ende Zeelant / de Steden en Zee-kusten met Kryghs volck besetten; Den Briel met nieuwe Puncten Fortificatien / ende een Guarnisoen van 20 Compagnien versorgende: De Stadt Delft / en Alckmaer / kregen Ruyterye;

heydt ghedaen werde, soo als best tot hunne ontlastinghe dienen sal.

Ende sedert onse aenkomste alhier, noodigh vindende datter Ghericht-Kameren opgherecht worden, en ten eynde sulcks ordentelijck geschiede, en dat daer meer tijdts toe vereyscht wort dan de tegenwoordige conditie van Schotlant wel toe laet, als hebbende te langh sonder bequame administratie van Iustitie geseten, hebben goedt gedacht het Volck van Schotlandt dit te kennen te gheven, ende dat wy ter consideratie van de huydige noodtsaeckelijckheyt, uyt macht, ons daer toe van't Parlement verleent, Persoonen sullen stellen en authoriseren omme de Iustitie te bedienen, Recht te doen, ter tijdt toe dat de Ghericht-Kameren ende Hoven van Iustitie sullen opgherecht zyn.

Verklaren vorders, uyt de Naem en van weghens het Parlament van Engelandt, dat gheene Macht, Iurisdictie ofte Authoriteyt, altoos van Charles Stuart gepretendeerde Koninck van Schotlandt, ofte van eenige zyner Voorzaten, ofte, andersints van yemant anders als van't Parlament der Republijcke van Engelandt herkomende, binnen Schotlandt en des selfs Eylanden sal moghen ghebruyckt, gheoeffent ofte ghenooten worden; Vernietighende ende verklarende midts desen, voor nul alle soodanighe Macht die niet van't Parlament van Engelandt inghestelt en zy. Op dat niemandt hier af onkundigh sou voorwerpen, so hebben wy desen doen drucken, ende op de Marckt van Edenburgh laten publiceren, op den negenden Februarius 1652.

Verkoozen oock een Nieuwe Magistraet tot Edenborgh/ van al sulcke Persoonen die 't Engels Parlament meest toe-ghedaen waren: Deden oock also vervolgens in al de Schotse Steden: Ende stonden naderhant hun oock toe een seecker ghetal hunner Lants-Heeren te verkiesen / omme als Mede-Leden weghens Schotlandt tot Westmunster in't Parlament te sitten: Het welck de Schotten niet onsmaeckelijck en is geweest.

De Staten Generael der Vereenighde Provintien hebben dese/en de voorgaende Maent by Placcaet doen publiceeren.

Dat also men van alle Oorten verneemt, en geadviseert wert van verscheyde Krijgs-rusten, en toerustingen ten Oorloghe, die te Water en te Lant gheschieden. Ende wy tot bescherminghe der Navigatie en Commercie deser Landen, met den eersten een goet aengetal van Oorloghschepen gemeynt syn in Zee te brengen: Soo ordonneeren wy, dat geene onser Ingesetenen onder eenighe vremde Coningen, Potentaten, ofte Republijcken, in dienst ter Oorloge, Koopvaerdye, oft Visscherye sal mogen begheven, ende die alreede dienst hebben, deselve daetelyck sullen hebben te verlaten. En die vertrocken zyn, binnen drie maenden weder te keeren, op peene van aen Lijf en Goet gestraft, en eeuwigh ghebannen te worden. Verbieden mede 't uytvoeren van eenighe Schepen, Geschut, Waepenen, Buspoeder, Salpeter, en allerhande Munitie van Oorloge, oock alle soorten van Scheeps-behoeften, op verbeurte van alle het selve, &c. Actum den 29 February 1652.

Dat alsoo langst de Rivieren den Rijn, Leck, Maes, ofte andere, daer door loopende, ende elders, tot laste der Commercie en vexatie der Ingesetenen en

op 't Hooft hadde ontfangen: Na naerstigh ondersoeck / heeft men bevonden dat eene der Huysghenooten / des ghesepden Nuncius / aen dese Moort selfs schultplichtig was / want / met noch eenen / dit aengestelt hebbende / dachten alle Clenodien des Nuncius samen wegh te packen / en te deelen: maer den Huysgenoot wiert gevangen / en den 29 dito gestraft op Sancte Marco / werdende eerst zijn hant afgekapt / daer na met Gloeyende Tangen genepen / en voorts gewrocht / ende gevierendeelt. Den anderen in dusdanighe uytdeelinghe geen behaghen hebbende / vluchte in tijts / sonder dat hy om den Buydt eenighe tijt verlette.

Den 25 heeft men de Feeste van St: Marcus (Euangelist / ende Patroon dier Stadt / en Republijck) gecelebreert / met al veel meer magnificentie als men op andere Jaren is ghewoon gheweest: Al de weerelt was verwondert over de groote meenichte Vleesch en Vis dat daer was / als mede 60 Figuren van Suycker ghemaeckt / yeder wel twee Voeten hoogh / welcke Salomons Oordeel in Beelden-werck vertoonde. In dese Feeste waeren alle de presente Ghesanten van Rooms-Catholijcke-Princen / uytghesepdt van Vranckrijck.

Als tot Romen den Cardinael Lanti Woyen / een van 't H. Collegie was overleden / na drie dagen sieckte / soo wierde zijn Lichaem heel in den Rouw gebracht binnen de Kercke der H. Apostelen / ende van daer den 11 deser met grooter Stacye in de Kercke van St. Nicolaes van Tolentin: Veel Confraters / (waer af dito Lanti Protecteur was) als oock de geheele ordre der Religieusen / alle de Clerge van Romen / soo Geestelijck / als Weereltlijcke / marcheerden voor aen / ghevolght van den Heer Segni Majordome / Major des Paus / vergeselschapt met een groot getal andere Prelaten / ende alle de Famillien van zijne Heyligheyt / de Guarde der Switsers / ende een oneyndelijck getal van 't ghemeene Volck / en arme Luyden / by de welcke hy aldaer den naem droegh van Vader / mits de groote Aelmoessen die hy dagelijcks dede / alsoo hy aen hun meer als een Millioen heeft gegeven / sedert hy door Paus Paulus de vijfde tot Cardinael was ghemaeckt: ende maer even door zijn doot Erfden hy noch 12000. Schilden van een zijn'er Vrienden / die hy terstont onder de Armen uytdeelen liet: Zoo dat desen Cardinael zijne Nasaeten niet als zijn Patrimonium achter liet / niet teghenstaende dat hem den Paus de dispositie hadde verleent van 1000 Schilden op het Collegie der Duytschen van Sint Apollonius / noch een van 1000 op het Bisdom van Plaisance / een van 900 Escus op dat van Tholedo / 800 Escus op 't Canonicat van Cagliari in Sardeigne / ende meere andere beneficien.

De Astrologijns hebben van seer groote veranderinghen in Europa / noopende het Weereltlijcke Regiment / dit Jaer voorsept / en dat uyt een voorname Eclips in de Zon / den 8 deser: welcke oock soo seer by de 2 uyren voormiddaghs is verduystert gheweest / als noch sedert anderhalf duysent Jaer in dese gewesten niet en is gesien: In Engelant heeftmen van die materie seer wijtloopigh gesproocken / geschreven / ende gheheele Tractaten uytghegeven / ende niet alleen den licht-geloovenden ghemeenen man daer mede verschrickt en ontstelt /

rye ; 't Noort-Hollantse Regiment quam omtrent Huysduynen legeren / opwerpende twee Batteryen / yeder van ses halve Kartouwen / om de Stroom / ende het uyt ende in-komen onder devotie te houden ; d'Eylanden Tessel ende het Vlie / wierden oock met sommighe Compagnien Voet-volck voorsien ; Daer en boven wierden alle de Boeren van de Helder af tot Castrichum toe / op Geweer gestelt / ende daer in op bysondere dagen ge-exerceeert ; Desgelijcks is met de Boeren aen de Mase / en andere Zee-gaten ghedaen. Oock wierden die van de kleyne Visscherye / langst de Zee-stranden / geadverteert / dat sy malkanderen op sekere wijse souden waerschouwen voor die hun op de Kust als Vyanden quamen vertoonen. In Zeelant is Vlissingen / Cadzant / Middelborgh / Veere / ende Ziriczee / oock met Ruyters en Voetknechten voorsien ; ordre en Wacht op Dijcken en Baeckens gegeven ; Somma / men heeft 's Lants Militie op een andere kant verplaetst / daer men voormaels gheen van noode had.

Daer en teghens heeft men alle Zee-kusten in Enghelant met de Militie voorsien / en voornamentlijck Dovers / Castel / Chester / Portsmuyen / Wicht / Portmuyen / Pleymuyen / ende Vaelmuyen ; beneden de Reviere de Teemse heeftmen oock reguard ghenomen op Harwits / Jarmuyen / Lint Boston / Hul / Scharbourgh / en andere plaetsen ; Maer aldermeest heeft men Londen en Kent voorsien / de Hooft-Officieren / selfs uyt Schotlant / quamen naer Westmunster ; In somma / Enghelants Militie neyghde sigh even / als die der Vereenighde Provincien / tot defencie. Als men nu den 13 deser in het Parlament seer yverigh op de saecken der Republijcke begost te handelen / is den Orateur op zijn Stoel in de Vergaderinghe seer schielijck van een Qualickte overvallen / soo dat men hem voor sterbende van daer droegh : 'twelck eenighe voor een quaet Omen hielden ; De Vergaderinghe scheyden stracks / en quamē om dieswille in geen 8 dagen weder by een / als wanneer den Orateur weder ghebetert was. Stracks hoorde men klachten uyt de Noorder-Provintien / alwaer Jan-hagel een Oploop teghens omtrent de 300 Collenaers maeckten. Het Admiraels Collegie wierde ghereformeert. Ende op dat alles te beter soude gaen / heeft men sommighe beyeckte Broecken aldaer op het Kussen gheset ; Dese ordonneerde strack alle Coopvaerdy-Schepen in Engelant te beslaen / de groote tot den Oorlogh te vervaerdigen / en de kleyne op te legghen / uytgheseyt de Kolyers / ende de Visschers / die alleen de Zee mochten gebruycken.

Aprillis 1652.

MEn heeft binnen Venetien den 9 deser een leelijcke Acte aen den Nuncius van den Paus bedreven ; Want den selven (om zijnes byhebbende kostelijckheydts wille) wierde / in seecker Huys / op den helderen middagh vermoort / ende geheelijck ontkleet zijnde / hebben hem in de Gracht van Misericorde geworpen ; alwaer hy gesien / ende opgenomen zijnde / heeftmen bevonden / dat hy drie Ponjaert steecken in zijn Buyck / en soo veel Bijl-slagen op 't Hooft

de te bekroonen:Ende oock noch by deselve de Ingesetenen van dien tot noch toe te bewaren, niet alleen by haren zuyveren Gods-dienst, ende Vryheydt, maer oock by de uytterlijcke welstant van Neeringe ende Hanteringe, Navigatien ende Commercien, hoe wel soo nu ende dan geinterrumpeert, en vermenght ofte verselschapt met eenighe teghenspoeden van Natte Iaren, overvloeyinge van Water, deurbreken ende inundatie van Dijcken, Dierte, Neeringloosheydt, Koortsen, ende Sieckten,en andere Qualen meer: alle teyckenen van Gods Toorn, om onse Sonden wille: Ende dat eenigen tyt herwaerts ende nu teghenwoordigh vernomen wert, dat door de verderffelycke, soo in, als uytlantse Oorlogen,troubels en misverstanden van onse Nabuyrige Coningen, Princen en Potentaten, de voorsz. Navigatien ende Commercien meer en meer werden geinfesteert, daer door dan noch verder te verwachten en te bevresen is, niet alleen meerder slappigheydt ende verlies van Neeringe,ende totale verarminge van de goede Ingesetenen, maer oock eyntelijck een onbequaemheydt van den Staet, omme by gebreck van nootsaeckelijcke en goetwillige Contributien, te konnen beschermen die twee soo kostelycke Panden, van Religie ende Vryheydt. SOO HEBBEN de Hoogh Mog. Heeren Staten Generael tot conservatie van de voorsz. heylsame ende dierghekochte Vrede, tot vasthoudinghe van de voorsz. Religie ende Vryheydt, ende weeringhe van de ongemacken den Coophandel en Zeevaert bejeghenende, niet alleen afgesonden hare Ho. Mog. Gesanten daer 't behoorde, maer goet bevonden tot nader beveylinghe van de Navigatie ende Commercie deser Landen aen te stellen een notabile Equipage ter Zee. Doch alsoo alles te vergeefs is, ten sy de goede Godt de herten leyde, ende de middelen die zyne Goddelijcke Majesteyt hare Ho. Mog. in handen heeft gegeven, zegene: Soo hebben deselve (Amptshalven) goet gevonden, oock hoognoodigh geacht, uyt te schryven een algemeynen Danck, Vast ende Beden-dagh, over alle de Geunieerde Provintien, Geassocieerde Lantschappen, Steden ende Leden van dien, die wesen sal Woensdagh den 10 April naestkomende: om God de Heere Almachtigh van gantscher herten te dancken, voor de gegeven Vrede, ende te loven, dat hy ons so goedertierentlyck by deselve tot noch toe heeft bewaert: Ende zyne Goddelycke Majesteyt vyerichlyck te bidden, dat het deselve gelieve den ghemelte Vrede, ende tranquiliteyt, voortaen met zyn Genade ende Zegen by te woonen, ende ons te conserveren, soo by de ware Gereformeerde Religie, ende Vryheydt, als oock by de welstant van Navigatie en Commercie, ende dat daer door de Neeringhen ende Hanteringhen binnen ende buyten 'sLants, niet alleen in haer voorigen florisanten staet mogen accresseren, wasschen ende toe-nemen. Tot dien eynde oock te zeghenen de voorgenomen Handelinghe buyten 's Lants,ende de herten daer soo te leyden, dat de Vyanden van zyn Heyligh Woort ende Waerheydt, ende van 's Lants welvaren noyt en moghen sien en speuren dat 's Geloofs-ghenooten in plaetse van gesamentlijcken op te bouwen de Muyren Ierusalems, teghens malkanderen souden mogen worden inghespannen: Ende voorts wel te laten ghelucken de middelen

en onstelt/ maer oock de tegenwoordighe Regeeringe aldaer met dusdanighe woorden aengetast:

Dese Son-Eclips op den 8 Aprilis sal soo verschrickelyck om sien en duyster wesen, dat zedert Christus doot aen den Hemel diergelycke niet en is verschenen. Na welckers de doot van een groot Persoon, ofte Persoonen, welcke een Monarchye tot een Vryen Staet hebben gemaeckt, volgen sal, ja een schandelycke doot van't welcke onse Engelse Gouverneurs niet vry en sullen zyn. Op die tyt sullen Pestilentiale Sieckten, Oproer, veranderingh van Heerschappye, en Diere tyden in gants Europa regneeren. Benevens inval der Turcken, &c.

Dese voorsz. Eclips vertoonden sich in Schotlandt soo duyster / dat het Volck aldaer seer verbaest daer over is gheweest / en veele hun lieten voorstaen dat des Weerelts eynde gekomen was: In Engelant en in Neerlandt heeftmen een groote donckerheydt ghesien / waer af d'Engelse (uyt eygen aengeboozen superstitie) oock seer geraeckt waren: Waer over seecker Theologant dien selven dach om het volck te verquicken / seer ernstigh tot Londen teghens de Sterre-kijckers gepredickt heeft: Bewijsende / datte Eclipsen van Son en Maen naturel waren/ konnende van soo veel hondert Jaren te vooren berekent worden / beyde door den seeckeren omme-loop deser twee Lichten. Dat als de Maen (die veel naerder de Weerelt als de Son is) tusschen de Son en de Weerelt komt / het op die tijt Eclips inde Son maeckt / want de Maen een duyster Lichaem / die geen licht dan van de Son heeft/ belet de selve als dan met haer voorloopen 't Aertrijck te beschijnen. Wederom als de Weerelt recht tusschen Son en Maen quam te staen / waer door de Maene belet wierde haer licht van de Son te ontfanghen / soo maeckt het op die tijt Eclips in de Maen. Desgelijcks sprack hy oock bescheydelijck van andere Hemelse Tekenen / van den Regenboogh datse een teken des Suntvloet is / ende Godt by dat teecken belooft had de Weerelt niet meer te verdrencken: Van de Cometen en Staert-sterren/ waer af sommighe goet/ sommige quade beteeckenissen hadden / de goede was die op Christus gebooren/ Matt. 2. als mede het stil-staen van Sonne en Maen in Josuaes tijt / en het te rugge gaen des Sons in Hezekias tijt: De quade zijn de verduysteringen geweest als onsen Heylant aen 't Kruys gehecht geleden heeft / en veel andere sonder getal / die den ondergangh van Grieken / Romeynen / Westenrijck / Italien / en nu onlanghs van Brabant en Vlaenderen / ja van geheel Duytschlant hebben beteyckent / ende voorseydt: Op het welcke boete ende beterniffe te doen stont/ etc. Het Parlament heeft dese Theologant bedanckt/ en den Astrologijnen peenalijck hun quacken verbooden.

Den 6 deser heeftmen in de Gheunieerde Provintien eenen alghemeen Vast ende Bededach ghehouden/ op dit subject:

ALsoo 't Godt Almachtig belieft heeft, uyt zyne on-eyndelicke en onverdiende genade en barmhartigheydt, den Staet deser Landen, na so langduyrigen en Bloedigen Oorlogh, met een lang-gewensten en glorieusen Vre-

tijt overigh hadden alles met bedaeghtheydt te verrichten / dies hebben sy om de minste moeyte alle dienende saecken toegestaen / uytgeseyt een Persoon die doen absent was / versocht acht daeghen uytstel / datmen hem inwillighen most / binnen die tijt is hy mede ter vergaderinghe verscheenen / daer hy een Protest in gaf / teghens al 't geene by hun nu ofte hier na mocht werden ghedaen / aengesien sy (soo hy voorwende) de Wetten hadden te buyten gegaen / en vertrock voort uyt de stadt: Den Koninck sont hem stracks eenige Couriers naer / om hem tot wederkomen te persuaderen / maer alles was om niet: Alsoo scheyde de Poolsche convocatie sonder vrucht / blijvende den Cosacke Gesanter sonder satisfactie / den Ambassadeur van Moscovien sonder Audientie / ende den Koninck sonder Geldt.

C'est aujourdhuy veritable, Qu'il est difficile de faire une chose bien & promptement.

Als nu de differentien daghelijcks in Vranckrijck meer toenaemen / de Princen hunne wapenen gherechtighende met dattet was om den Cardinael Masarini uyt 't Rijck te helpen / waer toe die van Parijs en 't Parlement aldaer de handt boden: Wederom ter andere zijde kosten hare Majesteyten den Koninck ende Koninginne tot 't vertreck van zijn Eminentie niet consenteren / onaengesien de verscheyde deputatien aen den Coninck weghens 't Parlament / de Stadt Parijs / als van de Princen daer om gedaen: Sijne Majesteydt hieldt sigh ten hooghsten ghegraveert over de singuliere proceduuren zijns Cousijns des Prins van Condees / die niet alleen Gienne oproerigh / Bordeus twee-spaltig in twee factien veroorsaeckt had / maer oock de Spangiaerden midden in 't Rijck doen komen / ende meest alle Parlamenten van Vranckrijck gedisponeert tot de consent-draginge van 't uytstooten des Cardinaels / ende alsoo oock zijnen Oom den Hertoghe van Orleans aen zijnre zijde getrocken / beneffens vele andere Princen in 't Rijck: Sulcks dat als den 3. deser hun eenige Gedeputeerden uyt 't Parlement van Parijs tot Sully by den Koninck hadden begheven / soo toonde zijne Majesteyt zijn onvernoegen ghenoegsaem / alsoo hy haer dese Antwoorde gaf:

DAt 'et Syne Majesteyt leet was te sien alsulcke pretexten te ghebruycken by syne Officiers, die gelyck zyn die van de Vyanden der Kroon, alleen om de Wapenen tegen den Koningh in de hant te nemen, daer selfs, indien zy maer gewilt hadden, hun van die behoorden afgesondert, en de Wapenen tegen syne Majesteyt opghelicht te condemneren, als zynde elcks haren intrest a part van nature, en hun genoegsaem bewust d'oorsaken van dese beroerten.

Syne Majesteyt siet oock met onvernoegen dat als de Rebellen sigh gewapenderhant met openbaer gewelt stellen tegens zyne wederkomste binnen de Hooft-stadts zyns Coninckrycks Parys, dat hy te selver stonde een groot ghetal zyner Officieren is vindende, die in den naem van dat Parlament (dat wel eer geduyrende de swaerste tyden der voorledene Eeuwen, preuven van haere onbrekelycke trouheyt van sigh gegeven heeft) nu schynen met soo een boos werck te sullen concurreren.

't Is wel waer dat dese illustre Vergaderinghe geen intentie heeft, oock niet toelaten

middelen dewelcke tegenwoordigh ten besten van ons alghemeene lieve Vaderlant worden in't werck gestelt: Op dat alles magh gedyen tot grootmaeckinge van Godes Heylige Naem, voortplantinge van de dierghekochte Vryheydt, ende endelingh tot de Eeuwige ende onverganckelijcke Vrede, en onser aller Zielen saligheydt, &c.

Den 22 dito is in 's Gravenhaghe overleden den Heer Gleser / ghewesen Capiteyn van Syne Hoogheydts / als mede der Staeten van Hollandts Guarde: Zynde een Militair-kundich / ervaren / en bemint Heer / en by yder wel gesien.

In Poolen heeftmen dese Maent sterck ghebesoigneert tot ruste ende welstant van dat Coninckrijck / waer toe men een by-eenkomst van alle den Adel hielt / doch overmits hare wonderlijcke usancien / geraeckten sy met den anderen seer over hoop: Hare coustumen van Vergaderinge is dese mael aldus toe-gegaen; De Boeren hebben de previlege datse aldaer eenige uyt den Adel kiesen / hebbende elck daer een stem in / waer uyt men siet dat daer ende elders / (alhoewel Monarchale Regeeringhe) het origineel en de rechte macht uyt de Ghemeente bestaet: Dese Boeren zijn anders van Gheslacht tot Gheslachte niet anders dan Slaven / doch hebben wederom voor haer en hare Kinderen mindere Slaeven / daer over zy soo absolut commanderen / dat indien die yets van hun goet ontstalen sy de macht hebben die stracks te doen opknoopē. In dit Pools Parlement brengen twee Edellieden wel 1500. Lebrijen / soo datte selbe hare ghemaeckte onkosten qualijck in 8. a 10. Jaren konnen verwinnen / want als zy nu by den anderen aengekomen zijn / soo spenderen zy 4 / 5 en 6 weecken langh / het welck gheschiet in 't laetst van hare sittinghe / niemant als dan willende de minsten zijn in 't eten ofte drincken / en principaelijck in de 4 laetste daghen / dan beginnen zy op haere saecken te dencken / waer op datse by een gekomen zijn / sonder nochtans daer af yets tot besluyt te brenghen / uytgeseyt de laetste ure van de lesten dagh / zijnde ten 12. uren 's nachts / 's morgens met den dagh packen hare Dienaers alle hun Bagagie by een / op datse met der Sonnen Opgangh ghereet soude zijn om te vertrecken / 't welck zy dan alle met sulck een grooten haest doen / als of zy van hun vyandt achtervolght wierden / blijvende vande geheele Vergaderinge den naesten dagh niet als 7. a 8. Persoonen / dese brenghen dan alle conclusien tot een forme om die aen den Koninck te presenteren / die de selve ghehouden is te verificeren / oock sonder frivole excuse t' onderteeckenen / en dan is 't besluyt wettelijck: Sy hebben oock een seer strenghe usantie teghens den Coningh / soo dattet wonder is dat hy haer yets te wille consenteert / en dit is oock dese mael d' oorsaeck ghweest van een onordentelijcke scheydinge: Yder Lit van dese Vergaderinghe heeft de vryheydt om in te brenghen een Protest teghens yder deel / schoon datme concludeert / 't welck soo ver door dit Protest geanulleert wert / als of het maer gemoveert en niet geconcludeert waer / ja kan voor wettelijck niet passeren / ten zy den protesterende desisteert: Dus danigh heeft dese Vergaderinge oock haer tijdt geconsumeert / tot op 't uyterst van den laetsten dagh / scheydende soo onordentelijcke haestigh / datse gheen

blycke adminiſtratie daer hy niet alleen deel aen heeft gehad, alſoo adventagieux voor Vranckryck in deſe laeſte Iaren van ſyn minoriteyt ſouden geweeſt zyn, als geduyrende de eerſte, ten ware die Factien die in't Lant zyn opgerockent geweeſt, de overhant bekomen hadden.

Syne Majeſteyt is gereſolveert hem zyn behoorlick recht te doen, ende verwacht de Beſchuldigingen en Informatie tegens hem, tot dien eynde heeft hy zyne Patenten aen 't Parlement geſonden, en ſo haeſt Syne Majeſtt die geſien ſal hebben, ſal hy op de Remonſtrantien particulierlick antwoorden, wanneer hy aen u ſal ſenden, om zyn intentie aen de Vergaederinghe te doen verſtaen. Ende ſal met zyn doen ende actien betuygen, dat ſynde voljaerigh, hy met gerechtigheydt wil regeeren.

Dit evenwel gaf de Gemeenten van Parijs gheen contentement / alſoo zy liever ghesien hadden datmen den Cardinael Mazarini voort geholpen hadde / in die opinie ghestijft door ettelijcke ghemiſcontenteerde / welcke met haere bittere paſſien hun weynigh aen de ruſte van het Rijck lieten gheleghen zyn: Want deſe alle ſchaemt en eer afgeleyt hebbende bogen 't oor na den Vyandt / jae den ſlimſten Martialiſt van Europa / Ducq de Lorayne / teeckenen zy te gelal een Tractaet / waer in zy hun engageren tot groot voordeel der Spangiaerden / die met ſulcks ſeer wel ghedient hun profijt middeler tijdt deden: Gemelten Lorenois verſeeckert / midts dattet Tractaet van zijn Suſter de Gemalinne van Duc d' Orleans / den Prins van Conde en and're Grooten was ondertepcken / dede zijne Troupen op de grenſen van Vranckrijck vergaderen beſtaende in een uytgeleſen hoop Struyck-Rovers / Geweldenaers / Banckerottiers / Buytloopers / Moeſkoppers ende alwaerdighe Godlooſe menſchen / evenwel de Krijgſ-diſciplíne gehoorſaem / beſtaende zijn Legher in deſe Troupes:

Cavallerije.	*Mannen.*
't Regiment van la Fauge,	160
Van Valentin,	186
Van Gelzey,	160
Van Boſſar,	93
Van la Fanet,	126
Van Baſſampiere,	100
Van Fournier,	246
Van Leſcarmonier,	148
Van Harancourt,	120
Van Peaulvoy,	175
Van la Poire,	101
Van Deſmaner,	63
Van den Prins Palatijn,	132
Van Hartſtorff,	200
Van Galleon,	180
Van Feldbergh,	54
Somma	1244

Infanterije.	*Mannen.*
Van Verduiſon,	130
Van Deſpellier,	110
Van Silly,	80
Van Beaudricourt,	140
Van Deſlaurs,	200
Van Ramcourt,	175
Van Beafort,	42
Van Luilier,	71
Van Valerin,	46
Van Champagne,	60
Van Feldbergh,	105
Van Deſuivier,	120
Somma	1274 Mannen.

Beſtaende hun gants Legher in 2518 Mannen, en ruym ſoo veel Hoeren, Kinders en Ionghers.

Met

toelaten en sal datmen van haer segge: *Dat sy de vyanden en vremdelingen, die in Vranckrijck waren gekomen om dat te ruyneren, de helpende hant hebben geboden.*

Nochtans sullen de Nakomelingen weten, dat de Vremdelingen, gesworen Vyanden der Kroon, in't Koninckryck gekomen, en de Provintien doorgepasseert syn, die 'sKonings Ondersaten tot een roof gemaeckt, alle Luyden gheruyneert, en alle soorten van Kerckschenderijen en vyantschap gepleegt hebben; En dattet Canon uyt zyn Wapen-huys door de Stad van Parys is gevoert geworden, om de Koningl. Troupen te bevechten, en dattet Parlament sulcx geleden heeft, en geen Arrest en gaf (volgens de Coustume) om den Ban ende Arrier-Ban te beroepen, om daer door op te maken alle Francoisen, tot wederstandingh van soodanige openbare entreprinse.

In uwe Registers sal zyne Majesteyt sien, dat 's Konings Volck syne particuliere Officiers, alleen met dien naem ge-eert, instantelijck in 'sKonings Name Iustitie hebben versocht, 'twelck men hun alleen niet toegheftaen heeft, maer men heeft oock hunne conclusien in geen deliberatien genomen.

Oock sal noch zyn Majesteyt vernemen, dat syn Declaratie iegens de rebellen in't Parlament is geverificeert geworden, dat de tyt der genade, die hun de Koninck ghestelt had, om weder tot hun schuldighe plicht te keeren, voor by was, ende dat men hun had konnen doen voelen de straffe door hun misdaden verdient, ende dat lijckewel door een contrary oordeel men de Executie daer van heeft opgeschooven.

Dese bestraffinghen ofte reprochen van een Koninck aen zyne Offecieren, van een Koninck, aen zyne Ondersaeten, van een Coninck als Vader aen zyne Kinderen, zyn soo gerechtigh, dat sy wel souden mogen verstrecken tot Antwoort aen de Remonstrantien, dewelcke in de voorgaende Eeuwen veel eer gedient souden hebben om 't vuyr des Tweedracht te stoken dan te blussen.

Syn Majesteyt laet lijckewel niet na, sich te verseeckeren, datse dese voornaemste Vergaderinghe van 't Coninckrijck, wel haest zyn eerste moet ende gemoet sal hervatten, om sich tot haer Souverain te vervoegen, en met hem het algemeen ongeval, ende de gelegentheydt des Landts, door de rebellije, van eenige zyner Onderdanen, soo desolaet rechtevoort te beklaeghen, verwachtende dat den Hemel, die Vranckrijck gunstigh is, de Rebellen doet gewaer worden het gewichte zyner Wapenen, welcke rebellye haere Monarch tot zyn begeerte sal brenghen, ende met het statueren van exempelen haere actien om verre stooten.

't Welck den eenigen middel is om Vranckryck in ruste te herstellen, en met welcke men den Koninckl. Authoriteyt (daer mede alleen de groote en uytnemende ellenden die't Volck lijt, oock cesseren sullen) vast stellen sal.

Aengaende Monsr. den Cardinael Mazarini, de selve is door's Koninghs last weder in Vranckrijck gekomen, weshalven zyn gehoorsaemheyt niet konnende crimineel worden, soo konnen oock daer over gheen publicque straffen tegens hem bereyt staen. Over d'andere stucken die men hem te laste leydt, heeft hy van zyne Majesteyt Iustitie begeert. En heeft voor, te doen blycken, datte pu-

neert, ende ghedeclareert als Vyant, en dat door den Koninck, ende de Staten, by Arrest des Parlaments, welcke het toekomdt te en-regiftreren ende te verificeren de Tractaten van Vrede, ende die te maecken verseeckert ende authentijck: Doch overmidts den Coninck mynen Meester, de leste voordeelen tot de huydighe occasie niet wil trecken, behoudens alleen een gelyck en gerechtige Vrede, soo heeft hy my ghesonden aen de Heeren van 't Parlament, (knoopende sigh selfs alsoo aen den Intrest van den Alder-Christelijcksten Coningh, en desen Staet, alwaer desselfs wettighe authoriteyt resideert) omme uwe Heerlyckheden aen te bieden, dat men Arbiters tot een Vrede verkiese: Om dan te vertoonen, dat den Koninck mynen Meester willigh is haer beyder oordeel te submitteeren, soo wil hy, indien de gekoosene geene Rechterens souden willen zyn, dan tot haer eygen Verkiesinge laten alsulcke Luyden te deputeeren, ende op sulcken plaetse als sy sullen believen, ja al waert te Parys selfs: Ingevalle men sulcks doet, soo sal den Koninck mynen Meester de Ghedeputeerdens van zyn're zyde af-senden, om te komen tot 't besluyt van een redelycke Vrede, dewelcke aen beyde de Kroonen rust ende eeuwighe tranquiliteyt geven magh. In welck Tractaet den Hertogh van Lotharingen sal werden begrepen, die doch hem selfs niet en begheert te accommoderen met ghedachte Cardinael, en te contribaeren tot oppressie des voorsz. Parlaments van Par ys, maer geduyrigh geunieert blyven met de partye van Spangien. Onderwylen verklaert hy, dat daer 18 a 20000 Mannen hun op de Frontuyren vergaderen, ghevende hier by zyn Woort, dat hy met deselve niets sal voornemen by entreprinse ofte anders, op plaetsen in uwe limiten gelegen, het welck, indien hy sulcks had willen doen, lichtelyck by hem had konnen ghedaen worden, aenghesien daer maer 200 Mannen binnen Perone, ende ouck ruym soo veel binnen St. Quintin in Guarnisoen leggen.

Ick presentere dan van den Coninck myn Meester alle de geseyde Krijgsmachten, tot conservatie ende dienst van dit tegenwoordighe Parlament, by aldien sy het van nooden hebben, ende sal indien ghevalle het Parlament vry staen deselve te gebruycken soo als 't hun sal believen, ende die, om alle precautien wegh te nemen, door Franse Officieren laten Commanderen, omme alsoo alle vreese ende gevaer te ontgaen, die ghemelte Krygsmacht soude komen te veroorsaecken met hunne actien in den dienst, tegens d'intentien ende goede wille van het Parlament. Ende by aldien het Parlament de ghedachte Krygsmacht niet van nooden heeft, soo geve ick myn Woort, uyt de Naem van den Koninck myn Meester, dat sy maer hebben te gebieden, sy sullen van de Frontuyren vertrecken, sonder eenige de minste entreprinse, indien de geseyde Vrede gemaeckt wort. Ick bidde dat de Vergaderinge believe te delibereeren op myne Propositien ende aenbiedingen, ende my antwoort geven, ten eynde dat ick magh wederkeeren tot mynen Meester.

Signée, Vostre tres-affectionée Serviteur.

LEOPOLD GUILLAUME.

Brussel 9 Auril.

In den

Met dese ende andere de vyantlijckste Troupen toogh Tut de Loraine in Vranckrijck / en komt Persoonelijck binnen Parijs / om welcke stadt zijne Volckeren als in een vette weyde / alle elienden en gewelt aenrichten die byna te dencken zijn: 't Jammeren der Lantsaten/en 't kermen der overweldighde drongh wel tot binnen de Cameren des Parlements van Parijs / maer niet tot in de harten der gener die sulcks remedieren konden: Den Aerts-Hertog Leopoldus zijn soo langh glorierenden Vyant en des selfs Rijck dus benart stende/ ruckt tusschen den 11 en 12 deser voor Grevelingen/ met insicht / om Duynkercken na die veroveringhe door blockade te dwinghen / waer toe de Vier Leden van Vlaenderen groote belofte aen den Erts-Hertogh deden van assistentie: 'twelck die van 't Rijsselse Quartier seer tegens de borst stack/ door dien sy tot de Belegeringhe van La Bassee hadden gehoopt te sullen komen / welck Guarnisoen hun daghelycks tot voor de Poorten infesteerden: maer dat verdween/en men viel stracks soo yverigh voor Grevelingen aen het graven dat de Circumvalatie mette Trencheen den 20 deser volmaeckt waren: Waer toe seer veel hielp/ dat de Fransen sommighe daghen te vooren het Fort Mardijck by mancquement van Volck hadde verlaten/ en ondermijnt/ 't welck door de Spangiaerden ontdeckt/ en die placts in 't korte soo gefortificeert wierde/dat den Erts-Hertoge den 24 deser de visite daer binnen ginck doen. Doende het Scheurtjen (alias 't Houten Wambais) met Balcken en Plancken repareren. Schreef oock den onderstaende Brief 5 daeghen voor dit Belegh/ aen de Heeren van 't Parlament binnen Parijs:

MYNE HEEREN.

HEbbende mynen Brief van Credentie overghelevert, soo segghe ick dan, dat ick niet en twyffele ofte dese myne komst tot dese Vergaderinghe sal seer aengenaem zyn, aengesien ick mede brenghe den Vrede, welcke soo seer by het Christendom is gesocht geweest, en soo noodigh tot het welvaren van beyde de Kroonen: 't Is oock waerachtigh, dat den Cardinael Masarini deselve in dese twee Iaren niet en heeft willen sluyten, het welck hy nochtans voor Vranckrijck met sulck een voordeel hadde konnen doen: Maer dat sedert des Coninghs vertreck uyt Parys den gedachten Cardinael had begeert en geproponeert een Accomodatie, waer in dat Spangien 't meeste voordeel soude gehad hebben, toonende doenmaels zyn voornaemste motif (gelijck zyn seggen is) te wesen, om te verjagen de Rebbellen van 't Parlament, en de Stadt van Parys wederom tot reden te brengen, so haest hy de Krijgs-macht van Vranckryck en Spangien soude by een gevoeght hebben, door middel van dese Vrede: Dat bezyden dit, den Catholycken Koninck myn Meester, het niet billijck noch eerlyck heeft gheacht, soodanighe zyne aenbiedinghe te aenvaerden, oordeelende dat het niet honorabel soude zyn dien middel by der hant te nemen, streckende tot een oppressie ende verdruckinghe van soo een heerlijcke Vergaderinge, ende van een capitale Stadt van desen Coninckrycke: Dat mynen Meester den Koninck oock niet en heeft konnen vertrouwen, datter eenige seeckerheydt te maecken was, om te Tracteeren met een Man gecondemneert,

hunne ontreddinge gedwonghen waren te overwinteren / ghelijckse met ongemack deden / en gheraeckte soo in plaetse van in November in April eerst in Hollandt thuys.

Meyus 1652.

S T. Denis / een kleyn Stedeken by Parijs / ghevoelde de meeste gramschap die Mars in Lisle de France betoonde / en niet tegenstaende het met oude Muyren / gants ongefortificeert was / wiert het selve eerst van de Princen / en daer na weder van den Koninck inghenomen / beyde met sulck een hevigheydt / als of sy oude en onversoenelijcke Vyanden hadden ghewreest: Maer alsoo de Borgers die Stadt selfs aen namen te bewaren / soo trocken beyde partijen daer uyt / blijvende die van St: Denis als neutrael : Waer op een stilstant van Wapenen voor 10 dagen wiert gemaeckt. Den Hertoge van Orleans siende dat den Cardinael Masarini langs so waerdiger by den Koningh wierdt / hadde het liever anders ghesien / dies presenteerde hy aen Zijne Majesteyt / dat inghevalle hy den Cardinael van hem wech senden wilde / hy blindelingh onderteecken soude al het gheene den Koningh op Papier soude stellen : Maer den Koninck geinspireert door zijne verre-siende raet / apprehendeerde dat met sulcks te doen Coninck Karel de eerste van Engelandt 't-spoor bijster en hoofdeloos ghewozden was / dat die niet 'tonderteeckenen der Sententie des doots van zijnen grooten vriendt de Viceroy van Yerlant / zijn steun en stut had wech genomen / en dat doen de daghen des ongheluckx met Carel begin namen / dattet even alsoo met hem oock sonde gaen soo hy Masarini versondt / derhalven konde hy de presentatie zijns Ooms niet billick achten veel min aengaen : De Parisianen daer tegens deden aen Duc d'Orleans een versoeckt / dat hy absoluit alles wilde contribueren / om te komen tot een goeden vrede ofte oorloch / en dat mettet wegh-helpen van Masarini / want hy was (alsoo spraecken sy in een Requeft aen Duc d'Orleans) oorsaeck van d'armoede in Vranckrijck en van soo veel Vaderloose Kinderen / desolate Weduwen / ja noemen hem Tyran / etc. 't Parlament van Rouaen bannen hem oock op nieuws / ende haeren Gouverneur Duc de Longueville schrijft vrundelijck aen haere Majesteyt den Cardinael te willen verlaten / ofte dat hy andersints ghenootsaeckt was zijne Troupen tot assistentie der Princen te sullen af-senden : Al'e 'twelck den Cardinael dede van sich geven dat hy hem van den Koningh wilde retireren / ende voor eerst sich binnen Brisach begeven / maer dat voornemen was byna soo haest gestuyt alst geconcipieert was / alsoo den Gouverneur van Brisach niet tegenstaende hy in Gienne was / sich per poste met zijne Troupen binnen Brisach retireerde : Even wel den Coning verklaerden den Cardinael te sullen doen vertrecken / 'twelck der Princen saeck seer animeerde / en te Parijs geen kleyne vreugde by bracht / soo dat de Gevangen-huysen aldaer geopent / die gene die maer riepen : Lang leve den Coningh met de Princen en niet den Cardinael. wierden daer uyt op vrije voeten gestelt / soo uytgelaten was de blijtschap der Borgers / ja 'tgingh soo hoogh

In den Hage daer 't de gewoonte is als de Borgerije Jaerlijcks op-treckende door hunne Vendels schieten / en alsoo weder tegens Kermis (zijnde in 't beghin van Meye) weder nieuwe krijghen / men 2 a 3 van de selve met stadts Haeghse Wapens heeft ghemaeckt / 't welck sommighe quaet-aerdige Persoonen schimpelijck mis duyt hebben / als of men gedeclineert ware ghe-weest van 't Doorluchtigh Huys van Nassouwe / zijnde het Prince Wapen te vooren daer in : dit qualijck na-gheven kreegh te meer geloof / om dat men uytstropde / dat alle Vendelen der Soldaten / waer in 't Prince Wapen stont / insgelijcks uyt-ghedaen / en 't Wapen der Provintie die nun betaelden / in de plaets gestelt souden worden : ende noch meer / om dat op die tijt te Dordrecht eenige Wapens voor 't Stadthuys vernieuwt wordende / een seer out Prince Wapen uyt / en 't Hollants in de plaets ghewerckt wierde : dat eenighe oude Vrienden van 't Hof seer leelijck ghe-extendeert hebben / meenende dat sulcks aen alle Prince Wapenen (voornamentlijck in Hollant op publijcke plaetsen staende) soude ghe-useert werden / ende dat 'et Rouw-Wapen voor 't Hof in den Haeghe daer in d'eerste beurte soude hebben : Maer als nu dese qua-tijdingh-saeyers sagen dat de Wapens in de Vendels / op 't Hof en elders / onverandert bleven / en de vernieuwinghe der Haeghse Vendels / sonder expressie van dit of dat / was geschiedt : hebben dese hare gedachten / en andere haer Mont / en de Vijanden van desen Staedt hunne hoop van Tweedracht daer uyt te sullen sien rijsen / gesloten.

Qui injuriam faciunt, infelicores sunt, quam qui patiuntur.

Onverwacht quamen 't eynde deser Maendt drij Moscovis vaerders op-beuren / die van Archanghel met hun acht Schepen te laet in 't Na-Jaer waren vertrocken : Want als zy nu verby de Maelstroom ontrent de Noort-kaep geavanceert waren / hebben zy de winter-travaden (diemen daer in dat faysoen heeft) op 't lijf gekregen / ende soo schrickelijck van dien bestormt geweest / dat sommige van hun verde in Zee / andere tusschen en op de Klippen in duysent stucken zijn geslagen : 't Schip de Liefde sloegh op een Rots / waer af maer een Hondt te lande quam / een Vader met zijn 4. Soonen verdroncken op 't selve : Van d' andre vier Schepen is niet gheberght dan sommighe stucken : Eenighe dagen daer na seyden de Boeren doode Lichamen / ende stucken van Roeren van Schepen waeren aenkomen drijven / waer uyt men 't vergaen der 4. andre Schepen bespeuren kost : Ghemelte Boeren aen de Noort-kaep wonende verklaerden / dat aldaer op de kust in seeckere Bay twee Berghvaerders op ancker leggende / gekoomen zijnde uyt Noorwegen om aldaer te handelen / op die selfde tijt van dat onweder aengetast wierden / d' een wiert als uytte Bay opgenomen en in een oogenblick wegh in Zee geset / dat daer men noyt eenig teken meer van gesien heeft / d' ander (alhoewel vast gheanckert) wiert tegens 't landt te borsten gheslagen / en is van beyde maer een Man gheberght : En daer by datmen noyt in die ghewesten sulcken Onweder had vernomen. De 3. behoude Moscovis-vaerders geraeckten in een Bay aen de Noordt-kaep voornoemt / alwaer zy soo om 't saysoen als

Doorluchtigheydt de handen kuſſen : ende als ſy by den Rhijn quamen / heeft den Paltsgraef ronts-om hun heen gereden : ende alhoewel ſy over de 2700 Sielen ſterck waren/ſtonden nochtans in goede ordre/ al de Bagagie/Treyn/ en twee Stucken Geſchuts in't midden / de Soldaten in dit om-rijden driemael ſalvo ſchietende. Alſoo zijn ſy door de voor-Stadt van Worms gepaſſeert. 's Nachts bleef het Guarniſoen op 't Velt / maer Frangipani / Don Pedro / den Overſten Lucas / en Paeter Saria / wierden van den Cheur-Palts ghetracteert / die in 't ſcheyden Frangipani aen Taeffel een Gouden keten heeft geſchoncken / die het na beleeft weygeren noch aen-nam. Alſoo zijn ſy den Rijn afgevaren/ ende in Brabant/ ten dienſt van den Erts-Hertog aen-ghekomen. Is alſoo die voornaeme Veſtinghe ten ſelven daghe van des Cheur-Paltſen Volck beſet / want de Spaenſche tooghen daer uyt / als deſe door een anderen Poort daer in quamen : tot groot vergenoeghen der Borgers in't particulier/ende d'Inwoonders vanden Neder-Palts in't generael/ want dit Guarniſoen ſtelden 't Lant wijt en zijts onder Contributie / ſulcks dat deſen Buyrman by elck ontſien, meer ontſach en onghemack by bracht als een gants Legher.

Qui mauvais voiſin ha , mauuais matin ha.

Te Cleef (Landt-Stadt van dat Vorſtendom) had men ſolemneliter een Huwelijck ghetroffen / tuſſchen zijn Genade Graef Willem van Naſſauw / Stadt-holder van Vrieſlandt / Groeninghen / Ommelanden/ en Drenthe/ ter eenre / ende Albertina Agnes van Naſſau / Tweede Dochter van zijne Hoogheyt Prins Fredrick Hendrick hoogl: memorie/ ter andere zijde : waer toe den Trouw-dagh tegens den tweeden Mey aengeſtelt wiert : ende uyt des Heer Bruydegoms bevel/ als mede van den Heer Cheurvorſt van Brandenborgh zijne Cleviſe Stadtholder Graef Johan Maurits / eene uyt-ſchrijvens afgegaen / van Tournoijen/ Ringh-ſteecken / ende andere Ridderlijcke Speelen / daer toe noodighende allen Lief-hebbers der Tournoy-ſpeelen / mitſgaeders ſeer groote preparatien ende koſten / ſoo tot de Bruyloft / als de recreatien : om welckers te ſien hun veele na Cleef begaven/ ſoo dat de Stad, ſoo vol Vremdelinghen was / dat veele Borghers hun Huys-huyr doen in acht Bruylofts daghen goet maeckte : Als nu de Trouwe met grooter Statie den 2 deſer ſavonts ten acht uyren was vol-bracht / de Princeſſe Bruydt doenmaels een koſtelijcke Kroon vol Diamanten op 't Hooft hebbende / met andere cierſelen : als wanneer oock die van't Naſſouſe Huys / Cheur-Brandenborgh , en andere Grooten en Overſten preſent waren. Den 2 dagh had men een Comedie/en ſavonts een Vuyrwerck/'twelck de naem van de Bruyt perfect vertoonde. Den 3 en 4 dagh brachtmen met Danſen over. Den 5 waren veele Compagnien Muſicerende/ ſoo met Stemmen als Inſtrumenten. Den 6 ſagh men het volgende :

ALs men met de toe-ſtellinghe van deſe Pomperyen by naer den gantſchen Somer had toegebracht , ende onder anderen een Triomph-wagen binnen Cleef op ſeker pleyn binnen een Poort had toe-

ghemaeckt

hoogh/dat nademael den Koning 'tvertreck des Cardinaels toe-gestaen hadde/ dat men d'ongeschicktste Pasquillen en Discourssen van Masarini te voren bracht/ niet alleen daer vryheydt in vergunde/ maer oock voor den besten Patriot hielt: Het selve wierde in presentie en omtrent de Carossen en Hoven van Duc d'Orleans en Conde gepleeght/men songh en riep opentlijck langs de Straet alle Bordeel-deuntjes die te practiseren waren/ tot laster des Cardinaels/ waer op so groote insolentie van pillerije/moorden en rooven binnen ende buyten Parijs volghde / dat het jammer was alle morghen te hooren de schaede die door de Voleurs en moordende Roovers wierde ghepleeght: Dit beweeghde sommighe yverighe Borgers een presentatie aen Duc de Orleans te doen / van 6000 mannen / tot veyligheydt der Straeten / op hun Borse te willen houden; maer alsoo dit werck verscheyde insichten hadde/ soo wierden de Borghers bedanckt/ en de presentatie afgheslaghen.

Uyt Vranckrijck (eer * Vranck-arm) sullen wy ons nae Duytslant wenden: Alwaer Franckendael/ dat's Vrijendael / den 3 deser eerst de daedt ghevoelde daer 't soo langh maer den naem af gedraghen hadde / en daer haer de vrijheydt van al over 4. Jaren was belooft / echter niet geworden / maer zy/ hare Pals-Graef en gheintereßeerde met dagelijckse uytstel / ydele beloften / en anders tot nu toe in hoop opghehouden: Doch als nu de beloofde/ ja eens soo veel quota penninghen welcke 30000. Rijckxdaelders waeren / te Francfort in den Roemer getelt wierden ende aen 't Mentzische Directorium over ghelevert / ghelucktе de saeck/ en trock daer op den gesubdelegeerden Spaenschen Gesanter D. Pater Saria van Francfort na Franckendael / om het Spaens Guarnisoen daer uyt te doen vertrecken : Om sulcks te sien gingh den Nieuwen Palts-Graef na Worms / en gemeene Luyden in grooten getalle van d'omlegghende plaetsen nae Franckendael/ want door dien de Soldaten hare Bagagie al afghesonden hadden/ soo wasser gheen uytstel meer te maecken. Als nu eenighe Franckendaler Soldaten tot den uyt-tocht onwilligh waren / om datse 't contrarie hoogh en dier hadden gesWooren/ meenden die door te gaen / en met swemmen over de Grachten zigh te salveren / dan wierden niet alleen gekregen/ maer oock datelijck aen een Galge/in 't gesicht van 't gantsche Guarnisoen op-geknoopt. Den 2 deser des morgens ten dry uyren wierden drie Kanon-schooten binnen Franckendael ghedaen / 'twelck het teecken was dat'et Guarnisoen zigh vergaderen soude / en des Paltsgraven Volck de Stadt naderden : Middeler-tijt ging den Gouverneur Frangipani van de voornaemste Borgers afscheyt nemen: en trock soo met ordre de Stadt uyt/ sterck 1200 te Voet/ ende 131 Ruyters: zijnde 't getal der Heeren en Jongers die den Treyn volghden/ al veel meer als de Soldaten. Als nu den Gouverneur (sittende te Paerde) buyten de Poort gekomen was/trat hy af/ en boogh sigh nae de Spaense maniere ter neder / en kuste de Aerde / segghende in zijn Taele / Franckendael adieu / 'k verlaet u ghewilligh lijck / want het moet nu alsoo zijn. In 't Velt komende / stelden haa in ordre / ter plaetse aldaer des Cheurvorst Palts-graven Volck stont / maer Frangipani den Cheurvorst ghewaer wordende / gingh met andere zijne Officieren zijne

* Ofte sonder Vryheydt.

Woelte manier op Schalmeyen.

Doen quam de Nijt, met een dick rouw Hooft vol verwarde Slanghen, doch zy was van Liefd' en Trouw gebonden, wordende alsoo der Liefden Triumph-wagen na-gevoert.

Na desen volgden uyt de korts bevoren gehouden Battalie 2 Standerdē en 12 gevangen Mooren, met Ketens zaem gesllooten, wiens Coninck in een Littier op de Mooravise wyse aerdigh tot een triumph gedragen wiert, hebbende een Sonne-luchter boven zyn hooft, eñ Moorsche en Roomse Dienaren nevens hem gaende.

Doen quam den Roomschen Voor-Rijder, met Boogh en Pijlen ghewapent, Doen quamen 12 extraordinaris Tournoy-paerden, met Sadel, gout en Silver bepronckt, en van Roomsche Dienaers in Silver gekleet geleyt.

Het volgden in Silvere Rocken 12. Trompetters en 2 Herpaucken, hare Paerden waren oock alsoo gekleet.

En noch 7, in Silver gekleede Romeynen te Paert, met Schilt, Werpspiets en Lancie, daer op de Hoofden der verwonnen Mooren staken

Daer na volghden een Standert, en 4 Romeynen te Paert, in Silver, met Lancien: Dese droegen oock Mooren koppen op hunne Lancien.

Doe quam Scipio op syn Romeyus, glinsterende van Goudt en Edele Gesteenten: Om hem waren veel Dienaren, en achter hem 9 Ridders, welcke alle van 24 Hellebardiers omringt waren, zynde treffelijck om sien.

Als nu dese Troupe op de Tournoy plaets sigh in order had gestelt, en met malkander weghens hun Geweer bespraken: Quam een Moriaen met syn Boogh, Pijl, en Hajegay, van fatsoen als een Werp-pijl, metter haest aenrijden, meldent, dat een Moravische Bende voor handen was, die de Carterelle tegens de Romeynen aen-nemen en avontuyren wilden, versocht dat de Bane mocht geopendt werden, het welcke alsoo is geschiet.

Daer op volgden der Morianen insocht met 2 Tambourins, 1 Pyper, en 1 met twee Raspen, aen beyde zyden van dese dansten na de nature en 't geluydt deses Spels twee Bouffons.

Doe quamen ettelijcke *Moriaenen*, 2 en 2 te voet: d'Eerste 2 hadden een Papegay en een Baviaen, d'andere waren 22 Morianen en Tapoyers, op hun wyse met gegorde Kleederen en Veders op hunne Hoofden voorsien, ende alle met Ketens vast ghesllooten. Dese droeghen groote Beckens en Vaeten, ghevult met Citroenen, Suycker, Appels, &c. Zoo droeghen oock de Tapoyers gevlochten Korven, vol Menschen Vlees, Armen en Beenen, sommighe waren bespickt, en elck op zyn frayst op de Barbarisse wyse toe-ghemaeckt.

Dese volgden een Herault, ende 15 brave Tournoy-Paerden, 1 Herpauk, 10 Trompetters met Silvre Rocken, sittende op witte Paerden met Roode Deck-kleden. Een Wapenrock, een Standart, 4 van gelycke coleur, ende noch schoonder toe-rustingh in Silvere Rocken en Tulbanden, voerende Lancien met witte Hoofden daer op.

Stracks na desen volghden den onverschrockten Hannibal, gekleedt met eenen Gout-Iuwelen Gheborduyrden Rock, een gelijck verwige Tulbant en Halsbandt, sittende op een moedigh Paert, dat ten allen zyden van Eed'le Stenen louter blonck, zynde gevolgt van

ghemaeckt, en nu den dagh der Ceremonie verscheenen zijnde, men die voort-brenghen soude, geviel het dat de onvoorsichtigheydt van de vernuftige Clevenaers soo groot was, datze niet gesien hadden dat de voorzeyde Triomph-Waghen veel te groot was gemaeckt om door de Poort, daerze binnen stont, te konnen passeeren, soo datmen ghenootsaeckt is gheweest de voorsz. Poort boven af te breken, &c.

's Morghens zagmen de Tournoy-plaets ordentelyck bereyd, de Loop-plaets was met Groen Loof besteken, ende wiert de selve van veele Wapen-Dienaers in Romeynse Kleedren daer omstaende, bewaert. De Heeren gestelde Richters waren, *Graef Hendrick van Nassau*, den *Rijn-graeve*, *Generael Goldsteyn*, *Hofkirchen en Spar*, die hun te samen op 't Richt-huys begaven.

Korts daer aen quam een Herault des Armes, begeerende van de Heeren Richters ten dienste van eenighe Romeynse Ridderen, openinge vande Bane, die als maintineerders de plaets en Cartelle oordeelen souden, 'twelck oock van de Heeren Richters gaeren is toegestaen geworden.

Daer op quamen 2 Herpaucken en acht Trompetters van den Roomschen Stadt-houder, dese volghden een wel verciert kostelijck toe-ghericht Tournoy Paerdt, hebbende veelderhande speculative Kleederen over sigh. En van twee Romeynen aen Goude Teughels geleydet.

Stracks daer aen volgde de Roomsche Stadt-houder, in een Purpur Fluwelen en uyt gout geborduyrden Talar, wiens Paerdt met dierghelycken Deecken behanghen was, den Stadthouder had op 't hooft een Bonnette, van 't selve couleur, met schoone Iuweelen vercierdt, als oock op de borst een kostelyck Clenoodt, den Rock, onder ghesey den Talar, was van een Gouden stuck met Paerlen ende Dyamanten, Robinen, &c.

Daer achter quamen 12 Roomsche Raedts-heeren, in swart Fluwele Rocken, met breede Silvere Passementen, oock Swart, en met Edel-ghesteende Bonnetten, rijdende op Swart-Bruyn en welgemonteerde Paerden.

Den Bergh Pernassus volghde die, waer boven 't Paert Pegasus stont, op 't midden sadt Apollo, achter hem was een Gouden Leeninghe, ront om den Bergh saten de Neghen Musen, ende quamen also triumpherende op desen sigh selfs bewegenden Bergh, musicerende op Fiolonsen, Luyten, Harpen, en anders, Apollo songh, ende met een Groene Olyf tack hielt hy de Maet.

Daer na quam Mars op een Karre, in een Swart Iser Harnas, gants droevigh met het Hooft in de handt, met weynigh Polver ende Lonten: Wiens Voerman oock heel malcontent was, hebbende maer een maegher Paert te regeeren, en ettelycke gestolen Hoenderen aen zyn zyde hangen.

Hier naer volghden een Schoonen Triumph-wagen van 3. Witte Swaenen voort-ghetrocken, dese Swaenen wierden met Goude Teugels van Cupido geregeert, op dito Wagen sat *Venus* met de *Vrede*, en *Iustitia*, Cupido als naeckt ghehuldt met Boogh en Pijlen, schoot zyn Schichten, zelfs tot in de Venster van de Princesse Bruydt van Orangien.

Ronts-om dese Triomph-Waghen gingen 8. Satyrs, 4 voor en 4 achter, en speelden activelyck seer wel na hun

ken. Michael à 8 stucken Constant Mary a 4 stucken. Idem noch 4 andre in Zee / met dese heeft hy beyde Canalen geinfesteert / ende diverse Parlamendts Schepen ghenomen / die tot St. Malo / Brest / en in Yerlandt op gebracht wierden.

d' Eerste rupture van Vrundschap tusschen Hollant en Engelandt.

MAer het geen wy hier nu verhandelen sullen is al vry meerder als het infesteren van twee Canaels / ende van soodanigen ghevolge / dat in geen gewesten van 't Christendom oyt schadelijcker Instrument gegenereert konde werden / niet alleen voor Europa / maer oock voor d' andere dry half bewoonde deelen des Weerelts als dese : Wandt Hollandt de ziel van 's Weereldts Zee-vaert zijnde / veroorsaeckte een algemeyne vertieringh en verhandelinghe van alle Waren die yder in zijn Landt hadde : waer door de Natien ghespijst / den Koop en Ambachtsman ghevoedt / Vorsten en Onderdanen bestendigh ghemaeckt / de curieuse Geesten van Karieteyten voorsien / en de Hollanders particulierlijck om deses by allen Natien geacht / en de gantsche Weerelt door bemint waeren ghewordden : Dese zegeninge hun van d' Engelse benijt / en die elders wel liever soodanighe naem souden willē besitten / hebben al van over de 50. Jaren gepractiseert de Hollanders soo in Indien / de Levant / Spangien / om de Noort en elders hinderlijck te zijn / jae hebben niet nagelaten door verraderye t' Amboyna een massacree in 't werck te stellen / die door Godts believe ontdeckt / en tot eygen schande uytgevallen is / als zijnde van nature een moordadighe en verraderse Natie / vals en ghevaynst / ende niet openhartich / als een Hollander / die door de gantse werelt daer voor bekent is : Dese hebben uyt ghe swollen Nijdt veroorsaeckt datter geen Commercie te Archangel in Muscovien / op d' Oost / Middellandise West en zuyder Zeen als voor desen is ghedreven ghweest / en byna allen Christen-staten schaden ghedaen / mettet rooven / en wegsleepen van allerhande Schepen / niemant uyt sonderende / onder decksel van vrundtschap alsoo den Hollanders onnoemelijcke schade toe-voegende.

De Staten der Geunieerde Provincien wel bemerckende dat de Koophandel so soude onweder-opstanelijck gekrenckt werden / ende door hare Ambassadeurs te Londen meer ende meer versekert van de vremde ende onvrundeliche heumeuren des Engelschen Parlements / wierden te rade door den Luytenant Admirael Tromp de Koopvaerdy-schepen deser Landen door 't Kanael te geleyden : Maer sulcks was soo haest niet in treyn / of d' Engelse toonden hun seer gestoordt / evenwel hebbent de Hollanders daerom niet ghelaeten / maer brachten voor Schevelinghen / daer de rendevous was / een treffelijcke Armade in See / ghemonteert en ghemant als de volgende Lijst uyt wijst :

Luyten. Admr. Tromp, 54 st 270 man.	Leendert Haickwant, 22 st 90 man.
Cornelis Engele. 22 st. 94 man.	Dirck Iuynbol, 30 st 131 m.
Ian Iacobsz. van Nes, 30 st, 131 man.	Hend. de Munnick, 30 st 95 man.

Admira-

van twaelf dienstbaere Slaeven.

Negen Tournoy-Ridders volghde, in Silver Laecken, goude Ketens, Paerlen en Clenodien bekleet, saeten oock op Witte Paerden met Plumagien, behanghen met Roo Fluwele gout en silver geborduyrde Deeckens.

Aldus voor by Scipio treckende, hebben zy malkanderen statelijck gegroet. Ende begosten hun beyde de Troupen tot den Strijdt te bereyden, die als sy nu beydersydts vyandtlycks op malkander dachten te vallen, hebbende hun tot dien a la rangh de Battaille voor 't Richter huys tegen malkander over ghesteldt: Doch eenen Vreemden Ridder met een aen-sienelijck Gheleyde en Commando quam sigh stracks tusschen beyden stellen, en signeerde de wederzyts Troupen elck vreedsamelijck weder om te keeren, het welck oock voor datmael alsoo na gekomen synde, is de Bruydtloft sonder openbare bloetstortingh, dan wel met veel Wijnvergieten doorgebragt.

La Paix sert aussi a la nopce.

Den 14/ 15/ en 16/ deser heeft het weder 's nachts soodanigh Ys ghemaeckt/ dat den Wijn-stock langst den Rijn en door gants Nederlant bevroren is geworden: En nochtans heeftet een seer goedt Wijn-Jaer gheweest/ want daer quamen nieuwe Looten/ en soo groote Druyven dat desgelijcks by menschen gedencken in Hollandt niet ghesien zijn.

Grevelinghen meer met yver als met macht vande Spaensche aenghetast wordende/ wiert gematteert alsoose niet gesecundeert wierden/ om de Troubelen in Vranckrijck/ de Spaense sulcks wel wetende/ brachten al daer door watse by een schraepen kosten/ want voorwaer hun Legher te lande bestondt niet dan in een party sieck/ vremt/ en ongheoeffent Volck/ de Artillerije/ Amonitie en Bagaie soo armelijcke qualijck ghestelt/ dat dese belegeringhe eer spot als ernst gheleeck/evenwel de Grevelingers wierden 't eynden adem: Waer toe dan Monsieur de Frondrati (een braef Soldaet) veele hielp/ die door zijn al te groote couragie in 't visiteren van een des vyants contreschar-pen sich al te bloot begaf/ want een Musquet kogel hem in't dick sijns beens treffende/ stort hy neder/ ende storf te Bourborgh daer men hem om te cureren gebracht hadde: De doot van dien Helt was de Spaense veel schadelicker als voordeelig de Franschen/ want hy een dapper man zijnde/ was een oorsaeck des behouts van veele plaetsen/ die anders door quade toe-sicht by den Fransen overrompelt/ en des Koninckr resterende Neerlantse Steden inde waechschale gheset souden hebben: Grevelinghe echter geeft sich op gelijcke Conditien als het ghewonnen was over/ en trock het Frans Guarnisoen 500. sterck den 18 deser nae Calais daer uyt/ en de Spaense daer in: Den Aertschertogh Leopoldus soo devotich als glorieus/ quam op Pinxster daer binnen/ daer hy door den Bisschop van St. Omar d'eerste Misse dede doen/ en vervolgens het Leger/ de Stadt/ en borgers met schieten en anders soodanich triomph erende/ datmen in Vranckrijck die Taele sonder Tolck seer wel konde verstaen.

In Bretaigne was den Heer Georghe Charteret met equiperen yverich doende/ en bracht de Fregatten Francis a 22. stucken/ Patrick a 10 stucken

Directie Schepen van Middelburgh.

Capiteyn Ian le Sage, 30 st. 105 m.
Ian Pense, 30 st. 110 m.
Ioannes van Regemorter, 30 st. 105 m.
Bastiaen Tuynemans genomen.
Ian Thijsz. 32 st. 110 m.

Directie Schepen van Vlissingen.

Capiteyn Cornelisz. Evertsz. 26 st. 110 m.
Allert Iansz. 28 st. 110 m.

Directie Schip van Zirckzee.

Cap. Cornelisz. Rocus Fincen, 34 st. 110 m.

Directie Schip van der Veere.

Capiteyn Ian Olivier, 38 st. 125 m.

Admiraliteyts Schepen/ van het Noorder-quartier.

Schout by Nacht Pieter Florisz. 32 st. 120 m.
Pieter Allertsz. 24 st. 100 m.
Cornelis Pietersz. Taenman, 28 st. 105 m.
Arent Dircksz. 24 st. 95 m.
Gerrit Femmesz. 30 st. 110 m.
Gerrit Nobel, 24 st. 95 m.
Reynst Cornelisz. 24 st. 85 m.
Tijs Tymonsz. Peereboom, 24 st. 80 m.
Gerrit Munter,
Iohan Warnaertsz. van d' Enghelse aenghehaelt.
Willem Ham gequetst afgegaen.
Pieter Schellinger, 26 st. 100 m.

Directie Schepen van Vrieslant.

Capiteyn Andries Douwes. 28 st. 105 m.
Adriaen Hens Kleyntje, 28 st. 100 m.

Het Esquadre van de Vice-Admirael de Wit van Rotterdam.

Vice-Admirael de Wit,
Ian de Haas,
Ernestus Bartery,

Van Amsterdam.
Commandeur Aucke Balck,
Ian Iansz. Boermans,
Albert de Graef,
Gillis Mathijsz. Kampen,
Barent Kramer,

Van Zeelant.
Capiteyn Pieter Gorckum,

Van Medenblick.
Capiteyn Teunis Vechtertsz.

Brant-Schepen van Rotterdam.
Ian van der Pla, 't Schip 't Wapen van Rotterdam.
Allert Adriaensz. 't Schip Sint Iacob.
Willem Willemsz. Bont, 'tSchip de Coningh David.

Van Zeelant.
Cornelis Tijbe, 't Fregat Ostende.
Laurents Iosias, 't Fregat d'Eenhoorn.
Gerrit Iacobsz. Boolle, 't Boot het Vercken.
Otto Berckman, de Pynas de Liefde,

Van Rotterdam.
Een Amonitie Fluyt, Schipper ghedurigh Kool-brant.
Een Galjoot, Schipper Ian Reyersz. 4 st. 2 m.

Van Amsterdam twee Galjoots.
Schip. Ian Theunisz. vander Schelling 4 st. 2.
Schipper Iacob Iansz. Trommel; van Vlielandt, 4 st. 2 man.

Dese ende andere schepen geraeckten met goede spoedt op de generale rendevous voor Schevelinghen/ daerse doch sonder yets voor te nemen ettelycke dagen op hun Anckers reden: Dewijle hare Ho: Mo: als noch gemeynt waren dat die van Engelandt door vrundelicke middelen tot vreedsame Nabuurschap souden gheneghen wesen/ dewijle doch dat soo nieuwe Republicke ende

Admiraliteyts gehuerde Schepen/in minderinge van de hondert:

Capiteyn Corstiaen Eldersz.	26 ft. 105 m.
Quierijn vander Kerckhof,	26 ft. 110 m.
Corstiaen Corstiaensz.	38 ft. 110 m.

Directie Schepen van Rotterdam.

Capiteyn Ruth Iacobsz. Buys,	26 ft. 105 m.
Ian de Liefde,	36 ft. 125 m.
Ian Kleydeyck,	30 ft. 120 m.
Isaac de Ionge,	29 ft. 110 m.
Adriaen de Zeeuw is slaegs geweest, leydt in de Mase.	
Symon Cornelisz. in de gront ghefchooten.	

Admiraliteyts Schepen van Amsterdam.

Command. Gideon de Wilde,	42 ft. 160 m.
Abraham vander Hulst,	26 ft. 100 m.
Gerrebrant Schatter,	26 ft. 95 m.
Iacob Paulisz. Kort,	28 ft. 95 m.
Govert Reael,	36 ft. 140 m.
Ioris Comleri, in minderingh vande	100.
Ioris van der Saanen,	38 ft. 130 m.
Command. Nicol. Marrevelt,	36 ft. 120 m.
Bargnt Pietersz. Dorrevelt,	34 ft. 125 m.
Cornelisz. Hola,	20 ft. 185 m.
Ian ter Steeg in mindering van 100.	26 100.

Directie Schepen van Amsterdam.

Capiteyn Ian Deyckers,	38 ft. 100 m.
Dirck Pater,	28 ft. 105 m.
Matheus Cornelisz.	34 ft. 120 m.
Iacob Swart,	28 ft. 110 m.
Abraham van Kampen,	28 ft. 100 m.
Cornelisz. Iansz. Poort,	34 ft. 125 m.
Cornelisz. Iansz. Brouwer,	28 ft. 105 m.
Maerten de Graef,	28 ft. 110 m.
Gerrit van Lummen,	36 ft. 125 m.
Cornelisz. Nau-Oogh,	36 ft. 135 m.
Nicolaes de Wit,	34 ft. 115 m.
Gerrit Schuyt,	28 ft. 105 m.
Bastiaen Bardoel,	28 ft. 110 m.
Cornelis van Houten,	30 ft. 110 m.
Hector Bordeus,	34 ft. 120 m.
Stoffel Iuriaensz.	28 ft. 105 m.
Claesz. Bastiaensz. Iaetsveldt,	34 ft. 120 m.
Iacob Sieuwers Spanheyms,	34 ft. 121 m.
Hendrick de Raedt,	30 ft. 130 m.
Sipke Focks masteloos in Texel.	
Bruyn van Seelst,	38 ft. 125 m.
Lambert Pietersz. door Leckagie van ons gegaen,	34 ft. 130 m.
Frederick de Koningh,	35 ft. 135 m.
Frederick Bogaert,	30 ft. 115 m.

Directie Schepen van Hoorn.

Capit. Iacob Pietersz. Hoeck,	30 ft. 110 m.
Pieter Adriaensz. van Blocker,	28 ft. 105 m.

Directie Schepen van Enckhuysen.

Capit. Gijsbert Malkontent,	28 ft. 110 m.
Iacob Klaesz. Duym,	28 ft. 108 m.

Directie Schip van Medenblick.

Capi. Iacob Pieters Een-arm,	30 ft. 110 m.

Directie Schip van Edam.

Cap. Ian Fredricksz. Houkbort,	30 ft. 110 m.

Directie Schip van Munnickedam.

Capiteyn Iacob Claesz. Boot,	32 ft. 115 m.

Admiraliteyts Schepen van Zeelandt.

Vice-Admirael Ian Evertsz.	38 ft. 160 m.
Command. Cornelis Evertsz.	30 ft. 120 m.
Gillis Iansz.	28 ft. 100 m.
Claes Iansz. Sanger,	25 ft. 110 m.
Adriaen Kempen,	30 ft. 120 m.
Adriaen Banckert,	26 ft. 100 m.
Adriaen Iansz. den Oven,	14 ft. 56 m.

Admiraliteyts Schepen/in mindering der 100.

Capiteyn Lampert Bartelsz.	18 ft. 100 m.
Ioannes Michielsz.	20 ft. 100 m.
Iacob Wolfertsz.	
Daniel Cornelisz. Barckman,	
Dinghman Kats,	

zelant 'tvoordeelichst was/dan of de vriintschap ofte den Oorloch mette Heeren Staten: 't Parlament was hier drysaltigh in / sommige wilde Vrede/ de tweede Oorloch/ en de reste neutrael; Cromwel Maistre par tout, bedrooch zijn eyghen Confraters/gaf eerst voor men moste Hollandt te vrient houden/ maer siende datte meeste part goet Spaens wiert / en datter eenighe hun beroemden met het sluyten van 't Canael den Hollander soo licht als een kint te dwingen/ soo geviel het datter 4. Parlaments-heeren in desen de voorbatigste/ Cromwel aen hun Snoer kregen/ met desen regel: Ingevalle dat onsen Oorloch/ onse dessepnen teghens Hollant niet wel en willen succederen/ wy konnen altoos ons met hun appaiseren/ de wijle zy sulcks aen haeren allergrootsten Vyant den Spanjaert/ na 80. Jaren Oorlogh niet en hebben gheweygert.

Dus liepen van 28. soo Fregatten als Engelse Oorloch-schepen op den 5. deser van Doveren in Zee / langst de Vlaemse Kust / daer sy hun ghelyck als de Hollantse Schepen voor Schevelingen / met hier ende ginder te kruyssen de tijt slijtende/ weder onder hun eygen Kust ten Ancker quamen.

Den 29. dese Maent / gheschieden d' eerste Acte van Vyantschap ter zee / tusschen de Hollantse ende Engelse Vloten: Ende overmits datte Capiteynen van de H. Staten maer simpelijck gelast waren tot defencie ende niet tot offencie/ so gebeurdent/ dat als nu beyde d'Admiraels/ te weten Lut. Admi. Tromp op 't Schip Brederode / voerende 54. stucken en 270 man: Den Colonel Robert Blaeck op 't Schip Jems/ voerende 82. stucken en omtrent 700. man/ voor uyt op den anderen af-komende / meenden d' afgelegen beneden wint Hollantdse Schepen datte eerste Charges Eer-schoten waren/derhalven so en pooghden sy niet om op te komen / maer door 't continueren van geheele Laegen/ ende het gonsen der vliegende Kogels / wierden sy wel haest versekert dattet ernst was: Sy vochten soodanigh/ datter na 't oordeel van die van Doveren/ (in wiens gesicht dit vechten gheschiede/) over de 3000. schoten van wederzijden wierden gedaen: Hoedanig 't selve is geweest/ konnen wy uyt beyde d' Admiraels brieven/ (elck aen den haren afghesonden) genoechsaem bespeuren:

Brief van den Lieut. Adm. Tromp aen hare Ho. Mog.

Hooge Mogende Heeren,

Mijn laetste Missive was van den 20: deser, ghesonden by den Bode die mijn Instructie aen Boort bracht, zedert 'twelck ick de See kruysten voor de Maze, Wielinghen, en Ostende en Nieupoort, tot den 24. der voorsz. Maent, wanneer wy ghedwonghen waren ons Ancker te lichten, en aldaer te wachten in hart weder en een ruyge Zee tot den 26. 'smorgens: Het Weer gevaerlijcker toe-nemende, synde onder seyl, quamen diverse Capiteyns van de Directie aen mijn Boort klagen, datse hare Anckers en Cabels hadden verloren, sommige hadden maer twee Anckers ende twee Cabels meer; Daer op geresolveert wiert, alsoo de wint seer begost op te steken, onder den hoeck van Doveren te loopen, om te voorkomen de schade onser Schepen. De klocke een uren voor Duyns komende, sonden wy den Commandeur Ian Thijssen van Vlissinghen en Capit. Pieter Allerts in Duyns aen den Commandeur Bourn, die daer met

sommige

ende maer een Suygelingh in 'tvast-stellen haeres Staets was/ daer tegens Neerlant in formidable/ oude/ ende langhwijlige opkomende ervarene Politycke Regenten/ ordren ende Policije sodanich/ dat sy des geen Staet in Europa behoefde te wijcken: Evenwel men sach in Engelant dat niet aen/ nochte oock niet dat de Heeren Staten met allen Vorsten en Christen-Princen in alliantie verbonden / selfs met Vranckrijck / Denemarcken ende Sweden mutuele contracten so offensive als deffensive hadde gemaeckt: Daer wiert oock niet gheconsidereert datte Staeten Generael nu rontsom in vrede saten/ nochte oock niet de ontallicke rijcke Inwoonders/ wiens armen (door de vrijheden die sy in dees wel-gheluckighe Nederlanden hebben) over den gantsen Aertkloot reyckten/ soo dat geen bevolckt Lant in den Weerelt bekent is daer den Hollander onbekent sy: Bealvens noch die eygen in-sichten die Enghelant aen haer selfs/ ende sy met Neerlant ghemeen hadde: Haer selfs betreffende oorsaken waerom sy der Heeren Staten vrundschap hadden behooren aen te nemen/ was 1. Om de onstanvastichejt hares Staets. 2. Om 'tkleyn vertrouwen dat sy op alle Christen-Staten konden stellen/ ja selfs op hun eygen Natie/ die hun samenderhant om des Koninckx-moort en hare Tyrannye tot der doot toe hateden. 3. Om datse uyt alle Natien geen schadelicker voor hun als de Hollanders tot Vyanden kosten maken. Ende ten laesten om den Gods-dienst/ eenichsins gelijckformich/ tegens de Roomsgesinde niet te verswacken. De mutuele consideratien daer op die van Engelant geen acht en hebben willen nemen/ waren. 1. Dat sy en Hollant beyde Republicken/ malkander teghens allen/ en voornamelijck Monarchale/ konden guaranderen. 2. Beyde vā natuyre/ situtatie/ Godsdienst en Policije malkander gelijckende/ 't welck aen beyde Natien buyten en binnen 's Lants welvaren gaf. 3. De secrete motiven/ welckers te openbaren/ het ons niet vrij/ noch de kennisse van dien yder een niet noodich en is. Nochtans genoegsaem om niet dan een vast Verbondt met malkander te begeeren. Alle dese en andere redenen meer zijn by d'Enghelse verworpen/ ende men heeft gheen andere Discoursen onder hun ghehoort als van de Hollanders te willen kastijen/ berooven/ ende van den See-handel af te snijden/ by alle Volckeren hatigh te maecken/ ende in 't kort de Inwoonders der Nederlanden / selfs de arme Visser s te bederven/ ende te ruyneren / om dat men hare Tyrannighe begeerten ende quade desseyns niet advoueren wilde. En 1. Dat hare Vyanden waren/ oock de onse souden moeten sijn. Ten 2. in dien sy van yemandt bespronger wierden/ wy hun souden moeten assisteren/ ofte wy/ sy also oock ons souden helpen/ etc. Welcke twee pointcten genoech waren om ons altoos in Oorloch ende vyantschap mette meeste part van de Weerelt te houden/ als mede des Enghelsen Conings Kinderen en Vermaechschapte / 't Huys van Nassou/ en duysenden Vluchtelinghen uyt Engelant den Koninck toe-ghedaen/ souden wy moeten uytstooten / ja helpen vervolgen hebben/ welcke Tyrannise begeerte hare Ho. Mo. niet hebben konnen ingaen/ als strijdende met hare wel-loffelijcke goede Policije / zijnde dit Lant van den beginne door Godt de Heere ghezegent tot noch toe/ om datte selve altoos hebben open ghestaen voor alle verdruckte/ ellendige/ arme/ verjaegde ende verstooten Menschen.

Men heeft dan te Westmunster lange gedebatteert welcke van tween Engelant

van Boort me namen, en stelden in plaets van die veele Enghelsen, maer zy vresende datte Schip, sincken sou, namen de vlucht, na dat zy in manier van Hostiliteyt hadden gheplondert; Sy verklaerde oock, dat de voorss. Tuynemans (sijnde met hem in 'tachterste van de Vloot) Een uur voor hem was genomen. Wy meynen met desen Oosten wint of ende aen te kruyssen, op dat wy de voorsz. Straetsvaerders mogen uytvinden soo 'tmoghelijck is, ende met alle andere Schepen die weerkomen te ontmoeten, behouden te brengen in 't Vaderlant.

Eyndigende, was ondertekent

M.. Harpertse Tromp.

Gedatheert den 30. van Mey 1652.
uyt 'tSchip Brederode.

Van desen sont den Lut. Admirael Tromp stracks een Copye / ondertey-kent by al de Capiteynen van zijn Vloot / met Expressen aen hare Ho: Mo: / ende oock diergheljjcke Copye na Londen aen hare Exell. de Hollantse Ambassadeurs aldaer / waer van de brengers sinisterlijck zijn op gehouden / ende in hare bootschap zijn gedivertert ghewozden / overmits de Heeren Hollantse Ambassadeurs om de swaere dompinghe Lucht buyten Londen te Chelsy waren gaen resideren. Den Engelsen Admirael Blaeck in Duyns komende / dede aldaer in Kitsen zijne dooden te Lande setten: En alsoo daer benevens zijn eygen schipper noch ettelijcke gequalificeerde waren / heeft men die onder Pavilioenen met swart Laecken overdeckt te Lande ghevoert: Zijn Schip met groote moeyte voortslepende / also het tot sinckens toe was doornagelt: Hy schreef aen 't Parlament den volgende Brief / doch in 'tghetal zijner dooden en gequetsten al veel meer mesnagerende / als opt Engelsman over zijn Taeffel gewoon te doen is; Siet dit zijn de minuten:

Seer Eerwaerdige,

DEsen Expressen hebbe ick aen uwe Eerw. gedepescheert, om te doen verstaen, het geene op gisteren tussen ons ende de Hollantse Vloot, wesende in Rije-Bay, is gepasseert: Ick verstont door Major Bourn, dat Tromp met 40. Seylen by het Hooft van 'tSuyder-zant was, derhalven dede ick met alle spoet mijn best om by hem te komen: Op gisteren morgen sagen wy hem ten Ancker, in en beneden de Reede van Douveren, op 3. Mijlen by hem gekomen zijnde, lichten zijt, en staecken wech by de wint Oostwaert op: Wy vermoeden datse van ons afginghen om het dispuyt van de Vlagghe. Omtrent 2. uuren daer na veranderden zy haer cours, ende quamen recht op ons aen. Tromp de voorste, waer op wy by staken, ende stelden ons in posture tot slaen, oordeelende datse geresolveert waren te engageren: Op een Musquet-Schoot by-ghekomen wesende, gaf ick ordre te vieren na zijn Vlagh, het welck tot driemael wiert gedaen, na het derde schot gaf hy ons zijn heele zijde: Major Bourn die met sijne Schepen uyt de Duys quam, zijnde acht, maeckten hem oock by ons, wy continueerden in 'tvechten tot den nacht, dan ons Schepen onbequaem om zeylen sijnde, overmits alle ons Want en Zeylen uyttermaten waren ontstucken, onse groote Mast afgheschooten, so quamen wy met advijs van de Capiteynen, omtrent 3. a 4. Mijlen van den Nes ten Ancker, om ons Schip te herstellen, waer aen wy alle den nacht arbeyden; Desen morgen sagen wy de Hollantse Vloot

omtrent

sommige Schepen van 't Parlament lagh, die sy in myne name saluteerden, hem de weet doende, dat wy gelast waren de See te kruyssen op onse eygen kust, en dat wy sommighe Anckers door 't leste hart weder verlooren hebbende, gedwonghen waren onder Dover ten Ancker te komen, om malkander te helpen, ende alsoo weder te keeren op onse verordineerde limiten; Hebbende alsó gheen ander ordre, als onse Coopvaerdy-schepen en Visschers te beschermen, eñ te maintineren d'Eere van onse Provintien; Dat wy weshalven het den geseyde Commandeur te kennen gaven mette selve, op dat hy niet en souden vermoeden yets ter contrary; Die oock alsó my met de meeste courtese dede groeten, ende bedanckten my voor dese notitie. Op den 29. de klock 2. uren maeckten wy seyl, de wint N. O. goet weder, seylden na Calais, met intentie te kruyssen na onse kust, om ons te voorsien van Cabels en Anckers; Komende omtrent Calis Clif, ontmoeten wy Capit. Ioris van Saanen van Amsterdam, komende uyt de Straet met Capi. Huyrluyt hebbende in hun compagnie 7. Rijcke Koopvaerdy-schepen, die geestimeert waren boven de 50. Tonnen Gouts, die hy den 29. op Ancker recht over Fiverly verliet, waer omtrent dat 12. Parlaments Schepen lagen, en diverse Fregatten quamen hem visiteren; Ende na dien den voorsz. Ioris van Saanen op den 22. van Mey omtrent Gout-start hadde ontmoet een Fregat van 't Parlament, die hem wilde doen strijcken, en teghens den welcken hy hem omtrent de 2. uren defendeerde, en alsoo by 't voorsz. Fregat was verlaten, waer op den ghesyden Cap. Huyrluyt en den voorsz. van Saanen sich begaven tot 't soecken van onse Vlagge, en ons van sulcks t' adverteren, gelijckse oock deden, vreesden zy seer datte voorsz. Koopvaerdy-schepen alrede ghenomen mochten wesen: Waer op ick my terstont derwaerts begaf, om hun in mijn protectie te nemen, en oft zy ghenomen waren, haer weder te verlossen so 't mogelijck waer, volghens het 7. en 8. Articul myner Instructie van den 16. passato. Onder wegh onmoeten wy 15. Schepen en Fregatten van 't Parlament, waer onder een Admirael was, die ick meenden te preyen, in nemende al mijn Seylen, behalvens beyde mijn top-zeylen, die wy ter halver stenghe dede strijcken, sijnde binnen een Canonschot, schoot hy een Koghel over ons Schip, wy antwoorden niet, hy schoot een ander, daer op wy met een antwoorden; stracks gaf hy mijn daer op een heele sijde, sijnde binnen een Musquetschoot, ende schoot sijn gheheele sijde door ons Schip en Seylen: Diverse wierden gequetst, eenige met 't verlies harer Armen, andere andersints; Waer op wy hem van stonden aen onse geheele sijde gaven, niet wetende van wat intentie zy waren, gelijck ick als noch niet en wete, alsó sy niet een woort tot ons spraken, noch wy tot hun, en daer op vielen wy in een generael Gevecht. Middelertijt quam den Command. Bourn uyt de Duyns, met 12. dierghelijcke gemonteerde Schepen en Fregatten, ghelijck als hy selfs tot den Command. Ian Thijssen en Cap. Pieter Allerts geseyt hadde, wesende aen zijn Boort van 60. tot 70. en de Fregatten met 38. en 50. stucken Canon, die op de selve tijt onse Vloot van achteren quamen bespringhen, ende alsó vochten wy van Half vieren tot de klock 9. uren, dat de duysternis ons van malkander scheyden; als wanneer beyde d'Admiraels (een weynigh buyten malkanders Canon afgestreckt sijnde) hunne zeylen setten na Le om hunne Vlooten te vergaderen, en te verhelpen wat aen stucken gheschooten was, wy dreven de gantsen Nacht met een Licht op yder Schip. Den 30. 'smorgens sagen wy d'Engelse Vloot drijvende beneden wint van ons, die Seyl maeckende het na Dover setten. Wy misten 2. van onse Schepen die in 'tachterste van onse Vloot waren, de Capiteyns Tuynemans van Middelburgh, en Sipke Fokes van Amsterdam, beyde Schepen vande Directie, waer van wy Cap. Sipke Fokes omtrent de middagh masteloos vonden drijven; Den Schipper ende Officiers verklaerden ons dat zy door 3. Parlaments Schepen 2. uren na Sonnen onderganck waren ghenomen, die den Capit. en Lut. met noch 14. a 15.

van

komen/ die hy examineerden/ dese seyden hem dat Blaeck drie schooten op Tromp had gedaen/ eer hem die vyantlijcke aenstelde/ en dat Tromp met een zijde doe op Blaeck antwoorden/ in nemende zijn Wimpel en een bloetvlagh onder de Hollantse Vlach van de Zee latende waeyen/ Blaeck oock een geheele zijde lossende/ de twee Vloten daer op in gevecht waren geraeckt: Bastiaen Tuynemans Ca. op 't genomē schip St. Laurens wiert mede den selven dag zijnde den 2. Juny voor Cromwel ghebracht/ die na examinatie verklaerde/ Dat Blaecke by Tromp komende eerst een schot met los kruyt en doen noch twee schoten met kogels had gedaē (so hy geinformeert was) daer op Tromp met een koghel op Blake antwoorden/ en doe een heele zijde/ etc. dit was omtrent vier uren/ en duerde tot den nacht/ seyde oock/ dat zijn Schip alleē was genomen/ etc. Cornelis Tevy zijnen Lutenant verklaerden 't selve/ voegende daer by dat het genomen Schip St. Laurens een Koopvaerdischip was/ by de Staten van Hollandt voor 1300. gl: 's maents gehuyrt. Sipke Fockes wiert oock voor Cromwel ghebracht/ maer die (alsoo hy in 't achterste van de Vloot was) seyde/ niet te weten die gheschapenheyt van beyde Admiraels in 't attacqueren van malkanderen. Zijnen Luytenant Pieter Jansz. seyde 't selve. Alsoo dat dese getuygen die Cromwel tegens hun opsocht/ niet na zijn wil konnende doen verklaren gelijck hy Capiteyn Brandley en T. Bont dat Enghelsen waren/ wel dede/ om plat uyt te segghen datse ghesien hadden dat Tromp aen Blaeck d'eerste heele lage had gegeven/ begost hy hun alle andere dingen te vraghen/ onder andere dochte het Cromwel niet vremt datter veel wrevelheyt om 't strijcken van de Vlach was/ alsoo Capit. Tevy aldaer seyde van den Admirael Tromp selfs berispt te zijn/ dat hy een Jonghe Vrou had getrout/ en daer om verlegen zijnde haeste hem na huys/ om dat hy eens voor d'Engelse gestrekē hadde/ gelijck Capit. Tuynemans seyde over diergelijcke strijckinge tuys komende van den Admirael en zijne Reeders bejegent te zijn. Dat oock nu den Admirael selfs sterck er als d'Engelse mette Hoet inde hant niet geeert stont om te strijcken/ overmits op dit poinct tusschen by de Republijcken noch geen over eenkominge was gemaeckt. Men scheyde daer op/ de voorsz. Hollanders wierden civil getracteert/ doch d'een meer als d'ander: Cromwel op alles goede order gestelt hebbende/ bracht de examinatie aen het Parlament in geschrifte/ ondertekent by de Commissarisē Robbert Moulton de Jonge/ Jan Gilson/ Jan Redwood/ Ant. Jackson/ en Henrick Corodal. Met zijn komst binnen London was de gemeente wat gestilt en 't Parlament na zijn rapport verlangende/ hy dede hun alles verstaen/ als mede wierde daer een Brief gelesen/ van eenen Capit. Joung/ voor Plemuyen van desen inhout:

Seer Eerwaerdige

Als ick na de West was gaende, om 't Commando te nemen van het Wester Convoy den 11. deser van de Gout-statt, ontdeckte ick een Vloot van omtreet 12. Schepen, komende van de Zuyt, zijnde de Admirael, Vice Admirael, en Schout by Nacht, so dat ick vermoede dat het de Vloot was van Sr. George Aiscue, maer also ick zeyl op hun maeckte, bevont het een Vloot Hollanders te zijn, komende van Genua ende Livorno: Dese drie met Vlaggen waren Staten Oorlog-schepen tot hun Convoy, de andere Koopvaerdy-schepen, eenige boven de 30. Stucken

omtrent 4. Mijlen van ons, na de Franse Kust, ende met advijs van den Krijgs-raet wierde geresolveert boven Wint te blijven, om ofse weder quamen, ende zijn nu gereet om ons Ancker te laten vallen met dit gety : Wat cours de Hollantse Vloote neemt konnen wy niet wel weten, nochte oock wat schade wy haer ghedaen hebben, dan wy achten datter een van de haer gesoncken is, ende een ander van 30. stucken hebben wy ghenomen, met de Capiteynen van beyde, de groote Mast van den eersten is by 't Boort afgeschooten, heeft veel waters in 't Hol, waer om Capiteyn Laersons hem verliet. Daer zijnder 6. van de onse doot gebleven, ende 9. a 10. perijckuleus gequetst, ende 25. buyten perijckel ghequetst, daer onder onsen Schipper, ende een van zijne Maets, ende andere Officieren, in ons Hol ende Masten hebben wy omtrent 70. groote schooten gekregen, in onse Zeylen ende Taeckelen sonder getal, zijnde geengagieert geweest met het gantse corpus van de Vloot, den tijdt van 4. uuren, ende het teecken waer op zy hebben ghemickt, daer over moeten wy niet vergeten een groote danck, dat wy geen meer beschadigt en sijn, ende onse hope is, dat den rechtvaerdighen Godt believe te continueren tot ons, indien daer een Oorloge tusschen ons tween quame te rijsen, sy zijn eerst aen 't breecken, ende soecken gelegentheyt tot een querel, ende wachten ghelijck vast blijckt, eenigh voordeel om ons te braveren, op ons eygen Kust. Vale.

U aller onderdanigste Dienaer, *Robbert Blake.*

Uyt 't Schip Iames een Mijl van de Hijdes,
den 30. Mey 1652.

Over dese Acte was heel London strack in roeren / en soo verstelt/ dattet ongelooflijck was: Het Canaille ruckte na Chelsy om op de Heer. Ambassadeurs hun gramschap te besteden/ dan was by 't Parlament daer al tijdts in voorsien/ mettet stellen van seeckere Guarde Soldaten om ende voor 't Logement der voorsz. Ambassadeurs/ die oock soo strickteljck de ingangen aldaer bewaerden/ dat niemant sonder hun consent daer uyt vermocht te gaen/ selfs niet om lucht te scheppen/ ende daer om binnen te gaen was het niemant georloft/ te meer haer Exell. door 't Parlament de correspondentie met een yder was verboden: Den Brief van Blaeck te Westmunster komende / was het Parlament seer gestoort dat men soodanighe ontmoetinge aen haere Vloot en Admir. onder hun eygen Kust hadde gedaen. De Boeren in Kent en Sussex waren oock so verbaest/ datter ettelijcke op hunne Hoeven niet en dorfde blijven/ ende vele van die quamen aen 't Parlament klagen en vertoonen in wat perijckel die Provincien en sy-luyden waren / duchtende alsoo men daer over al landen koste / datte Hollanders nu wel haest een inval van die kant souden doen: Waer over Cromwel selfs dadelijck na al de naest-gelegen zee-plaetsen toog/ om 't Volck aen d'een zijde met zijn presentie te courageren/ ende ten andere om sich by de Vloot over het ontstane gevecht te informeren. Ettelijcke Regimenten van 't Leger wierden strackx langst de Zee-kant gesonden/ die te Greenwits/ Gravesande/ Santwits/ en Doveren wierden geinquartiert.

Iunius ende Iulius 1652.

Cromwel aen de Zee-kant komende/ gingh in 't Kasteel van Dover/ daer hy Capiteyn Willem Brandley en Denis Bont Ridder voor hem dede komen/

Daer wiert oock in 't Parlament geleſen de Miſſive van den Commandeur N. Bourn/ Luydende als volgt:

DEn 28. Mey de wint N. O. het weder eenichſints heet / ſaghen wy omtrent 10. uren 's morghens een groote Vloot te backboort van Goodwijns Sant, die met opgehaelde zeylen laghen/ dryvende ſuydwaert met de Ebbe na lant/ omtrent 12. uren waren ſy ſoo na/ dat wy klaerlijck ſaghen dattet alle Oorlochſchepen waren/beſtaende in 41. in getal/een van dien voerde de Vlag van den hooghſten Top-maſt/de reſt Vaendels en Beſaens/Hollantſe Vlagghen/ op welcke tijt ſy by Soutſants Hooft waren. Daer lagen in Duyns den Andries, Tromp, Fairfax, d'Intrede, 't Oordeel; de Avonture, Aſſeurance, Gray-hont en 7. Broeders, de reſt van de Vloot met den Generael na de Weſt zijnde/door wiens ſpeciale laſt ick de Vlag aen mijn Top-maſt voerde: Onder andere gebiel het dat hunne Admir. twee Fregatten aen my af-vaerdighden / die ſoo haeſt ick vernam dat zy binnen de Ree quamen ſont ick de Gray-hont uyt om hun t'examineren/ en de oorſaeck haerer komſte te verſtaen: Die den Capit. tot antwoort gaven/ datſe een Bootſchap van haeren Admirael aen den Commandeur in Duyns hadden / waer op hy na my toe-ſeylden/toeſtaende hem binnen te komen/ de twee Fregatten quamen op en ſaluteerden de Vlagh/ waer van den een Tijſſen, den ander Allerts genoemt was / welck deſe bootſchap van hunnen Adm. Tromp brachten: Dat ter oorſake van veel noordelicke winden hy met ſijn Vloot ſuydelicker was gheraeckt dan hy begheerde/ ende daeghs te vooren voor Duynkercken op ancker gelegen hebbende / hadden veel zijner ſchepen Anckers en Touwen verlooren/ ſijnde alſo te Lywaert gedwongen/ doch niet te min verklaerden/ datſe ſpeciale laſt hadden van haren Admirael ons veel te doen verſtaen / dat het de eenighe oorſake van hunne komſte was/ om alle vermoeden en qua gedachten te voorkomen/en dat om dat hy laſt had om geen oorſaeck d'Enghelſe Natie te beſchadigen / maer om de minſte vreſe eenige hinder oft allarm die het gheven mocht of te See of te Lant/dacht het hem goet deſe bootſchap te laten doen. Wijders ſeyde een van hun in Diſcours/ dat haren Ad. Tromp ſelfs binnen de Ree ſoude gekomen hebben/ dan dat hy niet wilde eenige ſwarigheyt omtrent zijn Vlag bediſputeren/ ſo lang hy doch gheen order had die in te nemen: Daer op ick repliceerden / dat ick preſumeerde datter gheen nieuwe dingen by hun ſouden geeyſcht worden/ ende meer noch min 'tſelve van hun verwachteden/ maer dat ſy 't oude Recht van deſe Natie wel wiſten: Ende boven al verſocht ick datſe deſe antwoort van my aen haren Admir. wilden brenghen/ dat hare Bootſchap civil was/ dat onſen Admir. na de Weſt was die ick een glas geleden noch geſien had/en dat al wiſt / en indien ſy gemeynt waren te doen volgens hunne woorden / ſoo verſocht ick die realiteit mocht blijcken met het dadelijck vertrecken van deſe plaets met hunne Vloot/dat anders deſe hare apparentien anderſins geexponeert ſoude worden/ ende ſoo ontſloegh ick haer/ en ſy maeckten zeyl na hunnen Admirael die aen 't Suyder Santhooft lagh. Ick verwachte yder ooghenblick datſe binnen ſoude komen / derhalven ſtelde my in poſtuyre met de kleyne macht die ick onder mijn commando had. Soo haeſt als de voorſz. Fregatten by haer Admir. waren gekomen/maeckten ſy alle ſeylen en ſtaken

ken, andere daer onder: Ick sondt aen den Admirael, en liet hem met mijn Schipper weten, dat hy zijn Vlach soude strijcken, en versocht een oprecht vertrouwen tusschen ons mocht wesen, eer eenigh bloet door mis-verstandt wierde ghestort: Ende dese den Admirael nam zijn Vlagh in, en liet de Wimpel uyt waeyen: Hy seyde van Amsterdam te zijn, maer zijn Naem weet ick niet, dan het Schip hadde twee Wildemans achter op, ofte yets desgelijck ende noch yets tusschen beyden, voerde omtrent 38, Stucken. Den Vice-Admirael quam oock op, met zijn Vlagh wijt uyt, zijnde een Schip van 42. Stucken, Ick riep hem toe dat hy strijcken soude, hy beval my aen boort te komen, ende te strijcken, in sondt myn Boot aen boort om hem te persuaderen tot het voorkomen van bloetstortinge. soo het mogelijck waer, dan hy sondt my door myn Schipper te antwoort, dat hy niet en wilde strijcken, sulcks dat ick daer tegens geprepareert zijnde, quam ick seer na aen sijn Backboort, al eer ick vierden: Ick riep selfs tot den Capiteyn, dat hy zijn Vlagh soude in-nemen, dan hy seyde, hy wilde niet: Waer op ick een heele sijde commandeerde, ende een chargie van Musquetten op hem te doen, en ick ontfong het selve van hem insgelijcks; aldus gaven wy malkander 4. a 5. geheele lagen, doch ick was gedwongen van hem wat verder af te gaen leggen als te vooren,, alsoo ick vreesden my den Admir. een heele laeg aen d'ander sijde gegeven sou hebben, also hy sijn Schip had schrap gemaeckt, ende vast op quam met de Zeylen in den top, om de wint van my te winnen, het welck my verbandt de windt van hem te krijgen: Doen qnam Capiteyn Rynold schoon op, tot binnen een schot van sijn quartier, hebbende sommige Stucken te vooren op den Vice-Admirael gelost, als hy teghen ons aenquam, die gaf den Vice-Admirael oock byna een heele sijde; juyst op die stont als den selven doende was met het innemen van sijn Vlagh, de Recovry oock binnen schoots komende, als hy even sijn Vlagh, ingenomen had, ende dat den Schout by Nacht insgelijcks streeck: Ick sont aen boort van den Admirael, ende ick dede versoecken, dat de Vice Admirael, ofte in Persoon, ofte met sijn Schip wilde komen binnen de Haven om aldaer de ghedane schade goet te maecken, hy seyde tot mijn Schipper: Dat hy hem in 't minst niet bemoeyt had om yedts, soo langh als 'twas, alleenlijck om het strijcken van de Vlagh geweest, die welcke hy seyde nu ingenomen had: Maer of ick socht eenige vorder oorsaecke als om hem ofte 't Schip te nemen, so was hy gelast hem te assisteren, zijnde so wel een Staten Schip als hy, konnende niet verstaen ofte inwilligen tot eenige vorder intentie. Derhalven so versocht ick Capiteyn Rynolds en Kapiteyn Chapman om aen mijn boordt te komen, en te beraedslaen wat vorder diende gedaen te sijn, zijnde den nacht op handen ende wy oordeelden gelijckerhant niet vorder in 't selve te procederen, zijnde de Vlagghen inghenomen, ende om datter tegenwoordig tusschen beyde de Natien gehandelt wiert, ende dat de oorsake van Vrede-breuck door geen middel ons mocht aengewreven worden. Ick hebbe eenige schade in mijn Hooft-Zeylen ende Touwen gekregen, die ick haest met Godts believe weder sal gerepareert hebben: Ick heb een man soo goet als doodt zijnde, die daer na gestorven is, en omtrent vier gequetsten, dan ick hoop dat die weder bekomen sullen Aengaende my selfs, ick dancke Godt voor 'tselve, ick bender wel aen: Ick versta dat wy hun den buyck vol gegeven hebben, want hy heeft my laten weten dat hy ordre van de Staten had, ingeval dat hy streeck, hy soude sijn Hooft quyt wesen; Evenwel moest hy endelingh strijcken, het welck my doet vermoeden dat hyder genoech aen heeft.

U Erw. Onderd. Dienaer t'uwen gebode, ANTHONY IONG.

In 't Schip de President, in d'engte van Plemuyen, 24 Mey 1652.

Hier was nu omstandigheyt van begin tot 't eynde/ evenwel niemandt als de persoon van Blaek die alleen segt dat hem Tromp aller eerst een heele lage gaf/ daer nochtans so veel Hollants en Engelse Zee-luyden 't contrarie van dien hadden gesien.

Den Luyt. Admi. Tromp klutste zijn Schip onder Bolonge/ en sont na de Missive aen de H. Hollantse Ambassadeurs noch een anderen Brief aen Blake/ om relaxatie van Capiteyn Tuynemans Schip/ (die in persoon na Londen gebracht wiert :) Dan Blaeck het hooft noch warm sijnde/ sont dese verstoorde antwoort aen Tromp :

MYn Heer, Ick heb niet sonder grote verwonderinge gelesen den uwen van den 2. juny, by uwen Bode aen my gesonden, dat gy u selven in-stellende als een Persoon van eere, daer in doet influeren soo groote mis-slagen, dat na na dat ghy hebt gesocht de Vloote van 't Parlament van de Republicke van Engelant, in plaetse van te dragen de gewoonlycke respecten, die na rechten de selve competeren, en die ghy dickwils selve haer hebt toe-gedragen, het u belieft heeft Acte van hostiliteyt te beginnen, 'twelck ghy noemt u eygen deffensie teghens de Republyck, sonder de minste provocatie van hare Dienaers, dus by u hesprongen, en in een tijt dat uwe Overigheden en der selver Ambassadeurs, in een onderhandelinge waren met het Parlament, ende in begeerte van Vrientschap met de Republijck van Engelandt : Maer Godt (in wien wy ons vertrouwen) u voornemen hebbende vernieticht, tot u eygen destructie, en eenige van uwe Schepen genomen, heeft u goet gedocht deselve van ons weder te eysschen als of u voorgaende actien maer hadden geweest (gelijck gy 'tnoemt) eene begroetinge, en by gebreecke van dien uwe hooge geleden affronten te seconderen by u geschrifte, daer op niet geraden gevonden hebbe u te laten toe komen eenige andere antwoort, als dat ick presumere dat gy 't Parlement sult vinden seer gevoelijck van dese groote injurien. en van 't verlies van 't onnoselBloet van hare Lants-luyden, en dat gy van gelijcken sult gereet vinden om des selfs Commandamenten te gehoorsamen; gelijck uwen Onderdanigen Dienaer, ROB. BLAKE.

Duyns den 9. Iuny 1652.

Den 3. deser sonden hare Excell. de Holl. Ambassadeurs aen 't Parlament hun eerste Papier/ daer sy met dusdanige beweeg redenen die ruwe Oorlogs-herten hebben gesocht te matigen/ waer by doch geen billickheyt was :

EDele Heeren, Hier zijn wy om een rampsalige ende een gants onverwachte sake : Ons is een schrickelijck gerucht ter ooren ghekomen, namelyck een Zee-ghevecht tusschen de Vlote deser Republycke en die van de Vereenigde Nederlanden geschiet, daer de onse oorsaeck van sulck een rampsaligen sake souden gegeven hebben, 'tgevecht eerst begonnen en gesticht, vervolgt hebben, waer uyt dan het seggen veelvuldich onder den man gaet, als of nu het Verbont gebroken, en den Oorloch tusschen beyde de Volcken aengevanghen waer. Door dese droevige geruchte verslagen zijnde, komen wy dese doorl: Vergaderinge aenspreken, en verklaren voor Gode van gantser harten, dat dese sake gelyckse verhaelt wort, geschiet sy buyten kennisse en tegens wille der H.H. Staten der Vereenigde Nederlanden, als oock van ons Ambassadeurs : En daer en boven doen kunde dat te gemoederen onser Heeren niet als eendracht, Vrede, Alliantie en innerlycke Vrundschap met dese Republicke voor en hebbe, en niet anders van gantser harten syn wenschende. Ondertusschen by tegenwoordige occasie hebbe niet willen na laten uwe Excel. te laten weten, dat wy van den Admirael der Nederlantse Vloot schry-

na Dover/ daerse met een getp ten Ancker quamen. Op d'eerste ontdeckinge van hun/ na dat ick was versekert dat het de Hollantse Vloot was/ so dede ick (volghens mijn last) weet daer van aen dese Eerw. Raedt van State/ so ras tijt en saecken dat toe-liet/ en boven dien sont stracks een Kets aen onsen Admir./ die hy met dat advijs dien Nacht omtrent de Nes ontmoeten. Den naesten heelen Nacht lagen wy gereet/ onse Anckers gheboeyt/ en leyde twee Fregatten d'een wat van d'ander verscheyden tusschen haer ende ons/ hun instruerende my de teeckens te doen 's nachts als daeghs/ op dat ick weten mocht werwaerts sy hunne cours namen/ na onsen Admirael oft elders/ op dat ick my mette mijne te beter schicken mocht/ ten meeste voordeel en sekerheyt van d'Admiraels Vloot en ons selfs. Ten 10. uren 's morgens kreeg ick advijs van onsen Admirael/ zijnde doen een weynich bewesten Foulston, en na d'order die ick van hem ont fong het getp en tijt calculeerende/ bevondē bequaemheyt onse macht te conjungeren. Omtrent 12. uren liep ick uyt Duyns/de wint oostelijck/een luttel daer na vernam datte Hollanders onder seyl waren en de rest hun gereed maeckten. Wy stuerdent al langst/en komēde onder 't Zuyt-voorlandt/ was de Hollantse Vloot een half mijl 't Kanael over van den Oever/lopende na Calis/op welcke tijt ick onsen Admirael by hun sagh/en in een uyr daer na of daer omtrent datte Hollantse Vloot na hem toe quam/wy haesteden ons derwaerts/ en vertrou dat ick seggen mach datwe in tijts quamen/ want de stucken tusschen d'Admiraels waren doe al afgegaen: Wy waren aen het corpus van hun Vloot/ en met hun geengageert vā namiddags ten half vieren tot dattet doncker was: Wat wy op hen uyt gewerckt hebben weten sy best/ick en salt niet particulariseren/maer seker sy hebben ghevoelen van ons gehad/alsoo sy hunne uytterste best deden om onse conjunctie te verhinderen/'twelck wy nochtans allermanieren betrachtedē: Van hunnen Admirael lepende de Vlach/zeylden sy alle hem na lopende also leewaert van ons/dattet achterste harer Vloot by ons lag/ die wy trachteden van de rest af te snijden/ ghelijck wy oock een gedeelte van hun Vloot afsneden/en sommighe van de onse die boven wint waren vielen op de voorste/ daer ick vermoede dattet scherp af liep: Wy namen een van hun met 30. st. die vromelijck vocht/een ander insgelijcks jammerlijck gekrenckt/ de groote Mast afgeschoten/veel waters in 'thol geloopen/en de Capiteyn daer af salveerden hem in ons Boot/ de Nacht aen komende verlieten hem hoopeloos/ ick achte hy 'snachts is gesoncken. Wy onkundig waer uyt 'tbegin des gevechts ontsproot/deden alle vlijt om onsen Adm. te vinden/op datwe instructie mochten ontfangen hoedanig wy ons 'smorgens dragen souden/s. kerlick verwachtende dat wy de saeck souden vervolghen / tot welcken eynde wy nu ten ancker komen/ om dat wy smorgens by hun souden zijn / dan sy stopten 't getp niet/so dat wy smorgens pas den top hunner Masten sagen: Waer uyt wy besloten dat sy na de Franse Kust over gesteken waren / ende niet verder voor dees tijdt gesint te proeven/ waer om wy dien avont na Foulston op quamen/en weder om tusschen daer en Dover anckerden/komende also des anderē daegs binnen de Duyns.

U seer sekeren Vrient en Dienaer in Gods werck,

29. Mey 1652. N. BOURN

Wel te-recht (onses oordeels) heeft seker geen gheringhste van uwe Schrijvers onse beyde Volckeren vergeleken by twee Aerde Kruyeken op de See drijvende, met dese Spreucke daer by gevoecht: Si collidimur, frangimur: Stooten wy te samen, soo breken wy malkanderen. De goede man heeft de naelde op het hooft getroffen: Ende houden het daer voor dat uwe E. oock van dit gevoelen sult zijn. Maer so dese twee Natien tot een Verdrach komen, lieve God! wat sien wy daer veel goets te gemoet? Daer by sal de rechte Godt-dienst gevestight, de Zee veylig gemaeckt, allen Vyanden de occasie benomen worden op een van tween eenigen moetwil te bedrijven, alle onse Religions-verwanten sullen met vreugde overschut werden, en dat meest geacht moet worden, sal Gode Almachtig hier uyt Lof, Prijs, Eer ende Danck-seggingé tot den Hemel toe opstijgen. Tot besluyt dan Edele Heeren, bidden ende versoecken wy wel ernstelyck, gelyck wy alreede voor twee dagen hier ter plaetse uwe Exel. voor te houden, van wille syn geweest, voor eerst, dat ons een copie van 'tVerhael gelijck die gedaen zy, gelevert worde, ten andere, dat ons geoorloft zy het selvige aen de H. Staten der Vereen. Nederlanden over te senden, op dat de andere partye gehoort zijnde, de waerheyd beter bekent werde. Ten 3. dat ondertusschen alle dingen ongeschent en in hun geheel behouden worden. Ten 4. Dat de Vredehandelinge geensins geintermitteert en worde, op dat also voor het toekomende sodanighe rampsalighe voorvallen verhoed, en een Eeuwigh-duyrende Vrede tusschen beyden beraemt werde, het welck alles ons hartelyck bidden is, dat de goede Godt (Autheur des Vredes) ons ghelieve te gunnen.

De Ambassadeurs keerden weder na hun Logement/ bewaert van d'Engelse guarde/ laetende 't Parlament in twyffel wie van beyde d'Admiraels eerst begonnen had: De meeste part van 't Leger sustineerden/ dat hare Admirael in dat cas behoorden ghelijck ghegeven te worden/ schoon Tromp het contrarie adviseerden: De rest van 't Parlament lieten haer door de Spaensgesinde oprockenen/ dat dit doen der Hollanders op een quade gront lach/ Ec. en door sulcke middel d'Engelse Republicke gevaer liep op andere tijdē overvallen te worden: Van dit gevoelen was Sir Olivier Vlaming den Ceremoniemeester/ en andre. Den Biechtvader des Spaense Ambassadeurs te London schreef aen sijn Confidentē in Brabant/ dattet nu verde genoeg was/ en de Ketters malkander in 't hair soudē sitten/ Ec. Doch even wel warender veel in 't Parlament die of om hun intrest oft affectie tot de Hollanders/ liever verdrach als onlust hadden/ gelijck Mildmai/ Vaene/ Pembrock en andere. Dan daer wierde veel geluystert na Cromwel/ Harrison/ Witlock/ Bradshau/ St. John/ en Harington: Fliedwod en Mr. Schot van de selve drift/ kregen so quade impressie op de Hollanders/ dat een van haer ront uyt seyde/ dat Tromp na London quam om alles te massacrerē/ en also hem dat nu gemist was/ had hy onder sijn Vloot last gegeven geen Engelsen quartier te geven/ willende 't geleden affront te vuyr en te swaert wreken: Had oock al sijn Capiteyns gelast/ als sy in pericul waren van genomen te worden/ 'tvolk op 'tverdeck te doen komen/ en 't Schip [op peene van den hals] in brant te steken/ om also oock hare Vijanden te vernielen. Den Hertoge van Saxen (so sy mede uyt-strooyden) had de Hollanders 500. Hooghduytsen tot secours gesonden: En 700. Engelsen waren op Tromps Vloot gebracht/ waer van hy 100. tot sijn eygen Schip uytgekoozen had/ zijnde dese al sulcke die onder de vermoorde Coning Carolos de 1. gedient hadden.

De

vens bekomen hebben, a dato van den 30. des voorleden Maents, in welcken, ghelijck Uwe Excel. uyt de Copye der selve selfs zien kondt, de occasie en de oorsaeck deses boven gemelde gevechts heel anders beschreven wort dan 't geruchte hier uytgestroyt, mede brengt, invoegen wy het de pijne waert achten de waerheyt der sake exactelick te onderstaen, so is dat onder dies notabel, dat den Adm. Tromp tot driemael in sijn Brief met duydelijcke woorden is verklarende, dat hy anders geen bevel van de H. Staten en hadde, dan te zeylen tot de Vloote hem aenbevolen, en de Kusten en Oorten onses Vaderlants waer te nemen, en dat tot Oostende ende Nieupoort, en vorder niet, waer uyt dan so klaer als de Sonne is blinckende, dat dit de loutre waerheyt is, dat de zin der H. Staten der Vereenigde Nederl. is, dat in 't minste niet vyantlijck tegens de Vloot ofte andere Schepen deser Republijcke geattenteert wort: So dat, indien yets geschiet zy dat niet en betaemde, volgt nootwendig dat sulcks niet de bovengemelde H. Staten treft, maer dien die by der sake geweest sijn, daer mogen zy voor staen.

Wy hebben nu hier uyt speciale last van de boven gemelte H. Staten van de Vrede verbintenis getracteert, en hebben voorlede dagen Uwe Commissarissen een geschrifte overgegeven, alwaer Wy niet alleen de Verschillen die in den handel voorgevallen zijn, te rechte aengewesen, maer oock de maniere hoe de selve tot eenicheyt gebracht en met een ander verdragen soude konnen worden, invoegen wy nu alle dagen niets anders als een gewenste eynde van soo goeden sake waren verwachtende, en voorwaer in weynich uyren tijts kan dese treffelicke sake ten eynde gebracht werden: En dat nu sulcken voorname stuck wercks so hooglijck vã alle vromen, en insonderheyt van alle Gereformeerde Kercken begeert, door eenig onvoorsichtig ofte losnoofdig Persoon soude mogen afgebroken en gestuyt werden, wie sal oyt dat geloven.

Het Recht der Natueren en der Volckeren is meer als genoechsaem bekent, dat als in Private saken een Procureur, en in publijcke saken een Ambassadeur de palen van sijn Commissie overtreet, en als een Krijgs-Oversten buyten ordre des Princen der Nabuyrige Landen berooft, oock als een wilt Dier zijn Banden verbroken hebbende eenige schade gedaen heeft, dat niet de Heeren, maer die 't feyt begaen hebben daer aen verbonden zijn, insonderheyt so noch de improbatie der sake daer by komt, het welcke sonder twijffel vã de Staten der Vereenigde Nederlanden (soo de sake gelijckse verhaelt wort, geschiet zy) te verwachten hebben.

Ondertusschen eer dat d'andere partije gehoort sy, yets vijantlijcks t'attenteren, twijffelt niet oft soude een saeck zijn die noch by God noch by menschen, en voornemelijck Christen menschen kan goet geheten worden. 't Is by alle Volckeren die de reden plaets geve, gebruickelick dat als yets mishandelt is, zy eerst klare kennisse van de saecke nemen, en wanneer daer over satisfactie geschiet oft aengebodẽ wort, zy dan hunne vijandschap staken. En ten is geen wonder dat alle Volckeren soo afkeerich van den Oorloch, en so genegen tot 't bestellen vandẽ Vrede gevonden worden, nademael den Oorloch eygentlijck een wreede Beeste is, een oorsake veeler onheylen, en een enckele Zundtvloet van veel onnosel bloet. Derhalven ettelijcke van de H. Vaderen onser Relige wel te recht verklaert hebben, dat oock een gerechtige Oorloch behoorden gehaet te worden, insonderheyd der Christenen, die van onsen sachtmoedigen Heylant andere Luyden bloet te verschoonen als 't zijne, geleert hebben. En onder alderleye slach van Oorlogen is die meest te verwerpen en te versoeyen, die onder soodanige Volckeren opgerockent wort. d'Ervarentheyt leert ons, dat uyt de beste en generreuste Wijnen (soo die komen te bederven) d'aldersterckſten Azijn wort. Voorwaer so dese twee van outs bevriende Volckeren, Lief-hebbers eenderleye Relige en Vrijheyt, aen Zee woonende, naeste Naburen, beyde een dappere en strijtbare Natie, malkandre komen te stotẽ, wat isser anders als hun beyderlijts nederlage te verwachten? en soodanighe victorie als men van Cadmus leest: En wat sal daer anders uyt volgen als alle zijn Vrunden en Religions verwantẽ verdrucken en bedroeven, den vijanden te wille zijn en hun publicq occasie geven beyde te beschadigen? Wel

periculen. En dat tot dese quaden veel liever remedie mach bygebracht werden. De selve H. Ambassadeurs willen desen Raed niet onbekent laten, dat den Hr. Nieupoort gesonden by de H. Staten om aen de H. Ambassadeurs hunne consultatien te doen verstaen, en te betekenen aen hun neffens hare sincere en volle meeninge, zedert 'twelcke sy nu dinghen sien gebeuren heel anders als sy hoopten en vertrouden, te dencken en te prepareren op zijn weer-om reys, op dat hy te beter soude mogen doen verstaen in wat staet en conditie die materie nu was, en wat remedie mocht bygebracht werden: Tot welcken eynde de voorss. H. Ambassadeurs desen Raet versoecken Vrijdom en Pasport aen den voorn. H. Nieupoort te willen geven, dat hy mach kiesen een van de H. Staten Generaels Schepen, nu op de Tems, oft in andere plaetsen van de Republicke, wachtende op zijn vertreck, of dat hy op andere manieren weder om mag keeren. Gegeven te Celsey den 6. Iunij 1652. Getekent,

I. CATS. G. SCHAEP. Van der PERRE.

Extract uyt 't Register der Resolutien van de Ho. Mog. H. de Staten Generael der Vereen. Provincien. Donderdag 28 Mey 1652.

N*A dat den Brief der Euangelise Cantons in Switzerlant en hunne geassocieerde in de Relige, gedateert den 14. April lestleden, en gisteren ontfangen, is desen dagh oversien en daer op gedelibereert, geresolveert en geordonneert hun tot antwoort te senden: Dat hare Ed. hadden ontfangen den voorss. Brief, daer sy hun grootelijcks voor bedanckten wegens de affectie die zy dragen tot desen Staet, en voor haer sorghe tot conservatie van de Geresor. Relige, als oock tot de continuatie van Vrede en Eendracht tusschen desen Staet en de Republicke vã Engelant, met verklaringe, dat hare Ed. niet mancqueren sullen alles wat noodig zy tot bevorderinge van 't een eñ het ander, eñ specialijck tot een goede correspondentie met de voorss Republicke, 't selfde van dito Republijcke insgelijcks verhoopende. Dattet waer is dat eenige extraordinaris preparatien van Oorlochschepen werde gemaeckt, maer tot geen ander eynde als tot bevrijdinge der zee, en sekerheyt der Scheepvaert en Commercie deser Landen: Dat tot besluyt hare Ho. Mo. waren wenschende aen de voorss Euangelise Cantons en hare Religions Vrunden alle soorte van voorspoet, vrede, vrijheyt en mutuele Unie, tot verhooginge van Godes Allerheyligste Name, behout van de ware Christelijcke Gereformeerde Relige, en voorspoet van beyde zijden, Staten en Onderdanen.*

Den Heere Nieupoort kost gheen expeditie bekomen/ en wierdt derhalven vele dagen opgehouden/ tot hy na vele moeyten noch buyten London raeckte: Middeler tijt begosten d'Engelse alle Schepen in 't Kanael vindende/ te rooven/ soo Franse / Oosterse/ doch meest Hollandtse Schepen: Gelijck zy dan oock den 13. July alle Hollantse Schepen op de Temse versekert hebbende/ de Schippers van dese en de genomen Schepen aen de Holl. Ambassadeurs te Celsey quamen klagen: Waer over hare Exell. niet weynich beducht/ op den selven dagh hun derde Papier aen den Raedt van Staete sonden / zijnde van desen Inhout:

De versierde Hollantse wreetheyt in Oost-indien wiert oock weder opghehaelt/ gedruckt/ en niet alleen aen Cromwel gededicéert/ maer oock de wralie van dien hem ten hooghsten aenbevolen. Den Heere Nieupoort die zedert 3 a 4 weken te London gekomen was/ om mondelingh en schriftelijck dienst aen de Holl. Ambassadeurs te doen/ taxeerde men voor een Spion. En in plaets van Capit. Tuynemans Schip te ontslaen/ soo heeftmen dat/ en alle andere Hollantse Schepen rigoureuselijck door gheheel Engelant gearresteert/ selfs dat Schip 'twelck eenige Engelse Coopvaerdijers uyt de Mase tot Hul hadt geconvoyeert/ hebben sy eerst de zeylen en Amonitie uyt 't Schip/ en daer na 'tschip selfs tot hun genomen/ en 't volck daer op als vijanden getracteert.

Als nu de Nederlantse Ambassadeurs vermerckten dat Cromwel (die sig neffens andre eerst moderaet hadde getoondt) niet alleen eensijdich begost te worden/ maer oock 't Parlement ophitste 't leet hun aengedaen te wreken/ en alle krachten uyt te spannen om de Hollanders te ruyneren/ dewijle het God alsoo belieft en geschickt had/ soo sy seggen dorsden: So hebben d' Ambassadeurs even wel niet stil geseten/ maer so haest zy vernamen dattet Parlement gesint was en al order had gegeven om alle Schepen der Republijcke in zee te brengen/ noch 4000. soldaten daer op te leggen/ en nieuwe Fregatten aen te besteden: Hebben sy hare tweede/ derde en andere Papieren aen 't Parlement gesonden/ zijnde van woort tot woort als volgt:

Aen de RAEDT van STATE van de REPUBLYCKE van ENGELANT.

GElijck Maendagh laest d'Ambassadeurs van de Staten der Geun. Provinc. van Nederlant hebben gesegt voor d'allerdoorl. Raed op hare eer en trou, en bewaerheyt hadden (God tot getuyge) dat d'ongelucken en voorss. ontijdige Zee-gevecht der twee Vlooten is geschiet buyten wille en weten der voorss. H. Staten, tracterende met den Raed in alle oprechticheit, die sy over leveren een copie van Tromps eygē Brief, waer by de Republicke te beter sal konnen sien dat de voorss. H. Staten den voorñ. Tromp hebben gelast nergens elders dan ontrent de Cust en Havens van hun gebied te varen, om alle suspicie en onmin te mijden. Also nu komen de selfde H. Ambassadeurs weder om de alderdoorl. Raed versekeren, dat met den ordinaris Bode gisteren by hun gekomen, sy ontfangen hebben alle de consultatien verhandelt by de voorss. H. Staten Generael, van den 22 tot den 29 der voorleden Maent nieuwe stijl, wanneer 'tvoorss. Gevecht gebeurde: Waer by het als noch veel klaerder blijckt, en de voorn. H. Commissarissen meer versekert worden, dat hare Hoogheden met allen geen occasie hebben gegeven, noch oorsaeck noch raet, maer dat zy nochmaels verklaren gelijck zy doen, vorder met de selfde meyningen, sorge en liefde te maecken een veel nauwer Vrundschap en mutuele Alliantie tusschen dese twee Natien, gelijck als het zelfde al veel klaerder is blijckende dan de Son op den middagh, by de voorn. H. Staten hare meyninge, ter occasie van een antwoort die sy gesonden hebben aen de Protestante Switsers, gedaen op den 23. der gess. Maent: Waer af wy oock een Copie zijn presenterende aen de voorss. Alderdoorl. Raed.

Derhalven versoecken de voorss. H. Ambassadeurs weder voor dese seer ample Raedt, dat gegevene verplichtent geloof op so meenigte protestatien en so vele getuygen, sy nu op hare versoecken aen 't Parlament gelijck verstaen is zedert twee dagen zijn gecommuniceert, met den spoedigste sulcke Antwoort willen geven, als de voorss. Raed na hare wijsheyt en gerechtigheyd sullen goet en nodich vinden tot voorkominge van grooter schade, en alree nakende

periculen.

pressien in de voorsz. Papieren ghebruyckt. poogende hun 'tlaetste gevecht van de Vlooten te representeren,als geschiet buyten kennisse ende tegens de meeninge vande Hooge Overheyt, lijckewel overdenckende hoe onghelijck aen dese professie de Resolutie ende de Wercken van uwen Staet ende hunne Dienaren ter Zee geweest zijn,selfs in 'tmidden van een Tractaet door hun selven aengeboden,eñ alhier door uwe Exel. gemenageert,hoe sulcke extraordinary uytrustinghe van 150. Oorlog-schepen gemaeckt wierden; sonder eenige sichbare occasien, als wat nu tegenwoordig aen den dag is komende, wesende een rechtvaerdige reden van jalousie, volgens 'tgeene ghy selfs, doen U E. 'tselve te excuseren pretenderende, waert oordeelende: Ende de Instructien selve by uwe Principalen aen hun Commandanten ter Zee gegeven, vinden maer al te veel oorsaken om te gelooven dat de Heeren Staten der Vereenigde Provincien een intentie hebben,met gewelt de bekende gerechtigheden van Engelant ter Zee te usurperen, de Vlooten,die naest Godt onse Wallen en Bolwercken zijn,te verdestrueren,eñ so doende dese Republijcke na haer welbehagen, in gevaer van een inval te stellen,gelijck by dese laetste daet zy getracht hebben te doen: Wa er over het Parlament haer acht verbonden te zijn, hen uytterste vlijt aen te wenden,om door Gods hulpe na gelegentheyt der sake,om Reparatie van de ongelijcken alreede geleden, en de Securiteyt dat sulcx in 't toekomende niet meer en geschiede,te soecken.

Lijckewel met die meyninghe ende begeerte, dat (so 'tmoghelijck ware) alle verschillen tusschen beyde Natien vreedtsamelijck ende vriendelijck bygelegt worden,soo als Godt door sijne voorsienicheyt den weg daer toe sal openen, ende de omstandigheden best dienen sullen, om sodanige devoiren min uytstellingh ende meer effectueel te maken,als die in desen deelen tot nu toe gebruyckt geweest sijn. HENR. SCOBELL. Cler. Parliam.

In Hollant was men over dit gevecht ende de quade proceduren der Engelsen seer qualijck te vreden / ende het was de Achtb. Regenten niet licht te moeten sien en hooren de dagelijckse naerderende apparentien tot een generale rupture/ met een alsulcke Republicke van wiens geluckige progressen men hier voortijdts sich inbeelden deelghenoot te sullen worden / door de groote vrundschap diemen van hun gedacht te hebben: En om dewelcke men over 2. Jaren hier te Lande sach voortkomen een versiert Accoort tusschen Hollant ende Engelant. De Koopluyden waren oock seer verstelt om de quade ongeluckige avonture van hunne Schepen eñ Goederen op zee: Dewijle het dan Hollant allermeest/ende in de selve Amsterdam (de ziele vã desen Staet) was betreffende/ wierden hare Ho. Mo. te rade al eer men de Handelingh te Londen af-brack / noch een spoedighe laetste besendingh te doen/ of het noch mogelijck ware door minnelijcke inductie de differenten te appaiseren: Hier was nu een gequalificeert/verstandigh bespraeckt/ taelkundigh en Politijck Heer toe van noode/ het geviel dat den Heer Pau Raet-Pensionaris daer toe wierde versocht/ ghebeden/ ja ghenoegsaem opgedrongen tot dese Ambassade/so heeft hy 't wel schielijck (nochtans niet behoevende) aengenomen/ dewijle hy Minister van Staet/wilde betoonen dat oock zijne grijse Eeuwe desen Staet ten dienst was/ en niet en koste verwerpen de serieuse begeerte van Hare Ho. Mo. in dese woorden: (Dat hy doch in dese gelegentheyt zijn dienst aen den Staet wilde betoonen)

Dit was savonts. 's Nachts wierde sijn Paspoort/qualificatie/ authorisatie ende andere noodige Papieren geschreven. Den 14. Juny saterdachs smor-

SEer Doorluchtighe Heeren, Gelijckerwijs als wy met Woorden en oock met Schriften aen desen Raet op den 3. ende lesten deses Maents verklaert hebben, Godt den ondersoecker van 's Menschen Herte tot getuygen nemende, dat dien ongeluckigen Zee-slag tusschen beyde Republijcken geschiet is, teghen wil en weten van de Generale Staten der Vereenigde Nederlanden; so zyn wy oock dagelijcks meer eñ meer versekert, so wel door Boden als Brieven, getuygende de seer oprechte genegentheden onser voorsz. Heeren, datse met rouw ende verbaestheyt ontfangen hebben, de fatale tydingen van die ongeluckige haestige daet, eñ dat op 'tgene wy haer daer vã terstont adviseerden, zy beraetslaegt en bedacht hebben hoedanigen remedie, voornamelijck geappliceert mochte werden, tot verachtinge van die rauwe eñ bloedige wonde: Tot dien eynde, hebben zy geschreven om de Vergaderinghe van een solemnele by-een-komste ofte Parlament, van alle de Vereenigde Nederl. waer door wy niet en twijffelen, of daer sal (door Godts gunste) bereyt worden sodanige genees-middelen eñ tegenwoordige remedie, waer door niet alleen d' uytwendige oorsaeck van alle vorder onheyl wegh genomen, maer oock door een inwendig troost de gemoederen gheholpen en herstelt moghen worden, tot een beter hope van onsen Tractaet onder handen; welcke sake nu ernstelijck versocht wordende vã onse Heeren, tot een gemeene welstant van beyde Natien, om de versoeyelijcke bloetstortinge der Christenen (daer so seer na verlangt wort) te vermijden, welck door hare gemeyne Vyanden van beyde Natien dier souden gekocht worden, (ende dat van de Gereformeerde Religie,) so ist, dat wy desen erntfesten Raet bidden ende smeecken, door de verbintenisse beyde van de Religie ende Vrijheyt, dat ondertusschen niets en geschiede door al te groote hevigheyt, die door al te late vegeesse beloften en wenschen, na der hant onwederroepelijck en onherstelligh mocht worden: Maer dat ghy ons liever sonder vorder uytstel een vriendelijcken antwoort op onse laetste versoeck wilt laten toekomen.

'tWelck wy wederom so veel te ernstiger versoecken, alsoo wy verstaen dat de Schepen van onse Heeren en Schippers, soo wel in de ruyme Zee, als in de Havens van dese Republijcke, sommige door gewelt, sommige in het gevecht, door de uwe genomen en bewaert worden.

Gegeven in Chelsy den 13. Iuny 1652. Getekent,

J. CATS. G. SCHAEP. Van der PERRE.

Hier op is eyndelijck de Antwoorde des Parlaments voort ghekomen: Onbillick genoech/dan niet onverwacht/alsó alle hunne procedueren dat genoechsaem uyt wesen: Wy hebben die uyt de Engelse spraeck dusdanig naer d'orginele vertaelt;

HET Parlament der Republijcke van Engelant by haer selven overdenckende met wat voor volhardende bewijs-tekenen van Vrientschap ende oprechte Affectien, (selfs van de eerste beginselen harer Inlantse beroerten af) zy met hare Nabueren de Vereenichde Provintien omgegaen hebben, niets aen hare zyde na ghelaten hebbende, wat eenighsints tot een goede correspondentie met hun, ende tot een aenwas in een nader ende nauwer verbintenis als te vooren, strecken mocht, vinden hun selven op 'tonversienst overvallen door de onbetamelycke bejegeningen die hun daer op ontmoet sijn, eñ insonderheyt wegens de Acte van Hostiliteyt, onlangs op de Reede van Enghelant teghens de Vloote deser Republijcke ghepleecht: Welckers saken bewijs met klare getuygenisse hier na gedaen wort. Op ernstelijck ende welbedachte overweginge van alles, ende op verscheyde Papieren hier over by uwe Excel. ingelevert, so vint 't Parlament goet, op die Papieren dese antwoort te geven.

Het Parlament al-hoewel willig na der Liefden aert, een verklaringe te maecken van d'expressien

bruyck en coustume en dieshalven ten overvloet, (aengesien ick wegens myn officie in al hun raedslagen ben geweest) opentlyck en sinceerlyck aen 't Parlament der Enghelse Republycke soude vertonen alle de particulariteyten welcke voorgevallen zijn so wel voor als na die daet, gelijckse tot hun kennisse syn gekomen, om also alles wat eenich onvernoeghen ofte breucke van vrundschap tusschen beyde de Staten soude broeyen, ofte ten minsten eenige verstoringe ofte uytstel aen 't Tractaet veroorsaken mochte, weeh te nemen.

Derhalven uyt krachte van de Credentie Brieven der voorss. Staten Generael, en in hun name protestere en verklare ick voor 't Parlament der Republycke van Engelandt, Dat zy noyt eens in hun gedachten hebben gehad, noyt yets gedaen, veel min geboden hebben yets dat de waerdicheyd deser Republycke offenderen, de gemeene Vrundschap en goede correspondentie die so lange jaren geduyrt heeft, verkrencken, oft onder wat pretentie het soude mogē wesen, eenig zaet van misverstant soude mogē zaeyen, maer veel eer datte voorss. Staten van gantser harten beoocht, en met alle kracht daer na getracht hebben datte ged. Vrundschap en alliantie op de best en spoedigste wijse voltrockē, en voor eeuwig en altoos tot beyder Republicken zekerheyd en advantage solemnelycke gestabileert mochte worden. Wel is waer datter inde Nederlanden een groote Vlote is toe-gerust geworden, maer dat de Staten Generael door d'continuele klachten harer Onderdanē daer toe te consenteren genootsaeckt syn geweest, is ooc een sake die seker en wel bekent is. Als oock dat sy ordre gegeven hebben dat sulcks het voorsz. Parlament soude aengeleyt worden, 't welck oock geschiet is, en is te kennen gegevē sulcs tot geen ander intentie gedaen wiert, als dat d'Onderdanen van de Vereen. Provincien, die groote schade ter zee geleden en verscheyde Schepen verloren hadden, door soodanige gerechtige en ordinary middelen geasseureert en beschermt mochtē worden, en dat daer door geen ongelijc of offencie aen ymand soude geverght worden, veel min dat eenig gevecht tegens de Vloot en Schepen des ged. Parlaments wegens hunne questie en verschillen ter zee soude geverght worden. Dit alles so gedaen en gestelt wesende, en nochtans aen wedersyde een groot gevecht en haperinge by geval geschiet synde, so hebben de Staten Generael goet gevonden 't Parlament van Engeland mede te deelen 't Verhael gelijck hun dat schriftelijck gesonden is door hun Admirael, geapprobeert en betuycht door hun Capiteynen en andre geloofwaerdige Persoonen, Als dat den Admirael Tromp meer uyt noot dan om andre reden wille by de Vlote deser Republicke zy genadert, en dat hy eerst syn Burgerlijcke groetenisse aen den Command. Bourn had gedaen, en zijnde daer na by geval den Adm. Blake ontmoet, settede syn Boot uyt om eenige Gedeputeerden tot hem te senden, en hem de reden aen te seggen waerom hy daer gecomen was, en beval nevens dien syn Vlagge in te nemen: Maer siende dat hy onverwacht met eē gantse Lage gegroet wiert, dat hy daer op syn Geschut heeft afgeschotē, niet om t'offenseren, maer om hem selfs te defenderen, en dat daer uyt door enkel ongeluk meer als door opset een Gevecht onder dese Vloten ontstaen was, 't welck door Gods genade korts daer na ophiel, sulcs dan overmits het door een onverwachte salutatie is aengegaen, en niet met ernst vande onse is gecontinueert geweest, en niet door eenige vervremdinge van gemoederē of eenige voorbedachte raden, maer by geval geschiet zy, so versoecken de Staten Generael vrundlicken, datter Parlament der Engelse Republicke believe te geloven en het daer voor te houden, datter niet geschiet is met een voorbedachten raed of uyt voorgaende bevel, maer enckel door eē casueel geval, en veel-licht door de broosheyd en ongestadicheyd der wereltse saken: En dies te meer hun raedslagen en commissien daer henen dirigeren dat met alle spoet alle hinderpalen, offensien en vorder ongelijckingen wech geruymt en verboden werden, gelijck de Staten Generael aen hun kant gewillich en bereyd zijn alle bequame middelen daer toe aen te wenden. Sy oor-

deelen

smorgens vertrock hy uyt den Hage na den Briel / alwaer hy in een Oorlogschip tredende/ noch dien avont ten 6. uren in zee stack. Den 18. voor Gravesant komende/ wierde kennisse aen de Holl. Ambassad. en 't Parlament vā sijne komst gedaen/ die daer over seer verwondert waren: d'Ambassad. quamen van Chelsy met Koeyboten de Tems af den Heer Pau verwellekomen/ daer veele Discoursen over den tegenwoordigen toestant vielen/ na welckers hare Excel. weder na Celsy keerden: Het was den 20. dat zijne Ed. na costume vā alle andere Ambassad. na Londen wierde opgeroept/ en aen den Tour van Twee Parlaments Heeren ontfanghen / door menichte Karossen also in zijn Logement binnen de stadt gebracht wordende/ is aldaer neffens den Hr. Nieupoort/ die al vertrocken doch weerom gekeert was/ treffelijck getracteert/ ende daegs daer aen den 21. Juny in 't Parlament Audientie hebbende/ heeft aldaer de onderstaende Oratie gedaen:

Seer Eerwaerdige Heeren,

DE publijcke getuygenissen en openbare tekenen eener oprechte goede genegentheydt, loutere liefde en ware vrundschap, welcke tot allen tijden den gantsen Staet en d'Onderdanen der Vereen. Provincien aen 't Volck van Engelandt, en insonderheydt aen 't Parlament der Republycke van Engelant, nu voorspoedelick en geluckelijck regeerende, betoondt hebben, zijn soo notoir en bekent voor de gantse Christen-weerelt, dat daer niemand aen twijffelen kan; Veel min aen een ware trou en lang gebruyckelyck onderhout van Vrientschap der Staten Generael der Vereenighde Provincien.

Maer alsoo wegens d'onzekerheyd en ongestadigheyd der Weereltse saken, daer by wijlen soodanige stucken gebeuren die d'uytwendighe gedaente als met een wolcke verduysteren, eñ schijnen een distractie van gemoederen te vertoonen: Maer wanneer in tijts dese dingen voor gekomen en alle contrariheden wegh geruymt worden, sullen zy meer dienen om den bandt der onderlinge Vrundschap te conserveren en te bevestigen, dan de selve te dissolveren. Derhalven hebben de Staeten Generael der Vereen. Nederlanden mijne Principalen, niet teg hen-staende sy niet en twijffelen aen de sonderbare wijsheyd en vlijt haerder Extra. Ambassadeurs, alhier verblijvende wegens groote en gewichtige saken, gelieft my in extraordinaris Ambassado te senden aen 't Parlament der Engelse Republicke, om klaerlijck en sinceerlick hun wenschen aen te bieden, tot behoudenis en geluckige Regeringe der Republicke, met presentatie, van alle goede diensten, gelijck Ick, zijnde nieulicks uyt hun eerbare Vergaderinge gekomen, uyt mijn gewisse kennisse kan betuygen, dat daer niet meerders in hun herten en wenschen is, dan dat niet alleen tusschen beyde de Staten een vaste en bestandige Vrundschap religieuselyck gehouden wort, en dat niets beuren moge dat de schuts-palen van onderlinge zekerheyd, profyt en Vrundschap tusschen beyden de Natien eenichsins verbreke: Ende dat zy daer om met groote verbaestheyd en hertswee die Tijdingen ontfangen hebben van 't gene onlangs tegens hunne verwachtinge tusschen d'Admiralen van beyde Republicken gepasseert is. En t'eynde dese onverwachte en onvermoede sake niet alleen nieuwe onrusten mochten verwecken, maer oock occasie van suspicie geven, als oft het tegenwoordige Tractaet tot een onderlinghe Verbintenisse en tot een nader confirmatie van d'Oude Vrundschap, niet ernstelyck achtervolght wierde, en derhalven dat wy te vergeefs souden arbeyden om tot een geluckich eynde te gheraken: Soo hebben mijne Principalen niet voor ongerijmt maer veel eer voor goet ja nodich geacht, dat op dese tijt en ter occasie van dese ongeluckige uytval, Ick, boven het ordinary ge-

voor desen, een seer groote begeerte om te maintenerenvermeerderen, en getrouwelick t'onderhouden de goede vrientschap, nauwe alliantie, en volmaeckte correspondentie die so langh tusschen beyde Natien en Staten hebben geduert, waer van hier te vooren vele merckelijcke en openbare getuygenissen zijn geweest: 'tIs gantsch blijckbaer dat myne Opper-Heeren niet liever van herten wenschen, als te sien een eynde en Conclusie van het Tractaet van alliantie tusschen beyde de Republicken, ten eynde, daer een nauwen Unie en broederlijcke Eendracht gestabileert moge werden, om alle aenslagen ende oneenigheden welcke malkanderen soude turberen en in groot gevaer en in minder aensien voor de Christen-werelt brenghen, tot niet te maken. Dit is, mijn Heeren, het eenighe Doel-wit van de Vyanden der Gereformeerde en rechtsinnige Religie, makende gewisse rekeninghe datse door soodanige tweedracht ende oneenicheyt beyde Staten niet alleen sullen konnen verswacken, maer deselvige oock in groote benautheyt brengen. Doch beyde Volckeren van God de Heere gezegent sijnde met de kostelijcke gave van ware Religie, en nevens de Geestel. wonderbaerlijcke voorsien van tijdelycke gebenedijdingen, door beneficien van de Zee-vaert en Koophandel in alle gewesten des Werelts: En mijn Heeren de Staten Generael oordeelende dat het eerste nootsakelijck behoorde onderhouden, en het ander in achtinge genomen te worden, de Religie gemainteneert, ende Staet vast gestelt, hebben gesustineert dat al die onbetamelijckheden niet beter konnen voorgekomen werden, dan door de Sielen en Goederen van beyde Republijcken in een te smelten, om door dese middelen met Gods hulpe te konnen mijden alle contrarie aenslagen. Derhalvẽ d'onverwachte tijdinge van de ontmoetinge beyder Vlooten, ende ergernissen aen beyde kanten gegeven, heeft de Generale Staten geen kleyne swarigheyt aengebracht, die daer op hebben geoordeelt seer noodig te sijn my op een extraordinare en spoedige maniere af te vaerdigen, om het Parlament der Republijcke van Engelant en desen honotable Raet te onderrichten, ende sulcks te bevlijtigen, my daer toe verkooren hebben, die beyde Vergaderingen soo wel der Staten Generael als der Staten van Hollant eñ Westvrieslant; En voor wien niet verborgen sijn haer gewichtigste en aldersecreetste raetslagen en deliberatien, om hier te getuygen met een assurante kennisse de sake, en met geen minder waerheyt en getrouwigheyt, dat geen aenslag is gemaeckt, geen resolutie ghenomen, geen Commissie directelijck noch indirectelijck gegeven om eenichsins de Republijcke van Engelant te mishagen ofte aenstoot te geven, ende veel min hare Vloot op 'tlijf te vallen: Maer datter ter contrarie last ghegeven is om in alle plaetsen met haer om te gaen als met de beste Vrunden, ende haer alderley gunste ende vrundschap te bewijsen. Ende hoe wel in de voornoemde ongeluckige bejegeninghe de sake sich aen beyde sijden anders toe-gedragen hebben, en seer onvoorsichtelijck zyn gehanthaeft, waer van ick gisteren een breet Verhael hebbe gedaen, 't welck ick tegenwoordigh niet meyne weder om op te halen, noch op te graven en te ververschen, het gheene begraven en t'eenemael vergeten behoorden te sijn: Nochtans verstaen hebbende uyt de laetste Antwoort aen onse Ambassad. over gelevert, dattet satisfactie voor 'tvoorgaende en versekeringhe voor 't toekomende wort ge-eyscht; ende aengesien mijn H. de Staten het noodig achten, dat alle mis-verstanden eñ quade uytleggingen van 't gene onlangs gepasseert is in de voorsz. Recontre, mag werden weg genomen, ende beyde Staten hier na versekert van diergelijcke onghemacken; Als mede dat men sonder uytstel voort vare in het continueren ende volvoeren van het Tractaet van Alliantie, dus verre alreede geadvanceert; En daer-en-boven, dat men in consideratie neme de billickste en alderbequaemste middel, welcke soude mogen weg nemen de schaduwe van alle suspitie eñ wantrouwen; Eñ dat sulcke ordre worde beraemt, daer voortaen de Vlooten haer na sullen moeten reguleren; waer toe ick genoegsaeme instructie hebbe van mijne Over-Heeren.

Soo

deelen dat het gantse Christendom veel daer aen gelegen is, en voornamenlijck den Staet der Gereformeerde Kercken buyten, dat dese misverstandē tusschen dese Republicken niet groter en worden, en dat tusschen Nabuyren en die eenderley Geloofs syn eenige oneenicheyd soude ontstaen, waer door de nodige Negotie in 'tgemeyn verstoort en geinterrumpeert, en soo wel aen hun bekende als heymelicke Vijandē occasie gegeven werde, om in diverse quartierē deser Republicke (nu staende om in een algemeyn Verbont vereenicht te wordē) op hun luymen te gaen leggen, t'samen te rotten, en so doende van hun selfs af te weeren den sedem belli oft des onheyls, 'tselve (dat God verhoede) tot hun eygen verderf wenden. Om dan so groot pericul voor te komen, en op dat sulck onheyl sich niet wijder uytspreye, is my belast by tijts voor te stellen en al mijn best te doen dat op bequame middelen bedacht werde, om sodanige compositie te makē wegens 'tgene gepasseert is, en dat ordre genomē wert dat voortaen sulcke rampsalich en onheylsame gevallen tusschen beyde Republicks Vloten niet meer gebeuren, waer in sy begeeren dat d'Eer en waerdicheyt des Parlem. der Rep. van Engelant geconserveert werde.

Nademael dan de Staten Generael mitsdesen opentlyck aen 't voors. Parlament verklaren dat sy oprechtelijck begeeren dat alle debuoiren van Vrundschap en goetjonsticheyd gecontinueert en 't tegendeel voorgekomen werde, en datte raedslagen ten wederzijden tot 'tgewenst eynd en besluit van onderlinge Verbintenisse gedirigeert werde: So is nu mijn ernstelyck bidden dattet 'tged. Parlament believe my door hun Gedeputeerden en Raet van State sonder eenich uytstel te hooren en te verstaen, en sonder intermissie in de voorige gerechtige en vrundelijcke Tractaten voort te gaen, om also de hooft-saecke tot een eynde en conclusie te brengen, gelijck d'Extraordinaris Ambassadeurs der Staten last hebben en bereyt zijn te doen.

Ondertusschen doe ick my bedancken voor de sonderlinge gunst aen mijn Heer Nieupoort bewesen, nu eenige dagen verleden hem een van 'sParlaments Schepen tot syn wederkeer inde Nederlanden te vergunnen: Maer also de voors. Heer een Lede is van de Staten van Hollant en Westvrieslant, is my belast hem hier te houden om raet met hem te plegen, en dan met my weder te keeren, 'twelck ick hoope het Parlament niet mishagen sal, in wiens goede gunst ick my selven en alle mijn diensten recommandere.

Dese Oratie beneffens sijn Credentie Brief wiert den selven dagh door de Spreker in 't Parlament in 't Engels voorgelesen: En alsoo sy zijn qualificatie van Ambassadeur Extraordinaris op namen/is aen de Raet van Staten gewesen om mede te tracteren: 't Parlament sich even wel houdende aen hare voorige verklaringe: Daeghs daer na heeft zijn Exell. dese Harangue in de Vergaderinge van den Raet van State gedaen:

NAdien het mijne Heeren de Generale Staten der Vereenigde Nederlanden belieft heeft my nevens hare Extraord. Ambassadeurs in de selve qualiteyt af te vaerdigen aen 't Parlament der Republ. van Engelant: En hebbende gisteren d'eere gehad om in haer volle Vergaderinge te verklaren de rechte materie mijner komste, en de sincere intentie vā myne Over Heeren: Acht ick derhalven mijn plicht te zijn te comparerē oock voor dese honorable Raet, met vertoninge van mijne Credentie-brieven, en toe-wenschinge van alle heyl en voorspoet aen uwe Eerwaerdicheden in 't dirigeren en mesnageren van soo hoochwichtighe affairen, als haer van dese groote Republicke toe-vertrout zijn. En gelijckerwijs ick aen het voornoemt Parlament verklaert heb, soo verklare ick oock weder om met waerheyd en gewisse kennisse, dat myn Heeren de Staten Generael altoos hebben gehad en tegenwoordig hebben meer dan

bedenckelickste Attestatien in probante forma na mijn vertreck, verhaelt hebbe, doch hier komende contrarie informatien bevinde, soo dattet een harde sake van oneenicheyt is om daer van te oordeelen; Of het niet best waer datmen door wedersijts Commissarissen de sake ondersocht, en also tot de rechte kennis mocht komen, wie eerst geoffensseert hadde. Ende so L. Tromp eerst geattacqueert heeft, hare Ho. Mo. dat niet alleen (als teghens hun ordre) sullen desapproberen, maer oock hem als billyck sijnde doen straffen. Versoeckende dat so bevonden wert Blake eerst geattenteert te hebben, insgelijcks door het Parlament werde ghestraft. Soo dat daer by d'oprechte intentie van hare Ho. Mo. niet alleen blijcken sal, en alle supicie weg genomen, maer dat ook middelen tot satisfactie licht ghevonden sullen worden, andre Staten en Republijcken den selfden cours genomen, en diergelijcke Methode met goet succes gevolgt hebbende: Waer van zijne Ed. verscheyden Excempelen voortbracht. Ende op dat diergelijcke onheylen mochten voor gekomen werden, soo verklaert sijn Ed. dat hare Ho. Mo. noyt d'intentie gehad hadden, noch oock nu hebben d'Engelse digniteyt te verkleynen, maer dat sy voor desen, als oock na dese ongeluckige rencontre nieuwe order gegeven hebbẽ, dat in't rencontreren en saluteren deser Vloten en Oorlog schepen nopende het strijcken der Vlaggen en wat daer toe hoort, men de Parlamentse die selve eer sou bewijsen als voor desen aen de voorige Regeeringe is geschiet: Hoopende dat alsoo ten wedersijden contentement sal genomen worden. En op dattet Tractaet waer in hare Exell. d'H. Ambassadeurs in diverse conferentien d'Intentie harer Overheden aen't Parlam. hadden bekent ghemaeckt, mocht voortganck hebben, het de E. Raet oock beliefde't haere uyt te drucken, op datte differentie kenbaer, de difficulteyten weg-genomen, de ghemoederen bevredigt en een eeuwige intelligentie tusschen beyde de Republicken mochte beraemt worden, dat vordere offensie verboden, de aengehaelde Goederen en Schepen stracks ontslagen, en geen meer schade den onnoselen aengedaen werde. Soo versoeckt zijn Ed. dan, dat den Raet hem hare resolutie sonder tijdt verlies op't bovenstaende willen bekent maken, en voornamentlijck op de continuatie van het begonnen Tractaet, Cessatie van alle gewelt, relaxatie der aenghehouden Schepen, en gearresteerde Persoonen en Goederen, also sijn Ed. geen tijt en heeft laten verlooren gaen om den E. Raet te doen verstaen de continuatie van de goede intentie van hare Ho. Mo.

Als nu d'eerste conferentie gehouden was den 24 Junij / hebben de Commissarissen andermael instantelijck versocht de Authorisatie van sijn Ed. op de tweede Conferentie den 25 dito te sien: Die hun eerst vertoont heeft drierderleye Paspoorten / den 24 in den Hage verleent: 't Welck den Raet vã State niet voldede. Zijn Ed. hier af verwitticht / openbaer sijn Procuratie aen de drie Ambassadeurs te Celsey / en schreef op den 26. stracks een Brief aen den Graeff van Pembrock en Montgommory (toen President van den Raet van State) daer in zijn Ed. advyseerden / dat hy aen d'Ambassadeurs van hare Ho. Mo.

Soo versoeck ick derhalven dat u E. gelieve eenige van de Leden van dese honorable Raed te committeren, met wien ick soo haest als 't mogelyck is, mach beginnen, continueren, en vol-eyndigen 'tgene soude mogen strecken tot satisfactie van beyde Staten, en tot abandonneringe van alle verschillen: Waer by ick hier voegen moet, dat mijne Over-heeren noit voor gehad hebben, noch sullen voor hebben te bedisputeré de eere en waerdicheyd van dese Republicke, die sy houden voor d'eerste en aensienelickste in Europa. En wenschen dat door d'Unie van dese twee formidable of ontsachlycke Staten, sy die beyde mogen versekeren, haer bevrijé voor de conspiratien harer Vijanden, en door een volkomen onderrichtinge en goet vertrouwen haer gemene Vrede en behoudenis bevestigen. Ondertusschen bidde u E. dattet u E. believe door uwe wijse bestieringe ordre te geven soo haest als 't moghelick is, dat het quaet uyt oorsake van dit ongeluckich ougeluck niet voort en spruyte, door 't committeren van nieuwe ergernissen, vervolgingen of neminge van Schepen, maer dat sulcke betrachtingen en sodanige wercken verboden en gestuyt mogen zijn, en niet door de wonde grooter te maken, ja ongenesely ck, en ons selven in pericul te stellen aen de moetwil onser Vijanden : Vertrouwende, dat wy sullen konnen vinden bequame middelen om in alle vrundschap gheluckelyck te doen verhuysen de tegenwoordige verschillen, en tot schande maken die ghene die het anders verwachten en wenschen. Ick sal my ten alderhoochsten verplicht houden aen dese heerlijcken Raedt, is 't dat u E. gelieve my hier op een spoedige Antwoort te laten toe-komen, op dat ick sonder ophoudinge mach aenvangen soo heerlijcken, profijtelijck en nodich werck, myn selven ondertusschen in u E. goede gunst met alle respect bevelende.

Den iij. Junij uytgesproken in den Raet van State van 't Parlement van Engelant.

Den 24. Junij quam Sir Olivier Vlaming Ceremoniemeester den Heer Pau aendienen/ dattet Parlament op dien dagh d' Heer Commissaris Witlock/ Commiss. Lisle/ den Marckgraef Lisle/ d'Opperste Richter St. Jon/ Mr. Bont/ Mr. Schot/ Colonel Purefoy/ de Ridders Henry Vane en Willem Mas ham/ de Colonels Martin en Morley / en noch drie andere hadden verordineert om met zijn Exel. te handelen/ sullende dien naemiddagh ten 4. uren op de gestelde plaets te samen komen : Gelijck oock geschiede.

Soo ras sy by een waren/ seyde den President van 't Parlament ghelast te sijn om na zijn Exel. Authoriteyt en Macht tot dese Handelinge te vraghen : Daer op zijn Exel. antwoorde / die ter naester Conferentie haer te sullen toonen; Na 'twelcke zijn Excellentie dese voorstellingen heeft gedaen :

DAt alsoo hare Ho. Mo. noyt (gelijck als altoos blijcken sal) raet noch daet en hebben gegeven tot offensie tegens de Republ. van Engelant oft de haere, maer in 't contrarie alle soorten van vrundschap, men deshalven d'onderhoudinge van Vrundtschap niet in questie trecken kan. Waer om men 't onlangs gebeurde hare Ho. Mog. niet kan toe-rekenen, noch gheen offensie behoorden t' ontstaen, ofte occasie te nemen yets tegens hare Ondersaten t'attenteren. En of het niet beter ware 'tvoorgaende (als niet gepasseert) wedersijts te stellen als vergeten, en datmen stracks order tot redres van alles stabilere, op dat alles wat geschiet zy, worde uytte memorie geruckt. Dan so deses Eerw. Huys behagen anders sy, alhoewel ick alles eenvoudich volgens de kennisse mijner Principalen, gelijck oock d'and're Ambassadeurs gedaen hebben, volgens de bedencke-

onderworpen, ofte dat in een so blijckelycke en notoire Casu sy hun selven onder decksel van een solemneler Examinatie, ofte van andre Staten Exempelen die op dese saeck met en passen, souden laten ophouden van Remedien tot de natuyre der schade ghevoeglijck, aen te wenden.

En daer om en kan den Raet wat by U Exel. voorgestelt is niet inwilligen 'tsy in 'tvoorby gaen wat gepasseert is,oft af-wachtende 'tstuck van d' Examinatie in Uwe Papieren ghedacht, twelck sy meynen noodeloos,uytstellig en inpracticabel schijnt te wesen.

Ende wat aengaen de Openingen van weder te hervatten het jongst Tractaet by d' and're H. Extraord. Ambassadeurs uwer Natie aengevangen,na so hoogen Breuck der selve bevroeden wy dat sich niet schicken soude, tot dat te Wonde, nu onder verbrant, t'eenemael gesloten en geheelt sy.

En dat uwe Exel. goet ghevonden hebt tot diverse reysen te verklaren de goede genegentheyt ende intentie van Vruntschap der H. uwe Principalen tot dese Republijcke,en instantien gegeven van eenige jongst-geleden Ordre en Acten,streckende tot expressie van dien: In sonderheyt nopende de Eere en 't Respect aen dese Republijcke ter See te betalen, (wesende een Out en ontwijffelbare Gerechticheyt deser Natien)ende het Protecteren van d'Engelse Koopluyden tot Rotterdam versocht : So en heeft het Parlament aen hare zijde niet gemancqueert hun begeerte vā vruntschap met de Vereenichde Nederl.Provintiē van tijt tot tijt te betoonen, en het Volck van hun hier residerende alle noodighe Protectie, oock onversocht daer toe, te vergunnen : Nochtans na dat de saken nu gelegen zijn, en kan in redelijckheyd niet verwacht worden , dat dese Staet den Eysch in des Parlaments voorsz. Antwoort ten eynde daer in uyt gedruckt, gedacht, soude op-schorten.

Dese Antwoorde ontfong sijn Ed. den 29 Junij in de schemer-avont/ uyt handen van Sir Olyvier Vlaming : Die geopent hebbende/ versocht weder een nieuwe Conferentie/ die op den 5. Julij wierde gehouden / wanneer zijne Ed. dusdanige Propositien dede :

DAt zijn Ed. nochtans d'onnooselheydt van hare Ho. Mo. wegens 't Gevecht, oock hoe alles toe gegaen was, had vertoont, en een wech geopent om dat different uyt te vinden, en malkander satisfactie te geven. Soo dat geensins hare Ho. Mo. toe te reeckenen is : Wiens vreedsame gemoederen noyt hebben willen Represallien uytdeelen op d'Engelsen, schoon dat hare Ingesetenen door de uwe sijnde beschadicht, daer sterck om aenhielden : Soo waert was haer de vrundschap met dese Republijcke. Gelijck oock de protectie aen d'Engelse Compagny te Rotterdam vergunt, (hoewel onnodigh) Niemand is oock van onsen Staet geduyrende dese Proceduyren beschadigt : Ia liever hebben onse Oorlog-schepen hun willen laten nemen en in Engeland op-brengen, als te deffenderen die zy voor hunne Vrunden waren houdende, en daer geen Publicatie van Vyandschap was. Om sulcks te meer te bevestigen, hebben sy haren Tweeden Ambassadeur ghesonden, om die anders van haer presumeren mochte, 't contrarie te doen sien, en van haer voor-oordeel en misverstant af te brengen. Maer indien dit alles te vergeefs sy, en men middelen wil aenvatten tot verswaringe deser Quaden, nochtans strydende met alle maximen van Staet, die noyt op suspicien, maer wel op gewisse tekenen

Ho. Mo. hadde gecommuniceert de conferentien mette Commissarissen van den Raet van State gehouden/ als mede d'Instructien en de Papieren sijner Principalen: Hier nevens ging een Brief van de voorsz. Ambassadeurs/ daer in hare Exell. verklaerden/ datse den Heer Pauw sijne Instructien en alle ordres in soo goeden forme en so valable bevonden als begeert soude konné worden/ en alles wat de voorss. Heer Pau heeft gehandelt oft noch sal handelen/ te vreden sijn [uyt de macht hun verleent] haer te verobligeren en alles t'onderschrijven 'tgeen strecké mocht tot beter voltreckinge des Verbonts. Dese Letteren in 't Parlament gelesen sijnde/ so ordonneerde den Raet van State op den 27. Junij mette voorss. Heer Pau in de handelinge voort te varen.

In de 3. Conferentie op den 27. Junij heeft sijn Ed. spoedige antwoordt op 't voorige/ en d'onderstaende voorstellingen gedaen:

DAt hare Ho. Mo. als noch gesint waeren in vrundschappe mette Republijcke van Engeland te blijven, gelijck zy aen d'Engelse Compagny in Hollant de novo hadden belooft te protecteren, alware het dat d'Onrusten verder quamen te loopen.

Datmen 't Gevecht omtrent Dover sal laten verantwoorden personeel aen die buyten sijn Commissie gegaen heeft, op dattet geen Querel generere.

Dat men tot beslißinge der differenten wederzijts Commissarissen stelle, om de sake t'ontdecken, en de schuldighe na maxime van alle andere Staten als Verstoorders der gemeyne rust te doen straffen.

Dat de Oorloch-schepen malkander in See ontmoetende, en hun dragende als vooren, geen dispuyt daer naermaels om wesen zal.

Wanneer dan d'Unie gesloten sal sijn, so sullen beyde Republijcken en hare Inwoonders by alle occasien groote protectie ontwijffelbaer aen malkanderen hebben.

Hier op versocht zijn Ed. spoedige Antwoort/ ofte eenighe betere intentien van den E. Raet/ alles met spoet / sonder interruptie van de Vrede. Daer op heeft den Raet van State geantwoort als volgt:

VVAt de gedachten en 'toordeel des Parlements gheweest sy, noper de de leste intentis der Heeren uwe Principalen, en de leste daet uwer Vloot selfs op de Ree van Engelant, dat sal uwe Exel. uyt des Parlaments Antwoort op de 3. Papieren van d'Extraordin. Ambassadeurs uwer Staet, voor d'aenkomste uwer Exel. alhier gegeven, wel verstaen hebben; Van welcke antwoort, als mede de gelegentheyt vã de daet selfs, en d'Examinatie daer over gehouden, en doenmaels ingegeven, uwe H. in uwe Pampieren nu voor den Raet mentie gemaeckt: Oock en isser zedert geen oorsaeck verscheenen waer om sy van dat oordeel souden veranderen, door yets by uwe Exel. by gebracht. Ende naedien het Attentaet by de Vloot der Geuni. Provintien begaen, met de preperatien daer toe (alles geprojecteert en by maniere vã surprise in 't werck gestelt) wanneer het d'overhant had bekomen, grootelijcks de behoudenisse vã Engelant in pericul soude gestelt hebben: Soo en kan het met reden niet bestaen dat dese Republicke na sodanige waerschouwinge en groote behoudenisse ('twelk zy God alleen danck weten) hun selfs naeckt en bloot souden legghen laten, en voor 't toekomende ghelijcke pericul

DAt hare Ho. Mo. om redenen alreede gesegt, gedwonghen waren extraordinaris uytrustingen ter zee te maken, en also op excessive onkosten waren gebracht, die noch continueerden. Dat oock hare Onderdanen door Represalien so op de Franse als hare Ho. Mo. Ingezetenen verleent, seer groote schade hadden gheleden: Als mede door 't onlangs uytplonderen van diverse Oorlog-schepen, en het nemen van verscheyde Koopvaerdyers. En dat als men van vergoedinghe spreken wilde, men d'onkosten en schaden wederzyts soude moeten overwegen: En men dan sien soude, dat die van hare Ho. Mo. Ingezetenen grooter waren.

Dan 't sy soo 't wil, daer dient een redelijcke spoedige estimatie gemaeckt te werden tot weeringe van lang ondersoecken: Indien de voorss. Gecommitteerden van hunner zijde sich modestelijck stellen, sal men daer aen konnen sien oft hier eenige intentie zy de sake in minne te bevredigen ofte niet. Rakende het wedersyts guaranderen, indien een van beyde Republijcken werde geoffenseert, daer op hebben d'andere H. Ambassadeurs d'intentie van hare Principalen verklaert, als oock om mette Negotiatie sonder dilay voort te varen. En by aldien de H. Gecommitteerden goet duncken dat de voorn. Confœderatie ampelder en strickter zy; sulcks sal syn Ed. aenghenaem wesen, mits dat hy perfectelijck daer op werde bericht.

Gevende oock te bedencken oft niet bequaem ja noodich waer ordre te geven, dat beyde Vlooten niet by malkander komen, nochte sich engageren, also syn Ed. grootelijcks beducht was dat anders indien daer geen spoedighe ordre in gestelt wierde, van d'ander syde wel haest bevel gegeven soude worden. Versoeckende boven dien, datte aengehouden Schepen vry gelaten en geen Prys langer opgehouden wort, op datte gemoederen bevredicht synde, sy veel eer door onderlinghe vrundschap en liefde als van selfs beweeght mochten worden: Liever, dan door dwang geforceert om weder in een onverbrekelijcke Confœderatie vereenicht te worden.

Op alle 'twelcke zijn Ed. een spoedige favorable Antwoordt versoeckt, op dat met meer hoop van succes zijn best by syne Principalen doen mach, &c.

Den Raedt van State antwoorde daer op:

DEn Raed van State in consideratie genomen hebbende 'tPapier, desen avont door hunne Gecommitteerde wegens d'Heer Pauw Ambassadeur Extraord. der H. Staten der Gen. Provincien in gelevert, en daer in niet vindende een klare of directe antwoorde op de jongste Voorstellen en Eysch in schrift aen zijn Exel. in de naem van 'tParlament behandigt: Soo is't, dat zy daer op een spoedige en positive Antwoort begeeren, ten minsten op 't 1. Articule, insonderheyd om dieswille dat dit toe-gestaen zijnde, den Raed sich metter haest mochte begeven om redelijcke en moderate Summen te stellen, ten eynde dat datelijck op voldoen van 't 2. Articul alle Acten van Hostiliteyt op gehouden, en restitutie der aengehoudene Schepen en goederé gedaen werde. Het 3 articul is sodanig, dattet sulcke spoedige transactie niet vereyst.

Te Withal den 6. Iulij 1652. Iohn Thurlou, Clerck des Raedts.

kenen oordeelen, die in onderhandelinge alle hostiliteyt verbieden, 'twelck mijne Principalen onverwacht voorkomen sal, en onder hun Volck groote allarme veroorsaken, met die te doen lijden die onnoosel zijn, en van verre komen, die op geen onlust en vermoeden. Waer over den voorsz. Ambassadeur seer verstelt en droevich moet sijn, versoeckende, datte H. Gecommitteerden (alsoo zy in hun leste Antwoordt aen d'andere Ambassadeurs Extraord. uytdruckelijck verklaert hebben, dat de vrundelijckste middel hun altoos de aengenaemste sal wesen,) soodanighe middelen willen voorwenden, die bequaem sullen zijn om alles te appaiseren, en in zijn eerste postuyr te stellen.

Dat middeler tijt alle vijandschap ophoude, en d'aengehaelde Schepen speedigh vrij gestelt werden, en dat den E. Raet haer hier op gelieve te verklaren, als mede op het Papier van den xxvij. Iunij te antwoorden, op dat, &c.

Op dese zijne laeste conferentie also hy den 2. July niets vernam/versocht zijne Ed. den 3. July schriftelijck aen den Raedt / dat also eminente pericu- len beyde de Staten waren dreygende/ sy hem een Antwoort wilden gheven/ die een bequaem en wettelijck middel mochte sijn tot beslissinge der verschil- len en herstelling van d'Unie: Dan sy hebben in plaets van dat/dese inorme replicque voort gebracht:

Op Vrijdagh den 5. July 1652. is in den Raet van State verordineert.

DAt de Gecommitteerde voor desen bestelt om met den Heer Pau Extraordinary Ambassadeur der Vereenigde Provintien by een te komen en te tracteren, aen den voorsz. H. Ambassadeur overleveren het Antwoort des Parlaments van den 25. des tegenwoordigen Maents Iuny, op dat stuck van 'tPampier hun by den Raedt ingegeven, wegens den voorsz. H. Pauw, waer by sijn Heerschap is begheerende, dat de Gecommitteerde van den Raedt souden voorstellen wat hun redelijck en recht docht, om die tegenwoordige verschillen tusschen dese Republijcke en de Heeren Staten Generael der Vereenighde Provinçien op het spoedigste te slichten.

1. Dat de Heeren Staten Genetael der Vereenigde Provintien aen dese Republijcke betalen de Onkosten en schade die desen Staet geleden en daerse toegebracht zijn geworden, door de Uytrustinge der voorsz. Staten Generael ter Zee, en hun Attentaet desen Somer ghedaen: waer van de Particulariteyt ter behoorlicke tijdt sullen by gebracht worden.

2. Dat op het betaelen van die somme, gelyck dan (als) beraemt sal worden, weghens die Onkosten en schade, ofte het verrasseureren der selve tot vernoeginge des Parlaments, daer onmiddelijck op volgen sal een Stilstant van alle Acten van Hostiliteyt, ende alle Schepen zedert de laetste verschillen genomen, sullen weder los en vry gelaten worden.

3. De twee eerste Voorstellen zijnde veraccordeert en in executie gestelt, so is de sekerheit voor het toekomende, welcke van 'tParlament verwacht wort, en is dese, dat beyde Staten een vaste Alliantie ende consistentie van intrest tot beyder Natien beste maecken: Waer toe het Parlament aen hare zijde willig is door alle gerechtige wegen en middelen het hare te doen.

Den 6. Julij versocht zijn Ed. weder een nieuwe Conferentie / die oock datelijck is gehouden/ daer hy de volgende compositie voorsloegh:

verklaren, Dat sijn Intentie is, wanneer hy in zijn Vaderlant weder gekeert sal wesen, zijn best te sullen doen dat op d' Openingen aen hem gedaen ofte die noch ghedaen konnen werden, daer alsulcke bequame en voegelijcke middelen gevonden mogen worden, insonderheyt, om alle misduydingen en vervreemdingen van gemoet so wel als Acten vã hostiliteyt te doen ophouden; Dat een goet Accoort in de sake getroffen wert, en dienvolgens een vaste Unie tusschen beyde Staten, op datter een goede herstellinge tussen de Twee Natien volge, en daer uyt haer selfs voorspoet en heyl, en also voortaen alle ongemacken voorkomen mogen worden: Eñ gelijck zijn Resolutie vroom, eerlijck, ende so 'twel geluckt, streckt tot d'algemeyne sekerheyt, so isse oock sodanig, dat sy spoedich en eer de dingẽ vorder voortgaen, moeten in Executie gestelt worden. Hier op versoeckt ged. Ambassadeur dat dit den E. Raet overwege, en ordinere alles wat tot voortsettinge des selfs dienen kan. Versoeckende spoedige Audientie, dewijl de tijt seer kostelijck is, als mede behoorlicke expeditie rakende 'tSchip dat hem gebracht, en tot sijn wederkomst te Gravesant ghewacht heeft, om hem weder in de Nederlanden met den Pas die hy tot sijne securiteyt begeert heeft, te brengẽ, om alle onheyl op zee ontmoetende, te vermijden.

Den voors. Ambassadeur beelt sich t'eenemael in dat de E. Raed sal ordonneren dat in consideratie van sijn qualiteyt hy in de selve maniere op zijn vertreck en in 't nemen van sijn Afscheyd bejegent sal worden, gelijck op zijne inkomst is geschiedt, van welck faveur hy den E. Raet vrundelyck doet bedancken.

Tweede Papier van zijn Ed. den Ambassadeur Pauw.

D'Extraordinaris Ambassadeur heeft goedt gevonden hier voor te stellen, oft d'eerbaren Raed niet voor goet soude houden, dat na zijn raport aen de H. Staten Generael gedaen, syn Secretaris of eenig ander getrou persoon gesonden mocht werden, om d' onderlinge correspondentie te maintineren en t'onderhouden? En so wel over te leveren als t' ontfangen van beyde Staten wat tot compositie van 'tgene gepasseert is, en de herstelling der Unie en Alliantie dienen mocht. En of tot desen eynde het d'Eerbaren Raed niet ghelieven soude te commanderen dat soodanige Pasporten vergund wierden, uyt krachte van welcke hy seecker weder om mocht komen, en hier blijven soo lang als 'tParlament der Engelse Republijcke of de H. Staten Generael het mochten goedt vinden. Ofte andersins, dattet d'Eerbare Raed ghelieve hier yemand te noemen en aen te wijsen, die hun aenstaen en bequaem zijn mocht om Brieven t'ontfangen die des aengaende geschreven mochten worden, en den antwoort daer op te solliciteren.

De Dry Heeren Extraordina. Ambassadeurs gaven den 8. July oock 't navolgende Papier in/ aen den Raedt van State:

ALso d'Ambassadeurs vande Heeren Staten der Geunieerde Nederlantse Provincien door hun jongste Brieven order ontfangen hebben sonder eenig uytstel weder cito naer huys te komen, en aldaer bericht te doen van 't geen hier gedaen is, so ist, dat wy desen Raedt seer ernstelijck bidden ons toe te laten, dat wy, als billick is onse Afscheyt van desen Doorluchtige Vergaderinge nemen, en dat wy Schepen mochten hebben die bequaem mogen sijn ons, mitsgaders onsen Train ende Goederen, over te brenghen, ende daer en boven, Dat ons soodanighe Saufconducte ofte Paspoorten vergunt werde,

Den 7. Julij heeft sijn Ed. weder een Conferentie naemiddagh te houden versocht/ 'twelck geschiede: Want also in plaets van accomodatie 't Parlament ter contrarie hunne Vloot hadden geauthoriseert de Hollantse Haringbuysen te verdestrueren / de Oorlogschepen van hare Ho. Mo. in de grondt te schieten / en voorts benoorden Belle Isle en Hitlant op d'Oost-indise Retour Schepen te passen en te vermeesteren: Sijnde alle notoire tekenen van hunne ongerechtige proceduyren/ nu in alle obergeben boosheyt teghens den Staet van hare Ho. Mo./ gelijck te vooren tegens haren al te goeden Coning in een moorddadighe bitterheyt/ wiens bloet om wrake roept. In dese Conferentie heeft sijn Ed. dit volgende in gebracht:

TErwijl d'extraordinaris Ambassadeur doende was mette Antwoort te schrijven op 't Papier hem gisteren laet door Sr. O. Fleming wegens d' E. Raet behandigt, wiert hy tot sijn groot leetwesen bericht datte Vloot deser Republicke in zee was geloopen om eenig Exploict uyt te voeren. Oock heeft den voorn. Ambassad. door verscheyden Brieven order bekomen van zijn Principalen, dat ingeval hy door alle mogelijcke vlijt niet en konden een stilstant van alle Acten vã hostiliteyt verkrijgen, hy met alderhaest weder te rugge na de Nederl. soude komen, om hun van sijn verrichtinge te kennen te geven. Eñ nadien ged. Ambassadeur in dito Negotiatie niet verder komen kan, en hem belast is daer van in aller haest voor sijne Principale rekeninge te doen: So versoeckt hy om morgen zijn af-scheyt vã den E. Raet te mogen nemẽ, om so haest doenlijck is weder over te varen in 't Oorlogschip van Ca. Ian Verhaef, die belast is hem heen en weer te brengen, dat hy van den E. Raet een Paspoort mochte bekomen, om niet van 's Parlaments Schepen gearresteert te werden. Onderwijle d'andere Extraord. Ambassad. hem bericht hebbende dat sy gelijcke ordre en bevel hadden, hebben hem gebeden in haerlieder name te versoecken dat sy oock op morgen ter selver tijt audientie mogen hebbẽ, om hun afscheyt van desen E. Raet te nemen: Eñ dat sy oock met sodanige Schepen geprovideert werden, als sy noodich sullen hebben tot het transport van hare Personen, Train, en Bagage: Mitsgaders sodanige Persoonen als tot versekeringe vã hunne passage noodig sal sijn. Hier op versoeckt den Ambassad. spoedige Antwoort, als op een sake van groote importantie.

In den Raet van State te Withal/ den 7. Julij 1652.

TEr consideratie van 't rapport ghedaen door 't Papier aen de Gecommitteerden door den Heer Pauw, Ambassadeur Extraord. der Geun. Provincien, dese avont in gelevert: Hout sich den Raedt verobligeert zulcks aen 't Parlament te vertoonen, 't welck zy morgen op Dingsdagh ter eerster Sittinge sullen doen: En ondertusschen konnen geen ander antwoort aen den voorss. Ambassadeur op dese zake geven.

Ext. Joh. Thurlou, Clerck des Raedts.

Den 8. Julij heeft sijn Ed. de Twee volghende Papieren aen den Raedt van State over gelevert:

DEn Ambassad. Extraord. der Geunieerde Provintien gesien hebbende d' Antwoort by den Raet op sijn Propositie gisteren gemaeckt, verleent, heeft goet gedacht weder om te

hare Opper-Hoofden van haer affairen rekenschap te geven, en hare vordre belastinge te ver-nemen. Tot dien eynde presenteren wy ons selven ghesamentlyck voor d'Opperste Authoriteyt deser Republycke, Dat ons is belast weder te keeren, en dat wy op ons vertreck staen.

Wy hebben aen den Eerw. Raed van State deser Republycke bekent gemaeckt, welcke dingen ons nodich syn tot ons vertrek na onse qualiteyt en tijds gelegendheyd, eñ sien te gemoed en verwachten een antwoord daer op, verhoopende dat de nodige expeditie geschieden sal.

Ondertusschen en konnen wy niet nalatich syn in onse plicht, maer worden weder om ge-noodsaeckt seer ernstelyck te versoecken, dat alle onse Schepen die in de Havens van Engelant gebracht zijn, en aldaer onlangs gehouden worden tegen ons vermoeden, en voor al eer eenige Declaratie van Vijandschap uytgeborsten is, en welkers Commandeurs onvoorsiens en ten onschulde de minste occasie van dispuyt aen niemand gegeven hebbende, ontslaghen moghen worden en vry passeeren met hare Officiers, Matrosen, Koopmanschappen, Bagage, en de geheele compagny, en hunne reyse sonder eenige schade of leet mogen volbrengen: 't Welck wy voorwendẽ te behoren tot onse oude vrundschap, tot het Recht der Natien, en tusschen Christenen gepleecht is geworden: Gelijck wy oock verhoopen dat het ons toe-gestaen sal worden van de gherechtigheyd en billickheyd deser groote en seer honorable Republycke.

Voorts bidden wy uyt gantser harten den grooten God des Hemels, die daer is Autheur en Voort-setter van Vrede en Eendracht, dat hem believe sulcke gedachten en raed dit Parlament der Republycke van Engeland in te storten, die daer mogen strecken tot onderlinge Vrede vã beyde Staten, tot onderhoud van de Christel. Gereform. Relige, die op geen beter fondamenten als van Vrede steunt, en noyt beter prospereren en floreren kan als door Vrede, eñ sal buyten twijffel geturbeert en geruyneert wordẽ door onse moeyten en oneenigheden: Als mede dat hy in syn genade gelieve voor te komen de onheylen en miserien des Oorlogs, en syn Hemelse zegeningen over beyde Republycken rijckelijck uytstorten. Met desen wensch sullen wy eyndigen. En zijnde belast ons in der haest ons na ons Vaderlant te begeven, sullen wy so wel met alle danckbare erkentenisse voor alle bewesene weldaden als met behoorlyck respect onse Af-scheyd nemen van dese seer honorable en Opperste Vergaderinge der Republicke van Engeland, met een vertrouwen, dat sy ons die dingen niet en sullen weygeren die wy haer al-reede voor-geslagen hebben, ende over al de Ambassadeurs tot haere qualiteyt en versekeringhe worden toe-ghestaen.

Dus verre hebbent hare Excel. met d'Engelse Regeringe gebracht: Soo haest nu de Nederlantse Koopliedeu te Londen met droef hept verstonden de bruchtelose Negotiatie en onverwachte vyandschap tusschen twee so out bevrundschapte Volckeren/ begaven hen ettelijcke by de H. Ambassadeurs/ versoeckende hare raet/ en dat zy als d'Engelse Negotianten in Nederlant/ alsoo met hunne goederen mochten werden geprotecteert in Engelant: Gelijck ooch het selve door de voorsz. Kooplupden in forme van een Requeſt ghestelt sijnde/ door hare Excel. aen 't Parlament is ingheleverd / die daer op tot vernoegen antwoorde / belovende alle Nederl. Kooplupden in haer ghebiet met hare Goederen te beschermen: Hare Excel. versochten ooch noch eenighe Schepen nevens hare twee/ so om hare grooten Treyn/ Geselschap/ als sommige Edel-Vrouwen die groote bagage hadden / en t'ongheinach van 't weer/ die hun vergunt wierden.

Den 11. July (zijnde den selven tijdt dat d' Enghelse Vloot noort-waert aen liep) wierden hare Excel. met veele Carotsen en Borgers aen den Tour-

werf

werde, waer door ons Passagie vry en seecker zy. Hier syn ettelycke van onse Schepen vaerdig, Namentlyck Capiteyn Jaep den Boer, met noch drie kleynder Schepen van Dort. Was ondertekent I. CATS, G. SCHAEP, *van der* PERRE.

Het Parlament door hun eygen providentie studeerden hier niet langh op/ maer eenige van des selfs Leden verblyden datte rupture tusschen beyde Republycken so apparent begost te naderen/ eenighe van hun genoechsaem door Spaense Creaturen opghehitst / begosten de handen te jeucken na 't goet der Neerlantze Cooplup / somma de Hollantse Ambassadeurs wierden gelicentieert / ende des anderen daechs geappoincteert Audientie in 't Parlament te hebben/ en afscheyt te nemen/ zynde den 10. July/ wanneer hare Exel. op gelept synde/ heeft d'Heer Pau dese syn leste Oratie in volgende wyse gedaen:

DE Staten Generael der Vereenigde Provincien van Nederl. hebben eerst hare Extraord. Ambassadeurs gesonden aen 'tParlament der Republicke vã Engelant, om haer uytterste devoyr aen te wenden tot versterckinge en versekeringe van d' oude liefde en Vrientschap tusschen beyde Natien, en tot stabilleringe van een eeuwighe Alliantie tusschen beyde Staten, en om die dingen te brengen tot een geluckich eynde, tot gemeyne welstant en ruste: En daer na d'Heer Willem Nieupoort, een van de Leden der Staten vã Hollant en Westvrieslant, om weg te nemen eenige twijffelachticheden, en om volkomentlyck te getuygen de goede Intentien en meyningen van onse Over-Heeren aengaende 'tTractaet des Contracts. Eyndelick heeft het de voorn. H. Staten belieft eenige dagen daer na een nieuwe Extraordinaris Ambassadeur af te vaerdigen aen 'tvoorss. Parlament, en my tot die bedieninge te designeren, met een expres gebod, van overvloedige getuygenisse te dragen van haer getrouwen handel en seer oprechte genegentheyd tot dese Republycke, en om te vernietighen en te doen verhuysen alle vremde en onverdachte toe-vallen, en alle beletselen en hinderpalen daer door veroorsaeckt en gekant tegen hare goede intentie, door welcke middelen ick met alle vlijt het alreede aengevanghen Tractaet van Alliantie tot een geluckich eynde mocht trachten te bevorderen.

Waer toe onder andere is voorgestelt, datter een ondersoeck en examinatie soude geschiedẽ door bequame Personen der beyde Republicken, van al 'tgeene onlangs is gepasseert tusschen beyde Vloten, synde geschiet niet met opset en desseyn, maer by loutere avontuyr, en datter een billijck en wettelijcke satisfactie worde beraemt, want wy getuygen voor God en de gehele Christen-weerelt so wel als in presentie van 'tParlament der Enghelse Republycke, dat de Staten niet eens in 't sin ghehad hebben dese Republycke t'offenseren of lastich te vallen, veel min eenige acte van hostiliteyt tegens haer te gebruycken, maer veel eer datter niet anders in haer harte gelogeert heeft als met desenStaet alle ware vrundschap en vaste vrede t'onderhouden en mainteneren, ja met haer in een naerder Unie en verbont te treden.

Maer 'tis ongeluckelijck geschiet dat na Extraord. moeyte gedaen, en d'uytterste betrachtingen aen alle kanten aen ghewent om de gemeene ruste t'onderhouden, en alle beletselen te verschuyven, beyde Ambassaedschappen hare oochmerck niet alleen hebben gemist, maer ter contrarie niet alleen groote swarigheden zijn ontstaen, en extraordinary schaden zijn veroorsaeckt, maer oock swaere periculen, als oock mede Acten van Hostiliteyt, onverwacht, noch t'eeniger tijd te vooren verklaerd, worden de Staten der Geun. Provincien mede ghedreychd van d'Engelse Vloot. Beyde Ambassaedschappen hebbent raedsaem gedacht voor te komen het toekomende quaed, en op so een ongewoone sake weder te keeren in haer eygen Land, om

hare

opende/ en lichte sijn ancker om d'Engelse te volgen/ den Vice-Admir. Jan Evertsen had de voortocht met 21. Oorloch-schepen/ L. Tromp voerde de Batallie met 30. Oorloch-schepen en Pieter Florisz. Schout by Nacht met 20. Oorloch-schepen de achterhoede: Dus quamen sy van de Wielingen/ en op de hoogte van Sirckzee quam den L. Admir. Tromp met d'andre Ambassadeurs en Krychs-Oversten binnen Scheeps-boort van den Heer Pau op den 14. July/ alwaer zijne Ed. onder andre reden oock dese voerde/ datte Engelse laetdunckenheyt de maet was te boven ghekomen/ en hy wel gewilt hadde 'tverschil by te legghen/ en groote devuoiren daer toe had aenghewent/ maer dat sy oock hadden getoont datse geen eerlycke Vrede met Neerlant begeerden/ de wijle sy het daer toe sochten te brenghen/ dat sy hun namaels souden by andere Potentaten mogen beroemt hebben van de Heeren Staten tot hare Tributarisen te hebben gemaeckt/ Ec. Na verscheyden redenen vraegde den Heer Pau na L. Tromp zijn Comissie / die hy verstont te zijn om d'Engelse na de Noort te volgen/ daer op zijn Ed. repliceerde / datter een ghedeelte van d'Engelse Vloot onder Aiscue noch in Duyns was blijven leggen / ende alsoo hy Admirael na by de selve was/ of die niet soude konnen in der ijl gedestrueert worden? Daer op den Admirael seyde/ sijn last was A. Blake na de Noort te volgen/ en waert doenelijck/ hem te ruyneren/ derhalven zijne cours derwaerts soude nemen/ Ec. Hier mede scheyde sy van malkanders Boort/ in 't afgaen omhelsde de Heer Pau den Admir. Tromp / en wenschte hem in sijn desseyn Godes zegen/ Sampsons stercke/ Davids couragie / en Salomons wijsheyt: De Heeren Nieupoort en Schaep welcke hier by waeren/ insgelijcks saluterende. Den 15. dito quamen hare Exell. in 's Gravenhage. En L. Ad. Tromp in Zee steeckende/ sette sijn cours na Duyns.

In Hollant was men gedurende de handelinge te London seer doende met de Militie in Cadsant/ Walcheren/ Zirczee / en Suyt bevelant te verdeelen: Te Delft en t'Alckmaer inquartierde men eenighe Compagnien Ruyters: Hare Ho. Mo. considererende dat den Staet deser Landen diverse gevaeren over 't hooft swaeyden / Godes rechtvaerdige gramschap teggens ons was ontsteken/ en datmen 'tselve in tijts door vasten/ bidden/ berou/ Ec. behoorde te voorkomen/ hebben in ernst gelast den 10. July alle Inghesetenen op dien dagh Godt te bidden tot af-weeringe sijnes toorns / sich te verootmoedighen tot wederkrijginge van sijne genade/ en met alle penitentie en beteringhe des levens den Heere te behagen/ Ec. Siet dese zijn de minuten zelfs:

ALsoo uyt de jegenwoordige conjuncture van tijden eñ saken klaerlyck te sien en te bemercken is, dat Gods Toorn over dese Vereenigde Nederlanden ten hoogsten is ontsteken, en dat des Heeren rechtvaerdige hand is op-gheheven om onse sonden te straffen, eñ met sijne Castijdingen t'huys te soecken. SOO hebben de Ho. Mo. H. Staten Generael in dese dangereuse beswaerlycke gelegentheyd (Amptshalven) hoognoodich geacht uyt te schrijven een algemeyne Vast eñ Bede-dagh over alle de Vereenichde Provincien, geassoçieerde Landschappen, eñ Steden en Leden van dien, die wesen sal Woensdach naestkomende acht daghen, sijnde den 10. deser Maent Iulij: Ten eynde sich een ygelijcken ten zelven dage met waer berou, hartgrondelick leedwesen van zijne sonden, en beteringe des levens verootmoedige voor

de Hooge

werf geleyd/ traden aldaer na genomene afscheyt in Sloepen/ daer men haer de Taems mede af-roeyden: De straten alwaer hare Excel. doenmaels passeerde waren vol Mensen/ en na de humeuren der selve hoorde men in Winckels en op der straet seer verscheydentlijck van't vertreck deser Ambassad. spreecken/ die wat goet Hollants waren seyden/ dattet Parlament seer onbillyck met de H. Staten Generael handelden: Andere/ dat Engelant geen rust beoocrde: Een derde smaelde op 't Engels Parlament/ meynende/ dat ingevalle sy soo goede Politici als wel Militaire hun betoonden/ sy geen rupture met Hollant souden soecken. In 't voorby rijden seyden/ knickte/ en wenkten veele Borgers (sommige oude bedaechde met betraende oogen) hare Excel. den a Dieu toe; Ende onder veele was in Chepside een Out Grys Borger/ dese als hare Excel. voor by zijn Deur passeerden/ riep haer toe: God bles your Honours, and your States, God give your safe voyage and prosperiteyt, daer mede trock hy zijn hooft in huys/ nam sijn hoet af/ en viel op zijn knyen/ drinckende alsa een Roemer Wyns op sijn gedane wensch. Die quaet Hollants/ quaet Londons/ maer goet Cromwels waeren/ seyden/ dat men de Hollantse Botterbackers wel anders te keer soude gaen/ en niet alleen dwinghen de intitulatie van Hoge Mogende te roeperen/ maer hun aen de Engelse te water en te lande cijnsbaer maken/ boven dien de Christen Coningen over al uyt te ropen/ ja sy spraken van Goddelijcke Instrumenten te sullen zijn/ die den Paus uyt Romen souden verjagen; Datse de Sont en de Hoofden voor yder souden sluyten/ en alle Natien ter zee na hunne pijpen doen dansen; Een van dese predestinerende geesten schreef een geheel boeck van dese materie/ voorseggende/ dattet Jaer 1660. seer wonderlijck soude zijn/ en tot 't Jaer 1666. vele vremdichept in Europa gebeuren; 'tWelck oock soo is gebeurt/ want Engelandt is 8. Jaren hier naer weder aen zijn Erf-Heer den Koningh Carolus de 2. gekomen/ en de Cromwellisten en Koningmoorders zijn doen over hare feyten na verdiensten gestraft, Weder om seyden andere dat de Hollanders self oorsaeck van Vrede-breuck waren/ alsoo men hun maer 50. Tonnen Gouts af eyschten voor 't gedane affront van Tromp/ 'twelck zy lichtelijck konden betalen/ dewijl men die somma anders wel haest uyt de geroofden buyt ende Schepen soude vinden. De allerbitterste hadden in geschrift en Beeltenis veele spot-deuntjes gemaeckt/ onder andere d'Heer Pauw af-malende met 2. a 3. Masjkers/ en op sijn hant een Camileon/ die sich na occasie van Couleur licht veranderde/ taxerende alsoo hare Ho. Mo. Gesant als een die quam om haer te bedriegen/ &c. Dit dede men niet alleen tot verachtinge der Hollanderen in 't gemeen/ maer ook selfs tot schimp en kleyn-achtinge van alle volckeren/ en overmits men die al omme so door de Stadt als op de Beurs in allemans oogen te koop hangen sagh/ soo en wil ick mijn pen op dese visevaserijen niet langher laten loopen.

D' Ambassadeurs uyt Enghelant komende/ gheraeckten onder de Vloot van den L. Admirael Tromp/ die alsoo haren Ho: Mo. waren bericht datte Engelse Vloot 2 a 3 dagen bevoorens uyt Duyns na de Noort was gelopen/ met desseyn de Haringbuysen te verjagen/ en de Holl. Oost-Indis-Vaerders te bemachtigē/ gemelte Tromp nader Instructie sonden/ die hy den 11. July opende

mighe Koopvaerders van considerable force, en hoorende dat sy seer dicht by 'tnauw tusschen Dover en Calais waren, lichten ick strackx met 9. zeylen mijn ancker, en stack over na de Franse Kust, 's Vrydags morgens quamen eenighe onser voorste Schepen by de Hollanders, de meeste van hun deden luttel of geen resistentie, 26 van hun liepen recht op Calis sant, wy kregender 5. en noch 2. diewe van 'tdroog haelden so dat wyder 7 in als namen, en 3 verbranden, 'kgeloof datter geen meer behouden sullen af komen also 'tdiepgaende Schepen sijn. De Franse deden haer best om de Schepen die op 'tdroogh saten tegens ons te defenderen. De Hollanders hare Schepen verlaten hebbende, liepen te lande. Maer ick meyne dat de Franse dit om haer zelfs deden, want als sy aen de voors. Schepen quamen sloegen zy gaten in vele van dien, plunderde en wegh voerende het goet op Karren, veele Hollantse Schepen waren soo gerumpeert door d'uwe, dattet onmogelijck is voor haer daer af te raken, beneffens den windt die nu hart blasende hun als een verslindende Vyant gelijck hare Vrienden de Fransen wesen sal. Cap. Pack. Capit. Iordan, en Capit. Wricht vervolghden 8. vluchtende Schepen, dan konden niet krijgen, maer een van die dat een seer Rijck Schip was, en 'twelck hem oock stoutelijck tegens Cap. Wricht defendeerde, die hem in desen kloeck droeg, so dat tusschen hun een hart gevegt was, onderwijl dat Cap. Pack en Cap. Iordan de rest vervolgden, Den Hollander was eyndlick gedwongen te stranden, en verbrande omtrent een mijl beoosten Grevelingen. Cap. Wricht had 8. dooden en omtrent 25. a 26. gequetsten, onder welcke Cap. Wricht selfs zijn een Been met een grof stuck afgeschoten is, en weynich of geen zijner Officiers gequetst, wy sijn nu alle in Duyns gekeert, uytgeseyt Cap. Wricht in de Ion en Elisabeth, die ick na Dover heb geordineert. Dese Vloot Hollanders quam van Tartaos in Portugal, de meest gelaed met Sout en Olye, behalvens de Koopvaerder die tegens Cap. Wricht sloegh, die uyt de Straet quam.

U Heerl. alleronderdanigste Dienaer, Aen Boort van de Regenbough,
den 13. Iuly 1652. GEORGE AISCU.

Den Heer Pau en d'andere Ambassadeurs in den Haghe op den 15. July komende/deden rapport van alle hun wedervaeren aen de Staten Generael/ verblijt datse sonder meer haspelinghe van 't Engelse Krijghsrot waren in 't Vaderlant gearriveert/dewijle hare Exel. wel bewust waren wat dangereuse propoosten ende discoursen over hare E. Persoonen omtrent haere Loghementen waren gevoert geweest: Ende overmits men soo daedelijck niet naer den appetijt van sommige heet ghebaeckerde Menschen tot een generale rupture met Enghelant konde verstaen / die oock wel ghewilt hadden dat men yders particulier advijs in desen gevolgt hadde/begosten sommighe hun bitterheyt met lasteren en smaden nu op de H. Ambassadeurs / ende van op andere onser andere Hooghwaerdige Regenten te werpen/ ('tgunt ick acht geen wettige Inboorlingen/ maer Bastaerden en Vyanden van desen Staet gheweest te sijn:) Het was hare Ho. Mo. tegens de borst datmen tegens Engelants Ingesetenen (die toch onnosel en geen oorsaeck van so veel quaet gelijck de Koninck-moorders waren) vorder als by Retorsie soude procederen / also sy in hare harten met weemoet gevoelden dat desen Oorlogh Gode onaengenaem/ en de Protestantse Relige ten hooghsten nadeelich was: Even wel andere die sleplsamer resolutie meynden te hebben / met / dat men d'Engelse par force moste aen-tasten / en 't selve echter soo niet door den beugel wilde / hebben die op volgende maniere den Belgise Leeu zijn traecheyt verweten:

De

de Hooge Majesteyt Gods, eñ hem van gantscher harten bidde eñ smeke dat het den selve gelieve ons niet naer Verdiensten te straffen, maer na zijne oneyndelijcke genade eñ barmhartigheyd van ons af te weeren de groote swaricheden, onheylen en onghelegendtheden daer mede desen Staet en d'Ingesetenen van dien schijnen gedreycht te worden, ten zy God de Heere ons met een ontfarmend' ooch aensiende, daer inne remediere. Derhalven, &c.

Terwijle men te London noch in onderhandelinge was/ namen d'Engelse alles wat sy van de Hollanders wech sleepen kosten / als den 21. Juny Elff Koopvaerdyers met haer Convoy / komende van Nantes. Den 25. dito/ 26. Fransvaerders met de 3. Convoyers. Ende in 't midden van July verstropden sy omtrendt Calais een Vloot Portugals vaerders in de 30. sterck/ den Convoyer in plaets van deffenderen/ liep voor af / om welck stuck hy in Hollant komende/ de straet niet veplich mocht gebruycken : En dit was een bewijs van 't geen in hare Ho. Mo. Vergaderinge was gespeldt op 't subject van den Oorloch met Engelant/ te weten/ Dat noch de Macht noch de gelegentheit der Engelsen om Holland te beschadighen, soo veele niet en waren te vreesen, als wel de Zee-Capiteyns van desen Staet selfs, overmits die liever beminnende voor 't Vaderland te leven als te sterven, doorgaens ghereeder waren 't respect van desen Staet met onwaerdeerlycke schade der Kooplieden te verwaerlosen, nemende altoos een retraict op de voorspraeck van hare vermaechschapte die in eenich gesach waren, dan als volghens hun Eed en Ampt de vromigheyd harer Voorvaderen te bevestighen : Soodanige Fielen syn oorsaeck geweest dat hier naer den Admir. Tromp, Wit Wittensz. en andre brave Helden syn vermoort. Een gemonteerde Straetsvaerder (wesende onder de voorss. Portugaelse Vloot) aen de grondt sittende/ weerde hem seer mannelijck/ tot dat zijn Schip van twee Fregatten in de brant geschoten/ hy gedwongen was sijn volck met de Boot te salveren/ eenige ontseyldent/ 16 a 17. stranden/ 5. wierden genomen/ 1. met Taback verbranden/ en dit alles op een tijt wanneer beyde Natien onkundig van eenighe hostiliteyt/ staende Tractaten / de Holl. Koopvaerdyers selfs in de Enghelse Havens en op de Kust sonder quaet vermoeden quamen/ daerse eerst met een schoon praetjen van de Schepen aen Lant ghenoodicht/ alsoo sonder vorder maniere van proces van Schip en Goederen zijn berooft : Dit ongeluck gebeurden aen verscheyden Schepen die van verre quamen/ ende die de Engelse voor hare Vrienden noch waren houdende: Dese berovinge wiert oock aen sodanige Schepen gepleegt die door Tempeest tot diverse Havenen van Engelant quamen inlopẽ / meynende nu sy de ongestuyme golven waren ontkomẽ/ dat sy van alle periculen verlost waren/ vallende alsoo van de alverslindende Zee-stormen in de handen van die Monsters die d' Ouden Harpuyen ende Syrenen plachten te noemen / maer wy eer dieven ende Roovers van haere Nabuyren/ dan Vrienden ende Geallieerde mochten seggen.

Georgen Aiscue (alias Scheele Jurien) die dese voornoemde Portugaels vaerders hadde verstropt/ schreef daer over aen 't Parlament / als oft hy een Komeyn-stuck begaen had/ met opgeblaesen moede :

Aen den Grave van Pembrock en Momtgomery, President. &c.

Ick sal uwe H. ootmoedelijck verhalen dat ick nu Donderdagh lest advertentie kreegh dat 30 a 40 Hollanders herwaerts quamen, met 4. Oorloghschepen tot hun Convoy, en sommige

Wijven ſoo ruſtigh afgeſmeert wiert/ dat hy beloof den noyt in dat Conclave meer te komen/ doen lieten ſy hem gaen om 't College dat tot Gorgane 4 mijl van daer gevlucht was/ rapport te doen / ende aen te dienen datmen op ſodanighe maniere de Schotſe Twiſt-broeders ſcheyde / ende alſoo het oneffen effen gevochten wierde.

In 't leſte van Junij arriveerden in 't Vaderlandt 6. Retour Schepen uyt Ooſt-Indien/ deſe waren den Dyamant / de Vogelſtruys en de Vrede voor de Kamer van Amſterdam : Prins Willem en Henrietta Louyſa voor Zeelant : Rotterdam voor dito ſtadts Kamer. Den 19. Decemb. 1651. waren ſy van Batavia vertrocken. Latende alles daer in goeden ſtant/ hare Ladinge beſtont in :

77023 Sacken oft 38512 Picol 68 cat. peper.
57161 ponden Foelie.
155488 ponden gearbuleerde Noten.
27328 ponden Giroffel Nagelen.
232880 ponden Ceylons Caneel,
110 Mutsjes Caneel Olye,
945097 p. of 7663 picol. 14 cat. Poeyerſuy.
40864 pont Bataviſe Confijte Gengeber.
12720 pont Indigo,
52403 pont Geraffineerde Salpeter,
30 picol 88 catti Benzoin, of 3767 pon.
7058 pont rouwe Sijde,
1645 picol Gerafineert Iapans Staef-koper,
24000 ponden Siams Sapan Hout,
9820 ſtucks Guinees Lijwaet.
5740 ſtucks gebleeckte Betilles en Tarnatan.
4560 ſtucks gebleeckte en rouwe Mouris.
3060 ſtucks gebleeckte Salampouris,
1860 ſtucks gebleeckte Paraillen.
4880 ſtucks Seyldoeck,
221 ſtucks Caſtel Gingans,
2204 ſtucks Thialou Gingans,
270 ſtucks gebleeckte Gingans.
7420 ſtucks witte, breede, en ſmalle Baſtas,
960 ſtucks lichte Blacuwe Baſtas,
3700 ſtucks Ciauters Dirriabadi.
960 ſtucks Caperias.
14835 ponden Cattoene Garen.
200 ſtucks Mademi.
1120 ſtucks Negros Cleeden.
480 ſtucks Madops.
480 ſtucks Chelas van de Kuſt.
76 Alcativen.
480 ſtucks Madapons,
100 ſtucks Iaponſe Sijde Rocken.
173 ſtucks Rouwe Dyamanten.
99 Realen ſwaerte en } in een Tinne doſ
27 Oncen Muſcus } en een loden Bus
6 Halve Liggers ingheleyde Tamarindt.
4 Potten met Chineſe Appelen.
10 Potten met Siamſe Athaix.
1 Vaetjen Indigo van Ceylon.
400 ſtucks Ebben-hout van Mauritius.

De Engelſe Vloot lang opgehouden door noorde wint / liep wijts en zijts/ tot ſy niet wijt van Boetkenes de Hollantſe Haringh-buyſen met hun Convoyers vonden/ daer Blacck ruym ſoo veel Schepen tegen ſont/ dit was den 21. Julij/ en duerden het gevecht omtrent 3. uren / eenige Capiteyns gheen zeemanſchap gebruyckende / veroorſaeckten dat andere die vromelijck vochten/ hetſnachjen moſten laten glijen/ na dat ſy hunne huyt wat koſtelijck aen d'Engelſen hadden opgedragen : Van d' Engelſen ſneuvelden meenig gentilman/ onder andre wiert hunnen Capiteyn Brandley ſeer gequetſt/en diverſe van hunne Schepen luſtich ontreddert : De Holl. Convoyers waeren 12. Seylen ſterck/ daer het een ſchijttebroeck uyt de Maſe van ontliep/die thuys

komende/

Den Leeuw die met ſijn Seven Pijlen
Schoot voormaels over Duyſendt Mijlen,
  En hieldt nochtans al even gaeuw
  Zijn Seven Pijlen in zijn Klaeuw:
Wordt nu ſeer deerelijck gheſteecken:
Hy grimdt, hy klaeghdt, hy wil 't niet wreecken;
  En vaſt zijn Pijlen gaen te niet,
  Om dat hy niet een Pijl en biedt!
Wil dit den Leeuw noch langh verdraghen,
En weeren ſich alleen met klaghen,
  Soo wil hy vallen eer hy vecht,
  En hebben 't op het laetſt te ſlecht.

Hy krimpt.

In Schotlant legt een Graefſchap Pert genoemt/ en in 't ſelve 't kleyn ſtedeken Dinning: Hier quamen ſommige Predikanten in 't begin van Juny/ die andere hare Mede-broeders (inſgelijcks Predickers) gemeynt waren aldaer te citeren/ en om eenige kleyne beuſelingen van 't Kercke-gouvernement [alias gepretendeerde geeſtelijcke regeringe/ die binden/ ſluyten en ontſluytē konden] af te ſetten/ gelijcſe de citatie door een van hare Officiers deden doen/ maer alſoo de Mans niet thuys waren / ſoo vertoonden hy zijn Inditement aen des ſelfs Wijven/ met expreſſe laſt/ dat indien hare Mannen 's anderendaegs niet en compareerden / ſy als dan geexcommuniceert ſouden worden: De voorſ. Wijven namen de bootſchap aen / ſeggende / datſe ſmorgens ſouden compareren: Den Officier was ſoo haeſt niet weg / oft deſe Wijven ſtaken de hoof den by een/ en beſlooten met alle macht t'ſamen te komen/ gelijck ſy ſmorgens ten 4. uren by een rotteden/ en begaven hun in een Bos niet wijt van daer/ ſy bevonden hun 120. ſterck/ yder ſich voorſiende van een luſtighen Kluppel/ ſoo marcheerden ſy aldus 4. mijlen / met een luyde Schotſe Sackpijp voor haer/ maeckten ſich meeſter van 't ſtedeken/ en de aller voorbatigſte begaven hun op 't Kerckhoff. Het Synode binnen de Kerck was wel verbaeſt als ſy deſe nieuwe Amaſones ſagen / even wel ſy ſonden een uyt den haren om met de Wijven te ſpreecken / en te vernemen of hare geciteerde Broeders oock in de Kercke ſouden komen/ daer op Neen geantwoort wiert: So dreychden hy hun met de Klock/ de Kaerſe en het Boeck: Doch de Wijven hier op niet paſſende/ ſloegen den Officier een wijle met Kluppels/ en namen hem gevangen: Terſtont hier op trocken by de 60. Wijven binnen de Kerck/ om het aldaer vergaderde Synodus te verſtroyen: Het was belachelijck om ſien/ dat ſoo haeſt deſe ſtarige Swart-rocken dees geknuppelde Doeck-huyven ſagen/ vlogen ſy elck huns weeghs/ elck om 't meeſte verbaeſt verſtack eñ ſalveerden hem metter vlucht/ alle haer Bagagie met 12. van haer beſte Ry-Paerden lieten ſy ſtaen/ als mede den Klerck van 't Synode/ die van gemelte

Wijven

en alsoo 't niet seer waeyde/ best geweert wiert: De vlijt van sommighe was hier soo groot/ dat zy in 't heetste branden na de Griffien liepen / rucken van daer 'tgund ten dienst der Stadt beter bewaert als vernielt diende: Seecker gau Man vlooch na de Weeskamer/ en alhoewel die in 't vuyr stont en layde/ greep hy armen vol Papieren en Registers / en die ter Venster uytsmijtende/ soo salveerden hy hem met een Tou aen den Toorn / want de Trappen waer langst hy opgekomen was/ waren alreede verbrant / en stracks daer aen viel den heelen bras in waer op hy hadde gestaen: Andere die meer op hun bysonder als op 'tgemeen voordeel sagen/ hadden veel gelts uyt de Banck en elders gepackt/ meynende daer mede wegh te raken/ doch zijn van de Soldaten gevat en gevisiteert: Des morgens is 't gelt in verseeckerde plaetse uytte Wissel banck gebracht/ als mede de gebergde Papieren en Boecken: de schade wiert begroot te wesen dat het Afbreeck-geldt was verspaert / en dat soo een Vermaerde Stadt niet langer een Richt-huys van hout / maer een Capitolium van Marmer verdienden: Sulcks heeft de vlamme die alles/ selfs het gout loutert/ gedenoteert / als oft dat Godkelycke Element in plaets van 't Verbrande Stadhuys in des selfs naem had willen seggen 'tgeen volgt:

Het afgebrande STADTHUYS van Amsterdam spreeckt;

Naerdien ghy waerde Stadt door Kiel, vernuft en Pennen
De Weereldt, en zy u als 't Massa heeft doen kennen,
Begeer ick toch geen romp, tot ciersel van uw Raedt,
'k Wil dat een braver Steen op uwe Masten staet,
En dat de Dertigh Ses op beter Stoelen schrijen,
Op datse noch als oyt voor hare Burghers strijen:
Soo bergh Papier en Inckt, u Zegel, Boecken Was,
En schept door my een beter Phœnix uyt mijn As.

Een ander vuyr dat eer als een pijl des gramschaps van den Hemel scheen dan een Gestichts verbetering/ viel den lesten Junij tot Munster met blixem stralen in den Kruyt-toorn / die tusschen de Poorten van Ludgerus en Servatus staet/ des Stads Scherprechter/ met 2. Kinderen / Knecht en Meyd zijn nevens 7. oft 8. andre door 't Onweder doot geslagen/ en veele Menschen wierden gequetst/ daer onder 8. a 9. Clarissen/ in wiens Clooster een gedeelte van 't Gewelffsel is ingevallen/ en meest alle de Glasen zijn in gesmeten: De Block-speelen van de Toorens van St. Lamberts / Ludgerus / en Servatus zijn door de opgevlogen steenen bedorven/ en voorts isser aen Daecken en Huysen groote schade geschiet: Naer den Blixem viel een heftige stort regen/ waer mede den brant die al op sommige plaetsen ontsteken was/ geluckelijck is geblusscht.

Den Koning van Vranckrijck niet konnende resolveren om den Cardinal Mazarin van hem te versenden/ so spanden de Princen om hier toe te komen alle krachten in: Den Hertoge van Orleans maeckte men Generael over de

Legers

komende/ gevangen/ doch in plaets van hem een Swijn aen de Galg opge-knoopt wiert. De Engelse fonden alle de gequetste Hollanders in een Buys na Tessel/ en sy kregen dese Elf Schepen:

De Paulus van Rotterdam,	met 24 stucken.	Ian Baptista,	22 stucken,
De Waterhond,	24 stucken.	't Land van Belosten,	24 stucken.
De Sampson vau Enchusen.	28 stucken.	De Catharina,	24 stucken.
't Wapen van Holland,	30 stucken.	Noachs Arck,	24 stucken.
De Swaen van Amsterdam,	28 stucken.	De Kalversteert,	22 stucken.
De Adam en Eva,	24 stucken.	De Sampson van Hoorn,	24 stucken.

Twee van de grootste waren soo doornagelt datse soncken / noch een wierd in den gront geboort/ drie wierden met veel Engelse gequetsten na Innernes in Schotlant aen den Major Dean gesonden / de resterende vijf nam Blaeck mede onder sijn Vloot. Middeler tijt gingen de Haring-buysen deur/ niet te min wierden omtrent 30. by d'Engelse genomen/ waer af het Volck met die van de Oorlog-schepen omtrent 200. sterck na Nieukasteel wierden gesondẽ/ van waer de selve weder om te voet over London na huys zijn gekeert / uyt-gesept veele die door d'ellendige reys door ongemack op de wegen zijn blijven leggen/ wech stervende daer hun niemand kende als Godt / en daer weynigh menschelijcke bermhertigheyt was: Blaeck schreef dese sijn rescontres den lesten Junij aen 't Parlement/ soo hy onder Hitlant met sijn Vloot lach / eñ dat hy noch geen Oost-Indis vaerders en hadde vernomen/ even wel dat hy noch 10. of 12. dagen daer omtrent op de selve meende te kruyssen.

Hare Ho. Mo. aldus daghelijcks meer eñ meer ervarende de rupture van der Engelsen vruntschap/ hebben op den 18. Julij aen alle deses Lants Oor-log-schepen gelast/ als mede die van alle Collegen/ de Oost en de West-indise Compagnyen/ de Engelse Oorlochschepen te ruyneren of te vermeesteren/ eñ des selfs Koopvaerdijers te verovren en op te senden / doch dat de selve niet geplondert of beschadicht/ maer als by retorsije genomen/ opgebrocht souden moghen worden.

Den 3. Julij 's morgens ten 8. uren is 't Vuyrwerck Huys te Dort op ge-vlogen/ met sulck een gerammel van toe-bereyt Vuyr-tuych/ als of de Lucht van Buspoeder geschaepen de Aerde dreychde: Den Werck-baes met zijn Soon/ de Knecht en een Nichte welcke mede op-vlogen / zijn met stucken en gedeelten door de stadt gevonden: De schade na d'opinie van veele/ en was so groot niet/ overmits een dagh oft twee te vooren een Schip met Vuyrwerc-ken daer uyt was geladen/ sommige Dacken der Huysen door 't neder vallen der heete materialen beschadigt sijnde/ heeft men sonderlinge geen letsel ghe-sien als aen 't Vrouwen Hof ken van St. Marten/ alwaer (niet tegenstaende 't voorsz. Hof ken aen een andre hoeck des stads is staende) de Glasen en ven-sters uytgeslagen sijn/ en twee van d'Oude Vrouwen gequetst.

Den 7. Julij 's Nachts ten twee uren is 't Oude Stadthuys tot Amster-dam omtrent het Toorentje in brant geraeckt/ onseker hoedanigh/ en dewijl het meest hout was/ liep de vlam na de Wissel-banck / daer 't Vuyr gestuyt/

en alsoo

eerste soo flauwelijck aengetast / datte Belegeraers qualijck wisten dan of zy selver belegh
erden ofte datse van andere belegert waren/ want courage/ gelt/ volck en materialen manqueerde: De vreemdelingen die in 't Spaense Leger door de Quartieren van Tetegem/ Kuyckercke en Kraeyhof passeerden/ lieten hun voorstaen om alle de krancken/ datse in een van de Napelse Hospit. waren/ beneffens honger en alle desolatie die de arme Soldaten leden. Evenwel soo raeckten de Cathol. Koninck 't hoeckje boven/ niet tegenstaende de quade tijdinghen die hem uyt Peru toequamen/ van dat zijnen Thesaurier tot Lema was doot-geslagen om 't afslaen vã de Spaense Real.: nochte oock den oproer van die van Cordua/ Antheraten Sevilia alter.erden hem niet/ alhoewel de Inwoonders val-origh om 't verhoogen van 't Koper geldt/ waer door veele Kooplyden van Sevillia/ Cadicx/ ende Bilbao waren bedorven/ riepen om een ander Gouvernement/ en begheerden als die van Napels de Previlegen van Keyser Carolus 5. gemainteneert/ de Passagiers op de Lantwegen oock in sommige Steden wierden van 't gepeupel gedwongen te seggen of sy 't met dese Regeeringe ofte den Koning hielden/ and're riepen : Viva el Rey, & meure el male governo. Sommige hebben de Cooren Tol-Huysen vernielt / het Kooren de helfte afgeset/ de Geestelijckheyt na hunne appetijt tot diverse dingen gedwongen/ somma de insolentie was soo groot / dat zy malkander van Geweer voorsagen/ vergaderden eenige duysenden by een/ en verjoegen des Conings Officieren : Maer onaengesien dit alles / soo wierde meer reflexie genomen op de Franse Beroerten/ want te Parijs wierde door last van Madamoiselle Duc d'Orleans Dochter tot meerder confusie de Ridderschap de la Paillie in geset/ dat waren Prinsgesinde/ dese droegen een strootje op hun hoet/ en de Masarinisten een Papier : Aen de winst van Barcelonien wierde niet getwijffelt : Tot 't Belech van Duynkercken quam 't Guarnison vã Franckendael in Brabant/ en by de 800. soldaten t'Oostende / geworven tot Hamburgh en in Holsteyn : Eyndelijck/ de Catholijcke Majesteyt was oock verseckert van de Nederlantse en Engelse Republycken : Ende 'tgunt het meeste was/ de Vlooten van Nova Espagna en Terra Firma waren voor de hant/ soo rijck in Silver als in 25. jaren niet en was gesien.

Augustus 1652.

HEt Engels Parlement was nu seer arrogant geworden / overmits dat de Kroon Sweden/ Denemercken / sommighe Italiaense Vorsten / de Hanze-steden en andere hunne Ambassadeurs/ als gedwongen d'Engelsche Republijcke erkenden : Die van Genua en Florencen wierden te Westmunster als Solliciteurs geacht/ eñ men dede des selfs Edellyden ettelijcke reysen te vergeefs aen de Deure komen/ sonder hun oft hare Brieven te ontfangen : Den Sweedse Afgesant Appelboom de courtesije van Recognitie volbragt hebbende/ gaf over een Brief van de Coninginne verbult met complimenten/ en ondertekent Christina R. U goede Vriendinne. En quam toen weer in den Hage resideren : Den Agent van Hamborgh dede insgelijcks : Maer de Heeren

Legers van 't Coninckrijck/ om also te beter den Coningh dse men voor gaff van Masarini gevangen te zijn / weder te verlossen: Den Hertoge van Lotharingen op het Tractaet met de Princen tot Parijs komende/ trock langst de Seyne/ daer hy door tusschen spreken des Konings van Schotlants/ met den Kon. van Vranckrijck een contrarie Accoordt aengaet / te weten/ van te sullen des Princen partije ende 't Rijck datelijck verlaten/ waer voor hem den Coning beloofde 80000. l. de helft contant/ en de rest over 3. Maenden/ met het in ruymen van drie sijne Steden in Lotharingen: De Princen hier van onbewust/ en denckende mette Lorainoise Troupen 's Conings Leger onder Turenne te slaen/ drongen onder Condee lustigh aen: Van 't schermutseren raeckten sy in een generael gevecht/ op welcke tijt de Princen den Hertog van Lotharingen in plaets van haer te assisteren/ met zyn Leger achter dat van den Coning sagen om-trecken / en daer zy hun meest over verbaes den/ was/ dat de Volckeren des Conings noch die van Lorainen in 't minste malkanderen geen vijandtschap aen-deden: Weshalven Condee een Expressen aen Duc de Lorepnen af-veerdichden / met versoeck / van zijne Troupen by des Princen te voegen/ en de Coningse 't hooft te bieden: Maer die en kreeg geen Antwoort van den subtijlen Hertogh / als / Dat hy zijnen Peys metten Coninck hadde ghemaeckt: Den Expressen repliceerde / dat dit street met het Accoort soo weynich dagen geleden mette Princen ghemaeckt/ ende waer op hy Hertoghe daeghs te voren binnen Parijs 50000. flor. van de selve hadde ontfangen / doch so en versteurden hem den Hertogh over dat verwijt niet/ maer sich omkerende/ seyde tot den Expressen/ gaet segt uwe meesters dattet elck vry staet soo voordeligen Accoort te maken als hy kan / en also het laetste verdrach voor my 't profijtelickste is / soo houde ick my aen het selve: Met dit bescheyt quam den Expressen by Condee/ die om dat affront seer gestoort was/ want niet tegenstaende hy drymael soo sterck als de Coningse was/ sag hy nochtans de zijne overvallen/ door gebreck van Ruytery/ die hy onder Lorainen verhoopte/ maer als gesecht is derven moste: Den Hertoge van Nemours wiert hier seer dangereus gequetst: Condee na Parijs reysende/ salveerde zijn Bagage daer binnen / na datmen eenighe reysen hadde geweygert de Poorten te openen. Den Coning naer dien/ ruckt voor Estampes/ daer hart op gebstormt / maer noch harder af-ghestaghen zijnde / ende met schade de Grachten vol vol doden latende/ liet oock de eer aen die van binnen datse vroom gevochten hadden / ende trock met zijn Leger af.

Nihil prosunt munimenta. nisi vir fortis ea tueatur.

Den Catholijcken Koninck in 't herte vermaeckt mette Inlantse Beroerten van Vranckrijck/ sette twee Capitale Belegeringen met yver voort/ 't een Barcelonia/ waer aen gants Catalonien dependeerde/ ende het ander Duynkercken/ waer aen Vlaenderen om de Zee machtigh veel gelegen was: De Franse door haer innerlijcke Oorlogh verwaerloosde beyde dese seer notabile Steden: Barcelonia wierde van binnen door de Pest / ende van buyten met een simple Blockade benaut: Duynkercken wierde van 4. quartieren te lande beneffens 3. Oorlogschepen en 16. Vlanders te water beset/ ende in 't eerste

hare ſucceſſen binnen 's Lants, geen mate ſchijnen te ſtellen aen hare vordere onverſadelijcke Concepten: By rijpe deliberatie van Rade, ende door den hoogſten noot ghedwongen ſijnde, eyntelijck gereſolveert ende goet gevonden te gebruycken; de Macht en de middelen die Godt ende de Nature ons in handen heeft gegeven, omme door de Wapenen by wegen van Retorſie op eñ tegens de voorſz. Regeeringe eñ der ſelver Onderdanen te moghen bekomen, 'twelck door reden van de ſelve niet geobtineert heeft kunnen werden; Met meyninge eñ intentie daer van niet te deſiſteren, ſo lange by de voorſz. Regeringe haren tegenwoordigen cours gehouden, ende de voorſz. Reſtitutie van ghenomen Schepen, en reparatie van aenghedane ſchade, niet gepreſteert ſal ſijn. Vaſtelijck vertrouwende dat dit Ons voornemen, als ſijnde ten uytterſten daer toe geforceert, by alle de werelt gepreſen, ende onſe rechtvaerdige Zake van Godt den Heere gezegent ſal werden. &c.....

Met meer andre notabile redenen/ breeder in 'tgeheele Manifest verhaelt: Drie of vier dagen hier na quam d'Engelſe Declaratie uyt / en alſoo de ſelve tot London op verſcheyden manieren wierde miſ druckt/ miſ duyt/ gelaſtert en als een onbehoorlijcke verklaringhe ſtrijdende teghen de waerheyt hadden getaxeert/ ſoo was het Parlement ſeer miſnoecht: En daer om hebben ſy haren Drucker (Jan Fielt genoemt) daer Octroy van gegeven: Ondere andre woorden gebruycken ſy oock deſe:

NA dat d'Engelſe Natie was een groot motif geweeſt, waer door dat de Geun. Provincien waren Vry geworden, ſoo ſach men nu aen de volgende ſtaeltjes wel wat danck de Hollanders aen Engeland daer voor wiſten, datze de ſelve Anno 1648. poochde van een te ſcheuren. Anno 1650. hebben zy geen Vrede met ons gehouden, en onſen gedeclareerden Vijand ontfangen, de Malignanten in Engelandt door den Prins van Orangen en anderen geaſſiſteert gheworden, die hier, als oock daer met d'Aenſlach op Amſterdam, alſoo ſijn Tyrannye heeft geſocht op te rechten: Als oock de wreede Bloet-moort t'Amboyna aen d'Engelſe gepleegt, waer voor noyt ſatisfactie is gegeven. Dat ſo haeſt 'tParlament tot 't onderhouden van vruntſchap en commercie een Reſident aen de Staten Generael af-ſonden, ſy die geweygert hebben t'ontfangen. Daer na uyt de ſelve inſicht Dr. Doriſlaus aen hun ſendende, is in den Hage barbaris vermoort. Ten anderen, hebben de H. Staten nu inde leſte Troublen voor Ambaſſadeur geſonden de Heer Boreel, Renſwou en Ioachimi, die onder pretext van alle goede officien tot ons, met den Vijand gecorreſpondeert, en een middel van aſſiſtentie te doen, hebben geſocht, tegens die aen wie ſy geſonden waren. Als nu 't Parlament 'thoeckje te boven gekomen was, ſoo hebben ſy tot de groote Conſideratien van een Unie tuſſchen beyde Republijcken eñ om d'Intreſt vande Proteſtante Religie, wederom een ſolemnele Ambaſſade geſonden, maer men weet wel hoe ſy met die hebben gedilayeert, eñ hun en hare Suyte veracht, en dat ongeſtraft gelaten, ſoo datte Ambaſſade is vruchteloos geworden, en dat deſe Republ. in de Perſonen harer Ambaſſadeurs gequetſt. Als nu 'tParlament den Koninck met 'tSchots Leger by Worcheſter hadden gheſlagen, vonden de H. Staten goet een Ambaſſade na Londen af te vaerdigen, maer ſonder procuratie om te handelen, of met een excuſe datte H. Staten daer op eerſt vergaderen moſten, naderhant verklarende dat hunne Staet ghemeynt was 150. Oorlochſchepen in Zee te brengen,

de Heeren Deenſe Geſanten Erick Rooſenkrans en Peter Reets / die den 4. Junij hunne eerſte Audientie hadden/konden gelijck de Hollantſe Ambaſſadeurs gheen expeditie in hun Tractaten bekomen / dewijle zy niet alleen van een Verbont te handelen waren gelaſt/ maer oock om reſtitutie der Orcadiſe Eylanden/zijnde aen de Denemarck gehoorich: En den Eyſch om 't Huwelijcks goets te vorderen/ dewijle dit de Croon Denemercken (ſijnde den huydigen Coninck Fredrick Neve van Coninck Carel de 2. van Schotlant) uyt Bloetverwantſchap competeert/ wegens ſeecker Verbont gemaeckt over de Trouw van Coninck Jacobus van Schotlandt met de Coninginne Anna. Den Spaenſe Geſant Don Alonſo de Cardenax was de geachtſte: Sulcks dat ſommige ront uyt ſeyden/ dat Spangen hebbende geſien dat hy tegen de Ketters te Oorlogen niet op mocht / nu wilde beproeven of het beter ſucdederen ſoude mette ſelve aen te gaen/ en daer mede de Catolijcken te beoorlogen.

Te Weſtmunſter was men oock alle poſten uyt Schotlant verwachtende een tweede Victorije van Blaeck / indien hy d'Hollants Ooſt-indiſe ſchepen veroverden/ ofte de Vloot van Admi. Tromp ruyneerden.

Onderwijl hebben hare Ho. Mo. hunne wel gefondeerde ende ordentelicke Declaratie tegens 't Engels Parlement op den 2. deſer laten uytgaen / en na het Verhalen van 'tgepaſſeerde in 't ſtuck van de Handelinge / ſpreken haere Ho. Mo. vorders aldus;

ALle welcke onverdragelijcke ende onrechtmatig beleyt, mitſgaders vyolente Proceduyren, alſo hant-taſtelijck by de voorſz. Regeringhe aen ghewent ende in het werck geſtelt ſijn om onſe Macht ter Zee gantſchelijck te verſwacken, ende de Commercie deſer Landen te ruyneren, ende daer door (nota *) hare langh-gepretendeerde Heerſchappije ter Zee metter tijt over Ons, ende met der tijt over alle andere Natien in te voeren, en de ſelve ſo het hun moghelijck waer tot haer Tributariſen te maken; En wy met ſonderlinghe patientie ende langmoedicheyt (doch te vergeefs) hebben getendeert alle betamelijcke middelen van redelijcke inductien, ten eynde de voorſz. Regeringhe tot haer ende onſe Jngeſetenen welvaren van het voorſz. Opſet hadden mogen werden gediverteert, de opgereſen onluſten ter neder ghelecht en geaccomodeert, de Schepen ende Goederen Ons ende onſe Ingeſetenen met gewelt afghenomen ẽn anderſints onthouden, gereſtitueert, de ſchade deſelve ſonder eenige redenen aengedaen vergoet, ende door een oprecht, vaſt, ende bundigh Tractaet, de oude ende zedert eenigen tijt herwaert door de voorſz. Regeringe geforceerde ende gequetſte vruntſchap herſtelt, ẽn met mutuele Officien van Confidentie meer en meer verſterckt, ſonder eenige hoope overig te ſien, om door den voorſz. wech daer toe te geraken; Hebben Wy, volgende de Wet der Natuuren, en de Obligatie die wy aen onſe Onderdanen ſchuldich zijn, omme de ſelve te beſchermen tegens alle ongelijck, overlaſt, ẽn gewelt, ende te doen hebben reparatie van haere geledene ſchade; mitſgaders omme de Commercie te herſtellen, in haer vorige ende behoorlijcke Vrijheyt: Ẽn tegens te gaen het voorſz. Beleydt, ende quaet opſet van de voorſz. Regeringe, die (* nota *) droncken ſijnde van*

de-dagen te houden/ op alle Woensdagen namiddags ten 5. uyren: Also dese Landen niet alleen met een opgedrongen Oorlog waren beladen/ maer oock heeft God de Heere dese Inwoonders met swaere Kranckheden besocht/ soo dat naulÿckx een Huys vry van siecken was: Op sommige plaetsen als in Vrieslandt heeftmen qualÿck ghesonde Menschen konnen bekomen/ om den Oogst die seer schoon was/ in te halen: De Luyden wierden veel met galachtige Koortsen aengetast,/ die hun soo mat maeckte als hadden sy de allergrootsten arbeyt gedaen/ evenwel zÿnder weynig na 't ghetal vande Siecken gestorven: Maer in Sweden/ Denemarcken/ Polen/ ende in Brabandt en Vlaenderen was des tuys-soeckende Siecktе al vry wat furieuser/ soo dat men al-om van groote desolatie heeft gehoort,

Den Luytenant Admirael Tromp quam den 29. July onder de Engelse Kust/ en verdeelde zÿn macht in dry Esquadrons/ een van reserve/ en een aen den kant van Dover/ hy selfs meynde op Sondach den 21. van 't Voorlandt binnen Duyns met sÿn Esquadron te loopen/ om de Schepen van Aiscue 21 sterck aen te tasten/ dan het was dien dag so stil datter geen zeylen te gebruycken waren/ ende tegen avont liep den wint S. S. W. met een stÿve koelte/ waer op den L. Adm. Tromp resolveerde aldaer gheen tÿt langer te verquisten/ maer met dese gedesireerde goeden wint d'Engelse Vloot onder den Ad. R. Blaeck na de Noort te volgen/ gelÿck oock is geschiet, De Schepen van Aiscue so haest sy hun in Duyns beset vonden door de Hollantze Vloot/ trocken sich by een/ sommige liepen mette vloet te Santwits tegen 't Lant/ en 't Volck uytte Schepen na de naestgelegen Dorpen/ hier over ontstont een grote vrees aldaer langst de Kust/ alsoo de Holl. Vloot schÿnbaerlÿck nu quam om hun aen te tasten/ doch die verbaestheyt vertrock te ghelÿck met de Holl. Vloodt van hare Kust/ doen sy 's Maendaghs gheen Schepen meer onder 't Lant en vernamen.

Sondach avont liep den L. Adm. Tromp dicht voor de Taems over by Harwits/ en voor Jarmuyen komende sondt een Missive aen hare Ho. Mo. Hier omtrent geraeckte een Engelse Visscher onder de Holl. Vloot/ die/ also hy 1400. Cabeljauwen in had/ daer hy mede na Jarmuyen (waer hy van daen was) wilde loopen/ en siende dat hy ghevangen man was/ presenteerde vrÿwilligh zÿn ladinge/ die oock aengenomen/ onder sommige Schepen verdeelt/ aldaer seer wel te passe quam/ den Visser aen L. Tromps Boort ghebracht sÿnde/ heeft hy (ghelÿck hy veel andere die hy so onder d'Engels als Schotse Cust kreegh) die met vrede en hun Schepen na huys laten varen; Diergelÿcke courtesie heeft Blake oock aen de Holl. Haringbuysen bewesen/ daer hy onder andere seecker Visser met sÿn Buys van Wÿck-op-zee onder sÿn Vloot krÿgende/ dede de Schipper aen zÿn boort komen/ daer hem Ad. Blaeck onder andere discoursen vraegde van waer hy Schipper geboortigh was/ die hem antwoorde van Schiedam/ daer Blake weder op seyde: Te Schiedam heb ick in mÿn jeugt 5. a 6. Jaren ghewoont/ komt in mÿn Camer wy moeten een Glas Wÿns op 't Welvaren van die Stadt malkand'ren toe-drincken/ 'twelck geschiede/ na veel goede woorden versocht den Admi. datte Schipper hem 2 a 3 Ton puycke Haring wilde over doen/ dat wierde

strack

brenghen, onder pretext, dattet was tot securiteyt van de Zee, hare Trafiquē ende Koopvaerdyers. Dat dit de Staten gedaen hebben om 't Parlament te abuseren, weten sy best, also zy doe (Nota bene) geenen Vyant met allen in Zee hadden. 'tParlament gaf hier op geen ander antwoort als dat zy hun tot defencie voor sagen. Hier op volgden de Vyantlijck en injurieusen Aenslagh door Tromp, die ons volck en Schepen heeft gesocht te ruyneren op ons eyge Zee, Kust ende Rede. Na dese langhe Patientie des Parlaments, sonden de Staten een ander Extraord. Ambassadeur aen 'tParlament, die syne Staet excuseerden, en dat vā Tromp by geval was geschiet. Alsmen oock nu met d'Extraord. Amb. soude handelē, had hy geen procuratie, so datmen mette Instructie van d'andere Ambassadeurs evenwel met dese in de handelinge begin heeft ghemaeckt, als oft hy authorisatie daer toe van sijne Principalen hadde; Maer komende ten principalen van de Handelinghe van Alliantie, en de Heer Pau komende aen een particuliere Actie, begaen na 'tbegin van dat Tractaet en des selfs voortganck, en de continuatie daer af wierde begeert by 'tParlament, om oft moghelijcke waer die leste Differenten te composeren door een vrundelijcke wegh: Doch daer toe by d' Ambassadeurs niet particuliers dan't gunt al gereciteert was, by gebracht wordende, proponeerden, dattet Parlement haren eysch wilde maecken voor hun geleden schade: Soo was het Parlement te vreden mette sekerheydt van in 't toekomende voor sulcke attacquen; Men stelt een Cessatie van alle hostiliteyt voor als hy begeerde: Maer alsmen nu de sake soude particulariseren, was den Ambassadeur niet gesint te vervolgen in sijn eerste begheerte van een Cessatie, alhoewel het doe in zijn eyghen magt was die te vervullen, maer geheel van 'tselve declinerende, versocht voor hem en d' andere Ambassad. spoedige Audientie om afscheyt te nemen en na Huys te keeren, daer toe soo sy versekerden expresselijck gelast: In hare Audientie hebben sy de relaxatie van hare Schepen en Goederen begheert, doch 'tParlament hun aen hare eerste Antwoort gerefereert; By dese Proceduyren en d'attacque van Tromp 'tParlament siende dat sy dese hun eerste Breucke niet wilden vergoeden, so en konde het Parlament dese verongelyckinge niet verdragen, ten ware zy hun goets moets voor de voeten leyden van die hunne ruyne aldus hadden betragt, en al de werelt siet onse begeerte van vrundschap mette Geu. Provintien, hoe sorgvuldig sy alle occasie van Oorloge hebben gesocht te stutten; Ende ten laetsten, na dat nu dese Republicke (nota) was besprongen, geinvadeert, hunne Schepen beschadigt, haer Volck gedoot, sonder eenighe Offensie daer toe gegeven, sulcks, dat indien haer bestaen en de gevolgen van dien hadden geluckt, niet alleen de Previlegen, Eer en Traficke, maer oock den eygen Basis van dese Republ. in groot pericul souden hebben gestelt: So ist, Parlament schuldigh aldus gedrongen tot een onbehagelicke Oorlog om hun te defenderen, dewijl sy op geen ander wyse gerechtige satisfactie, noch sekerheyt bekomen kan, en door sulcke wegen die soecken te verkrijgen, als God haer sal toe-voegen.

Dus danig quamen sy noch de Hollanders beschuldigen met het geen daer zy selfs in mis daen hadden: Dan Godt Almachtigh en alle deugdelievende vreedsame Potentaten/ Regenten en Christelijcke Menschen weten wel wat onderscheyd tusschen seggen/ doen en bewijsen is/ en niet alleen desen Oorlog onbillijck/ maer oock hare op-ruyders ghenoechsaem onder dese Letters O. B. J. D. S. binnen London bekent/ te zijner tijt sal vinden/ en hun daer na als een gebruyckte roede van beyde Volckeren/ oock naderhant in 't vyer sal werpen.

In 't begin van dese Maent heeftmen in Hollant begost weeckelijcke Be-

slag op slagh yder Schip scheenen te gronde te sullen slaen; Des morghens sach men twee Schepen byna geheel tusschen de Klippen ingesmeten vast sitten/ en van dry andere 'tgeraemte en de doode menschen dryven: (Dit Tempeest was tusschen den 5. en 6. Augusti;) Onverwacht soo komen de Dry verwachte Oost-Indise schepen de Last-drager / den Salmander ende den Koning David met sommige Caribis Vaerders onder de Vloot / hier was weder blijdtschap / dewijle sy buyten vermoeden door Godes wonderlycke bestieringe voor de Engelse (die om hun dese noortse Reys aengevangen hadden) zijn bewaert/ en den onsen (rechte Eygenaers) als uyt den Hemel ghesonden/ in handen gegeven; Den 6. dito sont den L. Admir. Tromp Capit. Cornelis Evertsz. na Schevelingen/om van al het gepasseerde aen hare Ho. Mog. rapport te doen; Ende den 8. dito scheyden hy met omtrent 40. Zeylen daer onder een Oost-Indisch vaerder van Hitlant / quam den 17. voor 't Lant en den 20. in den Hage. De rest der Vloot was op verscheyden plaetsen van Hitlant ingeloopen / als in de Schalloway laghen 23. schepen / in de zuyd-west Bay de 2. Oost-Indis en 5. Oorlogschepen/ in de West-Bay 7. schepen/ in de Buys-haven 7. schepen/ende benoorden lagen noch 9. schepen/ te samen 51. Noch waren sommige in Noorwegen geloopen/andere quamen door Zee alleen thuys: Gelijck oock de voorsz. 51. Schepen na eenighe weken onder Hitlant gelegen hebbende / ende sich aldaer met 'tgevogelt en Beestiael onderhoudende/na datse hun wat gereddert eñ malkand'ren ghewaerschout hadden/ ghesamentlijcken zijn vertrocken/ ende in 't begin van Sept. in 't Vlie ende Tessel wel aengekomen.

Maer de Enghelse Vloot in de voorseyde storm benoorden Hitlant zijnde/ had min pericul en schade/ doch mosten den Buyt daer sy om ghekomen waren/ derven; Door deselve storm verstroyden sy/ ende hun meeste provisie die hier bedorf/ was hun een groot hinder / want niet tegenstaende men hun uyt Schotlandt tot drywerf toe met kleyn Vaertuych hadde ghespijst/ nochtans waren sy met Honger en veele Siecken geslagen/ (gelijck oock de Hollanders die 5. weken langer als d'Engelse in Zee waren gheweest/ hun mede niet seer en verbrasten/ ofte met 'tsteken der Galle gequelt waren/) Zeeckere Engelse Sloepe de Valck genaemt/een dach 2. a 3. uytte Wells (Schotse Eylanden) gheloopen zijnde na Blaeck / ovverrompelde 3. Holl. Haringhbuysen en een Dogboot/ die tusschen d'Orcadische Eylanden lagen te visschen: Die hy licht bemande/alsoo sijn sloep vol ghepreste Schotten was/die hy na Blaecks Vloot meenden te voeren/ in Zee komende / sach de Vloot van Ad. Tromp/ hy settent op 'tloopen/ maer 'snachts de voorsz. storm krijgende/ raeckten al zijn genomen schepen quijt/ende quam selfs ter nauwer noot (sonder Blaeck te vinden) in Wells; Op die tijt als L. Ad. Tromp uyt Holl. op d'hooghte van Schotlandt quam met zijn 40. Zeylen / doe sach hem Blaeck/ maer die socht geen strijt/ en wende af/ dewijl sommighe zijner schepen ontstelt door de Zee/ eer gecalefatert dan bevochten diende: Evenwel door sijn Spions verkundschapt datte Holl. Vloot de Zee geruymt hadde/quam met sijn beste bezeylde Schepen/ de wint S. O. tot voor de Mase/ daer hy voor by schoof na de Wielingen/ daer doe eenige Oorlogschepen van dit lant leggende / een van

uyt

ſtrack gedaen/ Blaeck begeerde die te betalen/ofte ten minſten een recognitie daer voor te gheven/ maer den Schipper dat weygherende/ dede Blaeck een partyken Engels gelt in de Haringbuys werpen: Selfs wierden d'Engelſe Bootſgeſellen door laſt van ged. Ad. Blaeck de Haringen dieſe uyt de Buys hadden getaeckt onderwijl dat den Schipper over gegaen was/ afgenomen/ en weder in de Buys geworpen/ niet tegenſtaende ſommighe ſeer ſmakelijck daer af ſtonden en aten: Na deſes beval den Adm. Blaeck dat den Schipper noch dien Nacht het Want uytleggen ſoude / dat 's Morgens met groote vangſt opgehaelt wiert / daer d' Enghelſen hun vermaeck namen te ſien het vaerdig kaken/ſouten en tonnen van den Haring: Aldus leyde dito Schipper noch 2. a 3. mael zijn Want dicht onder 't Schip van Blake uyt/ en bequam tot 6. a 8. Laſt / waer mede hy onbeſchadigt en verblijt thuys ghekomen is.

De Hollantſe Vloot liep wijt verſpreyt Noort aen / omtrent Scarbourgh komende/liepen eenige van hun in de Bay van Robinshooft/daer ſy een Engelſe Koopvaerder verbranden/ en noch twee diergelijcke aen ſtrant joegen.

Aen den ingang van de Reviere van Edenburg/niet wijt van Bruntſ Eylant/10 mijl van Lieth/ legt een Eylandeken Inſceit geheten/daer ſoet water valt: d'Engelſen waren beducht dat daer eenige der Hollanders ververſſinge mochte halen/ofte gelijck wel eer den Schotſen Koning gedaen had/aldaer tegens de Engelſe komen te neſtelen: Dies hebben ſy den 20. July aldaer 10 Kopere ſtucken en 40. Man tot guarniſoen over gebracht/ die aldaer eenige Platte Formen ende ſterckten tot hunne defencie hebben opgerecht.

Den 4. Auguſti was den L. Adm. Tromp met zijn Vloot tuſſchen d'Eylanden Fulo ende Fairhill ghekomen / van waer (alſoo hy doen de Engelſe Vloot in 'tgeſicht hadde) aen hare Ho. Mo. ſchreef: Hier ghebeurde een notabile ſaecke / want God die alles na ſijn believe dirigeert/ ſepareerden dien nacht beyde Vlooten van malkander/ als wilde de Heer ſeggen: Ghy beyde Admir. ſult elck in u voornemen bedrogen zijn/ ghy die u tegenpartye ſoeckt/ ſal ick u die laten ontſnappen/daer tegens ſal ick de Retour-ſchepen u in handen geven/ om welckers protectie gy oock hier gekomen zijt. Ende wederom tot den anderen: Gy die u ſoeckt metten Schat uwer naghebuyren als een Rover te verrijcken/ wil ick deſen nacht daer van verſtooten/ende onverrichter ſake weder om laten keeren. Ten ſcheen niet anders / want die bijſtere nacht aengekomen ſijnde/was de Lucht eerſt klaer/en na duyſter met weerſkoppen betoghen/ de Wint van en tot verſcheyden hoecken drayende/ veranderde in een N. N. weſte ſtorm/ en dat met ſulck een ghekrijt/ dattet ijſſelijck om hooren was/ maer noch veel ſchrickelijcker om ſien het Huyſen-hoogh barnen en ſtorten der opbruyſſende Zee teghens de ſteene Klippen van Hitlant: Yder poogde aldus zijn Kerck-hof voor oogen ſiende/ Schip en Lijff met af-wenden te ſalveren / dewijle veele Hollantſe Schepen deſe Rotzen tot hun lager Wal hadden: Gelijck oock ſy alle 4 a 5 na/daer onder eenige brantſchepen/ die alhoewel gedeſtineeert door het Vuyr te vergaen / door een ander Element wierden geconſumeert/ zijn behouden ghebleven / niet tegenſtaende veele Schepen eer ſchenen te ſincken als te drijven/ de groote Zee-vlagen die

ſlag

See· Slagh van M. de Rüÿter en G: Hiscou voor

lemuijen

1 den Comandeur. M. de Ruijter
2 den Vogel struys
3 den Ridder Aijscu

de wint smeet/ want zy hadden de wint: M. de Ruyter met de syne gaven een ander Engels Schip oock so veel dat het sonck / en poogende d' Enghelse af te snijden/ liepen zy na Pleymuyen/ Aiscu was selfs met zijn Schip so beschadigt/ dat hy 'tnaulijcks binnen brenghen mocht / dus vocht men tot den donckeren / na datter over de 3000. Canonscheuten waren ghedaen / ende de Engelse retirerende/binnen hun Haven van Pleymuyen gevlucht waren: De Vogelstruys alleen by de 30. dooden op hebbende/de reste der Vloot omtrent 80. dooden. Maer d'Enghelsen telden selfs in dese Bataille over de 1300. dooden/ waer van sy wel 400. te Pleymuyen brachten / behalven die sy met Bootten onder 'tslaen hadden thuys gesonden. Middeler tijdt vervorderden de Holl. Koopvaerdijers hunne reys. Ende Michiel de Ruyter kruyste daer eenige weken op de Kust/ so dat Aiscou met zijn schepen/ selfs geen Enghelse Vissers 'thooft dorf de uyt-steken / waer over groote klachten aen 't Parlament wierden gedaen/die stracks Blaecke uyt Duyns derwaerts commandeerden/ om sich met Aiscou te conjungeren / de Ruyter te slaen/ en 't Canael te suyveren: Maer Blaecke had de wint tegen/en Aiscue meenende uyt te lopen/ geraeckte met syne voornaemste Schepen aen de gront.

Den Coninck van Vranckrijck sich te Pontoise onthoudende / gaf voor/ den Card. Masarini van hem te doen gaen: Waer op die van Parijs groote hoop tot rust deser Inlandtse Oorloghen schepte/ maer doe sy saghen dat dit maer een stratagema was / by den Koning en zijnen Raet met voordacht bestelt/ retireerden de voornaemste en de rijckste Borgers mette hunne Goederen uyt Parijs na Geneve/ Orleans/ Lions en elders / want daer was een gemeene opinie/ dat den Koning mette Princen eens waren om alle de Parlementen van Vranckrijck uyt te roepen/ de Heeren te doen vermoorden/ende dat Parijs van 's Konings Leger/ en Bordeaux voor 't Legher der Princen tot buyt gegeven waren/ soo om de Borgers te massacreren / als om die twee capitale steden te plonderen/ en daer na tot den gronde te raseren.

Bordeaux/ een stadt vol rebellent ghespuys/ en verdeelt in factien/ heeft al mede by dese tijt gevoelt/ de ellenden en onheylen der Franse Beroerten/ ende voorwaer sy en is de minste in 't Rijck niet geweest tot de oorsaken van die calamiteyten/ waer uyt veel grooter ten verderf van gantse Familien zijn ghesproten.

Een groot getal deser stads Borgeren hebben een ghewoonte gehad geduerende deser troubelen/ sich te vergaderen op sekere bestemde tijt op een plaets die men Lormaye anders platte forme noemt/ 'twelck een hooghe plaets is/ cierlick met groote boomen beplant/in/en aen de kant van de stat gelegen/alwaer sy onder elckanderen voorstelden en beraetslaeghden wat hun docht tot 'tgemeene beste dienstig te zijn/'tgrootste effect hier van is geweest datmen eenige Borgers die men suspect hielt en Peroniste of Mazarinisten noemde/ de stad dede ruymen: Een gedeelte Raets-heeren in 't Parlement dese vergaderinge niet goet vindende/hebbent soo wijt gebracht datmen een Placcaet soude publiceren/ 'twelck de ghemelte vergaderinge verboot by een te komen/ so haest men dit in de neus kreeg/ sloot yder Deur en winckels/ elck begaf hem

wel

uyt liep na twee Engelse/ die met wat te na komen de brabade maeckte/ doch so haest zy sagen datter een zeyl op hun af-quam/ gingen deur: Blaeck is alsoo overgesteken na Jarmuyden/ daer hy den 21. dito quam. Ende alsoo de Neerlantse Kapers de Kust daer omtrent seer onveylich maeckte/ stuyrde hy 8. Fregatten in Zee om die te verjagen. Hebbende also met sijn 82. Schepen niet uytgerecht als de 12. kleyne Convoyers verwoest/ d'Arme Vissers verstroyt/ en 2. Zeeuse Kruyssers die onder sijn Vloot verdwaelde genomen/ na dat die d'Engelse Fregatten de Reformatie en de Ster tot zinckens toe doorschooten hadden.

De Twee Oost-Indise Schepen Breda en Orangie quam d'een voor Hoorn en d'ander in Zeelant behouden thuys: D'andre Dry boden verhaelt wierden stracks toegemaeckt om te gebruycken/ want men wist dat Georgen Aiscue met de 42. zeylen te Pleymuyen op zijn luymen lagh/ ende aldaer 3. Engelse Retour-schepen had ingebracht/ die/ al-hoewel slecht geladen/ anders recht na Duyns ende alsoo licht den Hollanders in de mont gheloopen souden hebben.

Wt Zeelandt en de Wielinghen liepen na de West omtrendt 50. a 60. soo Frans/ Spaens/ Straets/ en Caribis Vaerders/ met omtrent de 40. Oorlogschepen/ onder 't bewint van den kloecken Zee-Commandeur Michiel de Ruyter/ een Zeeu/ die sich uyt lief de ten dienst van den Staet op desen Tocht begheven had: Hy liep so dicht onder Enghelant datte Boeren van Sussex/ Brethempson/ en tot Portsmuyen in alarme geraeckten/ en langst de Kust al hunne Buyrboeten op staken: Wech-nemende onder 't Lant eenighe Engelse Barcken ende Vissers/ waer van hy de laetste (also het Arme Luyden waren) weder los ghelaeten heeft; Aldus heeft hy zijne Koopvaerders tot by Pleymuyen door-gebracht/ waer omtrent Georgen Aiscou hem met zijn Vloot onthielt: Op den 26. Augusti 'smiddachs kregen zy malkander in 'tgesicht: En omtrent half vijf in gevecht raeckende/ stack het Oost-Indis Schip de Voghel-struys (waer op Commandeeur was den vromen Douwe Aukes/ een Fries/) buyten andere veel dichter onder d'Engelse/ die boven wint met haer 3. a 4. grootste Schepen dito Vogelstruys meenden te vernielen/ de Maets siende dat geen der Holl. op quamen om hun te seconderen/ wilden 't Schip opgeven en niet vechten/ de Schipper dit hoorende/ en siende dat een groot Engels schip met 40. stucken op hem af-quam en na by was/ trat met de Sabel in de vuyst onder de Maets/ dreyghende hun alle in geval sy nu niet vromelijck vochten/ in de locht te doen springen/ dat neffens andere woorden so veel kracht op hun hadde/ datse hem beloof den te gehoorsamen/ stracks vloogh yder na zijn plaets/ en den valjanten Douwe die een stuck op den Overloop hadde staen/ waer mede hy seyn dede van los te branden/ vierde met 24. stucken in den Engelsman die hy vry dicht had laten komen/ so dat die met Volck en al watter op was dadelijck is gesoncken: En stracks kreegh hy het Tweede Engels Schip op zy/ een bengel met 50. stucken/ Douwe trefte die als de eerste met sijn Tweede Laech Geschuts/ so dat die oock stracks te gronde ging/ op dese twee Schepen waren by de 900. zielen/ waer af niet eenen (datmen weet) levendigh gheborgt is; Den derden Engelsman onder scheut komende/ kreeg oock so veel dat hy krenghde/ en in

twee Jurats/ ettelijcke Raetsheeren en Presidenten : Dees beyde partyen elckander ontmoetende/ is daer een ander Jurat tusschen getreden / versoeckende / dat die van Lormaye wilden wijcken / dan sy zeyden / hy mocht dat selfs doen/ zy wisten waer om zy aldaer gekomen waren : Nadien begaf sich den Marquis de Lusignan onder de voorste van Lormaye / en versocht stilstant/dan had geen gehoor/maer ontworstelde hun in groot gevaer/werdende zijn Paert in den kop gequetst/ en zijn Edelman neffens andre doot geschotẽ: De desperate gramschap sach men de Bordeloisen ten oogen uyt / zy en verstonden geen reden/ want zy en kenden die niet : Doch even wel de Princesse van Condee beweecht/ trat derwaerts/ en beweechden oock die welcke sonder bewegen scheenen te zijn : Met tranen in d'oogen badt en omhelsde zy d'Aenleyders deser twee Borger-bloetbenden/ de Moort-duyvels haer ongunstich/ gonsden diverse Musket kogels door haer Carots en nevens haer hooft/ de Troupen op elckander dringende/ most de Princes sich retireren / en hoewel het op den Avont was/so bleven ten weder zijden vele doot/het doncker scheyde hun/ wanneer die van Lormaye sich van 't Stadthuys hadden versekert/ daer 't meeste Canon der stadt binnen was : 's Morghens begaven hun dese met 3. stucken na Chappeau-rouge/die sich aldaer in de voornaemste Huysen hadden versterckt / schietende ghewel dich uyt de vensters/ die van Lormaye bonsden met 't Geschut daer lustich weder teghen aen/ doch zy hadden wel de meeste dooden : Middeler tijdt wierp men met Pick / Teer en Werck op een Presidents Huys/ waer in den brant quam/ en veele die daer in vergaert waren/ vertrocken wel haest : De brant wiert gestuypt/maer niet de plonderinge/ en of wel die van Lormaye dat sochten te beletten/ 't hielp niet/ want men beschoot hun seer deerlijck uyt een ander Huys hier tegen over gelegen/daer vele soo Raetsheeren als andre Grooten in waren: De Lormayers siende de groote moort die men onder hun uyt dat Huys dede/ hebben daer oock het vyer in gesteken/ sulcks dat het tot den gront is afgebrant : Den Marquis de Lusignan versocht stilstant voor een uyr/ maer dat wierde ront uyt geweygert.

Als nu het schieten noch bloedt-vergieten gheen eynde wilde nemen / is de Princesse van Condee met een Processie van Priesters en 't H. Sacrament gekomen/ besweerende de Borgers by hare tegenwoordige Salichmaker zy souden doch ophouden : Die van Chappeau-rouge hun op 't Tolhuys dat ẽ fray gebou is/versterckt hebbende/waren noch qualijck te stillen/doch eyndelijck heeft sich yder geretireert : En den Prins de Condee korts daer aen binnen de stadt komende/ heeft aldaer zijn debuoiren bevlijticht/ toonende dat hy capaciteyt en macht had om de voornaemste op zijn zijde te trecken.

In 'tgesicht van la Rochelle by 't Eylant Oleron ontmoete des Coning van Vranckrijcks Vloot onder Duc de Vendosme / de Vloot van den Catholijcken Koning van Spangien onder Comte d'Oignon : Een Franse Brander klampten aen een Spaens Schip met 40. stucken/ en wierde soo tot Asse gemaeckt : Noch een tweede met 40. stucken wiert verovert : Hier op vluchte de Spaense na de Riviere van Bordeaux : Soo datter niet anders af volgde/ als een groot gejou op de Franse vloot/'twelck de Spangiaerden so beangste/ datse om meer te spoedigen niets deden als uyt hun achterstucken te schieten.

wel ghewapent voor 't Paleys: als nu de Trompet blies en datmen soude beginnen te publiceren/ zijnder eerst eenige gaudiefjes geweest die'er met steenen op goyden/ hier op volgde strackx een hagel van Burgers met blote degens: Die den Juraet en de Procureur Generael dwonghen te vluchten en 't publiceren te staken: Eenige dagē daer na liep een gerucht men wouder mee voortvaren/ waer op men weder met Roers en Degens voor 't Paleys vergaerde/ yder met een groene Tack op de hoet/ tot teken van de Lormaye: De Prins van Conty quam selfs/ socht de Borgers te contenteren/ dan wat moeyte die dede/ 't Arrest bleef achter: Ettelijcke Raetsheeren wierden gedwonghen de stadt te ruymen: En die van Lormaye sustineerden/ dat alle die teghens hun Vergaderinge streefden/ Masarins waren. Daer na lieper eenige dagen een gerucht/ dat sommige Raetsheeren om 't gemeen tot haer te trecken/ van sin waren om die van de Relige op 't lijf te vallen/ en te vermoorden/ alsoo onder die van Lormaye veel van de Relige waren: Dit veroorsaeckten een grooten oproer/ doch wiert door den Prins de Conty gestilt. Dese beroerten klonck den Prins de Condee te Parijs niet wel in 't oor/ des schreef hy een Missive so aen de Juraets als aen sommige Borgers/ om dese oproer nevens de vergaderinge te beletten: 's Nachts doen s'avonts desen Brief gekomen was/ en noch onbekent zijnde/ deden die van Lormaye een Patrouille/ eenige segghen dat zy 't woort hadden/ andere niet/ en rencontrerende eenige op de plaets die men Cheappeau-rouge noemdt/ en alsulcke die van hunne factie niet en waren/ doch oock al kennis van den voors. Brief hadden/ hebben die nae sommige woorden op die van Lormaye los gebrant/ drie doot geschoten en eenige gequetst/ nemende voorts de vlucht in een naest geleghen Huys/ daer zy omcingelt wierden/ maer schoten so geweldich uyt de gaten der Vensters/ dat de andre retireren mosten. Boven dese plaets Cheappeau-rouge is een ronde brandende globe sommige dagen gesien/ daer een stercke pestilentie op volgde.

's Morgens met den dach isser de trommel rondsom allarme geslagen/ en men was gesint een jammerlijcke moort op die van Chappeau-rouge aen te stellen/ doch Madamoiselle de Longevile begaf sich in haer Nacht-kleet binnen haer Carotse/ als oock den Prins van Conty/ en reden door alle straten/ soeckende de Borgers te stillē/ die nu al in de wapenē voor hunne Capiteyns Deuren gekomen waren/ ende seer swaerlijck vā hunne intentie af te trecken waren: Eyndelingh als de Princesse van Condee selfs quam/ hebben zy na hare smekingen geluystert/ en de wapenen neder geleyt. 's Anderen daeghs heeft men een generale vergaderinge op 't Stadhuys gehouden/ waer in besloten wiert datter geen Borgers meer eenige vergaderingen souden mogen maken: Oock dat die in de Wacht niet en waren/ meer met Geweer souden moghen gaen: Dat men justitie soude doen/ en de Weduwen en Weesen der doot-gebievene te vreden stellen. Dit stilde de Gemeente so lang/ tot dat een Juraet kortz daer na eenige van Lormaye beschuldichde in een vergadering gevonden te hebben/ die met noch een ander Jurat die van Chappeau-rouge vergaderden/ willende (so 't seggen was) al die van Lormaye den beck vegen/ doch de Lormayers hier af bewust/ quamen hun tegenpartije wel gewapent ontmoeten: Die van Chappeau-rouge hadden in 't voorste van hunne bende

 twee

1. Augusti in Zeelant, een met Hout, een met Koolen een met Proviande.
2. Augusti in de Mase, een met Boter en wat gelt.
T'Amsterdam een Capertje met 6. stucken.
10. Augusti t'Amsterdam een Caper met 16. stucken.
Te Vlissingen Acht Koolschepen, en een Nieu Fregatje met 14. stucken.
16. Augusti in de Mase, een Engels Advys Berckje met Brieven.
Tot Hoorn, een Schip van Nieukasteel groot 200. Last.
21. Augusti Te Vlissingen een Capertje met 6. stucken.
Dito een fray Fregat met 14. stucken.
Dito een Barck met 8. Kisten Meubelen, Goederen en Gelt.
30. Augusti in 't Vlie een met een Koper, een met Salpeter, een met Vlas een Hennip.

September 1652.

DUynkercken begost te zieltogen / want daer en was niemant die tot haer verlossinge contribueerde/ dit gaf oorsaeck aē hare Gouverneur Monsr. de l'Estrade in tijts zijne Meubelen/ Schriften en Registers na Calias te salveren/ maer die wierden neffens andere ghevluchte Goederen op Zee van de Spaenschen achterhaelt ende t'Ostende opgebracht: Onderwijl approcheerden de Vlaminghen van 4. zijden / en overrompelden de buytenste Fortressen om de stadt: Waer op die van binnen moedeloos/ kleyn van getal/ hun Gouverneur gequetst/ en sich buyten alle hoop van ontset siende / parlementeerde den 10. deser/ zy versochten 8. dagen tijts / die den Aertshertoge Leopoldus hun weygerden: Des accordeerden zy / dat so de stadt den 16. dito niet wiert ontset/ zy de selve over geven souden: Den Koningh van Vranckrijck sulcks verstaende/ dede in aller haest zijn Scheeps-vloot naderen/ die tot Calais een partije Volcks en Provisie in genomen hebbende/ den 15. van voor Calis na Duynkercken liepen om dat t'ontsetten/ gelijck ontwijffelbaer gebeurt soude hebben/ ten ware d'Engelse die hun imagineren meester ter zee te zijn / en die niemant om de Vlach te voeren/ neffens hun en willen dulden/ de Francoisen by nacht verraderlijck op 't lijf gevallē waren/ die geen de minste vijantschap met d'Engelsen hebbende/ gheen vermoeden op des selfs Vloot hadden/ ende noch veel minder waren zy bewust met welck een stratagema den Spaensen Ambassadeur by de zijne [die alles om gelt dedē] dit te London uytwerckte: Want ten 5. uren savonts als zy voor de Reede van Calais vertrocken/ hadt Blaeck hun doen verspieden / en kreech hun in de voor-nacht / vallende met alle zijn macht op 14. Schepen / soo datte Fransen beset / hun poochden tusschen de Bancken voor Duynkercken te salveren/ gelijck oock 2. oft 3. deden: Na middernacht waren de Franssen met luttel resistentie overmant / ende te Doveren opgebracht/ alwaer den Franse Adel met omtrent 1300. man van hun Schepen als Vijanden op 't Kasteel van Doever zijn gebracht/ doch naderhant behalvens de Officieren weder los gelaten. De opgebrachte Franse Schepen waren dese:

1. Den

Tot groot vergenoegen van Spangien en haere Negotianten arriveerden den 4. dito tot Cadix beyde Vlooten van Peru / Tierra Firma en Nuova Espagnola / soo rijck voor den Coninck en particulieren / als (soo men bereeckenen kan) in veele Jaren niet en is geschiet.

Hare Ho. Mo. hebben in dese maent om redenen den E. Johan van Galen voor Commandeur na de Middellantse Zee gesonden/ ontbiedende C. Joris Cats van daer weder om t'huys. Sonder eendracht begost het Canaillie en die vergeten hadden hun eygen Conclusien/ Anno 1650. op de zael in 's Gravenhaghe ghenomen/ in Zeelandt te schreeuwen om een Capiteyn Generael/ en dat selfs tot prejudice van het loffelijcke Huys van Nassouwe: Meenende sommige schijnlievende Patriotten/ Tappers en Wijven/ datte onlusten met Engelant daer mede wech genomen/ ofte altoos in betere stant gebracht soude zijn geworden. Een ander wargeest bestormde seer hart en bitter de Staten van Hollant/ met een versiert schandaleus Pasquil / geintitituleert/ Articulen van de Louvesteynse Heeren,&c. De eerste wierden door een Besendinge geinduceert: Maer op den Fabrijck van het leste hebben hare Ed. Groot Mo. Duysent Guldens gestelt.

Den 9. dito ontmoete tusschen 't Schager Riff en Doggers zant elckander twee Vis-scheepjes/ de eene een Vlielander en d'ander een Engelsman/ yder met 8. Eters voorsten: De Vlielander Jonghe Kees genoemt/ man te roer zijnde/ versocht van d'Engelse een zoode Vis/ dewijl hy maer soo eden in Zee quam/ en noch geen Want uytgesmeten hadde: Maer d'Engelsen meenende dat de Vlielanders met hun spotte / begosten die te schelden/ roepende: You Rogs, you Rascalls and Fellows, you Rogs you must be hanged, &c. D'Engelse wilden aen boort komen/ goyende al van verre met af gebroocken stucken van hunne ballast-steenen/ waer op de Vlielanders siende dattet han ernst was / goyden weder om met Branthouten/ en met al wat zy los krijghen konden: Als nu aen beyde kanten niet meer te goyen was/ quamen zy den andren aen boort/ de Vlielanders met 't Mesjen in de mont/ sprongen over / en joegen d'Engelsen in 't ruym / waer op Jonghe Kees de Luycken doende toe-spijckeren/ heeft hun in 't gesicht van een Engelse Convoyer verovert/ en soo na Amstelredam gesleept: Daer men d'Engelsen (die nu gevoelt hadden wat voor Rogs datte Hollanders waren) uyt gracie voor schobbiacken heeft laten loopen: Maer hun Scheepjen is tot buyt van de Vlielanders gebleven/ die om hare vroomheyt door de Gecommitt. Raden ter Admiraliteyt yder met een goude Rosenobel wierde vereert/ en Jonge Kees (beleyder van 't Werck) een goude Medallie/ dat hem aen een blau snoer om den hals wiert gehangen/ op d'een zijde stont het Wapen van d'Admiraliteyt/ en op d'andere zijde twee Vis-scheepjens/ daer men uyt 't eene met Branthout/ en uyt 't ander met steenen goyde.

Hare Ho. Mo. contentement nemende uyt de Rapporten der H. Ambassadeurs in Engelant geweest / hebben die alle voor hun getrouwe diensten doen bedancken. Daer op hebben hare Ho. Mo. Commissien uytgedeelt tot over de 100. in acht dagen/ om op d'Engelse te kapen: Sommige die maer 2. 4. 6. en 8. stuckjes op een Boot hadden/ liepen uyt/ en hebben noch binnen dese Maent op gebracht:

aen de man geen overwinnen was/ schooten met heele Laegen dattet Schip sonck/ en 't meeste volck doot geschooten zijnde/ quamen 14. a 15. Enghelsen daer op/ om eenich Gout of Goet te bergen: Dese Gesellen liepen soo ydrich na beneden/ datse noyt weer boven ghekomen zijn / want het Schip haestigh wech duyckende/ zijnder geen menschen gheberght / de Apen en Meerkatten sprongen daer uyt/ en dreven mette golven al schreeuwende wech / want daer gheen bergen aen en was.

Een Zeeuse Kaper met 20. stucken en 90. Eters op 'tgerucht datter by de 30. Engelse Coopvaerdyers op d'Oost zee met Vlas / Hennip/ Peck/ Teer/ en andre Oosterse snuystery/ gereedt laghen om eerstdaechs weder na huys te keeren/ zeylt na de Sont / daer hy juyst komt als de voorss. Koopvaerdyers op de Ree van Elsenor lagen/ en haelde twee van die uytte Vloot/ nessens een wel gemonteert Engels Schip/ 't welck door de duysterheyt hem by d'andre weder ontweldicht wiert. Hy dreef al d'Engelsen na Coppenhavē/daerse naderhant by den Koninck aengehouden zijn: 't Engels Parlement hier van opgemaeckt door de Eygenaers van die Coopvaerdy-schepen en hare eygen intresten/ duchtende / dat geen van die als met stale reden (gelijck zy ghewoon waren te doen) souden konnen gerelaxeert worden/ en door onmin met Denemercken de Sont wel licht voor haer geslooten soude zijn / te meer/ om dat zy wel wisten dat de Ho. Mo. haren Ambassadeur Nanningh Keyser na Koppenhaven hadden gesonden/ om een nader Verbont met die Croon tegen Engelant te maken/ om d'Engelsen alsoo van alle Oosterse Waren en Zeevaert te versteecken.

Zy dan om sulcks te voorkomen / ordonneerden te Westmunster datelijck sommige Oorlogh-schepen te spoedigen na de Sont / om door des selfs aensienelijckheyt de Deenen te verbasen/en de opgemelte Koopvaerdyers(nu in de Hel te Coppenhaven leggende) waert doenelijck/ door list/ gewelt of leet weder om te relaxeren: Ten dien eynde stack den 19. September een Vloot Oorloch-schepen van Jarmuyen in zee/loopende eerst na Hitlant/ om eenige Hollantse Spaensvaerders met Zilver achter Engelant om komende/ op te scherpen/ maer alsoo het dese tijt des Jaers in die gewesten seer mistich is/so vernamen zy niemant als de mist die hun dede missen: Nochtans hadden de Spions van 't Parlement uyt Amsterdam over gebrieft / datter voorseecker ettelijcke Zilver-schepen op komende wech waren: Naer dat zy hier 14 dagen te vergeefs hadden gewacht/zijn zy na Denemarcken over gesteken/daer zy tusschen den 16. en 17. Octob. 's nachts voor 't Kasteel van Elsenor quamen/op die tijt als omtrent 80 Hollantse Ooster-vaerders meenden de Sont te passeeren/ en alsoo licht in der Enghelsen handen vervallen souden hebben/ maer gewaerschout zijnde/ liepen alle door de Belt. Den Coning van Denemarcken verwitticht door zijn Advijs barckē van der Engelsen aenkomst/ en verstaende dat zy maer 18. Schepen sterck waren/ te weten/ 6. Fregatten van 50. tot 40. stucken/ 3. elck van 18. stucken/ de rest voerden 16. en 12. st./ en noch twee Ketsen met 4. en 6. st. / soo beval hy haer niet in de Sont te komen/(want aldaer lagen doenmaels de Koninckltjcke Deense en Hollantsche Oorloch-schepen)/ dies hebben zy't achter de Lap geset/ eñ aldaer met 't fregat de

1. Den Ridder Verdiel, Commandeur op 'tSchip de Triton, een Coninghs Schip met 31. stucken. Daer op was Monsr. Dimulet, Commandeur van de Franse Vloot.
2. Den Ridder Boymerant, Commandeur op 'tKoninghs Schip het Zee Paert, met 29. stucken.
3. Den Ridder de la Charta, Commandeur op het Konings Schip de Gave Godts, met 30 stucken.
4. Monsr. de la Roche, Commandeur van de Nederlanders, op een Konings Fregat met 22. stucken.
5. Monsr. de la Viel Deau, Commandeur op het Konings Fregat de Wasdom, met 26. stucken.
6. Monsr. la Giclek, Commandeur op 'tConings Fregat de Iager, met 22. stucken.
7. Monsr. de la Gory, Commandeur op 'tKonings Schip St. Louis. met 28. stucken.
8. Een kleyn Scheepjen met 8. stucken. te Calais tuys horende. Ende noch 6. Brant-schepen. Syn gesamentlijck 14. Schepen.

Monsr. de l'Estrade dit grootte ongheluck voor hem en de zijne van een onverwachte kant verstaende/ en datte Switzers binnen de stadt met hun dreyghementen/ de verloopen occasie / en de periculeuse wonde in zijn buyck hem kleynhertich maeckte/ trock den 17. dito uyt de stadt/ voerende 900. man in Bylanders na Calais/ nevens 600. soo Siecken als Gequetsten. Over dese victorije is men in Vlaenderen en Brabant met reden verheugt geweest/ alsoo dese stadt tot huune welvaert streckte / en tot den handel op Spangen grootelijcks dienende was. De Oostendenaers alleen om Nabuyrschap saghen 't aen met scheele oogen.

Den 5. deser was d'Engelse Admi. Blaeck in de Hoofden / daer hem dese rijcke Schepen tot ruyne van veele Kooplupden/ in den mont liepen:

1. Een Straetsvaerder met 26 stucken, van Alikanten met Wolle, Brandewijn, en Sout nae Amsterdam gaende, 'twelck hem alleen wel drie uren tegen d'Engelse defendeerde.
2. Een West-Indis Vaerder met 20. stucken, geladen met Suycker, Gengeber en Taback.
3. Een Schip van Cabo de Verde, met 18. stucken, geladen met Huyden.
4. Een Schip van Fernambuco, met 15. stucken, met Suycker, Brasilien-hout en Weed-as.
5. Idem noch een dergheliicke. Met noch 3. Schepen met Wijn en Sout.

Een ander Straetsvaerder vocht al wijckende / tot dat hy op de reede van Dieppe sonck. Weynich te vooren nam hy 3. ofte 4. Barbados Vaerders. Een Scheepje van Guinea met 14. stucken was daer by / in 't selve waeren Bavianen/ Meerkatten/ en Perkitjes/ oock Gout en anders: De Schipper draeyde en wendent t'elckens af/ en alhoewel hem d'Engelsen met schone beloften toe-riepen dat hy 't Schip soude over gheven / men wilde hem ende de Maets daer voor eerlijck recompenseren/ soo nochtans en wilde dees trouwe Schipper schelmen te geval geen schelmstuck bedrijven: Waer op eene van d'Engelse Capiteyns tot zijn volck zeyde: Indien alle Hollantse Capiteyns hun soo wel deffendeerden als desen Schipper, wy en souden soo geen buyt maken. Hy siende dat aen

een Mandaet afgaen laten/ tegens seker laster-schrift/ uytgegeven by d'Heer Corfitz Ulevelt/ geintituleert: Afgedwongene eers verantwoordinge. Waer in hy segt/ datmen aen hem gewelt/ onrecht/ en onwettichept heeft gepleecht in de proceduyren tegens hem en de Hoere Dina/ [siet hier af folio 81. op het 2. deel] tot Coppenhaven gehouden: Doch is dat in 'tvoorss. Mandaet kort en duydelijck wederlept. Ged. Ulefelt also nihil obtinerende/ heeft hem in 't Coningljcke Sweetse Hof te Stocholm/ over dat Baltise Meyr begeven/ en Stralsunt zijn Residentie-plaets verlaten.

In Overijssel begost men quade impressien op den Bisschop van Munster te krijgen/ om dat hy eenich volck versamelde om 'tstedeken Bebergern te bemachtigen/ in den Munsterse Vrede also geaccordeert/ mits 'tguarnisoen betalende: 't Welck den Commendant van hare Ho. Mo. parerende/ hebben de soldaten als hy hun in 't vlacke velt af-danckte / geroepen/ wilden de Staten hun niet/ sy wilden even wel dienen/ zy stonden onder den Prins van Oranje: Dese begosten op de Lantstraten te roven/ waer door den Bisschop vã Munster genootsaeckt wiert zijn soldaten te vergaderen/ en dese onbillijcke Gasten te verdrijven. Wel is waer datmen pretense heeft gemaeckt nopende seeckere Geestelijcke recognitien die de Bisschoppen van Munster in de steden Wesel/ Rijnberck/ Ec. plachten te genieten/ so heeftmẽ dat/ vrundlijck versocht sijnde/ oock vrundlijck afgeslagen/ also de Heeren Staten van dat geloof niet en zijn/ om te moeten Geestelijcke prebenden te betalen als aen eygen geloofs genotẽ.

Nu waren oock de Schepen Orangen en Breda behouden in 't Vaderlant gearriveert/ soo datte Oost-indise Compagnie Elf seer rijcke Schepen heeft ontfangẽ: Mette selve hebben wy een notobile brief uyt Bengala/ luyt aldus:

MYn Heer. Desen sal u alleen doen weten hoe God Almachtig zijn gramschap heeft getoont in dese gewesten, aen een machtige Stadt, wiens gelijcke van groote ende Rijckdom in gantsch Christenrijck niet te vinden en zy, hare Huysen ende Menschen so prachtigh, als hunne handel en wandel Goddeloos; De Hoererije, het Sodomijts leven, eñ het vergistigen, massacreren en andere diergelijcke gruwelen waren daer coustumen gheworden. Ende nochtans hadden de Inwoonders conditien genoegh om een Vremdelingh met vrientschap te onthalen. Ende also ick onlangs binnen hare Muyren ben gheweest, verdriet het my te meer dees Tragedie te beschrijven. Dese Stadt langhst de vermaerde Riviere Ganges, 3. mijl in de langte gelegen, ende Patana genoemt, is, men en weet niet hoe, oft van den Hemel oft van de Aerde, door een Vuyr ontsteken, 'twelck die machtige Stadt in min als een uyr rontsom in de Vlam heeft geset, het was op den 13. Iuny 1651. na uwen Stijl, eñ wiert door een Lant-wint uyt den S. W. van Sulthanges een Heerlijck Gebou, tot Samestica by de 3. uyren van daer gedreven, de jammer daer binnen is seer extreem geweest, want Duysenden van Oude en Ionge Menschen salveerden hun in de Ganges, also die om de breete haer den eenigen toevlucht was, ende die daer omtrent geen Huysvestinge hadden, zijn op de straten ende in hare Huysen ellendigh verbrant; oft door den Roock verstickt; De gheweldige hitte heeft oock de grootste steene Gebouwen vernielt, gelijck als 't Kasteel van den Douwan, de Koninckl. Thresorije en andere: 's Anderen daegs mochtmen noch om den brant nergens passeren, nochtans door de menichte vande versmachte Paerden, Kemelen en andere Beesten, selfs Vogelen uyt de Lucht, benevens de Menschen, soo wiert de Lucht met een gruwelijcke stanck daer binnen besmet:

gat de Grap-hont een Brief aen den Commandant van Croonenburgh gesonden / als mede een aen den Deense Admirael dicht by 't Kasteel leggende/ op datze den Coninck souden laten weten/ waer toe sy aldaer gekomẽ waren: Met noch een andre Brief aen de Schippers en Koopluyden van de gearresteerde Engelse Schepen/ om sich tot relaxatie van de selve (nu 22. in getale) by den Coning in te stellen: Om de drogen quam de Graphont eerst 's anderdaechs by 't Kasteel/ den Capiteyn mette Boot aen landt varende/ bestelde de voorss. Brieven/latende een Engelsman daer in op zijn wederkomst wachtẽ/ maer onderwijl desen Capiteyn op Cronenborg was/ zijn eenige Maets gekomen/ dese hebben den Engelsman over boort/ en zijn Boot 't onderst boven gesmeten / dan sommige van 't Kasteel salveerden den half verdroncke Boatmen: Maer toen zy met dees eerste Brieven niet en obtineerden / sondẽ sy aen de Coopluyden ander schrijvens om harder aen te staen: Maer zijn Majestt. nam exceptie/ om dat d'Engelse geen Brieven van 't Parlement konden toonen: (Voorwaer een groote gauwigheyd van dese Republicanen, sonder Missiven hare Dienaers aen Coningen, daer zy soo hoogwichtige saken te verhandelen hadden, sonder Missiven af zendende,) en zijn Majesteyt sont drie van zijne Rijckx-raden na Coppenhaven/ om d'Engelse Schepen meerder te verseekeren: Wilde oock de Afgesondene der Engelse Capiteynen niet onder zijn oogen sien: Maer twee Deense Heeren quamen t'Elsenor/ en spraecken met Capiteyn Adams/ doch alles te vergeefs/ kregen geen satiffactie/ doch wel verwijtinghen/ datte Deense Gezanten geen Audientie in Engelant hadden konnen bekomen / hoe zy dan soo stout warẽ noch op de Deense stroom onder des selfs kasteel en Huysen te dorven komen/sonder 3. wekẽ volgens 'tgebruyck/ bevorens advertentie te doen/ en dat noch sonder Brieven van hare Staet aen den Coning/met so een getal Oorlog-schepen/&c. Welcke resolute woorden d'Engelsen onverwacht voorkomende/als hebbende apparent gedagt datte Deense Kroon haer ter beliefte mette hoet in de hant gereet stont / zijn gehoont wech gegaen: Versoeckende eynteling/ datmen hun geen sulcke stucken/maer antwoort op de aengehaelde Schepen wilde geven: Den 26. Octob. sont den Koning haer een brief/ daer in/ Dat hy de Koopvaerdyers voor hem bewaren soude, eñ niet aen hun laten volgen. Zy aldus siende dat alles buyten hoop was/ trocken 't Bootsvolck der 22. schepẽ na hun/ die t'Elsenor/ en van daer op d'Engelse Vloot geraeckten: Dus zijn sy den 7. Octob. weder vertrocken/ maer den 10. Octob. op 't Jutse Riff komende/ is haren Admirael d'Antilope/gevoert by Capit. Bal/vast geraeckt/ d'andere Engelse Schepen siende met 'topsteken van haer Lanteerne datse in noot was/ liepen daer soo na by/ datter noch 3. a 4. vast raeckten/ doch quamen alle behouden af/ uytgeseyt de voorss. Antelope/ die gants verging/ als dat hun alleen sommig volck te lant en sommig te scheep salveerden / met 6. a 8. stucken/ diese in Jutlant aen de Boeren verkochten. Van hier op Dogger zant komende [om te betoonen datse yets uytgerecht hadden] verstoorden de Hollantse Vissers/ namender 14. diese nevens een Kaper met 20. st. inde bay van Burlington opbrachten. Haer advijs uyt Denemarckẽ te Westmunster brengende/ was men aldaer seer gestoort/ jae men sprack van de Deense Gesanten in vergeldinge van dit affront / binnen London te doen arresteren.

Den 18. deser heeft den Coning van Denemarcken met zijne Rijckxraden

den geapprehendeert, yets feytelijcks tot ontsettinge van de criminelen soude mogen werden ondernomen;) Ordre gegeven hadden, dat den Dam soude werden beset met Dry Vendelen Soldaten, met intentie, dat niets en soude werden geattenteert, ten ware eenige feytelijckheyt tegen d'Executie mochte werden aengerecht: So is 't (God betert) gebeurt, niet alleen tegen ordre ende intentie van mijne welgemelte Heeren van den Gerechte, maer oock tot d'innerlijckste eñ beweechlijckste droefheyt harer herten voor-gevallen, dat eenig Volck van achteren de Wage zijnde aen-gedrongē om de Iustitie te aenschouwen, (so als in gelijcke gelegentheyt gewoonlijck is te geschieden) mede de Soldaten (so sy seggen) vernemende dat de Trouppe aen drong om de Criminele te ontsetten, hare Musquetten hebben gelost in 't wilt, tot eenige malen toe, tot ongelooffelijcke hertseer van de Heeren Magistraten, daer present, eenige vā de Burgerije de Iustitie aenschouwende, zijn ter neder geschoten. Eñ dewijle mijne Heeren voornoemt uyt hare Vaderlijcke affectie die sy ongeveynsdelijck hare Gemeente toe-dragen, dien aengaende van meyninge sijn aen te rechten scherpe Examen, so als sy alreede sijn doende, ende dat de Boetschuldige tot noch toe niet en konnen werden uytgevonden; Noodigen derhalven hare E.E. alleen eñ een ygelijcken van de Gemeente, om te openbaren de kennisse die sy van de voor-verhaelde sake ende gelegentheyt sijn hebbende, onder belofte, so yemand van de Gemeente weet aen te wijsen eene van de Soldaten die hunne Musquetten hebben gelost, eñ de Burgery daer mede gegrieft: Dat de selve Aenwijser tot belooninge ter eeren, eñ den dienst aen de Iustitie gedaen, genieten sal een Recompense van 300. Guldens: Dat noch daer-en-boven so yemand wiste te seggen eñ te betuygen dat eenighe van de Officieren last tot het schieten mochte hebben ghegeven, dat de selve daer vooren sullen ontfanghen tot vereeringhe als vooren 600. guldens, ende dat hare namen sullen werden gesecreteert.

Men heeft naderhant uyt d'examē van eenige der voorss. soldaten verstaen/ dat Comelijn hun tot het schieten hadde ghelast: Die wel om sich te komen verantwoorden/ dry mael is geciteert/ echter niet verscheenen: De Weduwē en Weesen der geschotene/ zijn ten reguarde van hunne conditie mildelijcken gerecompenseert/ en Comelijn is voorts Amsterdamse Balling gebleven.

Op die tijt waren de Hollantse Kooplupden bedroeft/ want sommige harer rijcke Straetsvaerders wierden dicht by Boulonge den 7. deser ghenomen/ door d'Engelse vloot onder Commandeur Pen: Dit is geweest d'allergrootste schade die Amsterdam in een reys over stolpte/ en op veel Tonnen Gouts beliep: De namen der Schepen zijn dese:

1. 't Wapen van Medenblick, met 34. st. Cap. Ian Herman, met 300. Vaten Rijs, en Olye.
2. De Ionge Prins met 28 st. Cap. Claes Teunisz. Klick, met 260. Vaten Rijs. Van Amsterd.
3. De groote St. Marcus, met 26 st. Cap. Dirck Ioosten, met 540. Vaten Rijs. Van Amsterd.
4. D'Autumna met 28 st. Cap. Pieter Ioosten Eeleman, met 250. Vaten Rijs. Van Amsterd.
5. Iohan Baptista, met 26 st. Cap. Ysbrant Peters, met 300. Vaten Rijs. Van Hoorn.
6. Gideon van Hamborgh, met 20 st. Cap. Iacob Schomer, met 300. Vaten Rijs.

In dese maent zijn by de Geun. Provincien toegestaen een 200ste. penning/ en een halve verpondinge voor 't Iaer 1652. tot onderhout der Zee-vlooten/ en maintenue van dē Koophandel/ op alle bemiddelde Ingesetenen te lichten.

Hare Ho. Mo. verboden doen 'twechlopen der geene die van 's Lants oorlochschepen hun op Kaepvaerders of elders mochten komen te verhuyren.

Een

Veel Clenodijen zijn gebergt, en 'tgelt en kostelijcke Metalen meest versmolten. Men seght ons van over de 1000. dooden diemen gevonden heeft, behalvens die tot assen sijn verbrant, eñ oock die in de Ganges verdroncken en weg gedreven zijn, in somma, die Stadt is byna als Sodoma gelijck geworden, eñ geheel vergaen. Tot een groote schrick ende onsteltenisse van de Lantpalen daer omher. Bengala den 20. Augusti 1651.

Eenige Bootsgesellen nieulijcks uyt Hitlant gekomen/ hebbende hun verstout eerst van Scheeps boort in weder wille haerer Officiers uyt 't Vile naer Amsterdam te begeven/ en aldaer de H. Directeurs onbillijck maent-gelden te eyschen/ en daegs daer na met qualijck spreken/ dreygen/ en eyndelijck met andre op te maken/ en 't werpen van steenen sich opposerende / aen die zy alle soorten van respect schuldich waren/ als mede aen de Soldaten/ die aldaer tot meerder securiteyt warẽ gestelt: So heeftmen juyst eenige deser voornaemste Aenleyders by de kop gekregen/ d'andere stracks verschoyende/ strovden uyt/ dat indien men de gevangenen eenich leet dede/ ofte op 't Schavot bracht/ zy daer na trachten soudẽ om die te verlossen/ &c. Waer op d'Achtb. Magistraet van Amsterdam verdagt/ deden alsme twee van dese oproerige voor de Wage opknopen soude/ 3. Compagnien soldaten op den Dam stellen / om alle commotie te vermijden: Als nu d'Executie geschiede/ begosten sommige Wijven te schreyen/ en beswijmende/ wilden van daer: Hier door drongen eenige soo stijf op de soldaten aen/ dat die genootsaeckt waren uyt hunne rang te wijckẽ/ maer een harer Officiers dit siende/ beval met een haestig doch onvoorsichtig gemoet onder den hoop te schieten/ 'twelck sommige van hun doende/ treften 5. onnosele ter doot/ en andre wierden gequetst: Eenige soldatẽ de haestichheyt van hunnen Commandant wel merckende/ hielden de trompen van hunne musketten om hoog/ en schoten so in de lucht: Hier over vluchte yder van dẽ Dam/ met sulcken schrick/ als ware het een tweede Spaense Furie geweest/ soo datte Luyden malkandren vertraden/ en hun Mantels/ Hoeden en opperkleeden in de loop lieten: doch is even wel de Justitie uytgevoert: Maer hoe onbehagelijck d'Achtb. Magistraet dit ongeluck is geweest / hebben hare E. met het af-kundigen deses onderstaenden Placcaets genoechsaem bewesen:

Extract uyt het Register van de Willekeuren der Stadt Amsterdam, gepubliceert den 21. Septembris, Anno 1652.

ALsoo mijne Heeren van den Gerechte, als Vaders eñ Voorstanders van hare Gemeente, niet meer ter herten zijn nemende dan de rust, vrede, eñ welstant van de stadt, ende dat hare E.E. tot dien eynde in de bewuste Foullie die dese Weeck is gebeurt, en aengestelt by, en omtrent 't West-Indis Huys, haer geneceßciteert hebben gevonden tot Gerustheyt van de Gemeynte, haer te versekeren van eenige moetwillighe Matrosen, daer onder twee waren die de meeste aenleydinge tot comploterije ende seditie hadden gegeven, eñ daer om by mijne Heeren van den Gerechte over haere begane fautten op gisteren ghedoemt sijn, omme door den Scherprechter openbaerlijck mette Koorde te worden geexecuteert: In ende omtrent welcke Executie mijne welgemelte Heeren, omme alles buyten confusie te houden, also niet sonder vreese was, dat by het groot getal van de delinquerende Matrosen (daer onder eenige hun hadden verbonden om hunne Medeplichtige te ontsetten, in cas sy van de Iustitie mochten wer-

guins in gelt/ diverſche Doſen met Gout/ Geſteenten: Noch eens 300000 Kroonen/ en noch ſommige Koffers/ Packen/ etc. met koſtelycke Clenodyë: Alle welcke uyttermaten Schat door de Chimiſe Konſte Bardardelli (oft het Haſelaer krom-houtjen) ſoude geopenbaert en gevonden zijn.

Van Italien weder na Vranckrijck keerende: Bevont dat Rijck ellendig/ den Koninck van zijn Hof/ den Prince van hun Eere/ ende het Volck ſonder welvaert: De Landen verwoeſt/ hare Boeren verjaegt/ en de ſteden als geblockeert: De Geeſtelijckheyt bedroeft onderſtaen door den Cardinael de Rets een Beſendinge aen den Coninck te Compeigne te doen: Een Heer waer op de Kercke/ het Parlement en de Princen groot vertrouwen hadden: Om u te ſeggen wat zijne Bootſchap was/ ſiet deſe zijn de woorden die hy den 12. dito te Compeigne voor den Coninck ſprack:

SIRE, Alle d'Onderdanen uwes Majeſteyts moghen hunne ſaken aen u vertoonen: Maer niemant iſſer die recht heeft om u aen te ſpreecken van uwe debuoiren, als de Kercke; Wy moeten 'tdoen Sire, verbonden door al onſe gebiedende Characters, doch in 'tparticulier, wanneer het beraeckt de behoudeniſſe des Volcks; Daer om is 't, dat die ſelfde macht die ons geſtelt heef tot Mediateurs tuſſen God en de Menſchen, maeckt, dat wy 'naetuyrlijck hare Intereſſeurs zijn by de Koningen, dewelcke de levende Beelteniſſe ſijn van de Goddelijckheyt op Aerden.

Wy ſullen ons dan voor uwe Majeſt. in qualiteyt van Woorden-Dienaer preſenteren, en als wettelijcke Diſpenſateurs der Eeuwighe Oraculen; Wy bootſchappen u het Euangelium des Vredes, en bedancken u van de diſpoſitie die gy hun alreede hebt verleent, biddende u ſeer ootmoedelick, te voltrecken dit ſo glorieuſen werck voor uwe Majeſt. ẽn nodig tot de ruſte uwes Volcks; Oock verſoecken wyſe van u met authoriteyt, om dat wy tot u ſpreken uytte naem van die geene van wien de ordres u oock moeten geheyligt ſijn, ſynde ten minſten u Onderdanen; Maer Sire, deſe waerdigheyt die wy gehouden zijn in onſe wercken als woorden te bewaren, en vermindert geenſints het reſpect dat wy aen u geheyligde Perſoon ſchuldig ſyn, zy vermeerdert ter contrarie, en beveſtigt ons meer en meer tot uwen dienſt, weſ halven wy nau en weten hoe ons te houden, overdenckende, dat wy d'eere hebben onder de ſubjecten uwer Maj. d'eerſte te zyn, dat wy niet en belijden op de ſelfde tijt als dees qualiteyt ons verbint al veel byſonderder als de reſt der menſchen, aen u te geven alle bedenckelicke tekenen onſes onderdanigheyt, ende oock getrouwigheyt; Wy ſullen 't doen Sire met de woorden die wy in effecte konnen ſeggen, alſo die voor d'effecten gaende ſyn. De Kercke van Parijs heeft noyt uytſicht ghehad als tot voordeel uwer Kroon, en hare Oraculen hebben niet gheſproken als tot onſen dienſt; Zy en gelooft niet Sire datſe een veel bequamer gevolg ſoude konnen geven van al hare andre wercken, als 'tootmoedig verſoeck datſe heden aen U M. doet, van den Vrede te willen geven aen d'Hooft-ſtadt uwes Koningrijcks, om dat die gedrongen wert niet alleen als nodig tot ſoulaes der ellendige, maer oock tot d'eenighe ware beveſtinge van uwe Authoriteyt; Wy ſien onſe Landertjen berooft, onſe Steden woeſt, onſe Huyſen verlaten, onſe Kercken geviolcert, en onſe Autaren ontwijt dringen ons oogen opwaert ten Hemel, verſoeckende aldaer Iuſtitie over deſe Godlooſheden ẽn ontheyliginge, dewelcke niet genoech door 's Menſchen hant geſtraft worden konnen, en daerom wat ons eyghen miſerien belanght, 'treſpect dat wy hebben tot alle die de Caracteren van U M. dragen, ſoude ons ontwijffelijck verbinden tot de aldergrootſte bedwingingen onſes lijdens, ẽn het inhouden des ſuchtens ende klagens die ons uwe Wapenen veroorſaken. So uwe Intreſt Sire u meerder preſt als d'onſe, ſo volgt ons ſeggen

Een schaemtelose Schipper (Willem Bont genaemt) komt t'Amsterdam daer hy by discoursen eerst den gemeenen man / ende naderhant de E: Raden ter Admiraliteyt met loghenen mis-leyt/divulgerende dat hy (Schipper op een Brantschip zijnde) een Engels Oorlogschip omtrent de Kust van Noorwegen door behendicheyt had verovert/waer toe hy veele circumstantien bybracht: Maer de sake door waerheyt achterhaelt zijnde/ is hy door ordre des Admiraliteyts gecondemneert ende geexecuteert/eerst/ voor een Pael met zijn bewijs-brieven en roeden voor de Borst/ mitsgaders zijnen Deeghen om zijn hals gehangē/ een wijle gepronckt hebbende den selven daer na voor zijn voeten gebrooocken/ en 3. Jaren in 't Tucht-huys gebannen.

Ex multiloquo pleraque nascuntur incommoda.

Ick sal my oock eens naer de Levante wenden: Alwaer den manhaften Commandeur Johan van Galen aengekomen zijnde/ heeft sich den 5. deser verdaerdicht om eenmael die Natie met macht onder d'ooghen te gaen/ van wien hy in vredens tijt vijantlijck en als een mis dadige schelmachtich is getracteert geweest. Hy liep op gemelten dach uytte Ree van Livorno/ sterck 10. Oorlog-schepen: Omtrent Mont Christ by Elba komende/ sach den 6. dito met 't krieken van den dach 9. zeylen/ die hy eerst aen den avont achterhaelden: Schutgevaert houdende/bevont dat zy alle Engelse waren/ als een met 56 st. 2 Fregatten met 32 en 40. st. een met 34 st. noch 3 Koopvaerdijers van Alexandretta/ een met 30./ en 2. met 24. en 26. st. noch een van Smirne met 30. st. 's Nachts dwaelden 4. der Hollantse Schepen van de Vloot/ door de stroom/ van Galen doen maer 6. Schepen sterck zijnde/ tasten evenwel de Engelse aen/ die in 't doncker hun al gesocht hadden in 't Eylant Elba te retireren/ dewijle sy seer kostelijck aen Syde/ op 4. Millioenen wierden geregistreert: De Koopvaerdijers settent na de Wal/ haren Admir. kreegh 't schip Eendracht voor de boegh/ maer die zijn groote mast over boort rakende/ most den Adm. weder verlaten dit een harer kloeckste Fregats met 40 st. bemerckende/klampte flucks dē Eendracht aē boort/ hy meynende datte Holl. Mesjes gheen Staerten souden konnen snoepen/ sette zijn wijde broecken over/ en noch dese noch die op 't Engels Fregat waren / konden niet sien hoedanich sy beyde vermeestert wierden / want sy alle waeren in een glas met hun Fregat der Holl. ghevanghen/ soo goet ronts leef den Matroos in dit half uyr mette gentilmans: Den Engelsen Adm. door de Capit. Swart en Bont weder om aen boort geleyt wordende/geraeckten in brant/ so dat beyde Capiteynen hier doot blijvende/ van hem af-weecken/doch naderhant weer uytgebluscht sijnde/ontvluchtent met d'and're in Porta Longona: Alwaer hun van Galen gevolgt/ en t'eenemael beslooten heeft ghehouden: Beklagende onder syn valjante Maets die gebleven en te Porta Longona wierden begraven/ seer/ den Manhaften Capiteyn 't Jonge Hoen van Hoorn.

Te Venetien heeftmen den 16. dito/ de Threforije / anders het Heylig der Heyligen geopent/in presentie des Raets/des Curators/eñ des Magistraets: En alsoo 't selve in geen 70. Jaren is geschiet/ en in geseyde tijt sonder veranderinge was ghebleven/ zijn aldaer ghevonden een Millioen en 700000. Cequins

Parijs: Den Koning Hendrick de Groot seyde tot den Cardinael van Gondy, dat hy geresolveert was dit hy in geenen effecte yets wilde doen voor dattet inder daet Vrede was; Geensins en soud ick konnen de meriten noch de waerde van dit Discours vercieren, so ick 'tonderstont; Sire 'khou my te vreen getroulijck aen U Maj. te rapporteren met een het selfde ghemoet als den Cardinael van Gondy dat ontfong, En gy Sire, also navolgende de moderatie en voorsichticheydt deses grooten Monarchs, sult gy regheren een Rijck even als Godt, om dat uwe Authoriteyt geen hinder hebben sal, als die, die van selfs uytte reden ende Iustitie sal spruyten. Soo doende sult gy alleen de Coninckl. Authoriteyt herstellen, in de welcke voorwaer berust de sekerheyt, de rust en 'tgeluck uwer Onderdanen; Soo sult gy doen herleven de hatren uwes Volcks, verdeelt in so veel bysondre Factien, waer af de diversie noyt als toekomstig sal sijn tot uwen dienst. Alsoo sult gy weer vereenigen op dees selve plaets uwe Souveraine Geselschappen, alwaer sy met soodanighe vigeur syn onderstut met soo veel glorie der Rechten van uw Voorsaten. Alsoo sult gy het Koninckl. Huys vereenigen. Alsoo sult gy in uwen Raet en in 'tvoorste uwer Legers hebben Monsr. Duc d'Orleans, wiens ervarentheyt, moderatie, ende absolute profitable intentien in 'tbeleyt van uwen Staet so nut en dienstich sijn, te seconderen. En als wy dencken Sire, dat een eenich oogenblick dees voor deelen kan bybrengen, en als wy ter selver tijt dencken dat een ogenblick noch niet geboren is, soo bevinden wy onse sielen van vreugt en droefnis, vrees ende hope beweegt. Welcke apparentie als 'teynde onser qualen hier naby is, al hoewel men die niets veel en acht, en dat die stracks versacht werden, een apparentie al warē die oyt getermineert, en soude (indien Gods gerechticheit niet kastijden wilde onse misdaden) maer al te onlidelick sijn door de qualen die wy lijdende sijn tegen alle ja menschelickste regulen der Policie. 'tIs Sire in uwe macht door een haestige en goede Vrede wegh te nemen dese afschrickelijcke ontheylinghen, die de Aerde onteeren, en de Blixem van den Hemel verwecken, gy behoort als een Christen, gy sijt gehouden, ende gy kond als een Coninck, Een grooten Aerts-Bisschop van Milanen voerde wel eer dusdanige woorden in een saeck vā minder belang, tot een der grootste Keyseren, in een zaecke minder als dese, en oock min de eere Gods betreffende; De Kercke van Parijs Sire, draechd u heden met de hooghste oorsaeck, God geve ook met succes: God blase u Majest. in een resolutie en applicatie tot dese haestige en zalige remedie, bestaende in't wederkeeren na Parijs, dat wy aen u versoecken Sire, met alsulcke respecten als ootmoedige Onderdanen souden konnen doen, en met alsulcke bewegingen als bereyde harten ten dienst van U M. ende tot ruste uwes Koningrijcks souden konnen houden.

Alsoo doende Sire, sult gy een van de aller voornaemste poincten vervullen in 'tbegin uwes levens, van 'tTestament uwer allergrootst en Heyligste Voorgangers, St. Lowijs op 'teyndt synes levens wesende, recommandeerde voor al aen den Coning sijn Soon de behoudenisse der grootste Steden van sijn Coninckr. gelijck als een gemeene middel die daer strecktc tot 't behout van syne Authoriteyt. Dien grooten Prins verstont sijn gevoelen so redelijck en wel gefondeert te wesen, tot het uytleyden vā de Conmginne Blance de Castille sijn Moeder. Eñ uwe Maj. Sire sult oock buyten twijffel bevinden dees Maximen in den Raet van dese groote Coninginne de welcke u heeft overgegeven aen u Volckeren, ende die door deugden welcke sonder vergheljckinghe ende exempel sijn, animeert dat selfde Bloedt, 't welck in de Aderen van Blanche heeft gestroomt, en die selfde voor deelen, de welcke zy wel eertijts selver in Vranckrijck heeft beseten.

Op dese Oratie gaf den Coning goede antwoort/ en dat hy haest te Parijs soude wesen: Waer over de Borgers verheugt/ en den Cardinael de Retz in in groote achtinge by hun is geraeckt. Op den selven dach beantwoorde den Koning

niet ; Eñ by aldien wy niet geweldelicken zyn genootsaeckt dat gelijck onse ware rust bestaet in onse onderdanigheyt,so bestaet uwe ware grootheyt in u Iustitie ende goetheyt : Op dat hy zelfs de waerdicheyt eens grooten Monarch zy ; Te wesen boven dien meer geformaliseert,is onnut,en selfs oock hinderlijck in sommige recontres,die weder nodich konnen syn in andere occasien. Eñ U M. Sire,sal my believen te vergunnen dat ick hem segge mette selve vrijheyt, dat zedert my het geven des Caracters ick noyt meer stoffe gehad heb als in desen daer ick nu mede besig ben,aengesien gy in effecte de harten uwes Volcks hebt en dat in deser zake, Sire, alwaer ick my voele gedrongen door de heimlicke ontfonckinge myner Conscientie,te begeren dat deckfel, 'twelck niet dan veelmalen bedeckt de harten der grootste Princen : Aen de waerheden,de importantie en nodicheyt wil ick niet twijffelen. Sire, Spreecktmen u niet seer verscheyden van de gestalte van Parijs,wy wetent,Sire, al veel particulierder dan andere menschen,om dat wy zijn de ware Dispositeurs van d'Intrelten der Conscientie, ende ingevolge vã de grootste secreten des harten,eñ wy en vinden geene onder u Volck die niet en syn vast-blyvende aen uwen dienst, wat sal 'tdan syn als gy so absolut sult binnen Parijs als in Compeigne wesen,so dat u niets ombrage geeft,noch daer is niemant die van u verdeelen soude konnen de genegentheyt des Volcks,nochte d' Autoriteyt van uwe Maj. en wy wetent Sire, konnende u sulcx met seer klare en overtuygende preuven bewaerhedẽ,die u seer ootmoediglick versoecken te considereren dattet veel is dat ghy de harten hebt van die geene die nerghens anders na wachten als een eenigh gesicht van uw,om hun te laten verwinnen. Sire ick bedrieg my ende spreke on-eygen,ick gevoel dat ick door dese woorden de Ooren uwes Maj. quetse , zy en wil niet als hare vyanden verwinnen, eñ hare Wapens en hebben geen andere objecten als die van Hendrick de Groot, Overgroot-Vader uwes Maj. gekeurt op de Pleynen van Iury. Ick segge dat hy verkoos Sire,de Françoisen,om dat hy hun en de vremdelingen onderscheyde met dese brave woorden aen 'tvoorste syns Legers : Salveert de Françoisen. Dese distinctie dede hy met 'tRapier in de hant, en observeerdense altoos religieuselijck na alle syn Victorien. Dit Parlament dat in de grootste Beroerten vã den Staet tegens hun meyninge eñ ordre binnen Parijs is gebleven,wiert in syn sittinge en functien gecontinueert door desen groot en wijsen Prince,die 'sanderdaegs als hy Victorieux en Triompherende binnen gekomen was,ten selven dage binnen 'tKoninckl. Paleys een generale Amnestia dede publiceren , eñ het schijnt dat desen Prins gelooft heeft datter noch yet aen syne goedertierentheyt sou ontbroken hebben,indien men't op deselve plaets niet en had doen uytschateren,alwaer men in sommige rencontres so weynig Iustitie had gepleecht en tegens syn wil gedaen; eñ men moet toe-staen datte Voorsienigheyt Gods byzondere sorghe heeft gehad om syne moderatie en gerechtigheyt te bekroonen,om dat syn Autoriteyt so geweldig verkregẽ,en byna te neder gevelt,sich also gerelevert sag door sijne lieflijckheyt en voorsichtigheyt,en dat in een veel hooger en vaster saeck als oyt aen zyn Voorganger,is geschiet. So ick onderstã te verhalen een minder gelijckenisse,selfs ongerechtige, het soude die van een Dolle Eeuwe syn,en die (om also te spreken) het Koningschap in synen Troon aen-tast : En men moet toe-staen dat in desẽ leste tijden d'Intentien van d'Onderdanen van U M.in geen vergelijckinge daer hy komen mogen. Sire. Ick soude in dees occasie seggen 'tgunt men na myn ghevoelen most seggen in alle de rescontres van u leven , dat gy ontwyflick volgt de Voetstappen van desen grooten Monarch,en dat gy geen minder goedertierenheyt sult hebben tot een groote Stadt, die met yver u aenbiedet het bloet van hare Borgers om dat te storten in uwen dienst,'twelck den Grooten Hendrick niet en had tegens de Rebellige Onderdanen,dewelcke om zijne Kroon disputeerden ende hem na 'tleven stonden.

Sire, ick heb een bysondere Domesticq recht om u dit exempel voor te stellen in dees vermaerde Conferentie,die gehouden wiert binnen d'Abdye van St. Antonis in de Voor-stad van Parijs

vertrecken/ dat vermits geen betalinge omging / soo konde men geen levens middelen bekomen/ en datte komst van zijn Majest. binnen Parijs/ dit alles konde remedieren/ Ec. Waer op den Koning sich na zijn Moeder keerende/ sprack zy als Coninginne Regente met een lieffelick aengesicht tot de borgers van Parijs aldus in substantie: Dat de Borgers van Parijs hun wel versekert mochten houden van des Konings affectie, en zijn gemoed soodanich stonde,om wel haest aldaer te komen. Waer op de Supplianten dus lange op hun knijen gelegen hebbende/ die na dat zy hun twee en twee voor des Koninghs voeten hadden neder ghelept/ met ordre van daer/ en met vergenoeginge na Parijs zijn gekeert/ daer zy van hunne Mede-borgers wel ontfangen/ en bedanckt zijn geworden.

October 1652.

De Schriftelijcke Antwoort die zy mede aen Duc d'Orleans brachten/ was den Princen gants niet aenghenaem/ alsoo sy verstonden buyten de Amnestia ghesloten waren: En alhoewel den Coninck hun belast hadde dat men de selve openbaer op 't Palais soude lesen / so wiert dat nochtans achterhouden/alsomen voor Oproer vreesden: 't Welck sommige even-wel verstoute tot 3. a 400. voor 't Paleys te vergaderen/ roepende: Den Koning leve met Masarin,sonder de Princen: Maer dese sijn door gewapende Borgers haest verstroyt. Den Koning quam middeler tijt van Compeigne/ Mantes/ en Pontoise tot St. Germain/ 'twelck de Princen binnen Parijs soo verbaesde / dat zy alle wegen na St. Denis met Krijgs-volck deden besetten: Den 2. Octob. quam den Hertogh van Joyeuse met nader Advijs van den Koningh/te weten/ een gelijckformige Amnestia voor de Princen gelijck Ao. 1616. aen den Ouden Pr. van Condee wierde verleent: Maer den Hertoge van Orleans verklaerde den 3. in 'tvolle Parlament/ dat hy daer mede niet te vreden was/ en eerst alles in dien stant ghebracht moste worden / als het was doen den Koningh mondich te zijn wierde verklaert: Ende op den 12. dito schreef hy selfs den volgenden Brieff aen den Koningh:

SIRE, Zedert de verklaringe die uwe Majesteit van my heeft begeert, en de order die ick aen den Marquis van Ioyeuse had gegeven, om 't geene my beraeckt aen uwe Majesteit te remonstreren, en heb ick niet verstaen dat eenige differentien meer over gebleven zijn om de effecten te beletten die ick ben verwachtende,nevens 'tbesluyt van een so seer gewenste vrede. 't Verwondert my uyttermaten geen Antwoort ontfangen te hebben,'t uytstel datmen maeckt, is tot nadeel van uwen dienst en de gemeyne Vrede, om welckers te verkrijgen ick mijn zelfs niet gespaert heb, om daer door de sinceriteyt van mijn intentie uwe Majestt. te doen verstaē. So heb ick goet gedacht voor de tweede mael mijn Verklaringe te senden, en die te directeren aen mijn Cousin den Hertoch van Anville, wiens goede meyningen genoech bekent zijn, niet twijffelende, oft hy sal getuygenis der waerheyd geven, mette selve liefde en affectie die hy altoos ten besten van den Staet heeft ghehad. Ick bid uwe Majesteyt te willen geloven 'tgunt hy u op dit subject seggen sal. Ende dat hem de Pasporten worden vergunt. Voorts heb ick in aller ootmoedigheyt versocht te mogen sijn; Dat indien ick mach aen uwe Majestt. Commissarissen

Koning oock een Brief / die hem den 7. dito van Duc d'Orleans uyt Parijs toe-gesonden was/ daer in hy als noch zijn Majesit. aen maende den Cardi. Masarini te verlaten/ te Parijs te komen/ en dat dan de Krijchs benden afgedanckt/ en de Beroerten van Vranckrijck een eynde souden nemen. Maer dē Koning [door bejaerde geassisteert] antwoorde seer kort en voorsichtigh aen zijn Oom in dese woorden: Dattet versenden des Cardinaels maer een deckmantel was: En zijn Oom wel wist hoedanich den Koninck daer in van intentie was; Die de quade gangen der Princen van Condee en Conty affirmeerden en navolgden,&c. Over welck bescheyd den Hertogh van Orleans maer tamelijck vergenoecht was. 't Parlement/ de Geestelijckheyt en de Borgers op 't wederkeeren van den Card. de Rets/ vergaderden op 't Stadt-huys en elders seer yverich en sterck / elck begeerden aen den Koning een besendinge te doen/ so lang/ tot met gemeene stemmen by de 70. so Lakenbereyders/ Kruydeniers/ Kramers/ Bontwerckers/ Hoedemakers/ Goutsmeden en andre na den Koning te Compeigne wierdē gesonden/ daer zy den 29. Sept. arriveerden: Den Koning hun van verre so sterck siende aenkomen/ was verwondert/ en vraechden wat volck daer was ? also zy met vele Carotsen door 150. Ruyters omringt/ langst den wech quamen: Men antwoorde/ dattet de Borgers van zijne goede stadt van Parijs waren/ en dat sy zijne Majesteyt quamen versoecken om daer binnen te komen: Hier op ging den Coning achter door den Hoff in zijn Camer. De Coningin uytte Vesper van de Carmeliten komende/ was oock wel vernoecht: Want toen zy uyt haer Carots tradt/ seyde zy tot den Graef van Orval hare Schiltknaep met een lachent Aengesicht / Wel Monsr. Grave, de Messieurs van Parijs zijnse gearriveert ? Dese Gedeputeerden gingen den 19. dito de visite doen aen den Sur-Intendent/ den Cancelier/ Monsr. du Plessis Gunegauld en andre/ die hun op hare deputatie goede vertroostinge gaven: Den tijt om Audientie te hebbē gekomen zijnde/ vergaerden de Borgers van Parijs inden Tuyn vande Cordeliers/ bekleedt met lange Rocken: Den Ceremoniemr. geleyde hun in een nieuwe Gallerije/ daerse een half uyr toefden/ tot dat de Koning uytte Misse quam/ toen leyde men hun in een zael daer den Koning en Koninginne warē/ met Duc d'Anjou en andre Grooten: De Borgers vielen voor hare Majest. op hunne knijen/ Monsr. Patijn dede 't woordt/ versoeckende in substantie: Dat den Koning met zijn presentie Parijs beliefden te vereeren, ende haer den Vrede soo seer by alle menschen begeert, te verleenen: Dat dit het eenige motif van hare Legatie was, ende mede, om den Coning te versekeren van de getrouwicheyd en onderdanicheyd tot hare Majesteyten,&c. Maer Sr. de Brun een der Kruydeniers/ vatte na dien 't woort/ en dede niet niet alleen sich selfs door sijn medoogende Oratie de tranen uyt de oogen springen/ maer oock den Koning en ettelijcke der Omstanders: Want alhoewel zijn woordē sonder eenige methodise konst natuyrlijck welbindende waren/ soo beweechden des te gereeder de geene die door Logica alles stelden. Nadien begost Sr. de Penchon een Gasthuys Vader/ die den Coning alle de miserien des volckx voor oogen stelde / in 't ontleedigen van 't ontblooten der Boeren op 't Lant / de ruyne der Kooren-handelaers en Ambachts-luyden/ den kleynen ontfanck van Aelmoessen in de Godshuysen/ so datmen geen armen in nemen kost / en 3000. op Karren gereedt lagen om na andere steden te

en Duc d'Anjou met hum gevolg gebozens in d'Abdije Royal van Maubuisson/ alwaer hare Majesteyten lust schepten over den yver des grooten getals Religieusen in hare devotie/als oock in de Monumenten van St. Louijs/die hem in zijn levē neffens de witte Coninginne in dese Abdije begaf/ alwaerme op haer rycke Sepulture haer Beelt van koper siet/staende in 't midden van't Coor der Religieusen/met sodanigē habijt als zy haer leven heeft willen eyndigen: Haer Grafschrift wiert by de Coninginne heel seltsaem opgenomen/ als mede d'andre Tombeu/ de groten omvang en andre Coningl. Gebouwen.

Maer de sake liet sich wijder aensien/ als op den 18. dito 14. a 15. Koetsen vol Borgers en krijchs-officieren te St. Germain quamen/audientie haddē/ en na bekomen goede antwoort / in presentie des Conings aen Tafel elck een roemer wijn op gesontheyt van zijne Majest. uytdrincken mosten: Als den 19. van den Koninck bevel quam dat Madamoiselle d'Orleans 't Palais/en de Koninginne van Engelant de Loubre mosten verlaten: En ten lesten als den Koning beval aen den Provoost de Borgers te Wapenen / de Poorten te verseckeren/om den 21. Sijn Majesteyt met gewapende Ruyters binnen der stadt te geleyden.

Op dien dach gingen duysenden Borghers buyten Parijs den Koninck te ontmoeten / langst de straeten en de Seyne tot aen de Loubre lagen de Menschen als gepackt: Ten 4. uren quam den Koning by le cours de la Reyne / aldaer den Marquis de l'Hospital (presenterende de stad) den Provoost der Koopluyden/de Schepenen/den Raet/de Quartiermeesters mette Borgers/ staende aen wederzijden in de wapenen/ de Koning verwellekomden. Alsoo zijn sy na de Loubre gereden/300. schutters van de Guarde de Paert stapten voor uyt/ in wiens Kleederen en Cornetten het Wapen der Stadt stont: De Raets-heeren/Borgers/Ec. volgden/doen den Adel te Paert/4. Schepenen/ den Ceremonymr./ den Gouverneur en Provoost van Parijs. Na dese quam den Koningh op een Grauwen Henghst / omringt met den Prince Tomaso/ Duc de Vendome/Guyse en ander/en in de 50. Cortsen. Daer achter quam den Capit. van de Guarde met de lichte Paerden / de Switsers / de Guarde van de Koninginne / en al de Pagien mette by loopers. Doe quam de Koningin met Duc d'Anjou en veels Dames in 's Coninckx Lijf-Carots. Na dien volghden d'andere Carotsen vol Dames. 12. Compagnien van de Guarde besloten den Train. Ten half achten quam den Coninck op 't Hof/ men hoorden alle de klocke speelen onder 't groot geroep van Vive le Roy, en het donderen van 't geschut/ op de straten en voor de Huysen waren alle den nacht vreugde-vuyren ontsteken/ en yder was seer verblyt. 's Morgens wiert Duc d'Orleans door den Coning belast in 24. uren Parijs te verlaten: Den Prins van Condee had sich alvoren heymelijck na Breda geretireert: Mede en was den Card. Masarin niet in gekomen/voor dat al eenige dagen verlopen warē.

De Heeren van 't Parlament van Parijs en die van Pontoise / quamen te 7. men hun zitplaets op de Loubre nemen: Den Coningh ginck op zijn stoel van Justitie sitten/ om hem stonden de Hertogen/Princen/Marschalcken en Officiers van de Croon/maer zijn gewoonelijcke blaeuwen Hemel was daer niet / alsoo de Parlaments Heeren swaricheyt maeckten die daer te brengen:

Zijn

missarissen senden om te agreeren een Amnestia in goede forme, en te Protesteren voor uwe Majesteyt, dat ick dan nimmermeer sal afwijcken van 't Respect dat ick uwe Majesteyt schuldigh ben, ende dat ick alle dagen mijns levens blyven wil. Sir. Uw' alleroótmoedigsten ge- hoorsaemsten Dienaer en Onderdaen. Parijs Octob. 12. 1652. GASTON.

Dry dagen daer na heeft den Koning de volgende Antwoort aen den Hertoge van Orleans gesonden:

O Oom. Ick en twijffel niet, maer gy hebt den Marquis van Ioieuse met een Acte (den 4. deser by u onderteykent) afgesonden, gelijck als gy mijn schrijft in u Brief van den 12. daer aen, den welcken mijn Cousin den Hertoge van Anville aen mijn heeft behandicht. Maer gy moet oock weten ende verstaen, dat hy hem voor my niet en dorfde vertoonen, om dat hy order van mijn had niets voor u te mogen versoecken, noch oock gheen nieuwe Verklaringhe van u, maer wel d'executie van die gy soo dickwils hebt gemaeckt, gelijck als: Dat gy wout goet maecken dese woorden soo solemnelick van u ghegeven: Uwe Wapenen neder leggen, u stercke Troupē buyten de Fronturen senden, dat mijn goede Gemeente van Parijs van overlast soude bevrijt blyven, 'twelck nu soo lang heeft geduert met die daer binnen t'inquartieren. Ten heeft aen my niet ontbroocké, dewijl ick veroorsaeckt heb een Amnestia, om die in mijn Parlament van Parijs (nu te Pontoise verplaetst) te doen publiceeren, die so largo is, dat den alderactieust en naukeurigste niets vinden kan, om daer in yets tot sijn sekerheyt by te voeghen, nochte oock begeeren dattet te Parijs geregistreert werde, om dat sy wel weten, datte Officiers vā mijn voors. Parlement welcke binnen Parijs sijn gebleven, sedert mijn Verbot sonder Autoriteyt sijn, en sy sijn in apperehentie om sulcks, 'twelck sy ghegeven hebben aen de Borgers ende Inwoonders op 't Stadhuys den 4. Iuly lest; zy hebben geen vryheyt om te stemmen, soo dat alles wat sy doen konnen invalidabel is, volgens de Wetten en Maximen van 't Koninghrijck. Dus alles bevorens gedaen hebbende 'tgunt gy van my sonder eenighe conditien koste begeeren, so en rest'er niet meer dan dat gy van uwe kant na-komt 'tgunt ghy hebt beloost. 'tVerlenen vā Paspoort beraeckt de questie niet, niemand heeft oyt voor desen diergelijcke versocht, maer dit is onder decksel so 'tschijnt, als de voorige handelinge, en van gelijcke natuyr, en specialijck dat van den Hertog van Lotharingen met de Spaense Troupen gecommandeert by den Prince van Wittenberg, dat so zy mochten na Parys komen, sig te voegen mette Prins van Conde, gelijckse deden: En die sy alleen vernieut om nu 't Volck te ruyneren, en een weg te banen voor 't Spaense Paerde-volck tot 't inkomen deses Koninghrijcks, om myn voorsz. stad van Parijs in slavernye te houden, daer sy 'tonderwijl so verre mede gebracht hebben datse my beletten daer binnen te komen, volgens 't Advys dat ick hebbe van den Graef van Mondmcieux Gouverneur van Atrecht. Dan ick hoope met Godes hulpe dat ick bestant sal wesen, om myne Onderdanen te beschermen tegens de boose effecten van al dese Voorstellen. En so gy keert tot u voorige onderdanigheyt, so contribueert daer toe van uwer syde, en ick sal volgens dien bereyd sijn, gelijck ick wensch, u alle soorten van getuygen mynes goeden Wils, waer om ick God bidde hy u in sijn Heyligste bewaringe neme. Geschreven tot Mantes den 15. October, 1652. U seer wel genegen Cousin, Onder stont du Gunegaud, LOUIS.

Desen Brief gaf groot na-bedencken aen de Princen/ te meer/ also die van Parijs hun over dwers begostē aen te sien/ en dat een geruchte was onder de Grooten op de Louvre/ dat den Koning wel haest te Parijs soude zijn/ want het Hof vertrock op die tijt na St. Germain/ doch den Coning/ Coninginne en Duc

ti, Hertogen, Pairs eñ Officieren van de Kroon, Heeren, Ionckers, eñ in 'tgeneracl alle die hun geassisteert hebben, hun Ampten, Gouvernementen, Goederen, Officieren eñ beneficien, Eer-plaetsen ende digniteyt genieten, ende wat generalick hun meer is toe-behorende, eñ dat alle dingē in den selfde staet herstelt wordē, in welcken sy waren voor dese tegenwoordige Onrustē: So ten opsicht van hun, als van die die in onsen dienst gebleven zijn, niet tegenstaende, als gesegt is, alle Declaratien ende Vonnissen ter contrarie gegeven. Verbieden aen alle onse ondersaten, van wat stant en qualiteyt sy zijn yets op te halen, malkanderen yets te verwijten van 't geen gepasseert is, ofte yemant daer over met woort, daet, ofte querellen te schimpen ofte t'offenseren: Ende gebieden dat sy hun daer van onthouden ende als Broeders, vrienden ende mede Burgers vreetsamelijck met den ander leven, op pene aen de Contraventeurs van gestraft te sullen worden, als verbrekers vande Vrede ende verstoorders van de publijcke rust; Verklaren daer-en-boven, dat wy onsen voorsz. Oom, onse voorsz. Cousins de Princen van Condee en Conti, en onse nicht de Hartogin van Longevile in onser goede gratie aen nemen: Alles op conditie dat onsen voorsz. Oom ende Cousins, met oock al onse by hun zijnde Onderdanen, ter goeder trouwe 3. dagen na publicatie deses de Wapens neer-leggen: Dat daer om onsen voorsz. Oom binnen 3. dagen ons sende een Acte by hem ondertekent, mede brengende, een renunciatie van alle Tractaten, Verbonten, en andre saken, die hy ter occasie deser onrusten en sonder ons t'erkennen sou moghen in ghegaen hebben; Dat oock onsen Cousin de Prins van Conde ons binnen den voorsz. tijt toe-sent een acte by hem ondertekent, mede-brenghende een klare en eenvuldige renunciatie van alle Liguen, Verbonten en andre saken, die hy teghens onsen dienst en buyten onse kennisse so binnen als buyten ons Koninckrijck aengegaen heeft, voornamelijck in de Tractaten die hy mette Spangiaerden heeft gehouden: Boven dien sal hy in de voorsz. tijt alle noodige ordre, met al wat aen hem dependeert ons in handen stellen, om uyt Stenay, Bourg in Guienne, en and're plaetsen te doen uyt-trecken alle het Spaense Volck, als oock van de Franse Kusten te doen vertrecken alle de Schepen, Galeyen eñ Iachten die op de Riviere van Bordeaux sijn, gehoorende aen den Cathol. Koninck, ofte zyne Ondersaten. Dat onse voorsz. Oom den Hertog van Orleans, eñ Cousin den Prins van Condee, al het uytheemsche Krijgs-volck, dat om Parys ligt, sullen doen marcheren regel-recht na de Frontieren vā Vlaenderen, de welcke tot dien eynde Convoy ende onderhout verschaft sal worden. Dat sy de Troupen die onder hun naem, voor dese tegenwoordige onrusten dienden, sullen doen conjungeren met onse Armeen, door onse Cousijnen, de Sieurs van Turenne en de la Ferte Senaterre, Marschalcken van Vranckrijck, gecommandeert, als die tegenwoordig onse Persoon dienen, om de ordre die hun door ons eñ onse voorgemelde Luyt. Generael gegeven zyn, in executie te stellen, en dat zy ons hun Brieven ofte nodige orden senden tot af-danckinghe van het volck van hun dependerende, wesende in verre gelegen Provintien, die zedert de tegenwoordige onrusten by hun geworven eñ by een gebracht zijn, sonder dat de particuliere tot eenige andre dingen verpligt worden, als stracks, ende sonder uytstel, en ter goeder trouwe weder in hun schuldige plicht te treden, binnen de voorsz. 3. dagen na publicatie voorsz. voor de geene die aen dees zijde van de Loire sijn, ende 15. daghen voor de andere, mits dat binnen die tijdt, die daer eenigh Officie ofte Bevel ghehad hebben onder de Troupen, gecommandeert by de voorsz. Cousijnen, voor den naesten Koninckl. Richter, ter plaetse daer sy ter publicatie deses hun sullen vinden, hun Declaratien doen, mede brengende een renunciatie aen alle Liguen, associatien eñ Tractaten, so met Uytheemse als met dese Ondersaten gemaeckt, ende beloovende van de gehoorsaemheyt die sy ons schuldich zyn, noyt te wijcken: Dien volgens willen ende verstaen wy dat zy het effect van onse gratie by desen vergunt, genieten, op conditie nochtans,

Zijn Majesteyt heeft dan begost met dusdanighe woorden/ uyt een mont van gravitept: Dat hy op zijn Stoel ghesteten was, om haer zijnen wille bekent te maken, &c. 't Welck den Cancelier in een Oratie ontledichde/ bestaende in't lauderen van des Conings goethept over zijn wederkomst binnen Parijs / die een generale Amnestie aen alle wederspannige las/en geverefiteert wiert/luydende aldus:

LOUIS by der Gratie Gods Koning van Vranckrijck ende Navarre, aen alle tegenwoordigen eñ toekomende, Salut, Alhoewel door onse voorgaende Declaratie, wy alles gedaen hebbé wat wy nodig geacht hebben om d'Onrusten, daer zedert een wijl tijts ons Koningrijck door beroert is geweest, te stillen, lijckewel bevonden hebbende, dat om de Resolutien die wy genomen hadden die effecten niet gevolgt en sijn, die wy waren verwachtende: Eñ begeerigh zijnde niets na latende vã 't geen in ons vermogen is, om allen soorten vã pretexten waer door dese Onrusten gecontinuëert mochten werden, te doen cesseren, eñ oock d'alderminste suspitie wegh te nemen: So doen wy weten, dat om die oorsaken eñ om andere goede Consideratien, ons daer toe beweeghende, wy dese sake in deliberatie hebbende doen stellen, by onsen Raet, daer de Coninginne, onse seer-ge-eerde Vrouw moeder, vele Princen, Hertogen, Pairs eñ Officieren van onse Croone, eñ andere groote ende voorname mannen uyt den voorsz. onsen Raet by waren, met advys der selvige eñ met ons uyt seker kennisse, volle Koninckl. macht ende authoriteyt wy ten overvloet gecasseert, herroepen en geannulleert hebben, casseren, herroepen eñ annulleren mits desen alle Declaratien, Arresten, Informatien, saisissemententen eñ andere Proceduren ter Executie van dien, door onse Parlaments Hove ende eenige andere Rechteren ter occasien van dese tegenwoordige Beroerten sedert den 1. February 1651. tot op heden gedaen. Dien volgens hebben alle onse Ondersaten van wat staet en qualiteyt, eñ digniteyt sy sijn, ontslaghen van alles wat hun soude moghen te laste ghelegt worden, ofte ten laste ghelegt wort, als hebbende tegen ons de wapenen genomen met de Spanjaerden eñ andere uytheemse getracteert, der selvige Macht in in 't Koningrijck ende in 't Lant onser gehoorsaemheyt, oock in onse plaetsen in gelaten; met onse Ondersaten getracteert ende sich met hun tegens onsen dienst vereenigt, hebbende Raets-Heeren en Officieren gestelt, Krijgs-wervinghen ende geltlichtinge verordineert ende dat buyten ons order ende comissie: Entreprinsen gedaen op onse plaetsen, die selve gefortificeert ende vast gemaeckt, onse Onderdanen op rantsoen geset, ofte andersints eenige Acten van Hostiliteyt ofte entreprinsé tegen ons, onsen dienst en authoriteyt begaen: mitsgaders alle die eenigsins directelijck ofte indirectlijck een hant hebben gehad in de voorsz. Tractaten, en in allen liguen ende associatien binnen en buyten ons Koninckrijck, ende in allen aenslagen en hostiliteyten ter oorsake vande tegenwoordige beroerten gepleegt, niet tegenstaende onse Declaratie vã den 8. Octob. des verleden jaers tegens onse Cosijnen de Princen vã Condee en Conty en hun Adherenten uyt-gegeven, willen ende begeeren, dat alles voor nul blyven ende als noyt geschiet, en dat de gedachtenisse daer van voor eeuwig ende altoos uyt-gebluscht en onderdruckt blijve, gelijck by desen wy deselve uyt-blusschen ende onderdrucken, sonder datse nu ofte 't eeniger tijt, daer over ondersocht noch gemolesteert wordé, noch aen hun persoonen, noch aen hun goederen. Doende dies halven verbot ende inhibitie aen alle Procureuren Gen. hun substituten ende andere onse Officieren ende Onderdanen, geen ondersoeckinge noch vervolginge teghens hun te doen, so voor 't tegenwoordigh als voor het toekomende, willen dat'se voor nul geacht worden, en als noyt gheschiet, sonder datmen sich daer mede tegen hun behelpen moge, 'twelck wy niet verstaen plaets te hebben in Processen eñ Burgerlijcke saken, die ter selver tijt noyt verboden sijn geweest; Willen insgelijcks dat onsen Oom den Hertoge van Orleans: Onse voorsz. Cousijnen de Princen van Condee eñ Conti, Her-

die maer 32. Schepen sterck was/ maer Godt belette Blaeck door weder en wint/ so dat in 'tgesicht der Engelse de Wit met de Ruyter omtrent de Hoofden conjungeerden/makende een Vloot van 67. zeylen: Onderwijl was oock den Command. Aiscue met sijn Vloot uyt de West tot A. Blaeck in Duyns gekomen. Den 8. deser quamen sy met ghelijcke 67. Schepen uyt Duyns/ boven wint van de Holl. Vloot: De Wit poogde boven om te loopen/ maer kreeg alleen van 6 a 7. Engelse Schepen de wint / d'andere hielden haer als een vos in een geslooten/ so dat tusschen die en d' andere 6 a 7. Schepen maer schutgevaerte wiert gehouden: Zeker Rotterd. Capiteyn Ouwe boer Jaep genoemt / tegens een Engels schip zeylende/ raeckte zyn galjoen en Boegespriet quyt/'twelck hem so verbaesde/ dat hy sich met 2 a 3. bloode guylen in 'tboot begaf/ en sijn Schip sonder noot verliet/ sy met de voorsz. Boot van de Engelse genomen wordende/ strooyde men te Londen uyt door bevel des Parlaments: Dat Ad. Blaeck de Holl. Vloot hadde geslagen / hun Schout by nacht met 36. st. verovert/met noch een a 30. stuck. in de gront geschooten/ den Schout by nacht met 300. Maets gevangen / en de rest der Holl. Vloot gants schadeloos ghemaeckt/ was ghevlucht. Maer in effect was 'tsulcks/ dat so haest de Capit. Ouweboer-Jaep zyn Schip verliet /wiert dat van een Engels schip bevochten/ maer door de Constapel (na datte Engelse boven al meester waren)weder verlost/en in de Mase is opgebracht: Een ander Noort Holl. Capiteyn van Alckmaer/ liep seer furieus onder 40. Engelse schepen/ daer hem niemant van de zijne volgende / hy na dapper schieten met schip en 'tmeeste Volck is gesoncken: d'Engelse bequamen middeler tijt uyt Duyns noch 22. schepen: Daer tegens gingen 20. Zeeus en and're Nederl. Schepen onder 'tslaen deur/ 'twelck de Vice-Admir. de Wit merckende/was met reden onpatientich dat hy sich so trouloos van de sijne verlaten sagh: Het was nu avont geworden/ ende het schieten hielt wedersijdich op/ wanneer de Engelse hun gequetsten en schalose Schepen na Duyns sonden: s' Nachts bleef de Wit met opgesteken Vuyren in 'tgesicht van d'Engelse: s'Morgens Krijgs-raet houdende/sloegh den valjanten Helt voor met zijn 30. bequame Schepen d'Engelse weder aen te vallen/ (van wiens Vloot een Fregatte gesoncken was met 30. st.) dan alsoo de Ruyter en naderhant oock ged. Vice-Admirael de Wit met de Krijgsraet verstonden dat die courage te periculeus was / en dat den dienst van 't Lant daer by niet genoech en mochte geobserveert worden / resolveerden daer om / de beschadigde Schepen binnen te senden / en met het gros sich na Zeelant en Goeree te wenden / om met meerder macht d'Engelse t'attacqueren/die nu op hun eyghen Kust hunne Vloot niet dorfden separeren/ en maer allen schutgevaerte hielden met dicht ghesloten Schepen. Adm. Blaeck nochtans glorieus/dede sommige Ketsen de Holl. Vloote volgen/om te verspieden werwaert die hun cours soude nemen/maer een der Holl. Schepen sich wendende/ gingen de Ketsen stuyven: Blaeck na zijn kennis schreef hier over desen Brief aen 't Parlament:

SEer Eerwaerdige: Mijnen laetsten aen uwe Eerw. was van den 8. passato s'morgens: Op dien dagh omtrent 9. uren kregen wy de Holl. Vloot in 'tgesicht,ons westwaert aen houdende,de wint S.W. Tussen 3.en 4.uren namiddag vergaderden sy hun Vloot vā 60. zeylen by een,

tans, dat geduyrende dese tegenwoordige onrusten sy niet en sullen mogen komen noch blijven in onse goede Stadt van Parijs, noch binnen 10. mijlen in't ronde, sonder onse schriftelicke permissie, willen dat zy by gebreke deses vervallen uyt onse genade in desen belooft. Des bevelen wy onse lieve en getrouwe, &c. Gegeven te Parijs in October, in 't Jaer der genade 1652. Onser Regeeringe het Tiende. Was onderteekent LOUIS.
En noch lager door den Koning, De GUNEGAULD.
Verzegelt in groen Was, met 't groot zegel, en sijde banden.

Daer wierden oock sommige Heeren gebannen/ en uytgebannene ingeroepen/ beyde Parlamenten van Parys en Pontoise vereenigt: Maer den Hertoge van Orleans en Madamoiselle in plaets van d'Amnestie met behaghen aen te nemen/ weken na Limours/ willende noyt (wat bode den Koning aen hun sont) ten Hove komen/ maer hielden hun stil. Den Prins van Conty en Hertogin van Longevile verwierpen insghelijcks d'Amnestia/ onthoudende sich binnen Bordeaux/ en gingen directelijck mette Vijanden en Rebellen tegens hunnen Coninck aen. Doch na eenige weken heeft Duc d'Orleans de Amnestie en wat daer by hoorde/ ondertekent/ blijvende nochtans buytẽ Parijs: Onderwijle consumeerden hare Majesteyten den tijt in 't besoecken der Godshuysen/ Kercken en Cloosters/ besluytende alles met een Danckdagh/ tot het meeste vergenoegen van duysenden verheuchde Borgers.

Tot Heydelberg inde Nederpalts heeftmen in dese maent uyt bevel vande Heer Paltsgraef / de gewesene illustre Academie op volghende wijse herstelt: Zijn Ed. als Opper-professor dede den Scepter voor hem dragen / omringt met een groot getal Studenden / de Professors wierden elck geleyt door twee Kurvorstelijcke Raden/ dus traden zy in ordre na de Kerck / alwaer naer een musicael geluyt/ danckseggginge over den tegenwoordigen toe-stant wiert gedaen: Uyt de Kerck weder om keerende/ zijn doen noch 8. Jongelingen daer by gekomen/ die op een suyver Kussen 't Wapen van d'Academie droegen tot in de Hoor-plaets der Rechtsgeleerde/ daer 't met Tapijten was behanghen: Men heeft doen gemusiceert / waer na den Cancelier Rochau een Oratie aen D. Chunonis over gaf als aen den Rector/ en uyt den name des Paltsgraefs den Scepter/ de Privilegen/ de Sleutel en het zegel/ met veel bygevoegde Ceremonien: Hier op weder gemusiceert zijnde / heeft doen den Rector een welsprekende Oratie gedaen/ en wierden de Privilegen door den Syndicus overluyt gelesen/ waer na met Claroenen/ Herpaucken/ Trompetten en Muzyck een groot geschal wierde gemaeckt/ gelijck oock door 't lof branden des canons geschiede: Savonts hielt den Paltsgraef een lustig Banckett/ en continueerde ettelijcke dagen te komen hooren d'Oratien in 't Auditorium: Is alsoo weder een begin met ged. Hooge Schoole gemaeckt.

Ick sal het Lant verlaten/ ter Zee gaen. Alwaer den Vice-Adm. Witte Wittensz. sich na 't Canael uyt de Wielinghen begaf/ sterck 36. zeylen: Gemeynt/ sich mette Vloot van M. de Ruyter te voegen / die al van over langh een spoedige versterckinge versocht/ echter niet bekomen hadt/ en nu sich van Pleymuyen weder na Zeelant begaf / doch na dat Ad. Blaeck alle vlijt aengewent hadt om met 70. zeylen de Ruyter alleen aen te treffen/ en te ruyneren/

die

Te Sterling/ Glaſcou/ &c. in Schotlant ſpanden d'Engelſe Richters hun Vierſcharen/ alwaer onder andre miſdadige/ oock ſeer vele oude / verkrompen en miſmaeckte luyden verſcheenen/ deſe wierden van andre Schotten aldaer gebracht/ die hun beſchuldichden van Toverije: Maer d'Engelſe Richters hier al vrij voorſichtiger als vele menſchen van onſe voorgaende eeuwe/ ofte oock als de huydige botte/ grove/ gierige/ bloet-dorſtighe en Goddeloose Richters in Lunenborg/ Pomeren/ en in 't hartje van Duytſlant nevens in andere onchriſtelijcke plaetſen gewoon zijn/ daer men de luyden om Toverije die niet en is/ maer om 't goet datte ſelve hebben/ hun ten vuyre/ ſwaerde/ strop en water condemneert: Examineerden en bevonden volgens den brief daer van door hun aen 't Parlement geſchreven/ dat de Schotten van outs een gewoonte hadden te beſchuldigen met Toverije/ de geene dieſe wilden vuyl maken/ en indien dan die ellendige oude luyden niet en wilde bekennen/ dreygden de Predikanten hun met de verdoemeniſſe: Alſoo wierden nu oock in de 60. Perſonen van ſulcks voor den Richter gebracht en aen geklaecht/ meeſt oude menſchen van 50. 60. 70. en 80. jaren: Men beſchuldigde hun datſe eenighe plaetſen in Schotlant hadden in brant getovert/ van welcke en andre accuſatien d'examen ſo frivol en kinderachtich waren/ en oock vele ſo bitter/ ſiniſter en malicieus/ datmen met recht veel eer de beſchuldigers dan de beſchuldigde behoorden geſtraft te hebben: Men wees hun alle uyt de banck / met verbot/ van noyt meer ſodanige dingen yemant te laſt te leggen / op peene van reprimende: En alſo is dat tyrannich gebruyck uyt dat woeſte lant gebannen/ die modo noch tot ſchande van vele droncken Richters evenwel elders blijvende.

November 1652.

DE Nederl. Hamborgs en Vlaemſe Schepen tot Cadix Silver geladen hebbende/ waren ſeer bekommert elck na huys door 't Canael te paſſeré/ om datte Engelſe ſonder onderſcheyt alle Schepen weg namen: Evenwel op het abuſivelijck ſchrijven van ſommige haeſtige Koopluy uyt Hollant/ Brabant/ van/ dat in 't Canael ſeker Eſquadre tot convoy op hun wachte/ liepen omtrent de 20 zilver ſchepen inde voorlede maent van Cadix in zee/ te weten:

Schipper Hans de jong, gearriveert t'Oſtende.
Ian Vos, gearriveert te Duynkercken.
Pieter Keyſer, op Oſtende, loopt in Seelant.
Ian M[illegible] 't Schip St. Vincent, te S. Malo.
David Dorman. } Deſe zijn
Ma[illegible] Sanſberg, de S. Paulo. } te Havre
Claes Koolbrant, de Patr. Iacob. } grace gel.
Pieter I. Poort, de Sofia, te Dover opgebracht.

Kiſtemaker, te Doveren opgebracht.
Pieter I. Veltmuys, te Nantes gearriveert.
Weſſel Phlips, t'Oſtende gekomen, na dat de Engelſe hem te Plemuye gebragt, lieté gaé.
Otto Iuriaenſz. van Lubeck.
Chriſtiaen Cloppenburgh.
Ian Mathijſz. van Hamburgh.
Deſe 3. laetſte zijn in Duyns op gebracht.

Eenige liepen na Genua en Venetien: Onder de verloorene waren Poort en Kiſtemaecker ſeer rijck / maer Otte J. Cloppenburg eñ Jan Matijſz. noch veel rijcker/ d' eerſte deden noch een weynig tegenſtant/ maer de 3. leſte lieten hun (Godt weet wat guytery daer onder gemengt is geweeſt) van een kleyn Engels ſcheepje dwingen in Duyns te loopen/ na dat twee de Hoofden al gepaſſeert

een, makende hun gereed om te ſlaen met het op-halen van hare Voor-zeylen op de Maſten. By my waren doe den Vice-Admir. en eenige andere, maer een groot gedeelte van de Vloot was noch achter, ter oorſake van hare leſte ſchade in Duyns, die ick achte datſe leden by den leſſen ſtorm die wy aldaer hadden. So haeſt dan een aenſienelijck gedeelte tot ons opgekomen was, vielen d'Hollanders daer op aen, en wy ſchoten tegens hun, haer Admitael was inde voorſte Troup. Ick beval geen ſtucken te loſſen, voor datmen dicht onder hun gekomen was, ſoo dat daer verſcheyden geheele Lagen tuſſchen haer en ons paſſeerden: Door hun aenvallen geraeckte 'tmeeſtendeel onſer Vloot gelijckelijck aen 't vechten, 'twelck kort doch ſcherp duerde tot dat het duyſter en genoechſaem nacht was: 's Morgens ſo wy 's nachts in 't geſicht van elckanders lichten getobbelt hadden, was 't variabel weer, en ſchooten ſoo veel wy konden op haer, dus ſtonden zy tegen ons tot namiddachs, wanneer de wint noorden liep, doen maeckten zy alle ſeylen, en ſtaken ooſtwaert na hun eygen kuſt: Wy volghden ſo veel ons doenelijck was, want ſy hadden de wint van ons: Daer paſſeerden vele ſchooten tuſſchen onſe voorſte en hare achterſte Schepen, maer konden met haer niet engageren, en alſoo 't doncker wiert, trocken onſe Vloot t'zamen, om by alle occaſien vaerdich te weſen: Maer om datwe doen 't halve Canael over waren, reſolveerden niet wijder te volgen, maer te wenden. Dus zeylende tot de klock tien uren, om of de wint verhefte, ruymte te hebben: Dan 'tbeliefde Godt dien nacht luttel wint (ſynde weſt) te geven, 's morgens de wint S. W. beoochden van onſe ſtengen hare Vloot, en volgden hun: Vele onſer voorſte Fregatten waren ſoo wijt datſe Weſtkappel ſagen: Wy bemerckende datſe ſo veel zy mochtē na Goeree ſetten, en voor ons vloden, keerden weder na ons eygen kuſt, alſo de wint ſich verhefte. De ſchade in ons Schip zijn 3. dooden, waer af onſen L. Capiteyn Purvis eene is, en omtrent 20. gequetſt. Drie van hun Schepen ſyn heel ontreddert, en 't vierde verbrant, en een ander na dattet by den Schout by nacht was verlatē, is door Capi. Mildmay genomen, en op den tweede dach leden ſy noch meer ſchade als op den eerſten. Den Schout by nacht en 2. Capiteyns zijn gevangen, die ſeggen, dat zy vermoeden dat de Wit door 't in nemen van zijn vlagge, en 't opſteken van een ander van blau couleur geſlagen is. De Wit en de Ruyter die weſtwaert lach, commandeerden de Vloot, hebbende elck een Wimpel van hunne ſteng waeyen. Dit is een waer en getrou Verhael van des Heeren deelinge met ons, en van ons comportement in 'tleſte gevegt, van u E. onderd. Dien. R. BLAKE.

Met ſulck ſchrijven abuſeerde Blaeck zijn Meeſters te Weſtmunſter/ dan naderhant beter bericht/ bevont geen Schepen door de ſijne verovert / en het Alcmaers Schip maer alleen geſoncken/ daer de zijne ſommig volck af bergden/ den bloden Oude-boer Jaep kregen zy met 2 a 3. maets in een boot/ het welck de meeſte ſtof van haer geſingeerde glorie was. Bijj grooter was de buyt die Capit. Sokes in 'tbegin van October te Plemuyen op-ſoarmede/ 2. Schepen van Guinea: En alhoewel die in Sweden tuys hoorden/ nochtans ſijn die als goeden prinſe opgebracht/ onder pretext/ datte Conin tot vā Sweden de ſelve Schepen t'Amſterdam door haren gelaſtede Sr. Louys de Geer had doen uyt-reeden: Zy hadden neffens and're goede Waren over de 120000. gl. aen gout in. Ook verging in deſe maent een Amſterdammer Spaenſvaerder met 26. ſt./nieu/ en ruym anderhalve tonne gouts weerdig: En alſo het in 't Sant by Chorum onder Engelant in-welden/ en eenig Silver daer in was/ deden d' Engelſe Viſſers groote vlijt om mette Eb yets van 'theyligdom te bergen: Maer alſoo de Zee doen te ongheſtuymich was/ ſoo hebben zy maer 2. a 3. ſtucken van 't wrack gekreghen.

ſetten: D'andre twee gingen niet als met 't gheweer en de handen in de ſack over 't Schip/ waer om den Stuyrman (zijnde des Schippers Soon) tot ſijn Vader ſprack: Het ga ſoo het wil/ Vader wy moeten die vogels ſien vaſt te krijghen/ want aldus zijn wy te onſeker: Dies was het voornemen alſmen eten ſoude hun te overvallen. Tijt zijnde om ſchaffen/ wandelden de Stuyrmā gins en weder over 'tſchip/ſeggende tegens de maets die hy te ſprekē koſt komen: Als ick aen de Back hoeſt ſoo paſt op. Ghelijck oock by al de Maets dat vlijtich naer-gekomen wiert: Want het teken was ſoo haeſt niet gegeven/ of ſy vielen ſtracx alle op die twee Fielen die de Piſtolen noch by hun hadden/ bindende haer armen en voeten/ en trocken de Piſtolen uyt hunne ſacken: De andre twee lieten hun daer na goetwillig binden/ en zijn alſo den 12. Novem. te Dantzich gevangen gebracht: Sy ondervraecht zynde/ bekende den Aenleyder (Jan Roeck genaemt/ een Borghers ſoon van Dantzich/ zijn Vader een ſtock-out welgeſtelt Borger/ deſen Jan van kintſ been een deuchniet/ nu out 22. a 23. jaren) van intentie met zijn Confraters geweeſt te zijn 't voorſz. Schip af te loopen/ de maets te vermoorden op drie na/ en die dan te dwingē hun aen lant te ſetten/ die zy dan mede de reſt ſouden geven/ en alſo met 't gelt (Ducaetjes/ daerſe veel mede geladen zijn) ſich weech te maken. Hun proces wierde binnen vier dagen gemaeckt/ en den een is als den anderen gericht/ en voor 't Stadthuys te Dantſich onthooft/ hare koppen zijn op ſtaken geſtelt. Den rou in die ſtadt wegens de groote ſchande/ was te meerder/ om dat daer twee Borgers Kinderen onder waren/ de andere twee een Franſman en een Weſtphaler Hummelinck zijnde.

In deſe Maent heeft den Holl. Ambaſſadeur Boreel in Vranckrijck door laſt van de H. Staten geſchreven na alle See-plaetſen/ Bayen ende Havenen van Vranckrijck/ om alle Koopvaerdijers uyt deſe Landen tot St. Marten by Rochel te beſcheyden: Alſo is gedaen in Spangen op de Middelantſe zee.

De conqueſten van Caſtilien beroerde ſo ſeer het herte van den Allerchriſtelijckſten Koning/ als het verhoogmoedichde de grootſheyt der Spanjaerden: Barcelonia had ſich niet alleen op den 10. Octob. met accoort den Spaenſen opgegeven/ maer oock de geweldige Provincie-ſtadt Cadzal volgden in weynich dagen dien ſelf den trant: Twee Steden van grooten gevolge/ en die om te winnen en te houden millioenen Francoyſen en Franſe Kroonen hadden/ gekoſt: Het Eſcuriael wemelde van vreugt/ Madril dus opgetogen in voorſpoet/ ſmeeckt den Koning niet meer door harde middelen ſijne Onderdanen en wederom ghekeerde Subjecten te willen ootmoeten/ maer het Barbaris advijs (Kaſtijt de rebellige en roept ſe uyt) in goedertierenheyt te veranderen: Den Koning niet anders van ſijne Schepper lerende/ is genadiger als rechtvaerdigh/ en geeft de Barceloniers al hare Previlegeen wederom/ gelijck hy haer vergaf al hun ongehoorſaemheyt: Sy hier over verheugt/ vergaderen van deur tot eenige Duyſent Croonen/ alhoewel byna gelt en goedeloos door 'tlang beleg/ Peſt/ en armoede/ hier ſpringē ſy mede in de lucht/ en verbrolickē ſich drie dagen in 'tverteren van dat gelt: De omgelegene dit hoorende/ ja die vā 'tgants Catal. Rijck/ buygen insgelijcks goetwillich den neck onder harē voorigen Coning: Sodanige kracht heeft de klanck vā weldadigheit/ ſelf onder ongere-

passeert waren: Otte had veel Passagiers op/die verwondert tot hem seyden wel Ot wat sal dit sijn; gijy voert 30 st. en hebt so veel Volcks binnen boort/ laet gy u van so een staertman met 20 st. dwingen? brant'er onder/en wy sullen u vromelijck helpen: Maer neen/Otte sprack: dat hy en sijn schip vry waren/en also liep hy in der Rovers handẽ/daer hy doen wel bevondẽ heeft wat vry man dat hy was/hy liep te Londen vā Pontius tot Pilatus/dan en wiert met alle zijn brieven/Cognoscementẽ/ etc. niet meer als een Quacksalver geacht: Selfs konde den Kon. van Spangien/ den Aerts hertoge Leopoldus/ noch de Koopluyden van Antwerpen geene relaxatie bekomen/ en die waren in vrundschap met d'Engelsen/dese waren oock de meest-geintresseerde/alsø in de voors. 3. Schepen 's Conings Silver was / gedestineert tot betalinge van de guarnisoenen van Brabant eñ Vlaenderen/ als mede merckelijcke retouren voor d'Antwerpse eñ andere Negotianten: Maer men heeft het Silver ontladen/in den Towr gebracht/van waer het door eenige Westmunsterse Creaturen seer begost te smelten / en sommighe hebben hun daer van in hun Huys houden gedient.

In dese Maent komen 4. gedebaucheerde Jonge Maets op 't Vlie/hun aldaer verhuyrende aen seker Schipper voor Passagiers/sy brachten hun Koffer 't Scheep/ daer negen geladen Pistolen met eenige Hant-roers in lagen: Den Schipper Jan Jacobsz. Jonge Jan genaemt/gaet met hun 'tseyl: In 't Kattegat komende/meende aldaer hun desseing in 'twerck te stellen/maer sy vrees den voor 'tbelet om al de Schepen die daer waren: Zy toef den tot datse omtrent Reef-kol op d'Oost see omtrent 15. mijlen van Dantsich waren gekomen/ sijnde te middernacht tusschen den 8. en 9. deser / als de Schipper de wacht had/ doen komt'er een van hun vieren boven/ en begeert aen lant geset te zijn: Den Schipper seyde dattet niet doenelijck was: Waer op desen een zack-pistool treckende / sette dat den Schipper voor 't hooft / en brande los: Den Schipper een weynich wijckende / vlogen 2. kogels die daer op stonden hem ter zijden in den hals/ blijvende achter in sitten: Onderwijle schoot een ander de man aen 't roer door 't hooft/ dat die doot neder viel: D'andre 2. die met list tot dese moort waren bepraet/namen yder hun man so wel niet waer/ door vrees die sy selfs hadden/ en onderwijl quamen de Bootsgesellen op 'tgerucht uyt hunne kopen / daerse in 't wilt begosten onder te schieten / die quetsende datse na beneden mosten retireren/ also zy geen geweer en hadden: Den Stuyrman alleen boven blijvende/ wiert tweemael een Pistool op de borst geset/ d'eerste reys weygerdent/ en de tweede mael keerdent met zijn arm af/ hy vluchte eyndelijck oock na beneden: Maer also dese 4. guyten so sterck door de Luycken na onderen schoten / kropen voor in 't Schip / daerse bleven tot den dach toe: 's Morgens staken zy een schou voor uyt 't Schip / om hulp van de andre Schepen te krijgen: Dese 4. guyts siende datse niet en konden tot hun opset geraken/ wierden seer angstich/ also de maets hun toe-riepen / dat so de wint begost op te steken/ zy alle mosten vergaen/en versochten dat zy 'tgeweer van hun smeten/dan zy wilden niet: Ten lesten quamen de twee onnoselste/en gaven hun Pistolen over/ seggende geen schult te hebben / maer daer toe ghedwongen waren: Den Schipper seyde/ 't is u vergeven/ men sal u te Lande

 setten:

middelbare Schepen waren, die haer best deden om na Dover eñ voorts om de West te zeylen. Ten 1. uren schoot de wint N. W. ten westen, eñ begon hart te wayen so dat wy 's avonts omtrent ten vyfuren ten Ancker quamen, ghelijck de Engelse mede deden, dicht onder 't hooge Lant beweſt Dover, wel 2. mijlen recht inde wint van ons, en woey 's nachts een storm. Den 10. 's morgens was de wint N. N. W. wy vermisten eenighe van onse Schepen oock Branders, ten 12. uren gingen wy met opgaende gety onder zeyl, gelijck de Engelse Vloot mede dede. wy wenden alle devoir aen om by haer te raken. Ten 1. uren begonnen eenige van onse best bezeylde Schepen Schut-gevaer te houden. Omtrent 3. uren quamen wy by de Singels, voornemende d'Engelse Vloot te stutten, dan Blaeck komende so verre over af dat wy hem meenden te bezeylen, wenden wy na hem toe, hy dat siende, dede sijn best om voor de wint voor ons over te komen, gelijck hy dede, gaven malkanderen in 't passeeren de lage, eñ het Schip de Rosekrans met 44. st. Kanon, ende omtrent 200. mannen, daer op Cap. was Charles Battijn komende pas achter hem, leyden wy hem aenboort, dat onse Boegspriet ende het Gallioen voor onse steven af brack, datelijck leyde de naesten Engelsman 't Schip de Bonavonture met 30. st. daer op Capit. was eenen Achson, ons aen de andere zijde aen boort, so dat wy tusschen beyde lagen, vechtende so een uyr, gaf 't Schip de Rosekrans op, hebbende (so zy seggen) 60. dooden daer onder beyde Cap. en veel gequetsten. Onse Vice-Admirael Ian Eversz. leyde 't Schip Bonavonture mede aen boort aen d'ander zijde, so dat wy met ons vieren malkandren aen boort lagen, die het mede op gaf, wy namen de possessie van 't Schip de Roosekrans, daer uyt nemende over de 100. mannen, eñ enterde vande onse omtrent 60. man. Wy hebben in dit gevecht gehadt 9. dooden, en 21. gequetsten. En de Vis Admir. Ian Eversz. nam mede de besittinghe van 't Schip Bonavonture. In dit ghevecht waren eenige van onse Schepen die daer by hadden konnen komen, besich geweest tegens Blaeck met zyn resteerende Schepen te vechten, die sijn retrait nam na Dovres ofte Duyns. Met den doncker schaveelde wy van malkander, en quamen ten ancker, lastende onse Stiermã die inde prijs was, mede ten Ancker te komen, wy hoorden omtrent 9. uren het geschiet vande onsẽ teghen de Engelse: Recht teghens den doncker aen brande het Schip van Cap. Iuylbol, die selfs mede met een gedeelte van zijn volck is verdroncken, ende de meeste part geberght, hoe 'tselve Schip in brant gheraeckt is, verklaren de gebergde Officieren niet te weten. Wy waren den gantse nacht besigh om lecken te stoppen, Masten vast te setten, splissen ende knopen, eñ te repareren dat doenlijck was, om Zeyl te konnen setten. Den 11. dito 's morgens was de wint W. N. west, met een dicke mot regen, wy sagen 2. Schepen uyt de west komen, daer wy de jagt op deden maken, daer Cap. van Saenen het eene nam, was een Engelsman van Londen, met 14. st. geschut, geladen met vijgen, komende uyt de Condaet. Wy seynden alle de Cap. aen boort, wiens volck ons Schip hielpen opredden. Voorts waren eenige Schepen eñ masten wat geschooten, 't welck zy repareerden, ende hadden weynich dooden eñ gequetsten, vermisten eenige van onse Schepen: Wat cours die hebben genomen is ons noch onbekent. Omtrent ten een uyre was ons Schip so verre gereddert dat wy 't Ancker lichten, voornemende d'Enghelse voor Dover ofte Duyns te soecken, Noortwaerts waren genootsaeckt met den doncker ten Ancker te komen, Dover Noort-oost van ons. Den 12. dito ten 10. uyren, komt ons aen boort Cap. Bastiaen Sentsen, brocht mede een Parlements Schip, gisteren van de Singels gehaelt, genaemt de Herculus, met 36. st. gemant met 80. Eeters, die aen Lant gevlucht waren, uytgenomen 4. Zy quamen van Portsmuyden om na Londen te zeylen, om aldaer (nevens andere) geprepareert te worden, om na de Middellantse zee te gaen: Verscheyden van onse vermiste Schepen quamen wederom by ons, wy dede alle vlyt om op te laveren, na Duyns, dan konden qualijck opgeraken door contrarie wint, logge Schepen eñ weynig vloet die daer gaet. Den 13. dito 's morgens was de wint o. ten O. N. o. met

ongeregelde Menschen. Te Mechelen (alwaer de Chambre mipartie Sessie had genomen (heeftmen boven andre plaetsen uytmuntent gezegepraelt over dese victorien/ en voor seker Huys opgehangen de Wapenen der 17. Provintien onder 't Wapen en de Croon van Spangien / en daer onder al de plaetzen by de Spangiaerden opt in Nederlant op de Francoisen en Hollanders ghewonnen/ met meer andre rechtschapen geimagineerde Schilderyen.

Den 13. deser heeft den Coning van Vranckrijck de Princen van Condee en Conty/ de Hertoginne van Longevile/ Duc de Rochefoucault/den Prins van Talmont en andre hare Adherenten buyten zijn Amnestia en genade gesloten/na datse de selve verworpē/en hun meer tegen de Coning gekant haddē.

December 1652.

OOck so en had zijn Majesteyt geen goet oog op de politijcke functien van den Cardinael de Rets/ dewijl hy sich wat veel mette partije der Princē bemoeyde: En also Monsr. Villeroy tegens d'intentie der Conynginne hadt geseyt op 't inkomen van den Card. Masarini/ datmen daer mede niet most verhaesten / om d' onrusten binnen Parijs niet te vermeerderen / ende den C. Masarini noch wel elders wat vertoeven konde: Soo was haere Maj. seer ongenoegt/ nemende suspitie/ datmen heymelijck arbeyde om den C. Masarini uyt 't Hof te houden/en dat den Card. Rets met hulp van sijn Heyligheyt daer in insgelijcks yverden/ om van d' ander sijde door den Ban ende verachtinge Masarini in 't onderspit te helpen; Tot dat den 17. den voorss. Card. de Rets op de Loudre komende / om verlof en de presentie van hare Maj. te versoecken in 't predicken en hooren van een Sermoen /'t welck hy tot St. Germain op 't versoeck van de Geestelijckheyt van Averrois/in hare Kercke op Kersmis soude doen/door Monsr. Villequier Cap. van 's Conings guarde wierde versekert/ ende achter uyt naer Bois de Vincennis gevoert: Daer hy niet tegenstaende wat versoeck tot sijn verlossinge ghedaen wiert / sijn tijt moste slijten/ tot dat sijn crimina by den Koninck souden oversien werden.

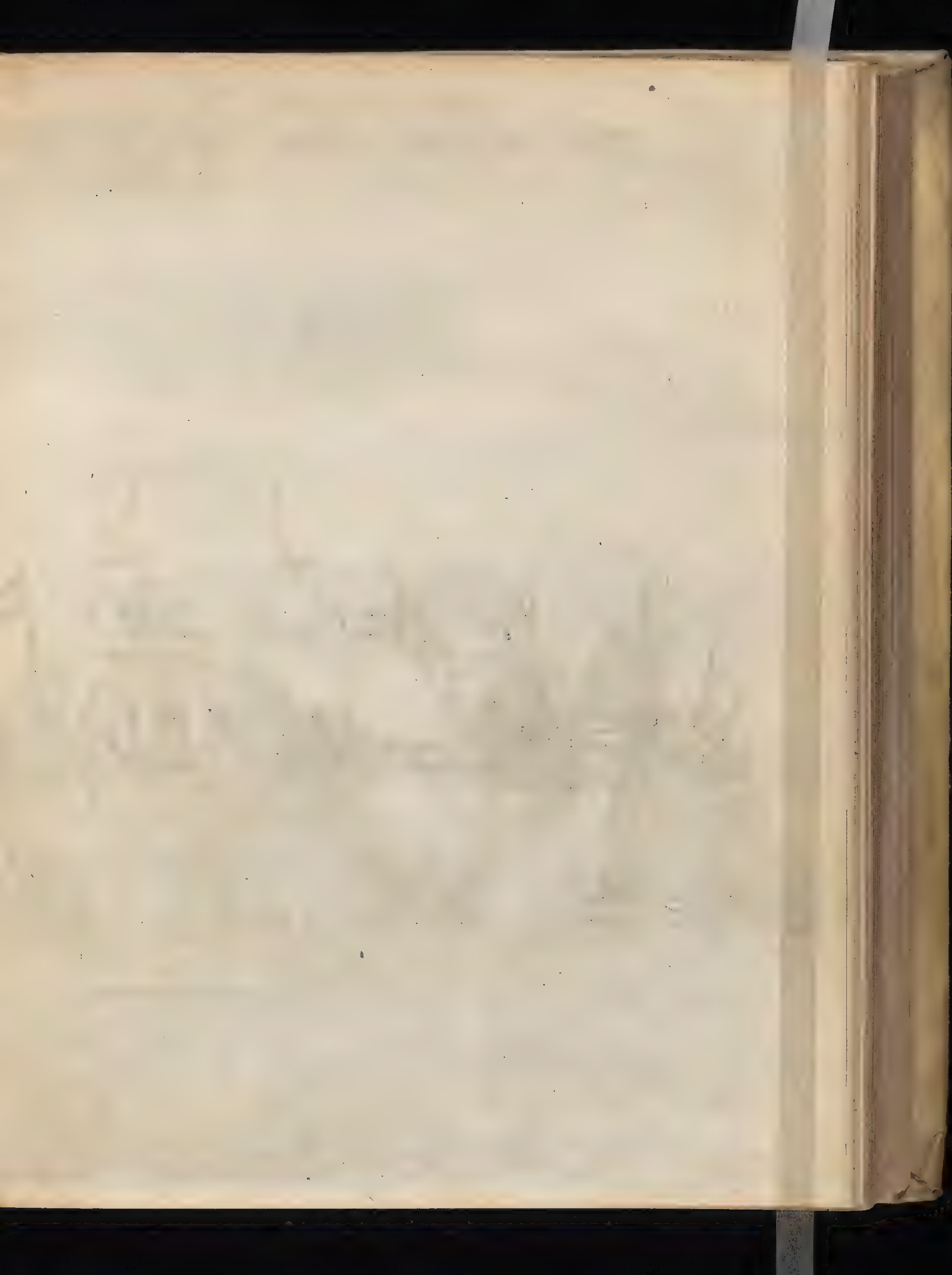
In dese Maent is daer een Alliantie geapprobeert tusschen Koninck Fredrick de 1. in Denemarcken / en de H. Staten Generael/ gaende defensive tegens Engelant / so lange de querellen ter Zee mochten duyren tosschen beyde Republijcken.

Den 1. deser is L. Ad. Tromp uyt Goeree 't zeyl gegaen met 70. Oorlogschepen/3. Oostindis vaerders/8. branders/en over de 300. Koopvaerdyers/ dese quamen den 6. 7. en 8. dito door stilte weder om: Den Admir. Tromp bleef onderwijl met de Oorlschs vloot in de Hoofden. Den Vicead. de Wit sieck werdende/ is uytte Vloot in de Mase gebracht. 't Geen wijders by de Lut. Adm. Tromp is gepasseert/kan uytte volgende Missive van ged. Adm. Tromp aen de H. Staten geschreven/ perfectelijcken naer gesien werden.

HOoge Mog. Heeren, Sedert mijnen lesten van den 9. deses,hebben wy alle mogelijcke vlijt aengewent om na Duyns te geraken,eñ den 9. 's morgens ten 4. uren tussen Calis en Dover de Vloet af-gestopt,de wint W. Z. W. oock W. Noort-west. Daer sijnde, sagen wy een Vloot in Duyns legghen. Ten 2. uren tegen stil water sijnde, wy om onder zeyl te gaen, gelijck oock d'Engelse onder zeyl 52. soo groot als kleyne zeylen,daer onder 42. a 44. van hare middel-

Slagh van Adm: Tromp tegens de Rosekra

ans opde Singels

wy maer eenige zeylen op onſe Schepen gehad. Wy hebben over de 100. ſchooten door ons Schip, ſoo onder, als boven, en gelijcks water. Dit bloedich gevecht heeft geduyrt omtrent 16. glaſen, van 's morgens met het kriecken van den dagh, tot naermiddachs ten 2. a 3. uren. Ick heb 12. dooden en 22. gequetſten, waer onder ick ſelfs gerekent ben met 2. Stuyrluyden.

Brief van Cap. Rob. Dromfort, uyt 't Portſmuyer Fregat den 15. Decemb. aen d'Orateur.

DEn 14. December ſijnde Saterdagh ontmoeten wy de Fregatte Ruby, ende twee Holl. Oorlogſchepen. ſy waren gemonteert met 40. ſt. wy begoſten te vechten by 2. uren of daer omtrent, en verwiſſeldē veel heele lagē, dicht aen hun Boort, in welcke tijt wy een vā hare groote maſten by 'tBoort afſchoten, een ander ſijn groot zeyl, en Voor-ſeyl, ruynerende hun Want en Touwen uyttermaten. Wy waren voorwaer ſo ver met hun als men konde wenſchen indien het Godt ons niet belet had door een ſchot of twee, welcke wech namen de groote ſteun van de Kiel, en de Voorſteun. De See hol gaende, ſy beyde hunne Maſten buyten boort ſlepende, en onſe voor-Maſt doornagelt, in pericul van die te verlieſen, ſleepten tot behoudeniſſe van 't Fregat 'tſelve na Portſmuyen, daer wy Godt danck behouden ſijn gekomen. Wy hebben 4. dooden en 15. gequetſten, en 'tis te bedancken datter niet meer ſy, aengeſien ons vyant beter gemant en gemonteert was als wy. 'Kſal ſpoedigen om my te recruyteren. Dit doende t'uwen dienſt.

ROBERT DRUMFORT.

Maer den Aenſlach die d' Engelſe voor Livorne op haer verloren Fregat de Fenix maeckten/ was geluckiger voor haer: En nochtans hebben ſy daer mede niet uytgerecht/ als datſe moſten vluchten: Gemelte Fenix lach onder de Moglie van Livorne/ veel van 't Volck was aen lant/ 'twelck by den Engelſen Capit. Rockx verſpiet/ dede 3. Booten in elck 30. man gewapent met Piſtolen/ Swaerden en Houwers/ als oock met eenige ſackxkens Meel/ om in d'oogen der Bootſgellen te werpen die ſich ſouden willen oppoſeren ; Deſe 3. Boottten liepen ſtillekens met den Avont uyt en verdwaelden door de duyſterniſſe van malkanderen/ ſoo dat twee weder-keerden/ maer bevindende dat hy mede uyt was/ liepen weder uyt/ dan konden hem niet vinden / ſo dat ſy noch eens weer-om keerden/ en vonden doen malkanderen: Yder ſijn geordineerde aenval-plaets hebbende/ d'eene te boort/ d'ander tot 'tkappen der Cabels/ een derde tot beleyt der zeylen/ ſo enterden ſy/ die vā binnen nergens op verdacht/ en meynende op een vrije plaets te leggen/ gelijckſe deden/ voelden ſich op 'tonvoorſienſte overrompelt: Eenige van hun/ daer onder den Cap. Tromp/ (die d'Enghelſe deſe entrepriſe naderhant duyr dede betalen) ſalveerden hun met de Boot: Ende al eer de tijdinge hier van aen d'andere Holl. Schepen koſte komen/ verliepen 4 a 5 uren / in welcke tyt de Engelſe bequame gelegentheyt hadden met het ſchip door te gaen / wordende niet gevolgt/ voor dat ſy bynaer een gants getije te vooren waren. Zy handelden ſeer leelijck met de Hollantſe Bootſgeſellen die daer op ghebleven waren/ ſloegen ſommighe tot 6. a 8. met koelen moede doot/ de ghequetſte ſette zy te Napels aen lant/ maer de geſonde hielden ſy binnen Scheepſ-boort. d'Engelſe die tot Livorno gebleven waren/ wel denckende dat den Groot-Hertog van Toſcanen over het duſdanich vyoleren ſijner Reede qualijck te vreden ſoude ſijn/ gingen twee harer Capiteynen naer ſijn Hof/ om hem te ſpreken en d'acte te excuſerē/ maer die en wilde haer noch ſien noch horen/ ende nam hun gevangen/ houdende haer in detentie/ tot dat zy

een harde koelte , lichten met 'topgaende ghetye ons anckers, en deden ons best om onder de Franse kust te komen, alwaer wy 'savonts voor Bologne ten ancker quamen, en ontfingen aldaer uwe Ho. Mo. Missive van den 7. deses. Soo haest het meeste gedeelte van onse Vloot by den anderen is, en weder en wint ende getye sal willen toelaten, sullen ons uytterste best doen volgens uwe Hog. Mog. ordre om den vyant wederom te attacqueren, ist doenlijck. Wy verstaen uytte Engelse gevangenen, die ick onder onse vloot Schepen hebbe gerepareert, de gelegentheyt van hare Schepen van Oorloghe gelijck inde nevengaende Memorie vermelt staet, dan osse de waerheyt spreken is niet seker. Wy sien met groot verlanghen de groote Vloot Koopvaerdy Schepen te ghemoet, mitsgaders de Oorlogschepen eñ Branders, die op ons vertreck zijn blijven legghen, daer op wy onse beste Seylders laten kruyssen voor Calais eñ in de Hoofden, ten eynde die reys mogen vervorderen. Hier mede Hog. Mog.

In 'tSchip Brederode, den 24. Decemb. 1652. voor Boulonge. L. Adm. TROMP.

In dese attacque was Blaeck soo beangst / dat hy met alle sijne Schepen de Tems op liep / daer hem den wackeren Tromp doemael ghevolcht soude hebben / indien hy bequamen Piloots had konnen bekomen: Die hem vergenoegen most / mette Roosenkrans a 45 st. de Bonavonture a 30 st. / de Hercules a 36. st. / noch 2. andere / en een Prijs met 24. st. een met 14. en met 10. st. Voorts liepen de Coopvaerders tusschen 14 en 15 door de Hoofden / en deden een behouden reys / sonder eenich molest te vinden.

Maer het Oost-Indisch schip den Dyamant te na onder Lant komende / sette het niet wijt van Zieczee / daer de Goederen gelost maer het schip geborsten is.

In 't Canael was den 15. deser een heet gevecht tusschen 2. Hollants en 2. Engelse Schepen / uytte Brieven der Capiteyns aen hun Meesters / kanmen de battallie af-meten.

EXTRACT, uytte Brief van Capit. Hendrick Camp, aen hare Ho. Mo. van den 17. December 1652, op Hellevoet Sluys.

DEn 13. heb ick met Cap. Gideons van Amsterdam, voerende 't Schip Graef Willem, tusschen Vranckrijck en Engelant nevens Bevesier, tegens 2. Parlements Fregatten yder gemonteert met 52, a 54. st. slaegs geweest: d' Eene van de selve leyde mijn de geheele lage in, en schoot mijn groote Marsseyl vã bove n neer, en met mijn Fock eu mijn groote Rade, d'ander leyde Capit. Gideons aen boort; en schoot mette eerste chargie zyn groote Mast met zyn Besaensmast van boven neer, invoegen, wy byde in onmacht van zeylen lagen; echter niet van Geschut; Sy leyden ons daer op aen boort, maer na een langh en bloedig gevecht, hebben wy d'eene so gematteert, dat hy 3. glasen lach sonder eenighe weer te doen, en schoot aen ly met los kruyt, om assistentie van sijn Macker, 'twelck hy niet en achte, maer quam ons by als een Soldaet, maer wierde soo onthaelt, dat hy verloor al sijn Masten, met Zeylen en treylen, alles over boort; Wy speelden ondertussen so met ons Geschut, dat niet een Mensch van sijn Volck na boven sag, deden oock geen weer meer: Maer den tweeden die wel anderhalf uyr in onmacht gelegen hadde, quam wederom af, en bracht aen sijn macker sijn Cabel-Tou, sleepten hem vã ons af, en mosten met droefheyt sien dat ons den buyt voor onse neus wierde wechgesleept, uyt oorsake wy niet een zeyl konden gebruycken, en de Chaloup en de Boot beyde aen stucken geschooten waren; Zy souden gheene van beyden ons ontsnapt hebben, hadden

wy maer

REGISTER.

Avontuyr van twee Visboten, 85
Accademie te Heydelberg herstelt. 101
Aenslag van vier Moordenaers. 105
Bordeaux vol Oproer. 82
Bootsgesellen muterye t'Amsterdam, 89
Barcelona, Rosa en Cadsal werden Spaens, 106
Cornelis van Hogeveen Ontfang. te Dort. 14
Card. Masarin wert wreedelyck vervolght. 4
Considератien op de rupture der Engelsen. 35
Chambre Mipartie begint te Mechelen. 107
Card. de Rets wort geapprehendeert. 107
Düel te Brussel. 6
Directeurs t'Amsterdam. 14
Duynkercken wort Spaens. 86
Engelse geven Represalie-brieven op Holl. 2
Handelen bedriechlyck. 2.9.32.47
Winnen 't Eylant Jarnsay. 3
Idem de Barbados. 9
Besetten hare Zee-kusten, pardonneren delinquanten, pressen Matroosen, en stellen in Schotlant nieuwe Rechters. 15.16.18
Roven vele Schepen. 67.71.87.99.105
Declaratie tegens Hollant. 77
Hun Vloot loopt na 't noorden. 80
Slaen de Franse Vloot. 86
Hare Coopvaerders in de Sont gearrest. 86
Overromplen de Fregatte Foenix. 110
Franse Princen handelen mette Spaense. 6
Werden buyten d'Amnestia gesloten. 107
Franckenthal wert gerestitueert. 27
Franse en Spaense Vloten by Oleron. 84
Gleser Capiteyn van de guarde, sterft. 19
Grevelingen by de Spaense gewonnen. 23.31
Gevecht in 't Canael van twee Schepen. 109
Hollantse Ambassad. komen te Londen. 1
Hare schriften en debuoiren tot Vrede. 44
d'Heer Pau komt by haer. 50
Verricht niet, en keeren na Hollant. 64
Werden van den Staet hoog bedanckt. 85
Hollanders en Geu. Provin. equiperen, 16.32
Verbieden vremde Princen dienst. 13
Ordonneren 't Veyl-gelt. 14
Verbinden sich met Denemarcken. 107
Besetten haer kust, houden een Bedag. 17.66
Senden Tromp in zee: Haer declarat. 66.75
Moeten veel injurien verdragen. 68.85
Stellen wekel. bedagen, dele commiss. 77.85
Ordonneren de 200ste. Penning. 90
Hare Kapers nemen Engelse Schepen. 86
Ireton Viceroy van Yrlant, sterft. 5
I. v. Galen gaet na de Middellantse Zee 85
En slaet d'Engelsen. 91
Leopoldus schrijft aen Duc d'Orleans. 6
En aen 't Parlament van Parijs. 28
Lotharings Leger. 22
Moscovis vaerders onheyl. 25
Munsterse Kruyt-toren vliegt op, 72
Michiel de Ruyter slaet Aiscue. 81
Nuncius van de Paus vermoort te Venetia. 16
Oost-indise Schepen arriveren. 70.81.88
De Dyamant blijft by Zirczee. 109
Peter Spiering gaet na Londen, en sterft. 5
Staet van Engelandt. 15
Staet van Italien. 16.92
Staet van Poolen. 19
Staet van Spangen. 73
Staet van Vranckrijck. 20.26.72.82.92
Staet van Hollant. 25.88
Silver-schepen avontuyr. 104
Stadthuys van Amsterdam verbrant. 71
Schipper Bont bedriecht sich selfs. 91
Son-Eclips, 17
Schotse Wijven scheyden 't Synodis. 69
Tromp en Blaeck vechten samen. 36
Examinatien daer over. 40
Tromp van voor Duyns zeylt na de Noort,
Zijn avontuyr onder Hitlant. 80
Slaet d'Engelse voor de Singels. 108
Toverye uyt Schotlant geboent, 104
Vaders privilege te Milanen met xij. Sonen. 3
Voorsegging op 't Iaer 1652. 4.16
Vuyrwerck-huys te Dort vliecht op. 71
Ulefeldts Verantwoordinge. 88
Prins Willem troudt te Kleef, met Albertina de Nassauw. 28
V. Witte Wittensz. slaet met d'Engelsen. 102

FINIS.

De Slag van de Ruyter en Aiscue moet staen fol 81. Van Tromp op de Singels fol. 108.

dit zy satisfactie te doen beloof den: Waer naer den Groot-Hertog twee Brieven af-sont / een aen Staten Generael / daer in hy dese vyolentie (als buyten syn kennisse) verexcuseerde: En een aen 't Engels Parlament / hun toeschrijvende van door hare subjecten mettet vyoleren van syn Haven geaffronteert te zijn / ende dat hy sulcks niet vermocht te lyden om de vryheyt van den handel en de Scheep-vaert op zyne Kust / &c.

Den 16. deser is op 't Recif in Brasilia aller-eerst gesien een Comeet sterre met een steert vā omtrent 3. Ellen: Sijn opganck is geweest met den Avontstont uyt den Suyt-oosten / eñ haren onderganck was Noordelijck ten oosten / hangende seer laeg / so dat men d'andere sterren door des selfs staert konde siē: Den 26. dito en is de selve niet meer in Breselien gesien: maer vā die tijt af is een Comeet-sterre gesien boven Ongarien / Moravien / Oostenrijck / Poolen / Moscovien en in Vranckrijck / oostwaert uyt is hy ghesien vijfmael so groot als een ghemeene sterre / donckeraechtigh: In Vranckrijck heeft hy eenighe Nachten bewolckt als boven Parijs gestaen: In Nederlant is hy eerst den 27. en 28. dito gesien / dicht by Taurus / 15. a 16. minut. groot / stont altoos nebelachtigh / liep seer snel naer 't noort-westen / met een kleyn straeltje ten noort-oosten / hy is in 't noort-westen verdweenen / binnen 7. daghen tydts / voortgaende in een Etmael ruym 4. graden: Veel speculative Geesten hebben hem om zijn ras voortloopen niet gesien / ende die hem sagen hebben hem veel grooter gheoordeelt dan hy was / om de dampen die het gesicht van hem belette / en de Comeet vergrootte: Wat God met dese Voorteyckeninge ons toe-senden wil / is onbekent: Hy die een gewisse tegensin in al dit Christen-bloetvergieten / rooven eñ steelen heeft / geageert door boos-aerdige menschen / ende niet door die hun beroemen Christum te hebben / wil ons als een Vorst des Vredes de Vrede verleenen / de Landen doen wel-varen / ende tot lof zijns Heylighen Naems / ende opqueeckinghe van zijne H. Christelijcke Kercke mijn Penne voortaen stof gheven om vreedsamelijck van Vrede te schrijven: Op dat Godt een genoeghen aen ons / ende wy welvaren aen malkanderen mogen sien. Vaert wel.

EYNDE van 't Derde Deel der MERCURIUS.

HOLLANTZE
MERCURIUS,

Vervaetende

Het gepasseerde in EUROPA, voornamelijck den Engels ende Nederlantsen Oorlogh, voorgevallen in 't geheele Jaer 1653.

Het Vierde Deel.

O volucrem fortunam, quam
cito omnia ex lætitia & voluptate ad
luctum & lacrymas recidunt.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by *Pieter Casteleyn*, Boeck-drucker op het Zant, in de Goude Keyzers Croon. Anno 1662.

Den Heer Protector Oliver

Aen de leeſ-lievende Nederlanders der Vrije Geunieerde Provincien.

Erwaerdige BORGEREN,

Ten is heden geen tijdt om ſonder opmerckіng de tegenwoordighe Eeuwe te laten paſſeeren: Sy ſal (indien wy 't niet obſtinaet verſuymen) ons beyde tot verwonderinghe ende leeringe verſtrecken: Derhalven wy, als op ſulcx geſpeculeert hebbende, en konnen ſonder ſich grootelijckx te overdencken, in de onghemeen en admirable diſpoſitien van *Godt Almachtigh*, in deſen Iaere verleent, niet ſtille ſtaen: Waer af alles gemediteert maer niet gedivulgeert en dient, meer om dat ſommige dingen ondienſtig als quaet zijn: In 't generael hebben wy in deſen Oorlogh met d' Engelſe beſpeurt, dat beyde Republicken in veele dinghen ſeer kort na malkander de beproevinge van een ſelfde ſake hebben gehad: En noyt was'er yets op til tot nadeel van d' een en d' ander, of 't ſelve is door een contrarie beleyt t'elkens gemodereert geweeſt. Laet ons vorder gaen: Beyde Republicken hebben in deſen Oorlogh ſeer yvrige Dienaren gehad, onder welcke den dapperen *Lieut. Ad. M. H. Tromp* in 't verjagen en verſlaen ſijner Vyanden hier op de Cuſt, ſijn leven verlooren heeft: Sulckx is den manhafte *J. van Galen* met gelijcke eer op de Middellantſche Zee te beurt gevallen: By d' Engelſe heeft Admir. *Richard Deane* 't ſelve nootlot geſmaeckt, en Admir. *Blaeck* wiert doot-kranck na London gevoert; Adm. *George Moncke* de Zee niet konnende verdragen, nam voor als Gener. over de Militie te Lant na Schotlandt te gaen: Veel brave Capiteyns, Commandeurs en Matroſen ſijn aen wederſijden oock rampſalich geſneuvelt: Waer af ick dit van den Helt *J. van Galen* ſeggen moet, dat, alſo hy voor Livorno in ſijn Enclau gequetſt, binnen de Stadt ten Huyſe van den Nederlantſen Conſul gebracht zijnde, aldaer van den vromen C. *Tromp*. ende ander ſijner Capiteynen wiert beſocht, en om 't af-ſettens ſijns Beens by hun beklaegt, hy even kloeckmoedich een Roemer Wijn eyſchte, en bracht den ſelven aen de gantſe Compagny, met deſe woorden: *Dat gelijck zijn een Been, alſoo oock zijn ander ten dienſte van 't Vaderlandt wenſchte op te offeren.* Een weergadeloos Bataviers ſtuck! Maer in 't gemeen is deſen Oorlogh voor beyder zijts Jngeſetenen ſchadelijck geweeſt, ja gantſch Europa heeft om deſe ſoo ſchadelijcke Zee-rampen ghetreurt, alleen de bitt're Bemers klapten daer om in haere handen: Groote Battallies, nu d' een en dan d' ander prævalerende, zijnder gevallen: Beroerten, ſtilſtant in de Commercie, verarminge der

Verklaeringhe op den Tijtel:

DE Batavieren op hun Strant
Bevechten 't Heyr van Engelant,
En ſlaen de Britten op de vlucht,
Soo dat de Tems derhalven ſucht;
Doch als ſy hunner vlucht verſtont
Ontſloot ſy haer bedroefde mont,
En quam gedoocken na haer Vloot,
Die ſy bedroeft nam in haer ſchoot:
Sy quam van daer weer over Zee,
Vrijmoedich gelijckſe eertijts dee,
Tot haer Gebuyren Maes en Wael,
Rijn, 't Schelt, en d' and're altemael;
Hier klaegden ſy de gruwel moort
Die Mars den bloethont had beſchoort,
Op deſen ſo bedroefden dach
Als Brit of Batavier oyt ſach:
Sy vergt dees Water-Nimphen al
Dat men de Goden ſmeecken ſal,
Op dat de groot bebloede Zee
Weer vloey van Melck in ruſt en vree.
't Gaet aen, de duyſt're Wolck verdwijnt,
Met 't ent van 't Iaer een vonckje ſchijnt,
Dat ons in 't kort met goet geval
Dit moorden doen vergeten ſal.
Van Gaelen ſtrijt in de Levant,
En dwingt op de Toſcaenſe Strant
De Britten onder hem te buygen,
Al wat niet vlucht geraeckt in duygen;
Hy eerelijck verlieſt ſijn Been,
Sy ſchand'lijck de Levantze Zeen:
Dit ſal Livorno altoos tuygen.
Terwijl het Oorloch is op Zee,
So is 't nochtans te Lande Vree:
Tot Regenſborgh in Hoogduytſland,
Daer kroont men Keyſer Ferdinand
Voor Roomſche Koningh; Dies den tijdt
Daer niet als vreugt en blijdſchap lijdt.
De Switzer Boeren rotten ſaem,
En onder eerelijcke naem
Van 't Lant voor ſware laſt te vrijen,
Beſtaen ſy ſtoutelijck te ſtrijen;
Sy vallen 's Heeren Sloten aen,
En moorden, roven en verſlaen
De geen die ſy hooren te vrijen:
Maer gelijck het quaet ſijn meeſter loont,
Soo ſijn ſy oock na goe gewoont
Geſtraft om haer boos pijpeſtellen,
Als Roovers, Dieven, en Rebellen.
D' Enchuyſenaers genoech verwijſt,
Door booſe Doeckhuyven geſtijft,
Oproerich willen ſelfs Regeeren,
En ſchaffen af haer Over-Heeren:
Maer onvoorſiens tot plicht gebracht,
Hebben hun moeytmakers veracht,
En ſich bereyt hun te bekeeren.
Heer Olyvier wort Protecteur,
En ſluyt tot Weſtmunſter de Deur.
Den Raet, het Leger, ſtemmen ſamen,
En roepen tot ſijn Hoogheyt: Amen.
Daer wemelt London heel in vreugt,
En hoopen dat ſijn Hoogheyts deugt,
Nu tot haer heyl eerſt uyt ſal munten,
Sy wenſchen om verſcheyden puncten:
Om Vree met Neêrlant, en Vranckrijck;
Dit ſtemt ſijn Hoogheyt minnelijck,
En wil dewijl hy is verheven
Den Coopman weer vry handel geven.
Nu groeyt den lieven Pallem-tack
Mars over 't hooft gelijck een dack,
Die Tromp, Dean, Galen, 't Hert af-ſtack.
Mercuur vliegt over Daal en Heuv'len,
En noodicht alle Chriſtenen uyt
Te hooren na ſijn nieuw geluyt,
't Woort is: Men ſal Mars haeſt doen ſneuvlen.

D. A. Veritas multis verbis non eget.

De Slach van Ian van Gaelen voor Livorno ſtaet Fol. 26. De Slach van M. H. Tromp voor Schevelingen ſtaet Fol. 70.

REGISTER.

A

ADriaen Pau Heer van Heemstede sterft/ 6
Ambassad. Keyser komt uyt Denemer. 95
Admiraelen in Engelant gekooren/ 101
Avontuer der Fregat Fenix by Schagen/ 102

B

Blaecke flauhertich/ wert van Aiscoue gehaet/ 1
Brant tot Eysleben in Duytslant/ 43
Tot Marlebourch in Engelant/ 44
Tot Vilna in Poolen/ 44
Bordeux accordeert mette Koninck/ 82
Boeren in Hollant te waken bevolen/ 88

C

Conspiratie in Schotlant/ 2
Coningin van Sweden biet haer mediatie/ 30/34
Draecht haer treffelijck mette Geallieerde/ ende wil de Kroon af-leggen/ 102
Maeckt ordre op hare Coopvaerdyschepē/ 83
Coning van Vranckrijck erkent d'Eng. Repub. 2
Cardinael de Rets verweckt groot ongenoegen/ 3
Cornelis Tromp komt in Zeelant/ 94
Coning Karel krijght groote hoop/ waer op/ 97
Chambre Mypartie neemt zyn begin/ 103

D

Denemarcken arresteert d' Engelse Schepen/ 10

E

Engels Parlament wert gedissolveert/ 39
Engelse nemen 54. Visbooten van Ziriczee/ 48
Komen op de Hollantse Kust/ 50/51
Make eē aenslag op d'Oosterse schep. in 't vlie/ 54
Nemen sommige Koopvaerders voor de gaten/ 71
Bravere voor Tessel met schrobbers op mastē/ 64
Spolieren een Frans Schip/ 68
Nemē schepen en verliesense weer door storm/ 104
Worden op Doggersant door storm geslagen/ 91
Zijn ongeluckich aen de Lews Eylanden/ 91
Nemen etlijcke Rijcke Franse Schepen/ 95

G

Gesant uyt China komt te Venetien/ 4
Graef van Glochester uyt Engelant versteten/ 9
Gesanten uyt Hollant komen te Londen/ 31
Gesanten na Portugal schots bejegent/ 101
Gevangenen tusschen Holl. en Engel. gelost/ 95
Gesant van der Perre sterft te Londen/ 103

H

Handeling te Lubeck tussen Swed. en Polen/ 37
Holl. Franse Vloot komt wonderlijck binnen/ 64

I

Ichan de Wit wort Raet Pensionaris vā Holl. 6
Jaques Richard Spaens Resident t' Amsterd. 6
J. van Galen slaet d' Engelse by Livorne/ 26
Jonge Prince te Breda gehult/ 59
Jacob van Wassenaer wert Lieut. Admirael/ 81

L

Lotharingers werden by den Bosch gheslaeghen van de Staetsche/ 5
Lotringse Hertog excuseert sich by de Staten/ 6
Snedder zijn Colonel blijft by Mastricht/ 89
Lijst der Engelse Vloot/ 49
La Mesleray neemt 7. kostelijcke Schepen/ 82
Lews Eylanden voor Kon. Carel verovert/ 91

M

M. H. Tromp Convoyeert de Franse Vloot/ 6
Komt weder mette selve door 't Canael/ slaet tegen d'Engelse/ en brengt de vloot deur/ 16 tot 27
Convoyeert de Vloot Noort aen/ 52
Keert weder onder de Hollantse Kust/ 54
Loopt in Duyns/ schiet op Dover/ Santwits/ 66
Slaet voor de Wielingen den Vyant/ 55
Slaet Victorieus voor Schevelingen/ 70
En blijft glorieus Doot/ 88
Wert na den Hage gebracht 86
En Princelijck begraven. Zijn Epitaphium/ 87

N

Navarco wert Grootmeester van Malta/ 37

O

Oproer tot Enchuysen/ 58
Worden tot devotie gebracht/ 90
Oproer te Dergoes/ 60
Te Alckmaer/ 64
In Switserlant/ 66
In den Haeghe/ 82
Ongenoegen binnen Londen/ 84/96
Oproer te Londen/ 96
Oost-Indise en andere schepē gaen achter om/ 103
Komen in 't Patria/ 93
Oproer in Languedocq/ 89
Onlust te Ceulen/
Olivier Cromwel set 't Parlement af/ 32/33/34/47
Beroept een nieuw Parlament/ 76
Set dat weder af/ 98
Wort Protector van Engelant/ 99
Forme van zijn Regeeringe/ 100
Des Protectors Tijtel/ 101
Zijn genegentheyt en goet begin in 't regeren/ 104

P

Prins van Conde klaegt aen dē Kon. vā Span. 3
Pest regneert machtigh in Pruyssen/ 103
Richiard Dean Engelse Admir. blijft doot/ 69
Rosa wert te Brussel gedegradeert/ 83

S

Staet van Vranckrijck/ 3/10/45/54
Staten Generael Resolutien/ 7/89
Staten van Hollants Missiven/ 35/36/37
Engelse antwoort daer op/ 38/57
Staten van Hollant veranderen de Berdach/ 88
Staet van Nieu Nederlant/ 47
Tempeest in Schotlant/ 91
Vremde Visoenen in Engelant/ 77
Witte Corn. de Wit Vice-Admir. wort gesont/ 4
Zijn avontuer by Schotlant/ 38/85
Convoyeert na Flecker/ brengt de Vloot in/ 91
Veren soecken hulpe by de Staten Generael, 8

ge der Ingesetenen, ende bedroefde Weduwen en Weesen sijnder uytgesproten: Dit doet my oock seggen, dat desen Oorlogh beyde Natien tot kastijdinge schijnt ghegeven, want buyten dit bloetstorten hebben wedersijts Ingesetenen middeler tijt oock met vehemente Kranckheden besocht geweest. Hier teghens hebben nochtans veele passionele geesten de gemoederen willen indrucken, dat desen Oorlogh favorabel en beyde Natien gedienstich was, een Volck die 'k achte den Droes als tot een Swavelstock heeft ghebruyckt, om door ick weet niet wat visevasen een Engelsman te doen verwijten aen een Duytz dat hy een Dronckaert waer, ende weer den Duytz tot den Engelsman dat hy een Staertman ende Rover was.

Maer dese Luyden sijn in beyde Republijcken uytgeboent, ten minsten besnoeyt: Waer door de Regenten van beyde Landen een groote Victorie (diese noyt in valeur op malkander kosten krijgen) nu te samen hebben geobtineert, dat is, een lievent Verstant, door *Godt* gezegent, om al dees onlusten by Vredens middel te modereren, waer toe seer wonderlijck onder de hant by eerlijcke Luyden is getendeert, ende eyndeling by goede middelen so verde geprogresseert, dat de gewenschte vruchten van dien ons in het korte belooven toe te komen: Dit is de stoff van ons geheele Jaer-boeck, waer in veel met discretie verhaelt, maer noch meer dies aengaende is verswegen, te weten, in 't particulier: Waer af wy de miltheyt van breet schrijven aen een stouter Pen als d' onse beveelen.

Met geen genoechsame hoedanicheyt (dunckt ons) en kan by ons over alle dese veranderinghen, voornamelijck de laetste, den Vorst des Vredes daer voor gepresen worden, want, dus sien wy oock de Spreucken van Propheten, Apostels en Heylige Mannen op ons effectueren, scodanich, dat ick wel sou durven twijffelen off 'er eenig Lant onder de Son van Gode also als 't onse daer in begunstigt wert; want, onse eersten Oorlog tot behout deser Landen dienende, heeft men lange sien duyren, maer desen lesten tot bederf der Ingesetenen, wort onversiens weer dadelijck van ons genomen: Also is 't oock mette Factie van Lycester in 't Jaer 1586. toe gegaen; insgelijcx der Arminianen 1618. en over de mesnage nu in 't Jaer 1650. alle als onnut, so haest verdweenen als gekomen. Aldus eyndigende, neemt onse Pen in spijt der vergetelheyt so lief alsse by ons aen U E. opgedragen wert, wy sullen (met Godts believte) ons bevlijtigen U op een ander Jaer desen te vervolgen, voor so veel de groote teederheyt van Policije ons billicker manieren sal toe laten. Vaert, leeft, en doet wel, op dat u wel-zijn eeuwig worde, dat gunne U alsulcke, die 't selve hier na door Godes genade met U L. verhoopen deelachtigh te worden.

Actum in Haerlem, den 28. van Maert 1654.

was het scherp sonder schade te doen/vergeefs geschooten: Somma/de faulte van den Leytsman wiert sijne volgers toe-gerekent. Oock waren beyde de Capiteynen der Bon-avontuyre en de Rosekrans seer beklaegt / dewyle die aengenomen hadden (volgens het seggen van hare Maets) L. Tromp levendich of doot in 's Parlaments gewelt te leveren/ (want dese oock van dat gevoelen waeren/ dat alles wat haer in den sin quam wel gelucken soude; durvende oock seggen/sulckx by God verordineert te zijn:) Maer sy beyde bleven aldaer doot/ en hare Bootsluy en Soldaten vielen op hun Knyen en kusten de Hollanders hare handē/smekende om genade/ die hun door de Hollantse goedertierentheyt wierde gegeven: Wordende op verscheyden schepen der Vloot verdeelt/ en korts daer aen heeft men hum met Reysgelt weder na Huys laten gaen/ want veele van hun klaegden opentlijck/datse Ambachtsluyden/ en by nacht geprefte en wech-gevoerde Dienaers op hare Vloot waren gemaeckt.

Maer George Aiscue onvernoecht op Blaeck / leyde sijn Deeghen neder/ want hy verstoort om dat hem Blaeck in de peeckel had ghelaten/ siende den selven nu voor de tweede-mael in gebreecke/ende daer om te min noch te meer gestraft/wilde noyt meer in zee: Ende alhoewel hy een kloeck ervaren Zee-Commandeur was / nochtans scheen het als oft hy een groot ghevoelen van Michiel de Ruyter had gekregen in het laetste Gevecht voor Plemuyen: doch het Parlament / al wast dat hy 't Commande opseyde/ sijn getrouwen dienst niet willende vergeten/hebben hem vereert met 3000. guiden eens/ende jaerlijckx een Inkomen van 1800. Gulden / te ghenieten uyt vaste Landen ende Hypoteecq in Yrlandt. Maer de Conings-gesinde Schotten waren verheugt over dese saken/sy spraken daer vrymoedich af op der straet/als of daer geen Engels Gouvernement ware geweest: Sommige verstouten hun door Buspoeder d'Engelse Commissarisen te doen op-vliegen/maer wierden verspiet/en in een Casteel Hueston by Peasly heeft men haeren aenslag ontdeckt/ in 't uytvinden van een Gallerye/ alwaer 60. geladen Musquetten/ Sackjes met Loot/ nat en droogh Kruyt/ en Bandelieren nederwaerts hangende/ op malkanderen respondeerden. Insgelijckx heeft men in de Kercke versteken gevonden 155. Musquetten/1665. Piecken/ 373. Swaerden/ 120. Bandeliers/ 608. dosijn Maten/ en een partije Buspoeder. Hier over sijn de Schotse Predicanten geexamineert/ maer die trocken hare Schouders/ en seyden: Nergens van te weten. Zedert welcken tijdt daer een groot mis-vertrouwen tusschen de Engelsen ende Schotten gekomen is: Ende d'een heeft om de qualijck-vaert van d'ander/ een lust ende wel-gevallen gehad.

Den Fransen Koning selfs/ vol onrust in sijn Rijck/ ja met al sijn Gebuyren/ be-vochde met vrees de courage/ stoutigheydt / en dagelijckse progressen van d' Engelse; Hy conserveerde wel sijnen Cousin den Coning van Schotlant/maer om sijn selfs ongelegentheyt en trock in 'tminste geen Wapens aentegen d'Engelse: In 't tegendeel bedacht sich met sijnen Raet/onder de welcke Monsr. Villeroy seyde: Dat den Coning geen meer Vyanden behoefde, ende het al veel raedsamer was Engelandt door Besendinghe te ontmoeten , die haer door 't ophitsen der Spangiaerden in desen onpasselijcken tijdt seer grootelijckx beschadigen konden, als sich met

wrevelich

Cic. Luceio Fam. *Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæq; vicissitudines: Quæ etsi optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen sunt jucundæ.*

Het Vierde Deel,

Van den

Hollantſche Mercurius,

Op 't Jaer ons Heeren 1653.

JANUARIUS.

N 't Hoff tot West-munster was over 'tlaetſte Gevecht van haren Admir. Blake met den Admir. Tromp miſnoegen en verſlagentheyt gekomen: De Leden des Parlaments bemerckten wel de groote ſlauhertigheyt van Blaeck in die Acte/ maer alſo hy met die van 't Leger te vaſt verbonden haer te ontſachelijck was/ ſo en dorf de men hem daer over niet beriſpen/ veel min ſtraffen: Doch om alles een glimp van inquireren te geven / gingh ſijn Exell. Cromwel ſelfs na de Vloot / die de Rivier op-geweken/ tot Spitſ head/ te Ree en elders lach geanckert: Alwaer diverſe Capiteynen om hare bloodheyt gevangen ende na Londen ſijn gebraeht / daer ſy van hun niet wel gequeten te hebben/ wierden veſchuldgt/ en yder in ſeeckere gelt-boete gecondemneert: Den Conſtapel van de Souverayn heeft men te laſte geleydt/ dat hy 't Buſpoeder geſtoolen ende verkocht had/ ende alſo ſijn Cardoeſen de helft te kleyn waren/ was

wel haest 't Velt sullen ruymen moeten, ofte tot eene gerechtige ende eerlicke Vrede verstaen, dit verwacht ick van de Gerechtigheyt van sijn Majesteyt, ende van uwe Vriendschap, ende sal trachten U L. te doen bevinden dat ick ben, mijn Heer Uwe geaffectioneerde ten dienste.

LOUYS de BOURBON.

Tot Venetien quam Pater Michiel Boint Jesuyt (een Pool) uyt China/ met Brieven aen den Raedt en aen sijn Heyligheyt/ geschreven by de Coninginne van dat Rijck en hare Moeder/ die hun beneffens den Vice-Roy tot de Christel. Religie hebben begeven: De Oratie die hy in 't Italiaens dede tot Venetien voor den Raet/ geschiede met een seer grooten toe-loop en gedrangh des Volckx: Sijn Brief die in 't Chinees was geschreven/ presenteerde hy in een Borseken van wit Satijn/ de Caracters waren met Purper Inct getrocken: Het selve is met danck by den Venetiaensen Raet aengenomen: Waer na desen door geheel Venetien uyt last van de Seigneurie door den Dogue is om-gelept/ om de vremdicheyt des Stads te besien: Vertreckende van daer naer Romen.

Den vromen Zee-helt Witte Cornelisz. de Wit/ van sijne Sieckte genesen zijnde/ heeft sich weder ten dienst van desen Staet gepresenteert/ 't welck oock aengenomen is: Te meer/ om dat de onlusten zedert eenigen tijt geweest tusschen de Heeren Admirael ende Vice-Admirael voorsz. / tot groot vergenoegen van den Staet in minne ende vrundschap is by-geleydt: Ende hebben naderhant in verscheyden dangereuse rescontres malkanderen seer trouw als Broeders by-gestaen. In dese Maent is te Vlissingen opgebracht:

Een Engels Scheepje van Biscayen, met Noten, Limoenen, en Appelen van Orange.
Een Engels Scheepje met 8. stucken, met Saeyen en Baeyen.
Drie Scheepjes met Traen, Smout, Vis, en anders.
Een Engels Scheepje met 8. stucken, met Terneusse Vis.

Februarius 1653.

LAngst de Mase verspreyde sich het Lotharingse Leger/ hier ende daer als Moorders en Rovers hun aenstellende: De professie der Christel. Relige verschilde van haer effen so veel/ dat sy haer (na 't Gebodt) niet te vreden hielden met het krijgen van eene Rock / van die geene die twee mochten hebben/ maer sy begeerden alles/ en toondẽ/ datse geweldenaers waren van der Lantluyden goederen en leven. Dus danigh de Trompet stekende/ schrickten yder voor hare March/ echter sy (so het scheen) voor niemant/ selfs niet voor den Alsiende Godt / soo Duyvels waren hunne wercken. Op het midden deser maent weder tot Gemert (een Dorp naulijcx buyten de Meyerije van 's Hertogenbos gelegen) komende/ dachten sy dattet al vergeten was/ dat men haer 14. dagen te voren van daer gejaegt had: Klau Lut. Colonel van hare Bende/ logeerde in Persoon te Lissen binnen de Meyerije; maer Sijn Genade van Brederode (Veld-marschalck ende Opperste Gebieder der Krijgs-knechten

wrevelich aen te stellen eenen nieuwen Oorlig op sich te laden: Om welckers den Heer Bordeux dadelijck na Londen afgevaerdigt is/ in qualiteyt als een Envoye ofte Gesant: Den 6. January in 't Parlament Audientien hebbende/ was sijnen Brief aldus geintituleert: A la Republicque d' Angleterre. Syne Boodschap streckte: Ten 1. Tot onderhoudinge en continuatie van Vrundschap. Ten 2. Een ordre en Reglement te stabileren op de Commertie van Vranckrijck ende Engelant. Ten 3. Te onderstaen of daer hope toe was om te verkrijgen relaxatie van die Schepen ende Goederen/ die d' Engelsen de Françoysen afgenomen hadden / doch voornamelijck van die Schepen welcke nu laetst tot het ontset van Duynkercken waren gedestineert geweest.

Men was te Parijs seer ondernoegt/dat den Cardinael de Rets gevangen bleef in Bois de Vincennis: 't Welck oock de Geestelijckheyt so seer verdroot/ dat sy daer tegens in 't openbaer begosten te Predicken: De Coninginne hier van gewaerschout/ verboot alsucke het spreken op de Predick-stoel/ waer onder oock waren den Aerts-Bisschop van Sens/ met de Pastoren van Sinte Eustache en St. Nicolaes in 't Veldt: Alsoo dat dese en de haters van den Cardinael Masarin in toom gehouden/ ende oock vervolgt wierden.

Middelertijt verliepen de saken meer en meer van de Princen: De Coningin daer en tegens beneerstigden de komste van den Cardin. Masarin binnen Parijs. Den Koning dede een Brief Drucken/ die men seyde/ by den Prins van Condee selfs aen Don Louijs de Haros Raet van den Spaense Koning geschreven/ende op den wegh geintercipieert was/ luydende aldus:

MYn Heer: Ten is niet mogelijck dat ick langer kan sijn sonder te doen weten de quade gelegentheyt mijner saken, door gebreck van die dinghen die men my belooft had: Uw' is kennelijck mijn Heer, met wat geduldigheyt ick mijne saken in Guienne by mancquement van gelt hebbe sien t' ondergaen: Parijs, Mouton, Dionville, Bourges ende andere plaetsen, die my alle seer considerabel waren, sien verlooren gaen: Ende met wat stantvasticheyt ick alle advantagen die my gepresenteert wierden, om aen mijn woort niet te mancqueren, gerefuseert hebbe: lijckewel moet ick bekennen dat ick ten eynde ben. De Card. Masarin is weder in 't Rijck gekomen, heeft alle de magt van Vranckrijck by een getrocken, eñ is tot my-waerts gekomen, om my uyt mijn Winter-quartieren te slaen: Ter selver tijdt hebben my de Armee van Vlaenderen, ende de helft der Lottringers verlaten, ende mijn Heer den Hertog van Lottringen, spreeckt van de rest van sijn Volck oock te willen tot sich nemẽ: Den Graef van Fuensaldaigne die my verklaert groote begeerte te hebben my alle mogelijcke assistentie te doen, segt geen gelt te hebben, oock selfs geen hoope yets te sullen bekomen. Ondertusschen gaen de Vyanden voort, nemen mijne Quartieren in, ende soo sy tot hun desseyn geraken, sullen in Vranckrijck een ongehoorde authoriteyt oprichten, ende sich in soodanige stant setten, dat ghy noch ick gewis ons daer wel by vinden sullen: Allen hoope van secours aen mijne Vrienden is verlooren, nademael sy my geabandonneert sien, ende maken hun accoort den eene voor ende de ander na: Ick bidde mijn Heer, daer in wel precijssen order aen uwe Dienaren te willen stellen, om my met al hun macht t' assisteren, als dat van de Vyanden tot my komen sal, ofte van een gedeelte sal zijn, ende met allen spoet de Sommen te senden, die men my schuldig is: Sulcx genietende, durf ick my beloven, dat wy wel haest de Vyanden daer toe sullen brenghen, dat sy

ders in alle occasien te caresseren/ ende haer als Vrienden en Geallieerde van de Kroon over al te handelen.

Den 15. deser hebben de H. Staten Generael verscheyden Resolutien genomen/ eenige van dien sijn als volgt: Om den Lut. Admir. Tromp te belasten alle debuoiren aen te wenden, dat hy d' Oorlog-schepen van den Prins van Condé, ofte die van sijne Adherenten, die d' Onderdanen van Vranckrijck soecken te beschadigen, te doen verovren, en die aen Duc de Vendomes Admirael van de Fransche Croon als dan toe te senden, om daer mede te procederen na behooren, &c. Om de Provincien te doen verklaren op een Concept van Alliancie, te maecken mette Croon Vranckrijck, op sekere terminatien. Om de genomen Uytheemse Schepen met Contrebande geladen te relaxeren, onlangs uyt de Sont opgebracht. d'Admiraliteyts Collegen aen te schrijven, om 't ooge op alle Visbooten te houden, op dat met die geen Contrebande goederen van hier na Engelant en werden gesonden. Om de Provincien tot 't opbrengen harer quota aen te manen, nopende d' Equipage, en de consenten der 200. Penning en anderhalve Verpondinge.

Den 21. deser heeft den Heer Adriaen Pauw van Heemstede/ te gelijck sijne Ampten en leven gequiteert/ en sijn Ziele aen Godt Almachtigh geresigneert hebbende/ was het Lant van een harer outste en bequaemste Ministers ontbloot. In desselfs plaetse van Raedt Pensionaris quam dadelijck den Jongen (edoch niet te min) bequamen Heer Johan de Wit/ Pensionaris tot Dordrecht/ ende Soon van den E. Heer Burgermeester de Wit aldaer: Die niet teghenstaende hy sulckx maer provisionelijck bekleede/ ende beneffens de particuliere drift der menschen/ by veele sonder billijcke oorsaeck was gehaet/ nochtans die Chargie korts daer na door een generale stemme der Staté van Hollant heeft gekregen/ in sulcker voegen als men 't selve te vergeven plach.

Omtrent dese tijt quam den Heer Jaques Richard van Brussel resideren binnen Amsterdam/ wegens sijne Majestt. van Spangen/ om te faciliteren de Commercie tusschen beyde Natien.

Den Hertoghe van Lotaringe aen de leste recontre by den Bosch genoechsaem bemerckende hoedanich hare Ho: Mo. de reprochen van sijn Soldaten op haren Bodem verstonden/ beschrobden eenighe van de sijne die daer by geweest hadden/ datse hun so hadden laten af-smeeren/ recommanderende haer in diergelijcke occasien beter op te passen: Maer aen de Staeten Generael schreef hy desen Brief:

Hooge Mog. Heeren: Uyt de Missive van den 19. deser door uwe E. aen my geschreven, heb ick met leetwesen vernomen, dat teghens mijne intentien en defensien mijne Troupen in uwe E. Landen eenige disordre soude veroorsaeckt ende gebruyckt hebben: Ende alsoo ick de goede intelligentie, waer in ick altijdt met uwe E. geleeft hebbe, soecke te onderhouden, so heb ick dadelijcken een Expressen daer na toe gesonden, om sich daer van te informeren, ende de Autheurs van dien te doen straffen: Ick heb mede order gegeven tot opbrekinge en deslogeringe van mijn Volck die te Guemer leggen: Ick mochte wenschen soo in dese als alle andere occasien u E. te toonen, dat ick ben Ho. Mog. Heeren u E. seer genegene Dienaer CHARLES de LOREYNE. Gegeven tot Brussel den 2. January 1653.

Korts

van de Geunieerde Provincien) ruckte by een de naeſt-gelegen Ruyterije uyt den Boſch/ Heuſden/ Breda/ende elders; deſe den 13. dito met den dageraet uyt den Boſch treckende/ overvielen 's middachs tot Liſſen voornoemt dees Goddeloſe guyten/ Klau (met zijn/Ec.) op 't Bed leggende/ gevoelde de neep van een Hollantſe Leeuwen-klau/ want beyde ſijne ſchouders met loot door-ſchoten/ wiert hy als een ſchelm van de ſijne verlaten/ op ſijn eyghen Wagen ten Boſſchewaert gevangen gevoert/ ſommige te ſwaer gequetſt/ bleven op Godes genade onder den kouden Hemel leggen/ andere ſijner hulp-fielen ten Hembde toe uytgeſchut wordende/ſcheenen uyt de Gulden onnoſele Eeuwe te komen/en voorwaer humme voorige ſtant was meer vergult van ondeucht als onnoſel van miſ daet geweeſt/dies ſy hier ſmadelijck toekomende/toegemeten wierden gelijck ſy uytgemeten hadden: De Silvere Service en Carots van dito Klau/ 80. Paerden/ veele gevangens/ en andere buyt/ oock gelt/ bequa-men de Nederlanders voor haer.

Den Luyt. Admir. Marten Harpertſz. Cromp/was de voorleden maent met 80. Schepen van Oorloge en 1. Brander / beneffens ruym 100. Coop-vaerdijers/ te St. Marten onder Vranckrijck wel aengekomen: Hebbende die by onweder van 't gros waren gedoolt/aldaer weder by hem gekregen/na dat ſijne voor-by-tocht een algemeene vrees ende a l' arme op d' Engelſe Cuſt en op Jarſay hadde veroorſaeckt: Te Bordeaux quamen met die Vloot ſoo veel Schepen als opt geſien was/die/ na datſe geloſt hadden/ weynich aldaer de vracht in namen/ door dien des Princen partije binnen de Stadt/ ende des Coninghs Volck daer buyten/ den Tol op de Rivier begeerden: Sulckx dat den meeſten deel ledig weder afquamen/ſommige na Sirante/ Rochel/ Nan-tes/ Bayone/ende verder/ Wijn/ Sout en Inlantze Waren ladende. Deſe na d' ordre van den Lut. Adm. Cromp / vergaderden onder St. Marten/ vol-gens ſijne Miſſives van den 25. January en 3. February. Eenige Gouver-neurs in Vranckrijck/ meer poogende uyt eyghen gierigheyt deſe Coopvaer-dijers laſtigh te vallen/ als de reputatie van hare Kroon te mainteneren door goede Vrundſchap met deſſelfs Bontgenooten/ brachten verſcheyden preten-ſen voort: Onder andere begeerde den Gouverneur van Havel de Grace/ den Hertoge van Richelieu/ Ancker-gelt van alle Hollantſe Schepen: Ende den Graef van Oignon Gouverneur te Rochel/ eyſchte den Tienden Penningh van alle Goederen die de Hollanders aldaer ſouden verhandelen/ ſulckx noe-mende een out Recht/ 't welck hun toe quam: Monſr. de la Meſlerap Gou-verneur tot Nantes/ moleſteerde de Hollantſe ſchepen met het eyſchen van ſe-kere erkenteniſſe/ en ſchurf de bedelpenningen; onder de welcke hy eenige die hy wiſt dat van Spangien met ſommigh ſilver quamen/al vry wat onvrun-delijck handelden/ met het beſlaen der Schepen in Keetenen/ende 't afnemen van 't Bootſ volck/ſtellende van ſijn Soldaten in de plaets. Men ſuſtineerde in 't begin / dat ſoodanighe proceduyren uyt ſpeciale laſt van ſijn Eminentie wierden gedirigeert: Doch die gedachten verdweenen als kort daer aen die pretenſen ophielden/ met des Conings bevel/ waer by ſijne Majeſteyt alle de Gouverneurs van de Zee-havenen ſijnes Coningrijckx gheboot/ de Hollan-

macht van 't voorseyde Koningrijck, in 't stellen van Gouverneurs, Commandeurs ende Officiers in alle deelen en plaetsen in de selve, na hare eyghen wil en beliefte, buyten ons consent; Waer door wy sijn versteken van onse Souverainiteyt, eñ bloot gelaten sonder eenige defencie: En dewijle wy vermoeden dat dese onheylen so 't ons toeschijnt, spruyten uytte bitterheyt der Protestantse partije in ons Coningrijck van Yrlant, stellende oock aldaer onse Coningl. macht in gevaer. Doen dienthalven te weten: Dat wy vertrouwende meer liefde en hoop in uwe plicht en Onderdanicheyt, die wy zedert veele Iaren hebben bevonden: Dat wy u hier by geven volle Macht ende Authoriteyt om in aller haest en spoet te versamelen, 't geen na behooren tot soo grooten consequentie mocht vereyssen, en gesamentlijck t' adviseren en raedslaen met een discreet en suffisant getal t' allen tijden, dagen en plaetsen, 'twelck ghy na u eygen oordeel sult best bevinden, so tot de materie als d' ordre, arresten en effecten van dit groote werck, gementioneert en aen u gesonden door onse Brieven, om te gebruycken alle Politijcke middelen en wegen als u mogelijck sullen sijn om krijgen (tot onsen gebruyck en behoudenisse) alle Forten, Casteelen, ende plaetsen van sterckte en defencie binnen desen Coningrijcke: (uytgeseyt die Plaetsen, Persoonen en Staten Ons en d' Onderdanen der Schotten behoorende) Als oock te arresteren en te versekeren alle Goederen, Staten en Persoonen van al d' Engelse Protestanten in 't voorsz. Coningrijck, tot onsen gebruycke. En voor u liefde en spoedighe volbrenginge deser Onsen wille en beliefte, so sullen Wy u debuoiren en plichten t' onswaerts aen nemen, om dit ter sijnder tijt weder te vergelden. In oirkonde van ons selfs tot Edenburgh, den 1. dach in October, en het 17. Iaer Onses Rijckx.

Mijn goede Lezer ick was gemeynt dese mael in Engelant te trecken/ van mijn Voeten onbenoecht/ dwongen 't Lichaem eerst eensjes na Vranckrijck te sweven/ om te nader by te zijn wat slaghen in ende by 't Canael mochten voorvallen/ middelertijdt 't oogh naer de Louvre wendende: Sach die noch smoocken van den Brant op den 24. passato/ aldaer geweest in de Thullerie/ daer voortijts Madamoiselle d' Orleans/ en nu den Hertoge van Anjou was gelogeert/ wiens Persoon met groot pericul doenmaels geborgt wiert. Maer/ als na een lang wenschen hare Majesteyten de komste van de Cardinael Masarin te gemoet sagen/ is hy den 3. deser 1. uyrtje van Parijs sijne Eminentie voormiddachs te gemoet gereden/ ende quamen na Noen door de Poorte van St. Denis binnen de Stad/ onder 't gedrang van veele Duysent Menschen/ en 't geroep van Langh leve den Koningh: Sijn Eminentie sat in 's Koninghs Carots/ en reet tot voor de Louvre/ alwaer hy in 't uyt-treden beneden aen de Trappen door de Coninginne verwellekomt wiert. Met sijne komst gaf hy stracky aen 't Hoff en de Gemeente vergenoegen/ want sijnen grooten Vrund den Grave Abel van Servient maeckten hy Opperste der Finantien/ die/ alsoo hy een seer wacker ende vlijtich Heer was/ hoop gaf tot het herstellen der verloopene Schatkamers van 't Rijck: De Renteniers die nergens troost bekomen konden/ gaf hy satisfactie. Maer dat al de Vyanden des Rijcx van buyten dese Croon soo scherpelijck dreyghden/ en was gheen eens Menschen werck/ ooch niet her remedieren: Godt de Heer selfs/ scheen sijn minnelijck Aenschijn te deser tijdt van 't florisante Rijck ghetrocken te hebben/ door een treucige Comeet/ veele dagen boven de Louvre gesien. Den Prins van Condee in

Korts daer aen quaemen Gedeputeerde uyt Yrlandt in den Hage/ die met ged. Hertog van Lorayne deden proeven/ of het by de Regeeringe alhier oock smakelijck soude zijn/ gesamentlijck eenige bystant te doen voor Koning Carolus de II. met het senden van Volck na Yrlant en elders / daer het noodigh mochte zijn: So ja/ presenteerden ged. Hertogh van Loreynen indien haere Ho. Mo. de Schepen en Amonitie daer toe wilden geven/hy sijn Volck daer toe soude doen: Maer die sake en is voor ditmael niet voort gegaen.

Et les Roys sont aussi malheureux.

Want daer wierde reflexie genomen op dat men so doende de Yren Roomsgesint / tegens d' Engelse Protestantse opgehitst en geassisteert soude hebben/ alhoewel de Yren ons Vrunden en d' Engelsen onse Vyanden scheenen. Dit had seker fondament/also 't Engels Krijgs volck in Yrlant aen 't begin deser Maent den Oversten van haere Krijgs benden Sr. Phelim Oneyle hadden gevangen/en tot Dublin gebracht zijnde/door 't Hooge Hoff van Justitie aen Hoog Verraet beschuldigt/ ter doot gedoemt wiert/ en met andere sijner Medegesellen ter Executie gebracht. De bes waernissen sijner doot waeren genoech uyt d'onderbolgende Papieren te sien/de welcke hy in Yrlant al-omme hadde gesonden:

Translaet uyt 't Yrs, van Sr. Phelim Oneyls Declaratie.

AEn alle Cathol. der Roomse partije, beyde Engelse en Yren in 't Koningrijck Yrlandt, wenschen wy alle geluck, vrijdom van conscientie, en victorye over d' Engelse Ketters, die over onse Lichamen langen tijt hebben getyranniseert,en by extorsie onsen Staet bedorvē. Doen hier by te weten,aen alle onse Vrunden en Lantsluyden,dat d' Allerhoogwaerdigste Coninglijcke Majest. (om veele groot en dringende oorsaken,hem daer toe moverende) sekerlijck steunende en sich betrouwende op onser stantvastigheyt,heeft ons by sijne Commissie getekent onder 't groot Zegel van Schotlant,gedatheert tot Edenburg den 1. Octob.1641. Als oock by Brieven met sijn hant geteeckent, inhoudende mette selve Commissien, verscheyden groote en hatelijcke affronten die d' Engelse Protestanten,specialijck 't Parlament aldaer hebben gepubliceert tegens sijn Coningl. Prerogativen, en oock tegens onse Cathol. Vrienden in 't Coningrijck Engelandt, de Copye van welcke Commissie wy hier neffens aen u senden, om terstont te publiceren in allen oorden deses Coningrijckx: Op dat gy versekert mocht wesen van onse Authoriteyt ende genoegdoeninge in 't selve. Uyt ons Velt te Newry, desen 14. Novemb. 1641. Phelim O Neyle, Rory Maguire.

CArel door Gods genade Coningh van Engelant, Schotlant, Vranckrijck, en Yrlant, Beschermer des Geloofs, &c. Aen al de Cathol. Onderdanen in ons Coningrijck Yrlandt een groetenisse: Te weten,dat wy tot behout en sekerheyt onses Persoons,gedwongen sijn geweest om onse residentie ē verblijf voor een lange wijl te nemen in ons Coningrijck Schotlant: Veroorsaeckt door d'obstinate en wederhorige comportement van ons Parlament in Engelant tegens Ons, welcke niet alleen presumeerden op haer te nemen het Gouvernement en dispositie van dese Princelijcke Rechten en Prerogativē,de welcke op Ons gerechtelijcken waren gedescendeert,van Onse Voorsaten,beyde Coningen en Coninginnen des voorsz. Coningrijckx,van over veele 100. Iaren herwaert: Maer hebben oock aen hun genomen de gantsche

macht

volck soude geloopen hebben: Nochtans kreegh hy naer eenige daghen by den Coningh Audientie/alwaer hy de restitutie van dese onderstaende Schepen heeft ge-eyscht:

1. 't Schip Elisabeth en Mary, Schipper Anthony Wolward.
2. 't Schip Richard, Schipper Hendrick Scheere.
3. 't Schip de Mary Goede Avontuyre, Schipper Richard Bromwel.
4. 't Schip Margriet en Sara, Schipper Ian Withere.
5. 't Schip Iacob, Schipper Andries Raykes.
6. 't Schip de Vrundschap, Schipper Iuriaen Acklam.
7. 't Schip d' Employement, Schipper Ian Tully.
8. 't Schip Anna en David, Schipper Carel Bulmer.
9. 't Schip de Fortuyn, Schipper Robbert Michielsz.
10. 't Schip van Geselschap, Schipper Willem Brunton.
11. 't Schip de Voldoeninge, Schipper Mattheus Soothwel.
12. 't Schip Eduard en Ian, Schipper Salomon Clarke.
13. 't Ploegende Schip, Schipper Philips Moyses.
14. 't Schip Iacob, Schipper Samuel Raymond.
15. 't Schip Mary-Anna, Schipper Willem Beckxbey.
16. 't Schip de Liefde, Schipper Willem Iacobsz.
17. 't Schip de Fortuyn, Schipper Willem Hardingh.
18. De Vrientschap, Schipper Willem Denby.

Mitsgaders de stucken en geberghde Goederen van 't gebleven Schip de Antelope/ op 't Jutse Rif aen stucken gestooten: Hier op kreech hy in Drie poincten dese Antwoort: 1. Dat den Coning in Denemarcken verwondert is, dat hy so kleyn, ja geene danck van 't Engels Parlament heeft, voor dat hy 't voorleden Iaer de voorsz. Schepen in de Sont tegens de Hollanders had versekert, en met sijn Geschut van Croonenburg den aenval had belet. 2. Dat d' Engelse korts daer aen met 18. gewapende Schepen buyten consent in de Sont waren gekomen, op 't voorgeven van ged. Coopvaerders naer Engelant te convoyeren, tot dien eynde aldaer op stroom komende leggen; welcke stouticheydt noyt by eenige Sijner Majestts. Bontgenooten nochte Gebuyren is begaen: Over welcke onfatsoenelickheyt sijn Majestt. oock satisfactie begeert van den Engelsen Resident. 3. Gelijck mede, waer om men in Engelant so veel Deense Schepen als daer te vinden waren, heeft gearresteert, en 't vertrecken verboden, en selfs een Deens Schip door een Parlaments Schip in de ruyme Zee aengegrepen, te Londen gevoert, en een deel van sijn Ladinge berooft.

Bradshaw antwoorde/ op geen van dese 3. Poincten gelast te zijn: Doch so den Coning op sijn gepretendeerde satisfactie persisteerde/ sulckx mocht hy aen 't Engels Parlament versoecken. Bekende oock/ datter Deense schepen in Engelant aengehouden waren/ sijnde een acte subsequens/ alsoo eerst d' Engelse schepen in de Sont aengehaelt waren: Die most men eerst relaxeren/ en dan soude men in Engelant insgelijckx mette Deense schepen doen. Hier op versocht hy een spoedigh bescheydt/ 't welck hem met 's Coninghs Zegel een Maent daer na wierde behandigt: Waer mede hy vruchteloos naer Hamburgh is gekeert; Dese syn 's Conings woorden:

Alsoo

dee in 't Lant van Luyck Krijgs-gesellen werdende/ maeckte de Francoysen verschrickt/ overmits hy den Spangiaert tot hulp/ hun Rijck te Water en te Lande met een gruwelijcken Oorlog dreygde: Het aensoecken van Vrede met Engelandt/ door haeren Gesant tot Londen/ stont oock sonder vrucht te verwachten: In somma/ het gingh sodanige Politijcken over al na den sin/ die gewoon waren door een Vergult Spaens Riet te spreken.

Nu was noch in Engelant een eenig Soontje van 't Coninglijck Geslacht overich/ een Graef ken van Glochester: Over dit Kint waeren by 't Parlament diverse voorslagen gedaen om 't selve hun quyt te maken/en over zee aen desselfs Bloetverwanten te senden: Want d' Onnoselheyt van 't selve/ boorde haer als sy het aensaghen door 't hert en conscientie; haer dan in Memorie brengende de oprechte onnoselheyt van Coning Carel/ en de Moort door haer aen hem gepleegt: Daer en boven schepten sy geen kleyne jalousye op eenige der voornaemste Hooftmanné des Legers/ dat die dit Kint mochten opwerpen als Coning/en hun als Lut. onder 't selve meester van Londen en de Republijck maken. Het Graef ken in alles onnosel / quam gelijck de Kinderen doen/ dickmael te Westmunster/ende also men op hem gade sloeg/en een yder verboden was 't selve eenig respect te bewijsen/ging het als een gemeen Burghers Kint by der straet: Als het dan omtrent de guarde van de Westmunsterse Zale quam/ hadden de Soldaten met hem hare geneuchte/ vraghende spots wijs: Wat sijn Vader nu dee? Of hy een Kleermaker oft een Wever wilde worden,also sijnVader doot zijnde,hem die geen goet had na gelaten,en hy derhalven een Ambacht soude moeten leeren? Met meer andere propoosten van weynich medelijden. Dit Kint heeft het Parlament dese maent seer armelijck na Duynkercken gesonden/ sonder Bagage/sonder Gelt/en sonder Vivres: 't Welck den Gouverneur van Duynkercken verstaende/ was beschaemt over der Enghelsen onbarmhertigheit/hy toonden hem dan beter Christen als zy; want mijnen goeden Leser/ u te verhalen hoe desolaet dit Kint in Vlaenderen quam/soude my te seggen niet betamen/ 'k swijge te doen. Den Gouvern. dede het wel tracteren/eñ by Missive de Princesse Royael sijne Suster hier af verwittigt hebbende/ kreegh per Wissel redres/ en na sijn Staet gekleet zijnde/ quam over Antwerpen naer Hollandt/ alwaer hy van een Susterlijck hert ontfangen/en met blijde tranen verwellekomt wiert.

Het Parlament de Glocesterse Graef aldus quijt zijnde/hadden wel gewilt datse de aengehouden Engelse Schepen in Denemarcké/daer voor op de Riviere van London hadden sien leggen: Maer de wensch was in de lucht / en Coningh Fredrick van een contrary gevoelen; Uyt wiens credijt de Parlamentarissen meer ende meer vervielen: Het Engels Parlament resolveerden evenwel noch eens te onderstaen of het doenclijck waer de opgemelte schepen los te krijgen/en sonden haren Resident Bradshaw te Hamburg aen den Coning in Denemarcken/ die na Coppenhaven sich begevende/ de resolutie niet en hadde om by lichten daghe aldaer sijn Intrede te doen/ maer quam in den avont op een wagen met 3. a 4. Persoonen nae de Deense maniere een achter een binnen de Stad/ beducht dat hy anders perijckel van 't Hollants Bootsvolck

toe geen verbod daer op gedaen. Om hem te verplichten de selve Schepen seker tot een Engelse Vloot te leveren, op sodanigen tijt en manier als d' Engelse Admir. dat wilde voorschrijven en begeeren, is soodanigen onmanierlijcken postulatie, dat sijn Maj. hem daer toe in geenderley wijse kan verstaen: Want eerst is nimmer geen toegelaten, of heeft die vrijheyt om hier in de Sont met een Oorlogs Vloot te komen, even so weynig als met een Armee in 't Lant, de welcke niet met sonderlinge Tractaten daer toe consent heeft gekregen, en die, de welcke met Tractaet soodanigh heeft geobtineert, mach noch niet stercker komen dan de Tractaten vermelden, nochte op die tijt dat die, ja eenige weken te vooren daer om voor heen behooren te waerschouwē, daer en boven en excuseren sy niet eens, dat de Vloot voor de laetste reys sonder waerschouwinge hier gekomen is, noch begeeren geen verlof daer toe, om met de selve Vloot weder om te komen, nademael den Resident selfs bekent, dat hy daer toe gheen Instructie en hadde ontfanghen, soo dat het schijnt dat het Parlament haer yets bysonders boven alle andere wilde toe-eygenen, dat sy tegens recht ende maniere met haer Vlooten na eygen lust en begeeren op dese nauwe stroomen ende plaetsen soude mogen komen, 't welck sijn Maj. in geenerley maniere kan toestaen; Daer en boven heeft sijn Maj. geen danck voor die protectie, de welcke de Engelse Schepen hier in de Havens hebben genoten, die buyten twijffel anders voor langen tijt in hare Vyanden handen waren gevallen, als de selve Schepen hier niet gesalveert waren geworden: Maer daer tegen sijn Sijns Majestts. Ondersatens Schepen in Engelant met opentlick Edict van 't Parlament in alle Havens gearresteert geworden, ende een Schip in de Canael met gewelt wech genomen, en daer na gespolieert, 't welck andere Resolutie wil veroorsaken, ten sy 't selve in tijts met behoorlijcke satisfactie worde geremedieert.

Berakende 't gestrande Schip by Iutlandt, geeft sijn Maj. order aen den Leenman, 't gheen volgt: Dat sy aen den Resident of sijn Volmachtighde laten toekomen, al wat van dat Schips stucken of anders gebergt is, na datte geene die daer moeyten om gedaen hebben, betaelt zijn, 't welck niet meer dan recht en manierlijck is: gebiet daer by, dat hy bevordert dat (so 't mogelijck is) meer van dito Schips stucken gebergt worden. Gegeven in de Coningl. Residentie Stad Coppenhaven, den 6. Febr. 1653. Onder Sijn Coningl. Majestts. Hant en Zegel.

De Hollantze Oorlogs en Koopvaerdy-Vlooten waeren den 9. deser van St. Maerten gezeylt/ doch door een harde N. O. storm geraekten een partije verstroyt in de Spaense Zee/ alwaer 2. Coopvaerders soncken die wat te swaer met Sout geladen waren: Tot den 25. dito was den Heer Admirael Tromp omtrent Lezart en Heysant doende om de Vlooten te versamelen/ 60 Oorlog en 230. Coopvaerdy-schepen sterck wesende/ is daer mede door 't Canael na 't Vaderlant gekomen. De Engelse op desen buyt verlekkert/ waren seer neerstig om hare Vloot in zee te brengen/ want als sy tot Chattam op de Temse in d' eerste weeck van dese Maent door eenige Commissarissen de betalinge voor het Bootsvolck hadden heen geschickt/ ontstont'er gheen kleyne oproer/ om dat men so dadelijck in Zee wilde: Want de Matrosen door eenige opgerockent/ dat men hun maer halve betalinge soude doen/ begaven hun met stercke Troupen voor 't Logement van den Admir. Blaeck/ roepende en schreeuwende/ Sy wilden volle betalinghe en gheen afkortinge hebben: Andere/ wy hebben den bruy van dien Monick/ (Blaeck) wy willen hem niet dienen/ en diergelijcke. De Soldaten teghens dese aengevoert wordende / brachten de

Bootsluy

ALso in de Propositie van den welgeboren Heer Richard Bradshaw, wert gesegt, dat eenige Engelse Schepen van grooten prijs hier in de Haven aengehouden werden, en den Engelsen Admir. met sijn Vloot niet en mocht laten gevolgt werden, de welcke tot haer Convoy hier gesonden waren; dattet Parlament over sodanige onvermoedelijcke Acte (welcke op die tijt geschiede als van een Verbont gehandelt wierde) seer verstoort was geworde, en om grooter onheylen te voorkomen, hem hier hadden gesonden, om te begeeren, ghelijck hy dede in den name van 't Parlament, dat alle Schepen d' Engelse Natie behoorende met haer Ladinge, gelijck die by 's Conings last aengehouden zijn, datelijck om na hare verordineerde plaetsen te gaen, werden ontslagen, en dat den Coning onder sijn hant en Zegel 't Parlament door hem hare Dienaer versekeren wilde, dat alle de voorsz. Schepen met haere Ladinge 't Engels Convoy ofte Vloot die 't Parlament sal senden en daer toe authoriseren, seecker en volkomen mochten gelevert werden, op die tijt ende maniere, als den Admir. daer toe uytgesonden, soude begeere.

Ten 2. Dat al de stucken ofte aenroerende Goederen, die in Iutlant mettet Schip Antelope gestrant zijn, die nu van eenige in Iutlant souden gebergt ende aengehouden zijn, hem ofte sijn Gevolmachtigde gerestitueert mochte werden, en de rest wat moghelijck waer, met recommandatie van sijne Majestt. te mogen opvissen ende salveren.

Dient op 't eerste tot Antwoort, dat men moet verstaen en niet ontkent worden kan, datte Schippers op de hier-leggende Engelse Schepen in Augustus hebben versocht, datse hier in de Haven hun voor hare Vyanden mochten komen salveren, dat haer strackx bewilligt is, ende sy haer strackx daer over hebben bedanckt, welcke beyde haer versoeckende dancksegginge den Resident in 't origineel is vertoont. Dat sy by eenig Coningl. Decreet souden gearresteert, oft met hier te Havenen hare vrijheydt benomen zijn, en kan noyt bevonden noch bewesen worden, also elck Schipper tot noch toe by sijn Schip, en sijn goet machtig is, so dat sy daer op geen restitutie van vrijheyt te begeeren noodig hebbe, maer de vrees die sy voor hare Vyanden hadden, die hier op onse stromen lagen, heeft haer hier gearresteert ende opgehouden, ende anders niet. Daer na komt in September een Admir. met een machtige Vloot voor Croonenburgh, de welcke buyten eenige waerschouwinge, bewillinge, of schrijvinge van 't Parlament, begeerende de selve Schepen, ofte selfs hier buyten voor Coppenhaven van daen te halen, ofte dat den selven seker tot hem soude geconvoyeert worden; dat quam sijn Maj. heel wonderlijck voor, dat op dien tijt doe sijn Ambassadeur in Engelant lach en tracteerde, dat sy doe sonder eenige wetenschap of bewillinging onvermoedelijck soodanige Vloot hier in 't Lant op de stroomen schickten, gelijck het Parlament wonderlijck voor quam, dat des Admiraels begeeringe niet en wierde toegestaen. Maer datte Schepen, gelijck d' Engelse Schippers selfs schriftelijck berichten, volgens het Parlaments order, waren hier in de Haven in gekomen, niet doen tot soodanigen Admir. gelevert wierde, de welcke niet alleenig geen verlof en hadde om met soodanigen Vloot hier te komen, ofte van het Parlament eenige schrijvinge, nochte de selve schepen niet en konde by hem krijgen, sonder dat hy de Hollantze Vloot eerst moste vermeesteren, de welcke hier tusschen Coppenhaven en de Engelse Vloot was legghende, daer toe had sijn Maj. billijcke oorsaeck, so wel als eenige Potentaet soude konnen hebben, dat hy die affront niet en wilde lijden, dat eenige vreemden in sijn Lant ende stromen, ja voor sijn oogen eenige Oorlog soude voeren, en vechten wie meester en Heer in een ander sijn Huys en Lant soude wesen, also sijn Maj. noyt de Engelse en Hollantze Vlooten hier op een tijt heeft vernomen, heeft daerom tegen geweest, dat d' Engelse hier van daen sullen vertrecken, so heeft hy oock daer na tot noch

nochte van haer en koste niet meer geeyst worden,dan als God voor hun uytwerckten,'twelck ick geloof onse Vyanden maer al te wel bevonden hebben : Daegs daer aen deden sy niet als door zeylen,den 1.dag namen wy 3. van hare Schout by Nachten, 1.Vice-Admir. en 3.van de hare deden wy naderhant sincken,d'andere sijn nu te Portsmuyen,en omtrent 8. a 10.meer op den 2. dag gesoncken en verbrant,den 3. stelden sy hun aen 't lopen. De onsé na sommige dagen quamen op, doende den Vyant sommige notable schade, alsoo wy boven de 40. van hare Oorlogs en Coopvaerdy-schepen uyt pickten : Veele abordeerden en namen de wegh in 't gesicht van Tromp,dan hy en dorstet noch beletten noch ontsetten : Cap. Lawson nam een lustig groot Schip met enteren,doch 'twas heel beschadigt : Cap. Maerten dede 't selve aen een ander, en Cap.Graves 'tselve aen noch een ander,so dat wy eenige van hare Schepen hebben gekregé, ende onsen Vyant sal bevinden dats'er veel verloren hebbé. Wy hebben verloren verscheyden Capiteynen, Mannen van grooter waerde en deugde, met 5. a 6. Schippers van de eerste rang, om hare getrou ende vaerdicheyt, beneffens veele waerde Mannen in de Vloot, maer niet een Schip,uytgeseyt een,datwe selfs deden sincken. Onse Admiraels droegen hun met een goet gedeelte van vroombeyt,d'Admir. Blaeck heeft in sijn Dije een quetsuyre ontfangen, 'twelck ick hope wel gaen sal, hy wou nauwelijck na beneden om sijn Woude te laten verbinden, noch hy was noyt van sijn plaets,geduyrende het gevecht. Doch uyt de heele Slach van yder dach hebben wy konnen sien dat Godts gerechtige hant uytgestreckt is gheweest. Het was dien, niet onse konst,deugt ofte macht van Schepen die ons de Victorye gaf. Ady ut supra, geextraheert uytte Missive van d'Admiraels, op 't Schip de Triumphe, geschreven aen d' Orateur.

Copije van een Brieff uyt 't Schip Martin / leggende op stroom by Portsmuyen/ den 2. Maert Ao. 1653.

OP Sondach bracht onsen Capit. op den Schout by nacht van de Hollanders,groot 1200. Ton,en 46. stucken, tot aen den hoeck van St. Ellens by Portsmuyen,ende sullen trachten om hem so haest mogelijck is,in dese Haven op te brengen. Sy is so miserabel geschoten, dat wy, en den Cap. van den Merlijn genootsaeckt sijn geweest hem dus verre te sleepen : Dit Fregat was in de Batallie op den 1. dagh, dan kreeg weynig hinder,als sommige gequetsten,en andere sodanige schade die wy 'thier weder herstellen sullen. Den Vyandt heeft het Schip de Prosperiteyt genomen,een onser Coopvaerdijers met 44. stucken, 'tbeliefde God de saeck also te beschicken,dat onsen Cap. haer weder hernam, en stelde 40. van onse Maets op 't selve : Sy is nu behouden in dese Haven. Veel Prijsen sijn verovert.

Uyt 't schip de Waterhont/ op de Reede van Doever/ ady 2.Maert 1653.

VRijdach den 28.deser,ontdeckten wy by Poortlant de Hollantse Vloot,die wy eerst 150 Zeylen telden , maer naderhant meer. De wint was W. N. W. en wy konden haer niet ontgaen, 't welck ten aensien van den roock een groot voordeel beyde in Zee en Lantgevechten is. Admirael Blaeck meer als andere voorbatig, chargeerden door haer heen, latende sijn voorzeyl op de Mast vallen,en quam vromelick af. Des Vyants Coopvaerders verspreyden haer een groot eynde weegs van haere Oorlog-schepen : Sy hadden maer 3. Branders onder haere Vloot,die se aenstaken,dan ons geen schade deden. 'tGevecht duyrde tot de Nacht ons scheydé.

's Anderendaegs sijnde Saterdach, gingen wy weder teghens haer aen, en dwongen haer een goede wijle te wijcken,om dat wy te voren tot hare Oorlog-schepen opkomen kosten,doen sy 'sNachts een goet stuck gezeylt hadden : Onder de geen die afgesneden en in ly wierden ghebracht

Bootsluy in stilte: Yder sloop wech/ also sommige van hun gevangen/ en 2. van de selve stracx opgeknoopt wierden/waer door d' andere tot gehoorsaemheyt wierden ghebracht: Doe sy nu vernamen datte Admir. Tromp op komende weg/ de Hollantze Schepen tot St. Malo en Rouaen hadde gewaerschout/ om met hem na 't Vaderlant te loopen/hun gereet souden houden/deden sy post op post na alle Zee-havenen loopen/nacht en dach Volck pressen/ met belofte/ dat al den Buyt voor de Maets soude zijn: De 3. Admiraelen/ Blaeck/ Dean en Monck/gingen op de Reede van Quinburgh t' Scheep/en zeylden met 60. Schepen den 18. dito na de West/den 22. voegden sy hun met omtrent 20. Zeylen in Beadies Bay / sijnde een gros dat aldaer van Vaelmuyen/ Plemuyen/ Wicht en Portsmuyen sich versamelt had: Onderwijl liep de Rouaense Vloot a 70. zeylen in Zee/na datse dat tegens order van het Convoy noch eens onderstaen haddẽ/ doch om contrary wint weder om mosten keeren/ nu had sy groot gheluck/ dewijl sy by nacht als de Engelse onder hun eygen wal by Ry lagen/ voor by de selve onverhindert passeerden/ smorgens dicht by Doever langst loopende/ sagen geen Engelsen als 2/ die uytkomende/onverrichter saecken wederom mosten keeren/ en de Rouaenze Vloot door God onsen Heere so wonderlijck geconvoyeert/ quam behouden tuys op den eersten 2. en 3. Maert.

De Hollantze Vloot onder den Admir. Tromp den lesten Febr. by Bevesier de voorsz. Engelse Vloot ontmoetende/ sijn aen malkanderen geraeckt in soodaniger voegen/ als den Leser uyts wedersijts Admiraels Brieven sal konnen sien/ die wy den curieusen Ondersoecker mits desen ongeveynsdelijck mede deelen/ als volgt:

Copye, van 't Boort de Triumphe, den 3. February 1653.

ONsen God waer in wy hoopten, is genadelijck verscheenen voor en by sijne Dienaren, in 't verslaen van dese groote Hollantze Vloot, haer verkleynende in 3. rescontres dese drie dagen te samen, gevende veele harer Oorlogs-luyden in onse handen, andere verstroyende, en de reste weg drijvende, in sodanige hoecken alwaer wy hun niet en konnen vinden: Geloofst zy onsen God, die wederom sijn Volck aldus heeft aengesien, en waerdig geacht sodanig met haer te wesen, dat hare Vyanden niet bequaem sijn geweest om tegens hem te slaen. Van den 26. deser, heeft God ons ten aensien van de Wint seer gefavoriseert, onse Vloot was goelijck op de hoogte van Poortlant, te midden 't Canael, seer bedugt sijnde dat den vyant ons verspiet mogt hebben of voorby gelopen zijn, 2. dagen te voren baden wy den Heere, en op den lesten dach bemerckten wy dat Godt ons seyde waer sy waeren, de Text was en wiert uytgeleydt op dese woorden 2. Cron. 20. 16. en so haest en was 't Capittel niet uytgeleyt, ja rasser als 't opkomen van den dageraet, of wy sagen des Vyants Vloot tusschen ons en de droogte, werwaerts wy al onse zeylen stelden, den Vyant ons oock niet wijckende, maer quam recht op ons aen, strackx waren de Vlooten in 't gevegt, en dat met so eenig desadvantage voor d'onse, om dat den vyant de Wint hadde, en onse voorste meeste Schepen niet opkomen kosten om eenige considerable dienst te doen, waer door dit Admirael-schip de Triumph de meeste aenstoot op dien dag leet, sijnde de rest oock in groot perijckel, maer Godt hielp ons uyttermaten: Want alhoewel ons Volck in 't Schip wel half was vermindert, evenwel bleef by de rest gheen te minder courage,

1 Des levens dach van Amſterdam/ Schipper Cornelis Jooſten/ met Sout.
2 De 2. Pelgrims Medenbl. Ma. Claſſe Sout.
3 't Waterlants Dogboot/ Cor. Hen. met Sout.
4 De Vliſſinger Biſſchop/ J. Robin/ met Sout.
5 d'Orangeboom vā Sirczee/met Bordeus wijn.
6 De Blokerkerck vā Hoorn/P. Horn Eng. ſout.
7 Vlieboot/ Marten Green Eng./ſout/lem. Oly.
8 Juſtitie van Vliſſingen/Ot Gerr. van Nantis.
9 't Memelicker Pack/met Sout.
10 Een Pinck/Frat. Damerel/met Wijnen.
11 De Elias van Durckendam/met Sout.
12 De Bel van Belle/ Jaq. Palmer Eng. Sout.
13 Een Vlye-boot/ met Wijn en Brandewijn.
14 De tafel vā ter veer/ J. Jac. Weſtind. ind. ſup.
15 De Vergulde Buys/met Sout en Azijn.
16 De Swan van Memel. J. Pieterſz./ Sout.
17 3. Swarten vā Vliſſ. W. Middelmā. Borde.
18 De houte Bogert / Jan Roply Eng./ Sout.
19 De ſwarte Reyger/Chriſt. Jur. 24 ſt. Oorlog.
20 Fortun vā Med. 14 ſt. Supr. Gengb. Tab.
21 Wildeman/ Pieter Bonfielt Eng. met Sout.
22 De Hope/ Jan in de Vlaming/ met Sout.
23 Een Galjot/ Willem Hoy Eng. Lim. Oran.
24 't Oorlogſchip de groote St. Lucas/met 28 ſt.
25 De Vogelſtruys/ Oorlog-ſchip met 44. ſtuc.
26 De Liefde/Oorlog-ſchip met 28. ſtucken.
27 De Anna/Krijn Janſz./ met Wijnen.
28 't Zee-paert/een Kets met 2. ſtucken.

Schepen te Dover opgebracht.

29 d'Abigal van Embd. Reynd. Sirier./Brande.
30 De Ster vā Horn/Sy. C. Quaeckint/ Wijn.
31 De Swarte Elephant van Vliſſingen/Sout.
32 De N. van Rotterdam/ Pr. Janſz./met ſout.
33 De gulden Haen van Vliſſin. Oorlochſ. 36. ſt.
34 De Papegay van Embd. Suber. Supr. ſout.
35 De Swarte Buys van Mem. Jonas Piet.
36 De Juriaen vā Rotterd./Jur. Janſz./Wijn.
37 De morgeſter vā Hamb. Mi. vā Lubke/ ſilv.
38 De Peter van Hamb. / Jaſper J. met Wijn.
39 De C. David va Hamb. Hen. Lonck. Wyn.
40 De Berckhouter Kerc. vā Sardam/P. L. ſout
41 De Princes van Rotterd. Adam Cur. Wyn.
42 't Huwelijck van Oſtende/Teun Selap/Wyn.
43 De Peter van Hamborgh/ J. Jac. met Wyn.
44 Een Weſtindis-vaerder met Tabac en ſuyck.
45 De Greyn-Kerck/met Sout.
46 De Swarte Raeff/ met Sout.

Te Weymuyen: 47. Den Andries/ met Suy[illegible]/ Oly en anders.

Onder deſe ſijn 4. Oorlog-ſchepen/als/ 24/ 25/ 26. en 33./ met 24. Coopvaerdijers/als 1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 8/ 9/ 11/ 13/ 14/ 15/ 16/ 17/ 20/ 27/ 30/ 31/32/ 35/ 36/ 40/ 41/ 44/ en 45/ in deſen ſlach by d' Engelſen genomen/ de reſt ſijn of van Embden/ Hamburg/ Vlaenderen/ of Engelſe ſelfs/ by hun om 't getal te vergrooten hier onder geſtelt: Wel is waer/ dat oock veel Hollants goet in dito ſchepen geweeſt is/ waer om oock de ſelve ſijn geconfiſqueert/ doch waren eenige/ als 12. Hamborgers en ſommige Ooſtendenaers/ oock Embders/ moet-willens uytte Vloot na d' Engelſe geloopen.

Dus verre d' Engelſen: Nu ſullen wy eens ſien wat de Hollanders over deſen geweldigen Zee-ſlach hebben geſchreven/ ende voornamelijck hare Officiers/ dies wy mette Brieff van den Lupt. Admir. Tromp ons begin ſullen nemen/ die hy op den 4. Maert in de Hoofden/ aen de Staeten Generael ſchreef/ luydende aldus:

DE reſcontres en ons wedervarē, dat wy 3. dagen lang hebben gehad, begonnen den leſten February 's morgens ten 9. uyren, en ge-eyndigt den 2. Maert Savonts na Son, met het ſluyten van de Nacht omtrent de lengte van Poortlant, tot voor Swartenes, ofte Bolongie, tegens 69. a 70. meeſt ſeer groote Parlaments Schepen en Fregatten, wy ſterck in de 70. Schepen van Oorloge, en omtrent 150. Coopvaerders, kan ick uwe Ho: Mo. niet pertinent adviſeren, door reden, dat de meeſte Capiteynen den 1. Maert 's morgens maer tijt hebben gehad, om gins en weder eens aen Boort te komen, die mijn doen rapporteerden, dat by den Commandeur de Ruyter, en ſijn by-hebbende, die den Vyand aan den ſtaert attacqueerden, eenige

bracht was 't Schip Hollant van Rotterdam met 30. stucken, dese wiert verbrant door een die daer toe was geordineert, ende die 11. Maets daer af bergde, en wy hebbender 50. af binnen ons Boort, waer onder een Luytenant, die ons verhaelde dat hare Vloot in 82. Oorlog-schepen bestont, van 24. tot 56. stucken. Sy hadden 4. Admiraels, als, Adm. Tromp 56. st. Ian Evertsz. van Vlissingen 46. st. de Ruyter 40. en Ian Gideons van Amsterdam 36. st. Daer waren meer Schepen van grooter gewelt, daer onder de Vogelstruys van Amsterdam een is, een Oost-Indis Schip van 1200. Ton, en 40. stucken, daer af sommige Koper, heeft 15. Poorten op een zijde aen d'onderste Lage: Sy is door last van d'Admir. na Portsmuyen gesonden, had over de 100. dooden op, de overgebleven Maets seyden, datse veele gequetsten hadden die daer uytgehaelt waren. Al dees 2. dag duyrden 't gevecht langs 't Canael, d'onse hun voort dringende: Na dat wy eenige harer Oorlog-schepen in ly gebracht en afgesneden hadden, oock 2. verbrant, scheyden ons den Nacht. 't Is hier te noteren, dat op desen dagh veel onser groote Schepen niet op komen kosten om op hun te vieren, doch alle Zeyls wierden gemaeckt om hun by te blijven.

Den naesten dach zijnde Sondach, vongen wy weder aen, na een hoog dispuyt begonden zy uyt hun achter-poorten al deynsende te schieten: Diverse hunner Koopvaerders vervielen in ons handen, waer onder wy een van Lissabon kregen, met Sout, 116. Kisten Suycker, Oly en and're Waren: Den Schipper segt, datse 160. Last groot is, met 15. st. Savonts waren wy op de hoogte van Beloigne in Vranckrijck, niet wijt van strand, de wint W. N. W. die quaet voor onse Vloot was om na ons eygen Kust te komen, wy staecken 't derhalven in de wint om op te komen in Dovers Reede, dan alsoo veele onser Schepen, Zeylen en Want seer beschadigt en ontreddert waren, so mosten wy 't Ancker laten vallen. In ons Schip hebben wy 4. dooden en 6. gequetst, daer af 4. in groot prijckel, 't meest daer ons dit onheyl van daen quam, was den Zeeusen Admirael, die ons op een half Pistools schot na by quam. Als de Hollanders uyt Vranckrijck weder keerden, hadden sy haer Vloot in St. Martens Ree schoon ghemaeckt, een party voor Bordeaux en een party voor Nantes. Hadden oock 20. West-Indis-vaerders in hun Vloot. De Hollantse Gevangens seggen ons dat hare Commandeurs seer sorchvuldich en getrouw waeren, ja datse daechs voor den slach als haer de Maets klaechden datse niet als Waeter droncken, hun Capiteyns geseyt hadden, morgen sult gy goet Engels Bier drincken, seggende, datse onse heele Vloot wilde nemen: Maer nu seggen de Vlamingen, van 82. Oorloch-schepen tot Convoy is soo veel verargert datter noyt meer van in Zee sullen gaen. Na hare stijl zeylden sy den 10. February van St. Marten: En als men het wel overlecht wy konden hun licht ghemist hebben, alsoo wy 't Canael over staken soo ver als 't Eylant Alderney, houdende ons heymelijck aen Cape de Hage. Ick meyne dat onsen Vice-Adm. van de Blaeuwe Vlagge d'Assistentie eenige hinder heeft, alsoo hy den eersten dach ons verliet, loopende nae 't Eylandt Wicht. En Sondaegs raeckten alle de Masten van de President Fregatte over boort, dan 'k en weet niet waer door, dan niet door den Vyant. Meenig 100. Oxhoofden Wijn dreven langs de zijde onses Schips, en wy seylden daer deur, dit waeren Wijnen die boven 't Verdreck gelegen over boort gesmeten waren, om hun Schepen te lichten en te beter te zeylen. Wy zijn nu in Dovers Reede geanckert, op dat wy onse ghevangens en gequetsten te Lande uyt ons Schip souden setten.

Lijste der Hollantze Schepen, voor, in en na den slach vernielt, ende oock die te Portsmuyen opgebracht zijn tot den 13. Maert 1653.

Evertsz. en onse by-hebbende Schepen gechargeert hebbende, sijn d' Engelse afgeweecken; Blaeck pas buyten schoots zijnde, is niet afgekomen; Den Vice-Admir. Ian Evertsz. en andere quamen my spreken, en riepen noch Kruyt noch Scharp meer en hadden, doncker zijnde, setten onse Vuyren op, en gingen met kleyn zeyl ons cours N. N. O. om de Vloot by malkanderen te houden den Wint N. W. doen lach Swartenes N. O. van ons, omtrent 4. mijlen: Blaeck sette mede sijn Vuyren op, sijnde in de Wint van ons, en na middernacht verloren wy 's Vyants Vuyren. Den 3. dito, 's morgens dach werdende, sagen Calis S. ten W. van ons 2. mijlen, en niet een Engelsman, vertrouwen dat sy gewent zijn, en haer cours hebben genomen na Wicht, om haer aldaer te repareren.

Den Hollantse Resident de Glarges/tot Calais de grove uyt stroysselen der Engelsen haerer Victorie niet konnende lijden/ als ten deele bewust datter lustig onder gelogen wiert/schreef desen onderstaenden Brieff van den 3. Maert aen de Heeren Staten Generael:

INgevalle de Brieven op heden hier van Londen aengekomen waer seyden, soo soude u Ho: Mog. Vloot t' eenemael verstroyt en verslagen zijn, 't merendeel van de Oorlog-schepen in de gront, ende de Koopvaerdyers op de Franse Cust gestrant: Mitsgaders den armen Lut. Admirael Tromp (die sy noch beklagen, ende een braven Zee-helt noemen) doot: Dan u Ho: Mo. sullen voor desen al van de waerheyt onderricht zijn.

Van Doveren wert dit voorgaende mede geschreven, alsso sy daer anders niet weten, als haer by de hare wert aengebracht: Dan in dese Brieven werter by gedaen, 't geene sy selver seggen gesien ende gehoort te hebben, soo aldaer als te Porrsmuyen: Te weten, dat hare Vloot ofte Debris van de selve, sonder te specificeren hoe sterck, onder Wicht leyt. Dat Blaeck op 2. plaetsen gequetst zijnde, over de 100. dooden alleen in sijn Schip heeft gehad: Ende noch een ander Nieu Fregat over de 80.

Dat tot Porrsmuyen sijn opgebracht een groot Oorlog-schip van 46. stucken, (apparentelijck de Struysvogel) twee Coopvaerders en niet meer.

Datte Vice-Admirael tot Doeveren heeft opgebracht een Schip met 36. stucken den vergulden Haen van Middelburg, en 7. Coopvaerders. Den selven Vice-Adm. 80. a 90. dooden gehad hebbende en qualijck een geheelen Planck aen sijn Schip sijnde.

Dat in haer Vloot 9. Capiteynen doot, en 15. a 16. gequetsten waren, en ongelooffelijcke meenichte van Scheeps-volck doot.

Dattet Zee-volck soo ras sy een voet op Lant konden krijgen, dadelijck te Lande waert in loopen, sonder dat men het kan beletten.

In somma, daer is een groot gekrijt en gekerm op de Custen, 'twelck men tot Londen versust soo veel moghelijck is. Ingevalle ick een pertinente Relatie hier hadde van u Ho: Mog. Vloot, ick soude die wel te Londen onder den Man konnen helpen, om de Gemeente te desabuseren. Het Schip van den Commandeur Balck, is tot Havre seer beschadicht ingekomen, als mede, dat van eenen Schipper Pieter Iacobsz. Schee van Rotterdam, die een Engelsman met 41. stucken genomen hadde, daer na selver van den Vice-Admirael genomen, doch de Engelse hoorende dat d' onse van beneden riepen dat het Schip sonck, hebben 't selve in der haest met verbaestheyt gequiteert, ende is met alleenlijck Vijf gesonde Mannen ende 8. ofte negen gequetsten tot Havre geraeckt.

Schepen van den vyant hadden genomen, oock verscheyde van de onse en hare gesonckê. Doch omtrent ons gevecht, die met de Schout by nacht Pieter Florisz. den Vyant in 'tHooft attacqueerden, daer den Admir. Blaeck, met de kloeckste Schepen was, en den Vice-Admirael Ian Evertsz. in 'tmidden, is noch van d'een, noch d'ander sijde niemant genomen noch gesoncken, maer seer heftich gevochten, sijnde den eersten dach. Nae de middach ten vier uren, mosten wy van den Vyant afweeren, door reden, dat 7. a 8. harde beseylde Fregats na de Coopvaerders liepen, en na alle apparentie de gantse Vloot Coopvaerdy-schepen, soude hebben geruyneert, verbraut en in de gront gehackt, om die te beseschermen. Dito, na 'tgevecht, hebbe ick doen aen Boort haelen, den Vice-Admirael Ian Evertsz. en Commandeur de Ruyter, de Schout by Nacht een groot stuck van ons sijnde, om hem te redderen, die nevens meer andere, seer reddeloos was geschooten, hielden onderlinge communicatie, wat ons voorts te doen stonde, den Vyant wederom te attacqueren, en laten de Coopvaerders drijven, want niet machts genoech en hadden om de Coopvaerders van suffisant Convoy te versien, oock niet wetende wat achterhoede den Vyant noch in de Hoofden mocht hebben, of te fluyten, ende de Coopvaerders te beschermen, soo veel doenelijck was, ende die dicht voor ons te laten Zeylen, en den Vyant met kleyn Zeyl te wachten, wert goet gevonden dat wy geen vergeesse schooten souden schieten, want alreede d'Amunitie schaers begon te werden, wy sagen een groot ent be-oosten ons, alleen met sijn Fock, en groot Marseyl dryven, 'tSchip de Vogelstruys daer ick den Commandeur de Wilde met sijn drie na toe stierde, om te helpen, en heel reddeloos sijnde, te sleepen was het doenelijck; wy versamelde voorts ons gros, so van Schepen van Oorloge, als Coopvaerders, en gingen ons cours, het luchjen N. W. doch in den avont wert het gants calm. Den 1. Maert 'smorgens saeghen wy het Schip de Vogelstruys onder de Vloot van de Engelse, en den Commandeur de Wilde komt aen mijn Boort, relateert dat hy gisteren avont, een Touw daer aen gehad hadde, maer niet mogelijck voor hem en was geweest te sleepen, derhalven 't selve hadden moeten laten drijven. Ontrent ten 10. uyren, ofte half elf uyren, heeft den Vyant ons seer heftig beginnen aen te tasten, 5. a 6. van hare beste bezeylde Fregats aen yder sijde van onse Vloot houdende, om was 't mogelijck, eenige Schepen af te snijden, en vochten tot Sonnen ondergang, doen staken de Engelse onder de Wint, waren desen dag van onse Vloot afgesneden, den Capiteyn Ian la Sage van Zeelant, en Bruyn van Seelst van Amsterdam, en eenige weynigh Coopvaerders, voor so veel my is bewust, quamen savonts verscheyde Schepen by ons, klagende weynig of geen Kruyt noch scharp meer en hadden, en also in ons behoefte Schip noch veel Kogels van acht pont waren, gaf ordre om die over te leveren aen die daer Canon van hadde, gingen wederom ons cours den Wint W. N. W. en yder repareerde so veel sy konden, 't geen aen stucken was geschoten. Den 2. Maert smorgens, was den Wint N. W. omtrent ten negen uyren begon den Vyant ons weder om te attacqueren met een groote hevigheyt, en boven 2. uyren niet gevochten hebbende, was by gissinge, de helft van onse Schepen 't eynde Kruyt en Scharp, daer wy eenige schoten na schooten datse by ons souden komen, gelijck sy deden, daer op ick ordineerde pas voor ons, en in de Masse van de Vloot te blijven, en geen teken ter Weerelt van schreuminge te tonen, dat wy met die noch Kruyt en Scharp overich hadden, haer nevens de Coopvaerders souden defenderen, en hebben by gissinghe met 25. a 30. Schepen die noch Kruyt en Scharp hadden, van de middagh tot savonts na Son, de gantse Vloot gedefendeert: Omtrent 2. uyren op Son was Blaeck geconjungeert met een groot gedeelte van sijn gros, pas buyten schoots van Ons, dede teken om aen te vallen, wy dat siende, lieten onse Marzeyls loopen, en wachten haer in, de voorste omtrent een uyr tegen ons, den Vice-Admir. Ian

daer op komende/ 'tselve na wat geplondert te hebben/wederom verlieten/beducht nadien het soo doornagelt was/ dat het selve aenstonts gesoncken soude hebben: Daer dreef den Romp nu sonder zeylen en treylen/tot datte Engelse hem 's anderendaegs dus volckeloos weder vindende/ met weynigh arbeyts naer Portsmuyen sleepten.

Capit. Poort (een Man van groote bescheydentheydt) trof een groot Engels Schip dattet sonck/ waer door 2. and're Engelse schepen Capit. Poort op zy komende/hem so onder water raeckten/dat hy aen Capit. Sweers toeriep dat hy sonck/dies quam hem Sweers recht voor de Boech/ de 2. voorsz. Engelsen oock neffens Poort leggende/verwarden dese 4. schepen in malkander/ en Capit. Poorts Schip de Croon Imperiael op sijn zy vallende/ sonck te gelijck met een van d' Engelse Schepen/ veel van sijn Volck bergden haer op Capit. Sweers schip / onderwijl had hy den anderen Engelsman oock so lustig wat gegeven/ dat die insgelijckx te gronde ging. Den vroomen Capit. Poort wiert in dit woelen sijn Lichaem door een Canon Kogel en Splinter aen de middel van malkander geschooten/en neder stortende/is hy noch mette Sabel in de vuyst gesien/ couragerende de zijne/ tot dat in een ommesien daer na dees vroomen Helt/ met sijn Schip en d' andere gequetsten van de Zee in gesworgen wiert: Capit. Sweers op den Engel Gabriel/ quaemen doen 4. Engelse Schepen aen Boort/die mede so doornagelt wiert dat hy sonck/hy en sijn volck bergden haer op de voorsz. Engelse Schepen: Te Londen komende/wist met practijcq (also hy de Spaense Tael kost) sich voor een Spanjaert te versteecken/tot dat hy gelegentheyt en voorschrijvens van den Spaenschen Ambassadeur bekomen hebbende/ vry en liber na Vlaenderen vertrock/ van waer hy behouden in Hollandt weder keerden. Capiteyn Kleydijck van den Briel/ ontfingh oock van 3. groote Engelse Schepen de Lage/en dus benart komt den overschrocken Zeeu Capit. Regemorter tusschen Kleydijck voorn. en een der Engelsen die hem op de zijde lach/ in-booren/ so dat Kleydijck dus van d' een kant ontset/ den Engelsman aen d' ander zijde in de gront schoot/en korts daer aen hy mede/ sijn Volck salveerden haer seer wonderlijck/want sy geraeckten meest al op het Engels Schip dat aen Regemorters zijde lach/en van daer in haest sprongen over op het schip van Cap. Regemorter/ welcken Helt met 30. a 40. sijner Maets dootgeschooten zijnde/ nam Cap. Kleydijck hier 't Bewint/moedigde met groote courage sijn Volck/die so Batavierachtig tot den Engelsman inbrande die hem op de sijde lag/datte selve af-weeck/ maer korts daer aen met een groot gehuyl in Zee versonck/ daer geen Menschen van gebergt wierden. Ende dit is geweest den eersten Dach.

Maert 1653.

DEn 1. Maert (den 2. Dach van desen geweldigen Zee-strijdt) is by de Hollantse Commandeurs smorgens Krijgsraet gehouden/alwaer sommige uyt yver voorstelden: Dat men de Coopvaerdy-Vloot behoorden te laten drijven,

ende

Extracten uytte Copije der Missiven ende Verklaringen van den Commandeur de Ruyter, de Capiteynen Sweers, van Campen, de Luytenant van Poort, Regemorter en and're Helden.

TRomp had sijn gantse Vloot in 4. Esquadrons verdeelt / hy voor in het midden/Ruyter ter recht/en Jan Evertsz. ter lincker hant/ Pieter Florisz. Schout by Nacht quam achter aen: Dus 70. Oorlog-schepen sterck/ zeylden de Coopvaerdyers daer midden in. Den 28. by na 3. myl van Poortlant sach hy d' Engelse in ley/ de Wint moy koelende uyt den N. N. W. dies seynden hy de Capiteyns aen Boort/ en daer geresolveert zijnde den Vyant te bespringen/ en de Coopvaerdyers te beschermen/ ging Tromp recht op den Vyant aen/ sijn Volck als een Batavier middeler tijdt aenmoedigende/ met dese en diergheluycke Woorden: Kinderen en verbaest u niet, maer als wy onder den Vyant sijn, past dan wat te raecken, want hy is sterck en wreet, snoder als Turcken, en die haer Broeders de Schotten aen de Heydenen hebben verkocht, en so sy u krijgen noch veel slimmer sullen tracteren, &c. Hy liep recht op Blaeck aen / die met 36. Ponders al van ver quam af-blasen/maer wachte tot dat hy een Musquet schoot van Blaeck was/doe wende Tromp / en Blaeck op zy komende/ loste sijn gantsche Lage/ flucx omkerende gaf hy Blaeck noch eens die Lage op de selve zy/ doe omloopende gaf hy Blaeck de derde Lage op d'ander zijde/ waer door een groot gehuyl in Blaecks Schip wierde gehoort: Die aldus vechtende / oock andere aen den dans brachten. In 't generael waeren d' Engelse Capiteynen malkander getrouwer als de Nederlantse; wederom de Nederlanders wel driemael gauwer met 't Canon omgaende als d' Engelse. Capit. Kruyck van Schiedam/ op de Vogelstruys het 15. Schip na Luyten. Tromp komende/ quam met volle Zeylen op den Vyant aen/achter in de Vloot rakende/waren by hem de Ruyter en Capit. Sweers van Amsterdam; dese 3. vochten dien gantsen dach seer hertneckig teghens 7. groote Engelse Bengels/ daer onder haren Vice-Admir. Willem Pen was/die al krengende na 't Eylant Wicht liep/ noch een van haer wiert masteloos daer uyt gesleept: Na dese quamen weder 4. nieuwe groote Engelse Schepen op de voorsz. 3. af/ welck Gevecht tot savonts ten 5. uyren duyrden/sonder dat dese 3. vrome Nederlanders van eenige haerer Bastaert gesellen wierden gesecondeert: Luyt. Admir. Tromp sloech dien dach door en door d' Engelse Schepen / haer wel een Myl wijt in 3. Troupen van malkander verschoppende: Maer als hy savonts sach datte Vogelstruys masteloos in ley verlaten lach/seyde hy: Sijnder sulcke Fielten onder onse Vloot, die so een braef Krijgsman laten vermoorden, wat Schelmen sijn dat! Capiteyn Munck van Rotterdam verbranden doen oock / L. Tromp poogde den Vogelstruys te salveren door Gid. de Wilt/ maer die alleen was te ligt/en bergde slechts sommige die over quaemen/ want het Schip was vol bloets/ over al lagen dooden of gequetsten/ van 40. Schiedammer Bootsgesellen/ alle beneden de 40. Jaer/en waren maer 3. over gebleven/so dat behalvens de gequetsten/wel 80. Dooden over 't Schip lagen verspreyt: Sulcx dat d' Engelsen

Stengen waeyen/brachten al hare stucken te boort/ en quamen recht op de 4. Engelse Fregats aen/die sulckx siende/deur gingen: Maer te ly-waert nam den Engelsen Admir. van de Blaeuwe Vlagge 2. a 3. Frans-vaerders/ met een Siriczees Boot: Doen quam den Engelsen Vice-Admir. mette Witte Vlagge/schietende ende braverende op onse Schepen/ Lut. Admir. Tromp wachte dien Qwarrelaer in/en met goede patientie hem dicht onder d'oogen gekregen hebbende/ loyden hy so louter van onder en boven in den Brabador/ dat die al krengende deur ging: Dus danig defendeerde doenmaels dien dapperen Tromp met 25. a 26. Schepen sijne gantse Vloot; Maer Blaeck als een Bloot-hart zedert sijn wellekomst op den Eersten Dach/ bleef geduyrich buyten schoots/ tot na Sonnen ondergangh / doen dede hy weder Seyn om aen te vallen/ maer de Nederlanders hun getroost/lieten de Mars-zeyls loopen/ en wachten hun in/ maer geen van de Snorckers quamen aen. Alsoo hebben de Nederlanders hunne reyse verbordert/ met verlies van 18. Coopvaerdijers/ 2. Boots/ en 6. Oorlogh-schepen. De Engelse daer en teghens verloozen dese Oorlog-schepen:

't Schip de Regenboogh, met 60. stucken, en 300. Man, gesoncken.
't Schip Saturnus, met 40. stucken, en 180. Man, gesoncken.
't Schip de Prosperiteyt, met 42. stucken, en 185. Man, door den Commandeur Michiel de Ruyter verovert, maer also de Nederlanders daer op te swack waren om 't selve te defenderen, kregent 2. Engelse Fregatten (schaloos) weder in hun gewelt.
De geweldige Fregatte Fairfax met 62. stucken, soo geruyneert, datte selve irreparabel op de Rivier gesleept zijnde, te Chattam is verbrant.
't Schip Nonsciuts met 40. stucken, 176. Man gesoncken.
't Schip Charles met 32. stucken, verbrant.
't Schip Sampson met 26. stucken, gesoncken.
De Schepen de Triumphe Admirael, 2. Vice-Admiraels, 1. Schout by Nacht, en wel 40. andere waren so ellendig getracteert, dat veelen van dien noyt meer in zee sijn gekomẽ.
Op de Triumphe was Admir. Blaeck gequetst in sijn Dije, welck Been naderhant afgeset, en een Stelte daer aen gehecht is: Den Capit. Hall, met den Secretaris Mr. Sparrow daer op bleven doot: En van ruym 600. Man die daer op sijn geweest, waren wel 300 so Dooden als gequetsten. Op 't hol van 't Schip waren over de 700. Canon-scheuten gedaen, behalvens die boven door 't Want waren gepasseert.
De wel-bezeylde Fregatten, de Marmaducke, de Merlin, de Fasand, de Gray-hont, de Coningh David, en de 7. Broeders, genoech bedorven, sleepte men te Dover, sijn zedert noyt gerepareert.
Den Schout by Nacht Lawson, was swaer gequetst. Ende haer voornaemste Capiteynen, als, Mildmay, Bale, Barker, Tanel, Kirbey, en Dakers bleven daer doot, met wel 2100. Soldaten en Bootsgesellen, haere gequetsten heeft men om het wijdt verdeelen niet konnen tellen, want die al na de West wierden vervoert.

De Nederlanders hadden daer 550. Dooden / daer onder de Capiteynen Poort/ Kegemorter/ Joris van Sanen/ Pr. Alders/ Sipke Fockes/ Balck/ Dirck Schey/ en Spanheym.

Wat

ende nu d' occasie geboren was om d' Engelsen met Gods hulp uytter Zee te slaen,&c. Hier in was Luyt. Admir. Tromp nochtans so voorsichtig/ dat hy die Voorslach omver stiet/ seggende: Dat so rijcken Vloot so licht in de Waegschale niet en moste gestelt worden, die haer so hoog by hare Heeren ende Meesters ware gerecommandeert, en om de welcke sy nu so langen Reyse hadden gedaen: Ende dattet seer onbedacht werck soude sijn de Coopvaerders te laten alleen varen, daer men niet en wist oft den Vyant eenige Achterhoede in de Hoofden mochte gelaten hebben. Dat men sich by de Coopvaerders most ophouden, en te gelijck den Vyant tegens gaen. Welck Advijs voor 't geraetsaemst opgenomen/ oock also achtervolgt is geworden. Dus wierden de Coopvaerdijers belast voor aen te zeylen / en N. N. O. aen te gaen/ dese volgden d' Oorlogh-schepen/ aen wien bevolen was gantsch geen Kruyt te verschieten/ om datte Vloot van die stoff sober voorsien was. Alsoo in een halve Maen zeylende/ raeckten d' Engelsen boven Wint / die een schot met Canon deden om aen te komen/daer Tromp insgelijcks met een schot op antwoorden; Doen stelden de Batabiers hun tot defensie: Omtrent ten 11. uyren voormiddag geraeckten sy Canonerende aen malkander/ so hevig/datte Lucht Zee en Roock/een Element geleken/en datter Aertbevinge op Water en Lant was/want het is 25. en 30. mijlen wijt gehoort. Ses mael poogden d' Engelse door onse Halve Maen heen te dringhen/ en ses mael sach men hun achterwaert wijcken: Een groot Konings schip meynende previlege te hebben om door onse Halve Maen te loopen/ ontfong van Luyt. Admirael Tromp soodanige groete/dat Blaeck die hem sach komen / weder om droop/ geen lust op sulcke Welkomsten hebbende/ boven wint bleef leggen spelen. Dus tot een uyr na Sons ondergangh vechtende / staeckent d' Engelsen selfs in de Wint/ want veel van hare Schepen krengden/ en 1. staken sy selfs in brant.

Des Nachts quamen eenige Engelse Fregatten onder de Hollantse Coopvaerders/ en naemen eenige/ onderwijl de Hollantse Oorlogh-Schepen met hun repareren doende waeren/ die meest alle den voorighen dach vroomelijck hadden gevochten ende aen de beter geweest: 't Welck sulcken verbaestheyt onder een deel bloode Noort-Hollandtse Schepen van Medenblick en Hoorn veroorsaeckte/ datse in plaets van hun Meesters Goederen te bewaeren/ als Schelmen in de Boot vielen/ verlatende Schip en goet/ die d' Engelse 2 a 3. gelijck met een Kets/ jae een Boeyer met een Man hebben ghenomen/ daerse binnens Boorts blijvende dese Dieven als Batavieren met handt-ghewcer hadden konnen af-keeren.

Den 2. Maert Sondaegs den Derden dach deses Zee-slags / geraeckten beyde Vlooten ten 9. uyren weder aen 't Vechten/omtrent den middach was de helft der Nederlantse Vloot sonder Buspoeder/ waer over die aen L. Ad. Tromp komende klagen/ beval hun by de Coopvaerdijers te blijven/ ende in 't minste geen teken van vreese te toonen/ 't welck sy deden: Maer d' Engelsen die dit eenigsints merckten/quamen naer de Coopvaerdijers met 4. Fregatten te Loef-waert/en hunne Vice-Admir. William Pen met 2. Fregats te Ley-waert: Vijf Nederlantse West-Indis-vaerders die noch een weynigjen voor de vraeg hadden/dit siende/ lieten Wimpels en Vlagge van hare

Besettinghe/ dattet haer onmogelijck was om daer uyt te komen/ sonder een groot Gevecht/waer toe d' Engelse couragieuselick bereyt waren/op Woensdach den 12. deser huydige maent Maert. Tegens den Avont begosten haer de Engelsen schepen te ontdecken die van Elba quamen / de Lanteernen beduyden 4. Schepen/ blijvende d' ander ver genoech af/ so dat niet een van die geene die in de Haven waren/uyt quamen. Desen Morgen den 14./ sijnde de 4. eerste Engelse Schepen van secours op 4. a 5. mijlen naby/ en d' andere 4. met een Brant-schip dat sy met haer brachten wel 10. mijlen. De Hollantse Schepen tot 16. toe in getal/maeckten zeyl/met een genoeg bequame af-landige wint/en hielden hun altoos dicht by 't Lant/om d' Engelse in de Haven niet te verliesen/die men sach hun vaerdig maeckten om uyt te komen/gelijck sy genoech deden/by de 14. langst het Lant uyt-loopende/door den selven weg als de Hollanders gedaen hadden: Het welcke gesien zijnde van de Schepen alreets geengageert in Zee/ wenden haer dadelijck naer hen toe/ende viel hun kloeckelijck met een furie van Canon-scheuten aen/ d' andere daer tegen van gelijcke antwoordende met groote courage/ meerder in getal als den Vyant/ soo dat met den eersten schoot het hem liet aensien door onse oogen een spectakel weerdich van medelijden/ door een Canon-scheut die geschoten wiert uyt het Schip van den Admirael van Galen/ so dattet vuyr in de Kruyt-kamer quam van 't Engels schip de Bonaventure/ een van de beste Schepen die zy hadden/gemonteert met 46. Metale stucken/vloog subitelijck in de lucht/sonder meer Menschen te salveren als vijf. Dit prodigieus ofte seltsaem Accident/verschrickten so seer de gemoederen van d' andere Engelse die op de Vijf Schepen waren die na volgden/dat men die terstont sach vallen van hare resolutie/ hun omkerende/ ende daer en tusschen so verwackerde sich den Wint uyt den Oosten/ tot voordeel der Hollanders/ die haer so bravelijcken aenbielen / dat Vier van hun noch ontkomen noch ontvluchten kosten. De eerste van alle die besprongen wierden was het Engels Schip Sampson/ van het schip de Maen/gecommandeert van de Capit. Cornelis Tromp/Soone van den Generalissimo ofte Opper-Generael Tromp/ diese so ophiel dat hy tijdt gaf aen een Brant-schip/ 't welck de Hollanders hadden/ om dat in de zijde aen te vallen/ ende klampten aen/ dat het aen brandt raeckten/ ende ontstack sulckx in 't voorsz. schip de Sampson/dat in den tijt van 2. uyren steets branden/dat ten lesten in brant raeckten het quartier van St. Barbara/maeckten een groot gerucht / ende het Schip de Son sonck/ gecommandeert door den Capit. Bogaert/en het Schip Julius Cæser/Capit. Jacob Kother viel aen 't Schip den Vice-Admir. van d' Engelse/ gecommandeert van Appleton/ 't fraeyste Schip in de Engelse Vloot ofte Armade/gemonteert met 54. Metale stucken Canons/'t welck noch abbordeerden van den Admir. van Galen/ datse brave ofte fraeye resistentie vonden. Ondertusschen het Brandt-schip van de Engelse stelden altemet op den voorsz. Admirael van Galen/ die hem keerende na hem/om hem te verjaghen/of te doen vluchten door furieuse Canonaden/dreve hem in den gront. Werde geabbordeert het Coopvaerdy-schip uyt de Levante van d' Engelse/van 't Schip la Madona delle Vigne/Capit.
Herman

Wat een groot roemen d' Engelse van desen Slach hadden/ was te groff: Want men stroyde te Westmunster niet alleen upt dat de Hollanders waeren totaliter geruyneert/maer hadden oock boven de 100. Coopvaerdijers/en 50 Oorlog-schepen genomen en vernielt: Tromp/Jan Evertsz. en de Ruyter/ waeren doot: En fin/ men voerde de gebergde en gekreghen Schippers en Bootsluyden/ als een koppel Schapen gevangen en gebonden naer Cantelbergh/ gedreven door een Trouppe Ruyters/ die door yder Dorp daer sy passeerden de Clocken deden trecken/ om datte Boeren souden komen sien wat Victorije het Parlament op hare Vyanden hadde gekregen. Also hielden zy oock een Danck-dach/en waren niet weynich gestoort als sy van haren Correspondent [die te Parijs lecht/en daer meer let op den bedrijve van Coningh Carel als op de voordeelen van sijne Meesters] verstonden / dat men al dese Engelse Rodomontados in 't Hoff aldaer/ oock te Ceulen/ Coppenhaven/ ja selfs te Stocholm/ niet anders als enckele huychelerije op nam: Als Landen die aen de Victorye van d' een of d' ander weynich was gelegen.

Lijste der Engelse Schepen by de Nederlanders in February opgebracht:

In den Briel.	Een Engels Scheepje met 4. stuckjes.
Vlissingen.	Een Engels Scheepje, voor Ostende genomen.
	Acht Eng. Schepen van Iarmuyen,en de Convoyer met 8. stucken.
Rotterdam.	Vier Engelse Schepen van Iarmuyen.

God die een Gever der Victorijen is/was den Nederlanders in dese maent te Livorno seer gunstig: Want/alhoewel d'Engelse Natie aldaer in meerder consideratie by den Groot-hertog als de Nederlanders waren/so dede die den Hollantsen Consul Pedro van der Straten in syn eygen Huys verseeckeren/om datte Nederlanders voor hadden d'Engelse Schepen op de Ree van Livorno aen te tasten/ in vergeldinge dat d' Engelse met het wech-voeren der Fregatte de Fenix des Groot-Hertogs Haye aller-eerst hadden geviolеert: Doch als nu d' Engelsen geslagen wierden/is den Consul in vrijheyt gestelt/en dede den voorsz. Groot-Hertogh de Victorije der Nederlanders op d' Engelse/ in 't Italiaens Drucken/ 't welck wy als sulckx wel waerdich/ hier in Duytse Tale hebben over gebracht/ na den sin en letter luydende aldus:

IN dese Haven hun bevindende 6. stercke Engelse Schepen/ hun opgehouden hebbende den tijt van 8. Maenden/ in-gehouden van de Hollantse Armade/ende door veel redenen genootsaeckt om uyt de Haven te komen: Soo hadde den Commandeur daer van (synde de Heer Appleton) begost te raetleben met d'Heer Bodeley/Generael van d'ander Esquadre Engelse schepen/ die hun bevonden aen 't Eylant Elba/ die dicht by dese Haven gekomen zijn/ om hun uytkomst te favoriseren: De Heer Johan van Galen Admir. van de Geunieerde Provincien/ daer van kennisse hebbende/ die eenige dagen geleden de 6. Schepen voorsz. van d' Engelse/omcingelt hadde/met so een vaste Besettinge/

Jan Wtenhoven/'t Schip de Prins/ Capiteyn Cornelis Slort/'t Schip den Witten Olyphant/ Cap. Sybrant Mol/ 't Schip Salomons Oordeel/ Cap. Meyndert Oostwout/ 't Schip de Roden Haes/ Capit. Adriaen Roothaes/ 't Schip de Sterre/ Capit. Jan Govertsz.: Die alle hunne wackerheyt en courage toonden. Eenige andere Hollantse Schepen die hun in de Haeven vonden/ende gekomen met Coopmanschappen/ maeckten zeyl tot hulpe van hare Natie; daer na gesien hebbende de sake in sekerheyt/keerden naer hunne plaetsen.

In dit Feyt is gesien de kloeckheyt van den Admir. van Gaelen/ die met de eerste Charge geschoten zijnde aen sijn Been/ 'twelck hem dat tot onder de Knye dede af-setten/daer om niet gemancqueert heeft het Gevecht te vervolgen/ ende met onuytsprekelijcke onversaegtheyt alle ordre te geven/ ende assistentie te doen/die gewenst konde werden van sijne directie: Maer alsoo verwont volgden hy den Vyant na/die op de vlucht was/met andere 7. schepen. Maer d'Engelse die subtijlder en snelder schepen van zeylen haddē/ so gelooft men niet dat hy die heeft konnen achterhalen. 't Getal der dooden heeft men tot noch toe niet konnen hebbē/ maer wert gerekent op 500. van d'Engelse/en omtrent 150. van de Hollanders/de gequetsten zijnder veele aen beyde zijden.

Dese is de heerlijcke Victorije die de Hollanders van d'Engelse hebben gekregen/daer mede sy geworden sijn Meesters van de Middellantse Zee/ ende volgens/ Meesters van de Negotie/ daer met oock versekert wert de Trafique voor alle de Schepen van and're Natien/die niet en sullen werden gemolesteert van een Esquadre. Godt wil de saken disponeren tot een goede Vrede/Ec. Livorno den 14. Maert/ Anno 1643.

't Origineel was gedruckt in 't Italiaens, te Livorno, door Jan Vincents Goetkint, *voor d' Erfgenamen van Minaschi. Met Previlege van d' Overheyt.*

Lijste der veroverde en geruyneerde Engelse Schepen:

1. Den Engelsen Vice-Admir. de Luypaert, gecommandeert door Monsr. Appleton, gemonteert met 50 Metale en 4. Acht-kantige Kopere stuck. mette superscriptie: Henr. Octav. Rex Aug: Hybern. 1537. Had op 230. Man. Is verovert by de Capiteynen Iacob Roker en Boogaert, gesecondeert door I. de Boer van Enckhuysen Te Livorno opgebracht.

2. Het Commandeurs Coninglijcke Schip de Bonavontuyre, met 50. Metale stucken, en 1200. Man, is by den Heer van Galen in de gront geschoten, mette derde Lage, doe raeckten de Kruyt-kamer in brant, so dat alles wegh sprong en sonck, werdende alleen 7. Man gebergt.

3. Den Sampson met 40. stuck. en 130. Man, is met een Brander door den Iongen Tromp verbrant. Twee Boots met Volck salveerden haer daer uyt op de Mary.

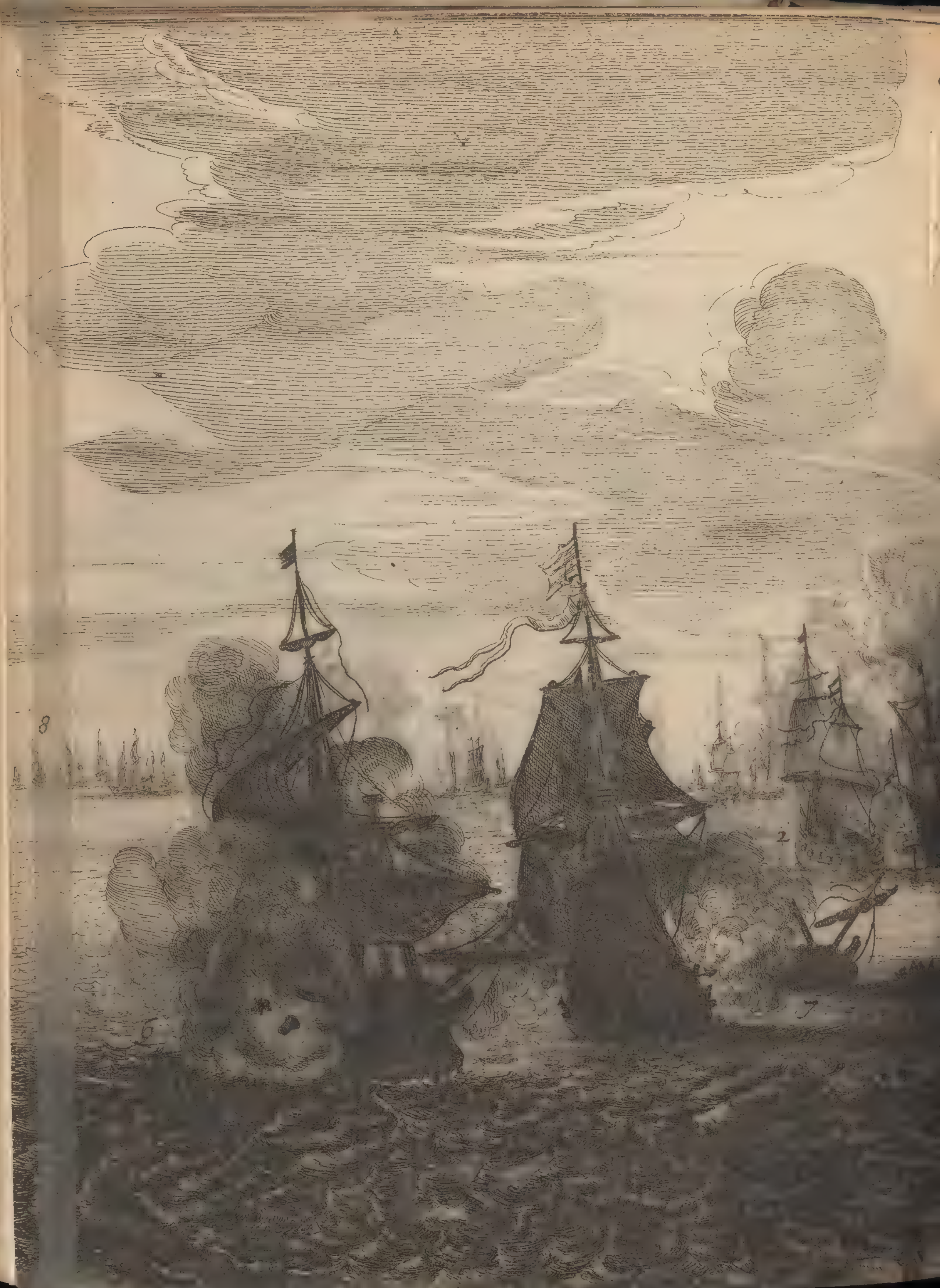
4. Den Pelgrom, met 30. stucken en 90. Eters, is verovert door de Capiteynen Pieter Iansen Vries en Bontebutter. En te Livorno opgebracht.

5, Den Levantse Coopman, 24. stucken en 80. Man, is verovert door de Capiteyns Herman Forme en Capiteyn Ham. Te Livorno opgebracht.

6. 't Engels Brant-schip op van Galen aengeleyt, by hem in de gront geschooten.

't Engels

Herman Forme/onder de welcke volgden een vierich Gevecht/ dat eyndelick versterckt door 't Schip de Maegt van Enckhuysen/ een Hollandts Schip/ Capit. zijnde Ham/die in 't gevecht quam/en herstelde het/maer het schip la Madona della Vigne/ geraeckten uyt het gevecht/so qualick getracteert van de Canonaden eerst ghekregen van een Fregat/ om dat het niet sincken soude was noodich te brengen op de droogte van oft na Marzocho/ en alles uyt het Schip gesalveert hebbende / bleef het in twijffel of het soude water gehouden hebben ofte niet. Het Schip Susanna/ daer Capit. op was Pieter de Vries/en het Schip den Swarten Arent/Capit. Jan Bontebotter/besprongen het Schip de Pelgrom met 30. stucken/en naer harden dwang het Schip de Haes hebbende afgeschoten de Mast van de Meestresse/ bleef ten buyt van de Overwinner. Midderwijle dit gevecht/vertoonden die 4. Engelse hulp-schepen naest by gelegen/ en die oock hadden konnen vechten / met hun achter en boven wint te houden/ dat haere soorte van Schepen dat Fregatten waeren/ bequamer waren om te vluchten achter Schepen van kleyn gewelt/ als hun te laten vinden in een periculeus gevecht. Boven dien syn noch by d' andere 4. hulp-schepen die groot waren/gekomen/die in tijts met gemack den Vice-Admirael Appleton hadden konnen assisteren/en de 2. Schepen dwingen die hem geabordeert hielden/souden oock den Hollantsen Admir. konnen aenvallen hebben/ de welcke een weynich af lach/ altoos so langh als d' andere Holl. schepen weg waren/die west op na de aengetaste schepen waren gezeylt/maer in plaetse van die aen te vallen/ voechden hun daer by / sich met haere zijden verschuylende voor meenichte Canon-scheuten der 2. geabordeerde schepen/ en noch daer na sy met de Fregatten wenden hun Oost op/om uytte Battalie te loopen/die veel eer de Hollantse schepen hadden behooren aen te tasten/daer sy nu mette Roers of de Spiegels harer schepen flechts by de hare lieten sien/ als komende noch om hun te affronteren. Wy en verstaen die retraicte niet/ ofte de schult daer van moet de kleyne courage wesen/ofte datse weynig volck hadden om in de furie (als geseyt is) te vechten/ ofte/ datte in tijts aengekomen Hulp-schepen van Bodeley sagen datter van de 6. schepen van de Molo al 2. waren verbrant/en 3. bedorven/ en alsо het voor wijs heyt hebben geacht dat Corpus van hunne Vloot te behouden tot beter occasie/ liever als te verliesen. 't Engels Schip Maria/ dat alleen na dattet uyt de Molo was gekomen/niet geattacqueert zijnde, voechde sich by de Vrienden/en also namen 9. Schepen de vlucht. De Hollanders sich van den Vyant ontslagen vindende/ ende in 2. gevechts de andere verslagen hebbende/sonden 't schip de Eendracht Vice-Admir. Jacob de Boer/ tot hulpe van de 2. die den Engelsen Admir. Appleton geabbordeert hielden. Dat gedaen zijnde/ de verdienste van kloecke Capiteynen hun siende van de Vrienden na een wreet gevecht van 4. uren/ op hebbende 70. Dooden en 54. gequetsten/ verlaten/ gaven hun over ter discretie van de Victorieuse / en alsoo was ten 8. uyren den Slach ge-eyndicht. De andere Hollantsche Schepen die in den slach waren/ hielden alleen maer geschut-gevaerte/ tot het aentasten der Hulp-schepen ; doe syn in den slach gekomen het Schip Dergoes/ Capit. Ryckhoven/ 't Schip Zutphen/ Capit. Jan

8
2
6
7

Slagh van Johan van Galen tegens Appleton voor Livorne

1 A. van Galen
2 vis A. den Boer
3 Cornelis Tromp
4 Hollantse Brander
5 vis A. Apelton
6 t'Schip Bonavontura
7 Engelsce Brander
8 A. Bodley

loch af-rade/ neytchden hare ghemoederen tot middelen van Pays/ maer om eerelijck en haest hier toe te komen stelden eenige in/ geen middel te zijn/ doch de Vredelievenste meynden/ men soude sulckx provisionelijcken in den Haghe heymelijck konnen onderstaen/ en de ghemoederen daer toetsen of sy ghenegen waren: In 'tgeneral waren sy eergierich / om dat sy wel versekert waeren van de intentie die zijn Excell. Cromwel had/ van hun haest te doen opstaen/ ende een Nieu Parlement te verkiesen/ waer toe hy met sijnen Krijchsraet als daer waren Harrison/ Lambert/ Worstey/ Stricklant/ Waley/ Densbourg/ en andere/ seer neerstich te St. Jaems dagelijckx besoigneerden/ en om tot de Electie met fatsoen te komen/ dede hy uytte naem der voorsz. Krijchsraet een Brief schrijven aen alle zijne Krijchs-Officieren/ soo in Enghelant/ Schotlant/ en Yrlant/ luydende aldus:

SEer lieve Vrienden, na dattet den Heer belieft hadde so wonderbaer voor sijn Volck te verschijnen, in 'thelpen des geringe voornemens sijner Dienaren, gelijck in de laetste Oorlogen in Yrlandt en Schotlant, en by die glorieuse Victorije die 't hem beliefde ons te geven tot Worchester, so is dese Natie herstelt in de huydige vreedsame stant. 'tWas de verwachtinge van die den Heere vreesden, dat eenige tijdelijcke bekeeringe quam tot Godes Eere, versterckingh der deugtsame, ende welvaert des Volckx van dese Republijcke. Dan tot hier toe hebben zedert materie gehad van droevig klagen, om datte goede dingen te vooren gehoopt, onder ons niet voortgebracht werden, ja so seer, dat wy gesien hebben het werck des Heeren stil staen, en alle de instrumenten van dien, sijn gelijck krachteloose Mannen geweest, ofte als een Vrouw in barens noot moede door d' arbeyt, by gebreck van kracht om te verlossen, die terwijl stil staen die om te baren haer dienen: 'tWelck den Sathan, de grootste Vyant van God en sijn Volck bemerckende, en heeft niet versuymt sijne Instrumenten op te wecken, nieuwe hoop te scheppen, en door nieuwe pracktijcken t' onderstaen te verstroyen dat gewin, 't welck den Heere zedert hadde geeygent, en op te stellen een contrary gewin, 't welck het glorieuse werck Gods soude mogen ondermijnen, en de Instrumenten die hy gebruyckte en zegende, misdoenders te maké.

En also de consideratie van dese dingen swaer op onse herten leggen, als mede het laeste ongeluck van onse ‡ Vloot, so beliefdent God in de harten van den Generael en Officiers nu in de Hooft-quartieren, sijnde van, of behoorende aen de Krijgs-machten in Yrlant en Schotlant, als oock in Engelant, te geven, gesamentlijck den Heere te soecken, en haer voor sijne voeten te verootmoedigen, om dese onheylen die veroorsaecken mochten dat hy ons verliet, en om de openbare tekens van sijn onvernoegen tegens ons: En na eenige dagen verwachtinge van den Troon der genaden, sijn wy generalijck verwonnen. Dat onse herten aen de dingen deser Werelt hebben gehangen, en aen ons eygen private saken, maer, niet aen die van Iesus Christus en sijn Volck. Dat wy sijn overtogen geweest met een tragen geest, en moede geworden in het werck des Heeren, en met Baruch gereet geweest om te seggen: Wee my! hoe heeft my de Heere jammer tot mijner smerte toegevoecht/ ick suchte my moede ende en vinde gheen rust. Jerem. 45. 3.

Dat die den Heere vreesen, so in 't Leger als elders, hunne Intrest van d' eene als d' ander in tijden van Vrede also niet en hebben gevoelt, tot opbouwinge van elck' ander in liefde te soecken, gelijck als de Kercken hebben gedaen, Actor. 9. 31. [Soo hadden dan de Gemeynten vrede

‡ Als Blaeck op de Tems vluchte/ en door Tromp by de Singels geslagen wiert.

't Engels Schip de Mary ontsnapte alleen den dans: Die sich mette 8. Schepen van Bodeley gevoecht hebbende / de Straet uyt na Enghelant zijn gevlucht: Tot de middernacht zyn sy door den Commandeur van Galen na gejaecht/ dan sy te kloeck in 't voorloopen zijnde/ is hy 'sanderen daeghs met zyn Vloot weder te Livorno gekomen / daer in het Huys van den Consul P. van der Straeten/ na 7. dagen leggens aen zijn quetsuyre (als daer te Lande in de Beenen periculeus) is overleden / ende gebalsemt in 't Schip Haerlem na 't Vaderlant gebracht/om ter Aerden als een treffelijck Batavier bestelt te werden. Maer Bodeley mette zijne / oock Appelton te Londen komende/ zijn beschuldicht van wandebuoiren en mistrouwicheyt/sulckx datte Hollanders daer op by Appelton selfs versocht / daer attestatie binnen Amsterdam op hebben verleent: Dat Bodeley sich als een ontrouwe/maer Appelton hem als een vroom Soldaet in die Battallie had gedragen/ want na dat Bodeley deur gegaen was/hadde sich Appelton noch wel twee uren vroomelijck gedefendeert / en wel bewust dat zijn Koninckliјcke Schip de Luypaert op peene van den Hals aen de Vyanden niet en mochte over gegeven worden/ maer liever in de brant gesteken/ was daer toe mette Lonte al naer de Kruyt-kamer/ doch by wel 40. zijner Maets wederhouden geweest. Bodeley beschuldigde Appelton met dat hy tegens de genomen resolutie had gegaen/ 't welck was/ dat Appelton niet eer van achter de Molo soude komen/ voor dat Bodeley en de zijne mette Vyanden souden zijn ge-engageert / en alsoo selfs oorsaeck der ruyne van hem en de zijne was: Somma/ men heeft hun te Londen beyde als schuldich/ na den keel gesteecken/ de querelle noch hangende.

In dese maent wierden d'Engelse weder Meester van 't Eylant Enis bufseen achter Yrlant/ 'twelck de Yren in de Winter voorleden hun ontweldicht hadden/ zijnde van goede consideratie/ ende oock ten deele gefortificeert: De Engelse vonden daer binnen 26. stucken/ 500. Wapenen/en 30. Varen Buskruyt. Na dese hebben sy oock ingenomen 't Eylant Trinitept/ en de sterckten daer op geslecht/ onder andere seeckere Fortresse waer in wel 1500. Man kosten logeeren / daer binnen aen Meel voor drie a vier Troupen Provisie voor twee Maenden.

Het Engels Parlement uyt de gemeene klachten der Inwoonders / meer ende meer gevoelijck/ dat den Oorloch mette H. Staten oock alle soorten van onheylen onder haer gebiet veroorsaeckte/ en 'tgeneral verwijt van hare ghequetsten/ Weduwen en Weesen dagelijckx vergrootte/ alsoo d'een ellendig aen zijne Wonden/ en d' ander berooft van haere Broot-winners/ by meenichte met hun Kinders door 't Lant liepen bedelen/ beneffens/ datte Gast-huysen vol ghequetsten/ langst de Zee-Kust tot Plemuyen toe wierden verdeelt / die nochtans daer niet onderhouden konnende werden/ door Wals Englant/ en noort aen by Collecten gelt en Lijwaet voor dito gequetsten hebben vergadert: Aen d'ander zijde bemerckende de swaere Lasten/ de stilstant der Trafique/ de vernagelinge der Middellantse eñ Oost-zee/en datte Cantons van Switserlant/als mede de Koninginne van Sweden by Missive hun van desẽ Oorlogh

ren na Hollandt/die aldaer met groote diligentie aen kuypten/ om dese mette Engelse Republijcke weder tot een Handelinge te brengen / voorgevende/ en met groote verseeckeringe daer af sprekende/dattet aen 't Engels Parlament niet en soude mancqueren: Waer toe oock den Resident Appelboom/wegens de Coninginne van Sweden/ sijne dienst presenteerende/ een Brief van haere Majesteyt aen de Heeren Staten heeft overgelevert/ ten selven uytsichte dienende/ luydende aldus;

Wy Christina van Godes genade, Coninginne van Sweden, Gotten en Wenden,&c. De Hooge ende Mogende onse goede Vrienden en Bontgenoten, de Heeren STATEN GENERAEL der Vereenigde Nederlantse Provintien, wenschen heyl ende voorspoedige successen.

Hooge ende Mogende goede Vrunden ende Bontgenooten: Seer ongeerne hebben wy vernomen, niet alleen uyt de gheruchten, maer oock uyt de noteficatie van uwen aen ons in voorleden Somer gesonden Gedeputeerde alhier noch sijnde, datter bykans een openbare Oorlog tusschen U en het Parlament van d' Engelse Republicke is ontstanden, wy, om de Bant van Vriendschap, Alliantie, en Traficque tusschen ons sijnde, hebben niet konnen nalaten, met sorge en vlijt te voorkomen, op dat dit quaet niet verder kruypen, en dat de vonckxkens van Ialousije ende twisten tusschen U en 't voorseyde Parlament insluypende, niet uyt en barsten tot een brandende Vlam van een wrede Oorlog. Daer om hebben wy gelast onsen by U aenwesende Resident den Edelen, ons oprechtelijck getrouwen Harald Appelboom, dat hy onse bemiddeling ende tussensprekinge aen U soude aenbieden, uwe gemoets meyninge daer op verstaen, om U antwoort aenhouden, en ons ten spoedighsten door Brieven of door een expres rapporteren soude. Wy versoecken vriendelick aen U, dat gy hem wilt gunstelick aenhooren, en hem volkomen gelove geven, in 't gunt wat hy onsent wegen sal voorstellen: Ende hem met sodanige antwoort versien, als conform sal sijn onse vertrouwelijcke Vriendschap ende onderlinge Interesse. Want over de selve sake, hebben wy 't Parlament der Republicque van Engelant door een ander onsen Minister versocht haer antwoort, desgelijckx verwachtende, op dat wy mogen weten wat wy in eene so gewichtigen sake verder te doen ende van nooden zy. U in de Goddelijcke bescherminge Vriendelijck bevelende. Gegeven in ons Coninglijcke Hoff tot Stocholm, den 20. Januarius 1653.

U goede Vriendinne en Geallieerde CHRISTINA,

A. Guldenklauw.

Diergelijcke Missive van appaisatie is aen beyde Republijcken geschreve by de Cantons van Switzerlant/ ende de sake so wijt gebracht/ dat op 't eynde deser Maent te London in druck wierde uytgegeven de navolgende Brief:

De

vrede door geheel Iudeam,ende Galileam,ende Samarien, ende werden gesticht, ende werden vermeenicht, wandelende in de vreese des Heeren ende getroost des Heyligen Geests.] Maer wy sijn door quade stricken en jalousije verruckt geweest,beswarende de herten en teedere handen van malkanderen.

Dattet Volck deser Natie sware verdruckinghe subject is door 't wederhouden van Iustitie, en dat den Heere tot ons seggen mach voor wien hy sulcke groote dingen in Engelant gedaen heeft, gelijck hy dede tot sijnen Wijngaerdenier, Isa. 5. 7. [Hy wachtet op recht, siet, soo is het schenderije, op gerechtigheyt, siet, so is het klage.

Dat door de corruptien van veele, in plaetsen van Authoriteyt, ettelijcke goede Luyden in hun Conscientien moeten lijden ; En meenich boos Meensch gecourageert werden in haere stoute beginselen,en onstichtelijcke pracktijcken: Waer door geen kleyne godloosheyt onder ons is gegroeyt. Op alle dese en diergelijcke consideratien,sijn wy seer krachtelijck overtuygt geworden,dattet meer als tijt is, en onsen schuldigen plicht is om op te waken, en aller wettelijcke wegen en middelen trachten te verkrijgen, dese volgende dingen : Die by 't Parlement beloost werden,en,so wy geinformeert zijn,nu onder hun in consideratie genomen werden.

Ten 1. Tot voorkominge van veele inconvenienten, apparentelijck t'ontstaen uytte langduericheyt van die selve Personen der Opperste Authoriteyt. Datter mach komen een successijf Parlement,bestaende in den intrest des Republijckx getrouwe Mannen,die seker,Godvresende, en alle onbehoorlijckheyt hatende zijn.

Ten 2. Datte Previlegen in soodaniger voegen moghen gereguleert werden, dat wat daer goet in is gemainteneert,en de corruptien,abuysen,dilayen, vexatien, onnoodige moeyten en kosten,ende al wat metter daet het Volck lastig en swaer bevonden wert, magh weg genomen werden. Ten 3. Dat vrijheyt en protectie werde gegeven door eeu Previlege aen alle teedere Conscientien van diverse Gesintheden,om God vreedsamelijck te aenbidden,sonder eenige belastinge, ofte molestatie van d' een aen d' ander. Dat oock hier by niet aengemoedigt werden die Paeps oft goddeloos zijn, in de exercitie van hare supersticieuse manieren ende licencieuse practijcken. Ten 4. Dattet Euangelium van Iesus Christus aen alle 'tVolck deser Republicke uytgedeelt werde,en die daer getrou in arbeyden,mogen genieten behoorlijcke onderhout en beneficie.

Ende aldus hebben wy vrijelick onse herten t'uwaerts geopenbaert,seer ernstelijck de hulpe uwer Gebeden hier in versoeckende, (waer inne wy vertrouwen gy neerstig en yvrigh wesen sult) op dat wy ons in alle dingen mogen dragen so als dat betaemt. Ende 't geen den Heere ons in 't herte geven sal by middel van overtuyginge, van yders sonde, of plicht,dat gy 't selve ons bekent maken wilt,so sullen wy 't op nemen als een teken uwes toe-seggens,en anneming uwer en onser Broederlijcke vrijheyt t' onswaert. Wy willen u dan in de genade ons Heeren Iesu Christi beveelen,blijvende uwe aldergenegenste vrunden ende Broederen. Getekent in de name en by ordre van de Generale Vergaderinge der Officiers van 't Leger.

THOMAS MARGETS.

Dit by 't Parlement gants on-aengenaem zijnde/ sonden heymelijck verscheyden Personen na die van 't Leger ; andere waren seer minsaem met den Spaensen Ambassadeur/waer uyt een gemeen seggen te Londen quam/ dattet onseker was/ van waer Don Alonzo de meeste Penningen ontfongh/ ofte van Madril ofte van Westmunster : Sommige bestelden oock hare Creaturen na

gierigen Oorlogs hadde doen inclineren / spogen seer bitterlijck hunne Galle tegens de Regenten/ desulcke dat Nederlanders waren/ gaven voor/ dat men met sulck Volck geen Vrede noch maken noch houden koste: Sodanige Engelse/ en selfs dat Leden van 't Parlament waeren/ konden de waerheyt niet geloven/ dies sy niet alleen den voorsz. Brief der Staten van Hollant hebben geexamineert/ maer oock den Brenger van dien seer scherpelijck ondersocht/ sulcks dat nu de sake bekent zijnde / eenige dat niet en hebben konnen verdragen/eñ in plaetse van dese Missive te secreteren/hebben sy de selve in 't Latijn ende Engels doen drucken/ voegende daer boven desen schandaleusen Tytel:

(N. B.) *Ootmoedige Supplicatie der Staten van Hollant, biddende om Vrede aen het Parlament van Engelandt.*

Maer de Vrome en deugdeliebende gemoederen/ waren krachtiger als dit schuym van boosdoenders: Het Parlament/soo haest sy verstonden dat men met dese vervalsten Brieff door gants Londen liep venten/ gaven doen 't origineel daer van uyt/ in forme so als die hier boven is gestelt: Ende den Bode weder om mette Recipisse na Hollant geadmitteert hebbende/ is die weder in den Hage gekeert. Maer den 17. April sont het Parlament eenen Bode met Twee Brieven/ een aen de Staten Generael/ ende oock een aen de Staeten van Hollandt/ met dese in de Mase komende/ had syn Scheepken een Witte Vlagge op / soude anders voor den Briel aengerant geworden zijn: In den Hage komende/ heeft hy de voorsz. Brieven overgelevert/ die aldus luydende syn geweest:

Aen de STATEN GENERAEL,

DE oprechte genegentheyt eñ goede wille die dese Republijcke op alle occasien heeft getoont aen de Vereenigde Nederlantse Provincien, is so klaer, ende de getuygenissen van dien syn so openbaer, dat de minste twijffel niet behoorden gemaeckt te werden aen de goede affectie van het Parlament van de selve Republick,om te gebruycken ende te employeren alle gerechtige ende eerlijcke middelen,de welcke mogen uytblussen het vier van Oorlog tusschen de 2. Natien , ende stoppen het wijder vergieten van 't Christelijcke Bloet ; ende in plaets van sulckx,te herstellen Vrede,Vrientschap,ende onderlinge vertrouwen : Daer en boven nochtans het Parlament hebbende onlangs ontfangen Brieven van de Staeten van Hollandt ende West-Vrieslant, vertoonende haer gevoelicheyt op de tegenwoordige rupture, ende de droevige en quade Consequentien, die daer op nootsakelijck moeten volgen, is bereyt geweest by dese gelegentheyt niet alleen te significeren aen de Staten van Hollant ende West-vrieslant, de apprehentien die sy hebben vande tegenwoordige posture van saken in beyde de Natien,d' een tegen d' ander,maer in gelijcke manier oock sulckx te verklaren aen de Heeren Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden, gelijck sy doen by desen, dat, gelijck het Parlament niet mancqueerde in haer plicht om voor te komen de tegenwoordige quaden in haer begin ende oprijsinge,also sijnde zedert geensints verandert,deur de successen van haer voorige goede Intentien tot de Vereenigde Provincien,sy sijn gereet op de gronden uytgedruckt, in de Brieven gesonden aen de Staten van Hollant ende West-vrieslant,hier Copyelijck mede ingesloten,te contribueren

DE Staten van Hollandt en West-vrieslant, considereren dat het buyten alle twijffel is een openbare straffe van de Rechtvaerdige Oordeelen Gods, getergt door de meenigvuldige Sonden des Volckx, dat, in plaetse dat de gemeenschap van de suyvere ende onvervalste Religie beyde de Natien behoorde te verbinden tot Liefde, Eenicheyt, ende besorginge van elck'anders best van binnen, en de aensienlickheyt van buyten, daer toe de Natuyre oock selfs door de nagelegentheyd van wedersijts Landen het hare heeft gecontribueert, eñ aenleydingen heeft gegeven, de opgeresen mis-verstanden hebben veroorsaeckt dat de voorsichtigheit van de nature teghens haer oogmerck geforceert, de middelen souden konnen dienen tot mutuele behoudenisse, tot onderlinge verderf misbruyckt, ende de Relige het waerste eñ dierste pant, de welcke door Gods onverdiende genade tegens de onderkruypingen vande Vyanden van Gods Eere, so lange eñ tot noch toe onder de selve Natien wonderbaerlijck is geconserveert, in pericul wert gestelt: Dat mede God de Heere de selve ter wedersijden materie heeft gegeven, om sijne goedertierentheyt te dancken, dat de selve door sijne genade elck by haer selven bestaen, en de gelegentheyt hebben om den anderen te hulpe te komen, des noot ende sijne eere daer aen gelegen zijnde, eñ dat in plaetse van 'tselve behoorlijck t'erkennen door beyde de selve Natien zijn, en de selve Vyanden Materie wert gegeven om haer over dese hedige verwarringe te verheugen, ende hope te scheppen dat 't geene sy teghens de selve niet hebben konnen uytvoeren, de voorseyde Natien voor haer tegens malkanderen te wegen sullen brengen, eñ dat het ons ongeluck ten wedersijden des te grooter is, vermits de verwisselinge der onsekere eñ veranderlijcke succesen vande Wapenen, gediscerneert door de veelheyt der uytstortinge van het bloet der Huysgenoten des Geloofs, van d'een of d'ander zijde, ende in alle gevalle geapplaudeert by de Vyanden van Gods Eere, ende van sijn dierbare Gemeynte, den geene die de Overhant heeft in Christelicke overweginge des gemoets, even Luctueux moet sijn als dien de Nederlage schijnt te treffen; hebben de voorn. Staten, door een Godsaligen yver gedreven, eñ onder Godes Genade, door geene ander insichte geperst wesende, haer onbeswaert gevonden het Parlament van de Republicke van Engelant, 'tgunt voorsz. is voor oogen te stellen, ten eynde de selve de sake beneffens de gemelte Staeten mede in dier voegen verstaende, gelet soude moghen werden tot der selver beyder best ende Godes Eere soude dienen te worden gedaen, daer toe God de Heere buyten twijffel om zijns Naems wille door ingevinge van goede expedientien sijnen zegen sal geven, ofte het Parlament van and're gevallen wesende, de voorn. Staten haer overvloedighlijck gequeten hebbende, met meerder gerechtigheyt van haer gemoet sullen mogen afwachten de uytkomste, die God de Heere in dese verwarringe sal gelieve te verleenen. Gedaen in den Hage, den 18. Martij 1653. Onder stont, Ter Ordonnantie der Staten van Hollant ende West-Vrieslant. Getekent, HERB. van BEAUMONT, Secretaris van de Staten voornoemt.

Gelijck Fenijn en Honigh uyt eene Blom gesogen wert / alsoo is oock uyt desen Brief beyde in Hollant ende Engelant gedaen: Eenige Vredelievende mette Kooplupden/hoorden sulckx geerne: De Militaire aen wedersijden bespotte dese daet: De Borgers twijffelden of het ernst was/ veele sich de sake alsoo niet konnende inbeelden/maer de tijt door 't verbolgh ontdeckte hun van alles: Een soorte van Menschen (soose waerdig sijn alsoo genoemt te werden) in plaetse van God den Vorst des Vredens binnen 's herten te dancken/ voor dat hy de gemoederen aen beyde kanten tot accomodatie deses onnutten / en gierigen

de rechtveerdige ballance, geen oorsake vinden om te twijffelen aen het gemoet ende begeerte van 't Parlament, om te considereren alles wat dient gedaen tot stoppinge van vorder quaet. Eñ op dat sy oock vorder mogen bewijsen by occasie van desen Brief der gemelte Staten, hoe gevoelijck sich het Parlament by dese huydige Troubelen bevint, so verklaren sy hare gewillicheyt, om te procederen op de selve gronden als te vooren: Sy presenteerden als een antwoort op dat gedeelte van de propositie van den voorsz. Heere van Heemstede, waer in hy begeerde: Dat desen Staet soude voorstellen 't geen recht ende redelijck mochte zijn, tot by-legginge der tegenwoordige differenten, en sonder eenige veranderinghe, als wat incident is, tot het geene wat zedert gebeurt is tusschen beyde Staten, in desen onaengenamen Oorloch: Ende hebben in gelijckerwijse 't selve te kennen gegeven aen de Staeten Generael, in haer Brief hier Copyelijck by leggende, welcke Vrundelijcke en Christelijcke presentatie, gerencontreert door verantwoordelicke dispositie in de voorsz. Heeren Staten Generael, mach door Gods zegen voortbrengen een effective middel, tot weder opmakinge van de tegenwoordige breucken, en weder vereeniginge der 2. Natien in een perfecte Vrundschap. Het ga dan so het wil, het Parlament haer debuoir verricht hebbende, sal in allen gevallen met gedult en troost wachten op de uytkomsten der voorsienicheyt, van de welcke sy so genadige experientie hebbben. Westmunster den 11. April 1653. Was ondertekent Henr. Scobell Cler. Parlam.

Dese Brieven op den 15. April in 's Gravenhaeghe komende, zijn den 16. dito in beyde Collegien ghelesen. Waer by oock den Resident Appelboom, wegens hare Koninckljjcke Majest. van Sweden het navolgende Papier op den 18. Aprillis ter Vergaderinge heeft gepresenteert:

DEn Resident van Sweden heeft hare Ho: Mo: op gisteren, uyt krachte van hare Majestts: Credentialen, by monde voor-gedragen, gelijck mits desen by geschrifte op hare Hog: Mo: begeerte geschiet, dat haere Hoogst-ged. Koninckljjcke Majest. ongeerne heeft verstaen die tusschen twee Republijcken ontstane geschillen: Ende hoewel geen eygentlijcke kennisse hebbende van den rechten gront ende oorsaeck van dien, volgens dien ter tijden stellende alles wat tusschen de partijen, beyde hare Coninckljjcke Majesteyts goede Vrienden ende Nabuyren, is gepasseert.

Soo heeft echter de selve, om hare goede genegentheyt te toonen tot de Welvaer van de algemeene Christenheyt, ende des Evangelisen wesens in dese turbulente ende beswaerlijcke tijden, noodich bevonden haer vredelievent gemoet aen beyde strijdende deelen te openbaren.

Insonderheydt reguard nemende op de Oude ende goede Alliantie ende Vriendtschap, die tusschen haer Coninglijcke Majesteyts Voor-Vaders, ende specialijck der selver Heeren Vader van hoogster gedachtenis ende haer Ho: Mo: is ghweest een sonderlinghe affectie tot de fleur ende aen-was van de Vereenichde Provintien.

Eñ dewijle by continuatie van dese strijdicheden wel meer verwijdering, bitterheyt, Bloetstortinge, schade, ende ongelegentheyt te vreesen staet, die by alle manieren dienden te werden geprevenieert ende geoccurreert: Dat hare Koninckl: Majest. recht ende redelijck te sijn gedacht hadde, hare goede affectien ende inductien te laten geschieden, tot afhandelinge van alle differentien, ende tot herbrenginghe van een lieve Vrede. Konnende doch uyt continuatie van den Oorloch niet komen als groote schade ende af breuck van beyde partijen, en by ghevolge oock van andere.

bueren wat in haer is tot de Vriendelijck ende amiable by-legginge deser differenten, ende tot herstellinge van een goet verstant ende vaste Unie tusschen de 2. Staten, 't welck door Godes genade ende zegen in korten tijt mach sijn volbracht, indien de gemelte Heeren Staten Generael behouden het selve gemoet ende begeerte: Ende ingevalle van neen; nochtans wil en sal het Parlament hebben de satisfactie van te doen wat haer betaemt, ende sal met Vrede en troost wachten op Godt, om sijn Directie ende hulpe in de toekomende beleydinge van de Regeeringe die Hy in haer handen heeft gestelt.

Onder stont/ Henr. Scobell Cler. Parliamenti.

Aen de STATEN *van* HOLLANT,

HEt Parlament van de Republicke van Engelant, heeft ontfangen ende gelesen den Brieff, geaddresseert aen 't selve, gedatheert in den Hage den 18. Martij, ende getekent by Herbert van Beaumont Secretaris van de Staten van Hollandt ende West-vrieslant, door ordre van de Staten: Representerende de tegenwoordige gelegentheyt van saken in dese 2. Nabuyrige Natien, contrarie de eygen Intresten van beyde, eñ tegen de gemeene verbintenisse, waer door sy onderlinge sijn verbonden wegen de professie van een ende de selve Gereformeerde Religie, eñ dat daer om behoort consideratie genomen te worden, op 't geene sal mogen sijn in dese tijt streckende tot de Eere van God, ende tot beydersijts besten, waer op het Parlament voegt dese Antwoort: Dat het niet onbekent en is, met wat begeerte en affectie de Engelse Natie tot allen tijden, ende voornamelijck zedert het Godt belieft de selve te stellen tot een Republijck, haer selfs hebben geappliceert tot sulcke middelen die daer waren meest apparent, met Godes hulpe, om te leggen een seker Fondament tot Vrientschap ende nauwe verbintenisse tusschen de 2. Natien, tot sulcx geinviteert door aenmerckinge vande waerachtige Intresten van beyde Staten, Reflectie nemende tot haer eygen Domisticq profijt, ende dat van hare Nagebuyren eñ Geallieerde van buyten, onderlingh verbindende malkanderen om te employeren haer macht ende andere avantagies tot elck'anders preservatie, eñ tot beschherminge vande ware Gereformeerde Protestantse Religie, die beyde Natien profiteren: 't Welck alles geemployeert tot contrarie enden, konden na Menschelijcke oordeel niet anders produceren, als 't geene men nu siet, en de Staten van Hollant ende West-Vrieslant in haer Brief aenmercken.

Ende doen het Parlament hare gemelte goede debuoiren vont beantwoort met ongewoonelijcke preparatie, Acten van Vyandschap, ende andere extraordinaris proceduyren: Nochtans diepelijck apprehenderende het vergieten van so veel Christen Bloet, 'twelck nootsakelick moste volgen, indien de sake quame tot vordere extremiteyt: Eñ oock vreesende de groote voordeelen die daer door souden aenwassen aen de Vyanden van de Vrijheyt en van de ware Relige, oock van de Vrede en de Welvaert van beyder Republijcken, was niet alleen willigh te treden in een Handelinge, om die wonde te genesen, en te stellen op een weg van Vriendschap, en alleen daer in te gebruycken groote moderatie, gelijck onder andere blijckt in den Voorslag gedaen aen den Heer van Heemstede, waer door den Vrede hadde mogen volgen, indien hy niet seer onverwachtelijck was gekeert na Huys, sonder eenige klaer ofte platte Antwoorde op de selve te geven. Ende daer om, gelijck het Parlament in haer eygen gemoet is voldaen, en getroost onder de troubelen en ellenden des Oorloghs, dat sy met alle sinceriteyt ghedaen heeft, 'tgunt in haer macht lach, om de selve tegens te gaen ende te voorkomen: So sullen de Staten van Hollant ende West-Vrieslant, 'tgepasseerde wel overleggende, ende de sake ponderende in

Aldus weder by Missive aen 't Engels Parlament geprojecteert zijnde / om de Handelinge door ettelijcke Gecommitteerdens op een neutrale plaets te hervatten: Ende onderwijl het Parlament door sijn Excell. Cromwel en den Krijgs-raet gedissolveert wordende/ bleef de opperste Authoriteyt aen sijn Excell./ aen wien dese Missive gebracht zijnde/ las den selven in presentie van 8. zijnder Confidenten van 't Leger/ doenmaels te Withal vergadert: Ende een goet semblant mette Republijck aen den Bode verleent hebbende/ sont na 2. a 3. dagen desen Brief tot antwoort aen de Heeren Staten Generael:

DE Brief geschreven van wegen de Staeten Generael der Vereenigde Provintien, eñ geaddresseert aen 't Parlament van de Republick van Engelant, sijnde door Mr. Tilleman Aquilius (Bode van de selve Staten) overgelevert aen sijn Excel. den Generael Cromwel, ende by hem gecommuniceert aen den Raet van Staten, nu sittende te Withal, is de selve genomen in consideratie, eñ bevinde de selve te sijn een antwoort op den Brief by 't Parlament van de Republick, geschreven aen de Staten Generael tot een vriendelijcke by-legging van de Differenten tusschen de 2. Staten. So hebben sy goet gedacht te verklaren, dat, onaengesien de laetste veranderinge ende alteratie van saken die het aen de wijse en Al-regerende Hant Godes belieft hadde te passe te brengen, te doen geschieden in dese Republicke: De selve een goede intentie hebben tot de Vereenigde Provintien, om met oprechte begeerte een eynde te maken van desen tegenwoordigen Oorlog, ende een vaste ende Eeuwigdurende Vrede tusschen dese Natie te stabileren. Ende den Raet heeft dese occasie door gesien, ende wel overwogen de Brief die van wegen het Parlament gesonden is aen de Staten Generael, gedatheert den 11. April laestleden, gelijck oock die aen de Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, van den selven dato, en aenmerckende dattet Parlament daer in heeft geproponeert te procederen op de selve gronden tot preparatien van de inbreuck, gelijck te vooren was aengeboden een antwoort op dat gedeelte van de Memorie van de Heer van Heemstede, waer in hy versocht, dat desen Staet souden willen voorstellen wat recht ende redelijck mocht zijn, om te accorderen over de tegenwoordige verschillen, eñ sonder eenige verandering als wat toegevallen ende gevolgt is in desen onaengenamen Oorlog. Den Raet doet hier neffens verklaren, dat sy willich ende bereyt zijn om mette StatenGenerael te procederen op de selve grondẽ, als sijnde na haer oordeel de bequaemste middelen om tot het voorgaende eynde te komen. Ende wat aengaet dat de Staten Generael tot de Handelinge voorstellen een neutrale plaetse voor de Ambassadeurs aen beyde sijden: So ist, dat, indien het in dese Conjuncture van saken al soude practicabel zijn, so en kan het niet anders als ten minsten occasie geven tot veel uytstel ende tijt verlies, eñ causeren veel swaricheden, het welcke behoorde voor gekomen te werden in een sake daer beyde Staten soo veel aengelegen is, daer om, also de Staten Generael niet en hebben geantwoort op 't geene wat het Parlament hadde geproponeert, heeft den Raedt noodich gevonden aen haer sijde de selve presentatie te vernieuwen, ende sal gereet sijn terstont in Conferentie te treden met sodanige Volmachtigde, als de Staten Generael sullen goet vinden van haren t' wegen te senden. Wijders verklarende eñ versekerende dat sy sullen contribueren van haer zijde, wat met reden kan werden verwacht in de Handelinge, om te consolideren ende te genesen de tegenwoordige Wonden, ende te stabileren een goet verstant tusschen beyde Republijcken.

Gegeven te Withal, den 16. Mey 1653.

Ende indien nu desen hare Koninckl. Majesteyts wel gemeende voorslach en intentie haere Hog: Mog: behagelijck is, dat hare Koninckl. Majest. wil bereyt sijn aen te nemen het Ampt van Interpositie en Mediatie tusschen beyden, om by te leggen alle strijt en oneenicheyt, door Vriendelijcke compositie en tusschen-spraeck, tot herstellinge van Vrede en vrundschap.

Over alle 't welcke, en wat tot bequame aenleydinge van so goeden werck preliminairlijck wort vereyscht (indien het haer Hog: Mog: aengenaem is) de gemelte Resident gereet sal sijn nader openinge te doen, aen de geene die haer Ho: Mo: daer toe sullen believen te committeren, daer op hare Ho: Mo: goede en spoedige Resolutie verwachtende.

H. Appelboom.

Den 14. May is binnen Londen weder een Brieff gearriveert / uyt den Haghe met den voorgaende Bode / haer inhout is als dese Traditie uyt het Latijn mede brengt:

Naer dat de Staten Generael der Vereenigde Nederlantze Provintien, het schrijven des Parlaments der Republicque van Engelandt, sub dato Westmunster den 11. *Mey Nieuwen Stijls, aen hun te senden belieft hadde, inhoudende een Declaratie ende Contestatie des Parlaments, hoe seer sy geinclineert waren alle eerelijcke ende billijcke middelen in te gaen en te accepteren, waer door de vlammen deser tegenwoordigen Calimiteyten ende miserien des overvloedighen opgehoopten Oorlogs mochten gedempt werden, de stortinge van het diere Christen bloet geprevenieert, vrede, vrientschap, ende een goede Correspondentie gerestabileert, ende dan een Eeuwig-duyrende Alliantie tusschen dese beyde Natien geslooten mach werden. So heeft ons van gelijcken goet gedacht, in dit schrijven van Antwoorde te verklaren, hoe dat wy geensins twijffelen, dat aen het Parlement niet minder als aen de gantsche Weerelt bekent is, met wat goede en oprechte intentie de Staten Generael altijt getracht hebben, niet alleen Vrede en vriendschap en correspondentie op een seeckere perpetuele Alliantie ghegront ende gestabileert mochte worden. Betuygen hier mede, ende in krachte deses in waerheyt ende sinceriteyt, dat wy alle het geene dat tot vorderinghe ende volvoeringe eender so Godtsaligen ende Christelijcken Unie strecken mochte, gewilligst by te brengen, aen dese zijde genegen ende gereet zijn; ende op dat wy onse realiteyt dien aengaende metter daet bewijsen mogen, declareren wy vorder bereet te zijn, Plenipotentiale Ambassadeurs, ofte andere van desen Staet geauthoriseerde met dierghelijcken Plenipotentarien, oft andere van de Parlamentse zijde te handelen, in sulcke Neutrale Plaetse, als men daer toe verkiesen soude: Alwaer wedersijts billijckheyt ende reden, conform hunner Tracteringhen, alles tot een vreedsaem eynde geraecken mochte. Hier op verwachtende Antwoorde, ende den tijt der by-eenkomste.*

Datum, Hage den 9. May 1653.

Engelse Prijsen in Maert door de Nederlanders verovert en opgebracht:

Te Rotterdam:	Een Engels Schip met fijne Waren.
In Tessel:	Een Pynas met Suycker en Taback, met 8. stuck. van West-Indien.
Te Nantes:	Een Fluyt met 24. stucken, met gelt en Carsayen.
Idem:	Een Fluyt geladen met Rogge.
Idem:	Een schip met tin en Loot. Dese 3. by een Amsterd. Caper verovert.
In Zeelant:	Vier Rijcke Engelse Caribis Vaerders.
In de Golf van Venetien:	Een Engelse Straesvaerder met Specerijen.

Aprillis 1653.

ALs den Vice-Admirael de Wit op den 11. deser uyt Tessel met 17. Oorlog-schepen na de Noort was geloopen / met 3. Oost-Indise Schepen / ende noch eenige Spaens / Frans en Straets-vaerders: Naer dat hy op het Schip van de Wilt aen d' een syde opkomende / de Maets daer af aen 'tander boort daer af liepen / seggende: Sy wilden hem niet dienen: Waer over die by den kop gevat / en na Amsterdam gevoert zijn / daer sy om hare ongehoorsaemheyt kort daer aen wierden gestraft: So bleef de Wildes Schip in Tessel leggen; Maer den Vice-Admirael de Wit tradt op 't Schip van Capit. Reael / daer hem de Maets de hant gaven / seggende: Mijn Heer komt op, wy willen met u leven en sterven: En dese vereerden hy binnen Boort met Drie Tonnen Biers. Als hy nu de voorverhaelde Coopvaerdijers by Feril had geconvoyeert / is hy langst de Schotse Cust by Nieu-kasteel gekomen / alwaer veel Kool-schepen tot over de 300. met 10. Oorlog-schepen daegs te vooren uytgelopen waren / om na de Reviere van Londen te gaen / ende omtrent Scharbourg komende / quam den Vice-Adm. de Wit (door sijn 2. Galjoots geboodschapt) recht op hun aen / doch sy oock gewaerschout / vlugten so verbaest de Bay van Scharbourg in / dat sommige aen de gront geraeckten / en andere liepen vot tegen de Droogten en de Wal aen / 't Volck hunne Schepen abandonnerende / liepen aen 't Lant: Andere die wat meer courage hadden / gelijck den Bailju van Scharbourg ende den Gouverneur van 't Casteel / brachten de stucken op alle Advenuen / selfs op de strant en de droogten / om alle vordere onheyl te voorkomen: Sy sagen den 17. smorgens wel een Blaeuwe Vlagge van des Hollantsen Vice-Admiraels stenge waeyen / oock het Ancker lichten / dan reyten hun niet: Dus liet de Wit als hy op een Musquet-schot binnẽ de Baye was gezeylt / een Orange Vlagge waeyen / so dat die van 't Casteel en van de schepen op hem schoten / dien hy beantwoorde / doch als sy naulijckx toe reycken mochte: Na twee uyren dede de Wit een schot / ende liet een Witte Wimpel waeyen / dies quamen al de Capiteyns aen Boort / en krijgs-raet gehouden hebbende / zeylden S. W. op / want hy als een vroom Soldaet / wilde op den Vyant aen / maer / de meeste stemmen hielden: Dat een Hont stout en sterck in sijn

eygen

Korts daer aen sijn de Heeren Beverningh en Nieupoort wegen Hollant/ vander Perre uyt Zeelandt/ ende Jongstal uyt Vrieslandt/ naer Londen gecommitteert/ om de Handelinge met Engelant te hervatten.

Maer onderwijl als den Luyt. Admirael Tromp in den Hage nevens den Zeeuse Vice-Admirael/ de Ruyter/ en den Schout by Nacht waeren gekomen/ ende rapport over den lesten slag hadden gedaen/ hebben de Staten Generael dese Helden met Schenckagien begiftigt/ en (niet tegenstaende d' Engelse hun de Victorije toe-eygende) de selve met ernstige affectie voor hare getrouwe Devuoiren bedanckt: In 't gemeyn hebben d' Ingesetenen oock God Almachtig gepresen voor sijne bewesen genade: Doch sommige die hun Officie in desen Slach niet wel en hadden bedient/ sijn na meriten gestraft/ als/ Capit. Lucas Alberts/ Capit. Reynier Sickema/ Cap. Ewout Jeroensz./ Cap. Lonck/ Cap. Lambert Pietersz./ Cap. Hans Carel Beckx/ Cap. Allert Jansz./ en noch sommige. Den dienst onder vreemde Potentaten te Water en te Lant/ ende het participeren met yemant buytens Lants in Schepen/ Reederije/ en Visschen/ wiert verboden. Nieuwe schepen van 44. en 50. stucken voerende/ aenbesteet. Item/ 30. Eters meer op yder Schip geleyt/ om de Engelsen machtiger als oyt aen te tasten.

Den Spaensen Coningh sat met sijne toe-rustinghen oock niet stil/ en sijn oogh op het wederhorige Bordeus hebbende/ liet een geruchte af gaen/ dat hy 't op Portugael gemunt hadde: Maer in der daet was het om Vranckrijck/ want sijne groote Armeringe van 42. groote Schepen/ gaf na-bedencken aen yder: Den Gouverneur van Calais om van alle Vyanden versekert te zijn/ dede alle Engelsen uytte stad vertrecken. Onderwijl stont het in Vranckrijck seer verwart/ en 't Hoff vol Factien/ waer door veel goede intentien verdweenen: Want als by den Koningh den President Bellieuvre naer Hollant voor Ambassadeur was gesonden/ heeft men die als hy al vertrocken en 4. Dachreysens van Parijs was gekomen/ weder te rug doen keeren/ 't welck de buytenlantse Potentatē heeft doen verstaen/ wiens partije op die tijt prevaleerdē.

Tot Maltha is eenen Spangiaert Navarco ghenaemt/ in plaets van den overleden Prior tot Groot Commandeur van dat treffelijcke Ridderschap verkooren.

Tot Lubeck waren na een lange Convocatie Sweedtse en Poolse Gesanten by een/ om den naby geexpireerden Treves te verlangen/ maer also beyde partijen malkanderen seer hatelijck ontmoeten/ en dat de Croon Sweden begeerde datte Poolen uyt hun Wapen souden schrabben/ 't gheen sy seyden hun toe te komen: Sijn zy/ als oock de Ambassadeurs der Heeren Staten en van Venetien/ de welcke als Mediatores aldaer waren ghekomen/ onverrichter saken elcks weder na Huys gekeert. Hier op seyt Euripides:

Nam qui præsentem fortunam non servant,
Dum temere petunt, major pereunt.

reet achteden om het gemeene best te bevorderen: Op eenen tijt hadden sijder wel bykans 30 by een,en deden alle vlijt om de selve te engageren,dat sy 't souden in 't werck stellen, gevende hen voor reden, dat het was om die dingen af te doen, die sy oordeelden te sullen strecken tot het gemeene best. De Ledematen antwoorden: Dat,als sy in 'tParlament saten, sy als dan de vrijheyd souden hebben om Ia of Neen te seggen. De laetste nacht voor dese wegh-sendinge, waren omtrent 20.Ledematē by den Generael,aen den welcken sy het perijckel van dese Acte vertoonden,indien sy op die manier (als 't Parlament nu gereet was af te doen,) voort voeren, want het roepen van een nieu Representatijf soude so veel vrijheyt geven,dat veel qualijck ge-negene Persoonen mochten verkooren werden. Ende door de selvige Acte souden de tegen-woordige selfs sitten,en door andere,die sy selfs verkiesen en approberen souden, compleet ge-maeckt werden. Daer op hebben sy belooft, dat sy desen dach daer niet in soude doen: Maer als de Major Harrison desen Morghen gewaer wert dat sy 't selve weder in handen namen, soo versocht hy seer ootmoedig, en soetjes, dat sy 't aen een side souden leggen, hen vertoonende 'tperijckel daer van: Maer sy evenwel voortgaende,so heeft sijn Exell.den Generael,hen gebo-den uyt het Huys te vertrecken, en Luyt. Colonel Worstey met eenige Soldaten quamen daer in,namen de Masse wech,en deden 't Huys toe sluyten.

Den Orateur John Lenthal wilde sich in 't begin opposeren / dan alsoo Col. Worsty na hem toe trat/ stont Lenthal op/ en ging uyt/ wien het gantse Collegie volgden: Worstey de Papieren ende de Scepter mede nemende/ sloot de Deur/ ende bracht alle dese saecken tot Withal/ daer den Krijghs-raet sat. 's Morgens sag men voor de Poorte van Westmunster een Pasquil geplackt/ inhoudende dese Woorden: This House is to bee let, now unfurnished.

So ras Willem Pen Admirael der Vloot/ mette Krijgs-oversten dit ver-stont/ schreef hy strack een Gunst-brieff aen Generael Cromwel/ sijnde van woort tot woort/ als volgt:

Gentelman,

DAer is tot onser kennisse gekomen een groote Veranderinge in onse Natie,te weten: De Dissolutie des Parlaments. Wy, den Generael,Commandeurs ende Officiers, alhier te-genwoordig met dit gedeelte der Vloot,hebben daer over een ernstig overdencken gehad; als mede, wat onsen plicht ware, ende behoorlijck voor ons in sodanige conjuncture van tijden: Ende vindende tot ons gemoederen ingedrongen dat wy beroepen en by dese Natie vertrout zijn,totte defencie van de selve, tegens de Vyanden van haer ter Zee, so het Volck van de Ver-eenigde Provincien, als andere: So sijn wy geresolveert [mette hulpe Godes] eendrachtelick te vervolgen het selve, volgens het vertrouwen in ons berustende: 't Welck wy goet gedacht hebben u te doen verstaen, begeerende, dat gy de effectifste cours die gy kont, sult nemen, tot versterckinge, en voordeel van elck'anderen in dit werck: Twijffelende niet, of den Heere,die groote en wonderlijcke dingen voor sijn Volck die in hem betrouwen, heeft gedaen, also oock onder ons sijn arme onwaerdige Diedaers bevonden sal worden, indien wy vastelijck continu-eren, ende constant in onse plichten blijven,voor hem in nedricheyt wandelen in ootmoet, en wat des meer is, ons selfs niet soeckende, maer sijn Glorye, op dat wy het alles souden doen, 't welck is het begeeren ende bidden van u genegene Vrienden ende Broederen. Van Boort de Resolutie, te Spitshead, den 30. April 1653.

Richard

eygen Nest was: Boven dien quamen de Galjoots adverteren/dat Command. Pen met 40. kloecke Oorlog-schepen maer 7. mijlen van daer was / om dese Kool-vloot te beschermen/ en de Wint nu westelijck was gelopen/alle welcke opkomste oock genoech waren om daer niet langer te toeven. Want als nu de Hollantse Vloot 's anderen daegs omtrent de hoogte van Jarmuyen quam/ sagen haere achterste schepen de Vloote van Pen/ (komende uyt Zoulebay) na Scarbourg zeylen; De Hollanders sich na de Wielingen begevende: En Pen mette voorsz. Kool-vloot naer Londen / 't welck daer onuytsprekelijcke blijtschap verweckte/ alsoo sy ten eynde brant byna reddeloos waren/ ende te Londen die Waren soo weynig gemist kan werden/ als by de Hollanders het Koorn. Het soude indien dese Kool-vloot door de Wit nu ware geruyneert geworden/de Engelsen het compas desen Somer dapper verset hebben/overmits hier veel Bootsvolck op was/ 'tgunt door geheel Engelant manqueerden / en met welckers arrivement de Parlamentse stracks hare op de Revier de Temse hebben bemant: Hare Vyanden dusdanig vertoonende wat schade die hen selfs hadden ghedaen/ met het neglineren van stercker in getal dese geseyde Vloote t' ontmoeten.

Wy hebben Pag. 36. verhaelt/hoe sijn Exell. Cromwel 't Parlament voor nam te dissolveren: De oorsaken daer af geeft hy selfs genoeg te kennen in de voorighen Brief Pag. 28. De inconvenienten die hy sach uytte continuatie van dit Parlament/waren: 1. Een generale scheuringe/die alreets onder de Leden begost. 2. Heymelicke correspondentie van eenige Leden mette grootste Vyanden van sijn Exell./ so binnen de Republijcke/ als in Vranckrijck en de Nederlanden. 3. Een voornemen der meeste Leden om Mannen te kiesen tot het successif Parlament/ van wiens deugt sy t' henwaerts mochten naermaels verseker zijn. Dese en andere dingen/speelden so wrevelig in de gedachten van Cromwel/ dat hy en de voornaemste Hooftmannen des Legers deses Parlaments vernietinge soeckende te verhaesten/ hitsten aen alle sijden de Luyden op/ om die vernietinge door petitien te versoecken/ 't welck de Leger-knechten oock niet onsmakelijck was / alsoo sy nu hoopten een beurte te krijgen/ en op a gekruyste Kussens de Republijck te gebieden: Tot Woensdach den 20. Aprillis/ dat [soo d' Engelse getuyghen] de dissolutie op volgende wijse is toe gegaen:

DE Officiers van 't Leger hebben 6. weken, ofte meer, alle mogelijcke middelen gebruyct om 't Parlament te bewegen soodanige dingen af te doen die soude strecken tot het gemeene best, en hebben haer de particulariteyten daer van in een Request over gegeven, doch hebben veele uyt verscheyde Quartieren van dese Natie, getracht om Requesten over te geven aen d' Officiers, maer sy weygerde de selve, en wilden sich daer niet mede moeyen, latende 'tselve aen het Parlament, en begerende, dat alles door hen mochte gedaen werden; doch de Officiers gebruyckten alle heymelijcke middelen, om hen van tijt tot tijt aen te stoken, na dat sich de gelegentheyt presenteerde, hen seggende, dat het gemeene Volck niet anders en verwachte. Ende na dit sonden sy een Brieff, en hadden vergaderingen met verscheyden Luyden, die sy ge-

reet-

a Het Wapen van London daer op ghemaeckt.

ende Leen-recht van naderinge geprejudiceert ende gefrusteert worden,maer oock de populatie,culture ende voortsettinge van Bouweryen gepostponeert ende verachtert,vermits sodanige Landeryen Iaren lang wilt en woest gelegen hebben,en noch blijven leggen,sonder dat by de gepretenderende Koopers ende Eygenaers eenige merckelijcke verbeteringe en voortsettinge daer aen gedaen wort,behalven (welck erger is) dat de Naturellen hier door geanimeert worden aen Dr. Generale ende Raden,geene Landeryen te verkoopen (als tot excessive hooge Prijsen,verre boven de waerdye en Prijsen als voor desen de Landeryen van de Naturellen konnen bekomen,ja eenige boosaerdige ende quaetwillige,haer niet ontsiende de Wilden te informeren ende wijs te maken, wat somme ofte prijs de Duytsen ofte Blancken malkand'ren voor Landeryen eenige sijn gevende,waer uyt dan zedert eenige Iaren herrewaerts veel onordentelijckheden gevolgt zijn, ende noch meer te vreesen staen, ten sy daer in tijdelick geremedieert en werde, wes halven Sr. Gr. ende Raden van N. Nederlant, aen de eene zijde bemerckende de vilipendentie van hare wel gemeende ordre, ende aen de ander sijde d' onordentelijckheden en schadelijcke consequentien,die uyt sodanige koopinge,verkoopinge ende transporteringe,buyten kennisse van de Hr. Patroonen,ende sonder behoorlicke Gront-Brieven van Dr. ende Raden staen te volgen. SOO IST: Dat Dr. Gr. ende Raden van N. N. naer rijpe deliberatie ende schriftelijcke communicatie met de wel-ged. Bewinthebberen der geoctroyeerde West-Indise Comp. by desen expresselijck interdiceren ende verbieden: Dat niemant van wat qualiteyt hy soude mogen wesen, eenige Landeryen van de Naturellen deser Provintien directelick of indirectelick sullen mogen koopen ofte trachten te bekomé,veel min uyt krachte van koop ofte donnantie,sich selve aenmatigen,besitten noch verkoopen, ofte aen andere transporteren, sonder voorgaende consent ofte approbatie van de Comp. ofte hare gemachtigde alhier: Gelijck dan oock Dr. G. ende Raden voorgemelt, ingevolge van de ordre ende aenschrijvens van de wel-ged. Heeren Bewinthebberen by desen dissolveren, annulleren ende vernietigende alle Koopen,verkoopen ende transporten van Landeryen,buyten kennisse van de E. Comp. gedaen sonder behoorlijcke Gront ende Opdracht-brief, ter ordre van Dr. ende Raden met 's Landts Cachet verzegelt,gepretendeert en geprossedeert: Van welcke natuyren syn 'tEylant in 'tHelllegat,'tNooten Eylant,tegen over Manhatans,de Rode Hoeck,by de Kleyne Vlackten, op het lange Eylant,gepretendeert by de gewesen Hr. Wouter van Twiller,de groote Vlackté,andersins de Bay ofte Amersfoorder Vlackte,met de adjacente Landeryen, gepretendeert van Wolphert Gerritsz. ende Andries Hudden, het Mays Lant, Vlackte ende Valeyen van Canarise, by donnatien van de Wilden aen Iacob Wolphertsz. tot merckelijck intresse ende verachteringhe des Nieuwe Dorps Middelwout, de Landeryen Rats Kill ende daer teghens over, te gens expresse last ordre ende verbodt van Dr. Gr. ende Raden gekocht ende geposfedeert, van Brandt van Slechtenhoocht, de Landeryen van de Nieu-sinckx gekocht by Lubbert van Dinklage, de Landeryen van Chalups ende Oester-bay, Matinne Cong genaemt,so de Naturelles verklaren, gekocht by Govert Lokermans, cum socius, de Landeryen beseten by Thomas Chambres, en onlangs gekocht van Brant Aertsz. Slechterhorst voornoemt, van alle welcke genoemde Landeryen ende noch andere onbekende, waer de selve binnen de Limiten van dese Provintie soude mogen gelegen sijn,de pretentie van eygendom,het sy uyt kracht van ofte donnatie,gepretendeert,verklaert wert voor onwettelijck, nul ende van onwaert,onder conditie nochtans, dat men aen de Koper ofte pretenderende Eygenaers sal rembouseren ende restitueren het geene sy by deugdelijcke rekeninge konnen doen blijcken,daer voor betaelt ofte gegeven te hebben: Sulcx dat Dr. Gr. ende Raden meer-gem: als presenterende de volgemachtigde van de E. Heeren

Richard Dean, George Monck, Admiralen. De Capiteyns Thom. Crosby, Sait Hawly, Li. Lane, To. Arkinstal, Ian Iefferson, Gillis Shelly, Rob. Sanders, Ed. Blag, Robb. Graves, Wil. Limbrey, Rich. Stayner, Fr. Park, Ia. Peacock, Andr. Rand, Ed. Dakins, Nic. Forster, Ier. Smit, Ben. Grimston, Io. Hayward, An. Euarning, Wil. Pyle, Ioh. Edwin, Wil. Haddeck, Tom. Thor, Wil. Goadsou, Fr. Bundiddge, Rob. Klarck, Ioh. Seadman, En. Smit, Th. Hare, Nich. Lucas, Ionah Heyde, Wil. Morock.

Nu was sijn Exell. en sijnen Raet absolut Souverayn van de Vrije Engelse Republijcke: De eerste bevelen die sy gaeven/ was dese tot Withal den 2. May/ Anno 1653.

Alsoo daer voor desen klachten syn ghedaen, dat verscheyden Soldaten van 't Leger in diverse oorden deser Natie hebben verstoort de Predicanten ende het Volck in haren Godsdienst: Soo is by dit Collegie geordineert, dat noch Officier noch Soldaten sal verstooren eenigh Prediker ofte Volck, die vreedsamelijck samen vergadert zijn in eenige publijcke Plaetsen tot den Gods-dienst, niet meer dan als sy sullen moeten verantwoorden voor 't Hoff van den Krijgs-raet. Ende wert begeert, dat yder Hooft-Officier van elck Regiment van 't Leger, sorgh drage, dat dese Order wort gepubliceert, in yder Troupe van hare Compagnie.

Edw. Whaley.

De Hollanders in Nieu Nederlandt/ vermerckende datte disordres aen de voortsetters van Colonien seer schadelijck waren/ ende vervolgens een ruyne van alle Compagnien ende particulieren/ die by de selve waren geintereßeert: Hebben dusdanige ordere in haer gebiet binnen Nieu-Amsterdam afgesonden te verkundigen:

Directeur Generael ende Raden van Nieu Nederlant, alle den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, saluyt: Alsoo by experientie ende in der daet bevonden wert, dat eenige Lant-gierige en baetsuchtige Inwoonderen deser Provintien (contrary de ordre ende meeninge van de Ed. Heeren Bewinthebberen der geoctroyeerde West-Indise Compagnie, soo in den Octroy selfs, als in de exemptien van N. Nederlant, ende oock andere nadere ordre ende resolutie ge-expreßeert) haer voor desen niet ontsien hebben en nochmaels niet ontsien, sonder consent van de wel-ged. Heeren Bewinthebberen ofte hare volmachtigde alhier, van de Naturellen te kopen, te handelen ofte by donnatie te verkrijgen, ende uyt kracht van dien, te pretenderen, actueele eñ reale possessie, ende eygendom van veele ende groote Landeryen, eñ de selve weder om tegens 't verbot van de wel-ged. Compagnie, ofte hare Ministers alhier te verkoopen ende te transporteren aen andere, sonder van sodanige gekochte Landerijen in 't geheel of ten deele eenige aenteekeninge (volgens order ende Placcaten,) ter Secretarye deser Provincie te doen, of te doen doen, uyt welcke koopinge, verkoopinge ende transporteeringe van sodanige Landeryen, buyten weten eñ consent van de E. Compagnie ende hare Regeeringe alhier, niet alleen de wel-ged. Heeren Bewinthebbers, als Patroonen deser Provintie, in haer Octroy

dien het subijt verheffen der vlamme elck om zijn Vrou en Kinders te bergen dede omsien: Daer verbranden by de 600. Huysen / een irreparable schaede voor de Inwoonders. De rest der Stadt wierde ghesalveert met de naeste Huysen neder te halen / ofte des selfs Daecken en Solders met Beesten-mest te bestroyen. De Magistraet na den oorspronck van dit ongeluck ondersoeck doende / bevonden dat den Tooren-wachter vluchtich was / doch alsoo die binnen weynig dagen weder-keerende baerblijckelijck onnosel was / so heeft men bevonden dat dit ongeluck met een schot is begonnen / ende al eer men des verdacht was aen vier hoecken gelijckelijck in lichter vlam braeckte.

Den 8. May is gelijcke Brant smorghens ten 7. uren ontstaen tot Marlebourg / een Out Marckt-stedeken in Engelant tusschen Londen Bristol gelegen / meest bewoont met Vellevlooters / en die sich met Wolle en Vellen gheneeren: Het Vuyr ontstont eerst tot eenen Frans Bryman aen 't westen van de Hoog-straet / by St. Pieters Kerck / wanneer den Meester van Huys ende het Volck met droogen doende was: De Gebuyren die het perijckel vreesden boden hare hulpe / maer wierden (gelijck het dickmaels in soodanige occasien gebeurt) gerefuseert / waer door oock de vlamme haestelijck van het een Huys van 't ander / en in het eynde der Hoog-straet over sloeg so dat wel 250. Huysen af-branden / blijvende niets overich als des Majoors Huys / sulcks / datte Inwooonders tot Bedelaers gemaeckt zijn / waer van veele hun ootmoedich voor Zijn Eexcell. Cromwel quamen vertoonen / versoeckende assistentie / dewijle sy alle geruyneert waren / ende selfs niet een Schaeps kope hadden behouden: Waer door het Parlament heeft gheordonneert / dat dese veroyde Menschen door Collecten over gheheel Enghelandt hun verlies souden moghen herstellen.

Diergelijcke ongeluck ghebeurden mede aen Vilna / een Stadt in Poolen: Alwaer den 6. May den Vorst Johannes Radzevil pompeuselijck in het gekriool van by de 15000. Zielen wierde binnen gehaelt / ende die om dat hy de naeste aen den Koning / uyttermaten bemint / oock der Duytsen Vader ghenoemt wiert / des Avonts door den Graef Smolensko magnifieq wierde onthaelt / vergastet / eñ met veele Vuyrwercken vereert / die buyten verwachten quade operatie deden: Want als in de Na-nacht de Luyden waeren slapende / ontstont 'er een grooten brant / die al hoewel de Poolse Huysen goe dicke steene Muyren hebben / in een korte stont 60. van de selve tot puynhoopen maeckte: Meerder schade wiert door den Vorst belet / en de beschadigde (op 80000. Marck Gouts begroot) met schenckagien vergoedet.

Dus lang en verre buyten 't Franse Rijck geswiert hebbende / bedacht my: En alhoewel ick over Switzerlant een swarten Wolck sag / quam te Parijs: Hier sach men vreucht en droefheyt: De blijde waren den Koningh / om dat Monsr. d'Estrades soo geluckelijck den Rijcken Grave van Oignon op zijne Majesteyts zijde had ghebracht / en zijn Goubernement van 't gheweldighe Brouagie na de wille des Conings aen ged. d' Estrades hadde over gegeven / gelijck mede zijn Eylant Oleron: Koningh Carel van Schotlant was verheugt /

ren Bewinthebberen der geoctroyeerde West-Indise Comp. uyt het recht van naderinghe alle Patroonen eygen, de voorsz. Landeryen ende alle andere van die natuyre, voor haer sijn reserverende ende behoudende, ende ingevolge van de ordre ende aenschryvinge wel-ged. Heeren Bewinthebberen, geneygt allen een yegelijck onder behoorlijcke gront ende Opdracht-brief, so veel Lants aen te wijsen ende toe te meten in effectuele ende reele eygendommē als de aennemers willen ende konnen cultiveren eñ Populeren, mits het Leen verheffende aen de Comp. ende de transporten van dien, hier ter Secretarye deser Provintie te doen aentekenen. Eñ sijnde vorder notoyr ende kennelijck, dat uyt kracht van de voorsz. pretentie-reden eenighe van de voor gespecificeerde Landeryen, sijn verkocht ende getransporteert aen andere, eñ over sulckx gepossedeert (hoewel onwettelijck bekomen) Dr. Gr. ende Raden nochtans niet geneygt sijn de dadelijcke Besitters te verstoten noch van haer arbeyt frusteren, maer ordonneren en gelastē mits desen: Dat sodanige Besitters ende alle andere, die tot noch toe van haer gepossedeert eñ gecul ivcerde Landeryen, geene behoorlijcke Gront eñ Opdracht-brief en hebben, binnen den tijt van 6. weecken na de publicatie ende affictie deses, de quantiteyt ende grootheyt haer der Landeryen sullen aen geven, ende van de selve behoorlicke Gront ende Opdracht-brief by den Heer Dr. Generael, als President ende den Secretaris deser Provincie getekent, eñ met des Lants Cachet gezegelt, versoecken en bekomen, op verbeurte van sijn Landeryen ende 't recht van possessie daer toe hebbende. Aldus gedaen, geresolveert ende gearresteert, ter Vergaderinge van Dr. Gr. ende Raden in Nieu Nederlant, Ady desen

De Hollanders binnen Nieu Amsterdam/ van den Engelsen Oorlog door hare Vyanden selfs in de Plantagien aldaer gewaerschout zijnde/ ende datte selve haer beroemden de Hollanders van hare Colonien te willen verjaghen/ ende sodanich te tracteeren gelijck de Nederlanders de Engelsen op Amboyna ghedaen hadden/ &c. Waer toe sy oock seyden ample Instructie van het Engels Parlament ontfanghen te hebben / om alle Nederlanders aldaer tot den uyttersten te vervolghen: Onder andere was een seeckere Enghelsman Scarbourg ghenaemt/ die wel eer veel deucht van de Hollanders op Nieuw Amsterdam had genooten/ de welcke nu tegens de selve veel smaedige Rodomontados uyt spoogh / en in Persoon met een kleyn Fregat daer op de Kust liep Rooven; soo dat de Nederlanders de Enghelsen niet vertrouwende/ de voorsz. hare Stad Nieu Amsterdam met 5. puncten hebben begost te fortificeren/ zijnde sterck aen Burgerye omtrent de 1000. weerbare Mannen: De Regeringe in 2. Burgermeesteren ende 5. Schepenen bestaende: Wenschende alleen op een renfort van 4. a 6. Fregatten en 500. Soldaten/ waer mede sy met Godes hulpe hare Vyanden verhoopten getroost te zijn.

Den 28. passato is het Stedeken Eysleben (geboorte-plaets van D. Martinus Lutherus) te middernacht schielijck in brant geraeckt/ zijn begin in de Nieuwe Stad in de straet van St. Anna nemende/ als mede van de 4. Toorens Nieu-stadt/ Klippen/ Ram en H. Geest Toorens/ soo raeckten d'Oude Stadt oock seer haest in volle vlam / alwaer de meeste Rijcke Luyden haere Huysen verbrant zijn / en al hoewel waeter en andere lesch-materialen overvloedich by der hant waren/ soo nochtans en sach niemant daer na om / door dien

en van den Staet met een pernicieus quaet besmet te hebben : Dat daer om het Parlament uyt wettelijcke affectie tot Syne Majesteyt moet toestaen in de uytroeyinge van haer, tot rust en welvaeren van't Coningrijck, ende datiet Parlament sal wel doen hare wille met des Conings ghelijck te maecken, op datter Justitie over haer gedaen werde. Wyder sal Syne Majesteyt als dan uyt gracie ende advoye order voor't Parlament stellen, dat sy so haest doenelijcken sy, satisfactie sullen bekomen.

Na desen heeft den Coning weder Commissarisen aen Croissy afghevaerdicht/ maer die bleef Croissy voor zijn Rechters oock niet te kennen/ ja seyde brijmoedich/ haer niet te willen Antwoorden/ dies wiert hem door 't Hof geboodtschapt dat men dan zijn stil-swijghen voor bekentenis soude op nemen: Croissy sprack/ dat sulckx volgens de Wetten van Vranckrijck niet en mocht geschieden/ daer op de Commissarisen weder bescheyt gaven/ dat sy geauthoriseert van den Coningh ghesonden waeren/ daer op Croissy haer sonder hoesten dese woorden toe sprack:

MESSIEURS,

GY kont onder pretense van die macht wel yets doen door gewelt, maer niet met recht in dese saecke tegens my. Voor mijn deel, ick eere den Coningh, alsoo veel als eenigh ander Onderdaen. Doch soo hy naer mijn Bloet dorst, hy kan het nemen met gewelt, ende kan 't doen om mijnen weg te korten. Sijne Majesteyt so hy wil, kan mijn Lichaem wech nemen sonder eenige formaliteyt, laet hy my maer senden een Priester en een Hangman, so wil ick mijn Ziele over geven aen d'een, ende mijn Lichaem aen d'ander.

Dit bescheyt brachten de Commissarissen aen hare Majesteyten / die verwondert over dese resolute antwoorde / die saecke te vervolgen voor een wijle hebben laten berusten. Evenwel was Croissy seer ongeneuchlijck: Maer noch al veel meer den Prins van Condee/ want boven dat hy sach dat Masarini alles weder levendich maeckten/ so vielen hem oock zijne beste Vrienden af/ gelijck den Marquis de Rochefocault/ dese nam d'Amnestia aen: Ende den Hertoge van Orleans de Waepenen neder ghelecht hebbende/ begaf hem in stilte op zijn Territorium: En die van Normandien met den Hertoge van Longueville trocken hun dese sake niet eens aen.

Lijste der Schepen in April van d' Engelze verovert.

In Tessel:	Een Engels Schip met Wijn Oly en Speceryen, ge-estimeert op 30000. gl.
Idem:	Een Engels Schip met Plancken. Noch 1. Lorrendrayer met Amonitie.
t'Amsterdam:	Een Engels Schip met Koper, Rosynen, Wijn en Suycker.
Idem:	Drie Engelse Scheepjes met Suycker, Wijn en Speceryen.
Idem:	Een Rijck Laken-schip. 6. Lorredrayers met Contrebande Goederen.

Idem:

heught/ om dat hy den 17. deser zijnen Admirael en Cousin Prins Robrecht van Nantes komende/ by hem te Parijs kreech: De Magistraet der Stadt was blijde met het wel handelen des Cardinaels Masarini / soo tegens hare Borgers als andere/ dit erkenden sy door een heerelijcke Maeltijt op 't Stad-huys / daer zijn Eminentie present zijnde / soo veel fraeye dinghen wierden voort gebracht/ dattet nu al in de Na-nacht was eer ick kost gaen slapen: Ja zijne Eminentie was selfs te wonder wel vergenoecht / niet alleen om dat hy nu meer als oyt in de goede genegentheyt der Francoisen was gheklommen/ maer oock om dat hy zijne haeters / waer onder ses a 7. Parlements Heeren waren/ nu de voet konde lichten/ en gelijck hy dede uyt het Hof ende de Stad liet bannen: Onder ettelijcke die gevangen ende na Bois de Vincennis ghebracht wierden / was den Heer Croissy Foucquet/ ge-estimeert voor een der grootste Vyanden van zijn Eminentie/ die tot des selfs nadeel met den Prins de Condee en andere zijner Vyanden ernstelijck hadde ghecorrespondeert/ en gelijck in de Galderye van de Louvre voor seker ghesegt wiert/ de voorstelder ende aendringer was geweest/ van dat men een sekere Somme Gelts op des Cardinaels Hooft hadde gestelt: Desen nu gheklupstert/ wierde van 4. Coninckl. Gecommitteerden onderbraegt/die oock last hadden hem zijn Proces te maken/ maer dese konden niets doen/ overmits Croissy haer geen ghehoor gaf/ ende daer neffens hem beriep op 's Konings Declaratie van Ao. 1648. Inhoudende/dat niemant als de Parlementen selfs hare Ledematen mochten richten: 't Welck oock het Parlement soeckende door te dringen/ sonden hare Gedeputeerden in 't midden deser maent aen den Koning/ so om de Heer Croissy als hare gebannen Leden weder op haere Kussens te hebben/ alwaer Monsr. Bellieur onlangs President gemaeckt/aldus voor dē Coning sprack:

S I R E:

MEt het bannen deser voorsz. Leden, isser begaen een seer groote inbreucke aen de Previlegien van uwe Onderdanen, ja daer is infractie aen de Wetten van Vranckrijck gedaen, ende een Breucke aen de Previlegien van het Parlament.

Voorts gaf hy veele redenen tot verlossinge van Croissi dienstig/ ende siende datter op die tijt veele Grooten van het Hof rontsom den Coninck stonden/ seyde hy/ datse dese proceduren oock tegens haere Previlegen waeren/ ende in gevalle die niet gestuyt en wierden, sy wel haest de consequentie van dat quaet souden smaecken: Op alle zijne redenen heeft den Cantzelier doenmaels in substantie dese woorden geantwoort:

Messieurs,

HEt geen in de sake van Monsr. Croissi gedaen is, is geschiet ten dienste van Sijne Majesteyt, ende tot vrede en rust syner Onderdanen. Monsr. Croisiy en de andere gebannen Leden, sijn na de Wetten van Vranckrijck schuldich aen Hoog Verraet,

 en van

te vies om haren dienst (die sy voor hare Wettighe Souvrainen de Staten dat vroome luyden zijn/ onbevleckt bewaren) te verruylen onder de Slavernye van Tirannige Geweldenaers en Menschen-pressers: Dus en pochden sy dan niet meer haer aen te locken / maer naemen de voornaemste en bespraeckste a part/ om daer met ondervraghen hun profyt te doen/ en op datte Vissers niet en souden schreumen alles te seggen / heeft men haer sommighe Glaeskens Seck doen drincken: Admir. Deane vraechde (gelijck oock andere) seer curieus of de Hollantsche Vloot in Zee was/ of de Zeeuse Schepen daer by waeren/ ende of de Ruyter oock by Lieut. Tromp was/ en hoorende van ja/ schudden sommighe hun Hooft/ (want desen Baes schijnen sy om de bysondere preuven die sy van hem hebben boven andere wat meer respect toe te dragen) daer onder sy oock sagen/ dat etteiycke de Hoofden by een staecken/ ende het seer druck in haere Gesten van wysen met 't Lichaem en hare Handen hadden/ als oock met praten / dan verstonden 't nier. Als sy nu omtrent voor Petten waren/ hebben sy dese Vissers doen Sweeren en belooven/ oock doen ondertekenen / ende die niet schrijven konden mosten hun Merck setten/ datse noyt meer tegens 't Parlement en souden mogen dienen/ * op peene van de voeten gespoelt te werden: Ende also hebben sy de selve aen Lant gesonden/ uytgeseyt het Volck van 't kleyn Convoyerken behielden sy. Als sy omtrent Santvoort quamen/namen sy een Vis-pinck die aen zijn Want lag/ en daer op al de Vissers in slaep lagen / die verwondert wacker wordende hun onder de Engelse Vloot bevonden/ en na Jarmuyen wierden gevoert/ doch eer sy so wijt quaemen / meenden de Enghelse noch een sprongh met dit Santvoorts Pinckje te doen/ en seylden snachts Noort op/ daer insgelycks twee Pincken van Wijck-op-zee lagen te Visschen/maer dese en sliepen niet/ also sy de lugt al in de Neus hadden / dan evenwel onderhaelden sy een van de 2. Pincken/ en leyde dat aen boort/ smeeten eenich volck over/maer de vroome Vissers die Wijck wel kenden en van Wijck waren/ doch de Wyck niet begeerden/ waeren soo vroom/datse roepende Wyck op Zee/ de voorsz. op Zee van hun boort deden wijcken/ soo maeckte Godt de naem van haer Dorp over een komende met haer glorieuse daet: Nu/ de geseyde Vissers sloegen de Engelse met zijn Santvoorder Pinckje af / soo datse al hobbelende oock van elckanders boort geraeckten/ maer twee Engelse Maets noch op den Wijck op Zee'er zijnde/ sprongen in Zee/ en alsoo het stil weer was swommen na hare Pinck / maer wierden op een Engels Fregat gebercht/ 't welck eenige schooten na de Vissers doende/ een Man in zijn Been treften/ die het daer nae besturf. Uyt de Mont der voorsz. Santvoortse Visser verstonden sy dat onse Vloot omtrent Tessel was: Ende voorwaer indien de Engelse wat spoedig hadden geseylt/ beyde Vlooten souden aldaer malkander hebben ghevonden: Want den 14. deser was de Lieut. Tromp van voor Tessel geseylt Noort aen/ convoyerende sommige Koopvaerdyers na de Noort van intentie de Vloot van St. Marten aldaer te gemoeten: Ende den 15. dito quamen de Engelse voor Petten/ daerse

* Een begin van hare Tyrannye: De Zee, en al wat daer in en op komt behoort haer. Sy hebben Engelant alſo geoccupeert. Is dat redelijck, waer om oock niet alſo de Zee?

Idem :	1.Rijck Lakenschip. 2.Koolschepē. 2.Lorrendrayers vā Ostende en Hamb.
t'Enchuysen :	Een Engels Schip met Boter en Kaes. 1. Idem in 't Vlie.
Te Rotterd.	Een Engels Schip met Kolen en Butter. Noch een met Deelen.
In Zeelant :	Vijff Engelse Prijsen met Koussen, Bayen en Stoffen.
Idem :	Drie met Pick en Teer. Een met Coopmanschappen.
Te Nantes :	3. Eng.Canariv. met 50.packē Carasyen, 50.last Tarru, 200000.gl. waerd.
Te Rochel :	Een Nieuwe Fluyt met Rogge.
In de Pouille :	Een Engelse Rijcke Straetsvaerder, vol Sijde, verbrant.

May 1653.

NU was de Vloot der Batavieren weder zeyl-vaerdich ghewozden/ ende yder was water-tandich om by te woonen de Wapen-macht der Geunieerde Provincien : Sulckx dat haer minsamen Geleyder Luyt. Admirael Tromp den 9. deser met 60. Schepen van voor de Maese Noozt aen in Zee liep/ op wiens Schip nu geklupstert saeten eenighe van die Officiers die onlangs getoont hadden datse geen Voorstanders hares Vaderlants en waren/ hier waren sy gedoemt/ om de geduldicheyt die sy ghehad hadde in 't aensien des gevegts/ sonder hare Mackers die het van noodē hadde/ tijdelijcx te assisteeren. De Engelse Vloot quam dry dagen daer na langst de Kust met moy weder/ jagende de Visser van haer bedrijf na strant : Maer so gelucking waren die van Ziriczee niet / overmits sy met 54. Kabbeljau-schuyten even in Zee komende/ voor 't Veerse gat van de Engelse wierden ontmoet/ die om de groote stilte 47. daer van naemen/ tot bederf van die arme Zee-luyden : Het is aenmerckens waerdich / dat onder dese Visch-scheepjes 2. Convoyertjes zijnde/ het een met 4. stucken so lustig onder hares Vyants Sloepen schermde/ datse een Koep-Fregat op het selve mosten af-senden/en niet alleen het selve heeft af geslagen/ maer grootelijcks beschadicht door most gaen/ dies sonden een Parlaments Schip met 40. stucken in plaets van 't voor-gaende de Zee-man aen boozt/ die alsoo hy te groot van tanden was/ hem nam : Middelerwijl ontstont'er een luchje / so dattet 6. Vissers met de andere Convoyer ontseylden. d'Engelse verdeelden dese Vissers op hare Vloot/ die mede voerende omtrent Tessel : Men sette hun daer met kleyn Vaertuych te Lant/na dat men hun af-gevraecht hadde of sy de Enghelse wilden dienen/ daerse alle neen op seyden/ dies sy van de twee Admiraelen Monck en Deane (zijnde 2. Jonge Mannen die sy sagen dat 't bewint hadden) wel getracteert zijn/ ende verboden wierde niemant eenige van dese Vissers op hare Vloot nu zijnde/ te plonderen/ ofte anders qualijck te bejegenen/ om haer te bequaemer tot hunnen dienst te locken/ want sy sagen dat dese Vissers meest alle stercke en wackere Mannen waeren : Maer sy en wilden onder geen Staert dienen/ alsoose aen 't Hooft van den Leeuw woonachtich zijn. Dus saeghen de Enghelse datte Zeeuwen te ghetrouw waeren om Verraeders te wesen / ende ooch

te vies

Eerſte verdeelinge van 't Eſquadron van den Contra-Admirael.

d'Avantgarde/ C. Jordan Vice-ad.	320 m. 62 ſt.	Waſdom Fregat/ C. Horowood.	115 m. 30 ſt.
d'Intrede/ C. Herberey.	200 m. 43 ſt.	Samuels Boot/ Cap. Ames.	110 m. 30 ſt.
Draecke/ Cap. Seeman.	260 m. 38 ſt.	Benjamijn/ Cap. Sparkes.	120 m. 32 ſt.
Bekeeringe/ C. Githings.	120 m. 32 ſt.	Coning Ferdinandus/ C. Hayne.	140 m. 36 ſt.
Sinte Paulus/ C. Spatehart.	120 m. 32 ſt.	't Geytjen/ Cap. Jan.	100 m. 30 ſt.
't Preſent/ C. Salnor.	130 m. 34 ſt.		

Tweede verdeelinge van 't Admiraels Eſquadron.

Voorſpreker/ Cap. Helwert.	300 m. 56 ſt.	Sophya/ Cap. Kerby.	160 m. 38 ſt.
Buſſeckx Fregat/ Cap. Kuttaine.	180 m. 45 ſt.	Daelmuyer Fregat/ C. Jeffrais.	100 m. 26 ſt.
Guinees Fregat/ Cap. Kurtice.	150 m. 34 ſt.	Vier Suſters/ C. Becke.	120 m. 30 ſt.
Tyger/ Cap. Sonders.	170 m. 40 ſt.	Hamburg/ Cap. Jeſſel.	110 m. 34 ſt.
Vyolette/ Cap. Southwood.	180 m. 40 ſt.	Fenicx/ Cap. Euden.	110 m. 34 ſt.

Tweede verdeelinge van des Vice-Admiraels Eſquadron.

Andries/ C. Graves contra-Adm.	360 m. 56 ſt.	See-hont/ Cap. Shelly.	170 m. 38 ſt.
Aſſeurantie Fregat/ C. Hollant.	160 m. 36 ſt.	Peerle/ Cap. Cadmon.	120 m. 30 ſt.
Kroon/ Cap. Tomſe:	160 m. 36 ſt.	Reformatie/ Cap. Erningh.	160 m. 40 ſt.
Hertoginne/ Cap. Seafielt.	140 m. 36 ſt.	Conſtichept/ C. Salomon.	200 m. 30 ſt.
Princeſſe Marie/ C. Honley.	90. m. 24 ſt.		

Tweede verdeelinge van den Contra-Admirael.

Arent Hemel/ Cap. Godſon/ Contre-Admirael/	300 m. 58 ſt.	Julipon/ C. Rubbit.	120 m. 32 ſt.
		Jonathan/ C. Graves.	110 m. 32. ſt.
Vrientſchap Fregat/ Cap. Pack.	150 m. 36 ſt.	Draecker/ C. Smith.	110 m. 32 ſt.
Bekeering Fregat/ Cap. Joyne.	210 m. 44 ſt.	Willem en Jan/ C. Jeſſon.	120 m. 36 ſt.
Dolphijn/ Cap. d'Advijs.	120 m. 30 ſt.	Nicodemus Fregat/ C. Ledgant.	40 m. 12 ſt.
't Wapen van Hollant/ C. Mardzig.	120 m. 34 ſt.	Verworpelingh/ C. Rock.	110 m. 30 ſt.

In alles 105. Schepen [daer onder 26. kloecke Nieu-gebouwde Fregatten] ſterck; gemant met 16269. Soldaten en Bootſgeſellen/ ende gemonteert met 3840. ſtucken Canon: Boven dien waren 20. andere ſchepen van Oorloge by deſe Vloot gekomen / maeckende alſoo een Corpus van 125. Zeylen. Deſe nu verſtaende/ dat niet alleen Lieut. Tromp haer was ontſnapt/ maer oock 180. Rijcke Coopvaerdyers/ daer onder 5. Ooſt-Indiſe Schepen/ tot Fayrhill na ſijn believen was gaen convoyeren/ hielden Krijgſraet/ ende naer dat ſy de Boeren omtrent Petté/ de Helder en Teſſel/ hadden gedreygt te willen met eenighe Ketſen beſoecken/ daerſe oock mede aenquamen/ wierden aldaer van dat vierkante Volck/ alſoſe wat bot toeſlaen/ ſo redelijck bejegent/ datte Gentilmans mette ſteert tuſſchen de Beenen hare Confraters rapport gingen doen/ datter voor hun by de Dutch of Boterbackers/ als noch gheen goet quartier was: Haere Admiraels ſchreven deſe volghende Brieven aen het Parlament:

Van Boort de Reſolutie, den 14. Mey Anno 1653.

Sir,

daerse uyt eenighe Visschers diese namen/ verstonden dat de Holl. Vloot noort aen was/ diese (al eer d' andere Esquadrons van zuyt en noorden daer by waren geboegt) geern souden hebben willen attacqueré/maer in dit desseyn heeft haer God seer wonderlijck belet/ tot groot voordeel der Hollanders/ die haer van dat geluck doen oock hebben gedient: D' Engelse Vloot bleef dan onderrichter saken eenige dagen omtrent het punct van de bree Veertien / sterck in alles/gelijck d' onderstaende Lijste uytwijst: Gemonteert ende gemant/sulcx de getalen van dien sijn mede-brengende:

Het eerste Esquadron, gecommandeert door d' Admiralen onder de Roode Vlagge.

De Resolutie/ Admirael.	550. man/ 88. stucken.	't Gulde Vlies/ Cap. Foster.	180 m. 40 st.
Worchester Fregat/ Cap. Diakins.	220 m. 50 st.	Loyautee/ Cap. Limbry.	150 m. 34 st.
Advys Fregat/ Cap. Smit.	180 m. 42 st.	Societeyt/ Cap. Lucas.	140 m. 44 st.
Dyamant Fregat/ Dap. Hill.	180 m. 42 st.	Coopm. van Malgom/ C. Kollius.	140 m. 36 st.
Saphyr Fregat/ Cap. Heaton.	140 m. 38 st.	Martin/ Cap. Vessey.	90 m. 14 st.
Marmaduke/ Cap. Blagg.	160 m. 42 st.	Reynaert/ Cap. Cornelius.	30 m. 10 st.
Pellicaen/ Cap. Motham.	180 m. 40 st.	Fortuyn/ Cap. Morris.	30 m. 10 st.
Syrene/ Cap. Kingh.	100 m. 26 st.	Faine/ Cap. Salomon.	30 m. 10 st.

Tweede Esquadron, gecommandeert by den Vice-Admirael Pen, onder de Blaeuwe Vlagge.

Jaques/ Vice-Admirael Pen/	360 m. 66 st.	Pievre/ Cap. Littelton.	100 m. 32 st.
Leeuw/ Cap. Lambert.	220 m. 50 st.	Verwisselinge/ Cap. Sidnan.	100 m. 30 st.
Raby Fregat/ Cap. Sands/	180 m. 42 st.	Merlin/ Cap. Krapnell.	90 m. 12 st.
Assistentie Fregat/ Cap. Krispin.	180 m. 40 st.	Richard en Marta/ Cap. Smith.	180 m. 46 st.
Voorsigtigheyt Freg. Ca. Stayner.	180 m. 42 st.	Sara/ Cap. Stenard.	140 m. 34 st.
Portsmuyer Fregat/ C. Doenfort.	170 m. 38 st.	Lisbonse Koopman/ Cap. Railly.	140 m. 38 st.
Anne Piercy/ Cap. Hart.	120 m. 33 st.	Valck een Brander.	30 m. 10 st.

Derde Esquadron, gecommandeert by den Contra-Admirael La Roson, onder de Blaeuwe Vlagge.

George/ Contre-Admir. La Roson.	350 m. 58 st.	Eyckeboom/ Cap. Edvin.	120 m. 32 st.
Kenter Fregat/ Cap. Renolds.	180 m. 50 st.	Brasil Fregat/ Cap. Heathe.	120 m. 30 st.
President Fregat/ Cap. Parke.	180 m. 40 st.	Levantse Koopman/ C. Woulters.	130 m. 32 st.
Nonpareille Freg. Cap. Penrose.	170 m. 40 st.	Avonture/ Cap. Greene.	160 m. 38 st.
Succes/ Cap. Kendall.	150 m. 38 st.	Samaritane/ Cap. Blake.	120 m. 30 st.
Wellekomst/ Cap. Harman.	200 m. 40 st.	Jager/ een Brander.	30 m. 10 st.

Eerste verdeelinge van 't Admiraels Esquadron.

Triumphe/ Ca. Pake Vice-Admir.	350 m. 62 st.	Hont/ Cap. Hyde.	120 m. 36 st.
Laurier Fregat/ Cap. Stoke.	200 m. 48 st.	Wapen en Blytschap/ Cap. Pile.	119 m. 34 st.
Avontuer Fregat/ Cap. Nickson.	160 m. 40 st.	Londen/ Cap. Broun.	200 m. 40 st.
Providentie Fregat/ Cap. Peare.	140 m. 33 st.	Hannibal/ Cap. Hadduck.	180 m. 44 st.
Beyr/ Cap. Kerby.	200 m. 46 st.	Marye/ Cap. Maddisow.	120 m. 37 st.
's Hartenlust/ Cap. Weigt.	150 m. 36 st.	Thomas en Willem/ C. Sefferson.	140 m. 36 st.

Eerste verdeelinge van des Vice-Admiraels Esquadron.

Victorye/ Ca. Lanck Vice-admir.	300 m. 60 st.	Raeff/ Cap. Taylor.	140 m. 38 st.
Centurion Fregat/ Cap. Wood.	300 m. 42 st.	Beurs/ Cap. Dare.	120 m. 32 st.
d' Expeditie Fregat/ Cap. Vollis.	140 m. 32 st.	Sphera/ Cap. Kole Mon.	110 m. 30 st.
Goude Blom/ Cap. Hayward.	120 m. 32 st.	Wyse Mary/ Cap. Taylor.	100 m. 34 st.
Middelburgh/ Cap. Wheitingh.	120 m. 32 st.	Thomas en Luche/ Cap. Kant.	125 m. 34 st.

gen, van de welcke wy gheen tydinge Zedert onsen laetsten hebben gehad. Wy sullen tot Tomtalon, Aberdeen, en't Casteel Dun-Otter order laeten, voor alle Schepen die ons willen volghen. Ende wy syn nu doende om alhier onse Schepen met vers water te versien, tot behoef van de Vloot.

U E. Gen. Moncke. R. Deane.

Maer als nu den Lupt. Adm. Tromp syne Coopvaerders tot by Hitlant hadde geleydet/quam hy den 28. dito weder omtrent het Doggers sant/daer hy aller-eerst door 2. Hamburghers verstont/ dat d' Engelse voor Tessel waren/ dies hy meenende datse daer noch lagen/ hielt Krijgsraet/ en sprack syn Capiteyns in deser voegen aen: Lieve Kinders, den Vyant verstaen wy heden omtrent onse Kust te zijn, derhalven vermane u alle, alsoo wy de selve nu alle uren na d' occasie valt, gemeynt sijn aen te doen, dat sich yder als een vroom Soldaet tot dienst van 't Vaderlant quyte, ofte, die in desen gebrekigh zijn, sullen sich hebben te spiegelen aen de Capiteynen (wijsende naer de Hutte) die aldaer in detentie sitten.

Siet hier weder een remarcable saecke ghebeuren / want gelijck doch alle Menschelijcke dispositien voor God Almachtigh recht ydel en dwaes zijn/ so heeftet Sijne Mogentheyt hier aen 3. Vlooten elck a part getoont. Als 1. komen d'Engelse hier op de Cust/trachtende Tromp eer hy geconjungeert was te slaen/ doch komen een dach naer zijn vertreck voor Tessel: Dit spijt haer/ volgen/ en meynen hem om de Rijcke schepen by hem zijnde/ noch te vinden/ dat mist haer oock: En voorts achter Hitlant omlopende/en vondẽ Tromps Vloot/ nochte oock de St. Martense Vloot. Ten 2. Liep L. A. Tromp by Hitlant en Noorwegen om dito St. Martense Vloot te vinden/dan vont niet meer als 4. a 5. Schepen/ 't gros was doen al voor: Ende ten 3. De voorsz. St. Martense Vloot meynende Tromp by Hitlant of Noorwegen te vinden/ misten haer oock/niet tegenstaende sy van haren cours o'ver Rochel den Holl. Ambassadeur hadden genotificeert/die 'tselve aenstonts na den Hage af sont/ en Tromp 'tgeheym daer van toegesonden wiert. [O! wonderbare Mogentheyt Gods] 3. Vlooten op een tijt en cours in Zee/ soecken/ en vinden malkander niet/ d' Engelse Wolven komen om te verslinden/ L. Tromp als den Herder komt om te bewaren/de St. Martense Vloot komt als Schapen bevreest en met hoop na 't Vaderlant/ (hare stallinge) en meynt haren Harder middeler wech te vinden / doch sy soecken alle als Blinden / want den Heere [die 't Al vermach] heeft sijn Volck die weerloos waeren/ die van alles ghebreck hadden/ hare Gebeden verhoort ende die weerlose Coopvaerdijers met 8. slechte Convoyers by de 300. sterck/als Israëlijten besijden hare Vyanden geleyt/ja/als sy omtrent 't Schager Rif haer in drie hoopen hadden verdeelt/ sijn sy als de Zee vol Pharoos Gedoefte was/door onsen God behouden ende in 't Vaderlant geleyt: 't Welck was op den 29. deser/ na middachs ten drie uyren / quam 't eerste gros a 90. Zeylen in 't Vlie ; 't welck tot Amsterdam een groote vreugt veroorsaeckte. Alsoo sien wy dat de Heere het betrouwen op den vleysschelijcken arm te schande maeckt: Ende begeert / dat wy hem als wa-

SRs. Mijnen laetsten was van 't Noorder-voorlant: Wy hadden doenmaels een seer haestig gevecht te verwachten, maer God heeftet zedert also geschickt, dat Tromp en de Wit beyde aen 't hooft van ons noort aen gingen, sommige convoyerende, als oock om die uyt Vrancrijck wederom komen, mede om de Oost-Indise Schepen; sy twijffelen niet die te vinden, en haer binnen te convoyeren. Dan 'k en twijffel niet of ghy sult verstaen hebben hoe Godt ons gezegent heeft, en ons seer bequaem weder heeft gegeven onses Vyants Kust te besien, 'twelck met oock het nemen van veele Vis-buyssen, die nieulijckx ter Visscherye uyt Siriczee waeren gelopen, die ick meene by de 54. sijn geweest, hebben wy een grooten al'arm in 't heele Lant verweckt, en sy zijn buyten twijffel bevreest geweest voor een Inval, ende dat wy dese Boots by avonturen wel daer toe mochten gebruycken. Het zy dan so het wil, 't is een groot verlies voor die Arme Luyden van Siriczee, ende een ongerief voor 't gantse Lant, also sy Amsterdam en Rotterdam geduyrich met versse Vis versagen. Ick achte dat wy eer lang Tromp sullen ontmoeten: God verweck de Herten datse voor ons bidden.

Na dese Brief hebben Monck en Dean/ oock desen aen 't Parl. gesonden:

Van Boort de Resolutie, voor Tessel den 15. Anno 1653.

SRs. In onse van den 12. deser verhaelden wy onse cours na de Hollantse Kust, en dat wy souden trachten mette Hollanders te slaen, al eer haere gantse macht soude sijn geconjungeert: Zedert syn wy door verscheyden Visschers die wy op hare Kust namen, geinformeert, dat Tromp met omtrent 80. Oorlog-schepen eñ een considerabel getal Koopvaerdijers noort aen is gezeylt: Waer op by den Krijgsraet (doen binnen ons Boort gehouden) is besloten, (als ten meesten nut ge-estimeert) haer met volle zeylen te volgen, van meeninge haer by de Kust van Hitlant oft daer omtrent te achterhalen. Dit hebben wy strackx in 't werck gestelt: En meynen in onse wech tot daer toe te loopen by d' Engelse Strandt, hebben daer om de Reviere Humber geordonneert tot een Rendevous-plaets, by verstroyinge door quaet weder, als oock, op datte Schepen die na ons komen, ons te beter vinden mogen. Wy versoecken, dat, wat Oorlogh ofte Victualie-schepen nu op de Revier Zeylree voor de Vloot leggen, in allerhaest na de Rendevous-plaets gesonden mogen werden.

Aldus zeylden d' Engelse Vloot na Schotlant/ daer komende/ ordonneerden al de genomen Zirickzeese Vis-booten [waer van het seggen in Hollant was/ dat die alle door d' Engelse in de gront geboort waeren] naer 't Casteel Timmourt/ om aldaer tot Kool en Provisie-schepen ghebruyckt te werden/ doch wierden aen de Schotten verhuyrt een wijle daer naer/ die mette selve in een storm in de Herfst sijn vergaen/ en teghens de Schotse Klippen aen duysenden stucken gesmeeten: [want seker ist/ dat onrechtvaerdich goet nimmer gedijt.] Als nu d' Engelse niemant in oft omtrent hare cours en vernamen/ schreven sy aen 't Parlament dese Missive:

Van boort de Resolutie, voor de Baye van Aberdeen in Schotlant, den 20. May, 1653.

SRs. *Zedert den 17. dat wy onder Nieukasteel quamen, hebben wy geen oorsake om schrijven gehad: Ende nu sijn wy op de Schotse Kust om de Hollanders te vol-*

Lieut. Admirael Tromp / om te delibereren op den meesten dienst van het Lant: Waer d' Engelse Vloot was en wist niemant/en in Duyns en in het Canael gheen Esquadrons van den Vyandt om aen te treffen waeren/ alleen Bodley met sijn 8.Oorlog-schepen upt de Straet gevlugt/lach met 16. a 20. Coopvaerders in Duyns: Wierde geresolveert alsoo de wint goet was/ dat L. Tromp gemelte Bodley soude sien te vernestelen; maer die en wachte soo lang niet/ dewijle hy door een Engelse Spyon upt Hollant expres wierde geadverteert/ en also eenige uren eer L. Admirael Tromp quam de Coopvaerdy-schepen op de Reviere de Temse dede retterē/hy selfs liep met noch eenige sijner Oorlog-schepen den hoeck van Doveren om / na Ree/ om schoon te maken en te calefateren/ want sy waren geheel reddeloos: Nochtans ruckte Tromp naer Duyns/ als hy den 2. deser de Schepen Bredero mette Princes Royael uptte Maes by hem gekregen had/ 's morgens by 3. uyren 't Ancker lichtende/ gingh d' Admirael Tromp van 't Schip de Vrede over op Brederoode: Woensdach smorgens verdeelden hy (volgens sijn Missive aen hare Ho. Mo.) de Vloot in 2. Esquadrons/den Command. de Ruyter en Schout by Nacht Pr. Floren met 35. Zeylen en 2. Branders/ gingen aen de zuyder hoeck van Duyns/ maer Tromp met 68. Zeylen en 5. Branders liep van 't Voorlant af in Duyns/ alwaer doen 3. Coopvaerders en 1. Fregat lach/ de Coopvaerders met Lijnwaet/Suycker/Huyden en Koolen geladen/die Ad. Tromp nam/ maer 't Fregatje liep tegen 't Lant aen/ en 't Volck salveerden haer met vluchten: Dit was in 't kriecken van den dach: De Batery van Santwits en 't Casteel van Dover wisselden sommige Canon-kogels mette Holl.vloot/ die so lustig de ballen weder om dreef/ dat vele Huysen geschondē/ en de Daken en Tichelen daer af geschoten wierdē. Van daer quam Tromp in de Hoofden/en den 8.dito langst Vlaenderen; Doen schreef hy aen de Staten/ hoe hy in Duyns was geweest/ d' Engelse Vloot niet en had gevonden/ en also 2. dagen door kalmte gedreven hebbende/ had met 2. Pincken van de Admiraliteyt tot Amsterdam en de Commissaris op 't Vlie so strackx advijs gekregen/ datte Engelsen voor de Zee-gaten van Tessel en 't Vlie lagen: En post dato by een Visser van Zeelant gewaerschout / die van d' Engelse genomen en eenige uyren onder des selfs Vloot was geweest / dat de selve nu omtrent 10. glasen zeylens van hem mochte zijn.

Al eer d'Engelse van voor Tessel vertrocken/practiseerden sy een Aenslag/ om sommige Oosterse Coopvaerders (die mette Noortze binnen 't Vlie by de 500. zeyl-reet lagen) of te vernielen of wech te sleepen: Sy gebruyckten hier toe een Vlielander Visscher/die haer seyde/datter maer een Convoyer binnen 't Vlie lach: Sy namen de Visser mede/ en met 14. lichte Fregats quamen in de Maneschijn by het Stortemelcks-gadt in 't Vlie/ en effen omtrent den Horn komende/ die tegens der Schelling over steeckt/alwaer doen juyst eenige van die Convoyers lagen/ die mette Fransche Vloot ingekomen waeren/ wierden d' Enghelse Waech-halsen verschrickt/ siende 't Canon by de Maen flickeren/ deys den te ruch: Tot haer groot geluck was 't gety haer noch een uyr gunstigh/ sonder dat/ souden alle in den strick geweest hebben/ en genootsaeckt

als ware Souverayn van alle Machten/ eeren. Een werck / waer door wy alles goets voor ons en ons liebe Vaderlant konnen bekomen.

Den Lupt. Admirael Tromp (hoorende datte Franse Vloot binnen/ en de Engelse van voor Tessel gezeylt waré) schoof met moy weder langst de Kust/ uyt Tessel en elders quamen noch etrelijcke tot versterking daer by. Den 31 dito sach men de geheele Hollantsche Armade voor Santvoort/ soo wijt verspreyt/ als men bpna de kimmen der Zee mocht be-oogen/ sulcx dat men die van 't Strant bequamelijck konde tellen tot aen de 100. schepen: L. Tromp met 2. Galjootjes rontsom sijn Schip zeylden voor / en daer na elck naer hy wel bezeylt was; dus quamen sy Savonts voor Schevelingen ten Ancker: 's Nachts wierden neffens andere oock twee Jonge Bootsgesellen te Lande geset/ die door den Jongen verspiet waeren/ ende bevonden d' een een Vrous persoon van Munster te wesen/ out 19. Jaren/ d' andere was van Middelborgh uyt Zeelandt/ out 22. Jaren: Den Capiteyn vraegde haer of sy wel wisten dat dese Tocht om Armen en Beenen/ ja 't Leven te doen was/ ende dat dese voyage niet gelijck wel somtijts voor desen enckel speelen varen was: Daer op sy eenparich antwoorden / datse haer oock op die voorwaerden hadden te scheep begeven/ eñ dattet haer leet was datse nu van 't schip af mosten/ eer datter occasie ware geweest datse met d' Engelse hadden mogen slaen/ alsoo sy nergens meer naer watertande/ wenschende die uyre te mogen sien om Boy op sijn Amasones te begroeten/ dan dewyle sy beyde nu ontdeckt waren/ mosten met Reysgelt hun laten vergenoegen/ en togen na Huys.

Lijste der Prijsen in May door de Nederlanders verovert.

In 't Vlie, opgebracht een Engels Laken-schip, en den Convoyer die 't selve geleyde: Beyde verovert door een Caper van Hoorn, met 12. stucken en 60. Mannen.

Idem, 4. Engelse Schepen uyt Sweden komende, met Masten, Pick, Teer.

Idem, 4. Engelse Prijsen met Deelen, en Hout.

In Tessel hebben 18. Vissers gesellen en 16. Soldaten, een Engelse Caper voor 't Oog leggende, verovert en opgebracht.

Idem, 1. Engelse Fluyt met Kolen. Idem 1. met Slijp-steenen. 1. met Suycker. 1. met Laken. 4. Lorrendraeyers met Amonitie. 1. met Geschut, en sommige andere.

In de Mase, 1. Engelse Prijs met Coopmanschappen en gelt. 1. met Laken en de Convoyer. 4. met Kolen: Ende 1. met Engelse Boter en gelt. 3. Lorrendraeyers met Pick en Teer.

In Zeelandt, 2. Engelse Prijsen met Kooren en Laecken. 2. Engelse Schepen met Coopmanschappē. 1. met Suycker en Taback. 2. andere, 50000. gl. waerdig: en ettelijcke Lorrend.

Te Calais, Diepe, Nantes, 2. Enghelse Verginie-vaerders met Brandewijn, d' een met 16. en d' andere met 14. stucken. 3. Prijsen met Wolle en Oly.

Junius 1653.

OP Pincxster-dach den 1. deser/ gingen in 2. Pincken 3. van de Staten Generael met 4. a 5. Heeren Gecommitteerden/ na het Schip van den

hun lach/ het selve met hem wech te sleepen: Des niet te min strijt Tromp vol courage/ klampt Pen aen Boort / en raeckt in een ommesien meester van 't bovenste des Schips/ die van onderen defendeerden hun also byna een half glas/ [dats een quartier uyrs/] tot 13. Engelse Schepen hun ontsetten/ die doen op Tromp aenvielen/ die Pen verlatende/ genoech met sijn selfs te doen had/ want 60. van 's Vyants Bootsluy sprongen over/ die van andere gesecondeert/ so dick op Tromps schip overvielen/ dat hy genootsaeckt was met aengesteecken Tonnekens Buspoeder onder Plancken hun al vliegende van daer te helpen: De Vice-Admir. de Wit sijnen Admirael also in 't gedrang van al te veel Vyanden siende/ dringt aen d'een zijde tusschen Tromp in: Den vailjanten Ruyter komter oock by/ so dat Bredero ontset/ lucht begon te krijgen/ en weer op nieus begost te bolderen: Stracks sach men een gants Esquadron van den Vyant deysen/ daer onder des Admiraels en 2. andere/ die seer gedevaliseert/ zuyt west op liepen: Sy quamen noyt meer te voorschijn/ also haren Admir. * Richard Deane in sijn Cajuyt ter neer geschoten wiert/ die stracks daer na doot bloede/en in een Fregat na Deale wiert gebracht/om de minste alteratie te veroorsaken. Aen een ander hoeck sach men de Hollantze schepen van Kleuter/ Ewouts/ Schellinger/ Gideons/ Hendrick Theunen en Brakel/ so diep mette Ebbe onder de Vyant gedreven/en van niemant gevolgt/ dat 3. van hun te seer getroffen/ en tot 3. a 4. reysen sich weygerende op te geven/wech soncken/een sloech 'er deur/ 2. bleven in de loop. Dit sach Tromp en meenich Batavier/ dan 't was so stil geworden datter geen opzeylen aen was: Evenwel wint genoech voor sommige/ die hun na Schouwen en Roompot (in plaets van vechten) t'soeck maeckten: [En noch hangt men geen Fielten !] Dies resolveert Tromp voorsichtig sijn Vloot te colligeren/ dit doet hy/ en miste 17. Schepen/maer die waren verdeelt van de Vlach geraeckt/ 3. in Tessel/ daer Cap. Kleyn een af was/ en derhalven te Harlingen geen straet mocht gebruycken: Twee seer schadeloos quamen in de Mase/en 3. a 4. in Zeelant: Sulcks datte Nederlanders in dees 2. dagen 7/ en d'Engelse 6. Schepen verlooren. Aldus sackt Tromp in de Wielinghen/ en den Vyant vervaert voor de Bancken/ bleef in Zee/ doende met haer swaer Canon groote schade aen de Nederlantze Schepen/ die in dese kalmte heen noch weder kosten/ en 't gunt aller-erbarmelijckst was/sy en konden selfs met hun licht Geschut haer 's Vyants Schepen niet bereycken.

Den 14. dito waren d' Engelse na de Mase geweecken: Dies sijn oock de Nederlanders uyt de Wielingen voor Vlissingen gekomen. D' Engelse om (gelijckse gewoon zijn) haer Natie te abuseren/ stroyden te London uyt/datse de Hollanders vernielt hadden/ en de gevluchte Schepen voor den Briel beset hielden: Doch op dat alle de Weerelt sien mochte hoe sy haer selfs ketelden/ so hebben sy een Danck-dach over dese hare gepretendeerde Victorije gehouden: ['k Dencke om datser so genadich af quamen.] En schreven dese brief over 't geheele Lant: Het

* So. Een van de Koning-rechters, die Carel de I. sijn Sententie heeft ondertekent: Is te Londen pompeuselijck begraven, en is in des Konings Graff geleyt.

saeckt om aen de naeste plaets daer het vol † Zee-honden stickt/lijf-berging h te soecken. Sy togen dan weder om; en wilden den Vlielander Visser aen de Nock van de Ree ophangen / om dat hy haer geabuseert hadde: Die op sijn Zeemans sich verontschuldigende/met schoone woorden 't leven behielt/ende van haer aen Lant geset wierde.

Den 9. dito/ liep d' Engelse Vloot zuyt-west op: Den 12. sijn zy boven Wint op Tromp aenghekomen / omtrent voor Nieupoort/ dan door kalmte schepden smiddachs: Ten 2. uyren begosten weder te vechten/ duyrende tot den donckeren: En alhoewel de Vyanden de Loef hadden/ so deden sy nochtans weynich quaets: 's Morgens kregen sy 2. Galjoots/waer in eenige der Fiscaels Assistenten waren/ waer af 't een wel 50. Maets van Cap. Bulckert van Groeningen (wiens Schip sonck) gebergt had: Capiteyn Velsens schip en eenige sijner Maets verbranden oock op dien dach: Savonts quamen veel Holl. Capiteynen op den L. Admir. Tromps Schip/alwaer Cap. van Saenen verklaerden/ dat dien dach een Engels Oorlog-schip beneffens hem gesoncken was/ 't gunt hy alsoo getracteert had: En selfs groot gevaer uytgestaen had/ als hy sommigh Volck van Cap. Bulckers Schip (de Kameel genaemt/ en nieu gebout) meynde te berghen/ want de Kameel viel om/ hebbende 4. a 5. schooten onder water/den Capit. Bulckert door een splinter den middel vermorselt/ bleef mette Sabel in de Vuyst / tot lof van de Groeningers/ soo dat hy de 10. Engelse schepen die hem en van Sanen dachten af te snijden/ sijn Huyt wel dier verkocht: Evenwel bergde van Sanen noch 50. a 60. man van de Cameel/ en redderde hem te gelijck van 't ingevallen Want de Cameel en sijne omswierende Vyanden: De Kuyter, op sijn Lammetjen sach men onderwijl op een ander plaetse de Loef van den Vyandt gewonnen/ met een Esquadron schepen den selven lustich bevechten: Ad. Tromp mette Prince Vlach/ dede alle vlijt om d' Engelse Admir. Monck en Deane op 't schip de Resolutie/ te abordeeren/ maer de resolutie was daer toe irresolut by d' Engelse Admiraels/ en hielden hun wijt genoech buyten 't gevaer: So dat savonts ten 10. uyren de Vlooten schepden. Doen verbranden het 3. Engels Schip. 's Nachts quam Admir. Blake (den 11. uyt Portsmuyen geloopen) met 18. Schepen d' Engelse tot secours.

Den 13. dito met den dageraet koeldent moy uyt den N. W: Den Vyant in een halve Maen leggende/en L. Tromp in 5. Esquadres/besloot selfs (alhoewel in ly) haer aen te tasten: Met 40. Schepen valt hy dan tot haer in/ en vecht daer so vromelijck/ als hy van achteren schelmachtig by de sijne verlaten wiert: [O ! onvergevelijcke mis daet] Daer sach men den een in d' anders Want loopen/ in plaetse van na de Vyant; andere lagen droncken in de Hut/ in plaets van 't Vaderlant voor te staen/ een derde wende/ en een vierde tegens Eedt en trouwe refuseert/op 't aenbieden van seker braef Capiteyn die neffens hem heen schoof/ een groot Engels schip dat seer ontorrent in ly van hun

† Een Dier met korte Ooren,om geen reden te horẽ: Met een schoon wesen om sijn verslindent Kinneback te bedecken: Met een Staert,om als een Sphincx te strelen. Somma,een Beesjen als de Staertmã een Mens: Suffisant om ongelijck te doen,onder 'tveynsẽ roven en moordẽ.

De Pellicaen van St. Ubis in Portugael, met Sout, gaende na Amsterdam.
De Swarte Raef van Nykoping uyt Sweden, met 159. Ysere Stucken Geschut, 2. Kopere, en 2000. Deelen, gingh na Amsterdam.
De Stuyrman van Knollendam, van Queensburgh na Amsterdam, met Garst, Vlas, &c.
De Hoop van Cleef, met 12. stucken, van West-Indien na Hollant, met Sout en Hout.
De Morgenster met 6. Stucken, van West-Indien na Hollandt, met Tabacq en Fernambuck.
De Ionge Prins met 14. stucken, van Lissabon met Sout en 4. Kisten Suycker, na Amsterdam.
De Ian van Rotterdam, met Franse Wijnen. De Hope, met Teer en Deelen.
De Sphera met 26. stucken, van West-Indien na Amsterdam, met Oly, Aluyn, Annijs-saet, 2. Tonnen Gouts waerdich.
De Bijl met 10. stucken, met Sout en Wol, is verbrant den 29. Iuny.
De Stadt Ceulen, met 24. Stucken, met Salpeter, verbrant den 29. Iuny.
De Gidion, met 192. stuc. Canon. De Fortuyn vā Hattem, met Tarwe, Verē, Bont, en Pot-As.
De Suyt-Ster, van Stocholm na Amsterdam, met Yser, Koper, Wijn, en Vuyren-hout.
De Ionge Boer van der Schellingh, met Tarru en 102. Ton Garst, 6. Packen Moscovis Leder, partije Vlas en Sabels. Een Ra-zeyl met Sout. De Peter van Asmos in Denemarcken, met Sout.
De Bijlster-Kerck, met 8. st. met Sout. 't Huys van Egmont, met Sout geladen, a 130. Last.
De 4. laetste Schepen sijn door Capit. Wricht genomen, en tot Lee opgebracht.

Die van Enchuysen dus langh op goede gelegentheyt hebbende gewacht/ om met hare Buysen ten Haring te gaen/ wierden seer verdrietich/ alsoo hier alle haer Welvaert in bestaet: En dat de Vyanden door deses Lants Vloot die in Zeelant lach/ niet door de Zee-gaten aengetast wiert: Hare handen en tanden konden niet stil staen; dies vangen sy een verfoepelicke saeck aen: Het was op den 20. deser/ dattet Canallie het Huys van eenen Lange Willem Houtkooper/ plonderden en beroofden/onder decksel van dat die eenige Contrebande Goederen aen d' Engelsen soude gesonden hebben/ alwaer veel Wijven en Jongers schendich aengingen. Eenige van heeter complexie/ spraken seer dangereulx van de Regeeringhe: Waer door de E. Magistraet sich met Soldaten meenende te voorsien/daer in wierden gepreveniert/door sodanige/ die niet waert waeren Ingesetenen ['t laet staen Borgers] van Enchuysen genaemt te worden: Dese dwongen de Rage daer de aenkomende Soldaten in waren/ te retireren en buyten te blijven: Dese namen 't Stadhuys in/ besetten de Poorten/bemachtigen de Amonitie/en brengen dat als dulle Naectloopers op de Wallen/ na de Stad gekeert: Aldus schieten sy met scherp op 21. Schepen vol Krijgs-knechten/ die binnen meynden te raecken/ maer als d'and're buyten te blijven waren gedwongen. Eenige van hun wenden voor/ dat men de Heeren Staten in deses lustich most teghen gaen/ des stellen sy de E. Magistraet af/ en willen haren Schout Moock/ Oppergesags-Heer over de Stadt maken: Andere divulgeerden/men moste des Jonge Prins Naem in dit gheval ghebruycken/ om veele insichten / en dese planten twee Orange Vendels op den Thooren en 't Stadhuys/ oock eenige op de Wallen. Aldus woelden dees verdoolde menschen: Speelden en sopen in de Corps des guardes

HEt is een coustume veel gebruyckelijck, te stellen daghen en tijden om voor 't goet van den Heere ontfangen, hem te dancken: Ingevolge van dien gevoegt in tijde van Godsdienst, en dat dessels Geest, die de eenige uytwercker in Godes Kercken is, [alwaer 't Gebet in den Geest en waerheyt geschiet, gedaen by een vry en willich Volck] daer beneffens d' intentie deses Papiers te bedisputeren. Maer geconsidereert hoe aengenaem Godts Volck yder occasie om bidden is, en selfs by den Heere bedient, gepractiseert by dien de gemeene saken bestieren, tot sulcke dingen als sy haer dienstich achten. So hebben wy gelast dees hooge en Hemelse usantie en Previlege, aen alle die dese Landen getrou sijn te gebruycken in de Woorden van den Propheet Isaias Cap. 13. 4. v. 5. en 6. Voorwaer dit is sulck een dach, of niet dien dach, 't mach den dageraet daer af zijn. Isa. 10. 11. v. 5. 6. 12. 1. Dit groot succes tegen de Holl. (die voor weynich dagen te voren so moedig waren, om dat hare Coopvaerdijers uytgelopen, en haer geladen Schepen weder tuys gekomen warē, oock om datse ons gebraveert hadden op onse eyghen Cust, schietende op onse Steden en Casteelen, (in absentie van onse Vloot) is een groot teken, en in allen manieren noodich voor te dancken. De Victorie bestont daer in: Dat den vyant vlugte met groote vrees en verbaestheit, hebbende groot verlies aen Volck en Schepen, en dat in 't gehoor en gesicht van d' Onderdanen van Spangien, Vranckrijck en haer eygen Lantsluyden. Sonder verlies van een onser Schepen. Op de rechte tijt, om te neer te setten hare hovaerdy, hoogmoet en vleysselijck betrouwen, tot ontdecking van hare Hypocrisie. Het was een antwoort op de ernstige gebeden van Gods Volck, en op hare groote hope en verwachtingen van den Heere. 't Is om ons bedenkelijck te maken, en de zegen onser voorige danckbaerheyt. Een Danckinge in sulcken tijt als dese: Niet meer te seggen. Wat danck sy noch sal verwecken moet den tijt leeren, wie weet. Van herten alleen begeeren wy, en 't is te hopen, datter herstellinge ende Unie sy onder ons alle die den Heere vresen. So om te verwinnen die Natie (ten minsten al die den Heer daer vresen) van haer tegenstreven in 't werck des Heeren tussen ons, en tot hare plicht om Christus te dienen (met hunne Broederen) in 't geen hy op aerden is doende, achtende dat het waertste boven alle weereltlijcke goederen. Wy sullen onsen uytlech dan besluyten met David, Psalm 107. v. 1. 2. Psalm 118. v. 1. 2. 3. en 4.

SUPERCRIPTIE: Een Declaratie van den Generael en Raet van State, om de goede Gemeente deser Natie te nodigen tot Dancksegginge en Heylige verheuginge in den Heere, voor de leste groote Victorye ter Zee, verkreghen by de Vloote van den Staet op de Hollanders, den 12. en 13. Iuny Anno 1653.

Als haer Vloot voor de Maes quam / hadden hun sommighe Ketsen verstout by den Briel op stroom eenige Salm-suyckeu op te halen: Peylden insgelijcks op de gronden: Maer wierden haest van daer geholpen. Sy schoven dan weder na Tessel: Alwaer groote sieckte onder de Vloot ontstont: Adm. Blaeck wiert selfs doodelijck kranck/en met veel andere naer Jarmuyen gevoert; Also hy de zee niet wel kost verdragen: [The being the relique of his former feaver] Te Londen komende/ bequam weder/en wiert stracks Admiraliteyts Heer aldaer gemaeckt. Onderwijl sy also voor 't Lant leggende met sieckte geslaghen wierden: En dat op de Helder/ Tessel/ 't Vlie/ der Schellingh en Amelandt / met Ruyters en Soldaten een wakent ooge op hun wiert gehouden/ namen sy dees onderstaende Koopvaerders voor 't Lant wech:

voor de gaten van Tessel en 't Vlie kruyssende / uyt dese Landen met eenighe Nootdruften t' assisteren. Beyde dese beveelen in Augusto door 't gantsche Lant depescherende. Tot Vergoes in Zeelandt raeckten 't Canaille oock gaende: Men beschuldighde de Magistraet / datse in 't verkiesen der Vroetschappen des Stads Previlegen niet en handthaef den. De Boeren waeren oock op den Rentmeester onvernoegt: En togen naer de Stadt om des selfs Comptoyr te purgeren: Maer de Burgers (getrouwer als botte Kinckels / en voorsichtiger als 't veelhoof dig grau) sloten de Poorten / en de Boeren daer buyten: Stuytende also desen oproer / die anders haer oock mocht overdronghen hebben. Den 15. deser arriveerden tot Londen den Heer Commissaris Hyronimus van Beverningen / uyt Hollant / om tusschen beyde de Republijcken de Handelinge weder te hervatten: Aldus heeft men door Godes zegeninge aen dat heylsame werck begost.

In Denemarcken wierde oock sterck geequipeert / om soo te Water als te Lant tegens d' Engelse op syn hoede te zijn: De Sont / en d' Eylanden met Soldaten / maer de Zee tot Noorwegen toe met Coningl. Schepen bewaert: Hare Vloot bestaende in 22. Capitale Schepen (behalvens de kleyne) en 10. Branders. Op den 9. deser / dede den Coningh door synen Rijcx-Raet Sutart, den Spaensen Ambassadeur Compte de Robelledo noodigen / om de voorsz. Capitale schepen te gaen besien / die hem met sijne Koetse opgewacht hebbende / na de waterkant is gereden / daer een van Sijner Majestits. Fregatten gereet lach / mette welcke sy aller-eerst aen Boort van 't Schip den Prince voeren / waer in een Bancquet was geprepareert: Van daer voeren sy aen 't Extraordinaris Groot en Sterck Schip de Drievuldicheyt / oock aen de Fredrick / en doen op de Sophia den Admirael / alwaer een statigen Dronck toe-bereyt was / hier bleven sy tot den Nacht. Diergelijcke Courtesie is 3. dagen te voren oock gedaen aen den Holl. Resident de Vries: Tot wien korts hier na oock gekomen is den Heer Nanningh Keyzer, Ambassadeur van hare Ho: Mog: aen den Koningh in Denemarcken afgesonden / tot satisfactie en volvoeringe van de nieu-gemaeckte Alliancie / tusschen dat Coningrijck en de Republijcke der Vrije Vereenigde Nederlanden / tegens d' Engelse.

Keyser Ferdinandus de VII. den 27. April laetst-leden alle de Stenden des Rijcks tegens den laetsten October te Regens borgh beschreven hebbende / om door een Rijcx-dach de reste van het Instrumentum Pacis, en andere gravamina des Keyserrijcx af te handelen: Waeren die nu al veele ter bestemde plaetse aengekomen: Onder dese de Keurvorsten; aen de welcke openinge van 't verkiesen ende Kroonen eens Roomsen Conings was gedaen: De Verkiesinge geschiede tot Augs borg / om de ongesontheyt des Luchts van Regens borgh: Van daer quam den Keyser op den 5. deser weder binnen Regens borgh / daer alles in volgende Triumphe is toe gegaen: Van den 6. Iuny tot den 16. dito, was men doende met de Iuweelen en Cleedingen tot de Crooninge t' ordineren. Oock wierde een Brugge van Plancken gemaeckt, responderende van 't Stad-huys tot aen de Domkerck. Recht over de Tooren van de Marckt, maeckte men een Keucken om een grooten Os met Vogelen

gevult

des aen de Haeven/ Poorten/ als elders/ daer niemandt sonder haer verloff passeeren mocht. Tot naer eenige dagen Zijn Genade van Brederode met sommige Gecommitteerden / by de Staeten daer toe geordonneert/ uyt den Hage na Enchuysen togē/om dese oproerige (indien mogelijck) met reden tot hare voorige plicht te brengen: Maer het Canaille hielden de Poorten gesloten/ende begeerden geen der voorsz. Heeren binnen haer Stadt: Sulcks dat die op den Zee-dijck mosten blijven staen/ tot dat eyndlijck eenige uyt quamē om met de voorsz. Heeren te spreken/die so onbeschoft waren/dat sy alle eer en respect afgeleyt hebbende/ de Carotse met Zijn Genade van Brederode en de andere Heeren/ van den Dijck in Zee meynden te dringen/ so het niet met beleeftheyt bejegent/ en in der haest ware belet geweest: Welcke seer groote infractie aen de Souveraniteyt van de Statē deses Lants/ten Hove seer swaer is opgenomen/als onlijdelijck en ten hoogsten straf baer in een Lant van goede Policije. Met beleeftheyt nochte goede inductie en was by haer niets te verrichten: Dies togen de Gecommitteerdens weder na 't Hoff: Ende Zijn Genade van Brederode na de Helder/ alwaer hy even te vooren was geweest/ om met twee Ingenieurs te besien den Ombang van een Nieuwe Schantse. Tot Medenblick was men oock op geen Soldaten verlieft: Soo datte selve op Tessel wierden geinquartiert.

Te midden deser Maent is het Jonge Prinsjen van Orangien na Breda / om Gehult te werden/ gevoert. Voorby Dort vaerende/ tildent de Minne-Moeder om hoog: Daer op het Volck een geroep van [Langh Leve] maeckten: Ende een Caepvaerder aldaer op stroom leggende/ losten al sijn Canon.

Een algemeenen geest possedeerden omtrent dese tijdt de gemoederen van veele Ingesetenen der Vereenigde Provincien: Die veel opspraeckx over de Staten des Lants verweckten; Des selfs Regeeringe verachte: Ende ront uyt seyden: Sy begeerden den Ionge Prins voor haren Capiteyn Generael: Ja men viel de Tambours / die in 't werven van Bootsvolck des Princen Name niet begeerden te gebruycken in 't roepen/ [gelijck eertijts plach te geschieden/wanneer de Princen van Orangien Hoogloff: ged: Capiteyns Generael waren/] lastig/ en wierden sommige de Trommels afgenomen/aen stucken gesneden/ ende veel bitterheyts tegens de Achtbare Regeeringe getoont: Waer door de Staten des Lants na groote patiencie/sodanige oproerigheyt/oock het licentieus qualijck spreken in Schuyten en op Wagens van hare E.ende des selfs Regeeringe/ wel stricktelijck by Placcaet hebben verboden: Ende door particulier aenschrijvens de Predicanten al-omme gelast/ het volck te vermanen om in plaets van lasteringe en ongehoorsaemheydt aen hare wettige Overicheden eenigen tijdt herwaerts gants ongebonden ende opentlijck gepleegt/ de selve volghens Godts bevel behoorlijcke onderdanigheydt / eere en respect te bewijsen/ oock God te bidden dat hy de Wettelijcke Overheyt met den Geest des Wijsheyts ende kloeckmoedicheyt wilde zegenen/oock presideren in hare Vergaderingen/op dat in dese besvaerlijcke conjuncture van tijden en saken/ alles tot 't gemeene beste mogte werden in 't werck ghestelt / gedirigeert ende uytgevoert. Hare Ho. Moog. verboden oock seer scherp/ d' Engelse Vloote

de Osse gantsch verscheurt. Maer so haest de Lieden sagen dat den Ceurvorst Palts,als Keyserl. Erff-Schatmeester,Silveren ende Gulden Munt uytwierp,daer op d' eene sijde stonr de Roomse Kroone met dit opschrift: FERDINANDUS IV. Hung. &c. Bohemia Rex Coron. in Regem Romanorum, 18. Iuny 1653. Op d' ander sijde een Scepter, reyckende tot aen de Wolcken,met dese Schrift: Pro Deo & Populo; hebben sy den Os ende Keucken verlaten, en krielden na 't gelt. Aen dito Ceurvorst volgden sijnen Schatmeester met noch een ander Heer, die qualick door 't gedrang rijden kosten. De Fonteyne wiert oock datelick ontsteké,vloeyende van rooden ende witten Wijn,doch wiert meer verquist als genomen. Ondertusschen wiert het witte Broot oock ouder 'tgedrang geworpen. Daer op vielen sy aen den roof vande Haver, mits veel gelt daer in geworpen was. Doen wiert uyt Musquetten eñ stucken, de tweede lossinge gedaen. De Maeltijt wierde daer na op 't heerlijckste op 't Stadhuys gehouden, de houte Brugge van de Lieden gebroken ende genomen. Na de Maeltijt reden de t' samentlijcke Majesteyten,Staten en Heeren na Huys: ende geschiede de 3. lossinge van 't Canon en de Borgerye: Dat alles God lof,geluckig voleynt is, God verleene geluck. Sijne Coningl. Majestts.van Spangiens Ambassadeur, dede mede veel gelts uytwerpen.

Den 30. dito wierde de Propositie ghedaen: Sijnde een aenbiedinge des Keysers aen alle de Stenden/ om de vordere verschillen des Rijckx af te handelen. 't Welck oock een goet begin/ ende van tijt tot tijt sijn voortgangh in veele saken genomen heeft.

Engelse Prijsen in Junius by de Nederlanders opgebracht.

In 't Vlie, 3. Engelse Schepen met Suycker, Indigo en Taback.
In Tessel, 3. Engelse Prijsen, met Wolle,Pick en Teer. 2. Lorrendrayers met Amonitie.
t'Enchuysen, 6. Schepen met Koolen, en Coopmanschappen.
Te Hoorn, 2. Prijsen met Pick en Teer.
t'Amsterdam, 1. Boeyer met Provisie uyt d'Engelse Vloot,in 'tgesicht van Blaeck genomẽ.
2. Engelse Prijsen met Amonitie, op d' Elve verovert. 1. Engelse Fransvaerder.
In de Mase, 1. Engelse Prijs met Boter en gelt. 3. Caribisvaerders, in Duyns verovert.
4. Engelse West-Indis-vaerders, met Laken,Tin en Loot.
Ter Veer, 1. Engelse Straetsvaerder, met 250. Pijpen Olye, 80. Vaten Spaense Wijn, ende 11. Sacken met Realen van Achten.
Te Middelburg, 2. Engelse Prijsen met Stuck-goederen. En noch 2. met Manefacturen.
Te Vlissinghen, 4. Engelse Prijsen met 8. 12. 14. en 16. stucken gemonteert, geladen met Lijnwaet, Stuck goederen, Hoeden, Koolen, Tin en Loot.
Te Havre grace, 1. Engelse Canary-vaerder met Wijnen, a 70000. gulden waerdich.
Te Rochel en Nantes, 4. a 5. Engelse in de Bocht verovert en daer verkocht.

Julius 1653.

DEn Generael Olyvier Cromwel [gelijck pag.36. en 39. is verhaelt] een Nieu Parlament beroepen hebbende/ om teghens den 14. July binnen Londen te verschijnen: Soo waren nu te Withal van 140. Persoonen die be-

roepen

gevult in te braden: Ende tegens over dese Keucken wierde een schoone Fonteyn gemaeckt, met den Rijcx-Appel boven op. Den 17. Iuny bracht men de stucken op de Vesten en aen den Waterkant. Den 18. dito quamen 10. Vendelen Borgers in de Wapens, die van weersijden der Brugge gestelt wierden; de welcke met Root, Geel en Wit Laken bekleet is geworden. In de selve Coleuren waren van gelijcken gekleet der Roomser Keyserlicke Majestts. Hartsiers, Hellebardiers, Trompetters, de jonge dienende Edellieden, Pagien ende Lackeyen, alle in Root Laken, met geele en witte Frangien: Op de Vendels der Trompetteren stont des Rijcx Arent met een Hooft. De Heeren Ceurvorsten, als mede de andere Staten des H. Roomsen Rijcx, eñ der Roomse Keyserl. Maj. beneffens de Coninckl. Officieren quamen ten halver acht in 't Bisschoppelijck Hof by een, waer de Keyserlijcke residentie was. Ten 8. uyren reden de selve met hare Staet t' samenderhant in de Domkercke, alwaer veel verheven Zetels naer yders qualiteyt gemaeckt waren, beneffens een Theatrum, om van elck de Crooninge gesien te worden. Sijnde nu in de Kercke, wierde van sijn Ceurvorstel. Doorl. van Mentz het Ampt der H. Misse gedaen, met groote solemniteyt: Oock wierden de Ceremonien der Roomse Coninckl. Majestt. (tot Augsborg gehouden) weder om gerepeteert; eñ van de t' samentlijcke Ceurvorsten, Staten, eñ Erf-beampten, gelaudeert. Hier op is met groote magnificentie op het hoog Theatrum van de Heeren Ceurvorsten ende Gesanten in behoorlijcke forme na Rijcx-rechten de Crooninge geschiet. De Roomse Koningl. Maj. sloech na 't voleynden der selve, 16. Cavaliers tot Ridders. Daer op volgden het **Te Deum Laudamus**: Seer Musicael wierden alle Clocken geluyt, Borgers ende Soldaten, als oock het Canon gaven de eerste lossinge. Van daer gingen sy van den Dom na 't Stad-huys ter Maeltijt, op de gemaeckte berde Brugge, met Laken bekleet. Eerst verscheyde groote Heeren met hare Dienaers in schoone nieuwe Levrye gekleet. 2. Der Heeren Ceurvorsten ende Rijcx-Staten Trompetters. 3. De Keyserl. ende Roomse Coninckl. Trompetters met de Ketel-Trommelen ende hunne Heraulten. 4. Den Gesant van sijn Vorstelijcke genade van Wirtenborg, ende den Lant-Grave George van Hessen in eygen Persoon. 5. Sijne Ceurvorstel. Doorl. van Bavieren Gesante, dragende des Rijcx Appel, ging in de midde, tot sijne rechter sijde des Ceurvorsts van Brandenborgs Gesante: Den Heer Leopolde Fredrick Vorstel. Graef tot Hoogenzolleren, des Vorst van Solleren outste Broeder droech den Scepter, ter slincker zijde gingh den Ceurvorst Palts in eyghen Persoon, die de Croone droech. 6. Den Rijcx-Marschal droech voor sijn Keyserlijcke Maj. het Sweert. 7. Ses Heeren van den binnen Raet deser Stadt Regensborgh, droegen het geel Damasten Pavillioen, waer onder de Keyserl. Majestt. in eenen magnifijcquen zetel van ettelijcke Heeren gedragen wiert. 8. De Roomse Coningl. Maj. volgde daer op te voet, gevolgt van veele Heeren, tusschen de Ceurvorsten van Mentz ende Trier; alle gekleet in Keyserl. Roomse Coningl. Ceurvorstel. ende Staets behoorlijcke Kleedinge: Hun volgden hunne Lijf-garden. Het Laken dat op de houten Brugge lag, wierden onder hunne voeten verscheurt. In 't marscheren wierden de Trompetten ende Ketel-trommels wacker gehoort: Tot datte Keyserl. als Roomse Koningl. Majesteyten, beneffens de 3. Geestelijcke Heeren Ceurvorsten in 2. Vensteren, met root Fluweel behangen, quamen; eñ lieten sich elck sien, gevende ordre, dat men de besette Haver vry voor elck geven soude, die op een hoeck van de Marct een Paerts voet hooge gestroyt was. Den Rijckx-Erf-Marschal van Papen-heym reet eerst in de Haver, by hem hebbende een silvere Maer eñ Strick-hout, die hy vol dede, afstreeck, en weder om uyt schudde. Hier op gingen de Officieren van de Erf-Ampten het water en de Handoeck aen haere Majesteyten reycken, ende haelden een stuck van den gebraden Osse. Strackx wierde de gantse Keucken aengevallen, eñ met een grooten gedrang

pels op de handen der menſchen vielen/gelijck warm bloet dat uyt den Neuſe drupt. Veele bladeren in de Tuynen waren hier oock mede beſproeyt: Den Major van Pole ſont tot ſekerheyt van de ſaeck ettelijcke bebloede Bladen na London. Den 11. paſſato is in de Weſt-bay van 't Eylant van Poortlant/ op den helderen dach by den Gouverneur en meeſt al de Soldaten van 't Caſteel geſien/ een geſichte van 2. Scheeps-vlooten/ ſeer heftich tegens malkanderen vechtende / in 't midden van de ſelve 2. Vlooten ſtont een ſeer groot Caſteel/'twelck na omtrent een half uyr geduyrt hebbende/ met al de Schepen is verdweenen. Latende de aenſienders verbaeſt over de vremdicheyt van dien.

Onderwijl ſwermde d' Engelſe Vloot noch al voor de Zee-gaten van Teſſel en 't Vlie: Braverende in groote hoogmoet met Beſemen en Schrobbers op de Stengen van hare ſchepen/dicht langſt de Wal. Den 14. deſer ſijn door ſtorm 3. van haere Schepen gebleven/ daer de ſtucken en dooden na ſommige dagen van op ſtrand dreven/ het 4. ſchip raeckte vaſt op de Haeckx/ doch met de Vloet dreef geluckig weder af. Voor Petten raeckten ſy met eenige Boots leelijck in 't onderſpit/die ettelijcke omſloegen. En van Jarmuyen heeft men hun met vers Volck en Vivres in plaets van de Siecken/ geſecondeert.

Daer en tegens waren de Heeren Staeten ſeer vigilant met het voortſetten van hare Vloot: L. Adm. Tromp had nu 90. Zeylen voor Vliſſingen weder vaerdich: Ende den Vice-Admir. de Wit 30. zeylen in Teſſel. t'Amſterdam bevlijtichde men ſeer de 2. brave Genevoyſe Schepen in zee te helpen/die ſonder Koer/ gelt/noch Water/en Schipper Joris Sybis/niet over 't Pampus mochten: De Wit beſichtigde al de Timmer-werven/ en noteerde (voornamentlijck te Sardam) ſommige Nieu-geboude Schepen. Tromp wende voor/ de Vloot van meerder Boots-geſellen te voorſien/ om met een furie den Vyant aen te vallen en te Enteren/ oock ſwaerder Canon op de Schepen te leggen/'t welck beyde gedaen wiert. Den Heer van der Goes van Noortwijck/ gebiedende over de Troupen in Hollant/ ſtelden order op de Zee Cuſt. Rydende Poſten ſijn op de Zee-Dorpen geordonneert. En eenige Compagnien Ruyters tot Petten/ Alckmaer/ Beverwijck/ Noortwijck/den Hage/en elders geinquartiert.

Den 6. deſer heeft 't Canaille tot Alckmaer ſeer oproerich ſich aengeſtelt: Alwaer ſeker Borger/ Zeeman genaemt/ die ſich mette Zee-reederye eenigſints bemoeyde / doch voornamelijck mette Lijndraeyerije/ by hun verdacht wordende/van/de Vyanden Touw/Hennip/&c. (alhoewel vals) toegeſonden te hebben. De Tumulte nam ſijn begin ſeer onvermoedelijck op ſoodanigen werck: Want alſo het Sondach was/wanneer de Kinders veel ſpeelen gaen/ ſo waren ettelijcke Jongers Savonts ten 6. uyren ſpeelende; deſe ſiende hun conſiderabel getal/verdeelden ſich in 2. hopen/waer af ſy d' een partije Brandenburgers noemden/en d' andere Lotharingers: Aldus verdeelt/ſcheen het als of ſy malkander ſouden aengetaſt hebben/ maer eenige die ſoo van 8. a 10. Jaer waren/ ſeyden / komt laet ons tot Zeemans de glaſen uytgoeyen: Strack was elck gereet / en liepen met een furie daer na toe/ maer voor de deur komende/ dorſt den 'tniet beſtaen/tot dat wat grooter ſlach hun daer by voegende/ſteenen

uytte

roepen waren/ alreede by de 120. aengekomen: [Soo lieffelijck is 't Kussen van Gebieden / dattet den Mensch strackx berept maeckt.] Den Generael verdaerdigde hem op dien dach oock na Withal/ statich gekleet/ende met een Guarde van loutere Trawanten omcingelt: Daer komende/groeten hy al de Leden/die rontsom de Tafel in Stoelen saten/doch al eer sy cessie namen/had yder sijn Naem en Woonplaets (op een Papierken geteeckent) over gegeven: Den Generael sette sich by de Venster/tegens over de Tafel/en aen beyde sijn sijden so veel Officieren als de plaets lijden mocht: Hier sprack hy de Vergaderinge met een Christelijcke lieffelijcke stemme aen / verhalende in 't korte/ De groote zegeningen Godes aen hare Natie gedaen,en de wonderlijcke werckinge van Godes Voorsienicheit,in het omkeeren van den Staet buyten alle vermoedē,'tselve alleen Gods werck noemende. Wijders verhaelden hy alle de progressen zedert den slach van Worchester/ seggende/ Dat na veel lijdsaemheyt tegens sijn danck dinghen waeren geschiet, die daer streckte tot beswaernisse van veele eerlijcke Luyden, waer uyt het hem noodich dacht dat men 't laetste Parlament te dier oorsake most dissolveren, eñ dat hy daer om haer (tot de welcke hy nu sprack) als de Opperste Macht beroepen hadde. En bewees hun uyt de H. Schrift haren schuldigen plicht,daer in hy oock haer courageerden,desirerende, dat men tederlijck soude handelen met alle Goddelijcke en conscientieuse Personen,van wat conditie of verstant die waren. Na welckers den Generael voort bracht een Instrument by hem selfs geschreven en gezegelt,waer mede hy (met advijs van sijne Officiers) de Opperste Macht en 't Gouvernement der Republijcke aen 't Parlament over gaf, sullende niet langer mogen sitten als tot den 13. Sept. 1653. ende dan weder andere Leden in hare plaetse gekooren worden. Aldus met eygene hant 't Instrument over gevende,beval een yder haer te gehoorsamen. En wenschte haer in de protectie Godes. Als nu den Generael en sijn Officieren uytgegaen was/ de Leden namen elckx de voorsz. Authorisatie in hare handen/en besagen die: Kort daer aen scheydende/ om smorgens daer aen weder te Vergaderen/ ter plaetse alwaer 't Parlament ordinaris sit/ 't welck sy deden/ en hielden een Vast/ en Biddach/ op dat God in haren Raet mocht presideren/en sy daer in gezegent worden/ &c. Sy baden seer yverich van 8. uyren smorgens/ tot over den middach/en begosten ten 5. uyren over 't gemeene best te debatteren. Den Raedt van Staten wiert gecontinueert: Frans Rous Ridder/maeckten sy preses: Henrick Scobel tot Secretaris. Ende de Opperste van 't Leger die haer gekooren hadden/ hebben sy insgelijckx moeten kiesen (gelijck in 't Instrument van hare Authorisatie stont gespecificeert) tot geadjuncteerde van den Raedt van Staten: Dese waren/ den Generael Cromwel/ Major Gen. Lambert/ Major Gen. Harrison/ Major Gen. Desborough/en Colon. Tomlinson/ (Die oock Leden des Parlaments hun selven hadden ghemaeckt.) Sir Gilbert Pickering/ Coll. Starley/ Coll. Benner/ Mr. Stricklant/ Mr. Cary/Col. Sydenham/ Mr. Moyer/ en Coll. Jones. Dese hebben dan begonnen de Republijcke te Regeeren / invoegen als wy op sijn plaets de verhandelinghe voort brenghen sullen.

Maer op den 1. deser was men tot Pole seer verschrickt/alsoo op den avont by 6. uyren aldaer Bloet van den Hemel regende: Waer van sommige druypels

Also in de Maent Maert d' Onderdanen van de Stad Lucern/ in de Provintien van Endleburgh en Willisats opstonden/met een insolente en wederspannige maniere tegens haer eygen en wettighe Magistraet/pretenderende/ datte Provinciale Gouverneurs te straf en te hart met haer omgingen: Doch in der daet wast haer meer datse pretendeerde groote schade geleden te hebben om seker affetten van gelt/aldaer in die Contreye gangbaer/ dan ick acht dat haer debaucherent Huys houden en veele schulden in der daet oorsake sijn ghe-weest die haer de bol warm maeckte/ en daer deur met een beroyde beurs ont-stelt heeft/ datse niet alleen met een gantse hoop sich tegen de stadt stelden/veel Duysent in 't getal/even als hadden sy malkanderen versprokeu/maer stelden oock onaenganelijcke conditien voor/blockerende genoegsaem de voorsz. Steden: Onderwijl bedreven sy seer groote insolentien/ so datte sake van quaden gevolg sich liet aensien. Ende oock bevont haer de Stadt Lucern niet machtig so groot onweder alleen upt te staen / versocht derhalven hulpe van de andere 6. Cantons/die aen hare onderlinge sijn verplicht/door een nau verbont: Als nu dese Rebellen verstonden dat haere Magistraet van de andere Steden souden werden gesecondeert/so onderstonden sy insgelijckx van hare Nabuyrighe uptte Steden van Bern / Solothurn/ en Basel/ hulpe te ontbieden/ aen wien sy hare Gesanten sonden ; Die het met hare valse Magistraten (indien 't den noot mocht vereyschen) versterckte. Hier op begosten de macht der Rebellige seer te versterckеn/ toenemende tot veel Duysenden/ sulckx dat sy ghedwongen waren hun te wederstaen/ ende genootsaeckt een Accoort met de selve aen te gaen/ 'twelck veroorsaeckte/ dat de Stad Bern desgelijckx een Verdrach moste maken met haere Rebellen/ die mede seer sterck en Considerabel waren. Maer dese Boeren bemerckende datte Rebellen van d' andere 2. Steden van Basel en Soluthurn handelden / braecken stil op/ en wilden na geen verdrach luysteren/ maer sochten doen tot haer voornemen te geraken/ en om 't verdrach te breken vonden sy strackx een pretext/door dien dat Accoort (so sy seyden) so voordeelich voor haer niet en was/seggende/dattet geschrift naderhant verandert was / en op andere termen gebracht als in 't eerste veraccordeert was/so dat desen hoop Rebellen van dach te dach stouter wordende/ begosten de 4. Steden Bern/Lucern/Basel/en Soluthurn/seer bevreest te worden/ja meer als te voren/waer op een spoedige by-eenkomste van de 13. Cantons sonder onderscheyt wierde beroepen/alwaer sy beraetslaegden wat middel best soude dienen tot voorkoming van dese qualen : Sy sonden dan tot dien eynde ettelijcke Eerw. Gesanten so aen de geintereffeerde Steden / als oock aen de rebellige Onderdanen selfs : Haer aenmanende tot hunne schuldigen plicht/ onderdanicheydt/ en respect aen hare respective Magistraten/ stelden hun voor/ 't gevaer daerse hun selfs in brachten/ en dat/ soo sy eenige wettige swaricheden hadden/ datse die toonen souden / ende een gracelijcke antwoort daer op van hare Heeren bekomē: Maer dese/noch oock de aller-Christelijckste presentatien en hechte niet op de gemoederen van dese Rebellen / die haere Wapenen niet en wilden neder leggen/ maer trocken naer een plaetse Huttwyl geheten/in 't Lant van Bern/daerse malkander in een nieu Verbont be-edigden/

uytte straten braken/ roepende/ goy de bruy, en smeeten de glasen van dito Zeemans Huys in: Den Schout quam wel met sijn Dienaers om haer te resisteren/ dan sy goyden even gedurich over sijn hooft in de glasen: Korts daer aen quam de gantse Vroedschap/ die met haer schoon spreecken het Grau wel een weynig stilden/ maer alsoo 't Geboefte langs hoe stercker wiert/ opgerupt door een deel ritsige Wyven/ die weynigh dagen te vooren oock hadden wesen pijpestellen voor 't Huys van den goeden Heer T... Admiraliteyt in 't Noorder-quartier/ so drongen sy seer heftig aen/ met voornemen het Huys te plonderen; doch wierden ter goeder tijt door de Ruyterije belet/ die met Deegens en Pistolen daer onder slaende/ sommige quetsten. (Zeeman beloof de de helft van de waerde sijns Huys aen de Ruyters/ so sy 't beschermden.) Men roert de Trommelen/ de Borgers quamen in 't Geweer/ en waeckten die nacht op alle hoecken van straten/ belettende alle samenrottingen van 't Grau/ die hun beroemt hadden/ dat/ als sy tot Zeemans 't Huys opgeschickt soude hebben/ dan na Burgemeester Clock te willen gaen/ om daer insgelijckx te doen: Tot Dingsdach smorgens by 9. uyren/ doen liepen sommige na de Lijnbaen/ daer sy 't al omver smeten/ en bonden sommige bequijlde lappen en vodden aen een stock/ dit was een Vendel gelijck het Volck: Andere begaven sich na buyten/ hopende also 't haer in Stadt misluckt was/ eenige buyt op d' een of d' ander goet Mans huys buyten de Poort te haelen/ en dat men het hun daer soo niet beletten soude: Sy komen dan voor 't huys van Kerckering/ staende aen de Houte/ maer die stack sommige wat gelt in de handt/ en andere tapten hy/ ja gaf hun eyndeling 't geheele Vat over de deur/ die daer mede na 't Kolf-veldt liepen/ 'tselve daer uyt dronccken/ en van and're gevolgt wordende/ verschoydē de hoop/ soo dat Kerckering met groot geluck van haer ontslagen wiert: Sy besloten wel noch na Burgemr. Clocks tegen 1. uyren te gaen/ dan daer was al order gestelt/ en 't oproerig Beest de tanden gebroken. De Borgers na eenige nachten te hebben gewaeckt/ wierden gelicentieert. Publicatie ofte Verklaringe wierde by de Achtbare Magistraet van Alckmaer gedaen/ soo wie eenige fondamentele belastinge van den voorsz. Seeman wist te brengen/ dat die versocht wiert ten dienst van 't Lant sulckx te openbaren/ maer niemant is daer verscheenen: Dies wert Seeman ontschuldich gekent. 5. a 6. van de voorbatigste van 't Bed gelicht/ die (alhoewel meerder straffe weerdig) maer voor eenige Jaren wierden uytgebannen. Veel Wijven gingen heymelijcken deur/ die anders met corporele straffe hare dolle misdaet souden moeten boetē hebben: Onder dese principale Wijven waren Griet Piet Scheer/ die haer opgeworpen had voor Capiteyn: Alit Turf-volster/ die het Vendel droeg: En Fredrick Dircksz. de Jong Stroobode/ een der voornaemste Belhamels/ die de Lijnbaen hielp spolieren/ en 't Vendel aen Alit de Turf-volster heeft gegeven. Sy hebben hun als Ballingē uyt 't Lant om dees overleelicke acte moeten begeven/ also 't Hof een somme gelts op elck haer Lijf heeft gestelt. Eyndelingh sijn de Ruyters volghens belofte van Seeman / voor 't bewaren van sijn Huys 450. gulden toegeleyt/ en also is de sake daer by gebleven.

ders gestraft/die (alhoewel noch te genadich gericht) groote voorspraeck om 't leven te behouden hebben gehad/ door een Ambassadeur van een der Naburige Princen/op de welcke men naderhant geen kleyn vermoeden heeft gehad van dese oproer met y'ver gebordert te hebbē/om door 't verderf der Switsers sijne Landen te beneficeren: Dan het zy so 't wil/sijn versoeck wiert geweygert/de misdadige gestraft/en 't Lant in ruste gestelt; Selfs wierde den Generael Leeuwenbergh na eenige weken sittens gevierendeelt/ en in 4. Switzerse Steden opgehangen/ sijne en meer andere goederen ten behoeve van de Republijcke geconfisqueert.

Herodot. Nemo tam stultus est qui bellum pro pace eligat.

De Princesse Royal is in dese Maent de Brabantse Steden wesen besien: Alwaer aen 't Hof uyt Spangien nieulijckx aengekomen was den President * Rosa: Doch kreech twee dagen na sijn arrivement uyt Coninglijcke wil verbot/ van voortaen in gheene Raetsplegingen meer te verschijnen/ ende dat Sijne Majesteyt hem voor zijne diensten bedanckte.

Euripid. In rebus enim humanis nihil quicquam est ad finem usq; beatum.

Engelse Prijsen in Julio verovert.

In de Scholbach, 2. Engelse Spaensvaerders met 140. Pijpen Wijn, 70. Pijpen Oly, 400. Vaetjens Vijgen, en 400. Corven Rosijnen,door een Caper den Dyamant verovert.

Tot Amsterdam, 1. Boeyer met Koolen. 1. Schip met Amonitie. 1. Schip met Indigo, en and're Kostelijckheyt uyt d' Engelse Vloot voor Tessel gehaelt, op 80000. gl. ge-estimeert.

Te Hoorn, 2. Schepen met Amonitie, door een Avonturier verovert.

Te Enchuysen, 2. Boeyers met Coopmanschappen, van Londen na Hamburg gaende.

Te Middelburgh, 3. Engelse Caribis vaerders, op 250000. gl. geschat.

Te Vlissingen, 1.Coopvaerder van Londē na Rouaen gaende. 2.Schepen met Wol en Kolē.

7. gemonteerde Eng.Schepen. noch 4.in Tessel,alle met Lakenen,Sout,en Taback geladē.

Augustus 1653.

MIddelertijt noch d' Engelse Vloot voor de Zee-gaten lach/ raeckten een harer schepen voor Petten aen de gront/ sy waren daer stracks met Boten omtrent/ lichtende de aller swaerste Goederen daer uyt/ soo dattet weder vlot wiert: Een Schip van Bayoene met gevluchte Edellupden na Hollant komende/ die met haere Joffrouwen en Famillies hunne beste Meubelen in dit Schip hadden geladen: [om dat sy in hare gewesten beducht waren voor een Inval der Spangiaerden/ die seer sterck te St. Sebastiaen en elders om Bordeus te plagen/armeerden.] Dese met het voorsz. Schip Tessel meynende in

* Desen Rosa is in Brabant een der grootste Raden en Vrient des Conings lange geweest: Oock een bitter Vyant van desen Staet, en die 't eenighe motif was, dat men in des Koninckx Passeporten de Heeren Staten en des selfs Ingesetenen Rebellen noemde.

den/te wagen alles wat sy hadden/ Lijf/ Eer/ Goet en bloet/ noch hare Wapens niet eer t' abandonneren/ voor dat haer desseyn was geluckt: Maer als nu d' andere Cantons/ soo geintereßeerde als andere/ het oogmerck van dese oproerige sagen/ die alle favorable Conditien afslaende/ door gewelt tot hun voornemen meynden te geraecken/ resolveerden hun met alle macht tegens te gaen/ niet teghenstaende dese Rebellen met 20000. Man de Steden Bern en Lucern begosten te belegeren/ op-brekende de Magasijnen en Koren-schuyren van hare Heeren/ plonderden/ vongen de Posten/ braken de Brieven op/ en sonden de selve weder te ruch/ ofte abuseerden de Heeren door versierde Brieven: Die sy op de weghen ontmoeten/ en sich met hun niet hielden/ sneden sy Neus en Ooren af/ sommige d'Ogen uytstekende/ en handelden so wreet met de Luyden/ dat veele gedwongen waren met hun aen te spannen. Onderwijl vergaderden de Cantons van Zurich/ Glaris/ Schaf huysen/ Appenzeel en St. Gallen/ haer macht by een/ die voorsien van alle noodicheyt na Mellingen trocken/ dat sy in namen/ alhoewel sterck en vol Rebellen: Sy sloegen hun neder rondsom dese plaets/ en sonden partijen op kundschap uyt/ die sommighe gevangens der Rebellen in brachten/ die de gantse gelegentheyt van haer Leger ontdeckten. Daer op trock 't Cantons leger na dese oproerige/ die luttel tegenstant boden/ veynsende als wilde sy nu handelen en geen moeyten soeckẽ/ om onder dat decksel haer Volck in versekerde plaetse (om niet licht overvallen te werden) onderwijl te brengẽ/ gelijck naderhant gebleken is: Tot op den 24. May/ doen quam haren Gener. Nicolaes Leeuwenberger/ (een Boer uyt 't Lant van Bern) met sijn Leger van 20000. Koppen/ meynende 't Cantons Leger te overvallen/ maer wierden soo bromelijck onthaelt/ datter veele doot bleven/ dies togen af/ en quamen 's anderen daechs weder/ furieuser als oyt/ doch wierden als vooren verwellekomt/ sulckx dat sy siende hun schade/ haer bedachten/ en sonden Commissarissen aen 't Cantons Leger om te handelen/ alwaer na veel over en weder gaen eyndelingh een accoort gemaeckt wiert/ te weten: 1. Dat de Boeren hare Wapenen souden neder leggen, en yder sig weer na Huys begeven. 2. Dat sy sullen herroepen haer nieu Verbont en Eedt, onder malkand'ren gemaeckt, en 't Origineel Geschrift daer van aen den Generael van 't Cantons Leger over leveren. 3. Sullen hare Leyts-luyden in handen van de Magistraet moeten overgeven, om gestraft te worden. 4. Dat het Leger van de Cantons soo lange in 't Velt blijven sal, tot dat alles weder herstelt, en in voorige onderdanicheyt sal sijn gebracht. Middeler tijt dit by Mellingen voor viel/ wierden de Rebellige die Lucern en Bern hadden omcingelt/ insgelijcks van deser Steden en de Baseler Soldaeten gantschelijck geslagen/ soo datse hare Wapenen wech wierpen/ om genade riepen/ en de principaelste stokers over gaven. De Cantons dan/ sochten en examineerden scherp na alle de Hooftrebellen/ en na de selve uytgevonden te hebben/ straften sommige met de doot/ andere wierden Neus en Ooren afgesneden/ eenige de Tong gesplitst/ en veele 't Lant uytgebannen: Doch den meestendeel belovende schuldige beternis en gehoorsaemheit/ wierden gepardonneert/ en weder na huys tot hare ontschuldige Vrouwen en Kinders gesonden. Also hebben de Cantons voorsichtigh met hare misleyde Onderdanen gehandelt/ en maer 4. a 5. voorname oproerders

vonden/te weten/ op de Mercurius/Cap. Hendrick Bitter van Haerlem/ en vermits sy met al het Boots-werck seer veerdich omgingen/ bracht men hun aen d' Admiraels Schip/die haer vraegden/wat hun tot dese Tocht beweegden/daer sy op antwoorden: Datse wat versoecken wilden, eñ in allen gevalle niet voor haren Vyandt soude loopen, gelijck voor desen veel Schelmen van Capiteyns hadden gedaen: Waer op d' Admirael haer weder toe sprack/ Wout gy wat versoecken ghy most na Oost-Indien varen,dat vaer-water is u beter als dit: En dede haer te Lant setten. Den 7.dito wierden 360. exemplaren met het Zegel der Staten onder de Hollantse Vloot voor Schevelingen gesonden/ om voor de Mast afgekundicht te werden/ luydende als volgt:

DE Heeren Staeten Generael der Vereenigde Nederlanden, hebben by desen tegenwoordige tijdts gelegentheyt,om het Volck van Oorloge ter Zee meer en meer te animeren en encourageren, ten meesten dienst van het algemeene lieve Vaderlant, naer rijpe deliber... goet gevonden te belooven ende versekeren, gelijck hare Ho. Mo: beloven ende verseeckeren mits desen: Aen alle de geene welcke eenig Vyants Oorlog-schip komen te aborderen, enteren,ende veroveren, dat de selve Veroveraers sullen hebben eñ behouden, niet alleen het veroverde Schip,maer oock het gantse gevolg ende aenkleven van dien. Ende alle die geene de welcke het Schip van den eersten Admirael sullen komen te aborderen, enteren eñ veroveren als vooren, sullen genieten boven het veroverde Schip, ende het gantse gevolg en aenkleef van dien, 10000. guldens. De Schepen van de andere Admiraels 6000. guldens. Die van de vordere Opper-hoofden van des Vyants Vloote, 4000. guldens. Daer en boven, dat de geene die met een goede courage vechtender hant sullen komen af te halen eñ over te leveren de Vlagge van boven den eersten Admirael, tot een Prijs sullen hebben 1000. gulden. Ende van de boven Vlagge van de andere Admiralen, yder 500. guld. Voorts van de volgende Vlaggen van de Voorstengen, yder 250. guld. Voor de Vlaggen van de Besaens Mast, yder 150. guldens. Ende voor de Vlaggen van achteren, yder 50. guldens.

Doende oock eyntelijck by desen mede wel expressselijck waerschouwen, alle Capiteynen ende andere Scheeps-Officieren, in cas yemant van de selve boven vermoeden met sijn onderhebbent Schip van de Vlagge mochte komen af te loopen, sonder consent ofte bevel van den Luyt. Admirael van de Vlote van desen Staet, dat den selven daer over met de doot sullen werden gestraft, sonder eenige verschooninge. Actum, in den Hage den 4. Augusti 1653.

Uyt de Missive van L. Admir. Tromp/ kan men afmeten 't gevecht van Vrijdach den 8. Augustus/van over vijven tot 9. 10. en 11. uyren 's Nachts duyrende: Als een halve Maen sach men van de Holl. Strant en Duynen den wackeren Tromp sijnen Vyant ontmoeten/ in het voorste der Battallie wierde door 4. groote Schepen heftig om den wint gedisputeert: D' Engelse waeren dichst aen de Wal/ en veele van hun quamen (om buyten gevaer te zijn) seer dicht onder de Bancken/ die van een groot Engels schip dat na hun volgden/ voort gedreven wierden: Tot 7. uyren scheen 't maer speelen gaen/ maer yder al sijn macht doen by een getrocken hebbende/ begost een generael Gevecht: So verre men van voor Santvoort tot noort aen sien mocht/was het niet dan vuyr/ somtijts als of sommige Schepen in brandt stonden; De Maen

de in te loopen/ (als onkundigh en oock ontschuldich aen de Vyandschap der Engelsen en Hollanders/) worden door Petten by d'Engelse overvallē/'tschip geplondert/ en strack daer aen in brant gesteken: [O ! bittere onbeschaemde Christenen:] Dese Luyden komen als Ballingē uyt hun Vaderlant vlugtende/ met hoope sich by Vredelievender als de hare een luttel te verschuylen/ worden door 't Weldoende Hollant aen de Vremdelingen/ wiens lof/ hier in/ dese Luyden van so verre (sonder ontsach der woeste zee) tot haer hadden getrocken/ door Hollantse vyanden van alles berooft/ so dat sy met de Boot sich op 't Strant alleen salveerden/ van waer sy in een uyr tydts al haer so ver gebracht goet/door 't vuyr met betraende oogen sagen consumeren.

D' Engelse Cooplupden tot Londen op de straet handelende / begosten nu eerst te sien hare mis-slach/ want/ dese meynende dat men de Hollanders seer licht de Zee ontfutselt soude hebben/hadden hun beste Schepen aen 't Parlament gepresenteert/om in desen Oorloch tegens d' Hollanders te gebruycken/ 'twelck niet afgeslagen/maer met bedanckingh aengenomen wiert: Sy dus ontbloot/ konden geen Commercie dryven/ dies klagen sy dat den Hollander haer terwyle uyt de Levant jaegt/ versoecken haere Schepen wederom/ dan men gaf hun soete woorden sonder kracht: Sy stellen dan sommige Coopvaerders toe/daer men goet Convoy van by de 30.Oorlog-schepen beloof den by te voegen: Maer als nu dese Straets-handelaers tot de reys vaerdig waren/ heeft men in plaets van Convoy daer by te doen/ de Pressers daer op gesonden/die 't Boots volck daer af op de Engelse Vloot voor Tessel hebben gevoert/met dese beloften/dat/so haest de Hollanders geslagen souden zyn/ men hun 't Volck weder om/en Convoy soude verschaffen;aldus mosten de Cooplupden hun vernoegen. D' Oost-Indise Compagnie tot Londen kreeg oock met 't Schip de Levantse Coopman/ (te Vaelmuyen door 2. Hollantse Capers/ die hem aen boort leyden/ doch door een ongeluckich treffen weder verlaten mosten/ ingejaecht) slechte tydinge uyt Oost-Indien/ te weten/ dat de Hollanders onder 't Commando van eenen Jan de Back/ met 4. schepen by Gammaron haddden verovert 4. Engelse Retour-schepen/die alhoewel niet heel vol-laden/nochtans over de 5. Tonnen Gouts waerdig waren: Dat de Holl: Maets lustigen buyt hadden gemaeckt / en al de Engelsen op een Holl. schip waren gevangen na Batavia gevoert: Dat een ander Holl.Command. over 6. schepen/Dirck van Adrichem genoemt/ 2. Engelse Jachten had nagejaegt/waer van 't een op de Revier van Suratte en 't ander naer de Roode Meer vluchte: Tot Batavia voorsz./ hadden de Hollanders oock een Ryck Portugaels schip opgebracht: Goa met Schepen beset: En de Portugysen op Ceylon geslagen: Van 3. ontvluchte schepen was desen Levantse Coopman een: Ende het boven-verhaelde wiert met Brieven van Basra over Aleppo geconfirmeert.

Vorder gaende/sullen wy verhalen de treffelycke Zee-slach op de Hollantse Cust: L. Admir. Tromp/J. Evertsz./ de Ruyter en Pieter Florisz./ liepen den 5. deser met 85. Oorlog-schepen uyt de Wielinghen in zee: Den 7. voor Terhey komende/wierden weder 2. Vrouws-personen onder de Vloot bevonden/

See-Slagh van Adm: Tromp en Adm: Blaeck voor

Schevelingen

A. den Admiral Tromp
B. den vis A. Ian Evertß
C. den vis A. witten Wittenß
D. den Schoút bÿ nacht P. Florißß
E. den Schoút bÿ nacht de Rüÿter

1 de A. vande roode vlach
2 de A. vañ blaú vlach
3 de A. vañ witte vlach
4 Engelß vis Admiral

junctie met goe oogen aensagen / ende niet tegenstaende sy de loef hadden met een stercke koelte/evenwel bleven leggen: Doch met den avont de wint wackerende/staken 't beyde de Vlooten in Zee. De Heeren Staten hielden desen dach in de Klooster-Kercke Bede-dach/ op dat Godt desen Staet soude believen te zegenen.

Sondach smorgens met het kriecken van den dach/lagen beyde dese Vlooten voor ter Heyde: [omtrent op die plaets alwaer 't Gesicht van de Maeslant-sluysse Vissers 1651. was gesien:] Yder had de wint even schoon; ten half Sevenen zeylden de Vlooten tot malkander in / slaende door malkander heen/so was den L. Admir. Tromp seer neerstich met sijn Ver-kyckertjen in de hant te bespieden hoe het sich rondsom toe droeg/noyt een plaets behoudende/nu voor/dan achter/boven en onder sijn Volck couragerende/ en siende dat hy alleen de diepste onder de Vyandt/ byna van niemandt gesecondeert wiert/ seyde hy: Sal daer wat ghedaen worden Ick moet voor gaen, niemant komt myn 't werck af nemen, Bestevaer moet de Spits af-bijten, &c. Door den Roock kost men sijn schip somtijts niet sien: Den Engelsen Schout by Nacht quam dicht langst hem heen schuyven/ al schietende/ doen quam een kleyne Kogel uyt het derde Engels Fregat/dat achter dito Schout by Nacht volgde/ en trof onsen kloecken Admir. Maerten Harperts Tromp. so hy op de Trap van de Hut in 't afgaen was/ onder de lincker Tepel door 't Hert en 't Lichaem/daer stort hy obeestolpt neder/en op Kussens in de Hut neer geleyt zijnde/storf met dese woorden: Ick heb gedaen: Hout goede moet: O! Heere weest my en dit arme Volck genadich. Een van de Soldaten op d' Admiraels Schip/schoot den Capit. op 't Engels Fregat waer uyt de voorsz. Kogel quam/so hy met de Sabel in de hant op sijn Compagne stont en braveerde/ dat hy doot van boven neder viel. Maer d' Admir. Tromps schip nu doorgeslagen sijnde/lach of het sonder Heer en sonder Koer was/en onderwijl raeckten 'tgros van de Holl. Vloot oock daer by/wachtende op het seyn van de Bloet-vlagge achter uyt 't Schip Brederode / 't welck het teycken was om den Vyant te abordeeren en gelijckelijck te enteren: Doen wierde seyn van 't Schip Bredero gedaen/ om de Hooft-Officieren aen boort te doen komen/die 't selve met hunne Boots deden/en binnen komende/haren trouwen Admirael sagen doot leggen: Strackx resolveerden sy dit aen niemant te openbaren / belastende den Capiteyn 't Schip lustich te defenderen/ en de Vlagge als vooren te voeren: Gelijck oock den Admirael in sijn leven dickmael tegens d' Officieren van sijn Schip hadde geseyt: Ingevalle ick kom te sneuvelen, so en geeft u Schip niet over, maer steeckt het in de brant, of set mijn doode Lichaem in Zee; So en schandaliseren my de Vyanden niet, gelijckse mijn dreygen, &c.

Also vallen de Batavieren weder tot d' Engelse in/ en vochten als de geen die getergt eerst vergramt beginnen te worden: Onder de hevigste waren de dappere Zeeuwen met haren Vice-Admir. Jan Evertsz. en den Command. Michiel de Ruyter/ die beyde in dees tweeden doorslach soo vuyr gaven / dat heele Esquadrons van den Vyant plaets voor hun maeckten/ tot naer Noen/ slaende so viermael door den Vyant: Die hun in der gelijcke maniere volgdē/ waren de Zeeuse Capiteynen Cornelis Evertsz./ op 't Wapen van Zeelant/ Claes

Maen die eerst lieflijck op quam/ (nu 15. dagen out zijnde) verborg haer heerlijck licht voor den gruwel der Christen-moorderp/en liet sich van een uyttermaten swarte Wolck overtrecken / terwijl de Son ghedoocken/ den Hemel Bloet-root van al 't Canoneren flexeerde/so dat 3. Elementen gestoort wierden/ op dien dach als 2. de voornaemste Natien malkander soo onnodich beschadigden. Den 8. dito snachts schreef den Lieut. Adm. Tromp dese sijne leste Brief aen de Heeren Staten/ van woort tot woort dusdanich luydende:

Hooge Moogende Heeren:

MYn laetsten is geweest van gisteren avont ten 8. uyren voor Schevelingen,de wint S.W. zijnde,daer mede wy zeylden tot smorgens langs de Zee-Custen: Huyden morgen ten 8. uyren waren wy omtrent Egmont,een weynig daer na quamen de Capiteynen van de Buyten-wachten aen Boort, seggende: Dat sy des Vyants Vloote hadden sien leggen voor Tessel, omtrent 5. mijlen N. ten O. van ons: Wy hielden ons cours na haer toe,omtrent ten 11. uren liep de wint W. N. W. waer mede sy d' advantage van de wint kregen, en wy beraden wierden van haer af te wenden, om haer van de gaeten van Tessel te leyden, ten eynde de Schepen van Oorloge aldaer mochten ruymte krijgen,om by weder en wint buyten te komen om te conjungeren,eñ by den anderen zijnde, den Vyant vive force te attacqueren: Maer also wy eenige onbezeylde Schepen in onse Vloote hebben,daer hare harde bezeylde Fregatten ten half sessen by quaemen, en begonden te Canonneren, sterck sijnde omtrent 120. zeylen, kleyn en groot, hebben haer ingewacht,eñ sijn in een generael Combat geraeckt tot omtrent half tienen, sonder dat sy God lof eenige merckelijck voordeel op ons hebben gehad, noch wy op haer, so wy hebben konnen sien,sy hebben noch de advantage van de Wint, eñ blijven by ons, hoe 't morgen sal af lopen sal den tijt leeren: Wy bidden Godt, dat hy gelieve 't selve uyt te laten vallen t' sijner eeren,dienst,ende reputatie van ons lieve Vaderlant. Hadden wy het secours uyt Tessel by ons, naer menschelijcke oordeel, laet het sich aensien dat wy haer met reputatie van de Custen souden drijven. Wijders sullen niet mancqueren alles te doen 't geene een Eer eñ Eedlievent Persoon soude konnen doen: Daer op gelieft te verlaten. In 't Schip Brederode,desen 8. Augusti 1653. Omtrent de lengte van Catwijck 3. mijlen van 't Lant, snachts ten 2. uren.

Post scriptum. Naer het af-schrijven van desen, komt ten 12. uyren een Pinck aen Boort met een Bode,die my behandigt uwe Ho. Mo: Missive ende resolutie van huyden, daer nevens Copye van sekeren Brieff van de Heeren uwe Gedeputeerde op de Helder zijnde,tot uytrustinge van de bewuste Schepen van Oorloge, tot onser narichtinge, ende also de wint Noort-west is, konnense daer mede uyt komen naer oordeel van de Loots-luyden hier zijnde, hoopen die morgen tot onser assistentie sullen uytkomen.

M. HARPERTS TROMP.

Desen Brief Saterdach smorghens in den Hage komende/ wiert datelijck order na Tessel afgeveerdigt/om de Wit met sijn vloot uyt te pressen/ 'twelck snachts ten 12. uyren wel geluckten/ die met 27. Schepen in zee geraeckten/ de wint W. N. W. by de 40. Bootsluy elck met een Lanteerne op sijn Boot waren hier toe behulpich / overmidts de Tonnen opgenomen waren: Namiddachs by 5. uyren quam hy by de Vloot van L. Tromp/op de hoogte van Santvoort. Doen lagen d' Engelse op de hoogte van Catwijck/ die dese con-

doch hy en al de Maets wierden by d' Engelse gebergt. Capiteyn Hendrick Bitter van Haerlem op de Mercurius/ by d'Admirael van Engelant 't schip de Triumph komende/ wisselden met dat gros verscheyden heele lagen/ endeling klampten 2. Holl. Branders den Engelsen Admirael aen Boort/ alwaer stracx so groote verbaestheyt ontstont/ dat veele van 't schip in 't water sprongen/ want den brant sloech stracks in de Zeylen ende 't Want/ so dat al 't boventuych lichterlaye glat af-brande/ sommige van haere Matrosen zijn oock versticktet en verbrant/ den Capit. Peacock bleef doot/ in somma 't stont slegt met dat Schip/ doch alsoo den tweeden Brander niet wel aen ging/ en d' Engelsen groote vlijt deden den brant van 't hol te keeren/ oock door 15. Man die in dees tragen Brander spronghen/ de selve los kreghen/ en te lywaert lieten uyt-branden/ so wiert dito Triumphe noch in groot gevaer gesalveert: Hoewel een braef Holl. Matroos (doen daer omtrent zijnde) tot sijn Capit. seyde: Capiteyn laten wy hem aen Boort leggen, de Man is ons: Maer de Capit. was de man niet/ hy wouder niet aen. 't Engels schip de Andries verbranden achter oock heel af/ met veel van hare Maets/ daer onder haren Capiteyn Tom. Graves/ het boventuyg en alles brande wech/ alleen 't Hol wiert geblutst en behouden/ soo dat hy van twee andere gesleept wiert / en seer jammerlijck gestelt was: Maer een out Holl. Bootsman van 70. Jaren/ toen op de Mercurius zijnde/ seyde/ dat hy was geweest in de Slach van Heemskerck, in die van Piet Heyn, en in de 2. Battailles van den L. Admirael Tromp voor Duynkercken ende in Duyns, maer dat geene van die in macht en in fellicheyt by desen Slach te vergelijcken waren: En desen ouden Zeeman verdronck een uyr daer na/ alsoo de Mercurius onder water getroffen/ wegh sonck/ waer af nochtans op 7. a 8. man na alle 't Volck by de Holl. Schepen wierden gebergt. Den Rosekrans Capit. Jan de Haes/ (Cousin van den Vice-Admir. de Wit) sloech tegens 3. Engelse Fregatten/ die hy langh aen hielt/ tot eyndelingh de Rosekrans in brant raeckte/ en veel Volck om sich te salveren de zee kiesende/ by d' Engelse wierden gebergt; dan het Schip soude den brant geblutst/ en te Goeree ingelopen zijn. De Engelse Fregat de Phenix Capit. Own Cocx/ met het Zeeus Schip Westkappele/ Capiteyn Claes Jansz. Sanger/ vochten so langh tot dat sy beyde soncken. Aen een anderen hoeck was Cap. Gerbrant Schatter van Haerlem op den Gouden Dolfijn/ onder d' eerste verdeelinge van 't Engels Admiraels Esquadron geraeckt/ alwaer hy so langh vuyr en vlam spoogh/ tot dat hy zeyleloos begon te sincken/ doch met meest al sijn volck op 1. Engels Oorlog-schip dat hem op zy quam/ gebergt wordende/ geraeckten van dat Schip weder op een van 't Esquadron van Willem Pen/ also 't voorsz. Engels Schip met veel Volckx verbranden. Capit. Banckert en Andries Veertien / sloegen heftigh tegens de Vergulde Haen Cap. Edmunt Chapman/ en Cap. Krisp op de Phenix/ toen quamen d'Engelse met een geheel Esquadron op dese 2. Zeeuwen aen-donderen/ want A. Veertien op d' Eendracht van Ziriczee/ voerde maer 22. st. en 100. man/ daer raeckten 't Engels Schip de Willem Capiteyn Taylor neffens dat van Banckert in de gront/ en Cap. Veertiens schip verbranden. Den Capiteyn Marrevelt raeckte met Capit. Swart tegens sommige van de swaerste Engelsen

Claes Jansz. Sanger op West-kappel/en Andries Veertien/op d'Eendragt van Ziriczee/ die so yverich vochten/ dat de Vyanden haer mosten af-snijden al-eer sy de Zeeuwen eenighe hinder aen konden doen: 's Middaghs wiert de Ruyter uyt de Battalie gesleept naer Goeree: En schreef aenstonts desen Brieff aen de Staten Generael:

MYN HEEREN,

ICk kan niet nalaten U Ed. Groot Mog. t' adviseren, hoe dat wy op den 8. deser, met onse Armade tegens d' Engelse Vloot in 't gevecht sijn geraeckt omtrent ten 3. uyren na middach, tot ten 9. uyren Savonts, en hebbendt dien Nacht so by malkanderen gehouden, tot den 9. dito, smorgens lagen wy t'samen N. N. Oost over, de wint N. W. met stijve koelte. Omtrent den middach sagen wy 28. Zeylen in 't N. N. Westen van ons, die by ons quamen, welcke was den Heer Vice-Admir. de Wit Cornelisz. de Wit, doe wende wy terstont na de Engelse Vloot toe, ende sy van ons af, Savonts was het beter weder, ende wy verlvolgde den Vyant, tot den 10. smorgens, omtrent ten 7. uyren quaemen wy weder in 't Gevecht met malkanderen. Den Heer Maerten Harpertsz. Tromp en den Heer Vice-Admirael Ian Evertsz. ten halven, eñ Ick in de slincker Vleugel, den Heer Vice-Admirael de With met den Schont by Nacht Pieter Floren van achteren, ende so haest wy door den Vyant waren, wenden terstont weder om daer in, als doen dede den Heer Admirael Maerten Harpertsz. Tromp zeyne, om de Hooft-Officieren aen Boort te hebben, so dra ick daer quam, vont ick den nobilen Heer Admirael tot mijn groot leetwesen in sijn Hutte doot leggen, voer als doen weder aen Boort, en sloegen so weder met onse macht door den Vyant heen, maer den Vice-Admirael Ian Evertsz. was seer schadeloos, die en konden niet langer volgen: Somma, wy en sagen hem voort niet meer door den roock, maer met blijdschap verstaen dat hy wel binnen Goeree gekomen is. Voorts is ons gevecht tot omtrent 2. uyren na middach, na dat wy viermael door haer heen geslagen waren, en veel Schepen over wedersijden de Masten af waren, oock in de eerste Chargie 2. Engelse Schepen in de gront raeckten, daer na sprongh een Engels Fregat, met alle het Volck in den brant, oock zijnder eenige in de brandt, altoos 5. dat ick gesien hebbe, ons Volck seggen van meer, oock is onse Rosekrans mede verbrant, doch het Volck by de Engelse gebergt, maer ick kan de rechte tijdinge niet schrijven, want wy so veel met ons Schip te doen hadden. Onse Fockmast met de Stenge is over boort, ende wel 43. Man doot, ende noch 38. gequetst: Somma, gants reddeloos: Doen quam Capit. Claes Allertsz. van Hoorn, die sleepte mijn uyt den Vyant, als doen scheyden onse Vloote met d' Engelse een weynigh van malkanderen, want wy beyde seer schadeloos waren: Eñ dito Capiteyn Allertsz. heeft my op den 10. Savonts voor de Mase gebracht, ende Capit. Christiaen Allertsz. heeft het Schip Gorkum, Capit. Willem Arentsz. Warmont tot voor de Mase gesleept, sal dan eydighen, ende recommandere my in U Ed. Gr. Mog. goede gratie. Edele Gr. Mogende Heeren.

U Ed. Gr. Mogende ootmoedigen Dienaer

M. AND. RUYTER.

Voor de Mase ten Ancker in 't Schip 't Lam, den 11. Augusti 1653.

Den Zeeusen Vice-Admirael Jan Evertsz. quam oock met 70. dooden en gequetsten in Goere: Van waer hy sich met een Visboot na Tessel voeren liet. Sijn Broeder Cornelis Evertsz. vocht tot dat sijn Schip wech sonck/ doch

de 5. had afgeschooten, en noyt meer de § selve in de Battaillie gesien. Dat hy den Vyant aen 't wijcken had gebracht, en sijn Victorie vervolgde. Beklagende seer sommige van sijn Capiteynen die te couragiens gebleven waeren, en andere, die in plaets van vechten maer aenkijckers waren geweest, versmadende ende aenklagende, &c. **Aldus heeft hy (voort-zeylende) allengsjes de geheele hoedanicheyt van de Battalie en van sijne Vloot verstaen/ uyt welckers Circumstantien hy Dingsdachs smorghens met een Kets desen volgenden Brieff aen den Raet van Staten gesonden heeft:**

Aen den seer Eerwaerdigen Raet van Staten,

ZEdert mijnen aen U van gisteren, (waer in ick u een verhael dede van de goetheyt Gods t' onswaerts) en de schijnbaerheyt voor ons in 't gevecht met onsen Vyant den voorigen dach, en dat wy doen in 't vervolgen van hun waren, isser weynigh meer te doen geweest, den nacht aenkomende, en de Hollanders recht na Tessel loopende met soodanige Zeylen sy konden: Soo dattet by ons niet raetsaem wiert geacht so stout te sijn omtrent de strant gelijck sy deden, niet wetende hoe ons de wint oock wayen mocht, veele onser Schepen seer beschadigt zijnde. Maer gaven order aen een kleen Scheepken of twee, haer in 't gesicht te houden tot smorgens, en te verspieden wat Cours sy namen: Die wederkeerende, seyde, datte Vyant dien selven nacht op de Reede van Texel was gekomen, hebbende Booten met Lanteernen die haer in brachten. Waer op gisteren by de Krijgsraet is geresolveert, datte heele Vloot soude zeylen na Sout-holbay, om aldaer te disponeren van alsulcke Schepen die ontramponeert zijn, en weg te senden onse gequetsten en gevangenen, van het welcke ick nu geene perfect verhael en kan doen. Maer ick sende U E. hier neffens een generael Verhael (hier in gesloten) refererende van de Vrouwen en Huysgesinnen, van die doot gebleven zijn, aen de sorgvuldicheyt van u E. waer in ick niet en twijffel ofte sult respect op hare noodicheyt dragen.

Van Boort de Resolutie, 18. mijlen bewesten Tessel, den 12. Augusti 1653.

Aldus bedeckt schrijft Admir. Monck/ en menageert voorwetens de particulariteyten van den Slach/ en de hoedanicheyt sijner Vloot: 't Welck hy met een ingesloten Brief hen over sent: Het zy dan soo het wil/ 't is een arme Victorije daer hy af spreeckt/ aengesien hy de Holl. in 't begin sijns Briefs segt vervolgt te hebben/ en datse na Tessel liepen/ 'tselve onder aen segt door kleyne Scheepkens verspiet te hebben/ te weten/ datte Hollanders met Lanteernen binnen Texel gekomen waren; so en heeft hyse dan daer niet in gejaegt/ alhoewel hy sijn Brief 18. mijl van Tessel datheert/ 't welck dichter aen de Engelse als Hollantse Cust is. In der daet was hy verbaert dat men hem vervolgt sou hebben/ daer om liet hy sijns Vyandts cours verspieden/ en hy verliet sijnen Vyant/ maer sy hem niet.

Om dan te seggen aen wie de Victorije bleef/ sal het volghende uytwijsen: D' Engelse lagen met hare Vloot voor Tessel om de conjunctie van Tromp en de Wit te beletten: Sy worden door Tromp op den 8. deser behendich van voor Tessel getrocken/ sulckx dat de Wit snachts zee kiesende/ den 9. sich by Tromp voecht. Den 10. de Battailie aengaende/ sijn d' Engelse dien dach van de Holl. Cust geslagen/ met een notabile schade ten wedersijden: Want als

§ Admirael Tromps Steng afgeschooten zijnde, wiert de Vlach aen een loose steng opgesecht, d'andere twee Vlaggen waren Ian Evertsz. en de Ruyter.

gelsen slaegs/ daer het seer heet van den Kooster af liep/ want als het Engels schip de Mary-flower Coopman/ Cap. Wil Newman was geruyneert/ vielen d' Engelse op dees 2. Batavieren aen/ doch Marrevelt byna vermant/ hy selfs d' eene hant quyt/ en meer als op 12. plaetsen gequetst/ kapt evenwel so dapper onder de Staerten/ dat die geene die over gesprongen waeren/ haer de stoutheyt niet en bedanckten: En Capit. Swart van Hoorn [een Man van ongemeene fraeyheyt en beleyt/ oock zedig/ en van sijn Maets dat uytgekipte Zeeluy waren/ bemint] bonsden toen oock so afgrijsselijck op d' Engelsen/ dat het al zidderden watter na by was/ hy dreef de 2. Fregatten de Tulp en Laurier/ en toen is hy heel onder den Vyant gesien/ doch sich vroomelijck dragende/ is Savonts met 40. dooden en veel gequetsten masteloos voor Santvoort ten Ancker gekomen/ en Marrevelt dreef na Tessel. Een Brander klampte d' Engelse Capit. Edvin aen/ 2. Vyants schepen (die ick de Ster en Revenge meyne te wesen) en Edvin op den Eycke-boom te hulp quamen/ verbranden alle drie/ alsoo sy malkander aenstaken: De Holl. Schepen onder de Wit en Pr. Floren te seer in ly/ en hadden smorgens niet veel konnen doen/ maer namiddachs streden sy heftig: En also de wint S. W. was/ sackten beyde Vloten na Tessel/ doen sonck Capiteyn Tanemans Schip/ en d' Engelse grootste Schepen staken savonts in zee: Toen vocht de Wit als een Helt/ Pr. Floren als een Leeu/ en J. Gideons als een Batavier/ maer beyde de Vlooten separeerden haer eens deels in de Voor-nacht / also op den Achter-middach door 't grouwelijck schieten/ 't welck tot in de Veluwe doenmaels is gehoort/ ten wedersyden groote schade geschiede/ waer door het ghebeurde/ dat de beschadigste van wedersijden d' een na Engelant en d' ander naer Tessel wendende/ van diverse harer fraeyste schepen/ doch blootharts van Capiteynen/ gevolgt wierden/ waer over snachts by 3. uyren noch gevochten wiert/ alleen by die/ de welcke van de rest sijner vyanden hoopten meester te worden/ 't welck nochtans beyde partijen niet en verkregen/ maer d' Engelse achterhoede viel op de Nederlantse Vloot by 12. uyren in/ meynende die (gelijck een deel Schelmen die geen kruyt mochten riecken/ deden/ en die eenige Vissers voor Santvoort toe riepen/ wy hebben al den bruy verlooren,) te doen vluchten/ wierden toen van onse kostelicke Batavieren so ontmoet/ dat sy niet verder aenhielden als tot op de hoogte van 't Out Adelijcke Huys van Brederode/ daer droopen de Brittanjers af/ en smeeten 't so scherp in de wint als sy mochten/ hare Noort-ster was den Brant van hare Schepen/ die by de Engelse Admiraels en Krijgsraet niet bequaem wierden geacht na Engelant te sleepen/ evenwel heeft men diverse Capitale Fregatten die Mant en Masteloos waren/ achter 3. a 4. andere geknoopt: Des smorgens schreef Admirael Monck aen den Raet van Staten de gestalte van sijne Vloot/ daer in niet vergetende hoe slecht het selfs met sijn en andere voorname Schepen gestelt was/ in 't generael / dat hy van d' een noch d' anders schade niet en koste particulariserē/ om dat hy al by daeg uyt den slach was gesleept/ doch vertroude/ dat de Nederlanders een goet gevoelen van hem souden hebben/ also (segt hy) Van 5. Nederlantse Admiraels Vlaggen

De 3. Schepen van de Vice-admirael Ian Everſz. Commandeur de Ruyter ſeer beſchadigt, met dat van den Admirael Tromp, Hoogloffelicker memorie.

Omtrent 40. Schepen die weynich ofte niet beſchadigt waren, daer onder een die niet een doode noch gequetſt op had, en maer een ſchot door ſijn Maſt.

Omtrent 50. Schepen die vroom gevochten hadden.

Dooden ſcherp 500. en gequetſten byna 700.

Gebleven Schepen ſijn deſe:

1. 't Schip Hollandia, Capit. Evert Ianſz. hy is gebercht.
2. De Vergulde Dolphijn geſoncken, Kapiteyn Gerbrant Schatter, gebergt.
3. De Mercurius geſoncken, Capit. Hendrick Bitter, hy gebergt by de Hollanders.
4. Capiteyn Taneman van Enchuyſen, hy gebergt.
5. 't Wapen van Zeelant, geſoncken, Capiteyn Cornelis Evertſz. hy gebergt.
6. 't Schip Weſtkappele, geſoncken, Capiteyn Claes Ianſz. Sanger.
7. D' Eendracht van Siriczee, verbrant, Capiteyn Andries Veertien.
8. 't Schip de Sevenwolden, geſoncken, Capiteyn Fredrick Stellingwerf.
9. 't Schip van Capiteyn Ionge Banckert.

Van deſe 9. Schepen is meeſt al 't Volck by d' Engelſen gebergt, alſoo ſy onder des ſelfs Eſquadrons te gronde gingen. De doot van Admir. Tromp was de grootſte ſchade: Benevens hem en is niemant van d' andere Hoofden gebleven, ſelfs niet een Capiteyn.

Van d'ander zijde yverden d'Engelſe ſo ſeer met haer Vloot na Jarmuyen als zy koſten: Den eerſten Nacht hebben ſy drie van hare Schepen die niet volgen koſten in brant geſtoken/ op dat die niet in Vyants gewelt ſouden komen/ diergelijcke hebben ſy de volgende nacht gedaen. By de 700. Man (alſoo ſchrijft den Cappellan van den Admir. Monck) bergden ſy van de gebleven Holl. Schepen/ met 7. Capiteynen: Daer tegens hebben ſy 't Volck van haer gebleven ſchepen ſonder compaſſie laten verſuppen/ om datſe ſo glorieus waren dat by haer Volck te bergen hun ſchaede bekent/ en met Hollanders te ſalveren hun Victorije vergroot konde werden. Van 125. zeylen die ſy ſterck waren voor den Slach/ zijn maer 84. Zeylen van weder gekeert: Haer ſchade en verlies was alſo niet kleyn/ want al-eer ſy tot Zolbay in liepen/ ſchickten ſy hare gequetſten over de 900. na verſcheyden plaetſen aen Lant/ op dat men het rechte getal van dien niet ſoude na-rekenen: De dooden zijn by haer over 550. geweeſt/ daer onder 7. Capiteynen/ als volgen:

Den 2. Schout by Nacht Tomas Graves, Capiteyn Peacock op de Engelſen Admirael de Triumph, Cap. Edmund Chapman, Cap. Ian Tailor, Cap. Willem Newman, Cap. Kriſp, en Capiteyn Owen Cockx.

De gequetſte Officiers waren, den Schout by Nacht Lawſon, Cap. Ian Stokes, Cap. Ian Zeeman, Cap. Willem Rous, Cap. P. Hollant, Cap. Ioſeph Cubit, en noch 4. a 5. andere.

Gedevaliſeerde Schepen, de Triumph, Andries, Lanwrier, Aſſeurantie, eñ de Capitaelſte Fregatten tot in de 40. zeylen, ſijn na Iarmout, Solbay, Harwits, en Dover, doch de meeſte een wijl

als Witte sich van den Vyant snachts [niet op strant/maer in zee] verlaten vont/ bleef hy voor Petten met sommige der bequaemste schepen leggen/ [de beschadigde met wel 20. schelmen middeler tijt na Tessel loopende] hier dede hy ettelijcke schoten/ om/ offer noch yemant lustich ware te disputeren om de verkregen Victorije/ maer niemandt quam af/ evenwel bleef de Wit tot des Maendachs na de middach in Zee/ order stellende op de aldaer zijnde Schepen/ bevont niemant tot sijn verwonderinge van de Commandeurs aldaer/ als hem ende Pr. Floren/ was oock onbenoecht op verscheyden Capiteynen/ die sich in dees Battallie seer leelijck gedraghen hadden/ en met haest by zijn Schrijver dees volgende Brief geconcipieert zijnde/ ondertekende de selve/en liet die afgaen na de Heeren Staten/ zy luyt aldus:

HOoge Mo. Heeren: Mijn Heeren ick hebbe noodich geacht U Ho: Mo: mijn wedervaeren gedienstich toe te brengen: Na dat ick den 8. Augusty 'sNachts uyt Tessel met 17. Schepen van Oorloge ende 4. Branders was gezeylt, den 9. achtermiddags bejegende ick den Heer L. Admir. Tromp met sijn Vloote, omtrent 2. mijlen verscheyden van de Engelse: Den 10. dito smorgens raeckten onse partije in heet geduyrende gevecht, tot na Sonnen ondergang, in welcken tijt gesien hebbe dat verscheyde Capitale Schepen, so masteloos, en in de gront geschoten zijn, doch kan het perfect getal niet seggen; maer missen den * Vice-Adm. Ian Evertsz. de Rosekrans, Capit. Willem Arentsz. Warmont, ende noch verscheyde andere. Vorders worden by ons vermist tot het getal wel van 14. Schepen naer mijn beste wetenschap. Den Heer Admirael Tromp is oock doot geschoten. Voorts Hooge Mogende Heeren, 't is sulckx ende waerachtig,dat 24. a 25. Capiteynen van ons sich seer schelmachtig hebben gedragen,ende haer buyten Canon van de Vyant gehouden,en verscheyde eerlijcke lieden laten vermoorden, ende ten ware dat wy met eenige eerlijcke Lieden de achterwacht niet hadden waergenomen,soude onse geheele Vloot gepericliteert geweest zijn. Wy hebben onse cours naer Texel genomen,alwaer wy genootsaeckt sullen wesen met de eerste gelegentheyt in te zeylen, welcke ongelegentheyt op mijn aenkomst verhoope getrouwelijck toe te brengen. Het Schip van den Commandeur de Ruyter is gisteren al tijdelijck seer schadeloos na 't Goereese gat gesleept, so dat hier geen meer Hoofden van de Vloot present en zijn als de Vice-Admir. de Wit, ende den Commandeur Pieter Florisz. Eñ sijn alhier present niet meer dan 90. Schepen Iachten en Vaertuyg tot gerief vande Vloot, 't welcke bovenstaende U Ho. Mog. ende Ed. Groot Mog. met groote haest wert toegebracht, eyndigende blijve, &c. Hog. Mo. ende Ed. Groot Mo. getrouwen Dienaer Witte Corn. de With.

Actum in 't Schip de Vrijheyt, leggende voor Texel den 11. Augusti 1653.

Na 't affenden van dito Missive/ is den Vice-Admir. de Wit den 11. savonts binnen Tessel met de Vloot ghekomen/ en bevont dat hy 98. Zeylen sterck so in de Balch/ achter de Vlieter/ en onder het Tessel lag: Uyt de Mase zijnde de Vice-Admir. Jan Evertsz. en Michiel de Ruyter met een Pincke oock by hem gekomen/waer uyt doen de naeste calculatie van de schade der Nederlantse Vloot wierde gemaeckt/ te weten:

* Dese ende andere sijn in de Maese alle gearriveert.

den in d' uytschrijvinge] 't met geen kleyn Voordeel/na alle aparentien/ston-den om te prevaleren/&c. Doch in effecte was 't om dats'er so genadelijck af-quamen. Dus verre nopende de schade en advantagien van beyde partijen: Die wy sonder ambitie nochtans uyt oogen ghetuygen van d' een en d' ander curieuselijck hebben na-gevorscht.

Hare Ho. Mo. hebben na meriten oock hare Commandeurs begiftigt/onder andere de Soons van den L. Admirael Tromp: Doch niet te min/eenige Vyanden van desen Staet hebben wel durven (specülerende) argumenteren/ dat/ by aldien de Nederlantse Vloote Victorye hadde bevochten/ waer om hare Ho. Mog. in d' uytschrijvinge van den Bede-dach teghens den 27. Augusti/ dan dese woorden hadden gebruyckt: Dat oock onse goede debuoiren na 't voornemen van desen Staet soodanich niet en sijn succederende, als wel gehoopt was, &c. Dat sulckx blijckbare tekenen waren van dat d' Engelse glorieerden: Dese moeten weten / dat de voorsz. uytschrijvinge al eenige dagen voor den Slagh waren afgesonden; ende ten opsichte van de geschapene rupture in de Handelinge sodanige woorden zijn gestelt/ want de Gedeput. Beverning en Nieupoort vertrocken den 19. deser re infecta weder van Londen na Hollant. Het doode Lichaem van Lieut. Admir. Tromp wiert op de Helder aen geset/ en van daer in een Koetse langst Strant na den Hage gevoert.

De Engelse Maets onder hare Kust komende/ wierden veele die hun sieck veynsden/ om als sy te lant waren van den buyt te deelen/ neffens de Krancken en gequetsten in de Gast huysen gebracht/ alwaer sy hun wel bedroogen vonden/ want gheen Prijsen verovert waeren/ nochtans was 't haer door de Cappellanen van de Schepen voor seker wijs gemaeckt. De gevanghde Nederlanders zijn na Ipswich en Chelsey ghevoert/ en aldaer niet als Christenen/ maer veele als Heydenen gehandelt: Sommige van dien hadden gheen Stroo om op te rusten / ende de Duytse Gemeente beneffens veele goede Koningse Borgers en mochten hun geene Collecten door ordre des Parlements bereycken / gelijck sy gewoon waren: Waer door dese Arme Menschen ongereddert bleven leggen/ verbuylende en verstinckende/ sulckx dat door groote geleden kouw/ Honger en ongemack seer swaere vehemente Sieckten onder hun zijn gekomen/ stervende met Honderden weg/ diverse zijn Kranckinnig geworden/ andere konden leven noch sterven/ de beste sagen als Schimmen: En noch belette men dese Creaturen het wech loopen / door de Soldaten die op Sintenelle stonden/ door by dese en mocht niemant op peene van de doot/ passeren: Te Chelsey alwaer men hun op een breet romtsom bemuyrt Pleyn had geleyt/ en sommige over de Mueren weg raeckten/ zijn andere in 't klimmen geschooten/ gesabelt/ en als Honden byna doot geslagen/ op den wech geworpen/latende die daer als krengen sonder meer na te sien/weg sterven. Des niet te min zijn evenwel veele met practijck weder in Hollandt ghekomen/ en dat op seer sonderlinge wijse/(want daer het 'tleven gelt studeert men vlijtig.) Onder andere eenen Cap. Schellinger/die (gelijck meer andere vry uyt ging/ met een Soldaet die op hem paste/) binnen Londen in sekere Herberg zijnde/ en veynsende buyten zijn waeter te gaen maken/ behendich wech geraeckt/ en thuys ghekomen is.

De

daer na te Chattam op de Teems gesleept om te calefateren. Omtrent 40. minst beschadigde, wierden alleen Want, Masten, en Volck toegesonden, blijvende 6. mijl van de Wal.

Engelze gebleven Schepen sijn dese:

1. De Vergulde Haen, a 46. stucken, verbrant. 2. Willem, a 36. stucken, gesoncken.
3. Phenix, Nieu Fregat a 44. stucken, gesoncken, met veel Volck vergaen.
4. Den Eycke-boom, a 32 stucken, eensdeels verbrant en gesoncken.
5. De Iager, a 10. stucken, gesoncken.
6. 7. 8. De George, a 58. stucken. De Prosperiteyt a 40. stucken. Ende den Tullipa, a 32. stucken, hout men voorseker verbrant en gebleven, alsoo dees leste twee met George onbruyckbaer en verlaten sijn gesien.
9. Den Draeck a 38. stucken, gebleven.
10. Poortlant, 11. Lauwrier, Als Krenghen uyt den Slach gesleept, naderhandt in brandt gesien.

Noch 8. Schepen door haer selfs verbrandt, in de vluchtende Nacht, op dat die hare Cours niet souden beletten.

Sat verbum, seyt den Engelsen Cappellaen Richard Lyons op de Resolutie, onder aen sijn Brief, als oft hy seggen wilde, sat ben ick van bloet en Menschen moerden, en van onse schade te schrijven, en op dit desolaet Schip te blijven.

Dat zijn 19. Schepen: Noch eenige boven dien (ons onbekent) zijn ghemist/ tot 14. toe: Met de aenkomst van dese Vloot in Engelant strooyde men uyt/ dat noch 24. Engelse Schepen het Tesseler gat beset hielden / ende noch andere 14. versche Schepen had Adm. Monck tot secours van die voor Tessel gesonden. (O! groote logenen) aldus stelt men de Weduwen en Weesen in Engelant te vreden/ op dat de schade niet bekent soude worden/ want daer en is na der Engelsen vlugt niet een Zeyl van haer op/by/ omtrent de Hollantse Kust ghevveest. Aldus bekennen sy selfs ['t geen wy sonder haer niet weten konden] datse 24. Schepen quijt zijn.

Stracks stelt men order voor Weduwen en Weesen/ datse te Dover/Deal en Zandwits hunne gequetste en siecke (want dese waren wel 2500.) Mans/ Ouders en Vrunden niet en mochten gaen besoecken / maer wel datse die in de Engelse Gast-huysen souden gaen vinden. Doch om hare Nederlaghe te bewimpelen/ Druckte men eenighe gepractiseerde Lijsten/ daer in/ datse 53. Schepen van haere Vyanden hadden in de grout geschooten/ verbrant en geruynert; men gaet vorder/ en aen Admir. Blaeck en Admir. Monck wiert yder met een gout Ketentje vereert/ tot een teken en faveur van 't Parlement/ wegens haere eminente diensten tegens de Hollanders: Maer toen begosten de Cooplay de botte bewimpelinghen te bemercken / want seyden die / heeft Monck so veel Vyants Schepen geruyneert/waer om dan Blaeck/die in dat groote werck niet present is geweest/ so wel begiftigt als Monck? Nu/ Pen en Lauwson kregen elck een Silvere Penning/ gelijck men in Hollant om 5. gulden koopt/ 't Parlament gebood oock/een Danck-dach op den 5. Sept. te houden/over 't groot succes tegens de Hollanders/ die [alsoo luyden de woorden

de H. Staten, &c. Ende smeeten de glasen uyt tot den voorsz. Fiscael de Boys/ tot sijnen Substituyt Geestdorp/ tot den Onderschout Pollenborgh/ in 't Logement van de Out-Burgemr. Splinter/ in 't Logement van de Heeren van Amsterdam/ van den Heer de Wit van Dordrecht/ en oock in het Huys van den Bailliuw. Doch soo haest de Ruytery weder op de been quam/ is 't Canaillie gevlucht. 's Morghens quam de Ruyterye die te Delft / Rijswyck / Wassenaer/ en elders gelegen hadden/ de wachte voor dito Huysen houden: Door wiens omme-rijden alle samen-rottingen verhindert zijn. Maer sommige van den Bedde gelicht en gevanghen/ sijn gestraft/ waer door ettelijcke hun Conscientie (indien sy eenige hadden) ontrust/ vluchten uyt het Landt/ zijnde een Volck van so hooge qualiteyt / gelijck Rebellige en oproerige ordinaris plegen; Hare namen sijn als volgt:

Hans Iacobsz. Ketelboeters Soon, loopt met Cranen door 't Lant: Desen is de Aenleyder geweest van 't uytgoyen der glasen tot de Fiscaels.

Cornelis Pietersz. Honde-slager en Grafmaker, (alias Knijnsbil.)

Iacob Pietersz. is een Straetmakers Gast.

Dirck Iansz. een Noot-hulp van de Klapperwacht, en Opperman, by tuyrt.

Iacob van Eyck, manck gaende, leert Kuypen.

Dese heeft men gelt op hun Lijf geset: En alle Schouten en Bailliuwen van des selfs gedaente/postuyre/ouderdom en kleedinge geinsinueert. Maer/ sy lijden straff genoech die hun selfs Bandijt maken om een uyr 2. a 3. pijpe-stellens: Elck doe en segge wat hem belieft/ behalvens dat het tegens God/ zijn Gebodt/ en den Staet/ en Magistraet is/ soo en staet het mijn nochtans voor die prijs niet aen.

Monsr. de la Meslerary (Gouverneur van Nantes) verkundschapt dat op de Bare van Cadix in Spangien 8. rijcke schepen in ladinge lagen/ met Silver en anders: Vlt in der haest met sommige Schepen derwaert/ en vermeestert hun in de nacht/ al eer 't minste gerucht daer af den Spanjaert ontroerden: Behouden bracht hy die op de Reviere van Nantes/ en met vreugde is den buyt onder de Waeghalsen uytgedeelt: De schepen ofte 7. Prijsen waren:

't Schip de Liefde, Schipper Hendrick Elders.
Galleo Leets.
't Schip Sanct Iacob, Schipper Hendrick Meyer.
Pieter de Novo.
't Schip de Beer, Schipper Hendrick Meyer.
De Witte Swaen.
Een Lubecks-man, ein von den vrijen Loeden.

De Stad Bordeux door Pest/honger en Belech seer mat zijnde/begost sich na den Koningh te neygen: De Borgers en Coopluyden vergaerde ten dien eynde gewapent op 't Stad-huys/maer den Prins van Conty weder om bevlijtigde sulckx met al sijn gewapende Ruyters te beletten/ ontnam sommige

de

De quade avontuyren van d'Engelse Compagnie in de Indias wiert niet alleen op dato gheconfirmeert / maer selfs de Participanten stonden verstelt als sy hun Capitael also bijna tot niet sagen loopen. Innerlijck deed' het hun seer / dat een Hamburger hun advijs bracht / dat 8. Hollantse Oost-Indische schepen te Bergen in Noorwegen en in de Sont behouden waren gearrivert. De gemeene Ingezetenen van Engelant / voornamelijck goede Burgers binnen Londen waren uyttermaten swaerhoofdig in de wanckelbare Regeringe van den Generael / duchtende nieuwe geschillen en oproer / om dat de Boeren met gewelt de Tienden afgeschaft begeerden / doch by 't Parlament niet ingewilligt konde werden / nochtans scheen den Generael daer toe genegen / so dat de 2. Majoors Generael Harrison en Desbourg te Westmunster als Leden in 't Parlament sittende / op sekeren dach van dese Maent het geschil van de Tienden so hebben getilt / d' een pro, en d'ander contra, dat sy beyde den Deegen op malkanderen trocken / waer door onder de andere Heeren oock hooge woorden vielen / tot dat eyndeling dees 2. bevredigt wierdē. Doch hebben na dien omtrent de 30. Leden / die den Generael noch sijn Creaturen niet en vertrouden t' soeck gemaeckt / vresende dat 't Onweder op haer soude aenkomen.

In den Hage is de Princesse Royal weder van Breda gekomen: Het Jonge Prinsken daer by zijnde / hebben hun den 7. deser veele arme Luyden hare Kinderen te samen gerot / vercierende hun met Orange Sluyers / Wapens / Vendelen / en Papiere Linten / om het Prinsken in te halen: [gelijck de Borgery van 's Gravenhage aen des selfs Voor-vaderen te doen plachtē / so wanneer die van de Velt-tochten tuys komende / door Godes Zegen en haer goet beleyt en wackerheydt / sy over deses Staets Vyanden in groote Eere Zegepraelden:] Doch alsoo het savonts by 11. uyren was eer hy in quam / wanneer de Kinderen al geretireert waren / so zijnse daegs daer aen by malkander gekomen / en ten 10. uyren op 't Binnen-Hoff komende / heeft men aldaer het Prinsken uyt een Venster laten sien / die sy met 't klappen der handen en 't opgoyen harer Hoeden / den wellekom toe riepen: Dit maeckten groot geraes / so dat den Fiscael van de Staten van Hollant hun daer af most helpen / also in 't generael de Kinderen verboden was niet op 't Hoff te komen: Een Jongsken dat op een Trompetjen blies wiert het selve afgenomen / waer door d' andere Kinderen vervaert wech liepen: Maer eenige baldadige Schoeljebrocken dit euvel op-nemende / ginghen de glasen uytwerpen in 't Huys van den ged. Fiscael: Hier tegens is den Luyt. van de Guarde gecommandeert: De Staten deden oock by affictie dese insolentie verbieden; Doch daer om is het goyen niet achter gebleven: Dies is de Militie te voet en te Paert in de Wapens gekomen / waer over namiddachs wat stilte quam: Evenwel most de Borgery tegen savonts oock in 't Harnas / om alle onheyl te verhoeden: Dese op het Stad-huys komende / sijn de Ruyters en Soldaten vertrocken: Eenige Borgers versochten met hun out Vendel daer 't Prince Wapen in staet op te trecken / 't welck hun geconsenteert wiert. Ten 9. uren savonts begost het Canaille seer moetwillig te roepen langst de straet: Sy hadden den dit, en dat van

1. Daer toe sullen hare Majestts. Oorlog-schepen te Gottenburgh voorsz. op-wachten, na die Schepen die door de Sont komen, en na de West willen.

2. De Coopvaerders also 't Convoy genietende, sullen alle gevisiteert werden, of oock eenighe Goederen als onser Subjecten, ofte ten minsten neutrale in geladen zijn. Den Admirael hunne Passen, Cognossementen, &c. na siende.

3. Soo eenich Coopvaerder hier bedriegelijck in handelde, het wierde nu of hier na openbaer, sal ten profijte van de Croon al de Goederen verbeuren.

4. So ons Convoy eeniger vremde Schepen ontmoeten, sullen alle vrundschap den selven bewijsen, en in geeniger maniere oorsake geven tot eenige Querelle. Sijn oock te vreden, so eenige Oorlogs-vloot wettelicker wijse begeerden te sien onsere Passen, en te weten wat Schepen zy Convoyeren, als 't selve minnelijcken te laten geschieden.

5. Indien ons Convoy eenighe Caepvaerders bejegende, doch van hen niet getroubleert wierden, sullen sich oock stil houden. Maer so hy yets voornemen wil, datse sullen opmercken van waer dien Caper is, om hem by sijn Magistraet te beklagen. En so hy niet af en laet, met gewelt hem te resisteren.

6. En op datter geen wettelijcke suspicie op onse vrije Schepen komen, als zy 't Canael tusschen Vranckrijck en Engelant passeeren, so begeeren wy, dat men haer niet verder Convoyere als tot de Havenen in 't voorsz. Kanael, en dat tot geen andere als die in Engelant en Nederlant neutrael zijn.

7. Ons Convoy alsoo onse Koopvaerders over gebracht hebbende, sullen te Roscouw in kleyn Bretangien vertoeven, om de Koopvaerders (na voorige examinatie) weder naer Gottenburgh te geleyden.

8. Om te weten wanneer men van Gottenburg met Convoy sal konnen zee kiesen, is goet ghevonden, ten minsten in de Maent eens, ofte anders, als daer 10. Koopvaerders zijn, sal men geen tijt aensien. In 't particulier sullen sy observeeren, als daer minder als 10. Coopvaerders sijn, haer een Convoyer mede te geven, en boven de 10. twee Convoyers. Doch alles sal aen de Admirael staen.

9. Al die ons Convoy gebruycken, en na de West willen, sullen haer spoedich na Gottenburgh begeven, en daer wachten.

10. Tot onderhout der Convoyers, welcke by gheen als Ingeboorne van onse Lande bemant sullen werden, sullen wy een Schattinge setten, die korts gepubliceert sal worden, te betalen in onse Reecken-Kamer tot Gottenburgh.

Op dat alsoo hier door beyde Republijcken (nu in openbaere Oorloghe,) ende alle onse Vrunden en Geallieerde bemercken, en minlijck verstaen, dat wy soecken te weeren alle fraude en conclusie, versoeckende, ydet met desen onsen Convoy ende Dienaers by Zee en Landt te houden, mutuele confidentie, gelijck wy geeren sullen doen. Waer toe wy onse Admiraels, Kapiteyns van 't Convoy, Coopluy en Schippers specialijck belasten, die in onse protectie begeeren, desen punctueel t' onderhouden, sich van fraude, ofte oorsaecke tot eenigh querel, te wachten, op peene van te vervallen in onse Koninckl. wraecke. In oirkonde, hebben wy dit met onsen Hande Geteeckent, en onse Koninckl. Signet gezegelt. Gedatheert in ons Kasteel van Stocholm, den 16. Augustus 1653. CHRISTINA.

Engelse Prijsen in Augustus verovert en opgebracht:

7. Engelse gemonteerde Schepen met Lakens, Sout, Taback, Kolen, Pick en Teer. In Hollant en Zeelant opgebracht.

In

de Rapiers/seggende/de vloot met gelt en secours uyt Spangien,soude haest daer zijn,&c. Maer de Borghers wierden te sterck/ also het Parlament sich oock met hun verdoechden/ soo dat Conty de Rapiers weder moste geven/ en van daer vertrecken: Men joech in spijt van hem/d'Ormisten en Root-rocken uyt de stad: De Groene Linten ruckten yder van sijn Hoet / en bonden Witte Linten in de plaets/ planten insgelijcks Witte Vendels op des stadts Wallen/ die noch onlangs uyt last van den Prins de Conty waeren afgenomen: Den Vader Ythier Cordelier/die met den Coning om de stad over te leveren/en daer over gevangen was/verlosten sy met meer andere uyt hunnen Kercker: Maer als nu Duc de Candale des Conings Amnestia heymelijck binnen der stad hadde geschickt/ was yder willich hem met den Coning te versoenen/ so dat door uytgesonden Commissarissen 't Accoort op den 30. July te Lermont getroffen wiert: Als de Princes van Condee dit hoorde/ heeft sy haer met een opgetogen seyl by den Prins de Conty haers Mans Broeder begeven/hem met een Vrouwelijck onverstant te last legghende/ dat hy de oorsaeck van alle dese ongelucken was/vermits in 't Accoort bedongen was/dat/uytgeseyt Conty/ al die van Condees zijde uyt Vranckrijck vertrecken mosten/ so seyde zy: Gy hebt over 3. Maenden u compositie al met het Hoff gemaeckt, hier van komt u dit faveur gy Bastaert, ja gy en zijt voortaen niet weerdich den naem van Bourbon te dragen,&c. Nu/ de Stad ging den 2. Augusti over/en korts volgden de naest-gelegene sterckten. Twee dagen daer na komt de Spaense Vloot tot ontset op de Revier/ doch te laet / merckelijck door God by een contrarie N. O. wint over de 3. Weken te St. Sebastiaen opgehouden: Doch den Spaensen Admirael keert dan weder van de Gironde te ruch na Spangien/daer hy door 's Conings last om dit ongeluck Onthooft is. Maer de Princes van Condee is na Duynkercken over zee gereyst/ om also te nader te wesen by den Prince haren Man.

Uyt Hollandt vertrocken over Rochel na Lissabon Gijsbertus Rudolphi en Wouter Abrahamsz. van der Hoeven/ om met den Coningh Don Jan de Breganza sien te bemiddelen de noch openstaende verschillē over Brazil/ wegens hare Ho. Mog. en de West-Indise Compagnie: Maer als sy den 22. July te Lissabon aen quamen/ende haer openbaerden/oock Commissarissen om mede te handelen versochten/ is haer dat niet alleen geweygert/ maer sijn in alle manieren onvrundelijck bejegent: So dat ged. Gecommitteerdens in 't Na-jaer onverrichter saecken weder na Hollant sijn gekeert. Latende een diepen in-druck aen veel Portugijsen / dat de Batavieren in Oost-Indien haer met gelijcke munte souden uytmeten.

DE Koninginne van Sweden siende, dat oock somwijlen door de Vyantlijcke Actien tusschen Engelant en de Geunieerde Provintien ter zee,hare Ingesetenen Schepen en Goederen wierden gemolesteert,so heeft sy op den 26. deser, op hare Koninckclick Slot aen alle hare Subjecten doen weten: Dat sy tot veylicheyt voor hare Koopvaerdijers die na de West willen, Gottenburgh aen wijst, om aldaer gevisiteert, gelicentieert, en van daer tot daer sy wesen willen, geconvoyeert te werden.

van de Wal/ dies vallen sy alle in de Boot/ en roepen na Landt/ daer doen de Vriesen meester waren/ en sijn dito 6. Engelsen by den Santvoorder Schout na Haerlem in detentie gebracht/ [d' eerste die men alhier versekert heeft] het Sout-schip is gants vergaen. Oock was een schip uyt de Virginis met de Oosterſ vaerders/ (die enckel uyt de Sont voort wilden/en naer 't protest dat den Resident de Vries daer teghens dede/ niet en luysterden) daer een braven Baes Jan Visser Schipper op was/ mede uyt de Sont op sijn eyghen prive komende/ gemonteert met 20. stucken en 15. Eters/ waerdich by de 150000. guldens: Dese wiert van een Engels Schip met 36. st. dapper aengetast/ en sloech tegens den selven van 6. uyren smorgens tot 's middags ten 11. uyren/ so dat hy wel 6. voet water in kreegh/ en strackx begost te sincken/ hy had een doot en sommige gequetst / en 't Engels schip (soo die selfs verklaerden) 20. dooden en meer gequetst: Sy hebben Jan Visser met de sijne gebergt/ en na Chelsy gevoert/ alwaer hy van de verduylde gevanckenis kranck wordende/ gestorven is: Selfs is hy van de Engelsen om sijn vroomheyt en goet beleyt geprefen en beklaegt: Maer al d'andere schepen quamen den 14.deser binnen/ daer onder 't schip den Luypaert/ 4. Rijcke Lissabons-vaerders/ en andere.

Den 17. deser is de Engelse Vloot door gruwsame storm en Onweder van een geslagen/haer nieu Fregat de Lelye met 40.stucken/is met veel volck gesoncken/ 't schip de goede Hoop schaloos/de Resolutie 't Admiraels Schip al haer nieu gemaeckte Masten/Zeylen en treylen over boort/ 't Hol en 't Volck behouden/nochtans had so na wech geweest dat hy al begost te leuteren/de andere Schepen kerf den veel hunne Masten: Dit was op de hoogte van Cromer: Ende geraeckten de Vloote den 21.noch behouden in Southolbay/sonder de Resolutie/ die men voorseker hielt vergaen te zijn/doch is sommige uyren daer na oock op-gekomen/ waer over de Engelse seer blijde waeren/ selfs heeft het Parlament daer over een Danck-dack tot Westmunster gehouden: Maer sy en divulgeerden niet/ dat haren Schout by Nacht Lawson met een Esquadron van 18. schepen achter gebleven was: Daer van een groot Fregat by Hitlant tegen de Klippen gebleven is/ eenige in zee gesoncken/ andere onder Noorwegen gebleven/ 4. a 5. sijn in groote miserien tusschen de Klippē en Holmen aldaer by eenighe Hollantse Vissers gesien/ daer van noyt gehoort is yemandt in Engelandt ghekeert te zijn: By Abberdeen sijn oock onder de Schotse Cust eenighe van dit Esquadron gesneuvelt: In somma / slechte avontuyren: Alle 't gunt voorsz. men in Engelant seer stil gehouden/ en aen niemant als Regenten geopenbaert heeft.

Op den 5. deser is het doode Lichaem van den Lieut. Admirael Maerten Harperts Tromp hoogl. ged: uyt den Hage op volgende wijse naer Delft ter aerden gebracht: De Guarde der Staten van Hollant trat voor aen/sterck 400. Man/ sleepende hunne Vendels en Piecken/de Trompen der Musquetten na d' aerde/de Trommels met Rou-laken behangen/daer naer 4. Trompetters/en een gewapent Man/denoterende de Admiraliteyt; doen volgden de Admiraels groote Vlagge/ den kleynen Standaert/ 't gesneden Blasoen/ de Ysere Hantschoenen/de Helm met de Pluymage/de Ridderlijcke Sporen/ en 't

In Tessel, 1. Kool-schip, noch 5. Scheepjens met Koopmanschappen.
Te Enchuysen, 2. Boeyers met Koopmanschappen, van Londen naer Hamburgh gaende.
Idem, 2. met Pick en Teer, 3. met Kolen.
Idem, een Engels Schip met Boter op d' Elve, en 1. idem in de Mase.
Te Vlissingen, 3. Prijsen met Wolle en Lakenen. 3. Kool-schepen. 3. met Sout en Taback. En noch twee Verginis-vaerders.
Te Rochel, 15. Schepen met Kooren en Sout, daer onder twee brave Fluyten.

September 1653.

ALs de voorleden Maent 4. Oost-Indise schepen met meer andere achter Engelant om naer de West liepen/ bleef een van de 3. door quade toesicht in Tessel: Den Last-drager in 't hartje van de Somer met 't Jacht van Hoorn oock naer Indien achter om-lopende/ na dat het Schip al een stoot of twee hier op de Cust geleden had/ is door de Bewinthebbers geoordeelt t'ontladen/ maer den Schipper (die wat veel van sijn eygen Coopmanschap daer in had/ vreesende dat dan sulckx kenbaer soude worden) belette dat/ en seyde/ 't Schip heeft gheen noot, ick salt wel overbrengen, ick waech'er mijn leven in, waer om een ander niet sijn goet ? &c. Hy zeylt dan voort/ maer by Fayrhil krijgt 't schip een diepen leck/ dies loopt hy na Hitlant/ en kielhaelt en calefatert eenige weken/ veerdich zijnde/ kiest zee/ en wiert niet wijt van daer door een geweldige storm te gronde geslagen/ doch sijn noch 47. Maets daer af gebergt/ die in een kleyn Visch-schuytje seer desolaet van Hitlant t' Amsterdam quamen: 't Hoorns Jacht vervorderde sijn reys. So sijn nu oock den 5. en 6. deser uyt Tessel geloopen 49. Oorlog-schepen/ 2. Branders/ en 2. Províant-schepen/ onder het beleyt van den Vice-Adm. de Wit/ Ruyter/ en Pr. Floren: Sy Convoyeerden 350. Oosters-vaerders na de Sont: Also men wist dat de Engelse oock met omtrent de 50. zeylen op hazart by Doggers Sant lagen/ dese waren zedert 2. dagen t' zee gelopen: Sy verspiede Wittens vloot/ maer dorf den niet aen de man/ also veele van haer schepen (selfs de Resolutie) al te lichtveerdig gelapt waren/ dit is gebleken: Want so haest de Engelse hadden opgespeurt dat Witte noort aen liep/ quaemen sy naer de Watten en soo tot het Vlie: In welcke tijdt seer wonderlijck door mist en storm met alle winden 3. Hollantse Vlooten onwetens voor 't Vlie komen/ als/ een party Franse vaerders door het Canael gekomen/ die om den storm Tessel verby liepen / een party Schepen achter Engelant om-komende met Sout van Portugael/ ende dan noch een Vloot van 90. zeylen uyt de Sont: Hier vielen de Engelsen op in/ en kregen hy de 28. Coopvaerders / die hun nochtans daer na meest alle door den storm en practijcke der Holl. Bootsluy sijn ontfutselt/ so dat sy maer 3. Frans vaerders/ 1. Oosters-vaerder/ 1. Groenlants vaerder/ en 1. Haring-buys/ daer van in Engelant op-brachten: Een Sout schip datse genomen hadden/ daer op 5. vermande Vriesen en 6. Engelsen waren/ stiet voor Santvoort 10. mijl van

Den 21. deser is den Ed. Heer Jacob van Wassenaer tot Lieut. Admirael/ in plaetse van den Lieut. Admir. Tromp hoogl. memorie / gekoozen: Den 24. dede hy sijn Eedt aen de Staten Generael: Ende korts daer na toog hy na de Hollantse Zee-steden / besichtigende veele nieuwe Oorlog-schepen/ aldaer op de Timmer-werven staende. Doen hebben hare Ho. Mog. afgeschaft de wekelijcke Bede-dagen van 5. uyren savonts beginnende: Ende die verandert in een Bede-dach van 5. tot 5. weken/ beginnende Woensdaechs den 8. October/ en geduyrende t' elckens een gantsen dach.

In de Maent July heeft men de Boeren van de Maese af tot Noort-dorp toe/ dusdanige Missiven gesonden:

Ersamen, Discreten, goede Vrunden: Wy hebben voor desen op ons aenschrijvens van den 31. Augusti 1652. ontfangẽ de Lijste van de weerbare Mannen, onder het districk van ..... woonachtig: Ende dewijle den toestant van saken sedert dien tijt voorgevallen ten dienste van den Lande, ende de respective Ingesetenen vereyst, dat alle de selve ende een yder werde ghebracht in de Waepenen, omme op de ordren van de Wachten by ons nader te beramen, te werden ge-employeert: Soo begeeren wy achtervolgende de nader last ende ordre van de H. Staten van Hollant ende West-Vrieslant, dat u l. soodanige ordre stellen ende die voorsieninge doen sullen, datte voorsz. weerbare Mannen op Vrijdach toekomende, wesende den 27. deser loopende Maent, aldaer by den anderen sullen werden vergaedert, voorsien met Musquetten, Roers en Bandeliers, ofte andersints mede eenige met halve Spietsen, eñ alle met Zijt-geweer: Also wy ten voorsz. dage gemeent sijn de selve door Gecommitteerden uyt den onsen te doen monsteren, sal worden na gekomen. Eñ onder des beveelen wy u in de Bescherminge Godes. Geschreven in den Hage, den 23. Iuny 1653. Ter Ordonnantie van de Gecommitteerde Raden. Getekent, HERB. van BEAUMONT.

De voorsz. Monsteringhe liep wel af/ alhoewel sommighe Kinckels seer plomp in 't handeleu harer wapenen waren: Want te Schevelingen gebeurdent/ dat een Boer sijn stamper in de Tromp van sijn Musquet had laten steken/ en dicht voor de Vensters waer in de Monster-Heeren lagen / af-schietende / vloogh de stamper daer uyt dicht langst de voorsz. Heeren/ tot door de glasen van de Kerck/ sonder nochtans yemant te beseren. Dit is by 't Monsteren gebleven/ alsoo d' ordre van dit Volck om hun in Wacht-huysen op de Duynen te doen waecken/ dese Maent weder ingetrocken wiert.

Colonel * Snedder (een ongeregelt Krijgs-oversté in 't Lotarings Leger) valt met 130. Ruyters in de Heerlijckheit van Mecchelen/derdehalf uyr van Maestricht: Waer over den Rijngrave (Gouverneur van Maestricht) op hem

* Desen Snedder was en wreet Mensch, en om sijn moordadicheyt selfs by de Spaense seer gehaet: Omtrent 2. Iaren geleden was hy by Aken ter Tafel met den Heer Besoy van Kralingen, die hem om de gemeensaemheyt Broeder noemden: Snedder leyde dese Besoy van de Tafel, buyten komende, seyde, met hem te moeten vechten, dat Besoy weygert, sich excuserende dat hy 't Badt 2. a 3. dagen had gehouden, dat hy indispoost was, en hem doen Aderlaten had, seyde oock tot Snedder, Broeder ghy en meent het niet, wy hebben geen querel, ick heb oock

en 't Rapier: Doen volgden 't Rou-paert/ en so 't Lijck/ behangen met sijne Wapens/de slippen wierden by Zee-Capiteynen gedragen: Achter 't Lijck sijn d' Admiraliteyts Heeren gevolgt/doen 3. Soons/Swagers/en Na-magen van den L. Tromp/hier aen de Staten Generael/den Raet van Staten/ de Staten van Hollant/ den Hoogen Raet/ 't Hof en de Reecken-Camer van Hollant/de Magistraet/Predicanten/Kercken-raet/en Burgers van 's Gravenhage: Aldus is 't Lijck in een Schuyt ten 1. uyren geset/en na Delft met de Vrunden gevaren/daer het van de Burghers in de Wapens ontfangen is/ en in de Oude Kerck in 't Choor in een Nieuwen Kelder geset: Doen schooten de 4. Compagnien Burgers driemael salvo. Door last der H. Staeten is een industrieuse Tombe aenbevolen over 't Graff te maecken/ daer toe sijn 10000. guldens gedisponeert: In Latijn en Duyts sullen dese Regelen daer op gesneden werden:

EPITAPHIUM D. O. M. S. Et

MARTINI HARPERI TROMPIO.

Heroi Incomparabili.

QUi Patre, Viro Fortissimo, ac Heemskerckana quoque ad Gades expeditione inclyto, quique & Ipse Patriæ Vitam impendit, genites, ab ipsa statim adolescentia per discrimina multa ac Maria varie tractus ac excercitius, captusque aliquando, & ob Maritimarum rerum singulatem scientiam ipsis etiam hostibus æstimatus,sed inter & minas aut promissa horum ingentia Fidus semper Patriæ ac Constans, Liberati ac Patriæ redditus, huic juvandæ totum se dedit, & tandem ad Præfecturam Maris admodus,quam septemdecim fere annorum non tam spatio, quam admirandus successibus nobilem fecit, post Duynkerckanorum vim sæpius, imprimie ad Mardicum, fractam, post Hispanorum magni terroris Classem repressam, post eandem in Cantij littore dissipatam Gestaque alia, Vi Hostium ac Manu plerumque Minor, sed virtute, Animo ac Ausu semper Major, Interritus, Invictus, tandem maritimo cum Anglis Bello Republicâ præter expectationem nuper illigatâ, dum neque hostibus parcit neque Sibi, publici egregij bono devotus,glande plumbeâ percussus Victor occubuit,& insignem hostibus cladem ac terrorem, majorem turbato Mari securitatem. Patriæ ingens desiderium Sui, Sibi gloriam Nominis immortalem, Se rei militiæque navalis peritiæ, Fidei pro Republica, Prudentiæ, Fortitudinis, Magnanimitas ac Constantiæ nobilissimum exprimendumque Posteris exemplum reliquit, hoc Monumentum Ingentium Meritorum ergo FOEDERATORUM BELGARUM ORDINES posuere. Posteri virtutem imitantur.

GRAF-SCHRIFT,

Hier rust den grooten TROMP, *den pronck van al de Helden*
En Voogden van de Zee, die 't Vaderlant kan melden.
Die door den Engelsman getroffen met een Loot,
Bleef midden in 't gevecht, en won haer naer zijn Doot.

BOXHORNIUS.

Op den 11. der voorlede Maent/ is de wederhoorige Stad Enchuysen onder 't gewelt der H. Staten gereduceert/ dat in deser voegen toe gingh: Des middachs by 12. upren vervoegt sich een Staten Bode binnen der Stad/ die om publicatie te doen der Stedes Clocke dede trecken/ waer over 't Canaille derwaert in groote meenichte hun schickten/ (want daer en was in al die tijt van hare ongehoorsaemheyt geen ordre/ noch usantie geobserveert/ de Magistraet quam wel Snachts in secreet by malkanderen/ edoch sonder sich tot eenigh bewint te durven begeven:) verwondert wat en door wiens last gepubliceert soude worden: Daer waren geen Heeren die hun presenteerden/ als den voorsz. Bode met sommige van 't Hof/ die de Publicatie by-woonden/en eenige regulen voor 't Volck lasen: Middelertijt quamen van de Zee kant ettelijcke Compagnien Soldaten binnen de Stad/die sich stillekens eer 't by na yemant wist meester van 'tgeschut/de wallen/poorten en 't Magazijn maeckten: En stracks daer aen de Borgers en andere van de straet deden retireren/ die siende dattet anders niet wesen kost/ 't selve als Lammeren mette Hoet in de hant gewillig deden. Korts daer aen wierden 2. Borgers gevangen na den Hage gevoert/en neffens den Schout (die insgelijcks verseker was) ge-examineert zijnde/ wierden dito 2. Borgers by de Staeten weder in vrijheyt gestelt/ die thuys komende/ met gheen genoegsame hoedanicheyt den lof van de Staten danckbaerlijck hebben weten upt te drucken/overmits sy soo wel in 't hare bejegent waren geweest: Drie van de voornaemste opstokers (hier onder gemelt) vluchten heymelijck upt de Stad/ d' een na Vrieslant/ en d' ander na Over-Yssel: Waer over het Hoff dit onderstaende Placcaet heeft geformeert/naer dat alles weder in ruste binnen Enchuysen was gebracht/ ende de Magistraet in haer voorige wesen van Authoriteyt was gestelt.

DE eerste ende andere Raden over Hollant,Zeelant,ende West-vrieslant, allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, zalut: Doen te weten, also onlangs geleden binnen de Stadt Enchuysen door aenhitsinge van eenige Oproerige ende quaetwillige Persoonen, groote tumulte en seditie is ontstaen,ende dat hare Ed: de Gr:Mo: H. Staten van Hollant ende West-vrieslant ten besten van de selve Stadt,en tot weeringe van vordere disordre eñ onheylen van de selve stadt,goet gevonden hebben,eenige Compagnien Soldaten, (buyten kosten lasten van de Burgerye) mitsgaders eenige Commissarissen derwaerts te senden,continuerende ende voortgaende in haer quade voornemen,haer daer tegens hebben geopposeert, de Poorten ende Bomen gesloten, het Geschut op de Wallen gebracht, met openbaer gewelt de Schepen mette voorsz. Soldaten afgeweert,ende met Canon daer op geschooten: Sulckx, dat de selve genootsaeckt sijn geweest,haer weder om van daer te begeven: Oock de voorsz. Commissarissen niet en hebben willen admitteren: Ende dat onder anderen daer aen schuldig werden bevonden te sijn Floris Huygen Coopman eñ Capiteyn van een Compagnie Burgers binnen de voorsz.Stede: Ian Schouten van der Tin Apotheker: Ende Adriaen Strobeecker, beyde mede woonende aldaer: Ende de selve Persoonen jegenwoordich latiterende ende niet te bekomen en zijn. So Ist, dat 't voorsz. Hoff by desen eenen ygelijcken verwittigt,dat die geene die de selve Personen ofte yemant van dien sal komen te openbaren ende aen te wijsen, sulcks dat hy in handen van de Iustitie kome te geraken, daer over vereert sal werden in reguard van yder van de voorsz. 3.

Persoonen

hem uytgetrocken is/ ruyneerende de voorsz. Lorreynoisen/ sulckx dat gemelte Snedder/ 2. Ritmeesteren/ en in de 20. Ruyters doot bleven: Snedder die sich waende schoot vry te zijn/ wiert op sijn Paert van achteren door de strot geponjardeert/ ende als een Struyck-rover binnen Maestricht gesleept.

In Languedocq doch meest te Toulouse waeren die van de Religie seer op hunne Gouverneur den Graeve de Rieulx ghebeten/ om dat hy de Stoelen en Bancken van hare Predick-plaets had doen verbranden: Sy quaemen ten dien eynde veel duysent sterck in Wapenen/ tot dat den Coning om veel goede insichten haer in vorige stant stelden/en sijnen Gouverneur ten Hove ontboot. 't Leger des Conings veroverden den 29. deser Mouson/en de Spaensche op den 1. Oct. Rocroi. Prins Robert arriveert te Nantes/meynende sijn Broeder Mauritius aen 't Eylant Domingo gelaten te hebben. Den Heer Chanut wort aen hare Ho. Mo: als Ambassadeur afgesonden. Maer den Heer de Chasteauneuf nam een ander reyse aen/want hy nu 77. Jaren out zijnde/gevoelende dat hem de doot naderde/ was soo verheugt dat hem Godt de Heere uyt dese beslommerde weerelt haelde/dat hy eenige dagẽ te voren het Te Deum dede singen/en sterf den 23. also op sijn Huys te Leuvile met goede dispositie.

Lijste der veroverde Engelse Prijsen:

't Amsterdam, 1. Terneufs-vaerder met 10. stucken. 1. Pijnas met Kolen. 1. Kets met Hoepen. 1. Prijs met Noortse Deelen. 1. Prijs met Soute Vis.

Op d' Elve, een Laken-schip verovert, en een ander met Cramery geladen.

2. Eng. Laken-schepen. 1. met 10. Last Suycker. 1. West-Indis-vaerder in zee verovert.

October 1653.

DE Staten Generael by den voortgang van desen swaren Oorlog ter zee te gemoet siende/ dat een notabile subsidie van Penningen tot onderhout der navale macht gefourneert dienden/ hebben eyndeling (om verscheyde insichten) vast gestelt/ Lijf-renten tot laste van 't gemeene Lant te lichten/ tegens 1. van 11. 's Jaers/ende de betalinge der Renten te vinden uyt 1. Jaerlijcksen duysensten Penning/te geven/ by groot en kleyn: Hier door is niet alleen een goet Capitael ten dienste van 't Lant gekomen/nemaer sijn oock vele gegoede Ingesetenen door een nieu precis ondersoeck uyt gevonden tot 14.15. en 1600. toe in ettelijcke Steden/ die voor desen overgeslagen/ noyt in andere Schattingen yets gegeven hadden. Hare Ho. Mo: verboden oock scherpelijck de pernicieuse Leere der Socinianen/ om veele goede redenen.

geen Geweer: En ick heb dubbelt sey Snedder, soo dat Besoy gedwongen was, en een Rapier van Snedder over nam: Die met de eerste steeck Besoy in den Buyck treffende, hem sieltogent leggen liet: Kloppende niet wijt van daer aen een Munnicken Klooster, daer hy tot de Broeders seyde: Wilt gy caritaten doen, ginder legt een Arm Persoon: Maer Besoy besturf het. De Broeders Begroeven hem. En Snedder kreech als verhaelt is oock sijn loon.

De Engelse naemen doen by de 30. Haring-buysen/met 4. Buys-convoyjertjes/de rest wierden van de Neeringe verjaegt. Een Embder schip met 50. Last Rogge by d' Elve van een Engelse Caper genomen/wiert van twee Holl. Kapers ontmoet/ en met syn Prijs van hun vermeestert: De voorsz. Holl. met haren Buyt na 't Vlie komende/ geraeckten snachts onder de Engelse Vloot die op 't Sant lach: Die alle 4. de Schepen namen: Doch een der Hollantse Capers ontsprongh den dans in de naeste nacht/ en quam behouden in Tessel.

In de Levante syn dit Jaer veel Turckse Rovers van Barbaryen in Zee gekomen/doende groote extorsien aen de Christen Coopvaerders: Niet wijt van Otrante bejegende 't Holl. schip de Hoop/komende van Smyrna/3. van dese Turckse Rovers van Tripoly/mette welcke hy 3. dagen langh af en aen vromelijck heeft geslagen/tot dat op den 3. dach de ged. Turcken seer doornagelt met bebloede koppen selfs afgeweken zijn: So dat het Schip de Hoope met eenige dooden en gequetsten tot Messina behouden aengekomen is.

Sophocles; Præstat vel cum impietate vincere hostes,
Quam in servitute aliis obedire.

November 1653.

ALs den Vice-Admir. de Wit de 350. Oosters-vaerders tot op den hoeck van Jutlandt hadde geconvoyeert/ bleef hy omtrent het Schager Rack met d' Oorlog-schepen kruyssen/onderwijl dat de Oost-Indise ende de andere op Convoy wachtende schepen hun na Flecker en Mardou in Noorwegen op de rendevous verbaerdigden: Den Coning van Denemarcken na dattet hem belieft hadde met syn Gemalinne en Raet op de Holl. Oost-Indise schepen te gaen/ (waer af de 5. by Kroonenborg lagen) en die te besien/ ende daer op Vergast te blijven/oock eenige Presenten van Oost-Indise Rariteyten te ontfangen/ heeft alle de voorsz. Holl. Schepen die in de Sont lagen/ met 13. Coningl. Deense schepen tot Flecker doen convoyeren. Maer 't Oost-Indis schip Malacca van achter instortende/most te Mardow inlopen/alwaer hare Ladinge in 4. Fluyten overgenomen wiert. De vordere 3. Oost-Indise en andere Koopvaerdy-schepen die te Bergen lagen/ konden om contrarie wint geen zee kiesen/ nochte op de rendevous verschijnen: Waer over geresolveert wiert met de presente Schepen na 't Vaderlant te zeylen/alsso veel schepen bederffelijcke Goederen in hadden: Den 1. en 2. deser syn sy in Tessel en 't Vlie met moy weder aengekomen/ sterck omtrent de 350. zeylen: Maer de Oorlogs-vloot ging heel naer onder Petten leggen/ om gevictualieert te worden/ om de andere schepen dan oock van Bergen af te halen: Maer tusschen den 9. en 10. een geweldigen storm uytte W. N. W. opstaende/stont het mette geheele Armade seer slecht geschapen/ want eenige schepen drijftig wordende/hielpen andere oock aen 't leuteren/waer door eenige schepen tegens strant raeckten/daer van/indien de Maets voorsichtig geweest waren/meer zielen souden gebergt geworden hebben: Namen van de beschadigde en gebleven schepen:

1. De

Persoonen, met een somme van Duysent Carolus guldens, ende sal daer en boven noch genieten impuniteyt van 't voorsz. delict, indien hy daer aen mede schuldich soude moghen wesen. Gedaen in den Hage, den 22. October 1653.

D'Engelsen hebben na hun lest-geleden storm hun meeste Scheeps-macht in dese Maent opgelept. Onderwijl had den Command. Seafort voor Con. Carel sich meester gemaeckt van de Lews Eylanden en stercken: 't Parlament bedenckende dat dese conquesten haer te nadeelig waren, schickte volck, geschut en anders op d' Eylanden Hitlandt, Fayrhill en d' Orcades, sonden ook haren Colonel Cobbet en eenige Soldaten van Schotlant in zee, om de ged. Lews weder te incorporeren: Maer sommige van Cobbets schepen bleven door storm, andere geraeckten van hun cours, die na groote geleden honger en miserien, op verkeerde plaetsen weder aen quamen: Cobbet quam selfs aen de Lews te landen, maer hy sterf stracks, en sijn Volck wiert aldaer met vehemente Sieckten geplaegt. Een ander Colonel, Joyeuse genoemt, was weynich geluckiger, want desen, als hy den Generael Cromwel wat ondraegelijck had uytgescholden, wiert binnen Londen gedegradeert, 't Rapier op sijn hooft stucken geslagen, ende voorts als een Schelm uyt het Lant gebannen. Maer boven dien volgden noch meer ongemack: Admir. Monck quam van de Vloot te Westmunster, alwaer hy als Mede-lidt van 't Parlament ging sitten. De Bootsgesellen siende also dat haer geen belofte wierden gehouden, in 't mede deelen der Prijs-goederē, waren seer malcontent, te meer, om datter nu so weynich buyt by het Voor-jaer gemaeckt was: Sy verlaten dan hunne Schepen, en vergaderden eenige 1000. binnen Londen, hier speelen sy leelijck het beest, en maken by lichten dage een oploop in 't midden van de Stad, stellen hun tegens de Soldaten, soo datter sommige ten wedersijden doot blijven: Een der stoutste treet den Admir. Monck selfs onder d' oogen, in meyninghe hem onder 't toe-duwen van eenighe schelt-woorden, met een Ponjaert te treffen: Dan hy wierde gestuyt, en met noch twee andere gevangen, daer de 2. van gehangen zijn, de rest toonden sich doen gerust.

In Schotlant heeft sich den 3. deser een geweldigen storm eñ Aertbevinge verheft, waer door by Dalkeit een groote Klip in tween scheurden, en nederstortende veel Lants bedeckten. Door dien die storm 16. a 18. uyren langh duyrde, bleven op de Schotse Cust dese volgende Engelse Oorlog-schepen:

1. 't Oorloch-Schip de Swaen.
2. De Marta en Margarita van Ipswich, een groot Schip, vol Amonitie en Provisie.
3. De Voorspoet van Lijn, maer een Man af gebercht.
4. en 5. Twee Oorlogschepen, gecommandeert by Capiteyn Tarleton.

Lijste der veroverde Engelse Prijsen:

In de Scholbalch: Een Prijs met Pick en Teer.
In Tessel: Een Boeyer met Pot-as en Hennip, een met Koolen, twee met Haring.
Te Hoorn: Een Nieuwe Fluyt met Lijnwaet, een Pynas met Koopmanschappen.
Te Vlissingen: Twee met Koolen, een met Sout, een met Boter.
Te Rochel: Ses a Seven Engelse Canary-vaerders, door twee Zeeuse Capers verovert.

12000	Witte gebleeckte Mouris.	1071	Catty Benjuyn.
10960	ſtucx gebleeckte Salampouris.	1854	Pont Cardemon.
11400	ſtucx gebleeckte Parcallen.	4012	ſtucx Chalon Gingans.
3740	ſtucx Zeyldoeck.	2233	ſtucx gebleeckte Chiavonis.
10000	ſtucx Chiauters Doriabadis.	200	ſtucx Bedt-tijck.
9620	ſtucx diverſe Baftas.	6	Kasjes Iapanſe t' Chia.
400	ſtucx Swarte Kannekins.	2	Kasjes Beſar ſtenen, Muſcus, Ambre-(gris.
4000	ſtucx Caſſa Bengale.	80212	Pont Cattoene garen.
1500	ſtucx Malemolens.	1000	ſtucx Garras.
2000	ſtucx Mamoedis.	510	ſtucx rouwe Tonkinſe Sijde.
225	ſtucx Surats en Perſiſe Alcativen.	100	ſtucx geſigureerde Pelings.
2620	ſtucx Sanen.	450	ſtucx Witte Chiorons.
2300	ſtucx gebleeckte Hamans.	100	ſtucx Genuaſe Chions.
320	ſtucx geſtickte Deeckens.	25	ſtucx witte Chimongis.
4300	ſtucx Adathys.	256	ſtucx diverſe geverfde Stofjens.
6	Leggers ingeleyde Tamarinde.	19	ſtucx Tonkinſe Canangans.
460	Murſjes Caneel Olye.	661	ſtucx Peelings.
1316	Catty rouwe Chyneſe Syde.	1311	Pont drooge Gengeber.
4429	Pont Bengaelſe Sijde.	41080	Caperias, in 9. Packen.
1277	Catty Candy Suycker.		1 Picol is 120 pont, 1 Catty een 4 pont.

Brengen mede / dat de Hollanders in goeden doen op hare hoede tegens de Portugijſen ende Engelſen waren : Oock goede progreſſen op hare Swarte Vyanden als andere hadden : Dat den Tartaer het heerlijck geweſe China noch ten deele onder ſijn macht hielt : Den Keyſer van Japon in ruſt floreerde : Ende den Perſiaen met de andere Indiſe Coningen grootelijcx op d' Engelſen geſtoort waren / die met raet / daet / en gemoet tot de decollatie van haren eygen al te goeden Coning hadden toegeſtemt. Met dien ſtorm arriveerden oock in Zeelant Cap. Cornelis Tromp / recht door 't Canael / niet tegenſtaend : dat de Engelſe aldaer ſeer nauw op hem paſten / als wel veradverteert dat verſcheyden rijcke Koopvaerdijers by hem waeren / mitſgaders een Eng. Oorlog-ſchip met 42. ſt. in de Levant verobert / 't welck hy mede in Zeelant op-brengende / op de Paerde-marckt vaſt raeckten : Een Guinees-vaerder ſonck oock onder Weſtkappele / de andere ſchepen quamen behouden binnen.

Maer 't Engels Scheeps-volck te Portſmuyen begoſten te mutineren als ſy hoorden datter 2. van hare Confraters te Londen op-geknoopt waren / die ſy verſtonden in 't hare groot gelijck te hebben / om na haer beloof de premien / als vooren verhaelt is / ſoodanich te procederen : De Commandeurs hielden haer in devotie met den Buyt die ſy by den voorn. C. Tromp meynden te attrapperen / waer af ſy 't genot hun alreede verſekert hadden : Doch als ſy nu hoorden dat Tromp met ſijn Schepen in Zeelant was gearriveert / (na datſe ſo langh te vergeefs gewacht / en terwijle hy te Rochel lach ſo meenich Brantwachtje om hem te verſpieden / uytgeſonden hadden) waren ſy ſeer onpatientich / en ſtelden hun veel moetwilliger aen als opt : Soo dat korts daer aen op

1. De Gekroonde Liefde, Admiraliteyts Schip van Zeelant, Capit. Hartman, was 't eerste Schip dat strande, op Sondach na Middach ten twee uren. Het Schips tuych en meest al het Volck geberght. Maer den Capiteyn doot.

2. Gouda, Capit. Ooms en sommich Volck gebercht, de rest door verbaestheyt hun 't Zee begevende, sijn verdroncken, 't Schip geheel, op droogh.

3. St. Vincent, Directeurs Schip uyt Vrieslant, strande Maendags voor Petten. Haer Cap. Kleyn en veel Volck sijn gebergt mette Boots aen 2. Kabels vast gemaeckt: Maer den Schipper (die hem schreumde nat te maken) bleef met 't meeste Volck op 'tSchip, dat 'sNachts vergaen is, want Dingsdachs en sach meñ daer geen overblijfselen meer af.

4. De Gerechtigheyt, een Oost-Indise Kruysser van Hoorn, Capiteyn Swart, is na dat hy langh om hulp geschooteñ hadde, met Volck en al vergaen.

5. De Moorin, Capiteyn Iol, d' Amunitie en veel Volck behoudeñ.

6. De Koningh David, Kapiteyn Vogelesangh, by Petten op drooch geset.

7. 8. Twee Zeeuse Fluyten met Provisie en Amunitie vergaen.

't Schip Vergoes raeckten onbeschadigt over de ondiepten binnen Tessel: Noch 2. a 3. andere/als van de Capiteynen Boerman/Kempē/Pence/Hartman/en Wagenaer/leden groote schade. Andere kapten hun Masten/de beste hadden [Godt lof] goe Anckers en Touwen tot haer versekeringe. Den L. Admirael Opdam was doen op de Helder/ en Witte met de Kuyter reden en streden toen met de bijstere Golven/ die mette gantsche Armade na den storm Tessel binnen quamen/wel verwondert/ dat God de Heere met een so geweldige Tempeest en een seer gevaerlijcke lager Wal/ 's Lants Vloot so remarcabel bewaert had/ want daer is in dit Tempeest gesien/ datte naeste schepen aen de Wal sijn behouden/ en de verongheluckte hier en daer te midden upt de Armade sijn wech geruckt/waer af naderhant noch veel Geschuts en anders is gesalveert. Daer en tegens quamen met desen storm in Tessel de resteerende 3. Oost-Indise ende andere Coopvaerdyers upt Noorweghen/ den 15. en 16. deser in 't Vlie/ soo dat in dit Jaer gearriveert sijn 8. Schepen upt de Indias/ te weten:

Voor Amsterdam: *De Peerle, Princesse Royal, Walvis, Malacca, en den Elephant.*
Voor Zeelandt: *'t Hoff van Zeelandt*, ende 't Schip *de Provincien.*
Voor Enchuysen: *Nieuw Enchuysen.*

Haere Ladinge is als volgt:

2131779 Catti Form. Bengaelse P. Suycker.
209769 Pont Siams Sappanhout.
655407 Pont geraffineerde Salpeter.
3258378 Pont Peper.
132951 Catty geconfijte Gengber.
1027385 Pont Giroffel Nagelen.
29938 Pont Cormandelse Indigo.
100306 Pont Suratse Indigo.
248400 Pont Ceylonse Caneel.
357493 Pont gegarbuleerde Note Muscate.
128619 Pont Macis of Foelie.
121383 Pont Persiaense Zijde.
1200 stucx gebleeckt Guinees Lijnwaet.
18192 stucx diverse soorten Bethilles.
2240 stucx Masulipatmanse Negros kled.
2910 stucx gebleeckte Gingans.

huyzen handelende/en konden bestaen/maer aller haet op hun souden ladẽ/ en eyndelingh de bedroefste en jammerlijckste Menschen souden worden die oyt waren: Onder veele notabile klachten die sy in hare Missive stellen sijn oock dese: Srs. Ingevalle gy dese Franse Schepen confisqueert, so is onsen gantsen Westersen Handel geruyneert: 't Is hoog tijdt dat men hier in een spoedige remedie soecke, ofte wy en onse Commercie, die hier byna gants onder de voet leyt, sal totaliter vernielt zijn, 't welck veel hondert Huysgesinnen beschreyen sullen, &c (N. B.) Alle ons ernstig bidden in dese Gewesten is, datter mag een haestige geluckige Vrede werden getroffen, en in eere en sekerheyt geslooten werden met alle Nabuyrige Vorsten ende Landen, &c. Den 28. deser vertrocken van Vlissingen d' Afgesanten W. Nieupoort en Jongstal weder na Londen/met instructie/ de handelinge wegen hare Ho. Mo: noch eens aen te bieden/ en die van de Regeeringe van Engelant voor 't laetst te projecteren een vaste eñ voor beyde Republycken honorable ende goede Vrede/ bestaende in 36. Acticulen: Doch/ ingevalle het die van Engelandt gelijck meermalen/ onder frivole dilayen/ expostulatien eñ nieuwigheden mochten refuseren/ was in 't contrarie geresolveert/ met alle spoet de Wapenen ende Navale Machten deser Nederlanden ('tgunt noch noyt in rechte ernst was geschiet) tegens Engelant aen te wenden/ende vive force met Godes hulpe/mitsgaders door nieuwe Alliantiẽ daer toe met andere Potentaten aen te gaen/te attacqueren/eñ (waer 't doenlijck) de selve tot Christelicke reden te brengen. De tijding van dese eendrachtig genomen resolutie was haest te Londen/ ende voorwaer sy en klonck sommige tot Westmunster niet wel in de ooren/ om dat daer door nu de saecke sich tot d' een of d' ander kandt most schicken / waer aen de dissolutie des Parlaments/ ofte den welstant van Engelant hangende was. Wat uytslagh dit nieu aenbieden der Tractaten ghenomen heeft/ende hoedanige veranderinge daer door over den Generael Olyvier Cromwel ende het Parlament gevolgt is/ sullen ons de twee volgende Maenden vertoonen.

't Is op den lesten deser oock binnen Londen gebeurt/dat den Broeder van den Portugijsse Ambassad. en 2. uytte selve Suyte op de Nieuwe Borse wandelende/hem daer een Engelsen Colonel Gerharts by voegende/ sy in Franse tale van de Engelse Staet begosten te discoureren/ende dat Col. Gerharts in sijn meyninge van dees Portugijssen wat schempachtig berispt wierde/waer op stracx furieuse woorden volgden/en eyndeling hantgemeen raeckten/maer Col. Gerhart wat kleyn van Persoon/raeckten onder/oock so waren de Portugijssen wel 3. tegens een: Aldus worstelden sy lang met malkander/tot dat eenige Edelluyden (onbekent wie) hun met de querelle bemoeyende/hun sochten te scheyden/ seggende/ dattet onredelijck was so veele tegen een, eyndeling quam Mr. Anfrazer/ die Col. Gerharts uyt de noot hielp/ en dreef de Portugijsen (die hem alreede in den Schouder hadden geponjardeert) van 't Lijf/ so datse mosten vluchten/een van hun van d' eene oor tot d'ander gejapickt zijnde. In de Na-nacht quamen de Portugijse veel stercker weder op de Borse/ dan niemant vindende/sijn geretireert. Woensdags snachts sijn sy wel 50. sterck andermael op de Nieuwe Borse gekomen/ alle dobbelt gewapent / by hun hebbende 2. a 3. Koetsen vol Hant-granaden en Amonitie / aen de Water-kant

hadden

de vloot eenige van dien scherpelijck gekastijt zijn/als/eenige sijn na d' Engelse gewoonte 8. a 9. mael gekielhaelt/ na datse aen 2. Sloepen gebonden/ met een papier op hun borst/verbatende hare misdaet/en in yder Sloep een Tambour staende/also aen alle 4. de Vlach ofte Admiraels Schepen sijn geroept: Andere syn gegeesselt en gebannen/waer onder haren C. Chapman een was.

In dese Maent is tusschen de Nederlantse ende Engelse Republijcken een verwisselinge van Gevangens besloten: Doch also men in Hollant weynig Engelsen vast gehouden heeft/ soo waren daer toe 2. schepen genoech om hun over te voeren/die in de Mase daer toe by den Staet gehuyrt wierden: d' Engelsen hebben om 2. hoog-dringende redenen tot dese wisselinge gedwonghen geweest: Ten 1/ waren sy beducht dat uyt den stanck der voorsz. gevangens de Peste soude voortgekomen hebben: En ten 2./ hadden sy de Vrouwen en Kinders van 't Volck harer Vloot die gebleven waeren/ aldus langh met die schoone praetjes getroost/ dat de selve noch in levende lijve in Hollant gevangen saten/ &c. Maer als nu van so veel 1000. zielen so weynigh tuys gekeert zijn/is daer een groot jammer in Engelant op de Zee-kusten gesien / van die geene die langer Weduwen en Wesen waren geweest dan sy selver wisten.

Den Heer Ambassadeur N. Keyser is oock uyt Denemarcken weder in Hollant gearriveert: Met gedesireerde expeditie op 't Tractaet tusschen den Coning Fredrick van Denemarcken ende de Staten Gener. der Vereenigde Nederlanden. De Engelse maeckten in dese Maent goede Buyt aen eenige rijcke schepen diese in 't Canael namen/ hoorende in Vranckrijck/ als:

1. St. Ian de Grace van St. Malo, a 22. st. en 80. Man.
2. De drie Koningen van Hamburg, a 20. stucken, vol Kooren en Lijnwaet.
3. De Zee-blom van St. Malo, a 2. st. met Ossen en Verckens na St. Christoffel.
4. en 5. Twee schepen na Cadix gaende, samen op 700000. gulden geschat.
Noch veroverden sy: 6. De Hoop van Rotterdam met Tackebos.
8. Abrahams Offerhande, van Vlissingen, met Rosijnen en Corenten.
9. Een Fluyt van Middelburgh, met Sout.
10. De Willem van Pont Orson in Vranckrijck, a 7. stucken, met Kooren en Rijs.

Stracx hier op heeft men in Normandijen aller Engelse schepen/goederen/ en Spijckers gearresteert: Waer over d'Engelse Coopluyden in de West seer verslagen wierden: Als siende also hun eygen ruyne voor oogen/ door de gierichheyt en gruwelijcke roverije van haer eygen Regentẽ/(want die namen alles weg/ selfs eens 21. en eens 23. Hamb. schepen/ de eene Vloot van Spangien eñ d'ander na Vranckrijck komende/'twelck doch alle vrije Luyden waren/en die heeft men evenwel na veel moeytens en groote kosten 10. en 20. ten 100.doen geven eer men hun wilde ontslaen) dies halven/en oock/om dat men te Londen de mediatie aen den H. Lagerssielt Ambassadeur van Sweden op des selfs aenbiedinge tusschen de Nederlants en Engelse Republicke/schamper genoeg hadde geweygert/ besloten dese voorsz. Engelse Coopluyden hare bedroefde gemoederen door een besendinge aen 't Parlament te openbaren/gelijck sy aenstonts deden/wel wetende dat sy noch niemant aldus mette Nagebuyren

ende de Staten Generael/ des te meer/ om de voorgeroerde Resolutie: Den Holl. Ambassadeur Boreel quam doen oock den Coning verscheyden malen spreken: Ende den Card. Masarini caresseerde op desen tijt 't Geslacht van Stuart meer als opt/ soo met vergasten als andere vermakelijckheden meer. Den Keyser hadde oock 500000. Rijcx-daelers gedisponeert tot secours van Coningh Karel. Eenige secrete Vrienden sonden oock 2. schepen vol Wapenen achter na Schotlant tot secours van de Hooglanders/die nu al den gantsen Somer onder G. Glencarn/Kenmore/ Athol en Wogan Schotlant met stropen geplaegt hadden/en tot Dubarton/Abberdeen/St. Johnston/Edenburg en Glasco/ de Luyden weg gehaelt/de Huysen en Vlecken neder geworpen/ende 't platte Lant onder contributie gebracht. Den Heer Middelton in den Hage gekomen uyt Schotlant/ soude oock geern met schepen en Waepenen de Hooglanders voor den Coningh gesecondeert hebben/ende die met admissie der H. Staten uyt Hollant derwaert afgescheept hebben: Dan hier af sullen wy [belieft het Godt] in ons 5. Deel wat vrijmoediger spreken. Denemarcken was den Coning Carel sijne Cousin oock geheel gunstich: Maer Sweden/Spangien en andere/ dachten meer op hun eygen Intrest/embrasseerden de Engelse/ende gaven haren Cousijn alleen die auxiliatie in getuyge van hare goede genegentheden: Dat sijn quade fortuyne hun leet was/eñ dat hy hem nu/ tot haer de gelegentheyt beter schickte/ met het vroome kleet van geduldicheyt voor een wijle mosten behangen ende behelpen.

Daer en teghens hadde den Generael Cromwel een seer speculatif werck voor/directelijck na een punct als Koning Carel/ ende oock wel so geluckig: Of hy nu daer in geen dapper beleyt/en sekere treffelijcke Maximen heeft gebruyckt/ om daer uyt te verdienen den naem van een wacker Politicus/ daer aen en derf ick geensins twijffelen. Den voorsz. Gener. vermerckte wel dat sijn Regeeringe aen 2. zijden manck ging; 1. Wegens 't Parlament/dat/also het soo veelderleye Hoofden uyt bysondere Provincien waeren / die noch met hem noch met malkander kosten accorderen/daer uyt niet goets te verwachten was. 2. De heymelijcke haet van de grootste in 't Leger op sijn Persoon. Waer om hy aenvangt een goet gedeelte der Parlaments-Heeren / by middel van stercke inductie/ op sijn zijde te krijgen/ 't welck hem so wel geluckte/ dat hy de gewenste haven van sijn desseyn daer door ten vollen bezeylde: Want als nu op den 24. deser het Parlament tot Westmunster vergadert was/om op de ordinaris affairen van de Republijcke te beraetslagen/so stonden dese nieuwe Creatuyren over eynt/en verklaerden/ dat sy gedwongen waren (plichts halven) aen de Vergaderinge te openbaren 't gunt haer op hun herte lach/ sulcx in dese woorden uytende: Dat haer den last om te regeeren te swaer viel, 't welck bleeck aen verscheyden saecken die 't Parlament onder handen genomen hadden,doch niet uytvoeren konden: Ende dat sy daer om met veel andere goede Leden gemeynt waren den last eñ d'administratie van de Republijcke aen den Generael op te dragen, eer dat meerder onheylen en ongediensticheden voor 't gemeene volck ter oorsake van dese defective Regeeringe,hun mochten openbaren,&c. Dit also met een Engelse wel-sprekentheyt aengedraept zijnde/en kost het selve so stracx by hun alle niet aengenomen worden: Weder om andere

hadden sy oock sommige Schuyten tot hunne devotie. 't Volck op de Borse hun alsoo siende aenkomen/ vluchte verbaest in de naeste Winckels / want sy schoten en hieuwen op al die hun ontmoeten: Seecker Edelman toegenaemt Mr. Greenway/quam aldaer by geval met sijn Suster en onlangs gehuwde Huys-vrou/die hem baden dat hy sich mede in een der naeste Winckels ritireren wilde/maer hy willende sien wat daer te doen was/wiert stracks met een Pistool door 't hooft geschoten/so dat hy doot neder viel. Andere werden oock alsoo bejegent/ en met het Moort-seyn van haren Capit. Buff ter neder geslagen: Aldus domineren de Portugijsen lange wijl op dito Borse/so datter niemant sich tegens reppen dorst. Eenen Engelsen Col. Mays vocht wel 1. uyr tegens hun/tot dat sy hem 't Swaert uyt de hant slaende/ de rest gavẽ/ na dat hy 11. a 12. Portugijsen om den hals had gebracht: Mr. Thomas Howard/ en Mr. Cartar/ (2. Leden van 't Parlament) sijn beneffens andere oock aldaer swaerlick gequetst. Tot dat Londen in a l'arme rakende de Trompetten geblasen wierden/eñ de Engelse Ruyterije gelogeert aen de Muse/ op de Portugijsen in reden/de Pistolẽ losten/ en hun vluchtende in 't Logement van den Portugijsen Ambassad. dreven/alwaer sy het rontsom besetten/tot dat Com. Generael Waley alle de voorsz. Portugijsen quam gevangen nemen/daer onder des Portugijssen Ambassadeurs Broeder en een Ridder van Malta / die na den Towr gebracht wierden: Ende alhoewel den gemelten Ambassadeur van Portugal korts daer aen by den Generael Cromwel de relaxatie van sijn Broeder alleen ging versoecken/ so is daer niet op gevolgt/ als dat den Gen. hem antwoorde: Dat die crimina niet hem maer de Republijcke betrefte, ende de saecke aen den Raet van Staten soude gedefereert werden, &c. Waer mede hy ongetroost weder na huys is gekeert.

Lijste der veroverde Engelse Prijsen:

Te Medenblick: 2. Fluyten met Yser, Masten, Deelen. 1. Galjot van 40. Last.

In 't Vlie: 1. Boeyer met Stockvis, Salm, Hennip.

Te Enchuysen: 1. Lorrendraeyer met Pick en Teer.

Noch een Condaetsvaerder te Petten. 1. Boeyer met Koolen, en een kleyn Engels Scheepjen binnen Tessel opgebracht.

Oock sijn in dese Maent door de Capers te Calais, te Brest, te Roscow, te Nantes, Rochel, ende in Biscayen op-gebracht, tusschen de 30 en 40. Engelse Coopvaerdijers, soo Spaens, Verginis, Cribis, als Terneufs vaerders, als van Plemuyen, Vaelmuyen, Iarnsay, de Sorlinges, Bristol, van Yrlant, als elders.

December 1653.

Carolus Stuart de II. gekroont en geproclameert Coning van Schotlant en Engelant/ was nu seer vlijtich tot Chantilley by Parijs in 't beschicken van sijn affairen: Uyt Hollant scheen hem nu wat goets toe te sullen komen / om de kleene apparentie van Vrede die daer was tusschen Engelant ende

ften dach haer sittinge. 9. De Parlaments Leden sullen gekozen werden uyt Engelant/ Wallis/ de Eylanden Jersay ende Guarnsay/en uytte stad Barwick op de Tweed: Dese sullen niet meer dan 400 mogen zijn: Die uyt Schotlant niet meer als 30. Wt Yerlant oock niet boven de 30. 10. Dese sullen in seker getal uyt alle Provincien beroepen werden. 11. De beroepinge des Parlaments sal onder het Groot Zegel van Engelant geschieden/by d'Heer Protector en sijnen Raet. Hier af sal de eerste beroepinge niet voor den 11. Juny 1654. mogen zijn. 12. Den Sherif van yder Graefschap daer d' Electie valt/ sal dat in de Cancelerije aentekenen. 13. Den Scherif die in dit aentekenen vals handelt/ sal verbeuren 2000. Marck. 14. Al die voor den 11. Janu. 1641. tegens 't Parl. gedient hebben/ mogen geen Parl. Lit zijn. 15. Gelijck oock geen Lit mogen werden die Yrse Rebelly gestijft hebben. Ofte die Papist zijn. 16. De contrary gedaen electie sal nul zijn. En die sijn stem tot sulcx geeft/ sal verbeuren een Jaer innekomens van al sijn goet/ mitsgaders een derdepart van al sijn Capitael. 17. Die tot Leden des Parlaments gekozen worden/moeten Godvreesende/en 21. jaer out zijn. 18. En ten minsten 1200. guld. gegoet zijn. 19. Den Cancelier mette sijne sal be-edicht/en contrarie doende/als Verrader gestraft worden. 20. Indien den Cancelier negligeert in 't volvoeren van de Schriften te depescheren/ sal 't Parlament na den 15. dach die geapponcteert was/ evenwel cessie nemen tot Westmunster. 21. Den Clerck van de Cancelerije sal de geeligeerde Leden optekenen/en den Raet salse visiteren. 22. 't Parlament sal mogen delibereren als sy ten minsten 60. sterek zijn. 23. Den H. Protector met de meeste part sijns Raets sal in de eerste drie Maenden de Parlamenten niet mogen dissolveren dan met hun eygen consent. En by opkomst van Oorloge met eenig vremt Potentaet/ sal een Parlament moeten beroepen werden/om hun advijs daer op te geven. 24. Alle Acten in 't Parlament passerende/ sal den Heer Protector daer over oock consent gevraegt worden/ ende so hy in 20. dagen hen daer over geen satisfactie doet/sullen evenwel daer mede voort varen/en 't selve wettelijck zijn. 25. Dat Philips vicomte Lisle/Carel Fleedwood/Jan Lambert/Gilbert Pickering/Carel Volseiy/ Antony Aslepcoper/ Edward Moutague/Jan Des bourg/ Walter Stricklant/ Hendrick Lourens/ Willem Sydenham/ Phlips Jones/Richard Major/Frans Rous/en Phlips Schippon/sijn Hoogheyts Raet sullen wesen/ 7. van hun mogen concluderē: Een van hun stervende/sal in plaets van die 6. by 't Parlament genomineert wordende/hier salder den Raet 2. af kiesen/en de Lord Protector een. 26. Eer het toekomende Parlament sit/mach den Heer Protector tot sijnen Raet voegen die 't hem belieft/mits niet boven 21 gaende. 27. Datter een Jaerlijckx inkomen sal uytgevonden werden/tot onderhout van 10000. paerden en Dragonderen/ en 20000. Voet-knechten in Engelant/Schotlant/en Yrlant/ tot des selfs securiteyt: Als oock een bequaem getal Schepen tot bewaringe der Zee: Noch 200000. Pont 's Jaers voor d' administratie der Justitie/en andere expentien in 't Gouvernement/ te lichten op de coustuimen. 28. Dit Jaerlijckx in de publijcke Tresaurien te betalen. 29. En of hier na so groote defencie ter Zee noch te Lande niet behoeft/sal dat gelt ten dienste van 't Lant opgeleyt en bewaert worden. 30. Het lichten van 't gelt ten opsichte des presenten Oorlogs sal aen 't Parlament staen/en in den tusschen tijdt aen den Lord Protector en sijnen Raet. 31. Dat in alle inkomsten/en Landen/ de Republijck behorende/uyt de name van 't Parlament dus lange gedisponeert/nu den Heer Protectors naem gebruyckt sal worden. 32. Dattet Officie van den Protector electif ende niet successif sal wesen/ ende sal d' Electie by den Raet wesen; mits dat geene Kinderen van den lesten Coning nochte eenige van sijn Linie ofte geslachte sal mogen gekoozen worden tot Heer Protector ofte Hooft Magistraet over dese Natien: By tusschen-tijt van een Lord Protector sal den Raet in Vigeur so lange Commanderē. 33. Dat Olivier Cromwel hier by wort verklaert Capiteyn Generael van de Machten van Engelant/ Schotlant/ en Yrlant/en Heer Protector van de selve Republijcke. 34. De Cancelier etc. Tresaurier/ Admirael en Gouverneurs van Schotlant en Yrlant/sullen met approbatie van 't Parlament gekozen werden/ in absentie by den Raet. 35. Datte Christelijcke Relige vervat in de Schriftuyr/ sal gehouden werden voor de publijcke professie deser Natien: En een recours genomen worden om alle dwalingen en Heresie te weeren. 36. Niemandt sal op boeten totte publicke professie gedwongen worden/ maer door gesonde Leere en goede conversatie sal men hun trachten te winnen. 37. De verschillende Geloofsgenoten hoese zijn/sullen geprotecteert worden/ uytgesept Papisten. 38. Alle Wetten ofte Ordonnantien contrary de voorsz. liberteyt/ sullen nul zijn. 39. De Acten by Parlament gemaeckt over de Landen/Renten en Erffenisse des lesten Coninex Coningin/en Prins/ van Aertsbisschoppen en Bisschoppen/sullen vast en gedaen blijven. 40. De Articulen mette Vyant gemaeckt/ en namaels by 't Parlament bevestigt/ sullen aen de geinteresseerde goet gedaen werden. Alle appellen aen 't lest Parlament/ worden aen 't toekomende Parlament die om relief van acten/ of verkopinge van Delinquante goederen geschieden/gerenvoyeert. 41. Dat elcken succederenden Heer Protector een solemnele Eet sal doen/ en die ondertekenen in presentie van sijn Raet/ Dat hy de Vrede/Rust en 't Welvaren van dese Natien sal soecken/Recht en Justitie administreren: Niets tegens dese ordre t' attenteren: En naer syn best vermogen 't Volck regeren. 42. Yder Raets Persoon sal eer hy in Officie treet/ oock een Eed doen/ en ondertekenen. Datse in het verkiesen des volgende Protectors getrou/ en niet by gunst/ vrees/ etc. procederen sullen: Gelijck sy oock in hare andere affairen oprecht sullen moeten handelen. Daer

andere beducht/ dat daer yets anders achter ſchuylden/ en datter yets tot nadeel van hare Perſonen mocht op handen zijn/hebben hun van die uyr af weg gemaeckt: Van dit beginſel den Generael veradverteert zijnde/ volgden daer op een addreſſe/die by eenige uyt den name van 't Parlament aen den Gener: wiert gedaen/te weten/met een verſoeck: Dat men ſijne Exell. verſocht om het Gouvernement der 3. Natien van Engelant, Schotlant, ende Yrlant op hem te willen nemen,als de eenige middel om 't Volck voor ruyne te behoeden, dattet hoognoodich was, en 't Welvaren van deſen Staet daer aen lach. Dit wierde hem met verſcheyden Schriftuyr plaetſen behoorlick te ſijn beweſen/ ende dat hy in dit moeyelick Ampt ſijn recours tot Godt nemen mochte/ Ec. Als deſe addreſſe aldus geſchiede/ ſcheyden het Parlament/uytgeſeyt omtrent 25. Perſoonen/die alſo niet reſolveren konden om 't Kuſſen te verlaten; want als ſy hare Confraters alſo van de Zale uytte Bancken ſagen ſtappen/bleven ſy ſitten/en wel denckende dattet daer by niet blijven ſoude/vielen alle op hun knyen/hun tot de gebeden begevende: Maer als den Generael dit hoorde/commandeerden hy ettelijcke ſoldaten derwaert/ die deſe bidders by d' armen namen/ naer 't gat van de deur weſen/ende alſoo dwongen uyt te gaen: Veel gepeupel benieut hoe dit aflopen ſou/ ſtonden aen de Poort/ die van de voorſz. ſoldaten ſtracx na datte devote Leden uyt gegaen waren/geſloten wiert: So dat alles vreedſamelick toe ging/ende al beſchickt werck was eer 't yemant op de Borſe wiſt. De gewillige Leden quamen den Generael geluck wenſchen/en door een Geſchrift by hun ondertekent/ transporteerden ſy de Macht ende Souverainiteyt der Republicke/die aen 't Parlament hadde gehoort/nu alſo aen ſijn Exell. Cromwel: Hier op is gevolgt/ dat ſijn Exell: op den 26. deſer ten 1. uren ſmiddags van Withal naer Weſtmunſter reet/daer hem de Commiſſariſſen der groote Zale/de Judices/Baronnen/den Raet van State/en den L. Major met de Aldermans van Londen/met Scharlaken Rockē in Carotſe ſittende/hebben verwellekomt: Sijn Exell. had een ſwart Fluweele Cleet aen/ rondſom hem ſwermde ſijn Lijfguarde en andere gewapende Trawantē/beneffens de Officiers van 't Leger/ die alle met hare Wapens/Helmetten/en Swaerden uytgeruſt waren: Sijn Exell: ſtelde ſich by een ſtoel/ die in 't hooge Hoff van de Cancelerye voor hem geordonneert was/ hier bleef hy bloots Hoofts nevens ſtaen/ ende wierde by Mr. Jeſop (een der Secretariſſen van den Rade van State) de regulen van 't nieu Gouvernement geleſen/ byna een half uyr durende/ luydende aldus:

1. Dat de Opperſte wettelijcke Authoriteyt van d'Engelſe Republicke in een Perſoon/ en 't Volck des Parlaments ſal beſtaen. Dees een Perſoon ſal weſen den Protector. 2. Datte Republijcke ſal bedient werden by den Protector en ſijnen Raet: Welcke Raet beſtaen ſal in niet min als 13. en niet meer dan 21. Perſonen. 3. Dat alle Commiſſien en Geſchriften nu by 't Parlament verleent/ voortaen uyt den Naem van den Heer Protector gegeven ſullen werden: Van hem ſal alle Macht diriveren: Pardon (uyt geſeyt van dootſlach of verraet) ſal hy mogen verleenen: En de boeten ten beſte van het gemeen benificeren. 4. Den Heer Protector ſal als 't Parlament ſit/ over de Militie te water en te lande diſponeren/by conſent van 't Parlament. En in den tuſſchen tyt ſal hyſe mette meeſte part van ſijn Raet gebieden. 5. Den Heer Protector ſal/by conſent als voren/ goede correſpondentie met vreemde Coningen/Princen en Staten houden: En mette meeſte part van ſyn Raet macht hebben van Oorlog en Vrede. 6. Dat de Wetten noch gealtereert/ geſuſpendeert/ nochte geabrogeert ſullen werden, Nochte oock geen Schattingen op 't Volck gelegt werden/als by gemeene conſent des Parlaments. 7. Teghens den 13. Sept. 1654. ſal een Parlament te Weſtmunſter beroepen werden: En het ſucceſſif Parlament ſal alle 3. Jaren beroepen werden/ te rekenen van des leſten Parlamts. diſſolutie af. 8. Geene beroepen Parlamenten ſullen langer als 5. Maenden mogen ſitten/te reeckenen van den eer-

Doch al eer dese veranderinge in Engelant op quam/was den Heer Witelock uytte name van 't Parlament na Sweden met eenige Schepen vertrocken/die den 25. deser te Gottenborgh aen quam/na dat hy door contrarie wint ruym een Maent op de Zee gesworven hadde/en in die korte voyage 3. sijner schepē verdwaelde/en meest al hun volck kranck wiert/ op de Ambassadeurs Schip waren alleen wel 90. siecken en 5. dooden: Sy ontmoeten by Schagē 3. Holl. Oorlog-schepen/ maer de Engelse om hun siecken/ en de Holl. om 8. Coopvaerders diese by hun hadden/en sochten malkander niet: Den voorsz. Ambassadeur in Sweden komende/ stelden voor/ een Offensive en deffensive Alliantie/ 't welck Sweden ront af sloech: En eyschte in 't tegendeel restitutie van verscheyden Sweedse schepen ende Goederen/die de Engelse van hun genomen hadden/waer op Witelock niet gelast zijnde/en andere inconvenienten oprijsende/vertrock de Coninginne van Sweden upt 't Hof/ in meyninge een Rijcx-dag te beroepen/ eñ op den selven ceremonialiter haer te verklaren/ gesint te zijn/om de Croon van 't Rijck af te leggen/ende met bewilliging der Stenden/ den selven over te draghen aen haren Cousijn den Prince Carolus Gustavus: Hadde oock aen den Koningl. Deense Gesanter/ende andere Ministers harenthalven doen aenseggen/ al eer den voorsz. Engelsen Ambassad. in Sweden gearriveert was/dat den selven niets van hare Majestr. en soude obtineren 't geen de Croon Denemarcken in 't particulier ofte d' andere hare Geallieerde en Bontgenooten in 't generael nadeelich mochte wesen: Ende voorwaer sy heeft haer hier in seer loffelijck ende Coninglijck gedragen.

Den Engelsen Cap. Foster op de Fregat de Fenix/van d' Ambassad. Witelock gedwaelt zijnde door felle Sneeu-jacht/ quam onder de Jutse Kust op 10. vademen ten Ancker: Den 31. deser ontdeckten hy onder Lezou 72. Oosterf vaerders/die na Amsterdam wilden/met 1. Convoyer van a 20. st. doch al eer men des verdacht was/hadden de Engelse met hun Boot al 3. Oostersvaerders weg/'twelck de andere siende/lieten hun Anckers staen/kapten hun Touwē/en zeylden hun best na de Sont: Alleen haren kleyne Convoyer daer Capit. op was Pieter Salomonsz. hielt stant/ en begost smorgens by 8. uren den Engelsen Goliath te bevechten/ achtmael sach men hem sijnen Vyant de geheele Lage geven/en so veel mael oock weder ontfangen/'twelck duyrde tot 4. uyren namiddags/met groot verdriet der Engelsen/die hier door om meerder schade te doen wierden belet/ en so dickmael als sy desen Batavier meynden te enteren/ seer vailjant door schroot en goe ordre t' elckens te retireren gewesen wierden. Alsoo dat sy beyde gruwelijck ontstelt waren/ den Batavier had op 19. dooden en 14. gequetsten/ sijn schip was byna heel Masteloos/ de Pompen/ 't Roer/ de Spil en alles was stucken/ evenwel quam hy mette favorable stroom en wint in de Sont: De Engelse Fregat was de Boegspriet by 't boort af/de groote Mast en Voormast aen stucken/had 14. dooden en 21 gequetsten/ 't Schip lustich doorsnagelt. Middelertijt dit geschiede/ waren 400. Deense Ruyters op de Jutse strant gekomen/en schoten oock een Kogel van 36. pont d'wars door de Engelse Fregatte / die het mette nacht ontleyde. Maer 's anderendaegs ten 3. uyren so ontmoeten hy 3. Holl. Oorlog-schepen/ die

Daer na wierde den volgenden Eed gelesen/ middelertijt stack Sijn Excell. de eene hant om hoogh.

Also 't grootste gedeelte des leste Parlaments (oordeelende dattet langer sitten voor hun de Republicke niet dienstig konde zijn) haer selfs heeft gedissolveert/ende by een Geschrift van den 22. December door haer onderteekent aen my hebben geresigneert hare Macht en Authoriteyt. En alsoo het noodich is dat derhalven tot versekeringe des Volcks een spoedige middel wort genomen / die door Gods zegen mocht strecken tot versekering van yders eygendom/en voldoen dat groote oogmerck van Religie en Vryheyt/daer so lang om is gestreden. Ende na volkomen ende rijpe overweginge van de hier voorgestelde Forme van Regeeringe / sijnde daer in voldaen dat de selve door Godes hulpe de voorgeroerde oogmercken sullen voldoen konnen. Ende sijnde daer toe versocht op aenradinge van verscheyde Personen/ wiens interest ende getrouwicheyt in de Republicke is bekent/ als mede van de Officieren van de Armee / dat ick op mijn soude willen nemen de protectie en Regeringe van dese Natien/in sulcker voegen/als het in dese voorgestelde forme van Regeringe is geexpresseert/hebbe ick 't selve aengenomen/ ende verklare het selve dien volgens aen te nemen mits desen. Ende verklare in de tegenwoordicheyt van Godt/dat ick niet en sal vyoleren ofte infringeren de saken ende materien daer inne begrepen/ naer mijn vermogen observeren/ ende doen observeren/ ende sal in andere saecken naer mijn beste verstant dese Natie Regeeren/ volgens de Wetten/ statuten/ ende coustumen/ bevorderende hare Vrede/doende recht en Justitie gelijckelijcke Administreren.

Commissaris Lisle desen Eed aldus gelesen hebbende/nam sijn Excell. dat Pergament/en onderteeckende dat in 't gesicht van 't geheele Hoff: Doen is hem by de Commissarissen gepresenteert in den Stoel te willen sitten/ als H. Protector van de Engelse Republijck/ 't welck hy dede/ maer met gedeckten Hoofde/ nochtans bleef 't geheele Hof bloots Hoofts staen: Doen wierde hy stracx Sijn Hoogheyt genoemt/en de Hrn. Commissarise presenteerden hem de Borse en 't Zegel/als oock den Lord Major van Londen het Swaert/die hy in handen nam en strack weder over gaf: En korts daer aen stonden sy alle op/ malkander groetende: Alsoo is Sijne Hoogheyt weder pompeuselijck van Westmunster na Withal gekeert/de Borse/ 't Zegel en 't Swaert/mette 4. Wapenen van de Stad Londen/de Cancelerije/den Raet/en 't Parlament/ alles in groote pracht wierden voor hem gedragen: Van Withal gingh den Lord Protector na 't Bancket-huys/daer hy een korte uytlegginge van Mr. Lockier (Cappellaen van sijn Hoogheyt) hoorden: Dat ge-eyndigt zijnde/ schoten de Soldaten driemael salvo. En doen is aen een yder by Placcaet gelast den Lord Protector te gehoorsamen: Oock is den 31. deser de Magistrature van de geheele Republijcke by den Protector geconfirmeert / sich alleen intitulerende: OLIVIER, Heer Protector der Republicke van Engelant, Schotlant, en Yrlant. De Patenten/ Geschriften en Ordonnantien/ wierden voortaen uyt sijnen Name verleent/die en niemant anders in alle Eeden gebruyckt/ooch in alle Rechtbancken/de boeten wierden aen hem gekeert/en voorts alle Authoriteyt en beneficien die oyt by de laetste Parlamenten waeren beseten / sijn op den Protector getransporteert. Aldus heeft Engelant in 6. Jaren tijts drie verscheyden Regeeringen gehad/als de Monarchale/ des Parlaments/ ende nu des Protecteurs: Waer in nochtans de Inwoonders van Engelant sich tamelijck hebben weten te stellen/ als van een slaefachtige conditie zijnde/ en hunne Overicheyt seer dienstbaer. Doen syn tot Admiraels over d'Engelse Vloot gekooren/ Robert Blake/ George Monke/ Desbourg en Willem Pen.

vervult de voor eenige weken gedane Prophecije van den Spaensen Ambassadeur de Brun/ [die den 6. deser in 's Gravenhage overleedt/] bestaende in dese woorden: Het gae soo het wil, te dese mael en sal den L. Protector der H. Staten Gesanten met ongedane saken niet laten vertrecken, al souden sy tot aen d' Oever der Zee gekomen zijn om uyt Engelant weder na Huys te keeren.

Den 11. deser is 't Lichaem van Johan van Galen/ t' Amsterdam in de Nieuwe Kerck begraven/ wordende uyt last der H. Staten/ uyt het Princen Hof gedragen mette Major en een Compagnie Soldaten voor aen/ dese volgden 2. Trompetters/ en een Moor/ daer achter wierde gedraghen des Commandeurs Vlagge/ Waepenen/ Hantschoenen/ Adelijcke Helm/ Spooren/ Rapier/ Ponjaert/ en Wapen-rock/ daer achter wierde syn Roupaert gelept/ het Lijck by de slippen van 16. Capiteynen gehouden / onder de welcke oock Capiteyn Cornelis Tromp was/ achter 't Lijck volgden Jan van Gaelens Broeder en Bloetvrienden/ de Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt/ de 36. Raden van Amsterdam / de Bewinthebbers der Oost/ en West-Indize Compagnien/ Directeurs van d'Oost en Middellantse Zeen/ en veele andere voornaeme Politijcke/ Militaire/ en Borgerlijcke Luyden: Het Lijck in 't Graf geset zijnde/ hebben de Soldaten voor de leste Ceremonye driemael salvo geschooten/ en savonts is alles met een Maeltijt op 't Princen Hof ge-eyndigt. Omtrent op dees self-de tijt waren by de 40. Engelse Terneufs-vaerders naer de Levante gezeylt/ dese sijn in d' engte der Straet by Com. Roothaes met 9. gehuyrde Holl. schepen bejegent/ de welcke 16. van dito schepen verovert/ en te Livorno en Marseillie opgebracht heeft/ met noch 4. Engelse schepen met Lijnwaet/ en 4. met Spaense Wijnen en Vruchten/ als oock de groote St. Jan Baptista/ een rijcke Hollantse Straets-vaerder/ sijnde by de Turcken genomen / doch by dito Roothaes weder ontset. Eenige daghen te voren had hy oock op de Portugalse Cust verovert 3. Rovers/ en 400. Turcken daer af in Spangien verkoft/ oock 100. Christen slaven verlost/ noch 3. andere Turckse Rovers joegen sy aen 't Strant/ die aldaer vergingen/ waer onder haren Admirael was/ 't Schip de groote Sinte Vincent genaemt/ op hebbende 600. Turcken/ die alle gebleven zijn.

Hier mede 't Jaer 1653. besluytende/ wenschen den Lezer goede patientie/ om af te wachten wat ons 't volgende Jaer geven sal.

Engelse Prijsen in December verovert en opgebracht:

In Tessel: 1. Eng. Capertje, dat door storm voorby Wieringen binnen gedreven is.
Tot Amsterd.: 3. Schepen met Kolen. 1. met Vlas en Hennip. En 1. met 160. Last Sout.
In Zeelant: 4. met Koolen, Loot, Boter en Bockingh. 2. met Wijn. 1. met Spaense Wijn en Stuck-goederen van de Temse gehaelt.
Negen Malgoms-vaerders in 't Canael verovert.
Te Brest, door Schipper Gout een Engels Schip met 12. stucken, dat hem te Nantes op de Reviere braveerde.

E Y N D E.

die recht op hem aenkomende lustich daer in branden/en ontnamen hem de 3. Oostervaerders weder om/meenende oock de Fenix te veroveré/ wiens grote Ree en Ketting sy alree aen flarden hadden geschoté/ maer de Engelse die om beter t' ontzeylen selfs hun Anckers en 't swaerste tuyg in zee hadden geworpen/ontsnapten den dans/en salveerden haer in de Haven van Gottenburgh.

In dit saysoen heeft de Peste in Pruyssen sterck gegraseert/ tot Dantsich storven 5.a 600. Menschen ter weke/Coninxbergen was oock niet vry/maer Elbing had de minste besoeckinge. Te Ceulen begost het dese Maent euvel te spoocken: Also dito Ceurvorst alle Schepen die te Ceulen aen wilden/ tot Bon op hielt/pretenderende in sijn Jurisdictie verkort te zijn: Ende alhoewel des Paus Nuncius sich stracx tot middelaer aenboot/ so bleef doch evenwel den Rhijn als gesloten/'twelck groot ongemack aen de Duytse Cooplupden heeft veroorsaeckt.

Den 13. deser sijn van Vlissingen na Antwerpen gevaeren de ge-eligeerde Holl. Heeren / om tot Mecchelen te resideren op de Chambre Mipartie/sullende na 3. Jaren binnen Dordrecht komen resideren/ ende also van de Landen van Overmaese beginnen. Den 14. dito sterf tot Londen den Zeeusen Afgesanter van der Perre/ zijn Lichaem wiert met een schip na Middelborg gevoert. In dese Maent liet sich de Handelinge t'eenemael weder tot rupture tusschen beyde de Republijcken aensien/want de Heeren Staten begeerden de 2. Croonen Vranckrijck ende Denemarcken mede in het Tractaet begrepen: Men heeft oock bevonden dat tweemael de Brieven der Holl. Ambassadeurs (onwetens wie/en door wie) opgebroocken/ ende 't Zegel met een Mes doorsneden is geweest/ waer upt dan niets goets geimagineert konnende werden/ heeft men in Hollant kort daer aen verkundigt/ 20. Fregatten te willen aenbesteden/van 130/ 136. en 150. voeten lang/te weten/ 10. tot Amsterdam/ 5. te Hoorn/en 5. te Rotterdam: Maer als de Ambassadeurs van hare H: Mo: daer op stracx ordre kregen van kort en spoedich de Handelinge te verrichten/ so is daer deur/ als mede door de dissolutie des Parlaments/ de saecke geheel verandert / want Sijn Exell: Olyvier nu Protector geworden zijnde/ deporteerde strackx den Gener. Major Harrison/Hooft der Annabaptisten/ eñ een groot vyant van de Vrede/ die men hielt een der meeste hinderpalen in so goeden werck was geweest/ nessens oock noch eenige so Predicanten als andere/ die in plaets van de Basuynen des Paycx / die van oproer en tweedracht van hare stoelen afgekundigt hadden: Harrison sich alsoo vernedert siende/ was seer gebeten op den L. Protector/ en stoockte de Officieren van sijn Regiment (dat nessens andere na Schotlant om de Hooglanders te temmen / gesonden was) heymelijck op/ en die weder hunne soldaten/ so datte selve by Barwick komende/begosten te mutineren/den meestendeel van hun (self den Cappelan en Lieut. van dat Regiment) liepen tot de Royalisten over/ eenighe wierden gekregen en gestraft/de rest ondergesteken. Maer den Lord Protector (alsoo de Hollantse Gesanten seyden te willen vertrecken) versocht hare E. noch een weynich te willen blijven/belovende haer spoedige en vernoegende antwoorde te geven: 't Welck sijne Hoogheyt in 't Nieuwe Jaer gedaen heeft/ ende also

verbult

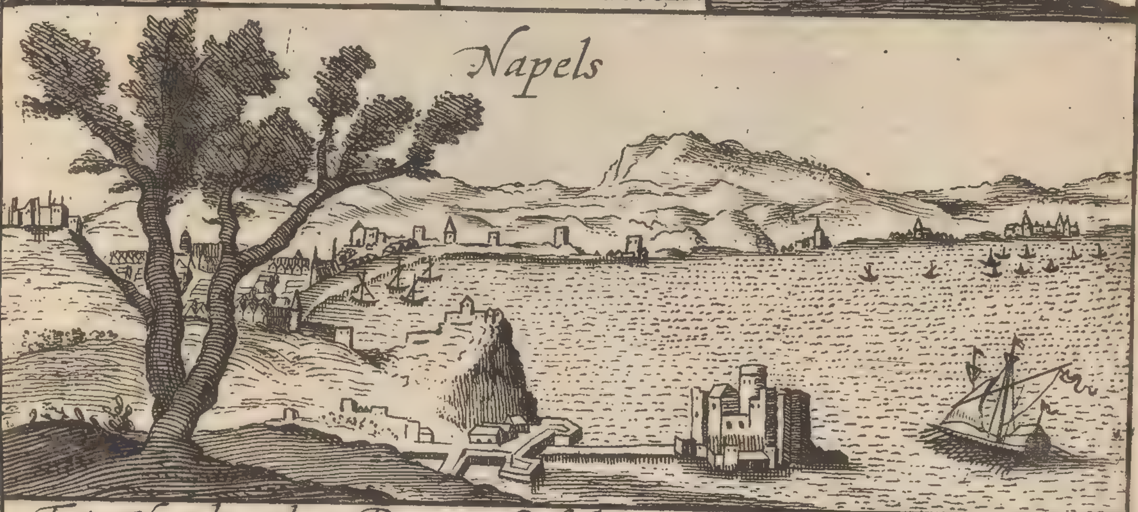

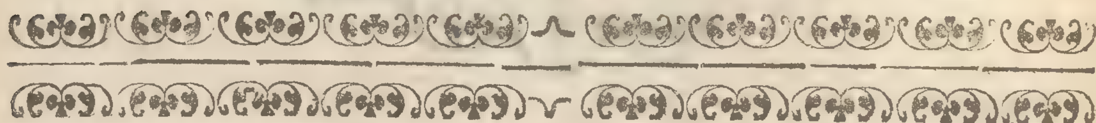
Tot Haerlem by Pieter Casteleyn, op de Marckt.

Op den Hollandtſchen
MERKURIUS.

Hy ſpreeckt:

D'Onwiſheit van 't Geluk toondt u myn taaffereel.
De wiſpeltuurigheit des waereldts is 't tooneel.
Hier zietge 't Heldenzaat als Hollants Zee-voogt praalen;
Daar door onrype brandt het rype Ryp-vlek daalen;
Gins weder Olyvier, voor 't Kriſtenryk ten toon,
Als Englandts Opper-heer, op Londons Vorſtentroon;
En Kooningin Kriſtyn van Zweedens Troon getreeden,
Als Staatzucht haatende, en als haakende na reeden,
Na ſchrandre reeden, om des Waerelts ydelheit
Te zien beſpot, bemindt, gelaſterdt, en gevleidt.
Daar blinkt Louis tot Reims; Gins Carel weer in Zweeden;
Hier juigdt de Koop-Staat om de diergekochte Vreede,
Ruſt Vloot op Vlooten uyt, zet Staat en Stylen vaſt:
Doch Hollandts Magazyn van 't ongeval verraſt,
Vol Buſkruidt met gedruis, in ſmook om hoogh gevloogen.
Een droevigh Schouwſpel ſtrekte aan ooren, en aan oogen.
Zoo zweef ik over al; zoo toon ik Iaar op Iaar,
De weelden in de ruſt, de rampen in 't gevaar.

C. GRAVESTEYN, J. Ctus.

DEN HOLLANTSE
Merkurius,

Brengende

'tVerhael der aenmerckelijckſte Zaecken, in Chriſtenryck voorgevallen binnen 't geheele Iaer 1654.

Het Vijfde Deel.

Le Temps eſt

l'aguillon d'experience.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by PIETER CASTELEYN, Boeckdrucker op de Marct, in de Keyſers Kroon. Anno MDCLV.

ALIVD.

QUodcunque geſtum, non pater
omnium
Diffinget ævum, ſe minuens licet
Saginet, anguinamque ſpiram
Ruminet: hoc tamen una delet
Lethe retractans, dolia Belidum
Obliviosis fluminibus replens:
Queis ſplendor & ſordes, putrique
Præteritum perit omne fundo.
Hac Fama pollens & nitor in bonis
Surdeſcet actis; ni ſpeculo pari
Reflectat ex hymnis, politiſque
Hiſtoriis remanens imago.

T. A. V.

Op den
Hollandtſchen MERKUUR.

Verhaalende 't merck-waardigſte in 't Iaar 1654. voor-gevallen.

DE wiſſel-valligheidt, der Waereldtlyke zaaken
Den Waereldt alle-gangs een nieuw' gedaante aandoet.
Fortunaas werking is een ſtaadige ebbe en vloedt.
Hier zietmen op den Troon, den erfgenaam geraaken
In 's Vaders plaatze; Daar een Koninginne ſtaaken,
En af-ſtaan 't Ryx-beſtuur, op 't heerſchen niet meer zoet;
Gins weder om een Staat-heerſch-zugtigen van moet
Met dappere yver-luſt, na eenig-Vórſtheit haaken.
Nu hoordt men de Trompet van Mavórs in de krygh
Der twee Gemeenten-ſtaats, dan weder, datſe zwyg',
Door d'Eendracht, aangemaandt, toen ons de Vrée quam naaderen.
Deeze onbeſtendigheit vertoondt alhier MERKUUR.
Het Tytboek is 't Tooneel der weiſſ'lende avontuur.
Geen beeter Staat-meeſtreſſe als waereldt-wyze blaaderen.

Franco. Snellinx.

toch alle menschen sijn) 'tis contrarie sijn oogmerck; Daer om is't dat wy Uwe E. (wiens gunst t'onswaert noit manqueerde) desen opdragen, op dat u respect de ongesoute gemoederen van een quaet voor-oordeel bevrije, 't welck niet alleen onsen MERCURIUS een Schut sijn sal, maer oock ons (die hem bekostigen) verobligeren den Oppersten Protector te bidden, dat den selven Uwe E. E. tot dienst des Vaderlants in 't generael, ende onse Stadt in 't particulier lange in alle voorspoet gelieve te protecteren en te bewaren.

Ondertusschen blijvende

Uwe E. E. minste Dienaer

PIETER CASTELEYN.

In onze Vader-stadt HAERLEM,
desen 21. Martij 1655.

Aen den E. E. Heer

Mr. MATTHEUS STEYN,

Ontfanger van 't gemeene Landt:

over 't quartier van Haerlem:

Raedt en Regerende Schepen,

der voorsz. Stede.

Mijn Heer,

EVen vrijmoedigh als de onbenijde (die 'k acht datter weynigh sijn) kome ick onder uwe E. E. oogen, met een Tractaet waer af den inhoudt ten aensien der Regeringe van desen Staet u beter bekent is als veele andere: 't Is kort: doch om de teederheydt der Policije voorwetens also gestelt: Den Schrijver hier af (tot noch toe onbekendt) was sorghvuldigh om van twee zijden hier niet te doolen, 1. Om niet buyten de waerheydt te gaen, en ten 2. sijn plicht te volvoeren: Indien nu buyten dese twee objecten yets ware gemist, (gelijck wy toen

IAN AERTSZ. VERHAEF, Schout by Nacht van Hollant, over 't Quartier van de Mase.

CORNELIS TROMP, Schout by Nacht van Hollandt, over 't Quartier van Amsterdam.

IACOB de BOER van Enchuysen, Schout by Nacht van Hollandt, over 'tNoorder-quartier.

De Nieuwe Fregatten in Hollant waren by de 40. nu by-na gereet/ alle seer schoone Schepen/voerende 40/ 50/ 54/ en 60. stucken / selfs voor den Heer Admirael wiert een heerlijcke Fregatte op den Chiarter van Amelia tot Rotterdam gebout/voerende 72. stucken / soo treffelijck van wesen als niet veel in dese Landen is gesien: Insgelijcks en hebben d'Enghelse oock niet stil ghesetên: Alle 't welcke seer slechte voorteeckenen van een goede en spoedige Vrede waren: Te meer om dat den Spaenschen Ambassadeur tot London by den Protector sterck aenhielt/ om Engelandt in Oorlogh mette H. Staten te doen blijven/selfs oock tegens Vranckrijck d'Engelsen ophitsende / waer toe hy wegens zijnen Mr. den Coninck van Spangien aen den Lord Protector de Steden Grevelingen ende Duynkercken aenboodt/ mitsgaders om Calais van de Landt-zijde te beleghêren/ indien d'Enghelsen die plaets begeerden / ende sy de selve als dan te water na hun believen konden bespringen: Dan het heeft wel gebleken aen het verbolgh der handelinge met de H. Staten dat de Lord Protector gheen behaghen in die Spaensche aenbiedinghen heeft gehad/ niet tegenstaende dat de Spaense Ministers hun alreede ingebeeldt hadden dat dese nieuwe voorslagen dadelijck by d'Enghelsen souden aenghenomen geworden zijn/ om 'tgroot voordeel datse hier door scheenen te beoogen (soo sy voorgaben) voor Engelant/ derhalben waren hare Krijgsbenden om Calais te benauwen / alreede na Artois in aentocht / ja de impressie van dit werck was alreede soo onfeylbaer by die van Brabandt en Vlaenderen geacht/ dattet gherucht daer af alreede onder de gemeente seer gemeyn was / doch het gingh (als bleeck) niet voort: Ende mochten de Spanjaerden doen wel dencken op 't spreeckwoort dat de Francoysen veel in den mondt hebben /

Qu'on n'a tout ce qu'on pourchasse.

Maer

HOLLANTSCHE MERCURIUS.

Op 't Iaer 1654.

DAer en waeren nu in beyde de Republijcken van Engelant en de Geunieerde Provincien geen andere gedagten / als dat den onderlinghen Oorlogh ter Zee noch soude blijven duren : Waer toe dan de selve meer als oyt / doch voornamelijck Enghelant / toe-rustinghe aen hare Schepen maeckten; De H. Staten bedachten sich oock op middelen waer door hare Vloten bestendiger / ende 'tgeleyde van dien in beter ordre als oyt uytgewerckt mochte werden / hier toe is een stercker ghetal Commandeurs over de Nederlantse Vloot verkoozen / op dat by gebreck van eenige geen ondienst aen't Lant soude volgen (gelijck wel voormaels was geschiet) maer veel eer de Vlagge konnen werden ghevoert by yemanden noch in postuyre zijnde. Zy wierden dan met ghemeene toe-stemminge uyt de ervarenste Zee-Capiteyns gekoozen/ als :

Heer IACOB van WASSENAER, Baron, Heere van Wassenaer, Admirael van Hollant, ende over de gantse Nederlantse Vloot.

IAN EVERTSZ. Admirael van Seelant, Vice-Admirael der geheele Nederlantse Vloot.

WITTE CORNELIS de WIT, Vice-Admirael van Hollant, voor 't Quartier van de Mase.

MICHIEL de RUYTER, Vice-Admirael van Hollandt, over 't Quartier van Amsterdam.

PIETER FLORISZ. Vice-Adm: van Hollant, over 't Noorder-quartier.

Tractaet niet konden teeckenen / 't welck d' Enghelsen begeerden/ maer vonden goet om 'tselve te spoediger upt te wercken / gesamentlijck een keertjen na Hollant te doen. Ende alsoo wierde dat groote werck op den 11. deser soo na voltrocken / ende belooft tegens den 1. Maert volle Antwoort daer op binnen Londen te sullen zijn. Hare Excell. de Holl. Ambassadeurs aldus van Gravesend vertreckende/ wierden aen boort van een Engelse Fregatte gheroept/ghenoemt de * Vrientschap/ seer braef gheciert / als daer toe al van te vooren toegemaeckt/aldaer op stroom legghende/alhoewel d'Engelse Gecommitteerden aen hare Excell. presenteerde een al veel grooter en beter Oorlochschip/maer die antwoorden / dat / nademael de Vruntschap nu gereet was/zp de geleghenthept van die te gebruycken nu wilden waer nemen: Ende zijn alsoo met veele vriendelijcke omhelsinghen van malkanderen gescheyden.

De geruchten van dit goet begin ende groot werck sich dadelijck verspreyende/veroorsaeckten groote vreucht in beyde Republijcken: De Scheeps-parten/ de Vrachten/ de Actien/ en Obligatien op het gemeene Lant en op d'Oost-Indise Compagnie/de vaste goederen/ en alles / veranderden van prijs / wat leegh was gheweest om den slechten Coophandel van Europa / liep op / ende 'tgheen derhalven geresen was begost te dalen/gelijck de Granen : In Hollant liepen d'Actien der Oost-indise Compagnie van 400 tot 450. En d'Actionisten van West-indien niet of weynigh om 't desolate capitael gheacht/kregen 15/16 en 18 van hare Actien / (doch 't is haer leste uptdeelingh gheweest /) soodanigh ghevoelen had yder op 't begin van dese wel-staende Tractaten.

Jucundi acti labores.

Den Winter liet sich slappelijck aensien / waer door de Lantlieden in Hollant beducht / alsoo sy 't voorgaende Jaer met duysenden † Muysen waren geplaegt geweest/dat deselve noch tot den naesten Somer in't landt souden gebleven hebben/veele putten groeven/om die daer in te verdelgen : Maer eenige Dijcken door een krachtigẽ storm

* *Plato.* Æqualitas amicitiam procreat.

† Dese waren met en sonder staerten/grauw/swart/vael/en wit van hayr.

Maer gelijck het soetste water uyt de hartste klippen springht / soodanich is 't oock in dese sake gheweest: Want als de Holl. Ambassadeurs tot Londen op den 8. deser met de Commissarissen van den Heer Protector alles hadden afgehandelt / soo en bleef daer niet meer restē als 't poinct van Denemarcken/dese wilden de H. Staten in 't accoort betrecken / ende Enghelandt en wilden 't niet toe-staen / sulcks dat beyde partijen seer heftigh op dit stuck dringende/de Holl. Ambassadeurs den 10. deser (met verkregen paspoort en genomen af-scheyt) uyt Londen vertrocken / in meyninge onverrichter zaken weder na huys te keeren: Maer tot Gravesend komende / zijn hun aldaer eenige Gedeputeerden van den Heer Protector (die spoedigh naeghevolght quaemen) by ghekomen / dese hun met een semblant van den adieu aen de Holl. Ambassadeurs te seggen alsoo weder by voegende/begosten dusdanighen tale met bewegingen te spreecken: Dat men soo grooten werck niet en behoorden soo lichtelijck af te breecken, dewijle op het resterende different wel een middelwegh ware te vinden, &c. Waer op de Holl. Ambassadeurs wederom in specie antwoorden: Dat zulckx hun niet onbekent was, ende dat zy van hare kant alles wat tot een goede ende vaste Vrede dienden, genoeg by gebracht hadden, dattet afbreken niet haer, maer de onwillige te verwijten was: Dat Engelant nu oock moste bedencken, dat als hare Excell. nu met ongedane zaecken weder uyt Engelandt vertrocken, zy niet licht souden weder komen, ende de swaricheden ē verschillen seer kommerlijck souden bygeleyt konnen werden, door de dagelickse verwijderingen: Gelijck nu oock te bedencken stonde datter middelen tegens die van Engelant souden by der hant genomen worden, de welcke men te voren noyt en hadde willen ingaen, &c.

Dese Discoursen soo die van d'een zijde gesproocken wierden/zijn zy van d'ander zijde opgenomen/en parsten ten eynde dat geen daer men soo lang over gehandelt hadde: Doen brachten d'Engelse Gedeputeerden een Papier voort / by den Heer Protector selfs ghetеyckent/waer in Zijne Hoocheyt toe- stont dat de Croon Denemercken in het Tractaet mede soude begrepen worden / mits / dat men soude restitueren de 22. Engelse schepen inde Sont aen ghehouden / met hare ladinge: Dit poinct alsoo het nieu opquam / en kosten de Holl. Ambassadeurs doen niet toe - staen/ ghelijck oock hare Exell. het

huchte van arme Lieden) branden oock af/ als mede een Hofstede in de Beemster/ soo wijt verspreyden haer de vlocken vuyr. In somma/ de voorsz. brant is seer groot geweest/ soo dat men 't selve wel thien mijlen van daer heeft gesien/ maer de * schade is al verder en dieper gevoelt als veele wel meynen.

In dese Maent begosten de Lotharingse gasten in 't Landt van Luyck weder gruwelijck te huysen/ overvallende sommighe Landt-stedekens/ waer af sy d'Inwoonders Barbarisch handelden/ want niemant stont haer tegen: Onder andere het stedeken Hamont/ daer sy de Borgers in de koude lucht uyt-jaghende/ noch na liepen/ ende in 't velt en op de Heeren weghen vermoorden: Van dese hebben de Soldaten uyt 's Hertoghenbos op avontuyr gaende/ een Vrou in de Sneeu doorschoten vinden doot leggen/ met een noch levent kintjen aen haere Borst/ waer af sy 't kintjen (onbeschadight zijnde) mede namen/ maer de Moeder dolven sy in de aerde. Sommighe Karre-luyden na Maestricht met Coopmanschappen rijdende/ zijn van dese straetschenders oock aengeranst/ die haer alles afnamen wat zy hadden: De Karreluy hier over bedroeft/ klaegden en kermdē/ ende baden dat men hun ten minsten haere Kar en Paerden weder wilde geven/ alsoo sy seyden arm te wesen/ en dat dat het geen was daerse alleen de kost voor haere Vrouw en Kinderen mede wonnen: Waer op dese wreede Fielten riepen/ Sijt ghy arm/ komt/ wy sullen u van die armoede verlossen/ ende schooten de voorsz. Karreluyden door den kop/ behalvens die het ontloopen mochten. Aldus handelden sy/ en dreychden met diergelijcke gruwelen oock d'omgelegen plaet-sen: Onderwijl dat haren Hertoghe tot Brussel met den Marquis Faber Gouverneur van Sedan/ sich scheen verspроocken te hebben om met eenige Franse volckeren 't Luyckse Bisdom/ of soo sommige meynen/ selfs Brabandt mette Condeesche Benden ter deegh op te schicken: Andere van grooter insicht/ vertrouden dat het op den Aerts-hertoghe Leopoldus selfs gemunt was: Dan 'tsy soo het wil de Franse Crijgs benden onder dito Faber togen na Luyck/ om haer of met de Lotaringers te voegen/ en 't voorghenomen werck te vol-voeren/ ofte/ om de Lotaringhers uyt 't Bisdom van Luyck te doen verhuysen/

* In Hollant waren geacht geen rijcker Dorpen oyt geweest te zijn/ als de Rijp en Sardam/ beyde aen de Zeevaert veel gelegen zijnde,

storm tusschen den 6 en 7 deser 't water overloopende / vloeyden het Lant onder / soo dat al de Huysen verdroncken : Nochtans heeft het den gantschen Winter sonderlingh gheen Ys gemaeckt. Desen storm dede oock groote schade in Tessel aen de schepen/ want sommige raeckten schadeloos : Een Boeyer neffens een ander Schip sinckende / bleef al 't volck behouden / die/ als sy nu op een ander Schip geberght waren/ daer men hun vraegden waer haer schip gebleven was/ so antwoorden sy Godloselijck/ Ons schip is voor den duyvel : Foey lichtvaerdige guyten / is dit uwe danckbaerheyt voor de ghenade Gods / maer even aen u bewesen ; Het Oost-indisch Schip de Lelije dreef op een drooghte / en viel op sy / omtrent 60 Maets sich daer af veghevende verdroncken alle / en die op 't Schip bleven zijn met al de goederen behouden/ 'twelck naderhant met 4 kistjens gelt in 't Oost-indisch schip de Roos is geembarqueert.

MAer 't aller-erbamelijckste was de deerlijcke destructie van 't vermaerde Dorp de Rijp in Noort-hollandt : 't Welck door een kleyn Hennip-molentje dat niet wel versorgt/ 's nachts ten 11 uren was gaende geraeckt/ en de Hennip in brant bracht/ de storm uyt de Z. W. drayde N. W. waer door in een uyr tijts dat schone dorp in de vlam stont : Den overval was soo heftigh dattet een straffe scheen/ want door den krachtighen wint vlogen de brandende vlocken Hennip van 't een Huys op 't ander/ ja tot in de Beemster toe: De Huysen veel met Riet ghedeckt / houte Gevels beteert / ende achter veel Huysen een Hopbargh / gaven tot den brant oock groote bequaemheyt: 't Is ongelooffelijck de schade die aldaer aen Solders en Pack-huysen met Hennip / Zaet/ en Netten is geschiet : Boven dien verbrande de nieu geboude Gereformeerde Kerck/ de Kerck van de aldaer populeuse Waterlantse Gemeynte / beneffens veele treffelijcke Huysen / tot omtrent de 600 soo kleyn als groot : Het Stadthuys bleef staen/ met omtrent een derdepart der Huysen/ seer wonderlijck door Godt alleen behouden/ want menschen hulp en golt daer niet : De Buysen begosten oock te branden / maer zijn behouden : Die hun beste goederen in schepen en Kercken hadden gevlucht/ zijn 't quijt geraeckt / alsoo gheen vluchten helpen mocht als alleen voor de Menschen : Nochtans hebben de Groot-schermers ende die van Graft in 't ongheluck haerer Na-ghebuyren sich met dieverije beholpen / ende veele goederen uyt den brant wech-gesleept : Doch de daedt bekent wordende hebben 't de Rijpers haer weder uyt hunne Huysen gehaelt. De Clater-buyrt(een ghe-

het Lant te ruimen. Mijn Meester heeft gheen ander voornemen als om haer te verjagen, ende dan sijn Krijgsmacht te doen wederkeeren, 'twelk al'tgeene is dat ik uwe Hoocheydt weghens mijnen Meester kan versekeren, ende dat ik ben uwe Hoocheyts alderonderdanigste en ootmoedigsten

Dienaer FABERT.

Sedan den 11 February 1654.

Als de Francoysen 't voorleden Jaer de stadt Roses ontset hadden/ verbulden sy die plaets weder met noodighe levens middelen/ waer van sy als uytgemerghelt / byna tot overgaef was gebracht: De sterckte Philipsburgh (aen den Duytse bodem) was al verraden/en stont vaerdigh om alleen maer gelevert te worden / maer de groote voorsichtigheydt van den Cardinael Masarini belette dat schelmstuck/alsoo hy eenige van't Guarnisoen op zijn zijde kreeg/en daer door geraeckten de meesten deel der Soldaten tot zijn devotie: Die / als nu haren Gouverneur uyt de stadt zijnde / en weder voor de Mueren was ghekomen / om als hy daer binnen soude zijn / de plaets aen de Vyanden over te leveren/ voor hem de Poorten gesloten hebben/ende hem gelast niet te naderen ofte wilden daer in branden / waer door den Gouverneur siende dattet spul verbrot was / te rugh keerden/ende also bleef Philipsburg de Franse Croon getrou: 't Welck doch weynigh scheelde/ aengesien dien selven nacht als den Gouverneur 's morgens daer binnen meynden te komen / was den Expressen van zijn Eminentie met eenich gelt over de Muyren inde Fortresse geraeckt/die'tguarnisoen daer mede omsette. Nu de Franse Croon maeckte na haer jaerlijckse gewoonte staet op hare inkomen ende Finantien/op de Legers/en op de Imposten/die over t geheele Coninckrijck meest op een conditie wierden verpacht / te weten: Indien den Vrede tusschen Enghelandt en de Heeren Staten quame te volgen. soo scherp stont daer de balanse van qualickvaert. Den Prins van Condee siende dat tegens zijne hoop den Cardinal Masarini by den Coninck meer ende meer aengetrocken wiert/ ja selfs weder by naer doen en laten van Vranckrijck was/en dat hy oock de Jesuyten(die om den strijt met de Jansenisten nochtans by zijn Heylighęydt gheglorieert hadden) wel dorf uyt 's Conincks Hof bannen / goetvindende maer eenen Cordelier tot Biechtvader voor de Coninck en de

Koninginne:

verhuysen/waer toe den Coningh in Vranckrijck een Brief aen den Churvorst van Ceulen (die oock Prins van Luyck is) schreef / van desen inhout / op dat hy gherust mochte zijn over 't aenkomen van de voorschreven Franse Oorlochs-knechten.

MYn Cousin.
Soo ras ik vernam de vyantschap die u door eenighe mijner Nabuyren wiert aangedaan, bood ik aan u te helpen, op dat de Onderdanen van den overlast bevrijt mochten blyven ; Indien 't bysonder achten dat ick tot u Gebuyrschap drage my tot deses niet gedrongen had, soo soudet door mijn oprechtigheyt syn geschiet, want om u volgens de Munsterse Vrede te helpen en soude ik niet nalatigh geweest zijn, also de Princen en Vorsten des gantsen Keyserrijcx behooren te genieten de zekerheyt van Vrede, hun toe-geseyt by 't voorsz. Tractaat. Deshalven sende ik u een gedeelte mijns Legers, geleyt door den Marquis *Faber*, om u te helpen teghens de Vyantlikheden der Benden van den Hertoghe van Lorainen en den Prins van Conde in 't Landt van Luik : Ende ik heb hem aanbevolen sijn Krijgsknechten in goede onderdanicheyt te houden, als niet anders voor-hebbende dan het volvoeren van 't Vreden-tractaat, ende door mijne macht te bevrijden de Princen en Vorsten des Keyserrijcks van alle gewelt. Gelijk ik Cousin u beveele in de bescherminge des Almachtigen.

Was getekent LOUIS.

Parijs den 28 *Ianuary* 1654.

Soo haest den Marquis Faber omtrent de Mase met zijn volck was ghekomen / heeft hy oock aen den Ceurvorst van Ceulen desen Brief af-gesonden :

Mijn Heer.

BY de Copie des Briefs die myn Meester aen den Keyser heeft gesondẽ, sal uwe Hoogheid konnen sien wat last ik van Sijne Majesteyt heb ontfangen, om in 't Landt van Luik te trekken, ende dat alleen te bevrijen voor 't gheweldt 'twelk hun by de Volkkeren des Princen van Conde en des Hertogs van Loraringen wert aan ghedaan, tot nadeel van 't Munsterse Tractaat; Sulks datter gheen vermoeden op Sijne Majesteit anders ghenomen kan worden, als dat hy de conditien van dat Tractaat soeckt te versekeren, en d'Onderdanen van uwe Hoogheit te bevrijen voor dese ongerechtighe onderdrukkingen die se lijden, waer om Sijne Majesteyt dese macht sent tot haer behout, en haer te bewaren voor verder bederf. Ende ingevalle datter eenige tegenstandt zy, vermeine ik soodanighe middelen te gebruiken, waer door den Viant genoodtsaekt sal sijn

het

den Havenen zijn opgebracht / als:

1. De weder genomen St. Ian Baptista, die eerst by de Turcken was genomen, te Livorno opgebracht.
2, 3. 4. 5. Vier Engelse Schepen met Baccalari. Te Livorno opgebracht.
6. 7. Twee Engelse Baccalari Prijsen. A la civitad.
8. Een Engelse Bacalari Prijs opgebracht te Toulon.
9. Een Turckse Rover met 23 stucken te Toulon opgebracht.
10. Een Engelse Baccalari Prijs opgebragt in d'Eylanden van Marsá.
11. Een Engelse Barcke van Bristol met diverse Coopmanschappen.
12. Een Engelse Bacalari Prijs op gebracht tot Napels.
13. Een Engelse Baccalari Prijs afgedwaelt in de Golfo van Narbonne.
14. Een Schip met Coopmanschappen tot Marsilien opgebracht.

Ingevalle de Holl. Vloot twee beseylde Fregats by hun gehadt hadden / souden in de 30. Enghelse Prijsen bekomen hebben / want van twee Enghelse Vlooten / d'een van 11. en d'ander van 8. zeylen wiert niet een door kalmte achterhaelt.

DEn 3 deser had den Enghelsen Ambassadeur Witelock ghehoor by de Conginginne van Sweden / tot Upsal / (haere Majesteyts Universiteyt) op 't Casteel aldaer: Alwaer hy in't Latijn de nabolgende Oratie heeft gedaen:

UYt last mijner Meesters het Parlament der Republijcke van Enghelandt / kome ick met alle eerbiedigheydt uwe Majesteydt begroeten: 't Welck al veel eer soude zijn geschiet/ indien niet door ongheineene voorvallen ende ontrostinghen in 't vast stellen der Drie Natien/ verselt met niet weynigh beletselen van buyten/ het selve hadde verachtert geweest.

Evenwel en is de Republycke van Engelant niet flauhertigh geweest affendinge te doen/ onaengesien het Barbarisch gebruyck gepleeght aen hare Gezanten in eenige plaetsen: Als van uwe Majest. vermoedende/ dat wegens u Gouvernement/ nochte van onse Meesters weghen / ofte hare Dienaers het minste vermoeden wert gegheven van een soodanigh onderstaen: Maer wy hier tegenwoordigh/ verklaren gewillichlijck/ dat wy ervarentheydt van 'tcontrarie hebben/ ende van al veel meerder civiliteyt tot onse Natie.

Mijn besoignes zijn met uwe Maiesteyt te communiseren dingen betreffende 't gemeyne welvaren/ zynde van soodanighen gewichte/ dat wy niet en twijffelen aen een goet succes/ (behoudens uwe speciale gratie daer in/) welcke by kleyne middelen groote saken te pas kan brenghen / het vertrouwen van dien/ mette submissie aen 't oordeel mijner Heeren ende Meesters/ heeft my de eer gegeven dat ick nu hier gekomen ben in de tegenwoordigheyt uwes Majesteyts.

Doch ick en sal u niet matteren met veele woorden/ ofte uytdruckingen van onbehoorlickheyt/ 'k en ben daer toe hier niet gesonden/ mijn eygen gemoedt heeft daer oock een walginghe af/ behalvens dattet contrarie den last is my aen-bevolen van mijne Superieurs ende haren Dienaers/ volghens der Engelsen realiteyt. Uwe Majesteyt sal alle soorten van oprechtigheyt ende waerheyt in alle onse handelingen ende uytwerckingen bevinden: Want onser behout en verlossinge / waer af wy oogengetuyge hebben/

Coninginne : Versocht dito Condee doen door een Gesanter hulpe aen den Heer Protector teghens de Franse Croon : Maer noch hy noch die van Bordeaux in hare versoecken en verkreghen niet : In't teghendeel hebben d'Engelsen een Schip dat van den Coninck van Spangien naer Duynkercken met drie honderdt duysendt Croonen gemunt Silver tot vereeringe voor den Prins van Condee was afgescheept / genomen en ontladen/ onaengesien den Aertshertoghe Leopoldus stracks een Poste na Londen af-sont / om 'tselve Schip mette ladinge weder los te krijgen/ maer desen bŷ dē Protector komende/verrichte niet anders als dat hy tot antwoort kreegh/ dattet nemen van dat Schip particulieren haer werck was /'tgunt den H. Protector niet en raeckten : Gemelte Post met dit bescheyt weder na Vlaenderen keerende/ wiert stracks andermael na Engelant gesonden / met credentialen en Wissselen om d'Engelsen niet te verstoren/indien sy mochten oorsake genomen hebben : Leerende also met haer schade 't oude seggen :

Quo fata trahunt, retrahuntque sequendum.

De Chambre Mipartie beginnende af te handelen de verschillen van't Lant over Mase en daer omher : Hebben onderwijl de guarnisoenen uyt Venlo en Ruremonde onder den naem van Lotringers, hun naer 't Dorp Buyl gewent/gelegen na de Heyde op de grensen van de Meyerŷe van 's Hertoghenbos / derhalven in gedingh van dees ofte die gehoorende : Maer alsoo de Protestanten aldaer de Kercke in hadden/ dreven sy die daer uyt/ sloten de deuren en namen mede al wat hun gadinge was:Om alsoo te mogen seggen / dat de Gereformeerde in tempore aldaer geen besittinge hadden. Ende men heeft het tot Antwerpen niet willen weten dat sulcks uyt haren last was geschiet. Doch 't gaet noch al als in Cesars tijt/die plach te seggen :

Omnia quæ novit non sunt cantanda volucris.

Voor Livorno arriveerden den 5. deser den Holl. Commandeur Adriaen Root-haes/met den Vice commandeur Cats / mede brengende de Prŷsen in ons 4 .deel fol. 127. aengeroert/ die in verschep-

door myn te doen onderſtaen uwe Majeſteyt te trecken totte vriendſchap der Engelſe Republicke/ eñ u te doen weten dat ſy niet alleen gereedt zijn die vriendtſchap en goede correſpondentie tot noch toe onderhouden tuſſchen de twee Natien / te vernieuwen en ongeſchent te behouden /maer zijn vorders bereyt te maken een veel nauwer Alliantie ende Unie als oyt geweeſt ſy / ten beſte van elckanderen/ ende dat in ſulcker voeghen als 't werck vereyſſchen ſal : Ick ben gereedt meerder particulariteyt bekent te maken hoedanigh ick ten dien eynde ben gelaſt.

Den Ambaſſadeur Witelock aldus ge-eyndigt hebbende/ tradt beleefdelÿck te rugh/ ſich verexcuſerende over de lanckheyt van zÿn Relaes : Maer de Coninginne insgelÿcks meewaerdich / ſeyde / dat ſy daer geen ongeneuchte over hadde/ ende indien hy langer geſproken hadde oock hem gehoort ſoude hebben/etc.

Middeler tÿdt quam de tÿdinghe in Sweden hoe in Engelandt 't Parlament weder afgeſet/ende de ſorghe der Republÿcke aen den Generael Olivier Cromwel met eenige van zÿnen Raet was opgedraghen en aen-ghenomen : Waer over de Croon Sweden ſwarigheydt maeckten om met den Enghelſchen Ambaſſadeur wÿders te handelen/begerende/dat den ſelven eerſt nieuwe Commiſſie vanden Protector moſte hebben/die oock quam / even wel en nam Sweden geen vergenoeghen / maer eyſchten borge voor't geen den Ambaſſadeur Witlock ſoude handelen /dat ſulcks by den Protector goet ghekent ſoude worden / ſy wilden oock weten uyt wat Authoriteyt den Generael Cromwel Protector van d' Engelſche Republÿcke was gemaeckt : Doch op deſe en andere difficulteyten by den Hr. Witelock vergenoeghende beantwoort zÿnde/ nam de Handelinge voortganck : D'Engelſen ſtelden voor een offenſive en defenſive Alliantie / daer Sweden geen luſt in hadde / om dat ſy met alle Potentaten in vrede waren / en Engelant in't tegendeel beſlommert met een ſwaren Nabuyrighen Oorloch: Weder om brachten d'Enghelſen hier teghens in/ Dat den tegenwoordighen Oorloch van Engelant wel haeſt konde ophouden door een Victorÿe ofte Handelinghe/daer Sweden ter contrarie gans onſeker met Moſcovien / Poolen ende Duytſlandt ſtont : Insgelÿcks hadden de Sweden hun wel te erinneren / wat eere het hun weſen ſoude met ſoo een machtighe Republick als Engelant ſich te verbinden / dewÿl dan Sweden meer aen Engelant dan Engelant aen Sweden hebben ſoude / vermits ſy nu ſoo ſterck ter See en te Lande waren / ende door Godt met ſoo veele

voor-

hebben / zijn gheweest by na als miraculen van oneyndelijcke rijcke ghenade ende liefde des Hemels; sulcks datwe teghens hem souden sondighen / indien dit ons leste vals zijn en ongetrouheydt dese onse Handelinge quame te besmeuren.

Ten is mijn werck niet ons eyghen Gewest af te schilderen / ofte swarte streepen op yemanden te gooyen / niet tegenstaende onse teghenspoet: Nochte ick en sal op my niet nemen te vertellen de ongemeene deftigheydt van uwes Majesteydts Persoon en Gouvernement: Nochte van u Volck ofte Landen: Want ick soude my ten minsten deelachtigh maken aen weynigh dancks. Ende alsoo ick nu spreke met de geen die Godt soo begunsticht heeft door 'tgenot van een groote zegen/ waer van het aenwassen ende blijven seer gewenscht wert van mijne Superieurs/ ende mijn/ haren Dienaer.

Ick en sal oock mijn Discours niet verbreyden met aenmerckinghen/ rakende beyde Natien/in het vergelijcken der talen/manieren/ende Weereltlijcke dispositien / alle argumenten meer naturel als constigh tot nauwer Unie zijnde: Maer dit mach ick niet vergheten te spreecken van de vruchten die ick alreede geraeckt hebbe.

Het tegenwoordig geluckigh Gouveruement onder uwe Majesteyt deed my gedencken aen de gesegende daghen van onse Maegdelijcke Coninginne Elisabeth/onder de welcke ons Volck voor de 40. Jaren heeft genoten alle Justitie ende beschermingе van dese Princesse / ende sy behielt alle onderdanigheydt ende affectie van haer Gemeynte. Dit / en meerder zy oock 'tgenot van uwe Majesteyt en hare Navolgers. Noch en ware het niet verloren gegaen door die de Coningin Elisabeth volgden/nochte door Vremdelingen: Maer door de extremiteyt van haer eyghen quaet Gouvernement / als men onderstont van ons wech te nemen daer ons meest aen gelegen was/de ware Religie/de gerechtige Vryheyt: Waer af de bescherminge is aengenomen geweest by Koninck Gustavus Adolfus uwe Majesteyts Coninckiijcke Vader hoogl. memorie/in zijnen Duytschen Tocht/ tot herstellinghe der Protestanten: 't Welck voor hem was het aller-eerlijckst en gezegenst / ende seeckerlijck voor ons het aller-gerechtighst en nodighst/ desgelijcks bekroont met geseghende Succesfen van den Almachtigen. Om die uyt te roeyen ofte beyde met gewelt ('twelck al van over langhe andersints is gepracticeert) zijn hulpmiddelen bygebracht/en naderhant een Oorloch op komende/die sich eerst in Schotlant openbaerde/ is die met vlijt gestut: En also d'Engelsen om dier saken weygerden tegens Schotlant hun te laten gebruycken/so ginck die storm toen over. In Yrlant rees het so schrickelijck/dat 200000. arme schepselen/ Mannen/Wijven en Kinderen met koelen bloede barbarisch zijn vermoort/ om geen andere reden als datse Protestants waren/en voor de selve spraken.

In Engelant brack het Vuyr aen alle zijden uyt/ van d'een hoeck Landts tot d'ander: Niet eene plaets/ noch Huysgesin was meer vrij van de dullicheydt onses onderganckѕ / als van den Burgherlijcken Krijgh.

Nochtans verarmt na soo veel bloetstortens/ dancken wy Godt datwe noch leven: En na so veele verwoestinghen en soude een Vremdelinck door ons Lant gaende / nauwlijcks de litteekenen van dien bemercken. Onsen Godt heeft ons in Engelant/ Schotlant ende Yerlant met al de bygelegen Eylanden en plaetsen der Republicke verleent een geheele en geluckigen Vrede.

In alle zijn daden/waer van wy vele gesien hebben/ is 't hem behaeglijck geweest voor 't Parlement te wesen. En hier na / en na Acht Vredens Handelinghen / quamen wy ten eynde onse wederspoet; En 'tbeliefde de genadighe en Alvbeschickende Hant Godes ten besten van Engelant 't Ghebiedt van dien te verwisselen: Evenwel/ de selve gemeynen Interest die certijts de vorighe Alliantien ende Verbonten tusschen beyde Volckeren maeckten/ onder de hant continuerende / hun beyde verbindende om elckanders welvaren te soecken.

Daer deur / en datwe bevinden dat in ghe en Eeuwen openbare Oorlogh tusschen hun geweest sy/ sien wy hun niet alleen te meer geengageert/maer oock volherdende in 't onderhouden van vruntschap met wederzijdige plicht/ twelck hun beyde geluck en profijt heeft gebracht.

Dese dinghen met die van Christenrijck wel overdacht zijnde / en specialijck die van Nabuyrighe Princen en Staten/nu by Godes Voorsienicheyt in sodanigen postuyre en conditie / datse een meerder bequaemheyt beloven/ en krachtiger dees twee Natien aendringhen om in een nauwer Unie te treden als opt voor desen/ waer by de Traffick en rust van beyde mocht behouden en bewaert blyven/ even wel met respect van de gemeynen intrest/ ende behout van de ware Protestantse Religie: En dewijle Uwe Majesteydt door u leste publicke Ministers in Engelant hebt bekent gemaeckt uwe Coninckl: genegentheyt en gewillichheyt by alle goede middelen te onderhouden/ende te hanthaven de oude goede vruntschap tusschen dese twee Staten: Op dese en andere wichtighe consideratien / en om te sien hoe aenghenaem uwe Majesteyt de geformeerde ouvertures soude zijn / heeft et Parlement goet ghedacht t

door

1. EEn Sweedſe Syponvan Drakenbergh / als die om 'tgheweldigh donderen en blixemen ſich dacht te verſchuylen in de Metzenborger Wiltbaen door-ſchoten.

2. By Niſke een Sweedts Ruyter doorſchoten/ en zijn Paert/ 2 Piſtolen en kleet berooft.

3.4.5. Als hy noch Soldaet was/ heeft hy uyt laſt zijns Overſten 3. Poolſe ſoldaten om verre geſchoten.

6.7. Op de Damaſſlowitzer grenſen 2. Ruyters gedoot.

8.9.10. Idem 2 Ruyters by Pauwelke/ ende 1. by Wengerſker Hammer.

20. By Breſlau 2 Ruyters / 1. by Oſner Voorwerge/ 1 by Kleynaſe/ 1 by Rappin / 1 by Paſelau/ 1 by Pauwelke/ 1 by Friſſchaft/ 1. in 't woeſte Elgot/en 1 te Bukowin.

30. 1 Ruyter by Damaſſlowits/ 2 by Gole/ 1 by Glaſenhoet/ 1 op der Starſe/ 1 over Adelnau / 1 te Honigh/ 1 by Elgot/ 1 by Diſtelwits/ en 1 by den Glaſenhoet.

40. In Koſchel 2 Ruſſen te voet vermoort/ tot Tſſcheſchner 1 Ruyter/ by dito Breemeulen 1 Muſquetier / 1 by Trolwits / by Biſchdorp 1 Ruyter / 1 by Diſtelwits / by Mangſchuts 1 Muſquetier / 1 Ruyter by Pauwelker Molen/ by Marberghe 1 Muſquetier.

50. Op de Kotſchin 1 Ruyter / 1 te Commerau / 2 te Heunigern/ 1 in 't Rappiner Elgot / 1 Muſquettier by Friſchaf/ 1 Ruyter te Gafron/ 1 te Diſtelwits / 1 te Kleyne / en 1 te Steyner.

60. By Vlrichwits 1 Muſquettier / 1 over Radin/ 1 by Oſſen / 1 Ruyter te Bukowin/ 1 by Kroſſchen / te Medzibor 1 Soldaet te voet/ 1 Ruyter te Langendorp/ 1 te Radin 1 by Niſ ken/ 1 op Pauwelke.

70. By Steyn 1 Ruyter / 2 by Wengerſke / by Oſſen 1 Schoemakers geſel / by Adelnau 1 Linneweber en 1 Rademaeckers Geſel/ by Bogedey 1 Coopmans knecht te paert/ 2 Ruyters by Niſken/en 1 by Dombros.

80. By Wengerſke 4 Ruyters / noch 2 Handtwercks geſellen/ die ſeer om hun leven gebeden hadden/ by Kaltenwaſſer 2 Ruyteren/ en twee by Wechtaſſche Oſen.

90. By Drombroſe 2 Muſquettiers/2 by de rode Meulen van Friſſchaffe/ 2 by 't Gerichte van Wartenbergh / 1 by Schrijverſ dorp / 2 Brandewijn Mans op de Barde en te Rudnitſky / als mede daer omtrent een Reyſende Polack.

100. By Honige 2 Polacken/ende 4 Polacken by Sarmin / 1 Polack te Paſelau/ 1 by Wetaſch-oſen / in 't Sarminer-bos 1 ſtruyckrover daer hy een Roer / Pulverfles en een langh Mes by vant/ 1 Polack by Stars.

110. By Glaſenhoet 2 Polacken/ 1 op der Witte/ 2 Ruyters by de Weedas-oven, in Kochel 2 Polacken/ 1 te Honighe / 1 by Kotſchine/ 1 by Stoſſchen.

120. By Nieuſtarſe een Polack / 4 by Teſchenhammer / 1 by Altſtarſe/ 1 te Stoſchen / 2 de Groote Geule / 1 aen de Steyner-weg.

130. By de groote Geule een Coopmans knecht / en 2 Edelluyden/ 1 Edelman by Schonewalde / by Rappin 1 Coopmans knecht/ 2 Polacken / by Wengherſker-hamer 1 kramers dienaer en 1 Jode/ 1 te Rutnitſki

140. Te Baede 1 Polack/ en 1 Brandewijn man / 1 by Wengerſ kerhamer/ 1 te Drombroſe/ by Manſchuts 1 Koopmans Knecht / by Winrzigh een Wijf van Marquere/ by Prauſnits ees Edelman / 2 Koopluyder knechten/en 1 Polack.

160. Noch 20 perſonen op diverſe woeſte plaetſen gemaſſacreert.

Een Vrou die een Meyſken by haer hadde van Breſlau na Kentingen gaende / heeft een nacht by hem gelogeert / ende alſoo ſy na Adelnau in Polen wilde / heeftſe hem bitterlijck ghebeden (alſoo ſy ſwanger was/en om de onſekerheyt van den weg) dat hy haer voor een Rijnſchen Gulden door het Boſch convoyeren wilde ; Maer hy eenigh ghelt by haer vermerckende/heeft haer by den Sweedſe Dijck gebracht/en haer met dat Meyſ ken door 't hooft geſchoten/ of wel 't kint ſeer geſchrept en om 't leven had ghebeden : De Vrouw die een groene Rock/neer-kleedt/Poolſe Mantel met Knopen/ rode Schoenen aen hadde/ heeft hy uytgeſchut/de doode vrucht dat een Meyſken was en half ghedraghen/uytgeſneden/ oock 't hart van de Vrouw (een duym groot) uyt-gheruckt / en op dat hy te ſtouthertigher weſen ſoude/ſoo vebloet als 't was heeft hy het opgegeten.

Noch 190 perſonen vermoort / meeſt in Sileſien/ daer onder 5 Vrouwen / 56 Polacken/ 5 Garen-handelaers / 3 Boeren / 4 Joden / 2 Brandewijn mans/ en 7 Vee-handelaers.

Hy heeft oock een reyſende Student van Riga in Lijflant/ willen vermoorden/ maer wierdt hem by den Molenaer van Hammer ontweldicht.

Tot deſe Moorderijen heeft hy eenen Symen Blachen Schutter en Vedelaer tot Cameraet gehad/ noch eenen Lockarſchen/ende eenen Juriaen

Bogen

voorspoeden gezeghent; Dese en diergelijcke bedenckingen by elck wel overwoghen / veroorsaeckte de Sweedsche Rijcx-Cancelier het Tractaet met meerder yver te vervolghen. Ende alsoo heeft men na ettelijcke Maenden de saecke ten eynde gebracht.

Melchior Hedloffs

Den grooten Struykrover:

heeft vermoort 251 Persónen.

Op den 19. January is tot Oelse in Silesien, omtrent 4 mijlen van Breslau gestraft een gruwelycken Struyckrover *Melchior Hedloffs* ofte *Schutter Melchior* genaemt, geboren te Kentingen in d' Heerlickheyt Meisiborg: Hy was 48. Jaren out, en bekende (gevangen synde) vrywillich sonder pijnigen, dat hy syn eygen getroude Vrou (die te Oelse in de Gevanckenis gestorven is) had gelast en opgedronghen, dat sy Moeder en Dochter, haer eyghen Kint, dat de voorsz. Dochter met Michiel Tschuren (een vry Knecht) in Hoererye had gewonnen, heymelijck souden vermoorden en begraven, 'twelck sy beyde alsoo hebben verricht. Hy selfs had met 2 Roers en een Sabel sich op verscheyden orten tot roven aengestelt, en de navolgende Personen vermoort.

 1 Een

traegh, maer voor de Conincx-gesinde en ongheruste al te ras, ja dese leste waren noch altoos met hoop verzelt datter eenige Provincien souden belet hebbē de voortganck der Vrede, door eenige opghesochte obstaclen: Maer dese ontviel de hoop als zy sagen de prompte Ratificatie van HOLLANT voorts komen, die van *Wtrecht*, *Vrieslant*, *Gelderlant* en *Overyssel* stracks volgende, *Zeelant* en *Groeningen* yets vergeten hebbende, brachten dat in, maer 'tzelve by de andere Bontgenoten nodeloos geacht synde, en dat daer veel tijts mede versleten mochte werden, tot onverhalende intrest der Ingezetenen, is de repetitie overgeslagen; Sulcx dat de Staten Generael, en de Leden van die Provincien de welcke hun meest aen den Vrede en de welvaert van't gemeene Vaderlandt lieten geleghen syn, sonder tijt verquisten dach en nacht besoignerende, eyntelyck de 3. H Ambassadeurs *Hieronymus van Beverning*, *Willem Nieupoort*, ende A *Iongestal*, weder na London hebben afghevaerdigt om de zaken ten eynde te brengen, en alsoo doen de generale Ratificatie noch niet veerdigh was, soude men hare E. die aenstonts over senden. Middeler tijt waren hare Ed. geauthoriseert omme by den Heer Protector te tenderen tot een dadelijcke ophoudinge van Vijantschap, &c. En na dat zy door eenige dagen contrarie wint waren opgehouden, terwijl men te London byna pacienteloos wiert met haer te wachten, arriveerden hare Ed den 13 February te Londen: Hier scheenen de gemoederen weder by de Regeringe van de Tractaten gedeclineert, opghehitst by Twee Enghelse Predikers Feacke en Simpsons, die hun uytnemende bitter tegens de H Staten toonden, 't welck oock so seer buyten de maet gingh, dat den Heer Protector sich daer op geinformeert hebbende, haer wel dorsde den mont besnoeyen, en voor een tyt op't Casteel Windesor hun doende gevangen setten, op datse souden bedencken watse ghedan hadden, en niet en volghden de Lesse Christi te weten, *voorsichtig te syn als Serpenten, ende onnosel als Duyven*. Doch Simpson schult bekennende, is naderhant toegestaen 10 mylen buyten London weder te mogen prediken. Den 14 waren hare Ed. de Neder. Ambassadeurs ter Audientie by den Hr Protector, alwaer den Heer *Longhestal* in substantie de navolgende woorden sprack:

SIR, De woorden die wy spreecken sullen dienen alleen om d'oorsaecke van onse komst te doen verstaen / 't welck is / Om te vernieuwen die Oude Vrundschap die van over soo veel Jaren hier te vooren is geweest / ende op te rechten een veel vaster Vrede ende Verbondt als opt te voren; tot dien eynde sullen de H. Staten Generael der Geunieerde Provincien consenteren in alles wat wy doen sullen tot voortsettinge van vrede tusschen beyde Natien: Dese hebbē nu hare Extraordinaris Ambassadeurs gevolmachtight om dat ten vollen te bevestigen en te ratificeren: Versoeckende een spoedig ophouden van Wapenen / en dat alle vyantlijcke actien van beyde kanten dadelijck cesseren mogen / ect.

Bogen van Lutzin: Hy bekende tot 251. Menschen vermoort/ en die in Bosschen/ Putten/ ende kuylen begraven te hebben/ doch de slecht geklede onder den blaeuwen Hemel laetende: Den Rooff van Klederen/ Paerden/ Wapenen/ ect. in Polen verkocht/en 't gelt in alle ydelheyt verspilt.

Na dat hy oock lange den Krijch had gevolght/ daer hy een heftigh voorgangher in 't moorden en Vrouwenschenden is gheweest/ soo heeft hy oock zijn Ecyte Wijf verstoten/ en by and're gelopen: Syn eygen Dochter (die oock daer over te Oelse gejusticeert is) na datse by een Jongman swanger was gheworden/heeft hy tweemael beslapen/ begaende alsoo Ee-breuck en Bloetschande. Hy is dan na dat hy neghenmael al't gheen voorsz. is bekent hadde/ten voorsz. dage voor 't Raedthuys van Oelse gevoert/en daer de voorste geleden van zijn 10. Vingheren met gloeyende Tanghen ghesnoeyt/daer na aen zijn Knyen en Ellenbogen: Doen is hy met 2. Paerden op een Ossen-huydt na de Gerichte-plaets gesleept/en in 't gesicht van veel 1000. menschen al zijn Leden geradbraeckt/ en ghevierendeelt/yder quartier aen een bysonderen Lantstraet gehangen wordende: Met een kopere Tafel/ en dese onderstaende beschryvinge daer op gesneden:

MElchior Hedloff, *von Kantchen, in Medziborger Herschafft ghelegben, seines Alters xlviij. Iahr, ein beruffener Haupt-morder und Strassen-rauber, hat inner Eilf Jahren in unterschiedenen diesem Furstenthummen angrantzenden Orten und Herschaften, ermordet und todt geschossen 251. Persoonen, ud ausser diesen unerhorten morden, auch noch viel andere grauwzame Vnthaten und Laster verubet und begangen: Dar auf er auch endlich nach Vrthel und Recht an Leib und Leben abgestraft und hingerichtet, und zum Gedachtnusz dessen, dieses Tafflein alhier angehefftet worden. So geschehen am Tage seiner Rechtfertigung, war der 19 Ianuar.* Anno 1654.

Prijsen in Ianuario verovert en opgebracht.

Te Rochelle / Een Engelse Canary-vaerder / gheladen met Spaensche Zeepen andere Waren / op 2000. Gulden geestimeert.
In Zeelant / Een Engelse Koopvaerdyer met Coopmanschappen/ghewaerdeert op 24000. Guloens.
Idem Vyff Engelse Schepen met Koolen geladen.

Februarius 1654.

DE Vredens-tractaten tusschen de Staten Generael en den Protector in Engelant vierden met succes ten eynde verwacht by d'Ingezetenen van beyde Republycken. De Ratificatien der 7. Geunieerde Provincien op het gehandelde quamen redelicke spoedich in, doch evenwel, voor de Patriotten en Coopluyden veel te traegh,

aen alle Royalisten; De Roomsgesinde en oproerige verschrickten hy door een Ordonnantie, waer by hy verklaerden, datze Hoog Verraet souden begaen:

I. Die den Protector naer 't leven stonden.

II. Die by Geschriften of Discoersen wilden sustineren, datte Protector en syn Parlament niet de Souveraine Macht der Republicke waer.

III. Die soude onderstaen te ondermijnen de selve Republick en Macht.

IIII. Die tot dien eynde mutinatie onder de Soldaten maecten; Eenige stercksten socht te bemachtighen; Mette Stuarts Correspondeerden; 'tZegel der Republicke en Protectors nabootsten.

V. Alles met die meyninge, Datte Coustumen ende Wetten der Republicke souden blyven als ten tijde van de Coninginne Elizabet. streckende tot uytroeyinge des Paus van Romen, en synen geheelen aenhanck van Geestelycke over de gantse Republicke.

De Ambassadeurs van vreemde Potentaten quamen den Protector meer eñ meer omhelsen; Carel Stuart daer tegens kreegh Wentworth syn Gesant, die hy om hulpe na synen Cousin den Coninck Fredrick in Denemarcken gesonden had, met ydele handen en magere troost weder te rugge; Ia, ged. Deensen Coninck sont selfs twee syner Ambassadeurs(Peter Reets en noch een) aen de Protector, om neffens der H. Staten Ambassadeurs de Handelinghe te bevorderen, doch Syne Maiesteyt had op die uur als hy dese 2. syne Ambassadeurs afsont, noch geen kennisse van 't geen alreede mette Protector, soo wegens Nederlant als Denemarken afgehandelt was. Even wel soo wijt was het van daer dat Denemarcke om de Stuarts soude in ongemack sig begeven hebben, dat hy liever heeft gewilt by den Protector de minste te wesen, aen hem te senden, en Vrede te maken, dan Stuart, die selfs aen haer sont, en Vermaegschapt, tot onheyl haerer Onderdanen t'assisteren, en in den Oorloch te blyven. Vranckryck soo veel machtiger, en schaemde sich niet in't aensien van alle de Werelt door Twee Gezanten Monsr. Bordeux en Bas, Vrede by den Protector te soecken, oock den zelven te hooren begeeren, 1. Dat Vranckryck alvooren de Stuarts uyt zijn Rijck moste doen vertrecken. 2 De Rovery van Brest beletten, 3 Eñ die van de Relige in Vranckryck soodanige vrijheyt vergunnen, als sy hadden ten tijde van Coninck Hendrick de 4. Ende dan wilde den Protector Vranckryck hooren spreken. Dit en heeft Vranckryck niet nagelaten te doen, alhoewel de Coninginne van Engelant hare Moeye was; Men ordonneerde eenigh onderhout voor dees rontsom ongeluckige, en men doet Carel Stuart en Prins Robrecht na Duytslant, en de Coningin na Savoyen vertrecken: So stelt sich de Weerelt aen, d'onheylen en de Fortuyne sich als 't Waeter na de Zee spoeyende, daer veel is, komt noch meer; Alsoo gaet het hier toe.

HIPPOST. *Homo cum sis, fortunam memineris communem,*

Dese

Dese Cessatie heeft den Protector niet ingewillicht, om dat daer door de generaele Ratificatie niet getardeert, maer te meer verhaest soude worden, allegueerende te recht dat met't ophouden van hostiliteyt de Vrede gedilayeert, en beyde Republycken geinteresseert souden wesen, ja lichtelyck oorsaeck konde wesen van een quade rupture, &c. Dit refuseren des Protectors gaf weder een groote courage aen de Vrede-haters, maer noch veel meer, als hy zyn Vloot tot Deale uytnemende haestich met ghepreſt Volck, Amonitie en Vivers dede voorsien, welcke haestige Armatura geen kleyne jalousie aen de H. Staten opererende, (als daer af met een Expressen door hare Ed. d'Ambs. verkundschapt) veroorsaeckte, datmen in Nederlant oock strackx armeerde, mettet af-zenden van Staten Boden aen alle Admiraliteyts Collegien, om alle Schepen dadelick in See te brengen, en in voorvallende gelegentheden gereed te syn, &c, Siet daer een inconvenient dat yder verschrickten, dewyl men sich alreede van den Vrede versekert hadde; Hoe lachten op die tijt de Royalisten en die van hare Bende; Hoe wel hadden zy't geseydt datter soo gaen soude; Nu mocht men sien met wie men te doen hadde, &c. Doch de Engelsen verstaende dat de H. Staten oock op hun hoede waren, gaven op hare haestige Equipagie geen andere antwoorde, als datze dat deden om dattet zelve in Hollant gedaen wiert. En dit doen is de leste vreugde geweest van die geen die op de rupture van dese Handelinge waren hoopende: Want alhoewel den Protector verklaerden, *Hy tot geen Conclusie van't Tractaet konde verstaen, als mette Seclusie van alle Digniteyten ende Hooge Charges in de Provincien, des Princen van Orangen,* ter oorsaecke die van de STUARTS Linie was: Ia, dat sonder de zelve Seclusie geen Vrede te verwachten waer; Ende dat oock de Geuni. Provincien op den 25. deser vast stelden, de voorsz. Seclusie in dier voeghe als zy versocht wierde nimmer toe te staen: Soo nochtans heeft de Handelinge evenwel hare voortgangh gehad; Waer toe den Switzerse Gezant Stocker in't over ende weder gaen oock zyne diligentie heeft getoont, Van alle't welcke wy hier nae meerder zullen particulariseren.

Onverhoets storte dese Maent het voorste Verwelf van St. Pauwels Kerck te London in, alwaer niemand doot bleef als 2 a 3 Kinderen die daer omtrendt speelden: Hier waren stracks Almenackmaeckers toe. Maer den Protector die sich aen soodanighe dinghen weynich keerde, voer onderwyl voort mettet vast stellen zyns Protectorschaps; Laurens syn Soon sont hy haestich na Yerland, als hy hoorden dat onder de Militie aldaer eenige scheuringe ontstont; De Rovers van Brest die wel 20. sterck op d'Engelse roofden, wiens Admirael met 36. stucken en 200. man was voorsien, de andere van 24 tot 20 en 12 stu. voerende, heeft hy door zyn Fregaten seer in toom gehouden; Sulcx dat haren voornemen Capiteyn Beach na groote resistentie met syn Schip te Plemuyen opghebracht wierdt, ende die mette syne aldaer syn Proces gemaeckt, na coustume

SOo het uwe Hoogheyt mijn Heere den Protector behaeglijck is sommige hebben geremarqueert / dat als Samuel offerden hy daer voor verkreegh de Schouderen voor Saul/ op dat hy soude erinneren de gewichtigheydt van 't regeeren: De consideratie daer af bevesticht Maximilianus/ als hy seght/Dat niemant na't Gekroont Gebiedt soude trachten/ indien men hare swaricheyt wist. Gouverneurs zijn als Hemelsche Lichamen /sy worden seer geeert/ en anders hebbensér niet af: Wat kan m'er oock anders afverwachten/alsoo se niet voor haer selfs ghemaeckt zijn/oft tot hun eygen glorie/maer tot 'tbehout en't best van den Mensch? En gelijck in de natuurlijcke also is't in de civile Weerelt/ de groote dinghen zijn geordonneert om de kleyne te dienen: Wy sien datte stralen der Son oock het ooge van 't kleynste Vliechje dient / so wel als die van den allergrootsten Potentaet. 't Opperste van salus populi was 'tbesluyt der Twaelf Tafelen / en sal soo 'tschijnt een uytnemende Maxime tot 's Weerelts eynde zijn. By al ditte/ mijn Heer/ kont gij herinneren de duystere zijde van dit lydende Cleet des Gouvernements; Maer indien Godt bequame hulpen aen dese Schouders waer op't Gouvernement lecht/ verleent /en dat hy verdelge hare altoos-duyrende Wapenen / dan sult gy oock de heldere zijde aenschouwen / ende courage ontfanghen: Dese Hulpe belieft 't et hem te geven / wanneer hy de Potentaten laet weten dat hy den Autheur van hare Macht is/ende datse van hem hare Regeringhe moeten verwachten. De insichte van Gouvernementen /en oock de maniere en Personen/zijn een menschelijcke insettinge/en veranderlijck /gelijck alle dingen die gemaeckt zijn; Maer 't regeren selfs als men't rechtsinnich wel bedenckt / heeft zijn oorspronck van een Godlijck herkomen / en kan met geen minder swarigheyt beweeght werden/dan dese Kleeden/die als Vertellingen voor ons zijnde/op de toppen van eenige Bergen leggende/door storm en Onweder in disordre werden gebracht. En wegens de Regeringhe/het Woort/oft de Reden Gods/ na zijne Goddelijcke kennisse/is de Eeuwighe Wet van alle dingen. Maer dit is te diepen Bornput voor 's Menschen Emmer om uyt te putten /'t heeft zijn oneyndelicke goetheyt belieft een Beeckjen van hem dalende in de Schepselen te storten; 't Welck in's Menschen begrijp een in-druck latende/ noemen wy 't de Wet der Natuyre: Maer den Mensch heeft dese Eer / hy begrijpt er dan ofte niet/ zijn Verstant bekleet zijnde met passien en sonde/ was een haestige hulpe van boven nodich /'t welck Godt hem gaf met dese andere Wetten/gemaeckt om te regeren/ gevende hem oock een geest om te formeren alsulcke dienstbare Wetten als hy begeerde / en dien volgens tot nut des Volcks. Maer als dit gedaen wiert / en waren de beste Wetten buyten 't gouvernement niet anders als 't Sweert dat te Ephod volghden; Daer om was 't dat Mosis en and're Regenten in haren tijt zijn mosten als wandelende Wetten en Bedienders der Justitie. Wy konnen besluyten mijn Heer/dat uwe Hoogheyt van beyde dees aenmoedigengen ervarentheyt hebt / als zijnde den Aensiender van sommige/ ende 't subiect van andere grote omkeeringen die in dese Eeuwe en Lant van Wonderen gebeurt zijn: Ende weten niet alleen dat d'allerhooghste Septers in de Coninckrijcken der Menschen by hem gedisponeert werden aen die 't hem gelieft;maer oock / datter niet genoegh is mette Princen der Volckeren Heerschappije te gebruycken/'twelck het gemeyne Beelt Godts is/ uytgesondert / datter oock is een gedeelte in het eyghen Beelt van zijn Rechtveerdigheyt eñ Heylicheyt; Sy zijn in der daet Goden/ en op een bysondere manier /die geen tot welcke de Reden ofte 't Woort Gods also komt. Mijn Heer/daer is een hulp meer in de Regeeringe/ die Godt dickwils belieft by de rest te voeghen /'t welck is /'t verleenen van de gheneghentheydt des Volcks. De solemniteyten van desen Dagh / waer in de Borgers van dese groote Stadt verschijnen/ hare verscheydene Compagnien / gelijckende so menigte Steden in een Sadt / getuyghen dit selve; Zy laten 't aen andere Natien hare Regeerders en Victorieuse Commandeurs te begroeten mette Naem van Cesares en Imperatores; Ende in de triumfe voor hem op te rechten hare Arca Triumphalis: Maer indien ick niet mis/haer eynde op desen dagh streckt niet tot sodanighe uytterlycke pompe ofte glorie/ maer/ dat dese die verlost zijn/ hun gesamentlijck souden verheughen; en hare begeerte uyt drucken / Dattet Burgherlijck Sweert voorspoedigh mach zijn tot 't gemeene best/ in die hant daer 't geplaetst is/gelijck als 't Oorlochs Swaerdt inde selve hant geweest is. Dese Stadt gaet zelden alleen in publijke Actien: Sy wierdt voortijts by Stephanides genoemt /Het Harte der Volckeren; en indien 't hart in politijcke bedenckinge komt gelijck als in 't natuyrlijck/soo wil het Siel en Lichaem in d'andere Leden ghemeen maken/waer door 't gants Lichaem eendrachtich mach contribueren hare wille en betrachtinghe om den gemeenen Vyant te keeren/en na alle onse verdruckingen het Volck te sien herstelt op den vasten gront van Vrede en Gerechtigheyt / 'twelcke het eynde der insichte van het Regeeren is / ende sal oock het eynde zijn van dat ick Uwe Hoogheydt vorders moeylijck valle.

Dese dingen weder om maeckten geen kleyne vreughde onder d'Engelse Regenten, en meest den Protector, zy lagen onder 't Rat de Fortuyne, als die daer wy afgheſproken hebben daer boven op waren, nu boven ſynde als d'andere ondergeſmeten, verdruckt lagen; Daer om was hare vreugd oock recht over d'andere haer droefheyt geſeten. Nochtans en vergat den Protector om al deſe ſucceſſen, eeren-titulen en congratulatien zyne plicht niet, of wel Nederlant hem d'Allerdoorlugſten noemden, Vranckryck met Couſin begroeten, Sweden hem hare Vrundin toeſchreef, die van de Religie haren Leytſman, maer Spangien den Allerhoogwaerdigſten: Hy nam oock in kleynicheyt ghenoechte, en gaf aen de kleyne en weerloſe goede expeditie, daer hy de Grote en Machtige liet na-loopen en niet een goet woort te wil was; 't Selve liet hy aen Twee Viſſers van Amelant blijcken, die oock in deſe Maent te London waren gekomen, om ongemoleſteert de Zee te moghen gebruycken: Zy noemden haer zelfs Gezanten van Amelant, hebbende Credentialen tot hare verrichtinge: Den Protector d'oprechticheyt van die twee ſtatige Gezanten bemerkende, dede hun na gewoonte van andere publicke Miniſters op koſten van de Republicke tracteren, en daer na ettelycke mael aen ſyn eygen Tafel: Zy, ſonder Ceremonie, lieten de Complimenten aen d'Engelſe alleen, en behielpen hun mette oude Noorthollantſe beleeftheyt, dat is, als 't te pas komt, het Mutſken een weynich hoger als 't hooft gelicht: Men vraegde, dewyl zy hare authoriteyt ſoo wel wiſten te houden, waer 't Eyland Amelant lagh, onder wien het behoorde, en van wat vermogen ende grootheyt het was: Dees twee Gezanten zeyden, Dat Amelant nu vry, maer eertijs een Leen vande Keyſer, over Vrieſlant gelegen was, omtrent 9 mijlen lang, en 3 a 4 breet, bebouwt met 450 Huyſen, toonden oock een Lijſt van al hare Viſ-booten en eenige weynige Coopvaerders, verſoeckende dat alſoo zy niemant ſubiect waren, als Neutrale mochten gehandelt werden: Dit wiert haer toe-geſtaen, en al wat ſy begeerden: na dat den Protector en andere Grooten ſich mette oprechtheyt van deſe Gezanten ettelycke dagen vermaeckt hadden.

Den 17. deſer wierd door de Magiſtraet van London vergaſt den Protector en zyn Raedt: De Maeltijt was te Grocers Hal, hy zelfs reet te Paerde in een koſtelyck met Gout bewerckt Cleedt, de voornaemſte des Legens omringden hem, paſſeerende door de principaelſte ſtraten der Stadt, die ten wederſyden met Soldaten beſet, en de Huyſen met Blau Laken behanghen waren, de Borgers hem toe-roepende, *The Lord bles you Lord Protector and save his Commonwealth.* Aen Tempelbar wierdt het Swaert by den Maior van Londen aen den Protector gepreſenteert, die dat aen den Major weder gevende, in ſyn Koetſe ginck ſitten, en te Grocers hal komende, is de Maeltijt in goede ordre gehouden, waer onder 't Canon en Clocken wierden gehoort: Ende wegens de Stad London is deſe Oratie voor den Protector gedaen.

Farce te speelen: 't Welck den Aertshertoghe Leopoldus in bedencken nemende / hieldt secreten Raedt / en besloot / om buyten onheyl te zijn / te treden tot d'effecten die hier volgen:

Den 25 deser was den voorsz. Hertog Carel ter devotie in het Nieuw Kapelleken op d'Antwerpse Vaert: hier wierdt hy opghewacht by den Hertoge van Aerschot en den Graef de Garsia / met noch eenige andere Grooten vergeselschapt: Die als hy uytte Capelle weder na Brussel wilde keeren / Hertoch Carel aenspraken / en voorwenden / dat den Aertshertoge Leopoldus voorseeker bericht was datte Luyckenaers sterck by een vergaerden om de Lotaringse Volckeren in hun Legerplaetsen te bespringen / en dat den Aertshertoge met hem daer over raetleven wilde; Hertoch Carel antwoorde met een lacchende mondt dat hy beter bericht was / maer om Sijne Hoogheyt te vergenoegen / soo wilde hy wel met hem daer af spreken: Aldus trat hy met dese Heeree in de Koetse. Op't Hof komende / en was hy soo haest d'eeste Camer niet gepasseert / oft de deure wiert stracks achter hem gesloten / 'twelck hem dede omsien / en vragen wat dat was: Men antwoorden hem dat sulcks de wint dede; Den tweeden Camer insgelijcks in tredende / wierdt des selfs Deure mede soo flucks gesloten / waer over hy verbaest staen bleef / seggende / de reden van dien te willen weten: Den Graef de Garsia seyde dattet de ordre des Coninckx was zijn Persoon te verseekeren: Hier over was Hertogh Carel seer ontroert / en versocht zijn Neve den Aertshertogh te spreken / 'twelck hem ghewayghert wiert. Hy eyschten Pen en Inckt / schrijvende aen den Aertshertogh / dede het datelijck bestellen / dan kreegh alleen door den Brenger antwoordt / dat Sijn Hoogheyt goet hadde gevonden hem te doen brengen op't Quartier van den Prince Tomaso / dien hy volgde. Dit wierde alsoo beschickt door 300. Ruyters die in de Warande de wacht hielden / en met 5 en 6 secretelijck binnen de stadt waren ghekomen: De hoecken op't Hof waren oock alle beset: De Gildens wel 4000. in't getal quamen desgelijcks in de wapenen / 'twelck alle soo stil wierde beschickt dat niemant van den andere wist. Stracks wierden sijn

Den Register-bewaerder aldus eyndigende: Heeft den Protectorom te betoonen hoe lief hem dese ghetuyghen der Stadt Londen was/na gehouden Bancket den Lord Major van London met zijn eygen Sweert Ridder geslaghen/ ende 'tselve hem gegeven. Ende de volgende dagen terstont in't werck gestelt/'t geen tot rust en welvaert der gemeynte mocht betreffen/waer toe hy oock t'ontijde ende by nacht niet gemancqueert heeft te raetslagen/als't noodich was.

Hier op segt Homerus:

Non oportet noctem integram dormire consiliarum virum
Cui commissi populi, & tantæ res curæ sunt.

Den Heer Middelton (van de welcke wy in ons 4. deel folio 119. aengeroert hebben) siende datte Vrede tusschen beyde Republicken hem dreyghde/en bleef niet in den Hage/maer trock na Hoorn/daer hy heymelijck twee Oorlochschepen vol Wapenen toegerust voor de Schotten af-veerdichden/wel wetende/ dat hem anders geen hulpe te verwachten was/ als dese/die hem by's Conincks particuliere Vrunden in gemelte twee Schepen toegesonden was/selfs van Ceulen en meer andere vremde plaetsen: Zy arriveerden behouden in Schotlant/ doch Middelton en 200. voorname Edelen voeren van der Schellingh en Schevelinghen in Galjoten over: De Schotten dit secours bekomende/ waren verblijdt/ te meer/ om dat men hun verseekerden van grooter assistentie uyt Vranckrijck; Maer wat succes dese Wapens en beloften hebben ghehadt/ sal u de uytganck deses Jaers op zijn tijt doen verstaen.

HErtoch Carel van Lotharingen was om de ongeregeltheyt van zijn Krijchs-volck nu by yder so gehaet/ datte Spanjaerden hem oock waentrouden: D' Aenkomst der Franse Benden onder Fabri naer 't Lant van Luyck gaf hun een vaste impressie/ dat die nerghens anders om spoedichden als mette Lorainoisen te voegen/ en also met intilligentie van Hertoch Carel aen Brabant een leelijcke

alles bespotte / selfs de Spanjaerden / en Opper-gesachsmannen: 't Hy was oock een gierich Mensche / die door zijn grooten roof selfs soo machtich was geworden/dat hy's Coninckx Domeynen gelijck 't Lan. van Aelst en andere alreede onder Verpandinge besat; Ende gelijck hy in 't een goddeloos was / alsoo toonden hy hem desgelijcx inde reste zijner uytwerckinghen/bewijsende also dat de Conscientie van hem en sijne Leger boeven even wijt waren. Op 't Antwerpse Kasteel

ghy en peynst? Voorwaer, wy sullen bekeven worden ingeval wy ons niet en purgeren, ende men sal anders seggen dat ick een Poultron en Bedrieger ben, ende ghy Sire sal men seggen dat je een Portugys bent,&c

Als Cortrijck by de Spaense belegert was, en de Francoisen 'tselve geluckig ontietten door de groote ialousie welcke onder de Spansche Commandeurs was, seyde hy tegens d'Opperste, Ick dacht wel dat veele Cocx de potage bederven souden; Gelyck meermalen is geschiet,

Hy ontmoeten op sekeren dag een Spaniaert aen de Vaert van Wilbroeck, desen zat op een schoon Swart Paert, dien hy versocht het selve eens te mogen berijden,' twelck hem den Spaniaert niet weygeren dorf: Hertogh Carel klimter op, en reed soo geswint datmen duchte hy en't Paert in de Vaert soude getuymelt hebben, ende alsoo een goedt eynde hebbende ghereden, keerden weder om, doch al geheel anders als hy heen gereden was, te weten, seer saft en langsaem, tot dat hy weder by den Spaniaert quam, dien hy vraeghden, wat hem van dese Galoppe dacht, voorwaer seyde die, Seignor 'ken verstaget niet; Dies den Hertoch hem de glosse aldus maeckten; Dat hart rijden denoteert de Spanjaerden, alsoo sullen zy uyt Nederlant weer na Madril keeren: Maer dat traegh rijden beteeckent My, alsoo langsaem en ongeern sal ick na Spangen geraken, en die Snignors volghen die tegens haren danck daer ghekomen syn. Hier mede gaf hy 'tvermoeyde Paert weder aen syn Meester, weynigh denckende dat hy syn eygen profeet was. Dit geschiede wel Tien Iaer voor dese syn Gevankenisse, niet wijt van Vilvorden.

Als hy verstaen hadde dat eenige Generaels in seker Herbeghe by malkander vrolick waren, sprongh hy vlijtich op syn Ezelken, daer hy veel op reedt, en wetende in wat Camer sy zaten, quam binnen, rijdende (gelyck men in Brabant veel in'tmidden der Kamer sit (twee a drymael rontsom de Tafel waer aen de voorsz. Generaels saten, met sulck een snelheydt, dat hy als een spoock byna weer uyt de Camer gereden was eer zy hem kenden, Want sy vlogen te gelijck op van hare plaetzen, meynende datter eenigh desseyn op hun was aen geleyt; Sy deden hem volgen en binnen noden, maer' t was hem ghenoech dat hy sulcke Krygshelden door soo een beuselinge had verschrickt.

Huysen en goederen verseeckert / beneffens zijnen Financier en Secretaris. 's Anderendaeghs wierde den Hertoch na 't Casteel van Antwerpen ghevoert / in een Koetse daer 6. Ruyters by hem saten / zijn Aengesicht was meer als gemeen root ontsteken / ende voor zijn Koetse reed den Graef de Garsia met 100. Ruyters / noch een Koets volgden den zijnen / waer in zijne Pagen met 2. andre saten / an dese volgden 200. Ruyteren. Den wech by Mechelen was beset door 1200. Ruyters / ende noch soo veel omtrent Antwerpen. 's Avonts vertrock den Graef de St. Amour upt Brussel na den Keyser / om die van alles te doen verstaen / doch meest om Prins Francois (den Broeder van Hertogh Carel / die sich tot Weenen onthielt) te nodigen zijnes Broeders Troupen te willen commanderen; Den Graef de Brue / zijns Hoogheyts Cancelier / den Abt van St. Catrijn / en den Graef van Fuensaldaigne togen na 't Lotaringse Leger / om dat in de votie van den Koninck van Spangien te houden / welcke haer oock wel gheluckt is. Eenen Boulee die de meeste Rijckdommen van Hertogh Carel toe-vertrout waren / en sich versteecken hadde / wiert neerstigh gesocht / en eyndlingh door een Borger te voorschijn gebracht: Daer wierde geestimeert datter voor 16. Tonnen Gouts aen Juweelen en 4. Millioenen aen Contanten den Hertog behoorende / ghevonden wierden. Daer sat nu dien Hertogh die 't alles dede sidderen / ende by Vrienden en Vyanden soo uptnemende was gevreest / dat hy met een winck soo veel als den Coninck met een gebodt uptwerckte: Die* Wereltlijck noch Geestelijck ontsach / maer alles

*Hy dorfde wel onder den Godsdienst in St. Goedela Kercke komen, daer men het TE DEVM over 't winnen van Landrecy en 't ontsetten van Lerida songh, en vragen waer over zy soo gaudeerden, de oorsaeck hem ghesepdt synde door de Geestelyckheyd, soo keerden hy syn Aengesicht na d'andre syde des Kercks, ende riep tot de Broeders: Ghy Messieurs ginder singht daer de Requiem over ons verlies van La Bassee.

Als Castel Rodrigo hoorden dat hy 't Gouvernement der Nederlanden soude moeten quiteren, en dat den Aertshertoge Leopoldus in syn plaets quam, stondt hy daer over verstelt. Maer Hertoch Carel bespotte syn alteratie met dese woorden, die hy in syn Aengesicht hem toe-duwde: Myn Heer wat staet

ghy

alle de weereldt heeft konnen zien dattet voor-komen van alle ſijne Godtlooſheden meer dan tijt was: Luydende als volght:

LEOPOLDUS WILHELM, &c.

Yeder is genoech bekendt hoe onſen Neve Hertoch Carel van Lotaringen verſchuldight is gheweeſt hem in goede debvoiren aen den Koninck mijnen Heere te houden/ als mede geallieerde Vrunden ende goede Onderdanen / zedert de Landen en Provincien van zijn Gebiet/ oock zijn Perſoon en Staet heymelijck by de Francoyſen zijn beſprongen: Wanneer hy by den Koninck en zijn Lieutenant generael niet alleen is ontfangen in vrundtſchap en confidentie/ en onder een ſpeciale protectie / onder verbinteniſſe aller ſijne Intreſten / maer is oock in de t'ſamen-handelinge met gelt en ſubſidie voor ſijne Troupen geaſſiſteert / ende deelachtigh gemaeckt de raetſlagen en de reſolutien van Oorloge tegens den gemeenen Vyant.

Soo is ten andren oock yder wel bekent hoedanich den ged. Hertogh van zijn ſchuldige plicht die ſoo en Prins van zijn Geboorte vereyſcht/ is afgeweken/ die ſo onthaelt/ gehandelt / en als geſeyt is gebeneficeert/ en ſo nau geſchakelt aen d'Intreſten en dienſten zijns Majeſteyt / en de welvaert zijner ſtaten: Want boven de Tranen/ ſuchten en algemeyn geſchrey des Volcks / d'openbare ghetuyghniſſen van de Dieften / Kerckſchenden/ Vrouwen en Dochters verkrachten / met andere vervloeckte ende ſchrickelijcke ſchelmſtucken die onder ſijn Krijghſ-gebiet wierden gepleeght / van wiens onderganck en diſtructie hy ſijn profijt trock: Soo is Sijne Majeſteyt en ſijne Lieutenanten Generaels van tijdt tot tijt bekent geworden de ſecrete intelligentie des ged. Hertoghs/ſijne byſondere deſſeynen / ſeer wijt verbremt van den gemeynen dienſt ende welvaert / waer na zich de conjunctie van wapenen had behooren te voegen/ van ſijn geveynſde veranderlijckheden en reſolutien van Oorloge/ ende de ophoudinge/ ofte de gepractiſeerſte uytſtellen die hy by-bracht in de ſake alreede voor-ghenomen / op 't punct van de uytvoeringh der importantſte Exploicten / waer deur ſoude ghekomen hebben den ondergangh en de ruyne van diverſche en hooge aenſlagen / die na alle menſchen aenzien een gewenſcht eynde moſten hebben: Ja ſijne dingen zijn door verloop van tijt ſoo openbaer geworden / dat niet alleen de Lieutenants Generaels/ de Krijghs-overſten/ de Velt-overſten en alle andere Officieren zijn verkeerde practijcken mette handen voelden/ ende oogh-getuygeniſſe gaven / maer oock den ſlechtſten Soldaet en het gemeen Ghepeupel waeren verwondert te zien dat men dat ſoo liet paſſeeren ſonder eenighe remedie daer toe te doen. 't Is waer dat den Koninck mijnen Heer door ſijn gewoonlijcke goetheyt en byſondere affectie die hy nu en altoos den Huyſe van Lotharingen toe-draegt/ ſulcks met ooghluyckinge heeft paſſeeren laten ſoo langh het hem mogelijck was / hoopende dat den ged. Hertogh beweeght zijnde door de goedertierentheyt Sijnes Majeſteyts/ en komende tot erinneringh van ſijn ſelfs welvaert / hy zich eyndlingh in zijn behoorlijcke plicht ſoude herſtellen! Maer ter contrarie zijn d'onbehoorlicke Proceduren ſo hoog-klimmende niet alleen een ſchrick voor alle d'Onderdanen en Vaſſalen Sijnes Maieſteyts geworden/ maer oock de nabuyrige Princen en Staten ſo afkeerigh geweeſt / dattet gleeſchapen ſtonde een generale wrake aen hem op deſe Nederlanden tot nadeel der ſelver t'executeren. Derhalven heeft den Koninck mijnen Heer om Godes gramſchap niet meer over hem en zijn volck te verwecken / niet konnen ſtil ſtaen om den verderen loop van dit quaet te ſtuyten/ 't welck nu een yder ſo openbaer was/ ende aen ons (als d'eenighſte remedie tot dit quaet) te gebieden den Perſoon des ged. Hertoghs in verſekeringe te ſtellen / waer in ſijne Maieſteyt niet als 't natuyrlijck en Volckeren recht heeft gebruyckt/ zijnde alle Souvereyne Princen ſchuldig wech te nemen door wat middel het ſy/ 't gewelt en Tyranny die men hare Landen en Onderdanen doet/ en hun ſelfs en haer Volck / oock den Nabuyrighen Princen ende Landen Juſtitie te doen / na dat alle andere te vergeefſe middelen getendeert waren / dierghelijcke exempelen in voorgaende Eeuwen veele zijn/ en dat in ſaken veel onnodiger en minder dringhende als deſe.

Evenwel geenzints ſijn Maieſteyt van meeninghe zijnde om het Huys van Lotharingen hier door te vernielen: Maer ter contrarie zijn Maieſteyt proteſterende het ſelve altijdt te willen beſchermen/ ende ſijne Intereſſen te handthaven/ tot ghetuygeniſſe van 't welcke ſijne Maieſteyt geordonneert heeft dat het Gouvernement van de Armee en de Troupen van den voorſeyden Hercogh / ſal komen ende blijven in handen van den Prince Francoys van Lotharingen zijn Broeder/ van wiens goeden aert en

oprechte

Kasteel komende/ schreef hy stracks dry Brieven / een aen den Keyser/ een aen den Koninck van Spangien/ende een aen den Aertshertoge Leopoldus / aen wien hy alle zijn Schatten openbaerden: Hy wierdt in't eerste seer nau bewaerdt / ende de Vensters van 't Logement daer hy was/ dede men toe-metselen / want den ‡ Vos wierdt niet vertrout: Maer hoedanigh het comportement van desen Man by den Aerts-hertogh en zijn Raedt wierde opghenomen / kan licht uyt dit onderstaende Manifest af-ghemeten worden / waer by

alle

‡ Als hy eenighe Weecken alsoo op 't Kasteel was bewaert, heeft men hem wat meer vryheyt gegeven, na dat den Koninck van alle syn effecten en Troupen ghenoegh verseekert was; Men gaf hem tot syn wandelinghe dry Kamers, daer niemant als de Spanjaerts de bewaringhe af hadden: 't Ghebeurden naer sommighe daghen, dat hy syne Bewaerders voor nam of met bedrogh of in der daet te bedrieghen, doch siende dat hy in effect tot syn gedesireert ooghmerck niet kost geraken, 't welck was, door omghekochte Dienaers hem onbekendt te doen uyt-draghen, soo vanght hy yets belacchelijcks aen: Hy hadde op syne Slaep-kamer een Tafel staen, de welcke met een langh Kleet tot op de Solder bedeckt was, hier verberght hy hem onder, sulcks dat syn Opsienders by de 2. uren nae hem sochten, aen de welcke hy onderwyl gheen kleyne verbaestheydt speurden, want al haer sorghe was dat hy mochte geeschappeert syn, en nochtans en vonden zy 't gat niet waer langst hy 't ontsnapt mocht wesen: Eyndling komt hy zelfs voor den dagh springen, en belacht alsoo haere groote sorge die zy hadden om hem weder te vinden. Sulcke en dierghelycke Actien stelden hy daghelycks in't werck.

Naderhant wierde hem vergundt een open Venster aen syn Kamer, Waer in hy dagelycks syn vermaeck nam t'aenschouwen de Borghers van Antwerpen en de Vremdelingen die hem dagelijcks quamen besoecken: Hy schaemden sich niet mette gesten van syn Tronie, van syn Hoedt, en 't gantze Lichaem als een Bootzemaecker d'Omstanders te doen lacchen; Aen de voorsz. Venster had hy een maghere Oude Simme aen een Koorde, met dese te quellen nam hy groot playsier; In somma Hertogh Karel scheen weynigh verdriet over syn Gevangenis te hebben. En in plaets van hem te troosten, soude men sich selfs om vermaeck te scheppen by hem begeven hebben.

O W E N U S.

Dissimula, simula, quoties occasio poscit,
Moribus ut morem temporibusq; geras,
Temporibus qui rite sapis servire memento
Omnibus; Ut tempus serviat omne tibi.

quam/ dede Sijne Majesteyt wel haest zien hoedanigh hy met Hertogh Karel wilde leven: Want men verschafte hem alles tot een langhen Adieu / niet teghenstaende hy syn oude presentatien weder vernieude/ die hy op 't Kasteel van Antwerpen en t'Ostende aen den Koning hadde gedaen/ te weten: Dat zijn Dochter met zijn Broeder Francoys mochte Houwlijcken / en alsoo al zijn Domeynen en Goederen bezitten / voorts Pardon voor zich zelfs / en in een Klooster te mogen gaen: Maer gelijck hy noch vertrout noch gelooft wierdt/ alsoo lietmen hem seggen en versoecken 'tgeen hy wilde/ den Koninck echter doende 't gene hem selfs billijckst dacht.

Femella verba sunt, facta autem mascula.

DE Portugysen onder schijn van Vrunden sich in Brasilien mette Nederlanders zedert dat zy de Spanjaerden afgevallen waren, voegende, Hebben niet verluymt het Gebod van Don Jan de Berganze haren Koninck, 'twelk was om de Hollanders hare Colonien te ruyneren, door veele schulden te maken, en niemant te betalen, en wijders alle haren Koophandel op't naulste te verspieden, beneffens het regiment van de Policye, mette directie van de Hoge Raden; Waer door oock zy van langher hant al die plaetsen welcke de Nederlanders in Brasilien bezaten, van tijt tot tijt of door bedrogh ofte verraet, ofte oock door 't omkoopen der Gouverneurs, weder in hun gewelt kreghen, ende in dit Jaer 1654. niet meer overigh was als 't Reciffo, Pariba, Rio grande, mette Eylanden Ferdinando en Tamerica; Ende gelyck zy noyt noch by water oft te Lant door kracht van wapenen over de Nederlanders hadden konnen gloriere͂, practiseerden zy dach en nacht om of door een langsame uyt-teeringe, oft door gewelt haer t'eenemael uyt Brasilien te stoten; Door wapenen konden sy niet, want de dapperheyt van Lichthart en Schoppe voorquam dat, sy omcingelden 't Recif wel van de Landt-zyde, maer alsoo de Zee doen open was, mosten de Portugysen schandelyck op-breken; Dus hebben sy't op een ander manier aengewent, en den Koninck alles wat sy hadden konnen onderstaen geopenbaerdt hebbende, is hem de Voorslagh van 't bespringen des Recifs soo aenghenaem geweest, dat hy dadelyck na dat hy een Vloot van 72. welgeladen Schepen uyt de Bahia de todos os sanctos hadde gekregen, de selve ten spoedighsten weder uytrufte na West-Indien, om daer mede te bemachtighen die heerlycke Fortificatien wiens gelyck Europa 'k swijgh America niet en had; Want ten was hem niet onbekent datte Neerlantse Soldaten op 't Reciff niet betaelt wierden, dat de selve swart van honger en dorst storven, alles disordentlick wierden beleyt, maer hy wist oock dat niet teghenstaende 't veelvoudigh en ernstighe versoeck des Commandeurs en Hooge Raden in Brasil om hulpe, provisie, &c. zy niet en wierden

oprechte intentie zijn Majeſteyt gewiſſe verſeeckertheyt heeft / van te ſullen de behoorlijcke effecten en Vruchten door hem/ met de conjunctien van beyde de Armeen/ ghenieten / ende middelertijt wy de aenkomſte van den voorſeyden Hertogh Francoys verwachten / is zijne Majeſteyts / en onſe meeninge/ dat den Graeve Linguevillle het Officie van Generael over de voorſchreven Armee ſal bedienen.

Dieſweghen ghebleven wy uyt den Naem/ ende van weghen de Koningh onſen Heere / aen alle onſe Onderdanen ende Vaſſalen / en verſoecken alle Nabuerighe Princen ende Staten wel te vreden te willen zijn/ met deſe ordre ende reſolutie van zijne Majeſteyt / verwachtende dat een ander tijdt ende gelegentheydt van de ghemeene ſaecken deſe beroerten ende onghemacken ſullen ſtillen ; ende dat Godt weder gevende eenen goeden tijdt / door het vermurwen der halſtarrigheydt van de Franſche gemoederen teghen de Vrede / het Volck wederom herſtelt ſal zijn in een alghemeene ruſte ende ſtilte / ende een yder in't particulier wederom ſal verkregen hebben 't geen hem toebehoort.

Ghedaen tot Bruſſel den 25. February. Anno 1654. Ende was ondergheſchreven.

LEOPOLDUS WILHELM,

Ende laegher, Ter Ordonnantie van ſijn Hoogheyt.

geteeckent VERREYCKEN.

Het ander Manifeſt behelſden een Verboth aen d'Officieren en Soldaten zijns Legers zich op verbeurte van Lijf en goet in geener vreemde Princen dienſt te begeven: Ende alſoo haeren Hertoge uyt 's Konings bevel was gevangen/ ſouden ſy haer van den Prince [illegible] Lignevile laten commanderen / ter tijt toe dat den Prins Francoys van Weenen in Brabandt ſoude ghekomen zijn / om in plaetſe van zijn Broeder 't Oppergeſagh over hun te hebben: 't Welck dit Leger in effecte heeft geobſerveert.

Maer Hertogh Karel wiert (door laſt des Konings) uyt 't Kaſteel van Antwerpen den 22. Mey naer Duynkercken gevoert / en van daer over Zee na Spangien: Na 4. weecken zeylens quam hy te S. Sebaſtiaen / daer hem de wellekomſt by ſommighe Grooten wierd gegeven / aen de welcke hy ſeer neerſtigh ondervraeghde wat Zijne Majeſteyt met hem in den ſin mochte hebben / waer op hy wel ſoo veel verſtont / dat hy eerſt naer 't Hoff om te biechten ſoude moeten/ ende van daer naer Toledo oft Granade in eeuwige ghevanckeniſſe verſonden worden: Waer op Hertogh Karel gram wordende / ſeer qualijck ſprack / ende onder anderen in deſe woorden uyt-borſte: Ie ne ſuffira jamais que ie va plus long que la Ville de Madrid, &c, Maer de ſake en lagh aen zijne tongh niet / want als hy te Madrid

quam/

Hollanders de Wapenen af-legggende/ moghen 3. Maenden op 't Recif haer tot 't vertreck bereyden. 9. Alle Negotiatien en alienatien die de Hollanders in die 3. Maenden doen / ſullen effect hebben. 10. Den Portugijſſe Commandeur ſal hem inquartieren daer 't hem belieft: En de Hollanders voor alle moleſt beſchermen/ en in die 3. Maenden voor haer eygen Richters Juſtitie doen. 11. Mogen oock al haer Papieren en Meubelen mede nemen. 12. Doch d'onverkochte goederen mogen ſy onder Portugijſen oft andere die haer belieft laeten. 13. Al de Victualie tot hun ghebruyck / in de Magazijnen zijnde. 14. Hare pretenſe op de Portugijſen gerenvoyeert aen 's Koninckx Hof. 15. Al 't Vaertuyg voor hun datter is/ of in 4. Maenden komen mach. 16. Moghen oock vryelijck al haer Schepen daer op de Kuſt zijnde/ op ontbieden/ om daer in t'embarqueren. 17. Den Commandeur weyghert dat dit Tractaet geen andre handelingen voortijts mette Koninck van Portugael aengegaen ſoude hinderlijck zijn.

De Militie was aldus verdraghen.

1. Generael wederzijdigh Pardon. 2. Alle ſoldaten ſullen in volle geweer uyttrecken/ en buyten komen/ hun Wapens in geordineerde Magazijns af-leggen/ die haer weder ghegeven ſullen worden als ſy met haren Generael Sigiſmundus Schop vertrecken / alvorens overgelevert hebbende de Fortreſſen van Rio grande / Pariba / en Tamarica. 3. Dito Generael ſal mede nemen 20. Metale ſtucken/ en ſoo veel Yſere ſtucken en Amonitie als tot defenſie der Schepen op de Reyſe noodigh. 4. En al het Vaertuygh. 5. En nodige Vivres. 6. Generael S. Schop en zijn Officiers mogen ameneren/ houden verkoopen of tranſporteren al haer goederen en ſlaven. 7. De krancken tot ſy ghesondt zijn mogen in 't Gaſthuys blijven. 8. De Militie ſal by niemant gelaſtert of gemoleſteert moghen werden. 9. De ſoldaten voor dit Accoort gevangen / ſullen met die van het Reciff niet mogen vertrecken. 10. Anthony Mendos/ alle Braſilianen/ de Mulaten/ Mamalucken/ Negros en Rebellen hebben pardon /dan en mogen gewapent niet uyt trecken. 11. Dit ondertekent zijnde/ ſalmen ſtracks overleveringhe doen/ en G. Barreto neemt G. Schop en des ſelfs Officiers in ſijn protectie. 12. Dit als 't voorſz. 17. punct van een inhout/ wort verworpen.

Den Hogen Raet verbont zich voor d'overgaef van d'Eylanden Ferdinando de Noronho / Tamarica/ Pariba en Rio grande / ende datmen een Schip nae Siara ſoude af-ſenden / om de Mineerders van daer te halen. Dit is alſoo in't Velt van Taborda geſlooten/en den 6 Febr. ondertekent by de Gecommitteerdens van wederſijden/ de welcke waeren Andre Vidal de Negreiros / Alfonzo de Albuerkercken/ Franciſco Alferos Morcirca/ Alanoel Ollz Correia/ ende Gijſvert de Wit/ Hubrecht Breſt/ Willem van de Wal/ W Fallo.

Daer nevens Fr. BARETTO.

Alſoo hebben de Hollanders na een beſittinge van 24. Jaren deſe Braſiliaenſe Conqueſten weder verlaten / ende uyt een puyre negligentie die treffelijcke Gheweſten verſuymt: De voorſz. Schepen in Nederlant komende / heeft men Schoonenburgh en Haeck verſeeckert: Maer de gemeene Soldaten wierden t'Amſterdam weder in dienſt aengenomen/ want ſy waren tamelijck gedreſſeert/ maer ſeer verhonegrt. Het ſecours van 7. Schepen 't welck in April eerſt uyt deſe Landen vertrock / quam den 3. Julij aen 't Recijf / en alſoo het

Jacht

wierden gesecondeert, en men 't geheele werck liet drijven, en Maendē en Iaren verloopen met disputen tusschen de Cameren en Bewinthebbers, die noch wel yets wilden bysetten ten opsichte der Silvermijne van Siara, maer d'uytwerckingen waren soo flauw, datze lang dreyghden eerſ'er toe quamen, spillende by de 10. Maenden over een secours van 8. Schepen, 't welcke men noch niet gedaen soude hebben indien den Koninck van Portugael sijn nieuwe Vloot alrede om dat Exploict te volvoeren van Lissebon nae Brasilien af-ghescheept hadde; Die onder 't beleydt van Francisco Barretto met 65. Seylen in 't begin deses Iaers voor 't Recif quam Besettende den inganck ter Zee, hy dede den 15. Ianuary van de Lant-syde syne Troupen marcheren, die 't Fort de Salines in namen, en den 16 quamen sy in 't Fort Buraco, 'twelck by de Nederlanders doen springen en verlaten was, den 17. op 't Nieuw Fort aenkomende, vonden daer alsoo 't wel bemant was, goede resistentie, onderwijl wiert 't Fortjen Goch, de Twee Baretten en de sterckten op Prins Willems Eylandt oock verlaten, want het Volck was te weynigh voor 28. Forten die rontsom 't Recif leggen, te besetten, die mette 220 Man soo Blancken als Brasilianen diese van Pariba kreghen, met Swarten en al maer 1100. Koppen waren, waer af daeghelycks veel tot de Portugysen over liepen: Ende als nu die van binnen sagen hoe weynigh sy haer tegens des Vyants macht van buyten konden defenderen, om d'oneenigheydt, 't kleyn vertrouwen op malkander, behoeftigheydt van Amonitie, den Vyandt te Landen vast begraven, te water beset, en van hun eyghen Schepen verlaten, in somma alles mancqueerden, zelfs was men wanhopigh ja gants onseker op ontset, daer by waren de Soldaten tegen d'Officiers, en de Borghers tegen de Soldaten. Den Kryghsraet dan siende dat hier voorsichtigh in diende gegaen, besloten den 6. February alles liever over te geven, en eerlyck t'accorderen, dan sich in ellende te brengen door halsterrigheyt sonder fondament, want geraedslaegt hebbende, bevonden geen redenen de plaets langer te defenderen, Eerst om datter geen vertrouwen op de Soldaten was te stellen. 2. Om datmen te onsterck was al de Forten te besetten. 3. Te water de keel gebonden. 4. Den Vyant te sterck gefortificeert. 5. Onvermogent tot defensie. 6. Mancquement van alles by d'Hooghe Raden. 7. Quaetwilligheydt des Volcks 8. By verlies van 't Nieu Fort Frederick Hendrick 't vers water te verliesen 9. Ten laetsten door 't uytterste af te wachten niet favorabels soude konnen bedonghen worden. Soo hebben sy ten voorsz. dage op volgende maniere de plaets opgegeven, na datse malkander op parole hadden versekert.

1. Alle offensien wederzijdigh souden vergheven zijn. 2. Daer in begrepen alle Natien. 3. Alle Hollanders sallen vryelijck hun goederen mogen wegh-voeren. 4. Daer toe salmen hun Schepen met Geschut geven/ bequaem om de Linie te passeeren. 5. Die Portugijsche Vrouwen hebben getrouwt/ mogen die mede nemen ofte blijven. 6. Al die onder 't Portugijs gebied blijven wil/ sal als de selve getracteert worden/ ende in de Religie hun als andre Vremdelingen houden. 7. Al de Forten als Uyshoeck/ Bavista/ 't Clooster St. Anthony/ de Starre op Mauritius/ Drie-hoeck/ 't Fort de Bruyn/ de Redouten/ St. Joris/ 't Water Kasteel/ en alle sterckten met 't Kanon en Ammunitie, strack over te geven. 8. De

 Hollan-

de Hollanders te halen/ daer den Raet van Genua op repliceerden: Soo sullen wy u/ ofte die eerst de neutraliteyt van ons Gebiet komt te violeren/ mette stucken van onse Bolwercken soo begroeten/ dat u de gront naest sal zijn. Welcke toesegginge de onrust eyndighden.

Vbbedite à gli éditti: stimando non dimeno non esser legge alcuna, c'habbia tanta efficacia, quanto la lor vita; perche come egli e necessario a quegli, che sono retti dallo stato popolare, honorare il popolo, cosi ancora conueniene a colui, che viue sotte la Monarchia, ammirare, & reverire il Principe.

Prijsen in Februario verovert.

t'Amsterdam, Twee met Kolen, 1. met gesoute Salm en Koopmanschappen,
Te Harlingen, Een Eng. Prijs met Pick en Teer.
t'Enchuysen, Een Kaper van Enchuysen met 4 stuckjens haelt onder Engelant 3. Eng. Scheepjens; Komende voor Tessel ontmoet een Eng Kaper met 2 stuckjens, die een Fluyt komende van Norwegen voor 't Vlie had genomen, de Fluyt neemt hy wederom, en jaeght de Eng. Kaper op de vlucht, komt alsoo met triumphe binnen.
Te Vlissingen, 1. Schip met Stuck-goederen, Noch 2. Schepen met Vlas, Hennip, en Lijwaten.

Martius 1654.

CHristina, Coninginne der Sweeden, Gotthen, &c. Dochter des grooten Gustaef Adolfs/ was nu tot den Ouderdom van 27. a 28. Jaren gekomen: Ende alhoewel sy van een meer als gemeen openhartigh ghemoet was/ nochtans wist sy haer affectien na d'occasie genoeg in te tomen/ waer door sy ook meestresse van al hare passien wiert: Haer gedaente ende verstant/ haer manieren ende vlijtigheyt diese van kints-been liet blijcken/ zijn meer als verwonderens weerdich: Maer als sy nu tot de Kroon gekomen was/ bewees sy mette daet dat hare bysondere deugden niet te vergeefs in haer geplaetst en warẽ: Want/ sy en sorgden niet meer als voor 't gemeyne best: In saken van Justitie was sy gants precijs/ evenwel so medelijdent/ datse dickmael verhaelde noyt een doot-schuldighe ghedoemt te hebben of het kosten haer tranen: Sy en liet niemant onge-
troost

Jacht de Winthont een dach a twee voor was / voer den Capiteyn Jan Admirael met 6. andere te lant / daer hem de Portugysen wel tracteerden en oock vast hielden: Meynende onder decksel van een Loods het Jacht oock te vermeesteren / maer die quaedt vermoeden krygende / hielt de Loots met d'andere binnen boort / en haer scherp onderbraeght hebbende / verstont de obergaef van 't Recif / dies licht hy de zeylen op / ende na twee dagen de andere Schepen mede opkomende / heeft die ghewaerschout: Sy bleven noch tot den 7. July met malkander voor 't Recif kruyssen / maer alsoo de Portugysen niet uyt en dorfden komen / zyn sy om avontuyr te maken na de Caribes Eylanden gezeylt.

A parole lorde, orecchie sorde.

Onderwyl dat men tot Napels den Vasten-avont hielt / meest in Mascaraden / onder welcke de Juristen wel 800. elck op 't fraeyst hun voor 't Pallais vertoonden / met twee Triumf-wagens / d'eene van Justitia / en d'ander van Bacchus / beneffens 200. Matrosen / die als Barbaren gekleet op Trommelen en Pypen speelden: Soo heeft men oock te Milanen niet versuymt de kostlycke Maskerade van Orion op een groot Toneel voor 't Paleys te speelen / seer uytmuntende om den toe-stel van al de gheordonneerde Instrumenten: Maer tot Genua daer op nieus ettelycke Hollandtse Schepen aengekomen waren / hielt men al een geheel andere Vasten-avont / want eenige der selver Matrosen by de Moglie komende / ontmoeten aldaer sommige Engelsen / die op malkander van schelden tot vechten raeckten / ende alsoo d'Engelsen haer tegenpartye in 't begin te sterck waren / soo geraeckte 2 a 3 van de Hollanders in 't water: Hier door quamen veele toe-loopen van beyde Natien / elck om de zyne te helpen / [Want de liefde buytens Lants aen eyghen Natie is voor die 't besocht hebben als tot der doodt /] de Engelsen vluchtende / hadden 7. dooden / soo sterck quamen de Hollantse Matrosen van hare schepen na de Moglio de hare te hulp: d'Enghelschen klaeghden aen de Magistraet / en eyschten Justitie / die weder antwoorden / sy eerst hun rust mochten ghehouden hebben: d'Enghelsen wederom protesteerden datse gehoudē souden zyn binnen de Haven hun guarant op

te

verminderde dat geenſins haere Authoritept / dewijle ſp de maet in alles ſcheen te treffen: Het was een wonder om zien dat wanneer ſp maer en ſprack / elck voor haer beefde / jae dat dien manhaften ‡ Generael de welcke heel Duptſlant had doen zidderen / voor haer ſoo ootmoedigh als een kint was.

Tot haer ghemepne ſpraeck-tael ghebruyckten ſp niet als Frans/ en nochtans was ſp in die van andre Natien oock ſeer wel ervaren: Dan de jalouſije en konde ſp upt haer Hof niet verbannen / alſoo de Francopſen met geen goede ooghen vermochten datte Koningin ſoo veel gemeenſchaps met Don Antonio Piemontelli Spaens Geſant hielt: Zp ſtropden derhalven upt / datte voorſz. Pimontelli tuſſchen haer en den Roomſchen Koninck van een Huwelijck handelden / eñ Spangien alſoo door eeuwige vruntſchap van Sweden verſeeckert ſocht te zijn. d'Engelſen waren ambitieux op de Koninginne/dewijl ſp haer altoos ſoo ſtrickt met Vranckrijck had verbonden / en met des ſelfs Ambaſſadeur Monſr. Chanut ſo familliaer was geweeſt/ datſe hem oock hare ſecreetſte deſſepnen hadde bekent gemaeckt. Eñ den Hollants en Deenſche Ambaſſadeuren (dewijl zp noch met Engelant oorloghden) ſagen ongeern dat d'Heer Witlock ſoo neerſtigh in zijn Tractaet progreſſeerden. Maer d'Enghelſe Ropaliſten die rontſom vol jalouſije waren/vertrocken met herten leet ſommige na Duptſlant/ en andre na Poolen.

Doch gelijck wp geſept hebben dat hare Majeſtept een voorſichtige Princeſſe was / ſoo heeft ſp 't ſelve aen al deſe Gheſanten beweſen / daer mede / datſe elck in 't zijne ſatiſſactie gaf: Pimontelli ſont ſp in een Vergult Schip weder na hups: Chanut haren groten confident zijn beſoignes van continuatie verricht hebbende / quam van daer met reputatie in den Haghe: De Engelſe Geſant obtineerden oock in zijn Nieu Verbondt: En Hollandt en Denemarcken na alle goede Officien ſchepden inſgelijcks als Geallieerden: Met Koninclijcke Geſchencken niemant voor-bp gaende.

Dan gelijck wp in ons 4.deel folio 124. verhaelt hebben/dat hare Majeſtept de Sweedſe Croon geſint was te reſigneren / op haeren wettelijcken Neve Karel Guſtaef: Soo bleef ſp in die mepninge als noch continueren / te meer / om dat Sweden nu met peder in vrede ſat/

‡ Generael Wranghel.

troost van haer gaen: En was selfs in't vermanen voorgaende met de daedt: Geleerde Luyden had sy uyttermaten besint / en verheerlijckte niet alleen die uyt haer Rijck Inboorlingen waren/maer noodighden oock de Vremdelingē uyt alle Gewesten tot haer: Ten was Grotius niet genoegh door ervarentheyt wijs te zijn / noch Salmasius geschickt te redenkavelen/ en Descartes wonderlijck te philosopheren / sy en mosten dese Noorder Sterre eerst besocht hebben/ ende sy en scheyden niet eer/ oft na onderbindinge der waerheyt / keerden alsoo vergenoeght en verwondert wederom/ als sy verlangende heen getrocken waren. Wat zy de Poëten/Schilders/en andere Geesten heeft gedaen/ weten de Hollanders alleen genoegh.

Voor soo veel haer ghedaente belanght / sy was tamelijck van langde/ de schouders wat opgetrocken/ ende wacker van gesicht/ de neuse een weynigh in 't midden geboghen: Vrouwelijcks en had sy niet als de nativiteyt / want behalvens dat haer gants Lichaem en manieren niet mette Juffers accordeerden / soo was oock hare stem geheel mannelijck: Te Paerde was sy soo wacker als eenigh Ruyter/ alhoewel zylinghs zittende: Van gemackelijck zich te koesteren hielt sy niet / want sy in't koutste van den Winter wel dorst in een Ys-Slee haer van Elandekens ofte Reen laeten trecken / ettelijcke Duytse Mijlen in een uyr: Over de Spijse hoorde men haer noyt klagen / maer at van de geringste en hartste kost soo graegh als van het kostelijckste Wilt-braet: Nimmer sach men haer leedigh / want den tijdt van 5. uren die sy 's Nachts sliep/ waren haer noch te veel: In Tienderleye Talen was sy kundigh/en besteede 's morgens 5 a 6 uren in't lesen ende schrijven: Hier in soo veerdigh zijnde/datter geen Brieven van eenighe uytlantse Staeten quamen die sy niet eerst en las/ waer op sy aenstondts dan antwoort dicteerden / en soo dede zy met alle ordres die over 't Rijck gingen. Voor-middaghs besteede sy in publijcke saken/ soo die tot binnen en buyten de Croon haer opsigt hadden/'t sy in't verleenen van Audientien/confereren met uytlantse Gesanten/als 't disponeren van 's Rijcks affairen.

Het respect dat sy door al dese hare groote bescheydentheydt onder hare Hovelingen had/ was meer als die van eenig Christen Potentaet/ want alhoewel sy oock somtijdts boertende was / nochtans en vermin-

den tijt te examineren, om mijne dwalinghen te verbeteren, sonder my te berouwen ende te verwonderen, dat ick playsier sal hebben te ghedencken dat ick eenighe Menschen goet gedaen hebbe met vreuchde; dat ick sonder barmherticheyt gestraft hebbe den ghene, die het verdiende. Ick sal myn vertroosten, dat ick niemanden crimineel gemaeckt hebbe, die het niet en was, ende dat ick oock gespaert hebbe die het waren. Ick hebbe de behoudenisse van de Staet geprefereert voor alle andere consideratien. Ik hebbe altoos des selfde Interesten met blijdtschap gesacrifieert, ende daer is niet waer in ick te beschuldigen ben in de bedieninge des selfde. Ick hebbe sonder hoveerdye ghepossedeert, ende ick verlate met lichtigheyt. Na dat, en vreest voor my niet, Ick ben in verseeckertheyt, ende mijn welvaren en bestaet niet in perijckel vande Fortuyne. Ick ben geluckig, 't zy wat my soude mogen over komen, Sum fœlix tamen o Superi, nullique potestas, hoc auferre Deo. Ia ick ben gheluckigh, meer dan eenige persoon, ende sal altoos gheluckigh zyn. De voorsienigheyt, daer ghy my van spreeckt, en bekommert my niet. Omnia sunt propitia, het zy datse de moeyte wil nemen mijne affairen te regleren, submittere ick mijn selven met respect en de resignatie onder haer wille: het zy datse het beleydt van mijn selven aen my late, sal ick altoos imployeren de faculteyten diese in myn herte ende verstant gegeven heeft, om mijn ghelucksaligh te maken, ende ick sal het zyn, soo langhe als ick gepersuadeert sal zyn, dat ick niet behoore te vreesen, noch van menschen, noch Godt. Het ghene my noch des levens resteert, sal ick besteden om dese overdenckingen my familiaer te maecken, om mijn ziel te verstercken ende uyt de Haven te aenschouwen de tormenten van den genen dewelcke in het leven gedreven worden door de tempeesten die men daer lijt, door gebrek datse haer herte tot dese overdenckinghen niet geappliceert hebben. Ben ick niet weerdig om benijt te worden in de Staet daer ick in ben? Ick soude voorwaer van al te veel menschen benyt worden, indien myn geluksaligheyt bekent ware. Ghy bemint my nochtans genoeg, om my het selfde niet te benyden, eñ ick meritere het, dewyl ick de openhertigheydt hebbe te bekennen, dat ick een gedeelte van dit gevoelen van U hebbe. Ick hebbe de selfde vernomen in Uwe Discoursen, ende ick hoope eenmael wanneer ick ledigen tijt sal hebben, deselfde met U te bouwen. Ick verseeckere my, dat ghy niet kondt mankeeren in U Woort, ende dat gy niet ophouden sult in dese veranderinge mijn Vrient te syn, dewyl ick niet en abandonnere 't welck uwe Reputatie weerdich is. Ick sal U myn Vrientschap conserveren, het zy in wat Staet dat ick soude mogen syn, eñ Ghy sult sien datter geen veranderinge kan voor-vallen, dewelcke dit gevoelen kan veranderen, waer van ick Glorie make. Gy weet dit alles, ende gy gelooft sonder twijffel, dat de grootste versekertheyt die ick U kan geven van Mijn selven, is, om U te seggen, dat ick altoos sal zyn.

CHRISTINA.

Op

sat/ en de voorsz. Resignatie dan te vepliger geschieden konde. Hier af had sy 't voorleden Jaer den Fransen Ambass. Chanut aller eerst haer intentie geopenbaert / die haere Majesteyt doenmaels daer op weder om te gemoet voerden alles wat zijn Ed. tot stuytinge van die Resignatie konde by-brengen/dan te vergeefs/ hy ontfangt dan van de Coninginne desen Brief/ die hem in den Hage wiert behandigt:

ICk hebbe U voor desen de redenen geseydt, welcke my bewoghen hebben om te blijven in het voornemen van myn afstandt van de Croone. Ghy weet dat dese fantasie langen tijt in my gheweest is, ende dat het niet anders geschiet, als na dat ick acht Iaren langh daer op ghedacht hebbe, dat ick ghere-solveert ben 't selfde te executeren. Het zyn ten minsten vyf jaren, dat ik dese resolutie U ghecommuniceerdt hebbe, ende ick sagh alsdan, dat het uwe pure affectie was, ende het interest 't welck ghy naemt in myn Fortuyne, die U obli-geerden my teghen te spreken, ja selfs, tegens de redenen, de welcke Gy niet en kost veroordeelen. Het zy wat moeyte dat Ghy naemt om my daer van af te raden, nam ick geneuchte te sien dat gy niet met allen in dese overdenckin-ge vondt, 't welck my onweerdigh konde zyn. Ghy weet 't gheene ick U over dese saecke ghesеyt hebbe de laetste-mael wanneer ick satisfactie hadde om U. te onderhouden. Alle de dingen dieder voor-gevallen zyn in soo langhen tijt, hebben nimmermeer my doen veranderen. Ick heb alle mijne Actien ghere-guleert na dat Wit, ende de selve na dat eynde geleyt, sonder balanceren. Nu ick gereet ben mijn personagie af te spelen, om my achter het Tonneel te reti-reren, en quelle ick mijn selven niet met *Plaudite*. Ick weete wel dat het Ton-neel-Spel 't welck ick gepresenteert hebbe, niet en is ghemaeckt gheweest vol-gende de ghemeene Wetten van het Toneel. Het is beswaerlijck, dat eenighe groote manhaftigheyt en kloeckmoedigheydt daer in zijnde, behaeghlyck kan zijn: Ick late yder een daer van oordeelen na sijn verstant: Ik kan haer de vry-heyt niet ontnemen, ende ick soude het oock niet willen doen, wanneer het in mijn macht ware. Ick wete wel, datter weynigh persoonen sullen zyn, dieder favorabel van sullen oordeelen, ende ick verseeckere my, dat Ghy van dat ge-tal zyt. De andere Menschen en weten mijn redenen ende humeur niet, ende ick hebbe aen niemandt my oock verklaerdt, als aen U. ende aen een andere Vriendt, die een groot ende heerlyck gemoedt genoegh heeft, om daer van te oordeelen, gelyck Ghy. *Sufficit unus. Sufficit nullus.* Ick vraghe nae de andere niet, ende ick soude yemant van dien hoop eere aen doen dien ick belachelyck genoech soude oordeelen, om my daer van te diverteeren. Ick sal nimmermeer de moeyte nemen, om myn verantwoordinghe haer te doen, ende in de groote ledicheydt die ick mijn selven toe-bereyde, sal ick nimmermeer tydts genoech hebben, om haer te ghedencken. Ick sal de selfde besteden om mijn gepasseer-*

zijn/ en dringt voorts om hun te overrompelen: Doch door 20. man uyt de Corps de guarde van binnen geſtuyt wordende / heeft Maſon met omtrent 40. Ruyters die hy middelertijt dede opſitten 't geheele gros van Palmer op de vlucht gebrocht / en tot den Avondt toe vervolght: Doch Palmer op een ſprongh zich weer in poſtuyr gheſtelt hebbende/ treedt Maſon weder ſelfs onder d'ooghen/ en hy ſchiet'er 'tleven in/ beneffens diverſche Krijgs-knechten ten wederzijden: Na dit ongehoort vechten/ worden de gequetſten die gevallen lagen malkander kennende: Dies hout het geſchut op / en beyde partijen ſien elck bedroeft en beſchaemt aen: De reden van 't geheele werck doorzien hebbende/ waren ſeer onvernoeght op den Schot: Wel wetende dat hun Vyanden met dit ongeluck hun tanden ſouden ſtoocken.

Den Protector hoorende dat Ge. Middelton in Schotlandt was aengekomen/ en wel licht de Koninckſe door ſijn beleyt meerder uytwercken mocht als de Republijcke dienſtigh was/ ſent ten ſpoedichſten Ge. Monck na Schotlant/ op wien hy wegens ſijn ordre en oock kennis zich wel vertrouwen mocht: Ge. Moncke te Nieukaſteel komende / wierde van een groote meenichte Kool-ſchepen geſaluteert/ die geen Zee dorſden nemen/ om 11. Holl. Avonturiers die hun daer op de Kuſt onthielden/ en die een Engels Oorlochſcheepjen de Witte Rave by Lieth veroverden / onderwijl noch een ander Eng. Kaper voor Edenborgh op ſtroom legghende / met Volck en al in de Lucht vlough: Dies heeft Ge. Monck hun bevolen noch ſommige daghen te blijven/ tot dat de Vrede mette H. Staten die nu by na voltrocken was/ in volle effecte ſoude weſen.

Gen. Monck t'Edenborgh komende / ordonneerden / dat Schotlandt met Engelant een Republijcke ſoude zijn/ en 30. perſoonen uyt Schotlandt te Londen in't Parlement mochten zitten. Dat daerom Karel Stuart oft yemant ſijns Geſlachts de Kroon van Schotlant/ noch de Naem/ tijtel/ ſtijl/ weerdigheydt/ noch eere oft eenigh genot mochten hebben. 't Beroepen der 3. Staten in Schotlant oock vernietigende. 't Schots Wapen St. Andries-kruys te voegē in't Wapē der Republijcke. De couſtumen ende Impoſten ſouden daer gelijck in Engelant alleens zijns. En Schotlandt onder de Couſtumen van de Republijcke haer ſubmitteren / etc. Hy dede oock een generael

Pardon

Op soodanigh gevoelen ruste hare gemoet soo ernstigh/ dat haere Majesteyt de belofte welcke sy Anno 1650. als sy gekroont wierdt dede / achtervolghen wilde/ te weten / haren Cousijn de Croon ende alles op te dragen : Hier toe heeft sy tegens den 3. deser de Stenden van gheheel Sweden te Stocholm by een doen komen / aen wien zy hare ongehoorde Resolutie heeft geopenbaert / ende datse tegen den 12. deser diesshalven na Nykoping den voorsz. Prince Carel Gustaef wilde gaen vinden / om hem tot de ged. Resolutien te persuaderen: De Stenden liever willende dat sy soude continueren/ vermochten niets haer begeerte te veranderen. Waer af wy hier naer wat breder op zijne plaets sullen spreecken.

GEnerael Middelton te Ferry van Uney in Southerlant arriverende/ in een Schotse Hoy/ trat te 12. uren in de middernacht daer te lant: Te Strate Nemer quam 't Amonitie Schip met 150. Connekens Buspoeder / en Wapenen tot 500. man / in dit Schip waren oock Sir George Monroe/ den Heer Napier / Alderm. To: Dyel/ Major Gener. Dyel/ LodUwijck Drumlant/ ende noch over de 100. Officiers : De Wapenen wierden op 8. Peerden door veertigh man na Achnes gebrocht : Ende de rest vervoeghden hun naer Stratefleet/ Assigne/ en Murray.

Seker Engels Overste Mason genoemt / wetende dat de Hooglanders in Lanker een kleyn stedeken by Dumfris zich legerden / is stillekens met 80. voetknechten derwaerts getrocken / doch de voorseyde Hooghlanders hier af tijdelijck bericht / gingen deur in 't Gebergthe: d'Engelse het stedeken dus ledigh vindende/ bleven in het selve om hun te rusten : 's Morgens vroegh komt'er noch een tweede Troup Enghelsen onder hunne Geleyder Palmer / insgelijcks gemeynt de Hooglanders binnen 't stedeken te verrestelen / doch onwetende van d'eerste Troupe Enghelsen nu daer binnen zijnde : 't Gebeurde dat dees Tweede Troupe tot die binnenste in-treckende / en roepen tot d'eerste Sintinelle van Masons volck/den selven bevreest wiert/en meenden het Koninckse waren die hem quamen bespringẽ/ dies seyde hy een Schot ende een Vrient des Couincks te wesen: Hier over meynden Palmer voorseker de Koninckse binnen 't stedeken te

hier in't Nederlants ſtellen/ gelÿck 't byna op de Muyr ſtont :

Ick die wel eertijts was Brittanjens ſchoonſte Wooningh,
Blijf het verlaten Hoff van een vermoorde Koningh :
De Tijt brenght alles voort, de Tijt verandert 't al :
De Tijt bracht Cromwell op, en Stuart tot den val.

Den Casteleyn dede terſtondt die Letteren uyt-wrÿven / en ſeyde/ waer den Autheur hier/ men ſoude hem na verdienſten recompenſeren : Dan ick meyne dat die daer na niet en heeft gewacht.

Tot Londen in de Oldbaly / ten Huyſe van eenen Tomas Amys Wÿntapper ſat een groot Geſelſchap van in de 20. Perſoonen / deſe droncken den Wÿn op't welvaren van Coninck Carel de tweede. Zy ſcheenen te diſponeeren om den Protector te vermoorden met ſÿnen Raed : Londen/ en alle ſterckten in Engelant te overweldigen/ ende een yder die het met hun niet hielt/ neder te vellen/ hier toe ſpraken ſy alreede over de 30000. zielen in verſcheyden ſteden tot hare devotie te hebben : Wilden oock Coninck Carel na gheluckten Aenſlagh uyt Vranckrÿck na Londen voeren/ ende hem doen uyt-roepen voor Coninck van Engelant/ etc. Doch eenen Colonel Cotes die zich mede in dit Geſelſchap had laten vinden/ ſtont heymelÿck op/ en ginck by den Krÿghs-raedt te St. Jaems/ dien hy de dangereuſe Diſcourſen van deſe Gaſten openbaerde : Zy wierden flucks by dito Crÿgſraet gevanghen/ en 14. van hun te St. Jaems gebragt: Onder deſe was Gen. Major Maſſey / Capiteyn Smit / 8. Juriſten en Theologanten/ een Docter/ den Heer Waſtings en andere van qualiteyt. Soo haeſt het geruchte van dit verſeeckeren in de ſtadt was/ vluchte vele uyt Londen : eenige Printeſen moghelÿck mede aen den haſpel vaſt/ beſtalen hare Meeſters en vluchte by Nacht/ veele zich in Engelant niet vertrouwende / begaven haer over Zee. Op die tÿdt quam by Catwÿck in Hollant te middernacht een Engelſe Kits aen / waer af men 's Morgens de voetſtappen der Paſſagiers op't ſtrandt ſagh/ die door 't Dorp hun te Landewaert in begaven / latende uyt groote haeſt noch ſommige hunner kleederen in de voorſ. Kitſe. Deſe gelooft men de voornaemſte Aenleyders geweeſt te zÿn : Want die ge-

vanghen

Pardon voor de Schotten publiceren/ uytsluytende de navolghende Persoonen/ en hunne Goederen:

Henriette Maria / leste Coningin van Engelant.
Karel en Jacob Stuart hare Soonen.
Jacob en Willem/ leste Hertogen van Hamilton.
Graef Craford Linsey.
Graef Calender.
Graef Marschal.
Graef Kelly.
Graef Lauderdale.
Graef Loudou.
Graef Seaforch.
Graef Athol.
Discounte Newburgh.
Graef van Glencarne.
Discounte Kenmore.
Heer Lorn.
Heer Machlin.
Heer Montgomery.
Heer Syynie.
Heer Cranston.
Heer Sincleer.
Major Generael Dalyel.
Lieutenant Generael Middelton.
Sir Thomas Thomson.
Heer Bargany.
Mevrou van Womat.
Mevrou Napier.

Andere/ gelijck David Leshly verkreeg Pardon mits betalende 40000. gulden/ en den Marquis Douglas 10000. gulden.

Eenige genoten de vruchten van hun Vaders Goederen/ ghelijck Anna/ Dochter van Hertog Hamiltons 4000. gulden 's Jaers/ des moste sy aen den Protector en syn Successeurs uyt-keeren 200. guldens in yder Jaer.

Haer Suster Susanna 2000. gulden / 100. gl. aen den Protector/ De Hertogin Hamilton / de Gravinnen van Craford en Loudon yder 4000. gul. en 200. gul. aen den Protector.

De Gravin van Calender/ van Dumferlin/ Mary Dochter van Graef Marshal met haer drie Susters/ de Gravin van Lauderdale/ Mevrou Cranston/ Mevrou Bargany/ Mevrou Tomson/ vā 3000. tot 1200. gul. Renten tegens 5. per cent daer van uytkeerende.

Den Protector wiert op dese tijt melancholijcq/ dies begaf hy hem somtijts om zich wat te verlustigen na Hamptoncourt/ een der Treffelijckste Gebouwen van geheel Engelandt: Alwaer den Casteleyn verhaelde dat hy op de Muyr van de Groote Zael sommige daghen eenige Versen had sien staen/ doch also het Duytsch was / ende hy in de Tale noyt kundigh waer geweest / hadde getoeft / tot dat eenighe Nederlanders om Hamptoncourt te besichtigen ghekomen waren/ dese had hy gevraegt wat die Duytsche Letteren beduyde/ 't welck de Nederlanders weygherden te seggen / doch hy beloofden haer voor alle ongemack te bevrijen/ dies leyde sy 't in 't Engels uyt/ gelijk wy 't hier

en andere zijne Confidenten verlieten hem: Ende den 28. deser is hy in't Parlement te Parijs en by den Coninck verklaert:

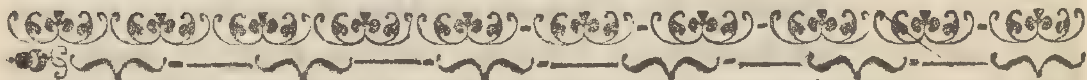
Begaen te hebben Crimina læsæ Majestatis. Onwaerdigh den Naeme van Bourbon. Ontseyt alle Eere en Weerdigheydt, oock Previlegien der Princen van den Bloede. Alle zijn Goederen verbeurt. Zijn Naem over-al uytgheschrapt. Impotent oyts yet op de Croon te pretenderen. Den doot schuldigh na den wille des Conincks, &c.

Den Graef de Bouteville / den Marquis de Persan / den President Vyole en l'Aisne wierden gecondemneert in Effige op de Greve gehangen te werden. Andere kreghen sachter Sententie. Daeghs daer aen dede den Cardi. Masarini op 't Stadt-huys Acht Marschalcken des Rijcks Coninckliick vergasten: Alwaer hy hem over zijn geluckigh Triumpheren ongemeen verheughde. En dede onder 't Volck uytte Vensters dryderleye Silver gelt werpen / om welcke krioelinghe te sien hy hem selfs oock vertoonde. Genietende also de glorie (alhoewel een Vremdeling zijnde) die een Prins vanden bloede verwaerloosde / en (so 't scheen) had konnen genieten. En den 31. deser is om 't versoeck van sommighe den Cardi. de Rets uyt Bois de Vincennis na Nantes gevoert.

Prijsen by de Nederlanders dese Maent verovert.

In TEXEL, Een Fluyt met France Wijn. 1. Fluyt de Byekorf met Stuck-goederen, op 30000. guldens geschat.

In 't VLIE, Een Schip met Stockvis by d'Engelse eerst ghenomen. 1. Pijnas met 8. stucken, met Suycker en Taback. Idem 2. Koopvaerders van Ipswich na Londen gaende, 't Volck van beyde Schepen spijckerden hy onder 't Verdeck van 't eene Schip. Maer die verlosten hun op zee, en brochten 't Schip op de Tems. 't Ander Schip bracht den Caper t'Enchuysen op. Noch veroverden de Holl Capers 12. Eng. Koopvaerders in 't gesicht van Flambourgh, dese brochten zy in Zeelandt Vrieslant en H. Lant op.

April

vangen waren tot Londen wierden 8. daghen daer naer weder los gelaten/ overmits men geen brieven/ geschrift/nochte eenigh bewijs by noch omtrent hun gevonden had. Ende het derhalven alsoo niet vorders als een Discours met oochlupckinghe is voorby gegaen.

Des niet te min hadden dese wel moghen dencken op 't Italiaens spreeckwoort/ Quelchue é dishoneste à fare, on lo ftimate dishonesto à dire.

De Handelinge tusschen de Twee Republijcken ginck noch voorwaerts/ 't welck de Factoors tot Duynkercken ongeern hoorden: Want gelijck d'Engelse Natie seer tot den Koophandel genegen/ nu alle toe-voer uyt Europa over Vlaenderen alleen kregen / so voeren de Factoors tot Duynkercken seer wel/ende door haer dito Gouverneur / ende Eyghenaers van Hypoteecquen binnen der stadt / want een Huys 't welck voortijts 60. gulden 's Jaers in huyr had gedaen/ was nu tot over de 400. guldens geklommen.

Tot Tienen in Brabandt is den 16. deser tusschen de Gecommitt: van Spangien en den Bisschop van Luyck gesloten een Verdrach/ waer door alle differenten bevredicht zijn: Mits dat beyde Franse en Spaense Volckeren door 't Luycks Bisdom souden mogen passeren / sonder malkanderen vyandtlijck te bejegenen: Ende soude den voornoemden Bisschop voor zijn ghelebene schade hebben 200000. Rijckrdaelders/ waer voorens hy soude aen nemen de Heerlijckhedē van Kerpen ende Lommersheym: Boven dien souden d'Onderdanen van Luyck van Contributien bevrijdt blijven. Aldus hebben de Gesanten 't Accoort met vreugd ondertekent/ en met Tractementen weder vernieut het begin van hare oude vrundtschap.

Den Prins de Condee liever als zijnen Coninck getrouw te zijn/ komt binnen Brussel daer hem den Aertshertoge omhelst in een nieu toe-bereydt Logement: Liever willende dat hem dit zijnen Vyandt dede / als zijnen Cousijn den Coninck / wiens Amnestia hy nu versticr: Doch ten heeft hem zedert die tijt niet beter gegaen als and're Rebellige Princen van Vranckrijck / want 't een ongheluck is hem op 't ander gevolght: De Toortse heeft hem dapper genepen: 't Gelt tot zijn onderhout uyt Spangen namen d'Engelse: Prins Talmont en ande-

konnen beſtaen / en dat van een Chriſten aen een Chriſten. Mijnſhalven een Verbolger wort van Jeſu-wijt / ende een van tween oft Verdrucker oft Onderdruckte te moeten zijn/ den leſten ſoude ick boven alles kieſen/ om dat Jeſus deſelve aldus lieft en trooſt / en oock voorſeght hoedanigh zy in dit leven ſullen zijn:

JESUS CHRISTUS zegt,

Siet/ ick ſende u uyt gelijck Schapen in't midden der Wolven/ daerom weeſt voorſichtigh ghelijck ſerpenten / en ſimpel gelijck de duyven.

Wacht u voor de Menſchen / want zy ſullen u leveren in hare Raethuyſen / en in hare Schoolen ſullen ſy u geeſſelen. Ende voor Vorſten en Coningen ſult ghy geleyt worden om mijnent wille/ haerlieden eñ den Heydenen tot een getuygeniſſe. Ende als ſy u leveren ſullen ſo en ſorgt niet hoe of wat ghy ſpreken ſult / want het ſal u in die ure gegeven worden wat dat ghy ſpreken ſult/ want ghy en zijt niet die daer ſpreeckt/ maer het is den Geeſt uws Vaders die door u ſpreeckt. Den eenen Broeder ſal den anderen leveren totter doodt/ ende den Vader den Sone/eñ de kinderen ſullen opſtaen tegens hare Ouders / eñ ſullenſe dooden. Eñ om mijnen naem ſuldy van alle menſchen gehaet worden / maer wie volſtandigh blijft tot den eynde toe die ſal Saligh worden/ etc. En vreeſt u niet voor die 't Lichaem dooden/ want ſy de ziele niet dooden konnen / maer vreeſt veel eer hem die ziele eñ lijf in der Hellen verdoemen/ etc. Matth. 10.

So wie tot my komt / eñ haet niet zijnē Vader/ Moeder/ Wijf/ Kinders/ Broeders/ Suſters/ en oock daer toe zijn eyghen leven / die en mach mijn Diſcipel niet zijn. Ende wie niet en draeght zijn Kruys eñ volghe my naer / die en mach niet mijn Diſcipel zijn. Luc. 15.

Leeſt oock den 2. Epiſtel Timot, het 3. Capit. en den 2. Epiſt. Corin. 11. Cap. verſ. 25.

Niemandt en heeft meerder liefde / dan die zijn leven laet voor ſijn Vrienden. Iſt dat u de Weerelt hatet / ſoo weet dat ſy my eer gehaet heeft dan u. Hebben ſy my verbolght / ſoo ſullen ſy u oock verbolgen. Dit hebbe ick u gheſeyt/ op dat ghy in my vrede ſout hebben / in de Werelt ſult ghy druck hebben / maer weeſt getrooſt / ick hebbe de Werelt overwonnen. Joan. 16.

Den tijt ſal komen ſoo wie u doodet ſal meynen dat hy Godt daer een dienſt aen doet. Voorwaer voorwaer ſegge ick u / ghy ſult weenen eñ huylen/ maer de Weerelt ſal haer verblijden. Maer ghy ſult droevigh zijn/ nochtans ſal u droefheydt in blijtſchappe verandert worden. Joan. 17.

Ick ſal hem toonen hoe veele dat hy lijden moet om mijns Naems wille. Actor. 9.

Maer gelijck tot dier tijt die na den vleeſch geboren was verbolghde dien die na den geeſt geboren was/ alſo gaet het nu oock. Galat. 4.

Iſt dat yemant lijt als een Chriſten / ſo en ſchame hy hem niet / maer hy prijſe Godt in de ſake. Want het is tijdt dat het oordeel begint aen den Huyſe Godts. Iſt dan dat het eerſt aen ons begint/ wat eynde ſalt dan worden met dien die aen 't Euangelium Gods niet en glooft? Eñ iſt datte rechtveerdighe naulicx behouden wort/ waer ſal de Godloſe en de ſondaer dan verſchijnen? Daerom alle die daer lijden na den wille Gods/ die bevelen hare Zielen den getrouwen Schepper met goede wercken. 1. Petr. 4.

Te Roomen is door Paus Innocentius uytgegeven een verklaringhe over den twee-dracht tuſſchen Janſenius ende de Jeſuyten: tot voordeel van de leſte: Waer door de ſelve geen kleyne haet van d'andere Ordens op hun gheladen hebben. Zy luydt in ſubſtantie aldus:

ALſoo daer groote verſchillen in diverſe Geweſten zyn ontſtaen, doch voornamentlijck in Vranckryck, op d'onderſtaende 5. poincten, over de welcke ſommige Biſſchoppen aldaer, op het toe-ſenden der voorſz. punčten, aen my hebben

April 1654.

IN Silesien en de Keyserlijcke Erflanden heeft men weder met gewelt d'Ingesetenen tot de Roomse Relige willen dwinghen/ daer het nochtans der selver Geestelijckheydt best bekent is hoe 't geheele Keserrijck door sulcks eerst in onheyl ontsteken / ende over de hondert Jaren ellendig over hoop gelegen heeft: Zy weten oock wel dat noch Christus den Heylant selver/ nochte zijn wettighe Apostelen den Heydenen en Joden niet perforce en ghewelt / maer met sachtsinnigheyt en een vroom voorgaende leven tot haer getrocken hebben: Behalvens dat 's Menschen Conscientie genatureert is onbedwonghen zijnen Godt na vermoghen te dienen / etc. Den Turcksen Keyser/ den Grooten Mogol / en in 't gemeyn alle die seer machtighe Princen van Indien / soo in d'Eylanden als op 't vaste Landt beschamen in dit stuck die geene die hun Christenen te zijn beroemen/ ja die laten niet alleen de Heydenen maer oock de Christenē met vreden onder hun woonen; Ick verklare buyten passie dat ick niet en kan begrijpen hoe de Patres der Societeyt Jesu / daer sy soo ordentlijck in hun leven / sober in hun spijse / ghelcerdelijck in haere uytwerckingen/ende so yverig in al haer doen zijn/dat zy/die besocht en met een louter gedult de vervolginge over haer in Japon uytgestaen hebben/en daer na met beter geluck den voet in China en Tartarijen krijgende/die Keysers daer over seer presen/ als een heerlicke weldaet doende: Dat sy ter contrarie binnen Praegh / te Weenen/ in Bohemen / en daer sy den voet op anders neck stellen / den doop/ 't Huwlijck/ 't Begraven/ de Misse hooren / 't School-gaen en alles d'Ingesetenen op zijn Rooms gebieden t'onderhouden ofte 't Landt te ruymen: Doet dan den Tartar en Chinees wel / met Christenen te dulden / daer sy maer Heydenen zijn: Hoe konnen de Paters dan wel doen met vervolgen / en d'extirpatie te bevlijtigen aen die al soo geern als sy door Christum den Hemel soecken: Sulcks / dat ick by my selfs bedenckende/ niet sien kan dat indien de tollerantie van een Heyden aen de Christenen weldaedt is / dat 't vervolghen dan soude

 konnen

De Geeſtelijcke opmerckinghen verlatende / wende wy na der Moſcou: Hier is 't Hof des Keyſers van Ruſſen en Moſcovien/ een Stadt vol Volcks / en duyſenden Huyſen ; De Nederlanders neffens andere Vremdelingen oock hier hun Commercie drijvende/ en Spijckers vol meenigerley Europiſe Goederen hebbende/ bleven tot heden in haer Handel noch continueren: Waer door veel Graen opgekocht/ uytgevoert/ en een algemeyne Dierte is ontſtaen: Dies klaegden d'Armen aen den Keyſer; Die d'Opkoopers de ſtadt verbiet/ met die meyninge/ datſe wel daer binnen komen mochten/ doch niet woonen; De Vremde Koopluyden voeghen hun na 's Keyſers Gebodt/ en een uytrjen buyten der Moſcou hun plaetſende / is daer mede een groot Onweder 't welck haer alle hoogh dreyghden / verdweenen: Want de policije der Ruſſen werdt al gheheel anders gedirigeert als in de reſterende Europiſe Landen.

V Ranckrijck bleef noch al continueren met 't berooben der Schepen ende Goederen van hun Bontgenoten op de Middelantſe Zee: De meenighvuldighe klachten des Amb. Boreels by den Coninck te Parijs wierden wel gehoort / doch niet geacht. Want als hy veele moeyten hadde aenghewent om 't Holl. Schip de Vergulde Son en noch een ander los te krijghen / de welcke de voorgaende Maent door de Franſe Roovers vyantlijck aenghetaſt en te Toulon opgebracht waren / alhoewel ſelfs de minſte pretenſe daer op niet te maken was/overmits sy van Livorne op Genua/en ſoo op Amſterdam (alle vrye plaetſen zijnde) warē gaende/ſo heeftmē de ged. Heer Ambaſſad. Boreel wel vergunt ordres (waer by den Coninck / Coninginne/ Cardinael/en 't Hof zijn Ed. authoriſeerden dat de voorſz. Rovers 't Schip en goet ſouden relaxeren: Maer ter contrarie zijn de goederen eensdeels ontladen. Als nu ged. Ambaſſadeur hier over zijne klachten verdubbelden / heeft den Koninck van d'een zijde hem verleent een Edict / inhoudende / dat niemant eenige goederen ſoude mogen ontladen/en die 't alree gedaen hadden de ſelve weder moſten ſcheep brengen/ op peene van 10000. guldens. Dan of de Roovers van Toulon aen d'ander zijde niet onder de hant van een machtiger kant zijn gelaſt / is meer als gelooflijck: Om dat de ſelve ſtracks na het

hebben versocht, dat een klaer oordeel over de selve mochte verleent worden. Te weten:

1. *Dat eenige Geboden Godts onmoghelijck zyn te onderhouden by rechtvaerdige menschen, die de selve willen ende betrachten volgens de tegenwoordige macht, diese hebben ontfangen, ende dat haer de ghenade ontbreeckt, by welckers onderdanigheydt van Godes Wetten het haer mogelijck soude wesen.*

2. *Dat innerlijcke genade in den stant van vervallen Natuyre is tegen te staen.*

3. *Dat om te verdienen ende te verkryghen ghenade in den stant van vervallen Natuyre, in den mensch niet vereyscht wordt een Vryheydt ofte nootsakelijckheydt, maer dat de Vryheydt van bedwangh genoegh is.*

4. *Datte Pelagianen, die houden datte innerlijcke voorkomende ghenade noodigh tot yder werck was, en tot 't beginsel van 't Gelove wierden ghehouden voor Ketters, om datse verstonden dat de Genade Godts was ghelyck de wille des menschen, om te wederstaen ofte te gehoorsamen.*

5. *Dat hy is een Pelagiaen die ghelooft dat Christus storf en sijn Bloet storte voor alle menschen,*

Wy na gewichtighe Consideratien daer op, hebben gelast eenige Cardinalen ende veele Doctors der Theologie te vergaderen, Aen wien wy de voorseyde Poincten over gelevert hebben, ende versocht hare opinie, beyde by monde en by Geschrifte, die na yvrige deliberatien ingebracht zyn: Ende onse oordeel daer op hebben wy in de volgende Verklaringe uytgedruckt:

1. Wy verklaren het eerste te wesen quaet, lasterlijck, godloos en Ketters.

2. Het Tweede seggen wy oock Ketters te zyn.

3. 4. Gelijck mede het Derde en Vierde.

5. Het laetste verklaren wy oock vals en godtloos. Gelijck 't oock Ketters, verderflick, schadelick en blasphemeus is te ghelooven dat Christus alleen voor de gepredestineerde zy.

Derhalven ghebieden wy alle Christen mannen ende Vrunden, dat sy niet anders leeren nochte predicken, dan als wy in dese onse Ordonnantie hebben verklaert, op peene van alsulcke straffen als aen Ketters gebruyckt worden. Eñ wy gebieden aen alle Patriarchen, Aertsbisschoppen, Bisschoppen, ende andere ordinaris Inquisiteurs, tegens alle wederstrevige te procederen, ende alle middelen te gebruycken om haer te dwingen, ende af te dwingen van eenige deser poincten, met behulp van de Weereldtlijcke Magistraet, indien het noodigh waer. Ghegeven tot Romen in 't Iaer van de Incarnatie onses Heeren den 13. Iuny 1654. in 't 9, Iaer onses Pausdoms.

INNOCENTIUS de X.

Hi: Datarius, **G. Gualterius,** **P. Camprinus.**

den Protector hem op sekeren tijt had laten ontvallen/dat hy so God hem 't leven gaf/ met al de Protestanten van Europa wilde verbinden/ en daer mede de Papisterp uptroepen / en na Italien trecken/ den Roomschen Vader te verjagen / en de reste tot goede reden brengen: Te weten Vranckrijck/ Spangien/ Duytslant en Portugael/ onder belofte van ten minsten vryhept der Conscientien toe te staen/ behalven noch / dat de Chatolijcke Majestept in al zijn Domepnen d'Inquisitie soude in trecken moeten: Den handel op de Silvermijnen in West-Indien open stellen / en meer andere dinghen die tot de rupne der H. Kercke souden strecken. Doch soo en is om d'Intrest en natuyrlijcken haet die de Francopsen en Spangiaerden op malkander van outs en noch hebben/van die Vredehandelinge niets gevolght: Maer wel sommige ja de meeste intentien des Protectors/ ja soodanigh /dat hy in zijnen Raedt sittende in 't midden deses Somers/ sepde/ Godt niet ghenoegh te kunnen dancken/ om de groote weldaden die hy aen Engelant betwees/ door 't ghenieten van Vrede met den Nabuyrighe Staten/ wiens Oorloghen / principael met de Hollanders/ alle de middelen van Enghelant opgeslockt hebbende/ des Coninghs/der Papisten/ende Ingesetenen Goederen geconsumeert/de Thresorijen ydel/d'Inkomstē lange verteert eer die inquamen/ de Commercije / en voornamelijck den Laken-handel (Hooft-Neeringe van Engelant) en de Schipvaert onder de voet / de Roovers en Vyanden alle uren op hun Kust / 't Canael / de Sont / en de Middelantse Zee gheslooten en onbruyckbaer / Oost-Indien verlooren/ ende soo den Oorlogh noch 3 a 5 maenden met Hollant alsoo had blijven duyren/Engelant hadde moeten t'ondergaen/ja tot niet worden / soo ellendigh was die jonge Engelsche Republijcke van de Batavieren met Godes hulpe/ gemaeckt/en soo noodigh was haer de rust en vrede / datse niet bequaem waren langher hun Vloot van 150. Schepen meer te konnen t'onderhouden: Dat Godt in die ellende (soo waren des Protectors woorden) hem ontfermt hadde/ ēn hun een eerlijcke Vrede met Swedē/Denemarken/en Protestanten in Duytslant verleent had/ Portugael gedwonghen d'Inquisitie in te trecken/ en Hollant soo verboaden / datte Vyanden van beyde de Republijcken daer over verbaest/ oock hoopeloos waren gemaeckt

hun

het arrivement des voorn. Edicts alle de Goederen hebben gelost/ ende 's Conincks Pack-huysen daer mede verbult / onaengesien de serieuse protesten daer tegens by den Nederlantse Consul ghedaen/ want sy seyden dat dese ontladinge by speciale last des Konings geschiede/ 't welck den Bisschop van Orangien die daer by stont/ oock bevestighden/ daer noch by-voegende / † Datmen de Galey-boeven daer voor dees tijt mede betalen soude / ende dattet beter was dat de * Armatura haren voortganck hadde / als dat d'Eygenaers 't hare genietende/ d'Equipage bleef stille staen/ etc.

Ce qui veut, fait tout qu'il peut.

De Rooms-gesinde in Vranckrijck lachten om sulcke proceduyrē/ ende sy hoopten noch meerder schade de Protestanten in Christenrijck te sien toe-voegen / voornamentlijck / by een Eeuwighe Vrede tusschen Vranckrijck en Spangien / die door den Paus seer aen-gedrongen wiert/ en te Madril en Parijs aen beyde de Coningen door zijn Gesanten voor-ghedraghen wierden: Jae daer Pimontelli den Spaenschen Ghezant oock toe-gelast was om van Sweden te Parijs te komen/ wiens Secretaris alreede daer gearriveert/een huys gehuyrt/en diversche secrete Conferentien met de Cardinael Julius Masarini hadde gehouden. Zijn Heyligheyt niet alleen/ maer self oock dese twee machtighe Koninghen waren verstelt dat Nederlant en Engelant (twee Republijcken nu op 't Vrede-maken staende) hun namaels souden te machtigh konnen werden/ de wet stellen / ende in ghevolghe alsoo alle de Monarchale Regeeringen verachten: Hier by hadden sy noch dese speculatie/ dat de Protector niet goet Rooms was / en (gelijck D. Alonzo de Cardenas Spaens Gesant en andre goede Catholijckē met goede kennisse haddē geadviseert) so wast dat den

† Dit wierde alsoo tot een pretext genomen: Maer nochtans heeft de Coningh en Sijn Eminentie niet naergelaten de Staten Generael satisfactie te geven, met dese Twee Straetsvaerders en noch een Derde mede te Toulon opghebracht, met hare Ladinghe vry en los te geven: Die oock in dese Maendt van Toulon na huys zijn vertrocken.

* Dit was tot d'Equipagie der Franse Vloot, onder 't Gesagh van den Hertoghe van Guyse, tot het Desseyn op Napels, &c. Gelijck naerderhandt sich openbaerde.

ſucces / door abuyſen ende ſchaduwen der dingen in devotie en affectie te houden die gheene die van hare bende waren: Hier in zijn ſoo verre de ‡ reden en waerheyt te buyten gegaen/ datſe directelijck tegens de daet ſelfs aen ginghen / ſulcks / dat ſy ſoodanigh hun credijt verſwackten door de veelvoudighe verſierſelen / dat men des ſelfs Advijſen niet meer en vertrouwden als de brieven van een Quackſalver/ ja al was 't ſy de waerheydt behelſden.

(Car c'eſt la couſtume que) La paſſion ne va ſans menſonge.

OP den 4. deſes celebreerden den Heer Protector een ernſtige Bededagh te Londen, d'oorſaeck was, 1. *Om boet-veerdigh te ſyn over d'Algemeyne noteire gepleegde Sonden.* 2. *Om de tegenwoordige droogte dreygende Engelant met honger en ſterfte, &c.* Daer onder waren vermengt de andere Ellenden van de Republijcke, die voorwaer niet weynigh waren, ten aenſien van de noch duurende Oorlogh ter Zee; Van alle Provincien quamen niet dan klachten, in 't generael daer op uyt, dat men onvermoghende was langer Impoſten en Taxen te betalen, overmits den Koophandel, en de Neeringen onder de voet lagen: De Drappeniers konden hare Lakenen niet quijt worden, de Werck-gaſten liepen bedelen, en 't getal der behoeftige Armen wiert ſoo groot, dat die geene die voortijdts andere rijckelijck hadden begiftigt, nu mede in ſulcken noot vervielen, datze d'Aelmoeſſen moſten verſoecken; De generale ellenden daer Enghelandt alreede was in vervallen, is ſoo groot geweeſt, datſe in veel Eeuwen dierghelijcke niet geſmaeckt hebben.

Den Protector dan om niet te gelijck te verwaerlooſen de gunſte der * Onderdanen, en de vaſtigheydt van ſijnen Staet, beſloot, liever als den Boogh ſtijver te ſpannen, en de Snaer te doen ſpringen, mette Nabuyrige Vorſten Vrede te maken, (want de † Deſſeynen waeren nu al gebroken.) Hy ſagh wel waer 't hem mancqueerde, Denemarcken konde ſonder Nederlant met hem niet ſluyten, ja ſy mochten ſonder malkanderen niet, en de Staten Generael en wilden hem niet toe-ſtaen de Secluſie des Princen van Orangen; Hy hadde hem wel ingebeelt dattet hem ingewillight ſoude worden, want, daer toe was hy te aenminniger op den 13. Maert geweeſt om de twee Nederl. Geſanten Nieupoort

en Iongſt al

‡ *Gelyck de Brabanders in hun tegenſpoedigh Oorlogen voortijts gewoon waren,*

* Onderdanen ſegghen wy / om datſe het vreſſen noch ſubiect zijn / een conditie de Barbaren ende Turcken meer eygen als de Chriſtenen/ en niet gelijckende 't Volck van een Vrye Republijcke.

† De Geunieerde Provincien te bemachtighen, om dan mette ſelve geheel Europa te dwingen, 't welck om de macht ter Zee van deſe Twee ſtrijt-bare Natien niet ſwaer om doen ſoude geweeſt zijn, ingevolghe 't eerſte, 't welck Godt niet en gehengde, had willen volgen.

hun een van beyden opt te durven molesteren: In 't korte Engelant bekroont met veelvoudige/ onverwachte/ en onverdiende genaden.

Doch Vranckrijck hadde geeren ghesien dat d'Engelsen wat langer waren aengetast geweest/ om onderwijl haer eygen onheyl wat te versetten/ op hope/ wat de tijdt voor veranderinghe ten besten der Stuarts mochte veroorsaken/ want de Kroon nam hare Bloetmagen in acht: En al was het dat Carel Stuart om de Tractaten met Engelant 't Franse Rijck moste verlaten/ nochtans wiert zijn Broeder Jamets Hertoge van Yorck een Regiment gegeven; waer van Jacob Darcy/ Yrsch Edelman/ Broeder van den Roomschen Bisschop Drommen/ Lieutenant wierde gemaeckt/ en Con: Carel heeft hem Ridder geslagen.

La vray noble, monstre tousjours sa Noblesse.

In Schotlandt vochten de Royalisten veel als desperate: Middelton neerstiger als yemand/ verovert een Engels Schip 't welck van Edenborgh met noodtdrust/ levens middelen en wapenen naer de Lews Eylanden gingh: Welcke Eylanden door den Graef Scaforth (een hart Papist) voor den Coninck in genomen/ en meest alle de Protestantse Engelsen (die veel sieck waren) nedergehouwen zijn/ beroovende en vernielende alles watter op was. d'Enghelsen beducht dat dese † woeste Gasten oock alsoo d'Orcades souden handelen/ hebben 3. Compagnien Soldaten in twee Schepen de Son en de Eendracht/ van Liet derwaerts heen geschickt. Dan op den 26. deser is Malcombe Rogiers/ die als Agent van Coningh Carolus aen Glencarne was gesonden/ ende op den Lant-wech wiert gevangen/ tot Edenburgh opghehnoopt/ bekennende dat hy oock struyckroven en moorden had gepleecht/ etc. Alsoo woelden d'een teghens d'ander/ doch bleven d'Engelsen hier en in Yerlandt merckelijck aen de winnende handt: Ende de Royalisten behielpen hun voortaen niet anders als met valsche advijsen/ om ten minsten soo niet door

† Veel naeckt, met een Leeren Gordel om den middel: Sommige Rockjes over den Navel draghende: Met Boogen, Pijlen, Houwers en Knodsen ghewapent: d'Officieren en Adelborsten alleen behoorlyck gewapent zijnde.

het voorsz. poinct der Seclusie, 't zelve nochtans aensiende als een grontslag van 't gheheele Werck, en dattet was sijn bysonder ooghmerck in 't Tractaet, als mede het eenighste dat tot sekerheyt van de Republicken was voorgestelt, hy daer van in geender maniere soude konnen werden ghediverteert, met protestatie, dat zyn eenigh ooghmerck in dien deele was de continuatie der ruste van beyde Natien, en den aenstaenden Vrede Eeuwich-duyrende te maecken, daer by voegende, dat Sijne Hoogheyt in 't seker te gemoet sagh, dat dē Heer Prince van Orangien ofte des selfs Naekomelinghen, als zijnde Descendenten van den Huyse van Stuart, t'eenigen tijt alhier gedefereert werdende de hoogste Ampten van den Staet, daer uyt aenstonts groote diffidentien eñ jalousijen tusschen beyde de Natien souden komen te rijsen, eñ vervolgens mede het gehandelde daer door gelabefacteert wordende, de selve Natien ontwijffelijck wederom in een swaeren eñ bedroefden Oorlogh souden komen te vervallen: 't Welcke, neffens 't vorder vergieten van Christen Bloedt, tot beyder Natien beste, hy alle sijn gedachten hadde besteedt, tot uytwerckinge van toekomstige voorsieninge soodaniger onheylen, &c. Versoeckende vorders aen de Ambassadeurs, dat dewijl hare Ed. geen Authorisatie tot de geseyde Acte hadden, zy dan beloven souden die binnen sekeren tijt sien uyt te wercken by de Staten van Hollant; 't Welck zy weygerden. Daer nae boodt den Protector aen, sich aen geen tijt te verbinden, maer, dat hy 't Tractaet wilde voltrecken, de Acte mocht 2. a 3. Maenden daer na volghen: Doch wilden d'Ambassadeurs daer af geen Beloften doen, als, datse het getroulijck hare Meesters souden adviseren. Alsoo is den Vrede op den 15. April (Sti. Nov.) van wederzyden ondertekent, sonder wijders te difficulteren.

Middeler tijdt was men in Hollandt van al desen Handel onkundigh / jae soodanigh / dat de Staten van Hollandt eñ Zeelandt onverseeckert van de voorsz. Handelinge hoe die af-loopen soude / ende wel verseeckert van de geweldighe Scheeps-toerustinghe die den Protector maeckten / haeren Lieutenant Admirael d'Heer van Opdam spoedigh uyt Brabant te rugh ontboden / werwaerts hy om een speelreyssjen was: De Vice-Admiraels Ruyter ende de Wit namen inspectie op de Schepen: Hare Hoog. Mog. sonden oock de twee Ingenieurs Jan Krab ende Adriaen van Dozen nae Texel / om de aldaer half begonnen Schantse te voltrecken: Wacht-huysen wierden op de Duynen / ende een wakent oogh op de Zee-strandt te houden gheordonneert: 't Collegie der Staten van Hollandt hielt sich by een / verwachtende / dat den 10. deser d'Onderteeckeninghe soude ghesschieden / die den 15. dito eerst volghden / waer op haere Ed. Groot Mog. Collegie scheydende / meynden / dat den Protector met het voor-gheroerde Temperament sich hadden laeten verghenoeghen: Maer de Gecommitteerde Raden ontfonghen wel haest Advijs met een Expresse Pinckie te Schevelinghen aenghekomen / van al 't ghepasseerde als verhaeldt is. De Vergaderinghe

der

en Iongst al te verwillekomen, doende haer aen Towr-werf op wachten door Mr. Stricklandt, des Protectors schoon-soon, en Mr. Claypole, men dede hen in de kostelijcke Protectors Carotse sitten, rontsom de selve liepen 36. van syn Lackeyen, haer volghden 26. Carotsen yder met 6. Paerden, en over de 80. Carotsen met 4 en 2 Paerden, hier mede reden zy door de Stadt, na hun Logement Sr. Williams Huys. De Confidenten des Protectors konden doen seer wel aen de meenighte der Menschen, ende haer geroep van veel Gheluck ende wellekom in alle de straten, de ghemoederen der Borgheren af-meten. Men verhaelt oock dat als de voorsz. Ghezanten by Withal quamen, den Protector hun op Blauw Laken is te ghemoet ghetreden, haer om-armende, geluck ende welkomst heetende, hebben doen elckanders handen gekust.

Doch als nu na veele gehouden Conferentien den 10 April al 't gehandelde wierde geresumeert, ende men ghemeynt was dat de Ondertekeninghe soude geeffectueert werden op dien voet gelijck de Ambass. van goeder hant en considerable Persoonen waren bericht, te weten, datte voorsz. Seclusie soude konnen na gelaten werden, mits, dat men in plaetze van dien subsisteerden seker Temperament, luydende aldus: *In den Tractate ofte by een Acte a part soude werden vast-gestelt, dat alle de geene die oyt by haer Hog. Mo. tot Capiteyn Generael, ofte Admirael van der selver Militie te Lande, ofte te Water, ofte by de Staten van de Respective Provintien tot Stadt-houder, ofte Gonverneur van de selve sullen werden geeligeert, gehouden ende verbonden souden syn, 't selfde Tractaet ende alle de Articulen van dien te besweeren, ende dienvolghende te beloven, dat sy die, voor soo veel als in haer is, sullen helpen maintineren.* Soo hebben de voorsz. Nederlandtsche Ghesanten op dien dagh, en oock zedert dat sy nu te Londen waren gekomen, wel vermerckt datte Protector onvernoegt op hun was, om dat als sy onlanghs over het punct van Denemarcken de Tractaten af-brekende, al na Gravesant waren vertrocken, hy haer het ghedesireerde inwilghende, met het na-senden van ettelycke Gedeputeerden, zy Gezanten sonder 't Tractaet te ondertekenen, na Hollant waren gekeert, latende also de geheele Handelinge in onsekerheyt fluctueren; Dies heeft hy synen Secretaris in plaetse van dit Temperament toe te staen, met een Briefken aen de voorsz Gezanten gesonden, van inhoudt, dat Sijne Hoogheydt van den Teneur van 't 12. Articul, sijnde de Seclusie des Princen van Oraingen, niet en soude konnen afgebracht werden, ten ware, dat de Staten van Hollandt met een bysondere Acte weghens hare Ed Gr. Mo. Provincie wilden beloven, 't geene van de Staten Generael was geeyscht. De Gesanten (welcke nu met den Titel van Ambassadeurs Extraordinaris waren begiftight,) stonden over dese nieuwe alteratie verset, te meer, om dat sy tot soo gewichtighe Affairen niet geauthoriseert waren: 't welck den Protector verstaende, wiert meer onvernoeght, en sont weder synen Secretaris aen d'Ambassadeurs, met dese Verklaringhe, Dat Sijn Hoogheydt met groot leedtwesen hadde bemerckt datmen hem noch by Acte nochte Belofte wilde satisfactie geven, van

vrywillig opſetten van Goet en Bloet aen den Lande gedaen: Ofte op de goede genegentheyt die hare Ed. Gro. Mo. dienvolgens altoos aen het loffel. Huys van Orangen hebben betoont: Ofte mede eyndelijck op de teere eñ onnoſele jaren van gemel. Ionghe Prince, van welcke, ſoo ten opſichte ſijner Geboorte, als van de conſiderable Intreſten die hy in den welſtant deſer Landen is hebbende, niet anders en ſtaet te preſumeren, als dat hy in tijt en wijlen de loffel. Voetſtappen ſijner hooghgemelte Voor-Vaderen, ten dienſte van den Staet ſoude hebben te volgen. Waer toe, alſoo hem eenigh mannelijck Na-zaet van hooghgeml. Prince in deſe ſijne minderjarigheyt, den wegh niet ſonder merckelijcke vlecke en præjudice van een ſijner Perſoon en Gheboorte kan werden afgeſneden, willen U Ho.Mo. dienſtwilligh verſocht en gebeden hebben, ingevalle gevonden werde dat eenige ſoodanige Reſolutie als voorſz. is, by welgemelte H. Staten van Hollandt mochte weſen geconcipieert, dat U Ed. Hog. Mog. geinduceert moghen werden de ſaecke, die in allen deele van ſwaere importantie is, in nader conſideratie te nemen, ende de ſelve tot geenen effecte te willen laten komen. Sullende U Hoog. Mo. ſulcks doende, betrachten, 't geene van hare hooge wijſheyt ende diſcretie verwacht, eñ haer voor al de Werelt roemelijck, mitſgaders de goede Ingeſetenen deſer Landen met volkomen toe-ſtemminghe, lieff ende aenghenaem ſullen werden bevonden. Ende was ondertekent

Henriette Maria, Æmilia de Solms.

Den Cheur-vorſt van Brandenborgh / die voor den Jonghen Prince wel ſoo ſtyf ſprack / ſcheen de ſucceſſie van 't Kindts Voor-vaders te prætenderen: Deſen ſchreef korts daer aen inſghelijcks een Miſſive aen de Staten Generael: Luydende als volght/

Onſe

der Staten van Hollandt wiert davelijck op deſe nieuwigheyt aengeleydt/ ende alſoo deſe ſaecke hare Ed. Groot Mog. Provincie in 't particulier was beraken de/ ſoo waeren de andre Nederl. Provincien daer over beducht ende jelours/ om dat ſy vermerckten datter yets gaende was waer af men hun geen openinghe dede/ toonden hun derhalven ſoo yverigh met perſuaderende redenen/ dattet ſcheen dat eenighe meer aen den Prins van Orangen als haer eygen Provincie met Eede verbonden waren/ ſommighe daer in hunne paſſie in onmatigheydt ſoo verre toe-ghevende/ dat men daer uyt wel konde bevroeden datter weder jonge Macchiavelliſten in deſen Staet inghekropen/ hunne opruyders waeren. De Staten van Hollant konden oock deſe gewichtige ſake alſoo niet meſnageren/ ofte beyde de Princeſſen Douagieres Groot-moeder ende Moeder van den Jonghen Prince quamen te weten de voorſz. begheerte des Protectors/ dies gaven ſy een kort en bewegelijck Requeſt over aen de Staten van Hollandt/ met verſoeck dat haere Ed. Groot Mog. in die Seclusie doch niet en wilden conſenteren; De ſelve luyt van woordt tot woordt aldus:

Hooge ende Moghende Heeren.

HAre Coninckl. Hoogheyt, mitſgaders hare Hoogheydt de Princeſſe Douagiere van Orange, reſpective Moeder Grootmoeder eñ Voogdeſſen van den Jongen Heere Prince van Orangen, vinden ſich in dier qualiteyt, eñ uytte groudt van hare Moederlijcke herten eñ genegentheden bewoghen eñ genootſaeckt, U Ho. Mo. met behoorlijcke eerbiedinge te vertonen, hoe dat zy met verwonderingē eñ tot haer uytterſte leetweſen werden onderricht, dat by de Ed.Groot Mo. Heeren Staten van Hollant eñ Weſt-vrieſlandt ſoude weſen voorgenomen ſekere Reſolutie, by de welcke gemelte Ionge Prince haren Soon eñ Pupille, mitſgaders alle ſijn deſcendenten voor altoos van alle Ampten, by de Heeren Princen zijne Voorſaten in deſe hare Ed. Gr. Mo. Provincie bekleet, ſoude werden geexcludeert: Bekennende hare Hoogheden geenſints te konnen bevroeden, waer op ſoodanighe deliberatien ſouden mogen werden gefondeert; Het zy, dat reguard genomen werde, of op de langduyrige en getrouwe dienſten by hoog-gemelte Hr. Princen van Orangen ſucceſſivelijck, met

 vrywillig

ghedachtenis / ende als voor oogen swevende. De ghesamentlijcke Nederlantse Provincien hebben oock in de voorgaende tijden 't selve seer loffelijck erkent / ende de gemelte Voor-Ouderen van desen Pupille (als van Godt ghebruyckte Instrumenten tot bescherminghe van de ware suyvere Relige ende behoudenis des Staets) met alle danckbaerlijcke bejegeningen gevenereert : Alsoo wy nu vastelijck gelooven u Ho. Mo. sullen niet weyniger als der selver Voorsaeten considereren de meriten deses Huyses / ende des selfs Staet eñ ghelegentheyt / ende dien volghens met misnoegentheyt verstaen dat daer tegens werdende geprotesteert / ende geprocedeert tot de voorsz. Seclusie / het selve voor de geheele Werelt ende Nakomelingen onverantwoordelijck wesen soude ; Soo versoecken wy u Ho. Mo. deselve considererende het voorsz. / ende voornamentlijck dat diergelijcke Seclusie / oock niet teghens de minste der selver Inwoonders sonder dat yets verschult mogen te hebben / met recht kan werdẽ staende gehouden : Gelieven de middelen te bedencken waer mede het geene 't welck omtrent de Vredens-tractaten tot nadeel van den Jonghen Prince van Orangen eñ van zijn Huys is ghepasseert / mogen geredresseert werden / ende aen dese Pupille in zijn teedere Jonckheydt / waer in hy van hulpe eñ raet van noode heeft / geen ongelijck werde toe-ghevoeght / op dat hy daer door eerder oorsake hebbe te treden in de loffel. voetstappen zijner Voor-Ouderen / eñ sich bequaem te maken in deught / streckende tot des Staets dienst eñ reputatie / als sich gechargeert te vinden met een despectueuse Seclusie / [N] Die doch tot gheenen tijden met rechte kan effect sorteren. Uw Ho Mo. sullen hier in doen een rechtveerdigh werck / tot der selver onsterffelijcken roem : Ende sullen haer de Gemoederen der Geallieerden / die sich anders lichtelijck souden mogen bevinden hier over soo seer bekommert / ons verblijt over de gemaeckte Vrede / in volkomen gherustheyt stellen / ende ons ende andere die by het selve Huys zijn gheinteresseert / ten hoogstẽ obligeren. Wy sullen oock gene moeyten sparen dese Voorstel. Pupille in alle Voorstel. deugden te helpen opbrengẽ / ten eynde hy niet alleen tot zijner tijt u Hog. Mog. in al syn doen sal konnen danckbaerlijck te gemoet komen / maer dat u Ho. Mo. verseckert mogen zijn van hem naer 't exempel zijner Voor-ouderen alle goede

Hoog. Mog.

Onse vriendelijcke groetenisse ende wel ghenegen wille als voorens Ho. Mog. Heeren/ besondere lieve Vrienden ende Nae-buyren. Wy hebben uyt verscheyden Berichten verstaen / dat in de Tractaten van Vrede beslooten tusschen de Vereenighde Nederlandtse Provincien ende die van Engelant by sommighe soude zijn gheconsenteert / eenighe Articulen / streckende tot prejuditie van den Jonghen Prince van Orangien / ende die van sijnen Huyse: Doch teghens u Ho. Mo. weten en wille; Of wy 't nu wel om verscheyden en bysondere Motiven t'eenemael daer voor houden/dat u Ho. Mo. niet en sullen laten geschieden tot naedeel van den hoogh-ghemelten Jonghe Prins ende zijn Vorstelijck Huys / soo is ons nu nochtans voorseker bericht / dat by 't Secreet Artijckel aen die van Engelant soude belooft zijn / den Jongen Prince van Orangien en sijne posteriteyt uyt te sluyten/ en te secluderen van soodanighe beneficien ende Charges/ die sijne Loffelijcke Voor-Ouders in de Vereenighde Nederlantse Provincien ten reguarde van hare dapperheydt ende Heroicque Daden / hebben bekleedt / ende tot noch toe tot conservatie ende groot aensien der selver Nederlanden soo loffelijck geadministreert: Ghelijck nu het selve yegelijck een seer vreemt voor-komt: Soo is het ons sonderlijck dies ter herten ghegaen / niet alleen ten aensien van soo na Bloetvriendtschap / maer voornamentlijck oock gedreven zijnde door eñ van wegens de Vooghdije die ons over dese Pupille is wettelijck opgeleyt/sonderlijck als wy overdencken ende betrachten die groote Diensten die de Voor-Ouderen van desen Prince bewesen hebben aen de Nederlantsche Provintien / ende den benouden eñ den ghelijcksaem verlaten toestant / daer uyt den selven met verlies van Bloedt / Lijff/ en Leven / oock willige opsettinghe haerer eyghen goederen ende Naesten goedt/ met onoverwinnelijcke stantvastigheydt hebben helpen setten in sulcken grooter ruste eñ florerende Staet/ dat oock de Vyanden soo wel als de Vrienden 't selve opentlijck moeten bekennen. Doch en hebben u Ho. Mo. hier van geen verder vermaen van nooden/ alsoo het by de selve is in verscher ghedach-

ged Acte van Seclusie aen den Protector, niet en is gecontravenieert het Negende Articul van de Unie.

Datte voorsz. Seclusie niet en strijt tegens eenighe voorgaende Resolutien, specialick niet tegen de Secrete Resolutie van haere Ho. Mo. van den 19. February 1654.

Oock bewijsen hare Ed. Groot Mo. seer wijtluftigh/

1. Dat in een Vrye Republycke niemand door Geboorte eenich recht heeft tot hooge Digniteyten, &c. en datte Seclusie van den Heere Prins van Orange niet is strydigh teghens de Vryheydt.

2. Nochte impliceert eenige subjectie ofte pusilamiteyt: Ende wat andere Landen in diversche occasien gedaen hebben.

3. Dat de Nederlanders meest in oneenigheyt zyn gebracht door de Hoofden, ende dat abusivelijck werde geallegeert dat door 'tpasseeren vande voorsz. Acte van Seclusie oorsaken tot oneenigheyt soude zyn gegeven.

4. Dat sonder het verleenen van de voor-gheroerde Acte van Seclusie, den Oorloch mette Republicke van Engelant soude hebben moeten continueren.

5. Dat door de voorsz. Acte van Seclusie niemant van eenige prærogativen wort ontset; Ende dat in een Vrye Regeringhe, daer de Charges op de waerdichste moeten werden geconfereert, niemant eenichsins door Geboorte recht krycht tot eenige digniteyt.

6. Wat danckbaerheydt het Huys van Orangien aen den Staet, ende den Staet aen het Huys van Orangien schuldich is. Item, wat danckbaerheydt alle de Provincien aen Hollant ende Zeelant, ende specialijck aen die van Hollant schuldigh zyn: Ende dat door het passeeren van de voorgheroerde Acte geen ondanckbaerheyt tegens 't voorsz. Huys is gepleecht.

De Acte van Seclusie luydt aldus:

Dat haere Ed. Groot Mog. nimmermeer den ghemelten Heere Prince van Orange, ofte yemant van des selfs Linie, sullen verkiesen tot Stadthouder, ofte Admirael van hare Provincie: Nochte toe-staen, voor soo veel het Advijs van hare Provincie aen gaet, dat deselve oyt werden geëligeert tot het Capiteynschap Generael over de Militie van de Generaliteyt.

Dan

goede en getrouwe diensten en vrientschappen te verwachten/ waer mede wy genegen blijven u Ho. Mo. alle vrunt-nabuyrlijcke affectie te betoonen: Ende beveelen de selve in Godes genadighe protectie/ tot alle voorspoet ende welstant. Ghegeven in onse Residentie Stadt te Ceulen aen de Spree/ den 18. Mey. 1654.

Was ondertekent.

Von Gottes Genade

FREDRICH WILHELM Cheurforst.

Van hoedanigh alle de Verhandelingen in ende omtrent de sake van den Jonghen Prince van Orangien hun toe-ghedraghen hebben is openbaer te zien in de Deductie der Ed. Groot Mog. Staten van Hollandt / uytgegeven by hare Ed: om te vertoonen de daer op gehoudene Procedupren soo van haere Ed. Groot Moghende / als mede van d'andere Geunieerde Provincien. In de selve worden bewesen/ de navolghende Puncten.

1. Datte Provincie van Hollant in krachte van hare Souveraniteyt, d'Acte van Seclusie in questie heeft vermogen te passeeren.

2. Dat in de groote Vergaderinge in den Haghe Anno 1651. egeene Verklaringen zyn gedaen die jegens de voorsz. Seclusie souden mogen strijden.

3. Dat oock hier door de bysondere Unie tusschen de 2. Provincien Hollant ende Zeelant niet en is gefracteert.

4. Veel min de Generale Unie ofte 't Verbont tusschen de Geun. Provincien.

5. Selfs en heeft Hollandt aen d'andre Provincien van diergelycke particuliere gespreecken geen kennisse behoeven te geven.

6. Als zynde de Staten van particuliere Provincien geoorloft in saken haere Provincie privatelijck rakende, oock door Ministers van de Generaliteyt yet te doen effectueren.

7. Datte respective Provincien, yder a part, geoorloft is tot bevorderinghe van de Vreede met andere Landen, yets van het hare te contribueren: Selfs sonder kennisse van de Bont-ghenooten, Ende dat sulckx door 't verleenen der

zelven daghe Twee van haere Edelluyden Ruychaver ende Urſinus na Hollandt aen de Staten Generael gheſonden, met ſeker beſcheydt van't voorſz. Ondertekenen: Welcke voorſchreven Edelluyden ten aenſien van de goede Tijdinghe, yder met een Goude Keten van 500. Gulden zyn vereert.

De Rateficatien zyn daer op (nae datze van beyde zyden veerdigh waren) den Tweeden Meye ſavonts binnen Londen uyt-ghewiſſeldt, waer op ſtrackx al 't Gheſchut van den Tour los-ghebrandt wierde, ende wijders met andere teeckenen van Blijdtſchap omtrent de Heeren Nederlantſe Ambaſſadeurs ende de Commiſſariſſen van Engelandt iſſer gheſien een alghemeyne Vreughde; Want nu was den Bandt van Vriendtſchap wederom ghehecht, die over de Twee Jaer los, ja genoeghſaem gebroocken was geweeſt, die ſo vele Weduwen en Weeſen, en bedorven Koopluyden in ſoo korten tijdt hadde gemaeckt: Die beyde de Republycken ſo veel Bloets en Tonnen Gouts hadde gekoſt: En ſoo vele ſmaets alreede op haer gheladen hadde, datte Hooghduytſchen en d'Italianen, de Spangiaerden en Vlaminghen daer met een groot behagen de langhduyrigheyt af verhoopten.

Nu was vervult 't geen de Maeſlantſluyſſe Viſſchers in Zee als een Voor-beduydinghe hadden geſien: Zijnde aenmerckens waerdigh, datte Leeuw dieſe N. O. ſagen als gewapent met yets in ſijn klauwen, ende waer uyt veel Gedierten quamen die alle in Schepen veranderden, 't zelve het Wapen van Denemarcken ende Noorwegen is, welck Coninghrijck ſigh alleen neffens de Geunieerde Provincien teghens Engelandt in defencie geſtelt hadde, en 't welck de Deure is waer langſt alle

Dan alsoo dit voor alle Politijcken in de Deductie selfs met seer veele omstandigheyt wert bewesen / die door hare Ed. Groot Mog. selfs gestelt / uytgegeven / dieshalven wel te bekomen / en seer lustigh om lesen is / specialijck voor die met grondige kennisse hare gedachtē omtrent de forme van Regeeringe deser Landen laten zweven / mitsgaders / die de Vryheyt eñ Souveraniteyt van de Provincien elcks in den haren wettelijck willen zien voorstaen / ga aldaer ter schoole: Ende leere (indien hy de reden en waerheyt believe te geloven) 1. Dat de Geun. Provincien noyt met meerder kennisse en vlijt haere possederende Vryheydt hebben zien vertoonen / als nu in dese Deductie. 2. Hy leere oock / soo niet uyt dese Deductie / van Godt de Heere self / die gelijck hy door sijne Almachtigheyt niet min als in zijne Souveraniteyt wil geraeckt zijn / datter niemant Souverain en verstandig zijnde zijne knechten boven hem sal verheffen / en alsoo zijn macht en Gouvernement van hem werpen / voor Heere Slaef worden / ende zijn Rijck alsoo verbremden. 3. Hy neme oock ter hertē hoe onminnelijck de schuldige alhier beschuldight: Door onwetentheydt lastert / en aenghedreven van staetsuchtige zweepen / schijnt zijnen Broeder te slaen / eñ geesselt ondertusschen seer jammerlijck zijn eygen selven. 4. Als mede datte geē die onder 't Jock van de berovers harer Vryheydt zitten / nu de meeste Vyanden der Libertey zijn. 5. Ende ten laetsten / hoe geluckigh alsulcke Ingesetenen zijn / wiens Regenten onbedwongen de waerheyt spreken / doen dat recht is / en die soecken te bewaren hare Vryheyt / by Godt voor haer soo menichmalen onbevleckt ende wonderlijck bewaert / leerende daer door de selve zijne Dienaren / hoe sorghvuldigh zy dese weldaden sullen erkennen met het vasthouden ende voorstaen harer Vryheyt eñ Souvereiniteyt.

Op den 15. deser is dan te Londen d'Ondertekeninge van het Tractaet wederzydigh geschiet, tot groote vreugde der wederzijts Ingezetenen: Ende was nu hier mede wegh-ghenomen de quade imaginatie die veel swaerhoofden daer over hadden gehadt: De Nederlantse Ambassadeurs hebben ten

de Fenix / tot hy begost te sincken / zijnde masteloos / d'Enghelsen sleepten hem op 't Sant te Grinsby/ daer het van de Zee voorts aen stucken wierde gheslaeghen / ende maer seven nieuwe Kabels daer uyt salveerden. d'Enghelse Vloot op 't gherucht dat de Holl. Kaepvaerders de Kool-vloot tot Nieu-kasteel in hielden/quamen in 't leste van Maert na Tessel over-steecken/ om dat ghespuys van hun Kust ende uyt Zee te jagen die sulcken murmuratie onder hun Volck veroorsaeckten/ en daermen te London moort en brant over schreeuden/ eenige van hare Brant-wachten namen 3. Visschers van Egmond/ diese civil handelden / begeerende niet als wat provisie en 60. guld. voor yder Pincke / om 't welck een Engelsman mede aen lant voer/ die met 't veraccordeerde weder aen zijn Schip wierde gevoert: Een ander hebbende een Loots van Pettē (onder schijn dat hy wilde binnen gaets wesen) door ettelijcke seyn-schooten aen zijn Boordt ghenoodight / hieldt den Loots by hem / wiens mast ende seylen hy om ver geschooten hadde/seggende tot den selven: Kameraet gy meynde dat ick met u varen soude / niet waer? doch ghy sult het dese reys nu met mijn doen: Hier over begost den Loots te jammeren / klagende hy waer een Arm Man met een zwaer huyshouden van jonge kinderen: Den Engelsen Capiteyn hier over beweeght / verandert van voornemen/ en tracteert den Loots lustigh met Bier en Broot / seggende/ Fijn Man de Maeltijt is u geschoncken/ als oock u schuytje/ ende liet hem alsoo mettet selve onverhindert weder naer den Helder vaeren. Een ander Enghels Scheepjen joegh een Visser voor Katwijck/ dat een Hoecker was / dien hy oock buyten twijffel genomen soude hebben / maer dewijl dito Hoecker met het op en neder-halen van zijn Zeyl-seyn dede dat hy in noodt was / soo zijn de Vissers van Katwijck elck met een Musquet in 2. Pincken af-gheescheept/en elck een Orange Vlagh latende waeyen/ liepen recht op den Eng. Caper aen/ die hun niet durvende inwachten / t'Zeewaert in liep / De Katwijckers convoyeerden den verlosten Hoecker tot by de Mase/ alsō die daer t'huys hoorden/die haer in recompense weder met een goedt aental van levende Cabeljauwen begunstighden. Maer d'Engelse Vloot keerden weder te St. Ellens / mede brenghende een Pinckjen in hebbende 2000. Kasen/ 8000. Pannen / 21. Quartelen Boter/ en

2000.

alle materialen tot den Scheeps-bou dienſtigh, over gheheel Europa werden verovert.

Godt die een Vorſt ende Ghever des Vredes is, gheve dat beyde deſe Staten hun Vernieuwde Vrundtſchap ende Verbondt langhe en punctuelijck moghen onderhouden, en met welvaren ghenieten.

Den 3. Meye 'smorgens toogh een Expreſſen na Hollandt, met wiens afgaen al 't Geſchut op de Tems en langhſt de Kuſt afgeſchooten wiert: Want hy gingh oock met Advertentie over den dagh van Publicatie. Waer van wy hier nae breeder op ſijn tijdt ſullen particulariſeren.

Middeler tijt ſtont het voor den Zeeman uyttermaten gevaerlick/ dies waren de Kooplupden van beyde Republijcken ſeer malcontent datte Vredenſ-publicatie ſoo traegh voort-quam: Alſoo het rooven noch even dapper continueerden: d'Engelſe die ſterck in 't Canael lagen brochten een Capertjen van Breſt met 4. ſtuckjes te Plemuyē op/ en te Harwits twee Holl. Noort-vaerders/ met diverſche Dog-Booten en Buyſen / te Deal twee Galjoots / 1. Frans Schip met Teer/ 1. Rotterdams Schip met Deelen / 1. Holl. Schip met 5. ſtu. 1. Schip met 25. Kaſſen Glas van Vliſſinghen / 1. Frans Schip/ 1. Pinckje van Vliſſingen met Bordeuſe Wijn /te Flambourg 1. Holl. Caper. Onder Yerlandt ſloegh een Breſter Fregat tegen 't Enghels Fregat de Fox / tot ſy beyde neſſens malkander ſoncken. Een Eng. Avonturier vont in 't Canael drijven een Holl. Weſt-indiſ vaerder/ waer op 't meeſte Volck door de langhe ongemackelijcke Reyſe zieck was/ deſe komt hy aen boort/ neemt hem lichtelijck/ en brenght hem te Doveren op. De Fenix en de Vrundſchap twee Engelſe Fregats liepen op 't Doggers Sandt onder de Holl. Viſſers / die met hunne komſt ſtracks deur gingen / 2. ſchepen alleen hielden ſtant / waer af het een van Nieukaſteel quam/ en niet tegenſtaende dattet eē Sweet was/ſonden ſy 't even-wel te Hul op om dattet verboden goet in had/ het ander Schip was de Zantbergh van Zirczee met 20. ſtuc. en 70. Eters/ den Capiteyn Jan Blanckert/ deſen ſloech ſeven uren tegen

want den Schipper en 38. man lagen al ter neder geschooten, soo abordeerden zy 't, en na 2. uren wierden 't meester. Zy brachtent na Deal. Dan 't Volck deden sy te Yarmuyen aen Lant setten. d'Engelse Capiteyns eer zy met hun prys in't gesicht van't Lant quamen, deden sommige Kitsen en Boten aen boort komen, waer in zy de voornaemsten Buyt beneffens 4. Kistjens met gelt voor hun prive embarqueerden. die daer mede op de Tems liepen, daerse het by Nacht deden aen Lant brengen. Latende de rest voor de Maets en de Republique.

Niet alleen de Nederlanders maer oock de Francoysen wierden op zee door d'Engelsen aengetast/ waer door die selve Natie wel seer grooten intrest quam te lyden/ doch soo en stelde haren Coninck hem daer geensins teghen / verhoopende ter geleghen tijt daer in te voorzien: 't Welk de Kooplupden van Normandyen ende Brittanjen by na sinneloos maeckten / om dat men haer den Koophandel door het rooven geheel bedorf: Siet hier een staeltjen van hare ongeluckige Schepen:

Copye van Capiteyn Cubit., op't Portsmuyer Fregat, in de enghte voor Pleymuyen, den 24. *April* 1654.

Seer Eerwaerdighe.

DEn 11. deser scheyden wy van Pleymuyen, 's Nachts ontmoeten wy 't Vaelmuyer Pregat, en wy visiteerden eenige Schepen van Oostende, komende van St. Lucas. Den 13. W. S. W. van Lezard 5. mijl, bejegenden wy eenighe Schepen van Hamborgh Stocholm, ende Lubeck, met 2. Schepen van Dover, alle van St. Marten met Wijn en Sout komende. Zedert hielden wy 't tot den 17. buyten 't Canael 20. a 30. mylen. Doen quam 't Schip Middelburg by ons. Den 19. ontmoeten wy een die ons seyde datwe metten eersten goeden windt mochten verwachten 4. Schepen van St. Malo met Lynwaet gaende na St. Lucas, met noch 6. andere. Den 10. joeghen wy een Fregat in Broadsont. Den 21. de wint S. en S. S. O. Wy, Middelburgh, en Vaelmuyen passeeren 's morgens ten noorden Heyzant, en omtrendt 2. mijl beoosten de Loot Rots saghen een Vloot van 48 zeylen na de West gaende: Ick wist in't eerst niet te dencken wie zy wesen mochten, dewijl zy soo sterck waren, dan bevont het Franse schepen te zyn: De wint van haer gewonnen hebbende, kregen alsoo het volle gesicht van haere gantse Vloot, en begrepen dat hare Vlach schepen met Lywaet geladen waren, vielen op haer aen, want den Admirael en Schout by Nacht waren dicht by malkander, den voorsz. Schout by Nacht wel beseylt, en het beste Schip van hare Vloot zynde, quam ick eerst op zy, en gaf hem een gehele Lage, daer my Middelburgh strack op volghden, tot twee reysen toe: Wy ontfongen oock

2000. Duygen tot vaten/ gaende na Lissebon/ noch 1. Scheepje van Tergoes met wat Tarruw en Garst na Bordeux zeylende/ en noch een ander met Ballast van Ryga op Nantes gaende.

Doch hier teghens hebben de Zeeuwen oock lustigh geroesmoest/ want Capiteyn Willebort Bosse (een Vlissinger) komende met zijn Scheepjen uyt de Caribes met Taback / en 6. stuckjes op hebbende/ neemt een Engels groot Schip met 4. stuckjes / met Spaense Zeep en andere Koopmanschappen/op 12000. gul. geschat/ en brenght het te Rochel: Capiteyn Olyvier Daniels bracht oock te Vlissinghen een Engels Schip op/ komende uyt de Condaet/ over de 24000. gul. waerdigh: Capiteyn Lembrant brocht mede te Vlissingen 't Engels Schip den Olyphant / en noch 5. Schepen met Kolen: En Capiteyn Jan van Brugh bracht ter Veer oock 2. Koolschepen op. d'Engelse Kool-vloot liep oock ellendigh in de pekel / want als sy den 23. passato van Nieu-kasteel t'Zee kiepen/ zijn hun 6. Hollantse Kapers bejegent/ die 12. Kool-schepen aen strant joeghen/ waer af de Tien met alle hun ladinge verginghen/ gelijck mede een van de Holl. Kapers/ doch 't Volck daer op berghden zich : Tusschen Hartepole en de Rotsen van Readkaw komende/ kregen een hefstigen storm/ 10. Schotse Schepen van Sounderlant in't achterste der Kool-vloot zijnde/ hebben de Kapers daer 5. Schepen van ghenomen / d'ander 5. op het droogh loopende/ zijn daer met Schip / Volck / en Goet vergaen/ de rest arriveerden behouden op de Temse.

Den 23. April komt 'et Oost-Indis Schip de Roos, na dattet langh in Norwegen had gelegen, daer de Maets van Luysen en koude byna vergingen, en naer dattet omtrent 3. Maenden op Zee hadde geswurven, gemeyndt achter Engelant om na Indien te zeylen, doch wierden by Hitlant door storm in Norwegẽ gedreven , van waerse in duysent periculen door Scheeren en Klippen west aen zeylden, dan vervielen door den stercken stroom op 67. grad. omtrent Jan Majẽ Eylandt: Dreven van daer sommige Weken inde Yerse Zee. Dan alsoo meest al 't Volck sieck wiert, en datter al 40. gestorven waren, eenige handen en voetẽ bevroren, de verversinge op, ofte bedorven, soo resolveerden sy weder te keeren, gelyckse deden, naer het Vaderlandt. Komende in mistigh weder op het Doggers Sant, wierden door 2. Engelse Fregatten ghesien , die hun op zy komende, meynende dattet een Oorlochschip was, en geresolveert waren in't begin hem in den gront te schieten : Maer als zy vermerckten dat dit Schip maer 28. lichte stuckjes op had, en datze hun niet Oorlooghsachtigh defendeerden,

want

gaf een groot geschreeu onder de Eyghenaers tot St. Malo: Die in vergeldinghe stracks de Schepen/en goederen der Engelse Factoors door geheel Normandyen deden verseekeren / somma 't liep gelyck op Fol. 116. in 't 4. deel te sien is / mette Koophandel gheheel op stelten in die quartieren: 't Is wel waer dat d' Engelsen na Parys aen den Coninck klaeghden / datmen hun goet arresteerden / om de schade die des Protectors Schepen die van St. Malo hadden aenghedaen / waer in sy onschuldich waren: den Coninck hun eẽ Edict mede gaf/waer in Syne Majesteyt beval alle der gearresteerde Engelse Goederen te ontslaen / doch daer en was noch Bailliuw noch Officier die dat voorsz Edict dorsde executeren / om dat der Koopluyder kinderen dien den doot hadden gesworen dewelcke dat eerst souden ondertekenen. Ende alsoo vedorf d'een den ander.

A faire grand mal, peu de temps suffit.

Hier teghens beschadichden de Kapers van Brest en andre plaetsen van Neder-Bretangen d'Engelse zeevaert aen alle kanten: Zy haelden voor de Haven van Bristol 't Schip de Liefde wech: Veroverden oock 4. Coopvaerders van Weymout / 1. van Westchester/ en 6. soo van Scilly/Jarsey / Valmuyen /als anders plaetsen.

Op de Middellantsche Zee en was 't niet beter: Alsoo Dry Engelse Straetsvaerders seer ryck vol Syde / van Smyrne komende/ niet wyt van de hoeck Spartavena door 3. Franse schepen vã Toulon wierden bespronghen / waer af 1. strande/ 1. wiert genomen/ en 1 vluchte wegh. Doch 't scheen niet alleen dat de Oorlogh bysonder tot ondergangh des Koopmans en contribueerden / maer storm en Tempeest ontstelden oock de zee soodanigh / dat verschepden schepen van consideratie in de Levante verginghen: Onder andere twee in en omtrent de Haven van Laone/ zynde 't een de Pellicaen vã Hamborgh / komende van Cadix met 300000. stucken van Achten / ende ryck aen Coopmanschappen en vol Passagiers / doch veel Volcks wierde gheberght: 't Ander van Capiteyn Abenzino Genuazi/ komende van Lissebon met 800. kisten Suycker/veel andere goederen en Passagiers / waer af by 150. zielen verdroncken / daer onder den Grave Ottonelli / ende den Ambassadeur van den Hertoghe van Modena/komende van zyn Ambassade te Madrid weder te rugge.

Maer

oock diverse schooten van haere Schepen die by hem lagen, voornamentlyck van den Admirael die oostwaerts van hem lach: Aldus wisselden hy sommige Kogels, soo dat een van de hare sijn groote Mast by 't Boort af-raeckten, daer na de Voorstenghe, sulcks, dat hy ons weynigh schade meer dede. Wy onse derde Lage lossende, schoot ick den Schout by Nacht syn groote Mast by het Boevenet af, en van een ander Schip de kleyne Stenge. Na de vyfde Lage van ons, en de twee van Middelburgh, nam hy syn vlagge in, riep om quartier, en quam met syn Boot aen boort: Ick sont Volck om hem te besetten, dan vont 'tzelve onmogelyck, alsoo alles stucken geschooten was: Soo ras hun Volck tot ons over gekomen was, sonck het Schip, soo datter (behalvens de Vlach) de waerde van Six Pencies niet af geberght wiert; Het was een schip a 22. last met 18. stuc. en 4. kopere Bassen en 85. Eters, gaende na Bunœef om zout, en an daer na Canada om Vis, was genaemt de *Fourdore*, en hun Capit. *Sebastiaen Penoire*, die my seyde, dat al d'andere Schepen oock tot die Voyage waren geordonneert, behalvens 2. met Passagiers na St. Christoffel: Hebbende alsoo haer weder los gelaten, tasten wy een ander aen, die wy enterden, doch vonden al 't Volck daer af gevloden in de Chaloupen, daer wy een afkreghen, die ons seyden dattet schip sonck, was genoemt S. Clement, Schipper Ian Gerarts, had op 70. Man en 14. stucken. Terwyl wy hem beschoten sonck de Foudore. De Wint verheffende, vervolghden wy sommige die naer 't Lant liepen, en namen by 't Eylant Bas de St. Ian Baptista, Schipper Ian Pauws, met 14 stucken en 70 Man. De Nacht opkomende, en de Schepen uyt ons gesicht rakende, quam met desen alleen op. Dit alles is geschiet in 't gesicht van 't Strant. Ick dancke Godt, wy verlooren niet een man, en hadden maer twee gequetst. Ons Schip Middelburgh nam *la vierge de bon voyage*, Admirael, wiens Mast als voorsz. af geschooten was, had op 18. stucken en 70. Man. En de *Louw Blanche* met 11. stucken en 60. man. En het Vaelmuyer Fregat nam de *Iaques*, met 8. stucken en 40. man.

Lijste der veroverde Schepen:

1. *d'Admirael Foundore, Capiteyn Sebastiaen Penore, is gesoncken: Voerende* 18. *Ysere en* 4. *Kopere stucken, en* 85. *Eters. Daer af is een Vlach gebergt.*
2. *St. Clement, Schipper Ian Geerard, a* 14. *stucken* 70. *Man. Is gesoncken.*
3. *De Schout by Nacht la Vierge, a* 18. *stucken* 70. *Man. Is verovert.*
4. *De Witte Leeuw, a* 11. *stucken* 60. *Man. Is verovert.*
5. *St. Jaques, met* 8. *stucken* 40. *Man. Is verovert.*
6. *St. Jan Baptist, met* 40. *stucken* 70. *Man. Is verovert.*

't Verlies deser Schepen / (alsoo sy seer rijck vol Lijwaet waren)

1. Zy begeert het beste gedeelte des Koninckrycks mette Coustumen voor haer zelfs te behouden.

2. Zy en wil niet subiect syn, maer vry van haer selfs, sonder tegen-seggen.

3. Zy wil handelen met die 't haer belieft.

4. De Giften by haer gedaen de welcke *Prædia Coronæ* syn, ende uyt gunste aen de hare verleent, wil zy niet gerevoceert hebben.

Prins Carel wel wetende dat Sweden van sich selfs arm is/ en byna geen innekomens hebbende als d'ordinaris Koninghlijcke Tollen/ buyten die Gewesten uyt wiens verval de Guarnisoenen in Pomeren/ Tuyringen en andere Conquesten wierden betaelt: En had geen smaeck in des Conningins minuten; Hy repliceert den de selve dan in dusdaniger voegen:

1. Hy en wil geen Koning sonder Koningryck syn, ofte ten minsten sonder het beste deel des selfs.

2. Hy en wil niet meer geconstringeert syn, dan als sy een Superieur boven haer soude begeeren.

3. Hy en wil hem met hare Desseynen van buyten niet pericliteren.

4. Nochte hy en wil niet syn sonder een Inkomste bestendigh in Oorlogh en n Vrede.

Onderwijl had de Coninginne hare belofte voltrocken die sy gedaen hadde aen den Engelse Ambassadeur Witelock/ van/ dat zy de Croon niet en soude af-legghen voor datte Nieuwe Alliantie tusschen Engelant en Sweden ware gesloten: Dese is in dese Maent tot groote verheuginge van den Protector en alle wel-meynende en geneghene Engelsen der tegenwoordige Regeeringe onderteckent/ verzegelt/ende gesloten geworden; Want de Royalisten waren van Sweden het meeste secours verhoopende/'twelck den Protector ooc wel heeft geapprehendeert/ alsoo hy in zijn Burgerlijcken Oorlogh tegens den Koningh al dickmalen had gevreest/dat de Sweden van 's Koninckx Vrienden opgehitst/ met het senden van Volck en Wapenen in Schotlandt/de Enghelse dapper hadden konnen plaghen: Als daer toe veel gelegender van Gottenborg konnende af-schepen/ als de Francoysen/ die voortijts met Schotlant te secunderen/ Engelant als in toom wisten te houden. Nu/ het ghemelte Tractaet van Alliantie tusschen Sweden en den Protector was gemaeckt in't

Latijn/

Maer het bedroefste was de schade die den Turck in de Levant den Christenen aendede / die onder d'Oorloghe en in't troubel-water van Hollandt en Engelandt seer voordeelich ghevist hadden: Zy en bleven niet in de Straet na haer ghewoont met 3. ofte 4. zeylen by een / maer sy liepen oock daer buyten / op de Cust van Portugal en aen dees syde de Cape St. Vincent / met Esquadrons van in de 20. en meer zeylen / ja sy stopten daer mede het nauw van de Straet / also dat vele Christen-schepen van allerley Natie hun in den mont liepē / selfs Schepen die met 24. 30. 36. en 42. stucken gemonteert waren / Waer onder oock syn geweest dese na-volgende Schepen:

1. 't Advis-schip, komende van Westindien na Cadix met Indigo, Coucheneille, Silver, gemunt en in Platen.

2. Een Schip van Duynkercken na Cadix gaende, met 700. Balen Vlaems Lynwaet en Camericx doeck, Peper, Tabac, Gout en Silverdraet, Pergament.

3. Een Franse Fluyt van Lissebon komende met 300. Kisten Suycker, Taback en andere Koopmanschappen.

4. Een Hollantze Fluyt, geladen met Haring, &c.

5. Een Engelse Straetsvaerder, komende van Santen met Corenten.

Behalvens eenige Kooren-schepen / Spaense / Portugysse / Hollanders / Engelsen en Sardeigners / Fransen en Italiaense Schepen / waer uyt sy over de 9000. Christenen tot Slaven maeckten.

Het snootste vuyr dat oyt den Christ'en hielp van kant
Was Tweedracht, die den Turck en Sathan blies aen brant.

DUs verre de Zee-saecken aengheroert hebbende / quam ick ('t Keyserrijck over swevende) aen de Baltise Zee; En daer mede noch niet vernoecht / bevont gants Sweden in roeren / om geen ander oorsaeck als haer eygen welvaren / bestaende in de veranderinge van een Koningin in een Koning / van een Vredemaeckster in een Oorlochsman / en van een welbevonden Koninckx Dochter in een onbesochte Koninckx Neve. Voorwaer de sorge der Onderdanen en is niet ydel / daer de Kroon van Hooft verandert. Dies hoopte en vreesden yder: Middeler tijdt heeft de Coningin in een Memorykien de begeerte op haren Cousin Prins Carel in't resingneren der Croon / doen behandigen / waer af de minuten dusdanigh waren:

den over een komen werden. Onderwijl wort van 't gunt in desen Articulen geroert / die generalijck ten wedersijden vast gestelt / Dat geen Previlegen / Vrijheden / Immuniteyten / Commoditeyten in des anders Geconfedereerdens Zeen / Landen / stranden / Havens / en alle andere Districten vergunt zijn / of vergunt sullen worden aen andre vremde Natien / schoon in de hooghste vrundschap staende / ofte het sal mede toe-gelaten sijn de voorsz. Koninginne en 't Rijck en de voorsz. Republijcke / de selve sonder eenige beletselen mede te genieten / mitsgaders beyde haerluyder Onderdanen en Inwoonders / even als oft met uytdruckelijcke woorden soodanige Previlege ofte commoditeyt verdragen was / met dien verstande nochtans / dat betaelt sullen moeten worden de Tollen soo die gewoonlijck sijn betaelt en betaelt worden by andere vremde Natien: En dat men sal onderhouden de Wetten / Constitutien en Ordonnantien van beyde 't Rijck ende de Republijcke / mitsgaders / de particuliere Previlegen van yder bysonder / 'tsy die selve haer opsicht hebben tot de Commercie ofte eenigh ander Recht / uytgesondert alleen die dingen aen de welcke door dese Articulen en de heldere en klare sin der woorden eenighsins gederogeert mochte zijn.

5. De Cooplupden / Schippers / Commisen / Bootsgesellen / ofte wat Volck het sy / oock de Schepen en generalijck alle Coopmanschappen en Goederen van een van beyde de Geconfedereerden / ende der selver Onderdanen en Inwoonders / sullen niet vermogen onder eenigh publijck oft particulier pretext / ofte Name / uyt krachte van eenigh Edict / generael of speciael / in de Landen / Havenen / Zeen / Stranden / ofte andere Districten / van de andere Geconfedereerde / tot ghemeen behoeft / Oorloghs expeditien / ofte andere oorsaecken / veel min ten behoeve van yemandt particulier / vast gehouden / ofte met eenighe violentie door Arresten opgehouden te worden / ofte door eenighe schijn van sulckx / gedwongen / ofte met eenige Moeyelijckheyt / of injurie aengedaen worden: alleenlijck voor behoudens / dat niet verboden werden de Arresten / die over een komen met het recht en billicheyt / by aldien die gheschieden by ordinaris Formulier van de Wetten / sonder yets in te willigen / aen yemants particuliere affecte / ten zy dat het om de Administratie van Justitie niet vermijdt kan werden.

6. By aldien een ofte meer Schepen van des anders Geconfedereerde / 't zy Oorloghs / ofte Koopvaerdy / ende particuliere Schepen van desselfs Onderdanen ofte Inwoonderen / door storm vervoert zijn geworden / ofte by vervolgh van Zee-roovers / Quaetwillighen / ende Vyanden / ofte door andere dringhende noot sackelijckheyde ende reden / ghedwongen wierden in de Havenen / ofte Zeen / ofte aen de Stranden / hoe se zijn / van des anders Geconfedereerdens / aen te komen: Sullen de selve minnelick en beleeft ontfangen werden / en weder van daer insgelijcks mogen vertrecken: Sullen niet belet werden om hun geheel te ververschen / en alles wat tot kost / reparatie en gemack dienende voor een billicke prijs in te koopen. Sal hun oock onder geen pretext oft schijn van eenige reden verboden zijn uyt de Haven te vertrecken / oock sonder betalinge van Tollen ofte eenige andere Lasten: Mits datter niet en werde gesondiclt tegens de Statuyten / Ordinantien ofte Coustuymen van die plaetsen alwaer de geseyde Schepen hun geberght sullen hebben.

7. Gelijck mede indien eenich Schip of Schepen / publijcke oft particuliere van beyde de Geconfedereerden oft hunne Onderdanen ende Inwoonders / op de Custen oft eenige andere Districten van des anders Geconfedereerde / quame te stooten / goedt over boort te werpen / ofte schipbreuck te lijden / ende eenighe andere schade hadden geleden / ofte hier na komen te lijden / en sal daer uyt de voorsz. Coninginne en 't Rijck / ofte de voorsz. Republijcq / veel min de Magistraedt van eenigh plaets / ofte yemant Particulier eenigh recht opkomen / oft aenwassen tot sulcke Schepen / Menschen / Koopmanschappen / ende vordere goederen de selve toekomende / ofte een gedeelte van alle het selvighe / maer veel eer salmen den beschadighden goetgunstelijck en op het alder-vrundelickste hantbiedinge doen / ende de selve voor een redelijcher erkentenisse ofte gifte hulp toebrenghen / op dat alle het gheene door 't werpen / Schip-breuck / ofte alle andere schade overigh is / het selve gheberght / bewaert ende den rechten eyghenaer ofte den selven representerende gerestitueert mach werden.

8. By aldien de Onderdanen en Ingesetenen van des anderen geconfedereerde / 't zy het Kooplupden zijn / ofte der selver Factoren / 't zy Schippers / Commisen / Boots gesellen / ofte eenighe die om andere oorsaken in de districten van andere geconfedereerde reysende waren / of yets te doen hadden voor de bancke van Justitie / ofte in het invorderen van hare schulden / ofte om eenighe wettelijck oorsaken / het behulp vande Magistraten aldaer van nooden hadden / sal sulcks hunluyden promptelijck verleent werden. En na de billickheydt van saken ende de Justitie / sonder prolixe en niet nootsakelijcke omwegen in het volvoeren vande saecken / het vervorderen van den handel / het ontfanghen van de betalinge / of waerde van dien / in het voltrecken vande reysen / onder geenderhande manieren ofte pretext / belet gegeven maer dat se overal mogen wedervaren de vriendelijckste behulpsaemheden. Ende sal het haer oock

vry

Latijn / het selve is verduytst als volght:

Articulen van de Alliantie ghemaeckt tusschen de Coninginne vau Sweden, en den Heere Protector van Engelant, Schotlant eude Yrlandt, &c. Gesllooten in April 1654.

I. DAt tusschen de Coninginne / 't Rijck van Sweden / ende de
Republicke van Engelant/ als mede der selver Destricten ofte Heerlickhedẽ/ so generael
als particuliere Lantschappen/ Provincien/ Eylanden / Gewesten / Colonien / Steden/
Plactsen/ Volckeren/ Burgers. Inwoonders en alle Onderdanen voortaen zijn sal ende
blijven een oprechte/ vaste en geduyrige Vrede/ Vriendschap/ goede affectie en correspon-
dentie/ sulcks dat d'een de ander omhelse met oprechte liefde en affectie.
2. Gelijck ged. Coninginne en Rijck en de ged. Republicke opentlick verklaren sullen een weder-
sijdige Vriendschap/ Confederatie en Unie ofte vereeniginge: Gelijck mede ged, Geconfedereerden en
alle hare Onderdanen en Inwoonders malkander goedt gunstich en minnelick sullen tracteren / ende
wedersijts bevorderen elckanders voordeel; Indien den eenen sal kennis gekregen hebben van eenige
Machinatien/ Conspiratien/ aenstaende periculen tegens den andren Geconfedereerden / sal hy deselve
tijdelick openbaren en ontdecken: Mitsgaders beletten (so vele hy kan .) Eñ en sal geene der Ge-
confedereerden ofte door yemant anders vermogen te water noch te Lande/ ofte waer het soude mogen
wesen / yets te doen / handelen ofte pogen tot hinder en nadeel der Rijcken / Landen / gheweesten ofte
Heerlickheden van d'andre Geconfedereerde; Nochte des selfs Vyanden / Rebellen / ofte ongunstige
tot nadeel van den andren t'onderhouden of te begunstigen / veel min de selve hulp of raet geven / ofte
gedogen dat hun door eenige van zijn Volck / Onderdanen ofte Inwoonders secours ofte bystant ge-
daen werde.
3. Ged. Coninginne en 't Rijck ende ged Republicke sullen (so veel doenlijck) sich in alle oprech-
tichept en yver bevlijtigen te weeren alsulcke beletselen / die daer turberen de vryheydt der Navigatie
eñ Trafiicke/ 't sy onderlinge tusschen beyde Natien / oft door de Heerlickheden / Landen / Zeen/ ende
Revieren van beyden met and're Volckeren eñ Natien tot heden geturbeert hebben. Mitsgaders de
ged. Vrijheydt van Navigatie eñ allerhande Onderhandelinghe eñ Coopmanschap ten wedersijden/
tegens alle die de selve turberen/ te bevestigen / beschermen en bevorderen met sulcke middelen als in dit
Tractaet is besloten oft hier na besloten werde. Sullen wijders hun best doen en niet gedogen datter
yets tegen dit Accoort ondernomen ofte ghedaen werde / 't sy door haer selven ofte haer Ondersaten/
nochte eenichsins door haer luyder schult ofte toe-doen in eeniger wijse.
4. Insonderheyt sal beyde Geconfedereerden geoorloft sijn/ dat sy/ hunne Onderdanen en Inwoon-
ders te Lande/ ter Zee/ of eyndlick door hoedanige andere wegen in des anderens Geconfedereerdens
Rijcken/ Lantschappen/ Provincien/ Gewesten/ Eylanden/ Steden/ Dorpen/ bemuyrt oft onbemuyrde
plactsen/ gevestight oft ongevestight/ Havenen / Heerlickheden/ eñ alle andere Districten / vry en onbe-
kommert te mogen reysen en in te komen: oock sonder verlof en vry geleyde generael of speciael te gaen
en van daer te keeren / daer te blijven / en de selve door te passeeren / en middelertijdt al 't geene tot haer
onderhout oft andere behoefte nodich is te mogen kopen / en na hun wel-gevallen voor die waerde sien
te bekomen: Gelijckt mede geoorloft is dat beydersijts Onderdanen en Inwoonders in malkanders
Geconfedereerdens Heerlijckheden/ Colonien en andre plaetsen so buyten als binnen Europa geleg̃e/
te handelen en traficeren: En sal 't gebruyck der zee-stranden vrij staen beyde Geconfedereerden in
de vanghste van Haringh en alderleye Visschen: Soo dat beyde de Bontgenooten vryelijck sullen
moghen gebruycken en hun dienen van al de ghemacken van elckanders Stranden tot de Visscherye
bequaem en nut. Wert mede wedersijts geoorloft 't Recht van yder zijne Waeren in des anderens
Bontghenootens Marckt-plactsen op te leggen/ en over allerhande soorten van Coopmanschap met
alle vryheydt wedersijdig te mogen handelen/ ende alle de selve uyt en in te mogen voeren / 't sy dat die
in de Districten van des anders Geconfedereerdens selfs gemaeckt oft geteeldt / ofte van elders hem
toe-gebracht mochten sijn. En wat de Koopmanschappen belangt die noodich nader bepaelt dienen/
daer af sal wegens de Wetten en Conditien van dien hoe eer hoe liever tusschen beyde Geconfedereer-
den.

aen quam / sullen de selve vry en ongehindert ontladen werden / om dan hunne Reys en Coophandel vrylijck op andre plaetsen te bevorderen. En sal 't met gene reden mede teghens dit Verbont strijden ofte eenighsins daer by gederogueert werden indien de Vyanden van des anders Geconfedereerde eenighe Coopmanschappen (hoe se sijn) uytte Districten van d' anders Geconfedereerde quame uyt te voeren, ofte in des selfs Landen quame in te brengen.

12. Doch op dat in sodanige Navigatie ofte doortocht van een vande geconfedereerde / ofte des selfs onderdanen ende inwoonderen niet tot Fraude en ghedye vand' ander geconfedereerde / noch de Waren / ende Vyantlijcke goederen verborgen en mogen werden / bedriegelicke voorgevende de naem van Vrient / so is gewilt tot afweringe van alle suspitie ende Fraude / dat de Schepen / Karren / Koopmanschappen / ende de menschen toebehoorende een van beyde de Gheconfedereerdens / op hare Reysen ende Vaerten / voornamelijck voorsien moeten zijn met brieven van vry geley / gemeenlijck genaemt Paspoorten / die geteeckent zijn van de opperste Gouverneur van die Provintie ende Stadt / ofte oock de Magistraet / van daer sy afgevaren zijn / ende dat in alle deselvige geobserveert sal moeten werden dat Formulier / 't welck in 't eynde deser ontworpen is / doch wanneer de Koopmanschappen / Schepen ende Menschen van des anderens Gheconfedereerdens / ofte der selver Ondersaten of Inwoonderen in volle Zee ofte eenige Engten van dien / 't zy in Havenen / Reen / Landen ofte hoedanige plaetse / sullen komen 't ontmoeten d' Oorlochschepen / publijcke of particulieren / oft de Menschen / Onderdanen / oft Inwoonders van de anderens Geconfedereerde / ofte op hoedanighe maniere met de selve op een plaets by den anderen sullen komen / geexhibeert sijnde alleen de voorsz. hare Paspoorten ofte de voorsz. Brieven / en sal niet vorders versocht worden / nochte op de Schepen / goederen en Menschen eenig vorder ondersoeck gedaen / veel min de selve verongelijckt / ofte met eenige schade en moeylijckheden lastigh gevallen worden / maer vervolgende hare reys en voornemen na haer wel gevallen / sullen volghens het gene voor-bedongen is / in alle vryheyt werden ontslagen / maer indien by een van beyden teghens d' oprechte en eygentlijcken sin en verstant van dit Articul yets gedaen sal zijn / soo sullen d' Onderdanen oft Ingesetenen daer tegens doende / yder van de Bontgenooten wel scherpelijck besorghen / dat by d' een oft d' ander schade geleden sijnde / door des selfs Onderdanen en Inwoonders de voorsz. schade verbetert en voldaen werde met de kosten van dien / en dat kortelijck / binnen den tijt van 3. Maenden.

13. Dan of het gebeurde dat hier namaels geduyrende dese vruntschap en verbintenisse / ymant uyt het Volck oft d' Ondersaten van wederzijts Bontgenooten yets quamen te doen / t' onderwinden / oft in 't werck te stellen tegens dit Verbont oft eenich gedeelte van dien / te Lande oft ter See / oft ergens op 't water / daer om dese vruntschap / verbintnis en Confederatio tusschen de voorsz. Coninginne en het Rijck van Sweden / en de voorsz. Republijcke / niet gebroocken oft te niet zijn / maer sal echter gheduyren en verblijven in 't geheel / doch sullen ghestraft worden die particuliere Luyden / overmits dat sy dit Verbont gebroocken hebben. En de ghene die ongelijck gedaen is / sal recht en Justitie geschieden / en vergoedinge worden ghedaen van alle schulden en ongelijck / in den tijt van twaelf Maenden / na datte Restitutie van dien geeyscht sal sijn: En soo verre de voorsz. Delinquanten over hare begane vyolentie weygherich waren te recht te staen en de Justitie te submitteren / ofte binnen den geprefigeerden dagh voldoeningh te gheven / soodanighe (sy sijn dan oock wie sy sijn) sullen verklaert worden Vijanden van beyde Staten en der selver middelen / en alle andere Goederen (hoedanigh en groot die oock sijn) sullen verbeurt wesen / de welcke verkocht sullen worden tot de oprechte ende volle voldoeninghe vande ongelijcken die sy ghedaen hebben: ende belanghende de Misdadighers ende Overtreders selve / die sullen soo ras als die gekomen sullen zijn in de macht van een van beyde de Staten / boven dien met verdiende penen na de nature van 't Delict werden gestraft. Doch belangende de Restitutie ende satisfactie weghens het nadeel ende de schaden dewelcke geduyrende den Engelschen oorlogh met de Vereenichde Nederlantsche Provintien / een yder der Geconfedereerde Partyen geleden heeft / daer over sal geaccordeert werden by een Tractaet a part.

14. Het tegenwoordigh Tractaet ende Confoederatien sal in 't minste niet derogeren aen de preeminentie / 't recht ende eygendom hoedanich die zijn / van een van beyde de Geconfedereerden in hare Zeen / ofte Engten van dien / ofte eenigerhande Wateren / maer sullen die hebben en behouden met gelijcke vryheyt als sy tot noch toe ghenoten hebben / welcke hun met recht toe-komt.

Dewijle nu het de Eerste en gewichtighste ooghmerck van dit Verbont is / dat alsulcke Vrijheydt van Navigatie en Commercie (als in de bovenste Articulen beschreven of geexpresseert is) beyde de Bontgenoten hunne Subjecten en Ingesetenen ten wedersijden souden mogen hebben en behouden in d' Oost-zee / de Straet van d' Orisont / in de Noordt / West / Brittannise en Middellantsche Zeen / in het Canael 't welcke tusschen Engelant en Vranckrijck door-vloeyt / en voorts in de andere Zeen

van

vry staen ten wedersijden/'t sy gaende/weder komende of wandelende op stranden/ in de Schepen/ Havenen en waer het sy in publicke plaetsen van des andere geconfedereerde wapenen te dragen tot hare particuliere defencie/ behoudens / datse geensins en geven aen de Gouverneurs / Oversten en Magistraten (van wat plaetse het sy) rechtveerdige suspitie van eenige machinatie tegens de publijcke oft de private Vrede/ maer insonderheyt alle die geene die sich vredelijck gedragen en geleeft sal hebben / dat de selvige van alle injurien/ gewelt ende molestie beschermt werde.

9. De Oorlogschepen van beyde de Geconfedereerde sal toegestaen sijn de vryen toegangh in de Havens van de andere Geconfedereerde : Mitsgaders / een vrije Ree ende Leggen / inboegen datse in de Revieren/ Havens en andere gewoonlijcke Reen ofte Leg-plaetsen sullen opgebracht mogen werden/ ende aldaer hare Anckers vast maken/ weder omme lichten/ van daer 't seyl uytgaen/ sonder eenigh beletsel ofte molestie/ onder houdende niet te min de Wetten die volgen : 1. Dat de Schepen niet en excederen het getal 't welck alvooren het geoorloft zy de selvige in de Havens van de Geconfedereerde binnen te brengen/ men sal hebben te openen en bekent te maken/ ten ware die gedrongen wierden by tempeest of by gewelt van Vijanden/ hun in de Havens van elckander te bergen / in welcken geval de Schepen aen geen seecker getal gebonden sullen sijn. 2. Dat sonder eenigh tusschen-vallende uytstel de Overste van de Vloot ende Schepen sijne Commissien sal vertoonen aen den Gouverneur ofte de Magistraet van 't Casteel/ Vestinge/ Stadt ofte Provincie daer hy aen komt / ende de oorsaecke van syne komste bekent maken/ ende te gelijck verklaren tot wat eynde ende hoe langen tijt hy voorgenomen heeft in die Haven ofte See te verblijven. 3. Dat alsulcke Schepen aen de Kasteelen ende Vestinghen niet nader komen ofte leggen mogen als billijck is. 4. Dat niet meer dan . . . . gewapende in een hoop oft in sodanig getal 't welck eenige suspitie soude konnen geven/ 't sy schippers / Bootsgesellen of Soldaten/ haer aen Lant begeven. 5. Datse niemant/ doch selfs niet hare Vijanden aldaer schade aen doen/ ende sonderlinge de Coopvaerdyschepen hoedanigh die zijn den uytvaert niet beletten of beswaerlijck maken. 6. Datse van daer als uyt haer Haven/ Ree of schuylplaetse niet uyt en in varen om eenige Natie t'infesteren/ om Seeroverye en Buyt t'exerceren/ oft door die middel hun Vijanden na die Havens te locken. 7. Datse in alle manieren en leven hun dragen modest/ vreedsaem en conform de Wetten en Costumen van yder plaetse ; Boven al / wegens der Geconfedereerden wedersijdighe Vrundtschap/ ende alwaer 't voorsz: na de over een komstige sin van woorden voortijts is geobserveert gheweest / zy het geoorloft aen elckanders Oorloch-schepen/ 't sy om te ontgaen Tempeest ofte Vijant / 't sy om te versamelen en in behouden Haven te ghéleyden de Coopvaerdy-schepen/ofte om andere rechtveerdige oorsaecken/dat sy als dan in de Havens sullen vermoghen op te komen : oock by aldien een van beyde Gheconfedereerden sich dienstich of noodigh achte/met een meerder getal van Schepen in des anderen Geconfedereerde hebben bekent te maken twee Maenden van te vooren / en sal dan over de maniere en redenen van deselvighe te Admitteren / verdraeghen werden.

10. Op dat het gebruyck van de Zee ende de Commercie ten weder zyde des te vryer zy / en zy het gheensints verboden ofte belet/ maer t' eenemael toegestaen alle de Onderdanen ende Ingesetenen wie die zijn van des andere Gheconfedereerde/ te varen ende te reysen/ te Lande ofte Water in des anderens Gheconfedereerde districten ende alle daer onder behoorende Eylanden : dat het mede vry zy aen alle andere Landē/ Lantschappen en Natie / dewelke met een van beyde de Geconfedereerde in geen openbare oorlogh en zijn/ ten weder-zyden tot de voorsz. plaetsen/ alderhande Waren geen uytgesondert toe te voeren ende aen te brengen/ ende andere van daer te halen / ende uyt te voeren/ ende met alle sodanighe Natien ofte Volckeren Coophandel te drijven sonder eenigh molest : Alleen dat geobserveert werden d'Oude Coustuymen en der Steden bysondre Rechten die altijt gebruyckt zijn/ 't sy dan hoe de selve souden mogen wesen.

11. Daer in de bovenstaende Articulen deses Tractaets van Verbont en Vrundtschap by Voorwaerden bedongen is/ dat geene der Geconfedereerde elckanders Vijand en sullen helpen oft bystaen/ En moet men geensins verstaen / als oft daer d'ander Geconfedereerde ende zijn Subjecten en Inwoonders (de welcke in d'Oorlogh niet vermengt is mette Vijanden van die Geconfedereerde die in d'Oorlogh is) de Commercie en Navigatie ware geweyghert : Derhalven is 't niemant (van wat handel hy sy) verboden van elckanders Geconfedereerden oft hunne Onderdanen en Ingesetenen te varen/ en met alderhande goederen te trafickeren met des anders Geconfedereerdens Vijant/ mits dat men sich onthoude van sulcke Havens en Vestinghen die met macht te Lant / oft een Vloot Schepen van d'andere Geconfedereerde te water belegert en besloten zijn : Indien mede een Schip ofte Goederen van d'een oft d'andere Geallieerden aldaer achterhaelt / ofte gheduyrende de Besettinghe daer

aen

De Coningin bedanckte den Ambassadeur voor sijne heusheydt: En seyde oock tot antwoorde de substantie deser woorden:

Dat Hare Maiesteyt vergenoeghen nam over de gelegene Besendinge eens Ambassadeurs, door den Protector aen soo verstandigen en waerdigen Persoon toe-vertrout. Achtende haer geluckich in Verbont metten Heer Protector te zijn getreden, wiens Republicque door de Wijsheyt syns Persoons in achtinge en welstant was geklommen, Prijsende die gemoederen de welcke 't Gouvernement van den Staet den Protector opgedrongen hadden: Dat de verkiesinge van dat zelve oock hare Maiesteyt veroorsaeckte om Engelant voor hare allervoornaemste Bontgenoot te houden. Ende alhoewel zy nu 't Gouvernement af-leyde, evenwel soude sy een ernstige Vrundinne des Protectors blyven, niet twijffelende ofte hare Navolgers souden insgelycks doen, en 't Nieugemaeckt Verbont met Engelant heylichlyck en punctuelyck observeren. &c,

Meyus 1654.

NA deses nam d'Heer Witelock zijn afscheyt van hare Maiesteyt ende de Rijckx-Raden: Maer alsoo de Vergaderinghe van 't Rijck den 22. deser tot Opzal begoste / en oock dan de resignatie der Croon soude volgen / so waren neffens dese oock der H. Staten en Deense Ambassadeurs gebeden soo lange te willen blijven / (want sy stonden oock op hun vertreck.) Als dan de Drie Collegien van Edelen / Borgers ende Boeren upt 't Rijck in Bancken sittende / vergaedert waren / is de Coninginne midden onder hun op een met Silver behanghen Zetel drie Ellen hoogh komen sitten / alwaer sy in een bondige Oratie dusdanich op het subiect van dese Vergaderinghe hare meyninghe in 't af-legghen van de Kroon heeft verklaert:

Dat overmits Hare Maiesteyt bevont dat den Staet te regeeren te swaeren last was voor de Schouders van een Vrouwe, soo dachtet haer goedt die zelfde te willen resigneren in handen van haren Neve Sijne Koningl. Hoogheydt, die sy al voor lange daer toe had verkooren, ende die oock alle goede qualiteyten by sich hadde, de welcke men mochte vereysschen in een Coningh van soo een Strijtbare Natie, waer af zy niet en twyffelden te syner tijt d' effecten te sullen sien, ende dat den selven Prince oock alrede vele genochsame ghetuygenissen hadde gegeven.

Daer wierde noch ten overvloet een Papier gelesen / van inhout / waer

van Europa/sal derhalven met gemeene Raedt/ Macht/en hulpe in oprechtigheydt daer toe gearbeyt worden/dat de voorsz. ende onderlinge Vryheyt/ van Navigatie en Commercie/ in alle de voorsz. Zeen en Sterckten vast gestelt/en voortgeset worde / ende (so de occasie sulcks quame te vereyschen) oock gedefendeert/tegen de turbateurs/dewelcke de selve souden willen stoten/ breecken/verbieden en beletten/ ofte naer haer eygen goetduncken tot ongelijck vande geconfedereerde benauwen ende bedwingen/ende sal voorts elck vande voorsz. geconfedereerde goedertierentlijck verlenen alle goetwilligheyt/ voortvarentheydt/in het voordoen/ende voortsetten van elck anders der geconfedereerden voordeel/ ende het benemen van alle hinder en schade/ behoudens nochtans in haer gheheel de verbintenissen ofte verbonden/ dewelcke by yder Volck voor desen met andere Rijcken/Republicken en Natien moogen aenghegaen zijn/ende stant hebben gekregen/doch en sal geen van beyde de geconfedereerden in het toe- komende eenigh Verbont ingaen ofte yets tracteren met andre vreemde Natien/ tot nadeel deses Verbondts hoese oock zijn mogen/als met voorweten en toestaen van elckanderen: Ofte soo hier na yets met andre bedongen wierde / sal krachteloos gehouden werden/ en moeten wijcken voor 't wedersijts geaccordeerde van dit Tractaet.

16. Maer wat aen gaet de forme en maniere om elckander t'assisteren tot bescherminge deses Verbonts/de vrijheyt des Koophandels en Seevaert / daer over sal als sulcks nodigh is ende de reden dat vereyscht/specialder na geleghentheyt van tijt en saken werden verdragen.

Den 22. deser had den Engelse Ambassadeur voor de laetste reys Audientie by de Coninginne/ daer hy de volgende woorden sprack:

MUlto equidem cum tædio ferrem, abs summis me occasionibus ac necessitudinibus Patria evocatum, tam diu hic detineri, nisi publico officio interveniens ad vestrã etiam Majestatem accessus honore refocillatus essem; Cujus multiplices favores, supra quidem meritum meum, sed magnititudine vestræ pares, accepi, ulqequo sub justa simul ac secura vestra Majestatis Tutela mihi residere hic datum est; Quos benevola semper memoria officiose agnoscam, & prædedicabo, nec non civilia excellentissimorum virorum illorum officia, quibuscum tractabam, ut & aliorum prudentissimorum & consumatissimorum a Consilijs, ac à Famulitio vestræ Majestati virorum, qui familiaritate me sua in Illustrissima vestra Aula insigniverunt; Attamen non nostræ opis est, sed Celsitudinis suæ Domini Protectoris erit grates retribuere, qui benevolentiam sibi Reipublicæque cui præ est, ille Caput, exhibitam accipiet, quicquid Ministro suo honoris contulerint.

Ex mirabili vestre judicio, Serenissima Regina, publicæ utilitatis ex studio promovendi quod interest vestrum, vicinorumq; statuum, & ex particulari erga Dominum meum animo evenit, quod negotium mihi in mandatis a Serenissima sua Celsitudine tam fœliciter successerit, ut, Deo Auspice, solidum inde fundamen magnæ ac celeberrimæ utriusq; Nationis commodo foro confidam.

Id mihi iam nunc unicum reliquum est, veniam delictis ut deprecarer, si quæ invitus commiserim, ut per Majestatem vestram liceat mihi tandem in Angliam redire, fidemq; ut faciam gratissima beneficiorum vestrorum omnium recordatione, nemini Majestatis vestræ honorem magis cordi esse, quam mihimet; nec supremum Numen obtestando, nec qualicunque meo pro virili molimine deero, ad læta omnia ac prospera Regiæ Majestati Vestræ, Vestræq; Ditionis populo, cumulatè conciliandum.

met d'Ambassadeur in een heymelick Vertreck alleen/alwaer sy een goet half uyr over d'Alliantie Offensif en Defensif spraken / doch beloofden Prins Carel aen d'Heer Witlock met 'taf senden van een Ambassadeur aen den Heer Protector / vorders daer in te handelen. Aldus scheydende/quam den Prins d'Heer Witlock selfs smorgens daer aen in zijn Logement besoecken / en waren 2 uren langh in een behaechlijck Discours / soo van de Geallieerden / hun selfs/als andere Staten ende Vorsten. Doch al-eer d'Ambassadeur vertrock/ gingh hy van daer tot Tiltpard het Ring-steecken besien/van waer hy na Stocholm kerende / door den Admiral Marten Tijssen onder de Coninckl: Vloot (in de Holmen leggende) wierde gevoert / en soo met een van hare Maiesteyts Schepen op Lubeck vertreckende/ is op d'Elve(daer sommighe Enghelse Fregatten op hem toefden) weder t' scheep gegaen: op de Noordt zee door storm verstroyende/gheraeckten d'Ambassadeurs Schip op de Bancken voor Jarmuyen ettelijcke mael te stooten / en alhoewel de Jarmuyers door't schietẽ en't Seynen wel sagen en hoorden datse in noot waren/so nochtans en roerden sy tot des selfs hulpe niet een vin : Dan d'Allersterckste hobbelden haer uyt dat kerckhofs Sant/en sy quamen den 11. July behouden en verheught te London. Daer den Heer Witlock aen den Protector sodaenighe openinghe dede / als hy by na had mogen wenschen van Sweden : Ten mishaghde hem niet te verstaen dat Prins Carel sommige puncten gedebatteert hadde/ om datse op redenen gegrontvest waren : Nochte oock de hoedanicheyt en gestalte zijns Persoons /*die van korte statuyre maer lijvig wierde geseyt te zijn/ wacker ende ras van Leden / spichtich van gelaet/en overmits hy den Oorloch in Duyt-slandt hadde gevolght / daer hy eerst voor Capiteyn van een Compagnie Ruyters diende / daer nae als Colonel/ende toen als Generael / in welcke bedieninghen hy vroom ende gheluckigh was gheweest / en oock sodanich gesleepen / dat hy ghe-seyt mochte werden van een goet oordeel ende humeur te zijn / waer door hy (gelijck de Soldateske hem seer beminden) oock te lichter de ghemoederen van Groot en Kleyne tot hem trock : Soo was den Protector daerinne/ ende over de debvoiren van d'Heer Witlock ten hooghsten vernoegt/te meer/om dat Sweden beyde met 't gemaeckt

Tractaet

* Gelijckmen schrijft de gedaente van Alexander Magnus geweest te zijn.

waer om ſy aldaer beroepen waren: Hier op vertoonde ſich den Orateur des Adels over eynde / en hem nae de Koningin keerende/ ſeyde: Datſe wenſchten dat hare Maieſteyt beliefden te continueren; Alſoo ſprack oock den Orateur der Boeren; Maer die van de Borghers ſeyde: Datſe by deſe veranderinge onder geen Tyrannie nochte verdruckinge hoopten te geraken. Hierna quaemen deſe 3. Orateurs de Coninginne hare handen kuſſen / wanneer die van de Boeren nochmaels voor-hielt / Dat Hare Maieſteyt doch ſoo verbaſtert niet en wilde zijn van de genereuſheyt harer Voor-ouders / ende de † Kroon alſoo abandonneren. Hier nae wierde de Vergaderinge geſcheyden / en de Koninginne volherde in hare meyninge.

Den 27. Mey dede Prins Carel zijn inkomſte te Upzal. De Coningin ſittende op een Enghels Paert dat haer de Ambaſſadeur Wittelock vereert hadt / verſelt met 30. Raedtſheeren en by de 130. Edelen / omringht van een gheheel Regiment Ruyters en een van voetknechten. Den Prins had oock veel gevolgh by hem/onder de ſelve waren 12 Paerden met Blau Fellup bekleet / die geleyt wierden. Aldus door de ſtadt op 't Kaſteel rijdende/heeft de Coninginne den Prince dien nacht met vergaſten treffelijck getracteert / onder 't ſalvo ſchieten van 60 Kanons en duyſenden Muſquetten.

's Anderdaeghs quamen d'Ambaſſadeurs Prins Carel de viſite geven / doch voornamelijck den Enghelſen / die oock ter Audientie was / daer toe met veel Carotſen by den Ceremonymr. op 't Kaſteel geleyt wordende/daer hem den Prins ſelfs met veel Complementen in de eerſte Kamer ontfong/ en van daer na de derde Kamer gaende/ ſoo en wilde den Prins noch voor noch ter rechterhant van de Heer Witlock gaen. In dees derde Camer ſtonden 2. rijcke Stoelen onder een Hemel: Eñ dede den Prins d'Heer Witlock in d' Opperſtoel ſitten / rontſom hun voeghden haer een groot getal Raden / Edelen/ en Officiers van 't Leger: Hier ſpraken ſy tot malkander in 't Frans/ waer in Prins Carel veel lofs ten opſichte van de maximen des Protectors ſprack / ſoo in 't beleyt zijner ſaken als andre fameuſe actien / en mette welcke hy de Nieuwe Unie reſpectues wilde maintiren/etc. Maer alſoo daer wat meer te ſeggen viel / gingh den Prins

* Een ongehoorde ſaecke; De Croon en 't Gebiet te verachten teghens de generale Maxime van alle Menſchen: Die elders noch Staet/ noch Goet/ Lijf / Leven noch Zalicheyt ſchreumen te periliteren om te geraken tot 't Gebiedt/ de Scepter en de Kroon.

goet Patriot/Coninckx-vrient/en milde Melck-koe in't geven was geweest) geraeckten in ongunst by den Aertshertog/ salcks/ dat hy uyt den Raet van zijn Hoogheyt wierde geset; Lowijs Vereycken den Koninck by de 40. Jaren als Griffier/ etc. trouwlijck hebbende gedient/ vertrock van Brussel na't Rijck van d' Eeuwige Koning/ na dat hy ophoudende van leven/ storf in 't gheen hy sichtbaerlijck hadde. Hier op seght den Brittannist:

Owenus: In mundo nil constat; In orbem vertitur orbis

In Vranckrijck dede men over al de Wapenen van Condee door den Beul vernielen: Middeler tijt tot Rheyms grooten toe-stel tot 'sKonings krooninghe wierde ghemaeckt. Te Parijs sont de Coningin van Sweden haer geschilderde Contrefeytsel ten Huyse van den Cancelier/ tot een Gifte aen d'Academie der selver stadt/ 'twelck daer voor een kostelijcke ghetuyghenis van soo Geleerde en Groote Princesse aengenomen is. Te Angoulesme storf Monsr. Baleac/ die aldaer d'eere heeft gehad over de 20. Jaren den alderwelsprceckensten Orateur te zijn geweest: Hy legateerde (vermits hy geene Kinders hadde) 12000. guldens aen d'Academie/ ende soo veel aen de Biblioteeck/ maer de Armen van 't Gasthuys alle zijn Goet.

Hamersteyn een Roof-nest vol Lotaringhers/ wort van de Volckeren der Ceurvorsten Trier en Keulen ghedwongen op te gheven/ dies lacchen de Gebuyren/ want sy kenden de spreucke der Francken:

Qu'il mauuais matin ha, qui mal voisin ha.

Bremen een Keyserlijcke Vrije Rijcks stadt/ waer in geduyrende den Dertich-Jarighe Oorlogh in Duytslandt/ om dat de Gereformeerde daer 't Opperghesagh hadden/ sich veele verdruckte vluchtelingen van de selve Relige hadden neder gheset/ floreerde vrij wel/ dewijl haer de Weser als een Loos-boesem in haer Commercie dienden. Maer zedert 't Stift by den Coninck in Denemercken (wiens Soon Fredrick [nu Coninck] Bisschop van 't Bremer Bisdom was/ 'tselve Stift by 't lest Accoort de Croon Sweeden heeft in gheruymt/ soo heeft dese goede Stadt veel onlust ghehadt/ 't sy door die van't Stift welcke tot aen de Bremer Poorten't gesegh en Vrijdom hadden/ 'tsy door den Nieuwen Tol die den Oldenburghse Graef op

de Weser

Tractaet innerlijck / eñ met het caresseren / ter hoger hant te stellen/ aen zijn Ambassadeur en zijn Volck Ketenen en Medaillien te vereeren / uytterlijck soo treffelijcke getuyghen gaf/ als men van eenich goet Bontgenoot konde verwachten.

Den Aertshertoge Leopoldus sich nu wegens de Lotharingers en haren Leytsman versekert siende: Dede by Placcate publiceren / hoe dattet den Coningh belief de dat Hertogh Francois in al de Goederen van Carel sijn Broeder soude succederen: Die den 4. deser uyt Duytslant te Brussel quam/daer hem ged. Aertshertoge met 40. Carotsen op den wech van Leuven een uyr buyten de stadt te ghemoet reedt/ ende met sijn twee Soonen op 't Hof treffelijck onthaelden. Korts daer na heeft ged. Aertshertoge onder schijn van na Scherpenheuvel zijn devotie te plegen /de voornaemste des Lants by hem ontboden / om te beraetslaen tot geltmiddelen voor de toekomstige Veldtocht: Doch den Prince de Ligne ende den Hertoge van Aerschot hebben hun geabsenteert / sendende alleen door hunne Pages eenige besloten Brieven/waer in sy pretendeerden graden van Souverainiteyt te possederen/derhalven door niemandt beroepelijck. Hertog Francoys bracht oock veel onlusts mede/ dewijle Condee en andere Princen over d'onthalinge aen hem gedaen waengunsden/ doch soo openbaer niet als de bysondere Hovelinghen van alle dees vreemde Princen/ bestaende in Duytsen onder Franchois/ in Walen en Nederlanders onder Ligne/en Aerschot/in Spanjaerden en Italianen onder Solis/'t Hof en andere / ende in Francoisen onder Condee en andre rebellerende Franse Princen: Dese dan om de verscheydentheyt van humeuren eensdeels / ende oock om d' ambitie van hunne Meesters geraeckten dagelijcks te Brussel in Duel/elkander vermoordende en aentastende ghelijck bittere Vyanden. Doch dit en verhinderde geensins 't Beraetslaen op den Velt-tocht: Waer toe de 4. Vlaemse Quartieren niets wilden op-brengen / ten ware men La Bassee ('t welck de Rijsselaers soo na en hinderlijck lagh) eerst aen-taste / en dan quamen sy noch maer de helft van de ghe-eyschte Quota te bieden: Den Bisschop van Mechelen(die altoos een seer goet

kostelijcke Geneboise Barcken / en noch wel voor Anderhalf Miljoen aen andre Rijcke Schepen van die Republicke.

DEn Protector wierdt in dese tijt van alle Wtheemse Potentaten gelief koost / soo om dat die nu de handen ruym had / als mede om de groote Alliancien die hy maeckte/mette H. Staten/Sweden/Denemercken/d'Hansee-steden en Switserlandt/'t welck alle Protestante Landen zijn: Dit scheen een dreygement voor de Romanisten/dies poogden Vranckrijck soo seer om sich mede met Engelandt te bevredighen / als Spangen yverden om't selve te beletten / sulcks dat van die Handelinghe dit gheheele Jaer niets en is ghewozden: Zy beroofden malkanders Schepen langhs hoe meer / selfs liepen d' Engelse met hunne schepen dicht onder Blavet en Roscou in Bretangen / schietende en ruynerende de aldaer staende Huysen en sommige Schepen: Te St. Malo smeet men eenighe Enghelsen van de Kap in 't water die men liet verdrincken: Een ander Engels schipper wiens Schip en goet door de Roovers van Toulon op de Middellantse See was genomen/ geraeckte door sekere occasie by Sijn Eminentie selfs daer hy om de relaxatie van zijn Schip vlijtig aen hielt/'t welck Sijn Eminentie in dese woorden dede uytbarsten:

Gy lieden komt hier soo ghy 't noemt om restitutie van u goet, ende d'uwe beroven onderwijl alle der Francoisen Schepen waer zy konnen : Uw Meester staet soo ernstigh voor de Protestanten, de selve laet men hier vry hun Religie observeren, dese berooft hy, en Spangien die de Protestanten door d'Inquisitie in hun Rijck uyt-roeyt, die laet hy vreedigh vaeren. Wy presenteren goede en billicke Conditien tot Verdrach : Ende al ware het anders, Engelant soo na aen Vranckryck gheleghen, is al vry meer aen dese Croon als aen Spangien tot vrundtschap verplicht, &c. Ende soo haest d'Engelsen haren Roof op de Francoisen restitueeren, men insghelycks soo in Vranckryck sal doen.

In dese Maendt naemen de Capers van Calais veel Schepen wegh / die met Coopmanschappen naer Londen seylden: Wederom / de Vlamingen beroofden al wat uyt Normandijen na Enghelandt voer/ en schooten een Schip vol Passagiers van Dieppe naer Londen gaende / in de gront / daerse niemant af berghden. Welcke manieren groote verbitteringh veroorsaeckten.

Adm. Blake quam met zijn Vloot in Duyns: Selfs na Londen keerende/ wiert by den Protector vergast en wel onthaelt: En over

de Weser hadde aengestelt. Doch voornementlijck hebben haer de ontusten mette Sweden wijder uytgestreckt/ sulcks/ dat haren Generael Coninghsmerck/ (al-hoe-wel kleyn van postuyr/ maer nobel en dapper in kennis van Oorloghs saken) met alle Krijchsmacht na Bremen treckende/ de Burght en andre Fortressen yverden te vermeesteren/ en komt byna op die tijt als Engelant en Nederlant den Vrede slooten/ de Bremers in 't ghesicht van hunne Muyren den Oorlogh mette daet selfs verkundighen. De Magistraet die door geordonneerde Bede-daghen van voor langhe hun pooghden met Godt te versoenen/ deden alles wat by voorsichtighe Regenten behoorden te geschieden/ onderwijl hun de voornaemste Borghers uyt de Stadt retireerden: Men dede besendinghe aen de H. Staten om hulpe tegens Sweden/ maer den Agent van die Kroon in dē Hage zijnde/ protesteerden daer teghens/ met verklaringhe/ dat indien de versochte seconderinghe effectueerde/ zijn Meester daer over ten hooghsten onghenoeght soude werden/ alsoo den selven ghemeynt was Bremen (vive force) tot reden te brenghen/ waer toe men niet alleen van den duytsen Bodem al de Sweetse/ Gotse/ Lapse ende Finmerckse Krijgsknechten had doen marcheren/ maer oock eenige duysent nieuwelinghen over 't Baltise Meyr in Pomeren/ ende van Gottenborgh op d' Elve doen aen-landen: van de welcke 2. schepen met Ruyters door storm gebleven/ ende andre schadeloos weder om zijn gekeert. Aldus bleef dan de hulpe/ den helper/ en de hulpelose soo't scheen rustende: Maer de bitterheyt op't hoogst gheklommen zijnde/ herstelde en leschte dat vuyr buytē verwachten. Welcke schielijcke ter neder settinge dē Francoisen geen wonder schijnt/ om d' onghestadigheyt hares Rijcks/ troostende sich by 't ongheval van Inlantse Beroerten/ oft Oorlogh/ oft ellende/ met dese spreucke:

Et aussi la Mer qui est si grande, se pacifie.

Italien wiert in dees lieffelijcke Maent met onlieffelijck ja gruwsame Tempeesten besocht/ (Voor-boden van Godes gramschap) Otrante doch meest Genua kreegen de Popelsije door 't Aertbeven hunne Rivieren swalpten schreyens wijs over 't Landt/ de Zee (een groote Vraet en Verslinster als sy bruyst) schoort in haere kaken 3.

kostelijcke

dese voorsz. Vier Koopluyden den 6. Iuly te Goldsmits hal binnen Londen oft eerder mosten sitten, nae datze be-edicht waren in faveur van d'een of d'ander niets te doen, ende indien zy voor den 1. Augusti niet konden over een komen om uytspraeck te doen, so soude men haer alle Vier in een Kamer op-sluyten, sonder Vuyr, Kaerssen, Spijs, Dranck, oft eenighe levens middelen, tot datse verdraghen souden syn; Met dese haere uytspraeck mosten beyde partyen vergenoeght syn. Voorts wierde Borge ghestelt voor 14. Tonnen gouts, daer hun wegens de H. Staten de Nederlantse Koopluyden tot Londen voor in stelden. Omtrent de helft van dit ghelt wierde door Twee Staten Oorlogh-schepen uyt Denemarcken gehaelt, ende tot Amsterdam de Quota gesupplementeert, van waer 't selve in de ged. Schepen na Londen is ghebracht, ende in den Tour gedraghen. Op den 6. deser St. Nov. wierde tot Londen de Publicatie van de Vrede gedaen. Ende op datmen de tranquilliteyt te beter haren luyster mochte doen hebben, heeft men Ian Lilbrun (die sich noemde een Voorstander der Engelse Previlegen te zyn, doch in der daet een ongherust Mensch, ende een Hooft der Levellers, Vyanden des Protectors,) uyt Londen naer Wicht in Eeuwiger Bewaringe gesonden; De Ceremonien zyn op deser wyse geweest:

's Morgens quamen voor 't Hoff te Withal 60. kostelycke gkeleede Ruyters, daer onder waren 4. Heraulten en 20. Trompetters, de rest waren alle Officieren eñ Edelluyden: Voor 'tHuys komende, traden alle van hunne Paerden, eñ stelden hun dicht voor de Kamer van den Raet, blasende de 20. aldaer op hare Trompetten, op welck gheluyt dadelyck alle de Vensters van de voorsz. Kamer geopent wierden, in de welcke hem den Heere Protector met syn gantsche Raet quam vertoonen, alle met den Blooten Hoofde, uyt-gheseydt Syn Hoogheydt; Waer op een Herault den Vrede publiceerden, en dat gedaen zynde, begost alle het Volck te roepen *Langh leve, Godt seghen den Heere Protector, &c.* Naer 't welcke de voorsz. 60. Ruyters weder te Paerde klommen, en al trompettende, hebben sy den Majoor die den Scepter en 't Swaert droegh, met 30. Aldermans ontmoet, die Scharlaken Rocken aen hadden: Dese hebben doen den Vrede te samen geplubliceert aen de eynden der Stadt, te Chepside, ende smiddaghs op de Borse; Savonts heeft men lustigh gheviert, ende waren doen de Holl. Ambassadeurs by den Heer Protector vergast en ghetracteert, alwaer 't Water ee Temse met Vuyrwercken, de Lucht met Pijlen, en 't bolderen der Cartouwen uyt den Tour, en 't bangelen der Klocken, de Zaele met Musycq door Sir Gilbert Pickeringh, Raet syns Hoogheydts, de woorden uyt den 133. Psalm op Noten gebracht,) de Tafelen met zegenswaerdige Spyse, de handen met Glasen van Welvarens wensch, vervult waren. Maer boven al, de gemoederen opgetogen in blytschap, dwonghen de wederom gheworden Vrienden malkander te omhelsen, ende alle Vyantschappen verghevende en vergetende, d'een d'ander Broeder te noemen.

De Ratificatien die den 2. Mey ceremonialiter uyt-ghewisselt waren, daer af was

den geluckighen voort-ganck der Vreede mette H. Staten Santeen ghedroncken. De Holl. Ghesanten wierden oock tot vermaeck naer Portsmuyen gaende / door eenighe van des Protectors gheauthoriseerde Raden en Officiers onder d'aldaer-legghende Engelse Vloot geroept / meer om te toonen hare Macht / als yets anders / want de Vloot bestont in ruym hondert zeylen / daer de 40. af wel gewapent waren: Op de selve hoorde men nae de Engelse wijse een groot ghekrioel. Sy hadden den Vreede oock in 't Hooft / want daer was nu alreede verdragen wanneer tusschen Hollant en Engelant den Vrede ghepubliceert en de Vyandtschap op-houden soude: Maer Drie Scheepjes van Hul die tijdt niet willende uyt-wachten / arriveerden den 20. deser met Koorn in Texel / zijnde d'eerste die d'oude Vriundtschap weder aen-bonden / ende uyt Enghelandt in dese Landen aen quamen. Capiteyn Will. van Sanen nam voor de Wal oock een Eng. Vry-buyter / maer de selve in Texel op-brenghende / wierde dadelijck weder vry-gestelt: Die keert dan niet weer in Zee / maer den Kapiteyn beveelt na Amsterdam te seylen / waer van hy veel gehoort maer weynigh gesien had / daer hy juyst op dien dagh voor de Stadt quam alsmen triomfeerden over de getroffen Vrede: Daer hy 't voor de Nieuwe Brugh zettende / met sijn Vlagge en schieten betoonde / datte Vreede (alhoewel met sijn Neeringh strijdende) hem oock aengenaem was. Maer Rotterdam / 't welck bynae geheel aen den Engelsen Handel hanght / ende een zwijmende oorcbant by desen Twee jarighen Oorlogh had ontfanghen / toonde weder om te bleusen / als de grendels van de Mase door den * Olyvier op-sprongen / want het was haer ongewoon te zien in een Maent tijts binnen hare stad aenkomen over de hondert en twintigh Enghelse Koop-vaerdyschepen / geladen met allerhande Waren / van Londen / Harwits / Jarmout / Hul / Nieu-kasteel / Berwijck / Edenborgh / Abberdeen / en andre See-plaetsen meer.

Maer als nu den Protector met syn gants Huysghesin te Withal in 't begin deser Maendt was komen woonen, soo wierde volghens 't geaccordeerde de schade die Engelant in Denemarcken geleden hadde t'ondersoecken aen de Schippers, Bootsgesellen, d'Eygenaers, in 't Deense Hoff, &c. gedefereert aen *Edoward Winslow*, en *Iacob Rusel*, van den Protectors zyden, en *Iohannes Becks* en *Willem van der Kruyssen*, wegens de Staten Generael; Op Conditien, dat

* *Olyvier is een Olijf-Boom, betekent vrede.*

geallieert tot beschermingh eñ behoudenis der Libertept eñ Vryheden van elckanders Volck / 't zy dan tegens wie het zy die daer trachten sal ter Zee of te Landt d'een of d'ander Staet te turberen/ ofte/ dat verklaerde Vyanden zijn van de Vryheydt en Libertept des Volcks / levende onder yeder der ghesepde Gouvernementen.

6. Dat geen van beyde Republijcken yets sullen maken/doen/ onderstaen/ handelen/ ofte attenteren teghens malkandren/ ofte elckanders Volck in eenige plaetse te Lant of ter Zee / oft in eenige Havens/ Kreken/ Districten/ of versse Wateren/ of elders / op wat occasie dattet zy. Nochte dat yemandt van hun/ ofte het Volck van d'een of d'ander sullen geven eenighe hulpe / raet of faveur : of gedogen datter yets werde gedaen/ gehandelt / oft geattenteert door yemandt wie 't sou moghen zijn tot schade en hinder van elckander/ ofte 't Volck van beyde ; Maer sullen exprelsselijck en metter daet tegenspreken / tegenstryden / opposeren / eñ verhinderen alle eñ yder die hun onthouden ofte woonen in een van beyde de Republijcken respective/ en die onder hun gebiet sullen zijn/ die sullen maken/ doen/ handelen/ oft onderstaen yetwes tegen yder der Republijcken.

7. Dat geen van beyde Republijcken/ of 't Volck van beyde/ residerende oft woonende onder haerluyden respectivelijck/ oft die in hun Gebiet/ sullen toereycken/ gheven/ oft contribueren eenighe Hulpe/ Raet of faveur aen de Vyanden of Rebellen van elckander / maer sullen exprelsselijck / reelijck / eñ effectivelijck verhinderen eenige verblijvinge / wooninge ofte residentie onder hun / ofte onder hun ghebiedt/ van sulcke die geven eenige hulpe of assistentie aen Vyanden en Rebellen met Volck / Scheepen/ Wapenen/ Amunitie/ Gelt/ Goederen ofte Victualie / van of behoorende eenigh Persoon of Personen/ wie sy zijn/ de welcke sullen zijn geschickt ghebruyckt ofte geemployeert contrarie d'intentie deses Artijckels/ sullen voor de respective Republijcken geconfisqueert en verbeurt gemaeckt werden. Eñ de Persoon of Personen die wetens eñ willens sullen doen / trachten / raden ofte gebruyckt werden / sullen werden verklaert Vyanden van beyde Republijcken/ ende gestraft mette peene van Verraet binnen die Republijcke daer hy d'Offensie sal begaen hebben. Eñ op datter een specificatie werde gemaeckt wat goederen onvry/ verboden eñ Contrebande sullen zijn/ daer toe sullen ter gelegen tijdt Commissarissen ghestelt werden daer overt 'accorderen. Met Conditie/ dat onderwijl dit niet geextendeert werde tot verhinderinge van eenigh dingh in dit Artijckel begrepen.

8. Dat de Twee Republijcken malkander getrouwlijck eñ oprecht teghens de Rebellen eñ Vyanden van elckander ter Zee en te Lande met Volck en Schepen sullen assisteren / alst den noot vereysschen sal/ tot kosten eñ lasten der partye die 't selve begeeren sal / op sodanige proportie en maniere/ eñ op sodanige termen ende Conditien als beyde Staten sullen accorderen/ en de presente occasie sal vereysschen.

9. Dat geene der Republijcken / of hun Volck / oft yemant sullen mogen ontfanghen in eenighe van hare Jurisdictien/ Gewesten/ Landen/ Havenen/ Kreecken / ofte Districten/ eenigh Persoon ofte Personen die zijn/ oft sullen zijn verklaert by een der Republijcken/ voor Vyanden/ Rebellen/ oft Vluchtelingen van elckander : Noch aen hun ofte yemand van hun in de geseyde plaetsen/ oft oock elders/ schoon buyten hare Jurisdictien/ Landen / Gewesten / Havenen/ Zee-gaten oft Districten toe-staen / gheven/ ofte verleenen eenighe hulpe / raet / Logement/ Soldaten / Schepen / Geldt/ Wapenen/ Amunitie van Oorlogh ofte Vivres : Noch sullen gheen van beyde Staten toe-laeten dat sodanighe Vyanden/ Rebellen eñ Vluchtelingen werden ontfangen van eenighe Persoon of Persoonen/ wie sy zijn/ in hare Jurisdictien/ Gewesten/ Landen/ Havenen/ Zee-gaten of Districten : Noch ghedoghen dat eenighe hulp/ Raet/ Logement/ gunste/ Wapenen/ Amunitie van Oorloge/ Soldaten/ Schepen/ Gelt/ of Vivres gegeven/ verleent of toegelaten werde aen sulcke Vyanden / Rebellen eñ fugitiven : Maer sullen 't selve exprelsselijck ende effectuelijck tegen-spreken/ tegenstaen/ en metter daet beletten.

10. Is verdraghen/ indien een van de ges. Republijcken aen d'andre Republijck door hare publicque autentijcke Brieven kennis sal geven of verklaren / dat eenige Persoonen zijn hare Vyanden/ Rebellen/ ende Fugitiven/ ende datse ontfangen zijn/ resideren / schuylen / ofte haer selven verbergen in eenige van hare Jurisdictien/ Landtschappen/ Contreyen/ Haevenen ofte Districten ; Dan sal die Republijck / die soodanighe Brieven sal ontfanghen hebben / ofte aen welcke sulcks te kennen ghegheven ofte verklaert is / binnen de tijdt van 28. daghen te reeckenen immediatelijck van den dagh of op de welcke de voorsz. kennisse is gegeven/ belasten ende gebieden de voornoemde Vyanden/ Rebellen/ ofte Fugitiven/ datse alle haer retireren ende vertrecken/ uyt yder van haer Jurisdictien/ Lantschappen/ Dominien ende Districten. Ende indien yemandt vande voorseyde Vyanden / Rebellen / ofte Fugitiven haer niet en retireren ende vertrecken binnen den tijdt van vijfthien dagen / na dat soodanigen last ende bevel sal zijn gegeven/ dat sy sullen met de doodt ende verlies van hare Landen ende Goederen gestraft worden.

11. Dat geen Rebel ofte publijcke Vyand van de Republijck van Engelant sal ontfangen worden in eenigh

was die van hare Ho. Mo. als dat op de Vrede van Munster, ende de Ratefica-tie van Engelant was ondertekent OLIVER. P. gezeghelt met het Groote Zegel van Engelant, legghende in een Silvere Vergulden Bos. De Commissarissen die wegens de procuratie des Protectors dit Vredens-Tractaet weghens Engelant voltrocken, waren *Hendrick Laurens*, President van Syn Hoogheydts Raet, *Ian Lamberts*, Major Generael van't Leger der Engelse Republijcke, *Philips Vicompte-Lisle*; *Gilbert Pickeringh*, Baron; *Eduard Montaigu*, Schiltknaep; *Gualter Stricklant*, Schiltknaep en Raedt des Protectors. Dese mette Drie Nederlantse Ambassadeurs *Hieronymus van Beverningh*; *Willem van Nieupoort*, Raets-heer en Ontfangher Generael van Noort-Hollandt, Pensionaris der Stadt Schiedam; *Allert Pietersz. Iongestal*, Ordinaris Raeds-heer in 't Hoff van Vrieslant, Curateur van d'Academie tot Franeker, ende Ghedeputeerden ter Generaliteyt. De getroffen Conditien der Vrede, in't Latijn ghemaeckt, ende in 't Enghels vertaelt, luyd in Hollantse Sprake oock aldus:

Articulen der
VREDE, UNIE, eñ Confœderatie,

Ghesllooten en geagreert tusschen Sijne Hoogheydt, OLIVIER Heer Protector der Republijcke van Enghelant, Schotlant en Yerlant, mette Gewesten daer onder behoorende; Ende Hare Hoog. Mog. de Heeren Staten Generael der Geunieerde Nederlantsche Provincien. In het Tractaet te West-munster gheteyckent den 15. April, (S.N.) in't Iaer onses Heeren Iesu Christi 1654.

1. **IS verdraghen / geaccordeert en besloten / dat van desen dagh** aen sal wesen een oprechte vaste en onverbrekelicke Vreede/ sincerer Vrundtschap/ en nauwer Alliantie/ Unie en Confederatie dan oyt gheweest zy / tusschen de Republijcke van Engelandt ende de Staten Generael der Geunieerde Nederl. Provincien/ en de respective Landtschappen / Gewesten/ ende Steden/ sonder onderschepdt van plaetsen onder hun ghehoorsaemheydt / ende het Volck en d'Inwoonders van dien respective/ van wat qualiteyt of conditie sy zijn.

2. Item/ is verdragen/ dat van nu sullen ophouden alle Vyandtschap / hostiliteyt / twee-dracht ende Oorloge tusschen de ges. Twee Republijcken hun Volck en Ondersaten/ ende sullen beyde hier na ophouden van alle Offensien/ Roverijen/ depredatien/ en injurien ter Zee/ te Lant/ in de versse Wateren/ in al hunne respective Landen/Gewesten/ Heerschappijen/ plaetsen ofte Gouvernementen/ waer 't zy.

3. Item/ dat alle Offensien/ injurien/ belastingen ende schaden / die d'een party by d'ander sal hebben geleden zedert den 28. Mey 1652. sullen vergeten en achter rugge worden gestelt / sodanigh/ dat na desen geen van beyden op malkaer om de ges. Offensien/injurien/ belastingen en schaden eeniger manieren sal moghen pretenderen; Maer datter sal zijn een perfecte Abolitie van alle ende yder van hen tot desen huydigen dagh. Ende alle Actien dies aengaende sullen gehouden en geacht werden voor ydel en nul.

4. Dat alle Gevangenen ter wederzijden/ van wat conditie ofte plaets zy zijn / in vryheydt sullen gestelt worden/ sonder eenigh Rantsoen ofte erkentenis te betalen.

5. Dat de Twee Republijcken sullen blijven Geconfedereerde Vrienden / vereenight ende te saemen

rende, onſe Vrienden eñ Geallieerden toe-behoorende, en ſal mogen 't Principael Vaenken van onſe Waepenen op 't Schip weſende, uyt zynder plaetſe te weeren ofte af te nemen, maer ſal wel moghen doen ſalutatie eñ vruntſchappe metten Wapenen van 't Quartier oft Stede van daer 't Schip toe-behoort, ofte mette Top-ſeylen, Fock, t'ſamen oft byzonder, alſoo 't hunluyden beſt dunckẽ ſal; Eñ ſoo verre eenige Dienaren oft Onderſaten van onſen voorſz. Vrunden eñ Geallieerden onſe Onderſaten anders te doene ſouden willen bedwinghen. Soo ſullen onſe Onderſaten van hen-luyden vrundelyck begeeren haer-luyden daer van te willen verdragen, eñ ingevalle van ſwarigheden, ſullen onſe voorſz. onderſaten hen-luyden daer tegens mogen wachten en ter weer ſtellen, na gelegentheyt van de ſaecke ſoo hen-luyden beſt duncken ſal.

14. Item / Is veraccordeert tot meerder vryheyt vande Commercie ende navigatie / dat gheen van beyde Republijcken in eenigen van hare Havens / Steden ende plaetſen / ſal mogen ontfangen / oft gedogen dat yemant van het Volck ofte Inwoonders van d'een ofte d'ander / ontfange eenige Piraten ofte Zee-rovers / ofte haer logement / aſſiſtentie / ofte Vivres geve. Maer ſullen beyde haer beſte doen / dat de voorſz. Piraten ende Zee-roovers / als mede haer Participanten / Heelders ende mede Hulpers tot ſchrick van andre vervolght / geapprehendeert ende na verdienſten geſtraft worden: Ende alle de Schepen / Goederen / ende Koopmanſchappen by hen-luyden gerooft / ende inde Havens van d'een oft d'ander Republijck ingebracht / die noch in weſen ſullen ghevonden worden / jae ſelfs alhoewelſe verkocht mochten zijn gheweeſt / ſullen gereſtitueert worden aende rechte Eyghenaers / ofte vergoet worden aen haer / ofte aen ſoodanighe perſoonen die met behoorlijcke procuratie die dingen ſullen reklameren na dat de gerechtigheyt van de Eyghenaers door behoorlijck bewijs nae rechten in het Hof van de Admiraliteyt ſal ghebleken zijn.

15. Indien na deſen de Republijck van Engelant / ofte de Vereenighde Nederlantſe Provintien / eenigh verbont / Vrientſchap / alliantie / oft nootſakelickheyt met eenige andere Koninghen / Republijcken / Princen / ofte Staten ſal maken / ſal d'eene d'andere met alle haer Dominien in de ſelfde begrijpen / indien ſy daer in begeert begrepen te zijn. Ende aen de ander van alle ſoodanighe Tractaten van Vrientſchap ende alliantſe kenniſſe geven.

16. Indien het mochte gebeuren / dat gedurende / dit Verbont / Vrientſchap ende Societeyt yetwes ſoude gedaen ofte onderwonden worden door yemandt van het Volck ofte Inwoonders van de eene of d'andere partye tegens dit Verbont / ofte eenigh Lidt der ſelfde / ter Zee / te Lande / ofte op andere Wateren ſal deſe Vrientſchap / Verbont ende Societeyt tuſſchen deſe Natien daerom niet geinterrumpeert ofte gebroocken worden / maer evenwel in ſijn geheel blijven / ende haer volle kracht behouden / ende allen den genen welcke tegens het voorſeyde Verbont ſullen miſdaen hebben / ſullen alleen geſtraft wordẽ / ende niemandt anders: Ende Juſtitie ſal geadminiſtreert / ende Satisfactie ghegeven worden aen alle geintereſſeerde perſoonen / van allen den genen welcke tegens dit Verbont yetwes ſullen gedaen hebben te Lande / ter Zee / ofte op andere Wateren in eenigh gedeelte van Europa / ofte in eenige plaetſe binnen de Stract van Gibralter / ofte in America / ofte op Kuſten van Africa / ofte in eenige Landen / Eylanden / Zeen / Kreken / Baeyen / Revieren / ofte eenighe andere plaetſen aen deſe zyde van de Kaep van Bona Eſperanſa binnen de tijt van een Jaer na dat Juſtitie ſal geeyſcht zijn. Ende in alle de voorgemelde plaetſen aen gheene zyde vande voornoemde Kaep binnen achthien Maenden nae dat Juſtitie als vooren ſal verſocht weſen: Maer indien de Contraventeurs van het Verbond niet en compareren noch haer de Juſtitie onderworpen: Noch ſatisfactie geven binnen de Reſpective terminen hier vooren geſtelt nae dat de plaetſen verre af gheleghen zijn / ſullen de ſelve verklaert werden voor Vyanden van beyde partijen / ende hunne goederen effecten ende alle Inkomſten verbeurt / om te gebruycken tot volkomen ende behoorlijcke ſatisfactie van de ſchaden ende Intreſten door hen-luyden aengedaen: Ende hare Perſonen ſullen ſtrafbaer zijn aen ſodanige vordere peenen / wanneer zy onder 't Gebiet van een van beyde Staeten komen / als de gelegentheyt van haer delict mede brengen ſal.

17. Item / Dattet Volck van d'Engelſe Republicke en die onder hunne Juriſdictie / vry ende verſekert ſullen mogen reyſen in en door de Geunieerde Nederlantſe Provincien / ende alle hunne Dominiẽ in Europa / na eenige plaetſen der ſelver / ofte buyten die / eñ paſſeeren door eenige van hare ſteden / guarniſoenen

in eenighe Kasteelen/ Steden/ Dorpen/ Havenen/ Districten/ ofte andere plaetsen/ gheprivilegeert/ ofte ongheprivilegeert / de welcke eenighe persoonen / van wat Staet ofte dignitept die oock zijn ofte sullen wesen/ binnen de Dominien ende Jurisdictien van de Vereenighde Provintien / het zy met wat Recht ofte Titel hebben ofte besitten/ ofte na desen sullen hebben ofte besitten : noch toegelaten ofte gedooght worden/ datse aldaer door eenige persoonen van wat Staet ofte dignitept die soude mogen zijn/ ontfangẽ sullen worden/ofte aldaer haer vermoghen te onderhouden : De Heeren Staten Generael der Vereenighde Provintien sullen oock niet toelaten/ dat eenighe assistentie/ raedt/ ofte faveur / in eenighe van de voornoemde plaetsen met Schepen/ Soldaten/ Gelt/ Vivres/ ofte in eenige andere maniere gegevẽ worde aen eenigen soodanigen Rebel / ofte publijcke Vyandt/ door eenige persoon van wat Staet ofte dignitept hy soude mogen zijn ; maer sullen het selve opentlijck ende directelijck verbieden ende krachtelijk beleteen : Ende indien eenighe Persoonen van wat Staet ofte dignitept sy souden moghen zijn/ woonende ofte verblijvende binnen de Jurisdictie van de Vereenighde Provincien/ende haer gesach yetwes tegens soodanigen Accoort gedaen sullen hebben / dat dan alle de persoonen die sulckx doen / voor de tijdt van haer leven sullen verbeuren ende verliesen alle soodanighe Kasteelen/ Steden/ Landen / ende andere plaetsen / dewelcke zy / ofte yemandt van haer / op die tijdt hebben / ofte met eenigh Recht ofte Titel te pretenderen hebben.

Van gelijcken sal geen Rebel ofte verklaerde Vyant van de Staten der Vereenigde Provintien ontfangen worden in eenige Kastelen/ Steden/ Havenen/ en andere plaetsen/ gheprivilegeert of niet/ dewelcke eenighe persoon ofte persoonen van wat Staet ofte dignitept die souden mogen zijn / met eenigh Recht ofte Titel heeft ofte sal hebben in de Republijck van Engelant / ofte hare Dominien/ ofte door eenighe persoon te worden ontfangen ende aldaer te resideren/ toegelaten worden : Noch sal de Republijck van Engelant niet toelaten dat aen eenigen sodanigen Rebel ofte publijcke Vyant in de voornoemde plaetsen/ door Schepen/ Soldaten/ Geldt/ Vivres/ ofte op eenigerhande maniere eenighe assistentie/ raed/ ofte faveur door eenigen persoen van wat Staet ofte qualitept hy soude mogen zijn / gegeven ofte verleent worden/ maer sal het publijckelijck ende expressselijck verbieden ende verhinderen : Ende indien yemant van het Volck van de Republijck van Enghelant/ ofte onder haer gesach / yetwes ter contrarie van dit Accoort sal doen ofte onderwinden / dat yder soodanigh persoon ofte persoonen voor haer respective levẽ sullen verbeuren ende verliesen alle soodanige Kasteelen/ Steden/ Dorpen/ Landen/ ende andere plaetsen dewelcke zy ofte yemant van hunlieden alsdan sullen hebben/ ofte pretenderẽ te hebben / door wat Recht ofte Titel het oock soude moghen wesen.

12. Dat de Republijck van Engelant/ eñ het Volck daer af/ eñ alle Ingesetenen der selve : Als oock de ghemelte Vereenighde Provintien/ ende het Volck ende Ingesetenen der selfde/ van wat qualitept ofte Conditie sy zijn / ghehouden sullen zijn elckander ten wederzijden te bejeghenen in alle dinghen met alle Vriendschap eñ beleeftheyt / datse sullen moghen met alle vryheyt eñ versekertheyt komen te Water en te Lande/ in d'een des anders Landen / Steden eñ Dorpen / bemuyrt ofte onbemuyrt / ghefortificeert of ongefortificeert/ in hunne Havens eñ in al hunne Dominien in Europa : Eñ daer in so langh 't hun belieft verblijven/ eñ aldaer tot hunne nootsakelijckheydt Vivres sonder eenighe verhinderinghe te koopen/ oock handelen ende Koopmanschappen in eenige Waren indient hun ghelieft/ en de selve in eñ uytvoeren na hun goet duncken/ Mits/ datse de gerechtigheden daer toe staende betalen / voornamentlijck de Wetten eñ Ordinantien van beyde Republijcken respective observerende: Behoudens dattet Volck van beyde hunne Koopmanschap en Vivres in elckanders Landen en Dominien na desen niet sullen belast werden met meerder Impositen / Schattinghen / Tollen / ofte andere Lasten / dan als andere Vremde Natien die op de selve plaetsen handelen/ na proportie betalen.

13. Dat so wel de Schepen als 't Vaertuygh als d'Oorloghschepen der Vereenighde Nederlanden welcke in de ‡ Brittanise Zeen eenighe Oorlogh-schepen van dese Republijcke sullen ontmoeten/ hare * Vlagge sullen strijcken eñ het Mars-zeyl neder-halen/ op sodanighe maniere als tot eenighen tijde hier voormaels onder eenigh ander Gouvernement is gepractiseert geweest.

 14. Item/

‡ *Voortijts de twee Canalen, tusschen Engelant en Vranckrijck, Yerland en Engelant.*

* *Anno 1563. ultim. Octob. is te Brusel wegens Con. Philips van Spangien dusdanich Placcaet op 't Strijcken gemaeckt* : Dat voortaen niemandt van onse Ondersaten in Zee zynde, eñ eenige andere Schepen aldaer gemoetende, ofte oock in eenige Havenen komende, ofte voorby Kasteelen, Bolwercken ofte vaste plaetsen varende.

26. Dat het Volck van beyde zijden ſullen hebben vry acces in elckanders Havenen/ eñ mogen daer blijven/ eñ weder om van daer vertrecken niet alleen met hare Koopvaerdy eñ geladen Schepen/ maer oock met hunne Oorlogh-ſchepen/ het ſy datſe den Staet toe-behooren ofte die particuliere Commiſſien verkregen hebben/ het ſy datſe daer komen door 't gewelt des waters/ of door 't perijckel der Zee/ oft om haer Schepen te calfateren/ om Victualie te koopen/ ſoodanigh/ datſe niet boven de Acht Oorlochſchepen ſullen moghen ſterck zijn indienſe met hun vrye wil daer in komen/ noch datſe langher in de Havens of daer omtrent verblijven als van doen ſal zijn om hare Schepen te repareren/ opdoeninghe van Victualie/ ofte Proviſie/ of andere noodtſakelickheydt. En indiender een grooter ghetal Oorlogh-ſchepen als boven geſpecificeert gelegentheyt hadden om in ſodanige Havens te komen/ ſo en ſal 't hun niet vry ſtaen om binnen te komen/ ſonder eerſt tot dien eynde verlof te hebben van die de gheſeyde Havens toebehooren/ ten ware datſe ghedwongen waren door 't Weder oft eenigh ander gewelt oft noot om 't perijckel der Zee t'ontgaen; 't Welck ghebeurende/ ſullenſe terſtandt aen den Gouverneur ofte Opperſte Magiſtraet van die Plaets/ de oorſaecke van hare komſte bekent maecken/ ende daer niet langher vertoeven/ als haer van de Gouverneur ofte Opperſte Magiſtraet toegelaten ſal worden: ende ſullen niets Vyandtlijcks ofte yetwes tot prejuditie van haer bedrijven/ ſoo lange als ſy in die Havens ſullen verblijven.

27. Is veraccordeert als vooren/ dat de Heeren Staten Generael van het Vereenighde Nederlant ſullen ſorghe draghen dat Juſtitie gedaen worde teghens den genen die de Enghelſchen in Amboyna ter doodt ghebracht hebben/ ofte handt daer in gehadt hebben/ ('twelck de Republijck van Engelandt gelieft heeft te noemen manſlachtingh) indiender noch yemandt van in't leven is.

28. Dewijle datter van den achthienden Mey Anno 1652. af/ eenighe Schepen ende Goederen van de Enghelſchen in de Dominien van den Koninck van Denemarcken/ ghenomen ende aen-gehaelt zijn geweeſt/ is aen weder-zijden over-een gekomen/ veraccordeert ende geſlooten/ ende hebben de Generale Staten haer verbonden/ ghelijck zy by deſe tegenwoordige haer verbinden/ dat alle aengehaelde Schepen eñ Goederen als geſeyt is/ die noch in weſen zijn/ mitſgaders de ware en rechte prijs van die welcke verkocht/ ontvreemt/ oft anderſins gediſponeert zijn/ binnen 14. daghen na 't arrivement der geintereſſeerde Koopluyden eñ Schippers ofte hunne geaſſigneerde om die t' ontfanghen/ gereſtitueert ſullen worden: Eñ oock de ſchaden door de ſelve detentie den Engelſen aengedaen/ vergoet worden/ gelijck daer van geoordeelt en gevonniſt ſal worden by Eduard Winſlo/ Jannes Ruſſel/ Jan Becks en Willem van der Kruyſſen/ die ſo wel weghens Sijne Hoogheyt als de geſeyde Staten Generael ſonder onderſcheyt Arbiters daer toe zijn gekooren/ (van welckers form of Inſtrumente alreede geaccordeert is) om t'examineren en te determineren de verſoecken der Koopluyden/ Schippers en Eygenaers aen wien de geſeyde Schepen/ Goederen en ſchaden toe-behooren. Welcke Arbiters hier tot Londen/ in Goldſmitſhal den 27. Juny naeſt (Oude ſtijl)/ oft eerder is 't mogelijck/ ſullen zitten/ ende ſullen op dien dagh een ſolemnelen Eedt doen voor de Rechters van 't Hoge Hoff ter Admiraliteyt van Enghelandt/ datſe ſullen procederen ſonder aenſien ofte Relatie van beyde Staten/ ofte eenighe particuliere Intreſt hoeſe zy. Daer en boven ſullen de geſeyde Arbiters van den 1. Auguſti naeſt af/ ſoo langh in een Kamer alleen/ ten ware ſy eerſt verdraghen waren/ opgheſlooten worden/ ſonder Vuyr/ Keerſſen/ Spijs/ Dranck/ oft eenigh ander onderhout/ tot datſe veraccordeert ſullen zijn over die dinghen die aen haer gerefereert zijn: Ende ſal de uytſpraeck die ſy doen beyde partijen verobligeren. Eñ de Staten Generael der Geunieerde Provincien verbinden hun by deſen vaſtelijck 't ſelve uyt te voeren en te executeren/ als mede/ te betalen ſodanige ſomme gelts hier tot Londen als de geſeyde Arbiters ſullen oordeelen dat betaelt moet worden/ tot ghebruyck der voorſz. Eyghenaers/ aen ſodanighen Perſoon ofte Perſoonen als den Protector ſal noemen binnen 25. dagen na datter uytſpraeck gedaen is. Ende ſullen de geſeyde Staten Generael binnen twee daghen na datte Inſtrumenten van Ratificatie der gheſeyde Vredens Articulen wederzijts overgelevert zijn/ hier tot Londen betalen de Somme van 50000. guldens/ voor d'Onkoſten die de Koopluyden/ Schippers oft hunne geaſſigneerde op hare Reyſe na Denemarcken ſullen maken: En de ſomme van 20000. Rijckxdaelders aen die zijn geſeyde Hoogheyt ſal ordineren/ binnen Ses Daghen na datte Perſoonen aldaer gearriveert ſullen zijn/ tot gebruyck van de Koop-luyden/ Schippers en Eygenaers/ om hunne Schepen te repareren en 't Zee te konnen gaen. Welcke geſeyde Sommen op rekeninghe ſullen zijn van die Somme die d'Arbiters ſullen uytſpreken. Ende dat Borghe ende verſeeckertheyt (van welckers forme men alreede gheaccordeert is) ſal gheſtelt wordẽ by ſuffiſante Luyden die macht hebben om daer voor te reſponderen/ ende hier tot Londen woonachtigh zijn/ haer ſelven in de ſomme van hondert en veertigh duyſent ponden Steerlings verbindende (de Handſchrift van welcke Obligatie neffens de Ratificatie overgelevert ſal worden) dat de ſubmiſſie ende betalinge ſoo wel van de twintigh duyſent Rijcxdaelders als van de ſomme ende andere dinghen

die als

nisoenen/ ofte Forten/ die in de plaetsen der Geuni: Provincien ofte elders onder haer gesach zijn/ of sullen zijn/ om haer Koophandel aldaer te drijven: Gelijck mede hunne Facteurs eñ Dienaers/ ghewapent eñ ongewapent/ (maer indien gewapent/ niet boven Veertigh gelijck) so wel met als sonder hunne Goederen eñ Koopmanschappen/ al-omme daer sy sullen begeeren te gaen: Alsoo sal mede 't Volck eñ d'Inghesetenen der Geuni: Provintien gelijcke Vryheydt ghenieten in alle de Dominien der Enghelse Republicke in Europa; Mits dat sy-luyden eñ yder van hen in sodanige Commercie eñ Koophandel gehoorsaem sullen zijn de Wetten ende Ordonnantien van d'een en d'ander Republijcke respective.

18. Indien eenige Koopvaerdy-schepen van d'Ondersaten van d'een of d'ander Staet door storm/ Zee-rovers / oft eenighe andere nootsaeckelijckheyt sullen komen in de Haven van d'een ofte d'anders Dominie/ sullen sy versekert en vry van daer weder moghen vertrecken met hunne Schepen eñ Goederen/ sonder te betalen eenighe Tollen ofte andere Gerechtigheden: Mits datse geen last breken / ofte yetwes verkoopen of te koop veylen: Sullen oock niet subject zijn eenigh molest ofte recherche / met conditie/ datse geene Personen nochte Goederen in hun Schip ontfanghen sullen / nochte yets doen tegens de Wetten en Gewoonten van die plaets daer zy/ als geseyt is/ sullen komen te Havenen.

19. Dat de Koopluyden / Schippers / Stuyr-luyden / en Matrosen van beyde Republijcken / ofte hunne Schepen/ Goederen ende Waren niet en sullen aenghehaelt noch gearresteert moghen werden in de Landen/ Havens/ Baeyen ofte Revieren van elckanderen / uyt krachte van eenigh generael oft particulier bevel / om ten Oorlogh ofte tot yets anders te ghebruycken / ten ware uyt evidente nootsakelijckheyt/ ende daer vorens genietende behoorlicke satisfactie: Mits/ dat hier mede niet geexcludeert en werden de Aenhalingen eñ Arresten die volgens d'ordinaris cours van Rechten en Justitie geschieden.

20. De Koopluyden wederzijts/ hun Facteurs/ Dienaers / ghelijck mede de Schippers ende ander varent Volck/ so wel in't gaen als weder-keeren 't Scheep/ over Zee eñ andere Wateren/ als mede in elckanders Havenen/ Eñ aen Lant gaende sullen tot bescherming van hun en hunne Goederen dragen moghen eñ gebruycken allerhande Wapenen van offensie als defensie: Maer yder in zijn Logijs ofte Herberghe komende/ sal aldaer neder leggen zijne Wapenen/ en daer laten tot datse weder 't Scheep oft aen Boort sullen gaen.

21. Dat d'Oorloghschepen van yder Republijck ontmoetende ofte onderhalende eenig Koopvaerdy Schip of Schepen aen d'ander behoorende / ofte 't Volck of d'Inwoonders van dien / houdende beyde eenen Cours/ of gaende beyde eenen wegh/ sullen gehouden zijn soo langh t'saemen een Cours houden/ de selve onder haer beschermingh te nemen / en die te defenderen teghens alle ende yder die hun souden willen aen-tasten.

22. Dat of eenigh Schip ofte Schepen van 't Volck of d'Inghesetenen van yder Republicke/ ofte van een Neutrale wierde genomen in de Havens van een van beyden door eenige Derde Partije/ zijnde geene van 't Volck ofte d'Inghesetenen der beyde Republijcken; Soo sullen sy in ofte uyt wiens Havens eñ Vryheden de geseyde Schepen genomen zijn/ ghehouden wesen t'samen met d'andere party te bevorderen dattet geseyde Schip of Schepen werden vervolght/ te rugghe gebracht/ ende gerestitueert aen d'Eyghenaers: Doch alles tot kosten van d'Eygenaers ofte geinteresseerde.

23. Datte Cherchers eñ andere diergelijcke Officieren van beyde zyden hun sullen hebben te reguleren na de Wetten van yder Republijcke respective / eñ sullen niet meer mogen eyschen ofte af-vorderen/ dan sy by hare Commissie ende Instructie geauthoriseert zijn.

24. Indien eenigh ongelijck oft injurie wort gedaen by d'een Republijcke / ofte by 't Volck of d'Inghesetenen van dien/ teghens 't Volck ofte d'Inghesetenen van de ander / 't sy teghens eenigh Artijckel van dit Tractaet / of teghens 't ghemeene recht / soo sullen nochtans gheene Brieven van Represalien/ Marcque / ofte Contremarque by een van beyde Republijcken verleent werden / voor datter eerst sal versocht zijn Justitie volgens den ordinaris cours van Rechten: Maer indien de Justitie wert gheweyghert ofte gedilayeert / dat van d'Opperste Macht van die Republijck ofte van desselfs Gecommitteerden/ wiens Volck ofte Ingesetenen ongelijck gheleden hebben / aen die Republijcke daer de geseyde Justitie is geweygert en gedilayeert/ ofte tot die sy daer toe authoriseren te aenhooren soodanighe versoecken / Dat alsulcke differenten vriendelijck / oft door een ordinaris Cours van Rechten gecomposeert mogen werden. Maer indien dan noch gedilayeert wert / eñ geen Justitie gedaen/ en gheen satisfactie werde ghegeven binnen Dry Maenden na soodanighe versoeck is ghedaen / dat dan Brieven van Represatien/ Marquee/ ofte Contremarque verleent sullen werden.

25. Dat die Persoonen die particuliere Commissien sullen verkrijghen van d'een oft d'andere Republijcke/ voor ende al-eer zy die Commissien ontfangen / goede ende suffisante Borge sullen setten voor de Rechters van 't Hoff daer sy Commissien ontfanghen / by soodanighe Persoonen die suffisant zijn om daer voor te responderen/ en die geen part of deel aen hare Schepen hebben / dat sy geen schade oft ongelijck sullen doen aen 't Volck van d'een of d'ander.

26. Dat

veel haer aenghaet/en ſorge dragen datſe van andere geobſerveert/ en ter executie mogen geſtelt werden.

33. Is over een gekomen/veraccordeert ende beſloten/dat het tegenwoordighe Tractaet/ende alle de dingen daer in begrepen/van de voornoemde Heer Protector/ende van de gemelde Heeren Staten Generael vande Vereenighde Provintien door openbare Brieven van beyde zijde met haer groote Zeghel/ met behoorlijcke ende autentijcke forme voorſien/binnen vijftien dagen naeſtkomende (ofte eerder indien het kan gheſchieden) ſullen geconfirmeert ende geratificeert worden/ende dat de Acten der ſelve aen beyde zijde binnen de voornoemde tijdt ſullen over-gelevert worden: Ende deſe Vrede ende Confederatie terſtont na de overleveringe ende verwiſſelinghe der Acten/ op de ghewoonelijcke maniere ende plaetſen gepubliceert worden/ ende ſullen alle de Actien van hoſtiliteyt van die tijdt op-houden.

Hier op volghden d'effecten / te weten / teghens

DEn 2. Juny wierde uyt de laſt des Protectors een generael Danck, Vaſt ende Bededagh door gants Engelant over deſe Vrede ghe-boden, de Brieven die hy daer over af ſont, Waren van deſen inhout:

WIe ſal ontkennen dat deſe is een ghezegende Natie/ in 't midden van de welcke ſoo veel wonderen gedaen zijn door de uytgeſtreckte Hant Gods tot verbaſinge en verwonderinge? Vragen wy 't de Natien ſy ſullent ghetuygen. En ſeker de diſpenſatien van den Heer ſijn gheweeſt als oft hy gheſeydt hadde/ Enghelant/ ghy zijt mijn Eerſt-gheboren/ mijn vermaeck onder de Natien/ de Heere heeft onder den gantſchen Hemel met gheen volck rondts-om ons ſoo ghehandelt. De Heere hebbende een ander ſchakel aen deſe Gouden Kettingh van zijn minnelijcke vriendelijckheydt ghedaen/ door ons te verleenen een Vrede met onſe Naeburen de Vereenighde Provintien/ (waer door hy niet alleen een groote bloetſtortinge geſtopt heeft/maer oock (ghelijck wy vertrouwen) oock herten gegheven/om ons bloet ende macht te vereenighen tot onderlinghe defenſie van d'een en d'ander) roept dat wy hem daer voor danckbaer ſullen zijn. Is daer over goet ghevonden/ Dijngsdagh den 2 Juny naeſt-komende/ Nieuwe ſtijl/ een Danckſegging-dagh te ordonneren/ tot danckbare erkenteniſſe van zijn zegen des Vredes/ de welcke wy hopen dat in haer Buyck veele andere zeghen-inghen in heeft. Ende laet ons niet vergheten onſe andere ghenaden. Was de Aerde niet ſoo onghewoonelijck verdrooght/ datſe hongers-nood dreyghde/ ende de Beeſten van het Velt droevigh maeckte wegen gebreck van voetſel/ende water om haer op te houden? Ende heeft de Heere op de Aerde gheen water laten komen/ ſo dat hy die vreſe verandert heeft in een verwachtinge vande grootſte overvloedigheyt die oyt geſien is geweeſt van yemant die in deſe Natie leeft? Indien wy conſidereren de wegh waer door de Heere deſe genade ons mede gedeelt heeft/ wiſte yemant van te voren datſe komen ſoude? was het niet door het opwecken van onſe herten/ om die door onſe gebeden te ſoecken ende dat juyſt te voren eer de Heere deſe ghenade ons verleende? Ende doet dit niet ghetuygen: 1. Dat de maniere van deſe genade mede te brenghen/ het beſte deel van de genade is. 2. Dat de Heere ons niet verdreven heeft/dat zijne Geeſt noch met ons werckt/ dat hy een Volck onder ons heeft 't welck hy bemindt/ende dat hy de Natie ſoo ſeer lief heeft/als dat hy haer tot Liefde verweckt om den Naem des Heeren aen te roepen/ voor beter dinghen als Koorn ende Wijn. 3. Dat hy beſt weet/hoe/ende wanneer hy de verwachtingh van den Huyſman ſal antwoorden/ ende verhooren ſelfs de droevige domme Beeſten/ de welcke noch veel meer wil verhooren het begheeren van den ghenen die hem vreeſen/ ende dat ter bequamer tijdt? 4. Dat den Hemel hebbende ons de glorie Godts verklaert/ende de Aerde daer mede reſponderende in hare vruchtbaerheydt/ waerom ſouden wy niet gheſmolten ende verſaft zijn/ ons ſelven vernederende onder deſe wonderlijcke vriendelijckheden/ende overvloedigh zijn tot alle vruchtbaerheyt in alle goede woorden ende wercken van liefde? Ende indien alle plaetſen deelachtigh ghewoorden zijn van zijn Reghen/ waerom ſouden wy niet (alle onſe verſchillen aen een kant ſettende) d'een tot den anderen uytgebreydt worden? 5. Siende dat de Heere dus algemeyn in deſe ghenade geweeſt is/ waerom ſouden wy niet alghemeyn af-keeren van de Nationale quaden/ ende ſnoode practijcken/ de welcke noch al te ſuperſtitieuſelijck ende ghewoonelijck onder ons geoeffent worden? de welcke wy niet behoeven hier wederom op te halen/ om datſe al te wel bekent zijn: ende wy hopen datſe ſullen gedacht worden van die Godtſalighe Predikanten/ de welcke geroepen ſullen worden om het Volck in deſe occaſie te Predicken. Laet ons dan beſluyten met de woorden Davids/ Pſalm 107. vers 30. tot vers 38. Och! oft den Menſche den Heere wilde prijſen voor zijne goetheydt/ ende voor zijne wonderlijcke wercken voor der menſchen kinderen.

die als geseyt is/ toegewesen sullen werden / van hare sijde voldaen sullen worden. Ende indien van de Heeren Staten Generael/ ofte eenige van de voornoemde conditien niet ten vollen ende oprechtelijck op hare behoorlijcke maniere ende tijdt volbracht worden / dan salder een boete van de voornoemde Obligatie ghe-eyscht worden / ende sal de voornoemde Somme van veerthien Tonnen Goudts betaeldt worden aen soodanigen persoon ofte persoonen/ als Syn Hoogheydt sal noemen / waer uyt de schade van de Koopluyden/ Schippers/ ende Eygenaers/ sullen vergoet worden.

29. Nadiender eenige verschillen ende questien ghevallen zijn tusschen de Republijck van Engelant ende de Coninck van Denemarcken van weghen het aenhouden vande Schepen ende Goederen in het voorgaende Artijckel genoemt. Ende de Staten Generael vande Vereenigde Provintien op haer genomen hebben dat de voornoemde Schepen ende Goederen gerestitueert sullen worden/ende toe-gestaẽ hebben borge te stellen voor de selfde restitutie ende betalinghe vande schaden volghens als in het voorgaende Artijckel bepaelt is/is over-een gekomen/ gheaccordeert ende besloten/ dat wanneer dese dingen na behooren ghedaen ende volbracht sullen zijn/ alle questien/ verschillen/ injurie / ende vyandtschappen tusschen de voornoemde Republijck ende de Koninck van Denemarcken wegen het voorseyde aenhalen sullen ophouden/ ende voor altoos vergeten worden / soo dat de gemelde Koninck met sijn Rijcken ende Dominien in dit Tractaet ende Confederatie als een Vriendt/ sal begrepen worden/op soodanige wijse dat hy inde selfde Vrientschap ende Alliantie met beyde de Republijcken herstelt werde als hy geweest is voor het gemelde aenhouden/ ende ofte sulcks noyt geschiet ware geweest : Ende sijne Gedeputeerdẽ ende Ambassadeurs sullen ontfanghen worden met de selfde eere als de Gedeputeerden ende Ambassadeurs van andere Staten die in Vrientschap geconjungeert zijn.

30. Is over een ghekomen als boven/ datter van wederzyden / ten tijde als de overleveringe van de Mutuele Ratificatien sal ghescheiden/ sullen genomineert worden vier Commissarissen die op den achtienden dagh van de naest-aenstaende maent Mey (gerekent na den Engelsen stijl) alhier tot Londen sullen by den anderen komen/ voorsien met behoorlijcke Aucthorisatie/ sodanigh als wy deselve/ ten eynde voorsz. authoriseren mits desen om kennisse te nemen / te examineren ende te definieren d'Onghelijcken/ Hostiliteyten ende schaden dewelcke d'eene partie van d'ander zigh beklaeght aengedaen te zijn/ 't sedert het jaer sesthien hondert elf/ ende daer nae tot den achtienden Mey sestien hondert twee en vijftig/ Engelse stijl/ so in Oost-indien/ als in Groen-lant/ Moscovien/ Brasil oft waer ter plaetse het oock geschiet soude mogen wesen ; van alle welcken de particulariteyten voor den achtienden Mey voorsz. aen de gemelde Commissarissen soodanich genomineert/ sullen overgelevert worden : met die Restrictie/ dat naer het verstrijcken van dien dagh geene nieuwe inbrengingen sullen toegestaen ofte aen-genomen worden.

Soo de voorgeseyde Commissarissen van de voorsz. differentien aen hare schriftelijck geexpresseert eñ ter hant gestelt/ niet over een konden komen binnen den tijdt van drie maenden te rekenẽ van de voorsz. achtienden dagh van Mey/ dat indien gevalle de voornoemde ongelijckheden sullen verbleven en gesubmitteert worden / ghelijck deselve gesubmitteert worden by desen / aen 't oordeel ende arbitragie van de Switserse Protesterende Cantons/ dewelcke sullen met de Acte / waer in gelijckelijck met desen is geconvenieert/ worden versocht/ dat zy/ in soodanigen toeval/ de arbitragie willen aen nemen ende gelijcke Commissarissen ten voorsz. eynde committeren ende soodanigh instrueren/ dat sy / naer de expiratie van de drie maenden/ binnen ses maenden daer naest aenvolgende/ haer oordeel mogen uytten : ende 't ghene soodanige Commissarissen ofte het meerendeel van de selve binnen de gemelde ses maenden sullen determineren / dat selvige sal beyde de partyen verbinden ende sal 't selve partinentelijck naer ghekomen ende te eynde gebracht werden.

31. Is veraccordeert ende besloten dat beyde partijen waerlijck ende vastelijck het tegenwoordighe Tractaet ende alles wat daer in begrepen is/ sullen observeren ende doen executeren / ende het selve van het Volck/ Ondersaten/ ende Inwoonders van beyde laten observeren ende effectuelijck presteren.

32. Is veraccordeere ende besloten/ tot meerder sorge ende versekerthevdt van dese Vrede ende Confederati. van weghen de Heeren Staten Gheneral der Vereenighde Provintien/ ende het Volck der selve/ oprechtelijck ende ter goeder trouwen presteren/ ghelijck oock de Heeren Staten Generael by dese tegenwoordighe toestaen/ ende haer selven verbinden ende obligeren/ dat alle ende een yder van die gheene welcke of zyluyden/ ofte de Staten vande Provintien/ tot eeniger tijdt sullen kiesen/ ofte stellen/ tot een Capiteyn Generael/ Gouverneur/ ofte eerste President/ ofte Stadt-houder/ Overste van de Militie te Lande/ oft Admirael ter Zee/ sullen verobligeert ende verbonden wordẽ dit Tractaet ende alle des selfs Artijckelen met Eede te bevestighen ; Ende daerom heylighlijck ende met Eede verantwoorden / datse soo veel in haer vermogen is/ alle die dinghen religieuselijck sullen observeren ende laten executeren/ soo

De Staten Generael deden uytschrijven over 't geheele Lant een Danck/ Vast/ ende Bede-dach tegens den 3. Junij 1654. om Godt yverigh te dancken en te loven over d'onverdiende genade die Sijne Goddel: Majesteyt aen den Staet der Vereenighde Nederlanden soo goedertierentlijck hadde bewesen / dat door sijne grondelose ende oneyndige barmhertigheyt het hem belieft hadde de moeyte ende arbeydt van de H. Extraord. Ambassadeurs wegens desen Staet / by den H. Protector van d'Engelse Republijcke sodanigh te zegenen eñ by te woonen/dat eyntelijck op den 15 April lestleden tusschen beyde Republijcken was gesloten ende gemaeckt een Tractaet van Vrede/ Unie ende Confederatie / eñ daer op den 2. Mey wedersijts Ratificatien in behoorlijcke forme uytgewisselt: Eñ belieft hare smekingen en gebeden genadelijck te verhooren / de hittigheyt zijnes rechtveerdighen toorns af te wenden/ beyde Natien wederzijts met d'ooghen sijner ontferminghe aen te sien / uyt het midden van haer te verbannen dien wreeden bloedigen ende lantverderffelijcken Oorloch / ende haer beyde te herstellen in onderlinghe ruste Vrede ende Eendracht: Als mede / omme Godt Almachtigh ootmoedigh en vierich te bidden / dattet sijne Vaderlijcke goedertierenheyt believe den selven gemaeckten Vrede genadelijck te willen zegenen/ ende ten goeden ende gemenen beste van den Staet deser Landen eñ Godes Kercken in dē selven/ mitsgaders alle anderen het werck rakende /wille laten uytvallen / gedijen eñ gelucken: Eñ voornamentlijck / dat hy zijn Aenschijn afwende van de Sonden van beyde Natien/ eñ uytdelghe alle haere ongherechtigheden/ de selve haer verghevende nae de grootte zijner goedertierenheyt/ eñ haer aen neme tot een Erfdeel/ midtsgaders bevestige tot een Heylich Volck/op dat zijne weldadigheydt eñ liefde haer geduyrighlijck behoude/ eñ haer van dage tot dage meer ende meer bekrachtige in onderlinge Christelijcke liefde/hare harten vereenigende tot de vreese sijns H. Naems.

Een Holl. Staetsvaerder omtrent de Toscaense Zee een Engels Schip dat van Sante quam verspiedende / vervolghden 't selve tot achter de Moglie in de Baye van Livorno / daer het sich meynden te verberghen: Den Hollander de Moglie niet schromende / quam hem op zy/ en dwongh deselve (vermits toen geen Engelse Schepen

meer

Hier over heeft sich geheel Engelant gants vreugdig aengestelt/ en om de onop-brengelijke Lasten die den Protector om den Oorlog hadde geheven/waer door alles geruyneert wierde/ eñ van de welcken hy 12. Tonnen goudts 's Jaers door den Vrede af-schaften/ soo hadde hy meer lof van dit Vrede-maken alleen/dan hy hadde van al sijne voorighe Victorien : Want men wiste binnen Londen niet te noemen het getal der Steden die Godt ende den Protector over dese heerlijcke weldaet hadden geprefen/ eñ die gebuyrt hadden in Engelant/Schotlant en Yrlant/selfs wierden hem Bedanck-Brieven toe gesonden van de Gouverneurs der voornaemste steden: Alle welcke bejegeninghen van binnen/ hem andere van buyten/ in grooter aensien heeft gebracht / dan opt gekroonde Hoofden van Enghelant by de Kristen Weerelt hebben genooten.

Den 27. deser wierde den Enghelse Vrede inde Geunieerde Provincien gepubliceert/ en savonts soodanige teeckenen van blijtschap gedaen alsmen om gelijcke sake is gewoon te doen / eñ de selve was meriterende: Ende gelijck Hollant in 't betoonen van hare vreugde uytstack buyten d'andere Provincien/ also dede Amsterdam ten opsichte haerer nabuyrige Steden/daer nam de Achtbare Magistraet na gehouden Danck Godsdienst/ lust / van 't Nieu Stadt-huys den Zee en Lant-vrede te verkundigen / ende oock van daer te beoogen de Schou-toneelen getimmert uytte dapp're herssenen van J. Vos/ geplaetst tegen 't oosten van den Dam / gheciert na den eysch van 't werck / ende vertoont nae den Noen met een heerlijcke deftigheydt/ volkomen was het eynde/ dewijl geen onheyl ghebeurde/ lichtelijck om dat den druck inden drangh van de kijckers bleef/en al het kruis in't ‡ Tapijt schijnelick alleen bleef sitten: Haerlem ginck nae hare gewoonte vrolijck in't publiceren / onder een gepallem-tackte groene gefestoenden Hemel/ op een getapijt Theatrum/ tusschen d'Harmonye van een rondt getal Trompetters / onder t'Seyn van de Witte Vlagge die van't Stadt-huys Toorn af woey: Maer Leyden met die hovaerdy niet seer bestoven/ liet den yver van die vreugd aen andere/ en besloot de Publicatie met . Noort en Suyt-hollant / oock de Seeuwen maeckten meer Vuyrs op desen dach alsser gedaen was in den Twee-jarigen Oorloch tegens d'Engelsen.

‡ De 3. Tapijten deser Vertooninghen hadden yder de Kruyssen op haer / die 't Wapen van Amsterdam beteeckenen.

Den 3. Juny quam den Coninck binnen Reyms/ den Ceremony meester Monsr. Rhodes ontmoeten hem met 2000. Borghers te Peerde een half uur buyten de stadt/ het geblaes der Trompetten en 't geroep van Langh leve den Coningh verweckten den Echo uyt de Boomē van 't Bos/ 5000 Voetknechten ontfongē hem mettet lossen harer Musquetten / onderwijl dat de Schepenen de Silvre Sleutelen der stadt aen Syne Majesteyt presenteerden: Binnen Reyms waren diversche Triumf-bogen opgerecht / op den naem van Louis ende 't Huys van Bourbon/ door Schilders/ Poëten/ en diergelijcke Vrijgeesten op 't aerdichst vleyende/ toegepast.

De eerste twee dagen wierden over gebracht met congratulatien/ by de Borghers en Geestelijckheydt aen den Coningh / maer den 6. deser dede Syne Majesteyt zijn belijdenis van de Roomse Religie/ in presentie van den Bisschop van Dole: Ende op den 7. is hy van den Bisschop van Montauban gekroont / in volgende maniere:

HEt Gewaat, de Kroon, de Fiool mette Heilige Olie, en 't Swaart, (samen over de 2. Millioenen geschat,) waeren al tijdelik van Sint Denis in de Hooftkerk van Reims gebracht; De Ghezanten van vremde Princen wierden op dese Feest-tijt genoot, en na alles wel afgelopen was, yder met een Goude Medaillie van 100. Rijksdaalers begiftight. Den 7. quam de Coninck en zijn Moeder met 't gants Hof 's Morghens in de voorsz. Hooftkerk, daar 't Altaar met een Fellup Gout geborduurt Kleet was over dekt, ter rechter-hant stont des Aartsbisschops Stoel, met diergelijk Kleet overtrokken, en tien voet lager een ander voor den Koning, met 2. groote Kussens om op te knielen. Tegen over des Koninkx Stoel (ter rechter handt des Altaars) was een plaats van 12. voeten hoogh (als een Sprekers stoel) voor de Koninginne, en aan haar rechter noch een voor MARIA MAGNUS. Coninginne van Engelant, ende insgelijks voor de Hertogen van Iork en Glocester, ende Hendrik haar jongste Broeder, mette Paltsgrave Eduards Vrouw, den Prins van Conti, de Hertogin van Vendome, en andre Groote Iuffrouwen. Dicht by den Koning zaten in een Bank den Prins Tomas van Savoyen ende een van zijn Soons; Daar recht tegen over in een ander Bank des Paus, de Portugijsse, Venetiaanse, Maltezer, Poolse, Mantuaanze, en andre Gezanten; Ter rechter handt van den Altaar was noch een ander Bank voor de Cardinalen Mazarini, Grimaldi, &c. Noch een Bank voor de Geestelijkke van minder Staat; Dicht by des Koninghs Zetel was een stoel voor den Markis d'Estre, bekledende 't Hoog-Constapelschap van Vrankrijk, en noch een voor den Cancelier. Drie treden van daar zaten in een Bank van acht voet langh den Marschalk de Villeroi, als Grootmeester van Vrank-

meer op de Reede laghen) de ruyme Zee te kiesen / doch te kort ghevolght wordende om t'ontzeylen / en t'obstinaet om sich over te gheven / wiert het in 't gesicht van 't Lant in de gront gheschooten / doch berghden haer sommich Volck mette Boot / ettelijcke verdroncken / en de rest wierden in 't Hollants Schip geberght. Hier over klaegden d'Enghelse Koopluyden van Livorne aen den Groot Hertogh: Die niet alleen den Nederl. Consul / maer oock alle de Holl. schepen met 't afnemen haerer Roeren in zijne Haven verseeckert heeft / om dat hy sustineerde zijn Baye ghevioleert te zijn: De Hollanders die dit in vergeldingh van de Fregatte Fenix hadden gedaen / deden soo veel dat de hare ontslagen / en de sake van violentie beyde de Natien betreffende / tegens malkanderen wierde gestelt.

L'ouverture & l'occasion invite le juste de se venger.

Junius 1654.

VRanckrijck was nu gheheel woelende met d'aenstaende Krooningh van haren 16. Jarigen Louijs: Het wende sich al naer Rheyms / soo om te sien de vremdigheyt der Ceremonien / als de ontallijcke menschen aldaer uyt geheel Vranckrijck versamelt: 't Hoff alleen had daer onder 't gesach van den Hofmeester Cabin 3000. soo Kocks / Pastey / Suycker-backers als Braders / over de 8000. Hoorn-beesten / 10000. stucks Patrijsen / Hoenders / Duyven en ander Gevogelte: Als 't Hof nu den 30. passato metten Coningh vertrock / was yeder op de been / Parijs (alhoewel seer Volckrijck) wiert kennelijck aen hare straten dat hare Borgers uyt waren / dan seker Priester dit verdrietende / pooghden in zijn Sermoen (daer de Coningin en sijn Eminentie present waren) te bewijsen dat den Coninck alsoo hy successif was / niet behoefden na Rheyms te gaen / de wijl de Krooninge van elective Coningen daer maer plaets hadde: doch ten hielp niet / 't geheele Hof / de Pairs / 't Parlament / de Princen / alle die van den Huyse van Stuart / en die de reys gelden mochten ofte niet / selfs veele gepodegrateerde Groten voeren derwaert / alleen den Hertoge van Orleans quam daer niet / even wel genoech daer toe by hare Majesteyten gebeden / maer te vergeefs.

Hier op riep 't Volk meer als oit/ Lang leef den Koning/'t Kanon bolderden insgelijks/ maar in de Kerk lietmen op dat oogenblik ontrent 110. Vogelen van verscheyden Geveerte vliegen/ onderwijlen elk hier naar star-ooghden/ wierpen d'Herauten Goudt en Silvere Penningen (op wiens eene zijde afgebeeldt stont de stadt Reims/ en op d'ander zijde den Koning en een Fles van den Hemel daalende/) te grabbelen/ daar zich elk straks na voeghde/ bewijsende met haar doen hoe licht datte mensch om d'aartse drek liefkoost/ en den Hemel die soo heerlijck is/ uit gierigheyt versmaadt.

Nu de Oli fles bracht men weder in d'Abdije/ en den Koningh wende sich nae de Mis/ daar hy 't Sacrament in twee manieren ontfongh/ waar na den Bisschop die groote Kroon van 's Konings Hooft nam/ stellende een ander die lichter was in de plaats: Van daar de gantse Kroon Feest in Maaltijden geeyndight wierdt.

Maer den 10. deser traden 20. Franse Bisschoppen en Aartsbisschoppen in 't Geestelijck Harnas omtogen/ voor den Koningh: Den Bisschop van Montauban (siende datter veele Protestanten tegenwoordigh waren/ die hy door yver onchristelijck hadde gehandelt) scheen verstelt/ want hy soude den Spreker zijn/ doch zijn oogen na de Koninginne/ den Kardinael Masarini/ en den Cancelier keerende/ die hem vrundelijck aensaghen/ sprack hy vrymoedigh/ dese woorden behelsen de sin van sijn Ambassade:

MEt believen uwes Majesteyts/

Wy verheughen ons uyttermaten over u onse gheheylighde Souveraniteyt/ om dat Godt 't Gouvernement gesalft heeft en ons beschermt: Dies versoecken wy ootmoedigh aen uwe Majesteyt/ dat ghy u uytterste Macht besteet tot behoudt en welvaeren van de Rooms Catholijcke Relige/ volgens den Eed in 't Kroonen by u geheyligde Majesteyt gedaen/ en niet dulden datter eenige Vernieuwinge ingevoert werde om te verleenen sulcke vryheydt aen de Protestanten die onse Kercke schadelijck mochte wesen. Gelijck wy onderdanighlijck bidden dattet uwe Majesteyt believe alles in dit Koninghrijck ende in de Relige soodanigh te continueren in dien selven

Staet

Vrankrijk, met den Hertog van Ioijeuse, den Graaf van Viovonne, en diverse Kroons Ampte-Dienaars; Met soo veel andere, dattet noemen der namen mi te veel is, want mijn oogen schemerden om dat al de Bankken met paars Fluweel vol gout geborduurt behangen waren, sulks, dat ik nauliks de Hertogen van Vendome, d'Elbœuf, Kandale, Rovanez, ('s Konings Gevaders) konde bekennen.

Onder 't gehechte Kruis was 's Konings Troon, en voor 't zelve een Sprekers Stoel. Hier quam den Koning in een root Satijne Hembtrok vol Goude Veters, achter en aan de Mouwen open, met een langhe gesilverden Rok, en een Hoedt van Swart Fluweel, den Hoedtbant vol Diamanten en een witte Pluim: voor hem traden Ses Herauten in Wit Fluweel.

Soo haast den Coningh sijn plaats had genomen, wierde met groote eerbiedigheit de H. Olie uytte Abdij in de Kerk gebracht, den Koningh stont eerst op, en neigde sich ootmoedig voor de Oli-fles, waar na den Bissehop de Soisson met 12. Prebenden in haar Pontifikaal; dese namen eerst den Eedt van de Koning, wegens al de Kerkken, waar naar zy aan de Heeren en 't Volk vraagden, of zy hem aan namen voor haar Koning, 't welk met een groot geroep van Ia, *Ouy dea. Vive le Roi Ouy, ouy, Dieu grand mercy, &c.* wierde beantwoordt.

Den voorsz. Bisschop de Soissons / die ook wegens 't gantsche Koningrijk den Eed van de Koningh nam / bracht den selven voor 't Altaar / daar hy op een Fluweel Kussen nederknielden / en hier toogh den Heer Chamberlan den Koning zijn ghesilverden Rok uit / sulks / dat hi maar aanhielt zijn Satijne Hembderok / toen las den Bisschop een Ghebedt / waar na hy 's Koninghs Swaart heilighde / en omgorde Sijn Majesteit daar mede: Doch nam 't hem straks weder af / en 't Swaart uyt trekkende / gaf dat den Koning / die 't selve recht op hielt / soo langh een ander Ghebet was gelesen / toen offerden den Koningh 't Swaart aan Godt / dat legghende op 't Altaar daar de Scheede lagh / waar na het de Bisschop weer an den Koning over gaf / die het voorts an den Hoog-Connestable toe-reikte.

Na dit nam den Bisschop eenighe Olie met een goude Lancie uitte fles / en mengdent met wat H. Salf / na eenighe Gebeden / salfden den Koningh daar mede op den top zijns Hoofts / en op zijn Borst / tusschen zijn schouders / op ider Schouder / Ellenboge ende in de vlakte van beide handen.

Toen nam den ghesalfden de Koninghlijkke Gewaaden / den Mantel / de geheilighde Hantschoenen / zijnde aldus gesuivert en door een geheilighden Ring van onnoemelijkke waardije geschakelt aan 't Koninghrijk / gaf den Bisschop de Koninglijcke Scepter in Sijns Majesteits rechter handt / en 't Swaart van Gherechtigheidt in de linkker handt / en drukte de grootte Kroon van Klermont op zijn Hooft / aldus afgericht leide hi den Koningh met al d'Officieren der Kroon op zijn Throon / waar den Bisschop zijn Mijtter af nam en 's Konings handt kuste / 't welck d'andere Geestelijcken ook na deden.

Hier

Groot Mogende goede Vrienden ende Bontghenooten,

ALso uwe Provinciale Vergaderinge (gelyck wy alreede verstaen hebben) voor handen is, so hebben Wy, bewoghen synde door een Christelyck eñ vreedsaem ghemoedt, ende ernstelyck in ons selven overdenckende hoe veel Christen Bloedt in den voorgaenden Oorlogh tusschen de Bondtghenoten van een selve Geloof aen wedersijden vergooten is gheweeft, ende hoe veel bloets weder om vergoten soude worden by aldien den Oorlogh weder om soude beginnen, ('t welck Godt verhoede ;) gheoordeelt een Christelycke Plicht te syn met desen teghenwoordighen vrundelyck ende oprechtelyck te verklaren aen Uwe Groot Moghende, (als synde neffens de Hollanders onse naeste Gebuyren, ende weghens het onderlingh ghebruyck van de Commercie met vele Banden van Vrundschap verbonden) dat Ons niet liever nocht aengenamer is als het gemelde Verbondt des Vredes, indien de voornaemste vastigheyt ende versekerheyt des selve van alle kanten niet verswackt, afghesneden ende verbroocken worde ; Derhalven, op dat het selfde niet en gheschiede op eenigerley wyse, ende door eenige practycken van Quaetwillighe Persoonen, hebben wy geoordeelt dat wy daer toe met grooter geneghentheydt eñ yver souden arbeyden, eñ het zelve aen Uwe Gr. Mo. recommanderen, dewyl Wy uyt de ghemeyne geruchten, als mede uyt 's Gravenhaghe eñ andere geloofwaerdighe Persoonen in andere plaetsen vermaendt worden, dat sommighe Luyden aldaer haer uytterste best doen, dat de oprechte en de loffelycke Intentie eñ 't Voornemen van de Groot Mo. Heeren Staten van Hollandt, om de Vrede die onlangs tusschen Ons eñ de Vereenighde Nederlantse Provincien gemaeckt is, behoorlyck t'observeren, te confirmeren, eñ te stabileren, qualyck uyt-gheleyt eñ opgenomen worde ; Waer door te vresen is, dat alle de vastigheyt eñ versekertheydt van de veraccordeerde Articulen (sonder de welcke wy nimmermeer souden hebben behooren noch vermoghen te accorderen) teffens uyt onse handen soude moghen gheruckt worden, eñ dat die vaste eñ Eeuwighe (dat Godt geve) Vrede soude mogen geschudt, verswackt eñ eyndelyck soo het doenlyck ware, gantschelyck gebroocken, eñ weder om in een Bloedigen Oorlog verandert worden, eñ uyt-barsten tot een irreparable schande eñ schade van beyde Republycken, eñ van de gantsche Christelycke Republyck, eñ ten laetsten (ten sy de goedertieren Godt het selve belette) tot uyt roeyinge eñ ruyne van de suyvere Gereformeerde Relige in beyde de Natien, eñ oock over al : Daer wy ter contrarie een vast voornemen hebben het voorseyde Verbondt heylichlyck en religieuselyck te observeren, ende altoos een ware eñ vaste Vrundtschap met de Hooghe Moghende Heeren Staten van alle de Vereenighde Provincien, eñ specialyck mede met Vwe Groot Moghende te onderhouden, gheensints twyffelende, oft Vwe Groot Mogende sullen na hare sonderlinge wysheyt neffens de Heeren Staten van de andere Provincien over een komen met dese onse rechtvaerdighe Intentie, ende

Staet gelyck het was in de doot des laetsten Konings/ uwe Majesteyts Koninglijcke Vader.

Hier op antwoorde den Koning met dese woorden:

Ik dankke U voor de zorge voor my en de Relige: Van mijn kant ik sal niet toe-staan datte Kerk eenige hinder lijde, noch in mijn genegentheyt tot V L. maar sal na 't Voorbeelt des Konings mijn lieve Vader t'allen tijden betrachten met de uitterste vlijt te behoeden de Catholycke Kerck van Romen, en waar in haar voordeel gelegen is, mitsgaders, 't Koningrijck in rust en vrede gebieden.

Sijne Majesteyt bleef na dien noch sommige dagen te Rheyms/ wanneer hy de tijdt over bracht met syn Guarde van Switsers en Francoisen in 't velt te sien drillen: Met 't aenraken van 3000. sieckken door 't Konings evel geplaegt: En met d'ontfangingh van den Blauwen Halsbant de Ridderschap des H. Geests / door den Bisschop van Soisons in d'Abdy-kercke van St. Remy.

DE Staten Generael ordonneerden den 2. deser/ dat den Vast en Bede-dagh van 5. tot 5. weken den 20. Septem. 1653. uyt geschreven/ en tot nu toe onderhouden/ met den Danckdagh die den 3. deser wierde gehouden / soude op houden. Eenighe der Zeelanders waren noch seer ongemacklick over de Seclusie des Prinsen van Oranje, en formeerden sich om den ged. Prins ter Generaliteyt weghens hare Provincie te doen aentekenen/ Dat sy hem in alle de effecten syner Voorvaderen (verstaet de Hoogloffel: Princen van Orange) waeren stellende, ghelijck sy oock de beloofde Gifte ter Generaliteyt voor de ghetrouwe diensten der Ambassadeurs in Engelandt vast gestelt, van hare Provincie aldaer weder deden in trecken: Willende (so 't scheen) betoonen dat haer die Vrede weynigh raeckte: Dan also den Protector over dese ende andere Proceduyren (die wy sullen versvvygen) misnoeght wiert/ schreef hy aen de Staten van Zeelandt den volgenden Brieff in 't Latijn/ luydende in Duyts aldus:

OLIVIER PROTECTOR der Republicke van Enghelandt, Schotlant en Irlant: Aen de Gro. Mog. Heeren Staten van Zeelandt, onse goede Vrunden en Bontgenooten, zaligheyd en voorspoet.

uytnemende genegentheyt tot den Vrede,en van syn devoiren gedaen om dien Oorlogh te slissen,welcke niet alleen twee naburige Natien die onder malkanderen met soo veel banden van vrientschap ende handelinge verknocht waren, schandelick tegen malkander heeft doen stooten, maer oock het geheele Christendom met een gemeynen ondergangh dreyghde, ons seer aengenaem ende in hooghe achtinge genomen syn gheweest. En wie isser oock,die immers eenighe matelicke kennisse heeft van de menschelicke saken die het voor geen grote weldaet en soude achten, dat sulck een sake wech genomen is, die met haer treckt een seer grooten hoop injurien, ende welckers nootsakelickheyt selfs in haer selven aengemerckt zynde, alwaerse sonder ongherechtigheydt,meer dan ellendigh is, en gemeynlick ten lesten op een dolle beestachtighe verwoetheyt moet uytkomen? Wie isser die maer eenighsints herdenckende, niet alleen de oude Contracten, die tusschen beyde de Natien gemaeckt zyn gheweest,maer oock de oprechte ghetrouwe onderhandelinge, die van beyde zyden van allen tyde gepleeght is, niet verfoeyt en heeft die droevige scheuringh die onlanghs tusschen de selve op-ghekomen was? En wat Christen Mensch en is oock niet hertelick bedroeft gheweest, dat de Heyligheyt van de Euangelische Religie, gesuyvert van vervalschinghen, die tot noch toe met soo veel kosten van Goedt ende Bloedt van beyde zyden bekomen ende behouden is, door sulcke meer dan vyandelicke Tweedrachtigheden gekrenckt ende ten spot gestelt wierde? Voorwaer dat sachter gevoelen dat uwe Hoogheyt in desen heeft ghehadt om het menschelicke Bloedt te sparen, dat selve heeft ons oock altijts gedocht het profytelickste te wesen: ende vermaendt ons noch daghelicks ernstelick toe te sien ende te sorghen: niet alleen dat de ghemaeckte Pays vry mach zyn van alle trouwloosheyt, maer oock van alle het gene dat de gemoederen soude konnen verbitteren ende den eenen mensch van de anderen afkeerig ende by God onaengenaem maken: Eñ en is hier tot noch toe van niemant onses wetens eenig teycken gegeven,waer om het goet van die Vrede van allen so wel ernstelijcke verlangt, als met groote toegenegentheyt van gemoederen aengenomẽ,geseyt soude mogen worden onaengenaem te schijnen, veel min geturbeert te wesen: de publijcke authoriteyt by ons oock machtigh genoeg zynde,om de oproerige propoosten,so daer eenige hier tegen onder het volck gestroyt wierden te gemoet te gaen,of die te bedwingen,die tegen de gemeyne rust schadelijck sijnde hier nieuwighedẽ tot scheuringe van de gemaeckte Unie en vrientschap soudẽ soecken aen te rechten,'t Welck alleen oock uwe Hooght. van onse seer goede genegentheyt eñ yver tot den Vrede versekeren,eñ dese Provintie van alle quade suspitie in desen deele souden konnen bevryden. Gelijck als wy oock dit gestelt zynde, niet en konnen bedencken; waer in dat uwe Hooght. meent, dat wy ons devoir niet en voldoen, eñ niet recht genoech over een komen met de genegentheyt der Heeren Staten van Hollant eñ West vrieslant over den handel van de Vrede, voor soo veel als die aen het goet vinden van de Heeren Staten Generael souder eenige exceptie ten vollen behoort te staen,ende een kon-

nen

ende neffens de gemelde Heeren Staten van Hollant te gemoet gaen de verkeerde Desseynen ende inclinatien van den genen de welcke souden begeren dat de publycke Vrede om haer eygen particulier gebruyck ende profyt soude gebroken worden, ende met eenen de gemeene Vryheyt ende de zake van de Relige onder de voeten ghetreden, ende ghestelde tot spot van onse ghemeyne Vijanden. Gelyck als Wy met dese teghenwoordighe onse conscientie hebben willen voldoen, soo bidden Wy oock Godt Almachtigh den eenigen Autheur van de Vrede ende Eendracht, dat alle ende de bysondere Vereenigde Nederlantse Provincien op de fondamenten van de vaste, sekere, en Eeuwighe Vrede en vrundschap met ons mogen houden, maer oock onder haer selven met malkander, ende datse door de selve Eendracht waer door zy opgewassen syn, toe nemen mogen, ende langen tyt de selve genieten: Tot welcken eynde wy God bidden, dat hy Uwe Gr. Mog. matige eñ vreedsame Raedslagen wil in-blasen, ende voorts dit gantze werck des Vredes hoe langer hoe meer dagelyex vaster maken, op dat voor alle dingen aen syn Goddelycke Name, Eere, en suyveren Gods-dienst, ende de Heylige Gereformeerde Relige die wy beyde belijden, een glans, aen de Zee en de Navigatie de voorgaende versekertheydt, en aen de onderlinge Commercie de oude wackerheyt moghe gegeven worden, ende eyndelyck tusschen beyde de Natien de Oude ware en Broederlycke vrundtschap, die met so vele Banden van Relige, Nabuyrschap en Commercien verbonden syn, tot groote Eere Gods eñ aenwas van de selve Relige voor altoos toe-neme, eñ also de Oude Vrijheydt van beyde de Natien eñ de Vrede en de gerustheyt van beyde Republycken tegens alle machinatien van quaetwillighe ende quaet werckende Persoonen, eñ teghens alle de Vijandlycke Aenslaghen so binnen als buyten ons Lant mogen vast blyven, &c.

Het welcke dien Barmhartigen Godt genadelycken ons wil verleenen, onder wiens Heylighe beschuttinge wy Uwe Groot Mogende beveelen. Gegeven tot Withal den 26 Iuny, ANNO 1654.

Uwer Groot Mog. goede Vrund

OLIVIER P.

De Staten van Seelant hebben daer op de volgende Ant woort gesonden:

Doorluchtige en Hoogwaerde Heer PROTECTOR

ALs den Brief van Uwe Hoogheydt hier gebracht wierdt, soo was onse Vergaderinghe, weynigh te vooren gehouden, nu al ghescheyden, ofte liever op Rapport uytghesteldt, waer uyt ghevolght is dat wy laetter de gheleghentheydt hebben ghehadt om te antwoorden dan het andersins wel behoorde, alhoewel die dinghen die Uwe Hoogheydt in den selfden Brieff aen Ons vermeldt, van syne uyt-muntende ende insghelyckx oock syne uyt-ne-

men wy dat met seer danckbare harten aan: Aan onser syde mede vaerdigh ende bereyt synde by te brengen al wat in onser macht is om uwer Hoogheyts Regeringe te beschermen, als mede het Recht eñ versekeringe van d'Engelse Natie volgens den Inhout van de Vrede; Ende voorders by alle voorvallende Occasien te doen al het gene dat van de beste Vrunden en Bontghenoten magh begeert worden. De Almachtighe Godt de Autheur van Vrede en Gerechtigheyt wille dit zegenen: Als oock beyde de Natien in kloeckheyd en in Christelycke Godsdienst altyt behouden en bewaren, eñ uwe Hoogheyd langduyrige gesontheyd en een bloeyende Staet vergunnen.

Gegeven te Middelburg in't Hof van Zeelandt den sevenden Augusti 1654.

Uwer Hoogheyts goede Vrienden ende Bontgenooten de Staten van Zeelant.

getekent, Ad. Veth.

Den 21. deser gingen de Staten van Hollant en West-vrieslandt en corps/ te weten/ Syn Exell: Johan Wolphart/ Heere van Brederoode: Jacob van Wassenaer/ Heere van Opdam/ Admirael/ Mr. Johan de Wit/ Raet Pensionaris der Staten van Hollandt/ Frans Banningh Kock/ Heere van Purmerlant/ Burghermeester van Amsterdam: den Heere van Beverweert/ Gouberneur van Bergen op-zoom: Fredrick Stellinghwerf/ Pensionaris te Medenblick/ ten Huyse van de Princessen Weduwen van Orangien/ om te antwoorden op de ingeleverde Requeste van hare Hoogheden nopende de Seclusie van de Pupille van Orangen/'twelcke met een goede modestie en ordre is volbracht en oock ontfanghen.

Tot Upsal in Sweden is den 16. deser de Krooninghe des Konings seer statelijck volbracht. 's Morghens dede de Coningin een Aenspraeck van dry quartier uyrs aen de gantse Vergaderinghe van 't Ryck (daer oock meenigte geringhe Luyden teghenwoordigh waren: Zy resigneerde door die selve Aenspraeck de Croon des Rijcks/ eñ ontkleede haer in tegenwoordigheydt van al d'Aenstenders/ van de Kroone hare uytnementheyt/ de Macht hare stercktе/ de Regaliteyten hare Authoriteyt/ de resterende voorname Koninglijcke Cieraden hare Luyster: Dese gaf sy alle over aen de Opper-Edelen der Croon: Na deses gingh den Adel/ de Geestelijckheyt en 't Gemeen/ omringt van een Regiment Paerden en 4. Compagnien te voet in groote pracht en statye/ met ettelijcke blasende trompetters

nen niet gedencken wanneer over de selve solemnelyck in de Vergaderinghe der voorsz. Generale Staten geraetslaeght is, *Dat wy in het geene tot het maecken en voorspoediger voortgangh van de Vrede scheen te dienen, ons oyt min ghequeten hebben als de ghesëyde Heeren Staeten van Hollandt ende West-Vrieslandt, ofte oock van de andere Provincien:* Maer dat wy ons ter contrarie altoos so gematight hebben, dat wy seer vele dingen die van geen kleyne gewichte waren, eñ de Af-handelinge van de sake dapper konden beletten, uyt enckel verlangen na de gemeyne en Christelycke ruste, meermalen hebben laten varen; Gelyck onse resolutie oock is in de selve wille en getrouwigheyt te volharden; zullende ernstelyck alle dingen besorgen die tot onderhoudinghe van onderlinge liefde en Commercien souden mogen dienen, eñ derhalven niet toelaten dat yemant van onse Ondersaten in eenigh voornemen dat daer teghens strijdigh eñ de Eendracht nadeeligh is, gestijft werde; Verklarende daer en boven uyt oprechter herte, dat wy hier niemandt en weten die om particulier profyt den Vrede wenste gebroken te sien, en dat men de Wapenen weder om soude aennemen, en in de voorighe swaricheydt weder om vallende, de Zee die tusschen beyde de Landen vloeyt met Menschen bloet mengen, eñ in somma, den Staet soo van beyde de Republycken als oock van de Kercken doen daveren eñ uytroeyen, tot een Exempel van eeuwighe schande. Wie dat de ghene moghen syn die sulck een klachte voor u Hoogheydt ghebracht hebben, so sy Uytlanders syn, sy en behoorden niet lichtvaerdigh eñ terstont te ghelooven het gene dat daer verkeerdelyck eñ quaetwillichlyck uytgestroyt is; Zijnt Inwoonders van dese Landen, soo hebbense seer onbillyck gedaen datse gedurft hebben tegen de openbare waerheyt u gemoet met suspitie teghen ons, als oft wy Vyanden van de Vrede waren, in te nemen; Noch oock gevreest hebben uwe Hoogheydt daer en boven met dese sorge te beswaren, dat de selve haer oock bekommeren most met het gene dat hier omgaet; Welcke maniere van doen by alle Regenten die kennisse van 'tRecht der Natien eñ van de publyke ordre hebben, met recht niet anders dan verdacht kan wesen, behalvens dat wy het oock seer schadelyck achten met dusdanige quade geruchten de versche en als noch tedere vrundschap tusschen de Nabuyren ghemaeckt, te tergen, en alsoo niet toe te laten dat die deerlycke Wonde van de Kercke eñ de Christelycke Republycke geheelt mach worden Om welck quaet voor te komen wy ernstelyck u Hoogheyt versoecken, dat de selve blyve in die goedtwillicheyt die zy onlangs overvloedig bewesen heeft, dese Natie toe te dragen, gelieve eẽ seer goede opinie, gelyck als onse oprechtigheydt omtrent desen handel toe-staet, van ons te hebben, eñ vorder tot de vrije oeffening van de geratificeerde vrede de milde en hulpende hant altyt te leenen, op dat 'tgemene best wedersijts alderbest bevordert, en de glants der Gereformeerde Relige op de maniere van haren oudẽ voortgang en aanwas geluckighlijck mach voortvaren. Tot welcke loffelijcke sake dewijl wy siẽ dat uwe Hoogheyt so dapper wel gemoet is, so nemen

onder andere dingen den Vrede met Engelant niet toestaen: Doch/ alles ten gewenschten eynde afloopende / so was daer om te grooter vreughde/ selfs Coningh Fredrick was seer vernoegt /en hy spaerde moeyte noch gelt om een statige Blijtschaps Feest ter gedachtenisse van dien te houden: Tot Antwerpen dede hy ettelijcke 100. Maskerade Tronien koopen / ende veel Vuyrwerckx en Waterbasen tot zijn toestel practiseren. Den Vreugdeu-dagh ghekomen zijnde/ is de Triumfe daer van dusdanigh geweest:

Coningh Fredrick was selfs gekleet als den Grooten Turck / en zijn Coningin als de Turckse Keyserin: Den Hertogh van Holsteyn als den Koningh van Persien: Also waren oock d'andere Grooten van't Hof alle in vermomde Cleederen. Daer was gemaeckt een groote konstige Berg/waer uyt quam een vuyrspouwende Draeck/ door verborgen mannen voortghedreven / die de gantse lucht met alderhande Vuyrwercken vervulde: Den Draeck nu also uytte Spelonck des Bergs gekomen zijnde/wiert zijn muyl door een Instrument geopent/ daer uyt sprongen 200. gewapende mannen / die sich in twee hoopen verdeelende / seer bitter op malkander sloegen/ yder van haer daer toe een Swart in d' een / en een brandende Fackel in d'ander hant hebbende. Boven op den Draeck klommen twee persoonen gekleedt als een Coning en Coningin: onderwijl dese samenspraeck hielden/hoorde men een heerlijck Musijck/dat ophoudende/ volghden 't gheklanck van veel Trompetten. Van een ander kant sagmen toen voortskomen eenighe Benden op 't Turcks / Tarters/ Moors en anders ghekleedt / yder een Lancie in de hant hebbende/ sy renden door al de Fackels/'twelck cierlijck stondt om datse blinckende Rocken aen hadden. Toen keerden de 200. Soldaten weder binnen den Draeck/ en de geheele Mommery wierde besloten met veel treffelijcke Vuyrwercken op't Water.

Maer den Hertogh van Brunswijck diergelijcke Konstwercken in zijne stadt oprechtende/ verspilde wel over de 6000. Croonen aen 'tselve/en ingeval hy op die tijt alst te werck gestelt wiert /niet dapper op zijn hoede ware geweest/'t soude hem ongetwijffelt oock zijn leven gekost hebben/doch het stont hem noch evenwel dier genoegh dewijl het een perspectif Vuyrwerck was van alderhande figuren/ waer

petters / slaende Keteltrommels / den Nieuwen Koningh geleyden van't Kasteel tot in de Hooft-kerck / alle te voet / uytghesept de Heeren van zynen Secreten Rade / 46. in getale / dese reden rontsom den Koningh (die op een ongemeen braef wit Turcks Paert sat / behanghen met een Silver geborduyrt Cleedt) te Paerde: In de Kerck komende / dede den Bisschop van Strengnesz een goet Sermoen / waer na Zijn Majesteyt geleyt wierde voor 't Altaer / daer hy op Twee Kussens knielde / onderwijl dat den Rijckx Cancelier den gewoonelijcken Eedt las / die hy beswoer / toen nam den Aertsbisschop de Kroon / en druckte die met hulpe van den Viceroy ofte Rijckx-Drost op des Conings Hooft / en salfden hem uyt een Vergulden Hoorn / die aldaer in een Processie met d' andere Ornamentē was gebracht: Stracks hoorde men daer op al't Geschut op 't Kasteel en al de musquetten salvo schieten: Ondertusschen begaf hem den Koningh in't midden der Kercke / daer een Coninckliicken Stoel opgerecht stont: Hier schickten sich alle zijn Raedtsheeren rontsom / doende den Eed van schuldighe plicht en gehoorsaemheyt / dat geduyrende / heeftmen anderhalf uyr het raerste Musijck gespeelt dat oyt gehoort is. In ordre keerden sy weder uytte Kerck / en wierp toen sijn Majesteyts Rentmeester op straet onder 't Volck een goede partije Goude ende Silvere Nieuwe Penninghen / aen d'een zijde stondt des Coninghs Beelt met dese woorden /

CAROLUS GUSTAVUS Rex Seciæ,

Aen d'ander zijde de Drie Croonen / en rontsom dese Letteren /

A DEO ET CHRISTINA.

Na dese en andere Feesterijen / nam de Koningin haer Afscheydt van den Coningh / de Rijcks-Raden / de Juffrouwen / ende andere Grooten / die haer tot omtrent een uyrtje buyten Upzal gheleyden / daer dese weergadeloose Princes met lust toonde / datse gewilligh haer Rijcke / Vaderlant en Vrienden verliet / om te besien de gedaente van Vremde Landen ende Volckeren.

TOt Flensburg in Holsteyn had den Koning van Denemercken moeyte mette Staten van dat Hertogdom / want sy wildē oock onder

In 't uytgaen deser maent taste den Venetiaensen Admirael D. Josep Dolfino met 24. zeylen / in de Dardanelli (de engte die sich tusschen Constantinopelē en d' Archipellis vertoont) 70. Galeyen / 32. Schepen en 6. Galjoten der Turcken aen / den Slagh duurde 5. uren: In de welcke 't Venetiaense Schip St. George tusschen Twee Groote Turckse Schepen ingedrongen / soo langh om 't behout van Christenrijck kampte / tot dattet mette voorseyde 2. Turcken sonck: 't Schip de Bonaventure (Viceadmirael der Venetianen) weerde sich soo dapper / dat / nae dat de Turcken over 600. Ongheloovighe aen 't selve hadden verspilt / 't selve by versuym verbrande: Den Admirael der Turcken / op hebbende 54. stucken en 1200. Man / wiert by den Admirael Dolfino verovert: Seker Schip van Enchuysen droegh sich soo vroom en dapper in dit Gevecht / dat den Schipper daer af by den Senaet van Venetien met Twee Duysent Ducaten wierde vereert: Want hy was een der meeste oorsaecken van de Nederlaghe der Turcken / (die hier Vier Duysendt Mannen ende Ses Schepen verlooren / vluchtende met de overighe zeylen naer 't Eylandt Scio) overmits d' andere Venetiaense Schepen desen Hollander aldus siende kampen / volghden hem met gelijcken ijver en courage / waer door de Turcken verslaut / de Zee met schanden ruymden.

Julius 1654.

DEn Heer Protector nu langs so meer bespeurende dat dē Vijanden van zijn Gouvernement hoopeloos wierden, omme de vastigheydt van zijnen Staet te ondermijnen, ja datze desperaet begonden te werden, verdubbelde zijne Guarde, om niet te gelyck met hun een ongheluck te smaecken, en steldt Sir Walther Stricklandt tot Overste der selver, niet teghenstaende die wel eer geweest was een groot Mignon der Stuarts, voor de welcke hy als Gezant in Hollandt had geresideert. Eenige Vijanden hadden alreede teghens de Persoon van Sijn Hoogheydt ende den Staet geconspireert, ende sich op bysondere manieren tot de dadelyckheydt van dien geengageert, sonder aen te sien de ghevaeren des Aenslaghs ende van haer selven, dat het volvoeren van dien in weynigh

waer binnen hy sich met ettelijcke zijner Musikanten begaf/ op 't midden der Zael: Het spel op syn best synde/ geraeckte door een om gevallen Keersse 't Werck in brandt / ende ghelijck 'tselve vol Vuyrwercken/ Lichten en Toortsen was / so vloogh alles so schichtigh in de vlam/ dat den Hertogh met syne Speelers sich ter nauwer noot daer uyt salveerden.

Den Graef van Harcourt voor Vranckrijck de Vesting Brisach bewarende / en een Heer wiens vroomheyt onder den tytel va Velt-Marschalck des Rijcs/ de selve Kroon voortijts dapper voordeelig was geweest / begost nu (om dat hy eenige waengunst op den Cardinael Masarini genomen had) onder pretext dat men hem niet en betaelde/ 't ooge na de Vijanden van Vranckrijck te wenden/ in alle schijn als oft hy syn toe-vertroude Vesting Brisach aen den Duytse Keyser/ ofte wel aen den Hertoge van Lorreynen had willen verkoopen/ om also gelt en wraeck gelijcklijck te bekomen: Maer de Cardinael Masarini wel bewust wat Vranckrijck aen Brisach ghelegen was/ bevijverden soo veel / dat de onderhandelinghen tusschen Harcourt/ den Keyser/ en Lotaringen alreede ondernomen/ wierde vernietigt/ en door behendigheydt van den Hertoghe de Castelnau/ (Lieutenant Gener. van 's Coninghs Leger) ghemelte Harcourt de ges. Vestingh op navolgende conditien aen de Franse Kroon weder over leverden:

1. Den Graef d'Harcourt/&c. sal aen Vranckrijck over geven de Stadt en 't Kasteel Brisach/&c. met de dependentien / Amonitie en alles.

2. 't Guarnisoen sal uyt trecken (daer van ged. Harcourt magh kiesen 400. gewapende Soldaten/ om den Koning in Philipsburg te dienen) den 1. Juny/ en gaen daerse begeeren.

3. 't Frans Krijgsvolck sal de Rijnbrug intrecken op die uyr als ged. d'Harcourt sijn 4000. Man na Philipsburgh sal in gescheept hebben.

4. 5. Vranckrijck sal terstont aen 't Guarnisoen betalen 22000 ponden/ en 10000 pont daer na: De Officiers Heroards/ La Coste/ Valter/Andre en Squenir/ te voren uytte stad geweken / sullen hier af oock mede hun deel hebben.

6. Vranckrijck sal den ged. d'Harcourt 's Jaers betalen 5000. ponden/ terstondt na dat hy 't Tractaet des Gouvernements van Elsas met den Coning sal voltrecken / en 5000. pont als hy uyttreckt.

7. Vranckrijck sal ged. d'Harcourt versekeringe van alles verleenen / door een geverificeerde Acte/ en zijn Adherenten/ van noyt hier over gemolesteert te worden.

8. So ras Vranckrijck Brisach in possessie heeft/ so sal 't Gouvernement van Op en Neder Elsas met dat van Hagenauw/ en alle des selfs Innekomens indisputabel aen ged. Harcourt behooren.

9. Tot verseeckeringhe van 't volbrengen deses sal men van beyde zijden Ostagiers verleenen / die hier nevens sijn aengeteyckent.

10. Doch inghevalle van rupture / soo sullen de Ostagiers van beyde zijden (die onder de Magistraet van Bazel ghesteldt zijn) over ghelevert werden in handen van beyde zijden respective daer sy behooren.

van Normandyen met Krijgsvolck tegens Engelant, en 't Geslacht det Stuarts scheen men door Huwelyck en Beneficien noch nauwer aen de Franse Croon te hechten; De Roomsgesinde had men aldaer groote beloften gedaen; d'Engelse Koopvaerdy-Schepen wierden niet alleen in Vranckryck opgebragt, dan men weygerden oock die te restitueren; Tot sulcke Rovery gaf men te Brest volle vrijheydt aen de Capers van Carel Stuart; En boven dien handelden men te St. Malo met d'Engelse Natie als openbare Vyanden, &c. In somma, het geliet sich soo om dese als oock de oorsaeck die Engelandt aen Vranckryck gaf door 't nemen harer Schepen, dat dese Nagebuyren weynig rust voor hadden.

Des niet te min beval den Protector de groote Oorlochschepen, gelyck den Souverain, de Iaems, en andere tot Chattam aen Ketenen te sluyten, so om dat hy nu niemant ter See en schroomde, als, om datse onbruyckbaer en out waren; Iuyst op die tydt verbranden twee Rycke Schepen op de Thems, die nieu uyt Spangien aengekomen waren, onwetens hoe. Maer 'tgunt de Londenaers meer als dit verwonderden, was seker Rooms Priester uyt Yerlant, die van Roomen onlangs in Engelant gekeert, nu Protestants gheworden was; Dat den selfden verklaerden by Syn H. te Romen van wegen de Roomsghesinde Yren geweest te syn, en had den selven vertoont den jammerlycken standt der Cathol. Yren, waer op Syn H. bedroeft suchtende seyde, *God wil u helpen.* En alhoewel desen Yer om hulp socht, so door Gelt als Gebedē, ofte datse anders alle verlorē warē, soo en had hy doch geen ander trooft bekomen, als, dat Syn H. hun niet konde helpen, dewyl hy genoech met syn zelfs en die onder hem stonden, te doen had. Den Priester erhaelde, datte Ketters hun verjaeght en van alles beroofe hadden. Syn H. zeyde, Waer om liet ghy u uytstooten, ghy zout liever blyven staen hebben, eñ u Lichamen eer uwe Wapenen laten neder leggen, dan te lijden dat men u uyt u Vaderlant joegh. Hier op seyde den Priester, dat zy soo langh vochten als zy macht hadden, en datter veel 1000. van de Yren gebleven waren, datzet alles om de Cathol. Relige verloren hadden, eñ om die te behouden, oock nu hun Vaderlant hadden verlaten. Dan Syn H. wees hem met dese woorden af: Gy hebt gedaen als de grootste Plompaers, ghy sout thuys ghebleven en u goet bewaert hebben, &c. En also syn Voet uytstekende om die te laten kussen, dede hem anders geen troost hebben als, *Gaet in Vrede.*

Op den 22. deser is te London een Tractaet van Alliantie tusschen Engelant en Portugael gesloten; Waer in Portugal aen d'Engelsen toestaet vrije handel op Brasil, en de Goederen uyt Portugal met hunne Schepen alleen te moghen afhalen, soo haest Portugael aen Engelant soude betaelt hebben sekere Somme gelts van Satisfactie. Maer den Portugalse Ghezant is daer op uyt Londen vertrocken, latende niet alleen zyns Meesters, maer oock syn particuliere schulden onvoldaen, Payende Enghelant alsoo met 't Appelken van Schoone Beloften, doch (volgens der Portugisen coustume) om nimmer tot effect te komen, ende maer alleen het gedreygde Tempeest door winninghe van tyt, van hare hals af te schudden, en haer Bedroch te decken.

In

in weynig dagen gevolgt soude hebben: De voornaemste Aenleyders die hier over gevangen wierden, waren Ian Geerard, Summerset Fox, en Mr. Vowel. Zy bekenden, datse den Protector souden vermoort hebben als hy Saterdags na syn gewoonte met een kleyn gevolg na Hamptoncourt gingh, hier toe was een Mr. Henshau, Ian Geerard, en 30. Ruyters verodineert: Ter zelver tijdt soude Mr. Tudore Apoteker den Tour verfekert hebben, en dat missende, alle de Corpsde guardes van Londen overvallen, daer toe waren over de 2500. gewapende Comploicteurs gereet: Den Hertoch van Iorck soude met 10000. Man in Sussex landen, Coninck Carel soude men heymelyck over brenghen, en tot dat den Aenslagh volvoert was, in Huttons Hospital verberghen, ende dan hem stracks voor Coningh uytroepen: Prins Robrecht had Ian Geerard in dit Desseyn in Vranckryck seer aengemoedight, hem vergast, en daer in onderwesen: Maer Coningh Carel had geen behaghen in dat werck, om dat hem alle vremde Princen daer over souden misprijsen. Den 20. deser wiert Mr. Vowel daer over te Charingcrosse aen een Galch opgeknoopt, daer hy voor't leste seyde, Dat hy van d'Oude Relige, eñ een Voorstander des laetsten Coninghs en zyns Huys was, doch also hy veel oproerighe woordẽ sprack, stiet hem den Beul sprekende af, en na anderhalf uyr haelde men hem met een Carotse weg. Dit was smorgens: Ten 4. uren na de Noen wiert Ian Geerards op 't Schavot op Towrhill gebracht, hy sprack als een Cavalier, en seyde van die Relige te syn die C. Elizabeth, C. Iacobus, en C. Carel opgerecht hadden, aen wiens Geslaghten hy syn affectie betoonde, hy kende hem schuldigh aen voorige sondẽ, (maer seyde niet welcke) daer by hy den doot verdient had, En wegens 't Complot, hy beleet daer kennis af te hebben; En boogh syn Neck voor de Bijl, die hem (ex gracia) voor de Galgh was vergundt, stervende soo als een Royalist. Maer Sommerset Fox wierde door den Protector gesuspendeert, om dat hy al den Handel eerst ontdeckt hadde. Ten selven dage is Don Pantaleon, Broeder des Portugyssen Ambassadeurs, oock gebijlt; Een wonderlycke zake: Hy was die geene die voorledẽ Iaer (siet Folio 117. op't 4. deel) dat rumoer op de Nieuwe Borse tegens Ian Geerard maeckten. En nu worden zy beyde op een dagh om bysondere oorsake op een Schavot gedoot.

Den Protector sich alsoo van de Vyanden der Republick ontlastende, dede in tegendeel syne Vrunden alle faveur: De Protestanten in Yerlant bevrijden hy van alle Lasten, Imposten, Subsidien, Inquartieringe van Soldaten, Processen, Condemnatien en Gevangenissen: Eenige Schepen tot Londen op Antwerpẽ geladen hebbende, meynende alsoo (door't aendraeyen van ettelycke Gespanjoliseerde) de Schelde teghens't Tractaet van hare Ho. Mo. met Spangen, te bevaren, en tot nadeel der Zeeuwen te gebruycken, dede den Protector weer ontladen en die Navigatie verbieden, soo haest hy door de Nederl. Ambassadeurs daer van was bewust.

Maer wegens Vranckryck had Engelant geen genoegen, alsoo den Fransen Ambassadeur seer flau het Tractaet beyverden; Onderwyl besette men de Kust van

vernoegde haer gehuyst vest en getracteert te sien in 't Huys van een particulier Persoon haren Orient. Eenige meynen haer korts daer na in voorige gestalte tot Utrecht en elders (doch onbekent) gesien te hebben/ vermits sy den 6. deser maent tot Antwerpen aen quam/ gelogeert ten Huyse van den E. Geerard Salsau: Sy gingh eerst by de Carmeliten/ en daer na by de Jesuyten en and're Collegen ten eten/ daer yder syn sobere gewoonte in 't schaffen observeerden: En toogh van daer na sommige buyten-Kloosters/ middeler tyt heeft sy een Nieuwe Levrye toe-gestelt/ om daer mede insgelycks het Hoff van Brussel te gaen besien.

Groote hitte en drooghte met een vergiftighe Lucht/ ontstack in dese Maent groote sterfte in Oostenryck/ Denemarcken en Muscovien: Te Coppenhaven storven 's weecks aen de Peste 5. a 600. Menschen: In der Moscou in 4. Maenden over de 140000. menschen: Te Weenen (daer Prins Robrecht van Heydelbergh aengekomen was) storf den 9. July aen een heete koorts de Roomse Coning: Hier over was byna heel Duytslant bedroeft: Hy wiert den 12. Augusti aldaer sonder eenige pracht begraven: Op 't Lyck lagh een Swart Fluweel Kleedt/ en daer op Dry Croonen/ de Scepter/ Rycks Appel en 't Swaert/ 24. Camerlingen droegen 't Lyck/ den Hofmeester en syn Capucynen/ de Hof-dienaers/ de Cantzelerye/ en de Jesuyten/ de Hof-Musicyns (die 't Miserere seer klaeghelyck songen) de Clergie uyt St. Stefanus Dom-kerck/ de koor-heeren/ 5. Prelaten in haer volle Habyt/ den Bisschop van Weenen/ en des Keysers Camer Heeren/ dese alle ginghen voor 't Lyck: Maer dese navolgende Heeren quamen daer achter:

Des Paus Nuncius, den Spaense Ambassadeur ter rechter, ende Venetianse ter lincker hant; Daer na den Vorst van Diederichstein, en Heer Graef Kurtz Rycx-Vice Cancelier, den Vryheer ven Goldeck, den Graef van Oettingen, Hof-Cancelier en Ryckx-Hof-Raedt President, den Graef van Wittenwolff, den President van d'Hof-Camer, den Hofmarschalck Starnbergh, de Keyserl. Camer-Heeren en Rycx-Hof-Raedt, met andere Voorname Personen; Toen volghde een Troup Musquettiers, en daer mede werde de Lyckstacie besloten.

't Was savonts 10. uyren/ als men alsoo met 't Lyck uytte Burgt over de Groote Zael/ door d' Augustyne kerck/ heen gingh: In de kerck komende/ wierde gemusiceert/ de Zarck gezegent/ en 't Lyck in't

IN Nederlant was nu alles in rust: De Achtba: Magistraet van Amsterdam hadden voor hare Stadt 4. seer kloecke Oorlogh-schepen leggen / als 1. de Beurs / 2. de waegh / 3. 't Nieu Stadhuys / 4. En 't Wapen van Amsterdam. In Overijssel begost het dapper te roocken tusschen de steden Kampen / Swol / en Deventer. Andre die stil scheenen te sitten / beijverden dat te dempen / maer daer wiert niet af / alles scheen te vergeefs.

Augustus 1654.

GRaef Willem van Nassau (Stadtholder van Frieslant en Groeningen) komt in den Hage / en neemt afscheyt van de Princesse ‡ Emilia Weduwe van Oraingen / die op haer vertreck stont na de Keurvorstinne van Brandenborgh hare Dochter tot Berlijn in Pomeren / te verreysen. Zijn Genade Graef Willem toogh voorders na Utrecht / Nimwegen / Wesel / etc. Op die tijt was oock de Princesse Royal uyt Hollandt na 't Spa getrocken / om hare Broeder de Coninck van Schotlant (die nu Vranckrijck hadde verlaten / en al-reede tot Luyck aengekomen was / daer hy by de Jesuyten was gelogeert) te vinden: Zy toghen samen na Ceulen / doch begaven sich meesten tijt ter devotie by de Gereformeerde tot Mulheym: Na eenige Weken quam de Princesse Royal weder in Hollant / maer Coningh Carel bleef sich by den Guliker Vorst met Jagen en Vliegen vermaken: Ende Zijn Gen. Graeff Willem van Nassauw keerden insgelijcks weder na zijne residentie stadt Leeuwaerden / daer hem de Borgery in de Wapenen / de Vrienden met vreughde / en de Latinisten met hare Lofrijmen verwillekomden.

Den 12. deser hebben de Ed. Groot Mog. Staten van Hollandt hare Guarde onder 4. andere Compagnien gesteecken / 4. Nieuwe Capiteynen daer over gestelt / en oock nieuwe Vendels ghegheven / voerende een Roode Leeu in een Geel Velt.

De Coningin van Sweden den 28 July tot Hamburg komende / bleef eenige dagen onbekent / om datse Mannelijcke Cleederen aen hadde / 't Hayr eenichsins gekort / in 't grau / en op zijn Holsteyns met een Sluyer om den Hals / en den Hoedt aen een sijde opgheroldt: Zy vernoegde

‡ Niet wijt van Berlijn geraeckte hare E. door meer als gemeene kloeckheyt uyt de Littier / waer door sy geluckelijck eschappeerde den loop van de twee Muylen die haer droeghen / zijnde verschrickt door 't salvoschieten van eenige Lantsaten daer hare E. passeerden.

wijders na Roomen/daer hy niet veel goets voor Vranckrijck dede. Maer den Gouverneur van Beste Isle/ al was hy Broeder vandē ges. Cardinael de Rets/ soo en woude hy even wel de Spanjaerden niet in zijn stercksten laten komen/ maer wel op de Reede: Zijn vrou (dat een wackere Baesinne was) die mede een stem in haer Mans raedt hadde/ was hier doen en laten. Den Coninck te Parijs van dien handel vernemende/ hadde geern gesien dat men dat Eylant in aller ijl weder tot gehoorsaemheyt had ghebracht/ al eer oock d'Engelsen in dien hoeck mochten komen nestelen: Men armeerden onder die naem in de Bocht van Vranckrijck een Vloot Oorlochschepen/ onder 't bewint van Monsr. de Neufchese/ maer die wierde op een ongeluckiger plaets geemployeert: Men ontsach sich niet tot Rochel twee brave Fluyten van Rotterdam te arresteren/ en al waren sy nieu/ tot Branders onder de voorsz. Vloot te gebruycken.

Tot Nantes woonde seecker Hollander/ die met 't Vertimmeren van syn Huys besich sijnde/ een out stuck Loot voor sijn Deur had leggen: Een Fransman daer verby komende/ stoot sijn voet aen het selve stuck Loot/ en begint daer op eerst op de Wercklup/ en daer na op den Huys-Heer te schelden: Elck voegt'er sich by/ so dat de heele stadt in oproer geraeckte; De Francoisen wierden in dese Tumulte seer bitter op de Hollanders/ alsoo dat selfs geboren Fransen die van de Relige waren/ dapper in perijckel stonden om van 't Canailie geplondert te worden: Den Fransman die sich gestoten had/ en oorsake van dese onrust was/ bleef in de tumulte doot/ waer door d'andere verbittert op den Hollander voor wiens deur dit geschiede/ wilden sijn Huys raseren/ maer de Soons van den Gouverneur de la Melerey quamen gewapender hant met soldaten den Hollander en sijn Familie in de gevangenis halen/ salverende hun so 't leven/ doch om 't graeu te vernoegen mosten hun handen en voeten in ysere banden slaen: Maer door ordre des Conings/ en vlijt van den Am. Boreel is stracx alles in ruste gebracht/ te meer/ om dat den doot-gebleven Fransman was befaemt voor een mutineux Persoon.

Van den 29. July af tot den 24. Augusti hadden de Spanjaerden Utrecht omcingelt/ besloten/ bestormt en heftigh aengetast: Noit sagh men de Vijanden van Vranckrijck met meerder spoet een Belegering voltrecken/ als dese/ doch het quam uit een Franse inborst/ die

in't Graf geset. (N.B.) Op die selve uyr als den voorsz. Roomsen Coningh storf / is tot Raab in Ongaryen een Buyrighe Spelonche ontsprongen/ waer door veele plaetsen tot Asse syn verbrant. Oock is te Nordfolck in Engelant een Veengront en Heyde in brant gheraeckt/'t welck alsoo 't door afsteken sich niet en wilde laten afscheyden/ een grooten alarme onder de Buyren heeft veroorsaeckt.

Maer noch meerder was 't gehele Noorder deel van Europa verbaest over een Son-Eclips die den 12. deser smorgens by Tien uren soude verschijnen: De Sterrekijckers hadden na de Heydense en de bedriegelijcke Arabise grontregulen/ door haer Astrologia veel onrust onder 't Volck verweckt / ende alhoewel sy wel wisten dat alle Eclipsen natuyrlijck waren / nochtans veel onheyls daer uyt voorsept/ sulcks dat in Duytslant / Denemarcken en Pruyssen veel eenvoudige lichtgeloovighe menschen soo bevreest waren/ datse eenighe daghen voor en na den voorsz. Eclips hunne Deuren noch Vensters dorfden openen/ 'k verswijge de opmercking die men hier in Hollant daer over hadde: Doch als nu d'Eclips verscheen/en de Lucht noch met eenige Wolcken betrocken was / soo bleeft nochtans het Licht soo volstandich/ dat/indien men van't Eclipseren niet geweten had/ oock het selve sonder te mercken gepasseert soude hebben; Waer door dese Oproerige Sterrekijckers meer credijt verlooren / dan sy van haer selfs door de Const uyt hadden gehadt.

Hier op Zegt Sophocles, Veritas simplex & firma est.

Den 8 deser savonts ten 5 uyren is den Cardinal de Rets uyt den Tooren met een Koorde door behulp van twee Persoonen neder gelaten/en door 4 a 5. Ruyters van Nantes (daer hy om zijn yver tegens den Card. Masarini uyt't Bos van Vincennis was gebragt) na St. Sebastiaen in Spangien gevlucht/daer hy Vranckrijck met de transporteringhe van Belle Isle aen Spangien/ seer incommodeerden / want de Spaense Schepen quamen daer ten ancker / en zy lande oock eenich Volck/ sulcks/dat zy de gheheele Franse Zee daer door ontveylighden: Monsr. de la Mesleray Gouverneur te Nantes was soo ontstelt over 't ontkomen van de ged. Cardinal de Rets / den welcken hem soo ernstelijck te bewaren/door den Coningh aenbevolen was / dat hy sieck te bedde viel: Gedachte de Rets toogh

wijders

en Anmagramma voorseggheus wijs op de veroveringh van Atrecht / etc. In Enghelandt roemden de Gespanjoliseerde oock te overmatigh seer met dese Belegeringhe aen 't Hof des Protectors. Doch als nu den dagh aen brack op den 25. deser by 2. uyren 's Middernachts / begosten de Fransche Benden eenighe stormen te doen / bestaende meest in Ruyters die yeder een Bos stroo ofte Rijs achter op hunne Paerden gheknoopt hadden / daer sy op verscheyden plaetsen 's Vyandts graften mede dempten : Het teken van den generalen aenval was 't Canon van 20. nieugheplante stucken / die voor 2. uren begosten te speelen / stracks vallen sy aen op een / twee / en drie bysondere plaetsen / den Lieutenandt Gouverneur van Atrecht hier af oock verwittight / valt mede op die tijdt den Vyandt aen / en bonst met zijn Guiche Kartouwen door Speck en Specken : dus woedende scheenen al de gruwelen ontbonden als een Hel van Solfer op de Spaensche macht uyt te barsten : Ten 3. uyren brecken sy door 't Quartier van D. Francisco de Solis / en toen sachmen Borgondjen wijcken / de moort / 't verpletteren / 't doorrijgen / en bloetstorten duyrde tot aen den Noen / (een jammerlick Bancket voor die soo onlanghs haer de winst van die stadt ingebeelt hadden :) Daer lagh al den yver van Brabandt / het zweet van Vlaenderen / en de wackerheydt van Condee : * 't Gheschut / den Train / Waghens / Wapenen / en al wat byna door vier voeten niet gebergt wiert / bequamen de Francoysen : Noch wasser de vroomheydt van Condee soo noodigh / dat de Wagen-paerden en meenigh braef Ridder betuyghden door zijn beleydt gesalveert te zijn / want hy mette zijne alleen hielden soo langh stant / tot dat de Loranoysen en de achterste knechten geweken waren / maer de Spaensche Ruyters waren na haer ‡ oude gewoonte d'eerste loopers / dese brachten den Aerts-hertoghe in Doway : Hertogh Francoys in Rijssel en Condee in Kamerick wijckende : Maer 't Voet-volck by de 20000. Zielen wierden gedoot / vertreden / ghevangen of verstroyt 80. stucken en 4000. gevangens brachtmen te Perone : Turenne bequam al de Silvere Servis van den Prins de Ligne / hier dede hy geldt af munten / in stucken so groot als een Rijckxdaler / aen d'een zijde stondt zijn E. Effigie / en aen d'ander zijde een Brandent Swaert / en dese letters daer rontsom : Ie brusle mon Fourreau. de selve vereerden hy aen de Francoysen / dien buyt was over de 40000. gulden alleen waerdigh. Dit was op St. Lowijs dagh / en hy selfs (den Koningh) dede met sijn presentie geen kleyn mirakel. Maer wat onderscheydt daer geweest is tusschen de Opperste en Onderdanen van Vranckrijck / heeft genoegh gebleecken aen de ontmoetingen ghedaen aen den Koninck van Vranckrijck in sijn wederkomste binnen Parijs / als aen die van den Aerdts-hertoge Leopoldus binnen Bruxel.

Nu

* Verstaet het licht Canon / alsoo de sware Stucken te Doway mosten blijven / om dat Turenne de passagie na 't Spaens Leger hadde gestopt : Hier af wiert D. F. de Solis de schult gegeven.
‡ Gelijck zy deden by Arien / Chastelet / Rocroy en Cortryck / latende 't voetvolck in de pekel.

die (te weten Condee) hier oock een quartier had met sijn Francoysen / na de zijde van Kamerick / D. Francisco de Solis mette Spanjaerden nae de zijde van Amiens / Hertogh Francoys mette Lotharinghers nae de zijde van Amiens/ ende den Aerts-hertogh Leopoldus mette rest na de zijde van Doway: Condee beneerstighden soo dapper dese Belegeringe/ dat na 14. dagen de stadt besloten lagh: Het Hoornwerck van Guiche verovert / en alreede over de stadts Gracht in de Wal gekomen zijnde / stonden op 't punct om door een algemeynen oversprongh die Provinciale Hooft-stadt van Arthois te overvallen / ende alsoo uyt te wrijven de steene Letteren die Vranckrijck als sy die stadt laetst won / in spijt der Spanjaerden dede uythouwen / luydende aldus:

Soo haest de Muys sijn Nest in't Oor der Kat komt maken,
Sal Spangien weder om in Aterecht geraken.

Den Jonghen Koningh (als ghenoegh ingheschcerpt wat zijn Rijck aen dese heerlijcke plaetse lagh / behalvens / dat Spangien by des selfs winste met Enghelant als dan scheen te sullen heulen / tot verder onheyl der Francoysen) en versuymt dagh noch uyr om de selve te helpen: Ende voorwaer dat Jonghe Bloedt van soo glorieusen Stam toonde datter een Koninghs yver in stack / want als hy nu sagh datte geordineerde Krijghs-benden van Turenne (die haer tusschen Doway en 't Spaens Leger ingheleghert hadden) niet genoegh waren om 's Vyandts wercken en Convoyen t'overweldighen / quam hy selfs nader: Toch knersten eerst de rebellighe verweeringhe van 't hartneckighe Stenay / (waer in den Gouverneur bewees dat hy veel ghetrouwer aen sijn Prins als aen sijn Koningh was) dit nest gaf sich den 6. Augusti over: En hier mee nu de handen ruym hebbende / ruckt nae Perone met soo veel Vrywillighe als Vranckrijck ruymelijck uytschudden kon / eenighe van dese voeghen hun by Turenne / en openbaren de gheheymen van 's Koninghs believste: Daer op rucken dese nae St. Paul/ (een stedeken nae de zijde van St. Omar / den Pas waer langhst de Vlaminghen 't Spaens Leger spijsden) vermeesteren dat in de nacht / en doen een gantsch Leger van 's Vyandts Karren en Waghens deynsen: Zy knopen dan al 't stroo dat in die Ghewesten vindbaer was tot Bossen / en desghelijcks deden sy met tacken en Rijs: Les Enfans perdu voerden 't Canon aen / van de hooghe zijde van Amiens: dit beneerstighen duyrde tot den 24. deser / wanneer men te Brussel alrede scheen verseeckert van de winst deser stadt / alsoo sy wel saghen dat den Prins van Condee nacht en dagh in de benouwingh der stadt voort voer / jae meer voortgangh maeckten dan alle d'andere / want hy ontsagh niet zijn eyghen Silverwerck aen die Soldaten uyt te deelen die 't meeste ghevaer uytstonden: Men lachte te Rijssel mette Franse macht / de Ghemeente wijs maeckende / dattet onmogelijck was Atrecht t'ontsetten / dat de Francoysen niet vechten wilden ten waere den Card. Mazarini selfs voor aen ginghe / en men maeckten Lof-versen en Anna-

Dorpen koſten bekennen, maer kregen 's Nachts een S. W. ſtorm die haer van deſe Kuſt af dreef: Achter Yerlant verſtonden zy door 2 Embder Walvis vangers, dattet Vrede met Engelant was, ſouden anders gelijck voorleden Iaer in Noorwegen geloopen hebben. Brengen mede wegens

Den Stadt der Nederlanden in Ooſt-Indien,

Dat den Generael C. Reynierſz. overleden, ende den ervaren Heer* Maetſuycker in ſyn plaets gekomen was, van wiens voorſichtigh kloeck beleyt men niet dan alles goets te gemoet ſagh, als wel geſien zynde by die hem wel kenden. (Den E. Geerard d Hulft zyn tweede Perſoon zynde.) Anno 1653. was inde Golf van Perſia by Tyowan 't Iacht de Saphyr door ſtorm geblevẽ, en noch op een ander plaets de Fluyt de Smient en 't Iacht de Sparwer. Daer teghens was men op d'Oorlogh tegens d'Engelſen daer ſeer wel gemoet, want zy hadden 4. Capitale Schepen van de ſelve die in de Golf van Perſien in ladinghe lagen, verovert, een daer af ſtranden, en 3, wierden beneffens al 't Volck na Batavia gebragt, daer den Buyt tot voordeel der Compagnie is ontladen, 't Schip de Sterre (dat nu mede quam) was een van dito veroverde Schepen. Boven dien was Kijckloef van Tergoes in Auguſto met 4 Oorlogſchepen na de Perſiſe Zee op ſyn voordeel gegaen. Den Amboynſe Oorlogh duyrde noch, die veel Volck conſumeerde, om dat d'onſe ſomtyts t'onvoorſichtig hun gewaegt hadden, en in een Troup 70. te gelijck door d'Indianen wegh-gevoert ſyn: dẽ Coning van Makazar was oock met 6000. man tegens de Neerlanders opgetrocken. Op Batavia ſtont het noch wel, alleen de ſchaersheyt van gelt en d'uytgeweken Chineſen dede daer weynigh voordeel. Men was daer beducht datte Vyanden na Banda zouden gaen, om den Noten handel aldaer door 't pellen der Baſten van de Boomen te bederven. Over ſulcks was 't verſoeck, een Secours van Volck en Schepen, om oock deſe als eertyts de ‡ Portugyſen en Enghelſen op ſyn Bataviers met Batavieren van Batavia onder d'oogen te gaen.

De

* Ged. Maetſuycker wierdt Anno 1644. met 9. Schepen van Batavia voor Ambaſſadeur naer Goa geſonden aen de Portugijſen / om haer voor te houden op wat Conditien d'Ooſtindiſche Compagnie met haer den Vrede wilde obſerveren / gelijck die Anno 1641. tuſſchen Hare Hog. Mog. ende Don Jan Coningh van Portugael was gemaeckt: Te Goa komende / konde niets mette Portugijſen doen / dies leght hy hun voor de Vredens-puncten / en begeert / datſe binnen luttel dagen daer op reſolveren moſten / oft hy wilde onverrichter ſaken vertrecken en den Oorlogh continueren: De Papen en Geeſtelijcke ſeyden dat hy onredelijck handelden / en begoſten met hem te argueren: Waer over hy eyndlingh ſeyde / Mannen bedenckt u / ick geve geen langer uytſtel / ſoude ick met u diſputeren / ſulcks kan niet zijn dewijl wy beyde partijen zijn / en ons voor een neutrale Richterſtoel ſouden moeten begeven / het welcke hier geen gelegentheyt geeft: De Portugijſen zijn ernſt ſiende / namen de puncten aen / in de welcke Maetſuycker wel 6 Tonnen gouts meer voor de Compagny had bedongen als zijn laſt was: Waer over hem den Generael op Batavia met 20000. gulden vereerden.

‡ Anno 1642. Liep Symen Cornelisz. van Ter Veer met 8. Retour-ſchepen na 't Vaderlant: Het Lant van Goa ontdeckende / reſolveerden binnen de Haven te loopen / waer toe hy de Bootſluyden ſeer qualijck bewilligen kon / om datſe tuſſchen 2. Kaſteelen door moſten / op welcke yder 3. Lagen ſtucken waren: Eyndling hy reſolveert / en loopter met een S. W. wint in: De Portugijſen hun ſiende / vluchten verbaeſt uyt de Caſteelen / de ſtucken waren ontreddert / de Capiteyns konden geen Volck op de

Nu waren de Francoysen als een toomeloos Paert geworden / sonder omme sien vallen sy als een Hagelbuy in Henegou en Brabandt / en pletteren en villen al watse ontmoeten / ja stroopten tot by Bruxel / en lieten hun vinden t'Engien / Halle / en't Sonien Bosch: Chastelet wiert verbrandt / Quesnoy overrompelt / en 't heele Landt bedorven. De Spaense Benden hun Leeuwen-huyt nu quyt zijnde / slingerden 't Vosse-vel om / en weecken in de steden / belettende oock aen de Leye de overkomst in Vlaenderen / soo dat hare Vyanden t'eynden adem gheloopen zijnde / op veele plaetsen neder gehackt wierden / en vergeleken mochten werden by de Aertmuysen / die in haer Lant-bederven betrapt en gedoodt wordende / de selve weder om voor Mest verstrecken.

Den 29. deser arriveren 8. Oost-Indise Retour-schepen in't Vaderlant / te weten:

Voor Amsterdam, De Fenix, Salmander, en Coning David.
Voor Seelant, Orangie, en Prins Willem. *Voor Delff.* De Leeuwin.
Voor Rotterdam. Nieu Rotterdam. *Voor Hoorn,* d'Avont-star.

Den Inhout van hare generale ladinge is geweest als volgt:

1872129 Catti Poeyer Suycker.
346484 Pont Sappan Hout.
41317 Pont Indigo.
348548 Pont gerafineerde Salpeter.
4560 Stucks gebleeckte Gingans.
2080 Stucks Mamoedi.
100 Stucks Japanse Rocken.
25748 Pont Persiaense Zijde.
268540 Pont Caneel.
56160 Catti geconfijte Gember.
2859108 Catti Peper.
106006 Pont Giroffel Nagelen.
8920 Stucks Baftas.
500 Stucks Semianen.
7300 Stucks Chiauters Dirriabadi.
132 Stucks Alkatijven.
13510 Stucks Guinees Lijnwaet.
2014 Stucks Caperias.
3000 Catti Chineesse rouwe Zijde.
3500 Adathays.
4554 Stucks gebleeckte Chalou Gingans.
3420 Stucks Negros Kleeden.
2500 Stucks Ciavonijs.
300 Stucks Garras.
2950 Stucks Zeyl-doeck.
16200 Stucks Perkallen.
14000 Stucks diverse Betilles.
40 Stucks Deeckens.
10900 Stucks Salampouris.
1800 Stucks Saenen.
783 Stucks Hamans.
80 Stucks Malemoles.
760 Stucks Cassa Bengala.
113778 En een half pont Foelie.
289050 Pont Nooten Muscaten.
2820 Catti Candy Suycker.
275 Catti Benjuin.
7 En drie quart Catti gruis van Peerlen.
4 En een quart Catti Muscus.
120 Maes Besoar steenen in 24 stucks.
276 Mutsies Caneel Olie.
4 Stucks Pedro Porcq.
200 Stucks Atlassen of Satijntjes.

(NOTA)
1. Picol is 120. pont / 1. Catti is 1. en een vijfde

Dese Schepen waren den 19. January en den 6. February van Batavia vertrocken: Waren den 18. deser hier soo na onder 't Lant geweest, datze de Zee-

heerlijckste Zael/en oeffende sich daer in/tot dat de Jesuyten op sijn begeerte hem wijders onderrichte.

Daer na Anno 1640. geraeckte China in onrust door de Rebellye van 2. Noorder-Provincien/ dies sent Zunchimus den Keyser den Oversten Yvenum na Leatung met nieuwe Legers/ en Commissie om Vrede mette Tartaren te maecken/ maer Yvenum een grooten Gierigaert zijnde/ liet sich van de Tarters omkoopen/ en bracht oock Maozenlingus zijns Keysers getrouwen Vrient met Fenijn in een Maeltijt om 't Leven/ die van de Tarters seer gevreest was: Yvenum maeckt daer na een schandelijcke Vrede met de Tarters/ die Zunchimus weder riep/ maer Yvenum om den Keyser tot het aenvaerden van die Vrede te dwingen/ blaest den Tarter in't oor om in China te vallen/ maer door een ander oort als daer hy regeerde/ en hy belooft hem stil te houden: De Tarters door sijn groote gierigheyt verseeckert/ trecken in/ en veroveren de Provincie Peking met de stadt. De Chinesen door grooten hongher die over-al ontstont/ ende de plaghe van Sprinckhanen/ so wierden veel Roovers/ Moordenaers en Dieven/ en woest wordende hielden haer in Bosschen en Berghen/ en roofden hun schatrijck: Dese zijn soo sterck gheworden/ datse in diversche Provintien acht volkomen Leghers hebben uytghemaeckt: rijck gheworden zijnde begonden zy oock nae het Rijck te staen; te weten hare Generalen/ die zy uyt de kloeckste verkooren hadden/ zy vochten soo langh tegen malkanderen tot op twee nae/ die elck de Soldaten aen haer zijde lockten: de een van dese Rovers Generalen was ghenaemt Licungzus/ de ander Changhienchungus/ twee snoode boeven/ op datse malkander den hals niet souden breecken/ weken zy twee van malkanderen. Anno 1641. hebben die onder Licungzus de Noorder Provintien vernielt/ zy belegerden Caifung de Hooftstad/ die drie mijlen groot is: den hongher wasser so groot dat men het doode menschen-vlees aldaer dier kocht. Dese stadt naer ses maenden belegh/ aen een snelle Rivière de Chinese Hoang genoemt/ in een Valeye ghelegen/ ofte de Slick oft Saffraen Riviere/ zy leght een uyr van de stadt/ alsoo zy hoogher als de stadt doch met een Dijck erhouden wort/ van vierkante steen: Den Keyser tot stadts ontset komende/ stack die Dijck deur/ en dede wel zijn vyants leger verdrincken/ maer hy en dacht niet dat zijn gheheele stadt oock verdronck/ die noch lager als het vyants legher lagh/ so datter wel 300000 Menschen bleven: hier zijn oock veel Christenen verdroncken/ ende die Keyserlijcke Hof-stadt is nu alsoo een Meyr geworden; dit was den 9. October 1642. Doen heeft Lycungzus den Tijtel van Koningh aenghenomen: ende ghelucikiger wordende/ den Tijtel van Keyser/ noemende zich Thienxun/ dat 's geseyt/ Gehoorsaem den Hemel. Dit was den Chinesen behaeghlijck.

Den Chinesen Keyser den gelubden Gnejus te veel macht gevende/ misbruyckte die door tyrannye/ ende causeerde een tweespalt onder de Overste der militie/ den Keyser dese willende quijt maecken/ versent hem/ onder schijn van de oude Keyseren haer Graven te besoecken/ ende 't geen tot cieraet des selven mocht dienen/ te vervoeghen: den Gelubden kost dat niet weygheren: maer als hy een luttel weghs gereden was/ is hem een vergult Dooske naer ghesonden/ daer een Koordeken in lagh/ met het welcke hy hem uyt 't ghebodt des Keysers/ heeft moeten ophanghen. Hier door zijn veele vyanden des Keysers ontstaen/ sulcks dat zijn eyghen Krijghs-oversten met de Rovers conspireerden: Licungsus den grooten Roover quam seer licht over de groote Slijck-Revier/ als hem dat weynigh Chinesen hadden konnen beletten: daer op wint hy de stadt Kiangehew/ op de voorsz. Slick-Riviere ghelegen/ en voorts krijght hy al de andere steden: Den Keyser sandt zijn Oversten Colaus Lius/ Licungsus te gemoet/ dan die recht niet uyt; en Colaus Lius hingh sich selven uyt mistroostigheydt op. Den Keyser meende daer op Peking te verlaten: maer des Keysers vrienden en vyanden raden de stadt niet te verlaten/ alsoo hy daer genoegh verseeckert was; doch Licungsus so verstandigh als geluckigh/ sendt een party zijner Soldaten binnen Peking/ in vremt habijt/ hy gebiedt hun koopmanschap te drijven/ en Kuchjes en Kroechjes te hueren/ en kleyne neeringhtjes te doen/ tot dat hy voor de Wallen komende/ zy dan oproer in de stadt mochten stichten: dat secreet is onder haer wonderlijck geweest/ eñ grooter als men van een hoop bedorvelinghen sou derven wachten: Licungsus dan komt in April 1644. binnen Peking/ en niet tegenstaende de Wallen vol Affuyt-geschut voorzien waren/ nochtans waren die aen de zijde daer hy in quam maer met los Kruyt ghevult: binnen wist men niet wie men vertrouwen soude/ soo dat de stadt haest ghewonnen was. Licungsus gaet nae het Hof daer den Keyser was/ noch onkundigh van alles/ ende ziende dat hy verwonnen was/ snijt zijn Dochterken den hals af/ de Keyserinne in presentie des Keysers verhongh haer aen eenen Boom: den Keyser quetste zijn Arm/ en met het bloedt schreef hy dese woorden: [De Mandarijnen zijn verraders geweest/ derhalven den doot schuldigh. Het Volck is onnoosel. Ick sterf/ om levendigh niet te komen tot schande;] strack daer aen verhongh hem oock aen een Peere-boom: Soo waren de Boomen daer onder zy haer soo dickwils hadden vermaeckt/ het besluyt van haer ellendigh leven. De Mandarins/ Ly en Chan/ die de Tarters ingheroepen/ ende eerst hadden gherebelleert/ quamen ongheluckigh tot loon aen haer eynde. Licungsus gaet in des Keysers

Stoel

Kasteelen krijgen: S. Cornelisz. verbrant in de Haven al de Portugijsche Schepen/onder dese het ge-
weldige Gallioen Bon Jesus voerende 82. stucken: En dien dag en nacht met Prince Vlaggen daer
goe Buyt gemaeckt hebbende/ voer smorgens met de Lantwint weder wegh / sonder dat hun yemant
reyten: Want de Portugijsen waren so verschrickt / dat indien S. Cornelisz. toen maer 2. ofte 3000.
Mannen hadde gehad/ hy geheel Goa vermeestert soude hebben.

De begroetinghe en 't gedesireerde van de E. Compagnie aen den Grooten Mogel op den 7. Ianuary 1653, door haren Gezant, liep na wens af, daer men de Hollanders groote eer heeft bewesen. Den 25. January hebben de Princen des Rycks den Mogel op syn Geboorte dagh geluck gewenscht, in syne Hooft Stadt Dilij, sittende op een Troon vol heerlycke Gesteenten, boven syn hooft hanght een Goude Tapyt, daer aen de Franje Paerlen hangen als groote Knic-kaerts, de Diamanten in den Troon wegen 50. 100. en 180. Caraten, alles ge-waerdeert over de 70. Millioenen; Dese Princen brachten een onnoemelycke Schat aen Presenten, bestaende in Iuweelen, ghemunt Geldt, Olifanten, Paer-den, Vellen, en Rariteyten. Desen Machtighen Vorst, Ghebieder van India intra Ganges, hielt sich ghehoont van den Persise Koningh, om dat hem die de Stadt Kandaer (gelegen op de Passagie van den Weg waer langst d'Indise goe-deren na de Middelantse Zee worden gevoert) hadde ontweldigt, synde dese Stadt een gemeyne plage, waer om den Mogel en de Persianen jaerlycks Oor-logen, millioenen Menschen vernielen, en nu in d'een en dan in d'anders ghe-welt berust; Om dese dan weder te hernemen, gheboot hy syne Princen naer 't Lahoor op de Vergadetplaets te verschynen met 36000. Paerden, syn Soon Dare Sekour (een Geestelyck Heer) soude als Oppergebieder met noch 30000. Ruyters daer by komen, behalven 't Voetvolck, van welckers uytwerckinghe hier na volgen sal. Wy sullen kort overloopen.

De Verwoestinge der Tartaren in China.

HEt geweldige Keyserrijck China/ verdeelt inde Provincien Leaotung/ Peking/ Xansi/ Xantung/
Honan/ Xensi/ Huquang / Nanking / Chekiang / Suchuen / Kiangsi / Fockien / Queicheue
Quangsi/ Quanhtung/ en Junnan/ Corea tusschen haer en Japan geleghen / omringht van de
Eylanden Cheuxan/ Auster en Hainan / Tartaryen ten noorden/ en sy onder een goet Climaet
leggende/ heeft volgens hun Jaer-boecken langh seer heerlijck gebloeyt / en oock getoont datter onghe-
meene vernuftige Luyden uyt hare Lant-palen voort quamen: Dit hebben de Jesuyten oock wel ge-
weten/ die om aldaer een voet te krijghen / al van over de 100. Jaren groote vlijt hebben gedaen om de
Christel: Relige aldaer te verkundigen/niet sonder vrucht van veele so hoogh als lage staets Personen:
sulcks dat sy Anno 1637. in 13. Provincien over de 60000. Menschen hebben ghedoopt / doe leef den
Coningh Cumchun/ wiens Gemalinne Christen werdende / groote vryheyt den Jesuyten gaf/ soo dat
den Coning selfs zijn affectie betuychde / wanneer hem de Jesuyten een Clavecimbael hadden vereert/
waer op dese woorden uytte Psalm Davids gesneden stonden: [Singt den Heere een Nieuw Lied.]
Hy was begeerigh dat Veersken in sijn Tael te zien / 't welck hem gewert/ beneffens noch een Boeck
't welck den Hertogh van Beyeren had laten toe-stellen/ gebonden tusschen Twee Silvere Platen/ hier
waren de 4. Evangelisten op gedreven / op de binnekant stont d'offerhande der 3: Coningen aen onsen
Salighmaker curieus geschildert/ 't Boeck bestont in 37. Pergamente Bladeren/ en daer op geschildert
de Wandelinge en 't Leven Jesu Christi/ by elck stont den Text van 't Evangelium in 't Chinees ge-
schreven / dit lagh in een Sijde Doeck die in Nederlant was geborduyrt: Den Coningh dit alles met
groot respect besiende/ seyde: [Dien Jesus is veel grooter dan onsen Fey / en heyliger als Yao.] 't een
haren grootsten Godt / en d'ander een Heyligh Keyser in China zijnde; Hy bracht het Boeck in zijn
heerlijckste

mende/ daer de schoonste Vrouwen van China zijn / nam sijn Volck eenige van dese Vrouwen wech/ ende onder andere een Edel Juffroutje/ soo zy na 't Huys van haren Bruydegom ghebracht wierdt/ een schelm-stuck dat de Chinesen zwaer achten : Het volck quam hier over aen Kiangus klaghen / die strack aen Pauang sondt met ordre de voorschreven gheroofden Dochteren te relaxeren : maer die lachten daer om / ende joegh de Boden van Kiangus met slaghen van hem ; Kiangus hier over verstoort/ brenght al sijn volck by een/ valt op de Tartaren/ en vernielt haer in een oogenblick : Pauang over een Muer ghelaten zijnde ontquam het te nauwer noodt met een snel Paerdt. Kiangus recht een Standaert op/ ende noemt zich Onderdaen des Chineeschen Keysers ; hier komen hem Chinesen ende andere helpen/ de Tartaren van Peking trecken hem te ghemoet : maer hy veynsende te vluchten / had veel waghens achter aen gheschickt/ met bedeckte kleeden/ daer onder lagh grof Gheschut met de Tromp achter uyt/ de Tarters dan meynende te plonderen/ wierden in groot ghetal ghedoodt : ende Kiangus zich oock omkeerende/ slaet de rest van de Tartaren in route ; hier door wierdt Kiangus soo machtigh dat zijn Legher tot hondert en veertigh duysent Ruyters/ ende viermael hondert duysendt Voetganghers wierdt. Ende Amavangus/ Vooght des Keysers / duchtende dat Kiangus hem te sterck soude vallen/ treckt hem met acht Standaerden te ghemoet / ende beleghert hem in Taitung/ daer hy door honghers-noodt ghedwonghen/ uytvalt / ende met een Pijl doorschoten wordt ; daer mede had Kiangus uyt/ ende zijn Leger verdeelde/ ende liep over tot de Tartaren : Ende Amavangus toogh voorts tot den Coningh van West-Tartarijen/ ende voltrock het Houwelijck voor zijnen Neve den Keyser.

Daer na beleghceren de Tartaren de machtighe Stadt Quangcheu / voorsien met wijde Grachten/ den soon van den gevanghen Iquon was daer met een groote vloot / tot dienst der stadt/ die vol menschen krielden/ welck belegh duerde bynae een Jaer/ soo datter veel Tartaren voor bleven / want men kost de Waeren daer alle inbrengen/ ende de Tartaren verstaen de Scheep-vaert niet : doch den 24. November 1650. de Wallen omvergeschoten hebbende/ namen de Stad in/ ende begonden die te plonderen/ het welcke duerde tot den 5. December / 't wierdt daer al vermoordt / uytghesepdt eenighe Konstenaers / en groote Vleghels om de Schatten te draghen. Anno 1651. is Amavangus ghestorven/ waer door onder de Tartaren groote twist is ontstaen / ende hare conquesten in groot perijckel ghekomen. Changienchunsus den anderen Roover was soo moordadigh ende Godtloos / dat hy alles vernielden waer hy quam / selfs spaerden hy zijn Soldaten ende Oversten niet / de beste Provincien van China heeft hy ghetyranniseert/ Anno 1644. den Koninck Chaiminga gedoot / hy was soo Colerijck/ dat hy om eens mans mislagh heele Huysghesinnen dooden/ jae een gheheele straet volcks daer yemandt woonden die hem vergramt hadde : den Beul die hem diende stervende/ vernam na den Doctor die hem bedient had/ desen dede hy strack dooden/ en 100. andere Doctors met hem : met zijn Soldaten sprack speelden ende at hy als een Geselle ; doch als hy een Soldaet sagh die niet wel ghekleedt was/ ofte parmantigh genoeg gingh/ dede hy strack sterven : Seker Soldaet die hy een stuck Sijde gaf / daer over aen zijn Compaginons klagende dattet soo slecht was/ en 't selve door sijn Spyons die hy over al had verstaende/ dede die Soldaet met 't geheele Regiment daer hy onder diende/ en gesept wiert 2000. Koppen sterck te zijn/ voor sijn ooghen dooden : In de Hoff-stadt waren 600. Oversten die Tabbaerden droeghen/ en over de Policije gestelt waren/ van dese bleven in 3. Jaren geen 20. over : Een President van den Krijgs-raet dede hy levendigh villen / alleen om dat die een Chineesse Philosooph had vergunt uyt de Stadt te moghen gaen.

Desen Taiminga had by de 3000. Besneden/ die hy alle dede door-stooten / om dat een van hun hem geen Coningh hadde genoemt : Ende om dat een Chineese Paep qualijck tot hem ghesproken hadde/ dede hy 20000. van die Bende op verscheyden manieren vermoorden : De Chineesse Studenten dede hy by een roepen/ en beloofden hun te examineren en de Geleertste Groote Ampten te geven/ hier waren de Chineesen soo heet op datter 18000. Studenten verscheenen / maer hy lietse alle doot smijten/ seggende/ dat sy de gene waren die 't Volck oproerigh maeckten. Anno 1645. belegerde hy de schoone Stadt Hanchung/ doch overmits daer binnen wel 200000. Krijghs-knechten waren/ so dede hy niets op / selfs de Chinese Soldaten uyt Huchuen die onder hem dienden in dit Belegh/ daer van liepen wel 40000. nae de Stadt over : Hy hier over verbittert / dede al de overighe Soldaten uyt Huchuen den hals breken/ zijnde wel hondert 1000. en 4000. zielen in getal : Vier geheele daghen wrocht men op de bleysbanck/ veele dede hy villen / en den Huyt waer aen 't Hooft noch vast was met stroo vullen/ ende sont dat soo na de Steden daer sy van daen waren/ om d'Inghesetenen een schrick aen te jaghen. Hy nam Anno 1646. een haet tegens dese van Huchuen/ en meynende hun te vernielen/ soo wiert hem dat door den Oorlogh die hy mette Tarters hadde belet/ dies stelt hy zijn wraecklust uyt tot beter occasie ; Hy dede alleen by de ses hondert duysent zielen (Inboorelinghen van de Stadt Chingtu) vast binden/ hier ging hy door heen spanceeren/ wanneer sy hem met een jammerlijck gekerm en Tranen/ haer Heer en Koningh noemden : zy baden hem seer erbermelijck dat hy zijn volck wilde ghenadigh zijn / hier op

stont

Stoel zitten / maer was soo verbaest dat hy stamelden als hy daer in sat : des anderen daeghs dede hy des Keysers Lichaem in stucken kappen / segghende hy sulcks om zijne tyrannije verdient hadde. Den Keyser had drie Soonen / waer af hy den oudtsten wel socht / maer niet en vond : de twee jonghste vindende / dede hy den derden dagh buyten de stadt wreedelijck onthoofden. Licungsus daer op toont zijn straf ghemoet / doet veel Oversten vermoorden / andere Gelt afperssen / ende de stadt aen sijn soldaten te plonderen ; dan de wraeck is hem oock ghevolght : een van zijne Overste spandt met den Tartar aen / valt op Licungsus / doet hem uyt Peking vluchten nae Sigan / daer des Keysers Stoel plag te wesen / van hier dede hy uyt vier Poorten acht daghen langh Kamelen / Waeghens / Paerden en Last-draghers uytvoeren / den schat die de Keyser van Tayminga in 280. Jaren hadden vergadert. Den Oversten die Licungsus met de Tartaren op belofte hadde verjaeght / meynde de Tarters weder uyt China te trecken / maer die wilden niet / een ses jaerig Soontje van den Tartar bemachtight Peking en alles. Uyt Tartarijen quamen die volckeren boven Japon in de Oost-zee gelegen / draghende Kolders van Visse-vellen / dese handelen met de Moscoviters ende Poolen / ende de Yupi : Vier Omen regeeren dit Kint / het welcke op den Keyserlijcken Throon klimmende / voor Keyser van China uyt-gheroepen wierdt : waer over het de volghende aenspraeck aen 't volck dede : Niet mijn gheluck ofte dienst / maer de uwe / lieve en kloecke Omen / en ghy mijn andere Princen / heeft my dese volherdigheydt ghegeven / die ghy in my ziet ; dese verseeckertheydt daer ick den Throon mede beklee / sal aen ons een voorsegginghe zijn van veel goedts / als de beschroomtheyt van Licungsus van quaede ghewee st is ; hy sietet beginsel der overwinninghe deses Rijcks / maer ick (met dat u deught en couragie soo groot is /) dat ick van nu af vertoon Meester van gheheel China te zijn ; de gheheele Weerelt niet alleen overwonnen / maer oock verseeckert te hebben ; de Schatten des Rijcks / Koninckklijcke weerdigheden sullen u loon wesen voor soo groote deughden / hoe-wel ick u niet ghenoegh sal konnen loonen ; houdt u vroom. Het gheheele Hoff stondt verbaest van dese woorden / van een Kindt van ses Jaren / soo datse alle riepen hy van den Hemel ghekooren was. Licungsus dan is uyt de wech gheraeckt / men weet niet waer / en de Tartaren hebben het meeste van China bemachticht / laetende nochtans het Gouvernement der Steden aen de Chinesen selfs en haer Philosophen. De Chinesen die de groote Muer bewaerden / verstaende de groote verraderije met de Tarter / dat Peking ghewonnen / en den Keyser doot was / spanden met den Tartar aen / lieten de selve over den Muer komen / ende vielen ghelijck aen 't rooven in China / alsoo datse Anno 1647. meester van de 15 Provintien wierden ; het Teecken der verwonnen Chinesen was / datse heur Hayr nae de Tartersche maniere moesten af-snijden / het welck zy voor desen om de doodt niet en souden hebben willen doen : Evenwel konden de Tartars noyt Meester van de Provintie Fockien werden : maer Cumchim nu doodt zijnde / hebben zy Lonum opghewórpen / die van mistroostigheyt sterf. Na desen zijnen Broeder Don Tulie / ende doen Queivan / dese van den Tartar verjaeght wordende nae Ouamsi / zijn Moeder / Groot-moeder ende Huys-vrouwe wierden Christen / ende in haere vlucht is des Koninghs Soon achter ghebleven / onwetens doodt ofte levende. In Maert 1648. hebben zijn eyghen Soldaten des Coninck s Paleys ende de Stadt Licuchen beroost ende verbrandt ; Doch naederhant / te weten den 9. April 1648. hebben haer 7. Provintien onder desen Koningh weder begeven.

Daer nae is een vermaert Zee-roover / Iquon genaemt / uyt China geboortigh opgestaen / die eerst de Portugijsen van Makao / ende doen de Hollanders in Formosa voor knecht gedient / en den Hollantsen Generael zijn Kleermaecker is geweest : Hy wiert aen alle Natien bekent om de veelerley Talen / in het leste is hy een Zee-roover ghewórden / ende van dier tijdt tot sulcken grooten macht ghekomen / dat den Keyser van China hem selfs ontsagh ; want hy hadde den Indischen handel alleen met de Portugysen van Makao / met de Spangiaerden van Filippinen / ende met de Hollanders van Formosa ende Nieu Batavien / met de Japponesen ende andere Eylanden : Hy voerde alleen door de zijne de Chineesche Waeren uyt / daer hy Indiaensche ende Europische weder voor in bracht : nae dat hy zijn Pardon van den Chineschen Keyser afgeperst had / had hy een vloote van 3000 Schepen : Hy legt eyndelijck op het Rijck selfs aen / ende helpt den Tartar in Fockien / die hem Koninck maecken : maer een der Tartarische Koninckskens lockten hem onder schijn van mee naer Peking te gaen / van zijn vloot / ende heeft hem alsoo ghevanghen binnen Peking ghebracht / de Broeders van Iquon die noch op de Schepen ghebleven waren / hebben van 't landt ghesteecken / ende de Chineesche Zee tot op dato met haer rooverije geplaeght : maer Iquon is van de Tarters ghestranguleert.

Den Tarter onderwijlen de Meester in China speelende / heeft 1649. nu een Jonghelinck gewórden zijnde / willen trouwen / met des Koninck s Dochter van West-Tartarijen Taupu / hy sendt zijn Koninckskken Pauang als Ambassadeur om die te versoecken ; dese moest zijn reys door Noordt-China nemen / daer doen den Generael Kiangus voor de Tarteren regeerde : Desen Pauang te Taitung komende /

September 1654.

De Hollantse Groenlantsvaerders quamen in dese Maent met goede vangst weder thuys: Selfs een ghemeyn Schip uyt de Mase/ dat in 't uytloopen op 't Voorjaer als d'onlusten ter see noch duyrden door een Engelse Vrijbuyter genomen en geplondert was/ hadde Twaelf Walvissen alleen/ met de welcke hy sich na 't Vaderlant wendende/ komt hem noch een Walvis voor de Boegh/ die hy schiet/ kapt/ en 't Speck op 't Verdeck bercht/ alsoo 't Schip mette 12 Vissen onder vol was: Zijn reys onderwijl vervorderende/ krijght noch een Walvis in 't gesicht/ loopter na toe en schiet hem insgelijcx/ maer alsoo hy die niet berghen kost/ dede hem gheheel over aen een Zeeus Schip/ bedinghende de helft voor de Vracht: Soo dat zijn Vangst Veerthien Vissen is geweest.

D' Engelse Groenlantsvaerders sijn dit Jaer soo gheluckich niet geweest/ want Tien van hare Schepen kregen maer een Vis: Hier door is den Traen niet alleen in Engelandt seer opgeslaghen/ maer oock tot Amsterdam en in Zeelandt liep sy van 28 en 30/ tot 40/50/ en 60 per Last. In Engelant was dese Koopmanschap van buyten in te brengen wel verboden/ toch sy hebben om 't ghebreck en de noodighheyt de selve van andre te halen/ niet na gelaten.

Onderwijl wy nu in desen kouden hoeck zijn/ dient niet vergeten een ongehoorde saeck/ waer van de omstandigheyt aldus is:

Twee Vis-schepen van Bergen in Noorwege hun noort aen geset hebbende op den Vangst van Backeljari/ Ling/ en Cabbeliauw/ vervallen soo laegh om datte zee toen niet vol Ys was/ datse op 68. graden langst de Wal onbekommert zeylden/ vindende op seeckeren hoeck veel Heylbot van 8. en 10. voeten langh/ en weder aen een ander oort een ongelooffelijcke meenichte kloecke Cabbeljau/ die vande Heylbot scheen verjaeght te zijn/ zy vonden soo veel Vis datse beyde hunne Schepen daer mede verbulden: Middeler tijt zy hier doende waren/ sagen sy eenige menschen soo op 't Lant als in Zee/ wonderlijck omhangen met Visse-schubben/ Vellen/ en Beere huyden/ die geene die haer ter Zee begaven saten in kleyne Schuytjens/ de welcke achter aen hun Lichaem vast gemaecht waren/ gemelte Schuytjens

stont hy een weynigh stil/ als of 't mededogen tot zijn hert was gekomen/ maer stracks daer op geeft hy last/ en roept/ sla doot/ sla doot dese Rebellen: Also vielen de Soldaten daer op aen/ en wierden dus gebonden buyten de Wallen van hunne Stadt vermoort; Doch dewijl hy de Jesuyten seer toeghedaen was/ so kregen die hunne Knechten vrij/ ende oock verlof de Kinderen die neffens hunne Ouders gebonden en gevelt wierden/ eerst te moghen doopen: Men schrijft dat hier so veel bloets is gestort/ datter water van den grooten Rivier Kiang/ die verby de Stadt loopt/daer van hogher wert.

Ende also heeft hy mede met andere Steden daer hy passeren most gehandelt; Hier na dede hy sijn Legher op een wijt Veldt vergaderen/ waer hy zijn Volck aldus aenspraek: De Tarters verdreven zijnde/hoop ick door u courage 't Gebiedt over de Weerelt te krijgen/ dan ick begeer dat ghy veerdiger sult wesen dan ghy tot noch toe geweest zijt: Ick selve heb gelijck gy weet * 60. Schepen vol-laden met Silver in de Reviere Kiang doen sincken/ 't welck ick licht daer uyt sal krijgen/ als ick 't Rijck sal verovert hebben/ om dan u 'tselve (na yder verdient sal hebben) mede te deylen. Dan hier vint ick een groot beletsel in onse reys/ te weten de Vrouwen/ mette welcke ghy altemael verlegen zijt: Quijt u wel/ als ick het Rijck sal in-hebben/ sullen ons de Schoonste niet ontbreecken: Ick sal u selver voorgaen/ niet tegenstaende ick als Keyser eenigh voordeel boven u behoor te hebben. Dit geseyt hebbende doet hy 300. seer Schoone Jonge Dochteren om hals brengen/ die hy tot sijn wellust had gehouden/ behoudende maer 20. over. Hier op volgen zijn Krijgs-knechten hunne Opper-moorder naer/ ende slachten al hare Vrouwen tot veel duysenden/ 't welck jammerlijck om sien was.

Als hy nu also de Landen ontvolckten/ en datter geen Menschen meer te moorden waren/ want sy vloden voor hem uyt de Steden in de woeste Plaetsen/ so spoogh hy sijn gramschap uyt op de Huysen ende Gebouwen; Hy verbrande een seer kostelijck Paleys 't welck hy voor sijn selfs getimmert hadde; Vernielende daer door oock de Hooft-stadt Chingtu. Maer Godt een mishaghen aen alle dese grouwelen hebbende/ scheen dese Schelmeryen niet langer te konnen lijden; Den Moorder dan/ over al waer hy quam dede alles daer hy Menschen vont/ in zijn march vermoorden/ ende sijn Soldaten die niet voort en konden ofte sieck waren/ sloegh men doot/ om te eer (so hy seyde) uyt de pijn te wesen; Hy komt dan in de Provincie Xensi den Tarter te gemoet/ die hem na haer ghewoonte Vijf Ruyters te gemoet senden/ aen de welcke men de gewoonte heeft af te meten soo se onthaelt waren met affronte/ dattet een aenstaende Gevecht betekent; Gelijck hy dan de selve beschimpte/ ende lachende seyde: Dat het onmogelijck waer sy daer met een Leger waren/ ende of se gevloghen quamen/ &c. En also sijne eyghen Oversten hem boodtschapten dat de Tartaren sekerlijck aenquamen/ so springt hy onghewapent met een Spae in de hant uyt zijn Tente/ daer hem dese vijf Tartaren op het lijf vallen/ en hem doot schooten/ ende volgens dien seer lichtelijck sijn geheel Legher versloeghen/ waer af vele onder de Tarters dienst namen/ die na Suchen treckende/ van de over gebleven Inwoonders als Beschermers sijn ontfangen: Ende desen Tarterse Velt-Overste (Broeder van Amavangus) die dit verrichte/ wiert alhoewel hy een treffelijck Man was by den Tartarise Keyser die sijn Neve was/ gedoemt in een Euwige Gevangenisse/ alleen/ om dat hy in een sware Tocht door vechten/ reysen en ongemack/ veele Soldaten had geconsumeert: Maer hy niet willende dat soodanighe schande aen des Keysers Maeghschap soude geschieden/ heeft sich in zijn Palleys met een strick verhangen/ Anno 1651.

Dus verre verakende der Chineessen ruyne / welcke so remarcabel als ongemeen sijn/en waer by de veranderingen in Europa niet en sijn te vergelijcken: Anno 1653. was den Oorlogh daer noch duyrende / so datte voornaemste uyt China hun in de naestbuyrighe Rijcken quamen verschuylen / om te ontvlieden de ellenden waer mede hare Lantsluyden alreede by de 20. jaren besocht waren.

In dese tijt is tot London over het verschil der Engelsen en Hollanders in Oost-indien geaccordeert/datte Nederl. Oostindise Compagnie aen d'Engelse soude uytreycken 12. Tonnen gouts / en restitueren 't Eylant Pouleron: Waer mede die twee Natien oock tot aen d'ander sijde der Weerelt hunnen Vrede hebben bevestigt.

** Dit was waer; En om dat niemant weten soude waerse gesoncken waren, had hy al 't Scheeps-volck doen om hals brengen.*

Schippers hier in sorghuldelijck gaende / seyden / sie daer sijn onse Vrachtbrieven / dunckt het u goet breecktse op: Doch d'Enghelsen niet durvende / meynden door dreygementen van hun stuckẽ te voort de Zeeuse Schippers te doen seggen 'tgene sy begeerden: Doch een Zeeus Convoyerken met 26. stucken sulcke kromme sprongen niet konnende verdragen / quam den Engelsman op zy / en meende daer in te branden / niet tegenstaende 't Engels Schip wel 40. stucken op hadde: Maer de Coopvaerders belette dat / dewijl de Enghelsen geen gewelt hadden gedaen / ende dit nau ondersoeck alleen was gefondeert op de Franse Goederen; Zy scheyden dan onbeschadight van malkanderen / na datte Engelse geen blijck hadden bespeurt om dese Zeelanders te chargeren. Even wel sijn naderhant sommige Fransvaerders van dese Provincie door eenige particuliere Commissie-vaerders in Engelant opgebracht / die men daer oock scheen te willen confisqueren: Maer als den Nederlantsen Ambassadeur Nieupoort op 't aenklagen der Schippers sich daer over te Withal by den Heere Protector verwoeghden / so toonde sijn Hoogheyt niet alleen groot misnoegen over dese Violeerders der Vrede / maer gaf oock datelijck last de voorseyde aengehaelde koopvaerdijers kosteloos en schadeloos t' ontslaen: Belovende oock dees wederhoorige andere ten exempel te doen straffen / etc. En sijn de voorsz. koopvaerdijers korts daer aen vrij en los in Zeelant aengekomen.

De Schotten alhoewel sy dagelijcks af namen / bleven even stout en moedig tegen d'Engelse / sy stroopten tot by Edenborg / daerse de Luyden in hare Huysen vermoordẽ / seggende / Wy senden u dusdoende wel na den Hemel oft de Helle, maer niet na de Barbados gelijck d'Engelse. Een van die Bende Capiteyn Bulianan genaemt / schrijvende aen d'Egelsen / voegde onder sijn Brief dese woorden / Van de onverwinnelycke Gebergten. En desen Potentaet was Commandant over 16 Ruyters / en op so kalen Heyde. Hare hoogmoet was voor den val.

Den Protector (gedreven door godvruchtige yver) schafte alle de insolentien in Moorfielt af / so 'tspelen / tuyschen als drincken / oock alle de Hanematjes over gants Engelant: Daer en tegens stelden hy goede ordre op de Predikanten / Schoolmeesters en de Policye.

Tegens den 13. deser het Parlement beroepen hebbende / wierde (also het doen Sondagh was) des Maendaeghs de eerste Zittinge gehouden:

jens omtrent 8. voeten lang en 4. breet/ waren binnen met houtjes geschoort/ en buyten met Visse-schubben overtrocken/die haer seer aerdigh na den cours der See voeghden/ en waer mede dese luyden (roepende met breede Spaenen) seer veerdig spoeyden: Wierp haer de See om/ sy hadden haer stracks weder gewent/door dien (als gesept is) de Schuytjes aen hun vast waren: Onse Noorweegse Vissers verwondert/niet wetende dan of sy schimmen of Menschen sagen/ dewijl sy noyt hadden gehoort noch gelesen/ dat so verde om de Noort hun eenige Menschen onthielden/ (gelijck 't oock nergens is beschreven of bekent/) deden groote vlijt om eenige van dese menschē in haer Schip te krijgen/ doch lange te vergeefs / tot eyndlingh een stock-out grijs Man (wiens scheepje met den huyt van See-robben was om-togen) sich verstouten aen boort van een deser Visschers te komen/die aldaer vast gehouden wiert: Hy dede wel teken van los te willen sijn / echter te vergeefs: Hy wijst dan de Vissers aen een Oort daer zijn Dochter was / die de Vissers van 't strant met noch 2. Vrouwen mede t'scheep haelden / en brachten de selve te Bergen; Zy waren bekleet met Visse-vellen / sprekende een onkenbare Tael/ etende wortelen/kruyden/Vis en 't Vlees rauw/kennen gelt noch juweelen: Na alle aensien schijnen te wesen van de gebueren Yupi/een byna wilt en beestachtig ongecivilisееrt volck / aen de Tartarise zee woonachtigh / die hun in Visse-vellen bekleeden. Van Berghen heeft men tot een vremdigheyt dese 4. Noorderse Menschen aen den Coningh van Denemarcken tot Flensborgh gesonden.

Gedurende d'onlusten tusschen Engelant en Vranckrijck / wiert het Canael seer onveyligh voor alle Coopvaerdyschepen: t'Ostende voeren wel ruym 30. Kapers op al wat Frans was: Te Calais op de Spaense: Te Brest / Blavet en Conquet roofde men op d'Engelsen: d'Engelse weder om op de Fransen; Waer door somtijts op vermoeden sommige Schepen van andere Natien / nu by d'een en dan by d'ander aengehaelt en gemolesteert wierden. 't Gebeurden in dese tijt dat eenige St. Maloosvaerders na Zeelant gaende/niet wijt van de Singels door een Engels Oorlochschip ontmoet en aen boort geleght wordende/ afgeperst wierdē om by Eede te verklaren datse geenige Franse Goederen in hadden: Maer de voorsz. Seeuse

 Schippers

den grootsten Stapel van Coopmanschap in dese Natie is.

Wy waren dan berooft van Koophandel/en in sekere expense / rondtsom benart / en van alle zijden aengetast: Ten is niet upt te spreken in wat een ellendige confusie dese Arme Natie sat / en d'een met d'ander had in d'ellenden moeten versincken indien geen remedie ware by-gebracht / 't welck was dit Gouvernement/ daer ick weynigh van seggen sal/ dewijl het sichtbaer in yders oogen is: Alleen dient dit gesept/ dattet ten dienst des Volcks is/ Godt kenne het: En om dat ick door desen een Parlement van Eerweerdige Mannen had beroepen tot verbeteringe der Previlegen deser Republijck/ die daer na buyten hun Limiten gingen/hebbe die gedissolveert. Op dat nu andere die weghen niet weder en souden ingaen/ hebbe weder een Vrij Parlement beroepen/ alvoorens uptmonsterende die wy schandelijck te sijn oordeelden: Ick segge een Vrij Parlement dat hier nu desen dach sit/en dien ick wensche dat langh in hunne Vryheydt mogen continueren / dewijl ick hunne welstandt boven mijn eyghen welvaren estimere.

Ick heb u te vooren verhaelt d'ongemacken daer wy in saten mette vremde Staten/ en de kleyne versekertheyt die wy hadden van eenige onser Nabuyren: Maer 'twas Godt en niet wy (sijn Arme Instrumenten) die ons daer upt redderde: Ick beneerstigde my van meest te ontlasten van die Oorlogen die u Tresoryen uptmergelden / en u in alsulcken conditie brachten dat ghy daer in sout moeten hebben versincken/ indien het noch maer weynigh Maenden langer geduyrt hadde.

Gy hebt nu (doch 'tis d'eerste reys niet) Vrede met Sweden / een eerlijcke Vrede / uytghewerckt door de vlijt van een eerweerdig Persoon (hier present) die 't Instrument geweest is: Ick segge ghy hebt een eerlijcke Vrede met een Koningrijck dat van over vele Jaren een seer groot Vrient geweest is met Vranckrijck/ en noch onlangs moghelijck genegen genoegh tot Spangen. En ick vertrouwe dat ghy niet veel goets en meught verwachten van eenige uwer Rooms-catolijcke Nagebuyren: Noch oock dat sy geern sullen sien dat ghy in goede Correspondentie met uwe Protestante Vrienden zijt: Maer Godt sy gedanckt dat de Vrede is getroffen/ die (als gesept) is een honorable Vrede.

Gy hebt een Vrede met Denemarcken/ een Staet seer hinderlijck in dat deel des Eylants gelegen/ 'twelck ons de meeste ontsteltenis heeft gegeven; En seker / indien uwe Vijanden bequaem sijn u te beschadigen/ 'tis te beduchten datse hun profijt sullen soecken door dien Staet/ datse u daer mede sullen troubleren: Maer ghy hebt nu aldaer een Vrede/ een eerlijcke Paix/ en satisfactie voor u Kooplupden Schepen/ niet alleen tot haer genoegen/ maer na hun eygen verkiesinge: 'k Achte dat het gunt ick segh ghy geloven sult 'tselve alsoo te zijn: De Sont die gesloten was hebt ghy nu open: 't Geen ontbrack/ sijnde de kracht deser Natie de Schipvaert/ sal nu van daer ons weder toekomen / en kund nu des gebreck hebbende/ alles door een tweede hant bekomen: Gy hebt daer alle soorten van Commercie met so veel vrijheyt als de Hollanders selfs/ en dat voor de selve pro rate en Tol: En ick meyne dat ick oock wel seggen mach datse de selve Natie door die Vrede niet tegens u op-hitsen konnen.

Gy hebt een Vrede met de Hollanders / een Vrede van de welcke ick weynich seggen sal / om dat de welvaert van dien ons so wel bekent was metten gevolge van dien: En my docht dattet aennemelick en alsoo aengenaem voor de gemoederen deser Natie was/ als eenighe sake die ons opt voor gekomen is: En ick vertrouwe datter niets is 'twelck onse Vyanden meer verbaest / als dat wy nu vereenigt zijn/ ja sodanigh/ dat ick mijn selfs gedrongen vinde te seggen / dat daer niets is 'tgunt haer meer verschrickt als dit/ te weten/ datse sien dat wy aldus sijn verdragen.

Gelijck mede een Vrede mette Protestante Staten/ daer ghy groote steun op hebt/ als sijnde oock van grooter eere en versekeringhe der Protestanten aen alle zijden / sonder 'twelcke geen hulpe aen de selve gedaen kan werden: Ick wensche dit in onse herten mach gheschreven worden/ om sorghvuldigh voor des selfs welvaren te zijn/ even als oft sy altoos stonden te geraken onder een conditie van Vervolginge en verdrucken: In alle des Keysers Vaderlijcke Landen is het bevlijtighen om hun upt te stoten so veele sy konnen/ en sy zijn gedwongen in Protestante Landen te vlieden om hare schaduwe te soecken.

En by dese conjuncture van Intresten hope ick sult ghy in meerder bequaemheyt gebracht werden haer te helpen: En het verweckt eenige herlevinge in hare gemoederen / datse hopen dat gy haer helpen sult/ so haest de gelegentheyt sal dienen.

Insgelijcks hebt ghy een Vrede met de Croon Portugael/ welcke Vrede al hong sy lang in handen/ is even wel noch ten lesten gesloten: Het is een Vrede die so wy hopen veel goedts aen de Cooplieden in hunne Trafijcke sal doen / haer versekeringe / profijt en Commercie aldaer nu grooter sijnde als in andere plaetsen: Ende dit isser in dat Tractaet geobtineert ('twelck noyt geschiet is so lang de Inquisitie daer is opgestelt) dat ons Volck die aldaer sullen handelen vrijheyt van conscientie sullen hebben.

Voorwaer

gehouden: Onder de selve sijn tot Leden des Parlements oock de twee Sonen van den Heere Protector / den Lord Tomas Fairefax/ Tomas Harrison/ ende meer andere van consideratie geweest. Des morghens quam den Heere Protector met een Sloep geroept tot by de deure van 't Parlement/ daer hy op een kostelijcke verheven Zetel van twee Trappen hoog geseten sijnde / de naervolgende Oratie voor de geheele Vergaderinge heeft gedaen.

GY zijt hier vergadert over de grootst occasie / die ick gheloove Engelandt opt sagh / hebbende op u Schouders den Intrest van drie groote Natien / met de Landen haer toebehoorende : Ende voorwaer ick mach wel sonder eenighe gevepnstheydt segghen: Ghy hebt op u Schouderen den Intrest van alle Christen Volcken des Werelts; derhalven wil ick u de oorsaecke uwer Vergaderinghe voor houden.

Het heeft hem wel onder u geschickt in u t'samen-komste alhier/ende om dat ghy in acht mooght nemen wat ick segghe/sal ick klaerlijck spreken: Wie soude noch over eenighe weynige Maenden alle dese dinghen van ons gedacht hebben ? Ghy/die hier nu sit/ende noch geluckiger soudt ghy zijn/indien ghy had mededeelers gheweest in 't ontvooghden van die den teghenstrever van ons is gheweest / om alsoo te konnen getuygen van de groote zegeninghen ons toeghekomen : Doch alsoo ghy hier om dese zegeningen te ghenieten ende te bevestighen mede vergadert zijt/soo handelt daer in nae behooren/op dat de Naekomelinghen u daer over loffelijck roemen . Want ten is noch niet vergheten dat wy onder Geestelijck en Wereltlijcke Vyanden saten/d'een Broeder tegend'ander/ende in soodanigen twee-jaerigen bitteren Oorloge; waer was doen den Interest van dese Natie ? de Magistrature ? ende den florisanten welvarenden standt/waer in Enghelandt voor de hondert Jaren had ghebloeyt ? Den Adel/de Policije/&c.traptement 't niet alle met de voeten ? Maer de Practisijns van dese qualen/ die haer tot die dinghen met de authoriteyt van den Lantheer behielpen / Hoe zijn se ghevaren ? Seker schandelijck.

In't Gheestelijck stondt het veel bedroefder / de Godts-lasteringhen / de bespottinghen ende loochen-inghen van Godt / verwerpinghe van zijn Godtheydt ende H. Schriften / uyt 1. Timoth 4. vss. 1, 2. 2. Timoth. 3. vss. 2. 3. 4. gingen in swanghen / den Antechrist scheen ghebooren / gelijck Paulus seght. Want den Magistraet kondet niet beletten / de welcke doch soo veel macht niet en heeft om den Bybel te doen drucken ten dienst des volcks : Dan wy die altoos hebben hope gehad dat Christus zijn Rijcke hier op der Aerden zijn begin sou laten nemen in onse Herten ; Hebben oock ghesien de Schriftuere vervalschen/de Jesuiten in een breede Consistorie hare affairen doen/en Aerts-Bisschop ende andere haere Creatueren verrichtende/ molesterende het volck met veel Kerckelijcke Ceremonien / Bisschoppelijcke macht/met Aerts- Diaconen/&c.

Aldus in tweedracht zijnde / Huysgesin teghens Huysgesin / Man teghens Vrou / Vaders teghen Kinderen / wierden alle middelen bedocht om d' onlusten in Yerlandt en Schotlant te dempen : Derwaerts wierden Geauthoriseerde gesonden/ die den Oorlogh ende de onlusten in beyde de Koninghrijcken uyt-blusten.

Staende dees onse onheylen/ waren wy in een Oorlogh met Portugael diep inghewickelt / waer by onse Trafijcke ophielt: En de quade gevolgen van desen Oorlog waren so openbaer als considerabel.

Ende niet alleen dese/ maer wy hadden oock een Oorlogh met Hollant / consumerende onse Thresoryen/ veroorsakende een groote mutinatie onder 't Volck : Een Oorlog die dese Natie al ruym so veel kosten / als d'Impositen die in-quamen : Onse Vloot sijnde van 160. Schepen / die desen Staet ter Maent over de Tien Tonnen Gouts kosten/ benevens de Contingenten/ die wel 6. Tonnen Gouts 's Maents beliepen : Dien eenen Oorloch bracht ons in so grooten swarigheyt.

Op die selve tijt waren wy mede in Oorloge met Vranckrijck : De voordeelen die wy daer by hadden/ was/'t onvermogen en de tweedracht onder ons selven /die desen Oorlogh niet weynigh fomenteerden/ en ons ten lesten verhinderde te komen tot een eerlijcke Vrede; Want yder geloof den dat Wy het niet langer konden staende houden. Ende voorwaer sy en souden niet al mis gecalculeert hebben/ by aldien de Heere ons niet genadigh by-gestaen hadde.

Beneffens dese Ellenden (ten insichte van de Trafijcke) was het seer evident dat de Beurse van dese Natie onvermeugende was langer te konnen bestaen / om de groote profijten van andre Staten voor haer selfs : En de vernielinge onser Lakenen / verhinderende de Verkoopinge van dien : daer 'tselve den

Ende vermits zy hier op dry dagen tot laet in den Nacht so hart disputeerden, dat daer uyt een Scheuringe tusschen de voornoemde Leden wierde bevreest: Soo quam den 18. deser den Heere Protector weder om in 't Parlement, haer voor-houdende, hoe hy onlangs hadde verhaelt welcke den Oorspronck deser Regeeringe was, seggende, G Y zyt een Vry Parlement soo langh ghy de Authoriteyt die u hier beroepen heeft, erkent. Dan 't is nu nodig dat ick myn Ampt wat vergroote, nochtans daer toe my selfs niet beroepende. Ick was van geboorte een Edelman, levende in geen merckelycke grootte, nochte oock in een duystere staet: Ende ben geroepen geweest tot verscheyden diensten voor dese Natie, om de Parlamenten te dienen, waer in ick heb getracht de verdiensten van een eerlyck Man te bekomen, verwachtende 't geluckigh eynde deses Bloedigen Oorlogs, hopende in een private capaciteyt de vruchten onses oorloghs, de Vrede en Vrijheydt, en de Previlegen van een Christen eenmael te ghenieten.

Ick hoopte dan na den Slag van Worchester my in een privaet leven te schicken, ende, ick bedelden ander en andermael om ontslagen te syn van mynen dienst, Godt ende ghy zyt myn getuygen dat ick hier niet en liege; Doch alles te vergeefs; Eyndling dissolveerden het Parlement, met behagen des Volcks, om dat die voor hadden haer selfs eeuwigh te maken. Daer na als ick Generael over alle de Krygsmacht der Republycke was beroepen, beriep ick sommige andere Mannen om den Staet te gebieden: Dese brachten my na eenige tijt sittens een Pergament, waer by zy haer macht aen my weder over gaven; Dies waren wy neerstigh, om alsoo alles weder los was, 'tzelve vast te stellen; Doch die dit toe vertrout was, droegen my de Regeringe op; 'tWelck ick dickmalen heb gerefuseert. Eyndling heb op 't bidden van veel eerlycke gequalificeerde Persoonen den Tytel van Protector aengenomen, ende hebbe wettelyck daer op tot Westmunster in presentie van al de Weerelt, myn Eed daer op gedaen; Sulcx wierde ick over al geconfirmeert en aengenomen, ja, de Richters hebben niet willen Vonnissen, voor datze van my geauthoriseert waren.

En G Y, zyt gy niet door myn aenschryven beroepen? met die conditie, dat ghy de macht niet ensout hebben de Regeeringhe te veranderen, 't welck de Brieven in hielden, en ghy niet loochenen kondt; Ick heb u dan wel tot een Vry Parlement beroepen, echter bleef ick nochtans den Protector: Ende het doet de Natien seer verwonderen, dat ghy sitten wilt, ende niet erkennen die Authoriteyt door de welcke ghy sit: Want de Regeringe door Een Persoon en een Parlement, is fondamenteel; Zy is het wesen; Zy staet vast: Staetse vast, so moetse oock erkent worden; Ende oock is 't fundamenteel, dat de Parlementen niet eeuwig sitten sullen; So is oock de vryheydt van Conscientie ende Relige fundamenteel, alsoo sulcx noodigh was; Want alle het Gelt van desen Staet en soude dees Natie so niet getempteert hebben om te vechten, als wel de Relige heeft gedaen. Want anders soude 't Volck weder in Wildernissen en na Nieu Engelant als voortyts gedreven worden, als liever hare Vrunden en

Voorwaer de Vrede is (gelijck nu desen dagh verhaelt is) u wenschelijck met alle Menschen / by so verre als het kan sijn met Conscientie en met Eere.

Wy staen nu in Handelingh met Vranckrijck / en mogen dit seggen / dat so Godt ons d'Eere geeft in d'Oogen der Natien ronts om ons / dat wy reden hebben hem daer voor te dancken / en also 't selve te genieten! Eñ ick derf segghen datter niet een Natie in Europa en zy oft sy zijn gereed met u in goede Correspondentie te wesen.

Ick ben bedroeft / ick ben bedroeft / maer 'k hebt eenichsints noodich geacht u met dese dingen te becommeren : Doch gelijck ick u het soete heb doen verstaen / soo sal ick u oock het bittere voorhouden / want ick en soude u l. niet getrou zijn / nochte 't welvaren deser Natien die gy en ick dienen / by aldien ick 't u niet al dede verstaen.

Ick seyde u te vooren als dese Gouvernemente wierde ondernomen / dat wy in 't midden van alle tweespalt waren / en met dese voorsz. Vyanden omringt / met sulcke lasten soo veel Tonnen-gouts voor de Vloot / 't welck meerder als d' Incomens was / soo was ick en alle u Tresoren uytgeput / en gespendeert als dit Gouvernement was ondernomen / alle accidentale middelen / om Gelt inde Tresorijen te vergaderen / tot een merckelijcke somme geconsumeert / Incomens / Coninghs / Coningins / Princen Bisschoppen / etc. en Delinquanten Landen verkocht : Dese waren alle gespendeert eer dit Gouvernement wiert ondernomen.

Het dunckt mijn plicht te zijn u soo veel te doen weten : Ende dats de reden waerom de Taxen soo hoogh op 't Volck geheven wierden / die wy nu voor de naeste 3. Maenden tot 3. Tonnen-gouts vermindert hebben : Seker het docht my orberlijck te zijn u dit te doen weten / hoe Godt met ons gehandelt heeft / doch dit zijn noch maer deuren ofte Ingangen van hope / waer deur gy mette zegeninge Godes kont ingaen tot rust en Vrede / maer gy zijt daer noch niet binnen.

Y is verhaelt van een Volck geleyt uyt Egipten / na 't Lant Canaan / maer door haer ongehoorsaemheyt / murmereeren / en halstarrigheydt en andere quellijcke sonden daerse Godt mede Tempteerden / waren sy ghedwonghen weder om te keeren / en langher inde Woestijne te blijven al eer sy tot de plaetse van ruste quamen.

So verre sijn wy nu mede door Gods genade / en hebben reden op sulckx te dencken / ten eynde wy niet in ellenden gebracht werden : Maer gelijck ick effen geseyt hebbe de Deure van Hope is open / en ick sal u seggen / soo Godt u Vergaderingen zegenen wil / gy kont dese Natie geluckigh maken / maer weet dit / dat gy niet en zijt als die onder de Besnydinge saten / maer gy zijt noch onrijp / en uwe Vrede u syn maer Nieulijck gemaeckt, 't Is een Maxime niet versmaet te willen zijn. Doch de Vrede is gemaeckt maer 't welvaren heeft de Vrede doen maken / Doch ick wil hoopen dat gy die niet vorder betrouwen sult / dan als gy u eygen welvaren daer in siet / daer om wensche ick dat gy al voorwaert en niet achterwaert en mooght gaen / en dat gy de zegeninge Godes in u Dessepnen hebben meugt.

Dits een vande grootste uytsichte van 't beroepen deses Parlements [Dat het Schip van dese Republijcke magh ghebrocht werden in een behouden Haven /] 't welck ick u versekere / niet wel heeft konnen sijn sonder u Raedt en Advijs.

Ghy hebt een groot werck in uwe handen. Gy hebt op Yrlant te sien / &c. Vw is mede ghesept de Consideratie der Verbontten met vreemde Staten : Dan ghy hebt noch geen Vrede met alle : Maer als sy sullen sien dat wy onse saken niet en mesnageren / dan sullen wy (sy haer profijt doende) in onse schade versincken : Ende onse Vijanden de Oogen openende / sullen haer aenmoedigen en doen herleven in haer groot voordeel teghens Ons.

Daer om vermane ick u ernstelijck / vrundelijck en Heylighlijck / een goet Verstant met malkandere / te houden in u Affairen / waer toe ick u desen dagh goeden raedt hebbe gegeven : Dat doende / sal ick my verheugen / verhopende datte Heere sulcks in uwe herten drucken sal / en daer toe sult ghy mijne Gebeden hebben. Dit aldus gesegt hebbende / sal betonen dat ick niet hebbe gesproken als een Heere over u maer als een Mede-Dienaer met u / ten dienst van den Staet en 't Volck : Ende sal u wijders niet langer op-houden / maer begeere / dat yem yder na Huys vervoege / ende dat ghy u vryheyt neemt in 't verkiesen van een Orateur : So en verliest ghy geen tijt in u Groote Werck.

Stracks daer naer hebben zy Willem Lenthal tot haren Spreker, en Hendrick Scobell tot haren Secretaris gekooren : Maer als sy nu begosten te verhandelen de zaken der Republycke, begosten sy te twisten op 't punct ofte de Opperste Wettelicke Macht soude bestaen in Een Persoon en Een Parlement;

Ende

(volgens den Teneur van 't Accoort, waer door ick weder gekeert ben om te dienen in dit Parlement) voorstellen, noch consenteren om 't Gouvernement te veranderen, gelijck dat nu in Een Persoon en in Een Parlament is vast gestelt.

Dit was den 22. deser dat d'ondertepckeningh geschiede: Maer eenige quaetwillige Leden togen heymelijck wegh / die met eenighe bittere schriften secretelijck onder 't Volck te stropen/ betoonden dat sy niet geneghen waren om den Heere Protector en de Republijcke getrou te dienen.

Korts daer na heeft Sijn Hooghepdt de navolghende Admiraliteyts Heeren over de Zee-sorghe verkoozen:

1. Generael Monck.
2. Generael Desborow.
3. Generael Blaeck.
4. Generael Pen.
5. Colonel Iones.
6. Colonel Clerck.
7. Col. Antony Rous.
8. Colonel Kelsey.

October 1654.

NV begost de zee aē alle sijden van Europa haer weder vol schepen te vertoonen: Bypna jupst op een tijt liepen diverse Vloten uyt/ als die van Duc de Guise a 23. Oorlogschepen / 6. Galepen en vele Barcken met Paerden / gelepd door den fameusen Vrijbuyter Paul/ dese Scheepsmacht had op 7376. Man/ en liepen den 5 deser van Toulon in Provence na Napels. De Spaense Vloot a 22. Oorlogschepen en 4. Branders / op hebbende veel Spaense Dons/ onder 't gesach van Don Jan van Oostenrijck/ liep van Barcelone na de Vloot van de Guise. Ende d'Engelse Vloot onder Ge. Pen/ en Colon. Venables / sterck in de 40. Fregatten en vele Ketsen / ophebbende over de 24000. zielen/ daer onder ruym 2000. Vrijwillige/ en sulcke die eertijts den Koningh hadden gedient / geprovandeert voor 6. Maenden / ettelijcke Kistjes gelt / en veel gedistilleerde wateren: Gedestineert na West-Indien: Lagh te Plemuyen gereedt: En noch een a 27 seylen onder Blaeck/ stack van daer in zee.

In Tessel arriveerden den 16 deser 36 Spaens en Straetvaerders/ daer onder vijf van Cadix/ te weten:

1. Harcke Pieters.
2. Hendrick Rijcken.
3. Ritzert Robbertsz.
4. Purmerlant van Hoorn.
5. Claes Sipkes.

Meest met Silvere Plaeten / geschat op Tien Millioenen / behalvens

Vaderlant verlatende, dan te willen bedwongen syn in hunne consciencien.

So is oock de militie fundamenteel: Balanceert dit wel. En den Raedt zy nu d'aldervertroufte der Republicke, die, als't Parlament niet en sit, so absolut aen den Oppergebieder konnen weygeren, als 'tParlament wanneer het sit, also datter niet een man gelicht, nochte een penning op 't Volck kan geleght werden dan als 'tParlament sit: Ende als 't niet en sit, kan sonder consent van den Raedt de voorsz. militie niet gebruyckt werden.

Berakende 'tGelt, ick had u geseyt datter 20000. pont 'sjaers mosten syn, so om alle civile Officiers, Rechters, den Raet, hunne Ambassadeurs in 't houden van Intelligentie, als vorders tot 't Goevernements onderhout: Zynde 't selve in der daet soo veel niet als de onkosten van 10000. Ruyters en 20000. Voetknechten. Doch ick wenschte dat ick u noyt had moghen beschuldigen, maer 'tis nochtans nodig. Gy syt hier geroepen om dry Natien te dienen in vrede, in vrede ons voordeel te soecken, dewyl onse Vyanden verstroyt, en byna alle Nabuyren met ons bevredicht zyn. Dan onse Vrede is geschut in confusie, door't moetwillens verachten deser Regeeringe. Dit is myn so contrarie, dat ick eer in't Graf wilde rollen en daer begraven zyn, als dat te consenteren.

Hier door hebt gy ons byna tot een spot gebracht, want de Vremdelinghen die onder ons syn, hebben also onse naecktheyt gesien: Siende noch ongestadigh een Volck dat Twaelf Iaren in confusie is geweest. Hoe sal men dit verantwoorden? En dewyl het ons vertrout is, sullen wy'er rekenschap van moeten geven, want Godt siet en weet alles.

So moet ick dan nu treden tot 't geen ick voortyts onnodigh achte, dat naer dien d'Authoriteyt die u roept so weynigh geacht en so seer versmaet wordt, Ick geordineert heb dat gy niet in 't Parlaments Huys sult gaen, voor datter sy versekeringe gegeven datte fondamentele Intrest deser Natie zy vast gestelt, ende geapprobeert. Bedroeft ben Ick, doch, indien 't geen ick met reden onderfta, niet en gedije: Dan sal Godt noch myn hope syn.

Ick sal u yets in de Deur van 'tParlament gereed leggen, ondertekent gy dat, so eyndight het verschil. Gy hebt een wetgevende Macht, sonder de negative stem van myn, volgt daer in d'ordre van Regeeringe; Ende ick ben willigh om nauwer gebonden te syn tot 'tgemeene Beste, op dat geconserveert werde den Intrest daer so lange om gestreden is.

Daer mede scheyden 't Parlement/ (dit was 'smorgens/) na den Noen quamen over de 140. Leden weder om/ dese/ eer sy sit-plaetse namē/ondertekenden 't Engagement/ sijnde op Pergament geschreven/ leggende op een Tafelken aen de Deur/ luydende aldus:

Ick A. B. belove mits desen vrywillichlyck, en verbinde my houw en getrou te syn den Heere Protector en de Republicke van Engelant, Schotlant en Yrlandt; Ende sal niets

Vrede tusschen beyde de Republijcken met schelmsche practijcken om te stooten, beyde de Natien in nieuwe swaerigheydt in te wickelen, en eyndelick met onderlinge bloetstortinge ('t welck al vry overtollig desen Oorlogh gedurende, is voor-ghevallen) te vermengen; door dien zy hope krijgen van eeuwigh door dat middel te banen om heerschappy en tyranny te brengē over die gene, die onder beyde de Natien haer vryheden so duer gekocht hebben : hebbende tot desen eynde seer bequaem gheacht; niet alleen't gene van de Groot Mog. Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslandt tot sekerheyt ende securiteyt van de voorgenoemde Vrede gemaeckt en bestemt was, met schelden en lasteren te overvallen, (sonder welcke securiteyt, gelyck het ons so veel daer niet aen gelegen soude syn geweest, de Vrede in 't begin gemaeckt te hebben, alsoo de selvige los gemaeckt synde, wert nootsakelyck de Vrede selfs in 't zelvige gevaer gebracht) maer 'tzelvige oock met een opset tegen gaen ende waer sy konnen t'eenemael om verre stooten. Derhalven, gelyck het uyt geen ydele ende nieusgierige bekommernis met anders mans zaken ontstaen is, dat wy in vrientschap met U E. verhandelt hebben, en ons hebben gesteecken in die zaken, daer het welvaren van beyde Republycken aen hanght, alsoo hebben wy niet lichtvaerdigh noch uyt simpel gerucht dit gheloooft, noch ons vertrouwen gestelt op losse suspitie, uyt het lasteren van quaetwillige ontstaen, so en konnen wy nochtans niet nalaten te vresen, waer dat de quaetwillighe aenslaghen van sommige de saken souden mogen toe brengen, stoockende vast beginselen van oproer, dewyle wy vast met groote hertseer sien dat publycklyck onder uwe Naem uytgaet een Geschrift ofte Tractaet, waer in 't geene dat van de Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-vrieslandt verhandelt is, tot securiteyt ende steunsel van de Vrede, openbaerlyck en opsettelyck wort tegen gestreeft. Ende dit was het oogmerck van onsen voorgaenden Brief, kortelyck te verhalen hoe groote swarigheyt beyde de Republycken over 'thooft hingh, en ten ware Godt het verhoede, soude overkomen, indien die verseeckertheydt los wierde gemaeckt, tot welckers onderhoudinge ende bewaringe wy geoordeelt hebben onse schuldige plicht te zyn, sorgvuldiglick en neerstelick toe te sien; en uyt onse vierige en Christelicke genegentheyt, dese Vrede en verbintenis tusschen dese Republijcke ende de Vereenigde Nederlantsche Provintien, geluckelick voltrocken, te bewaren en te beschermen, en alle dingen te beletten en te verhoeden, die deselve soude mogen krencken ofte quetsen, ende de twee Naebuerige Volcken, niet alleen tot ondergangh van haer beyden : maer ooc tot een openbaer gevaer van de Gereformeerde Religie, inde gantsche Christenheydt, in een nieuwen Oorlogh mochten inwickelen. Ende dewijle uwe E.E Missive, het selve getuygenisse geeft van uwe E.E. genegentheyt, tot de Vrede en gerustigheyt, ende dat het by uwe E.E. nu vast staet in de selvige wil en beloften te volherden, en neerstelick sorge te dragen, voor alle die dinghen die tot onderhoudinge van Vriendtschap en Commercie onderlinge behooren,
en dien-

halvens 't Silver in d'andere Schepen. Vlaenderen kreegh oock een Rijck Silver-schip: Ende Vranckrijck Ses. Den 18. liepen uyt dese Landen 3. Oostindise schepen en 150. Koopvaerders in see. Somma de Negotianten begonden weder te leven.

Den Heere Protector wierden in dese Maendt vereert door den Grave van Oldenburgh 6. Jonge graeuwe Paerden: Mette selve is Sijn Hoogheyt na Hydeparck gereden / soo om sich selfs te verlustigen (dewijle hy een Collation had laten bereyden) als om die te beproeven: Na gehouden Maeltijt springt Sijn Hoogheyt selfs in des Koetsiers stoel / en geeft de selve den sweep / alhoewel beradverteert datte Paerden seer schetterigh waren: Stracks vliegen de Paerden als Furien op de hol / sulcks dat den Postillion hun niet en konde wederhouden / ende den Heer Protector wiert in 'tgesnor van dien breydeloosen loop geworpen tot op den Dissel-boom / blijvende met de voeten in de strengen der Paerden hangen / en mette handen geslagen aen de Ysers van des Koetsiers stoel: Onderwijl sprongh noch een Pistool in Zijn Hoogheyts sack los; Eyndlingh stoot de Wagen op een Kruys wegh / waer door sijn Hoogheyt miraculeus uyt de strengen buyten 't spoor wierde geworpen / meer verschrickt als beschadight. Dede hem Aderlaten / ende is vorders alsoo sonder letsel door Godt de Heere schijnbaerlijck bewaert: Den Secretaris Jan Thurlou / die met sommige Edellupden in de Carots had geseten / was een weynigh aen sijn Enclau gequetst.

Den 26. deser heeft den Heer Protector een Brief in 't Latijn aen de Staten van Zeelant geschreven / luydende aldus:

Hoge Mogende goede vrunden en Bontgenooten,

DEwijl wy niet eerder seeckere tydinghe van U. E. E. vergaderinghe die tegenwoordigh gehouden wordt, ontfangen hebben, hebben ons antwoort op U. E. E. Missive van den 7 Augusti, tot noch toe uytgestelt. In onse voorgaende Missive (op de welcke U. E E. laetst gheantwoort hebben,) staen de oorsaecken en redenen te sien, die ons tot deselvige af te vaerdigen bewogen hebben; dewelcke by ons van so grooten gewichte waren ende tegenwoordigh noch zyn, dat wy die stilswijghens (als of soodanige saecken ons niet aenginghen) niet konden voorby gaen, ghelijck selfs noch niet kunnen; dewyle wy hier van versekert zyn, dat de ghemeene vyanden van beyde de Republijcken, het enckelt daer op aen leggē, om de versch-gemaeckte

een dubbelde rang van gewapende Burgers wierde geleyt/ en seer triumfant getracteert/ onderwijl men van 't Raethuys publiceerde: Dat hare E. E. aen namen en verklaerden den Iongen Prince WILHELMUS HENRICUS tot Stadthouder van Overyssel; Ende syn Genade Graef Willem van Nassau tot des zelfs Lieutenant. Onder conditie, dat den Iongen Prince 19. Iaren out synde, ged. Grave van syn Lieutenantschap soude afstaen, ende in cas van eerder capiteyn, oock eerder te cederen, &c

Savonts heeftmen den Lieutenant Stadthouder met een fraeye Maeltijt getracteert: 's Anderdaeghs is Zijn Genade te Swol in 't aen nemen diergelijcke eere geschiet: Maer die van Deventer en de Twent/etc. hebben sulcks niet gedaen. Om wat oorsake die en andere geresene onlusten der Overijsselse Heeren zijn op ghekomen/ kan men in Twee uytgegeven Declaratien so van Deventer alleen als Campen en Swol t'samen/grondigh na-sien.

Te Munster wiert in 't midden deser Maent over seker Verschil uyt last des Bisschops gevanghen den Grooten Prior /(een Man van de gemeente wel gesien /) 't Gerucht hier af was soo haest onder de Borgers niet/of sy resolveren met lief of leet den Prior te verlossen: Zy loopen tot hun Geweer/ en komen voor de Gevangenis in spijt des Bisschops dē Gevangē verlossende/en deden een salvo met hunne Musquetten: Trecken van daer na 't Jesuyte Clooster / en smijten daer de kostelijcke Glasen uyt/die wel 1000. Rijckxdaelders gekost hadden: De Patres wierden oock aengeranst en gesmeeten/ dies vluchten zy van haer Clooster in St. Marien Convent; Den Bisschop knerste van gramschap op sijn tanden / en swoer datter Romen en ‡ Munster of zidderen souw: En daer is oock niet veel goets op gevolght.

De Switzers hadden nu na langh aenhouden hun betaling eensdeels van de Croon Vranckrijck bekomen/bestaende veel in Juwelen: Maer eenighe Gaudieven hebben te Zurich in de Herberghe dien Schat waergenomen/en over de 6. Tonnen Gouts Clenodijen van de selve gestoolen. Geluckigher was Coningh Carel/alsoo te Dusseldorp byna op de selve tijt hem zijn Zilver-servis gestolē wordende/'tselve(door de benautheyt van een conscientieusen Dief) weder ter hant quam: Zijnde heymelijck weder gebracht en geleydt in de kercke achter 't Altaer.

Te

‡ *De Vredestad van Duytslant krackeelt eerst, een quaet Omen voor 't Keyserrijck.*

en dien-volgende niet toe te laten, dat yemant van uwe E. Mog. Onderſaten, in eenigh voornemen, dat ſchadelick of ſtrijdig mocht zyn tegen de Eendracht mocht geſtijft werdē, So hopen en vertrouwen wy van u E. Mog. dat in't minſten niet toe ſal gelaten werden dat eenige quaedtwillige luyden de openbare Vrede laſtigh zynde, en na d'een of d'anders ondergang hevig trachtende, tuſſchen uwe E of in uwe E. Raedt-Kamers ſouden inſluypen of inkruypen, ende uwe E. E. Raedtſlagen tegenſtreven, om te krencken en met de voet te treden, 't gene u E. Mog. publijck voor al de wereldt belooft te ſullen bewaeren: maer daer-en-tegen dat u E. Mog. nae uwe E. ſonderlinge voorſichtigheyt en neerſtigheyt het qualick ſpreken en treken van booſaerdige op alderhande manieren ſult tegen ſtaen. En gelijck u E. Mog: geen van de andere Provincien in eenig deel geweken hebt, in't gene om Vrede te maken dienen konde, alſo mede in geenig ding dat tot dier ſelviger behoorlijke onderhouding ſoude mogen toe brengen, te kort ſult ſchieten, veel minder dat u E. Mog: haer tegen 't gene dat van de Heeren Staten van Hollant en Weſt-Vrieſlant, ſeer redelijk en loffelijck tot beſcherming van de Vrede gedaen is, zult ſtellen. Waer uyt ontſtaen zal, dat niet alleen alle de Provincien Vrede met deſe Republijck, maer oock door onderlinge verbintenis, met malkanderen Eendracht ſullen genieten tot trooſt en vreugde van alle voorſtanders van de ware Religie, tot ſchrick van hare Vyanden, en tot ontſetting van hare Godlooſe hope die het geluck van beyde Republijquen benijden; wat ons aangaet voorſeker wy ſullen onſe hulp ſeer veerdiglyck by brengen, tot voortſettinge van alle dingen die eenigſins dienen konnē om onſe hier boven gepreſen oogmerken te bereyken, eñ die onſen oprechten yver tot de Vrede, eñ welvaeren van de Geunieerde Provincien, en byſonderlyck van u Ed. Gr. Mo. betonen, teghen welke wy ons altoos dragen ſullen als tegen onſe goede Vrunden en Bondtgenoten, welker vrundſchap wy ſeer hoog waerdeeren, en tot welkers welvaert wy altoos geneghen ſullen zyn, en daer toe met een yvrige genegentheyd trachten. De God des Wyſheyt en Raeds geve u E Mog. in, goede raadſlagen, beſtiere en voorſpoedige uwe E. zaken; In welkers Godlyker beſcherminge wy uwe E. E. bevelen. Uyt ons Hof tot Weſtmunſter den 25 October Anno 1654. Uwe E. E.

O L I V I E R P.

Den 27. deſer is Graef Wilhem van Naſſau te Campen by de E. Magiſtraet heerlijck ingehaelt/ door uyt quamen 2 Keteltrommen/ toen 7 Trompetters/ en daer achter een Herault/ houdende een open Geſchrift / daer op ſtonden d'Articulen waer op Syn Genade aengenomen ſoude worden: Na den Herault volgden Syn Geñ. ſelfs/ met ſommige Adelijcke Perſoonen / die van des Stadts Regenten buyten ontmoet/ en onder 't gedruys van Canon op't ſtadthuys door een

15 September laetst-leden/ alhier tot Staden eenen stilstandt van Waepenen tot wechneminghe ende vriendelijcke onderhandelinghe van alle soodanighe mis-verstande van weder-zijdts toeghestaen ende gheaccordeert is/ waer toe van wegen de Alderhooghste ghedachte zijne Koninckliijcke Majesteyt ende des selfs Raedt/ weghens het Koninckrijck Sweeden/ de Raeden van de Cantzelerije ende Opperste Stadthouder tot Sockholm/ den Hoogh Wel-gheboren Heer / Heer Schereng Rosenhahne / Vry-Heer tot Thalaburgh / Heere tot Torpa / Engelholm ende Hagen / &c. Ende van weghen Burgher-meeesteren/ Raedt ende Borgherije der Stadt Bremen/ de Erentfeste/ Hoogh-geleerde/ wel Wijse ende wel-ghedachte Heer Johan Wechman/ heer Hendrick Meyer / beyder Rechter Doctoren / Heer Nicolaus Blancke/ Heer Doctor Georgium Koper/ ende Johan Ariens respective Syndicus / Raeden/ Professeur ende Olderman der voornoemde Stadt Bremen/ met genoeghsame Volmacht verschenen in den Name des Almachtighen/ het werck aenghevaert/ ende eyndelijck nae veelvoudighe aengewende ende moeyelijcke onderhandelinghe/ de ghewesene voor-verhaelde swarigheden / van weder-zijden/ op naervolghende maniere afghedaen/ vergheleecken ende bygheleydt.

1. Het grootste different tusschen de Koninckliijcke Majesteyt van Sweden en de Stadt Bremen over de Immediteyt ende 't Voor-recht van een Rijckx-stadt zijnde ontstaen: soo is dat punct (behoudens yder zijn Recht) tot op een naerder onderhandelinghe uytghestelt.

2. Tot verseeckeringhe dat de Stad Bremen zijn Koninckliijcke Majesteyt van Sweden onderdanigh respect ende ghetrouwigheydt bewijse/ sal op den vierden December 1654. de huldinghe aldaer ghedaen werden/ in manieren als 1637. is gedaen aen den lesten Aerts-Bisschop / buyten prejuditie van d'een en d'andere/ ende de Stadt haer Previlegien van de Kroon Sweden geconfirmeert blijven.

3. De Stadt Bremen sal nu noch noyt eenighe Verbonden teghens de Kroon Sweeden met yemandt moghen maecken.

4. Indien eenigh perijckel de Kroon Sweeden mochte gheschapen zijn / sal de Stadt Bremen de Kroon ghetrouwelijck daer van waerschouwen / om alsoo de onheylen van beyde te voorkomen: Belooft mede den Koninck de Stadt Bremen teghen alle onbillijck ghewelt te assisteren / te beschermen/ ende hare trafijcke te Water en te Lande ten besten te bevorderen.

5. De Regeeringe van Bremen sal sich niet bemoeyen met de Domcapittelen/ maer sich Neutrael houden: En sullen die van den Dom-capittel/ welcke hun van den Burgerlijcken Handel onthouden/ van de Stads Jurisdictie afgesondert blijven / hunne Inkomsten sonder lasten ende alles genieten: Den Domheyde ende grooten Dom-hof sullen blijven so die sijn / ende geene verhinderinghe aen den gepleeghden Godsdienst in de Dom-Kercke gedaen werden.

6. De Stadt Bremen sal haer niet bemoeyen met de Richt-banck/ ofte sich boven de Stadt-voogt eenighe Jurisdictie toe-eyghenen.

7. Volgens het Out Reces van 't Aerts Stift Bremen / sal men jaerlijcks eens in de Stadt op het Capittel-huys Hof-gericht houden; Sonder gehouden te sijn yemand van den haren daer by te deputeren/ ofte daer by te hebben.

8. Voor alle pretensie die Sijn Coningl. Majesteyt van Sweden mochte maken/ geeft de Stadt Bremen aen den selven hare gerechtigheydt op de Vlecke Lehe / het Ampt en 't Huys Bederkesa / met alle sijn Eygendommen: Des geeft den Coning aen de Stadt een euwighe vergevinge ende vergetinghe van alles: Ende op den Burgh ende den Tol sal men naeder verdraghen.

9. Daer teghens cedeert den Koninck aen de Stadt het Ampt Bloemendael / het Gherechte van Nieuwkerck ende Veghesack/ ende haer toebehoren: Alleen behoudende het Jus Territorium.

10. De vier Gosen sullen onder de Stadt blijven / tot datmen dat mede af-handele/ nevens 't punct van de Immedieteyt. Noopende de Contributien aldaer/ sal by de Stadt ontfangen/ maer de helfte daer van tot Staden in de Rente-kamer des Koninghs betaeldt worden. Ende sullen de Goet-Heeren in de prerogativen van Jaghen/ Visschen/ &c. blijven.

11. De twee Onderstichten/ S. S. Wilsadi en Stepani/ en S. Anscharij / sullen haer Inkomsten als vooren ghenieten; Ende al die haer buyten de Neeringhe der Stadt houden / niet onder deselve opsichte staen.

12. De Magistraet sal den Impost van Turf / Hout / &c. voor den Verkoopers af-schaffen mogen: Sullen oock de lasten door de Sweden op des Stadts Koopvaerdy-schepen af-schaffen.

13. De Stadt belooft alle hare schulden af te doen.

14. De Landerijen in de Nieuw-stadt sullen de Stadt eyghen blijven.

15. De Kroon Sweden sal dadelijck haer Krijghs-volck af-voeren: Daer teghens sal de Stadt seeckere somme Geldts tot Hamborgh aen den Afghesant Rosenhaen betalen.

16. De

Te Delft (de Wapenkamer van Hollant) ontſprongh den Buſpoeders Toren van die Provincie / ſtaende op de Geerweg / op den 12. October 's morgens by half elf uren: Juyſt op die ſtonde als den Commis Soetingh daer binnen was gegaen: Miraculeuſlijck nam dat krachtig Solfer zijn meeſte uytwerckingh in de Lucht / en liet ſo niet een Huys noch Kerck aen de daken in de ſtad ongeſchent: De operatie van dat ongeluck is aenmerckens waerdigh:

Den Kruyt-Toren (omringht met een Water-gracht) was gants wegh en een Poel geworden: Van Twee Doelens ſagmen niet meer als eenige dicke ſtammen van Bomen / tot den gront als met een bijl af geſlagen: De naeſte 200. Huyſen geruyneert / meeſt al de glaſen / Porceleyn / &c. in de ſtadt ſtucken: Beyde Kercken aen Muyren / Pijlaren / Wapens / Banderollen / &c. beſchadigt. Maer 'tgetal der Dooden is even ſo veel geweeſt als men Jaren ſchreef / te weten 54. De gequetſten om de verdeeltheyt bleef ontelbaer: Soetens is noit gevonden; Maer wel den treffelijcken Schilder Carel Fabritius / die voor ſijn Ezel doot lag / met noch een Perſoon daer hy na ſchilderde. Een Jarigh Kint ſpelende met een Appelken in ſijn Kackſtoeltje / is door een Balck die op 't achterſte van 't Kackſtoeltje over 't Kints hooft viel / en de neerſtorting van boven gelijck een Luyf beletteinde / levendig onder de Puyn geſalveert; So heeft men oock 2. ſtock oude Mans en een Vrou onder de neergeſtorte Huyſen levendig gevonden; Als mede 2. Kinderkens in de Wiegh / doch de Moeder verplettert.

De Glaſen in den Haegh wierden door dien ſlagh gebroken: Geheel Hollant voeldent als een Aertbevinge: Te Haerlem ſchudden Deuren en Venſters daer af: Ja men heeft tot Wageningen ende te Amersfoort op de Veluwe den dullen ſwavel-donder van dat Boſe-kruyt gehoort.

November 1654.

BREMEN van niemand geholpen, woelde en bleef noch al haſpelende tegens de Croon Sweden. De Nabuyren voor ſlimmer duchtende, bemoeyden ſich dien Oorloch te ontlaſten, (uitgeſeyt die geene die om haer particulier oogmerck de geduyrigheyt van dien begeerden,) Eyntelyck ſyn om alle onluſten te bevredigen, Gezanten van Sweden, Bremen, de H. Staten Generael, d'Anze-ſteden, &c. tot Staden verſchenen, deſe hebben op den 28 Nov. (door Gods zegen) den Pays in volgende wyſe geſlooten en getroffen.

NAdemael tuſſchen de Doorluchtighſte Grootmachtighſte Princeſſe ende Vrouwe / Vrouwe Christina / Coninginne der Sweden / Gotthen ende Wenden / Groot-Vorſtinne tot Fin-lant / Hertoginne tot Eheſten / Carelen / Bremen / Vehrden / Stettin / Pomeren / der Caſſuben ende Wenden / Vorſtinne tot Rugen / Vrouwe over Inghermerlandt ende Wiſmar / &c. Ende na de ghedane reſignatie van hare Regeeringhe / Oock tuſſchen den Doorluchtighſten / Grootmachtighſten Vorſt ende Heere / Heer Carolus Guſtavus / Koningh der Sweden / Gotthen ende Wenden / Groot-Vorſt tot Finlandt / Hertogh tot Eheſten / Carelen / Bremen / Vherden / Stettin / Pomeren / der Caſſuben ende Wenden / Vorſt tot Rugen / Heere over Inghermerlandt ende Wiſmar / &c. Als oock Paltſgrave by den Rijn / Hertogh in Beyeren / tot Gulick / Cleve / Berge / &c. ter eenre / ende de Burgermeeſteren ende Raedt / oock gemeyne Burgerije der Stadt Bremen / ter andere ſijde / allerleye miſverſtanden zijn ontſtaen / welcke oock eyndelijck tot dadelijcke hoſtiliteyt ſo verre uytgebroken zijn / dat Sijne Coninglijcke Majeſteyt de Wapenen by der handt ghenomen / ende zijn Krijgſ-volck ſoo te Voet als te Paerde / uyt Sweden op den Duytſchen Bodem gheſonden: Waer op onlanghs den

15. Sep-

dan geluckich soo grooten werck te volvoeren / raedtleeft hy met ervarene Krijchsoversten van verscheyden Natien: Dese lockt hy aen en laetse na de Duytse wijse Regimenten oprichten / en 't Volck met wapenen (die hy in verscheyden gewesten van Europa had doen opkoopen) voorsien / daer in oeffenen / en voorts zijn Artillerije oock so toe-stellende / datter noyt diergelijcke ordeninghe by de Russen was gesien. Als hy nu op die discipline hem wel gefondeert hadde / en de Poolen (als wel voortijts) deshalven niet en schroomde / so scheen het nochtans dat den Keyser duchte voor and're Staten / datte selve hem / of sijn Rijck mochten bespringen middelertijt hy den Pool beoorlochden: Ofte oock / dat yemande de Poolse Kroon teghens hem mocht assisteren / dewijl beyde den Keyser en Vranckrijck door Huwelijck / en de Geunieerde Provincien om den Koorenhandel aen de selve als gehecht waren: Hy sent dan in't Voor-jaer zijn Ambassadeurs na Stocholm / den Hage / Parijs / Weenen / en aen de rebellige Cosacken: Dese brachten wegens den Keyser Geschencken en beloften van continuatie der oude Alliantien: Dan die aen het Sweetse / Hollants en Franse Hof gelegateert wierden vertrocken weder na ghedaene Complimenten / maer die aen Chimilinsky den Opperste der Cosacken / beweegden den selven om met zijn Volck de onlangs gemaeckte Vrede mette Croon Polen te breken / en weder metten Keyser van Moscovien Poolen te beoorlogen: Den Afgesanter tot Weenen verrichte zijne affairen oock naer wensch by den Keyser / (die men verhaelt dat geduyrende desen Moscovise Gesante voor hem in zijn Audientie sprack / hy Keyserl: Maiesteyt soo lange bloots hoofts over eynde bleef staen:) Als nu den Moschovise Keyser alles wel toe-scheen / heeft hy na gewoonte der oude Russen twee Stieren op malkander doen loopen / noemende d'een Moscovia en d'ander Polonia / om daer uyt (na hun ghelooff) 't geluck van haere Wapenen te voorsien: Doch is den Stier Moscovia in dese kamp door Polonia overwonnen / jammerlijck gehoorent en doorstoten; Dit heeft den Keyser mismoedigh gemaeckt / sulcks dat hy daerom desen Velt-tocht niet dorfde by-woonen. Hy sent dan in Augusto zijn Velt-Opperste op Polen: Dese vallen als een Hagelbuy voor Smolenske / Witebsko / en die plaetsen welcke Moscovien eertijts had

16. De hostiliteyt sal voortaen op-houden/ een generale Amnestia ten beyden zijden wesen; Oock een bestandige Vrede ende goet vertrouwen/ de Commercie te Water en te Lande onverhindert/ ende de Gevangenen wedersijts los gelaten.
17. De Koninglijcke Sweedse Gesanter belooft in Drie Maenden de Ratificatie deses tractaets binnen Staden met die van Bremen uyt te wisselen.
Tot meerder oirkonde en versekeringhe van desen allen / sijn hier af Drie gelijckluydende Recessen gemaeckt/ waer van de eene aen Sijn Koninghlijcke Maiesteyt van Swedens Gevolmachtighde Heer Afgesante zijn Excellentie Heer Schering Rosenhaens/ de tweede aen het Koninglijck Sweedse Gouvernement alhier/ ende de derde aen Burgermeesters/ Raet en Burgery der stadt Bremen overgelevert en behandigt/ en van hoog gem. H. Gesant met hant en zegel bevestiget / ende van de stadt Bremen aendanckelijck daer toe genomineert/ verzegelt ende onderteyckent: Gelijck oock van die geene so uytte Naem van de Ho. ende Mog. H. Staten Generael/ ende desgelijcks van de Eerbare Steden Lubeck ende Hamburgh/ die hunne goetwillicheyt tot dese Tractaten in gestelt / ende alle goede officien daer by gepresteert hebben: Als namentlijck den wel Edelen ende ghestrenghen Heer Coenraedt van Beuningen/ Raedt Pensionaris van Amsterdam/ ende Extraordinaris Gecommitteerde ter vergaederinghe van de Ho. Mog. H. Staten Generael der Vereenighde Nederlanden/ wegens de Provincie van Hollant/ ende de Wel Edel gebooren H. Epo van Bootsma tot Tanjaburg / Gecommitteerde ter Vergaderinge van de hoog ged. Staten/ wegens de Provincie Vrieslandt/ ende den Wel gebooren Rudolf Wilhelm: Vrij-Heer tot Inende Kuyphuysen/ Edele Heer van Lutsenburg/ Bergun en Dylewerth/ Gecommitteerde als voornoemt wegens de Provincie van Stadt Groeninghen ende Ommelanden: Als mede den Edelen/ Erentfesten/ Hoog geleerden en wel Wijsen Heer Gloxin/ de Heer Johan Popping / de Heer Johan Muller/ en de Heer Hyronymus Friese respective / J. D. Doctoren/ Licenciaet/ Syndycus / ende Raedts Persoonen der Stadt Lubeck ende Hamburgh/ tot eender getuygenisse met der selver handen ende Segelen onderteyckent.
Aldus gedaen ende geschiet in Staden den 28 dagh der Maent November / des Jaers na Christi onses Saligmakers geboorte 1654.

Alsoo is den 16. de Huldinge tot Bremen solemneliter geschiet, de Ratefica-tien t'sijner tijt overgelevert, en de onlusten alsoo geeyndigt: Waer in den E. Heer Ambassadeur van Beuningen geen kleyn Instrument is geweest, ende om syn groote diligentie daer over by den Coningh van Sweeden ende stadt Bremen hoochlyck bedanckt geworden.

Daer is in dese tyt een Huwelyck ghesloten tusschen CAROLUS GUSTAVUS Coning der Sweden, en HEDEWIGH ELEONORA van Gotdorp, Dochter des Hertoghs van Holsteyn: Den 14 deser savonts by 8. uren is den Trou tot Stocholm (daer de Koningl Bruydt met 4. Oorlochschepen uyt Holsteyn was gebracht) Ceremonialiter geschiet, gelyck dan den 15. dito de Bruyloft is gehouden: Ende den 16. de Koninginne ghekroont: Alles is met Tournoyen, Comedien, Baletten, en andere Vreughdige Oeffeningen Koninglyck en kostelyck besloten. Eñ 't Ryck heeft een goet begin onder des zelfs Nieuwen Koning ende Koninginne genomen.

Den Keyser van Moschovien niet vernoegt dat hy breedsaem besat het grootste Noorder-deel van Europa/ besloot Anno 1653. den Pool te beoorloghen / terwijl die mette Cosacken beslommert was/ soeckende also na de maxime van veele menschen sijn naem onder de nacome linge door eenighe Krijchsdaden achtbaer te maken: Om dan

daer. Onderwijl wierden de straeten van Parijs seer ontveylight door een Straetrover die 't Leger onder de naem van den Ridder du Val gedient hebbende /nu hem Capiteyn Dardage noemde / en aen de rijckste Huysen van Parijs om gelt schreef: Die hem sulckx weygerde beroof den hy de Carotsen: Tot zijn Brief-brenger had hy eenen l'Espine Lackey van de Cardinal Maserini: Siet hier een sekere Brief die desen Vrij-post aen Mevrouw de Nouveau door zijn Bode dede behandigen:

MADAME, *uytsinnigheydt ende Wanhoop dwinghen my dese weynighe Letteren aen Uw te schrijven, tot gheen ander eynde, als om van u te begeeren, dat ghy my zendt Dertigh Pistolen, door den Brenger deses, dien ick u weder geven wil binnen een (op sich,) 'k Heb met den Pleyt-sack verlooren* 150. *Pistolen, beneffens veele andere goede dingen die 'k verpant hebbe: 'k Vertrouw Madame dat ghy soo genereus sult zijn ende my dese Courtesie niet weygheren, 't welck doch weynigh voor u en soo veel voor my is: Als ick dan u in uwe Coets sal ontmoeten, sal ick u grootelijcks bedancken, en dat met een uytnemende heusheydt, hier aen meught ghy niet twijffelen. Het is Madaeme een die gebiedt over een Troupe van* 80. *Ridders, ende die zedert een Maent alle de Carotsen gearresteert heeft, ende 't zelfde noch al veel meer doen sal; Dan myne genereusheyt persuadeert my door een van de mijne aen uw te schrijven, 'k bid laet'er gheen ghewelt door hem ghe'schieden, nochte datter yemandt hem vervolghe, want daer soude meer onheyl uyt ontstaen dan ghy wel meent.*

Alsoo doende Madame mooght ghy veyligh op mijn woort rijden mette uwe, alle desen Winter, Monsr. Tuebœuf heeft my sommige gunste gedaen die 'k van u verhope, en aen wien ick oneyndelijck verplicht sal blijven indienje soo doet. Met u consent sal ick dan dit onderschrijvens

Vw Alderonderdanichst en getrouste Dienaer

Den Capiteyn DARDAGE.

(Post scriptum)

'kVersta datje haest op 't Landt gaet: Tot dien eynde presenteer ick 20 van mijn Ridders tot u Guarde: En ick beloove u te komen besoecken als ghy wilt.

Madame

had beseten: Slaen en verstropē den Littause Veltheer: Waer door groote schrick in die Landen ontstondt: Want de Moscobiters had men noyt gebreest noch geacht om datse altoos so disordentlick krijch voerden: Dan nu sach men hun met 8. troupen elck van 25000. Mannē tot voor der Wilde stropen/dies vluchten arm en rijck van 't Lant tot Riga toe: Een ander Leger bestormde* Smolensko dach en nacht / waer deur en om datter niemant hun te hulp quam / hare dicke met Eyckenbalcken doorvlochte wallen beswecken / dies heeft haren Commandant Korff voor 10. weken stilstant gemaeckt: doch alsoo niemant onderwijl tot hun verlossinge op quam/gaf hy de stad op den 2. Novemb. over/daer het ellendich toegegaen is. De Coningh van Polen sich alsoo benart siende / treckt door belofte en behendigheyt de Cosacken van de Russen /en weyghert oock de steden die Moscovien van Polen pretendeerden: De Russen haer dus in den Winter gescheurt siende/'t Lant groot en woest/de menschē weg en gevlucht / de Rivieren bevroren / etc. worden bevreest/ en door de Polen op diverse plaetsen overvallen. Zy verlaten dan alles weder behalvens Smolensko /'twelck sy met een Guarnisoen van 30000. Man hebben voorsien: Om Polen geduyrigh in alarm te houden.

De Croon Sweden dede onderwijl Rijga fortificeren: En al zijn macht van den Duytsen Bodem na Lijflant voeren: Alsoo daer eenige onlusten metten Muscoviter hun oock openbaerden.

Vranckrijck was nu tamelijck in rust: Eenighe Ormisten scheenen te Bordeaux wel yets mette Spanjaerden en Engelsen voor te hebben tot nadeel der Croon/maer dat wierde gestuyt. Men sach meer nae Londen op de Handelinghe aldaer.

* *Smolensko is een geweldige stadt en stercke Vestinge. De Littauwers hebben die nu wel 200. Iaren bezeten. Basilius Groot-Hertogh van Moscovien lag daer eens 2. geheele Iaren voor, soud het oock noyt gewonnen hebben, indien 't Anno 1613. niet en ware verraden geweest. Heeft van outs aen de Moscoviters gehoort: Maer Vittomedo den Littause Hertog dat gewinnende, maecktent in 100. Iaren so sterck dat geen geschut hun konde hinderen, de Wallen met Keysels en Steen gefondeert, waeren overmatige dick van Aerde met Eycke-balcken doorvlochten: Op de Revier Boristhenis gelegen, die met haer ondervloeyen d'Inwoonders meenigmael heeft overvallen.*

Van Cadix liepen 3. Hollantsche schepen de Nachtegael/de Son/ en St. Mary/ neffens 1. Geneboys schip Capit. Jan Verbins met Contanten na Genua: Doch liepen t'Alikanten (een Spaense stad) aen; Den Gouverneur aldaer hoorende datse na Genua wilden/ meynde om d'onlust van die Staet met syne Meester / dese 4. rycke schepen te versekeren/ gelyckt hem met 't Geneboise schip van Cap. Verbins wel geluckte; Maer de Hollantse Bootsgesellen de snof in de neus krygende/ vielen in hunne Boten / en roepden aen boort van hare schepen/ die/ sonder te wachten den schipper van de Nachtegael (die sy om de groote haest t'Alikanten aen lant lieten) stracks weg seylden / en te Genua wel aenquamen; Daer de Cooplupden dese Hollantse kloeckheyt niet vergetende/de selve bedanckten/ ende vereerden/ ja boven haer eygen Lantsman roemden en presen.

Den Vice-Admirael de Ruyter korts daer na met syn Vloot tot Alikanten komende/ is (daer te lant tredende) van de Borgery in't Geweer/ en met Vlaggen/ Canonaden en Tractement soo heerlyck verwillekomt / als ware hy den Coningh selfs geweest.

In't begin deser Maent is in Portugael gearriveert de Brasilise Vloot met 36000. kisten suycker/ en andere goede Koopmanschappen: Hare Oostindise schepen/ waer af een Galjoen door sommige Capers besprongen/doch weder verlaten wiert/zyn oock behouden ingekomen; 't Welck de pylaren van dat Coningryck sodanig heeft onderstut/ dat den Coningh daer op Vier nieuwe geweldige Kraecken om na Goa te senden/heeft doen bouwen.

Den 14. deser zynde de Geboorten-dagh van de Princesse Roial/ werdende 23. Jaren / en den Jonghen Prins op den selven dagh 4. Jaren/waren hare H.D. vrolyck op ten Huyse te Teylingen/ benevens de Coninginne van Bohemen en andre Grooten; Ende daer wiert op de Zael een brave Balet gedanst.

In dese tyt zyn de Granen uytermaten goe koop en overvloedig in Europa geweest; In Hollandt waren gheen Solders genoegh / men heeftet na Vrieslant moeten voeren. In Engelandt heeft men schepen vol geladen en na Italien gesonden; Te Glochester hadden de Roomse boontjes tweemael in't Jaer gebloeyt en gegroeyt. En in Duytslant en Vranckryck is't een seer goet Wyn-jaer geweest.

Den

Madame de Nouveau sont hem 20. Pistolen: Alsoo dede hy op veele plaetsen/ en maeckte het soo grof dattet onlijdelijck was. Eyndelijck wort hy in't spolieren der Wagenen soo die van Antwerpen gekomen waren gevangen/ en te Parijs gerabraeckt in't begin van dese Maent: Yder liep om hem te sien rechten / alsoo hy een braeff Jonghman van 28. Jaren was. In zijn Examen bekende hy dat veel Personen van qualiteyt/ alle Schermers/ Marquissen en Baronnen onder zijn Roof-rot waren. En datte Marquis van Sasses mette Graef D'olas ende de Secretaris van de Presid. Opole hem 30000. gl. hadden gepresenteert/ soo hy een Exploict op den Cardinael Masarini met 5. van zijn Gesellen had willen uytwercken.

DE Republijcke van Genua over den Pas en Tol in Final mette Croon Spangien twistende / soo zijn daer door alle Genevoyse Goederen in Spangien/ Napels en te Milanen versekert: De Genevoysen even wel steldē sich in postuyr om 't hare te beschermen/ sy geven een Manifest uyt over hunne wettige Proceduyren/ en sendē Gezanten na Vranckrijck en Engelant om hulp teghens Spangen te versoecken / 't welck Vranckrijck hun stracks inwillight: Als oock een Gezant na Madril/om indien mogelijck d' onlusten wegh te nemen; Onderwijl sterf haren Hertogh/ in wiens plaets sy verkoozen den 9. Octob. Alexander Spinola / een Heer die den Staet langh met seer grooten lof had bedient. De Croon Spangien die nu sonder Erfgenamen was/en hoopeloos in 't tegenwoordige Hunu welijck eenige te winnen/ was doende over dese en oock der Genevoyse affairen voorsichtelijck te verhandelen: Den Koning eyst dan datse alle hun pretensen op 't Marquisaetschap Final mostē renuncieren/oock de schade aen Spangien ghedaen/vergoeden/ al-eer hy wijders van handelen wilde spreken; Doch is naderhant de Vrede even wel getroffen / betalende die van Genua eenige tonnen gouts.

Van Toulon vertrocken in dese Maent de Rob/de Vergulde son/ en noch een straetsvaerder/ Fol. 46. ghemelt. Wederom wierdt het schip d'Elisabeth schipper Jan Halp van Cadix met Zilver na Hollant seylende/ te Rochel opgebracht/ aengehouden/ en eenighe Contanten daer uyt gelicht.

Eylant Backeljari/ van de menigte Cabeliau die daer gevangen wort/ alsoo geheten. 't Landt is hier seer onderworpen de Aertbevinghen en Hagel-buyen. Sebastiaen Sabotus van wegen Coningh Henrick van Engelant heeft dit Lant Ao. 1507. eerst ontdeckt/ 't selve heeft Gaspar Cortercalis een Portugijs/ oock korts daer aen gedaen: Beyde de Coningen van desen hebben gemeynt door die engten en anders by Scheepvaert door te raken tot de Moluccas/ dan hebben niets verricht.

December 1654.

STorm en Onweder ontroerde geweldigh de voorgaende Maent beyde de Spaense ende Brittannise Zeen, juyst op die tijt als den Vice-admirael de Ruyter een Vloot Spaens en Straetsvaerders na Hollandt convoyeerden; De duysterheyt verstroyde sommighe van de Vlach, daer af dese volghende door het voorsz. Tempeest syn gebleven:

'tWapen van Ceulen, gaende van Livorno op Amsterdam, hebbende tot Cadix vele Contanten in genomen. Geestimeert op Tien Tonnen Gouts. Al't Volck en 70000. stucken van Achten syn daer af aen l'Isle de Bas gebergt.

't Schip de .... Komende van Zante na Amsterdam met Corinten.

Twee Fluyt-schepen met Spaense Vruchten, &c.

Den 4 deser is'er wederom een geweldigen storm omtrent de Hoofden geweest; Vijf Engelse Koopvaerdijers gingen te gronde by Queensfery: Op en by Goodwins Zant vergingen 9 Schepen, die van Duynkercken na Londen seylden. Noch diverse Schepen van een Vloot a 32 zeylen, den Convoyer is met 25 st. en veel Volck gebleven. Noch 3 Schepen van Dieppe, 1. van Rowaen. Een ander, waer af de Dooden en Wracken in Duyns en aen Dover dagelyckx aendreven, syn insgelyckx gebleven.

Maer de Franse Vloot van Duc de Guyse (waer af men den geheelen Somer geraest had) quam den 14 Novemb. op de Reede van Castel Mare / 4. mijl van Napels: Den Ridder Paul dede stracks de Ruyterije landen/ onder 't faveur van 't Canon dat geduyrich op de Fortresse speelden: 't Gety onderwijl goet werdende/ lande al de Franse Macht: Dese na 't stedeken opgheeyst hebbende/ doch den Gouverneur spijtich antwoordende/ hebben sy 't selve bestormt ende d'Italianen daer in verbonden in 6 maenden geen wapenen teghen Vranckrijck te dragen: Den Gouverneur sich menende t'eschaperē wierde gevanghen. Van daer trocken de Fransen nae Anunciade/ een Tooren na de zijde van Napels: Doch hadden de Spanjaerden den wegh seer nauw beset als de Francoysen daer passeerden / vallende

DEn Heer Protecter veroverden in dit ſayſoen een groot gedeelte van het Noorder America, te weten heel Nova Francia, de Reviere St. Laurens, met drie plantagien. Door 't beleydt van Colonel Segwitz, commanderende over de aldaer ſynde Navale macht, beſtaende in weynig Zeylen.

De uytvoeringh van dit Deſſeyn quam de Francoyſen onverwacht voor, dewijl zy daer van outs in hun Colonien met ruſt hadden gewoont; Zy poochden oock wel het Landen van Sechwicks Volck by 't Fort Royal te beletten, doch 't was om niet, d'Enghelſen hadden de Voet al vaſt als zy 't ſelve meynden te verhinderen; Sechwick dede ſtracks een ſtorm op 't Fort doen, maer wierde afgeweſen met 5. Dooden en diverſe Gequetſten. Dan alſoo hy den Storm wederwilde hervatten, hebben ſy met Accoort niet alleen dat Kaſteel, maer oock de Forten St. Ian ende Ponobſcure overgelevert, ende belooft dat de Franſe Natie d'Engelſe aldaer ſouden dienen; In dit vechten is der Francen Hooft-prieſter met veel Geeſtelijcken doot-ghebleven. Den Franſen Gouverneur Iotore (om dat hy wat onſachlyck mette Engelſen hadde geleeft) heeft men gevanghen en geknevelt, om binnen London te verantwoorden ſyne feytelyckheden: Om dan hem derwaers te voeren is hy van 't Lant op de Engelze Vloot gebracht.

Alſoo heeft den Protector ſyn Gebiedt oock uytgeſtreckt in dien Noorden kouden hoeck; Te weten van ‡ Norombega (legghende op 45 Graden (benoorden de Virginia, tot * Nova Francia en Canada, op 55 en 60 Graden.

‡ Deſe Provincie legt Noordelickſt/ hebbende niet aenmerckelickſt als een groote Rivier: Waer van 't Rijck Norombega genaemt is / is onſeker. De Barbaren noement Agguncia. Aenden ingangh van des ſelfs Rivier beſchoutmen een Eylant totte Viſſcherijen ſeer bequaem. Haer ghebiet over de Zee belangende/ die Viſſerije/ die Nova Francia en Terra Firma onderhouden/ en haere Iachten/ zijn over bloedig van Wilt. Norombega in grenſende aē Nova Francia/ heeft de ſelve Couſtuyme en manieren. De Franſe Scheepen hebben hier haren aenloop/ ter oorſake van 't Eylant Claudia.

* Dit gantſe Lant van Baccalarearium totte Rijcken van Chilaga / Hochalaga / Hongueda/ en andre Rijcken in ſich begrijpende; Wort nu Nieu Vranckrijck genoemt, D'Inwoonders worden gemeenlijck Canadenſers genoemt. De Brittoenen en Normannen hebben dit Lant 1504. gevonden/ trachtende alhier met haer Viſſcherijen Cabelliau te vangen; Daer nae heeft Ian Veraſſan/ geſonden door den Coninck van Vranckrijck/ 't Eylant en de Cuſt der Brittoenen/ ondeckt. Dan is ſtracks gevangen/ en van de Barbaren op gevreten wordende/ had alſo een ongeluckigh eynde. Na deſen heeft Iacob Cartes deſen geheelen Lantſtreeck ontdeckt. Maer de Franſe alſoo ſe luttel teghenghestaen wierdē/ vermeeſterden dat/ en zedert hebbē ſy met gemack hare Scheep-vaert nae dien Hoeck genomen. D'Inwoonders zijn Wit: wijders ſo verre dit gebiedt naer 't Ooſten ſtreckt/ ſoo iſt by na als Vranckrijck van een Climaet/ doch noortlijck in Sagnenay en andere deelen is 't geduyrigh winter.

De Hochelagiens houden uyt der natuyren alles gemeyn/ ſeggende/ geen goet eygen te hebben / noch ſy en ſorgen niet vorder als voor 's levens noodtdruft. Die van Canada ſijn altoos koopmanſchappende/ en geduyrigh reyſende. De Gaza ſijn ghelijck witte Coralen/ wordende in eyghener tale by de Eſurgij alſo genoemt. Noordelijcker aen is 't onbekent/ om dat daer niemant wegens de koude duren kan. Zy rekenen de tijt daer na de Maen/ gelijck oock d'andre Volckeren van America. In deſe Landen vintmen de Iaſpis ſteen en Caſſidionius / en een ſoorte van Diamanten ofte Criſtal datte Canaders Mangorium heeten. D'Inwoonders zijn hier met eē eygen ſieckte geplaegt/ al veel beſmetteliker als de Peſt/ daer van ſwellen eerſt haer Voeten / ſtrax de Zenuwen van koude verkleumt / beſmetten hun ſelfs met haer eygen Adem/ en ſterven ſo langſamelijck haeſt. Zy hebben hier een Boom geheeten Ameda/ waer af ſy de Noten tegens deſe ſieckte eten. Aen 't eynde der Revier St. Laurents is het

Eylant

gepardonneect/den Armen begiftieht/en de straten verbult met een geroep van geluck aen de Spaense Monarchy. Nu/soo haest den Viceroy van zijnen Burght St. Elmo d'Engelse Vlagghen op de Reede van Napels sagh wayen/beval hy 't Canon van de Castelen t'haerer eeren los te branden / en de Vloot met alle verversinghe te voorsien/oock den Admir. Blaeck aen Lant te nodighen: Maer die weygerde dat heusselijck/om dat hy van den Protector last had ontfanghen noyt uyt zijn Schip te gaen soo lange dees zijne Commissie duyrden. Na dat hy dan hier sich van noodighe Provisie voorsien had/stack na Livorne/daer den Toscaense Hertoch beducht (om dat hy voortijts Prins Robrecht vergunt had daer zijn prijsen die hy vã d'Engelse nam/ op te brengen)de Haven had doen fortificeren/'tCanon op t'aenkomen / en de stadt met Guarnisoen voorsiende: Oock wist hy datte Engelse Facteurs uyt Livorno na Genua waren gheweecken / op 't aenschrijven van hunne goede bekenden uyt Enghelant: Dus siende wat hem dreygde/ bejegenden hy d'Engelsen als Blaeck op zijn Reede gekomen was / niet alleen vrundelijck / maer liet sich oock binden om den Protector te vernoeghen / en wierde na sommigh over en weder gaen den Pays gemaeckt / met de Somme van 60000. dubbelde Ducaten / die den Groot-Hertoch van Toscanen aen den Protector moste betalen

Van daer is den Admirael Blaeck na Porto Longona ghezeylt / omme vorder te gaen na Tunis / Algier / Tripoly en and're Roofnesten de Christen Slaven te verlossen:Ofte in cas van weygering/ (soo spreken d'Engelsen) d'een steen op d'ander niet te laten : Al 't Vaertuych te vernielen / en die Roof-kotten te verdestrueren. Hier af in 't naeste Deel de effecten.

DEn lesten Saterdagh Nacht in Novemb. heeft den Heere Protector syn Vrou Moeder seer Treffelyck Begraven in d'Abdije van Westmunster, alwaar zy van Withal wierde ghebracht met ruym 100. Carotsen van vreemde Ambassadeurs, en Adelijcke Persoonen. Neffens de zelve wierden wel 800. Toortsen gedragen. In d'Abdije stonden 5. Heraulten,die 'tLichaem aen het Graff wachten, 'twelck statelijck in een Tombe wierde gezet niet wijt van de Tombe van Coningh Henrick de 7. Zy was geweest een gracieuse Vrouwe, latende dien lof na by de gheene die haer kenden, datse waerdigh was te zijn

Moeder

lende als uyt een Embuscade op hunne Vyanden / in welcke furie den Marschalck Plessis Belliere (die allereerst te Castelmare aen lant sprong)/den Marquis Bellesons en andre doot bleven/'twelck de Francoysen soo seer verbaesden / dat sy dadelijck in disordre vlugten/waer door sy wel 800. man verlooren / behalvens noch 400. soldaten die te Salerno gelant/ hun ghevanghen mosten gheven : Den Hertoch de Guyse die onderwijl op Castel-mare was / dees quaede avontuyr verstaende/ was seer bedroeft om de doot van Belliere: Waer over hy oock datelijck krijchsraet hielt / en besloot liever te verlaten het veroverde / dan om 't selve te mainteneren de gantsche Macht te pericliteren : Aengesien den Viceroy tot Napels alles in stiltē had gehouden / en selfs behoorlijcke defencie verordineert/ boven dien waren ettelijcke 1000. Ducaten belooft voor die eenige der Franse Oversten den Viceroy in handen souden leveren : Belliere op wiens kloeckheydt desen Aenslagh steunde / met wel 20. andere Officieren waren gesneuvelt: de Soldaten verschrickt : De provisie en verversinge op: Oock quam (ghelijcker belooft was) niemandt van de Napolitanen den Francoysen te hulp: Ende d' Engelse vloot onder Admirael Blaeck(half November met 27. Oorloch-schepen uyt Plemuyen te Cadix gekomen) wist men oock dat eenighe dagen op de Ree van Cadix geleghen te hebben/ de Straet was in geseylt: Soo om de Schepen van Toulon onder Paul om haer Rovery wat te besnoepen / als om de Toscaense Hertoch te spreecken : Om dese en meer andere redenen hebben de Francoysen alles weder 't scheep gebracht en Castelmare verlaten : Dus ongeluckigh mette Vloot weder in Zee steeckende / wierden door storm verstroyt / soo dat het Admiraels Schip bleef/en 3. Franse Barcken in der Napolitaense handen verviellen ; Met dat Tempeest eschappeerden sy geluckigh de Vloot van Blaeck / die omtrent Livorne met 2. Esquadrons op haer kruysten: En quamen in 't begin van dese Maent by gedeelte weder so te Toulon als Ville france : Daerse meest alle de Gasthuysen met Siecken en gequetsten verbulden.

Dry daghen na haer vertreck quam den Engelsen Adm. Blaeck te Napels: Vindende de geheele Stadt vol vreughde over 't vertreck der Francoysen: Het Te Deum wierter gesongen / de gevanghene

de handen kussen / ende seyde onder andere woorden oock dese Cousin, gy noch ick souden over 10. Iaren niet gedacht hebben malkanderen in dusdanighe ghestaltenis alhier binnen Brussel te sien, &c.
Kortz daer na hoorden men niet wijt van't Vuyr (daer yder om de koude sich by hielt) sekere woorden / waer af den spreker niet gevonden wiert / daer over sich elck uyttermaten verwonderden.

DUs verre den Cours des Weerelts dit gantze Iaer 1654. na-ghespeurt hebbende, bleef verwondert datte Veranderingen soo onghemeen, oock soo haest gepasseert waren, ja als oft zy in een Somersen dagh afgeloopen, ons noch maer den roock vertoonde van't Vuyr even verby gedraghen; Niemand zal ontkennen dat Poolen dit Iaer is verwoest; Dat een Koningin haer Kroon verlatende, daer teghens Twee Koningen sijn Gekroont; Dat tusschen Engelant, Nederlant, Sweden en Denemarcken Verbonten sijn opgericht, en tusschen Genua en Spanjen d'onlusten bevredicht; En die zelve Kroon teghens Vranckryck oorlogende, geluckigher door syne Wapenē mettet onthalen van de Franse Macht by Napels, als in syn Belegeringe van Atrecht is geweest. En noch geluckiger mettet versekeren van Hertoch Carel van Lotharingē, die dē Kancker, ja 'tGeweldige Kout Vuyr van 'sKonings Nederlanden wel mochte genoemt werden. Insgelycks heeft sich Swedē met Bremen, en Vranckryck met Brisach vergeleecken; Ende voornamentlyck en konnen wy niet loochenen de dappere dispositien van den Heere Protector in Engelandt, van den Cardinael Mazarini in Vranckryck, ende van andere Vorsten en Regenten in Europa, die om hare uytstekende wackerheyt so veel uytmunten als de meriten van hunne Daden vereysschen. Ons zeggen dan, is alleen, dat aengesien wy gedwongen syn om't eynde van 't Iaer dese Beschrijvingh af te breken, die met den gevolghe wel diende gecontinueert, dat wy met verlangen op 't naeste Iaer te ghemoet sien,

1. De Successie van een Vader in den Roomschen Stoel.
2. De aenstaende Oorlogh der Moscoviters, Polacken en Sweden.
3. De exploicten der Engelse Navale Macht, soo in West-Indien als op de Middellantse Zee.
4. De Handelingen van Vrede tusschen Engelandt, Vranckrijck, Spangen, &c.
5. D'effecten der Roomscatholycke Ligue, gemaeckt tusschen de Vorsten en Stenden in Duytslant.
6. Eyndelyck, die Veranderingen de welcke uytte bovenstaende resulteren: en widers in Turckijen, beyde d'Indien, en alle die buyten onsen Kreyts gelegen syn.

Indien de Weerelt haer Oude Coustume voldoet, zy sal ons in Anno 1655.
licht

Moeder van soo dapperen Vorst als den Heere Protector: Dat de modestie en wijsheyt des Moeders oock heeft geholpen in de wonderbare Voorspoedigheden des Protectors, Successen diergelycke weynigh syn gesien.

DEn 23. deser vertrock de Sweetse Koninginne van Antwerpen na Brussel. Den Aertshertoge Leopoldus verwillekomde hare Maiesteyt te Willebroeck; En hielden hun Middachmael aen't Tweede Sas op't Huys van La Faitte; Van waer zy toen in het Jacht van Antwerpen tredende/na Bruyssel voeren; Den Aertshertoge was geduyrigh met den blooten hoofde / ende aldus samen in den Roeff van't Jacht speelden tot hun recreatie en verkortinge van den wech. Boven op 'tvoorsz. Jacht waren alle Syn Hoogheyts Keteltrommen en Trompetten / dese bliesen altoos; Maer op de Schuyte die de Koninginne volghde/(waer in sommighe Bagagie was) sat een Liere-man die wonder wel speelden/waer in de Coninginne soo groot behaghen nam / datze den selven naederhant begiftigde; By de Laken brugh komende/wierden alle de Peck-Tonnen aengesteecken die over wederzijden van de Vaert stonden: Als mede't Groot Vuyr-werck op de Stads Brugge daer men onder deur vaert. Toen begosten de Clocken/'t Geschut/en der Borghers Musketten oock na hunne Tael wellekom te seggen aen een Coninginne diesgelijcke noyt ghesien was/ want sy was meestresse van haer ghemoet. Uyt 't Jacht binnen de stadt te lant tredende/ quam den Burghermeester hare Maiesteyt den Gulden Sleutel presenteeren: Den Pensionaris dede een Oratie/ middeler tijt hare Hoogheden in de kostelijckste Koets traden die oyt in Europa is gesien/sijnde van buyten en binnen doorwrocht uyt een milde beurs met verheven Gout; Den Aertshertoge reet achterwaerts / en de Koninginne sat tegens hem over,de Koets wierde getrocken van 6. staelgrauwe Paerden;Daer voor marcheerden de Gilde van Zijne Hoogheyt in't Wit en Root Satijn ghekleedt / 100. Ouderlinghen mette Flambeaux daer nevens gaende; Insgelijcks meenigte Lackayen/ Carotsen/en gevolgh; Aen d'een zijde van de Carots daer in de Coningin sat gingh den Burghermeester / en aen d'andere zijde den Amptman blootshoots / dus trocken sy na 't Hof / daerse te 10. uren savonts quamen. Hare Maiesteydt liet haer van Conde

REGISTER.

A

Admiralen in de Geunieer: Provintien. 1.
Ambassadeurs der H. Staten willen upt Engelant vertrecken. 3
Worden te Gravesende upt bevel des Protectors op gehouden/en daer in gewilligt de begeerte der voorsz. Ambassadeurs. 4
Articulen tusschen Engelant en Sweden. 69
Articulen tusschen Nederlant en Engelant. 83
Atrecht belegert en ontset. 112

B

Bremen belegert. 78
Accordeert met Sweden. 135
Bede-dach in Hollant hout op. 97
Buspoeders Tooren te Delft. 135

C

Chambre Mipartie. 9
Conspiratie te Londen. 40/106
Condee rontsom ongeluckigh. 41
Churvorst van Brandenb. aen de H. Staten. 55
Card. de Rets vlucht van Nantes na Span. 111
Campen en Swols procedueren. 133

D

Deductie der Ed: Staten van Hollant. 57
Dieverye te Zurich en te Dusseldorp. 134

E

Equipage in Hollant en Engelant. 2
Engelants Staet. 17
Eclips voor de Sterre-kijckers in Europa. 111

F

Francois van Loraynen succedeert in d'effecten van Carel zijn Broeder. 77
Feesteryē in Holsteyn en te Brunswijck. 103/104

G

Groenlants vaerders komen in. 122
Genua tegen Spangien. 141
Granen seer overvloedigh. 142

H

Hertog Carel van Lottringen wert gevangen. 21
Handel in der Moscou. 46
Harcourt geeft Brisach aen Vranckrijck. 105
Hollanders kloeckheyt t'Alikante. 142

I

Italien wort met hevige Onweeren besocht. 79

K

Koningin van Swedens uytnementheyt. 32
Schrijft aen Chanut. 35
Resigneert de Croon/en vertreckt. 103
Komt te Hamburgh en t'Antwerpen. 109
Wert te Brussel in gehaelt. 147
Koning van Vranckrijck gekroont. 93
Koning van Sweden gekroont. 102
Neemt den H. vā Holst. Dacht. ten houw. 137
Koning Carel van Schotlant wijckt upt Vranckrijck/en komt te Ceulen. 109

L

Lotharingers leven Barbarisch. 6
Luyck bevredigt sich mette Bisschop en spang. 41

M

Middelton komt in Schotlant. 21/37
Zijn Actien. 49
Moscoviters Oorloch in Poolen. 137

N

Napels door de Fransen besprongen/ wert weder verlaten. 144

O

Onveylicheydt ter Zee. 61/123
Oproer te Nantes. 112
te Munster. 134
Oost-Indise Schepen komen in. 115
Staut der Compagnie/China/etc. 116

P

Protector van Engelants goet humeur. 19
De treffelijcke Oratie voor hem gedaen. 20
Syn dispositien op Schotlant. 38
En op de Vrede mette Geun: Provincien 50
Schrijft aen de Staten van Zeelant. 98
De Antwoorde daer op. 99
Schrijft andermael aen Zeelant. 131
Beroept een Parlement / en harangueert voor deselve met een loutere welsprekentheyt. 125

Protector

licht meerder stof geven om hare wispeltuyricheyt gade te slaan, dan sommige wel begeeren. Wy, die oock weten datte Veranderinge sorghelijck voor alle Staten is, blyven in't vertrouwen dat God Almachtich de Geunieerde Provincien na Syn gewoonlycke Goetheyt sal continueren te bewaren, soo lange toch zy oock met Danckbaarheyt haren Seghen smaken, op datze veel liever mogen syn Aansienders dan Uytwerckers van een Treurige Rolle.

Datgunne haer Godt

En den Schrijver van dese Bladeren.

A M E N.

Protector doet 't Parlement teeckenen een seeckere Engagement. 129
Verlusticht sich na Hydepark. 131
Verovert Nova Francia. 143
Doet zijn Vrou Moeder statelijck begr. 146
Portugysen winnen 't Recif. 28
Krijgen een Vloot a 72 seylen van Brasilie. 142
Princessen Douagiere aen de H. Staten. 53

Q

Questien te Romen verhandelt. 41

R

De Rijp verbrant. 5
Roothaes brenght zijn Engelse prijsen op. 9
Ratesicatien van Engelant en de H. Staten tot Londen upt gewisselt. 60
Reflexie op 't gesicht der Maeslant-sluysse Visschers Anno 1651. 60
Roomse Koning sterft/en wort begraven. 110

S

Storm in Tessel. 5
Straet rover te Oelse in Silesien. 13
Staet tusschen Vranckrijck en Engel. 47/80/108
Staet der Geun: Provinsien onder Tract. 1/52
Silver-schepen arriveren. 130
Straet-rover te Parijs. 139

V

Vranckrijck hoedanich gestelt. 8
Vrede der Geunieerde Provincien met Engelant gaet voort. 16/41
Vrije Schepen door Fransche Gouverneurs gemolesteert. 46
Vrede met den Protector wort ondertekent. 59
En gepubliceert. 82
Vasten-Avont te Napels. 31
Vremt geval in Schotlant. 37
Vervolgingh in Silesien. 43
Venetianen Victorie op de Turck. 106
Vrede tusschen Engel. en Portugael. 108
Vremde Avontuyr van Twee Noorweegse Visfers om de Noort. 122
Vlooten van Engelandt / Vranckrijck en Spanjen loopen in See. 130

W

Winter met Muysen. 4
Witelocks Reden voor de Sweetse Coning. 10
Zijn verrichtinge. 12
En af-scheydt. 74

EYNDE.

Tot Haerlem. bij Pieter Casteleijn.

HOLLANTZE MERCURIUS,

Behelzende 't geen aenmerckens waerdigh in EUROPA, en voornamelijck in het ſtuck van Oorloch ende Vrede, 'tgantze Iaer 1655. voorgevallen is.

Het Seſte Deel.

On juge les choſes

preſentes par les paſſees.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by *Pieter Caſteleyn,* Boeck-drucker op het Zandt, in de Goude Keyzers Croon. In 't Jaer Anno 1661.

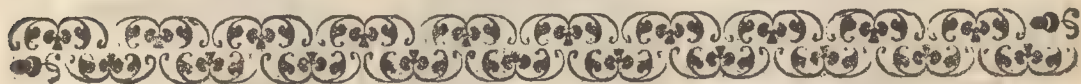
Volck en Wapenen) in 't ſtaen geweeſt, tot hy ſeer ſchandelijck tot op de uytterſte Geweſten, ja uyt ſijn Vaderlant geloopen, en ſijn Volck verlaten hebbende, van de Frontuyren heeft gheſien, dat een by hem ongeachten Vyant, komende wijt van over Zee, hem met de minſte moeyte alle Srerckten, Machten, en 't Gebiedt af neemt, ja oock dwinght die Na-buyren en vertroutſte Vrunden van den flauhartighen Coningh af, en den Nieuwen Coning toe te vallen; En 't Poolze Rijck alſo verheert, zijn de Regalien van de Croon elders verpant geworden, om daer van ſo lang ſtaende te blijven, als deſe ſtormen mochten duyren: Een Vyand die door kloeck beleyt alles onderwint, alles wel geluckt, en door-breeckt, alhoewel ſchijnend' tegens Muyren, Rotzen, Ys en Sneeu, ja tegens de natuyre ſelfs aen te gaen. Geſchiet dit in 't groote, hoe veel te meer in 't kleyn, welckers Lichamen lichter bewooghen worden. Nevens dien, iſſer ons noch een ander heerlijck Voorbeelt van Policije, 'twelck ons veel meer als yedt anders nodicht te luyſteren, en na te volgen, om beyde geluckig en beſtendig te ſijn: Dit is de Reden, die, wilt gijze hooren, went u na Withal, daer u de loutere Diſpoſitien der gheener die 't Beſtier daer in handen hebben, leeren ſullen waer om dat wackere en gauwe Verſtanden, meer voordeel als de trage hebben. Gy ſult oock toe-ſtaen, dat deſe bequaem ſijn de gantze Weerelt te dwinghen, en 'twelck al over langh geſchiet ſou zijn, indien ſy de reden ſoo wel in alle als in eenige hadden gehoorſaemt; Daer om ſijn de ſwacke mette ſtercke, de Voorſichtige en d'onervarene Gebieders, te langer in 't beſit gheweeſt: Evenwel heeft God de Heer nu door 't kloeck beleyt des een, en de blintheyt van d'ander, toe-gelaten de Broot-kamer van Europa te plonderen, om daer door den Menſch te doen ſien dat daer redens beleydt wech is, gheen Lant ſo geruſt zy, of 'twert licht ontroert: En oock om yder in ſijne Plichtē op te wecken, den Heeren tot Gebieden, d'Onderdanen tot gehoorſamē, en ſy beyde tot d'Eere Gods en 't Welvaren des Vaderlants te leven. De ſulcke geeft d'Almachtighe Godt Wijſheyt daer Salomon om badt, te weten: *Om Landen en Luyden wel te Regeren.*

Maer dit (deſtige Lantſgenoten) verhalen wy niet om dat gy des onkundich zijt, maer om u, en alle noch eens (indien nodich) tot u heyl te vertonen, dat geen gy ſelfs beleeft hebt: Op die Voorwaerde preſenteren wy u oock dit Nieuwe Jaer-boeck, mogelijck dattet yemand tot leeringe nut zy; En ſo yemand meer weet dan ons Boeck, die dencke dattet niet oirbaer is alles te verhalen: Wy hebben uyt liefde tot 'tgemeene beſt geſchreven, en wy wenſchen dattet oock alſo gelezen wert. Of Godt gave dat wy door goede

goede opmerckingen leerden de volkomen Sin van sijn Heylighe Beliefte. En wy voor struyckelen bewaert zijnde, beter voor de Kaes-kamer mochten waken, dan den Opsiender van de Broot-kamer heeft gedaen. 't Welck u gejont wert van den geheel uwen

HOLLANTZE MERCURIUS.

Jn Haerlem, den 28. Maert, 1656.

Soo yemand leest, en niet en weet
Wat wel en recht te lezen heet;
Die is gelijck een lompigh Vat,
Daer geen als quade lucht aen vat:
Doch Vrienden 'k bid u leest soo niet,
Maer acht al 't geene datje siet
Te sijn geseyt tot yders baet,
En kennis van den gantzen Staet;
Uw Lezers, wensch ick duyt mijn Pen
In 't goe, dewijl ick blijf en ben
Een Mede-Bootsman in u Schip,
En mijd met u de Strand en Klip.

Car Bonnes raisons & mal entendues, sont comme Perles aux Porceaux estendues.

REGISTER.

A.

Alexander de Sevende/ wert Paus/ 27
Sijn Actien/ 66

B.

Boreels Audientie te Parijs/ 22
Blaeck stoot sijn hooft voor Tunis/ 49, 52
Sijn avontuyrt t'Algiers/ 53
Komt te Londen/ 56

C.

Cardinalen gaen in 't Conclave/ 4
Carel Stuart wort te Dusseldorp bestolen/ 16
Heeft een Desseyn voor in Engelandt/ maer te vroegh ontdeckt/ 17
Contarinus wort Hertogh van Venetien/ 21
Coning vã Vranckrijck pericul mette Carotse/ 62
Christina Coningin van Sweden treckt na Romen/ en wort Rooms/ 97, tot 107
Christenrijck wort allesins gedreygt/ 122

D.

Doops-gesinden in Schotlandt/ schrijven aen den Protector/ 20
Worden in Switserlandt mishandelt/ 112

E.

Estafana de Gamara/ komt in den Hage/ 11
Eleonora Keyserin sterft/ 28
Enghelse Vloodt naer West-Indien/ en haer wedervaren/ 38
Eleonora Coningin van Sweden begraven/ 57
Engelse Eylanden Rebellije/ 60
Elbingh wort Sweeds/ 89

G.

Groeningse onlusten/ 45

H.

Heynsius Envoy van hare Hoog. Moog. komt te Stocholm/ 11
Hannibal Zeester in Engelant geplondert/ 92

I.

Innocentius Paus swackheyt/ 2
Sterft/ 3
Ignatius Soon des Keysers/ wert Koning van Ongarijen/ 59
Johan Wolphard Heer van Brederode sterft/ 91
Indianen Rebellije in Nieu-Nederlant/ 112

K.

Keyzer vervolgt de Protestanten/ 7
Kur-Brandenborghs Gemaline/ gelegt van een Jonge Soon/ 11

L.

Lotaringers blijven Rovers/ 10

M.

Middelton verlaet Schotlandt/ 60

N.

Namingh Keyser sterft/ 10

O.

Olympia Paus Nichte wert beschimpt/ 4
Oxenstern Sweedse Rijcx-Canceller begravẽ/ 24
Oost-Indize Schepen arriveren/ 64

P.

Parlament in Engelandt/ wort van Cromwel ontslagen/ en een Raedt op gerecht/ 19
Piemontoisen worden jammerlijck van de Soldaten vermoort/ 29, tot 38, 107
Protestanten worden mishandelt/ 64
Pavia wert vergeefs Belegert/ 112
Protector blaest Oorlog tegen Spangien/ 129
Set 't Parlement af/ 15
Quakers in Engelant/ 13
Quaet gewas in Engelant/ 118
Pestelentie in Nederlant/ 127

R.

Reductie der gelden in Nederlant/ 100

S.

Staet van Romen/ 1, 5
Staet van Oost-Indien/ 8, 65
Staet van Turckyen/ 9
Staet van Hollandt/ 9, 119
Staet van Engelant/ 12, 14, 29, 60, 46, 122
Staet van Vranckrijck/ 18, 28, 46, 66
Staet van Schotlant/ 19
Staet van Sweden/ 24
Staet van Duytslant/ 28
Staet van Spangien/ 48, 59, 55, 121
Sweden maeckt yder ontrust/ 23, 58, 86
Trecken na Polen op/ 73
Veroveren dat Coningrijck/ tot 82
Geven aen den Keyser d'oorsaeck te kennen/ 83
Invaderen Pruyssen/ 88
Staet van Denemarcken/ 62
Staet van Moscovien/ 67
Stadhuys tot Amsterdam wort in-gewijt/ 92
Sententie der twee Clercken in den Hage/ 114
Staten Generael Christelijcke Maximen/ 128

V.

Vijf de Monarchy-Geesten opposeren tegen de Protector/ 12
Vremt geval te Toulouse/ 62
Verbont tussen haer H. M. en Brandenburg/ 93
Verbont tusschen Engelant en Vranckrijck/ 123

W.

Waterbloet/ 22
Wonderlijcke Zee-slagh van Valbelle tegens de Engelse/ 49
Wilda bestormt/ 68

Z.

Zee-saken/ 19, 25, 53, 57, 119, 120

HOLLANTSE MERCVRIVS,

Behelzende de Geſchiedeniſſen in EUROPA, voor-ghevallen in het gantſche Iaer 1655.

JANUARIO, 1655.

Nnocentius Paus, **ende oock** Na-volgher van de overleden Vaders in den Roomſen Stoel/ was nu tot den Ouderdom van Lxxxiij. Jaeren gekomen/ wanneer hem 't Graveel en Flerezijn/ handen en voeten hadde verboden te ghebruycken / behalvens de inwendige deelen/ die door 't Graveel gepijnicht wierden: Dus onghemackelijck / woelt hy met 't Leven en de Doot/ eenige Weken lang: Maer als op ſekere Nacht de pijn ſo verwackert/ en de krachten verſwackt waeren/ dat

oock de vertroutste Geneef-wijsen meynden hy lagh op 't uytterste/ soo hebben sijne Vyanden stracx (hoewel te vroech) hare vreugde betoont: Onder welcken geen de minste is geweest den Spaensen Gesant/ die niet alleen door af-gesonden Brieven de groote kranckheyt des Paus verkundschapte/maer oock uyt sijn Schrijf-Celle/ schreef men na Madrid/ Weenen/ Brussel/ en and're Princen Hoven/ dat den H. Vader overleden was: Van 't welck de tijdt hem de waerheydt leerde/ en met een/ dat hy hier onvoorsichtigh en te vorich in gehandelt had/ dewijl Innocentius weder bequam/ en korts daer aen genoechsaem toonde/ dat hy door de mislagh van d'op-gemelte Spaensche Gesant gehoont was; Want hy voegden den selven seer bescheydentlijck en aerdigh toe/ als den Gesant om gehoor aensocht/ en sijn al te vroech ghehouden vreugde by den H. Vader dachtte verschoonen: Dat de Dooden aen niemant gehoor verleenden. Heel Romen/ selfs ‡ Pasquin/ lachten om dese kluchten. Sijn H. wist oock seer wel/ dat de Spangiaerden hem doodelijck haeten/ om de gunst die hy de Francoysen en Portugijsen toe-droech; ja/ dat de Spaense Hovelingen by Donna † Olympia ('s Paus Nichte) hadden geweest geluck wensen/ over de Doot van haeren Oom Innocentius, dewijl sy sijn Erfgenaem was: Doch om veele gewichtige redenen by sijn H. gehaet.

Maer als nu Innocentius weder was bekomen/ stonden de Gespanjoliseerde uytmuntenden verbaest: Sy wenden haer dan weder by Donna Olympia/ en vertroosten haer met dese woorden: Of wel den H. Vader noch leefde, en bekomen was, hy was doch out, ende konde het niet lange maken, doch (seyden zy) * Indien hy het te lange maeckt, wy sullen hem met Fenijn vergeven. Innocentius hier van ghebootschapt/ nam in dien handel seer quaet behagen/ hy bestrafte sommighe over dese lichtvaerdige boose stucken/ gevende meer (dusdoende) sijne groote lijdsaemheyt als wraeck-lust te kennen/ op dat hy sijn Vyanden de maet soude vol meten. Middeler-tijdt quaemen alle vreemde Cardinalen binnen Romen/ op de Brieven van den Spaensche Gesant/dat den Paus overleden was/ op datse tijdelijck in de Verkiesinghe van een Nieuwen Vader by der hant souden sijn/ onkundich/ doch met hoop dat door d'een dwarrel-wint of d'ander/ Pieters Sleutelen haer so licht als ander op-gedragen souden worden: Maer Innocentius was ten hoogsten misnoecht/als hy sach de Cardinalen op 'tschrijven der Spangiaerden also binnen Romen komen; en de Cardinalen waren beschaemt datse bedroghen waeren/ van den yvrigen Gesant/ dewijlse opentlijck voor Sijn H. vertoonden/ de versekering diese ontfangen hadded/ van de dagh en uyr/ dat hy soude overleden zijn: Des geboot Innocentius,

‡ Pasquin een Mans Beelt, daer men de Pasquillen aen plackte.

† De Minjonna van de Prinçe Ludowijck, die al 't Kooren op ghekocht, en uyt Romen hebbende doen voeren, daer door groote dierte in de Pauselijcke Landen veroorsaeckte, als mede om de groote profijten diese daer door genoten, van de Gemeynte bitter uyt gescholden, maer van Sijn H. uyt Romen gebannen wierden.

* Ut Legatus Reg. Galliæ Liter. testa. atque alijs & mult. Christian. Roman. scripserunt.

Cath. Dul. Non pensate, facendo qualche tristo atto, poterlo celare, perche, ben che non venge incognitione de gli altri, non dimeno ne harete sempre rimorso nella vœstra Consciensa.

centius, den Gesant tot nader last niet uyt Romen te gaen. Doch sijne Kranckheden hem op 't lest overwinnende/ sterf hy den 7. Januario / 's Morgens by 6. uyren/ na dat hy 10. Jaeren/ 3. Maenden/ en 22. Daghen de Stoel had beseten ; Na-latende de naem en daet/ van een vroom leven/ alhoewel sich een weynich te veel na de Hoosse manier schickende : Nochtans Italien/ ende and're Roomse Staten in respect en goede eendracht houdende/ alhoewel sijn uyttermaten pogen om Spangien en Vranckrijck te vereenigen/ is gemist : Wederom heeft hy den strijt over de Predestinatie tusschen de P. P. Jesuyten/ eñ de * Jansenisten/ tot groot voordeel en lof der Jesuyten ge-eyndicht : Venetien heeft hy in hare Oorlogen tegens d' Ottomannen by-gestaen ; En veele steenen uyt den wech geleyt/ dat anders/ en oock hy selfs/ Hoeck-steenen souden geworden hebben. Dese Innocentius is gheweest een kloeck Man/ en wiert Advocaet tot Romen als hy 23. Jaren out was/ ende is voorts op geklommen van tijdt tot tijdt/ by na in alle waerdighe Ampten die de Pausen in den H. Stoel vergeven ; Tot Urbanus hem 1627. Cardinael maeckte : En eyndlick Paus wordende/ als hy niet meer en konde verhoogen op deser Weerelt/ achte ick dat de Heere hem heeft verhoogt/ meer uyt genade (alsoo gevoelen wy van ons selfs) als uyt eenighe verdiensten/ &c. Zijn Lichaem wierde aenstonts gebalsemt/ en 3. dagen in de Capelle van St. Sixti aen het gemeen Volck vertoont/ leggende in een Kist van Cypressen-hout / van binnen met Loot gesoudeert : Van daer is hy na St. Pieters Kerck gebracht : Na dat de Cardinalen den Ring van St. Pieter hadden gebroken/ waer mede hy de Bullen versegelde.

De Doodt van desen Paus ontroerde meest het Fransse Hoff/ dewijl hy (ghelijck ghesept is) de selve meer toe-gedaen was/ als de Spangiaerden : Ende alsoo Albert Masarini (Vader van den Cardinael Julius) voor een Maent oock te Romen was overleden / so begost hier de Fransse strengh seer mede te verswacken.

Olympia dede strack na haer Ooms Doot/ Englenburg suyveren van het na-gelaten Gelt/ Silver-werck en Juweelen/ en voerde het by Nacht in het Huys dat Innocentius toe-behoort hadde : Dit was een saeck by de Gemeente so veracht/ als by de recht-Geestelijcke versoepelijck/ en by den Frans-gesinde als onlydelijck ; Hier door wiert Pasquin den mont geopent/ bladen vol verwijtingen blies hy uyt/ op de giericheyt van Olympia/ hy noemden haer oock een Hoer/ en Bruyt van ettelijcke Cardinalen : Andere hadden een stuck Loodt aen Pasquin gehecht/ daer op stont het Aengesicht Olympias/ en in plaets van Donna Olympia, stont daer :

 O I M P I A

* Iansenius was te Yperen Bisschop : Men verhaeldt, dat hy al de Boecken van Sinte Augustinus tot Twee-en-twintgmael uyt-gelesen heeft, om de Predestinaty te bewijsen; Echter te vergeefs, (volghens het Advijs der Roomse Kercke, die naer haer segghen niet doolen kan,) want Iansenius is hier in gedoemt, als de Iesuyten door heftigh Kuypen haer teghenpartije te Roomen in 'tonderspit helpen.

O IMPIA DONNA, Ende daer onder in 't Latijn en Italiaens/ de vuylste Bordeel-stucken die oyt eenig Koffiaen bedocht: Met noch een/ 't welck seer scherp was/ en daer men den Fransen Gesant Monsr. de Lion de schult van gaf/ liep men te Romen over straet/ tot na sommighe daghen Olympia op een stempel quam/ en Silvere Penningen als een Oort-Rijcx-daelder geslagen/ en onder alle Vremdelingen verdeelt wierden/ by na mett selve Letters als hier boven geseyt is. Dan hier af genoech.

Tusschen den 18. en 19. January/ gingen alle Cardinalen die te Romen hadden konnen komen/ in 't § Conclave/ om een anderen Paus te kiesen/ het welck na Middernacht by 3. uyren gesloten wiert: Middelertijt waren de Gesanten van Italien/ Vranckrijck/ Spangen/ &c. met Munt en Wisselen gestijft/ elck om voor sich Vrienden te verwecken/ stemmen te maken/ ende also tot de Pauselijcke Verkiesinge te wercken/ 'tgeen yder sich 't voordeeligst mochte rekenen: Dan overmits sy in 't Conclave zijnde/ strackx on-eenigh wierden/ scheyden de Oude Cardinaelen van de Jonge/ soo gheviel het dat * Caraffa sieck wordende/ uyt ghedragen wiert en storf/ haerer aller voornemen dus vernieticht wordende/ also men hem voor had tot Paus te thronen: Na desen is Sacchetti op-geworpen/ hier tegens is weder Barbarinus en Antonio aen-gedrongen/ tot hevige Menschelijckheyt niemant wijckende/ bleef elck pal, de sake ongevordert/ en den Stoel leech: Ende al was het dat den Spaense Gesant sich aenboot 't krackeelende Conclave te beschermen / indien uytte verdeeltheden van 't Conclave yets tot nadeel van de Roomse Stoel mochte spruyten/ so wiert dat nochtans geweygert/ om dat geen onlust daer uyt aen eenige tegenstrevers soude volgen. Evenwel bleef elck in 't verlangen naer een Nieuwe Vader/ Pasquin eenige dagen stom geweest zijnde/ kreech weder een Pergament voor sijn Borst/ met dese Letteren:

Quisnam

§ Perot. Conclave appellatur quicunq; locus secretior, in quo vel Viri colloqui, vel Mulieres confabulari solent, quæ una Clave clauduntur.

* Caraffa wierde onder al de Cardinalen alleen reyn geacht te zijn.

Quisnam futurus sit Pontifex Collegium petit à Christo.

Coll. Card. Domine quis habitabit in tabernaculo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?

Qui ingredietur sine macula, qui operatur iustitiam.

C. Medicis, Nunquid ego sum Domine?

Responsio, *Cadent à latere tuo mille & decem millia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit.*

Barbarinus Tu es qui restitues hæreditatem mihi.

Resp. *Recordere fili, quia habuisti bona in vita.*

C. Banao, Ubi sunt antiquæ miserecordiæ tuæ?

Resp. *Iuravit Deus, & non pœnitebit eum.*

C. Spada, Recordare Domine, quia servus tuus sum,

Resp. *Nemo potest duobus Dominis servire.*

Sacchetti, Si voluisses, sacrificium dedissem?

Resp. *Gens tua & pontifices tui tradiderunt te.*

Capponi, Expectans expectavi Domine.

Resp. *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me.*

Bragadin, Si mei non fuerint dominati tunc immaculatus ero,

Resp. *Gens absq; consilio, utinam saperet & intelligeret, & novissima providerent.*

Aysoquee, Qui obsactatua, lætatus sum, quia dicta sunt mihi.

Resp. *Cœci non vidunt, claudi non ambulant, & leprosi non mundantur.*

Franciotus Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus.

Resp. *Nondum venit hora vestra.*

Marvillam Salvum me fac Domine ex omnibus persequentibus me, & libera me.

Resp. *Perditio tuo ex te.*

Montaltus, Ascendam in montes.

Resp. *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam.*

C. Palusa. Tu es Domine qui facis mirabilia solus.

Resp. *Terribiles es, & qui resistet tibi.*

Branabÿ, Delicta juventutis meæ & ignorantias meas non memin. Domi.

Resp. *Vade in pace, & noli amplius peccare.*

Filomarin. Dà mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.

Resp. *Intellegite sapientes in populo, & stulti aliquando sapite.*

Duragio. Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis,

Resp. *Superbo es oculo, & insatiabili corde.*

Recordare

Bichius aff.	Recordare Domine, quia ſervus tuus ſum,
Gallus.reſ.	*Priuſquam Gallus cantat, ter me negabis.*
C. Cœlius,	Eripies me Domine à corruptionibus populi, & conſtitues me Domine in caput gentium,
Reſp.	*Prohibe linguam tuam á malo, & labia non loquantur dolum.*
Ottavio,	De profundis ad te clamavi Domine,
Reſp.	*Tolle quod tuum eſt, & vade.*
Grimaldus	Domine exaudi orationem meam,
Reſp.	*Deus peccatores non exaudit.*
Balabioli,	Ego autem mendicus ſum & pauper,
Reſp.	*Et ſemper pauperes habebitis vobiſcum.*
Dreſtius.	Domine ſollicitus eſto mei.
Reſp.	*Omnes quidem currunt, ſed unus accipit brabeum.*
Georgus, venator & ruſticus.	Sicut deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita anima mea deſiderat ad te Deus, *Quomodo hic intraſti, non habens veſtem nuptialem ?*
C. Luga,	Adjuva nos Domine propter gloriam nominis tui.
Reſp.	*De gente non ſancta, ab homine iniquo & doloſo erue me.*
Corrardo,	Adſum ſicut cæteri homines,
Reſp.	*Non omnis qui dixerit Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum.*
Caraffa,	Ne remeniſcaris Domine delicta noſtra, vel prrentium noſtror.
Reſp.	*Patres comederunt uvas acerbas, & filiorum dentes obſtupuerunt.*
Cherubin,	Emitte ſpiritum tuum ſuper nos,
Reſp,	*Deſcendit ſuper Cherubin, & ſolavit.*
Caffarelli,	Iniquitatem abſcondis in corde, & veritatem tuam ſuper ſalutare tuum dixi,
Reſp.	*Quid eſt veritas ?*
Cohoſtini,	Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis,
Reſp.	*Et erit error pejor priore.*
F. Chœlius, cogn.prece.	Bonum certamen certavi, curſum conſumavi, fidem ſervavi, depoſita mihi hæc ſpes eſt,
Reſp.	*Satis eſt hæc requies tua.*
Eteviſius,	Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt,
Reſp.	*Filij tui ex latere tuo exſurgent.*
Oſanna,	Miſerecordias tuas in æternam cantabo,
Reſp.	*Annue deſcende ad inferos.*
Trivultius,	Ego autem quid ?
Reſp,	*Abeuntes poſt carnem alteram, non intrabunt in regnum Cœlorum.*

Genettus, Inquietum eſt cor noſtrum Domine, donec requieſcat In te,
d. Avarus. *Ubi Thezaurus tuus, ibi & cor tuum.*
C. Servia Quis aſcendet montem Domini?
Pimonta *Qui pecuniam non dedit ad uſuram.*
Cibiſius à Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum,
Sena .reſp. *Et ecce ſunt ultimi qui erunt primi, ſunt primi qui erunt ultimi: Veſtræ Lucernæ accenſæ.*

Andere/ meer ſpotſ wijs als voorſichtig/ hielden te Capone in Italien een Conclave/ en verkoozen daer een Paus/ die wel haeſt gedwonghen was met ſijn Verkiesers haes op te ſpelen/ en in andere Geweſten / als Italien hun Vaderlant/ hunne uptſinnichept te bedencken. Sy mochten dies wel dencken/ met Keyser Markus Aurelius: Dat de deugt maeckt de Vremdelinghen tot een Burger, en de booſheyt een Burger tot een Vremdelingh.

Keyſer Ferdinand bleef noch al bucken/ onder de gewaende Geeſtelijcken hare wreede vervolg-luſt/ en dulde/ dat ſijn getrouſte Onderdanen d'Erflanden/en haer Goederen moſten achter laten/ dewijl de R. Papen andere regulen hadden als den Heylandt van alle ware Chriſtenen/ wiens ghebot is lydſaem/ verduldich/ vergevende/en ſijne Vyanden goet-doende te weſen: Men voerde in tegendeel deſe woorden: Alſo de Seven Keurvorſten elck in haere Lant-palen hun Geſinde begunſtigde/ d'een de Luterſe gelijck de Saxen/ de ander de Calviniſe en Mennoiſten als Brandenburg/ en de Palts/ waer om oock den Keyſer (meerder dan eenige der Keurvorſten) daer minder als deſe ſijn vermogenthept in mochte toonen/ want (ſeyden de Roomſe) bant de Keyſer al de Ketters/ den Sax bant al de Catholijcken/ die by Godt in meerder aenſien als de Ketters zijn/ wel waer om doet dan den Keyſer met ſijn macht die hy meer als andere heeft/ qualijck/ met het upt-roepen van de wederhoorige der H. Kercke? Deſe antwoorden wy/ dattet geen Chriſten voegt den ander te vervolgen/ te verdoemen/ te dooden/ en daer over ſich te roemen/ dewijl men in der daet (als den Out-vader Lactantius ſegt) de Relige niet en moet voorſtaen met dooden/ maer met ſterven; Veel min/ dat wy meynen ſouden die en deſe doen ſulcks/ daer om/ wy oock/ dat 't ſelve Chriſtum navolgen/ en ſijn kruys op ſich te nemen is. Dit dan als voor yder geſeyt/ en voornementlijck den onverdrachſamen/ den nijdigen/ en Bloetgierigen ghewaende Geeſtelijcken/ den op-ſtoockers van Vorſten en Princen / en die den 3. deſer al d'Euangeliſe in Ooſtenrijck voor 's Keyſers Hoff te Weenen hebbende gedaecht/ daer veele verſcheenen/ die 50. 60. en 70. Jaren hadden/ welcke Oude Luyden aen-gedient zijnde/ upt 's Keyſers laſt te moeten R. worden/ oft te vertrecken/ hebben haer gemoet bewaert/ met datſe Gode en den Keyſer gehoorſaemden/ veel liever willende haer Catholijck Geloove in der daet bewaeren en ballinghen worden/ als oneygentlijck Catholijck ghenoemt te werden/ en hun Lant en Rijckdom te beſitten. Wy ſpreecken van geen geruchten/ maer van de * getuygen ſelfs/ die onſe ſtraten in Hollant betreden

treden

treden hebben: In Silesien heeft men insgelijcks gehandelt/ en op de Predikanten als ter Jacht gegaen/ de Soldaten daer mede laten om-springen/ en de Leeraers gekerckert/en versoepelijck gehandelt. In Gulicker Lant/ in Poolen/en and're gewesten heeft men de weerlose Mennoniten/de penitente Racouiste/en alle die tegens de Roomse onder de 12. Artikelē des Geloofs een nauwer ghemoet als andre hebben/ belogen/ uyt-gestoten/ verdoemt/ en in 'tkort alle Gereformeerde en Evangelise soo verbolgt / dat ick tot schande van Europa/ haer geen Christenrijck meer en mach noemen.

Mercur. Trismegistus, 'tKenteken der ware Godsalige Relige, is, Gode te kennen, en niemant ongelijck te doen.

Dan alsō ick (alhoewel Mercurius) dus tegen gewoonte over de Verbolgers uytvaer/ so gelooft nochtans niet waerde Lesers/ dat ick oock als mijn ‡ Patroon Heydens en sonder Religie soude zijn/ alsō ick verklare Catolijck/ Gereformeert/ Gueux/ Evangelis/ en oock Mennonist te zijn: Catholijck/ om dat ick my niet en houde aen de Kercke die soo verdwaelt / nochtans segt niet te konnen doolen/daerse nochtans onder dien deckmantel alles inboert watse begeeren en hun aen staet/ dolende en vallende alsoo met haere na-volgers in de Gracht/ maer my alleen houdende aen 'tOut en Nieuwe Testament/ 'twelck de Heylige onfeylbare Kercke maeckt/ en niet aen eenige Concilien/ Outvaders/ Apocrijphe schriften/etc. Gereformeert/ om al de Menschen insettingen sedert der Apostelen tijden geen gehoor ofte geloof te geven/ en oock mijn leven dagelijcks poghen te verbeteren. Gueux/ om dat ick de Heere bidt en schuldich ben te bidden/ om mijn dagelijcks broodt. Evangelis/ om dat ick my sodanich op 'tH. Evangelie vertrouwe/ dat ick in het selve door Gods genade al mijn hoope en vreugde/ja/ al mijn Zalighheyt vinde. Mennonist/ om my van de Weerelt af te sonderen/ alle ongelijck en kruys te dulden/ niemant te verongelijcken/ en in 'tkort: Christus te volgen/ en niet vervolgen. Alsō Lesers is 'tgemoet van uwen Merkurius; en sal vorder na mijn ghewoonte / op dat wy beyde aen d'ongestadigheydt des Weerelts niet en blijven hangen/ u de wispelturicheyt der selver vertoonen.

Den Vrede tusschen de Enghels en Nederlantse Republicken/ nam oock nu sijn kracht in d'Indias/ daer (voornamelijck omtrent Persien) meest al d'Engelse Koopluyden geheelijck bedorven waren/ door 't verlies van 2. seer Rijcke Schepen/ die van alle haere kostelijckheyt vol ghestuwt/ den Nederlanders tot buyt vielen/ en de handen van Matroos so verrijckten/ datse het Silver met hoeden vol/ en de Peerlen en Gesteenten met Hant-grepen malkander toe-deelden: Dit was in d'Oorlogs-tijdt/ en soo viel daer gheen vergoedingh van/ selfs niet aen de Nederl. Generael/ alhoewel hy door nau ondersoeck tot voordeel sijner Meesters meer uytte kisten van Matroos meynden te haelen als hy vont: Maer zy/die oock poogden te bewaren dat sy in het gevaer haers levens hadden verovert / braken de Plancken van de § Ribben hunner

§ Oude Luyden van 70. Iaren, die in Oostenrijck wel-varende waren, hebben alles moeten verlaten, dese hadden niets als een Paspoort van de Keyser: Eenighe hebben hun na Hollandt en elders gewent.

‡ Mercurius, eertijdts een Heydense God van Koopluy, Boden, Posten, Tael-Luyden,

hunner Schepen op/ en propten en verberghden daer tusschen haeren lieven Buyt/ tot dat d'Ondersoeckers luttel vindende/ weder vertrocken / en Matroos sonder vrees hare Kisten vulden/met de rijcke Lendenen hunner Schepen. De Maets der Engelsen tot Ormus/ Gamoron/ Suratte/&c. sich alsoo bedorven siende/ ende hare Middelen gerooft/ diese na Engelant meynden te vervoeren/ hebben selfs in plaets van hun Schatten na Londen moeten keeren/ onder and're President Blackman/ die hier wel 3. a 4. Tonnen Gouts verloor/ wordende (van Schat-ryck) kael en beroyt. Latende eenen Mr. Spillar (die wat beter avontuyr hadde gehad) in sijn plaets.

Te Constantinopolen was den Enghelsen Resident wel te vreden over de gemaeckte Vrede mette H. Staten/ om dat hy in sijn op-geraepte beschuldiginghen/ daer mede hy de Hollantse Koopluyden meynden aldaer te bekladden/ gants ongeluckigh was/ ende in sijn ongemanierde handel en oogmerck selfs/van den Turckse Keyser tegen gesproken wiert: Doch erhaelde den hoogh-gemelten Keyser/ sich wendende met het Aengesicht na den Nederl: Resident: Maeckt Hare Ho: Mog: Uwe Heeren en Meesters bekent, dat Ick als noch op den ouden voet met hare Ho: Mo: en desselfs Onderdanen bereyt ben, de goede Correspondentie te onderhouden ; Alhoewel het my niet onbewust is, ende Ick genoech versekert ben, datter in den Zee-slagh laetst tusschen Ons, ende de Venetianen, gehouden in de Dardanelli, 11. Hollantse Schepen voor de Venetianen zyn gheweest, sonder de welcke wy de selfde seer lichtelijck geslagen, en overmant souden hebben,&c.

Den 26. deser zijn een goet getal Heeren uyt de Vergaderinge der Staten van Hollant / gegaen in de Vergaderinghe der Staten Generael/ aldaer bekent makende/ dat den Heer Hyronimus van Beverning zijn Eed voor haere Ed: G. Mo: gedaen hadde/als dat hy/ende den Heer Willem Nieupoort/ in 'tminste niet gecontribueert hadden uyt haer selven/ tot de Acte vā de Seclusie des Jonge Prins van Orangen/maer dat zy ter contrarie haer uytterste debuoirs ghedaen hadden/ omme den Heer Protector van zijn versoeck te diverteren: Ende oock/dat zy daer in niet gedaen hadden sonder ordre der H. Staten van Hollant ende West-vrieslant/ de welcke approbeerden al 't geene hare Ed: gedaen hadden: Ende verklaerden wijders dat/ in ghevalle haere Ho: Mog. verstaen dat hy niet in possessie soude komen van het Thresorierschap Generael/ daer toe hare H. Mo. hem verkooren hadden/(doch nu door eenighe Provincien als Zeelandt en Vrieslandt gecontradiceert/ met het intrecken harer E: Gr. Mo: Provinciale stemmen)/ dat sy geresolveert waren hem te laten continueren in de Generaliteyt/ tot dat hy 'tvoorsz. Ampt soude komen te genieten/ &c.

Salustius, 'Tis een gemeen gebreck in een groot en Vrije Staet, dat de Nijt volgt d'Eere.

In dese Maent is den Heer Nanningh Keyser/ gewesen Raet-Pensionaris en Out Burgemeester tot Hoorn/ oock Ambassadeur aen den Koning in

§ In Hollant is over weynigh Iaren een out Schip om te slijten verkocht, 'twelck wel eer een Rover had behoort, daer ettelijck 1000. gl. aen Gelt tusschen de Ribben van 't Schip in 'taf-breken gevonden wierden.

Denemarcken/ en aen den Grave van Oldenburgh/ mitsgaders een der Ses gesaiseerde Leden op 't Huys tot Louvesteyn Ao. 1650: Ende nu Advocaet Fiscael/ oock Raet ter Admiraliteyt van West-vrieslant en 't Noorder quartier/ tot Hoorn overleden/ de Aerde zijn Lichaem/ en Godt zijn Ziele bevelende/ is alleen de gedachtenis van syn vroom leven ons na-gebleven: Hier af singt Bruno aldus:

In obitum Amplissimi & Incomparablis Viri

D: NANNIJ KAISER, I. V. D. Reip. Hornanæ ex-Consulis, & Senatoris, Rerumque Maritimarum in Westfrisia Consiliarij, Fisciq; Advocati, tum ad Comitum Oldenburgensem, tum ad serenissimum Daniæ Regem bis Legati

Effertur illud, ecce, publicum funus;
Sui cadaver Horna plorat; Hornanę
Plorate Musæ, vester ille Mæcenas,
Patronus ille vester, heu ! fuit vobis.
Æqui Sacerdos, Iuris antesignanus,
Et antecessor, eloquentiæ flumen,
Lumen Senatus, & decus togatorum,
Amorque plebis, patriæ parens verus,
Domi forisque patriæ parens verus,
Livore major usque, major & laude,
Honore quovis major, omnibus functus,
Defunctus, heu! est Cæsar, & fuit nobis,
Quod Imperator rarus est, fuit Cæsar,
Non Imperator ille semper Augustus,
Semper beatus esse gestiit Cæsar.
Fama superstes, busta post sibi æternum
Nomen relinquit, omnib. sui exemplum
Relinquit usque filiis, patrissare.
Vivendo cunctis, mortuus sibi tandem
Vitam probavit omnibus: Deo mortem.
Obire summa munus omne cum laude
Fuit ante laudes omnium supergressi,
Obire mortem sic ad astra restabat.
Integritate & innocentia tutus,
Tutusque pura conscientia recti,
Sic fluctuantis Orbis in freto vixit,
Ut iam salutis conquiescat in portu.
Sic vanitatum vanitatibus liber,
Solutus Orbe & Orbis omnibus curis,
Polique civis, in solo peregrinus,
Iam, teste terra, vixit, ut mori sciret,
Iam, teste cœlo, vivit, & mori nescit.

GRAF-SCHRIFT,

Een stut van Stadt en Staet,
Een all' in een gezeyt,
Een Raedt van alle Raedt,
Leyt daer, daer KEYZER leyt.

H. BRUNO.

De Moes koppers/ Bos-robers/ de Lant-verderbende Lotharingers/ en meer sulcke Goddeloose Menschen/ begosten op verscheyden Oorten te ghevoelen de straffen van hare schelm-stucken: De Lothringer Colon: Remenecourt en Mauleon/ niet langer aen de Spaense zijde te plonderen vindende/ liepen met hare Regimenten totte Fransen over/ onder-decksel datmen Hertogh Carel (haer Opper-plonderaer) gevangen na Spangen had gevoert/ en betoonden also met haer lichtvaerdigheyt/ datse haeren Leytsman gelijck waren: Doch alhoewel den Koningh van Vranckrijck hun groote beloften

dede/

dede/ so en zijn sy oock by de Francoysen niet vorder geacht/ als dat men hun waentroude in eenige Achterhoede/dies zijn sy als Blixem-pijle (die niet als om te beschadigen dienden) in de voorste Troupen na dat de lotinge viel/ ghesteken/ en eer om-gekomen als de overige Lotringse / die de Spangiaerden ghetrou bleven: Maer een van de selve met 6. ofte 7. zijner Cameraden steldent op 'tberoven der Boden en Posten/ en na dat hy sich van Ceulen en Aken omtrent Maestricht begaf/daer hy alle Luyden sonder aensien beroof de/ waer door/ en om zijn voorige ondeugentgeden hy den Tijtel vã Andries den Antichrist bequam/ so en duyrden sijn Rijck aldaer niet lang/ overmidts den Heer Rijn-graef (Gebieder in Maestricht) sijn loop-plaets doende verspieden/met sommige Ruyteren en Loopers uyt toogh/ en desen Rover niet wijt van de gestemde plaets vonden/vongen/ en gebonden naer Maestricht brachten/ daer hy den 9. deser (tot blijdschap der Keyzers) mette hooge belooninge Hamans (door zijn bedrijf) wiert erkent.

Gom. de Trier, Dieu n' aide l' homme, qui manque a soy mesme.

FEBRUARIO 1655.

DEn 8. deser is Don Estefana de Gamara van Antwerpen in den Hage gekomen/ als blijvende Gezant van den Coning vã Spangen/in plaets van D. Anthonio de Bruyn: Hy is met veele Karotsen aen de Hoorn-brugghe verwellekomt/ na 's Landts gebruyck en de ghewoonte sijn Getuychschriften naderhant over leverende.

Tot Stocholm lande den Heer Heynsius/als Gesant van hare Ho: Mo: aen 't Sweetse Hoff: Daer hy op den 16. deser voor den Coning gehoor hebbende/ mondeling van den self den Koningh hooglijck bedanckt wierde/ over de moeyte eñ goede yver die hare Ho: Mo: 't voorleden Jaer betoont hadden door haren Gezant den Heere van Beuningen/ in 'thebredigen der onlusten/ tusschen de Stadt Bremen/ en 't Rijck Sweden/&c.

Op den 6. deser is de Keurvorstinne van Brandenburgh te Berlin in Pomeren verlost van een Jongen Soon/ tot groot verheugen der Onroomse in geheel Duytslant/en de Vrienden van het Lof-waerdige Huys van Nassou: Graef Johan Maurits Stadtholder van Cleve/ toen in den Haegh zijnde/ bralden meer als yemant met blijde manieren van sijn treffelijck Gebou aen den Vijver-berg/ daer hy den 28. deser Savonts voor al de Glasen brandende Keerssen/ op den top des Huys Trompetten en Keteltrommen/en beneden vol Wijn en Roemers/'t Hof dede verstaen sijn vreugt over 'tgeluck der Vrienden: Amsterdam het hare daer by doende/ met haere aen-bieden van Peterschap/ en een Pille-gift van 10000. Renten 's Jaers/ te betalen by de Stadt Amsterdam alleen: 't Welck op den dach des Kinderdoops also plaetse heeft genomen/ wanneer de Burgermr. Huydekooper van Amsterdam na Berlin toogh/eude met veele genegene reden als Gesante is geweest: Godt wil dees Jongen Keurvorst/ als zijn Heer Vader in wijs heyt ende goedertierentheydt laten op-wassen. Want Een Wijs en Deugdelijck Vorst, is en treffelijcke Zegen Godes.

 Enge-

Enghelant meer als andere Landen besmet/ met een Volck van een ghedrongen gemoet / en soo by-geloovich als Godsdienstigh/ gaf den Protector veel moeyten met hare al te gescheurde Religie: De Grootste des Leghers waren hier niet vry af/ ende so diep in genomen met sekere Vrijgeesterye/ erchwaen en laet-dunckentheyt/ datse selfs de Christelijcke plichten van gedult / liefde en erkentenis verby liepen: Onder dese was den Gener: Major Harrison/ den Heere Karew (eertijts seer gesien in den Raet en 't Parlement)/ en Colonel Rijck/ geen van de minste: Dies om dat andere geringer Luyden de Snoer van dese Oversten na-volgden/ had den Protector op seeckere dach van dese Maent voor genomen de voorsz. 3. Perzoonen eens te verhooren/ dewijl sy oock tegens 't Gouvernement murmereerden: Maer op 't ontbieden des Protectors syn zy niet verscheenen: Dies heeft men haer door eenighe Ruyters in een Carotse ghehaelt/ en te Withal doen brenghen/ alwaer zijn Hoogheyt/ den Raedt/ en sommige Godsgeleerden na Middach by 3. uyren hun af-vraechden/ waer om zy op d'eerste aenmaninge niet en waren ghekomen/ daer op dese 3. Persoonen (waer by hun oock vervoeght hadden/ Mr. Jessy en Mr. John Simpson/ Predikanten van 'tgevoelen van de † Vijfde Monarchy) vrypostich ende sonder schreuminge geantwoort hebben: Dat sy sulckz doende, als dan de tegenwoordighe Regeeringhe souden erkent hebben: Dat de selve oock strijdigh was met den plicht, waer mede zy aen Iesus Christus verbonden waren, (allegerende onder andere eenige Propheçijen Daniels, en de Openbaringhe Iohannis,) Dat door haer den Koning, het Opper-huys, en eyntelijck den Koning tot niet gedaen was, &c.

Den Protector omringt van den Raet/ eenige Predikanten ende Colonellen/ antwoorden haer: Dat Christus door zyn Macht ende Ordonnantie het Herte van alle Regenten die in hem geloofden, eñ sich na sijn Zaligmakende Woort reguleerden, altoos bestierde, &c. Hier op voechden Gener: Major Harrison weder dese woorden: Gy neemt de Croone Christi van dessels Hooft, en ghy zetse op uw Hooft: Daer op den Protector haer weder om datelijck toe-voeghden: Ick hoop dat ghy de Doorne Kroone meent, dewijl ick noch gheen andere tot noch toe gevoelt hebbe; Ende oock in het toe-komende na geen andere en sal trachten, &c. Daer op gingh den Protector (na dat hy sach datse van haer eyghen waenwijsheyt niet wilden af staen) uyt de Camer: Ende strackx daer aen weder om binnen komende/ seyde haer aen/ in gevalle zy op haer woort beloven wilden yder naer haere Landt-goederen (Harrison op Straffortshire/ Karew in Kornual/ en Rijck en Kent) vreedsamelijck wilden gaen woonen/ haer sulcx soude werden toe-gestaen: Maer dat het voor den Staet niet dienstigh was/ dat zy-luyden binnen Londen bleven/ en de Vergaderinge der Drijvers van de Vijfde Monarchye gebruyeten: Hier op hebben zy weder geantwoort: Dat sy de saecke Christi ende sijne intereste niet en konden verlaten, ende derhalven niet ghesint waren naer te laten al sulckx te doen wat hy van haer soude begeeren, &c. Dese vreemde redenen over ende weder by de 4. uyren langh heftig geduert hebbende / barste zijn Hoogheydt (na dat hy wel sach dat zy na geene billickheyt luysteren wilde) in dese ernstige woorden uyt: Ick zie nu wel waer het hapert: Ingevalle ghy een Protector uyt den uwen, ende 21. Perso-

† Die gelooven datter een Rijck uyt 't Westen opstaen sal, datte heele Weerelt verwinnen, en alsoo Christus Duysent-Iarigh Rijck sal op-rechten.

Persoonen van uwe Gesintheyt tot sijne Raden ghekooren waren, het als dan wel soude zyn na Christi Instellinge: Dan also het tegenwoordig mijnen schuldigen plicht is, omme het Lant buyten verwerringe, ende d'Ingesetenen in goede rust ende Vrede te houden, soo sal den Sergeant van Wapenen voor dese mael ul. in versekeringe houden, ter tijt toe ick anders sal bevinden te behooren, &c. Hier hielden de woorden op / en de Menschelijcke kracht dwongh haer te swijgen/ als betaelt in de laetste antwoort des Protectors: Also zijn sy in Verbyhouse gebracht/ om gheen samenrottinge meer te maken/ gelijck sy in 't Huys van eenen Mr. Persons gewoon waren/ dat oock een groot Vyant des Protectors was.

Behalvens dese/ wasser noch een and'ren hoop die men * Quakers noemden: Een Volck als de Munsterse Naeckt-loopers Ao. 1530. Dese liepen te Londen op de straten sonder Koussen ofte Schoenen/ hebbende maer een Hembde aen/ en voorts naeckt: Predickende op de Bruggen en Kruys-straten: Sprekende niet als van/ en door wonderlijcke Gesichten en Droomen: Veele van hun aen de Poorte van Withal dagelijcks sittende/ daerse menigerhande vremde Historien aen 't Volck verhaelden: En soo ondervraecht zijnde/ beleden hebben dese haer seer wonderlijcke Geloofs Hooft-stucken:

1. De Schriften in 't Oude en Nieuwe Testament en sijn niet Godes Woort.
2. De Schriftuyre en is niet het ware Licht en Zalicheyt.
3. Alle Menschen sijn verklaert en begaeft met het Ware Licht, sulcks dattet niet van noode is daer yemandt toe te verkiesen.
4. Wy en sijn niet gherechtveerdight door 't Geloof in Iesum Christum, sonder onse gherechtighe Wercken.
5. Daer en sijn geen alsulcke plaetsen gelijck Hemel en Helle, daer onse Lichamen, na datse in 't Graf verrot zijn, sullen toe verrijsen en Eeuwigh Leven.
6. Onse Lichamen die sterven en Begraeven worden, vergaen, sullen noyt hier naer opstaen, &c.

Arme verdoolde/ ja ellendighe Menschen! waerdich om voor ghebeden te werden/ en medelijden mede te hebben: Den Protector om de Enghelse Gemeente niet te ergeren/ verboot dese Quakers 't openbaer Prediken; doch/ dat men hun so langh zy hun tegens de Regeringe niet en stelden/ niet moeyelijck soude vallen/ maer de meeste lijdelijcke vrijheydt verleenen die men koste/ om hun te eerder te verstroyen/ en te vernietigen. Want/

Adams Kinderen doen oock noch al te geern, 't geen men haer verbiet.

Na dat het Parl: in Engelant den 1. deser onderstont om vast te stellen/ * Dat de Militie der selver Republicke soude als voortijts staen/ tot believen van

* Dat zijn Bevers, Zidderaers, Schudders, en Drillers. Dese approberen niet dan hun eygen inbeeldinge.

* Siet hier de veranderlijckheyt des Menschen, hoe gretich zy trachten te voldoen, de ongestadige eygenschap des Weerelts: En sweven en yveren tot 't verkrijgen vã Macht en Rijckdommen, gewelt, en Heerschappije. d'Engelzen in desen wel de voornaemste, hobbelen en tobbelen elck om 't Opper-gesach: Dits noch de Rolle die men op 't Toneel te Londen speelt, waer af den geheelen Aertbodem aenkijckster, en toe-hoorster is.

van 't Parlement/ ende zy alleen na dienst van den Staet Krijgsvolck mogen lichten/ werven en af-dancken: In welck opstellen sy seer yvrich/ sommige dagen te vooren tot laet in de voor-nacht hadden gehandelt; Sijnde een voornemen om den Protector [gelijck zy eertijts haren Koning hadden gedaen] geheelijck te ontvooghden/ en van alle macht ontbloot hebbende/ den schop te geven: Maer den Protector so ras hy van dese zorghelijcke aen-slagen was verwittigt/ begaf hem 's Middaechs ten 12. uyren in 't volle Parlement/ na dat hy sijn komst door een Bode hun bekent had gemaeckt: Ende de ooghen van een yder op sijn spraecke wachtende/ heeft hy in dusdaniger voughen tot haer met een groote beweginge des gemoets gesproken:

SIRS, U L. sijn noch wel indachtig mijne voorige Verhalinge, wanneer ick oock seyde dat ick verhoopte datter glorieuse dingen door u verricht souden worden, aenghesien den Staet daer soo goet ghenoegen in nam, en dies te meer dewijl de Enghelsen soo goeden Volck was, by Godt sodanig verkoren, dat zy haers gelijcke daer in van ver, na-by, noch rontsom en hadden; Doch aldermeest heeft hy hun verkoren tot hun eygen besten, en dat, zedert gylieden hier zitplaets naemt, door een getekende Recognitie: So dat ick oock seggen mach, dat gy zedert so stil sijt geweest, dat ick naulijcks uytspreken kan, dan oft gy levende ofte doot zijt geweest: Evenwel,gy zijt so vrije Parlam: geweest alsser oyt in Engelant zat: Want 'k en heb u niet ghestoort, ofte bemoeyt met eenighe uwer Resolutien, maer heb met alle liefde u l. beschermt: Als oock het Volck in Vreden en zekerheyt. Maer ghy in plaetse van tot my te komen, ende my te adviseren ten besten deser Natien, 'twelck ick altoos van u verwachte, gelijck als van goede Luyden eñ Dienaers der Republicke, ende dat gy soudet gemaeckt hebben eenige goede Ordonnantien, tot gemack ende verlichtinghe des Volcks: Hebt in plaets van dat, u Principale werck gemaeckt om 't Gouvernement te veranderen dat u beroepen had, eñ 'twelck gy vast gestelt vont; Daer ick u nochtans had doen verstaen, dat, so al-sulcke beroepinge u teghens de Conscientie was, ghy het aen uwe Provinçien die u gekooren hebben, had mogen te kennen geven, op datse and're voor u l. hadden moghen kiesen. Seker my dunckt dattet tekenen van dat Engagement by eenighe van u l. maer voor een obiect schijnt gehouden te zijn, om de Republick te dienen buyten een Koning en Opper-huys, eñ tot een dwang der Conscientie: Dan wat reden hebben die daer toe? dewijl als 't Gouvernement vast gestelt was, oock met eenen vast gestelt wiert: Datter geen Parlement eeuwig sitten soude; Ende dit is alsoo selfs door een Parlement gestabileert: Bestaet het nu sodanig, dat Ick de Eene Persoon ben, die altoos blijft, het is my op-gedrongen, eñ ick moet'er meder te vrede zijn, dewijl het de Gemeente alsoo behaeghlijck is: Gy, die het Parlement zijt, moet u vernoegen om alle 3. Iaeren te scheyden: Want niet Ick, maer het doenmaels zijnde Parlament, vont het goet datter aen d'een zijde niet en soude schuylen d'extremiteyt van een Monarchy, ofte Koninghlijcke Macht, nochte aen de andere zijde een extreme Democrasie ofte confusie.

Gy weet dattet tegenwoordige Gouvernement is goet gekeurt, by alle de Provinçien deser Republicke: Ende des te meer ben ick bedroeft dat u l. so weynich debuoir hebt gedaen tot het welvaren des Volcks.

Het soude met ons wel gaen als 'tSpeeckwoort zeydt: Dat de Groote de kleyne op Eten, Dat d'een d'ander verdruckt, sonder nochtans daer eenig gevoelen af te toonen. Doch om u te doen verstaen, dewijl gy so flaulijck u eygen hebt betracht, hoe neerstich onderwijl onse Vyanden zijn geweest, om uw ende my te bederven: Soo weet, dat Godt de Heere ons seer

wonderlijck

wonderlijck daer in bewaert heeft, ja, den gantsen Staet; Want alle de Wapenen die om gelt in dese Stadt Londen te krijgen waren, sijn van dese desperate Menschen op gekocht gheweest, ick segge die nu dese § laetste Conspiratie tegens ons voor genomen hadden, niet een Provincie van Engelant isser vry vā de welcke niet en heeft Participanten aen dit gruwel-stuck. Het zelve was soodanigh aen-geleyt dat wy niet als door de handen van Menschen, maer als door Beesten-klauwen vernielt souden geworden hebben; Een gedeelte van ons eygen Leger was al om-geset, eñ waren mette rest oock doende, om die tegens ons aen te stellen; Maer Godt heeft het verhindert, niet tegenstaende zy seer loose Luyden hier toe hebben gebruyckt, &c. Doch gy Luyden zijt de oorsaeck van al 'tselve, en dat door de quade ordre die gy in 'tbetalen der Militie hebt geobserveert, waer door meenich goet Soldaet heeft moeten Bedelen, eñ sich al mede tot dit Schelm-stuck engageren, behalven dat, wasser geen ordre op d'Inquartieringe der Krijgs-benden, waer door de selve of verloopen, of van een gescheurt zijn: Ende uyt dese desordres stont mede geschapen, dat (indien ick 'tniet verhoedt had) de meeste Engelze Macht uyt Schotlant soude gekomen hebben, in Engelant om dese Verraderyen te helpen uyt wercken: Alhoewel ick zekerlijck oock wete, dat indien het al op het executeren van dat Exploict aen gekomen hadde, daer noch meenig braef Edelman soude gheweest zyn, die 't Leven voor my ende den Staet soude geboden hebben. Voorwaer Messieurs ick moet oock bekennen, dat wy te ondanckbaer zyn aen Godt de Heere door onse negligentie, voor dat hy ons also bewaert: Wy zijn oneenich; Behooren wy geen Broederlijcke Liefde aen malkanderen te toonen? Wy passen niet op ons eygen leven: Behooren wy niet onse Kinderen, ja selfs den Vremdelingen Voorgangers en Patroonen vā een goet Leven te zijn?, Ia, behooren wy niet aen een gestrengelt te zijn, als de Houten van een Schip? Die anders als zy los worden, verstroyen en versincken.

Gy schijnt u te argeren aen eenighe Independenten: Wel, sijn zy verdoolt? en wilt ghyse noch Kruyssen? onderrichtse, doet beter; maer wacht u doch voor al van Bloet-stortinghe; Godt verdraechtse wel, en hy begenadigtse wel: Sullen wy dan anders doen als die Almachtige, die daer wil dat wy hem na-volgen sullen? En daer sijnder oock veele van een eerlijck gemoet vā de Doops-gesinde, die al is 'tdat zy herdoopen, nochtans gesont in andere dingen zijn.

Gy hebt oock misnoeghen ghetoont ende gescholden op my, dat ick mijn Familie groot maeck: Daer op protestere ick, want so ick daer Thuys geweest waer, ick soude dit Gouvernement versocht hebben erffelijck te mogen zijn op de mijne, ofte dat ick 'tanders niet en begeerde; Maer ick wil die injurien van sommige van u l. geern verdragen, dewijl het my past also te doen, my troostende dat de verdraegsaemheyt hier in oock sal zijn den regel van wijsheyt: Doch op dat gy moogt weten dat ick wel hebbe bemerckt dat dese Erffenisse des Gouvernements u l. t'eeniger tijdt soude hinderlijck konnen wesen, soo heb ick dan hier op mijne gedachten laten gaen, in gevalle d'Erffenisse van 'tProtectorschap nu also ware vast gestelt, en soude t'eeniger tijdt niet een Wijse, Vrome, en Verstandighe Vader konnen hebben, een sotte, onbequame en ondeugenden Soon? Bedenckt dan ghy die my beschuldight, wie hier meer sorgt, ick voor my, ofte voor u en uwe Kinderen? Dan gelooft my, sulckx kan nimmer goet voor den Staet nochte de Gemeente zijn daer 'tGouvernement successif is: Ia, ick soude oock schreumen sodanige tijdt te beleven.

Om dat dan dese ende andere dingen onder u in swangh gaende, egeene deugtsame redenen mede brengen om langer te sitten: Ende oock dat u tijdt van 5. Maenden is ge-eyndicht: So heeft het my niet goet gedacht dat gy langer soude sitten; Eñ om alle dese boven verhaelde oorsaken ontbinde ick u vā den Eedt die gy als Leden vā een vry Parl: aen my hebt gedaen, eñ ontbinde u volgens de ordre van het gemaeckte reglement deses Lant Regeringe. Aldus

Aldus sijn sy alle uytgegaen sonder een woort te spreecken: Alleen hebben sy den Protector in 'tvoor-by gaen eerbiedichlijck gegroet; Ende de Deure wiert na haer toe-geslooten.

Stracks daer nae heeft den Protector de onder-volghende Heeren tot zijne Raden be'vestigt: De welcke met zijn opghemelte Hoocheyt als Souverainen (eertijts ende oock nu) de Republicke hebben geregeert:

Den Heer President Laurens,
Deputé Fledwood van Yrlandt,
Graef van Mograve,
Viscounte Lisle,
Den Heer Lambert,
Sir Walther Stricklant,
Gilbert Pickeringh,
Charles Woosley,
Antony Aschleykooper,
Generael Desbrow,
Major Generael Skippon,
Colonel Sydenham,
Colonel Montague,
Colonel Iones,
Colonel Fines,
Mr. Major,
Mr. Rouse,
Mr. Iohn Turloe, Secretaris van Staet.

Koning Carel van Schotlant/[wiens silver Huysraet te Dusseldorp door een wroegende Dief wierde gestoolen] was ghenootsaeckt hem een wijle tijts met Tinne ‡ Service te helpen/ tot na omtrent 12. dagen 'tgestoolen Silvertuych weder om achter 't Altaer van d'Olijf-Munnicken wierde ghevonden: Men geloofde dat den steeler een der Huys-genooten van den Koning selfs is geweest. Dese sake nochtans beroerde seer weynich 'tgemoet van Koningh Carel/dewijl hy wat anders in den meulen had: Hy was niet traeg als men hem te Ceulen op den 25. deser verwittichde van sekere aenghestelde opstant/ die sijn Vrunden tegens den Protector in Engelant voor hadden: Dies verkleet hem den Coning 's morgens den 26. February/ en stelt sich met den dageraet te paerde/rijdende tot byna een half uyr buyten Ceulen/daer een Jacht gereet lach/ daer hy strackx mede af voer: Doende sich om de groote nootsakelijckheyt van sijn haestig vertreck by de Regenten van Ceulen verontschuldigen/ en oock voor alle genoten gunst heusselijck bedancken: Dus went hy sich nae de Zee-Cust/en verberchde hem alsoo geheym dat niemant versekert was/ werwaerts hy 'tgemunt had: Doch den Protector was al in 3. dagen te Londen van dese schielijcke reyse des Coning verkundtschapt/ en dieshalven waentroude hy oft de Cavaliers oock van desen handel niet en wisten/ 'twelck hem dan in weynich dagen op volgende wijse heeft geopenbaert:

De Koningsgesinde hadden elck'ander versproken den 23/24/25/26/27/ en 28. Februarij samen op te staen tegens den Protector/ Gewapende Mannen te vergaderen/ de sterckten te vermeesteren/ende den Koning te erkennen/ uyt te roepen/en in Engelant te brengen: De opperste Aenvoerders van dese Aenslagh

‡ Siet hier de Armoede des Konings, wiens Vader en Voorzaten so geeert waren in Engelat, dat men hun meer als d'Almachtige Heere ontsach: Want niet alleen Edelen, maer selfs den Viceroy van Yrlant knielden als sy den Koning yets over leverden, ofte oock yets ontfongen: Den Schencker insghelijcks doende, en noch Slaefachtigher deden de Hovelinghen en Prince-vleyers.

Aenslach waren/ Major Generael * Joseph Wagstaf Ridder/ Hendrick Moor vã Barckes hire/ John Penrudock/ Hendrick Clerck/ Tomas Mumpersons/ Lut. Colonel Bol/ Capiteyn Huygh Groof/ de Joneses/ en andere. In Wallis syn de eerste oproerighe ghewecst/ 7. ofte 800. sterck hadden sich verprokten om hun met de onvergenoechde uyt het Leger te voegen: In Nottinghamshyre waeren 500. Gezellen vaerdich/ om hun met die van Schrewsbury te hoopen: In Wiltshyre had Wagstaf ettelycke 100. koppen by een/ desen reed met 200. Ruyters na Salisbury/ daer toen de Accysmeesters waeren/ wiens Paerden als oock alle diese vaer vonden/ 'tzy datse de Edelen/ Burgers ofte Boeren behoorden/ sy in den Morgenstont verseckerden/ op dat hun niemant daer mede ontryden ofte overvallen soude: Sy traden in de Camers van de Richters/ die sy hunne Comissien af-namen/ seggende: Nu sult gy ons dienen/ Ec. en schudden hun de kleeren uyt/ plonderende alles watse bereycken kosten/ en wilden oock datte Richters Carel Stuart souden uyt-roepen voor Koning van Engelant/ maer die niet willende/ zyn sy door Penrudock gevangen/ de welcke met veele Ridders buyten de Stadt in 't Veldt reden/ daerse met Trompetten en veel Eerbiedigheyt den Coning uyt riepen voor Souverain van Engelant/ en trocken voorts na Poole/ om daer insgelycks te doen.

'tCasteel van Shrewsbury wiert oock by de Koningse behendig overrompelt door 4. Man/ die hun in Vrouwe gewaet daer binnen begaven/ de 2. als Juffrouwen/ en de 2. als Kamenieren toe-gestelt zynde/ die op 't lossen van een Pistool ettelycke Ruyteren kundschapte en in-latende/ de Bewaerders overvielen/ en met kleyne tegenstant 't Casteel vermeesterden.

Jorck door Richard Malevrer by Nacht voor genomen zynde te overvallen/ wiert verbaest als de bestemde uyr verscheen/ meynende den Aenslach was ontdeckt/ niet tegenstaende hy van syn Medehulpers die hy vergast hadde/ savonts te vooren genoech versekert was/ en die op hun tydt aen zeeckere Poorte met Karren vol Wapenen aenquamen/ sulcks/ dat sy in plaets van Jorck t'overvallen/ selfs met schrick yder op 't vluchten stelden: Sommige waren soo ontroert datse (ghelyck Malevres Vrou) over zee na Duytslandt vluchten. De Aenslagen op Chester/ Nieukasteel/ en and're Steden wouden oock niet gelucken/ veel min die op den Protector en op de stadt Londen/ daer stracks den Tour vol Wapenen/ de Stadt met Soldaten/ en de Kerckers met Konings-vrienden vervult wierden: Men vont in verscheyden Herbergen en afgelegene Huysen veel Oorlogs-tuyg/ oock Schriften en Brieven van Carel Stuart over desen opstant/ mede een ingestelde Verklaringe waer om de Wapenen tegen O. Cromwel gelicht wierden: Maer des niet te min/ den Protector konde sich in 'tbegin niet inbeelden dattet ernst was/ tot dat hy door 'thaestig vertreck van Carel Stuart in Hollant versekert was: Fluckx sent hy syn Swager Claypool na de opgestane Provincien/ al eer die van Hul en de meeste Engelse Krijgs benden uyt Schotlant in Engelant af-quamen/ dien hy wist om de quade betalinge/ en dat men hun so weynich vorderde tot hooge

* Wagstaf was in 'tbegin des Engelsen Oorlogs Lut. Colonel onder 'tParlement, doch tot den Koning overloopende, wiert Colonel, en nu Major Generael in dit werck.

hooge Ampten/onbernoecht en gesint/ja samen gesworen hadden Engelant in te trecken/ sich mette Koningse te voeghen / en te yveren om den Protector van 't Gesags-Kussen af te stooten/ ende Carel Stuart daer op te throonen: Die oock by Vranckrijck en and're Staten van buyten groote toe-seggingh van hulpe in desen Aenslach hadden. Dan Godt de Heere scheen medelijden met Engelant te hebben/ en weerde de volvoeringhe van dit Nieuwe Bloetbadt/ also in Schotlant de samen-gesworen alle by den kop gevat/ en in een Schip na Londen wierden gevoert: De Stadt Hul en and're plaetsen veranderde den Protector van Guarnison; en kreech Penrudock met meer andere by den kop/ die neffens noch veel andere door Galgh en Sweert gedoot wierden: Coning Carel en Lord Wilmot (hun verborgen houdende te Hessamoor in 't Huys van Sir Willem Ingrans/ sich latende noemen Mr. Armourier) alhoewel hy van zijn Broeder den Hertoch van Jorck groote hulpe verwachte/die oock (so geseyt wiert) alreede 3. Regimenten binnen Rouan had doen komen/ om die neffens andere na Enghelant te doen overschepen: Siende dat alles hem tegen liep/ wende sich in tijts weder uyt Engelant/ alleen met 3. a 4. Personen vergeselschapt: Niet sonder vermoeden dat hy hier toe een Scheepken heeft gehad aen een heymelijcken oort der Zee ghelegen: Den dans alsoo geluckelijck ontspringende/ onthielt sich eenige Weken in de Meyerije van 's Hertogenbos/ vã waer hy hem stillekens weder binnen Ceulen begaf/ latende den Protector omspringen mette vordere zorghe van desen Aenslach: Die oock sodanigh ontstelt was/over de goede beleydinge en oock quaet geluck zijner Vyanden/ dat hy sich gedrongen vont/ Godt voor sijn genade te dancken/en met een/niet meer sich so bloot te stellen/maer veel eer (gelijck hy oock dede) de Stadt Londen door Burger-soldaten te bewaren/ en de Zee-steden tegens Vranckrijck gelegen/ met andere in 't Lant ongenegen plaetsen met Krijghsvolck te besetten en in toom te houden/ waer door hy de Republicke/ en sich selfs in een sekeren staet heeft gebracht.

Beau est le desordre, lequel l' ordre produit.

De Handelinghe van Vrede tusschen Engelant en Vranckrijck nu als op 't sluyten staende/kreech een dappere scheur met de ongeluckige Aenslach van Koning Carel: Aengesien men voorseker wist datte Francoisen hier lustigh onder roeyden/ op geweckt door den Hertoge van Jorck ende andere goetjonstige der Stuarts: Doch seer qualijck konde den Koning van Vranckrijck komen tot 't overleveren van Reprefalie-brieven teghens Engelandt/ 't-kverswijgh dat hy in Oorloge met den Protector soude verwilligt hebben: Doch om aen eenige beschadigde uyt Brittaingen en Normandyen vergenoegen te geven/ deelde men eenige weynich Represalien op d' Engelsen uyt/die niet tegenstaende al 60. om by den Coningh te tekenen gereed lagen/ nochtans alle korts daeraen weder in getrocken zijn: Dus en geviel niets voor/ waer aen men uytkomst mocht verhoopen/ alhoewel des Koninghs Moeye Vranckrijck seer geern in Oorloge mette Protector hadde gesien: Daer teghens bevlytichde den Nederl: Gezant Willem van Nieupoort te Londen hem seer om Engelant en Vranckrijck te bevredigen/ doch heeft (als gebleken is) tot noch niet willen geluckcn. Au Serf patience, au Signeur prudence.

Uyt

Uyt der Zee arriveerden in Hollant 't Schip Laurens/ komende van Genua/ op hebbende 5. Maets/ den Schipper/ en 2. Passagiers: In de Straet sijn zy drymael van de Turcken na-gejaecht/dan t'elckens door kloeck zeylen ontkomen; Op de Spaensche Zee zijnde/ sagen 7. zeylen op hun af komen/ waer door dese 2. Genuese Passagiers meenende dattet oock Turcken waren/ in de Boot vielen/ roepende op Gods genade Zeewaert in/ latende de voornoemde Schipper met zijn 5. Maets (de welcke dese 2. Genuesen niet kost beprаten om binnen Boort te blijven) alleen 't Scheep. Den Schipper met hoop en vreese de 7. zeylen naderende/ bevont die tot zijn groote vreugd Malgoms-Vaerders te zijn/en is so sonder onheyl te ontmoeten/voor Amsterdam aengekomen/ tot groote verwonderingh van yder/ met 5. Menschen alsoo een gants Schip door Zee brengende: Maer of de 2. Passagiers vergaen/of ergens aengelant zijn/ en heb ick noyt vernomen.

Maert 1655.

By de Predikanten in Schotlandt bleef men noch al even halsterrich bidden voor Carel Stuart/ meer uyt een aengeboorzen eygenschap van onversoenelijcken haet/ die onder de veynsende Geestelijcken berust/ [en waer mede zy de § Weerelt altoos in twist hebben gehouden]/ als uyt een Godtvruchtigen yver/ die zy voor den Koning ofte zijn Arme en verdreven Vrienden mochten hebben: Men soude met gheen onwaerheyt mogen seggen/ dat dese Schotse Theloganten 'tbegin en d'oorsaeck van d'Engelse Beroerten sijn geweest: Die haren Koning Carel de 1. verraden/ en voor een somme gelts aen d'Engelsen verkocht ende gelevert hebben: Als oock Carel de 2. ingehaelt/Gekroont ende ‡ trou gesworen hebbende/korts daer aen(veynsende mede te trecken in Engelant) den Koning op de Frontuyren hebben verlaten/ ende alsoo getoont wat yveraers zy van de Stuarts waren.

Evenwel nu baden sy noch voor hem/ uyt liefde/maer om den Protector te hoonen: Om dan dese oproerighe den mont te snoeren/ heeft den Generael Monck/ Oppergesachs-Heer in Schotlant/ het navolgende Placcaet doen af-kundigen:

DEwijl by onse voorige Proclamatie van den 12. Augusti 1653. alle Predikanten en anderen is verboden te bidden, voor, ofte te Prediken voor 't Welvaren des ghemeynden Konings van Schotlant: En wy na so lange lijdsaemelyck wachten hopende te sien de vreedsame

§ De leste Oorloghen van Duytslandt, Italien, de geweldige Vervolgingen in Europa, en meest al de Roomsche Vorsten ghetuygen, en zyn door de genaemde Geestelijcke in twist en moeyte gebracht.

‡ Siet op ons 2. Deel, Folio 7. en 101.

* De Schotse Predicanten waren in des Konings tijdt groote Meesters: Men dorfde sonder haer verlof niemant by nacht oft ontijt uyt of in de stad laten: Sy alleen verleenden de Pasporten, en regeerden soo wel over 't Weereltlijck als Geestelijck: 't Missen van dat maect haer bal-orich.

same vruchten van onderdanigheyt tot 'thuydighe Gouvernement: Maer in plaets van dat, bespeuren dat verscheyden * Predikanten deser Natie volharden om d'Intrest van Carel Stuart te prenten in de gemoederen des Volcks, door 'tminnelijck voordragen van hem in hare dagelijckse openbare Gebeden en Predicatien, (den welcken doch Godt merckelijcken heeft verworpen van 'tBesit van eenighe Authoriteyt over d'Onderdanen van dese Republicke,) waer door de handen der Quaetwillighe gestijft, de onkosten en tweedracht deser Republicke ghewackert zijn, veele vreedsame Zielen gebracht in pericul van ontsteltenis, en hun Harten van 'thuydige Gouvernement: Daer om doen wy mits desen (in den Name van Sijn Hoogheydt den Heer Protector deser Republicke) elck en yder verbieden, wie 't zy, van en na den dach deser Publicatie te betalen, ofte doen doen, eenig Gelt, onderhout, oft inkomens van dien, aen sodanige Predicanten die alreede, ofte hier namaels sullen komen te bidden voor den gemeynden Koning, contrarie onse voorige Proclamatie: Ende wy begeeren dat een yder hier kennisse af neme, voor soo veel zy sullen moeten verantwoorden, om in gheen Boeten te vervallen, &c. Gegeven onder onse Handen te Dalkeyth, den 26. Maert 1655.

Dus heeft men haer geleert wat het is/ Andere te willen onderwijsen en selfs verkeerde gangen te gaen. Wy beter (mijns oordeels) deden in dese gelegentheyt de Doopsgesinde in Schotlant/ die hoorende dat zy vā hare vyanden beschuldigt wierden/ van een hant te hebben gehad in de leste opstant tegens den Protector/ [ghelijck Nero eertijts d'oude Christenen mette Brantstichtery van Romen betichte] Daer over den onderstaenden Brief aen den Heer Protector hebben geschreven:

1. WY verklaren, dat wy al te samen onnosel eñ onwetende sijn, vā eenig complottery, en onderhandelinge met eenig Persoon, hoedanig het zy in 'tDesseyn waer vā gesproken wort, oft in eenig andere intentien, streckende tot scheuringe in den Staet en 'tLeger.

2. Wy verfoeyen alsulcke (oock onse Broederen) indiender onder zijn, ofte zose mochten bevonden werden Instrumenten en aenwerckers vā eenige voorss. quade scheuringen, en spreken ons getuygen tegens haer, datze zijn groote Sondaers, en oock Vyanden van de Puplicque Vrede en Welvaeren deser Natien.

3. Wy verklaren hier by vrywillich te erkennen de tegenwoordige Magistraet en Authoriteyt, door Godes providentie over ons gezet, in de handen vā onse hedige Gouverneurs, Opper-gouverneurs: Aen de welcke wy niet alleen beloven onse Burgerlijcke onderdanigheyt, om de Conscienties wille, maer oock onse gebeden en smekinge tot zegeninghe op hare gherechtige betrachtigen: En datse op 't eynde van hare affairen mogen ontfangen de onsterffelijcke Croone der zaligheyt, als een belooninghe, voor alle 'tgeen zy sullen doen, ofte gedaen hebben voor God en zyn arme Volck.

4 Dewijl wy sien dattet voornemen van onse Vyanden is ons te Brantmercken, en om niet te doen als dese, die dus doende haer selfs nadeelich zijn, so geven wy onderdanig te kennen so aen uwe Eerwaerdigheyt als aen de gantse Weerelt, dattet noyt onse begeerte ofte meyninge by eenig Mensch van oordeel is geweest, ofte eenige andere particuliere insichten ofte factien (so men noemt) gesegt hebben te heerschen over hare verschillende Broederen: Maer Godt danck yder is gedronghen sich selfs best te yveren, op datze alle hare vrijheyt hebben. Eñ van onsent wegen, wy en gedragen ons niet anders in de saken van State ofte hooge bedieningen, dan ons Nationael geboort-recht mede brengt, dat is, om te gehoorsamen in een vreedsame

ſtant onder de Macht die over ons geſtelt is. Onſe grootſte begeerde Vrijheydt is een ſtille Godſ-dienſt te oeffenen, welcke Vrijheydt wy vertrouwen een vrucht is, van het werck onſes dierbaren Verloſſers, en een reflectie op de gebeden van veele Volckeren, na een Negen-jarige ſtrijdt van Tranen en Bloedt.

En hier in zijn wy vertrouwende datwe een gunſtich ooge van Sijne Hoogheys den Heere Protector t'onſwaert ſijn hebbende, en oock vā alle ongeveynſde Chriſtenen : waer uyt wy dan te gemoet ſien alles goets voor deſe Volckeren, en voor ons ſelven, als een gedeelte van dien. Wy ſijn ghedenckende op den Huyſ-vader die arbeydende, met patientie verwachte tot datte Heere verleende zijn tijdelicke en laeſte regen vā den Hemel om te bevochtigen de herten des Gouverneurs en gegouverneerde, op datte vruchten van gerechtigheyt, liefde en ſachtmoedigheyt overvloediger mach verſchijnen in een wijſe en heylige leven, tot meerder bequaemheyt der Magiſt: om te regerē, en des volcx om gereeder te gehoorſamen : Eñ de volckeren waerdiger mogē werden geſegent te ſijn, 'twelck wy anders vreſen haer onwaerdiglick ſal verhinderē.

Met groot vergenoegen nam zijn Hooghepdt de openhartige verklaringhe van deſe Luyden aen : En op dat oock van zijne ſijde niet en ſouden ſchijnen te ontbreken de behoorlijcke zorge voor Schotlandt/ ſoo ſont hy haer na de gelegenthept des tijdts/ deſen Brieff :

WY en twijffelen niet oft gy ſult voor deſen al gehoort hebben van de hant Gods, dus lang met ons geweeſt in 'tverſtroyen vā de wederſpannige opſtant, en wy verhopen door ſijnen zegen over onſe wercken, datter een effective middel voor genomen ſal werden tot een geheele vernietinge vā den gantſe Aenſlach: Als wetende, datte overige Vyanden deſe Natien ſoecken te wickelen in nieuwe Ellendē, wy bevinden ons ſelfs en oock alle andere die toevertrout zijn de bewaringe des Vredes deſer volckeren, verplicht haer over al voor te komen en te verſtroyen het voornemen der Vyanden : Dieſhalven, als een byſondere middel tot dien eynde, beveelen wy u wel ernſtig te ordonneren, datter vlijtige wacht (ſo als de Wet heeft geboden) trouwelijck werde gehouden, om nau opſicht te nemen van alle Vremdelidgen in onſe Landen (en voornamelijck omtrent de Zee-kuſten,) 'twelck niet alleen een middel zijn ſal om alle loſe en lichtvaerdige menſchen uyt te boenen, maer oock voor die van over Zee herwaerts over komen om hun aen 'tvuyr alhier te warmen, datte ſelve gevangen worden, voornamelick indien men verſekert alle die geen goe rekenſchap vā haer doen geven konnen, op dat alſo verbroken werden alle periculeuſe vergaderingē en by een komſten. Hier op ſullen wy u uyterſte plicht en yver verwachten, wetende dat alles watmen na de Wet doet, oock in deſe gelegentheyt met haeſt werden gedaen, op dat door belettinge vā ſodanige dangereuſe deſſeynen als deſe die mach geſmoort werden in hare geboorte, ofte al eer ſy tot hare rijpheyt komen. Ick blijve U ſeer genegene Vrient

OLIVIER P.

Van Enghelant mp nae Italien wendende/ bevont in d'eerſte weeck deſer Maent te Venetien 41. Raeden by een/ om te verkieſen een nieuwen Hertogh over hare Republijcke : De keure viel eenhellich op Carolus Contarinus/ eertijts geweſen Gevolmachtighde op de alghemeene Vrede-Handelingh tot Munſter/ ende zijnen Zoon Procurator van den Staet. Nu ſtonden na gewoonte noch geſlooten de Kerck-deuren van St. Markus/ van die ure af dat de leſte Hertogh overleden was : Maer door d'Ingeſetenen als Savonts de Deuren geopent waren/ ſo meenigvuldich binnen drongen/ 'tzy om 't Bloedt Chriſti

Christi (datmen daer seght te zijn) te besoecken/ als haeren vorderen Godsdienst te plegen/ datter wel 70. doot verstickt/ en 60. in onmacht geraeckten/ daer onder 2. Adelijcke Venetianen: Het welck oock veel toe quam door eenige Beurse-snijders/ van de welcke men 3. onder de Dooden vont: Dese hadden de zacken vol Gelt/ Juweelen en goude Ketenen diese gestroopt hadden/ doch weder te recht quamen/ door de Doodt/ die hier vonniste/ de schult ontdeckte/ en doemende vigoureusselijcke / executeerde als een Souverain daer geen appeleren gelt. La vita il fine, e'l di loda la sera.

Korts daer aen is den Nieuwen Hertog te Venetien gekroont/ met so veel gejuig en onkosten/ dattet my verveelen soude die te verhalen/ met een woort/ even als of die Republijck noch ongemack noch last en had / in den bitteren Oorloch met 't Ottomannise Rijck op Candien/ over Dalmatien/ en in de Archipelles.

Den 23. deser heeft Willem Boreel Gesant van hare Ho: Mo: tot Parijs gehoor gehad/ by den Coning en de Coninginne/ siet hier den inhout en d'eygen woorden zijns versoeckx/ dien hy oock korts daer aen in Geschrift aen den Graef van Brienne heeft overgelevert:

Pour auoir le payement des sommes pour des Vivres ostés & pris par les Galleres du Roi, hors de Trois Nauires Hollandois à Toulon, l'An 1648. 1649. & 1651. par Arrest declareez restituables.

La Declaration sur la Liberté aux Subiects des Provinces Uniees, de pouvoir charger d'un Haure de France à autre, sans estre subiect aux defences ou impositions qu'on vouldra faire à tous autres estrangers.

La Declaration du Roi pour reglement a la Mer, contre ceux qui arment & sortent des Haures de France, sans donner preallable caution comme il est porte mesmes par les Ordonnances.

Ordre en particulier contre les depredations qui se commettent fort licencieusement à Calais, sans, que Monsr. le Gouvernenr s'en oppose, comme cy deuant.

Le payement du fret de deux Nauires Hollandois, pris en seruice du Roi à la Rochell e par les Commr. de Neufchese; Et le payement de l'une, qui a este prins par les Anglois, & la restitution de l'autre, Armé a Toulon.

La relaxation des Nauires Hollandois, saisées dans les portes de Provence, sans subiect, dont quelques uns sont charges de Marchandises, comme aussi des Fruyts perisantes.

La Declaration du Roi sur les points du grand Memoire de l'Ambassadeur, presente a sa Majestè en une Audience publicque le 12. Ianuier 1655.

Tous ces memoires par escrits plus amples sont entre les mains de Monsr. le Compte de Brienne, comme plusieurs aultres, sans iamais auoir sceu obtenir Response par Escrit.

Onverwacht sagmen in 't begin deser Maent over by na gants Duytslant een geweldighen Water-vloet/ [vry seeckere Voor-boden van Godes gramschap] die te Neurenburgh in de Borghers Huysen liep / te Dresden over de Brugge spoelden/ om Magdenburgh Moolens en Dijcken in storte/ by Hanauw dapper hoogh op swol en 't Lant bedorf/ te Bremen 5. Jocken van de Brug dreef/ ende d'Elve so aenperste/ datse Rotzen en Bosschen af-scheurden: So dat

So dat byna yder gevoelen had van de dulle stromen: Daer volgden strackx een algemeen gevoelen/ op datte Sweden [die niet als volck vergaerden/ Legers en Vlooten toe-rusten] Duytslant in den Somer weder souden besoecken en den Oorlog aen doen; waer door dē Keyser alles in de Wapenen bracht wat hy konde/ dewijl hy duchte dat om de Vervolging aen d' Euangelise gedaen/ men hem in wederwraeck onverhoedts in d' Erflanden sou vallen. De Stadt Hamburg om de gunst die zy Denemarcken toe droech/ wiens Burgeren oock genegen waren/ om den Koning Fredrick in hare stadt te hulden/ stelden haer van binnen bestant om een Belech af te keeren. De Gulicks/ Bergs en Cleesse Landen/ wetende dat den Sweedtsen Koning de Erffenis van die Landen waende te eygenen/ waren seer beducht/ want de Rijcke Lieden/ selfs den Vorst van Nieuborg vluchten met hun beste Goederen uyt het Lant na Ceulen. De Staten Gener: deden oock de steden by haer in 't besitt/ en voortijts aen 't geslacht der Cleesse Hertogen behoorende/ sterck besetten/ en alle de Frontuyr-plaetsen na den Duytzen Bodem gelegen/ wel bewaren. Die vā Pruyssen twijffelden niet het soude haer gelden/ om den Tol Pillaw: Dantzich waende 'tallerzekerts/ dat de Sweed haer mette Vloot ter Zee/ en met 't Leger uyt Pomeren te Lande op de Weyssel sou beslupten/ also hy nergens anders geen Schepen toe van noode had/ dies willen zy de Pontkamer sluyten/ en alle vreemde Vorsten tot hulpe noodigen: Zy werven dan Volck/ en versterckten de Stadt/ den Havelberg/ de Schans op den Weyssel/ en Termunde/ &c. De Kroon Polen die op eenige zijner Waywoden mistrouden/ bood nu van selfs 'tgeen hy voorleden Jaer niet wilde/ de Cronen [sijnde het Sweedse Schilt] uyt 't Pools Wapen te schrabben/ om alle moeyte te schuwen/ maer nu wilde Sweden daer niet mede vergenoegt zijn. Denemarcken om de Sont verlegen/ duchte dat men hem te lijf om de Vaert van dien wilde/ dies schrijft hy by de Vrunden om hulp/ en rust selfs een Vloot van veel Schepen met weynig Volck uyt. Dus zijn alle Vorsten om d'ongerustheyt der Sweden ongerust: Want zy wisten wel dat hy den Protector in Enghelant bekent hadde gemaeckt/ hoe hy een gewichtigen Aenslach van groot gevolg voor hadde/ die (die so hy hoopte) tot * voordeel der Protestanten wesen sou: Dat men in Sweden alles tot gelt maeckte/ den Tol/ het Yser/ &c. verhoogde/ de vremde Koopluyden teghens beloften beswaerde/ den verbannen C. Ulefelt by Usedom een Vestinghe om gelt verkocht/ ende de Rijcx-raden selfs onverschoont/ mosten 3. Regimenten uyt maken/ patenten wierden in Finlant/ Lijflant/ Pomeren en Bremen gesonden/ Canon gegoten/ Vendels gemaeckt/ Schepen gebouwt/ en op een aengestelde Rijcxdag tot Stocholm/ sach men te gemoet een wijsende Hant werwaerts sich dit aengestelde Onweder soude heen wenden.

De Sweden selfs en loochende 't voorsz. niet: Maer onderwijl ontledichden zy hun oock mette Begraeffenis van d' Heer Axel Oxenstern/ Graef te Zuydermeer/ Vrij-heer in Kymitho en Nynaes/ Heer ten Fijholm en Tydon/ Ridders/ zijn Koningl: Maj: en 't Rijck Swedens Raet/ Groot-Cantzelier eñ Opper-Lantrichter over Wester Norlant/ Lapmarcken/ Jemptlant en Heerdalen/ &c. Die den 8. Septemb. 1654. te Stocholm was overleden/

leden/en den 28. Maert Ao. 1655. aldaer in de Groote Kerck Begraven/met een groot gevolg van Menschen: Van waer hy na Fryholm is gevoert/ en aldaer in een Tombe gezet. Dit is zijn Graf-schrift:

Zur leyd und Traurigkeyt drey Ursachen die seyn
Begraben und gelecht, hie unter diesen Steyn:
Der Kirchen freud und nutz, des Vatterlandes ehr,
Der Weltberuhmte Held, des Reiches Cantzeler.
Dis Lezer recht bedenck, geh hin und sage frey,
Das Schweden zeyner zier hier durch beraubet sey.

De Waerdighevt des Verstants van desen Heer/ meynen veele dat weergadeloos in Europa/ ten minsten in Sweden zy gheweest: Hy wierde oock getelt omtrent 't Jaer 1632. onder de Ses Wijste Persoonen van Christenrijck/ de welcke waren:

In Yrlandt, Den Viceroy Mylord Deputé van Wentworth. Naderhant ongeluckigh te Londen gebijlt.

In Nederlant, Den Heer Prince Fredrick Hendrick van Orangen, Opperste der Krijghsbenden van 't Vereenigde Nederlant, &c.

In Vranckrijck, Den Heer Cardinael van Richelieu, Opper-Raet des Rijckx, en Voogt van Koning Louis de XIII.

Den Ambassadeur Hugo de Groot, swermende in Vranckrijck, over de onlusten der Relige in zijn Vaderlant. Storf op d'Oost zee, ende is te Rostock begraven.

In Sweden, Den Heer Axel Oxenstern, Cantzeher des Rijckx.

In Italien, Paus Urbanus de VIII. die Regeerde met goede lof 21. Iaeren.

Den Soon van Oxenstern quam in zijns Vaders plaets: Ende op den 22. deser is den Rijcx-dach tot Stocholm gehouden/ aldaer bedecktelick dese Voorslagen zijn gedaen:

1. Hoedanig men 't Koningrijck en de Fronturen om de groote Krijgs-wervinge der Nabuyrige Vorsten, van alle gevaer mochte versekeren.
2. Hoedanig men daer toe Soldaten mocht werven.
3. Waer uyt men de Middelen der voorsz. Onkosten soude vinden.
4. Een Scheeps-vloot uyt te rusten, en al 't Volck uyt Sweden met beslagen Schepen over Zee op de Vergader-plaets te voeren.

Dese zaken (alhoewel vã een geheel andere Verruwe als van haren Christina) jeuckten al om de ooren der Sweden/voornamentlick die by den Duitzen Oorloch tot Staet/ en sy/ en hare Geslachten Machtigh/ Rijck en opgeblasen ‡ verquistende waren geworden / doch nu by den Vrede van Munster alles verteerden: Dies stemdt men seer lichtelijck om na gewoonte harer * Voorzaten

‡ De pracht der Ionckers in Sweden is soo groot gheweest in alle kostelijckheyt, datze in weynigh tijts weer kael en beroyt sijn geworden: Dat is, so gewonnen, so verteert.

* De Noormannen, die voor Duysent Iaren de gantze Weerelt doorstroopt en gherooft hebben, selfs tot 't Eylant Rhodis en Grieckenlant toe.

voorzaten den Nagebuyren als een dullen Hont op 't lijf te vallen/ eñ een roof te halen daer 't hun gevalt/ [En dit wert hedendaegs genoemt voor de Relige te strijden/ een Poinct daer men de Gemeente alderbest mede op 't hollen kan helpen: Dits de Stock die de Vorsten deser Weerelt om sich te behelpen in haer woeden/ strackx aenvatten en verzieren/ om andere mede te slaen;] Eenighe verresiende onder de Sweden/ vreesden uytter maten dat dese Aenslagen soo niet en soude volghen als die van Gustavus Adolphus/ alsoo haer voorspoockten den schielijcken Brant te Nykopingh op den 2. Februarij Ao. 1655. toen 't Slot en de Wooningh der Oude Koningin gants door 't Vuyr verteerde/ die men hout/ dat van schrick sommige dagen daer na storf/ alsoo daer veel kostelijckheyt (want daer wiert niet gebergt) versengt wiert. Den 22. April is 't Doode Lichaem op een Bedde met Swart Laken behangen/ ghebracht boven de selve een Swart Fluwelen Hemel/ daer aen 12. Kristale Croonen hongen met brandende Keerssen/ rontsom 't Bedde sachmen ontallijcke Silvre Kandelaers met Wasse Lichten.

In Hollant kreeg den Vice-Admir: M. de Ruyter last de Koopvaerders na de Straet te geleyden/ en d'onlusten met die van Zalee (door 'tmisverstandig plonderen van een harer Schepen ontstaen) by te leggen. Sigismundus Schop wiert door zijn Rechters om 't over gaen van Brasil gants vry ghesproken/ (mits d'Onkosten van Justitie betalende): Ende dit was 't leste gesangh datmen van de West-Indies had.

De Rovers van Algiers omtrent 40. zeylen sterck/ deden in dese Maendt seer groote schade aen der Christenen Schepen in de Levant: Sy namen in korten tijt veel heerlijcke Schepen/ sommighe sijn door hun aen de gront ghejaecht/ andere verbrant en vernielt: Onder de genomen/ worden dese getelt/ waer van 't Bootsvolck in Barbarijen tot Slaven zijn gemaeckt:

1. De 3. Schelvissen met 400. Balen Wolle, van Venetien na Alikanten gaende, op hebbende 36. st. en so veel Eters. Elck Man een stuck.

2. De Ioseph van Hamburg, van Genua na Livorno gaende.

3. St. Maria van Hamburg, gaende als vooren.

4. 'tRat van Avonturen, met 34. st. 44. Eters, 3. Verdecken, van Cadix na Livorno met 25000. Realen, en Rogge gaende.

5. St. Maria van Genua, geschat op 25000. stucken van Achten.

6. De Sevenster met Vygen. 7. Een Fluyt uyt de Condaet.

8. De Bonten Haen van Hollant, met Corinten.

9. Een Venetiaens Scheepje met Teer.

10. d'Orange Boom van Villa Franca, met Sout.

11. De Fluyt Someren van Hoorn, met Noortze Last gesoncken.

12. Een met Suycker en Taback. En meer andere.

De eygenaers en beschadigde/ mogen hun troosten met 't Veersien van den Koningh Demetrius: My dunckt niemant onzaliger, als die noyt tegenspoet gehad hebben.

April 1655.

TE Romen waren de Cardinalen noch in 't Conclave/ over een Nieuwen Paus twistende: Carpegna, Fiorensola ende Capponus, quamen onder anderen seer in bedencken/ want Capponus ontsach hem geen gelt te verspillen/ waer door hy eens 28. stemmen kreech: Dit verstelde sommige hun Compas niet weynig/ en saten Assalli en Asolini malkander dies halven lustig in 't Hayr; Onderwyl is den Cardinael Colomnia (Protector van Duytslant) te Romen gekomen/ en met 60. Carotsen na Vatican gereden/ daer hy aen den Ingangh van 't Conclave by al de Cardinalen is verwellekomt / en syn Geloofs-brieven over leverende/ ontfanghen/ en binnen getreden/ als mede Durasso en den Lantgrave van Hessen: Pater Oliva Jesuyt verdrietende dit lang vertoeven van kiesinge/ gaf een Boeck uyt/ daer in hy Innocentius leven seer prees/ seggende: Dat Godt het noodig had geacht op dese tijdt hem uytte Weerelt te verlossen, &c. 't Welck die nu na syn Croon staken/ oock so verstonden: De Medicis drong endelingh deur met Chisius d'alderjongste Cardinael/ dit behaegden de meeste om dat hy een geschickt en deugdig Mensch was/en de stemmen braken op den 7. April voor hem uyt/ dewyl alle Factien in hem een eynde hadden/ en elck op dese Mans

Mans goet leven en geschicktheyt zach: So ras was de Verkiesinge niet geschiet of men hoorden al 't Geschut van Engelenburg af-donderen/ en soo losten oock al de Soldaten die op de Marckt van St. Pieter stonden: Cardin. Trivultius als eerste Diaken/quam met het Kruys op de plaets/die men de gezegende Zale noemt/en riep uyt de Verkiesing des Paus; Men hernoemde hem met den naem van Alexander de 7. ende daer na is hy in St. Pieters Kerck gesalft/ gekroont/ ende by 't Canaille uytgeroepen: Lang leeff Paus Alexander de Sevende. 's Anderdaechs beval hy in allen Kercken Geestelick en Weereltlijcke/ te bidden voor sijn goede bestuyringe. Dry dagen langh heeft men te Romen gevuyrt voor al der Cardinalen en des Ambassadeurs Huysingen. Hy dede stracks alle Eet-waren af zetten. Verboot zijn Vrunden geen Geschencken aen te nemen: Begeerden oock geen Vrouwen op 't Hoff; En korts daer aen bevredichden hy den ouden haet die tusschen de Huysen Medicis en Barbarinus was ghewseest: Begeerden oock niet dat de Card: anders als in hun Roode Rocken souden kleeden: Hy scheen door sijn grooten yver in het begin Spanjen en Vranckrijck te willen vereenigen/en Venetien tegens den Turk by te staen/ maer van dees twee goede saken en volghden niet: Selfs/ als hy had voorgenomen sich simpel te kleden/te gaen in plaets vã sich te doen dragen/ en noyt syne Voeten om te kussen toe te reycken/ so wiert hem dat van de Card. afgeraden/ also hy de voorgaende Vaders met sulck doen soude schandaliseren/en sich in pericul brengen van niet lang te Regeren: Dus voegden hem Alexander na de Weerelt; Nochtans hy was en toonde sich Godvruchtig; Want hy maeckte vry/al de Gevangens op den Berg van Barmhertigheyt: En begiftigde den Arme van sommige Kercken met 40000. Kr. Noch gaf hy 50000. Kronen aen den Prins Borghezo, te besteden aen Godshuysen: Alle Geschencken weygerden hy/ en vergolt zijn deugtsame Vrienden na zijn vermogen: Als Card. Carrodo maeckten hy Datarius/ en Mr. Rancon desselfs sub-Datarius/Mr. Rispigliosi Secretaris van State/Mr. Piccollomini Secret. der Memorialen/ M. Altoriti Secret. der Cypher-brieven/ Mr. Meltio Gouverneur van Romen/ eñ andere meer/ 'twelck veel uyt geweken Enghelsen en Royalisten waren. Dus heeft sich Alexander aengestelt; So schielick op geklommen als yemant van 't Geselschap/ want Paus Innocentius maeckte hem den 9. Febr. 1655. Card. en Secret. van State: Te vooren was hy Bisschop van Permola/ Vice-Legat van Ferrare/ Inquisiteur van Malta/eñ Nuncius tot Ceulen en Munster op d'algemeene Vrede-handelinge: Daer hy seer gemeen was met Monsr. Boulangier/Secret. vã Duc de Longevile/ overmits die voorseggens wijs Ao. 1648. ront uyt seyde dat Chisius noch Card. soude worden/ en eyndlick tot de Pausel: waerdigheyt geraken/doch als andere en selfs oock Chisius daer mede lachten/seyde Monsr. Boulangier: Dat hy wel wenschte dan zyn Vrient te zijn, om van hem begunstigt te mogen worden. Daer Chisius weder op antwoorde: Ia, Ia, ick sal dan u Vrient zijn, maer ghy most soo langh wachten,&c. Dus schertsende/ hebben zy beyde geprofeteert: Want Chisius (nu Alexander) sont stracks na dat hy Paus geworden was een Bode en Brief na Rouaen aen Monsr. Boulangier/ hem noodigende na Romen te komen/en de vol-eyndinge sijner Profecye te sien/eñ daer t'ontfangen de

gen de gedane Beloften/ uptte hant van die 't niet gelooſde/ doch nu in der daet waer te zijn had bevonden: 't Welck men gelooft niet minder is geweeſt/ dan een Cardinaels Hoedt.

In Hoogduytſlant was 't nu tamelijck in ruſt: De Stadt Munſter had ſich ten behage van den Biſſchop mette ſelve bevredicht: De Ceurvorſten (alhoewel noch mager) poogden te oegſten hunnen Vrede met d'Onderzaten: Keyſerl. Maj. des Rijckx Stenden inſgelijcks vernoecht hebbende/ yverden om Ignatius den Aertſ hertog Koning van Hungarijen te doen kronen: Alhoewel ſelfs onpaſſelijck/ en meer na een warme Badſtoof/ als yets anders wenſchende: De Oude Keyſerin Eleonore op den groenen Donderdach 12. Beſjes de Voeten hebbende gewaſſchen/ ſtorf/ en maeckte meeſt al haer goet by Teſtament aen den Aertſ hertog Leopoldus Wilhelm/ die om te beter tot de poſſeſſie van dien te komen/ om de ſlechte ſtandt der Overheerde Nederl: voor nam aen den Koningh van Spangen de ontſlagingh zijns Gouvernements der voorſz. Nederlanden te verſoecken.

Vranckrijck toonde ſich deſe Maendt vinniger als opt/ om de Enghelſe te hoonen: Alſo men in Engelant tot ſo wijde kennis was gekomen/ dat al eer 't laetſte Verraet tegen den Protector ontdeckt was/ den Card. Mazarini by de Koningin van Engelant tot laet in de Nacht was geweeſt/ en haer aldus aen geſproken: Dat CAREL STUART haer Zoon voorzeker in Engelant was, eñ alreede geproclameert, doch ſich noch bedeckt ende vermomt houdende, &c. Oock moeydent Vranckrijck dat men onder dees leſt opgeſtane/ hadde bekomen ſommige Vendels/ waer in deſe Letteren ſtonden H. D. G. 't welck men ontwijffelbaer hielt Henrick Hertoge van Glocheſter te weſen: Deſe voorſz. Vendelen zijn den Protector gepreſenteert/ en te Withal op gehangen: Sulcks dat het Hof te Parijs daer over/ en oock omme de demandes van den Protector in te wilgen/ te weten: Wederzijts Rebellen t'expulſeren en niet t'aſſiſteren: De Proteſtanten alſo wel door geheel Vranckrijck in hooge Ampten en Functien t'admitteren als de Papiſten: Ende een breeder verklaringe op andere difficulteyten te doen. Alle 't ſelve de Francoiſen ſo dapper heeft ontſtelt/ dat den Koningh zijn Geſant flucx weer na huys van Londen ontboot/ begeerende vã geen vorder Handeling te hooren: Doch alhoewel Monſr. de Bordeus Frans Geſant Paſport om te vertrecken verſocht/ ſo is hy evenwel binnen Londen gebleven. Maer de Francoiſen hebben ſtrack alle Engelſe Goederen in geheel Vranckrijck verſekert/ daer onder 6. ſeer rijcke Coopvaerders/ die vã Londen na Rouan wilden/ die men te Havre grace beſloech: Dit doen veroorſaeckten/ dat den Protector in 't Kanael inſgelijcks met alle Franſe Waeren dede: Als dit den Coning van Vranckrijck hoorden/ heeft hy terſtont alle der Engelſe goeden ontſlagẽ/ 't welck toen oock in Engelant met de Franſe Waeren wierde gedaen. Dus hielt het eene Swaert d'ander in de Schee: En korts daer aen dede den Protector in twee Barcken na Dieppe over-ſchepen 24. Engelſe Tellen ofte Rij-paerden/ die hy (ſo de Overbrengers zeyden) aen den Koning van Vranckrijck vereerden. Op diergelijcke voorvallen plach Koning Jacobus van Engelant te ſeggen: Die ſich na de gelegentheyt niet een weynig ſtellen kan, is onvermogens ſijn gemoet te regeren, en dieſhalven onbequaem om Lant en Luyden te gebieden.

In

In den aenvangh deser Maent trock de gewapende Borgery van Londen (tot bewaringe der Stadt gelicht) buyten na Moorfielt/Gen. Major Skippon was haren geleyder: Den Protector/ zijn Raet en 2. Soons/ d'Amb. van Hollant en Genua/den Lord Major/d'Officiers van 't Leger en veel andere Grooten verscheenen aldaer: De voorsz. Borgers 5000 sterck/ trocken rontsom een Houte overdeckt Theatrum / daer op den Protector met de zijne sat/ omringt van loutere uytgeruste Benden Ruyters: Dit en de meenichte der opgesmuckte Rijckers/ soo in Carotsen/te voet als te paert/ vertoonde op sijn Engels een geheele Jaermarckt vã St. Germain. 's Nachts verbranden wel 20. Huysen by de Nieuwe Beurs. Eñ men sach veel Pasquillen des Morgens door de stad geplackt/ schimpende op den Protector en sijn Regeeringe: Doch also men wel konde bevroeden uyt wat gemoederen dit sproot/ so wiert Harrison/ Mr. Carew/ Capt. Courtmey en andere wech gevoert op Windsor/'t Eilant Wigt/'t Kasteel Pendennis en Poortlant. Jan Lilburn op Jarnsey geknevelt sittende / meynden een groot pack Schriften na Vranckr: te senden/ doch den Brengher in een Boot verspiet zijnde/ wiert achterhaelt/ maer de Schriften had hy met een steen in zee doen sincken. Te Oxford waren d'Ingesetenen so verbittert op Lord Wilmot om dat hy Koning Carel so onbeschroomt in Engelant aen de Croon meynden te helpen/ datse sijn Huys aldaer gantschelijck af-wierpen/ en 't Huysraet plonderden.

Doch dit en voldede den Protector niet/ in 't voltrecken der Vrede met Vranckrijck: De zijne spraken als de Francoisen/ yder Natie malkander verwijtende datse oorsaeck waeren van het belet des Paix/ daerse toch beyde schuldig aen waren/ overmits niemant van 't zijne wilde wijcken: Onderwijl was van Brussel te Duynkercken gekomen den Marquis de Lede/om/ indien mogelijck yets goets voor de Croon Spangien te verrichten / 't zy om op te houden de Handelinge met Vranckrijck/ofte hulpe voor dessels Nederlanden/tegens de Fransen t'obtineren: Hy verkreeg den Tijtel van Ambassadeur Extraordinaris/doch verrichte meer in het op-proncken van sijn Gevolg/ als in de saken van zijn Meester / om dat men wel wist dat hy nergens anders by den Protector door een Oorlog-schip uyt Vlaenderen in Engelant wiert ghehaelt/ dan om de Francoisen jelours te maecken/ van dat hy mette Spanjaerden yets bysonders tracteerden: Doch gelijck den selven Marquis de Lede niet vruchtbaerlicks te Londen en dede/so en is oock tussen Vranckrijck en Engelant in 't minste niet gevordert/ 't gunt waer aen men een trouw Verbont mocht verhoopen: Dan de Roverijen op Zee bleven noch tot groot nadeel des Coopmans echter duyren. Dyonisius Halicarnasseus zeydt: Zedert de Weereldt gheftaen heeft, en zult ghy niemant vinden, die 't alles na wenschen en begeeren gegaen heeft.

Het was oock in dese Maent datte gruwelijcke Moort aen de Protestanten in Piedmont wierde begaen/ door de Jesuiten te Turin/onder den Tijtel van Raet van de bevordering des Catholijcken Geloofs, in 't werck gestelt/ eñ door Yrse en Fransche Soldaten Heydens uyt-ghevoert/ tot een eeuwige schantvleck der Roomsgesinde in onse Eeuw': Ick schrick aen 't Verhael/ also aen de sekerheyt van

heyt vā dien niet en is te twijffelen: Tuſſchen Italien/Vranckrijck/Duytſlant en Switzerlant grenſt Savoyen en Piedmont/ in de ſelve leggen 2. Daleyen als Lucerne en Angrone/vervatende de Kerck vā St. Jan/ den Burgt Lucerne/Bubliane/Fenil en Bucheras/deſe leggen ten zuyden: Noordelick is de Kerck van Angrone/ ten weſten die vā Tour/Villar en Boby: Roras/ St. Bartholomeus/ Praruſtin/ en Rocheplat ſijn kleynder Daleyen/ hun ſcheydende van 'tdal vā Perouſe/welck Perouſe vervat de Kercken van Pramol/ St.Germain/ Villars/ Pinache/la Chapelle en Pommaret/de Rivier Cluſon loopter midden deur/ eñ ſcheyt aldaer Vranckrijck vā Savoyen; ten weſten legt de Daleye St. Martin/Macel/Prals/Rodoret/Riclarret/ Faet/ Bovil/ Traverſes/ Chabret en Zalſe: Alle ſeer Volckrijck en tot de toppen der Bergen bewoont/om datte Gereformeerde aen de Piemontoyſe ſijde hun niet mochten uyt-breyden/ beſtaende in wel 22000. Zielen/meeſt Proteſtanten/ eenige weynige R. verre van deſe af-woonende: Deſe voorſz. Daleyen den Hertog van Savoyen van outs en nu behoorende/ ſijn altoos beſchermt geweeſt/en begiftigt met veele Previlegen; Daer zy ſedert de Jaren 1100. en vroeger hebben gewoont/onder de vreedſame beſcherminge harer Souverainen ſo Princen van Savoyen als andere; Van Onrooms gheboelen: Deſe Luyden hare Voor-ouders hebben altoos onderdruckt geweeſt van de R. om datſe oock niet in-volgen wilden de nieuwigheden en groote inbreucke der R. Chriſti/die uyt gierigheyt/en luſt tot Heerſchappye/gewelt en macht/'t Weereltlijcke Swaert aen namen/ de Chriſtel. plichten van Vrede/ Lijdtſaemheyt/Ec. alſo verwerpende/ en vervolgende/ ja Doodende deſe Proteſtanten om datſe den Paus/de Mis/'t Vagevier/'taenbidden der Heyligē/ en de ydele Sacra.verwierpē/dingen die zy wel wiſten dat de Pauſel. neffens 'tgebruick der Beelden uyt hun pooten hadde ghezogen/ mette Chriſtel. Religie noch de H. Schriften geen gemeenſchap hadden/ en dieſhalven leden veel liever dat men haer 'tleven ſoude benomen hebben/als de ware Chriſtelijcke Religie/en ſtorven aen ſtaken/ en in 'tvuyr als ware Martelaren om de name Jeſu. Het welck weder om niet weynig bitterheyt der R. op hun geladen heeft/alſo men byna tottet Jaer 1300. weynig Natien vont die ſo reſoluyt tegens des Paus dwingelandy gingen/ als deſe: Maer als nu in Januario 1655. deſe voorſz. Luyden om de vernieuwing van hare Previlegien in onluſt met den Hertoch van Savoyen raeckten/hebben de Jeſuyten hare ſlach waer genomen/en gedacht eenmael uyt te roepen alſulcke waer af al de Proteſtanten ſich beroemē: Van dattet ware Licht altoos onder de Roomſe Kercke geblonckē heeft. De voorſz. Jeſuyten onder den Tijtel van voortzetters van 't Cathol. Geloof, maeckten een Collegie te Turin/en mette Moeder en den Jongen Hertog (maer 12 Jaeren out zijnde) hebben ſy ingebracht/ hoe datte Yren door den Protector uyt hun Vaderlandt waeren gejaecht/ en om hun Religie verdreven/ de ſelve waren nu klagende/ alſoo 2. Regimenten uytter Spaenſche dienſt tot Franſe overgelopen waren/ datmen haer ſoo weynig de hant boot/ denoterende op de Proteſtanten in Pignarol/ en de Ketters in ſoo bequamen plaets dulde/ als leggende tuſſchen Italien/ Spangien/ en Duytſlant: So wierde in conſideratie gebracht oft men deſe Yren konde plaetzen in Pignoral/ mettet uyt ſto-

ten van

ten van de Protestanten aldaer/ 'twelck geensins by eenige smakelijck zijnde/ sijn naderhant door de Jesuyten andere tentativen gedaen/ te weten: Om de Misse onder de Protestanten in te voeren: 'twelck niet willende gelucken/ hebben dese onder beschuldiging/ van dat dese Luyden haer te wijt hadden verspreyt in 't Landt/ en teghens hare Souverain rebelleerden/ onder 'tgesach van den Marquis Pianeze/ dese Arme Luyden eerst bedrogen/daer na overvallen/en ongenadelijck Vermoort: Het was den 21. deser/ dat desen Marquis met 6. Regimenten Francoysen/ 2. Regim. Savoyaerts/ eñ 1. Regiment Yren aen de passage vā 't Gebergte quam/daer hy om de stercktе sonder verlof van dese Protestanten niet in noch door mocht/ maer hy voor-wendende dat het den wille zijnes Hoogheydts den Hertoghe van Savoyen was/ van eenighe verswackte Regim. in hunne Valeyen te Legeren/ om daer wat Adems te haelen/ onder Belofte/ Eede/ en Hantschrift des voorsz. Marquis eñ de andere Officieren/ van in 'tminste aen yemanden eenig gewelt ofte overlast te doen / so wort hun dat toegestaen/om niet ongehoorsaem te schijnen aen haren Wettigen Souverain/ so verre van daer was 'tdat zy (gelijck men te Parijs en te Turin/en te Romen onder de Pausgesinde uyt-stroyde) ongehoorsaem oft rebellich waren geweest tegens haren Prince/ alhoewel zy nochtans ongehouden waren/ volgens hunne verleende Previlegen eenige Inquartieringe van Krijgs-volck in hunne Valeyen toe te staen.

Dus trecken sy dan in vā de sijde van la Tour/ en toonen stracks aen noch een anderen hoeck van 't Gebergte datse gewelt en overlast wilden doen/by de voorste Troupen was een Franciscaner Monick ende een Priester/dese staken met eygen handen aller-eerst de Kercke van St. Jan en de treffelickste Huysen in Angrona en tot La Tour in brant / en daer geen vlam en was / schoot den Priester met een daer toe bereyde Carabine: De Soldaten vielen op de Menschen/ en stelden hun aen de wegen van 't Gebergte/ daerse versloegen de geene die 'tmeynden te ontvluchten; Te Taillіereta (een kleyn Gehuchtje op een der hooghste Bergen van La Tour) bedrevense duysentderleye gruwelen aen 150. Vrouwen en sommighe Kinderen/ diese daer na alle de Hoof den afhieuwen/daerse mede bolden en speelden: Ja de sommige beten en slingerden in de Hersſenen deser vermoorde Kindertjes; Maer hielden wel haest daer van op/als zy voelden dattet haer Mage (gelijckse zeyden) niet en konden verdouwen: Andere kerf den en sneden sy als warent Visschen: Sy namen van een Arme Vrou(die nu noch leeft/ en hun ontvlucht is/ na datse haer wreedelijck mishandelt hadden) haer Jongste Kintje in Luyren gewonden/en wierpent met veel and're van een steyle Rotze: Andere namen met hun tween een Kint/ en dat by yder Been vattende/ scheurdent van malkander/ en sloeghen malkander mettet 'tselve om de ooren. Eenen Pieter Symonde van Angrone over de 100. Jaren out/ en zijn Vrou 95. hebbense in hare Huysen verbrant / weygerende de selve 't leven alvoorens te benemen. Andere sneden zy de schamele Leden af: De Borsten/ en anders/ en staken daer Buspoeder en Sout in/ met andere gruwelijcke stucken aen Vrouwen en Dochters/ die soo langh Martiliserende/totse neder vielen/en den geest op gaven. Sommige wierden by een Been aen Bomen gehangen: Andere door haer Fondament gesplitst/ en op

en op de Turckse maniere aen staken in de Aerden en op pennen gesteken: Tot la Tour hebben sy 4. Ouderlingen daer onder Mr. Paul van Rossane/ en veel andere aen een Galgh gehangen: 't Huys van Angrona hebben sy verbrant/ daer al de Protestanten versaemelt waeren/ en die metten Swaerde ghedoot: Nemende de Gedeputeerde van St. Jan en Angrona die om met haer te handelen quamen gevangen: In Lucerne voerden sy alle 't Vee wech: Op eenige plaetsen joeghen sy de Menschen in hare Huysen/ diese dan met alles deden verbranden: En die uytte Kercken na haere Huysen en Steden vluchten/ oft van hare Huysen over 'tgebergte/ wierden van de soldaten overvallen/ die op alle hooghten liepen soecken en verspieden ofte oock yemant mochte wegh komen: Evenwel zijnder ontallijcke in de Holen en Spelonckken der Berghen verschoolen/ andre naeckt/ bloots-voets/ en bevruchte Vrouwen/ Kinderen/ Oude Menschen den Doot ontvlucht zijnde / boven op de Bergen in de sneeu neer gevallen/ gestorven/ en jammerlijck omghekomen zijn: Hebbende niets om te kleeden/ om te Eten/ of te voeden: Ende noch vervolgde men dese Ellendige veel dagen lang: Andere vloden na Grenoble in Daufine/ na Switserlant/ en de aller-woeste plaetse van 'tgebergte: Daer na veele neder gevallen/ Doot gebleven/ vergaen/ en verongeluckt zijn/ sulcks dat men gelooft over de 7000. Zielen om hals zijn gekomen/ van de Protestanten: Sy namen Mr. Tomas Marger 95. Jaren out/ dese om dat hy weygerden ter Misse te gaen/ snedense de Neuse af/ oock staken hem beyde de Oogen uyt/ en toen beyde de Handen afghesneden hebbende/ vraeghdense hem weder oft hy ter Misse woude gaen/ hy volstandigh blijvende/ hebbense hem op ghehangen/ doch hy als een Vat aller Lijtsaemheyt en voeghde dees Beulen in al zijn Tormenten niet anders toe als dese woorden: Quelt mijn Lichaem soo veel het u gelieft, ghy en kont toch aen mijn Siel niet komen, nochte hebt geen gevanckenisse noch Ketenen die de selve van ten Hemel te varen konnen weerhouden, &c. Eenen Jan Pailas (een Armen Boer) hebbende de Galgh ghekooren/ liever als Papist worden/ wiert opgeknoopt benessens Mr. Paul Clement/ die op 'thoogste van den Ladder sijnde noch ernstich afgevraegt wiert of hy Papist wilde worden/ dan hy seyde neen/ en tot den Hangman: Wat toeft gy, gaet met u werck voorts. Sy voerden de Predicanten Kros/ en Agit van Villars en Boby met 18. andere na Turin/ daerse siende de volstandigheyt van dese gesterckte gemoederen/ oock volgens ghetuygenisse van Franse Officieren die 'tselve gesien hebben/ hun bloedige handen aen hun geslagen hebben; ende die sy niet en kosten bekomen heeftmen gelt op der seker hoof den geset/ gelijck als d'onderstaende Personen die volgen:

Ian Legiero, Soon van Iacob van Faetto, Bartholomeus en Broeder Giayery van Pramollo, op yder Hooft 600. Ducaten.

Ian Michielimo di Bobbio, Isaac le Preux, Giosue, Broeder van Ganavelli della Vighna van Lucerne, Paulus Vachero, op yder Hooft 300. Ducaten.

Frans Lourents van Chiotti uyt te Valeye van Sint Martin, Ian Manolotto van de voorsz. plaets, Daniel Griglio van Preylas, Abel, Ian, Anthony, Phlips, en Ian Pierotty van Praley, op yder Hooft 200. Ducaten.

Paulus Fauteriel, Carlo Froutier, Baatholomeus Iimberto d' Angrona, Steffano Grassold Bobbio

Bobbio, Laurents Buf van Angrona, Pieter Chianforano van Angrona, Ian Pieterſz. en Iacob Gebroeders, Soonen van Ianneken van St. Marten, Bartholomeus Bonoſe en Iacob Petronelle van Riclaretto, op yder Hooft 150. Ducaten.

Daniel Arbarea van Angrona, Bartholomeus Gianolato van Sint Gio, Willem Malonorro van Sint Gio, Gionone de Gianoni van Angrona, David de Wit van Sint Gio, Ioſue Mondone van Bobbio, Daniel Pelengo van Villar, Paulus Guanta van la Torre, Ian Willemſz. Ian en Frans Meruſani van Traverſe, Gebroeders, Paulus Bernards van Rodorette, Michiel Baſtia (geſeyt Chioria) op yder Hooft 100. Ducaten

Het jammeren/ vluchten en de Ellende van deſe vervolgde Protestanten is af te meten uytte vervolgentheyt haerer Vyanden/ die by de 4. Weken langh niet deden als Villen en ſtroopen/ en ſoodanighe gruwelen aen te rechten/ aen welckers ick mijn Pen noch des Lezers Oor niet wil vervuylen: Tot in Meye/ wanneer de hevighſte furie wat over zijnde/ de geweken Protestanten van Lucern/ Perouſe en St. Martin vergaderden/ en besloten den volghenden Brief te ſenden aen Monſr. de la Berroniere/ Luyten. en Gouverneur zijns Maj. tot Pignarol/ en Monſr. de Corſelles Capiteyn van 't Regiment van Navaro/ met een Petitie aen den Hertog van Savoyen daer in geſloten/ luydende aldus:

Allerdoorluchtichſte Heeren,

VErtrouwende dat uytte oneyndelijcke goedertierentheyt van Sijne Coninckl: Hoocheyt voor ons ſijn Arme en troosteloose Onderdanen op 'tverootmoedigen van onſe ſchuldige onderwerpinge voor hem, mochte komen eenige genade en erkentenis, ſo hebben wy aen hem geſonden ons verſoeck op de beſte forme, dat hy ons van de huydighe verſtooringhen wil bevryden, ons gheheelijck onder ſijn welbehaeghen ſtellende, ende belooven dat wy ſullen ons ſelfs quijten in al wat hy ons ſal voor-ſchrijven, al wilde hy maer alleen ons toeſtaen de vryheyt van conſcientie, ſulcks, datwe Godt na ſijn Woort mogen dienen: Onderwijl bidden wy ſijn Hoocheyt dattet hem believe deſe bittre Vyantſchappen te doen ophouden, die tegens ſijn intentie in 'twerck ſijn geſtelt, als oock van uwe Exell: waer van wy niet alleen dachten het onſen plicht te ſijn uwe Excell: daer van t'adviſeren, maer oock van dit, daer wy volle macht en authoriteyt toe hebben, en waer aen ſoo wy geinformeert ſijn alles gerefereert ſal worden, wy doen aen u die ſelfde verſoecken ende beloften, deſirerende uwe genade en beſcherminge. Gegeven in 'tDal Cluſon, den 13. Mey 1655. Onderſchreven by meenigte handen.

Uwer Excell. ootmoedighſte, Onderdanighſte en Godvruchtighſte Dienaren, de Gedeputeerden der Valeyen van Lucern, Perouſe, en Sint Martin.

De Cantons van Switzerlandt deſe ſaken beſwaerlijck te gemoet ſiende/ hadden in April deſen Brief aen de Staten Generael geſchreven:

HOOGE MOOGENDE HEEREN,

NU terſtont verſtaende de tydinge van de Ellendige ſtaet der Bontgenooten des Geloofs in Piedmont, gelijck kan geſien worden by de copye van de Brief geſchreven van eenige Predikanten ende Ouderlingen die na Geneve geſonden ſijn, hebben wy niet willen in ghebreecke ſijn van wegen die Heylige eenicheyt ende gemeenſchap des Geloofs, Uwe Ho: Mo: de ſelfde mede deelachtig te maken: Vaſtelijck vertrouwende dat Uwe Ho: Mog: deſe ſcheu-

ringe van Ioseph t'eenemael ter herten sult nemen na hare gewoonelijcke Godt-vruchtigheyt ende Christelijcke yver: Onse partye geeft voor een schoone afgedaene pretext van dese vervolginge, maer die geene welcke van de Kercke Christi wel gevoelt, hoe sal die konnen twijffelen van Loos-heden die onse tegen partye in 'twerck stellen? Wy bedroeft en beweegt sijnde door een ware hertlijcke ende heete yver, bidden Uwe Ho: Mo: eenmael andermael, dat haer gelieve de sake van die bedroefde Menschen soo seer ter herten te nemen ende gunstich te sijn, datse na hare voorsienicheyt ende Macht, neffens hare Gebeden aen den Vader der Barmhertigheyt op de middelen willen dencken, tot verligtinge ende behoudenisse van de Arme bedroefde Menschen, het sy om haer eenighe Aelmoessen daerse om bidden, uyt te reycken, ofte hare by haer Prins te bevredigen, ofte dat hy haer wil laten vertrecken, ghelijck wy na ons vermogen sullen doen. Den Opperste Regeerder der dingen, wil sijn Kercke over al Barmhertigh sijn, sijne sake uytrechten, ende alle tegenspoeden met sijne krachtige Arm afwenden: Wiens Goddelijcke protectie Wy Uwe Ho: Mog: beveelen: Geschreven in der haest den 30. April 1655. ende gesegelt met het Segel van de Stad Tigurin. Uwe Ho: Mo: wel geaffectioneerde,

De Burgemeesters ende Raden van de Evangelise Cantons van Switserlant: Te weten: van Tigurin, Berne, Glaro, Bazel, Schaf-huysen, ende van den Abt van Cella.

Hier op hebben hare Ho: Mo: dese tot Antwoorde gezonden:

VVY hebben met groote droefheyt des gemoets verstaen, de beklagelijcke en bloedige massacre, die uwe Nabuyrige Kercken van de Valeyen in Piedmont, die nu soo veel Iaren lang professie hebben gemaeckt vã de Gereformeerde Religie, nu onlangs geleden hebben; Soo datter perijckel is, soo men haer by tijts geen bystant doet, datse uyt haer Vaderlant en hare woon-plaetsen verdreven sullen worden, ofte (het welcke Godt verhoede) dat de droevige en miserable overblijffelen van so veel Volckx van een wreede ende Barbarise Vyant vernielt werde: Het welcke gelijck het geen kleyne wonde soude geven voor de Gereformeerde Religie, ende seer droevig vallen voor de Bontgenoten van die Religie, so hebben wy gedacht dat door de eenicheyt ende gemeenschap des Geloofs het onse schuldige plicht is, onse groote sorge des gemoets, die wy voor het welvaren van allen den geenen die vande gezonde Religie deelachtig zijn, trouwelijck in U E. schoot te gieten, als die door veele getuygenissen weten, met hoedanig gevoelen van Godzaligheyt, eñ affectie Gy de sake van de Gereformeerde Religie gewoon zyt voor te staen, ende haer bedroefde saken te defenderen: Ende also het nu een sake is die het Welvaren treft van den geenen die uwe aldernaeste gebuyren zijn, ende derhalven van U E. best bekent, hebben wy goet gevonden U E. met alle affectie te bidden, dat Gy om Christi wille voor des Kercke yver, ende voor de eere Gods daer toe t'eenemael wilt arbeyden, ende alle uwe gedachten daer toe te dirigeren, dat de ongeluckige Kercken in de voorsz. Valeyen mogen in haer Lant blijven. Wy groote sorge daer voor dragende, hebben goet gedacht aen den Hertog vã Savoyen daer over te schrijven, waer van wy de Copie U E. over senden, biddende, dat so Gy yets anders bedencken kont, om so een goede sake te promoveren, Gy ons met den eersten daer van deelachtig wilt maken: Waer mede eyndigende, bidden wy God, dat hy U E. Godsalige, geluckige ende heylsame raedslagen wil in geven, ende tegens alle tegenspoeden ende Vyanden van de Christel. waerheyt bewaren.

Den Heer Protector in Engelant sich ten hooghsten verplicht vindende/ om dese Arme Menschen te helpen/ schreef daer over, oock desen Brief aen de Heeren Staten Generael:

Wy ge-

VV Y gelooven dat uwe Ho.Mo. alreede verstaen sullen hebben so uyt de geruchten, als mede uyt diverse Brieven die uyt verscheyde Nabuyrige plaetsen geschreven zijn, vā het Placcaet het welcke den Hertog van Savoyen onlangs heeft gepubliceert tegens sijne Ondersaten de welcke woonen in de Valeyen van Luçerne, Angrogne, ende andere plaetsen van zijn gebiedt: Door welck Placcaet sy geboden werden, datse binnen dē tijdt van 40. dagen het Roomse Geloof sullen aen nemen, op de verbeurte van alle hare Goederen, eñ hare Vaderlant te verlaten: Als mede met hoedanigen wreetheyt de authoriteyt vā dat Placcaet geexecuteert is geweest, tegens de onnosele en Arme Menschen, ende onse Broeders in Christo, daer ons aldermeest aen gelegen is: Veele van haer zijnde Doodt geslagen van een gedeelte des Legers, 'twelck tegens haer gesonden was, de resterende zijnde berooft ende van hare Wooningen verdreven, van waer sy met hare Vrouwen en Kinderen lijdende grooten honger ende koude, nu een tijdt lang genootsaeckt zyn geweest, te leven in de scherpe gebergten eñ gestadige sneeuw. Met wat beweginge des gemoets dese dinghen na het ghevoelen van de Broederlijcke ellende Uwe Ho: Mo: ontstelt hebben, konnen wy verstaen uyt onse droefschap, de welcke voorwaer seer groot is: Want die met een selfden bant van Religie verknocht zijn, waer om souden wy niet beweecht worden met die selfde affectien in een soo groote ende onweerdige ellende van onse Broeders? Eñ uwe oprechte godvruchtigheyt bewesen tegens de Recht-gelovige die op eenige plaetzen verdreven ende verdruckt syn geweest, eñ in veele swarigheyt van de Kercken, ende tegenspoeden, is alreede meenigmael bewesen. Wy voorwaer souden eerder lijden dat wy overwonnen worden in eenige andere saken, als in dē affectie ende liefde tegens dese Broeders, ende die om de Religie wille gevioleert ende verdruckt worden: Aengesien wy het Welvaren ende de Vrede van de Kerck gaerne prefereren voor ons eygen: Derhalven hebben wy aen den Hertogh van Savoyen geschreven, hem seer ootmoedigh biddende, dat Hy een vreedsaem gemoet ende wille wil aen nemen tegens dese onnoosele Menschen, ende sijne ootmoedige Ondersaten, dat hy hare Woonplaetsen ende Goederen aen de Arme Luyden weder om wil geven, ende de oude Vrijheyt van haer Religie laten genieten: Wy hebben oock geschreven aen den Doorl: Koningh van Vranckrijck, dat hy den Hertogh van Savoyen voor haer wil verbidden.

Daer-en-boven gelijck wy aen Uwe Ho: Mog: doen, soo hebben wy oock geschreven aen and're Prinçen ende Magistraten vā de Protestanten, die wy Oordeelen dat aen dese sake meest gelegen is, datse haer devoir willen doen neffens ons, om den Hertogh van Savoyen te verbidden: Want indien dit seer periculeus exempel de autheurs wel geluckt is, is onnodigh Uwe H: M: voorsienigheyt te vermanen, in wat perijckel de Relige gebracht zy: Eñ indien Hy sich door onser aller gebeden laet bewegen, sullen wy een schoone ende rijcke vrucht van desen ondsen aen genomen arbeyt genieten: Maer indien Hy in dat sijn voornemen persisteert, dat Hy begeert dat die Persoonen by de welcke onse Religie van de Eerste Leeraers van het Euangelium van hant tot hant overgelevert eñ onbevleckt bewaert is, tot de uytterste desperaetheydt souden gebracht worden, en so t'eenemael uyt geroeyt eñ geruyneert: Verklaren Wy, dat Wy bereyt zijn neffens Uwe Ho: Mo: ende andere Gereformeerde Broeders en Bontgenoten, een gemeene Raedt te nemen, waer door wy alderbest sullen moghen voorsien het Welvaren ende de Vertroosting van so veel Menschen. Gegeven in ons Hoff te Westmunster, den 25. May, Ao. 1655. Uwe Ho: Mog: Goede Vrient, OLIVIER P.

Insgelijcks sont den Protector sijn Gezant Mr. Moorlant over Vranckrijck na Savoyen/ om dese Vervolging te doen vergoeden: En tot dien eynde oock een ernstigen Brief aen den Koningh in Vranckrijck ghesonden hebbende/ wort van den selven weder dus danig beantwoort:

Mijn

MYn Heer den Protector: So ras ick verstont dat den Hertog van Savoyen d'occasie had waer genomen, van de passage van mijne Troupen die ick in Italien had gesonden,om den Hertog van Savoyen te assisteren, tegens den inval die de Spangiaerden hadden gedaen in zijne Staet,om te verjagen (gelijckmen mijn daer na heeft doen verstaen) de rebellige, en ongehoorsaemheyt van eenige sijner Onderdanen, die professie doen van de gepretendeerde Gereformeerde Religie, en dat dese Luyden my gebeden hadden, om haer te beschermen van de Vervolginge, diese seyden haer aengedaen wierde uyt haet van de Religie diese beleden, so depescheerden ick terstont (om te getuygen dat ick niet approbeerden dese proceduyren die men met mijne Macht gehouden hadde, in een sake van dusdanige nature, sonder mijn consent,hoe wel men het gedaen heeft met dat pretext) om haer te doen vertrecken uytte Valeyen vã Lucern, en ick sont verscheyde Officiers recht na den Heetogh van Savoyen, om te doen ophouden de Vervolginge waer in men seyde gecontinueert wierde, tegens die noch in sijn Lant gebleven waren, en belaste aen den Hertogh van Les Diguieres Gouverneur van mijn Provincie vã Dauffine haer te beschermen,en door een goet onthael hun te houden in mijn bescherming: En voornamelijck als door Uwe Brief van den 25. Iuny ick geinformeert was dat gy gevoelen naemt over 'tongeluck van dese Arme Menschen aldaer, soo ben ick seer blijde geweest, U begeerte te verstaen, en ick sal mijn devoiren vervolgen by desen Prince tot hare verlichtinghe: Eñ dat hy toe-sta datse herstelt werden in de Goederen en Huysen in sijnen Staet, 't welck haer altoos by de Hertogen van Savoyen is vergunt geweest,en sijne Voorzaten: Ick heb selfs verantwoort hare gerrouheyt en onderdanigheyt,sulcx dat ick niet vertrouwe dat mijne versoecken te vergeefs wesen sullen: Vorders Gy hebt wel geoordeelt in dese sake datje niet gheloofden dat ick last aen mijne Troupen aen een sodanige executie had gegeven, en voorwaer sodanige gedachten kan in geen Menschen over my komen,om toe te staen in 'tstraffen van eenige Onderdanen des Hertogen van Savoyen, die van de Gereformeerde Religie zijn, en die ick in mijn Koninghrijck tollerere, dewijl ick soodanige preuven van mijn goede wille geef, so heb ick my oock te bedancken van hare Liefde,en getrouheyt in mijne dienst: Sullende geen occasie versuymen om te doen sien 'tgheen behooren sal, dit is al 'tgeen ick op Uwe Brief segghen kan, dan ick eyndige niet sonder U L. te bidden van te willen versekert te zijn, dat in alle ghevalle ghy sult sien d'estime die ick maken van u U Perzoon, en dattet uyttet binnenste mijns Herten is den Almachtigen te bidden dat hy U beware mijn Heer den Protector. Geschreven in la Ferte den 12. Iuly Ao. 1655. Getekent LOUIS.

Den Koning van Vrankrijck siende dat behalven den Protector / oock de Heeren Staten Generael hun met de Intrest van de vervolgde Protestanten bemoeyden/door 'taf-zenden van haren Gesant den Heer van Omeren/so bevlijtigde Sijne Majesteyt dat door Abel Servient sijn Gesant tot Turin sodanige ordre mocht volgen/ dat eerst alle Vyandschap wederzijts mocht op-houden/ want die uytte Valeyen door de Gereformeerde van Vranckrijck met Wapenen/ gelt/ en Volck gesterckt/ hadden alreede op verscheyden plaetzen ende tijden hun handen so dapper uytte mouw gesteecken/ datte Savoyaerts begonden te gevoelen datse wackere Mannen geterght hadden/ die (alhoewel niet prijsselijck) den rooden Haen over al lieten krayen/'t Vee wech stroopten/ ende in wederwraeck sommige gekapte Geestelijcken neder sloegen : Dies heeft den Coning desen Brieff aen zijn Gouverneur in Dauffine geschreven :

Monsr.

MOnsr. In mijnen laetsten van den 16. passato hebt gy Instructie ontfangen, om expresselick te verbieden mijne subjecten van de gepretendeerde Gereformeerde Religie binnen u Gouvernement, haer te vergaderen in de Wapenen, en te onderstaen eenige Vyantlicke Actien binnen de Valeyen van Piedmont, 'tzy met sich te vervoegen by die van daer gevlucht sijn ofte andersints, als mede dat d'een en d'ander mochte verstaen de hoope die ick hadde omme van mijn Broeder den Hertogh van Savoyen te verkrijgen een goede Vrede met dese Onderdanen van de voorsz. Religie: Ende hebbende zedert ontfangen nieuwe klachten van wegens mijn voorsz. Broeder, dat sommige van de vluchtelingen van de Valeyen van u Gouvernement, verscheyden invallen Gewapenderhant hebben gedaen in de voorsz. Valeyen van Piemont, mette hulpe van eenige mijner subjecten van de voorsz. Religie, die haer voorsien hebben met Wapenen, Amonitie en andere nodigheden, haer verzelschappende in haer aenslagen. Derhalven willende daer in voorsien na de gewichtigheydt van die zake, soo sende ick u desen Brief, u te beveelen om met alle Vrundschap dese sake te brengen tot een verdrach, volgens de verscheyden versoecken gedaen uyt mijnen name aen mijnen voorsz. Broeder, eñ siende datter niet meer en is belettende als de Actien vã Vyantschap, so begeere ick dat gy die van de voorss. Religie sult laten weten, (gelijck mede d'Onderdanen van mijnen voorsz. Broeder, die binnen u Gouvernement zijn) de goede progressen die ick alreede hebben gemaeckt tot een vreedsame by-legginge, sulcx dat ick van haer verwachten sal datse haer stil sullen houden geduyrende de Handelingen: Doch indiense in haer Vyandschap volharden, sullen zy mijn Mediatie in ongunst hebben, en sal dan last aen mijn Ambassadeur tot Turin senden en hem verbieden yets in faveur van haer uyt te wercken: Wijders, sal ick zorg dragen datter niemant van hun en werde ontfangen ofte beschermt, in eenige plaetsen van mijn gebiet: Eñ gy sult oock doen verstaen, dat, waer eenige mijner Onderdanen der voorsz. Religie in de voorsz. Valeyen, continueeren te assisteren de geseyde vluchtelingen met sich gewapent in Piedmont te geven, dat ick hun sal doen straffen na verdienste harer misdaet: Boven dien gebiede ick u, dat op conditie de gedane waerschouwinge so wel aen d'een als aen d'ander van dese dingen, dien ick tot hun eygen beste en voordeel van hun begeere, so sullen sy geen satisfactie krijgen dan voor ghy sult verhindert hebben dat die van mijns Broeders Onderdanen, die nu gewapent lopen om yets te attenteren op sijne Landen, in 't wederkeeren niet moghen ontfanghen te werden in eenige plaetze van u Gouvernement, ghelijck oock niet alsulcke uwe Onderdanen, die hun met haer Perzonen geassisteert sullen hebben, met Wapenen, en Amonitie, maer hun te versekeren en ghevangen te stellen in de Koninghl. Gevangen-huysen van Pignerol, om tegens haer geprocedeert te werden volgens de qualiteyt van hare verdiensten: De sorg van welcke sake ick u aen beveele metten gevolg van dien: Dien gy wel sult verstaen, en verwachte dat gy my rekenschap geve van uwe Proceduyren in 'tvervolge van mijne Instructien. Ende ick sal God bidden, dat hy u beware in sijn H. protectie. Geschreven voor Soisons, den 12. Iuly 1655. getekent Louis.

Onderwijl heeft men in Engelandt over de 2. Tonnen Gouts by Collecte voor dese Vervolgde Protestanten gedaen: In de Geunieerde Provincien is insgelijcks geschiet / alwaer Hollandt in miltheyt uytmuntende / vry dapper uytte Beurs schudde / siet hier maer een kleyn staeltje van 3. a 4. Steden:

De Gereformeerde Kercken tot Amsterdam: - - - -	54000.	Gulden.
De Luterze Gemeente tot Amsterdam: - - - - - -	12000.	Gulden.

De Waterlantze, en Vlaemsche Mennoniten: - - - - -	20000.	Gulden.
De Gereformeerde Kercken tot Haerlem: - - - -	4500.	Gulden.
Een kleyne Stadt als Enchuyzen: - - - - - - -	2600.	Gulden.
Een gemeen Dorp als Velzen: - - - - - - - - -	80.	Gulden.

Ende so voorts over 'tgeheele Lant na advenant.

't Geen wijders in desen is voor-gevallen/ tot 't eynde van 't Jaer/ sal hier naer volgen.

De machtige Vloot van Engelant/onder de Vlagge van Admir. Willem Pen/ en den Vice-admirael Goodson/ onder 'tbeleydt van Generael Major Haynes/ van Plemuyen in 'tbegin van January lest uyt-geloopen zijnde/ op hebbende een ongelooffelijck getal Wittebroots-kinderen/en Royalisten/daer van sommige vrywillig en andere (gelijck veele Koningsgesinde)gedwongen en gebannen waren/ had veel toe-stels eer sy konden 'tZee komen/ en dat over de veelvoudige swarigheden die de Officieren tot Jametsis (daerse dagelijcx op de natuyre van dit groot Dessepn hadden gehandelt) te ghemoet saghen: Doch door Colonel Venables sodanig gedebatteert/ dat hy als opperste Exploicteur in dese Vloot wierde bestelt/ neffens noch eenige erbarene die zedert veele Jaren lang op de West-Indize Kust omtrent d' Eylanden hadden ghezworven: De moetwil die het varende Volck uyt dartelheyt bedreven / ghedurende dese Vloodt in alle Zee-havenen van Engelant uytgerust wiert/ is nau te schrijven/ dewijl hare Oogen/Ooren en gedachten te gemoet sagen den Rijcken buyt van alle de Silvere Mijnen in West-Indien: En dese inbeeldinghe was niet alleen op-treckende de gemoederen van de slechte Bootsluyden/maer oock selfs van de voornaemste des Lants/so uyt den Adel/als oock voornaeme Koopluyden/ en Borgers kinderen van Londen en elders: Dese en wisten niet te uytten de geluckige stant der Engelzen/als nu gekomen sijnde tot de uytvoeringe van een sake die haer ontsachelijck en geacht soude maken by de gantse weerelt/ en lockten malcander op hoop van groote rijckdommen te verkrijgen/ op dese tocht: 'tGetal der eerste Vloot derwaerts bestondt 20. groote Oorlochschepen/ 22. van gemeene monture/ en noch 15 a 16 minder vaer-tuyghen/ tot na by de 60. zeylen met malkander: Daer op waeren 24000. zielen so Bootsvolck als Soldaten/ en 4000. Vrijwilligen/ daer onder gerekent veele eerlijcke luyden/ die om schuldt in de ‡ gevanckenis ghesett/ daer uyt op de Vloot wierden gebracht/ en verdeelt onder een groot getal dobbelaers/ Dagedonden/ Bedelaers en Deugnieten/ die men over geheel Engelant by een geschraept had/ soo uyt de Kroegen/ Ael-huysen / Hane-matten/ van de straet als elders/ voorsien met groot getal van wapenen / nootdruft tot de Vloot/ Menschen/ Vee/ Paerden/ Kleederen / Brandewijn / Vivres / als anders.

‡ In Engelant is een Wet, datmen alle schuldenaers mach in de Kercker smijten, indiense niet en konnen betalen, al waere de schult maer een Kruys-gulden: En sijn dickwils eerelijcke Luyden die om and're betalinge in ongelegentheyt raken: En somwijlen van stanck en ellende 6. 10. 20. Iaren en meer geslooten hebbende geseten, miserabel weck sterven of uyt het Lant versonden werden.

anders. Maer dese na 3 a 4 weeken in den Oceaen in groote stormen en tempeesten/ geswolven hebbende/ wierden vele van hun sieck/ meest die uyt de benaude lucht der gevangen-kelders/nu in een erger en ongestuym climaet quamen/ dies vervielen zy ellendich aen de scheurbuyck en roode loop / waer aen meenigte zijn gestorven/sommige schepen syn vergaen/ als die de wapenen in hadden / Capit. Jones smeet men (gestorven) buyten boort / 2. Schepen de groot en kleyne Liefde na lang dwalens quamen achter in Yrlant aen : Eyndeling na lang suckelen quam dese Vloot den 8. Febr. aen de Barbados/daer de siecken by 80./ 100. en meer te lande gebracht/ op de Tabac en Lanthoevē der Engelse verdeelt wierden/ daer zy noch onder sweet en arbeyt alles en veel meer als zy opt konden vergoeden / in groote kommer op aten en verteerden.

Op die tijt lagen aen de Barbodos Eylanden in de 20. Holl. Schepen om te handelen/ waer van d'Engelse 18. namen/ onder decksel van dattet Parlament alle Natien had verboden aen de voorss. Eylanden te handelen / schoon sy wel wisten dat nu geen Parlament/ maer een Protector in Engelant 't bewint hadde / die de voorss. ordre van verbot in 't minste niet en had geconfirmeert : En ten ware dat d'Engelse Facteurs op de Barbados selfs d'Hollanders niet en hadden gewaerschout/ men soude alle de ged. Coopvaerders weg genomen hebben/ sonder eenig respect van de soo onlangs gemaeckte alliantie met de Staten Generael. Als Pen en Venables hoorden dat d'Ingesetenen van de Barbados tegen haer begosten te mutineren/ waren sy seer gestoort/al hoewel dese Luyden seer wettige reden van ongenoegen hadden : Want men benam hun de Commercie mettet roven der Holl. Schepen/ en soo beroofde men hun oock vā alle levens middelen die op d'Eylanden waren/ boven dien/ stelde men een nieu Reglement ende Court op/ buyten de welcke niemant en mochte Handelen/om te beletten het aen komen van alle vremde Natien: Eñ men dwongh de Luyden het Bloet en sweet ten Nagelen uyt ; Daer mosten 1200. Hantgranaden verschaft werden/ 1600. Vierwercken van Wolle bereyt/ en meenichte Halve-piecken met scherp Yzer ofte Spijckers : Dan zy mochten villen en stroopen so zy konden/door dien de Schepen met Wapenen gebleven waren/ so en wiert het derdendeel der Engelsen niet geharnast om te strijden : Men sont na Angola om slaven/ en andere plaetsen om Wilden/ doch bequamen weynigh/ schoon hun wel 4000. koppen manqueerden die sieck en gestorven waren op den tocht.

Also sy nu saghen dattet Vivres op de Barbados begost te gebreken/en dat aldaer voor hun niet langer raedsaem stonde te blijven: Hebben sy in de Kercken van de Barbados opentlijck gebeden : Dat Godt de Heere d'Engelze Wapenen beliefden te zegenen, op d'Eylanden Espagnola, Cuba, en in de Zee van Mexico, &c. Daer wierden 1200. Matrosen uyt gekozen/ onder 'tgeleyde van Capit. Goodson/ Blake/Blag/Mill, en andere aller-eerst souden Landen/om d'eerste bespringinge te doen/waer toe men soodanige redenen gebruyckte om 't Volck te courageren/ dat vele van die hun al lieten voorstaen/ datse totte Buyck toe in de Spaensche Realen spanceerden/ en de Sleutels van de Silver-Mijnen van West-Indien aen hare Riemen en Gordels van Giericheyt hadden hangen.

Op den 17. April liep de Enghelse Vloot voor by St. Christoffel/ daer zy met con-

met consent van Mr. Points/ die daer wegens de Franzen eenighe Colonien heeft/ sommig Volck en verversinge kregen: Maer van andere plaetsen was weynig hulpe gekomen/ selfs tot een Regiment Ruyters hadden sy maer 39. Paerden bekomen: Evenwel het Desseyn gingh voort/ met Trommelen en Trompetten zeylden sy na Espagnola/ daerse in 'tleste van April/ ten Oosten van 't Eylant Anckerden/ en Kryghs-raet gehouden hebbende/ Lande metten donckeren in hare genomen Barbados-vaerders en andere kleyne Barcken/ alsulcke Troupen die daer toe verordineert waren: Sy quamen aen een lange zijde/ benoorden de Stadt Domingo te Lande: Onderwijl waren de meeste Oorlog-schepen voor St. Domingo gaen leggen/ om de Spangiaerden binnen de Stadt na de See-kant te locken/en alle achterdocht te benemen vā het Landen der Engelse Troupen/ ende alsoo hier in de Baye d'Engelse simuleerden oock eenig Volck te willen Landen/ so hadden de Spanjaerden hun Canon op de Strant en de ankomens geplant: Sulcx dat d'Engelse daer gheen kans hadden/ selfs wierden hare Schepen die te na quamen dapper doornagelt met Spaense Cogels: Aen de and're zijde waeren de Spangiaerden al van het Landen harer Vyanden verwitticht / eer dat de selve sulcx dachten: Hebbende uyt de Bosschen vergadert een groot ghetal halve Reusen/ onvervaerde Mannen die den doot noch niemant vreesden/ af-komstig vā Spaense Bandijten/ Mooren/ Wilde Indianen en beestelijcke Menschen: Dit met de Dieren ghemeen hebbende / dat sy niet vorder dan op des Lijfs nootdruft sagen: Hun bedrijf zijnde in de Bosschen en woeste plaetsen te jagen/ de gruwelijcke woedende ongetemde Ossen en Stieren/ en de Huyden daer af aen de Borgers van St. Domingo (dat Bastert Specken zijn) te verkoopen: Dese half naeckt/en nochtans gewapent met Spietsen/Lancien/en Javelijnen/ hebben sich mette ged. Specken samen gerot/ ende hun in de Bosschen/ op de Bergen/ ende bedeckte wegen geleyt/ waer langst de Engelsen van 't Strant na St. Domingo mosten passeeren/ 'twelck den 23. April was/op dien dach dat oock d'Engelsen met een gedeelte omtrent 4. mijl van St. Domingo sonder eenig tegenstant Lande: Hun eerste ongeluck was dat 'tmeeste groos van de 14000. Man die op Espagnola traden/ door seker Piloot wierden verleyt/ die aengenomen had d'Engelse een bequame plaetse om te Landen aen te wijsen/ maer hy voer aen Landt/ en quam noyt weder/ latende d'Engelse te vergeefs op hem wachten: Venables en Haynes waren dan ghedwongen omtrent 30. Mijl verder van St. Domingo hun Volck op strant te setten/ daer de Benden in hoopen verdeelt/ 't Landt in trocken/ doch tot haer groote verwondering vernamen noch Beesten noch Menschen/ dan eenighe bespeurden genoechsaem (alhoewel swijgende) daer uyt dat d'Spanjaerden van de Aenslach genoech verkundschapt waren: d' Engelze dus in-treckende/ raecken door Bosschen/ Bergen en Wildernissen/ waer meenichte schoone Orange en Limoenen hongen: Waer aen dese nieuwelingen so gretig begosten te Eten en te plucken/ vermits de geweldige scheurbuyck haer allesints na verversinge porden/ dat veele van hun de Loop kregen/ swack wierden/ neder vielen/ en noyt weder opgestaen zijn: Dus Huysen de bespringers van America/en begaen in deses twee uytnemende fauten/ eerst/ met datse haer eygen gesontheyt so

heyt soo verwaerloosden/ op een plaets daerse niet als Vyanden hadden/ die sterck ende wreet waren/ daer tegens sy maer half en slecht gewapent/ ten 2. datse hare Schepen waer mede sy gelant zijnde/en waer onder de 18. Barbados Schepen waren/ diese van de Hollanders genomen hadden/ so slecht beset lieten/ datte selve vande Spanjaerden sijn weg genomen/vernielt/en eenige in de gront en inde brant geset: Want onderwijl d'Engelse 't Lant in trocken/ quamen de Spanjaerden op de voorsz. Schepen by nacht/ die licht over vallende en weg voerende. De Engelse macht door 't lang deur-trecken /sich vermoeyt vindende/ sloech sich den 23. van Grasmaent Savonts in 'tgesicht van St. Domingo op een nauwe wech ter neder/in meyninge metten Dageraet de geseyde Vestinge te overrompelen/ achtende/ datte Spangiaerden in 'tminste van hare Tocht niet en wisten: Maer dien Nacht deed hun anders gevoelen/ wanneer tusschen duyster en 'tlicht/als zy sich een weynig tusschen sommige struycken en Boomen te rusten hadden geleyt/van alle kanten uytte Bosschen en 't Kreupel-bos / een geweldige Hagelbuy van Lancien/ Pijlen/ en Kogels op d'Engelse uyt gestormt wiert/ soo datte selve als neder geslagen verschrickt op malkander neder vielen: Haeren Aenleyder van de voorsz. Benden Adjutant Gener. Jackson/ in plaets van staen/ liep als een gejaegde Haes/ dese van Gener. Major Hayne in sijn loop gestut/ als die de middelste Bende voerde/ en de Spangiaerden en Stier-Indianen onder d'ooghen poogden te komen/ vermocht nochtans Jackson niet te houden/ also die sach dat Haynes met een Lancie midden door sijn Buyck wiert geregen/ daer hy doot van neder storte: Desselfs Soon daer over gestoort/ meynden sijn Vaders Doot te wreecken/ maer had werckx genoech dat hy 't Doode Lichaem bergde. Dus vochtmen so hier en daer by de 2. uyren/maer te vergeefs voor d'Engelze/ alsa het hun niet anders dacht dan datte Bosschen en Bomen vol Vyanden lagen/ja dat elcke Tack en struyck een Lancie was: Sy wierdē dan so verschrickt datse niet tot stant waren te brengen/maer vlogen als Ree-harten voor de Honden/ honderden wierden so al loopende van 160. Stierjagers te Paert met Lancien gevelt/ en vielen door verbaestheyt 3(4/ en 5. op malkander al eerse noch getroffen waren/ van de welcke de Indianen naderhant 3. en 4. met een Pijl en Lancie door regen hebben: Eenige Engelze Matrosen aen Strant meenden de Spangiaerden te keeren/ maer sy/ en alle die niet Swemmen konden/mosten in de booten/ en in Zee/oft 'tgolt haer leven/ daer veel van hun geschoten/en door verbaestheyt verdroncken zijn. Men weet dat in dese Tocht van de Engelse tusschen de 7. en 8000. Sielen zijn gesneuvelt: Daer onder veel brave Cavaliers/en ervare Mannen. Van verre sagen sommige van de hare/ van de Oorlog-schepen dien handel en quade spröngen van hare Lantsluyden op de Strant/ welcke van de Reede omtrent 4. Mijlen ten Ancker waren gaen leggen/ dan vermochten de hare niet helpen/ om de verhaelde disordre/ en 2. uyren verloop van 'tgetije/ en datzer te wijt af waeren: Dus bleven de tijdingh-brenghers alleen behouden/ die in sommige Booten weder aen hun voorsz. Oorlog-schepen geraeckten: Ende bevonden hun de geluckigste te wesen/welcke binnen Boort gebleven waren/voornamelijck sekere 30. Huysgesinnen Engelse/ die met Vrouw en Kinderen/ sich mede van de Bar-

de Barbados op dese Vloot hadden begeven / om als Espagnola ghewonnen sonde zijn/en men Cuba dan soude bespringen/sy op dat Eylant Woonplaetse mochten nemen/dan sy waren nu van die moeyte ontslagen/also het juyst niet wilde volgen/ als zy wel gegist hadden. Soo schandelijck het beleyt van dese Aenslach was/ so erbarmelijck is oock den Af-tocht geweest. Van dese onheylen gaf men strack Colonel Venabel de schult / als die de ordre wel ghegeven/ maer selfs niet na gekomen had: Adjutant Jackson die eerst geloopen had/ wiert 't Swaert over 't Hooft gesnaept/de Deegen ghebroken/ en voor Schelm verklaert: De Notitien van de Predicant Tomas Gage/ die tot Deal in Kent sijn beroepinge had/ doch om dat hy eenighsins kennis van de West-Indise Eylanden hebbende/sich mede uyt lief de op dese Tocht had begeven/ en tot Londen dienthalven had doen Drucken de Beschrijvingh van 3300. Mijlen langte Lants: Van de groote der Stadt Mexico: Ende een ontdeckinge van de Spaenze Scheepvaert aldaer, van haere Heerschappyen, Gouvernementen, Religie, Forten, Castelen, Havenen en Vruchten. Daer hy 15. Jaeren met reysen door-gebracht hadde: Quam hier nu weynig te pas/als alleen om te raetslaen werwaerts men sich alderbest (so qualijck gestelt zijnde) sich sou keeren: Want alhoewel die overgebleven Engelse so gequetste als and're/ met oock die op de Schepen ghebleven waren/ geen hinder van de Spangiaerden en Stierjagers hadden bekomen/evenwel bleven sy niet onbesocht van een by hun gewoonlijck plage/sijnde sekere Wormen wit van Coleur/ en sommige een vinger breet/ die sich tusschen Vel en Vlees van d' Engelse vertoonden/ dit was de 3. plage: Want hier waren sy so dapper aen vast/ dat/ die dese Wormen in de Voeten hadden/ (gelijckse veel quamen) konden gaen noch staen: Diese in de Lendenen hadden/ konden leggen noch sitten: De voorsichtigste openden hare Huyt/en het eynde van dese Wormen gevonden hebbende/wonden de selve allengsjes op sekere houtjens uyt/(gelijckmen de Kloentjes Zijde doet:) Boven dien waren der sommige Schepen die van 3. a 400. koppen diese op hadden/waer van de 2. derde op Espagnola waren gematst/ de meeste hoop die aen stercke Coortsen en Roo-loop vervielen: So datte geheele macht als machteloos en Borgers van een Hospitael geleken: 't Welck men hout hun over ghekomen is/ door 't onversadelijck plucken en Eeten van de Pijn-appelen en Limoenen: Dies halvē wierde geraedslaegt wat in desen gelegentheyt te doen stont: Vorder te proeven waren sy onvermogende/ achterwaerts te zeylen na de Barbados/ waren sy niet machtig/ om 't Mason en de cours der Zee: Voorwaerts hadden sy niet als Vyanden/en van meerder sterckte/als die van Espagnola: Sy settent dan na 3. a 4. dagen toevens West op/na datse sommige Hollantse Schippers daer in om raet gevraegt haddē/(die sy neffens sommige Fransen tot overvoeringe van hun Volck van St. Christoffel ghedwongen hadden:) Den 20. van Bloeymaendt dreven sy aen Jamaica/ een Eylandt tusschen de Barbados en de Honduras/tusschen Cartagena en Cuba gelegen/daer luttel als Water/wat Ebbenhout en Salpeter te vinden is: De Spanjaerden sich aldaer in een Gehuchje St. Jugo onthoudende/vloden by de Indianen in de Bosschen/ en schickten terstont al haer Vee en and're Beesten na Cuba over: Ende also sy wel by de 3000. sterck waren/quamen zy dese versmachte Nieu-
lingen

lingen by alle ontijden bespringen/soodanigh/ datter veele vermoort en wegh gehaelt zijn/waer door sulcken schrick onder d'Engelse is gekomen/datse van de Indianen een af-keer begosten te krijgen/ gelijck de Kinderen sich voor de Kaboutermannekens vervaren.

Op dit Eylant Jamaica staen sommige Huysen en Vlecken/ waer uyt de Spangiaerden na 't Gebergte en in de Bosschen vloden/ soo haest zy van der Engelzen aenkomst kennis kreghen/ voornamelijck die van St. Jago de la Vega/ daer eenige Buyrten Huysjens staen/ 'twelck meeest al Engelse Gast-huysen wierden/ also sy hier aengetast wierden met Puysten/ Duyvels stof-Wormen/ quade Sucht/ geswellen/en and're plagen/gemeenlijck ontstaende uytte schielijcke veranderingen van Lucht/ en Wint/ en Weder: Het Volck verswackte dagelijcks/ dies wiert Capit. Grover op de Fregatte Cardiff na Engelant/ met Brieven aen den Protector gesonden; Van inhout: Hoe d'Engelze Vloot op Espagnola den 17. en 20. van Grasmaent sijnde gelant, aldaer seer wreedelijck van de Spangiaerden waren bejegent, en niet als Vrienden, maer als bittere Vyanden onthaelt: Waer door, als mede de door-dringende ende swevende Sieckten onder d'Engelse,veel Volckx sijnde verspilt, ende gheen vrucht op Espagnola te doen, in 'tgemoet siende, hadden sich na Jamaica gewent, en haer van dat Eylant den 20. van Bloeymaent bemachtigt,sijnde tusschen de 18. en 19. graden gelegen, maer 20.Engelze Mijlen van Cuba,vruchtbaer in 'tvoortteelen vā Ebbenhout, Salpeter, Vee, en anders: Alleen op dat men in de Weerelt niet en soude seggen, dat d'Engelse in de West-Indies niet en hadden konnen verrichten met veroveren, &c.

Dese tijdinghe ontstelde niet weynigh de gemoederen in Engelant / dewijl men dus lang te Londen had uytgestroyt/datte Spanjaerden op Espagnola gheslagen/ en de Stadt St. Domingo verloozen hadden: Hier lach al den hoop van de Silvermijnen: Ende in plaets van de ghedachten op den Buyt en Silver klompen te hebben/ jammerden elck om sijn Vrienden/ en Bloedt-verwanten/ die op de Vloot waren: Men besloot wel eenige hulp na Jamaica te senden/ maer niemant had lust/ elck had nu een schrick van de Spaense Silver-Mijnen/ dat Metael blonck wel/ maer het beet oock: De Colonels Segwit en Humphride waren wel korts achter 'tafgaen van Pen / oock uyt Engelant na West-Indien gezeylt/d'een met 18. en d'ander met 12. Zeylen/ doch die quaemen aen de Barbados als Pen al na Espagnola was/ konden derhalven van die gheen dienst hebben/ ende als Pen van Espagnola na Jamaica was geseylt/quamen de Schepen van Segwits na Espagnola oock te laet/ als oft het noodlot den Engelsen voor beschickt hadde/ in alles ongeluckigh te zijn.

Den Krijgs-raet besloot eyndelijck voor July van daer te vertrecken / om datter geen voordeel voor de Vloot te doen was/ 't Volck veel sieck/ en noch in duchten van te verslimmen/ als mede de Schepen/ daer gheen goede Bay toe was om te anckeren/ want d'Herfst-maenden nu voor de hant/ dreyghden haer met gruwelijcke winden en stormen/die daer veel vallen: Dies wert Co.Fortescu met 8000. so gesonde als krancke Engelsen op Jamaica gelaten / en de Vicead. Godson met 11. schepen/ te weten:

1. De Torrington, Vice-admir. Goodson.
2. Glochester, Cap. Gen. Blaeck, Command.
3. Indiaen, Capiteyn Terry.
4. Matthias, Cap. Catcher.

3. Dover, Cap. Sanders, Commandeur.
4. Poortlant, Capit. Neubury, Commandeur.
5. Laurier, Capiteyn Kurby.
6. Selby, Capiteyn Klarcke.
7. Grautham, Capiteyn Lichtvoet.
8. De Galey Martin, Capiteyn Vassey.
9. Vaelmuyen, Capiteyn Wolgrijs.
10. Den Hont, Capiteyn . . . .
11. 't Wapen van Hollant, Capit. Augusteyn, een Proviandschap.

De resteerende Schepen, die met Pen na Engelant zeylden, waren dese na-volgende:

1. De Swifture, Admir. Willem Pen.
2. Lion, Capiteyn Lambert.
5. Beer, Capiteyn Ruth.
6. Halve Maen, Cap. Haman,
7. Westerdeur, Cap. Story.
8. Gillisflour, Cap. Fen.
9. Convertin, Cap. Hauwart.
10. Marigold, Cap. Felsted.
11. Tulpa, Cap. Dare.
12. Kleyne Liefde, Cap. Wilckx.
13. Haen, Cap. Whetston.
14. Hartsenlust, Cap. Wricht.
15. Sampson, Cap. Hubbart.
16. Parrag. Vice-adm. gesoncke en geborste.
17. }
18. } 3. Na Nieu-Nederlandt.
19. }

En Noch sommig kleyn Vaertuyg.

Door de strate van Bahama seylende/ geraeckte de Viceadm. 'tschip Paragon met 40. stucken/ op een zant te stooten/ borstende aen veele stucken/ sijn van 300. maer 80. zielen gebercht: In groot ongemack quam de Vloot den 7. Sept. in Engelant aen/ 'tvolck meer schimmen als menschen gelijckende: Met den eersten voet die vele op 't lant sette/seyden zy: The Deuil take the instructor of this desseing. Andere spraken seer smadelijck van Pen/ en wilden noyt weder heen/ al sou men hun pressen. De geruchten van Pens aenkomst versekerden te London den slechten stant der zijne in 't desseyn op West-indien / en men had seer quaet gevoelen op de Krijghs-oversten en Gebieders: Venable veynsden hem sieck/ dan hy wiert te London ontboden / daer hy neffens Pen verhael van al sijn wedervaren gedaen hebbende/door believen des Protectors in den Tour is geset: Als hebbende niet alleen (tot waerschouwinge der vremde Landene Conquestors, die onderwijl zy een ander t' hare trachten te beroven, hun eygen selfs verliesen) veele eerlijcke menschen op den vleysch-banck gebracht, maer oock alle de groote onkosten over 't toe-stellen van dese Vloot, was verspilt, de hoop van oyt de Silver-mijnen te bekomen, verlooren, en de groote eer die d'Engelse Natie in hare laetste Oorloghen hadde verkreghen, bleef hier schandelijck besoetelt en besmeurt, met een bloothartichheyt tegens naeckte en halff gewapende menschen, in een Lant van geen de minste sterckte, in een tijdt d'alderbequaemste die sy om voordeel te doen, in honderden Iaren hadden mogen wenschen.

Aldus is die geweldige Tocht vergaen/ daer soo veel op gestoft en geroemt was/ en die ingevolge van geluck een bederf van den gantsen handel in Europa en verder veroorsaeckt soude hebben. Doch Adm. Pen wiert na eenighe dagen uyt den Tour weder vrij gestelt / en op Venables die men prees als hy uyt-voer/ doch nu laeckte als hy onheylsaem tuys quam / wierde al de schult geleyt/ sulcks dat dien ongeluckigen tot op nader ordre in den Tour most blijven/ waer door de saeck meer verslimt als gebetert wordende / bleeffer een algemeyn ongenoegen onder 'tweer-gekeerde Bootsvolck/ en een gemor over al de swaere Lasten en Imposten by d'Engelse Onderdanen.

In

In dese Maent zijn eenighe Gedeputeerden van de Stadt Groeningen en Ommelanden in 's Gravenhage gekomen / overleverende seeckere Deductie ende minuten / daer in hare Ed. klagen van ongelijck ende gewelt : Waer van dit onderstaende een uyt ghetrocken en beknopte inhout / van haerer Ed. Papiere-schriften is :

DEn Adel in de Provincie van Groeningen in Februario 1655. hare St. Pieters Lantdagh houdende, sterck 150. Persoonen, sijn in de selve by-een-komste door eenighe onvernoegde Leden sich met den Stadtholder gesterckt hebbende, daer in belet, selfs sijn Iebbo Aldringa en Alsbront Ian Reyngerts, twee van de outste en Opperste uytte Ommelanden, by de Stadtholder uytte Vergaderingen geset, een sake in 55. Iaren niet geschiet: Den 15. Februaiy op 'tghemeene Lants-Huys weder door de Gedeputeerde van Groeninghen beroepen sijnde: Heeft een Vremdeling Gerloif Dois met sommighe van Leeuwaerden geassisteert, van de teghenpartye begosten a part te Vergaderen: Savonts ontboodt Graef Willem Stadtholder de Heeren Aldringa en Reyngerts by hem poogende haer te doen af staen van te compareren in de Vergaderinge. Den 16. smorgens ten 9. uren waren dese geinteresseerde Leden wel 200. sterck in de Kerck Vergadert, en gingen van daer na 'tgemeene Landts-Huys, daer ghekomen sijnde, is de Secretaris van 'tHof Vegelin, gheassisteert van Capit. Mullert en een Sergeant met 16. Soldaten, ghewapent met Musquetten en halve Piecken, op de Gallerye van 'tvoorsz. ghemeene Lants-Huys gekomen, en de Heeren ontmoetende, seyde, ghy Heeren en meucht alhier niet Vergaderen, om dattet Hof alsoo gelast heeft: Hier op poochden Mr. Ozebrunt en Reyngers door te dringhen, en Muller wiert sijn stock uytte Hant gewrongen, waer door hy riep steeck, sla, waer op de Soldaten meynden hun Wapenen te gebruycken, maer door de gemeente sijn belet, die haer vermaenden, niets te onderstaen tegens hare Meesters Betaels-Heeren: Soo dat alle Bloetstortinge noch voorgekomen wiert. De Vergaderinge verwondert, deden aen Gapit. Mullert vragen uyt wiens last hy dit Exploict had onderstaen, seyde hy, door ordre vant Hof: Daer op men de Gedeputeerde Heeren Staten van Stad en Lant dede afvragē of sy tot sulcks hadden bevel geegven, die daer neen op antwoorden. Dus sont men weder daer over aen Muller, die versocht doen eerst met 'tHof te spreken: Waer na hy van sulcks Taminga en Lutsborg chargeerde: Ende alsoo den Adel voorsz. hier door verstaen te hoogste te sijn ghegraveert, en in haere Previlegien en Souverainiteyt gheledeert: Zoo hebben haere Ed: sich na den Hage gewent, en in een lang relaes en Deductie aen hare Hooge Mog: geklaecht: Dat hare Ho: Mog: soude gelieven middel en ordre te stellen, tot reparatie van alle d'Injurien en violentien hare Ed. aen gedaen. Datter mede suffisante ordre werde gegeven, dat sodanige gewelt en infractie door misbruyck van des Generaliteyts Wapenen, en den Stathouder mochte werden verboden. Als oock om de boven-gestelde oorsake de Heeren Taminga en Lutsburg, mede Capit. Muller mochte gestraft ende gecorrigeert werden. Ondertekent uytte naem van de geinteresseerde Heeren. I. Aldringa. T. Starckenburg. I. Leeuw.

Mayus 1654.

OF wel den Heer Protector in Engelant de Politijcke/ civile/ en Militaire tot sijn believen had/ en oock selfs veel Geleerden/ nochtans was hy geen meester over de gemoederen van veele Predikanten/ die als in haer eygen wilkeur

lekeur waende te besitten een vryheyt om alles te mogen seggen wat haer lusten en belief den: Van dese ontsach hy hem niet sommige voor hem t'ontbieden/ ende haer sodanige Weerelt-geestelijcke Lessen te geven/ dat zy daer aen om hun profijts wil/ wel mochten dencken mette 3. Advocaten/ dat indien 'tgemoet niet uytterlijck en kan bedwongen worden / even wel de Tong moet buygen voor d'Aertze Machten/ die/ indien sy over de affecten niet en hebben te gebieden/ nochtans over d'effecten willen heerschen. Tot Exon lagen noch veele in den Kercker van die hun te vroech goet Konings hadden getoont/dese als vergetelingen/ sijn Godvruchtigh by d'Ingesetenen met Spijs en Dranck begunsticht/ 'twelck indient tot geen proffijt van de Cipier had geweest/ ghenoech soude belet hebben ghewordden/ als hebbende noch nijts genoech op hun geladen over de meenichte Pasteytjes/Wijn/enBoter die men hun sont/waer onder dickwils verborgen waeren Brieven van aenslagen/ van 's Koninghs geheymnissen/ oock Versoeck-schriften tot haerer verlossinge/ sonder dat het selve belet konde worden.

Dit ging te grof: Eenighe poogden de Raden des Protectors te vermoorden/leyden daer op sommige dagen in vermomde kleeden ernstich toe: En bespronngen de Koetse van Sir Gilbert Pickering/ met sulck een hevighheyt/ dat de Voerman metten eersten torn van sijn plaets neder rolden: Doch in de Koets en was niemant/ waer over sy als dol van spijt/sloegen den half levende Voerman heel doot: En souden indien Pickering daer geweest ware/hem 'tselve gedaen hebben/ dan was tot zijn groot geluck toen op een ander. Dus mosten sich dese Boeven vergenoegen met den roof die sy van de voorschreve Koetse haelden.

Vranckrijck beoogden seer wel in dese tijt de ellendige armoede der Spaense Nederlanden/ die nu met het op-setten van een Tol op de Schelde / ten lasten der Antwerpenaers/en dan met het verswaren van Impoften in Vlaenderen en kleyn Brabant/ seer groote murmuratien in de Ingesetenen veroorsaeckten: Sulckx dat eenige van dien seyden liever 't Lant te willen verlaten/ dan meer te geven als men had/ en gelijck men eyschten: Te Cortrijck en elders rotte het Grauw samen/ en voerden periculeuse redenen: Andere wijser als dese begaven hun stils wijgende na Ceulen/ oock eenighe na Gelderlandt/ maer noch veel meer na Hollant/ Wtrecht/ en Vrieslant/ werwaert het selfde gemoet weder quam te rusten/ dat in 't Jaer 1648. en 1649. na Brabandt uytte Geunieerde Provincien was vertrocken/met al haer goetjen/alleen om dit Vryheyt de Roomze Religie te gebruycken: En die doen niet ontsien hadden al haer vastigheyt onder 'tgebiet van hare Ho: Mog. tot gelt te maecken/ tselve aen desen Staedt so wel niet gunnende/ als aen de Cathol. Koningh: Dese segh ick zijn genoodsaeckt geweest met half ydele handen weder te keeren/ hebbende hun goetjen veel in Brabant/ Artois/ en Vlaenderen verspilt/ aen Renteloose Landen en onvruchtbare Ackers/ noch blijde datse versekert voor d'Oorloch in haer uyt-ghewecken Vaderlant mochten komen schuylen: Doch Vranckrijck had voorwaer oock niet te pocchen op haer groote overvloet van Penningen en welvaert/ dewijl zy seer tragelijck kost komen tot het toe-stellen

toe-stellen van een Leger na de waerdye van so een mathtig Koningrijck/ en na 't Herte van een Jong moedig Koningh/ noch te meer opgeweckt door de verhaelde swackheyt harer Vyanden in Nederlant: Want het was in yders oogen dat Vranckrijck kael en seer uytgeput was/ so dat verscheyden Provincien half woest ende Volckeloos waren geworden/ 'twelck niet op eenen dagh maer Jaer op Jaer heeft toe-genomen/ so lang dat Rijck heeft getracht door Waepenen en Verbonten de Christen-Weerelt in balance te houden/ daer in altoos dit oogmerck hebbende: Dat Spanjen afgunstich en te machtig zijnde, haer met Italien en Duytslant geduyrich op de hielen souden sitten, en poogen haer en d'andere Europize Staten te vermeesteren, oft te dwingen als Tribuanten de Spaense Scepter (als voortijts aen Carel de Groote) t'erkennen, &c. Een was dan geen wonder dat sy oock de Cronen Sweden/ Engelant/ de Geunieerde Provincien/ en de Switzers daer toe wacker maeckten/ en dat dickmael op haer eygen kosten/ dat sy na so lang gevens/ magher ende arm wiert/ dewijl zy noch in den Oorloch en de Lasten bleef volharden/ als Nederlant/ Sweden en Duytslant/ door hare bevredinge te Munster/ in 't Jaer 1648. genoodsaeckt waren te rusten. Des onaengesien werter te Parijs van een Nieuwen Oorlog der Sweden gesproken/ middelen beraemt/ en beloften van hulpe gedaen/ in 'tgeen die Kroon bezuyden de Oost-zee mocht verrichten/ onder eenige belofte nochtans van de Roomsche Geestelijckheyt/ Kloosters ende Conventen soo veel moghelijck over al te verschoonen: Hier most nu gelt zijn/ dies stelt men een Impost op 't Papier/ daer Vranckrijck veel van uyt-levert/ en als 'tnaeste neffens den Wijn-stock/ duysenden hun Broot mede winnen: Dies tast Jan-hagel de Pachters Huysen aen/ smijten die met bewilliging der Borghers om ver/ en verbranden te Rochel alle desselfs Boecken en Registers/ roepende langst der straten/ [Datze geen Tol meer en wilden betalen:] Te Parijs sach men veelderleye Pasquillen geplackt/ meest al vā bysondere Makers/ doch meest op desē sin draepende: Dat de Ministers van Vranckrijck niet dan Oorlogh mette Nagebuyren sochten: Den alghemeynen Vrede belette: Oorsaeck van d'Impostea Waren; Tot ruyne van den Koning en sijn Volck, en tot hun eygen verreijckinge: Dat sy en den Duyvel de Tax op 'tPapier hadden ghevonden, om al 'tquaet dat daer uyt volgden, &c.

Des onaengesien men poogt alles om gelt te schrapen te verdigten/ en men ontsiet niet 't gheen den Schepper 't Rijck als een zeegen gegunt heeft/ 'tselve den Inboorelinghen af te torssen/ om daer mede den buytenlantze uyt eyghen quaetwil te beoorlogen: 't Selve mocht nu als geoorloft gheschieden/ dewijl den Coning een Kint/ maer syne Dienaers bejaerde Mannen waren/ die sich op desselfs naem oock so wel van den tijdt hebben gedient/ dat indien Vranckrijck uyt der borst had konnen spreken/ sy soude getuycht hebben/ dattet haer al veel verdragelijcker was een besadicht Koning en sijn gevolg te onderhouden/ dan so veel gierige Dienaers die slaven van hun eygen gemoet waren.

Spangien hier en teghens zieltoochden immers soo seer als yemandt van swackheyt/ en volgens haer natuyr kropte dat met sulcken gedult in/ datmer niet aen bespeurde als eenige weynige staeltjens/ so te Sevilien/ t'Antwerpen/ als t'Amsterdam/ 'twelck was een versoeck vā Penningen op credijt en Interest

treft: De Spangiaerts dat af-slaende/soo wilden de Brabanders daer oock niet aen/ seggende/ dat die van Castilien en Andalusien beter op hun guarant konden sien/en noch veel min waren de Hollanders gereet om gelt te schieten/ die hun af-keerden om dat d'eygen Onderdanen des Coninghs sulckx deden/ en derhalven slimmer hadden te duchten als de Spanjaerts/ die over 3. en 4. Jaren in diergelijcken geval met Koper gelt wierden betaelt: 't Gebiel oock dat/als men in West-Indien neerstig by een schraepte de Platen/Contanten en Indigo/dat de Facteurs seker Gallioen en een kleynder Schip so over vol kropten/ datter geacht wiert/ by de 14. Millioenen Silvers in hun beyden te zijn/want daer binnen waren oock restanten van de Jaren 1650/ 51/ 52/ 53/ en 54. en dese tusschen Peru en Panama in de Zuyt-zee komende/ is 't groot Gallioen gesoncké/doch met dit geluck/ datter by de 3. Millioenen aenstonts uyt geberecht wierden/ benessens oock datcet daer niet boven 3. of 4. vademen diep was: Den Viceroy van Peru hier af verwitticht/spoeyde sich met veele Duyckers derwaert/ en dewijl het daer noch ebt noch vloeydt/ oock weynigh stroom maeckte/ wiert de meesten hoop gevonden/ en geberecht. Een ander Onweder al veel grooter als 't voorgaende/ scheen Spangien van over Zee te dreygen/te weten/ een nieuwen Oorloch met Engelant/want men poochde te Londen niet alleen te bewijsen datte Spanjaerts America onwettelijck desaten/ maer datze die onwettelijck gewonnen hadden/door 'tverjagen en dooden der Inboorelingen/ en dattet d'Engelze niet alleen vry stont sulckx te wreken/ maer oock de Spangiaerts alsoo te moghen handelen gelijck zy de Indianen hadden ghedaen: De Silver klompen die men uyt Otte Juriaens en sijn mackers Schepen in den Towr over 2. Jaren gebracht had/en waer by Don Alonso de Cardenax ghedwonghen faveur aen den Protector dede/ en had nu geen kragt meer/als/dattet d'Engelse dede dencken dattet een seer goet Lant most sijn daer sodanig kruyd wast/ ja sy geloof dent oock/en om de waerheydt te weten geloof ick dat de Vloot van Pen geordineert was/doch gelijck alreede is verhaelt/ met al veel grooter hoop als effecten. De doot van Ascham Gesant van 't Parlament: De Spaenze Inquisitie/ en andere ouder wrocken draeyden d'Enghelse als een wervel in de sinnen/ en verweten sulckx de Spaens-gesinde dagelijckx/ die nu eerst begosten te mercken datte Penningen by Spangien tot Westminster seer qualijck besteet waeren ghewеest/ om die van Hollant onrechtvaerdich te beoorlogen/ gelijck die weten/ die giften daer op gegeven hebben soo aen de Leden de Parlements als hare Vrouwen: Dit was oock de danckbaerheyt der Engelsen aen Spangien voor dat die Croon d'aldereerste van geheel Christenrijck Enghelandt voor een Vrije Republijck erkenden/en dat byna in 'tgesicht van Coning Carel/ aen wien hy vermaegschapt zijnde soo trouwloos niet en had behooren te handelen/ dan om te verwachten soodanige belooninge gelijck hy nu bequam.

Ten sal ons dan niet ondienstich duncken/ vervolgens te verhalen de gheheele Zee-tocht van Admir. Robbert Blaeck na de Middellantse Zee: Die sich van daer ghekeert heeft/ na dat hy by na met alle Natien aldaer gekrackeelt/ gewoelt/ beschadicht en moeyte gemaeckt han/ oock de Spangiaerden (doch geveynst) een geweldige neep meynden te geven/ doch voer niet veel beter als

ter als Pen/en zijnen roem wiert also kleyn onder de Christenen/als sijn Verbont met de Turcken onbetamelijck wierde geacht.

Als Admir. Blaeck den Tos kaenze Vorst met gelt af te perssen gedemoedicht had/ is hy van Livorno over gesteken na de Barbarise Stranden: In 'tbegin van Grasmaent ten ancker voor Tunis komende/ eyschte aldaer vergoedinge vā de Engelse Schepen en Goederen/ als mede vryftelling der Engelse Slaven: Den Dogue een spijtig Zarazijn/ Antwoorde: Het minste hem niet te willen toe staen, selfs gheen vers Water: Blaeck hier over verstelt/ was ghedwongen na Sardaigne te loopen om daer Water te halen; Hy hier komende versach sich van vers Water/en liet 4. Schepen van de Vloot/na Majorke loopen/ die dusdanigen Avontuyr ontmoeten:

Den 23. van Sprockel smorgens met 'topgaen van de Son bevont sich den Ridder Valbelle met zijn Schip de Perseus a 30. ysere Stucken en 250. Eters/ tusschen d'Eylanden Cabretes en Majorke/ 6. mijlen van 4. Engelsche Fregatten/ genaemt Longport a 60. Metale Stucken van 36. en 24. Ponders/ de Robin/den Dyamant/elck a 44. Stucken/en de Peerle met 36. stucken: Dese vervolgden by na een uyr 'tvoorsz. Frans Schip/en op datset door kalmte niet en souden verliesen dedent tot op een Pistool-schot vervolgen door hare Boots/ die 'tselve op hielden/ tot datte 4. Fregats naby waren/ die met geheele Lagen hem beginnende te groeten/altoos die gewoonte hielden dat so ras den lesten hadde gelost/ weder om den eersten scheut vaerdig was/ sulckx dat men niet dede dan lossen en laden/ 't Constapels wetenschap hier weynich geldende/ vermits de Schepen malkander so na quamen: Na 3. uyren vechtens keerden de wint N. W. waer door Valbelle de Wint van sijne Vyanden kreeg/en ten ware dat hy so veel Vyanden had gehad/en dat de Robin hem de groote Ree af schoot/ hy soude boven Cape blancq gelopen hebben/ dan was nu geperst achterwaert te deysen na Cape de Salines: In die tijt verwachte hy niet anders als dat de Enghelsen hem souden enteren/ om datse meester van sijn zeylen waren/en gestadig voor de Boechspriet over liepen/voornamelijck Capit. Rortes op de Robin: Maer d'Engelsen bemerckende de wackere resolutie der Francoisen/ die gedurich riepen: Kom aen Boort; dorf den niet aborderen: Tot na 13. seer furieuse stormen/ de Perseus begon te sincken/ de Besaens Mast/ de Mersch/ de groote Ree/Besaen/en groote Mast quijt zijnde/ niets als 'tvoorzeyl hebbende/ de reste aen flarden verbrant en geschooten: Noch bleef Valbelle even moedigh met al sijne in-hebbende Officiers en gemeene Maets/ als wel afgericht in Zee-slaghen: Dus setten zy het Schip metten Avont in de Haven van Rampos daer goe gront is/ teghens de Wal/ om in den Nacht 'tvermorselde Tuych weer saem te klutzen/ of door de duysterheyt de Vyanden t'ontsnappen/ en oock om te verder af gescheyden te leggen van de 3. grootste Engelse Schepen/ die nu uyt vrees van stranden soo na omtrent de Wal niet dorf den komen / en om 't kleynste Enghels Schip (de Peerle) dat hun wel 'tdichst na-volgden/ den wech bequamelijck af te snijden en t'overrompelen: Dan also daer niemant graech toe was/ soo en dede Perseus die gantse nacht niet anders dan met sijn 4. voorste stucken op de Peerle te vie-

te vieren/ so dat die gedwongen was voor wint deur te gaen; En gelijck dit in 'tgesicht van Majorque geschiede/ so was de Strant in 't kort met een onnoemelijck getal Kijckers beset/ dat selfs de Viceroy in sijn Carotze met veel Adels om een uyr datter noch aen dien Dach resteerde/ wel 100. Canon-schoten op de Robin met sijn stucken dede doen/ die van voor tot achter / door dat Engels Schip vloghen/ sonder dat den selven het alderminst schot weder om dede/ alhoewel dese 2. Schepen maer een halve Musquet-schot van elckander lagen: Endeling raeckte de Robin in brant/ soo dat de Gentilmans daer uyt vloden/ en door 3. Chaloupen van d'andere schepen meynden geholpen te worden/ maer Valbelle bracht terstont 2. steene Stucken op 'tvoorste van sijn Perseus/ en een op sijn Kampagne/ daer neffens 10. Vierpijl-werpers en 14 Bootsgesellen/ om dese Chaloupen den wech af te snijden: Den Capit. van de Robin sich alsoo benart siende/en door 'tophouden der voorsz. Chaloupe van hulp ontbloot/ verloor onderwijl sijn gants achter-Schip/en door 'tgeduyrig Canoneren uyt de Perseus voor noch slimmer beducht/sont sijn Chaloup aen Valbelle met een Trompetter en een Wit Vaentje / versoeckende dat hy toch niet meer op sijn Schip en wilde schieten/ noch geneuchte nemen dat sy beyde vergingen/ maer datse elckander quartier mochten geven/ en yder sijn Schip soude calefateren/ op dat d'een sich na Tunis (daer hy beschepden was) en de ander na Toulon mocht begeven.

Den Ridder Valbelle en vont dese aenbiedinge niet ongerijmt/als hebbende over de 1200. Canon-schoten door 'thol van zijn Schip/ behalbens de ontallicke Cogels door Masten/Zeylen en Treplé/die slenterende door malkaer aen flarden hongen en wispelden: Hy neemt dan de voorsz. Conditien aen/en also sijn Monsr. de Vincheguerre en Olivier vã Marseille voor Ostagiers op de Robin gegaen/met eenen Abraham van 't Eylant Jarnsay/die voor Taelman en Constapel op de Perseus voer/ en in hare plaets quamen weder twee Engelsen op de Perseus. Valbelle sont tot meerder verseker inghe van dit accoort terstont sijn Lieut. Isnard aen boort van de Robin/ en versocht in gheschrift het geaccordeerde/so van wegens hem/als van d'andere 3. Capiteyns/ of seyde niet te willen gebonden sijn aen sijn woort: Maer onderwijl quam den Lieut. vã den Engelsen Commandeur (die met sijn 3. Schepen nu genadert was) aen boort van de Perseus/ seggende / dat sijn Meester niet en konde onderhouden het geen hem den Cap. van de Robin beloofft hadde/om dat hy sijn minder was; Dattet oock schande soude zijn indien sy de Perseus niet en namen/ doch beloofden de Francoisen vry te stellen/wouden sy hun op-geven en binnen zijn Boort komen/daer hy hun oock beloofden voor 'tplonderen te bevrijden.

Middelertijt begost de Perseus langsaem te sincken: En Valbelle door den Viceroy van Majorke op sijn woort genodicht/ liet hem aen Lant halen door den Ridder Don Michiel en Cap. Canale/en groete den Viceroy heusselick/ na 'twelck hy een bondich verhael des Gevechts met d'omstandigheden verhalende/ oock daer na protectie voor hem en sijn Volck versocht/ 't gunt hem den Viceroy niet alleen toe-stont/ maer seyde oock/dat sijn Vroomheyt meerder eere en deftiger onthael waerdig was: Doch voechde daer by/ dat hy van den

den Koning sijn Meester seer scherpe order had/ om d'Engelsen in alles waer hy konde/ gunstich te zijn/ en dies halven niet en soude konnen weygheren het landen vā 6. stucken Canon/datse alreede versocht hadden : Evenwel so bleef Valbelle met sijn Maets noch 3. dagen op sijn Schip/ daer hem den Engelse Commandeur en d'andere Capiteynen quamen besoecken/ en dickmael bidden dat hy binnen haer Boort soude komen/ maer schoon sy hem swoeren alles wat hy op Papier sou setten/ t' ondertekenen/ en dat men hem en de sijne met al hun toe-behooren Victualie en een Barck om mede na Vranckrijck te varen soude verschaffen/ so en wilde hy na hun beloften niet hooren : Sulckx dat dit Frans Schip de Perseus / vervallen op eens Vyants Cust/ door het Canon rontsom stucken/ omcingelt van 4. Engelse Fregatten/ overlopen en besnuystert by die van Majorke/ aldus 3. dagen als in onderhandelingh leggende/ t'elckens met hoop om 's Nachts deur te gaen/ indien (gelijck het niet en dede) hun de wint had willen dienen/en also te stoppen de 83. scheuten diese onder water hadden : eyndeling so machteloos wiert dat d' Engelsen dat om te slijten/met al wat daer in was/aen de Spanjaerden verkochten voor 3500. Schilden.

Ick heb gheseyt het Schip sonck/ ja het sonck juyst op die tijt als de boven verhaelde Koopmanschap tusschen d'Engelsen en de Spaenze over 't zelf de Schip wiert gesloten: Dies begaven hun al de Francoisen daer af te Lande: Den Ridder Valbelle door den Viceroy van Majorque genodicht/van op sijn woort by hem te komen/ spoeyde Sr. Isnard derwaerts/ versoeckende een vry geleyde/ en een Schip om na Vranckrijck te keeren/ 't gunt hem den Viceroy beleefdelijck toe stont : d' Engelsen Commandeur dit vernemende/ alhoewel hy sich hier op/ van dat men hem gheen woort hielt aen de Srs. Vincheguerre en Olyve beklagende/ en liet daer om niet na desen Ridder oock een Paspoort te geven/ met versekeringe/ dat so hy binnen zijn Boort begeerden te komen/ hy hem sijn Camer soude geven/en schreef oock aenstonts aen den Viceroy dat hy hem soude ontfangen/ 't gunt hem sonder dit niet soude toe gekomen hebben.

Den 27. is Valbelle mette 2. voorsz. Paspoorten en sijn Volck aen Majorke gevaren/ wordende gelogeert in de Haven van St. Catharine/ doch d'inkomste der Stadt hun alleen verboden zijnde/ om dat d' Engelsen daer op de Reede waren/ en oock om voor te komen alle ongemacken tusschen d'Engelse en Francoisen : Dus voeren d' Engelse na 3. dagen weder na Tunis/ maer Valbelle dede den Viceroy in sijn Carots halen/ tracteren/ en hem met Wapenen tegens de Mooren in een Barcke hebbende voorsien/liet hem den 3. van Ooremaent (na dat hy voor 3. Napolitanen die op sijn Schip hadden ghevangen geseten vrijheyt hadde verkreghen) na Vranckrijck vaeren/ komende den 7. te Gieutar/ alle wel gemoet/ bevindende van 75. Mannen over de 60. gequetst/daer onder Sr. de Bart die 40. Jaren ter Zee had gecommandeert: Valbelle toog strackx na Parijs/ alwaer 't gerucht van sijn doot alreede was verbreyt/en 'tgeloof by de Parisianen albereets van dat de Perseus met al het volck was gesoncken/doch Valbelles komst openbaerde alles/en den Koning en 't Hoff maeckten meer wercks van dees onverschrocken Ridder om sijn

Vroomheyt voor d'eer van Vranckrijck met een Schip tegens 3. bevochten/ dan sy dede aen 't Koninglijcke Bloet den ongeluckighen Hertogh van Guise/ als hy voor 3. Maenden 4. mael stercker als de Spangiaerden/ seer schandelick tot Castelmare by Napels hem had laten af-smeeren.

Siet hier van op ons 5. Deel, Folio 144.

Admir. Blaeck quam van Sardaigne weder voor Tunis/ daer hy de vorige eysch weder vernieude/ dan kreeg geen sachter maer een veel vinniger antwoorde/ het gros van dien bestont in dese woorden: Siet, daer sijn onse Casteelen van Goleta, mette Schepen en Kasteelen van Porte Ferino, doet wat gy kont: Ende en denct niet dat gy ons verschrickt met 'tgesicht vã uwe Vloot,&c. Blaeck sich also bespot siende/ hielt Krijghsraet/ en besloot de 9. Turckse Proviant-schepen daer in de Haven leggende/ en vol laden met Provisie om na Canea te gaen/ in brant te setten/ dan vonden daer in veel ghevaers/ dies halven hieltmen op dat sulckx wel gelucken mocht een Bedach binnen Boort: Den 14. van Grasmaent smorgens by 6. uyren quamen d'Engelze dicht onder Porto Ferino/ daer 20. stucken op lagen/ met hun gantse Vloot/ daer neffens meer andere Forten/ waer op omtrent de 40. Canons lagen: Blaeck sijn Vice-admir. en sijn Schout by Nacht settent dicht onder 't Casteel/ op een Musquet-schot na/ elck een Fregat achter hun hebbende om haer te seconderen: 't Geluckte in dese d'Engelse/ datte Wint van haer af recht op de Wal de Turcken in 'tgesicht vloog/ waer door sy gevoechlijck sekere Booten af sonden/ onder de 9. Turckse Proviant-schepen/ die onder den Roock en Cogels van Blaecks Vloot/ den brant so wel in de voorsz. 9. Turcken hechten/ dat die alle tot het water verbranden: De Turcken uytte 9. Proviant-schepen siende de voorsz. Engelse Boots aen komen/ meenden datse wilden landen/ spronghen van haer Schepen in Zee/ swommen aen lant/ daer de strant vol Turckse Musquettiers beset stont: In dit bestel verloozen d'Enghelse 27. Man/ en hadden 45. gequetsten: Naderhant vielen sy met eenig Volck te lande/ daer geen stucken waren/ de Turckse Harders hun siende namen hun Tentẽ op/ en vloden te lantwaert in. Blaeck spoeyde hem van hier weder t'Zee/ en ontfong van den Bassa desen Brieff:

MYn Heer. Also u E. in de Haven van Farino hebt verbrant 9. Schepen, soo ghelieft te weten, dat dese niet ons, maer den Grooten Heer toe behooren: En soo sijn mede de Casteelen, daer in wy voor Gaarnisoen dienen. De schade die gy gedaen hebt, raeckt niet ons, maer den grooten Heer, als Meester van de selve: Sulckx dat gy aen de selve sult moeten verantwoorden 'tbeschadigen zyner Casteelen, en 'tverbranden sijner Schepen. Doch indien den Grooten Heer daer mede te vreden zy, wy sullen ons daer oock mede laten vergenoegen. Wy hebben ons onderhout van 't Landt, en de Zee niet van nooden: Maer die met ons willen komen handelen, mogen op strant komen, en die dat niet doen en willen, moghen vertrecken, en van hier gaen.

Blaeck wel siende dat met sulcx schrijven niet anders gedaen wiert/ als de Engelse Cooplupden in Turckyen gedreyght/ schreef strackx een Brieff aen Tomas Bendisch Engels Gezant tot Constantinopelen; die alles so wel beleyde/ dat voor 2. Schepen Pick en Teer alles by ghelept wierde/ en liet daer

voor Consul Mr. W. Wood in plaets van Mr. Broun, die met dese onlusten sich uyt Tunis op de Vloot van Blaeck hadde begeven.

Van Tunis na Argier zeylende/ Anckerden daer sommige dagen/ en was hier vry beter getracteert dan te Tunis/ want den Bassa ontboot hem te gast/ en accordeerden van voortaen mette Engelsen in Vrede te leven/ hun gevangens vry stellende/ met toe-seggingen (de Turcken sweeren so lichtveerdig niet dan sommige Christenen) van voortaen egeene Engelse Schepen meer aen te randen/ te roven/ ofte wech te voeren/ &c. en vereerden boven dien aen Admir. Blaeck 6. brave Barbarise Paerden voor den Protector/ die naderhandt in een Fregatte na London af-gescheept wierden. 't Geheurde dat wanneer de Nederlanders dus d'Engelse Slaven saghen ontslaen/ dat by de 40. van hun na d'Engelse Schepen vluchten/ soeckende aldaer beschermingh: Strackx waren de Zarazijnen hun achter/ en pooghden de voorsz. Slaven weder naer Lant te voeren: Maer Blaeck besloot in gehouden Krijgs-raet hier over met d' Eyghenaers der Slaven te tracteren/ en over quam met hun voor 13050. flor.ijnen: Dese Somme wiert by d'Engelse Officiers uyt lief de uyt geschut: Doch een der voornaemste onder de Hollanders/ oock een der voorsz. vry ghekochte Slaven boodt hun aen by Wissel-brieven hunne uyt geschooten Penningen weder om te vergoeden: Maer d' eene edelmoedigheydt hier d' ander trotsende/ so hebben d'Engelsen dit heusselijck geweygert.

Te Tripoly en Biserte maeckte men so veel werckx van d' Engelsen niet/ dan sy poogden met Lakenen en Engelse Manefacturen daer hun Slaven te vrijen/ doch effectueerden even so weynig gelijck zy te Tunis hadden gedaen.

Van hier wende Blaeck na 'tnau van de Straet/ en op de Reede van Gibralter anckerende/ genoot aldaer eenige verversinghe/ dewijl niet alleen veel Volckx van de Vloodt sieck was/ maer oock de Kinder-pockjens graseerden dapper onder hun: Wederom in Zee stekende/ beoochden een Vloot Rovers van Zalee/ 12. sterck/ dese verstroyende/ kregender 5. vā/ en sonden die na Engelant: Geen beter geluck hadden de Rovers van Algiers/ die om dat Blaeck de Straet ruymde/ nu onbesorgt met 33. Schepen/ 2. Galeyen/ en veel kleyn Vaertuyg in Zee waren geloopen/ en randen in 'tnau 2. Hollantze Schepen met een Hamburger aen/ die in Engelandt Tarru geladen hadden/ maer die bliesen so lustig uytte stucken op 5. Turcken/ datte selve selfs deur dropen/ met meerder ongenoeghen als ick segghen kan: Dese Turcken (alhoewel van de grootste Schepen zijnde) voerden maer 16. a 18. Stucken/ en seer weynich Volck/ om dat wel 5000. van haer beste Zee-luyden in den Oorlogh te lande teghens die van Trannisen dienden. Den 4. Juny is Blaeck op de Reede van Cadix gekomen/ daer hem de Spangiaerden alle verversinge aen boden/ dan hy weygerde dat/ en toonde sich soodanig/ datte Graef van Lindres Ad. van de Spaense Galeyen daer over aldus aen 't Hof te Madrid schreef:

MYn Heer. Heden leggen wy hier in 'tgesicht van 30. Engelse Oorlogh-schepen, die 3. Mijlen buyten dese Baye leggen: Ende dit ist selfde Esquadron waer af ick schreef uyt Alikanten in Novemb. 1654. Doen seyde my desselfs Admir. dat hy ging om de Franse te verjaghen, maer nu zy de Franse in Catalonien niet en konnen hinderen, komen sy hier: Als de

voorsz. Engelse Schepen hier eerstmael quamen waren sy seer vrundelick tegens ons, maer nu toonen sy haer voor ons schu en verbastert, 'twelck ons doet presumeren (ende ick gheloof het vastelijck) datze eenig rampsalich Desseyn voor hebben, op onse Silver Galjoenen die wy verwachten. Ende 'tis te bevresen dat een ander Esquadron veel grooter als dit, sich gewent heeft na de Indies, en ons aldaer sulcken treck sal speelen, dat men in Spanjen voortaen wel wat meer werck van een stuck van Achten sal maken: De verre siende konnen wel bevroeden wattet sijn sal indien dat Desseyn op de Indias geluckt, en so sullen alle Capitalen en Renten tot niet loopen in geheel Spangien. Geschreven op de Reede van St. Lucas, den 20. Iuny 1655.

Het gevoelen der Spanjaerden van datte Engelse niet veel goets daer mede in den sin hadden/ wiert versterckt/ om dat eenen Mr. Jacob Wiltson/ Coopman en Resident van Engelandt tot Cadix/ met een van sijn Facteurs en alle sijn Wissel en veel goets by Nacht over de Muyren van Cadix op de Vloot van Blaeck was gevlucht/ na dat alvoorens sijn Credit aldaer gheen once meer en woech/en van hem gesept mocht werden dat hy als een volkome Banckerottier uytte stad vluchte: Op dat gerucht raeckt gants Adelousie in de Wapenen/ en men hout een Ooch in 't zeyl: Den Coning van Spangien hiervan verwitticht/ gebruyckte gheen slaep-dranckeu/ maer geboot op het spoedigst 30. Oorlog-schepen te bemannen/daer elck Onderdaen strack vaerdig toe was/ en begaven haer tot dese uytrustinge veel so Adelijcke als Coopluyden Kinderen/ geresolveert te gelijck haer goet en leven te wagen: Dese Vloot is in 6. weken tijdts volvaerdicht/ en was als dese Lijste uyt wijst:

1. St. Philippus, Admir. Paulus de Contared, groot 500. last, met 60. metale st. 800. m.
2. 'tGoet geluck, Vice-adm. den Hertog van Molina, 450. last, 54. metale st. 600. man.
3. De Geway Malupa, 400. last, 46. metale stucken, 500. man.
4. 'tWelvaren der Vloot, 370. last, 40. metale stucken, 500. man.
5. St. Catalina, 300. last, 36. metale stucken, 450. man.
6. Capit. van de Vloot, 375. last, 40. metale stucken, 500. man.
7. d'Admirael van de Vloot, 375. last, 40. metale stucken, 500. man.
8. De Galeyboot, 150. last, 24. metale stucken, 300. man.
9. 'tVlieboot, 150. last, 8. metale en 16. yzere stucken, 300. man.
10. Mevrou van O, 200. last, 10. metale en 20. ysere stucken, 250. man.
11. St. Fuen, 250. last, 20. metale 20. ysere stucken, 350. man.
12. St. Ian Baptist, 250. last, 20. metale 20. ysere stucken, 350. man.
13. Onse Vrouwen Vader ons, 225. last, 9. metale 19. ysere stucken, 300. man.
14. Groote St. Iacob, 400. last, 25. metale 25. ysere stucken, 600. man.
15. 'tVader ons, 150. last, 9. metale 19. ysere stucken, 300 man.
16. 'tKleyn Vader ons, 150 last, 12. metale 12. ysere stucken, 450. man.
17. Vremde Vogel, 300. last, 20. metale 20. ysere stucken, 450. man.
18. Onse Vrou van de Kaerze, 250. last, 11. metale 21. ysere stucken, 350. man.
19. Des Meyds hulp, 275. last, 26. metale 12. ysere stucken, 370. man.
20. St. Iacob van St. Malo, 195. last, 15. metale 15. ysere stucken, 300. man.
21. St. Françiscus van Paulus Gallian, 400. last, 25. metale 25. ysere stucken, 600. man.
22. 'sConings Vrou, 175. last, 10. metale 20. ysere stucken, 300. man.

23. St. Augustijn, 200. last, 8. metale 18. ysere stucken, 300. man.
24. Iesus, Ioseph, en Maria, 400. last, 46. metale stucken, 600. man.
25. 'tGaljoen de Draeck, 425. last, 30. metale stucken, 600. man.
26. Mevrou van Duyven, 200. last, 30. metale stucken, 400. man.
27. Heylige Sondach, 150. last, 20. metale stucken, 300. man.

De Engelse Cooplupden en Facteurs door heel Spangien/ en voornamelijck in de Zee-plaetsen woonende/ trachte hunne Goederen voor het toekomende onweder te verseekeren/ dan te vergeefs/ de Spangiaerden waren haer veel te gauw en te loos/want het pogen der Engelse maeckten de Spanjaerts wacker/om sich te verseekeren van alle der selver effecten/so dat in Oegstmaent een algemeen beslach upt last van den Koning door gants Spangien over alle Enghelse Goederen en Persoonen wiert gedaen: Blaeck onderwijl sich seer schaers van levens middelen te Algiers voorsien hebbende/begon ghebreck te lijden/ soo dattet op de Kistjes van Jan rap aen quam/ alhoewel d'Engelse te Londen malkander wijs maeckten/ datter soo grooten overvloet op Blaeckx Vloot was/datte Bootslup van dartelheit en te veel hebbens Taback en provisie over boort smeeten: Dan 't bleeck anders/ also Blaeck naer Portugael most om sich te ververssen: Den 1. van Hopmaent in Logusbap anckerende/ wiert Blaeck daer upttén naem van Don Jan Coningh van Portugael verwillekomt/ door een Ridder van Malta/ daer gebiedende: 's Nachts kreech Blaeck Brieven van den Protector/ begeerende dat eenighe van sijn Vloots schepen na Engelant soude keeren/ daer op door gemeen advijs 6. Fregatten na Plemupen zeylden: Capit. Sucheverel op de Perel bejegende d'Admir. van Algiers/ voerende 3. stucken/ dien hy beval te strijcken/dan die niet willende/ gaf Sucheverel den Turck een heele lage/ waer op hy streeck/ en quam aen Boort van d'Engelze/ daer eens om gedroncken wiert/ alsoo zy vrienden waren. Den 9. van Hopmaent quamen 4. Engelse Coopvaerdy-schepen upt Spangien/ gevlucht onder de Vloot van Blaeck/daer op waren 29. Engelse Cooplupden/ die hun avontupren aen Blaeck verhaelden/ blijde zijnde datse 'tlijf daer af gebracht hadden. Savonts sont den Koning van Portugael een Schip met supcker banket/ pasteykens/ hoenderen/ en ander gevogelt/ oock Schapen/Wijn/ Orangen en Lemoenen: Wanneer de Maltese Ridder oock by de 4. upren lang op een Collation van Blaeck vergast wiert/ en aldaer seer hoogh den dienst van de Kroon Portugael en genegentheyt van den Koningh aen Blaeck op dischte/ na welckers hy met alle heus heyt weder na Forobay is gezeylt: Ende van daer sich weder op de Kust van Spangien wendende/ gebeurdent dat een Spaens Schip door d'Engelse Vloot heen quam drijven/ 'twelck eenige dagen te vooren sijn Mast had gekorven/in een geweldig Tempeest dattet upt gestaen had: Blaeck dede den selven een nieuwen Mast aenbieden/ maer de Spanjaerden weygerden dat/ om datse so na nu aen haer eyghen Kust waren: Maer zedert die tijt geviel het dat de Lucht en Zee met malkander samen ghesworen hadden/ niets te doen als te treuren en bolderen/ waer over Blaeck en meenig Engelsman dat tobbelen moede wordende/ na Engelant verlangden/ eenighe van hun vry uptter borst schrijvende/ datse

daer

daer als op hun Kerck-hof waren: Dies zeylden Blaeck na Lissebon/ latende de Fregatte Diamondt omtrendt de Baere van Cadix verspieden / oft de Spaense Vloot sich oock van daer soude wenden: Te Lissabon vonden d'Engelse weynigh te bancken/ haer Schepen Ancker en Touloos/ waren dapper ontreddert/ en de Spijze by na op: Dies sent Blaeck de Fregatte Merlin na Portsmuyen/ met advijs dat/ ingevalle men in 5. weken hem geen Probiant en sont/ hy genootsaeckt soude sijn weder na Engelant te keeren; Sich uyttermaten beklagende datmen hem zedert Mey geen verversinge uyt Engelant had toe gesonden: Dat hy 7. dagen lang onder de Spaense Vloot had gedreven voor Cadix/ en door een van der selver Capiteyns versekert/dat de Catol. Majestt. nergens anders dan om de Silver-Galjoenen te bewaren dese uytrustinghe had gedaen: Dese voorsz. Fregatten Merlin in Engelant aen komende/wierden datelijck weder met noch 3. andere vol Vivres geypropt/en na Blaeck gesonden; als mede een open bevel/van alle Spaense Schepen te veroveren en op te senden: Alsoo den Protector een grooten Brief vol klachten van d'Engelse Cooplupden uyt Spangien had bekomen / verbatende een generale beschrijvinge van hare ellendige staet/ en 'tverlies harer Goederen/dat men haer in hare Huysen bewaerden/ en alles af genomen had: Dese schreef den Protector weder een troostelijcken Brieff tot antwoort.

Maer onverwacht quam Blaeck den 19. van Wijnmaent/met al sijn schepen te Chattam op de Temse/ daer hy te lande trat/ende hoorende dat Pen en Venable in den Tour waren geset/ over hare ongeluckige Voyage; Bedacht sich eer hy hem na Londen begaf/ oft sijn saken beter van conditien waren/en difficulteerden daer in tot den 28. eer hy hem in Londen dorf den begeven/ hy komt dan te Withal/ daer hy verhael doende van sijne Reys/ betoonden meer glorie te hebben in sijne daden by de Turcken/als by de Christenen: Doch hy heeft sich also gedragē in alles dat hy buyten den Tour bleef/ maer overmits den Oorlog met Spangien scheen te sullen aen gaen/ was hem 't bewint van een Vloot gewaentrout/ also Monck uyt Schotlant wiert ontboden/om daer over te gebieden: Eñ Aiscue noodigde men uyt Yrlant/ op dat die na West-Indien de verpeuterde Aenslagen van Pen en Venables mochte verbeteren: Sulcks dat Blaeck overmits de gespilde onkosten aen sijne Vloot oock meest vruchteloos waren/ en dat men vry meerder opinie van sijn verrichtinge als het uyt liep/ had gehad/dan wel gevolgt waren/ in kleyne estime by den Protector quam. Ende na sijn tuys zijn/luttel had te roemen/als dat hy weynig Engelsen tot Algiers had verlost. Ende men ghelooft/ dat indien hy in 'tlest van sijn Voyage soo wel als in 't eerst te Livorno had gekomen/ hy soude den Toscaner Vorst so veel Ducaten niet af geperst hebben als hy doen wel dede.

Soo is de eer, de Staet en 't goet,
Niet anders dan een Eb en Vloet.

In Tessel arriveerden op 't lest van dese Maent uyt Guinea de Schepen Graef Enno/ de Blaeuwe Eenhoorn/ en Prins Willem/ die alhoewel door een Seeus Oorlogh-schip by de Sorlinghs/ om den ouden Adam tusschen

Amsterd.

Amsterdam en Zeelant/ vyantlijck aen getast wiert/ gonsende in plaets van eer-schooten dese Guinees-vaerders verscheyden Cogels na 'thooft: Onaengesien (seg ick) die grooten yver van Maetzeeu/ so deden d'Hollanders soo geluckig en spoedich haer reys/ alsmen van hun mocht verhoopen: Mede brengende beneffens goede partije Huyden/oock 2500. Marck Gout: En advijs/ dattet in Guinea seer wel stont/hebbende aldaer een particuliere Lorrendraijer van Amsterdam op de Cust na 3. dagen vervolgens vermeestert/ die oock een partye Gout in hadde: Den Heer Gener. Jacob Ruychaver die men in Nederlandt steck en doot had gespelt/ was ghesont en wel te pas/ door wiens goede directie de Inboorlinghen tot voordeel der West-Indize Compagne/ sich aen boden. In 't Canael waren d'Engelse verkundschapt van een Rijcke Coopvaerdyer/ die van Rouaen na Spangien soude zeylen: De Francoysen hadden om de huydige onlusten met Engelant daer toe gehuyrt Schipper Jan Rienne van Middelburgh/ die als hy nu van Havel de Grace af stack/ om na Cadix te loopen/ door d' Engelse lichtelijck aen geranst en vermeestert wiert/ die hem na Portsmuyen op brachten / daerse een schat van over de 6. Tonnen gouts aen Lywaten binnen desselfs boort vonden/ tot een onvergoedelijcke hartzeer der Koopluyden van Vranckrijck/ Nederlant en Spangen.

De Conginginne Weduwe Maria Elonore van Sweden/ op 't Casteel van Stocholm na haer over-lyden ghebracht zijnde/ wierde tottet eynde van den Rijcxdach in een Camer gestelt/rontsom met rou behangen/ haer doode Lichaem lach onder een decksel van swart Fluweel/ de Kist met een gout kleedt overdeckt/ had rondsom meenighte brandende Toortzen nacht en dach staen/ met 12. Kandelaers van Christal/ en Wasse Kaerssen: Den 26. deser heeft men het Lijck in volgende ordre ter aerden gebracht: Den Coning met alle sijn Staet in de voorsz. Camer ghekomen zijnde/ begosten de Musicanten aldaer eenige Treur-sangen te speelen: Waer na den Cancelier een treffelijcke Oratie dede/ over de deughden van de overleden Coninginne / middelertijdt hielden 3. Senatoren de Kroon/den Scepter/ en de gulden Appel van 't Keyserrijck/ welcke dingen gebruyckt waren in hare Crooninge/ die den Cancelier daer na weg nam / leggende die ter rechter hant van de Bare op drie Kussens: Daer oock lach een goude Croon die ghewit was/ een Scepter/ en een Appel/ die alle met haer in de Kist gesloten en begraven zijn: Waer naer de Musijck weder begost/ tot datte Kist met een groot Fellip kleed was bedeckt/ over al beschildert met Aert-Muysen/ daer na heeft men de Ceremonijen geeyndicht/ met een goede partye Suycker Banicket/ dat aen den Coningh gepresenteert/maer onder de Hovelingen upt gedeelt en gebroocht wierde. Haer Lijck-statie was aldus: Voor aen marcheerden de Compagnie Kuyrers van Graef Gustavus Banier/ daer na wiert de Rijcx-Appel gedragen/ met den Scepter en de Croon door diverse Raedts-heeren/ die dicht voor 't Lijck ginghen/ dat onder swart Feloers lach/en daer op laghen veel ghebordúerde Croonen/ de Franje wiert van dat kleet op ghehouden/ door verscheyde voorname Heeren: Kort achter 't Lijck quam de Koning mette Grootste van het Coningrijck/en daer na den Adel en de Geestelijckheyt in grooten getale: Na

dese wierde de Coninginne Regente ende de Princeesse haer Suster door twee Raedt-heeren gelept/ gevolcht van al de Jonck-vrouwen van 't Hof/in 't wit gekleet na 't Lants gebruyck/ten weder sijden stonden des Conings Guarde/ en de Borgers van Stockholm in de Wapenen: Men wierp gelt onder 't volck van Silver/ waer op des overleden Conings naem stont/ met dit advijs Tetra cœloque beate. En op d' ander sijde de eerste Letteren van de naem van den Koning Gustavus Adolfus en Koningin Christina/ ende dese Letteren daer rontsom: Conjuge & nata sine pari. Aldus 't Lijck ter aerden zijnde gebracht/ sijn weder in volgende maniere gekeert/en 's Avonts vrolijck vergast geweest.

Juuius 1 6 5 5.

DE gedurige toerustinge by Water en Land der Sweden/ verminderde geensins de vreese en kommer van alle Duytze en Nabuyrige Vorsten: Eñ alhoewel den Resident van Sweden tot Parijs aen de Hollantse Gesant Willem Borcel versekerde/ dat de voorsz. toe-rustinghe op geenige van haere Ho: Mo: Landen oft Territorien was aen gesien/ nochtans soo en waren die van Nederl. in 'talgemeyn niet veel goets van dese nieuwe Oorlogs-bereydselen verwachtende/selfs niet den Algemeenen Staten/want daer wierde ordre gegeven aen den Stadhoelder van Vrieslandt en Groeninghen/ een wakende ooge omtrent de Bourtange te houden/ en op nieus met 1600. koppen voorsien: Den Veldmarschalck Johan Wolphard van Bredenrode/Graef Johan Maurits/ en den Heer van Beverwaerdt/ waren geschickt met een vliegent Leger omtrent den Rhijn / Maes / Wael / en Jzel / op te passen: Men brack buyten Deventer sommige Huysen buyten de Stadt af: Ende in die ghewesten scheen het den 29. deser/ dat door een gruwsaem Onweder veel onheyls was beschoren/ dewyl een storm uytten W. Z. W. van Hagel-steenen als Eyers en Ockerneuten/tot Emmerick over de 1000. Rijcx-daelders aen glasen in joegh/ slaende met Donder en Wint veele Gebouwen en schoorsteenen ter neder: Die van Waert (welcke van oudts meer in de Lucht hebben konnen sien als al de sterre-kijckers van Arabien) wisten veel te vertellen van de ghesichten en Krijchs-leghers/ en Mannen diese boven de Mase dien dach hadden gesien: Dan wy sullen haer niet meer in desen gelooven/dan een ontnuchterden Bleker in den Hage toe komt: Doch het was aennemelijcker het geen een Sweedse Resident (nieulijcks in den Hage ghekomen van sijn Meester) aen d'Algemeenen Staten in een Gehoor uyr verhaelde/ te weten: Dat hy haer Ho: Mog. quam bekent maken , de Resignatie der Sweedze Croon van Christina op Carel haren Couiijn, nu sijn Heer en Meester,die gesint was,de oude gemaeckte Alliantie met desen Staet op gherecht te continueren, ende alle goede Nabuyrschap mette selve te houden. Op alle 'twelcke hare Ho: Mo. sich mochten versekeren, &c.

Daer en tegens quam een stemme uytte Sont/ dat men om den sleutel der selver te bewaren gants verlegen was: Ende van Pruyssen aensoeck van hulpe teghens Sweden: Waer teghens den selven Resident in den Hage wel bescheydentlijck seyde: Dat sijn Meester ongenoegen soude scheppen, indien men sijn Vyanden wilde helpen.

De Stenden van Orangarije / Leopoldus Ignatius des Keysers Soon tot haren Koning eendrachtig hebbende beroepen/ sijn den 27. Juny om hem te Kroonen tot Presburg verscheenen/ en smorgens ten 8. uyren van 't Casteel aldus getrocken: Eerst quamen al de Heeren en Ridders/ soo Hoogduytsen als Hongaren in groote meenichte/ fraey uyt gerust te Paerde/ de Hongaren wel 'tkostelickste/ hadden hun Paerden met gout geborduerde kleeden behangen/ en hare Harnassen met Turckoysen en Robinen verciert/ en andere kostelijcke steenen: Achter hun volgden de Spaense Ambassad. van Spangien/ ter rechter die van Venetien/ ter linckerhant van des Paus Nuncius/ doen quam den Koning/ omringt van meenichte Hongaren met de Officieren der Kroon/ al te Paerde: Doen de Keyser en de Keyserinne in een Karotse/ met haere Officieren te Paerde/ en daer na alle Boogh-schutters in goede ordre: Dus marcheerende/ hadden sy de Walle der Stadt ter rechter-hant/ en omtrent 3000. man so Duytzen als Hongaren ter lincker / traden so in de stadt/ daer de gewoonlijcke ordre met Kroonen in de Hooft-kercke wierde ghedaen/ waer na den Keyzer en Keyserinne weder in haer Carotze na 't Casteel reden/ maer den Jongen Koning metten Adel te voet op een wech van plancken gemaeckt/ bedeckt met root/ wit en groen Laken/ totte Franciscaner Kerck/ daer hy na eenige devotie sommige tot Ridders sloech / doen reed hy te Paert uytte stadt met sijn gevolch/ gelijck hy daer in gekomen was/ effen buyten komende/ was daer een Theatrum op gerecht/ waer op hy den Eed dede in handen van den Aertsbisschop/ in presentie van den Palatin van Ongaryen/ en alsoo heeft hy het Coningrijck met een groot gejuych des Volcks ontfangen. Van daer is hy aen sekeren Bergh Coningsberch genaemt ghereden/ daer de Palatin eerst op gingh/ doen den Koningh reed daer met een galop op/ rontsom den top van den Bergh gereden hebbende/ maeckten hy 3. kruyssen in de lucht/ met sijn bloot Swaert/ ten oosten/ zuyden/ en westen/ sijnde een seer out gebruyck by de Ongarise Koningen/ om te betekenen des Conings beloften/ en resolutien te beschermen 't Coningrijck tegens alle Vyanden. Dit gedaen zijnde/ heeft men al de stucken en Musquetten gelost / door alle Straten daer den Coning passeerden dede hy silvere en goude penningen stroyen/ waer op d'een sijde den dach en Jaer van sijn Crooninghe stont/ op d' ander zijde des Conings advijs Consilio & Industria.

By 3. uyren na noen de Ceremonien op Coningsberg ge-eyndicht zijnde / keerden weder na 't Casteel/ daer was een grooteFeest bereyt/ de Keyser/ Keyserinne/ de Koning/ Aertsbisschop/ en Palatin van Ongaryen saten aen een Tafel/ maer d'andere aen een ander Tafel/ als nu de vreugde seer groot was/ is die gematicht geworden/ door de tydinghe des doots/ van den oude Keyserinne Eleonora.

Generael Major Milton begaf sich uyt Schotlant weder over Zee/ so om dat die Natie hem te trouloos scheen/ als oock om dat de geringheydt sijnes machts door de op-gaende Sonne des Protectors wierde verduyst: Hy en had dan niets van sijnen Koningh te verhoopen/ noch oock op de Vrienden te sien/ die gewoon waren hun te keeren by de voorspoedige: Die hem de hant

boden/ waeren meest woeste Burghers upt het Geberchte/ sonder Wapenen/ gelt en levens middelen/ onbequaem tot eenige Krijgs-vorderinghen/en meer vernoecht om somwijlen een Torn op de Gebuyr-Landen te doen/ als steden en Landen te winnen: Dit dede Milton weder keeren na sijnen verlaten Coningh Carel/ die hy de leste snick van 't ziel-toghende Rijck te Ceulen over bracht/ wanneer hy by Abberdeen met 3. à 4. Ridders in een kleyn Scheepjen gestapt/ na Embden over was gevaren: Hier mede was den Standaert des Konings upt Engelant nu geheel wech; ende wierde also vervult de Prophecye voor meer dan 30. Jaeren tot Roomen in een Spieghel aen den doenmaels daer Gesanten van Engelandt gedaen/ bestaende in dese Romeynsche woorden/ voor een kleyne Eeuwe:

C A R O L U S I. Rex ultimus Angliæ.

Dus loos den Engelant haer onrust: Juyst op die tijt als des Protectors groote Vriendt en Raedsman Hendrick Vaen Ridder/ op sijn Lant-huys in Kent over-leedt: Desen Heer is geweest de rechter hant en den upt-voerder van de raedt-slagen sijnes Hoogheydts/ die van den begin der Inlantse Beroerten altoos na een Vry Gouvernement hebbende gehaeckt/ korts als hy daer toe gekomen was/ het selve most verlaten/ om elders te rusten.

Ce qu'on ne peut tenir, il fault laisser courir.

Noch wasser een woesten hoeck over gebleven/ die den inwendigen Oorlog van Engelant mede op 't lest smaeckten: Dit waren d'Eylanden St. Maria/ noortwaerts op 35. en 40. graden gelegen: Den Heer Baltemore 't bewint hebbende over d'Ingesetenen/ dat meest Roomse Engelsen en Bandijten waren: Dese verstaende hoedanich den Protector met de Roomsgesinde in Engelant handelde/ wilden in vergeldinge alle Protestanten/ woonende in d'Eylanden van St. Maria niet alleenlick upt-stoten/ maer de Roomse Priesters aldaer/ hebben die van hare Bende schandelijck * op gehitst/ om op seeckere ure alle d' opgemelte Protestanten te vermoorden/ en als een Blixem op het lijf te vallen; Maer tusschen de wil en de daet van de boosdoenders/ komt veeltijts de Almachtige Hant Godes: Ende hier gebiel het/ datte Roomsche die hun Aenslach meynden seer heymelijck aen ghericht te hebben/ al tijdelick ontdeckt waren/ en dat door de hittigheyt der Roomse selfs/ die te vroech een Godtvruchtig Man doot sloegen/ sulckx dat die hun Verraderye alsoo aen de Protestanten geopenbaert/ en middel gaf om op hun hoede te zijn: Want dese onder 't geleyde van een wackeren Hooftman Fuller gheheeten/ ende weynich minder in getal als de Roomse/ verweerden haer so wel op hun Vyanden/ dat 50. van de selve doot bleven/ meenichte gequetst en gevanghen/ de rest waeren gedwongen te luysteren na die/ die sy meynden te vermoorden: De Protestanten nochtans beducht datte Roomse [die men niets vertrouwen mach/ dewijl sy de Ketters geen geloof moghen geven/] t' eeniger tijt van buyten geholpen ofte

* Siet hier watte Wolven in Schaeps-kleeren: Dese leeren ghewelt, doot-slach ende Verraderyen: Noch heeten sy Priesters, Gewyde, en die macht hebben de gepasseerde, teghenwoordighe en toe komende Sonden te vergeven, 'tgheen de Maget Maria die sy met Goddelycke Eere aen-bidden, niet en heeft konnen doen.

ofte mette Bandijten aen-spannende/ 't hooft weder op steken mochten/ sonden strackx een Expressen na Engelant/met een algemeen verhael van het gepasseerde/ versoeckende sijn Hoogheyts beschermin ghe/en verkooren hem tot Protector over de selve Eylanden. Maer de Huysvrou van den Hooftman Stones/ die over de Roomse Mannen had gecommandeert/ schreef desen onderstaenden Brief aen den Heer Baltemore/ Gouverneur van Mary-landt/ doen te Londen zijnde/ ende van desen handel onbewust / daer in sy genoechsaem bekent maeckten / wat slechten loon dat de Verraders toe komen / niet teghenstaende de Roomse op 't ‡ Princen Moorden en and're schelm-stucken aen arme Waech-halsen den Hemel beloven.

SEer Eerwaerdigen. Ick ben bedroeft op heden u te doen verstaen onse quade gestalte in u E. Provincie: Dewijl mijn Man mette rest van uwen raedt sich wende met een partye omtrent de Contreyen vã Anna Arundel, om aldaer de factieuse tot gehoorsaemheyt te brengen. Mijn Man sont Dr. Barber en eenen Mr. Cortley, als mede een boodschap aen haer, dan sy quamen niet weder voor dattet ghevecht begost, desgelijcken sont hy oock een Mr. Packer, met een boodschap die insgelijcks achter bleef, dan also den 5. April d'onse met dat Volck van Anna Arundels Provincie een battalie hazardeerden, so sijn d'onse daer geslagen, datter gheen 5. van d'onse wech quamen, veele gevangen ende gequetst, daer onder oock mijn Man, die niet en had gedacht datse haer so stout tegens d'onse aen gestelt soude hebben, en tot sijn, en onser groote schade sijn wijt wel gewaer geworden: Want sy waren beter voorsien als 't Volck van mijn Man, also sy gehuyrt hadden den Capit. van de Goude Leeuw, een groot Oorlogh-schip, sijnde een jong stout Man, Rogier Hemans genaemt, die met sijn broeder groote schade onder d'onse heeft gedaen: Sy waren oock onder hare Crijgs-raet, en dese wilden dat men alle gevangens soude op hangen, doch na verleent quartier, veroordeelden sy al onse Raedsmannen door een sententie des Krijghs-raets, en was mijn Man gedoemt om doot geschooten te werden, maer wierde noch behouden by des Vyants eygen Soldaten, en de rest door 't bidden van hare Vrouwen, en andere vrienden die sy aldaer vonden, alleen Mr. Willem Ebtonhead, Willem Lowys, en Mr. Leggaet een Hoogduyts, sijn in koelen bloede door-schooten: Een Barbarise Acte: Sy hebben al mijn Mans goet geconfisqueert, doch segghen, daer van yets voor my, en mijn Kinderen sullen over laten, 't welck ick vrees weynich genoech sijn sal. Sy houden mijn Man en d'andere so strickt gevangen, datse niet begeeren hy een briefken my schryven sal, oft willen alles weten. Dan ick hope dat Godt mijn en mijn Mans bedroefde conditie genadich sijn sal: Den Protector doetter dan in wat hem belieft: Mijn Heer gelieft dese niet te verduysteren, maer kundich te maken, eer onse tegen-partye door haer af-senden ons lasteren, en ick sal u metten naesten meerder toe-senden, &c. U E. onderdanigste

VERLINDA STOON.

De Francoysen den 18. Juny voor Landrechie komende / waren neerstig om die sterckte te winnen: Om hun meerder aen te moedigen/ toog den Coning selfs uyt Parijs naer 't Leger/ en tot la Ferte komende/ bleef sommige dagen daer/ overmits de noodigheyt/ want de Francoysen als dulle Martelaers

‡ Gelijck Balten Gerrits Moorder van Prins Willem, dese hebben de suyvere Broeders van Gorcum in hun Martelaers Boeck geset, Francois Ravalliack Moorder van Koning Hendrick de 4 was gebiecht en geabsolveert, &c. Om dat sy vroome Princen hadden vermoort.

Jaers/ achten 't al veel heerlijcker in 't Velt met 't Rapier in de Vuyst voor haren Koningh te sterven/ dan Burgherlijck en Christelijck geleeft te hebbende/ Tuys op hun Bedde Godvruchtig t'ontslapen. 't Gebeurden op den 10. deser / dat den Koning met sijn Moeder/ Broeder/ de Princesse Palatijn/en den Marquis van Senece savonts in sijn Carotze soude uyt rijden/ ende omtrent een Brugge komende/ begosten de Paerden in 't af-loopen te hollen/ende omslingerende/ geraeckten in 't Water/ sulckx dat een yder stracks voor den Coning beducht/ toe liep/ de Carotse hielden/ en de strenghen af sneden: Dadelijck sprong den Koning/ sijn Moeder en al d'andere uyt de Carotse/ wijckende in een kleene Bosschage/onderwijl de Carotse van den Marschalk Grammont by haere Majesteyten wierde gebracht/ die mette selve weder wech rijdende/ van duysenden Lant-zaten wierde na geroepen: Dieu soit loüe, le Tout-puissant beni, & vive le Roi, & le guaranti.

Te Toulouse gebiel het/dat een Jongman ende een Dochter sich aen malkanderen verlooft hebbende tegens haer Ouders wil / elck'ander in de Minnebroers Kerck beschepden: Den Jongman had nu al lang gewacht / midelertijdt was sijn Vrijster by een van de Monnicken die sy kenden/ ende aen wien sy openbaerden d'oorsaeck van hare komst in de voorsz. Kercke/ende dat haer Vrijer ongetwijffelt oock in de Kerck was: Den Minnebroeder en 3. sijner Gesellen verlockt op dese Dochter/onteeren haer met hun vieren/en na hare genooten wellust/hebben zyse vermoort: Den Jongman sijn bescheyden Lief niet vernemende / set sich in een heymelijcke hoeck van de Kerck neder/ daer hy in slaep valt/ en onwetende in de Kerck op-geslooten wiert: Te middernacht wacker wordende/ en bekommeert dat men hem als een Kerck-dief mochte aentasten/ingeval hy daer gevonden wiert/ verstack hem in den Predick-stoel: Van waer hy in den Na-nacht verspiede dat de voorseyde Minne-broers een Doode Lichaem heymelijck in de Kerck brachten/ ende in een Kuyl staken: 's Morghens de Kerck geopent zijnde/ gaet daer uyt na Huys/ ende na sijn Vrijster vernemende/wist men die nergens te vinden: Men vangt hem op enckel vermoeden/ en hy wort beschuldicht de Dochter vermoort te hebben: Hy hem bedenckende/ segt hoedanich hy in de Kerck gevaren was/ men opent de plaets die hy aenwijst gesien te hebben van de Minne-broers ogenen/ en men haelter de vermoorde Dochter uyt/ dies wort hy vry gekent en beklaecht / maer 2. van dese Minne-broers vernemende watter gaens was/ gingen deur: De andere twee wierden levendich verbrant.

Tot Coppenhagen quam in dese Maent een Sweetse Gesant: Die aldaer den Koning en de Stenden met schoone praetjes socht te bewegen/ tottet verlaten van d' Alliantie mette Hollanders/ seggende: Sweden en Denemarcken behoorden 't gesach over de Oost-zee,ende geen vremde Natien: En van ter zijden af/versweech hy niet datte Desseynen van sijnen Meester daer op lagen: En indien niet met Denemarcken/dan alleen de Meester op de Oost-zee te speelen: Dan haere Hog: Mog: van dese verre-siende dreygementen bewust/ sonden haere Schout by Nacht Cornelis Tromp/ met 8. Schepen na de Sont: Eñ Coning Fredrick ruste oock een kloecke Vloot uyt/ waentrouwende de Sweden so seer

so seer als yemant/ dede alle ordre tot bewaringe van 't Lant bestellen/ te meer om datte Hertoge van Holsteyn/ wiens Dochter aen den tegenwoordigen Coning van Sweden was geecht/ pretense op den Deense Croon was makende/ als beyde Neven zijnde/ van den Koning Christianus den Ouden: Men versamelde dan al-omme Volck/ en om Wapenen en geldt upt te vinden/ heeft den Koning dusdanigen Placcaet af-gekundicht:

VVY Fredrick de 3. Koningh by Godes genade van Denemarcken, Noorweghen, der Wenden en Gothen, Hertoge tot Slefwijck, Holsteyn, Stormen, en Ditmarsen, Graef tot Oldenburg en Delmerhorst: Doen te weten, aen alle die onder ons sijn woonende, alsoo wy tot voor-kominge van alle aen-staende gevaer, (niet meer als andere versekert zijnde, van den aen-was der begeerlijckheyt) in onse Lande sijn hebbende, veele zegeningen en nootdruften door Godes genade, oock lieve Ondersaten, die wy in Vrede soecken te houden, ten waere onvermoedelijck in dese seltsame tijden, yemant die socht te verhinderen: Soo hebben wy in onse lieve Rijcx-Raden bedacht, om tijdelick middel aen te wenden, om noodige voorsieninge te Lande, tot onse versekeringe te laten doen, op dat niet versuymt en soude worden, alles wat tot onser behoudenisse mocht strecken: Eñ aengesien wy het volkomentlijck daer voor houden, dat onse lieve trouwe Ondersaten in Denemarcken, Noorwegen, en Vorstendommen, so wel genegen sijn om tot bewaringe van haer, en hares Heers Vaderlant, trou op-recht met lijf en bloet voor te staen, bekennende daer toe verbonden te zijn, als konnende wel bespeuren hoe noodich het zy, dat wy in tijdts op middelen en credijt sijn bedacht, tot defencie en onderhout: So vertrouwen wy dan, dat elck na sijn ghelegentheydt en believen tot des Vaderlandts stut en welvaert, nu sijn eer sal bewaren: Ende waer toe wy mette samentlijcke Rijcx-Raden hebben goet ghevonden en besloten, om sich van 't oogen-schijnlick gevaer te behoeden, een Extraordinaris Armature aen te stellen, tot 's Lants bescherminghe, waer toe dat alle van wat conditien sy zijn, na haer goet-willig verklaren en na den noot dringt, om dat serieuselijck na te komen, met hare Middelen en credit ons, en ons Rijck sullen onderstutten, en daer voor willen wy en onse Rijcx-Raden voor in staen, van des Croons middelen als Godt de Landen met Vrede wil zegenen, weder om redelijck en opreecht na de waerde betalen, en dat op een billijcke ordre sonder af-kortinge aen d'een so wel als d'ander, na yder quota en na dat hy betaelt sal hebben: En op dat niemant soude duchten, dat so een goet-willige contributie anders als tot bewaringe van onse trouwe Ondersaten soude gebruyckt worden, soo habben wy goet gekent tot sulckx, Vier van onse goe Mannen en Rijcx-Raden te ordonneren, om 't gelt te ontfanghen en uyt te gheven, indien de contrebutie voort gaet, sullen sich alleen daer mee bemoeyen, en daer van goede rekenschap doen, so zy 't willen verantwoorden, en op dat een yder van wat conditie hy zy kan versekert zijn, dattet tot geen ander middel sal aengewent worden, als tot 's Lants nodige bewaringe en tot defencie, so sijn wy Genadige te vreden, dat die van de Ridderschap en van de Geestelickheit, oock Borgers standen elck een uytte haren mogen verkiesen, om rekenschap daer van by de Rijckx-Raden doende, die te hooren, op dat voor al de Weerelt oock de gantse gelegentheydt mochte openbaer werden, en alle Patriotten haer yver te meer mach blijcken.

De Protestanten wierden in dese Maent op verscheyde plaetsen van Christenrijck lelijck mis handelt: Te Mets in Lotaringen / heeft men de Borgers willen dwingen tottet Jubileren vā sijn Heylicheyts verkiesen/ 't welck sommighe goede Luyden, niet dan met groote ergernisse bespeurende / sijn in

groote gelt-boeten gedoemt / dewÿl ſy de Ceremonyen niet en hadden by ge-woont. Een voornaem Gereformeert Perſoon / een eerlÿck Ampt beklee-dende/wiert daer om af geſet/en beſpot. Tot Langres in Vranckrÿck/ heeft men alle de Gereformeerde die in de Stadt niet ghebooren waeren/ doen ver-trecken binnen ſekeren tÿdt/ op groote ſtraffe/ 'twelck met ſodanigen ghewelt wiert uyt-ghevoert/ dat een armen Kramer in een der Voorſteden wonende/ om dat hy niet haeſtich genoech was wech getrocken/ ſoo verbranden ſy voor zÿn geſicht/ alle ſÿne roerende goederen en Boecken/ totten Bybel ſelfs. De Roomſe Switſers naemen haer behagen 3. a 4. Menniſten om de Religie te dooden: En de Nieuburghſe Vorſt/ banden al de Menniſten voort uyt ſÿn Landt die daer noch woonden/ tot over de 100. Huyſgeſinnen: In Gelder-landt behoorende onder de Spaenſche/wierden al de Gereformeerde door een Placcaet uyt geſept. Maer boven allen ſtack den Keyſer in wreedheyt uyt/in 'tverbannen en verjaghen/ en moeyelÿck vallen der Euangeliſe en Onroomſe Chriſtenen.

In Nederlant ſÿn gearriveert den 11. Juny/ de Ooſt-Indiſe weder-keerende Schepen/ 1. Muyden/ 2. Weeſop/ 3. der Schellingh/ 4. de Vergulde Draeck/ den 7. Novemb. 1654. van Batavia vertrocken: Niets in hebbende/als Peper/Suycker/en Sappan-Hout: Ende in 'tvoorſte van Septemb. daer aen/ ſÿn gearriveert: 1. De Peerle/ 2. de Princes Royal/ 3. de Dolfÿn/ 4. Gideon/ 5. Henrietta Louÿſe/ 6. Tertolen/ 7. de Fluyt Coning van Poolen/ 8. Dordrecht/ 9. Breda/den 8. January 1655. van Batavia vertrocken: Mede brengende geſamentlÿck met hun 13. Schepen/ deſe Carga.

Generale CARGA, van 13. Ooſt-Indiſe Retour-ſchepen.

6502803	Pont Peper.
2982320	Pont Suycker.
287890	Pont Sappan-Hout.
200000	Pont Noten Muſcaten.
70000	Pont Giroffel Nagelen.
111681	Pont Foelie.
138320	Pont Caneel.
81600	Pont rouwe Perſiaenze Sijde.
55350	Pont rouwe Bengaelze Sijde.
125027	Pont diverſe Indigo.
75555	Pont Surats Cattoene Garen.
208380	Pont Salpeter.
22905	Pont geconfijte Gengber.
10461	Pont Iapanze Campher.
5061	Pont rouwe Chineſe Sijde.
13	Leggers Tamarinde.
10280	ſtucx diverſe Baſtas.
10000	ſtucx Chiauters Derrabadi.
2000	ſtucx Mamoedis.
500	ſtucx Suratſe Cannekeyns tot een Monſter.
4734	ſtucx diverſe Gingans.
1290	ſtucx Caſſa Bengala.
3320	ſtucx Caperias en Negros kleden.
3900	ſtucx Salampouris.
6200	ſtucx Percallen.
3500	ſtucx Garras.
17680	ſtucx diverſe Bethilles.
984	ſtucx Malemoles.
1300	ſtucx Hamans.
2000	ſtucx Chavenyns.
852	ſtucx Saenen.
31	ſtucx Bengaelſe Dekens.
3340	ſtucx Guinees Lijwaet.
2988	ſtucx Adathays.
6700	ſtucx Mouris.
900	ſtucx Zeyldoeck.
123	ſtucx Iapanze Sijde Rocken.

500 stucx Semianen.
920 stucx Chiouna, ofte Cantijn tot een Monster.

Eenighe Dyamanten, Peerlen, Besor Steenen, Muscus, Caneel-olye, een Pedro porco.

Na deses is den 26. Septemb. in Tessel voor de Camer van Amsterdam gearriveert het 14. Oost-indis Schip de Prins te Paert/ den 2. April 1655. van Batavia vertrocken/ in hebbende de onderstaende Carga:

232340 Pont Poeyer-Suycker.
29725 Pont Sappan-Hout.
432805 Pont Peper.

Den stant van de Compagnie was na den tijdt en gelegentheydt noch in goeden wesen: Edoch bleeff'er een kostelijcken Oorlog met den Coning van Macassar noch al duyren: De schadelijcke Maximen van 't Neerlants gelt af te setten op Batavia/ en de vrunden van de Bewint-hebbers in plaets van ervare Mannen tot Opper-hoofden te stellen: Als mede 't verbreemden en onthouden van Weduwen en Wesen goet/ waeren de Staet so schadelijck als opt 'tschadelickste aen de West-Indise Compagnie was geweest: Den Generael Maetzuycker en sijnen Raden/ even ybrich tottet 'tgemeene best: De Portugysen welcke met 5. Galjoenen vol behoefte en Volck/ die van Makasar hadden geassisteert/ waren ellendich in de klem geraeckt/ dewijl die self de Galjoens langhs de Kust d'een een dach 2. a 3. na malkander komende/ naer Goa meenden te keeren/ aldaer van onse Schepen sijn ontmoet/ en also zy also verdeelt quamen/ sijn sy alle in de keers gevlogen/ 1. stranden/ 1. verbranden/ 2. soncken/ en 1. wiert verovert: By Goa hadden de Hollanders oock in de 40. Barcken en Canoes van de Portugysen ghenomen. De Peper beloof de veel goets: En de Suycker meer ponden/ als China porceleyne schotels/ op Batavia was een manier van een hooge Schoole/ ende de handel op Japan als vooren.

Tot Suratte was den Engelsen Resident Mr. Spillar in haest gepasseert/ om te gaen na 't Hof van den Koning van Persien/ tot Khasbien/ aldaer nieulicks aen gekomen was eenen Harry Bard/ doch noemde sich L. Bellamont/ Gesanter van Coning Carel vā Schotlant/ sich onthoudende tot Ceulen/ om de Engelse Compagnie haren Handel in die gewesten so veel doenelijck was te vernielen/ ofte ten minsten van haer sien te verkrijgen het Recht van de Coustumen van Ormus/ vertoonende daer toe brieven van Recommandatie/ hem (so hy seyde in tijde vā den Oorlog met den Protector) by de Staten van Hollant verleent/ op dat alle Nederlanders in d'Indias hem behulpsaem mochten zijn: Ende hadden daer over alreede metten Spahim van Khasbien in schriftewisselinge geweest: Ende oock gehoor by den Koning gehad: Daer hem den Coningh totten Spahim wees/ die siende dat desen Gesant soo arm was/ hem uyt 's Conings gelt met 50. Tomans/ dat sijn 1140. gulden/ vereerden/ om sijn onkosten te betalen.

De Engelse Compagnie desen Jare insgelijcks 4. Schepen uyt Oost-Indien krijgende/ sonden de Jonathan recht na Livorno/ daerse de Peper voor 12. groot 'tpont verkochten: Korts daer aen heeft men tot Londen den handel open

del open gestelt; doch is de couragie daer so groot niet toe ghewecst / als die in 'tvoor-jaer met Pen (om Silver) na West-Indien voeren.

Sophocl. Cato, Quod nimium est fugito, parvo gaudere memento.

Den nieuwen Paus Alexander de 7/ nu in 'tbesit van sijn voorzaet Innocentius de 10. tredende/ toonde sich in alles seer heusselijck/ en metten aenvang vā sijn Regeeringe wiert den Stoel van een deugdich Man bekleed/ en de partydigheyt der voornaemste Cardinalen wech genomen: Hy was oock so nedrig dat hy weygerden met die Croon daer de voor-Vaders mede gekroont waren sich te laten verhoogen: Ende hy schaemde hem niet te volharden in het uyt deelen van veele middelen aen Godshuysen/ Armen/ en behoeftigen/ 'twelck veroorsaeckte dat uyt een seecker degheliјck Convent hem in Vatican vereert wierde een kostelijck gewerckt Kofferken/ waer in met letters en beelden seer aerdich alle de deugden van Alexander afgetekent stonden: Daer in oock gedacht stont/hoe dat hy al het gelt dat hy in sijns Cardinaels Ampt vergadert hadde/ aen den Armen had geschoncken. Hy was gedwongen den 18. passato hem na de Kerck van St. Pieter te laten dragen / hem volgden al de Geestelijcke Benden tot by de Capelle van het H. Sacrament: Dus sette hy sich neder voor St. Peter en Pauwels Altaer/ daer hem al de Cardinalen de voet kusten: Onderwijl had den oppersten Ceremony-meester seker werck tuych aen 'teynde van een lang riet in brant gesteecken/ en dat op-heffende/ hielt het voor Alexander/ en riep driemael met een luyde stemme: § Siet Allerheylichsten Vader, also vergaet de glorie van dese Weerelt.

Hier na heeft Alexander in Priesterlijck gewaet Misse gedaen: Ende van daer op het Portael van de Kerck gedragen wordende/ is door den Cardinael Tribultio gekroont: Daer Alexander stracx de zegeninge op gaf aen de meenigte toe kijckers/die vast riepen: Lang leve Paus Alexander. Op dit geluyt losten die van 't Casteel St. Angelo al haer Canon/ en de Soldaten hare Musquetten: Dit duyrden tot des avonts/ wanneer hy noch veel 1000. Croonen Aelmoessen uyt deelden/ so aen die binnen als buyten des Stads Armen.

Den 21. heeft hy den Eed gedaen/en belooft de Bullen van Paus Pius de 5. en Sixtus de 5. wegens de verbremdinge der Kerckel. goederen t' observeeren. Korts daer na heeft hy aen Vranckrijck en Spangien Bononia in Italien voor geslagen om vrede te maken/ met aenbiedinge dat hy daer selfs wilde verschijnen.

Iulius 1655.

MEn trock in dese tijt op de goede apparentie vā Vrede met Vranckrijck/ alle Commissien van Caepvaerders te Londen in/met die clausule/ dat het roven van Christenen op malkander ongeoorloft was. Dan het was in Vranckrijck evenwel aengenaem/of wel aen 't Hof meer geloof wiert gegevē/ vā dat den Protector dat pretext gebruyckte om 3. voorname oorsaken/ 1. om te bedecken sijn swackheydt van Schepen/ door 't af-zijn der Vlooten van Blaeck en Pen/ 2. dat hem geen Oorlog met Vranckrijck diende/ als te na gelegen/ eñ vermaegschapt aen de Stuarts/ oock van outs hitsig ten krijge op malkander/ de Fransen d'allerbequaemste konden zijn/om de half ontfonckte Engelse gemoederen tot den Koning op te wecken/ 'twelck sijn Hoocheit meer

yets anders achte/.en ten 3. om de rovers van Brest/die ongelooffelicke schade aen d'Engelse deden/ om hare wel gelegentheyt. Ons sach men dan oock van Vranckrijck (door den raet van den Card. Masarini) gelegentheyt om de Handeling te voltrecken: Om 'twelcke te verhinderen men by Spangien schier meer hadde aengewent dan hun reputatie mochte lijden. Doch daer en is niet aen te twijffelen/ oft de Castiliaense Ministers hebben gesocht wech te nemen den gierigen yver daer de Engelsẽ mede beseten waren/om der Spanjaerden Lapis philosophorum uyt West-Indien te halen/ en 't geen Vranckrijck om den ouden haet met Spangien/ wel had mogen sien.

DEn Zaar Michael Fedrowitz/Keyser en Groot-Vorst van Moscovien/ in de 60. Jaeren out / overleden zijnde: So was desselfs Soon Alexey Michalowitz/ tot de Regeeringe gekomen: Dese scheen sich te willen vergenoegen mette winst van Smolensko/gelijck in ons 5.deel Fol. 137. 38. en 39.

 is aen-

is aengewesen: Doch onaengesien de Poolen selfs so weynich ordre hielden/ om hem te stutten: Maeckten het hem te stouter dieper na Littauwen te komen: Het grootste gedeelte van Polen zijnde; Ende daer niet alleen den Hertoge Johan Radzevil/ maer de meeste Ingesetenen van de Gereformeede en Evangelise Religie waren: Dese door een verwonderens waerdige bitterheyt der Jesuyten aen 't Poolse Hof/ waren door inblasinge van de voorsz. Patres beschoorzen/ het grootste Schelm-stuck dat oyt Goddelose guyten bedachten: Want het heftich argumenteren tusschen de Roomse en Onroomse in die gewesten/ had niet voort gebracht dan een loutere bitterheydt tusschen beyden: De Jesuyten dan om haer van de Calvinise te ontslaen / hebben door Johan Casymijr Coning van Polen (voor desen een van haer Bende) so veel uyt gewerckt/ dat men de Moscoviters bedecktelijcken in Littauwen soude laeten domineren/ om also de Calvinise gants te ruyneeren: Hier af waren de Russen soo haest niet verseckert/ door de Littauwers/ selfs van de Roomse Religie zijnde/ oft zy trecken 't Lant in/ en sparen niets/ oft verdelgen en roepen Menschen/ Vlecken/ en Wooningen gants wech: Johan Radzevil slaen sy in route/ en vallen mits dien voor de geweldige koop-stadt Vilna (der Wilde): daer nacht

* Der Wilde een Volckrijcke en Bisschoppelijcke, oock Hooft-stadt van gants Littauwen, is genoemt na de Rivier de Wilde daerse op leght: Heeft Muyren en Poorten die men selden sluyt. Alle de Huysen sijn van Hout, laeg, en seer slegt, sonder Camers, nochte afgescheydene Koocken ofte Stallinge, (hoewel datse veel beesten queecken) uytghesondert de Hof-straet en de Duytse straet, daer de Vremdelingen schoone steene Huysen hebben gebout. Daer sijn 2. Paleysen, d'een machtige groot, en vol Camers en Salen: d'Andere is een Berg met Toorens, onder den selven is een seer wel gestoffeert Wapen-huys, alhoewel men in 'tgantse Lant egeene Metael-mijnen vint. De Kercken sijn meest van Steen, oock eenighe van Hout: Daer is een fraey Bernardijten Clooster van ghehouwen steen ghetimmert: Gelijck mede het Russise Hof, daer die Natie hun Koopmanschap uyt Moscovyen verhandelen, als Wolfs-vellen, Vossen meest Wit, Enchoorens, Sabels, Luyperts, Elants, &c. In meest al de straten sijnder Fonteynen, die hun oorspronck nemen uyt een groote Borne by de Duytse Poort. Voorsteeden sijn hier niet, en niet te min siet men buyten de Muyren so veel Huysjes, Hutjes en houte Kotjes, datse niet telbaer sijn, confuselick, als waré sy daer geregent ofte gesaeyt by de Barbaerise Boeren, die sich na hun fantasye aldaer neer geset hebben, na datse te vooren in Troncken van oude holle Pijn-Boomen hadden gewoont, en also siet men rontsom der Wilde niets dan een Voor-Stadt: d'Inwoonders sijn dienstbaer, meest Slaven, soecken geen vryheyt, ja, beminnen die hun meest afrossen, en loopen wech van die hun niet tuchtighen, seggende, dat die haer niet en bemoeyen om hunne knechts wacker te maken. Sy respecteren den Adel en hunne Heeren seer. Ende alhoewel sy gheen Wijn hebben, nochtans sijn 't groote Dronckaerts, suypende Bier en Mee, en veel Brandewijn: Roken seer in hunne Huysen die geen Schoorsteenen hebben, sulcks dat sy hun gesicht bederven, en daer van daen komt het dat men so veel Blinde Menschen door de Stadt siet. Hunne Huysen zijn ongheciert, en men siet 's Winters de Ouders, Kinderen, Beesten ende Voghels in eene stinckende Stove by malkander, daer een Kraem-Vrouw op een harde planck te leggen hun ongemack schijn, ja die na 3. en 4. dagen haer soo weer binnen als buyten 's Huys aen 'twerck begeven: Door al de Stadt gebruyckt men geen Bedden, ja 'tsoude groot schande sijn, dies slapen d'Alderrijckste maer op een Banck met een Beyrenhuyt over

nacht en dach ghestormt/ en op gedondert wiert: Sonder dat de Poolen de minste pooginge by brachten de selve te ontsetten: Johan Radzevil onderwijl bespeurende wat hem beschooren was by de Jesuyten/treedt in onder-handelinge met Graef Magnus de la Garde/ doen te Rijga zijnde/ en begeeft sich met sijn gantsch Hertochdom onder der Sweden protectie: Meynende door dien middel oock te behouden sijne Hertochdoms Hooft-stadt der Wilda/ die tot op 'tuytterste gekomen was; En overkomt met Graef Magnus de selve Stadt in sijn geweld te leveren: Dan als die met alle macht daer toe op ghe-

trocken, soo dat de Rijcke daer niet uytmunten in kostelijcke Luyaerts Bedden, maer wel in Gout en Silver, daerse als bedeckt mede over der straten gaen. De Borgers sien hare Vrouwen geern moy opgeschickt, die hun alle van een couleuren van een fatsoen kleeden. Men vint hier sonderling geen Gods-Huysen noch Armen Huysen. Dit Volck Droncken sijnde, vechten en quetsen malkaer seer licht: Indiense een Vremdeling Dooden, mogense die Dootslag met 40. guldens versoenen: Maer een Inbooreling dodende, balsemen de Vrunden 'tvermoorde Lichaem, indien den Moorder ghevlucht is, om als den selven weder keert den ghed. vermoorde den Moordenaer te vertoonen, die sonder dat anders niet gestraft, en soo den nedergeslage alreede Begraven is, wert den misdage maer met Roeden gegeesselt. Buyten de Stadt woonen meest Tartaren, gravers en Karreluy, die de Coopluyden 's Winters gebruycken om hare Goederen na de bygelegene plaetsen te vervoeren: Want men kan 'sSomers niet wel in dese Stad komen, om dat Littauwen vol Maras en Bosschage is, maer 's Winters is alles hart bevrooren ende met Sneeu bedeckt, dan reyst men niet langst den gemeenen weg, maer recht toe recht aen op 'tgesicht der sterren. De Iock-Ossen en Paerden diese tot arbeyden gebruycken, sijn grof en sterck gelijck hun Meesters. 't Volck gebruyckt meest swart Broot, Sout, Peper, en Water. De Beesten en hebben anders geen Voeder dan als sy den Arbeyt gedaen hebben, jaegt men hun in een besneeut Bos, daerse dan met Hoorens en Klauwen de Kost moeten soecken. De Inwoonders meest Russen hebben een seltsameReligie, sy hooren devotig de Mis, en sien geduyrig op den Priester die 'tselve voor een gespannen Linnen kleet doet, en als hy dat somtijts wech nemende hem een weynich laet sien, soo en slaen sy niet alleen op haere Borst, maer oock op hun mont: Die 's Nachts met Vrouwen in Echt oft anders hebben omgegaen, moghen den naesten dagh niet binnen de Kerck komen, maer blyven buyten in een Portael staen, daerse door een gemaeckt gat in de Muyr de Bedieninge mogen sien: Dit onderhouden sy soo strickt, dat men daer uyt kent de Ionge Maets en Meysjes van een onghebonden leven. 's Iaers houden sy verscheyden Processien, in de welcke sy de Beelden van St. Pauwels ende St. Nicolaes omdragen, dat hare Patroonen sijn: 'tGepeupel volgt in groote meenigte dese Processie, yder van hun een Paer Schoenen ofte Pantoffels draghende, door 'tselve betekenende de groote dienstbaerheyt diese den Adel schuldig sijn. Die sterven worden Begraven wel gekleet, en met gelt, en Brieven van de Priester en vã hun Ouders en Vrunden aen St. Pieter geschreven versien, op dat hy als Portier des Hemels desen sonder eenig tegen seggen in late in d'Eeuwige Vreuchde. Meest alle de Russen sijn hier Kroegers, en al hoewelse luy en grof sijn, even wel is 'tLant Rijck in Kooren, Was, Honich en Vlas, de Vremdeling beschenckense met Honichraten, diese teghens 5. en 6. Maenden te vooren daer op noden, ja loopen de Passagiers daer mede na, seggende, indiense dat niet deden sy souden 'tnaeste Iaer geen geluck hebben. In de Stadt selfs gaet men vry in Huys aen 't Vuyr sitten, en sy presenteeren u Bier, Mee of Brandewijn, sonder yets daer voor te betalen, en dan noch als men wech gaen wil is men ghehouden met den Hospis, te drincken en te Eten, en dan betaelt men maer seer weynich, want om een halve stuyver koopt men meer Broot dan een Boer in een dach sou Eten.

trocken was/ had sich der Wilda twee daghen te vooren van de Moscoviters laten overweldigen: 't Welck voorwaer dese beyde Potentaten seer ontstelde; Te meer om dat de Barbaren aldaer gruwelijck aen gingen: Een Poolsche Opperhooft hielt sich vroom aen d'overzijde van de Riviere/ tot den 8. Augsti smorgens tusschen 7. a 8. uyren/ wanneer de Russen door een algemeene storm de Stadt op verscheyden plaetsen overvielen: De Borgers staken een Huys in brant by een Poort/ waer door dese Barbaren meynden in te komen: Den Roock verbijsterde haer/ dan niet te min eyndelingh meester wordende/ ende een open siende/ heeft men hun op gehouden met den Brant in seecker Tooren te brenghen/ op datte vluchtelingen in tijdts souden wech raken/ die evenwel seer verbaest elck om een goet heen komen siende/ vielen over de Muyren doot/ veel verdroncken in 't Water de Wlie/ andere sijn door de Russen doot gesmeeten: Veele Vrouwen hadden haer mette kostelijckste Meubelen op een Kane of gehechte Balcken in de Rivier begheven/ daer sy door de grooten haest/ en swaerte van al 'tgoet en Menschen ghesoncken en al 't Volck verdroncken is: Den Zaar quam selfs binnen de Stadt/ en na dat de Soldaten 2. a 3. uyren geplondert hadden/ waren de Trompetten gesteken/ en gelast yder sijne Winckels te openen/ en vrijelijck sijn Neeringe te doen/ 'twelck geschiedende/ heeft den Zaar met groote pracht sijn intrede gedaen/ rijdende door de stadt en straten die vol dooden van alle soorten lagen/ want men had alles sonder yemand te sparen in de eerste furie neder gehackt/ ende een Paep en een * Jesuyt wierden onthooft/ en al de Roomse gedoot die men vont: Al de Luterse op die tijdt in hunne Kerck gevlucht/ sijn vermoort; Van de Roomse Kercke maeckten dese Barbaren strack hun Paerden-stal. Maer so ras den Zaar selfs binnen der Stadt gekomen was/ had men al 't Canon uyt de Toorens los gebrant: Ende als hy even binnen de Poorten was gereden/ beval hy gene Mans meer te dooden/ maer al de Vrouwen neder te slaen/ 'tgunt de Soldaten vlijtig volbrachten/ na datse de jongste en beste voor haer versteecken hadden: Dit alles wiert op een morgen beschickt. Des na-middchs ging den Zaar in de Russise Kerck/ maer de Luterse/ Gereformeerde/ en Tartarise Kercken/ dede hy mette Voor-steden tot den gront af-branden: Wanneer de Russen onder den smoock van dien brant als een Victorie riepen: Godt heeft geholpen, en sal noch meer helpen.

De Littauwers hier van verkuntschapt/ schrickten en beefden/ want men had de Kinderen/ Maechden/ en Jongens die niet vermoort waren/ gekoppelt na Smolensko gevoert: Ende sy verbaert door dese Slavernije/ voechden over de 8000. hun by de Vorst Johan Radzevil/ als mede den Bisschop van Vilna. Veele van de Stenden quamen den 2. Octob. tot Riga/ versoeckende aen Graef Magnus om gehoort te worden: Als nu 'tselve hun toe gelaten was/ sijn sy in so grooten meenichte op des Graefs Sale in gedronghen/ datte Balcken die out en verrot waren/ gebroocken sijn door de groote swaerte der Menschen/ die na beneden in een Kelder sijn gevallen/ sonder nochtans datter yemand tot hun groote verwonderinghe/ hun beseerden: Sy stellen hun dan geheel onder de dienstbaerheyt der Sweedse Croon/ en gaven tot meerder versekeringe/ daer van dese verklaringe uyt:

* Chacum est Fils de son Oeuvre.

WY Landts-Heeren ende Staeten van 'tGroot Vorstendom van der Littau. Doen te weten en betuyghen aen allen ende een yegelijck die desen sullen sien ende lesen ter eeuwige gedachtenisse. Dat wy het meerder deel van 'tGroot Vorstendom van der Littau, ons liefste Vaderlandt, van den Moscoviter in ghenomen ende verdruckt sijnde: Oock het alder-grootste perijckel ons over 'thooft hangende van Sijne Coninckl. Majestt. van Sweden, na dat de selve den Oorloch tegen ons verklaert hadde: Wanneer daer toe noch gebreck van Raedt hulp en bystant ende van alle noodige middelen van den Alderdoorl. Coning van Polen Iohan Casimiris ons klaerlijck drongen en de noot druckten tot onse behoudenisse te waecken, ende toesien op wat manier wy onsen gemeynen Staet bevrijden mochten, ende na de gunst en bescherminge van den Alderdoorl. em machtighsten Prins ende Heer, Heer Carolus Gustavus Coning der Gothen en Wandalen, Groot-Vorst van Finlant, Hertoch van Estonien, Carelien, Bremen, Statijn, Pomeren, Casubien, ende Wenden, Prins van Rughen, Heer van Ingren en Wismaer, ende Palatijn van den Rijn, Hertogh van Bayeren, Guligh, Cleve ende Bergen, te trachten: En de selve Sijne Koninckl. Majestt, van Swedens genadige gunst en bereyde goetwillicheyt om ons van de periculen te bevrijden, ende onder sijn bescherminge te nemen verklaerde, en de goedertieren aenbiedinge sijnes Gevolmachtighde den Doorl. Voortreffel. Heer Magnus Gabriel de la Gardie, Graef in Leckoe en Arentsberg, Vry-Heer in Eckholm, Over-Heer in Habsal, Magnus-Eof, en Hoyentorp, Raet en Tresorier van Sijn Koningl, Majesteyt, ende van de Rijcken, van Sweden, Gouverneur Generael van Lijflant en de Stadt Riga, Lieutenant Generael nes Krijchs-handels in Lijflant, Estonien en Ingren, Cancelier der Academie van Upzal, als oock Wetgever van Westergotten en Dalen: Mitsgaders den Doorl. en Voortreffel. Heer Benedictus Skijtte, Vryheer van Duberhof, Overheer in Gronsio, Motby, Skijtteholm, en Stermfrum, Ridder van de Ordre, Raedt van Sijn Koninckl. Majesteyt ende van de Rijcken van Sweden, Gouverneur van Esthonien, Gasteleyn Generael van de Sterckten Rewalle en Wittensteyn, Cancelier van de Academie van Dorpa, ende Afgesante tot de Legers: Wy dan verklaren ende betuygen nu opentlijck by desen, hoe wy ons en alle onse na-komelingen in dathe van de Maend Iulius deses loopende Iaers onder de subjectie van sijne Koninckl. Maj. ende aller toekomende Coningen van Sweden, metter daet begeven hebben: Het welck also de natuyr self, ende de behoudenisse van ons Wel-varen en leven, ende de gelegentheyt van ons niet toe en liet te vetsuymen, ende gantsch onmoogelijck was te gelijck onder 2. Heeren, vyantlicke Wapenen tegen malkander voerende te staen, oock die Goddelicke schickinge door sulck een onvermydelijcke nood ons verklaert met behoorlijcke eerbiedinghe erkennende, en onder de Hemelsche ordonnantie reverentelijck buygende, daer en boven oock de sonderlinge Genade ende goedertierentheyd van sijne Koninckl. Maj. van Sweden, daer mede hy ons Vaderlant aen neemt en belooft te omhelsen, en uyt 'tverderf daer 't tegenwoordich in vervallen is, te verlossen, danckelijck over-wegende. SOO IST: Dat wy uyt onser ende aller onser Na-komelingen Name, willens en wetens, uyt eygene bewegenisse en voor-bedachten Rade: Voor eerst, de gehoorsaemheyt en onderdanigheyt van den boven-geseyden Alderdoorl. Koning van Polen Iohan Casimyr t'eenemael op segghen, alle sijn recht over dit Groot-Vorstendom Littauw vernietigen, gelijck by dese Getuygen verklaeren: Daer en boven belooven en verklaren oock heyliglijck by desen op alle trouwe, eer, en conscientie in plaets van Eede, dat wy, en onse Na-komelingen alleen sijne Koninckl. Maj. van Sweden, ende alle de na-volgende Coningen van Sweden, voor onse wettelijcke Coningen eñ Vorsten van 't Groot-Vorstendom van der Littauw, onse Genadichste Heeren als nu erkennen, ende voortaen altijts erkennen sullen, ende

len, ende den selven schuldige onderdanigheyt, trouwe, Eerbiedinge ende diensten, Heylich en onverbrekelick geduyriglick bewijsen. Dat wy alle schaden ende ongelegentheden, die de selve Syne Coninckl. Maj. ende alle de Koningen van Sweden, en haren Staet, waer van daen het mochte overkomen, oock met gevaer van goet en bloet altijt en over al voor komen, ende na ons vermogen verbinderen sullen. Dat wy oock geen Verbonden, Alliantien, Gemeenschappen, &c. met eenigen Monarch, Koning, Vorst, Republick, of eenig andere Macht of met der selver Landen of Ondersaten maken sullen: Alle de welcken soo daer eenige voor desen bevestigt zijn, wy mits desen op seggen, en verklaren die alleene voor Geallieerde en Bontgenoten, Vereenichde en Vrienden te erkennen, eu te sullen erkennen, de welcke Sijn Coningl. Majestt. ende alle na komende Coningen, ende het Rijck van Sweden nu voor sodanige houden, of na desen sullen houden: Daer en tegen alle die geene Vyanden verklaren, ende verklaren sullen, de welcke de selve of nu Vyanden verklaert hebben, of na desen verklaren sullen. Daer en tegen weder om bedingende, dat alle stucken van 't Accoort, 'twelck tussen de voorseyde Doorl. ende Voortreffel. Heeren, Volgemachtigde van Syne Koningl. Majestt. van Sweden, met ons Lants-heeren ende Staten van 'tGroot Vorstendom van der Littau besloten ende ondertekent is, precis onderhouden sullen. En en sullen gants geen Pausselijcke Bisschoppelicke, Ecclesiastijcke of eenige and're dispensatien, protestatien, absolutien, noch eenige Resolutien van Lantdagen of Vergaderingen, de boven-geseyde alle of eenighe der selver Artijckelen mogen contrarieeren noch in 'tminst self niet op houden. Waer toe wy desen tegenwoordigen tot meerder sekerheyt met onse handen onderschreven zijnde, oock met onse eygene zegelen bevestigt hebben. Datum tot Keydar, den 10. October 1655. I. S.

De om-leggende Stedekens/ voornamelijck Kawen/ hebben mede de verwoestinge moeten smaken/ soodanig dat noch Menschen noch Beesten/ Huysen noch Boomen van playsantie waren te vinden: Ende hier mede heeft den Zaar sich weder naer Smolensko gewent/ dewijl Graef Magnus door een Expressen aen hem dede weten/ niet verder op Littauwen te onderstaen/ also 'tselve nu Sweeds was geworden: Dese gaf hy goede replicke; Als mede een Gesanter van de Keurvorst van Brandenburg/ sont hy weder met versekeringe van niets op Pruyssen door te hebben: Doch niet te min hebben syne Volckeren 't Lant rontsom tot op 12. a 16. Mijlen van Coningsbergen in de gront geraseert/ en alle Vlecken en stedekens verwoest.

Naderhant syn sy in de Maent van Novemb. gevallé in 'tzuyder Polen; De Cosackse/ Zevenbergse/ en andere Barbaren daer by loopende/ bemachtighden sy * Lemburgh/ oock plonderden sy Lublin; Daerse al de Joden doot sloegen:

* Lemburg legt in 't beste van Polen, is Ao. 1250. gebout, en de Hooft-Stadt van 'tZuyder-Russen: Legt 50. Mijlen van Crakau: Heeft dobbele, breede, diepe Grachten, en een Muyr vol Toorens, en 2. Casteelen, daer 'teene van buyten de Stadt op een hooghen Bergh leyt, van 'twelck men by klaer weder 10. mijlen ver kan sien: Is (om datse eertijts van hout in een uyr afbrande) nu van treffelijcke steen opgebout, dewijl daer seer veele konstenaers van alle Natien sijn, en vol Coopluyden voor 'tStadhuys, als Ongaren, Moldaviers, Turcken, Tarters, Duytsen, Italiaenen en Ioden, die beoosten de Stadt woonen: De Griecken brengen hier 's Iaers wel 50. Vaten Malveyse Wijn: Hier maeckt men veele Syde Lakens, Tapijten, en Reuck-werck; De Stadt heeft 2. Poorten, lecht op het Waterken de Poltenu: De Voor-Steden vervaten behalvens Kercken wel 1500. Huysen.

floegen: En de Roomse Geestelijckheyt uyt bittere haet wreedelijck mishandelden: Alleen om dat (so sy seyden) de Poolen voortijts de Russise Priesters so qualijck hadden gehandelt/met de selve twee en twee aen Yfere Sloten aen de Beenen door 't Lant te laten bedelen/ daer onder Mannen van 80. Jaeren/ wanneer sy door 't in nemen der voorsz. Steden de self de hadden ghevangen: Dat de goede Godt de klagende Gebeden van dese Heylighe Priesters hadde verhoort/ ende den Zaar met sijn Heyr-krachten opgewect/om te vergelden met onbarmhertichheyt die geene die de ombarmhertigheyt hadden gepleecht/ over die sy billick (indiense verdoolt waren) hadden behooren te onderwijsen.

Cruaute engendre haine commune.

Gantsch Christenrijck stont met open ooghen en ooren/ te wachten op den optreck der ‡ Sweden/die teghens den 5. July aengestelt was/maer den tijdt overliep/om dat den Koningh niet over quam: Men vernam geen Swedse Oorloch-schepen op de Oost-zee als drie/die by sommighe Hollantse Coopvaerdyers komende/ de selve wederom met wensching e van geluckighe reyse lieten varen: Het gelt uyt Vranckrijck tot ettelijcke Tonnen gouts/na Hamburg over ghemaeckt/ om de geworven Soldaten onder Sweden te betalen/ kreeg dat ongeluck dat de Wissel-brieven met protest te ruch wierden gesonden: En onderwijl liepen veele Soldaten wech/ dies bouwde men Galgh en Radt op alle Wegen/om hun by een te houden: Sy vermoorden op de Lantstraten veel eerlijcke Luyden/ onder andere den Secretaris van den Vorst vã Lunenburgh/ die sy beestelijck deurstieten/ en al sijn Papieren en gelt stroopten: Dies vluchte de Boeren voor hun die in Embderlant en Oost vrieslant woonden; Tot den 25. Juny/ dat sy uyt 't sticht Bremen 8000. sterck onder Generael Coningsmarck optrocken/en den 26.te Saxenlauwenburg over de Elve gingen/treckende door Pomeren (daer de Boeren voor hare komst alreede met Goederen en Beesten in de Bosschen waren gevlucht) na Stetijn op den Oder. Den Coning van Sweden te Stocholm op den Rijcx-dach met een goede gracie nu sijn Aenslach op Polen ende Pruyssen ontdeckt hebbende/ soo waren de Stenden daer wel mede vergenoecht: Ende men nam het seer qualijck dat niet alleen by de Stadt Dantzich de Neutraliteyt met Sweden was geweygert/ maer dat oock door de Brandenburgse Vorst den doortocht in Pruyssen voor des Kroons Legher was ontseyt: Derhalven wiert raet-

‡ De Sweden, Gotten, &c. Hebben al lang voor Christi geboorte de Weerelt met roven geplaecht: Sy bemachtigden eerst Ongarijen,en dus moedich wordende,togen na Italien wel 200000. sterck, maer sy wierden verslagen, haer Opperste bleef doot, en so veel gevangen dat yder Sweed voor een Dukaet verkocht wiert. Ao.394. Hebbense Romen geplondert. En daer na Italien,en Spangien verwoest,daer de voornaemsteGeslachten uyt de Gotthen sijn gesprotẽ. Also hebben sy mede de Griecken besprongen, Carthago bevochten, en de Stadt en 't Eylandt Rodis overweldicht, mede voerende des Philosoops Xantippi Huysvrouwe.

A nouveaux affaires, nouveaux Conseils. Mais,
Celui qui est sage, jouit paisiblement du sien.

saem ghebonden de Sweedse Vloot van 32. zeylen voor de Stadt te senden: Dies packt hem den Sweedse Resident by Nacht uyt Dantsich wech. De Volckeren van den Ceurvorst van Brandenburgh dus langh op den Cleefssen Bodem gelegen hebbende/verstaende den optocht van Coningsmarck na Pomeren/ soo zijn dese oock na Brandenburgh in haest op ghetrocken. Die van Dantzich hun versekerende dattet op haer was ghemunt/ hebben den Bisschops/ den Havelberg/ de Guarde en den Neyder beginnen te fortificeeren: Aen de Staten Generael om hulpe aen gehouden: De Borghers onder een nieuwen eed op 't Stadhuis ontboden: 't Canon op de Wallen gebracht: Soldaten geworven/ en hun gantschelijck tot defencie gestelt: Wel wetende dat hare slavernye haer bederf soude zijn: Hier teghens quam den Coningh van Sweden half July te Wolgast aen/ eñ met hem 40. kleyne Scheepkens vol Soldaten: Stracks wierden alle Schepen in Pomeren beslagen/ maer dat verdween 'tgeen hy daer mede voor had: Den Gesante van Polen/ was mede van Stocholm over de Oost-zee den Coning gevolgt/ dewijl die onder decksel van tot Stetin hem te hooren/ tot Stocholm had doen aen seggen daer gheen gelegentheyt om handelen te hebben/ dan soude in Pomeren met hem tracteren; Maer daer komende/ wiert niet verricht: Want den Coning had alree de metten Cancelier † Radziousky over den Intocht in Polen/ over de Weywodschappen Posen en Cilesien heymelick gehandelt: Ende desen Cancelier door den Poolsen Koningh gehoont/ had in weder wraeck den Sweedtse Koningh in Poolen te trecken genoodicht/ sont derhalven zijn Veldmarschalck Wittenberg voor af/ die niet alleen by de Stadt * Posen/maer oock by andere Poolse Heeren en Waywoden wierden aen genomen: Ende daer en tegens waeren de Poolse Soldaten die daer omtrent tot besettinghe waeren gelaten/ door gegaen sonder een schot te schieten/ alhoewel op nieus met Sabels/ Pistolen/en Carabynen louter toe gerust/ die sy als de Sweden by hun quamen/ van hun wierpen. Siet dese sijn de minuten van 't Contract/ waer mede den Coning van Sweden een voet ende een open deur in Poolen wierde gegeven:

NAdien onses Coninghl. Maj. in Sweden, onsen aldergenadichste Heers Macht en Wapenen, onder 'tbeleyt van den Heer Veltmarschalck Syn Exell. de Graef Wittenbergh, de Stadt

* Posen Bisschoppelijcke Hooft-stadt van Groot Polen, lecht op de Warta en Prosna, tusschen het Gebergte: Heeft dobbele Grachten, en Mueren van uyt gehouwen steenen, ende een Casteel op een hoogen Berg, met fraye Voor-steden, Dorpen, en 2. Meertjes. Den Bisschop heeft vrye Munte, en de Iacht, om dat sijn Voorsaet d'eerste Christen in Polen wiert: Op dien dach den 7. Maert, houden d'Inwoonders daer noch Iaerlijckx een Processie, daerse eenige Afgodekens in om-dragen, en die dan in een Poel van hun werpende, lopen haestelijck van daer. Den Coophandel op Poolen, Pruyssen en Silesien, floreert hier. De Iesuyten hebben hier een schoon Convent: Daer is oock een Academie.

† Dees Cancelier (Protestants zijnde) was van den Coning van Poolen verstoten, omdat sijn Vrou had geseyt, dattet den Coning niet vry stont sijn Broeders Huysvrouwe tot een Wijf te nemen, of den Paus door een Bulle sulckx geconsenteert had, hy en kon sijn Macht daer toe niet bewijsen, &c.

Stadt Urcia geluckig verovert, en den Adel der Graef en Weywoodschappen Posen en Calisien in hun Leger aen getast, so hebben die vergaderde Ridderschap op 'tin laten ende aenraden des Poolsen Onder-Cancelier den Heer Ieronymus Radsiousky, na voor gehouden rijpen Rade met sijn Exell. den Heer Graef Wittenberg, onder Ratificatie van Sijn Coningl. Majesteyt, is in volgende maniere verhandelt en gesloöten:

1. Datte Weywodschappen Posen en Caliesien onder sijn Coningl. Maj. in Sweden, onsen genadichsten Heers Protectie blijven sullen, aen wien sy oock soodanigen Trou en in dier voegen gehoorsaemheyt beloven, gelijck sy de Poolze Coningen gedaen hebben.

2. Sullen aen Sijn Maj. alle Regalien, als de vrye dispositien over de Geestelijcke en Weereltlijcke Goederen, Tollen en alle Inkomens, so als voor dese de voorige Coninghen gehad hebben, blijven.

3. Sullen sy de Stadt Posen, Cælisie, en Meserits, als oock andere in den Coningl. Goederen gelegen passen na alle billickheyt te besitten, en tot haer sekerheyt voorsien en besetten.

4. Geven zy Sijne Coningl. Maj. vry over de Militie der beyde Weywodschappen te disponeren: Daer tegen verspreken in den name van zijn Coningl. Maj. in Sweden, den Heer Veldmarschalck zyn Exell. de Graef Wittenbergh by trou en geloof: Eerstelijck, dat een yder in Groot Polen van wat stant en Conditie hy oock zy, seker en ongeturbeert daer in woonen, en de Godsdienst in zyner Kercken verrichten sal mogen. 2. Dat elck by zyne, in de vrijheyt door Coningl. Ede en beveele geapprobeert sal verblijven. 3. Dat egeene Winter-quartieren op Adelicke Goederen geassigneert, veel weyniger plonderinghe en diergelijcke insolentie daer op gebruyckt, en daer diergelijcke geschiet, 'tselve ernstelijck gestraft sal werdē. 4. Dat alle Rechtbancken en Iurisdictien onder Sijne Coninghl. Maj. name gaen, daer door een yder het zijne gegeven werden en behouden mogen: Als oock dat alle Raedsheerschappen en andere Eere Ampten, so voor desen by de Coningen in Polen plachten vergeven te werden, voortaen werden by sijn Coningl. Maj. in Sweden geconfereert.

5. Dat een yder van d'Inwoonders deser Weywodschappen deser Transactie, so dat gemeyne beste en die sekerheyt aengaet en betreft, contradiceren, ofte de Coning van Poolens factie aenhangen, hare Erftelijcke Goederen van Sijn Coningl. Maj. van Sweden vry gedisponeert, en de Fisco in handen gegeven aen hem vervallen sal. In Oirkonde, bevestingh en meerder bekrachtinge, so hebben so wel de Heer Veldmarschalck sijn Exell. den Graef Wittenberg, als die voornaemste Senators en Proceres des opgemelde Weywoodschappen dese onderschrieven en verzegelt. Aldus gedaen in 'tLeger by Urcia, den 24. Iuly Anno 1655.

Christopherus de Bram Opalinsky, uytte naem des gantse en sijnes Weywodschap Posen. Paulus Gembesky. Andreas Carolus Godsienky, uyt sijne naem en de gantse Weywodschappen Cælisien. Maximilianus Miaskonasky Castellan Knereck.

Des Konings tocht van Stetin na Poolen is voort dus geweest:

ALs 't Sweedse Leger sterck by de 22000. Ruyters en Voetknechten / te Dam in Pomeren was gemonstert / sijn sy van daer den 31. July opgebroken / en hare wech over Stargard en Arenswalde na Polen genomen / tot Forstena trocken sy over de Drahe / en van daer na Teupitz oft Duyts / den 8. Augusti togen zy door den Pas over de Netze by Czarukaw. Onderwegen tusschen Furstendauw en Teupitz / quamen haer te gemoet 2. Churbrandenburgse

voorgse Gesanten/ den Heere Schwerin/ en Heer Dobrzinsky/om de tot Stetin begonnen doch onvoleynde Tractaten te reassumeren/ en heeft men met haer oock etelijcke dagen gehandelt/na 'twelcke sy den Coning van Sweden van Teupitz en Czarukaw op Ragozna sijn gevolgt/van waer sy om van alles aen Churbrandenburgh te ontdecken/weder na Berlin sijn gekeert. Den Coning van Sweden toog voorts van Ragozna verby Posen op de Aertsbisschoppelijcke Stad Gniessen/en van daer na Conin/daer den Veldmarschalk Wittenberg met sijne Benden in slachorden Sijne Maj. verwachten. Tot Gniessen sijn by den Coning gekomen de Weywoden van Posen en Calisch/ de Heer Oppolinzky en de Heer Chrusinzky/ en tot Conin 't Legher naer gevolgt/ daer haer de Koning treffelijck festeerden/ te meer/ om dat sy die gheen waren die het voorige Tractaet metten Graef Wittenberg hadde gemaeckt/ welck Verbont sy nu wederzijden niet alleen versekerden/ maer hebben oock over al waer Sijn Majest. van Czarukaw tot Gniesen en Conin passeerden/ mede aen der Netze/ en de Pomerse en Pruysise Grensen in Bramberg/Kruscwitz/ en andere kleene Plaetsen en passen Guarnisoenen verordineert/ en mette Commissarisen de Leger-plaetsen en sorge met vlijt op haer genomen/ tottet oprechten van Magazijnen/ so te Brombergh als elders in Posen ende Calisien. Den 18. Augusti sijn beyde Legers van den Koningh en Wittenberg by Conin met groot gejuych van Trommels en Trompetten samen gevoecht: Ende met vreughde en salvo schieten uytte Stucken en Musquetten hun vreugde betoont/ onderwijl den Treyn met gemack voorts quam.

Den 17. over de Warta passeerende/ togen na Colo/ hier voegden hun alle de Troupen tot een: Van waer diverse partyen op kundschap uyt gesonden wierden om den Vyant te verspieden/ die so veel wetenschap door gevangens als and're kregen/dat den Koningh van Polen omtrent Lowits met sijn Leger was/ aldaer den Pospolite Russine ofte den gemeenen op-bodt verwachtende: Als mede dat hy by het Stedeken Pijanteck noch een kleyne Legher versamelden/op alle kundschappen ende sekerheyt Sijne Koningl. Maj. van Sweden/ongeacht dien selven dach byColo uyt 't Leger van den Koning van Poolen den Oversten Priesinsky als een Gesant met een geloofs-brief was aen gekomen/en den 18. mondeling sijn voorstel in een openbaer gehoor dede/ en Vrede en Stilstant van Wapenen met dese woorden begeerden: Pacem petimus, Bellum autem deprecamur; Sijne reden luyden aldus: Also den Koning van Polen hem geinteresseert vont,om dat den Koningh van Sweden door den Generael Major Wittenberg in Polen was gekomen, niet alleen die, maer oock den Koning selfs: Derhalven had den Poolze Maj. met consent sijner Senatoren bedacht, door een Gesant den Sweedse Koning af te vorderen: Waer om hy quam,en wat hy op sijn Heerschappy had te seggen,indien 't ware om een Vrede te maken (gelijck hy voor gaf) so en was 'tniet noodig dat hy selfs met sulck een Macht quam: Dan ofte hy op den Koningh, ofte op 't Coningrijck verbittert waer, oock oft hy verhoopte grooten Buyt te maken, of een algemeyne Lof te verkrijgen,&c. So en had de Poolse Coning geen oorsaeck tot eenige verbitteringe gegeven, ende soude Poolen in den Duytzē Oolog als Gustavus met den Keyzer in onmin was, oock wel in Sweden hebben konnen vallen, doch soo en heeft de Poolse Kroon tot sulckx noyt willen luysteren, alhoewel by vreemde Princen daer toe op gheweckt, maer veel liever als dat te doen, hebben verscheyden

Poolze

Poolze Ingesetenen de Wapenen onder Sweedse dienst aen genomen, om haer Gebuyr te helpen: So kan Sijn Maj. van Poolen hem oock niet erinneren dat den Coningh van Sweden die gesegt wert Rijck ende Machtig te zyn, den Oorlog soude aen nemen tegens soo een Lant als Polen om Buyt en Schatten te halen, dat, ingevalle hy die rekeninge maeckte, sich wel bedrogen sou vinden, alsoo gants Europa wel wist dat boven de schade die de Sweden aen Polen ghedaen hebben, de Moscoviters, Cosacken en and're Barbaren die soo ellendich en op 't uytterste hadden verwoest, dat selfs tot onderhout der Beesten de Vruchtbaerste Ackers onvermogende waren, als gants bedorven zijnde, dat selfs 'tSweedse Leger (daer komende) uyt gebreck soude moeten verhuysen, &c. En presenteerde echter den Koning vã Polen aen der Sweden Koning: Dat, indien het hem sy om door so een Daedt een groote Naem te verkrijghen, dat de Poolen niet anders verhoopen als Bystant van Sweden, om te helpen hanthaven een Coning so wettelijck verkoren, veel eer, dat vast stellende, dan te geloven, dat Sweden sou komen om haer eygen Vrunden te ruyneren. **Den Koningh van Sweden Antwoorden daer op:** Dat hy seer verwondert was, dat den Koning van Polen seyde onwetende te zijn, waer om dat Sweden den Oorlog had aen genomen, daer hy 'tselve nochtans al de Weerelt door een Manifest had geopenbaert: Doch evenwel was bereyt om een Verbont met sijn Neef den Koningh van Polen te maken, ende nadien desselfs Gesant daer toe geen last had, oock geen Instructien, en ront uyt bekende, dat hy maer alleen van sijnen Meester ghesonden was, om te bidden, dat sijne Maj. van Sweden geliefden niet verder in te trecken, en dat men in 'topen Veldt 12. Mijlen tusschen beyde Legers soude handelen, &c. Soo was hy nu gekomen met die begeerte van so verre om sijn Neve selfs te sien, ende met hem te handelen, &c.

Met dese Antwoorde is den Poolsche Gesant weder te ruch getoghen/ wel siende dattet swaer was/ Vossen met Vossen te vangen.

Den 22. tot Kutno gerakende/alwaer den Koning om de vyanden in haest te overvallen/ goet vont met 32. Troupen te Paerde en 12. stucken a 6. pont/ en 1000. Voetgangers in 3. Benden selfs voor uyt te ylen: Dus is hy den 23. metten dageraet op gebroken na den Pas Sowata/ latende de rest van 't Leger onder den Rijckx Artillery-meester Graef Steenbock volgen: Den Koning nu van Kutno op den wech zijnde/raeckte door verscheyden Poolse partyen in alarm/en dan van vooren en achter besprongen wordende/voornamelijck aen den Pas Urls/ vertoonden haer sommighe Troupen/ waer door den Koning most stille staen/ om den volgenden Heyrtocht te beter te bedecken/en oock tot dat men meerder sekerheyt vã des Vyants stercke mochten hebben: Waer door een gants uyr verliep/ende den Koning eerst ten 1. uyren des middachs na Sowato toog: Alwaer Sijn Majest. in 't af dalen van een hoogen Bergh wel so veel bemerckte/ dat des Vyants Benden om her waren/en onder and're den Powyade van Warzou met 4. Vendelen den Pas over 't Water bewaerden/ waer op stracx eenige Sweden in gevoert wierden: Doch begost den ged. Powyaden stracx te vluchten/latende de plaets voor de Sweden ruym en open/ laetende in de vlucht schandelijck veel van sijn Volck / sonder sich om te keeren/ neder schieten: Selfs 200. Bagagie Waghens/ 2. Herpaucken en 1. Vendel den Sweden tot buyt. Den Koningh van Poolen dit hoorende/ besloot sich niet langher tot Pyanteck te verhoudeu/ maer vluchte noch dien nacht na Swada/ daer op Sijn Coningl. Maj: goet vont/ met het gants Legher tusschen de behoedinge van ettelijcke stercke uyt gesonden par-

tyen tusschen 't Pools Legher en Warzau in te gaen/ en de Powiaten die als noch na 't Pools Leger soude willen/ te verstropen en te verjagen. Den Coning beval totte optocht der voorsz. verspiedende benden den Paltsgraef van Sultsbach met 1000. Ruyters/ hier teghens hadde den Vyandt al gesWint 1000. Ruyters tegen geschickt/ maer den Koningh van Sweden sulckx hoorende/ beval strackx den Generael van de Ruyterye Graef Douglas/ neffens den Heer Paltsgraef op den Vyant los aen te gaen/en is de Coning also mette overige Ruyterye in haest gevolgt: Waer door de Vyanden verbaest te rugh sijn geweken/ vluchtende weder seer schandelijck/latende over de 200. dooden en 7. Herpaucken de Sweden aftorsen: Sijn Majest. alhoewel gemeynt den Vyant te vervolgen/ soo wiert sulcx om den aenkomende nacht als and're gewichtige oorsaken gelaten/ vernoegende sich de Vyanden van Warzau af gesneden te hebben/ daer om is goet gedacht achterwaert na het Huys en Dorp Wallewits te gaen/ dicht by Sowada geleghen: Den 24. metten dageraedt maeckten sich 'tgantse Leger met Pack/ Sack/ en Treyn op/en sijn daer weder over een Pas dicht neffens een Moolen gegaen/ om den Vyant het Vuyr wat nader aen de voeten te legghen/ latende onderwijl de Bagagie Waghens met eenige Ruyters en Voetgangers by de Pas Wallewits blijven: Als nu den Coning so op 't Pools Leger aen trock/ dede hy door sijn voorste Troupen metten Vyant schermutseren: Doch heeft men uytte Inwoonders van Pyanteck vernomen dat den Coning van Polen noch den voorigen avont/na dat sijne Troupen by Wallewits gestupt waren/en niemant meer van de sijnen te verwachten hadde/ in groote confusie van daer was gevlucht met alle de zijnen: Des halven heeft sich 't Sweeds Leger weder na Wallewits begeven; Daer het 2. dagen stil lach/ besettende de Pas Lamptsich met Guarnisoen: 's Maendachs den 27. Aug. brack den Coningh van Wallewits met een gedeelte op/ gemeynt recht op Warzauw te gaen / latende den Veldmarschalck Wittenbergh met 't meeste gros tot bewaringe van de Artillerye/ om te beter den Koning van Polen die sich op den wech na Crakau had begeven/ te soecken en te vervolghen/ sich begevende aen den Pas Wolbertsz. 12. mijlen van Wallewits/ van daer tooch den Coningh na d' Aerts bisschoppelijcke Stadt Lowits/ die haer daechs te vooren goetwillih over ghegeven had/ hoewel bequaem om een belech uyt te staen/ als wel gelegen/en met een Casteel en Wallen voorsien: Hier liet Sijn Maj. den Oversten Raducken voor Gouverneur te gebieden over 'tGuarnisoen en d' om-leggende plaetsen/ en verloste 30. gevangen Muscoviters/ die Sijn Maj. alle treffelijck dede uyt rusten en kleden/ in meyninghe om die selfs aen den Grootvorst te senden: Na-middachs al voort spoeyende/ sont den Koningh als hy op 2. Mijlen van Warzau was gekomen/ een Trompetter in de selve Stad/ datse haer op geven souden; gelijck oock stracx eenige voorname Heeren uyt Warzau den Koning een myle buyten de Stad te gemoet quamen/en haer onder gehoorsaemheyt van zijn Maj. stelden: Daer op is den Koningh stracx na Warzauw gereden/ ende heeft de voorsz. Stadt sonder eenige moeyten beset: Den Koning selfs nam sijn Herberge op 't Coningl. Slot Jasdowa: Eñ bevont in 't Poolze Magasijn-huys al gereed om te vervoeren 50. metale halve Cartouwen/ 12. groote Moscovise stucken/

se stucken/ en oock eenige van 6. pont schietende/ die den Poolsen Coningh na syn Leger meynden te versekerë/ doch wiert daer in door den haestigen Tocht des Sweedze Conings verhindert/ die nu hier Meester van al 't voorsz. Canon wiert.

Den Koningh tot Warzau sijnde/ verstont aldaer de quade avontuyre van de syne onder Wittenberg: Daer de Polen 'tgantse Regiment van den Graef Pontus de la Guarde hadden neder gehackt: Beneffens over de 300. Ruyteren/ ende den Oversten Lieut. Forgel/ en den Major Coningsmarck gevanghen/ waer van Coningsmarck seer gequetst door den Arm was gheschoten: Hier op is den 1. Septemb. den Coning van Warzau met 3. Regimenten te Paerde/ beyde de Lijf-guarden/ en een Esquadron Dragonders op gebroken/ latende den Graef Steynbock mette Infantery en Artillery tot Warzau/ gemeynt na den Veldmarschalck Wittenbergh die te Oppoitzno was/ te gaen/ gelijck hy dan also de Polen scheenen dito Wittenbergh te willen tegen staen/ mette selven den 4. en 5. deser is geconjungeert. Den 7. dito is den Koningh metten dageraet over den Pas getrocken/ en als sy nu omtrent een vierendeel mijls daer over waren gekomen/ hebben sy eenige van des Vyants Troupen vernomen/ waer van den Koningh van Sweden bericht zijnde/ marcheerden in goede ordre en vlijt den Vyant na/ sulckx dat als hy over een hoogen Bergh synde getrocken/ en weder in 't af dalen van de selven was gekomen/ heeft hy 's Vyants heele Leger staende gesien/ omtrent een sekere Bosschagie: Hier op diverse Benden op de Polen sendende/ schermutseerden/ datter van beyde eenighe sneuvelden: Ende schoot Graef Coningsmarck een voorname Pool met een Carabina/ datte Dienaers hem wech droegen: Het Sweeds Leger haer t'eenemael tot een Slach schickende/ begosten met een stuck van 12. pont op de Polen te schieten / waer door de selve alle in 't Bos sijn geweken; Ende als men met eenige Regimenten door de Boomen op hun los branden/ sijn sy gants wech gevloden: Doch vervolgden den Coningh tot den avont/ by de 2. mijlen: Aen sekeren Pas komende/ verdeelden haer in 3. partyen: Hier lieten de Vyanden by de 2000. Bagagie Waghens in de slick steken/ en sy selfs over hals en kop vluchtende/ wierden by de 4. a 500. vā hun neder gehouwen/ en bleven veel braef-gemonteerde Ruyters met hun Paerden in het Maras steken/ die also met schimp als Vyanden vā de Sweden doorschoten wierden. Des anderen daechs (dewijl men hun om 't vallen van de Nacht niet konde vervolgen/ noch vorderen/) is den Koning met 't geheele Leger na Crakauw getogen/ naer dat men den Vyant die (so de gevangen seyden) over de 16000. Ruyters sterck waren/ niet had konnen aen doen. Den 15. Sept. op 3. mijl na by Crakaw komende / verstonden datte Poolse Coningh mette Pospolite Russine daer op een hoogen Bergh hem verschanste: Maer op een half mijl na/ Crakaw sijnde genadert/ heeft men vernomen datte Polen over de Wysel waren ghevloden/ en men sach al-omme veele vuyren opgaen: Oock als het Sweedse Leger tot op een quartier uyrs aen Crakaw was ghekomen/ heeft men de schoone Voorstad Clepart in lichter brant gesien/ aen gesteken upt last van den Poolse Koning: Den 16. is de Sweedse Ruyterye een quartier uyrs van Crakau door de Wijsel gevoert: Ende daer na is 't Voetvolck mette Artillery

tillery gevolcht; Hier heeft men 't Poolze Leger weder van een hoogen Berg
in Batalie gheſien / maer de Sweden haer na jagende / hebben ſy als Haſen
geen ſtant gehouden: De Sweedſe Coningh verbolgden haer met een Regi-
ment; en gelijck Carel Guſtaef de voorſte onder na-jagers was/ſo is Johan
Caſimyr de voorſte onder de vluchtende Poolen geweeſt: In deſe Tocht be-
quamen de Sweden noch 200. Wagens/en den Paltſgraef veroverde 't Ste-
deken Caſimyrus/ dootſlaende 400. Heyducken. Hier door heeft men 't Ge-
ſchut over d' ander zijde van Crakaw gevoert/ en aen gevangen die Coningl.
Hooft-ſtadt te belegeren/ daer binnen den Overſten Czernitzky Gouverneur
was/en den Overſten Wolf over 't voet Volck: Deſe alſo ſy de Sweden dap-
per met ſtucken vexeerden/veroorſaeckten datte ſelve de Voorſtad Straden in
brant ſtaken/ daer onder het ſchoone Clooſter van St. Anna/en veele Huyſen
in aſſe geraeckten/ doch de Brugge over de Wyſel wiert behouden. Den 19.
Sept. heeft den Grave Douglas het ſterck en hooge Slot Lantſ kroon in ge-
nomen/ op een hoogen Bergh gelegen: Wanneer de Sweedſe Coningh ver-
ſtont dat de Poolen 8. Mijlen van daer/ aen den Vloet Doniez ſtant hielden:
Dies ijlt hy met eenige Regimenten Ruyters/en 400. Voetknechten na Bo-
cha 5. Mijlen van daer / laſt ghevende aen Douglas/ hem met ſijn Benden
ſtracx te volgen/ dan die quam eerſt 4. dagen daer na by den Koning/ alſoo de
Poolſe Boeren al-om de Weghen met diepe kuylen hadden op gegraven / en
met afgekapte Bomen beſet. Den Coning veroverde in deſe Tocht 'tgewel-
dige Slot Weyſnitz/ daer hy 35. groote en kleyne Metaele Stucken in vant.
Sondachs vroech/ als Douglas Savonts te vooren by Sijne Maj. was ge-
komen/ ſijn ſy voorts na den Vyant getogen/ſendende den Overſten Bretzlag
en Roſſen voor af/ om te verſpieden aen wat zijde van de Doniez hun de Po-
len onthielden/ doch deſe wierden onvoorſiens van de ſelve geſlagen/ en 1. uyr
wijt vervolgt/ tot aen 'tgros van 't Sweedze Leger/ 't welck ſeer traech voort
quam/ overmits de Wegen vol Kuylen en quade gaeten waren: Den Poolſe
Koningh ſtelden hem hier in poſtuyr om te ſlaen / met een corpus van oude
Quartianen/ vier Compagnien Huſſaren/ 5. Compagnien van de Poſpolite
Ruſſine/ 1. Regiment Dragonderen/ ende ettelijck Compagnien Wallache-
ren/ dan het was om de Sweden te bedrieghen/ want hy had hem geſet recht
over een diepen gegraven en hollen wech: Doch de Sweden togen behendich
ter rechter ſijde door de wech/ en vielen op de Huſſaren/dieſe ſo ſchandelijck op
de vlucht joeghen/ niet tegenſtaende die met hun Lancien wel beter ſich had-
den konnen defenderen; waer door de Battaillie verlooren/vluchtende de reſt
in groote confuſie over de vloet Donies/daer veel 100. verſlagen en gevangen
wierden/ onder de gevangens was den Overſten Hendrick Deenhoff/ en an-
dere Officieren/ 20. Herpaucken/des Koningh van Polens eygen Lijf-ſtan-
dart/ en veel Vendelen/ mitſgaders alle de Bagagie/alſo men hun wel 5. mijl
wijt vervolghden: Wier na hun deſe Poolſe Volckeren van een hebben ver-
ſtropt/ en de reſt mutineerden/ ſeggende: *Datſe van den Poolſen Veldt-Heer Landſ-
cronſky niet en wilden gecommandeert zijn, maer verkooren des Kroons Vendrich Conniesſ-
polzky tot haren Overſten.* Boven dien ſloegen op die tijt de Coſacken den Pool-
ſen Veld-Heer Podolzky driemael op eenen dach/ de ſelve wel 14. mijlen ver-
volgende/

volgende/ sulckx dat Podolski hem te nauwer noot met 20. Ruyters in Jaroslaw salveerden.

Na al dese Zegeningen/ keert den Sweedse Koning op den 25. Sept. weder in 't Leger voor Crakaw/ in welckers gebiedt syne Volckeren over de 10. Tonnen Gouts aen voorraet hadden gevonden: Alle 'twelcke den Sweden dapper aen ghemoedicht/ maer de Crakawers uyttermaten versteldt heeft: Czarnetski nu hopeloos van ontzet/ donderde evenwel lustig van de Torens en Muyren/en hout syn Vyanden/ die in 3. hoopen om de Stadt lagen/nacht en dach in a l' Arm/ tot hy eyndelingh met een Cogel door syn rechter Kaeck/ en 't slincker Oor weer uyt geschoten zijnde/ en datte Poolse Koningh en Koninginne 't Rijck verlaten/ en ter Neys in Silesien aen gekomen waren/ oock Bresse in de Muyren van 2. Batarpen geschooten/ 't Volck tot den storm berept/ en 2. Mijnen vaerdigh waren/ heeft hy den Trommel om te accorderen doen slaen/want het vertsaechde hem oock dat 2. dagen te vooren de Aertsbisschoppelijcke Stadt Lowitz sich oock aen de Sweden over gegeven had: Hy geeft dan op den 19. October Crakaw op dese Conditien aen de Sweedsche Croon over:

1. Sal de Cathol. Religie, de Geestelijckheyt, Kercken en Cloosters by hare vrijheyt blijven, doch dat sy in schot en bot den Coning van Sweden getrou blijven.

2. Den Crakausen Adel in 'tbelech geweest, sullen hare Goederen behouden, dan Sweden den Eed doen, oft mogen vertrecken, daer 'thun gelieft met al haer goet. De andere Edelluyden sullen staen ter genade des Conings, so die hun sullen dragen.

3. De Borgers van Crakau, sullen al haer Previlegen behouden.

4. d'Academie sal al haer inkomsten behouden. 5. 6. Den Gouverneur Czarnitzky, en den Command. Fromholt van Ludinghansen (geseyt Wolf) sullen met haer onder-hebbende Regimenten, 12. Veld-stucken, na Krijchs gebruyck sonder bedroch uyt trecken, en te Zator, Oswinits, Koswglon, Pedzin en Severnen sekeren tijt blijven gelegert, en daer van een scheyden, en als sy den Coningh van Poolen niet en soude komen te dienen, haeren dienst voor de Sweedse Kroon te prefereren.

7. De Boerẽ sal men na huys laten gaen, en niet weder tegen de Sweden mogen gebruyckẽ.

8. Des Poolzen Coninghs Dienaers, Huysgenoten en Soldaten, sullen door een Trompetter seker uyt geleyt werden.

9. Alle Sweedse gevangenen sal men los laten, en daer tegens oock so veel Polen. De gevangen Moscoviters sullen op 'tSlot en in de Stadt blijven. Ten 10. sullen alle Archiven, Brieven, en versekerheydt gegeven werden, van datter gheen Mijnen bedeckt zijn: Ende sal de Wysel om 't Slot door de Stad geleyt werden, om die onwinbaer te maken.

Daer op is Czernitzky den 20. October met het Guarnisoen bestaende in 3000. meest Hoogduytzen en Hussaren uyt getrocken/ en den Koningh van Sweden daer in/ doende stracx op 't Slot een Luyterse Predicatie doen: Alwaer Temelinzky (Overste der Cosacken/ opgeroept door een Grieckse Abt/ die een Jaer geleden in Sweden was geweest) syn Gesant had afgevaerdicht sich de Sweedse Kroon onder-stellende/ en de onlangs gedane Eed aen Poolen buyten noodt verachtende: Doch is evenwel desen meyn-edighen by de Sweden

Sweden aen genomen. Wijders liet den Coningh de Stadts Muyren van * Crakaw na de syde der verbrande Voorsteden af werpen/ daer men veel gelts tusschen de steenen gemetzelt/ gevonden heeft: De Wijsel om 't Slot te leyden wiert begonnen: Gener. Major Wurtzen/ wiert in Crakaw voor Goubern. gelaten/ met 28. Compagnien Voetgangers/ en eenighe 100. Ruyters. En 't Leger is voorts na Warzow getogen/ daer den Sweedsen Coning den Adel van gants Polen/ met schoone woorden noodigden/ om als op een Ryex-dag met haer over de Coustumen en Previlegen van Poolen te raed-leven/ &c.

Gantsch Christenrijck hoorden mette grootste verwonderingh al dese Victorpen/ en een gants Coningrijck (sijnde een out Bolwerck tegens d'Ongelovige) alsoo in 8. Weken met al de Steden/ sterckten/ en Heerschappyen overwonnen/ tot het uytstoten des Konings toe: Denemarcken wenschten 't wel anders/ Hollandt duchten voor moeyte/ Pruyssen vreesde Schip-breuck te lijden/

* Crakou legt op de Wysel en op de Rundate, legt op 50. graden, en in een schoone Lantsdouwe, de Wateren vol Vis, en vruchtbaer: Den Somersen dag is 16. uren lang: De Locht isser seer gesont, de Borgers fray, men spreeckter niet als Latijn en Pools: Daer sijn fraeye Fonteynen, en een treffelijck Kasteel op een hoogen Bergh, de Stadt is in 3. verdeelt, ten Zuyden leght de Stadt Casimirus, aen d'Oost-syde van de selve woonen de Ioden, daerse in beslooten plaetse haer Sinagogen hebben: Tusschen 't Kasteel en de Brugge legt 't Stedeken Stradonie: Ten Westen legt de Voorstadt Cleopardia, doch niet gemuyrt als Casimirus, ten Noorden is de Voor-stadt Cardonum Vicum, daer meest Duytsen woonen, hebbende een Magistraet op haer selven. Anno 1285. hadden de Duytsen 'tbewint van dese Stadt, en eer sy opghemaeckt was hadden 12. Raets-Heeren de Regeringe, maer een Cracus van Bohemen tot Koning gekooren, om dat hy den Draeck die 't Lant vergiftichde met practijck had gedoot, heeft de Stadt bemuyrt en geregeert. Anno 1200. heeft sy eerst 't Christen geloof aen genomen. Daer is so treffelicke Academie als ergens in Europa: Eñ men vint de Studentẽ daer seer fray in de Geometria en Astronomia. De Geleerde Mannen die zy voort ghebracht heeft, vervaten wel een gants Boeck. Voor de Poorten van Crakou leest men dese Versen:

Ama osurus. Odi amaturus.
Nequid nimis,
Cunctis esto benignus: nemini blandus.
Paucis familiaris: Omnibus æquis.
In adversis fortis: in prosperis cautus.
Memorare novissima: & non peccabis.

Voor de Coningl. Camerpoort:

Digito compesce labellum.
Occasionem nosce.
Nosce te ipsum,
Tecum habita,

Hier is 't Koningl. Hof, en veel leven, Coophandels, en veel Volcx, van alderhande Natien. 's Conings Hof gelijckt veel eer een Stad dan een Slot: Kercken en Godshuysen zijnder boven maten. Op de Marct van Crakow, staen dese Letteren:

Non bene si Domus. Hæc cuiquam fabrica videtur.
Sic sinat hanc nobis, Corrigat illè suam.

Voor het Huys van Prins Radzevil, dese Letteren:

Minus in parvis fortuna furit. Rebus parvis parva lætitia.

lijden/ de Keyser wiert jelours/ en den Moscoviter voorsichtigh/maer Engelant was om sekere reden wel te vreden: Doch had den Sweedse Koning aen alle de Nagebuyren sijn Gezanten gesonden; Als Graef Benedictus Oxenstern na Denemarcken: Guldenklau na Portugael: Christiaen Bont ende Piellus Brache na Engelant; oock mede een Gesant met een Brief aen den Keyzer/ daer in een Manifest en and're omstandicheden deses Oorlochs oorsake begrepen waren/ luydende aldus:

VV Y en twijffelen niet, ofte uwe Maj. heeft al van over langh door sijn Resident in ons Hoff, onderstaen ten wat insichte wy bereydselen van Oorloge in onse Rijcken en Landen,zedert eenige Maenden hebben aen gevangen: Evenwel gebiet de Vrundschap,dat wy uwe Maj. de gelegentheyt en de oorsake der dingen, waer om wy nu tegens den Koningh van Polen aen gaen, door Brieven openbaren: 't Is al van over lange, datte onlusten tusschen onse Voorsaten de Coningen van Sweden ter eenre,en Coningen van Polen ter andere,sijn geweest: Die alsoze in 'tbegin niet kosten geslist worden,hebbense beyde Natien,met genoech bloedige en swave Oorlogen in gewickelt: 'tWelcke oock eyndling op ons gekomen is, metre Scepter van Sweden, maer nochtans met eenige op-houdinge van Wapenen, soo dat doen wy het Coningrijckx stieringhe aen namen,noch 6. Iaren bestant waren: So waren wy Ampshalven verplicht als wy in Sweden gekroont waren, te ondersoecken watter dus lang geduyrende dit verdrach,tusschen beyde Coningrijcken verhandelt was,en hoe de saken aen beyde sijden stonden, op dat wy niet terwijl wy door eygen genegentheyt, en na verdrach van Stumsdorf altijdt seer neerstigh geweest hebben, tot bewaringe van de Vrede, en om een eeuwigh bestant te maken, buyten onse hoope in een onvermydelijcke verwarringe en verderffel. Oorlogen geraeckten: Maer op datte saken des te beter verstaen wierde, soo staet te bedencken, watter onder andere dingen in 'tgeseyde bestant besloten is,ten 1. Datter uyt 'tRijck van Polen en 'tGroot Hertogdom Littauwen en and're Heerlijckheden van Poolen, geene Vyantlick toe-stellingen souden gedaen worden,tegen de Koningen en de Croon van Sweden. Ten 2.datte Koning en het gemeen Volck van Polen, tegens den Koningh en de Kroon Sweden geen Scheepsvloot en soude gebruycken, ofte andere te hulp senden. Ten 3. dat men in den tijt van 'tbestant soude handelen van een Eeuwige Vrede. Maer nochtans op sodanigen manier,dat, indien dese Handelinge niet voort en gingh,'tbestant vast en onverbrekelijck soude blijven. Datte Coning van Polen, Uladislaus tegens de uyt gedruckte Articulen nu een Vyantlicke inval in Lijflant, of met ooghluyckinghe, oft met hulpe heeft veroorsaeckt: Nu op een ander plaets de Wapenen van onse Vyanden heeft geholpen: Nu onderstaen heeft 'tEylant Oezel, datte Sweden van de Deenen was overgegeven, heeft soecken te ontrecken, en op allerhande manieren onse Vrunden heeft gesocht Vyanden te maken: Ia onse Onderdanen tot rebellije te verwecken. Dese dingen sijn so bekent van alle onse Nabuyren uytte blijckbaerheyd der saken en openbare schriften, dat zy gheen verder bewijs van doen en hebben. Wy sullen met luttel woorden verhalen, dingen die nader aen onse tijden komen, ten deele affront, en ten deele schaden, die ons self en 't Coningrijck van Sweden sijn bereyt van den hedendaechze Koning van Poolen,onder een schoon pretext van Vrede,en oock de verderffelijcke raedslagen,die ons nu over 'thooft hangen. Als onse alderwaerste Moeder en Nichte de Doorl. en machtigste Koninginne van Sweden Christina, na de Doodt van Uladislaus versocht wierde,dat sy de Broeders van den overleden Prins Iohan Casimyr en Carel Ferdinand soude recommanderen,aen de Raden en Staten van Polen,en het Groot Vorstendom Littau, dat men doch voor alle dingen in de verkiesinge van den Nieuwen Koning

Koning om dese soude dencken: Dit heeftse wel voor alle beyde met een sonderlinghe sorge ghedaen, en in 'tbyzonder voor den Prins Iohan Casimyr, die de outste was, en sy heeft met al haer vlijt en neersticheyt tot sijn Verkiesinge gearbeyt, wachtende hier uyt dit voordeel, dat, of self Iohan Casimyr totte Konongl. Hoogheyd gekomen zijnde, so veel te oprechter in 'tmaken van een eeuwighe Vrede met billicke conditien soude op geweckt worden, ofte, indien hy dat versuymde, dattet nochtans aen de gantse Weerelt soude bekent werden, hoe veel haer Helden gemoet gedaen hadde om haer Bloetverwanten: Maer die zelvigen de welcke den Prins Ian Casimyr om haer recommandatie so eerden, heeft hy daer na gekomen sijnde tot de Croon, tegens d'Articulen van 'tBestant, de behoorlijcke eere aen hare Kroon geweygert; In d'Articulen van 'tBestant, is expresselijck uyt gedruckt, hoe men elckander soude intituleren, de welcke, gelijck als 'tFondament onder de af stant van 'tWapen geleyt zijn, aen beyde zijden most ghehouden worden, en dit selve heeft een voornamen Commissaris in het Tractaet van Stumsdorf van de sijde van Poolen, met brieven aen een voorname Commissaris aen de Sweedse getuygt, volgende noch hier op de Confirmatie niet alleen van den Koning van Engelant, en de Staten Generael maer oock het gebruyck self: Den hedendaegse Koning van Polen willende 't Fondament van dese onderlinge Correspondentie breken, ofte en heeft niet gebruyckt den Tijtel van de Hoog-ged. Koninginne, die over een quam mette stijl van d'Articulen, gebruyckende de Franse Tael, die van de selve Tijtels vremt was, oft heeft haer niet ghegeven in sijn Latijnze Brieven, en schriften den Tijtel van 'tKoningrijck Sweden, en dat nu in sijn brieven en procuratie en nu in sijn geheele Zegels of in hare Bussen. Als de tweede samenkomst tot Lubeck was in gestelt, door middelaers om een eeuwige Vrede te maken, doen heeft den Koning van Polen voor geworpen, en het principaelste belet vã so een heylsaem voornemen, door 'tgebruycken van de Tijtels van Sweden, die hem niet toe en quaemen, maer behalvens datte Poolsche Commissarissen aldaer voor den dach brachten, hare Volmacht die vol faulten waren, so heeft den Koning van Poolen oock in de selfde Volmacht den Tijtel van Sweden sich geeygent. Eñ alzer genoech geseyt wiert, dat sodanige dingen een voor-oordeel soude verwecken, op de by een komst, ende aen de gebruyckelijcke stijl en het begin en voorgang van het jegenwoordige Tractaet, de Commissarissen van Polen hun dwalinge bekennende, beloofde aen den Gezante van Vranckrijck, dat men de Commissarissen van Sweden soude satisfactie geven, binnen 3. of ten langste 4. weken, maer het isser so ver af, datse na haer belofte de Volmachten gecorrigeert weder gebracht hebben, dat sy na verloop van een langen tijt dese oorsake hebben in gebracht: Datse haren Koning niet en hadden durven aen spreken, over de na latinge van de Sweedse Tijtel: Na dese vergeefse by een komste, is gekomen een ander van de selve maniere en uytkomst, want doen liet den Koning van Poolen de Tijtels wel uyt 'tgeschrift, maer hy behielt de selve en de Waepenen van Sweden in het Seghel selve, 'twelcke aen sijne Volmacht vast was. Als de Commissarissen van Sweden bereyt waren, de verbeteringe van 'tZegel te verwachten, dat zy dan met goede procuratie de voor genomen saken mochten aenvaerden, so is daer op noch ten lesten geantwoort, datte Koningh van Polen besich was de Kosacken te beoorlogen, en dat hy dese veranderinge van 'tZegel naulijck sou toe laeten: Eñ of hy daer al toe gebracht wierde, so was nochtans op die plaets niemant die een nieu Zegel konde maken: So dat de tweede samen komst door dese uytvluchten is verhindert: Eñ dit heeft genoech gebleken aen onse eerwaerdige Moeder en Nichte, doen Koninginne van Sweden, datte Koning van Polen den tijdt maer socht te verlangen met veranderinge van dusdanige voorwerpselen, en dat hy die occasie sochte om een ooch op de Sweden te houden, terwijl hy vrede in sijn Rijck behielt: Als de voorn. onse eerwaerdighste Moeder voorleden Iaer noch in Sweden Regeerde, en den Agent van den

Koning

Koning van Polen, uytte name van sijn Koning getuygde, dat sijn Koning en de Republijcke van Poolen in den sin had, Volmachtige Ambassade na Stocholm te senden, die de gantse sake soude afhandelen, so hebben wy terstont aen desen Poolsen Afgezant,na dat wy het Rijck aengenomen hadden, door onsen Kantzelier laten weten, dat wy groot verlangen hadden om dese langduyrige en bloedige Twisten neder te leggen,maer dat wy geleert uyt de voorige voetstappen, noch vreesden: De ged. Affronten en injurien en bespottelijcke uytvluchten, eñ datter van Sweden ten vollen genoech gedaen was, van 'tgeen datter in 't Bestant was besloten, en dat men so dickwels in de Lubeckse by een komst d'Injurien van den Poolsen Koning had geleden,maer datten selven Koning in d'eerste by-een-komst so solemneel vermaent zijnde,even wel niet af en liet tot 'teynde toe in de selve uytvluchten te volherden, soude 'tgemoet van den alderlijdsamelickften Prins wel versetten: Indien den Koning een vast en geduyrige Vrede in de sin hadde,so soude hy tot de sake komen,sonder d'onnodige voor-oordeelige besendinghen, ras,sonder om-wegen by sijn Rijcx-raden en Volmachtige: So soude hy in alles onsere billickheyt bevinden: Maer so hy in sijn Desseyns voort ging,met eenige Agenten te senden om ons en de heele Weerelt te bedriegen,en eenige Brieven die onse Rechten en Koningl. waerdigheden verminderen,dat wy dan niet anders van sijn handeling konnen oordeelen,als datte Poolze Maj. niet en gaf om het gesloten Verbont: Nochtans dese dingen veracht zijnde,is evenwel voorleden Winter in Sweden gekomen een Poolsen Amb. met een volle Macht, maer gelijck hy selfs seyde, een voor-loper eens Ambass. was,'twelck was Morsteyn 'sConings Camerling, die na vereysch van tijt en plaets de toekomstige samen-komst soude bereyden: De Brief van Credentie die van den Coning van Poolen aen ons gestuyrt was,had wel de Tijtels die ons alle beyde toe quamen,maer den Coning van Polen dat hy 't ingebeelde recht 'twelck hy op onsen Coningrijck predendeert noch behielt,so had nu 'teeniger manieren de Tijtels vã Sweden daer wel uyt gelaten,maer in 't eynde van de Brief had hy sich meer Coningrijcken toe ge-eygent, daer hy nochtans over een maer regeert. Op dat men hier noch niet by doe vã een seker Etcetera, de welcke uyt het voorschrift van 't Verbont was uyt gelaten, door welcke uytlatinge de gelijckheyt van beyde de Coningen was vermindert; so hebben wy ons seer moeten bedroevẽ dat wy na sulcke sinçere vermaningen waer mede Canasiles is weg gesonden, noch so bespot is geworden: Die de sake sonder voor oordeel doorsien,sal bevinden,dat hier niet gesproken wert vã een nijdige uytvaginge,maer dat onse Coningl. Kroon en 't Fondament vã 't Verbont door de onrekhtveerdige toe-eygeninge vã meer Coningrijcken,gelijck als met een swaren slag beweecht wiert, na datte hoope geheel af gesneden was van 't Verdrach,derhalven hebben wy toe gestaen dat onse Rijcx-raden by de Raden vã Polen hier over souden klagen, middelerwijl dit gehandelt wiert, hebben wy uyt verscheyden plaetsen verstaen datte ged. Coningh van Polen niet alleen sijn best gedaen had in de voorsz, rebellije van de Sweedze Onderdanen in Lijflandt, maer dat hy oock om de Cosacken te vreden te stellen, Lijflandt aen haer presenteerde tot een roof en sedembelli: Eñ 'tgeene ons Coningr.Provincien en Onderdanẽ allermeest beweegt,op de selve tijt datte Coning van Polen by ons ernstig van Vrede scheen te handelen,heeft hy onse Nabuyren en Vrienden,voornamelick die aen de Oostzee woonen en bevaren,tot een gemeyne verbintenisse (ons uytsluytende) soecken te locken,en een vremde Vloot op de selve Zee te brengen,als de Formulier vã 't Verdrach al gemaeckt was, tot een openbare en onverbetelicke schade van onse recht en Intrest. Die geen die hier van willen oodeelen sonder overlegginghe van beyde de partyen, en d' omstandigheden van de selve, ofte die Poolen te ghedaen zijn, brenghen hier op in, dat alsulcke groote klachten naer uytwijs, en van het Verbondt, sonder het ghemaeckte bestandt te quetsen van wederzijts Commissarissen mosten af gehandelt ende ghesluit werden, in eenen plaetze by de Grensen van Lijflandt: Dese haere teghenwerpen soude

soude steunen op een schijn van recht,indien Polen doen als de Rijcx-raden ofte Generaels van Sweden eñ Dienaren geklaecht hebben van de Vyantlicke Attentaten vā de Koning van Polen tegen Sweden,sodanige Commissie bevorens hadden geprocureert om dese klachten te remedieren. Wy en willen nu niet ondersoecken oft den Koning dese klachten voor sijnen Raed eñ Stenden van 'tRijck heeft verborgen gehouden, evenwel so is dit seker,dat men op de klachten van Sweden tot verkleyninge van 'tFeyt,ofte uyt onwetenheyd heeft geantwoort, en somwijlen isser oock geheel niet geantwoort : Niemant die onpartijdig is, sal oordeelen dattet profijtelijck en eerlijck soude wesen voor de Koningen van Sweden (terwijle de raedslagen ende gemoederen van de Polen so gestelt zijn) de Commissien van de Koningen vā Polen te bedelen: Ende wie soude voor-seggen datte Commissien die op de grensen van Lijflant in gestelt soude werden, een andere uytkomste souden hebben als beyde de Lubeckze by een komsten : Want in sodanige Commissien kan niet sonder Volmachtige ('twelck het principael van de sake betreft) gehandelt worden : Eñ te Lubeck hebben de Polen de selve seer qualijck voor den dach gebracht. Derhalven also den Koning van Polen verachtende de wettelicke Handelingen van Verdrach, Affronten op Affronten ons aen doet,en niet en acht de schade die Sweden te vooren aen gedaen is,en nu sich bereyt om onsen Staet tot 't uytterste te verderven,so geven wy het te bedencken aen uwe Maj. wat gy selfs sout oordeelen noodig te zijn, te doen in sodanigen staet van saken : So hebben wy, na datwe ondersocht hadde alle sachte remedien, en die metten inhout van het Verdrach accordeerden, eydelick moeten by der hant grijpen 't geen dat dienden totte bescherming en hanthoudinge van onse Rechten, tot conservatie onser reputatie, en bevrydinge onser Onderdanen en Landen, die de Goddelicke Maj. ons heeft toe vertrout, welcke dingen alle in 't bysonder wy u Maj. nu wat wijtluftiger verklaren, op dat hy niet alleen soude doorsien de reden, van ons tegenwoordig bestaen tegen Polen, maer op dat hy oock versekert wierdē dat wy niet alleen willē datte Vrede die teOsnabrugge en Munster in Westfalē gemaeckt is,hoedanigen sorge de gegeven trouwe en de Heyligheyd van de Verbonden vereyscht te onderhouden : Maer daer en boven,dat wy oock niet willen achter laten 'tgeene dient tot goede Vrundschap en Correspondentie. Hier op bevelen wy uwe Maj. seer minnelick aen de Goddelijcke beschermingе. Gegeven te Wolgast, den 28. Iuly 1655. Uwe Majestt. goede Broeder, Neef ende Vriend, CAROLUS GUSTAVUS. M. Biorenklau.

Maer onderwijl heeft den Keyser in plaets van sich op de Sweden te versekeren/ sterck Volck aen genomen/ Magazijnen op gerecht/ Silesien en al de Lant-straten na Poolen doen besetten/ mette Duytse Vorsten geraetleeft/ en den Paus verweckt tot eenige 1000. Rijcxdalers tot onderhout van den Koningh van Poolen.

Die het nu na den sin gingh/ waren beneffens de Sweden oock die van den Huyze van † Holsteyn/ de Stenden vā Pomeren/ die den Koning 1400. Paerden op desen Tocht hadden beschickt/ en een belofte van 80000. Rijcxdalers: Die vā 't Sticht Bremen/ de welcke op dat sy van 't In-legeren der Sweedsche Soldaten mochten bevrijt blijven/ en die elders de Boeren mochten plagen/ en een Bede-dach in hare Lant-palen gehouden hebben.

Middelertijt is den Ceurvorst van Brandenburg van Berlin na Pruyssen getogen/ mede voerende een Leger van 14000. Koppen en een treffelicke Artillery/ die over de Wijsel hun om Marienburgh neder sloegen : Soo om sijn Pools Pruyssen te beschermen/ als de overighe tot een Verbont te brenghen :

† Waer aen de Sweedtsche Majesteyt is gehuwlijckt.

Sijn

Sijn pogen was om niet/ dewijl die van Tooren en Elbing (opgeweckt door
Sweedſe Vrunden) ſtracx den huyck na de wint begoſten te hangen: Niet te
min/ wort hy tot Beſcherm-Heer van den Adel en ſommighe kleyne Steden
aen genomen/ 't welck Dantzich weygerden/ vermits ſy den Vorſt om veele
oorſaken billijck miſtrouden: Het gemeene Volck in Pruyſſen was oock ſeer
verſcheyden/ de Gereformeerde begunſtichden Cur-brandenburg/de Room-
ſe den Koning van Poolen / maer de Luterze neychden tot den Koningh van
Sweden/ doch evenwel ſo niet/ ofte die van Dantzich mede Luters/ en droe-
gen gheen gunſt tot Sweden/ ſelfs dorf de een Pfarher der ſelver Religie wel
voor de Magiſtraet van Dantzich in een ſekeren Aen-ſpraeck/ openbaer uyt-
ſeggen: Dat, alſo Dantzich een kruys in haer Wapen voerden, ſo mochten zy hun wel voor
't tweede Cruys wachten, ('tgeen de Sweden in haer Banier voeren.) Dus oneenich wort
het gemeyne Beſten verwaerlooſt; Sy miſtrouwen elck'ander/ en onder dies
waeyt de Wint ſtijf en gunſtigh voor Sweden/ welcke den 27. Novemb. met
8000. Ruyters en 4000. Voetgangaers by Tooren komende / hun op-eyſte:
Sy die 't aengeboden Brandenburgs Guarniſon hadden geweygert/en maer
ſommighe nieu-geworven Soldaten in hadden/ ſenden Comiſſariſſen na het
Sweedze Leger/ met welckers Overſten ſy niet konnende accordeeren/ hiel-
den 't Leger 8. dagen op/ tot den Koning in 't ſelve gekomen zijnde/ ſy hunne
Stadt aen hem over gaven/ſonder een ſchot vã defencie te doen/alhoewel hun
Wallen met overvloedich ſchoon Geſchut/ en de Stad met brave Grachten
was voorſien: Dan ſy ſcheenen benart/alſo den Koning op den 28. Novemb.
het verſterckte Stedeken Straeſburgh had in ghenomen/ en door den Graef
Leeuwenhooft oock het Stedeken Grandens; waer door ſy van Pruyſſen af
geſneden en van onder en boven beſet waren: Dus wort op den 4. December
Tooren aen den Koning in geruymt/onder bedingh/dat ſy 1200.man tot hun
Guarniſoen ſouden moeten in nemen/ en de geworven Soldaten af dancken/
en in 8. dagen uytte Stad ſetten: Wijders behielden ſy al hunne Previlegen;
Ende quam den Koning op den 5. daer binnen/ gaende ſtrackx na de Kerck/
daer Danckzegginge gedaen/ en fray gemuſiceert wiert: Van daer ging den
Coning na 't Stadhuys/ vindende aldaer de Tafelen gedeckt/en de Magiſtr.
heerlijck gekleed/ bequamer in Braſſeryen als hun Eed te betrachten/en hier
deden ſy 40. Canons afſchieten die op de Wallẽ lagen/als die Perſoon dronck
welcke haren geſwooren Koningh door gewelt en liſt had uyt gheſtooten / in
plaets van datze mette ſelve Canons haren Koning eñ Stad hadden behoren
te verdedigẽ. Hier quam Pater Daniel Moſcoviſe Geſant voor den Sweet-
ſen Koning/ oock Lizola van den Keyſer/ een Sevenbergſe/ende de Branden-
burgſe Geſanten Sonnits en Dobbelſinzky/ die aen Oxenſtern en Generael
Major Tot geweſen wierden/ mede had hem Komecpolſky Vendrager van
Polen onder de Sweedſen Koning geſtelt/ ſeggende: Het was een Caſus mirus den
Poolſe Koning ſo ſijn Rijck ſonder bekentmakingh te verlaten,en dat hy nu rechtmatige oor-
ſaeck had,een ander Beſcherm-Heer te ſoecken,&c. De Palatinus Sondecki en San-
domyrs met den Groten Treſorier Leſſinsky/hadden hun oock onder Swe-
den begeven/ en alreede na Warzou met Vrouw/ Kinders/ en Clenodyen ge-
weat/ dat ſy en al den Poolſen Adel by den Sweedſche Koning op pœne van
confiſ-

confiscatie waeren ontboden/ om hem (als op een Rijcxdach) te huldigen/ en op 's Rijcx-Wetten te komen raedslaen/ &c.

Graef Fredrick van Hessen (getrout mette Suster des Konings van Sweden) tot Stetin verseeckert van de geluckighe Tocht sijns Swagers/ daer hy nieu uyt Sweden aen gekomen was/ begaf hem met 3. Troupen Ruyters op wech om den Koningh te volgen/ dan onbeschroomt tot aenden Slachboom van 't Stedeken Costen rijdende/ wordt hy van de Muyren met een Musquet doot geschooten/ (want Cosen wiste hy niet dat de Poolze Boeren weer van de Sweden hadden gewonnen/) hy stort van sijn Paert/ 't welck Savonts te Berlin met al sijn toe-rustingen quam geloopen/ waer over yder verwondert/ nau wisten watse souden gissen: De Polen namen des Graven doode Lyck/ en wierpent in een stinckende Poel/ want de Sweedsche Ruyters die by hem waren renden strackx wech; Doch sy rucken al de naeste Guarnizoenen by een/ en overvielen Costen met den 4. storm/ daerse in weder-wraeck 400. Polen neder sloegen/ en al die sy wisten datte Poolen tegen Sweden in 't laetst in nemen hadden geholpen/ hebben sy buyten de Stad aen Bomen op gehangen. Evenwel lieten de Poolen niet na alle Duyts-ghekleede te doorschieten: Zy priemden een Sweeds Officier die 40000. gulden voor sijn Leven boodt/ als mede veele andere/ om datse sekere Altaer ontwijt en de Offer-kist stucken geslaghen hadden/ daerse wel 80000. Rijcxdalers aen Buyt hadden gekregen: By 't Stedeken Gurichen matsten de Polen eenige 100. Sweden/ waer om de Sweden gestoort/ wel 3000. sterck te Gurichen d' Inwoonders dwongen al de verslagen Sweden die men buyten in Kuylen had geworpen/ uyt te halen/ en in haere Kerck te begraven: Daer na hebbense al de Roomse geplondert/ en dwongen de Burgers noch 4000. Francken af: Zoo hebbense oock tot Coblin/ en Kroraschin gehuyst/ en by de 5000. Francken bekomen: Rocrasenky een Croaets-Heer verbranden sy al sijn Slooten/ ontwapende sijn Onderdanen/ en beroofden hem van de Sleutelen al sijner Goederen.

Zoo krayt den Oorloghs-haen/ den scherpsten Geessel/ het gruwsaemste Monster/ en grootste Plage van alle * Plagen.

Den Koning van Sweden/ ghelijck ghesept is Tooren verovert hebbende/ toef den daer niet langh/ maer nae dat hy Major Wardenvelt daer tot Commandant had gelaeten/ mette Regimenten van Gerfelts/ Peeren en Fitinghofs/ en dat hy aen den Keyser had doen weten/ dat hy goede buyrschap wilde houden/ versoeckende daer by dat de Keyserl. Maj. wat gracelijck met de Evangelise in zijn Erf-landen wilde handelen/ so ontfong hy tot Toren de antwoorde des Keysers/ zijnde desen Brieff:

VVY hebben uyt handen van uwen Rijckx-Raet, residerende in ons Hof, uwe Majestts. brieven ontfangen, gedatheert te Casimyr by Crakau van 22. Octob. lest: Mitsgaders alle particuleriteyten dito saken aengaende heeft hy beyde met monde en gheschrift ons gecommuniceert: Deshalven hebben wy gedacht door een Gesant die wy in 'tkort sullen afsenden, meer en klaerder onsen sin en meyninge van dese dingen uwe Majest. te doen verstaen: Wy sijn genegen in vrundelijcke maniere ons te betoonen berakende in dese voor de hant sijnde affai-

* Quand la Guerre commence, l' Enfer s' ouvre.

de affairen: Wijders bevestigende onse Keyserl. goede wil en affectie tot uwe Majest. en wensche u van onser gantser Herten overvloet van alle geluck. Gegeven in onse Stadt Weenen den 26. November, 1655.

Dus van die kant versekert/ treckt hy na Pruyssen/ schoon datte Brandenborgse Gesanten genoechsaem bedelden om Paix/ maer om dat die/ De onmatigen Eysch der Sweden niet wilden in volgen, van Termunde, Elbing, Pillau, en Memel met Sweeds Crijgs-volck te laten besetten, en datten Brandenburgher Vorst het op-gerechte Verbont mette H. Staten soude verlaten, geen Sweedze Vyanden assisteren, en tot desen Oorloch teghen Polen contribueren, oock Pruyssen te Leen van Sweden besitten, &c. So stroopden de Sweden upt/ datte voornoemde Gesanten geen Volmacht om te handelen hadden: Dus gaet den Koning self op Elbing/ en Hertog Johan Adolf sijn Broeder sent hy na Marienburgh/ die daer meer slagen als roem halende/ by den Poolsen Commandant Weyer soodanig wierde bejegent/ datte Sweden na 6. weken Belegh/ Marienburg mosten verlaten: Maer Elbing (genoechsaem verraden by een meyneedig Burgermr.) trecken als die van Tooren den Koningh in 't Veldt te gemoet/ en bieden hem haere Stadt genoechsaem aen/ schoon sy stercker dan Marienburg/ de Vyanden genoech hadden konnen upt keeren: Van sy al vroegh hun eygen Koning verraden hebbende/ hadden gheduprigh afgeslagen Brandenburghs Guarnison in te nemen: Beswangert met suyvere jalousye op Dantsig en Coningsbergen/ tusschen welcken sy gelegen/ en de selve Steden haer Commercie benijdende/ pooghden nu aen dese Steden een Verraderlijcken Treck te speelen/ (quansuys soo veel hangt aen my) en geeft haer op dese Conditien aen Sweden over:

1. Elbing sal den Poolze Koning af, en den Sweedse Koning aen sweeren.
2. Den Eed salze doen, als 't den Koning belieft.
3. Sullen al haer Previlegen behouden.
4. Moeten tot desen Oorlog tegen Polen contribueren.
5. Doch niet boven vermogen beswaert worden.
6. De Koning sal dese Stad met meerder Handel beneficeren.
7. En na mogelickheyd van alle swarigheyt verschoonen.
8. De Voor, Nieu, en Oude Stadt, sal men met Konings Volck, en de Pack-huyzen met Soldaten besetten.
9. Die van d'Oude Stad, sullen van d'inquartieringe bevrijt zijn.
10. De Ambacht-gesellen onder Stads Soldaten, staet vry te vertrecken.
11. De gevluchte Goederen en Persoonen, sal men ongemoeyt laten.
12. En der Coop-luyden effecten ongemolesteert.
13. De Muyren, Thorens, en Wallen sal de Stad onderhouden.
14. 'tCanon sal tot Stads defencie blijven.

Dus treckt Oxenstern ('sConings rechter hant) binnen Elbing/ en stelt daer alles na sijn sin/ alhoewel in weder wil van veele Borghers/ die haeren wettelijcken Koning getrouwer waren/ als dessels Regenten.

Na dat hy even van * Warzau gekomen/ daer insgelijcks de Wet had ver-

set/ de Borgers ontwapent/om datse hun natuyrlicke Coning getrou waren; En veele by de Soldaten geplondert heeft men ter Stadt uyt geset / oock des selfs Huysen af gesmeten om de Stadt te fortefiecereu en toe te Bolwercken/ 's Konings van Polens Meubelen ende kostelijckheyt tot noch toe op 't Slot verschoont/wiert geplondert/ en des Burgers Wapenen en 't Geschut uyttet Arssenael daer op in de plaets gevoert.

Nu sach al de Weerelt wat Sweden in sijn Schilt voerden/ datte Oorlogh in Polen/ (alhoewel op frivole en kinderachtige gesochte pretensen gegrond) by hem echter aen ghevangen; doch de eygentlijcke oorsaeck van sijn Tocht Pruyssen is geweest/waer op hy loerden om Meester vā de Tollen en d'Oost-zee te worden/alhoewel geen pretense noch Declaratie op Pruyssen hebbende: Nu waren den Brandenburger Vorst en die van Dantzich de oogen geopent; Nu sagen sy waer om Sweden so onbeschroomt Pruyssen in getrockē quam: Waer om Elbing geen Soldaten had willen in nemen; En de Luterse veel so goet Sweeds waren. Evenwel Dantzich hielt sich Manhaftig/ niet tegenstaende sy de Sweden met 32. Schepen aen de Zee-kant/ en 's Konings Leger te lantwaert had: Puts ko by de Hel versterckt/ gaf de Sweedse Vloot alleen soo veel groetenissen/ dat sy daer over de 1600. Mannen in verscheyden Landingen lieten sitten/en dat voor een Zeedorp: Doch als den Sweedse Koningh sach dat de Dantzickers haer in postuyr hielden/ trachte hy door list te winnen/ dat door gewelt niet en was te dwingen/en wetende dat hy te swack was Danzich te Belegeren/ verkleedt hem nu in Soldaets en dan in Boere Kleeren/ doorsnuffelt alsoo de Discoursen des ghemeenen Mans/ tot dat hy Elbing den 22. December met 600. Man hebbende beset/ schielijck na † Coningsbergen ruckt/daer men uyt stroyde dat eenighe Sweedsgesinde de Magasijns hadden ghewilt verbranden: 't Geen veele verresiende meynen maer een

* Warzau leyt in Masovia, een gedeelte van Polen,op de Wyzel,omtrent 40. mijlen van Posen, en so veel van Crakaw op de hoogte van 42. graden 20. minuten: Is so out dat men haer begin niet weet: Daer is een treffelijcke steene Casteel: De Stadt heeft vau outs 2. Muyren, en 3. Grachten gehad, de Wyzel al hoewelse diep en seer breet voor by de Stad loopt, soo heeft Sigismundus en zijn Suster Anna,die meest al hun gelt daer aen besteede,een ongelooffelicke steene Brugge over de Wyzel getimmert,van 1150. passen lang,doch Sigismundus voor 't volvoerde werck stervende, dede Anna dat op maken, en een steenen Toren daer by met een koperen Tafel, daer in gesneden stont de onvergetelijcke daedt van dese Timmerage: Die na veele Iaren door 't Ys en den stercken loop van 't Water gants versleten en vernielt is. De Stadt is vol Cloosters en Godshuyzen: En de Borgers yvrich Rooms: En so wel van alle nootdrust voorsien, dattet wonder is. Ao. 1575. als de Stenden te Warzou beroepen,en een Koning gekooren wiert, waren daer over de 30000. Edelen, sonder hare Knechten te tellen, en Huysgenoten,die 4. mijlen buyten de stad plaets haddē,daer oock waren gelogeert Aertsbisschoppen, Bisschoppen, Paltsgraven, Casteleyns en Provoosten, als mede over de 100000. Ridders, alle met hun Paerden, sonder nochtans in 40. daghen datse daer waren, geen 't minste gebreck aen voerage te hebben: Veel min aen Vleys, Broot, oft Vis, noch aen Wijn. En 't is nochtans ongelooffelicker dat soo grooten getal Volckx in al die tijdt geen de minste querelle, onlust ofte moeyte met malkander hadden, maer als Leden van een Staet seer vreedsaem hun hebben gehouden.

een stratagema geweest te zijn/ op het gheene korts hier na is gevolgt/ selfs/ datte sorghvuldighept van Cur-brandenburgh so om de Steden als den Adel van Pruyssen tot hem te trecken/ Sweedse concepten waren/ alhoewel Brandenburg met de H. Staten aen een Nieu Verbont in Septemb. op gerecht/ was verbonden: Doch soo mach men soodanighe dingen op een Treffelijck Vorst der Gereform. Relige / ghelijck dan den Heer Ceurvorst is/ geensins presumeren: Te meer/ om dat hy noch onlangs over Tafel sittende aen den Resident van hare Ho. Mog. tot Dantzich hadde gesegt: Niets met yemanden tot nadeel van hare Ho. Mog. en desselfs Ingezetenen te sullen aen vangen, &c. Daer sijn 250000. Rijcxdaelders per Wissel over ghemaeckt/ upt krachte van het opgerecht Verbont.

Toch / hoe en waer om de Sweden eerst naer Coningsbergen toghen/ de Werder en alle kleyne Stedekens upt-plonderden / en door schoone beloften of andere maximen Cur-brandenburg aen hun snoer kregen/ verhoopen wy in ons 7. Deel opentlijcker te seggen.

Den 26. deser begaf sich den Ed: Heer Iohan Wolphard van Brederode, Veldmarschalck der Nederlantze Krijgs benden/ met 3. Carotzen upt sijn Zetelstadt Vijanen na 't Spa/ overmits de waterachtige en graveelige humeuren sijn Ed: al-om zedert eenige tijdt herwaert upttermaten hadden verswackt:

† De Pruyssianen sijn van outs Sarazijnen en ongelovige geweest, die geduyrigh in Bohemen en Pomeren stroopten, en Duytslandt in roeren hielden: Ao. 1254. heeft den Paus een Cruysvaert om hun te verdelgen geordonneert, dies toogh den Coning Ottogarius met een groot Heyr na dese Barbaren, onder de welcke die van Masovia wel de stoutste waren, eñ sloegen de selve in route, so datte 2. Hertogen die Pruyssen regeerden, in een bemuyrde Stad vloden, in dese vlucht wierden veel Heydenen gevangen, die den Koning 'tleven schonck, als sy hun lieten Doopen, en aen Christum geloofden: Voorts wiert de Stad besprongen, en die van binnen siende onmogelijck was 't gewelt te wederstaen, seyden tot haer 2. Hertoghen, datse liever Christen wilden worden, dan met Vrou en Kinderen om 'tleven te komen: 't Welck de 2. Hertogen niet alleen consenteerden, maer bekenden dattet Gods werck was, dien sy niet en konden weder staen. Dus gaven sy de Stad 's Anderendaeghs op, en wierden beyde Hertogen door Bisschop Bruno gedoopt, en so volgden oock de gemeenen Man, die so veele waren, dat den Coning Ottogarius haer een Stadt fondeerden, die noemende na hem Coningsbergh, en stichte daer oock een Slot, om die van Pruyssen in dwang te houden. Doch zy Ao. 1260. rebellerende, wiert de Stadt verbrant, ende een nieuwe by 't Slot begonnen, die nu noch staet by St. Niclaes Kerck, daer na isse mettet 2. Deel die Levenicht vergroot, en doen met het 3. Deel Kniphof, welcke laeste veel op Maras is gebout. De Stad heeft veel fraye gebouwen, en Kelders, daer 5. 6. ja 10. Huysgesinnen in woonen. Heeft schoone Kercken, en brave Huysen vā steen: De Stadt wort door Raden, maer de Voorsteden door Ammans geregeert. Hier valt machtigen handel in Kooren, Asse, Vellen, Teer, Sout, Lijnzaet, Kennip, Was, Wagenschot, Honich, en Soethout: Men spreeckter Hoogduyts. De Riviere Cron oft Begel looptet door, die voor groote Schepen diep en Visrijck is, daer leggen 7. Bruggen over: By 't Casteel sijn 2. Meertgens, loopende in de Katzbach. Het Landt rontsom is op sijn Hollants seer vruchtbaer, vlack, en met schoone Hoven voorsien.

Hy komt dan tot een ghebruyck der koele af-veegende Spa-wateren/ en gevoelt in den eersten Dronck so veel ontslagingh/ dat sijne Ed. goet vont oock de tweede Fles te drincken: Maer die en dede niets als de levendige geesten verminderen: Nochtans poochden sijn Ed. met yver en gedult om tot verbeteringh te komen: Verblijvende noch sommighe daghen in die gewesten/ wachtende op sijn Soon/die uyt Vranckrijck van sijn Heer Vader alhier bescheyden/ sich in 't Franze Leger had begeven / om den Crijgs handel te gewennen/ de welcke den 18. deser ‡ Landrechie hadden Belegert: Doch nadien sijne Ed: langs so oolijcker wiert / toogh hy van 't Spa na Mastricht/ daer hy den 3. Septemb. op 't Huys te Petersum storf:. En so volgden oock sijn Jongste Soon noch in die self de weeck/(in 's Gravenhage zijnde) die na dat men eenige Weecken te vooren op alle plaetzen onder syne Ed. gesach de Clocken hadde ghelupdt/ tot Vijanen seer statelijck met Princelijcke toe-stel is begraben.

Den 29. July heeft de A. Magistraet van Amsterdam de eerstemael zitplaets genomen in hun Nieu-gebout Stadhuys/ 't welck met algemeen gejuych der Borghers / en geklanck van Trompetten wiert by gewoont/ daer om / om dattet een Intrede was die Heerlijck in yders oogh/ en eerelijck geschieden mocht/ en met Trompetten verzelt/ om dat de Kermis toen d'eerste mael den 1. Augusto was verscheenen/'tgunt van outs in 'tlaetst van Sept. te wesen plach: Dat in Hollandt diergelijck Gebou noyt is geweest/ getuygen de seer loffelijcke Steene Konst-stucken/en Bogen en Vertrecken/om die na waerdije uyt te beeldē/ons gants Boeck te kleyn sou sijn: Wy seggen dan/ dat daer de Konstrijcke handt met meerdere eygenschap veel eer hare uytnementheyd heeft moghen uyt-wercken/als aen het geraemte van een Jesuyte Kercke/ dewijle men over hondert Jaren die veel eer daer uyt gestormt soude hebben.

Hannibal Zeestadt/ Viceroy van Noorweghen/ voor een wijle uyt nieusgierige genegentheyt en andere oorsaken na Engelant over gescheept zijnde/ wiert daer so hy van Dover na London soude rijden/ van ettelijcke vermomde Gasten besprongen/ die hem van alle sijn Bagage/ Gelt/ en Papieren beroof den/ selfs oock de Ridderlijcken Oliphant/ daer van hem eenige dingen naderhant weder om wierden behandicht / niet sonder vermoeden van datte jalouzije van sommige/ dit hadden aen gestelt/op hoop/van eenige bysondere Papieren by hem te vindē. Na dat ged. Viceroy alle besiens waerdige plaetsen in Engelandt hadde besocht/ is hy over Hollandt weder na Huys gekeert in Noorwegen.

Augustus 1655.

De Staten van Utrecht reduceerden in dese Maent de gelden/ staende tot laste van hare Ed: Gr: Mog. Comptoyren/ van 5. tot 4. ten Hondert: Korts

‡ Landrechie lecht in Henegauwe 3. Mijlen van Quesnoy, op de Sambre, is een sterck nest met 5. Bolwercken, en sloech Keyser Carel de 5. Ao. 1543. seer Manlijck van hun Wallen.

Korts daer aen wort ſulcx mede gedaen by de Bewinthebbers der Ooſt-Indiſe Compagnie/ by de reſpective Weeſ kameren in Hollandt de Penningen op 4. uyt geſet: En by de H. Staten van Hollant inſgelijcks gereduceert.

Desghelijcks wiert by de Staten Generael mette Gevolmachtigden des Ceurvorſts van Brandenburg/ binnen den Hage de volghende minuten van een Verbont getroffen:

1. SAl tuſſchen hare Ho. Mo: en den Ceurvorſt, ſijn een oprechte trouwe Vrundſchap en correſpondentie.

2. Dienende om elck'anders beſte te vorderen, en deſſelfs ſchade en nadeel na vermogen te helpen weeren, ſoodaniger voegen hier na verklaert wert.

3. Specialijck ſullen hare Ho.Mo: verplicht ſijn den Heer Ceurvorſt te helpen defenderen, de Landen van Cleve,Gulick,Berg, Marck,en Ravenſ berg, ofte van die daer af den Ceurvorſt nu 'tbeſit heeft, of hier na wettelijck ſou mogen krijgen, en mede alle Landen, en plaetſen oft Havens,die den Ceurvorſt heeft aen d'Ooſt-zee gelegen,tegens al die de ſelve Vyandlijck met openbaer gewelt beſpringen ofte invaderen.

4. Alſoo ſal mede den Ceurvorſt hare Ho: Mog. in de Nederlanden, en hunne aenhorige plaetzen,ofte die met hun Guarniſon beſette plaetſen in de ſelve Nederlanden,en in de bejegeninge der Zeevaert en Trafijcke op d'Ooſt-zee, helpen defenderen,en beſchermen tegens alle ſten, Vyantlicke Invaſien ende openbaer gewelt.

5. Dieſwegen ſullen Partijen Contrahenten uyt kracht van deſe wederzijts Beſchermingh gehouden zijn elck'ander getrou en vigoureus te helpen, tegens al die een van beyden in hun reſpective Heerſchappijen,Revenuen, oft eenige and're rechten onwettelijck ſoude willen beſwaren ofte verongelijcken,om ſodanige onwettelicke beſwaring en ongelijck te helpen weeren, en niet ghedogen dat elck'anders Commercie en Zeevaert of op de Rivieren en ſtromen omtrent de ged. oft Geuñ.Provincien gelegen, werde verwydert, ofte door Licenten, Impo-Tollen, ofte andere nieuwigheden werden beſwaert.

6. Sal mede dees mutuele defencie plaets nemen,als in elckanders Landen 't Euangelis weſen by publijcke Oorlog wert beſprongen, ſulcx datte vrije Excercitie der Euangeliſe Relige daer by wiert geturbeert en belet,inſonderheyt als in deKleeſſe,Gulicks,Bergſe,en andere byhoorige Landen den Cours van de op-gemelte Relige ſouden werden geſtuyt.

7. Wel verſtaende datte gene vā de Partijen die eerſt ſal werden geattaqueert ter plaetſe eñ ten regarde als vooren,gehouden ſal ſijn ſulcx te notificeren aen den anderen die niet ſal weſen geattaqueert, de welcke alvoorens ſecours te doen,hem ſal mogen imployeren om door minnelijcke weghen te doen repareren de Troublen eñ Diſtronbiers, die door de voorſz. Attaque ſoude moghen ſijn gedaen, eñ vervolgens mojeneren een Accomodement tuſſchen den Attaquant en de geattaqueerde, binnen de tijt van 3. Maenden na datte voorſz. Noteficatie ſal weſen gedaen, dan in kas d'Attaque ofte Troubles, niet promptelijck en ſouden worden gerepareert, eñ datter geen Accomodement tuſſchen den Attaquant en de geattaqueerde ſoude weſen gevonden binnen de voorſz. tijdt, ofte dat daer toe anderſints of weynigh apparentie was, ofte oock de gelegentheyt van tijden eñ ſaken geene verſchuyvinge, ofte dilay van de voorſz. te preſteren Defencie konnen lijden, ſonder groote pericle van de geattaqueerde, in ſodanigen kas,ſal den geenen,die niet ſal ſijn geattaqueerrt, datelijck naer d'expiratie van de voorſz. Drie Maenden , ofte eerder wel van ſtonden aen datte geattaqueerde ſouden komen te lijden, ende over ſulcx na nood ende vereyſch van ſaken, 't voorſz. ſecours aen Partijen geattaqueert moeten ſtuyren ſonder eenig langer uytſtel ofte dilay.

8. De-

8. Desen handel sal den Staet der Vereenigde Nederlanden ende Leden van dien,in geenen deelen prejuditieren, in der selver Hoogheyd, Recht,ende Gerechtigheyd,waer ende op wien sy de selven mochten hebben,nochte oock sijne Ceurvorstelicke Doorl.in desselfs Hoogheyt, Recht en Gerechtigheyd, waer,ende op wien hy de selve mochte hebben, gelijck oock niet in het respect ende de plichten, daer mede de selve sijne Keyserl. Maj. ende 't Roomse Rijck, als mede sijne Koninckl. Maj. de Croon Polen is verobligeert, maer sullen de selve allesints respectivelijck in haer geheel,en onvermindert blijven,gelijck oock dese Alliantie,in geenen dele en sal prejudiceren aen voorige Tractaten, Contracten, Verklaringen ofte Verbinteniffen, 'tsy aen, ofte tusschen Partijen Contrahenten onderlinge, 'tzy aen,ofte met andere Coningen, Princen, Potentaten, Republicquen, ende Steden gedaen ofte gemaeckt.

9. By aldien d'een oft de andere van de Contrahenten,door yemandt met gewelt quamen aen getast, ofte andersints in sijn Commercie,Landen,Recht, en Gerechtigheden,ofte in vrye Excercitie van de Euangelise Relige,als vooren,geturbeert te werden,eñ 'tselve haer Ho: Mo: soude mogen over komen, so sal sijn Keurvorstel. Doorl. hare Ho: Mo. assisteren met 2. duysent Man te voet: Edoch by so verre sijn Ceurvorstel. Doorl. in voegen als boven soude mogen werden aen getast, beoorlocht, ofte geturbeert, so sullen hare Ho: Mog. sijn Ceurvostel. Doorl. te hulpe komen en by springen, met 4000. Man te voet, des sal oock soo d'eene als de andere van Partijen Contrahenten in dese,die de voorsz.Secoursen sal moeten furneré,gehouden wesen die t'onderhouden na behooren, sulcx datte geattaqueerde,beoorlogde, ofte geturbeerde,daer van geene lasten, en sal komen te dragen, doch sullen inquartieringen ende logeringen werden besorgt by de geassisteerde Partije, ende sal de partije die den anderen de hulpe komt, over sijne secours soodanig Over-hooft mogen gebruycken als hem goet duncken sal, in desen verstande nochtans dat in cas geaffailleerde partije liever soude geholpen wesen met Ruyteren,Gelt,Schepen,ende Ammonitie van Oorloge, eñ Scheeps-volck,so sal de Assistentie na advenant van 'tverhaelde Secours van de geassisteerde Partije werden gereduceert,ende gecomposeert,sulcx dat 1000. Soldaten op 4000. Rijcxdaelders ter Maent sullen moeten gerekent en aen geslagen werden, nemende 'tIaer op 12. Maenden, ende sal de voorsz. betalinghe ofte prestatie respective gedaen werden, ten inganck van yder Maent by eguale partijen, ende dat in specie van Rijcxdaelers tot Amsterdam en Hamburg respective, maer in cas de voorsz. prestatie quame te geschieden ten deele,ofte in 'tgeheel in Ammunitie van Oorloge,in Schepen, ofte and're Waren ten Oorlog dienstig, so sal den Assistent wel gehouden wesen,alle mogelicke sorge te dragen,dat sodanige Ammunitie van Oorloge,Schepen, ofte Waren,ter goeder trouwen, ende ten overstaen van yemandt, by den geassisteerde daer toe te kiesen, mogen werden in gekocht,maer de geassisteerde de selve Ammunitie vã Oorloge, ofte Schepen moeten ontfangen,ende selfs af halen binnen 'sLants,onder 'tgesach van den Assistent,die 't secours sal furneren: Doch sal het secours hier boven uyt gedruckt ter eenre, ofte ter andere zijden, die assisterende partije,in geenderhande maniere Necessiteren ofte verbinden, tot eenige rupture tegens die geene, die de gesecondeerde partije souden mogen attaqueren.

10. Ende by so verre het boven geexpresseerde, van 2. en 3000. Mannen respective, ofte het equivalent van dien, niet bestant mochte werden geoordeelt,tot volkomen afweeringe vã de expressien ofte beswaernissen,daer tegens 'tselve wert gepresteert,dat in sulcken cas, de niet geoppresseerde ofte niet beswaerde der Geallieerden,gehouden sal sijn de geoppresseerde, ofte beswaerde,ten dien eynde met sodanige verdere Macht ende Middelen by te springen, als tot volkomen afweeringe,van de voorsz. oppresiie,en beswaernisse geoordeelt sal werden vã nooden te wesen,wel verstaende dat Partijen Contrahenten t'elckens daer over eñ op wat conditie

't selve

t'ſelve ſal geſchieden,particulierlick ſullen hebben te verdragen,eñ dat nochtans de beſoignes, daer over aen te ſtellen van nu af aen, ſullen aen gevangen en by de hant genomen werden.

11. Ceurvorſtel. Doorl. Cleefze, ende alle andere Landen, ſullen met inlogeringe, Marcheren, ende Tochten, ſo veel als mogelick verſchoondt werden.

12. Dat,indien de Soldateſque van hare Ho: Mo: hare Marche door de ſelve nootſakelick ſouden moeten nemen, ſo ſal onder haer ſodanige ernſtige diſciplinie werden onderhoudẽ, dat de Onderdanen van ſijne Ceurvorſtel. Doorl. door den boven-geroerden Door-toeht niet en mogen werden beſwaert, en ſullen de Contraventeurs van dien, rigoureuſelick werden gheſtraft, oock de Marche van de Soldaten ſo veel immers mogelijck is beſpoedet.

13. d'Heeren Staten Generael, ſullen de Steden ende Forten, die de ſelve jegenwoordig in de Landen van Cleve beſet houden,met ſodanig Guarniſon verſien,dat de ſelve voor alle overval genoechſæm mogen verſekert weſen,ende ſullen hare Ho: Mo. Sijne Ceurvorſtel. Doorl. van Brandenburgh in de voorſz. Landen, noch oock in de voorſz. Steden ende Forten,egeene indracht doen in deſſelfs bekende ende gerechtighde Lants-Hoogheden,Regalien, ende Domeynen,nochte oock gedogen dat ſulcx by d'Officiers eñ Gouverneurs,'tzy Militair,'tſy Politicque,onder eenigerhande pretext ondernomen werde,maer ſijne Ceurvorſtel.Doorl. mitſgaders deſſelfs Erfgenamen,geruſt en ongeturbeert,by ſodanige Lants Hoogheden,Eminentien,Regalien,eñ Domeynen,ende 'tgewoonelick gebruyck van dien,laten verblijven,eñ daer by in ſulcker voegen mainteneren, en dat daer jegens by niemant yets ondernomen moghen werden, en in cas daer jeghens yets mochte werden geattenteert, dat 'tſelve ſal worden tegen gegaen, ende gecorrigeert, als na behooren.

14. Gelijck oock door 'tonderhouden van de Guarniſoenen,in de ged. Steden, Forten, eñ Plaetſen,haer Ho: Mo. Recht,ofte Gerechticheyt ſullen komen te acquireren, veel min ſal ſijne Ceurvorſtel.Doorl.ende deſſelfs Nakomelingen,eenige prejudicie daer uyt komen te ontſtaen,maer ſullen alle deſe Steden,Forten,en Plaetſen, wanneer hare Ho: M. en den Keurv. ſamen uyt ſullen vinden,die niet langer met beſetting te verſien,ofte die daer in te continueren, in handen des Ceurvorſt werden herſtelt,in conforme als dien aengaende by de voorige Tractaten,Accoorden,en Verbonten,tuſſchen hare Ho.M.en den Ceurv. gemaeckt,belooft en beveſtigt : ô Middelerwijl ſal aen den Gouverneurs en Commandeurs in ſulcke Forten en Steden wel expreſſelick en ſcherp belaſt werden,niet meer af te eyſſchen vã d'Onderdanen des Ceurv. dan in de Vereenigde Provinçien gebruyckelijck is, noch dulden datte Ceurvorſt oft ſijn Onderdanen in hare Gerechtigheden en Goederen directelijck noch indirectelijck met Extorſien werden beſwaert. 15. Sullen mede de Contrahenten elk'anderen,oft yders Onderdanen en Ingeſeten met geene Tollen,Licenten of and're Nieuwigheden, Impoſten en Ongelden, hoe die genaemt mogen werden,verder belaſten of beſwaren als d'eygen Ingeſetenen (uytgeſondert ſulcke Ingeſetenen die ſpeciale Previlegen van Exemptien oft meerdere Vrijheit in 'tparticulier ſouden mogen hebben)ofte mede met andere de minſte Laſten de Vremdelingen beſwaren : Noch elcx Landen en Volck met eenige feytelijcke Proceduyren,Onderdruckingen, Retorſien of Repreſalien,ſo,en daer die na beſchreven Rechtẽ niet valideren en ſal incommoderen nochte aen hare Onderdanen ſulcx te doen toe ſtaen, maer een yegelick aen d'ordinaris Iuſtitie renvoyeren,eñ de ſelve Iuſtitie haren vollen Cours laten vinden. 16. Ende heeft ſijne Ceurvorſtel.Doorl. belooft,gelijck de ſelve belooft by deſen,in de ged. Havenen op d'Ooſtzee reſponderende,d'Onderdanen van hare H.M. eñ d'Ingeſetenen van de Vereenigde Provintien,over hare Perſonen,Schepen, Waren, eñ Coopmanſchappen onder geenderhande Pretext ſonder hoogſte noot,gemenen Intreſt, ende dan oock niet anders,als met onderling goet vinden van

den van beyde Geallieerde verder oft hooger te sullen beswaren,als de selve tegenwoordig beswaert zijn,oock niet gedoogen dat aldaer door yemant anders eenige beswaernissen geentreduceert of gegeven werde, ende sulcx voornamelijck de ged. Havenen aen niemant anders te sullen over geven,Verpanden,oft yemant daer op eenig Recht oft Macht cederen of vergeven.

17. De Navigatie,Trafiquen,Commercie,sullen tusschen d'Onderdanen van wederzijden sonder eenig hinder oft belet, gedreven en gecontinueert werden, en sal dien-volgens beyder deelen ofte Onderdanen Schepen vry staen en geoorloft zijn, wedersijts Havenen, uyt en in te lopen,en Statie daer in te nemen. 18. Indien eenige andere Christel. Koningen,Potentatẽ, of Steden haer mede in dese Alliantie wilden begeven,so sal sulcx een ygelick vry staen, edoch, dat daer door geen vã beyde Contrahenten eenigsins werden geprejudiceert,oft dessel̃s Staet en Conditie beswaerder gemaeckt,ofte vernadeelt, in desen verstande dat de voorsz. inlatinge sal moeten geschieden, met onderlinge Communicatie en wederzijds bewillinghe, sijnde ten wedersijden van nu af aen bewilligt,dat,by so verre den H. Protector vã Engelant, Schotlant, en Yrlandt,&c. gedisponeert konde werden,sich in dese Alliantie mede in te laten,oft te laten in begrijpen, dat sijn Hooogheyt daer toe van beyder zijden sal werden geadmitteert.

19. 'tRecht van Issue ofte Decimatie,'twelck by vertreck vã Familien oft verval van Herediteyten komt t'ontstaen,daer van sullen wederzijds Onderdanen vry en exemt zijn, en blijven gedurende d'Alliantie. 20. Dese Alliantie Defensive sal duyren en cours hebben, oock houden den tijt van 8. Iaren met intentie om ter expiratie vã dien tijt weder vernieut te werden,en sal tot dien eynde twee Iaren voor d' expiratie van de voorsz. tijt daer over een by een komst werden aen gestelt,met dien verstande nochtans dat by so verre als dan by d'een ofte de andere der Geallieerde,oft by beyde,tot sodanige vernieuwinge niet en soude konnen werden verstaen,in sulcken gevalle de Contrahenten ten wedersijden sullen weder komen te treden in 'tRecht van verbintenis,die tegenwoordig tusschen haer beyden is,ingevolge vande Tractatẽ en Verklaringen die over veele Iaren tusschen de selve sijn op gerecht en gemaeckt,sijnde wedersijden gestipuleert,dat de selve Tractaten, Contracten en Verklaringen door dese Alliantie niet te sullen sijn gecasseert,maer ter expiratie van desen Tractaet blijven in hare volle vigeur en kracht,gelijck deselve soude sijn geweest en gebleven,by aldien dese nader Alliantie niet en ware op gerecht. 21. Daer sullen ten wedersijden elck na sijn vermogen gelegentheyt, devoiren gecontribueert worden, dat andere Princen, Potentaten, Republicquen en machtighe Steden,en sonderlinge die van de Westphalisen en Neder-Saxizen Creyts,mede onder dese Alliantie werden gebracht. 22. Men sal geen lichtinge van Volckeren te Paert,te Voet,oft te Water toe staen,aen d'een of d'anders Vyanden, tegens de welcke men uyt kracht van dese jegenwoordige Alliantie Defensive sal moeten Secours presteren. 23. Maer de wervinge vã Volck van Oorloge,te Water of te Lande,mitsgaders de inkoop, inhuyringe en Equipage van Schepen vã Oorloge,sal altoos toe gelaten worden en vry staen,voor,en ten behoeve van beyde de Contrahenten te doen, ten ware dat die geene, in welckers Landen en Havenen die ged. Wervinge,inhuyringe, inkoop,oft Equipage werden versocht,selfs tot sijner defencie, 'tvolck ofte Schepen van nooden hadden, oft dat om andere Obstaculen sulckx soude moeten werden geexcuseert, welcke aengaende volkomen geloof gegeven sal werdẽ, aen dessel̃s verklaringe.

24. De Contraherende partije sullen de passagie so ter zee,Revieren,en and'reWateren als te Lande,elck in sijn district respective wel en na behoren met alle mogelickheyt moeten bevrijen en veyligh houden, tegens alle ende een yegelijcke,die de selve soude willen infecteren, ofte anders bekomen. En heeft sijne Ceurvorstel. Doorl. aen genomen, allerley goede Officien te sullen aenwenden, ten eynde de Vorsten en Stenden met sijne Ceurvorstel. Doorl.

by het

by 't Tractaet van den Iare 1613. immers de meeste, en aenſienlickſte van dien, deſe Alliantie defenſive mede ſullen aen nemen, oock alle andere Vorſten en Stenden, onder de Weſtphaelze en Neder-Saxize Creyts reſorterende. d'Alliantie ſal vā wegens den Staet der Geuñ. Provintien, als oock by ſijn Ceurvorſtel. Doorl. Reſpective geapprobeert en gerateficeert worden, binnen de tijt van 2. Maenden, na 'tbeſluyt, ofte eerder, ſo ſulcx eenigſints doenelijck is.

Aldus geſlooten en gearreſteert, den 27. Iuly, Ao. 1655.

Dus verre door de Rateficatien van wederſijden / hebben in Sept. 1655. daer aen / beyde de partijen hun aen een verplicht / en gebonden.

September 1655.

CHRISTINA, Coningin van Sweden / nu een Jaer in Brabandt ſich verluſtigt hebbende/ niet alleen in 't Weereltlijcke/ gaende of ſomtijts ter Jacht / of in de Franſe Comedien (daerſe in verſcheyden Gedaente eñ Kleederen / met een Hooſſche ghewoonte of wel de Marottinne oft oock de onbeſchroomde ſpeelde) te Bruſſel / maer oock in het Geeſtelijcke / dewijl de Religieuſen

gieusen so wel met hare tegenwoordigheyt/als sy mette Religieusen voorsien scheen ; zy besocht meest alle Abdijen / Cloosters en Collegen/ daer sy veel of om/of mette Geestelijcke ter Maeltijt is geweest/mette selve heeft gesongen/ of gemusiceert en gedanst/ of de Geestelijcke waer sy quam/ deden selver om haer te behagen : Sulcx dat noch moeyte noch onkosten om haer te vleyen/ achter gehouden wierden : De Brabanders selfs wisten niet te bedencken waer om de Spaense Ministers haer so onthaelden/ en de Hovelingen die so langh niet wachten mochten/ tot datmen 't hun seyde/ strooyden uyt/ dat Coningsmarck met eenige 1000. Sweden om de Spanjaerden in Nederlant te helpen/ sou komen : Dat Christina met Don Jan/ of Koningh Philippus selfs met Christina soude trouwen ; en and're sulcke gefabriseerde deuntjes meer. Maer sy/ die noch met de Weerelt speelden/ had al beschickt na Italien oock te gaen sien/oft al waer was dat men van Romen seyde/ dies als sy nu Brussel/ Antwerpen/ en de Cloosters niet weynig had * gekost/ is sy den 22. Sept. 2. Mijlen buyten Brussel/van den Aerts hertoge Leopoldus begeleyt/ haer mede gevende 2. sijner Lijf-compagnien/ die Christina tot aen de Poorten van Ceulen geleyden : In haer Gevolge na Italien/ waeren Don Antonio Pimentel/D. Antonio de la Cueva Sylva/D. Fracisco Deza Napolitaen/ en eenige Dames en onbekende. Sy had 30. Ruyters tot haer bewaringh/ en noodighe Bagage. d'Eerste nacht sliep sy te Loven/van daer Montaigu passerende/ omhelsde en kuste sy daer 't wonderdoende Beelt van Maria. Den 25. quam sy te Ruremondt/ zijnde Geherbergt by den Graef van Isengien/ Gouverneur van 't Spaens Gelderlandt. Den 27. At sy te Caster op den Gulickzen Bodem/ daer haer een Edelman weghens de selve Vorst quam begroeten : Den 28. voer sy over Rijn/ door de Keyzerl. Stadt Ceulen/ daer haer de Magistraet de Wijn presenteerde/'s nachts sliep sy tot Siegborge/ een Abdije van St. Benedictus orden/ hier verbleef sy 2. dagen om haer Bagage in te wachten. Den 2. van Octob. quam sy te Hasieborg/ daer sy om haer ongesontheyts halven/haer in een Littier dede dragen : Den 5. is sy te Coningsteyn door de Ceurvorst van Ments besocht/ daer quamen haer oock de Handen kussen/ de Residenten van Engelandt en van Sweden : Na datse hier halte gehouden had/ quam sy den naesten dach te Franckfort/ daer haer de Coningin van Schotlant/ ende den Hertog van Glochester met Koningl. Ceremonyen quamen besoecken : Als mede Ceur-Palts/ en sijn Broeder Prins Robert/ die haer hartig nooden/ en by blijvende tot na by den Conings wech/so en wilde sy daer om haren wech na Inspruch niet verhinderen/ selfs door 't nooden van den Ceurvorst van Ments/ mogelijck achtende/ dat oock der Princen woorden meer complimenten/ als hartelijcke meyningen waren : Den 7. passeerden de Coninginne door Franckfort/ en sliep snachts te Steynheym/ een Stadt in 't Ceurvorstendom Ments/ daer quam haer by Monsr. Vanbolt/ Coll. van een Regiment van hare Guarde/ haere Maj. bidden den naesten dach te willen komen in 't Ceurvorstel. Casteel Off-Schaffenburg/ op welckers wech verscheyden om-loopen zijn/waer door sy haren

* Men verhaelt dat terwijl sy in Brabant was, de onkosten voor den Koninck grooter waren om haer te onderhouden, dan al de Spaense Soldaten die hy in Nederlant hadde.

haren wech derwaerts nam/groot vernoegen en verwonderinge scheppende in dit machtig Gebou/als mede over de beleeftheyt/van dat men haer tot op de Frontuyzen door een Colonel en syn Guarde dede geleyden. De 9. quam hare Maj. te Miltenburgh/ en te Summeringen en Francken passeerende/ wiert daer van de Ceur-palts en de Ceurvorstinne begroet/ en de handen gekust/ haer alle courtesie getoont hebbende/ met syn 2. Broeders scheyden tot Ap van hier in 't Stift Ments/ hier bleef de Coninginne een dag/en ging tot Rotemburg/ daer de Magistraet haer verwellekomden/ slapen/ de Gravin van Hohenlo/ den Marquis van Anspach/ uytten Huyze van den Bourgh/ quamen haer hier de handē kussen: Van hier toog de Coninginne na Feuchtuan/daer men haer rustig opsachafte van Stads weghen: De Graef van Oetingen sont haer te Adonausen een Colonel tegens om de Coninginne na Nordlinge te geleyden/alwaer noch gesproken wiert van den Notabilen slag by hare Majestt: Voorzatens Leger aldaer gehouden. Den 18. trock hare Maj. over den Donau tot Donowaert/daer den Hertog vā Nieborg niet alleen haer de Wyn aenboodt / maer neffens andere Caressen oock des Conings gevolg seer liberael tracteerden: Den 19. wiert de Coninginne op den wech ontfangen uytten name des Keysers / van den Graef Montecuculi/ en den 20. tot Overhausen een half myl van Augsburg/van waer sy een expressen na den Aertshertoge van Inspruck sont. Den 22. passeerden de Coningin door Augsburgh/ om snachts tot Lantsbergen te rusten/ daer haer wegens de Ceurvorst van Bayeren de Baron Halslang met veel complimenten quam begroeten: Hier ontfong sy oock antwoorde van den Hertoge van Inspruck: Den 26. quam de Coninginne op de Alpes/ en den 29. in Tirol: Tot Scharnits wiert sy de eerstemael wegens de Aertshertoge begroet door den Baron van Freyburg. Den 30. toogh sy door Sirla/daer haer quamen spreecken Ferdinandus Aertsbisschop van Oostenryck/ en Sigismundus Aertsbisschop van Augsburg: Van Sirlo dede haer de Coninginne soo om hare ongesontheyt en om den hardē steenen weg die na Inspruck loopt/sig in een Littier dragen: Op de weg bejegende sy Anna de Medicis/ (Suster des Hertogs van Florencen) en hare Man Ferdinandus Aershertoge van Inspruck/ en syn Broeder d'Aertsbisschop / die hare Maj. verwilkomden/ anderhalf uyr van Inspruck/ sy tradt uyt haer Littier/ en de Savoyaerts van hunne Paerden/ elckander kussende/ so bliesen ondertusschen 12. Savoysche Trompetters: 50. Savoyse Ruyteren en een onnoemelick getal getal Onderdanen braef uyt gerust/ omringden hun/ juyst 20. Jaren naer dat hy haer in Sweden besocht had: Tot aen 't Casteel komende/schoot men 2. reysen salvo/ passeerende door de Gewapende Burgery/ so hielt sich D. Pimentel hem gedurigh neffens des Conings Littier te Paerde. Tot na den Avontmael men haer om te rusten op 't Casteel van Inspruck bracht. Den 1. Nov. trat de Conongin metten Aertshertog in de Kercke vā St. Franciscus ter Mis/ en mede met Donna de la Cueva / aen wien sy al haere secreten had geopenbaert.

§ Inspruck lecht tusschen 't Gebergte in Tirol, heeft schoone Valeyen, Beemden, Wateren, en Dieren, oock Harten en Swynē. Heeft een seer schoon Casteel vol groote Saelen, Kamers, en Galderyen, Tapijten, en Schilderyen, uytnemende Fonteynen en Lusthoven. In een groote

baert. Daer wiert treffelick gemusiceert/daer na heeft Lucas Holstepn(Canonick van St. Pieter / Apostolise Opper-Notaris/ en Boeck-bewaerder van Vatican/) af gesonden by den Paus/hem by de Coningin verboecht/ na sommige Redenen/ begoste hy te seggen/ dat de Coningin Rooms geworden was/ volghens haer Verklaringe aen D. Ant. Pimontel gedaen/,doch hem sulckx te verswijghen op 'thoogste aen bevoolen had/ en vermidts sy in hare Staet en conditie niet en had gehad d' occasie om sulckx bequaem te doen blijcken/so was sy nu daer om tot Inspruck gekomen/ om alles te voltrecké/ (een saecke noyt gesien/ diergelijcke men in gheen Historyen vont geschreven) Des halven maeckten hy uyt sijns H. name bekent/ al de nodige omstandigheden om de daet te bewaerheden/&c. Daer naer heeft men de Coningin op 't Casteel lustig vergast/kostelijck Bancket op gedischt/by veele gelubde doen bedienen/en heerlick Musijck doen horen/ daer een Engelsman Mr. Jongh (geseyt den besten in Europa) wonderlijcke treflick op de Bassa-Vyol speelden. Den 2. Novemb. bereyde haer de Coningin met Broeder Jan Baptist Guemes haer Biechtvader/ totte Ceremonyen van den naesten dag/ en insgelijcx

Sale daer men gewoon is te eten,siet men 'tgants geslacht van den Huyse van Oostenrijck,geschildert door de vermaerde Titiaen. Daer siet men d'Aertshertoghe Ferdinandus met Anna sijn Gemalinne seer levendig K.Carel de 5. Eleonore Dochter van Emanuel,en sijn Soon Philips, met Maria Dochter van Coningh Hendrick van Engelant, Maximiliaen en Maria mede Dochter van C.Karel de 5 .Sigismundus Coning van Polen met een gevoerden Rock: Alexander groot Hertogh van Toscane als een Curassier. In 't Arssenael dat lange Galderyen zijn, siet men veroverde Turckse wapenen,en standaerden vá Barbarise Princen te Paerde,als Mauren,Parthers,Traciers,Tessalonicers,Hongaren, en Duytsen al gewapent. In de Kercke lecht Keyser Maximiliaen begraven,omhangen met seer vele beelden,wapenen en Historyen vá sijne daden: Aen de Pilaren vá dese Kerck staen Kopere beelden van 10. voet hoog, alle van den Huyse van Oostenrijck,yder met sijne beschrijvinge,kledinge,en Tijtel; daer onder oock Godefroy de Bouillon, eerste Coning van Ierusalem, hebbende een Dooren Croon op sijn hooft. De Doolhoven,water-loopen, en alle treffelicke Vrouwen-huysen, oock een Boeck-kamer in 'tgebergte gemaeckt,die hier te sien zijn,en alle 'tswaer geschut, en anders, is ongelooffelijck: Onder vele lust Prielen die daer zijn,is op den naesté Berg,op een platte form een ronde Dray-Tafel gemaeckt,daer yder so rat mee omvaert als hy selfs wil. Hier dicht by is een diepe Rotse,daer men Bachus plach t'aenbidden,en daer neffens noch een al veel dieper, die met Trappen na beneden gaet,seer doncker zijnde,beneden komende toontmen de Vremdelingen grote Wijnvaten,die,indiense aen den proef van den drop komen, vergeten hun selfs om oyt weer van daer te keeren: De beelden van Bachus Priesters,sietmen daer noch met groote Glaesen in de hant, en haeren Souverain hout een out Boeck in sijn hant, uytte welcke hy de Bromienze Wet leest, by de Duytsen wel bekent, en aldus luydende:

Hospes aduena Liberi Patrum aditum ne. Prophanus egreditor, Tauri Cornus.
Dei iram non prouocato. At ejus sacris lubens initiator.
Meri optumi craterem acratophorum.
Haustu pollenti potenti polluceto initiatus; Nomen tuum in Orgiastarum Tabulus adscribito.

gelijck is sy weder getracteert/doch gelijck te vooren by gelubde/alsoo nu niet dan by Dochters bedient wordende. Na Noen reed de Coningin op een Wit Paert na een Casteel anderhalf mijl van Inspruck/ daerse meenichten van Rycke Wapenen/Kariteyten/Juweelen en Antiquiteyten besach/meer dan men in so een kout en Rotzachtigen Gewest soude soecken.

Den 3. November 's Morgens ten 10. uyren/ leyde d'Aertshertogh en de Aertsbisschop de Coningin by de hant naer Franciscus Kerck/ D. Ant. Pimontel leyde Anna de Medicis die hy onder d'Armen had/ gevolgt van menigte Staetjoffers: Op d'eerste Trap van de Kerck aenbat de Coningin een Crucefix/ voortgaende knielde zy voor 't Hoog Altaer / ter rechter hant gingen sitten d'Aertshertog en sijn Vrou en Broeder/en daer tegen over D. Ant. Pimontel in een stoel bysonder: En toen quam Lucas Holsteyn ter hooger hant van de Coningin staen/voort-brengende een Volmacht van den Paus/ luydende: Beminde Soon, zalicheyd en Apostolize zegeninge: Dewijl wy het niet sonder geestelijcke vreugde onses gemoets hebben verstaen, dat CHRISTINA d'alderdoorl. Coningin van Sweden, van Ketterze Ouders, en in Kettery onderwesen en op gevoet, met Goddel. genade is verplicht gheworden, bekennende den Wech der Waerheyt, versakende al hare Ketteryen, en (God zy loff) bereyt haer te keeren in de schoot der Roomze Kercke. Wy die onder den Herder-dienst het gheen van de minste sorgen houden, die Schapen van den Wech der Waerheyt af gedwaelt zijnde, weder in den wech der Zaligheyt te brenghen, en van u bysondere Godvruchtigheyt, Wijsheyt, Cathol. Relige, en u veel in God-getuygden yver, voor 'tHuys Gods versekert, so hebben wy na rijp overwegen uyt eygen bewegen en seker kennis, en uyt Apostolize Volle-macht U aen de ged. Coningin CHRISTINA gesonden, 'tzy om door een geoordeelde of ongeoordeelde Af-sweering, oft sonder voor-gegane Af-sweeringe, maer in plaets van dien van haer t' ontfangen een sodanigen Belijdenisse des Cathol. Geloofs, volgens d'Artijckelen, in gestelt van d'Apostolise Stoel, ende haer te absolveren van hoedanig de Excommunicatien mogen zijn, van dilayen, interdicten en alle Kerckel. Sententien, oordeelen, en straffen, om deses ghedaen, haer niet alleen na de forme door boeten te lijven, maer oock de ged. Coninginne CHRISTINA, tot harer zielen zaligheyt eerst te onthinden, en geabsolveert hebbende, de ged. CHRISTINA in de schoot der voorsz. Roomse Kerck ontfangen, en versoenen, en 'tselve door een publicke Notariale Acte, inhoudende de gants geheele, vrije en wijdluftige faculteyt, om-deelende: Begeerende als van geen andere, maer alleen uwe getuygenis, beneffens uwe gants getrouwe Ondertekeninge. Niet tegenstaende der Apostolize, algemeeneae, Provinçiale, en Synodiale Concilize Orden, algemeene of bysondere Wetten. Decreten, Usantien, stijlen, Tribunalise Officien, en algemeene Inquisitien, en andere ter contrarie, hoe sy mogen zijn. Gegeven tot Romen by d'Allerhoogste H. Maria, onder den Vissers Ring, den 10. Octob. 1655. In ons eerste Iaer des Pausdoms. G. Gualterius.

Na dat dit een Notaris had gelesen / wierde haer des Paus Brieff overgelevert/ luydende aldus:

PAUS ALEXANDER de VII,

ALlerliefste Dochter in Christo, u zy Zaligheyt, en Apostolize zegen. Toen ons eerst aen gebrocht wiert, hoe uwe Maj. uyt het vergaerde slijm der oude dwalingen geraeckt, en de wijsheyt, met niet onsuyvers gemengt door den H. Geest, in hare nu eerst uyt gestort zijnde, zy

de, zy het Roomse Cathol. Geloof te Brussel, hoewel niet openbaer, hadde omhelst: So konden wy gheene woorden bedencken die krachtig genoegh zijn, om uyt te drucken hoe groot een invloet van blijdschap wy in het binnenste van onse Herten gevoelden. Dese overgroote blijdschap, die niet scheen te konnen vergroot worden, is ten hoogsten vermeerdert, door uwe voor ghenomen reys, om der Apostelen Triomf-graven en het Geloof, door der Apostelen mont aen gepresen, en oock ons, dien Christus en Petrus en dienvolgens in sijne stede, hoewel onverdient, op d'aerde heeft belieft te stellen: Waer in ghy niet alleen sult gelijck staen, in de onsterffel. eere der Doorl. Princen, die het sich tot glorye reeckende hun triomfante Scepters en Croonen, voor de voeten des Vissers en der Pausen van Romen te vernederẽ: Maer sult oock uyt de Stadt, een Meestresse vá 'tgeene men recht gevoelen en leeren moet, scheppen de waerachtige grontwetten der Hemelze leeringe. Dewijl nochtans niet sonder eenighe schade der geenen, die sich selfs in ydele waenwijsheyt in gewickelt hebben, en alleen in hun eygen ogen kloeck zijn, so groot een licht tot noch toe onder een Coren-maet verborgẽ wort, so behoort het evenwel endelijck ten toon ghestelt, voor een yegelijck te lichten, op dat zy-lieden oock volgende dit exempel, en op dese voetstappen mogen in gaen. Wy senden aen uwe Maj. Lucas Holstenius, onsen beminden Soon, en Huys-genoot, en Apostolize Opper-Notaris, Canonick van St. Peters Hooft-Kerck, en Bybliothecaris van onse Boeck-kamer op Vatican, eenen Man om sijne geleertheydt in alle Talen, en sijne bysondere Godvruchtigheyd ons ten hoogsten aen genaem; die u 't Cathol. Geloof na d'oude en gewoone wijze der Roomse Kercke in 't openbaer belijdende, sal by staen, en ten vollen verklaren, met welcke eene oneyndige blijdschap en liefde wy t'uwaert genegen zijn. Wy worden van den selven, die so genadigh in u de zaligheyd uyt-gewrocht heeft, met een vaste hoope gesterckt, dat uwe Maj. sal betoonen dese overgroote weldaet niet onwaerdig te wesen, en met d'allergrootste gewilligheyt en ernsthaftige gehoorsaemheyt aen den H. Stoel voor een yegelijck betuygen sal, dat gy yvrich en vierig de Cathol. Godsdienst begeert en aen genomen hebt. De selve sal onsen Vaderl. en minnelijcken zegen, en meer saken, hier toe streckende, doen mede deelen aen uwe Maj. wien wy van Gods wegen geluckzaligheyd toe wenschen, en dat hy de kracht, door sijne hant in u gewrocht, bevestige. Te Romen by de Hooft-Kercke van St. Maria, onder des Vissers Ringh, den 10. van Octob. 1655. In het eerste Iaer onses Pausdoms. Onder stont, Natalus Rondoninus. 't Opschrift was, PAUS ALEXANDER de Sevende, aen d'Alderliefste Dochter in Christo, Christina de Doorl. Coningin van Sweden.

Toen sprack Lucas Holsteyn: Nadien dese saken in 't licht onder d'oogen ende het gesicht der Kercke wert gedaen, so versoecken wy d'Aldereerw. Aertshertogen, en den Gezant van d'Alderdoorl. Cathol. Coningh, op datter van haer Geloof en yver geen twijffel zy, tot naeste getuygen, en de Professie met hare hant ondertekent, te bevestigen, op dat door sodanige voorname Getuygen d'Apostolize Stoel en d'algemeyne Kercke Gods hier absent, en alle Nakomelingen namaels van de waerheyt des Daets mogen versekert zijn.

Daer na sich tot de Coningin keerende/ seyde hy: Dit is het besvvooren en gebruyckelijck publijck Begrijp des Cathol. Geloofs, soo het de H. Roomze Kerck gebruyckt: **En begon het overluyt te lesen/ van desen Inhout zijnde:**

ICk CHRISTINA, in vast betrouwen gheloofen belijde alles en bysonder, 't gheen het Symbolize Geloof vervat, en datte H. Roomze Kerck gebruyckt, te weten: Ick geloof in een God den Vader Almachtig, Schepper van Hemel en Aerde, alles sienelijck en onsienelijck:

lijck: En in een Heere Iesum Christum, Gods eenig geboren, ende uyt den Vader gebooren voor alle Eeuwen, God van Gode, Licht van 't Licht, Ware God van den Waren Godt, geboren niet gemaeckt, mede selfstandig van den Vader, waer door alles gemaeckt is: Die om ons Menschen en onser Zaligheyt, van den Hemel is gedaelt, en van den Heyligen Geest geincarneert uytte Maget Maria, en is Mensch geworden: Is mede voor ons gekruyst onder Pontio Pilato, heeft geleden en is begraven; Is na der Schriftuyren ten derden dage weder op gestaen: Ende op gevaren ten Hemel sit ter rechter hant des Vaders: En sal van daer wederom komen met Heerlickheyt om te oordeelen de levende en de dooden: Wiens Rijcke sonder eynde wesen sal. Ende in den Heyligen Geest Heere, en levent-makende, die uyt den Vader en den Sone gegaen is: Die met den Vader en Soone te gelijck aengebeden wert, ende mede verheerlijckt: Die gesproken is by de Propheten: En in een Heylige Cathol. en Apostolize Kercke: Ick belijde eenen Doop tot vergevinge der Sonden, en verwacht d'Opstandinge der Dooden, en een Eeuwig Leven, Amen. In d'Apostolize en Kerckel. Traditien, en hare andere Kerckelijcke Insettingen en gewoonten, geloove en omhels ick vastelijck. Bekenne de H. Schriftuyre na hare sin, die men hout en gehouden wort by de H. Moeder de Kercke, die toekomt te oordeelen den waeren sin en Interpretatie der H. Schriften. Ick belijde oock datter sijn 7. waere en eyghentlijcke Sacramenten des Nieuwen Wets, ingeset van Iesum Christum onsen Heere, doch tot zalicheyt des Menschelijcken Geslachts alle niet nodig, en sijn, te weten: Den Doop, Confirmatio, Mis, Boete, Laetste Oly, d' Ordre, en 't Houwelijck, door die verkrijgt men genade, en van dese, den Doop, Confirmatie en d'Ordre, sijn niet te verlaten dan met heylig-schendery. Ick stem toe, ende neem aen, d'aen genomen en geapprobeerde Cathol. Kerckelijcke usantien in 'tbedienen van al de voorsz. solemnele Sacramenten. Neem aen en belijde alles en wat in 't, H. Concilium van Trenten is uyt gesproken, eñ besloten van d'Erf-zonde en de rechtveerdigmakinge. Desgelijcx geloof ick, dat in de Mis wort geoffert den Waren, eygen God, tot een versoenende Sacraficie voor Levenden en Dooden: En dat in 'tSacrament der Alderheyligste Eucharifte berust de ware, gantze, en substantielen Lichame en Bloedt met samen de Ziel en Goddelijckheyd onses Heeren Iesu Christi, en de veranderinge van al de substantie des Broots in 'tLichaem, en al de substantie des Wijns in 'tBloet, welcke om-keeringe de Cathol. Kercke noemt Transubstantiatie. Belijde oock onder beyde Specien gants en geheel Christum, en een waer Sacrament t' ontfangen. Ick houde voor vast datter een Vagevier is, daer de Zielen gesloten, door der Geloviger Gebeden worden geholpen: Desgelijcx, dat men de Heyligen die met Christus regeren, moet aen-roepen en eeren, om door hare Gebeden God voor ons te gewinnen, en dat men hare Reliquia in eere houden moet. Ick verseker oock vast, datte Beeltenissen Christi, en het Godlijcke altoos Maget, en van alle andere Heylighen moghen gehouden en bewaert worden, ja, dat men haer schuldigh is te eeren, en gebieden te Eeren. Datte macht der Aflaten by Christus in de Kercke is na gelaten, en bevestighe dattet gebruyck van dien, het Christen-Volck seer heylsaem is. Ick erkenne datte H. Cathol. en Apostolize Roomse Kerck is de Moeder en Meestresse van alle Kercken. Beloof en sweere ware gehoorsaemheyt aen den Roomsche Paus, des geluckzalige Pieters (Prins der Apostelen) Navolger, en Stedehouder van Iesus Christus: Ick neem aen en belijde ontwijffelick de anderen en al der H. Canons, vergaerde Concilien; doch voornamelijck het besluyt, de Traditien, en Verklaringen des H. Conciliums van Trenten: Insgelijcx verwerp en versoeye ick al het contrarie, alle Ketteryen, hoedanigh sy dan by de Kercke verdoemt, verworpen en versoeyt mach zijn. Belijde en houde warachtelijck dat dit is het ware Cathol. Gelove, buyten 't welck geen zaligheyt is, als in dien, het geen ick nu belijde, en belove het selfde onbevleckt en suyver

totten

totten uytterste mijnes levens volstandig te behouden,en te belijden, (soo waerlijck helpe my God) en belove mijne onderhebbende,ofte,die in mijn onderdanigheyt staen,de selve te houden,doen leeren,Predicken,so veel ick kan. Dat belove ick Christina, verbinde my en sweere (daer toe helpe mijn God en sijn Heylig Euangelie) dat ick daer voor zorg dragen sal.

Hier na heeft Christina dat geschrift selfs ondertekent/en Lucas Holsteyn heeft haer met dese Woorden geabsolveert/ sprekende aldus:

Heere God bekeert ons in deugden. Vertoont u Aenschijn, en wy sullen behouden wesen. Staet op Christi en helpt ons. En verlost ons om uwes naems wille. Heere uwe genade kome over ons,gelijck wy in u hoopen. Heere verhoort mijn Gebedt, en mijn stemme dringt tot u op. Gy de Heere met uwen H. Geest.

Doen bad hy overluydt dese woorden:

Heer die de dwalende u licht der waerheyt vertoont, op datse weder keeren in den weg der gerechtigheyt,geeft beyde die de Christel. Religie belijden en de selve verachten, en des selfs Vyanden zijn, datze bequaem moghen wesen te volgen. God dien de faulten verbetert,en de verstroyde gemeente en gemeenten behoet,bidden wy,uwe genade des Eeuwigheits genadelick over 't Christen-Volck te willen uyt storten: Op datte verdeeltheden verworpen, waere Herders uwe Kercke in eeuwicheyd bedienen, en u daer in mogen waerdig sijn geacht.

O! Eeuwige Almachtige God,gelieft dit, u Schaepken van de loosheden des Wolfs tot uwer deugden te trecken,neemtze aen in Vaderlicke Godvruchtigheyd,en herstelt u Gemeente na uwe heylsame barmherticheydt: Duldet niet dat van u Huysgenooten den schadelijckste Vyant yemant uytrucke,maer verlost en bekent ons uwe Kercke,als een Godvruchtige Moeder aen hare bekeerde Dochter.

Heere gy die den Mensche na uwen beelde genadelijck ontfermende voort bracht,dien gy wonderlijcke schiep,die sich over sijn Dienaers ontfermt heeft, op datse verlost soude werden, van de Vyantlijcke en Duyvelze valscheyd en onwetenheyd, vergeeft en schelt haer quyt na de mate uwer goetheyd,op datte Heyligheyt uwer Kercke door 'tontfangen van u mede-deelinge werden vereenigt. Door Iesum Christum onsen Heeren uwen Sone, die met u leeft en regeert in eenheyd en den H. Geest Godes, van eeuwe tot eeuwe, Amen.

God vergeve en ontsla u van alle uwe Sonden, en hy leyde u ten eeuwige leven.

Ende ick uytte Apostolize Macht,die ick eensdeels ende specialick bediene wegens den last des Allerheyl. Heere onsen Paus Alexander de 7. absolvere u van alle machten, van Excommunicatie,suspenzen,en Interdicten,van alle andere Kerckel. sententien,en straffen, hoedanig die mogen zijn, en neme u aen in den schoot der H. Moeder der Christel. Roomse Kerck, en in hare H. Sacramenten, herstellen in d'eenheyt en 'tgebruyck des Geloofs, in den namen des Vaders, des Soons, en des H. Geests: Amen.

Hier op sprack hy dese navolgende Zegeningen:

Bevestigt Heere dat wy gewerckt hebben,in uwen heyligen Tempel 'twelck Ierusalem is. Siet also wort den Mensche gezegent die den Heere vreest. Gezegent zy de Heere die daer komt uyt Sion, die Hemel ende Aerde gemaeckt heeft.

De zegeningen des Almachtighen Gods, des Vaders, des Soons en H. Geests dale op u, en blijft daer altoos, Amen.

Uit al-

Dit alles so af gelopen zijnde/heeft strackx daer aen een Jesuyt in 't Hoogduyts een fraye Predicatie gedaen/sijn Text uytten Psalm Davids nemende/ daer hy segt: Hoort mijn Dochter, neycht oock u Ooren,en vergeet alſo u Volck en uws Vaders Huys,ſo ſal den Koning behagen in uwer Schoonheyt hebben,&c. En daer na is het Te Deum gesongen/ oock wierden de Trommels in de Kerck geslagen/ en 't Canon van 't Casteel tot 50. stucx af gebrant. Savonts is de Coningin met alle Heerlijckheyt op een Groote Zale vergast: Haer wiert een kostelick Kruys met Dyamanten vereert/ 'tgeen sy op hare Borst hong. Men speelde en men sach 8. Rijcke Vertooningen: De vordere Ceremonyen aldaer/ soo aen Spijs/ Kleedinghe en Toe-stel waeren te kostelijcker/ om dat den Paus aen d'Aertshertog had bevolen geen onkosten te sparen/ om Christina wel te tracteren/ 'tgunt in effecte volghden/ so dat geacht wert dat wel 15. Tonnen Gouts in dese Ceremonyen sijn versmoort; Self Christina verwondert als sy in dese pompeus heyt zat/barste in dese woorden uyt: O che Bella! Snachts isser huys gedanst/den Wijn wiert voor 't Volck ontsteken/en de Vremdelingen in gelaten/met Spijs en Dranck aen de Tafelen onthaelt. Daegs daer aen wierden Masquerades van § Pages aen gerecht: Sy maeckten oock een Theatrum / rontsom met Toortzen bezet / hier speeldenze de Comedie van Mars op. Toen gaf de Coningin gehoor/aen den Graef Stroffy/ die haer 2. Brieven van den Keyzer en de Keysertn bracht / behelzende een Geluckwensching in haer Rooms woorden. In 't Convent der Jesuyten/hoorden sy een Predicatie van P. Broer Jan/ (Preeckheer van d'Aerts hertog Leopoldus/) uyt 't Euangelie te pas brengende 't gepasseerde van de voorige dagen: 's Nachts songh men de groote Comedie van Largia/ ghestelt by de 3. voornaemste Note-voegers van Europa.

Christina in al dese Feesteryen ontleedichden haer noch dit Brief ken aen Coning Carolus van Sweden te schrijven:

MYn Broeder. Ick ben geluckigh hier aen gekomen, alwaer ick verlof en laſt gevonden heb van ſijn Heyligheydt, om te belijden het gheene ick langhen tijdt gheweeſt ben, ick heb my geluckig geacht hem te mogen gehoorſamen: En hebbe het heerſchen over ſoo machtige Volckeren, en die Landen die ghy nu beſit, verre te boven geſtelt. Dit werck behoorde u te behagen,alwaert dat gy oordeelden ick qualijck hadde verkooren,aengeſien het u ſo voordeelig en eerelijcken is. Ick belijde nochtans dat mijne genegentheyt en vriendſchap die ick u drage,ende de liefde waer mede ick aen Sweden verplicht ben,altijt by my ſullen bewaert werden, ende ick ſal blijven, &c. Chriſtina.

Na Ruremonde schreef sy aen den Graef van Isengien/ Gouverneur des Conings in Gelderlant/ desen volgende Brieff:

MYn Couſijn. Wetende 'tgeene my aengaet, u niet al even eens en zy,ende dat alle 'tgene my betreft by u in groote achtinge is,ſo heb ick derhalven u willen laten weten, dat ick eyndelijcken opentlijcke de Ketterye afgeſwooren en belijdeniſſe gedaen hebbe, in deſe plaets van de Cathol. Apoſtolize en Roomſe Godſdienſt: Ick en twijffele niet ofte deſe geluckigh

§ Sulcke Heeren ſulcke Knechten. So de Prins doet, dat volgt een yder.

kige tijdinge ſal ten minſten ſo wel aen u, als aen alle mijne andere vrienden vernoeginge by brengen, dewijle ick geloove gy een der geener zijt, die my de aldergenegenſte zijn: Ick bidde uw oock te geloven, dat ick groote achtbaerheyt t'uwaerts hebbe, ende wenſchende genegen ben u tekenen te geven van dat ick ben mijn Couſijn, &c.

Chriſtina te Inſpruck nu moede zijnde/ ijlden na Romen: Sy wiert dan ſoo als ſy in ghehaelt was / weder Feeſtelijck uytgeleyt/ eerbiedelijck van de Aertſ hertog/ &c. Afſcheyt genomen hebbende/ toogh den 8. Nov. na Trenten/ en ſo op Ferrare/ over Mantua en Bologua op † Lorette/ 't geen haer ſo ras niet gewesen wiert mette ronde Kap van deſſelfs Kerck/ of ſy weende/ en uyt haer Koets op d'Aert neder knielende/ dede ſy een Gebedt: Aen de Trappen van de Muyr komende/ omhelſ de haer den Biſſchop en de Geeſtelijcke/ en ſo tot de Kerck gebracht wordende/ heeft ſy een Gout Beeldeken en Croon en Scepter voor 't Beelt van Maria geleyt/ en haer dat offerende/ willen betoonen/ dat ſy haer gulden ſtant/ haer Rijck en Gebied had verlaten/ om een beter Rijck: Mitſgaders dat de 368. Dyamanten en 160. Paerlen/ die aen de Croon en Scepter gehecht ſtonden/ wel ſchoon bloncken/ doch datte glans van deſe Geſteenten by die van 't Nieu Jeruzalem te dof waeren/ &c. Van hier is Chriſtina den 25. December te Romen ghekomen / daer meenichte Broot en 2. Vaten Wijn voor 't Volck geſtort wiert/ de Cardinalen/ de Medici en Heſſen waeren des Paus Geſanten/ die haer in-haelden met ſoo veel pracht en koſtelijckheydt/ dattet by na ongelooffelijck is/ tot Oliate wiert zy ontfangen/ en beneden aen de Trap omhelſt/ ſy ging by de 2. Cardinalen in de Koetze ſitten/ en is zavonts ten 7. uyren binnen Romē met meenigte Flambeaux gekomen/ door een expres gemaeckte Poort/ genaemt de Goede deurgebroken Deure. Men leyde haer hier achter door den Thuyn Belvidere in een Paleys voor haer bereyt/ daer ſy een weynig is ſtil geweeſt/ en toen gebracht by den Paus/ die ſy de handen kuſtē/ met wien ſy meer als een uyr van den gemeenen Vrede heeft gediſcoureert / en daer na heeft den Paus haer vertoont veel Fraye Schilderyen/ Tapyten/ Geſteenten/ &c. Donderdaechs daer aen heeft men haer in des Paus Coets ghehaelt/ en aen deſſelfs Tafel in den Wijngaert van Julius getracteert / en hier is zy by den Paus vereert met een Schoone Stoel/ Littier/ en een rijcke Coetze/ waer achter de Coningin Chriſtina in Silvere Beeltenisſe uyttermaten konſtig ſtont afgemaelt. Van hier

† Lorette legt in Ancona tuſſchen de Zee, en de Riviere Muzon. Oude Boecken ſeggen, datte Engelen hier gebracht hebben het Camerken, waer in de Maget Maria zy ghebooren: Elck geloove ſo veel hy verdragen kan: Het is nochtans ſeker dat alle Iaren in de Lente en in 'tvoorſte van de Herfſt hier duyſenden vā Menſchen in Pelgrimmage komen, waer toe rontſom de Kercken niet als Herbergiers, en Taverniers gevonden worden: Eñ de meenigte goude, ſilv're en and're geſchoncken Beelden die aldaer hangen, toonen genoech wat Miraculen de H. Maget dagelijcx doet: In 'tmidden der Kercke ſtaet dit voorſz. Camerken, en rontſom de Kercken is een byzondere Muyr gemaeckt; en binnen de Kercke hanget vol offenſive en defenſive Wapenen, en daer ſtaet oock veel geſchut, op dat deſe H. plaetze niet weder van eenighe Turcken worden geplundeert, ghelijck voortijdts gebeurt is van Zaraſijnen, die de Pauzen Alexander de 6. en Iulianus daer toe hadden aen gehitſt.

hier gingh sy haer openbare Intrede door de Poortr des Volcx doen/ die wel dick behangen en geciert was: Hier ontfong haer den Onder-Opaken Barbarinus/ uytte Naem van 't Geestelijcke College/ Christina zat op een Genette seer slecht gekleedt/evenwel ronts om met Paerlen bezet/ hebbende een Repś-hoedeken op haer hooft/ zy reed tusschen de Cardinalen Ursino en Costoguto/voor haer droegh een Page een Scepter en de Kroon/ aldus de straté St. Marco/ Jesu Cæsarine/ Parione en Borgo/ passeerende na de St. Pieters Kerck/ omringt van Curassiers/ gevolgt van hare Maj. Carabiners/ ghekleedt met roode Rocken/ voor en achter met Swarte kruyssen/ doen 12. Karren met Fulp overdeckt/ en Muylen met Silvere Klocken/ en groote meedigte zijde Quasten. Toen volgden de Grooten/ den Adel/ de Gesanten/ de Pages en Trompetters/ Prins Pamphilius in Gout en Syde/'t Roomze Hoff/ Ec. Over al loste men 't Geschut/ de straten en Huyzen waren oock behangen/ende groote Vuyrwercken ontsteken. By Vatican wiert Christina van Scenarolo (als een Bisschop gekleed) en de gantse Clergie ontfangé/ die haer 't Cruys te kussen gaf/ en leyde haer so in de Kerck/ die rontsom met Tappten en Sweedze Wapenen was behangen: Op 't Choor song men de Musijck Ista & speciosa,&c. Toen zong Vicarius Scenarola het Te Deum; Onderwijl was Christina op de Trappen van 't Hoogh Autaer neder geknielt/ kussende aldaer des Paus Voeten en Handen/ die haer van de Trappen oprechten; Waer na sy by al de Cardinalen vergast is geweest. Op Kers dach heeft den Paus aen Christina selfs 't Sacrament uyt gedeelt / in de Capelle van Vatican: Ende daer heeft sy de confirmatie ontfangen/ den Cardinael de Medici representerende den Coning van Spangien/was haer gevader/en men noemde haer Maria Alexandria: Na-middachs besach sy de Kribbe Jesu Christi: Eñ daer na heeft sy in 't Hof van Farneze de meeste eere ontfangen die men bedencken mach: Den Paus selfs haer te gast hebbende/ gaf haer de hooger hant;sulcx dat Christina te Romen zijnde/haer veranderende geest wel heeft konnen versadigen/ sonder nochtans te verhinderen datter dagelicx veele vuyle discourzen van haer liepen/ selfs aen den guylebaert Pasquin: Daer den Paus so wel als zy/syn deel hadde: Wy willen haer te Romen laten/en tot op een ander Jaer sien hoe zy vaert; Ons keerende na Piedmont.

De Protestanten in Piemond bleven noch al in hunne Holen ende schuylhoecken verborgen: Veele van hun waeren nauwlijcx tot de Knien bekleet/ en de Aerde hun Bedde/het rau groen Kruyt hun Spijs zijnde: Sulcx dat den Hertogh van Savoyen selfs scheen medelijden te hebben / met dese desolate Menschen: Dies biedt hy haer 'tonderstaende Pardon aen/ oock eenigsins ghedrongen door den Koning van Vranckrijck/ en oock door dien de Geestelijckheyt hem waerschouden/ dat de Staten Generael/ den Protector/ ende de Switzers hun mette sake deser Arme Luyden meer en meer scheenen te willen bemoeyen.

CArel Emanuel by Godes genade Hertoge van Savoyen, Prince van Piemont,en Coning van Cijprus. Alsoo het de goedertierentheyt van een vroom Prins is, een medelijdent

ooge te slaen op d' ellenden en calumniteyten van soodanige, die door hare inorme offencien hun selfs hebben schuldig gemaeckt om gestraft te worden : Gelijck als dese, die van den beginne hebben af geleyt alle trouwe, onderdanigheyt en plicht, of sy al liever willen voort gaen in hare faulten, om meer strafweeerdig te worden, dan om Pardon te verkrijgē : Nochtans wy daer om genegen zijnde, op 'tversoeck van d'Alder-christel. Maj. die door veel middelen ons daer toe heeft versocht : So verklaren wy aen de gantze Weerelt voor soo veel het byzonder respect aengaet, en aen onse Onderdanen van de gepretendeerde Gereform. Relige, die nu onlanghs hebben gerebelleert tegens onse ordre, alleens streckende tot verbeteringe van eenige mesuzen en vyolatien der Edicten en Decreten van onsen Allerdoorl. Voorzaten, gelijck aen yder Mensche bekent is die hare autentijcke Declaratien lezen van tijdt tot tijt uyt gegeven ; waer in sy verbieden hare Wapenen teghens onse macht te gebruycken, en te volharden hare Acten van Vyandschap en wreedheyd, teghens onse Cathol. Onderdanen, het welck aen yder Mensche bekent is, wy door dese tegenwoordigen, naer onse sekere kennisse, Volle-macht en Souveraine Authoriteyt, en met advijs vā onsen Rade, geven en verleenen aen alle particuliere Perzonen, uytte Valeye van Lucerne en Angrone, Pardon en vergiffenisse van alle corporele straffe, die sy wel verdient hebben, om datse de Wapenen tegens ons, hare Souverayn hebben genomen, ghelijck oock voor alle daden, wercken, en gewelden van Roven, Branden, en schenden van Kercken en Huyzen, Moorderijen en andere Actien, ingevolge van dien by hun begaen: Mits datse hun retireren binnen de bescheyden Lemiten, voor haer om te woonen en haer Relige te gebruycken ; Te weten : Angrona, Villar, Bobly, en Rorata, gevende hun volle genade en vergevinge van alle maniere van Confiscatie van Goederen, die haer behooren in dese 4. Plaetzen, en de Landen haer toe-behorende, daerse met alle sekerheyt in mogen woonen, en hare Religie excerceren sonder eenighe verstooringe, volgens de voorgaende van dese genadige Concessien, eertijdts aen hun verleent door onse Voorzaten, sijnde gedatheert den 2. Iuny Ao. 1653. Behoudens dat sy van dese quartieren sullen onderhouden de conditien in de voorsz. Concessien vervaet, sonder daer tegens directelijck oft indirectelick te doen : En bysonder datze hun niet en sullen tegen stellen, nochte aen niemant oorsake geven van verstooringhe die de Misse sullen celebreren, maer sullen 't gebruyck van de Cathol. Relige moeten toe staen, 'twelck in conformiteyt der voorsz. ordres also is beslooten, in alle dese plaetsen alwaer 'tgebruyck van de gepretendeerde Gereform. Relige is toe gestaen, sonder dat hier mede gemeent zy, datte geene die 'tanders verstaen, gehouden souden wesen te helpen, oft de handt te bieden aen die de Misse celebreren. Wy sluyten uyt ons Pardon voorsz. eenige plaetsen oft partijen, van Huysen die gedemolieert in yder van dese 4. plaetsen, 'twelck behoorlick sal zijn, ofte sulcke die wy daer toe sullen verkiesen, om te Timmeren Kercken oft Huysen, tot 'tgebruyck van de Cathol. Relige, ingevalle het niet beter in de voorsz. plaetze wiert geoordeelt te Timmeren op de oude fondamenten van sulcke Cathol. Kercken als verdestrueert zijn. Boven dien consenteren wy datse sullen mogen so veel nieuwe Kercken maken als in de voorsz. getollereerde plaetzen sijn geweest, mits dat die selfde buyten de Limiten leggen, sullen blijven gedemolieert, volgens de proceduyren daer over gehouden ten tijden van sijn Coninghl. Hooght. Victor Amadeo hoogl. memorie, mijn Heer Vader, de welcke beval, dat allerwegen middel soude gesocht werden, om de onbehoorlijckheden van die, van de gepretendeerde Gereform. Relige te berechten, volgens onse Voorzaten Concessie van den 2. Iuny Ao. 1653.

Aengaende onse Onderdanen in de Valeyen van Perouze en van St. Martin, St. Bartholomeus, Perustin en Rocheplat, die sonder eenige offensie van onser sijde gegeven te hebben, de Wapenen in de hant hebben genomen, in faveur van dese van Lucerne en Angrone tegens ons, en die

en die al eer sy eenige schade aen Lijf of Goet door onse Soldaten hadden geleden, (uytgeseyt alleen, d' inquartieringe van eenige Soldaten voor weynig dagen) begosten eerst te Branden de Kercken en neder te smijten de Huyzen der Cathol. mette Casteelen en Paleyzen van de Heeren, en met groote wreedheydt slaende een goede partijen der Cathol. uytte voorsz. Valeyen van Perouze en St. Martin,die haer noyt eenige in gebeelde schade deden. Wy in gelijcke maniere vergeven hun dese misdaden,en bevrijden hun van alle Doot-schult en Confiscatie harer Goederen, gelijck mede de geene die in de Lijst der Bandijten sijn geregistreert: Doch op voorwaerden,datter eenige middel werde gevonden voor het seker woonen en vergaderen der Cathol. in de voorsz. Valeyen: Boven dien sullen sy onderhouden de Condition en Edicten van onse Allerdoorl. Voorzaten: Ende het sal bedongen zijn, datse niet en sullen mogen eenig vry Mensche moeyelijck te vallen, om te omhelzen en soecken de Cathol. professie, en dat so wel binnen de Valeyen van Lucerne en Angrona als in die van St. Martine en Perouze, en andere plaetsen voor geroert: Onse geseyde Onderdanen sullen gehouden zijn, dese onse favorable genade en Pardon aen te nemen binnen 8. dagen na de Publicatie deses.

Ende sal gepubliceert werden binnen de voorsz. gestelden tijt, en dattet sal sijn het leste dat haer gepresenteert sal werden door onse goetheyd, om alle Vyandschap ten eynde te brengen, 'twelck wy van onser zijde bereyt sijn te doen,en daer na sullen wy procederen tot een geheele uytvoeringe van de materie, hier in begrepen, en tot een lossinghe der Gevangenen, met bequame spoet en waerborg. Ende in gevalle datte voorsz. Onderdanen van de gepretendeerde Gereform. Relige liever gesint waren te maken een generale Lijste van hare Goederen die zy in onse Landen hebben,also wel als die sy aen-gewonnen hebben, en die sy buyten de Limiten besitten, soo wel als binnen, en daerse niet en willen hun verobligeren volgens dese ordre te continueren in haer Tolleratie en Concessien, en tot 't geen sy meer verbonden sullen wesen, door de presente Ordonnantie,maer hun selfs gantzelijck onsen Gebiede willen retireren, soo en sullen wy haer niet alleen geven geleyde sonder eenige Confiscatie hoese mach wesen,maer sullen boven dien gereet sijn op te leggen en te betalen den prijs en waerde van alle haer Goederen,in goede en gereden gelde. Gegeven tot Rivoly den 27. Iuly, 1655.

CHARLES EMANUEL. Vincencio Marozza. Caroli.

Maer dit namen de Piemontoizen niet aen/om datse wisten dat verscheyden Gesanten op wech waeren na den Hertog van Savoyen tot harer Voorspraeck: Oock om datter hoop van een vaster en beter Accoort wiert gegeven: Eenige der voornaemste schreven juyst op die tijt als dit Pardon voorts quam/ eenen grooten Brieff aen den Protector / uytte naem van al de Protestanten/ behelsende: Dat sy wel versekert zijnde van Sijn Hooght. goede genegentheyt, niet en quamen versoecken yet onbehoorlicx,maer datte deugden,de lijdsaemheyt en dese hare geleden Ellende,Sijne Hoogheyt en alle andere Protestanten Staeten mochten verwecken, om haer te onderstennen,was haer wenschen: Versochten dat Mr. Moorlandt voor haer by hunnen Souverain mocht gaen spreken: Ende bedanckten Sijn Hoogheyt voor 't Gelt dat hy eerst uyt sijn eygen Tresorie,en daer na van 'tgemeen tot hun onderstant versamelt had. Dat de Papisten onder geen ander pretext als om datze soo out in Relige altoos mette Protestanze Gemeente en nu Europize Cathol. (algemeene) Gereform. Kercken, hun van d'eerste tijden teghens de Pauzel. Tyrannie, en Wolfachtigen aert hun aen gestelt hadden, nu by de Papisten vals beschuldigt wierden,van vremde Macht tot hun Hulp te hebben genodigt, en datse oock Rebellige en Verraders waren geworden,&c. (Datze noch die selfde waren die verklaerden:

 Dat men

Dat men geen Beelden mocht Eeren : Geen Maria noch andere Menschen aen te bidden: Aen geen Bulle noch Vagevier noch Mis te gelooven : Belijdende 't Apostolize Geloof, biddende met 'tVader Ons : En gebruyckende den Doop en 'tAvontmael,&c.) Verklaerden dat het Edict by Guastaldus den 25. January tegens hun uyt gegeven (waer op al dat Bloedigh Vervolgen en Moorden en Verwoesten is gevolgt) by 'tVerbitterde Iesuyts College te Turin ingestelt,die hun 'tGezelschap van de Voortplanting des Geloofs lieten noemen,dat,dat Edict was puyr vals en geheel vol Logens : Dat Mr. Stoup tot Londen residerende,van alles soude pertinente Verklaring konnen doen, en oock geauthorizeert wesen met Sijne Hooght. wegens de voorsz.Protestanten en hare saken van tijt tot tijt te besoigneren. Geschreven by de verstroyde Discipulen Christi,onder 'tCruys Iesu,wegens al de Kercken uyt de Valeyen te Pinasche by Pignarol, den 7. Augusti, 1655.

Eyndling is Abel Servient(na dat hy sijn Coning een kleyne Fregat van playsantie 't welck hy in Hollandt had doen maken / en op de Seyne wel beschildert en Vergult/en met Wimpels behangen/had vereert) tot Turin als Gesant wegens Vranckrijck by den Hertog van Savoyen en 't voorsz. Geestelijcke College gekomen : Dese hebben sonder eenige andere Buytenlantze Gesanten dan dese 4. Stockhart/ Leger/ Michaelin ende Lepreux te gedogen; op den 28. Septemb. het volgende Accoort tot Turin genoechsaem gedwongen/ hun te doen ondertekenen/ dewijl men hun in cas van non acceptatie dreygde / met af-snijding van alle gemeenschap met Savoyen als oock met Vranckrijck : Dese sijn de puncten in 't kort :

1. VVErt van alle 't gepasseerde een Amnestia by den Hertoge van Savoyen vergunt.

2. De Protestanten sullen moeten verlaten hare Wooninghe en Goederen aen d' over sijde van Pelice,in hare Finages,in Biane,en Lucern,en Fenil Camplignon en Geziliano,en Bourge, doch sullen 'thare aldaer aen de Roomze voor Allerheyligen mogen verkopē.

3. De Protestanten sullen mogen woonen met de Roomse te St.Ian,maer sullen de Kerck aldaer niet mogen hebben. 4. Tot Latour mogen de Protestanten als voor desen woonen.

5. Tot St. Secont sullen de Protestanten niet mogen woonen, als op de ordinaris plaetzen van Preruftin,St. Bartholomeus,Rocheplat,en genieten de gewoone vrijheyt van Relige.

6. Voorts sullen de Protestanten om hun van de geleden schade te beter te verhalen,de Iaren 1656. 57. en 58. vry sijn van alle Winter-quartieren,Logementen, toevoer van Granen, van Imposten,en de Iaren 1659.en 1660. sullen sy van alles behalven den Impost bevrijt zijn: Ende worden voorts quyt gescholden al haer voorige achterstalligheden.

7. Als mede geven wy hare vrijheydt van Relige en rontsomme in al de voorsz. Plaetzen.

8. Sullen moghen Handelen mette Roomze, Timmeren,en participeren, sonder molest van haere Relige.

9. Men sal onverhindert in alle onse Staten de Misse en Roomze Godsdienst celebreren,so wel in die plaetsen welcke aen de Protestanten toe gestaen zijn, doch sullen de Protestantē aen d'eene zijde daer toe niet behoeven te gaen, noch te contribueren, noch aen d'ander zijde den selven dienst eeniger manieren te stooren oft te verhinderen.

10. d'Onse sullen die van de 3. Valeyen geen molest mogen doen over haer eerste bereytschap tot dese Handelinge, maer hun in conscientie en Relige bevrijdt laten blijven.

11. Alle Gevangens ten wedersijden soo Mannen Vrouwen als Kinders, sullen sonder onderscheyt

derscheyt vry en los gelaten worden. 12. Sullen oock de Protestanten hebben d' excercitie van publijcke Officieren. 13. Vergunnen die van La Tour, haer versoeck van een Marct.

14. En sal in de boven-genoemde Plaetze, en de ligitime successie niet wegh ghenomen mogen werden uyt pretext van de Relige.

15. Geene Protestanten sullen totte Roomze Relige mogen gedwongen worden, noch de Kinderen van haer ghenomen worden, of de Knechts sullen moeten 12. en de Dochters 10. Iaren out zijn. 16. De Protestanten sullen wel in getuygen der waerheydt als anders geloof meriteren: En salmen geen Protestanten mogen beschimpen ofte injurieren.

17. Ende staen toe de Previlegen en Vrydommen haer van outs gegunt, soo die van de 3. Valeyen als van d'andere Plaetzen.

18. De Ministers en Predicanten over criminele saecken ondersocht werdende, dese sullen als d'andere niet ten eersten voor ons geciteert moghen worden, maer eerste en tweede Iurisdictien mogen laten dienen.

19. Die buyten de confiscatie sullen gesloten zijn, sullen alsulcke gronden en Erven wesen van gedemolieerde Huyzen, daer men Cathol. Kercken en Huysen sal willen bouwen.

20. Dese puncten willen wy van onse Officiers ende Dienaers geobserveert hebben, en sonder betalinge ge-enregistreert.

De Buytenlantse Gesanten tot Bern by een vergadert om een goede middel te beramen tot Accoort/ hoorende dees af gedwongen Articulen/ waeren seer misnoecht/ en protesteerden/ of dattet buyten haer consent geschiet gheen stant en soude grijpen/ of datse/ indien daer yets onbehoorliex uyt na volgden/ dat sy daer geen schult aen wilden hebben: Doch is 't Accoort nochtans gebleven/ en de gevluchte quaemen uyt hare Holen; Toen nam een van hunne Predikanten de moeyte om te versamelen de vermoorde Lichamen/ om die te begraven/ en onder de selve waeren 2278. Lycken/ die hy kenden: Jammerlycke Reliquien van Christenen liefde/ aen hun even naesten/ en slechte aenlocksélen voor Joden en Heydenen om Rooms Christen te worden. De Brabanders spottende met datte voorsz. Protestanten en den Protector soo yverden om stil en breedtsaem dese Luyden in hun Valeyen weder te doen woonen/ songen in hun Landt dus danigen Tael:

Depuis l'accomodement des paisans des vallees rebelles, dans lequel le Duc de Savoye n' a pas voulu permettre aux Deputes de Berne de ze soubscrire comme Mediateurs ainsi quil leur estoit ordonne par leurs Superieurs. l'Ambassadeur de Franze est retourne a Turin avec lesdits Deputees, aupres desquels sont aussi venus 3. desdits paisans, qui ont charge des autres d' aller en Angleterre, rendre conte de leurs affaires au Protecteur, lequel on assure avoir desseyn de se faire estre chef universel de tous les sectaires & Hereticques qui sont en divers lieux de la Chrestienté.

Naulijcx en was in Piemont de onrust dus wijt gestilt/ of den self den stoker sweef den over Switzerlant: Te ‡ Sweyts waren wel 40. Roomsche Persoonen/ daer onder Adelycke/ die gehoort hebbende wat bedroch en wreetheyt de

‡ Sweyts is een kleyn Gehucht en Rooms, van haer heeft Switzerlant de naem.

heyt de Jesuyten aen d'Arme Vaudoisen hadden gedaen/vielen af/ en wierden eenighe Mennist/ maer de meeste Gereformeert: Hier over heeft de Roomze Geestelijckheyt gestoort/ al die 't niet ontvluchten doen vangen/ pogende die in den Kercker tot haer opinie te brengen/maer te vergeefs: Dies doen sy eerst de Mennisten/en daer na d'andere dooden/en dese/en de gevluchte al hunne Goederen confisqueren: Waer door hebben de geinteresseerde by de andere Cantons geklaecht/ die tot verscheyden By-eenkomsten haer yver toonende/ die van Swijts noch tot reden/ ofte tot observatie van 't ghemeen Verbont konden brengē/t'elckens met seer spijtig onthael de Mediatoors bejegenende/onder desen zin: *Wat moeyt gy u met onse saken, elck koockt aen sijn Haert so hy 't Eten wil; wy moeyen ons met uwer Steden saken niet, gaet als wy, blijft en doet binnen u Limiten wat u gelieft, en doet met ons, gelijck wy met uw, men moet daer men komt geen Wetten maken, maer vinden, en sich daer na reguleren, &c.* Toch seyden de Protestantze Contons daer op: *Dat sodanige generale Termen niet met al waren, en oock, datze niet anders van hun eyschten als sodanige handeling aen de af-gevallen Roomze, gelijck sy voortijdts aen afgevallen Protestanten hadden ghedaen, &c.* Maer de Mediatoors klopten by die van Swijts voor een Doof Mans Deur/ alsoo die eyndlingh seyden: *Zy waren Souverain, en het waren maer Ketters daer men voor sprack, die wilden sy straffen so het hun geviel, &c.* Hier op raeckt gants Swizerlandt in de Wapenen/ en yder schrijft aen sijn Geloofs-genooten om hulp/ dies keeren uyt kracht van 't Verbont/ al de Switsers in vreemde Landen zijnde/naer huys: In somma/ dese oude Krijgs-helden waren seer op malkander verbittert/ soo dat in weynig dagen het dootslaen en verwoesten onder hun begost.

Prins Tomas van Savoyen den 25. July met 't Fransche Leger de befaemde en stercke Stadt Pavia hebbende belegert/ wiert van den Gouverneur Graef Galeasse Trotti so wel beantwoort/tot dat 't Spaens ontset uyt Milanen by Genua aen gelant/ de Francoizen so verschrickten/ dat sy tussen den 13. en 14. Sept. 's Nachts 't Belech verlieten/ schandelijck veel Treyn/ siecken en gesonde in de handē harer Vyanden latende: Prins Tomas kreeg den Derden-daeghse Koorts/ daer hy te Turin af storf: Den Hertogh van Medeno wiert in sijn schouder gequetst; en in dit Belech verloren de Francoisen wel 8000. Man/ daer onder die 3. Regimenten Soldaten die de Protestanten in Piemont so Barbarisch hadden vermoort ende gehandelt.

Den 16. Sept. 1655. quamen d'Indianen voor 't Fort Nieu Amsterdam omtrendt 5. a 600. sterck/ seggende sy wilden uyt vechten teghen de Noortze Wilden: d' Ingesetenen murmureerden hier over / te meer den Generael Stuyvezant na de Zuyt-Rivier was/ om de Forten van de E. Compagnie te bemachtighen / die de Sweden aldaer van de Hollanders hadden geoccupeert/ onder andere het gedemoliceerde Fort Casymirus / doch als Stuyvesant daer quam/ hebben sy op 't eerste schot haer over gegevē/en so deden oock die van de andere plaetzen/ so dat alles wel is gesuccedeert/en verricht sonder eenig bloet vergieten: Derwaerts waren al de Soldaten en kracht van het Lant/ mede de beste Wapenen/en insonderheyt so miste men 't goet beleyt van

Gener:

Generael Stuyvezant: Over dach verspreyde haer d'Indianen/ en deden groot gewelt aen eenige/insonderheyt aen Mr. Isaac Alberton/en scheelden weynig oft hadden hant-gemeen geworden/ maer eenen Capit. Scharborg voor 't Huys met syn Schip op de Reede legghende / haelden syn Geschut te boort/ en doe de Wilden dat saghen/ verlieten sy het Huys: Dan haer wiert door ordre van den Raed gelast niet in 't Fort oft binnen de Stadt te koomen met haer Geweer/ en mede dat sy mosten voor Sonnen ondergang vertreckẽ na 't Noten Eylant/'twelck sy seyden te sullen doen/dan naderhant wilden sy zy niet: Waer om de Borgery in 't Geweer quam; Middelertijt wiert Capiteyn Paulus Leendertsz. gedreygt met een Bijl/ doch wiert den Indiaen belet/ evenwel alles raeckten in rumoer/ een weynigh daer na wiert de ronde gedaen/ en vonden d'Indianen stil/ de meeste Burgery wiert gelast na Huys te gaen/daer op quam een geroep van Vrouwen en Kinders: Och Borgers staet ons by, help och help; Waer op een goede partye met haer Geweer stracx by de Indianen geraeckten/ gevende vuyr op malkanderen/ in welcke Charges 2. van de Nederlanders doot bleven en 2. gequetst/daer mede vluchten d'Indianen/ en staecken aen de sijde van Nieu Amsterdam verscheyden Huysen in brant/vermoordende veel Volckx: Den E. Sr. Johannes van Beeck was in 't weder-komen van van Doncken/ in 't Witte Paerts Jol/ d'Indianen haer siende/sloegen dees onderschreven in 't voorn. Jol doot/ Johannes van Beeck/ den Schipper van 't Witte Paert/ en noch 4. andere/ die sy so in haer bloet na 't Fort toe lieten drijven/ onder de voorsz. dooden lach een Negrin die swaerlick was gequetst/dan was noch levende/sy namen uytte Boot gevangen Maria Verlet met haer Kindt/ Judith en Sara Verlet/ voort-gaende sloegen noch 28. Menschen doot tot A. v. Doncken/ 2. daghen daer na/ namen sy het Staten Eylant in/schooten 7. Man doot/en namen de rest gevangen: Onderwijl is den Gener. Stuyvezant van de Suyt-Rivier weder gekeert/ 'twelck d'Indianen vernemende/ begonden sijn te spreecken/gaven de Dochters van Verlet wederom met d' andere gevanghens/ die sy alreede ten Bosschewaert in 't Landt hadden gevoert: Ende wijders beloof den sy haer stil te houden: (Hier door mogen de Nederlanders in die gewesten leeren/hoe quaet het is d'Indianen selfs te wapenen/ en haer Rapiers en Roers te verkoopen: Dat/al sijn de selve maer Barbaren/sy nochtans de macht hebbende/ bequaem sijn veel quaets te konnen doen.) Den 3. Novemb. vertrocken van Nieu Amsterdam de Schepen de Verguldę Beer/de Bonte Koe/ en het Witte Paert/ zeylden van daer in 48. dagen tot Plemuyen/ mede brengende de Sweedze Commandant en Soldaten / dieze op de Zuyt Rivier gehaelt hadden/ en in Hollant komende/ hebben elck zijns weegs laten gaen.

Den 18. Sept. 'snachts/ sijn in den Hage op de Gevangen-poort gebragt Jan van Messen/ Opper-klerck van den Heer Raed Pensionaris van Hollant Mr. Johan de Wit/hebbende nu achter een Drie Raed-Pensionarissen van Hollandt bedient: Als mede den Rentmeester van Prins Willem/ genaemt Dirck van Ruyven met sijn Huysvrou: Men heeft hun seer nau met Soldaten bewaert/ soo langh tot eenighe Gecommitteerden uyt 't Hoff Provinciael

Finciael hun ondersocht hebbende/ zy dese genadighe Sententie ontfinghen/ sijnde met eenen daer in vervaet de somme van hare Valscheden:

ALso Johan van Messen/ geboren alhier in den Hage/eerste Klerck van den Heere Raed Pensionaris van Hollandt en West-vrieslant/ jegenwoordigh gevangen op de Voor-poorte van desen Hove/ den selven Hove buyten pyne ende banden van yzere bekent heeft/dat/alhoewel hy gevangen Jaerlijx tractement van Hollandt is genietende/ ende in het Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raden van de Ed: Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt / hem is af genomen den Eed van getrouwicheyd ende zecretesse/ ende hy dien-volgende acces heeft gehad/ tot alle so secrete als publijcke Resolutien/en andere Acten/ofte geschriften van Staet; mitsgaders tot alle Minuten vā Brieven by gemelten Raedt Pensionaris/ volgens sijne Instructien aen andere geschreven/als mede tot de orginele Brieven/ die wederom by anderen aen den selven Heer Raedt Pensionaris/ gedurende den tyt van de voorsz. sijne functien geschreven zijn/ sulex dat op hem alle vertrouwen wierde gestelt/ oock so verre dat hy gevangen onder hem heeft gehad/en den selven mede toe vertrout sijn geweest honderden/ ofte meenichte van Blancos/ daer onder geschreven stont: Vwen Dienstwilligen Dienaer, ofte uwer Exel. ootmoedigen Dienaer, met den datum van dien in margine; Mitsgaders ondertevckeninge van de naem van de voorsz. Heer Raedt Pensionaris/sonder dat hy nochtans de selve buyten ordre oft kennisse soude gevult ofte gecommuniceert hebben/ als aen de Leden van Hollant/ ofte andere confidente Vrunden/aen de welcke de selve gemeenlijck wierden geaddresseert: Hy gevangen dies niet tegenstaende/uyt een misnoegen/'twelck hy tegens den selven Heer Raed Pensionaris/ sonder reden hadde op genomen/nu omtrent over de twee Jaer geleden/aen Dirck van Ruyven/mede gevangen alhier/ gecommuniceert/ende bekent gemaeckt allerley secrete Resolutien van de Regeringe ende andere Acten/ ende geschriften/ so den Staet als den voorn. Heere Raed Pensionaris Ampt halven concernerende/ sonder nochtans daer van opt eenige recompenze te hebben ghenooten / niet teghenstaende hem 'tselve by den voorn. van Ruyven wel soude wesen gepresenteert/ ende aen geboden. Dat hy gevangen/dien volgende aen de selve van Ruyven oock heeft gecommuniceert/ den inhoude van verscheyde Brieven van de meer genoemde Heere Raedt Pensionaris/aen de Heeren van Beverning ende Nieupoort/ Ambassadeurs in Engelant geschreven/ oock somwijlen aen den selven heeft vertoont de Minuten der selver. Dat hy gevangen op verscheyden maelen/so wanneer de Vergaderinge van de Ed: Groot Mog. Heeren Staten van Hollant en West-vrieslant gescheyden was/ aen den selven van Ruyven heeft open geleyt/ ende vertoont alle Resolutien/ die by de hant van den selven Heer Raedt Pensionaris/ofte wel by hem gevangen/geschreven waren/ ten eynde hy soude mogen sien/ watter gedurende de selve Vergaderinge al gepasseert was/ rakende den Heer Prince van Orangien/ ofte die op den selven/ofte op de bewuste zeclusie eenige reflerie hadden; ende specialijcken die waren concernerende desselfs Heere Princens Geallieerden/als namentlijck: Den Koning van Schotlant/den Heere Cheurvorst van Brandenburg/den Heere Hertog van Glochester; als mede het Tresoriersschap Generael van de Vereenigde Nederlanden/ende dat hy den voornoemden van Ruyven alles heeft laten uyt trecken/ selfs oock in sijne absentie. Dat hy ghevangen zedert eenighen tijdt vernomen hebbende/ dat den voornoemden van Ruyven de voorsz. gecommuniceerde Resolutien te veel divulgeerde/ ende daer mede sijn profijt dede/ de voorsz. correspondentie heeft beginnen af te snijden/ende wat van consideratie was, selfs gecommuniceert heeft aen sekere hooge staets Persoon/buyten de Provincie van Hollant. Dat hy aen den gemelten hooge staets Persoon/by Missive sijn misnoegen daer over getoont/ ende desselfs faveur ende intercessie in sekere sake imployerende/in de selve Missive geschreven heeft/ dat hy door het benificie aldaer vermelt/ verplicht soude blijven met hazard van Lijf en Goet/ ja met perijckel van de ruyne van sijne gantze Familie/ 'tselve faveur t'allen tyden met noch te doene diensten danckbaerlijck te sullen bekennen. Dat tusschen hem gevangen/ ende den voorn. van Ruyven eenighe voor-slagen gedaen zijn/ om Meester te werden van seker Koffer/ten Huyse van de gemelte Heere Raedt Pensionaris/daer inne onder anderen was op gesloten sekere zecrete Missive by de Heeren Beverning ende Nieupoort/op den 25. April/des voorleden Jaers 1654. aen opgemelte Ed: Groot Mogende Heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant geschreven. Dat hy gevangen met indignatie van sich heeft gegeven uyt de voor-geroerde Missiven van den 25. April voorsz. (die hy oock verklaert/ dat in de Vergaderinghe van de gemelte hare Ed: Groot Mog. is voor gelezen) te sullen blijcken / datter noch eenige resteerende Articulen waeren/ daer yets achter mochte schuylen: Ja dat selfs den meer-ghemelten Heere Raedt Pensionaris/ by Missive daer over de voornoemde Heeren van Beverningh ende Nieupoort / van onvoorsichtigheyt soude hebben getaxeert/met by-voeginge/ dat eenighe Leeden van de Hoog-gemelte hare Ed. Groot Mogende Vergaderinge/daer uyt ombragie nemende/souden hebben geoordeelt/ dat daer yets/ als boven/ achter schuylen moeste/ daer nochtans de selve Missive na gesien/ ende hem gevangen/ voor gehouden zijnde/ bevonden is/ niet ter Weerelt te contineeren, waer door eenige sodanige suspicie soude kunnen werden veroorsaeckt. Dat op den lesten Mey 1654. ten Huyze/ ende ten

overstaen

verstaen van hem gevangen/ by de voorsz. van Ruyven is geconcipieert/ ende met sijne Communicatie geschreven/ sekere Missive van wijlen den Heere Pensionaris van Haerlem/ inhoudende/ dat op den 25. van de selve Maent/ ofte op den 2. Pincxterdach/ de Heeren Gecommitteerde Raden op 't Huys te Swieten te gast geweest zijnde/ nevens den Heere Raedt Pensionaris/ aldaer een scherpe aenteekeninge soude getoucheert zijn/ rakende het meer-genoemde werck van Seclusie/ omme tegens die van Haerlem ter Vergaderinge van Hollandt in gebracht te werden/ ende op dat de Gedeputeerdens van de selve Stadt daer tegens geprepareert mochten komen/ in allen schijn/ als of het selve in der daet op den voorsz. Huyze was voor gevallen. Bekennende nochtans hy gevangen/ 'tselfde alleen in dier voegen met den voorsz. van Ruyven uyt presumptie te hebben gediscoureert/ ende dat den voorsz. Brieff na voorgaende lecture by hem geapprobeert/ ende door sijne Dienstmaecht bestelt is geweest. Dat in de voorsz. Missive eenige Leeden van de Regeeringe alhier in Hollant genoemt werden ondanckbaer ende verbasterde/ die hare onchristelijcke/ verdoemelijcke/ ongehoorde/ ende by alle Koningen ende Potentaten veroordeelde passien/ ende sucht-regeringe dagelijckx met eene dangereuze executie exerceeren. Datter in tegenwoordigheyt van hem gevangen/ in 'tgros so nu so dan eenige discoursen sijn voor gevallen/ om den meer-genoemde Heere Raedt Pensionaris om te brenghen/ dat men den selven in sijne Koets wel soude konnen doot schieten/ sonder daer van nochtans oyt yet aen de Regeeringe ofte Justitie/ ofte oock aen den gemelten Heere Raedt Pensionaris te hebben bekent gemaeckt. Alle 'twelcke wesende saken van consequentie/ die in een Landt van Justitie niet en behooren getollereert / maer anderen ten exempele gestelt te werden. SOO IST, Dat het voorsz. Hoff met rijpe deliberatie van Rade deue gesien ende overwogen hebbende/ alle 'tgeene ter materie dienende is/ doende recht in den name ende van wegen de Hooge Overheyt/ en de Graeffelijckheyt van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ den voornoemden gevangen verklaert heeft/ ende verklaert hem mits desen/ meynedigh/ eerloos/ ende infaem. Bant hem voorts ten eeuwigen dage uytten Landen van Hollant/ Zeelandt/ Vrieslandt/ en Utrecht/ te ruymen den Haegh en Haegh-Ambacht/ binnen 24. uyren/ en d'andere Landen binnen 3. dagen daer na/ sonder daer langher inne te blijven/ ofte nimmeermeer weder te komen/ op peyne van aen den lijve gestraft te werden. Condemneert hem in de kosten sijner Gevanckenisse/ mitsgaders in misen van Justitie/ tot taxatie ende moderatie van den voorsz. Hove. Gedaen in den Hage / by de Heeren ende Meesters: Iohan Dedel President, Hugo Block, Fredrick Dorp, Heere van Maesdam, Diederick Sixti, Gualther de Raed, Aelbrecht Nierop, Willem Goes, Iacob vander Graef, Pieter Ockerssen, ende Adriaen Aelmonde, Raedsluyden van Hollant: Ende gepronunchieert den 27. October/ Ao. 1655. In kennisse van my/ Adr. Pots.

ALsoo Dirck van Ruyven/ geboren alhier in den Hage/ tegenwoordich ghevangen op de Voor-Poorte van desen Hove/ den selven Hove/ buyten pijne en banden van yzere bekent heeft: Dat/ niet tegenstaende hem Gevangen (wesende een Ingesetenen/ ende geboren Onderdaen van de Ed. Groot Mo. Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant) wel bekent was dat Johan van Messen / eerste Klerck van den Heere Raedt Pensionaris van den selven Lande/ was in dienst / ende onder eede van zecretesse: Hy Gevangen den voorsz. van Messen echter daer toe heeft bewoogen dat hy omtrent/ ofte met den beginne van den Jare 1654. van den selven heeft weten te bekomen alle Resolutien van Staet so secrete/ als andere/ die hy heeft begeert/ ende meynde considerabel te wesen: Dat hy gevangen tot dien eynde/ somwijlen ten Huyze van den voornoemden van Messen is gegaen/ (sonderlinge gedurende de Handelingen in Engelandt/ en voornamelijck des Vrydaechs/ (als wanneer de Post van hier gewoon is derwaerts te vertrecken) blijvende oock dickmaels den selven van Messen vergasten/ ende dat als dan aen hem gevangen/ vertoont sijn allerley Minuten van Resolutien/ geschreven by de hant van den wel ghemelten Heere Raedt Pensionaris/ die gedurende/ als dan gehoudene Vergaderinge van de boven-gemelte Heeren Staten genomen/ ende de voorsz. negotiatie concernerende waren: Dat hy gevangen dan wederom de voorsz. Resolutien gecommuniceert/ ende bekent ghemaeckt heeft/ sekeren hoogen stants Persoon buyten dese Provincie. Dat/ alhoewel hy gevangen verklaert/ ende bekent/ niet te kunnen seggen/ dat het poinct van Seclusie/ rakende het employ van den Heere Prince van Orangie/ hier te Lande soude sijn gefavoriseert/ ofte gepractiseert; ende den voorsz. van Messen insgelijckx heeft bekent/ dat hy sulckx uyt de Brieven van den wel-gemelten Heere Raed Pensionaris aen de Heeren van Beverningh ende Nieupoort/ Ambassadeurs in Engelant/ ende wederom van de selve Heeren aen den ged. Heere Raedt Pensionaris geschreven / noyt en had konnen bemercken: Maer dat hy ter contrarie uyt de selve Brieven wel gesien heeft/ ende den Hove oock ten vollen/ ende ten genoegen is gebleken/ dat den meer-gemelten Heere Raed Pensionaris aen de voorsz. Heeren van Beverningh ende Nieupoort iteratievelijck heeft geschreven/ ende seer instantelijcken geinsisteert/ dat zy by den Heere Protector van de Republijcke van Engelant souden uyt wercken/ dat hy sich van den eysch van de Acte van Seclusie mochte laten diverteren/ ende hem het Temperament by de Ho. Mo: Heeren Staten Generael op den 19. Februarij 1654. gearresteert/ wel soude willen laten ge-

ten gevallen; Ende dat insgelijckx oock door de gemelten Heeren van Beverningh ende Nieupoort/ by den hoog-gem. Heere Protector met geduyrige bekommeringe daer toe seer is gelaboureert: Hy gevangen nochtans ondeerstaen heeft aen den Heer Jonghstal/ mede Ambassadeur aldaer/ in sekere sijne Missive te schryven/ dat men alhier een schelm-stuck jeghens op-gemelte Heere Prince voor hadde. Dat hy gevangen/ den gemelten Heere van Beverningh opentlijck/ ende genoechsaem met groote exclamatie is na gevende/ dat hy de boven-genoemde Acte van Seclusie aen den Hoog-gemelten Heere Protector van de voorsz. Republijcke van Engelandt soude hebben over gegeven; niet teghenstaende hem neffens de andere Heeren Ambassadeurs 'tzelve by Resolutie van de Hoogh-gem. Heeren Staten Generael van den 6. Juny 1654. soude sijn geinterdiceert/ daer nochtans de voorsz. Resolutie onder den Hove geexhibeert/ ende hem gevangen vertoont zijnde/ bevonden is/ dat de selve geen de minste prohibitive last en is continerende: Maer alleen tenderende/ ten eynde de gemelte Heeren Ambassadeurs aen de hoog-gemelte Heeren Staten Generael/ souden hebben te senden Coppe van de bovengenoemde Acte van Seclusie/ met de by-voeginge van 'tguut in de voorsz. sake verhandelt soude mogen zijn/ ende vorder niet. Dat hy ghevangen/ op den lesten May des voorsz. Jaers 1654. met sijn hant ten huyze van den voornoemden van Messen/ ende met desselfs communicatie/ geminuteert en gheschreven heeft sekeren Brief aen wijlen den Pensionaris der Stadt Haerlem/ inhoudende dat den Heere van Swieten/ op den 2. Pincxter-dach des selven Jaers/ de Heeren Gecommitteerden Raden/ met den Heere Raedt Pensionaris op den huyze van Swieten te gast genodigt hebbende/ aldaer een scherpe aenteyckeninge/ rakende het werck van de voorsz. Seclusie/ getoucheert soude zijn/ om by de Heeren van Amsterdam tegens de Heeren van Haerlem/ ter Vergaderinge van de Ed: Groot Mog. Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant in gebragt te werden; daer byvoegende/ dat het noodig was/ dat de Gedeputeerden der gemelte Stadt Haerlem/ daer tegens geprepareert souden komen/ met sodanige vigoreuse verklaringe/ tegens 'tgemelte Amsterd. Protest/ als de selve tot justificatie van haere voorige aen-tekeninge bevinden soude te behooren/ poserende mede specialick in de voorsz. Missive/ dat hy alle 't selve uyt eene van de Heeren Vroetschappen der Stede Amsterdam (wien de Wijnmeester was) onder het glaes ken soude hebben getapt/ alhoewel hy gevangen (als boven) bekent heeft 'tselve alleen uyt presumptie/ ende uyt den mont van den voornoemden van Messen te hebben geschreven/ ende noyt dies aen gaende uyt eenige van de Vroetschappen der voorsz. Stede yets te hebben verstaen/ gelijck oock den Hove volkomentlijck is ghebleecken/ dat ten voorsz. tyde op den voorsz. huyse van Swieten/ niet diergelijcken is voor gevallen/ ofte gepasseert. Dat hy ghevangen by de voorsz. Missive/ sommige Leden van de Regeeringe alhier in Hollant is noemende Ondanckbare/ en Verbasterde/ die haere onchristelijcke/ verdoemelijcke/ ongehoorde/ ende by alle Coninghen/ ende Potentaten veroordeelde passien/ ende sucht-regeringe/ daghelijckx met eene dangereuze executie exerceeren. Dat hy gevangen aen seker hooge Stants Persoon voor gheslagen/ ende daer op geinsisteert/ dat men op den naem van den Coningh van Schotlant/ een Galjot soude uyt senden; oock op den bodem van den Coning van Hispanien eenige Soldaten/ ofte ander Volck uyt maecken/ om de Brieven van de voorghemelte Heeren Ambassadeurs van Engelandt/ af te setten/ ende te intercipieren/ daer toe oock by hem gevangen/ eenighe Persoonen genomineert/ ende voor geslagen zijn; hoewel midts d'absentie van de selve/ daer op gheen verder vervolgh en is ghewees: Dat tusschen hem gevangen ende den voornoemden van Messen/ oock voor-slaghen sijn ghedaen/ om Meester te worden van seecker Koffer/ ten Huyze van den Hoogh-gemelte Heere Raedt Penzionaris/ daer inne sy meynden te berusten de secreete Papieren ende Negotiatie van Engelandt concernerende/ hoewel hy ghevanghen verklaert/ niet goet ghevonden te hebben daer op te insisteren/ alsoo zijne correspondentie daer mede af ghebroocken soude zijn ghewees. Dat hy ghevanghen/ gheschreven ende in ghestelt heeft seeker Geschrifte/ 'twelcke hy noemt een Journael/ ghetrocken uytte Brieven van de ghemelte Heeren van Beverningh ende Nieupoort/ ende den Heere Raedt Pensionaris/ als mede uyt 't geen hem verders by den voorsz. van Messen is gecommuniceert: Dat hy van den inhoude van 't selve Journael/ van dach tot dach omstandich heeft gedient aen seker hooge Stants-persoon in employ/ en bedieninge van andere Provincien. Dat hy daer inne in 't lange heeft verhaelt/ en met zijn eyghen hant geschreven/ dat den gemelten Heere Raedt Pensionaris op den twaelfden Juny 1654. (alhoewel hy daer na voor geeft/ dat het selve soude voor gevallen zijn in de Maent Mey daer te voren) door den ordinaris Post ofte Bode/ aen de boven gemelte Heere van Beverningh ende Nieupoort soude hebben geschreven/ dat men den hooch-gemelten Heere Protector soude in de mont geven/ dat hy alle de Scheepsmacht van Engelant/ voor 't Eylant Walcheren wilde senden/ de See-gaten al sulcks besettende/ dat daer geen schip noch in noch uyt en konde komen/ alle de Zeeusche Schepen op vangende/ waer door de Commercie t'eenemael stille staende/ de Heeren Staten door hulp van de Gemeente geconstringeert souden zijn/ om haer met de Heeren Staten van Hollant te conformeren/ ende dat sy Ambassadeurs daer beneffens by den hooch-gemelten Heer Protector souden soecken uyt te wercken/ dat hy verklaringhe soude doen/ van niet te kunnen gerust zijn/ ten zy hem toe gestaen wierde/ om Engelsch

Guarni-

Guarnisoen in eenige Steden van Zeelant te leggen/ ende 't selve geeffectueert zijnde/dat men als dan na de comportementen van de andere Provintien/ ende na den gerequireerden noodt/ verder soude delibereren/ om eenich Krijchs-volck van de selve Natie/ onder een Engelsch Generael/ alhier in Hollant te brengen. Al hoe wel hy gevangen bekent sulcks op geen ander fondament in 't voorsz. Journael gestelt te hebben/ dan alleen/ dat hy 'tselve vande voorsz. van Messen soude hebben verstaen/ ofte uyt geschreven uyt een Extract/ 'twelcke hem de voorsz. van Messen geseyt soude hebben / uyt de voorsz. Missive getrocken te zijn / sonder dat hy gevangen / daer van oyt eenige Brieven gesien hadde: Daer nochtans den voorsz. van Messen op de confrontatie jegens hem gevanghen gedaen / niet alleen heeft verklaert /sulcks aen hem gevangen / niet te hebben/ ofte gesuppediteert/ maer oock bekent / dat hy daer van noyt yets verstaen/ nochte eenige Brieven gezien heeft. Dat hy gevangen in 't voorsz. Journael/ mede genacreert/ ende ghestelt heeft / dat den meer-genoemden Heere Raedt Penzionaris op den 28. Augusty des Jaers 1654/ aen de voorsz. Heeren van Beverningh ende Nieupoort geschreven soude hebben/ dat de selve den ged. Heere Protector souden in den mont geven/ om vā de Croone van Vranckrijck te eysschen/ dat den Koningh van Schotlandt/ met sijne 2. Heeren Broeders/ ende 20. andere gequalificeerde Heeren/ haer uyt Vranckrijck souden hebben te retireren/ ende daer uyt te houden/ of dat hy anderzints geen Tractaet met den ged. Coning en wilde in gaen; niet tegenstaende hy gevangen/ ende oock den ged. van Messen op de voorsz. confrontatie gesamentlijck hebben bekent/ en verklaert/ dat sy beyde uyt de Brieven van den Heere Raedt Penzionaris hebben bespeurt / dat hy alle devoiren heeft aen gewent/ ten eynde de Negotiatie van den Heere Ambassadeur van Vranckrijck in Engelant mochte werden geavanceert/ en het Tractaet tussen de selve werden voltrocken; en dat sy verscheyden Missiven/ by de ged. Heere Raedt Penzionaris geschreven/ gelesen hebben/ daer uyt blijckende was/ dat hy alle verhinderingen in den voortgangh van het voorsz. Tractaet / heeft soecken wech te nemen: onaengesien den voorsz. van Messen / op de voorsz. confrontatie wijders mede heeft verklaert / noyt aen hem gevangen geseyt te hebben/ dat den gemelte Heere Raedt Pensionaris 'tgeene voor geschreven is aen de gemelte Heeren van Beverning en Nieuwpoort soude hebben geschreven; bekennende daer benevens mede den ged. van Messen/ dat den selven Heere Raedt Pensionaris/ sijns weten/ sulckx noyt ghescreven en heeft / en oock uyt de Missiven van de boven-ghenoemde Heeren van Beverningh en Nieupoort/ van den 7. Augusti met de hant van den selven van Messen ontcijffert/ en aen hem ghevangen vertoont/ blijckende is/ dat al voor date van de selve Missive/ en sulckx lange voor den 7. Augusti voorsz./ op het ged. poinct seer instantelijck by den ged. Heere Protector was geinzisteert: Dat hy ghevangen den ged. Heere Raedt Pensionaris so by monde als by geschrifte na gegeven heeft / dat hy aen de Heeren van Beverning en Nieupoort/ soude geschreven hebben sekere Missive/ mede brengende/ dat het Haerlems Garen/ in Engelant mochte werden verboden/ seggende daer van de Minute by den gemelten Heere Raedt Pensionaris selver geconcipieert / ofte by den ged. van Messen uytgeschreven ghesien te hebben/ daer nochtans de voren geallegeerde Missive in 't ged. Journael coppelijck geinfereert/ in voegen als de selve aldaer met de handt van hem Gevangen is geschreven/ (die hy verklaert heeft/ alsoo van woorde te woorde uyt de Minute te wesen gecopieert) sulckx niet en is contineerende. Dat mede hy gevangen in het ged. Journael gestelt en geinfereert heeft/ dat seker notabel Officier by hem aldaer ghenoemt/ aen de ged. Heere Raedt Pensionaris soude hebben geschreven ende hem voor den Hove van Hollant verklaert/ met presentatie van aldaer te willen komen als 't noot dede/ niet tegenstaende den origenelen Brief aen hem vertoont/ en voor gelezen zijnde/ diergelijcke woorden of discourzen mede niet en is contineerende/ maer alleen eenige complimenten ofte bedanckingen in generale termen/ sonder verder: Dat hy in 'tzelve Journael de Deductie by de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant op den 25. July des voorsz. Jaers gearresteert/ is noemende met den naem van Monster/ traducerende daer by oock verscheyde Heeren uyt te Provincien / ter Generaliteyt gedeputeert/ noemende eene der selver een Guyt/ een Hollander in sijn huyt/ diffamerende en accuzerende daer by oock/ Ministers van Vorsten en Princen/ oock notable Dienaers van den Heere Prince van Orangen/ ende genecalijcken allerley Stants-perzoonen/ Burgermeesteren en Regenten in de Steden van de and're Provincien/ Predikanten/ Officieren van Militie/ en andere: Zijnde 't zelve Journael wijders noch vervult met veele andere versierzelen/ verdreygingen/ lasteringen/ en calumnien van gelijcke stoffe/ ende nature. Bekennende hy gevangen/ mede van intentie ghewesst te zijn/ om 't selve Journael aen den Heere Prince van Orangen/ als hy tot sijne Jaeren ghekomen soude wesen/ te communiceren/ hoewel hy is voorgevende/ het selve tot noch toe aen niemant als aen sekere hooge Stants Persoon/ en den ged. van Messen bekent gemaeckt/ en gecommuniceert te hebben/ seggende alhier geresideert te hebben als Agent/ van de Provincien van Vrieslant/ Over-Yssel en Groeningen. Alle 'twelcke wesende saken van quade consequentie/ evidentelijcken alleen tenderende/ omme de Regeeringe alhier Odieus/ eenige notable Ministers te traduceren/ en verdacht te maecken/ oock den ged. Heere Prince van Orangie/ ende and're hooge Stants-perzoonen/ tegens de Personen in de ged. Journael gementioneert op te hitzen/ daer t' zijner tijdt groote en̄ droevige onheylen souden hebben kunnen uyt ontstaen/ en te verwachten stonden/ tot ontrustinge van den Staet/ 'twelck in

een Lant van Justitie niet getolereert maer andere ten exempel dient gestraft te werden. SOO IST, dat het ged. Hof met rijpe deliberatie van Raede deur gesien/ en overwogen hebbende/ alle 'tgheene ter materie dienende is/ doende recht in den name en van weghen de hooge Overicheydt en de Graeflijckheyt van Hollant/ Zeelant en Vrieslant/ den ged. gevangen gebannen heeft/ ende Bant mits desen voor der tijdt van Thien Jaren uytten Lande van Hollant/ Zeelant/ Vrieslant en Utrecht/ te ruymen den Haegh en Haeghs-Ambacht/ binnen 24. uyren/ ende d' andere Landen binnen 3. dagen daer na/ sonder daer langer inne te blijven/ ofte geduyrende den selven tijt daer weder te komen/ op peyne van aen den lijve gestraft te werden/ ende condemneert hem mede in de kosten van sijne gevanckenisse/ mitsgaders in de misen van Justitie/ tot taxatie ende moderatie van den ged. Hove. Gedaen in den Hage/ by de Heeren en Meesters Johan Dedel/ President/ Hugo Block/ Frederick van Dorp/ Heere van Maesdam/ Diederick Sixti/ Gualther de Raedt/ Aelbrecht Nierop/ Willem Goes/ Jacob van der Graef/ Pieter Ockersz./ ende Adriaen van Aelmonde/ Raeds-luyden van Hollant: Ende gepronuncieert den 27. October Ao. 1655. In kennisse van my/

AD. POTS.

Den 27. October heeft 't Hoff van Hollant 't voorsz. Journael by Dirck van Ruyven verdicht / verklaert te wesen vals/ schandaleus en zeditieus / verbiedende 't selve in 't geheel oft ten deel aen yder onder hem te houden / op pœne/ als Perturbateur/ &c.

Den Protector gaf in Sept. een Manifest tegen Spangen uyt/ behelzende een Verhael van al de schade en injurien in West-Indien over 60. Jaren d'Engelsen aen gedaen: En of wel d' Engelsen niemant daer toe eygenaers kenden als hun selfs/ dewijl West-Indien hun by den Paus by gifte was gegeven/ so en erkende den Protector nochtans sodanige macht des Paus niet/ maer vont veel eer hem schuldig het Engels (en oock het Indiaens) bloet by de Spangiaerden vergooten/ te wreken: Dewijl de Spangiaerden soo onrechtveerdig en Barbaris daer hadden geleeft/ so was het te meer onverdragelijck: Na dien God alle Natien en Menschen vā een bloet gemaeckt heeft/ om op 't Aengesicht der Aerden te woonen / en de tijden en Woonplaetzen te vooren ghestelt en geordonneert: Dat oock Spangien de Oude Verbonten met Engelant op gerecht niet en heeft geobserveert: De moort van den Engelsen Gesant Ascham niet gestraft: Ende nu eyndelijck selfs mettet arresteeren van de Engelse Coop-luyden hare Goederen en Schepen door geheel Spangien / aller-eerst had begost een querelle en Oorlogh te stabileren/ met breeder aen tekeninge in 't Manifest selfs te sien.

October 1655.

EEn geduyrige Regen van 6. Weken lang/ beangste Engelant en Schotlant sodanig/ datter groot gebreck van Levensmiddelen en schade op het Lant geschiede/ principael in Northumberlant/ daer 't Lant en de Revieren vol Water swalpende/ eyndling de Vloet met een schrickelijck gedruys na de Zee stortende/ eenighe Schepen te gronde sloegh: Het Gewas/ Kooren/ en Hoy/ dat door al den Regen nogh onverrot was gebleven/ wiert van 't Velt in groote meenigte mette stercke stroom in Zee gevoert: Waer uyt een grooten Hongersnoot onder Menschen en Beesten is ontstaen / daer op volghden sterfte en Viecte/ want het Graen sloegh de gantze helft op.

Den

Den 4. October/ heeft den Ceurvorst van Brandenburgh te Duysborgh in gevoert/ de H. Professoren tot een Academie of Hooge School.

Den 7. dito hebben die van den Gerechte van Utrecht verklaert/ dattet gedruckt Geschrift/ gemaeckt en uyt gegeven in Junio laetst/ tot laster van Carel de Maets/ en Gijsbert Voet/ is vals/ en by een ander doleuzelijck gefabriceert Libel / ordonnerende dat een der Gedruckte Exemplaren door een Staops Deurwaerder in d'Audientie des Gerechts sal werden gescheurt.

Den 20. deser/ is de Princesse Emilia (komende van Berlin) tot Amsterdam by de E. Achtb. Magistraet treffelijck verwillekomt/ wordende langst den Amstel met gecierde Roey-Jachten in ghehaelt / onderwijl langhst den Wech de Ruyterye/ op de Brug en Wallen het Geschut/ en rontsom duysenden van Rijckers/ oock den In-tocht verheerlijckten: Hare Doorl. wierde met Jachten rontsom het Y geroept/besach oock 't Nieu Stadhuys/&c. En alhier wel getracteert zijnde/ toogh na Haerlem/ wordende daer oock van de Achtb. Magistraet verwillekomt/ ende op 't Princen Hoff loffelijck getracteert: Van hier na den Hage keerende / is zy by sijn Gen. Prins Willem in 't Bos te gemoet gereden/ en gesaluteert.

Den Vice-Admirael Michiel de Ruyter/ was nu de Straet in ghezeylt/ daer hy de Coopvaerders met 12. Schepen ghelepde'/ en van de Vloot eens versteken zijnde/gebeurdent/ dat hy na sommighe dagen by Nacht onder een Esquadron verviel/ dien hy oordeelden Turckze Rovers te zijn/ overmits hy door de duysterheyt by hun was om-cingelt eer hy 't wist: En hem wort uyt 't grootste Schip/ terstont een Yzer door de langte zijns Schips geschooten/ sonder yemandt te dooden; evenwel de Ruyter hier over ghestoort/ benessens noch dat hy een seer yvrigh Bespringer en Opsoecker van Turckze Rovers is/beveelt de Geschut-poorten te openen/op hun te vieren/en de Turck op zy te komen/fluckx ijlt yder te werck/ en om dat men door de duysterheyt gheen Schepen kon kennen / soo meenden d' andere dat het Schip van de Ruyter oock een Turck was/te meer/om datze hem so by Nacht door haer Vloot sagen zeylen sonder te roepen ; 't welcke die ordinaris op den Roof vaeren voor een maxime hebben / om de Schepen eerze op hun hoede sijn/ t' overvallen: Doch God de Heere bewaerden hier de Nederlanders voor ongeval/ en verweckte datter van de Ruyters Schip yemand tegens d'andere riep: Van waer het Schip? Daer terstont op geantwoort wiert: Capiteyn Verburg van Amsterdam: Dadelijck roept de Ruyter hou dragende/ en gebied niet te schieten/ en hy bevint dat dit zijn Esquadron was/ waer van hy was gedwaelt ; fluckx worden de Lichten ontsteecken/en yder was verblijdt/dat sy dit na sijnde gevaer van elckander te vernielen/ dus ontquamen: Sy hebben hun in 4. Esquadrons verdeelt/ en na de Barbarize ende Spaenze Kusten gewent/ daerse in Twee Maenden d'onderstaende Rovers namen en vernielden/ wes halven de Hollanders dapper eere in-leyden/en voornamelijck wiert te Cadix/ Alikanten/ Genua/ Livorno en Venetien/ den Vice-Admir. de Ruyter hoog geprezen.

1. Een Turckze Barck met 2. Stuckjes, tusschen Mallegom en Alikanten, daer 20. Man op waren, den Capit. Amaro Dias een Renegaet, wiert aen de Ree van Ruyters Schip op geknoopt,

knoopt, om dat hy bekende soo veele arme Christenen uyt Spangien in Slavernye te hebben wech gevoert zedet 12. Iaren herwaerts.

2. By Zale de Roode Fortuyn van Hambug met 36. stucken, daer op waren 300. Zielen, doen stranden, verlossende Christen Slaven 10.

3. By Algiers een Turckze Fluyt aen strant gejaecht, die gants vergingh.

4. Den Coning van Polen a 36. stucken 300. man, by Larazzo doen stranden, en in brant gesteken, de Turcken salveerden hun met de Boot, Christen Slaven daer van verlost 32.

5. Een Turckze prijs te Cadix op gebracht, Christenen verlost 20.

6. Een Portugijs schip de Turcken ontjaegt.

7. 'tRadt van Avontuyren by Algiers aen strant gejaegt. 8. Een Fluyt met Vis verovert.

9. Een Schip met Sout en 200. Eters in de gront geschooten, Christen Slaven verlost 50.

10. Een groot Portugijs Schip, daer op verlost Christen Slaven 100.

11. Een Schip met Hout verovert.

12. Den Harder, a 32. stucken 400. man, Christen Slaven verlost 60.

13. Den Swarten Arent a 36. stucken, by Algiers aen strant gejaeght.

14. De Vergulden Arent, a 340. Turcken, verlost Christen Slaven 30.

15. St. Catharina, in de gront geschoten by Algiers,daer van Christenen gebergt 200.

16. 17. 18. Drie Turckze Scheepjens verovert. Verlost samen 602. Slaven.

In die tijdt wiert het Schip St. Catharina van Genua/ by een Turcks Schip met 42. st. op de Spaense Kust aen getast/ soo datte Genevoizer van 50. Man/ maer 10. meer in 'tleven had: En de Turcken enterende/ vermeesteren 'tboven Schip/ daerse wel 2. uyren Huys hielden/ maer de Christenen van onder/ waechden de Verdecken met sackjens Cruyt te doen op vlieghen/ 't welck soo wel geluckte/ dat al de Turcken daer mede op vlogen; de andere Turcken verlieten 't Schip/en also is den Schipper met 9. Man te Alikanten in gelopen/ daer hy stracx van yder de behulpelijcke hant kreegh.

Een Engels Schip strande onder 't gebiet van Zalee/ de Maets begaven hun te lande/ daerse alle aen quamen/ en sich pogende na Marocco te wendẽ/ wierden alle gevangen en tot Slaven ghemaeckt: Maer door goede Voorspraeck/ sijn zy alle dese Maent weder te Londen ghekomen/ na dat men hun alreede doot en verloozen had geschat.

Als op den 27. deser de Spaense Vloot/ sterck 9. Schepen van Oorloghe/ 3. Duynkerckers/ 6. Fregatten/ 3. Branders/ en veel kleyn Vaertygh/ de Franze vloot onder Duc de Vendosme/op de Kust van Catalonien aen taste/ hielden sy beyde om de stilte maer schut-ghevaer: Maer de Francoisen den naesten dach met 10. Schepen versterckt/ deden toen de Spangiaerden onder Barcelonyen retireren: Sonder datter meer Schepen vernielt wierden/ als alleen den Vice-Admir van de Fransen. Tot St. Lucas quamen drie Galjoenen met Silver uyt Peru/de andere dorf dent om d'Engelsen die omtrent de Havana kruysten/niet wagen; en ten ware/ indien sy niet een dach te vooren waren gewaerschout geweest/ souden op de Kust van N. Espagne in der Engelsen handen gevallen hebben. In Vlaenderen wonnen de Franzen noch Landrechie/ St. Gislain/ en Conde/ en bedorven de Troupen van wederzijden voorts 'tgeheele Landt. Novemb

November 1655.

DEn Graef van Fuensaldaigne 't Opper Bestier der Krijgs benden in het Spaens Nederlant hebbende/ selfs boven 't Bewint van den Aerts hertoge Leopoldus/ wiens naem wel gespelt wiert/ maer Fuensaldagnes woorden golden: Dit bracht den Prins van Condee in jalousye; En weder om Hertogh Francoys van Lorainen/ kon niet lijden dat Condee boven hem geestimeert was/ [dit Out en quade beest van jalousye onder de Krijgs-Oversten/ is den slimstē kancker geweest vā veele Staten/ waer door niet alleen veel Landen en Steden/ maer oock geheele Coningrijcken syn verloren: Vraecht niet waer/ en op wat tijt Spanjen sal 'tu tot haer leetwezen getuygen?] 't En behaegde Hertogh Francoys oock niet/ dat nu de Condeeze en dan de Spanjaerden hem voor een Rouljon te Brussel hielden / somtijdts onverstandigh noemden/ maer het dede hem de meeste injurie / dat dit syn danck was van sulcken Croon eñ hare Ministers/ die syn Broeder schandelijck hadden weg gevoert/ hem noch gevangen houdende/ en depossiderende vā 't gunt men aen hem Francois beloofden/ doch de belofte niet gehouden had: Ende wijders/ dat men de Soldatē onbetaelt en onversien tot Dieven en Bedelaers maeckten/ so datte braefste Mannen t' Antwerpen voor de Jesuyte Kerckdeur met de Pluymen op de Hoedt liepen bedelen/ uyt loutere gierigheyt der Spaenze Pagadors/ die meer Silver voor hun te Duynkercken in een jaer na Spangien uyt het Lant deden voeren/ dan als den Coning uyt West-Indien daer binnen sont/ &c. Dus ijlt Hertog Francois om een beter Heer te dienen na de Franse kant: Fuensaldaigne hier van de lucht krijghende/ waerschout den Aerts hertog/ die dadelijck na Floret rijdt/ en be-edicht daer de principaelste Officiers der Loreynze Knechten op den 17. deser: Doch het wiert strack bekent/ dat Hertog Francois Prins Carel syn jongste Soon den 19. snachts over Breda op Ceulen had weg geschickt/ hy selfs met Ferdinandus syn outste Soon/ togen na Vranckrijck/ daerse in dienst vā die Croon met al de Loreynze Knechten aen genomen zijn: Hier over is groote opspraeck en ontsteltenis in Brabant en Vlaenderen geweest: En 'tongenoegen der Ingesetenen wiert noch meer vermeerdert / om dat dien selven Avont als men te Brussel de tijdinge kreeg/ datte Loreynoisen over gelopen waren/ so quam D. Alonso de Cardenax uyt Engelant/ hebbende syn Paspoort vā den Protector gekregē/ aen d' Aerts hertogh berichten/ dat Engelant niet meer en was te payen met West-Indize Vruchten / maer datse selver wilden gaen sien waer die blinckende Vruchten groeyden/ &c. En dat Spangien sich getroosten most/ die bal af te kaetsen.

Toch om dese Tempeesten te stillen / versocht den Coning van Spangien door bemiddelingh van den Paus een Eeuwighe Vrede met Vranckrijck/ te meer/ overmidts die Croon met den Protector op het punct van Accorderen stont: Den Paus wel bewust hoe seer Spanjen de rust diende/ versloste niet totte geheele Bende der genoemde Geestel. in Christenrijck te schrijven/ hun bevelende God te bidden om geluck in 't tenteren der Algemeene Vrede onder de

der de Roomze Princen; Dewyle Christenryck groot peryckel liep: Door de Turcken, tegens de Venetianen in 't Oosten, van d'Afrikanen in 't Zuyden, van Cromwel in het Westen, en ten Noorden van de Sweden en Moscoviters, &c. Dat MARIA de Alderopperste Coninginne der Hemelen, de Alderheyligste Maget en Moeder Gods diende ghebeden, om Vrede tusschen de Groote Monarchen Vranckrijck en Spangien, welcken Vrede men moeste vertrouwen ende hoopen, door intercessie van de voorsz. MARIA, &c. En den Paus sont oock op dese tijt sijnen Nuncius te Parijs/ die wegens den selven 3. Geschriften aen den Coning leverden/ de welcke behelsden: 1. Dat sijne Maj. van Vranckrijck, beliefden t'assisteren de Republick van Venetien, ende de Croon Polen. 2. Bedanckte den P. Sijn Majestt. om dat hy de Duellen so strict hadde verboden. En ten Derden, Dat Sijne Majesteyt wilde consenteren tot een Vrede met Spangien. Hier op voegde den Coning tot Antwoort: Dat hy tot volbrengingh van soo een Heyligh Werck genegen was, Spangien mocht (gelijck de Paus voorstelde) sijn Gezanten te Bononien ofte een andere Neutrael Plaets schicken, hy soude insgelijckx doen. Des Paus Nuncius sich van hier na den Cardin. Masarini wendende/ versocht/ dat Sijn Eminentie dese sake met sijnen goeden raedt geliefden te begunstigen; Die antwoorden: Dattet sijn schult niet en was, dat Vranckrijck geen Vrede had gemaeckt; Niettemin also haer d'occasie nu weder daer toe gunstigh aen boodt, soo soude hy alle Middelen by brenghen om 'tselve tot een geluckigh eynde te helpen uyt voeren.

December 1655.

DEn Heer Protector continueerde noch al geduyrig in sijne sorgh tot rust der Republicke: En siende dat noch veel oproerige hun tegens sijn Gouvernement stelden/ heeft hy in de meeste Provincien Soldaten gelegert/ en de navolgende Officiers gelast de rebellige op te soecken / te dempen en te straffen/ volgens den eysch ende de Wetten:

Colonel Kelzey, over Kent en Surrey.
Colonel Goffe, over Sussex, Samptshire, Berckshire.
Gener. Disbourg, over Glochester, Wilts, Dorzet, Somerzet, Devon, Cornwal.
Deputé Fleedwoot, over Oxon, Bucx, Harfort, Essex, Nord Folk, Suffolck, 't Eylant Ely.
Gener. Skippon, over Londen.
Gener. Walley, over Lincoln, Nottingam, Darby, Warwich, Licester.
Major Butler, over Northampton, Bedfort, Rutlant, Huntington.
Colonel Berry, over Worchester, Herefort, Salop, Nord-Walles.
Colonel Worsley, over Cheshire, Lancashire, Straffordshire.
Heer Lambert, over Iorck, Bisdom Durhan, Cumberlant, Northumberlant.
Lutenant van den Tour, Westmunster, Middelsex.

Maer Cornet Day en Jan Simpson/ (2. stoute gezellen) verstouten hun evenwel te Londen in sekere Kerck PredicksWys/ op den Protector en sijn Raed lustig te schelden/ noemende hun Dieven en Geweldige/ dies wiert den eersten versekert/ maer de lesten die wel wist dattet benout was in den Kercker/ ontsprong den dans. Den Jode Manasse Ben Israel uyt Amsterd. na Londen treckende/ poogden hun Synagogen daer te planten/ dan den Protector

tector hielt sich af van dessels onredelijcke voorstellen/dewijl hy versocht een Eed en Belofte van sijn Hoogheyt/om de Joden in Engelant tegen de Christenen te defenderen.

Den 8. deser wiert in Engelant en Vranckrijck gepubliceert den Nieu getroffen Vrede; Soo lang gewenst en bearbeyt: Die verstant van verre-sien hebben/ konnen wel bevroeden waer om nu dit Tractaet so spoedig ten effect is gekomen: En also eenige hun onderwonden hebben uyt Engelze en andere onperfecte Exemplaren de Articulen van dat Tractaet seer verbalscht en geextraheert te divulgeren / soo hebben wy de orginelen van woort tot woort over gezet/ dat hier na volgt/ luydende aldus:

ALsoo in dees laetste tijden d'Intelligentie en vrijheyt des Coophandels sijn verbroken/tusschen Vranckrijck en Engelandt/ en om het een en 't ander te herstellen d'Allerchristelijckste Koningh Louijs de XIV. van Vranckrijck en Navarre/had na Engelant gesonden de Heer Antony van Bordeux/ Ridder/Heere van Neuf ville/Raedsheer des Konings in sijn Raedt van State/ordinaris Mr. der Requesten van sijnen Huyze/ en President in sijnen grooten Raedt; en hem verleendt hebbende Vollemacht tot alle nodige Handelingen: Ende overmits de Serenissime en seer Machtigen Heere den Protector der Republijcke van Engelant/ Schotlant/ en Yrlandt/ tot voldoeninge van soo Heyligen Werck hadde gestelt Commissarizen om mette voorsz. Gesant te handelen/soo sijn ten eynde gesloten en geaccordeert/ dese navolgende Articulen:

1. Daer sal van nu voortaen zijn een vaste Vrede/ Vriendschap/vereeninge en Verbont/tusschen het Coninckrijck Vranckrijck en de Republijck van Engelant/Schotlandt/en Yrlant/en alle de Landen/ Provincien/Steden en Plaetzen die haer toe behooren/ en het Volck en d'Onderdanen van d'een en de andere Staet/ sullen moghen vry en seker gaen/ komen/ en blijven binnen alle de Haevenen/ Bayen/ en Steden die haer goet duncken sal / sonder dat hun eenige schade oft nadeel sal aen gedaen werden/ maer veel eer alle gonste en Justitie: Waer toe de Rechters en Officiers der plaetzen order sullen hebben daer in de hant te bieden.

2. Dat geen van beyde partijen directelijck noch indirectelijck en sal helpen oft assisteren soodanighe Perzonen/als alreede voor Rebellen ofte Vyanden verklaert zijn/noch hare Adherenten: Ende indien een van beyde partijen Vrede ofte Treves make met soodanige als alreede hare verklaerde Vyanden zijn/ sal die partye die also Vrede ofte Treves sal maken/ geen hulpe ofte assistentie doen aen de voorsz. Vyanden ofte Adherenten/ tegens de andere partye.

3. Dat alle Vyantschap so ter Zee als te Lande en op de Rivieren voortaen sal op houden/ende alle Commissien ende Brieven van Marck ofte Reprezalien/ die aen beyde zijden teghens het Volck ofte Onderdanen van yder partye uyt gegaen zijn / in geroepen/ gecasseert en vernietight sullen worden: Ende al wat soude mogen genomen worden op eenig pretext van yder zijde/ na 14. dagen tijts achter de publicatie van dit tegenwoordige Tractaet/sal wegens 't voorsz. Coningrijck ofte de voorn. Republijck ter goeder trouwe wederom gegeven werden. Ende indiender eenigh ongelijck soude mogen gedaen worden door het Volck van de eene Staet aen het Volck van de andere / tot prejudice van dit Tractaet oft het gemeene Recht/en sa sy of onbekent waren oft verschillen/sullen sy ondersocht en vervolgt werden/door die staet en d'Ambassadeurs en Ministers/ van die/daer aen de schade geschiet zyt En so men in 3. Maenden na 'tverepschen/ geen Justitie verkrijgt/so sal men mogen Reprezalien uyt geven; die niet anders geexecuteert sullen mogen werden als aen de Goederen/Schepen/en Persoonen die in de Havens/ Bayen/ oft Reeden zijn/dan tegens die begaen hebben het delict.

4. Daer sal volle Vryheydt van Coophandel tusschen 't voorsz. Coninckrijck van Vranckrijck en de ged. Republijck van Engelant / hare Volckeren en Onderdanen zijn/so te Water als te Lande / en Revieren/in alle hare Landen / Jurisdictien/ Territorien/ Provincien/ Steden/ Vlecken/ Dorpen / en sonder onderschept in alle plaetsen van Europa/ daer de Koophandel voor dese is ge-exerceert/en sullen d'Onderdanen zijns voorsz. Majesteyts en die van de ged. Republijck / sonder pasport noch verlof generael of particulier/vrijelijck mogen handelen/gaen/komen/verblijven/sonder onderscheydt met hare schepen/ geladen ofte ongheladen/en inkomen/so te Water als te Lande/op de Wateren binnen den Havenen/Kusten/ Reeden/ Districten/ en andere plaetsen: Gelijck sy in alle sekerheydt hare Koopmanschappen sullen mogen brengen/ die verkoopen / and're koopen/ hun voorsien in alle de voorsz. plaetsen van Vivres en andere dingen/ en vry weder vertrecken met hare Coopmanschappen en Goederen daer 'thun goet duncken sal / sonder eenich belet / altoos betalende de rechten en Impositen diemen schuldich is aen d'een en d'ander Staet/ en sonder schade van de Wetten en Coustumen van d'een en d'ander.

5. Desge-

5. Desgelijcx is geaccordeert dattet Volck en d'Inwoonders der voorsz. Republ. van Engelant/etc. vry mogen over voeren en verkoopen in alle Havenen/Steden/en Dorpen van Vranckrijck/alle wolle Manefacturen/ en van Sijde/ die inde voorsz. Republ. gemaeckt werden /sonder confiscatie ofte andere boeten hoedanich die zijn subject te wesen: Niet tegenstaende alle Wetten/Ordonnantien / Coustumen/ofte andere dingen ter contrarie: Met die Conditie nochtans dattet 23. Artikel van't Tractaet van 1606. tusschen Hendrick de 4. Coningh van Vranckrijck en Navarre / en Jacobus Coningh van Groot Bretangen / beraekende de valse Lakenen sal geobserveert werden na zijn forme en teneur: Gelijck oock d'Onderdanen van Sijn Majesteyt sullen mogen vryelijck overvoeren en verkoopen in alle Havenen/Steden/en Dorpen der voorsz. Republick/ allerhande Franse Wijnen / en Manefacturen van Sijde en Linnen die in Vranckrijck ofte de Landen daer aen gehoorende werden ghemaeckt/ sonder subject te zijn confiscatie ofte eenige andere boeten/ niet tegenstaende alle Wetten/ Edicten/ Ordonnantien/ Coustumen ofte andere saken ter contrarie/ en beyde d'Onderdanen soo van zijne Majest. als de voorsz. Republick sullen gunstich getracteert worden en sich d'een van d'ander mogen dienen/ mette selve previlegen die de andere vreemdelingen genieten.

6. Op datte Rechtē en Impoften die in beyde Staten geheven sullē zijn/van een yder bekent mogen wesen/en de Coopluyden mogen weten watse betalen sullen/so salder gemaeckt en opgehangen werden een Lijste van de voorsz. Rechten en Imposten/soo te Rouaen als in andere Steden van Vranckrijck/ en te Londen als in andere plaetsen van de Engelse Republick / om des noots daer van sich te konnen dienen/wanneer eenige different over dese sake mochte voorkomen.

7. En voor so veel als eenighe Steden en plaetsen van beyde Staten pretenderen te hebben eenighe rechten/Imposten en Previlegen tot particulier voordeel van hare Inwoonders/so is verdragen/datte Magistraet en Officieren der voorsz. plaetsen sullen gelast werden/ datse helpen versorgen datter geen andere rechten gevercht werden als diemen wettelijck schuldich is.

8. Oock daer om/dat binnen eenige Havenen van Vranckrijck en Engelant syn in gevoert geweest door sekere Coustumen sonder eenige wettelijcke authoriteyt/ te doen betalen by een yder voor inkomē/ en voor uytgaen een Tribuyt/in 't Frans genaemt du Chef/in 't Engels Head-money/(dat is Hooftgelt) soo is men verdragen/ dat voortaen dese Tribuyt niet en sal geeyscht werden/ en sal 't inkomen en uytgaen een yder vry zijn/ wie datse zijn/sonder yets ten desen insicht te betalen: En dat in de plaetzen en in alle and're dingen de Vreemdelingen sullen getracteert werden gelijck d'Inboorlingen des Lants.

9. Men is oock van wederzijden verdraghen/ datte Franse Coopluyden in Engelandt handelende geen and're versekeringe sullen behoeven te geven/in 't verkopen en gebruyck van hare Coopmanschappen als met haren gestaef den Eede/ noch behoeven eenige prolongatie ofte ontlastinge/ nochte om deses eenige and're moeyten hebben/ meer als de Ingeboornen des Lants.

10. De Franse Schepen sullen vrijelick moghen varen tot aen de Rajje van Londen en andere Havenen en Bajjen van Engelant/Schotlant/en Yrlant/ en d'aenhorige plaetzen/ daer laden en hun voorsien/sonder dat men haer eenigsints sal mogen beletten/ selfs sullen niet behoeven hare Schepen te ontladen in andere. Alsoo sullen oock d' Engelze Schepen sonder belet vrylijck mogen varen binnen alle Havenen van Vranckrijck/ ende genieten de selve previlegen en voordeelen die de Franze Schepen genieten in Engelant: Ende in alle andere dingen sal de gelijckheyt in de vrijheyt des Coophandels bewaert en geobserveert werden so veel mogelijck is.

11. De Coopvaerdyschepen van d'Onderdanen en Inwoonders der voorsz. Republick / die sullen gaen na Bordeux/ofte binnen de Reviere de Garonne willen komen/sullen niet gehouden syn in passant aen 't Casteel van Blajje haer Canon/ Wapenen/ en Munitie van Oorloghe te laten: Ende de Onderdanen van Sijn Majesteyt sullen oock diergelijcke verhinderinge aen gedaen werden in eenige Haven der voorsz. Republijck van Engelant/Schotlant/en Yrlant: 't Welcke gelijckelijck geobserveert sal worden in alle plaetzen van Vranckrijck / tot faveur der Onderdanen der voorsz. Republijck: Ende in 't generael de Volckeren/Onderdanen/en Inwoonders van beyde Natien sullen sich van malkander mogen dienen soo in saken van gemeene rechten als voor d'Admiraliteyt mette selve previlegen/ vryheden/ asseurantie en voordeel als genieten en hier naer genieten sullen/de Volckeren en Onderdanen van andere Staten hun Geallieerden.

12. Om den Coophandel tusschen 't Volck en d'Onderdanen van beyde zijden aen te wackeren/ soo is noch verdragen/ datte Coophandelen Inwoonders der voorsz. Republijcke van Engelant vrylijck sullen mogen getuygen en disponeren na haer believen/ 't zy tusschen levende/oft ter sake des doods/van hare Coopmanschappen/ Silver/ Gelt/schulden/en goederen/meubelen dieze besitten/ oft sullen besitten in Vranckrijck ten tijde van haer overlijden: Ende 't zy dan datze ghetuygt hebben ofte niet/ haere Erfgenamen ofte Executeurs genoemt / ofte wettelijck/ sullen na de Wetten van Engelant met die goederen mogen om-springen/in wat plaetse van Vranckrijck dat sy overleden mogen zijn/ niet tegenstaende het recht van Aubaine/ 't welck hier geen plaetse hebben sal: d'Onderdanen van Sijne voorsz. Maj. sullen oock genieten die selfde previlege/ in de gantze Staet der voorsz. Republicke van Engelant: Mits datte Testamenten en naeste Successien/so by de Subjecten des Conings als der voorsz.

Republijck

Republick wettelijck geapprobeert sullen moeten werden/ by die plaetsen daerze overleden sullen zijn/ het zy in Vranckrijck of in Engelant.

13. Dat de Inwoonders van de Eylanden van Jerzey ende Guernzey / sullen in Vranckrijck genieten de self de previlegen ende vryheden als de Franzen hebben in die Eylanden / de ghewoonelijcke Imposten ende rechten synde aen beyde syden betaelt.

14. Om voor te komen d'abusen en Roverijen ter Zee/ is verdragen/ datte Capiteyns en ge'wapende/ al eer sy uyt eenighe Bayen oft Havenen vertrecken voor d' Officiers der Admiraliteyt oft andere Magistraten der plaetzen/ sullen stellen suffizante borge dat hare wapenen niet strecken tot Intrest/ en de dobbele waerde van 't Schip en syn Equipage diese soude mogen nemen op See ; en datse niets sullen onderstaen tegen d'Onderdanen/ Schepen en Goederen van beyde Staten/ nochte haer eenigh belet ofte hinder doen : En by faulte van dien/ dat men de borge voor de gedane schade by de voorsz. Admiraliteyt en Magistraten sal aen spreken/ en gehouden sijn daer voor te caveren.

15. En op datmen eenige sekere ordre mocht stellen om de ongelucken op See te verhoeden/ is verdragen/ dat in 4. Jaren/ te rekenen van den dach der Ratificatie van dit Tractaet / de schepen behorende de Volckeren en Onderdanen van d'een en d'ander zijde / die handelen op de Middelantse See / ofte inde Levant/ op de Oceaen/ sullen vry zijn / als oock hare Ladingen / selfs al warent oock Koopmanschappen/ ja Granen en Erweten/ behoorende de Vyanden van d'een oft d'ander / uytghesept goederen van Contrebande/ te weten / Bos kruyt/ musquetten/ en alle slagh van wapenen/ munitie/ paerden/ en scheeps-tuych ten oorloge / sullen oock gheen volck moghen overvoeren ten behoefte der Vyanden / in welcke geval so schepen als goederen en equipage voor goeden prijse sullen zijn: 't Welcke bysonderlijck sal geexecuteert werden tegens die volck overvoeren/ oock Koorn en Vivres na een plaetse die by d'een oft ander belegert is.

16. Daer sal van beyde zijden by de Commandeurs der Vloten ofte hare Lutenanten ordre gestelt worden/ en aen alle Capiteynen van schepen/ voerende de Vlagghe van beyde Staten/ van hun Commissie hebbende ofte in dessels dienst zijnde / gheen schepen te nemen / noch goederen noch Coopmanschappen van d'een oft d'ander Volckeren ofte Onderdanen/ noch haer eenig belet ofte schade doen/ maer veel eer observeren de inhout van dit Tractaet; en sullen de tegenstrevers aen den lijve gestraft werden na eysch van saken / en indien sy konnen sullen de schade moeten vergoeden : Anders sullen die alwaer sy Onderdanen zijn satisfactie aen de beschadigde geven : Ende dat in 3. Maenden na datse daer van kennis hebben ghehad en de voorsz. satisfactie is geeyscht : Ende sullen de Convoyers de schepen van d'een ofte d'andere ontmoetende/ tegens een yder die haer bespringen willen beschermen/ so langhe tijt als sy samen varen.

17. Indien de Capiteyns der schepen van d'een oft d'andere Staet/ haer volck oft Onderdanen op See eenighe prijs krijgen/ sullen sy gehouden zijn binnen 24. uren na datse binnen de Haven zijn gekomen/ alle de rekenboecken/ papieren/ vry brieven/ en geschriften diese in de voorsz. schepen gevondẽ hebbẽ/ te brengen voor de Rechters ter Admiraliteyt/ op datte geintercsseerde daer van coppe konnẽ bekomen/ en so daer geen Rechters ter Admiraliteyt zijn / salmen dese papieren en geschriften leveren in handen van de Officieren der plaetsen / om gesloten en bezeghelt aen des Admiraliteyts rechters ghesonden te worden : En salmen de Schippers en Bootsgesellen der genomen schepen / niet moghen wech jagen noch eenig van hun goet te lande brengen/ sonder voorgaende last van de Admiralits. Rechteren/ en Inventaris in presentie van de geinteresseerde/ welcke Coppe by den voorsz. Rechter gegeven sal worden.

18. De Scheeps-Capit. en Schippers die op Zee eenige prijzen genomen hebben/ en sullen de Capiteynen oft Bootsgezellen niet uytte schepen mogen lichten/ ten ware om hun te verhoren/ en te examineren : In welcken getal sy niet boven 2. a 3. sullen nemen/ en die gehouden sijn binnen 24. uyren te verhooren/ voor de voorsz. Rechteren ter Admiraliteyt/ ofte by faulte van dien/ voor de Magistraet en Officier van de plaetze: Na welcke den voorn. Rechter ofte Magistraet haer sal moeten in vryheydt stellen/ om de sake te vevorderen : En sullen de tegenstrevers aen den lyve gestraft werden. 19. De Pijraten en Zee-rovers/ sal men niet mogen ontfangen in eenige Havenen/ Reen/ Steden/ en Dorpen van een vã beyde de voorsz. geconfedereerde; nochte dulden dat hun Volck en Onderdanen hun eenige herberginge geven/ secours noch vivres : Ter contrarie sullen de voorsz. Pijraten/ haer medestanders en doenders vervolgt werden/ versekert en ernstigh gestraft werden/ ten exempel van andere : Gelijck oock de Goederen/ Schepen en Coopmanschappen/ by hun genomen en in de Haven van een van beyde de geconfedereerde gebracht/ al warenze schoon verkocht/ indiense noch in hun waerde zijn/ sullen weder gegeven en gerestitueert werden/ aen d'eygenaers ofte die van hun geauthoriseert zijn mits datse voor de Rechters ter Admiraliteyt hebben doen blijcken/ hun wettelicke eygendom: In welcken cas de goederen by de voorsz. Pijraten genomen zijnde/ sullen gebracht werden in de Haven van d'een oft d'ander geconfedereerde/ en in bewaring vã d'Officier der plaetse gestelt werden/ die gehouden sullen sijn in hun eygen en bysonderen naem te verantwoorden/ soze niet sonder uytstel aen haer eygenaers weer gegevẽ zijn/ na datse hun recht hebben ghetoont voor den Rechter van die plaetze daerse die voorsz. geroof de goederen hebben geladen. Behoudens altijt/ de beschuldigde haer gerechtige exceptien en defencien. 20

Ten sal

Ten sal niet geoorloft noch geleden werden/ datte schepen en goederen genomen by de Rebellen van de een oft d'ander uyt krachte van eenige commissie so 't dan is/ en zijnde gebracht in de Haven van d'een ofte d'ander/soude ontnomen worde de wettelicke eygenaers/maer sullen aen haer oft hare Procureurs gerestitueert werden/so haest sy hare eygendom vertoont hebben: Eñ dat/op datte voorsz. Eygenaers aen de Procureurs het oock hebben te erhalen: So sullen d'Officiers van de plaetze daer de schepen en goederen op gebracht zijn/ de selve vlijtigh bewaren en conzerveren/ belettende/ datse in geene wijse beschadigt werden. 21. Indien storm/vreese van Vyanden/ofte andere avonturen ter Zee/ drongen het Volck en d'Onderdanen van d'een oft d'ander staet/hun Ancker te laten vallen in eenige Haven/ so sullen sy de vrijheyd hebben daer uyt te vertrecken/ sonder eenig recht te betalen/noch voor inkomen noch uytgaen/ midts datse hare Waren niet en veylen: En datse op haer aenkomen daer van de weet doen aen de Magistraten en Officiers der plaetsen/daerse in komen/en daer weder uyt begeven als 't perijckel voor by is. 22. 't Volck en d'Inwoonders der voorsz. Republick sullen vry/seker/ en liber mogen varen/en handelen in de Coninckrijcken/Landen/en plaetsen die met haer in Vrede en Vriendschap ofte neutraliteyt zijn: Ende hun en sal door de schepen ofte Onderdanen des Conincks van Vranckrijckx/ geen belet noch molest daer in gedaen werden/schoon datter Vyandschap en onmin ware tusschen syn Maj. en dese Coningrijcken/Landen en plaetzen/ofte eenige van dien/'twelck insgelijcx by de ged. Republick geobserveert sal werden/omtrent d'Onderdanen en Volckeren van Vranckrijck/uytgesept/dat de voorsz. trafike niet gedaen werde op eenige Haven ofte belegerde Stad/ door d'een of d'ander der geconfedereerde: Eñ dat noch d'een noch d'anders Volckeren noch Onderdanen geen goederen van Contrebande en sullen mogen voeren in de voorsz. Coningrijcken/Landen en plaetsen/die in Vyandschap en onminne met een van beyde zijn: Met dien verstande dattet 15. Artikel/beraken de de verboden Waren van Contrebande/ en de belegerde plaetsen/ van beyde kanten geobserveert sal werden. 23. Daer sal van wederzijden order ghestelt werden / datter na de Wetten en equiteyt goede en korte Justitie gedaen werde aen de Volckeren der 2. Staten/in alle saken die te richten zijn/ofte die hier na konnen afgedaen werden Ende d' uytspraken voortijts verleent tot voordeel van d'een oft d'ander/selfs d' appellen sullen valideren/ mits datte Richters de hant aen de Executie sullen houden/ sonder van 't Recht te wijcken/door de geen die vervolginge doen. 24. En vermits zedert 't Jaer 1640. veele prijsen op Zee genomen zijn/en verscheyden schaden geleden by beyde Natien/ hare Volckeren en Onderdanen/ soo is verdragen/dat strack na de Ratificatie van 't tegenwoordige Tractaet/genomineert sullen werden van beyde kanten 3. Commissarissen/ met volle macht/ om te besien en t' examineren/ te waerderen/ en te liquideren de ged. prijsen/en schaden/en ordonneren en stellen de betalinge/de compensatie ofte vergoedingen/op de eyschen die van hun gedaen sullen worden/door d'een of d'ander Staet/hare Volckeren ofte Onderdanen: Drie Maenden na de publicatie van dit Tractaet; Waer om 6. weken na de voorsz. publicatie by een komen sullen binnen Londen/en aldaer de differenten/ so sy konnen/ termineren binnen de 5. volgende Maenden: Binnen welcken tijt van 6. Maenden en 2. weken/ indien dan ged. Commissarissen niet veraccordeert zijn/ so sullen de overige differenten getransporteert werden/ gelijck sy by desen doen ter uytspr ake van de Republick van Hamburg/om getermineert te werden/in 5. Maenden/te rekenen van den dach datte voorgaende Commissarissen hare tijt van sitten geeyndigt was: Tot dien eynde sal de Republick van Hamburg/ gelijck sy by desen doet/ gebeden worden de voorsz. arbitrage te willen aen nemen/en Commissarissen deputeren die hun oordeel sullen gevẽ op dit subject/in een plaets die haer bequaemst duncken sal: Eñ al watter by de ged. Commissarissen oft Arbiters geoordeelt wert/ sal beyde partijen verobligeren/en in 6. maenden daer na getrouwelick uyt gevoert werden. So 't evenwel gebeurde dat binnen den voorsz. tijt de voorn. genomineerde Commissarissen van beyde zijden/ als oock de Arbiters niet en konnen beslissen dese differenten/ so sal men niemant mogen beschadigen/ noch brieven van Represalie te werck stellen/ maer men sal op nieus accorderen 4. maenden lang/ te rekenen van den dach van de 4. maenden verleent aen de voorsz. Stad Hamburg/om dese differenten te beslissẽ.

25. Daer over datten H. Ambassad. van den Alderchristel. Coning oock eyscht de restitutie van de 3. Forten (Pemtacoet/St. Jan en Porto Royal onlangs mette goederen in America genomen) en de Commissarissen van syn Hoocht. in contrarie sustineren gerechtigt te zijn/die te houden/so is veraccordeert dat dit different/gelijck het by desen onder ged. Commissarissen en Arbiters van het bovenstaende Artikel gestelt werden/om binnen de voorsz. tijt mede af te doen. 26. Men is oock verdragen uyt gunst van den Coophandel/ dat/ indien daer Oorlog tusschen het ged. Coninckrijck en Republick ontstont/dat aen de Coopl. in de Steden en buyten waer ze sijn mogen/verleent sal werden den tijt van 6. Maenden/na datten Oorlog is verklaert/om hare goederen te vervoeren/en soo haer yets over quame in den selven tijt ofte dat haer door een van beyde Staten hun Volck ofte Onderdanen eenighe schade waer geschiet men sal haer geven geheele satisfactie. 27. Indien 't gebeurde dat gedurende dit Verbont/vrantschap en Confederatie/ eenige der Onderdanẽ en Inwoonders van d'een oft d'ander Staet voorname ofte onderwont eenige saken te Lande/ ter Zee/ ofte op de Revieren/ tegens 't gheen in dese Tractaet is gespecifieeert/so sal dese Alliantie/Verbont/en Vrientschap der 2. Natien door het selve niet gebroken zyn/ maer in sijn geheel blijven/en alleen die/welcke tegen dit Tractaet en gheen ander hebben

misgaen/

miſgaen/ſullen geſtraft werden : En men ſal recht doen/en ſatiſſactie geven/aen alle die 't behoort/beſchadigt ſynde door die yets hebben tegens 't ged. Tractaet te Lande/ ter Zee/ of op de Revieren geattenteert/en dat binnen een Jaer/na datter Juſticie verſocht is: En ſo de miſdadige niet en verſchijnen en haer ter Rechtbancke preſenteert/ ofte ter geſtelde tijt geen ſatiſſactie geven/ ſoo ſullen zy Vyanden van beyde Staten verklaert werden/ hare goederen en Inkomen verſekert en aen getekent om gebruyckt te werden/tot profijt van die ſy beſchadigt ſullen hebben/en ſullen daer en boven na de miſdact is/ noch geſtraft werden. 28. Daer is oock beſloten en geaccordeert/ dat dit Tractaet en den inhout van dien/ van beyde zijden geratificeert ſal werden / door verleende en gezegelde Brieven met het Groot Zeghel binnen 15. dagen ofte eerder ſo men kan/en datte Inſtrumenten deſer Confederatie van beyde zijden ſo haeſt niet en ſullen uytgewiſſelt zijn in voorſz. tijt/ofte de ſelve ſullen gepubliceert werden/op de gewonelijcke plaetſen/op de ordinaris gewoonte. In waerheyd van dien/ wy Gevolmachtighde Ambaſſadeur van d'Alderchriſtel. Maj. hebben deſen tegenwoordighen uyt krachte onſer macht en Commiſſie ondertekent/ en 't zelve doen verzegelen met 't Zegel onſes Wapens. Gedaen te Weſtmunſter/ op Woenſdach den 12. November/ 1655.

By gevoecht Artikel.

Boven dien is by de 2. partijen verdraghen/ datte Hoog. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Provincien ſullen begrepen ſijn in 't Tractaet dat beſlooten is tuſſchen Vranckrijck en Engelant/te Weſtmunſter den 13. Novemb. 1655. gelijck als ſy doen by deſen : En oock mede alle de Heerlijckheden en Territorium die haer behoorẽ : Met alle de Geallieerde en Geconfedereerde van beyde Staten/die 'tſelve verſoecken en begeren ſullen binnen de naeſte 3. maenden/te rekenen van deſen dag af.

Ainſi publie par ordre du Roy.

De Peſtelentiale Kranckheden in dit Sayſoen over Poolen/ ende Duytſlant/ oock Engelant en Nederlant regnerende/ ſoo hadden d'alderbevolckſte Hollantze Steden oock vie bedroef de beſoeckinge/ waer door den Coophandel ſtil ſtont : De Schepen na Spangen gevaren/ mochten niet ontladen/ en quamen ſommige weder tuys : De Francoizen/ Schotten en Engelſen verboden ſcherpelijck het in komen van alle Hollantze Manefacturen/en mochten na datter vertoont was mette Paſſagiers en getuygen vã de Magiſtraet de ſelve uyt ſuyvere plaetzen te komen/ eerſt in 40. daghen maer Practica krijgen. Het Regiſter der Dooden in de 4. ſwaerſte Maenden/tot Haerlem/ t'Amſterdam/ ende te Leyden/ Anno 1655. is deſe :

Den 14. Auguſti/
Haerlem, 21. Leyden, 642. Amſterdam, 400
Den 21. Auguſti/
Haerlem, 25. Leyden, 723. Amſterdam, 500
Den 28. Auguſti/
Haerlem, 35. Leyden, 724. Amſterdam, 648
Den 4. September/
Haerlem, 44. Leyden, 903. Amſterdam 758
Den 11. September/
Haerlem, 42. Leyden, 810. Amſterdam, 745
Den 18. September/
Haerlem, 41. Leyden, 814. Amſterdam, 794
Den 25. September/
Haerlem, 45. Leyden, 829. Amſterdam, 896
Den 2. October/
Haerlem, 35. Leyden, 611. Amſterdam, 798
Den 9. October/
Haerlem, 34. Leyden, 596. Amſterdam, 748

Den 16. October/
Haerlem, 53. Leyden, 484. Amſterdam, 807
Den 23. October/
Haerlem, 46. Leyden, 430. Amſterdam, 703
Den 30. October/
Haerlem, 47. Leyden, 350. Amſterdam, 681
Den 6. November/
Haerlem, 51. Leyden, 301. Amſterdam, 635
Den 13. November/
Haerlem, 45. Leyden, 287. Amſterdam, 601
Den 20. November/
Haerlem, 33. Leyden, 237. Amſterdam, 535

Te Leyden ſijn dit Iaer geſtorven, 1388. M.
Tot Amſterdam in 6. Maenden, 13508. M.
Tot Utrecht, binnen en buyten, 1724. M.
Dort, Haerlem en Rotterdam, 1500. M.
Samen 29820. Menſchen.

Hare Ed: Groot Mog. bleven noch al continueren/ in de goede Voorſorge van

van 's Landts Welvaren/ in 't vergenoegen en voldoen van alle Wtheemzē Staten/ altoos die loffelijck en Christelijcke Maxime hebbende/ om niet alleen haere/ maer oock andere buyten hare gelegen Staten metten anderen in Vrede te behoudē; Op datte Christen Weerelt en hare Ed. in den selven door Trafijcke en 't geen yder by den Schepper alles goets verleent is/ in 't aensien vā Joden en Turcken mochten genieten en bloeyen: Tot dien eynde had men den 21. Mey een Bedag in de Geunieerde Provintien gehouden: En dewijl dat den Staet veel aen de Zee-vaert en Coophandel dependeerde/ waren dit Jaer so na de Oost als Middellantze Zeen 2. kleyne Esquadrons gesonden / om de Coopvaerdyers te beschermen / waer van dat na d' Oost-zee / in den Winter na 't Vaderlant gekeert zijnde/ so waren hare Ho. Mo. tegens d'aenstaende Lente bedacht/ de Koopvaerders deser Landen weder om na d' Oost-zee met goet Convoy te voorsien/ dewijl Sijne Maj. van Sweden albereyds de principaelste Havenē van Pruyssen hebbende geconquesteert/ en den Curvorst van Brandenburgh (waer van noyt rechte ouuertures sijn gedaen) men de voorsz. Maj. door vrundlijck tusschen spreken des Canceliers was vergeleken; soo stonde het onderwijl zorgelijck voor den Coopman/ also noch gheen Coustumen op de voorsz. Havenen in gevoert zijnde/ om sich na te reguleren: En oock/ om den aldaer noch duyrenden Oorlog tusschen beyde Cronen Polen en Sweden bleven fluctueren/ en de Landen gedreygt by de Moscoviters en Tartaren/ soo wierde het raedsaem geacht onder 't Bewint van den Vice-Admir. de Ruyter/ de navolgende Schepen/ Capiteyns en monture neffens de Coopvaerdyers te laten Zee kiesen / op dat zy also aen niemandt eenighe ombrage soude geven.

3. van d'eerste Charter, a 64. en 60. st. 350 M.

Vice-Admir. de Ruyter/ op 't Schip de Prins. Schout by Nacht/ C. C. 't Schip Coevorden. Command. Gideon de Wilde/ 'tschip Hilversum.

12. van de 2. Charter, a 44 en 40 st. 250 M.

Evert Antonisz. op het Schip Stavoren. Lapper/ op Marseveen. Brakel/ op Tergoes. Verveen/ op Gouda. Van der Hulst/ op Lantm. Verburg/ op Gelderlant. Schaef/ op Omlandia. Van der Saen/ op Duyvenvoorde. Sweers/ op Doesburgh. G. Kampen/ op de Wterze Dom. Ooms/ op Leeuwarde. J. v. Campen/ Jaersvelt. Schey/ op Zuyderhuys. Huyskens op de Trom. Schatter/ de Burgt vā Leyden. Adelaer/ de Son. Ewout Jeroens/ de maen. Cramer/ op Haerlem. Van den Bos/ op Campen. Van Zalinghen/ op de Provincien.

De 3. Charter, a 32 30 en 28 st. 200, en 180 M.

Sonck/ op Zelandia. Pr. Salomons/ de Fesant. Marrevelt/ de Maegt. Trounckop/ Bommel. Caulery/ op Wtrecht. Boogaert/ op Edam. Graef/ op Zutphen. Roetring/ op Over-Yzel. Richewijn/ op Leyden. Hend. Ariaens/ de Star. De Vries/ Westvrieslt. Waerdenburg/ de Jager.

De Fortuyn. Noch vier Iachten.

Arent Warnaers/ op de Brack. Jacob Swart/ op de Winthont. Burgher/ op de Kaeter. Admirael/ op de Kat.

Van d'ander zijde hebben hare Ho. Mog. Gesanten af geveerdigt aen beyde Croonen Denemarcken ende Sweden: Op dat in dese Troubelen omtrent d' Oost-zee/ geen bekommeringh in de Zee-Vaert mochte vallen: En d' Ingezetenen deser Landen niet meer dan andere Natien beswaert werdē; Als mede in goede Confidentie en Vrede/ de Oude Verbonten t' observeren. Op dat yder sijn Wijngaert met gerustheydt bebouwe: Tot Godes Eere/ dienst sijner Kercke/ en Vreugde van alle Godvruchtige Zielen.

A M E N.

Φ/6

3 vols ~~X~~ 18. 12. 25

